



**CENGİZ AYTMAOV'UN KIRGIZCA
HİKÂYELERİNDE SÖZ DİZİMİ**

Aygül AKMATOVA ÖZDOĞAN

**Doktora Tezi
Türk Dili ve Lehçeleri Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. Funda KARA
2017
Her Hakkı Saklı.**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE LEHÇELERİ ANA BİLİM DALI

Aygül AKMATOVA ÖZDOĞAN

CENGİZ AYTMAOV'UN KIRGIZCA
HİKÂYELERİNDE SÖZ DİZİMİ

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Funda KARA

ERZURUM - 2017



T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU



TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum **“CENGİZ AYTMATOV’UN KIRGIZCA HİKÂYELERİNDE SÖZ DİZİMİ”** adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıyı kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin basılı ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimim 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

03.05.2017

Aygül AKMATOVA ÖZDOĞAN



T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TEZ KABUL TUTANAĞI



TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Funda KARA danışmanlığında, **Aygül AKMATOVA ÖZDOĞAN** tarafından hazırlanan bu çalışma 03/05/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. **Türk Dili ve Lehçeleri** Ana Bilim Dalı **Türk Dili** Bilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Gülden SAĞOL YÜKSEKKAYA
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Funda KARA (Danışman)
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Ekrem ARIKOĞLU
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU

İmza :

İmza :

İmza :

İmza :

İmza :

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. ... /... /2017

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	XII
ABSTRACT	XIII
GENEL İŞARET ve KISALTMALAR.....	XIV
ÖN SÖZ.....	XVI

GİRİŞ

I. CENGİZ AYTMATOV’UN HAYATI	1
II. CENGİZ AYTMATOV’UN ESERLERİ.....	6
A. Hikâye ve Romanları.....	7
1. Ak Caan (Beyaz Yağmur)	7
2. Asma Köpörö (Asma Köprü)	8
3. Tümkü Sugat (Gece Sulaması)	8
4. Betme-Bet (Yüz Yüze)	9
5. Camıyla (Cemile)	10
6. Samançının Colu (Saman Yolu).....	15
7. Delbirim (Selvi Boylum Al Yazmalım)	15
8. Bötögöz Bulak (Deve Gözü)	15
9. Kızıl Alma (Kızıl Elma)	16
10. Gulsarat (Elveda Gülsarı)	16
11. Atadan KalganTuyak (Asker Çocuğu)	17
12. Ak Keme (Beyaz Gemi)	17
13. Birinçi Mugalim (İlk Öğretmen)	18
14. Kayrılıp Kuştar Kelgençe (Kuşlar Dönünceye Kadar).....	19
15. Kılım Karıtar Bir Kün (Gün Olur Asra Bedel).....	19
16. Cengiz Handın Ak Bulutu (Cengiz Han’ın Ak Bulutu)	20
17. Kıyamat (Dişi Kurdun Rüyaları)	20
18. Kasandara Tamgası (Kassandra Damgası)	21
19. Toolor Kulaganda (Dağlar Yıkıldığı Zaman).....	21
B. Tiyatro Eserleri	22
1. Askada Kalgan Añçının Iyı (Kaya Başındaki Avcının Çılgılığı)	22
2. Fudziyamada Kadir Tün (Fudziyamada Kadir Gece)	22
III. SOSYAL VE SİYASİ FİKİRLERİ.....	22

IV. CENGİZ AYTMATOV’UN ALDIĞI ÖDÜLLER VE KATILDIĞI ORGANİZASYONLAR	24
V. SÖZ DİZİMİ ÇALIŞMALARINDAKİ ESASLAR	25
A. Amaç ve İlkeler	25
B. İnceleme Yöntemi ve Teknikleri	25
1. Örnek Alınan Çalışmalar	25
2. Esas Alınan Metinler	26
3. Yöntem ve Teknikler	29
4. Tahlil ve İşaretleme Sistemi	30

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMLARIN İŞARETLENMESİ

1.1. KÖK VE KÖKEN HÂLİNDE KULLANILAN ÖGELER.....	31
1.1.1. Kırgızca Kök ve Kökenler.....	32
1.1.1.1. Fiil kök / kökenleri	32
1.1.1.2. İsim kök / kökenleri.....	32
1.1.2. Alıntı Kelimeler.....	33
1.1.2.1. Moğolcadan giren kelimeler.....	33
1.1.2.2. Arapçadan giren kelimeler	35
1.1.2.3. Farsçadan giren kelimeler.....	36
1.1.2.4. Rusçadan giren kelimeler	37
1.2. GÖVDE HÂLİNDEKİ ÖGELER.....	38
1.2.1. İsim Yapım Ekleri	39
1.2.1.1. İsimden isim yapım ekleri	39
1.2.1.2. Fiilden isim yapım ekleri.....	45
1.2.2. Fiil Yapım Ekleri.....	50
1.2.2.1. Fiilden fiil yapan ekler.....	50
1.2.2.1.1. Çatı Ekleri (Mamile Kategoriyası)	51
1.2.2.1.1.1. Etken çatı	51
1.2.2.1.1.2. Edilgen çatı	51
1.2.2.1.1.3. Ettirgen çatı	52
1.2.2.1.1.4. Karşılıklılık çatısı.....	53

1.2.2.1.1.5. İşteşlik çatısı.....	54
1.2.2.1.1.6. Dönüştürülük çatısı	54
1.2.2.1.2. Diğer fiilden fiil yapan ekler.....	55
1.2.2.2. İsimden fiil yapım ekleri.....	56
1.3. BİRDEN FAZLA SÖZLÜK BİÇİM BİRİMİNİN BİRLEŞTİRMESİYLE OLUŞTURULMUŞ GENEL ANLAMLI ÖGELER	60
1.3.1. Birden Fazla Sözlük Biçim Biriminin Birleştirilmesiyle Oluşturulmuş Genel Anlamli İsimler	60
1.3.1.1. Birleşik İsimler	60
1.3.1.2. Bitişik Kelimeler (Birikken Sözdör)	61
1.3.1.2.1. Sıfat tamlaması şeklinde olanlar	62
1.3.1.2.2. Ses kaynaşması şeklinde olanlar	62
1.3.1.2. Ayır Yazılan Birleşik Kelimeler (Koşmok Sözdör)	62
1.3.1.2.1. Sıfat tamlaması biçimindeki birleşik isimler	62
1.3.1.2.2. İsim tamlaması şeklinde olanlar	63
1.3.1.3. Alıntı kelimelerden oluşan birleşik kelimeler	63
1.3.1.4. Kısaltmalar (Kıskartılğan Sözdör).....	63
1.3.2.5. Belirsiz isim tamlamaları.....	63
1.3.1.5. Belirsiz sıfat tamlamalar	65
1.3.1.6. Sayı dizileri.....	79
1.3.1.7. İkilemeler.....	79
1.3.1.7.1. Anlamına Göre İkilemeler	80
1.3.1.7.1.1. Aynı kelimelerden yapılan ikilemeler.....	80
1.3.1.7.1.2. Yakın anlamli kelimelerden yapılan ikilemeler.....	81
1.3.1.7.1.3. Karşıt anlamli kelimelerden yapılan ikilemeler.....	82
1.3.1.7.1.4. Tek kelimesi anlamli olan ikilemeler.....	82
1.3.1.7.2. Yapılarına Göre İkilemeler	82
1.3.1.7.2.1. Yalın hâldeki ikilemeler.....	82
1.3.1.7.2.2. İki kelimesi de çekim eki alan ikilemeler	83
1.3.1.7.2.3. İkinci kelimesi çekim eki alan ikilemeler	83
1.3.1.7.2.4. Fiilimsi ekleriyle yapılan ikilemeler	83

1.3.2. Birden Fazla Anlam Ögesinin Birleştirilmesiyle Oluşturulmuş Genel Anlamlı Fiil Deyimleri	84
1.3.2.1. İsim ve yardımcı fiilden oluşan fiil gövdeleri	84
1.3.2.2. Sıfat-fiil ve yardımcı fiilden (bol-) meydana gelen birleşik fiiller	86
1.3.2.2.1. Görünüş fiilleri.....	86
1.3.2.2.2. Alışkanlığı terketme fiili	86
1.3.2.2.3. Alışkanlık hâline getirme fiili	87
1.3.2.3. İsim fiil ve yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiller.....	87
1.3.2.4. Tasvir Fiilleri (Etiştik ungulu tatal etişter)	87
1.3.2.5. Deyimleşmiş Fiiller	109
1.4. ÖZEL ADLAR	114
1.4.1. Kişi adları	114
1.4.2. Dil, devlet, millet adları.....	115
1.4.3. Yer adları.....	116
1.4.4. Kurum ve kuruluş adları.....	116

İKİNCİ BÖLÜM

TABAN HÂLİNDEKİ ÖGELER

2.1. İSİMLERDE TEKLİK-ÇOKLUK-KOLEKTİFLİK, GENELLİK-BELİRLİLİK.....	117
2.1.1. İsimlerde teklik.....	117
2.1.2. İsimlerde kolektiflik (Topluluk isimleri).....	118
2.1.3. İsimlerde çokluk	118
2.1.3.1. Çokluk eki	118
2.1.4. İsimlerde genellik-belirlilik-belirsizlik	120
2.2. FİİLLERDE OLUMLULUK-OLUMSUZLUK, GENELLİK	121
2.2.1. Fiillerde olumluluk	121
2.2.2. Fiillerde olumsuzluk.....	123
2.3.3. Fiillerde genellik	126

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAVRAM İLİŞKİLERİ

3.1. İSİM ÇEKİMLERİ.....	128
3.1.1. İyelik.....	128
3.1.2. Hâl (Cöndömö).....	131
3.1.2.1. Aitlik hâli.....	131
3.1.2.2. Ayrılma hâli.....	132
3.1.2.3. Benzerlik hâli.....	133
3.1.2.4. Birliktelik hâli.....	135
3.1.2.5. Bulunma hâli	136
3.1.2.5.1. Yerde bulunma hâli.....	137
3.1.2.5.2. Zamanda bulunma hâli.....	137
3.1.2.6. Görelilik hâli	140
3.1.2.7. Hitap hâli	141
3.1.2.8. Hedef hâli	142
3.1.2.9. İlgi hâli.....	143
3.1.2.10. Karşılaştırma hâli.....	145
3.1.2.11. Karşılıklılık hâli.....	147
3.1.2.12. Karşıtlık hâli	147
3.1.2.13. Kaynak hâli.....	148
3.1.2.14. Ölçü hâli	148
3.1.2.15. Niteleme hâli	150
3.1.2.16. Özne hâli.....	150
3.1.2.17. Sebep hâli	151
3.1.2.18. Sınırlandırma hâli	153
3.1.2.19. Soru hâli.....	155
3.1.2.20. Tamlanan hâli	156
3.1.2.21. Üsteleme hâli	156
3.1.2.22. Varma hâli	157
3.1.2.23. Varlık hâli.....	157
3.1.2.24. Vasıta hâli	158
3.1.2.25. Yineleme hâli.....	159

3.1.2.26. Yokluk hâli	160
3.1.2.27. Yönelme hâli	161
3.1.2.28. Yükleme hâli	162
3.2. FİİL ÇEKİMLERİ.....	162
3.2.1. İsim-Fiiller (Kıymıl Atoöçtor)	163
3.2.1.1. İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil ekleri.....	163
3.2.1.2. Yükleme isim yapan isim-fiil ekleri.....	165
3.2.2. Sıfat-Fiiller (Atoöçtuktar)	170
3.2.2.1. Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil ekleri.....	170
3.2.2.2. Yükleme ismi yapan sıfat-fiil ekleri.....	173
3.2.3. Zarf-Fiiller (Çakçıldar).....	176
3.2.3.1. Bağlama zarf-fiil ekleri.....	176
3.2.3.2. Benzerlik zarf-fiil ekleri	177
3.2.3.3. Niteleme zarf-fiil ekleri	177
3.2.3.4. Hedef zarf-fiil ekleri	179
3.2.3.5. Mukayese zarf-fiil ekleri	180
3.2.3.6. Karşıtlık zarf-fiil ekleri.....	181
3.2.3.7. Ölçü zarf-fiil ekleri	182
3.2.3.8. Sebep zarf-fiil ekleri	183
3.2.3.9. Şart zarf-fiil ekleri	185
3.2.3.10. Vasıta zarf-fiil ekleri.....	185
3.2.3.11. Üsteleme zarf-fiil ekleri.....	186
3.2.3.12. Zaman zarf-fiil ekleri.....	187
3.2.3.12.1. Zamanda eşitlik zarf-fiil ekleri	187
3.2.3.12.2. Zamanda öncelik zarf-fiil ekleri	187
3.2.3.12.3. Zamanda sonralık zarf-fiil ekleri	189
3.2.3.12.4. Zamanada sınırlandırma zarf-fiil ekleri	190
3.2.3.12.5. Zamanda sürerlilik zarf-fiil ekleri.....	191
3.3. BELİRLİ İSİM TAMLAMALARI	191
3.4. BELİRLİ SIFAT TAMLAMALARI.....	218
3.5. BAĞLAMA ÖBEKLERİ	229
3.6. AÇIKLAMA ÖBEKLERİ.....	232

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

CÜMLE

4.1. ÖZNE	234
4.1.1. Anlamları bakımından özne türleri	234
4.1.1.1. Gerçek özne	234
4.1.1.2. Sözde özne.....	235
4.1.1.3. Gizli (eliptik / ek hâlinde) özne	235
4.1.1.4. Deyimleşmiş özne.....	236
4.1.1.5. Mantıkça özne.....	236
4.1.1.6. Açıklamalı özne	237
4.1.1.7. Pekiştirilmiş özne	237
4.1.1.8. Belirli özne	238
4.1.1.9. Belirsiz özne	238
4.1.1.10. Ortak özne	238
4.1.1.11. Tümleç görünüşünde özne değerinde olan ögeler	239
4.1.1.11.1. Beraberlik tümleci.....	239
4.1.1.11.2. Durum tümleci	239
4.1.1.11.3. Karşılıklılık tümleci	239
4.1.1.11.4. Kaynak tümleci	240
4.1.1.11.5. Vasıta tümleci	240
4.1.1.11.6. Yer tümleci	240
4.1.2. Yapıları bakımından özne türleri.....	240
4.2. YÜKLEM.....	248
4.2.1. Tümleçleriyle birlikte yüklem fiili	249
4.2.1.1. Yüklem fiili	249
4.2.1.1.1. Yüklem ismi.....	250
4.2.1.1.2. İsimden yapılmış yüklem isimleri.....	250
4.2.1.1.3. Fiilden yapılmış yüklem isimleri	251
4.2.1.1.4. Ek Fiil	253
4.2.1.2. Tümleçler.....	255
4.2.1.2.1. Ayrılma tümleci	255
4.2.1.2.2. Bağlama tümleci	256

4.2.1.2.3. Benzerlik tümleci	256
4.2.1.2.4. Birliktelik tümleci	257
4.2.1.2.5. Durum tümleci	259
4.2.1.2.6. Görelilik tümleci	263
4.2.1.2.7. Hedef tümleci	265
4.2.1.2.8. İlgi tümleci	268
4.2.1.2.9. Karşılıklılık tümleci	269
4.2.1.2.10. Karşıtlık tümleci	270
4.2.1.2.11. Kaynak tümleci	273
4.2.1.2.12. Mukayese Tümleci	274
4.2.1.2.13. Nesne	275
4.2.1.2.14. Olasılık tümleci	280
4.2.1.2.15. Ölçü tümleci	281
4.2.1.2.16. Sebep tümleci	284
4.2.1.2.17. Sözde hâl tümleci	288
4.2.1.2.18. Sıralama tümleci	289
4.2.1.2.19. Şart tümleci	289
4.2.1.2.20. Üsteleme tümleci	291
4.2.1.2.21. Varma tümleci	292
4.2.1.2.22. Vasıta tümleci	293
4.2.1.2.23. Yer tümleci	295
4.2.1.2.24. Yineleme tümleci	298
4.2.1.2.25. Yön tümleci	298
4.2.1.2.26. Zaman tümleci	300
4.2.2. Kip	307
4.2.3. Şahıs Ekleri	310

BEŞİNCİ BÖLÜM

CÜMLE DIŞI ÖGELER

5.1. CÜMLE BAŞI EDATLARI	316
5.1.1. Açıklama, örneklendirme, özetleme edatları	316
5.1.2. Benzerlik edatları	318

5.1.3. Cevap edatları.....	320
5.1.4. Çıkarım, görelilik edatları.....	321
5.1.5. Dilek edatları	322
5.1.6. Gösterme edatları	322
5.1.7. Hatırlatma, hatırlama edatları.....	323
5.1.8. Hayıflanma Edatları	323
5.1.9. İhtimal, şüphe, merak edatları	323
5.1.10. Karşıtlık edatları.....	325
5.1.11. Katma edatı	327
5.1.12. Kuvvetlendirme edatları	327
5.1.13. Niteleme edatları	330
5.1.14. Sınırlandırma edatları.....	331
5.1.15. Sebep edatları	332
5.1.16. Seslendirme edatları	333
5.1.17. Sorma edatları	334
5.1.18. Sitem ve tehdit edatları.....	334
5.1.19. Şart edatları	335
5.1.20. Tastik etme edatı	336
5.1.21. Teşvik edatı	336
5.1.22. Tövbe Edatı	336
5.1.23. Ünlem edatları	336
5.1.24. Üsteleme Edatları	338
5.1.25. Vasıta edatları.....	339
5.1.26. Yönelme edatı	340
5.1.27. Zaman Edatları	340
5.2. BAĞLAMA EDATLARI.....	345
5.3. CÜMLE SONU EDATLARI.....	346
5.3.1. Benzerlik edatları	346
5.3.2. Hatırlatma edatları.....	346
5.3.3. İhtimal edatları	347
5.3.4. Onaylama, kuvvetlendirme edatlar	348
5.3.5. Sorma edatları	349

5.3.6. Ünlem edatları	350
5.3.7. Yazıklanma edatı	350
5.4. ARA SÖZLER.....	355

ALTINCI BÖLÜM

CÜMLE YAPILARI

6.1. BASİT CÜMLELER.....	357
6.1.1. Basit düz cümleler	357
6.1.1.1. Ö+YB yapıları cümleler	357
6.1.1.2. Cümle başı öğeleriyle başlayan düz cümleler	446
6.1.1.3. Belirsiz özneli (mantıkça özneli) düz cümleler.....	453
6.1.2. Odaklaştırma yapılmış cümleler.....	458
6.1.2.1. Tümleçlerin başa alındığı cümleler	458
6.1.2.2. Kırk ifadeli cümleler	556
6.1.2.3. Yüklemi sonda olmayan cümleler	571
6.1.2.4. Hem tümleçleri başa alınmış hem yüklemi sonda olmayan cümleler	590
6.1.3. Yarı deyimleşmiş cümleler.....	603
6.1.4. Cümlemsiler	604
6.2. BİRLEŞİK CÜMLELER	606
6.2.1. Birleşik düz cümleler.....	606
6.2.2. Odaklaştırma yapılmış birleşik cümleler.....	643
6.2.3. Yarı deyimleşmiş birleşik cümleler.....	703
6.2.4. Birleşik cümlemsiler	704

YEDİNCİ BÖLÜM

CÜMLE VE CÜMLE KALIPLARININ KULLANIM ORANLARI

7.1. BASİT CÜMLELERİN / CÜMLE KALIPLARININ KULLANIM ORANLARI.....	705
7.1.1. Basit düz cümlelerin / cümle kalıplarının kullanım oranları.....	705
7.1.1.1. Cümle başı öğeleriyle başlayan cümleler / cümle kalıplarının kullanım oranları.....	722
7.1.1.2. Mantıkça özneli cümlelerin / cümle kalıplarının kullanım oranları	728

7.1.2. Odaklaştırma yapılmış cümlelerin / cümle kalıplarının kullanım oranları.....	729
7.1.2.1. Tümleçlerin başa alındığı cümleler / cümle kalıplarının kullanım oranı..	730
7.1.2.2. Kırık ifadeli cümlelerin / cümle kalıplarının kullanım oranı.....	744
7.1.2.3. Yüklemi sonda olmayan cümleler / cümle kalıplarının kullanım oranı ...	746
7.1.2.4. Hem tümleçleri başa alınmış hem yüklemi sonda olmayan cümleler / cümle kalıplarının kullanım oranları	749
7.1.2.5. Yarı deyimleşmiş cümleler / cümle kalıplarının kullanım oranları.....	751
7.1.2.6. Cümlemsiler / cümle kalıplarının kullanım oranları	751
7.2. BİRLEŞİK CÜMLELERİN / CÜMLE KALIPLARININ KULLANIM	
ORANLARI.....	752
7.2.1. Birleşik düz cümlelerin / cümle kalıpların oranları.....	752
7.2.2. Odaklaştırma yapılmış birleşik cümleler / cümle kalıplarının kullanım oranları	759
7.2.3. Yarı deyimleşmiş birleşik cümleler / cümle kalıplarının kullanım oranları....	769
7.2.4. Birleşik cümlemsiler / cümle kalıplarının kullanım oranları	769
EKLERİN DÜZ DİZİNİ.....	770
EKLERİN TERS DİZİNİ.....	783
SONUÇ.....	797
KAYNAKÇA	802
KIRGIZCA HİKÂYELER ve TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARIMLARI.....	808
EKLER.....	942
EK 1. Gece Sulaması (Sovettik Kırgızistan / 1955; 17 Nisan, 19 Nisan, 25 Nisan).	942
EK: 2. Betme-Bet Kelgende (Ala-Too dergisi / 1957).....	945
EK: 3. Cemile hikâyesi, (Kırgızistan Ayaldarı adlı dergi / 1959 / Temmuz)	948
EK: 4. “Toprak Ana” (Ala-Too dergisi / 1963)	951
EK: 5. Birinci Mugalim (Mugalimder gazetesinde özeti yayımlanmıştır).....	954
ÖZ GEÇMİŞ.....	955

ÖZET

DOKTORA TEZİ

CENGİZ AYTMATOV’UN HİKÂYELERİNDE SÖZ DİZİMİ

Aygül AKMATOVA ÖZDOĞAN

Danışman: Doç. Dr. Funda KARA

2017, Sayfa: 955

Jüri: Doç. Dr. Funda KARA

Bu çalışma Cengiz Aytmatov ‘un Kırgızca yazılmış hikâyelerinden elde edilen bir bütüncü (corpus) üzerinde söz dizimi incelemesidir. Modern dil bilim anlayışında, şekil anlam ve işleve göre cümleleri çözümlmek, Türkçenin ifade gücünü, sınırlarını bu hikâyeler aracılığıyla tespit etmek, aynı zamanda yazarın duygu, düşünce ve gözlemlerinin yüzeysel yapıya nasıl dönüştüğünü belirlemek ulaşılmak istenen amaçlardandır. Çözümlemeden elde edilen bilgiler 9 bölümde değerlendirilmiştir.

Giriş bölümü yazarın hayatını, eserlerini, dilini ve üslup özelliklerini tanımlar. “*Kavramların işaretlenmesi*” başlığı altında bağımsız kavramlarla ilgili özelliklere değinilmiştir. Taban hâlindeki isim ve fiiller “*Taban hâlindeki öğeler*” başlığı altında üçüncü bölümde gösterilmiştir. “*Kavram ilişkileri*” başlığı altında isim ve fiil çekimleri ve belirli tamlamalar incelenmiştir. “*Cümle*” başlığı altındaki beşinci bölümde cümlenin öğeleri anlatılırken altıncı bölüm olan “*Cümle Dışı Unsurlar*” ise cümlenin kurucusu olmayan öğeleri içermektedir. “*Cümle Yapıları*” bölümü cümle kalıplarını ve bunlarla ilgili örnekler vermektedir. Cümle ve cümle kalıplarıyla ilgili istatistiksel veri dört grup hâlinde “*Cümle ve Cümle Kalıplarının Kullanım Oranları*” başlığı altındaki sekizinci bölümde gösterilmektedir.

Sonuç bölümünde, çalışmadan elde edilen bulgular verilmiştir. Son bölümde ise “*Şekil Bilgisi Dizini*”, “*Kaynakça*” ve “*Ekler*” sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cengiz Aytmatov, hikâye, söz dizimi, cümle bilgisi, Kırgız Türkçesi

ABSTRACT**Ph.D. DISSERTATION****SYNTAX IN CENGİZ AYTMAŦOV’S STORIES****Aygöl AKMATOVA ÖZDOĞAN****Advisor: Assoc. Prof. Dr. Funda KARA****2017, Pages: 955****Jury: Assoc. Prof. Dr. Funda KARA**

This study is an investigation of syntax based on a corpus derived from the Kyrgyz stories written by Chingiz Aitmatov. The main purpose of the study is to analyze sentences in terms of form, meaning and function, to identify the expression power of Turkish language through these stories and also to determine how the author’s emotions, thoughts and observations are transformed into the superficial structure on the basis of modern linguistics understanding. Data obtained from this analysis are discussed in nine chapters.

The introduction chapter describes the author’s life, studies, language and style features and general information and general information about this study is presented. The next chapter “The Marking of Concepts” deals with the features of independent concepts. The verbs and nouns in their base forms are discussed in the Third chapter which is under the title “The Base Elements.” “Concepts Relations” chapter examines noun and verb conjugations and specific propositional phrases. The fifth chapter with the title “Sentence” deals with the elements of a sentence and the sixth chapter “Nonessential Elements” contains elements that are not constituents of a sentence. “Sentence structure” gives the sentence patterns and their examples. The statistical data of sentence and sentence patterns are shown in groups of four in the eighth chapter “The Ratio of the Use of Sentence and Sentence Patterns.”

In conclusion chapter, results drawn from the study are discussed and in the last chapter of the study “Shape Knowledge Syntax,” References and Appendices are presented.

Keywords: Chingiz Aitmatov, story, sentence, syntax, Kyrgyz Turkic

GENEL İŞARET ve KISALTMALAR

bk.	: bakınız	Moğ.	: Moğolca
bs.	: baskı	s.	: sayfa
C.	: cilt	TDK	: Türk Dil Kurumu
çev.	: çeviren	TT	: Türkiye Türkçesi
dzl.	: düzenleyen	vb.	: ve benzeri
ET	: Eski Türkçe	vs.	: ve saire
Kırg.	: Kırgızca	Yay.	: yayınları

DİL BİLGİSİYLE İLGİLİ İŞARET ve KISALTMALAR

Ø, ø	: işaretsiz fonem veya monem	Dur.T	: durum tümleci
+	: isim soylu öge; ekle	E	: edat
-	: fiil soylu öge; kaynak	eks	: eksiltili
...Aç	: açıklayıcısı	-f-	: fiilden fiil yapan ek
ah	: aitlik hâli eki	+f-	: fiilden isim yapan ek
as	: ara söz	gh	: görelilik hâli eki/edatı
Ass	: asıl sayı sıfatı	Gör.T	: görelilik tümleci
ayh	: ayrılma hâli eki/ edatı	H	: hitap
Ayr.T	: ayrılma tümleci	Hdf.T	: hedef tümleci
B	: bağlaç	He	: hâl eki/edatı
bf	: bağ fiil	Heh	: hedef hâli eki/edatı
BS	: belirsiz sıfat	İ	: isim
bis	: birleşik isim	ife	: isim-fiil eki
Ben.T	: benzerlik tümleci	+i-	: isimden fiil yapan ek
Bir.T	: birliktelik tümleci	+i	: isimden isim yapan ek
BÖ	: bağlama öbeği	İkl	: ikileme
brh	: birliktelik hâli eki/edatı	İl.T	: ilgi tümleci
bsf	: birleşik sıfat	İlh	: ilgi hasli eki/edatı
bzh	: benzerlik hâli eki/edatı	İşS	: işaret sıfatı
C	: cümle	İT	: isim tamlaması
Csi	: cümlemsi	+iy	: iyelik eki
çk	: çokluk eki	İYC	: isim yan cümlesi

-kp	: kip eki	tn	: tamlanan ek
Kay.T	: kaynak tümleci	Tnn	: tmlanan
klkh	: karşılıklılık hâli eki/edatı	Tyn	: tamlayan
Krş.T	: karşıtlık tümleci	Ü	: ünlem
Kşl.T	: karşılıklılık tümleci	üh	: üsteleme hâli eki/ edatı
kşth	: karşıtlık hâli eki/edatı	ÜSS	: üleştirme sayı sıfatı
kyh	: kaynak hâli eki/edatı	Üst.T	: üsteleme tümleci
Muk.T	: mukayese tümleci	Var.T	: varma tümleci
mukh	: mukayese hâli eki/ edatı	Vas.T	: vasıta tümleci
N	: nesne	vrh	: varma hâli eki/edatı
nth	: niteleme hâli eki/edatı	vsh	: vasıta hâli eki/edatı
NtS	: niteleme sıfatı	Y	: yüklem
Ö	: özne	YB	: yüklem bloku
Öh	: özne hâli eki/edatı	ybh	: yerde bulunma hâli eki/eda
Ölç.T	: ölçü tümleci	Yer.T	: yer tümleci
ölh	: ölçü hâli eki/edatı	YF	: yüklem fiil
S	: sıfat	yh	: yükleme hâli eki/edatı
Seb.T	: sebep tümleci	yih	: yüklem ismi hâli eki/edatı
sfe	: sıfat-fiil eki	Yin.T	: yineleme tümleci
sh	: sebep hâl eki/edatı	ykh	: yokluk hâli eki/edatı
SHT	: sözde hâl tümleci	ynh	: yineleme hâli eki/edatı
shh	: sınırlandırma hâli eki/edatı	yöh	: yönelme hâli eki/edatı
Sih	: sınırlandırma hâli eki/edatı	Yön.T	: yönelme tümleci
Sın.T	: sınırlandırma tümleci	Ysi	: yüklemsi
Sır.T	: sıralama tümleci	Z	: zarf
snh	: sözde niteleme hâli eki/edatı	zbh	: zamanda bulunma hâli eki/edatı
Srh	: sıralama hâli eki/ edatı		
SrS	: soru sıfatı	zfe	: zarf-fiil eki
sss	: sıra sayı sıfatı	Zm	: zamir
ST	: sıfat tamlaması	ZT	: zaman tümleci
SYC	: sıfat yan cümlesi	ZYC	: zarf yan cümlesi
ş	: şahıs eki		
şh	: şart hâli eki/ edatı		
ŞT	: şart tümleci		
ŞYC	: şart yan cümlesi		

ÖN SÖZ

Tarihin en eski kavimlerinden olan Kırgız Türkleri, 1991’de Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanmıştır.

Kırgızların yazılı edebiyatları 20. yüzyıl başlarında gelişmeye başlamıştır. Kasım Tınıstanov, Aalı Tokonbaev, Cusup Turusbekov, Sadık Karaçev, Coomart Bökönbaev, Temirkul Ümetaliyev gibi birçok şair ve yazar yetiştiren Kırgızistan’ın en tanınmış yazarlarından biri hiç şüphesiz Cengiz Aytmatov’dur.

Cengiz Aytmatov, eserlerinin birçoğunda Rusçayı tercih etmiştir ancak bizim çalışmamızın da metnini oluşturan dört hikâyesini Kırgız Türkçesiyle yazmıştır. “Bir insan kendini en iyi ana diliyle ifade edebilir.” düşüncesinden ve benim de bir Kırgız Türkü olmamdan hareket ederek Cengiz Aytmatov’un bu hikâyelerinin söz dizimini incelemeye karar verdik. Rusçadan Türkçeye yapılan çevirilerinde Aytmatov’un üslubunun tamamen değiştirilmesi de bu kararımızı güçlendirdi.

Eserlerin ilk baskılarını esas alıp cümleleri yapısal-işlevsel dil bilimin rehberliğinde incelemeye çalıştık. Cümlelerin daha kolay anlaşılabilmesi için, Kırgız Türkçesine en yakın olacak şekilde Türkiye Türkçesindeki karşılıklarını da yazmayı uygun gördük. Amacımız; hikâyeler aracılığıyla Aytmatov’un üslubunu belirlemek, Kırgız Türkçesinin yapısal özelliklerini ortaya çıkarmak, genel Türkçenin söz dizimi çalışmalarına katkıda bulunmak ve Kırgız Türkçesiyle ilgilenenlere ya da çalışma yapmak isteyenlere faydalı olabilmektir.

Çıktığım bu yolda, çalışmamın her aşamasında yanımda olan ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyerek en iyi şekilde rehberlik ve yardım eden danışman hocam Doç. Dr. Funda KARA’ya, bölümdeki diğer hocalarıma ve aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Erzurum, 2017

Aygül AKMATOVA ÖZDOĞAN

GİRİŞ

Dil bir milletin aynası olduğu gibi bireysel dil de kişinin aynasıdır. Bir kişi konuşurken veya yazarken içten dışa doğru daireler hâlinde başta kendi dil ve üslubu olmak üzere yaşadığı bölgenin, şehrin, ferdi olduğu milletin de dil ve üslubunu yansıtır. İşte bundan dolayıdır ki yazarın dil ve üslubunun daha iyi anlaşılması için yazarın hayatı, yaşadığı dönem, yetişme tarzı, etkilendiği kişiler, eserleri gibi hususlar üzerinde kısaca durmaya çalışacağız.

I. CENGİZ AYTMA TOV’UN HAYATI

Cengiz Törökuloviç Aytmato v 12 Aralık 1928 tarihinde Kırgızistan’ın kuzeybatısında Talas’a bağlı Kürkürö bö lgesindeki Şeker köyünde mütevazı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Babası Törökul Aytmato v (1903-1937) Kırgızistan’da parti ve devlet işlerinde çeşitli görevlerde bulundu. Okumaya hevesli olan genç Törökul, 14 yaşında Rus Tuzem okulunu bitirdi. 1920-1921 yılları arasında parti ve Sovyet memurları arasına katılıp Grozniy kışlağındaki Fakirler Federasyonunda sekreterlik yaptı. 1921-1924 yıllarında Moskova’da Doğu Emekçileri Komünistlik Üniversitesinde öğrenim gördü. 1925 yılında KPSS¹ üyeliğine kabul edildi. Moskova’da üniversite öğrenimini tamamladıktan sonra yeniden Sovyet Partisi memurluğuna girdi. Daha sonra Kırgızistan Eyalet Komitesi ve Propaganda Bölümü başkan yardımcılığı ve başkanlığı (1924-26); KPSS’nin Karakol-Narın Bölgesi Komitesi ve Calal-Abad İdare Komitesi sekreterliği (1926-29); Kırgız ASSR’nin² Sanat ve Ticaret Odası Halk Komiserliği ve Halk Ziraatı Merkez Sovyet başkanlığı (1929-31); KPSS Kırgız Eyalet Komitesi ikinci sekreterliği (1931-35) gibi değişik hizmetlerde görev aldı.

Törökul Aytmato v 1935-37 yıllarında Moskova’da Kızıl Professura Enstitüsünde okudu. 1937 yılında siyasi olarak suçlanıp aleyhinde hüküm verildi ve gizlice öldürüldü. 1956 yılında ibra edildi. Naaşı 1991 yılının Ağustos ayında Çoñ-Taş bölgesinde bulundu.³

¹ Komunistiçeskaya Partiya Sovetskogo Soyuza “Sovyetler Birliğinin Komünist Partisi”

² Avtonomluk Sovetler Soyuzunun Respublikası “Sovyetler Birliğinin Özerk Cumhuriyeti”

³ Abdıldacan Akmataliyev, *Cengiz Aytmato v’un Dünyası*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1998, s. 5.

Yazarın annesi Nagima Hamzaevna Aytmatova (1904-1970) gençliğinde, Gençlik Komitesinin aktif üyesi olarak görev yaptı. 1919 yılında Karakol'da (o zamanki adı Prejevalsk) açılan Sovyet okulunda okudu. 1924 yılından itibaren Komsomol Karakol İdari Komitesinin bölüm başkanı olarak görev yaptı. Törökul ile o yıllarda Bişkek'te (o zamanki adı Frunze) tanışıp evlendikten sonra Calal-Abad'a taşınarak orada Komsomol Semt İdaresinin Yürütme Kurulu sekreteri oldu. 1938-1939 yıllarında çocuk bahçesinde çalıştı. 1940-1942 yıllarında Kirov'da Semt Finans Bölümünde müfettişlik görevinde bulundu. Sonraki yıllarda ise (1942-1954) muhasebeci olarak görev yaptı.⁴

Cengiz Aytmatov'un çocukluğu babasının memuriyeti gereği çeşitli yerlerde geçmiştir. O, ilk eğitimini 1932 yılında Kırgızistan'ın güney bölgesinde yer alan Calal-Abad şehrindeki anaokulunda alır. Törökul Aytmatov'un Kızıl Professura Enstitüsünde misafir öğrenci olması nedeniyle ailece Moskova'da ikamet etmeye karar verirler. Cengiz'i Moskova'da bir okula gönderirler. Fakat orada ancak iki sene okuyabilir; çünkü 1937 yılına gelindiğinde siyasi takipler başlar, Törökul bir kötülük olacağını hissederek eşini ve çocuklarını Şeker köyüne geri göndermek zorunda kalır.⁵

Tren hareket ederken babası gibi Cengiz de kötü şeyler olacağını ve bir daha babasını göremeyeceğini hisseder ve ağlar.⁶

Yazarın çocukluğu şehirlerde değil, köylerde geçmiştir. Çocukluk yıllarına ve doğup büyüdüğü köyüne aşırı bağlı olan yazar, çocukluk yıllarındaki hatıralarıyla ilgili şunları nakleder: *“Çocukluğumu hatırladığım zaman büyükannemi de hatırlarım. O, farklı sıfatlarla mücehhez, köyde itibarı yüksek insanlardan biriydi, Allah'ın kendisine bilgelik bahşettiği ferasetli bir insandı. Babam da ondan çok şey öğrenmiş ve her zaman böyle bir annesi olduğu için onunla iftihar ederdi. Büyükannemin başından ak eleceği⁷ düşmezdi. Halkımızın geleneklerine göre böyle eleceği sadece örf âdeti iyi bilen ve ona riayet eden evli kadınlar takabilirdi. Elecek büyükanneme çok yakıştırdı ve onu daha sevimli, daha heybetli gösterirdi. Büyükannemin üç kızı, iki oğlu vardı. Kızlarından biri, Karakız halamın benim çocukluğumdaki yeri çok büyüktür. Büyükannemin adı Ayımkan, büyük kızının adı ise Ayımkül idi. Sonra benim babam Törökul, sonra Gülayım halam,*

⁴ Abdıldacan Akmataliyev, *Cengiz Aytmatov'un Dünyası*, s. 6-7.

⁵ Akmataliyev Abdıldacan, *Çingiz Aytmatov, (8 cilt), Balalığım*, Bişkek, 5. Cilt, Uçkun Yayınları, Bişkek, 2009, s. 424-425.

⁶ Akmataliyev Abdıldacan, 5. Cilt, *Balalığım* s. 426.

⁷ 16-17 metre beyaz kumaştan yapılmış evli kadınlara has başa sarılan sarık.

sonra küçüğü Rıskulbek amcam. Rıskulbek amcam çok kabiliyetli ve bilgili idi. Anlattıklarına göre “Çıngıs” ismi onun teklifi ile bana verilmiş. Tarihi iyi biliyordu ve çocuklara tarihteki büyük insanların ismini vermeyi kendisine âdet edinmişti. Rıskulbek amcamın kaderi babamın kaderine benzedi. Babam öldürüldükten sonra Şeker’e döndüğümüzde bize Rıskulbek amcam baktı. O zaman, amcam 25 yaşındaydı. İaşemizi temin eder, elinden ne gelirse kendisine acımadan bizim için yapardı. Fakat o dönemde bölgenin idarecileri tekrar tekrar amcamı çağırtırlar, sorguya çekerlerdi. Babamın olayından sonra işsiz kaldı ve bir daha iş bulamadı. 1937 yılı sonlarında güz aylarının birinde, geceleyin emniyetten üç kişi geldi ve onu götürdüler. O gece Rıskulbek amcamla beraber yatmıştık. Uykudan korkarak uyanmıştım, amcam ise uyumuyordu, beni sakinleştirdi ve yorganla üstümü örttü. Ben uyumuyordum, mum ışığında emniyetten gelen adamların hiddetten kızarmış yüzlerini görüp korkumdan titrediğimi hâlâ hatırlıyorum. O zamandan itibaren Rıskulbek amcamı bir daha göremedik.

*Büyükannem halk türkülerini, masalları, destanları, ağıtları çok iyi biliyordu. Çocukluğumun tatlı günleri büyükannemin merhametli kolları arasında geçti.*⁸

*Ben, babam Törökul’u her zaman hatırlarım. Törökul Aytmatov Kırgızistan Kompartiyası Bölge Komitesinin sekreteri idi. Gençliğinin tamamını Devrim’in işleri için harcadı. O, benim hatırımda genç, kuvvetli, gayretli, kendi işini bilen biri olarak kaldı. Annem Nagima Hamzaevna Eyalet Komsomolunda çalışırken babamla hizmetinden dolayı tanışmışlar. Onları ben her zaman beraber çalışan, hep birlikte olan genç çift olarak hatırımda tutmak istiyorum.*⁹

Yazar bir yerde de doğup büyüdüğü; ömrünün en güzel, en anlamlı yıllarını geçirdiği Talas ve Şeker köyü hakkındaki duygularını şu şekilde dile getirir:

Benim vatanım. Her insanın kendi vatani var. “Vatan” kelimesi Kırgızlarda ata babaların yeri; doğduğu, büyüdüğü yer demektir. O, elbette hep gül bahçesi demek değildir. Ben şimdiki dünya hakkında genişçe söz etmeden önce kendi hayatımı düşünürüm. Çok özlediğim, bir görmek için beni hayallere sürükleyen Talas yerimi, akı karası karışık olarak kendi suretinde göz önüme getirmeye çalışırım. Eğer ben âlemi dolaşan, kozmik seyahat eden birisi olsaydım ve dünya hakkında düşünecek olsaydım,

⁸ Abdıldacan, 5. Cilt, *Balalığım*, s. 405.

⁹ Abdıldacan, *Balalığım*, 5. Cilt, s. 417.

kesinlikle kendi köyüm Şeker'i asli hüviyetiyle hayal ederdim. Çünkü hayata ilk adım attığım nokta kendi Şeker köyümdür. Bu yerde atalarım babalarım yaşadılar. Bu yerde ben dünyaya geldim, hayatı tanıdım, öz kaderimi buldum. "Ata yurt" adı verilen doğduğumuz, büyüdüğümüz yerin yaşam şekli, örf âdeti, halk şiirleri, masalları, doğası, havası hasılı bütün özellikleri; insanın insan olarak bir şekil almasında ve öz kaderine sahip olmasında büyük tesiri olduğuna gönülden inanırım.¹⁰

Bizim köyün yaşlıları her bir çocuktan: "Haydi yedi atanı söyle!" diye kesin bir talepte bulunurlardı. Halkın şifahi kültürel mirası da, nesiller arasındaki bağı da buna dayanmaktadır. Bu basit halk felsefesine ben çocukluk çağında şahit oldum. Şeker köyünün yaşlılarının nasihat edici sözlerine muhatap oldum. Ben Şeker köyündenim, bu yüzden böyle iyi geleneğe bu güne kadar saygı gösterdim. Benim babam Törökul, Törökul'un babası Aytmat, Aytmat'ın babası Kimbildi, Kimbildi'nin babası Konçu... böylece uzar gider.¹¹

Cengiz Aytmatov'un çocukluk ve gençliği 1942-43 yıllarında savaşın çok zor zamanında geçmiştir. Bu zamanın zorluğu özellikle 14-15 yaşlarındaki çocukların omzuna yüklenmiştir. O zaman Cengiz de 14 yaşındadır, bütün yetişkinler savaştadır. Köyde okuma yazma bilen olmadığı için kolhoz yönetimi ona sekreterlik görevi verir. Ailesi halk düşmanı ilan edildiği için bu psikolojik baskıdan kurtulmak için görevi gururla kabul eder. "Sekreterlik vazifem benim hayatımı değiştirdi. Bu işi götürmek için benim hazırlığım da tecrübem de yoktu. Hayatın acı ve zor yanıyla yüz yüze geldim. Halka ait her türlü istatistiki malumatları toplayarak, yıllık rapor ve tutanakları hazırlıyordum. Hesaplar, hayvancılık, tarla işleri, hepsi köy heyeti tarafından idare ediliyordu. İdareciliğin çok zor meselelerini çözmeye, halkın taleplerini tek başıma yerine getirmeye mecburdum. Sonra vergi toplama işi de bana yüklendi. Benim topladığım vergi o zamanın en esaslı savaş vergisi idi. Savaş vergisini herkesin ödemesi mecburdu, ödeme miktarı da yukarıdan resmi şekilde bildirilirdi. Ben vergileri toplar, makbuzlarıyla beraber idareye teslim ederdim. Halk çok zor durumdaydı. Bu vergiyi ödemek için halk varını yoğunu satarak parayı denkleştirirdi. Onların ödediği para benim için özeldi, ben bunun sadece para, sırf maddi bir zenginlik olduğunu düşünmez;

¹⁰ Abdildacan, Makalalar, mayekter, 8. Cilt, s. 5-6.

¹¹ Abdildacan, Makalalar, mayekter, 8. Cilt, s. 6.

*onun olsa olsa alın teri, temiz gönül, ak niyet ile ödenen para olduğunu düşünüp acıyarak kabul ederdim.*¹²

Ölüm haberi olan “kara kagazı” da sahiplerine teslim etmek benim vazifelerimdendi. Köydekilerin hepsi beni tanır, ölüm haberini de benim duyurmam gerektiğini iyi biliyorlardı. Bu yüzden birinin evine yaklaşırken, kadınlar kızarak: “Bizim eve gelme, git, git, defol, git!” diye uzaktan bağırırlardı.

*Böylece zamanın bana yüklediği vazifeler, sekreterlik ile vergi toplama, küçüklüğümde beni büyük mesuliyet altında sokup, bu suretle zor hayattaki insanların hayatını daha da zorlaştıran kaygılı, eziyetli vazifeyi yerine getirmek beni üzüntü içinde çaresiz bırakırdı.*¹³

Genç yazar savaş bittikten sonra 1945-46 yıllarında Pokrovka köyündeki Rus okulunda öğrenimine devam eder. Yaşadığı Ciyde köyünde okul yoktur, Pokrovka köyü de uzaktır. Ciyde köyünden Pokrovka köyüne gitmek için büyük Talas Suyu’nu geçmesi gerekir. Bu yüzden her gün köprüsü olmayan suyu yalın ayaklarla geçer. Orada sekizinci sınıfı bitirdiğinde, geleceği ile ilgili karar vermesi gerekir. Bütün zorlukları gören ve hisseden annesi, “Şehre git, orada eğitimini devam ettir.” der. Böylece Cambıl şehrine gider, orada Veteriner Teknik Okulunda Hayvancılık ve Veterinerlik Uzmanlığı Bölümünde okumaya başlar. Aytmatov, o yıllarını şöyle anımsar: *“Esasında kötü okuyan öğrenci değildim, fakat hayat şartları zordu. Teknik Okulundaki öğretmenler çok iyi insanlardı. Bunların çoğu Moskova, Leningrad’dan (şimdiki Saint-Petersburg) Orta Asya’ya sürgün edilen önceki Rus aydınlarıydı. O zaman bir taraftan okurken bir taraftan da ayağıma ayakkabı, üstüme giyecek bir şey bulma derdinde idim. Öyle olsa da İvan Grigoreviç adındaki üstadımızın dersleri sanki kerametli, sihirli geçtiği için beynimdeki bütün dertlerimi unutturdum. Bu kişinin şair olması gerekti. Onun mesleği dışında içine sığmayan bir hüneri vardı. Çok romantik şiirler, hikâyeler yazardı. Sadece atların biyolojik özelliklerini, cinslerini ve onlara nasıl bakmamız gerektiğini anlatmazdı; her tür cins atla ilgili masalları, efsaneleri de anlatırdı. Beni dersin bu bölümü kendine çeker, büyülerdi.”*¹⁴

¹² Abdıldacan, *Balalığım* 5. Cilt, s. 445-446.

¹³ Abdıldacan, *Balalığım* 5. Cilt, s. 453.

¹⁴ Abdıldacan, *Balalığım*, 5. Cilt, s. 467-468.

Yazar bu okulu da bitirince 1948’de Frunze’de bulunan “K. Skryabin” adındaki Ziraat Enstitüsünde öğrenimine devam eder ve 1953 yılında veteriner olarak bu okuldan mezun olur. Kırgız Davar İktisadiyatı İlim-Araştırma Enstitüsüne bağlı Damızlık Bölümünde zooteknisyen olarak çalışır.

“Gazeteci Dzyuyo”, “Aşım”, “Biz Daha da İleriye Gidiyoruz” isimli hikâyeleri, 1952 yılında daha öğrenci iken, basın sayfalarında görünmek, halk tarafından tanınmak amacıyla yazılmıştır. 1956’da Moskova’da “Maksim Gorki” adındaki Edebiyat Enstitüsünde öğrenimine devam eder. İki yıllık kursu bitirdikten sonra Kırgızistan’a döner ve Kırgızistan Edebiyatı dergisinin editörlüğünü yapar. Kırgızistan’da Pravda gazetesinin muhabiri olarak beş sene çalışır. 1965-1986 yılları arasında Kırgızistan Kinomotografistler (Sinemacılar) Birliğinin başkanlık görevini yürütür. 1978 yılında Almanya Sanat Akademisinin muhabir üyesi, 1987 yılında Paris’teki Avrupa Bilimler Sanat ve Edebiyat Akademisinin Akademisyeni olan¹⁵ Aytmatov, 1986-89 yılları arasında Kırgızistan Yazarlar Birliğinin Başkanlığını, 1989 yılından itibaren de İnostrannaya Literatura (Yabancı Edebiyat) gazetesinin baş redaktörlüğünü yapar. Cengiz Aytmatov, Sovyetler Birliği dağılmadan önce Gorbaçov’un¹⁶ beş danışmanından biri olmuştur.¹⁷

Cengiz Aytmatov edebî çalışmalarına ek olarak yaklaşık 15 yıl Avrupa’da Sovyetler Birliği’nin ve daha sonra Kırgızistan’ın büyükelçiliğini yapmıştır. Yazar, 9 Haziran 2008 tarihinde vefat etmiştir.

II. CENGİZ AYTMATOV’UN ESERLERİ

Yazar çocukluğunda, gençliğinde yaşadığı; şahit olduğu, tesirinde kaldığı şuur altını besleyen olayları, durumları, çevreyi, kişilikleri eserlerinde anlatmıştır. Kendisi de “Balalığım” adlı eserinde şöyle demektedir: *“Başımdan geçen zor günleri yansıtmak, başkalarına anlatmak için edebiyat adlı bir dünyaya karışmak münasip geldi.*

Kolhozda (devlete ait çiftlik) dağıtım ve maliye bölümünde vergi memuru olarak çalıştığım günler benim hayatımda büyük tecrübe oldu. O zamanda gördüklerimin,

¹⁵ Akmataliyev, *Cengiz Aytmatov’un Dünyası*, s. 7.

¹⁶ Sovyetler Birliğinin Cumhurbaşkanı.

¹⁷ Ali İhsan Kolcu, *Bozkırdaki Bilge Cengiz Aytmatov*, Salkımsöğüt Yayınları, 3. bs. Erzurum 2008, s. 24-36

bildiklerimin tesiri altında uzun hikâyelerimi yazdım. “Camiyla” (Cemile), “Betme-Bet” (Yüz Yüze), “Samançının Colu” (Toprak Ana), “Erte Cazdağı Turnalar¹⁸”, “Gülsarat¹⁹” (Elveda Gülsarı, Gülsarı) adlı eserlerim o hayat tecrübesinden sonra ortaya çıktı. Bunların hepsi çocukluğumda yaşadığım zor günlerimin hatıraları. O günlerimin sanatkârane yansımaları.”²⁰

A. Hikâye ve Romanları

1. Ak Caan (Beyaz Yağmur)

“Ak Caan”²¹ hikâyesi ilk defa 1954 yılında Sovetlik Kırgızistan dergisinin (Sonradan bu derginin adı “Ala-Too” olarak değişti.) sekizinci sayısında yayımlandı.²² Edebiyat dünyasına yeni adım atmaya başlayan genç yazarın bu hikâyesine kadar “Gazetçik Dzyuyo”²³ (Gazeteci Dzyuyo), “Aşım”²⁴, “Mı İdem Dalşe”²⁵ (Biz Daha da İleriye Gidiyoruz) gibi küçük hikâyeleri 1952 yılında yayımlanmıştır. Türkiye’de bu eser “Beyaz Yağmur”²⁶ adıyla yayımlanmıştır.

Yazar bu küçük hikâyesiyle yeni zamanda, yeni karakter ve yeni fikirlere sahip olan genç neslin oluştuğunu ve bu neslin birbirleriyle olan münasebetleri, davranışları ve faaliyet alanlarıyla yeni devrin başladığını Saadat, Kasımcı, Zeynep Apa, İhtiyar Tököy kişileri vasıtasıyla göstermeye çalışmıştır.²⁷

¹⁸ Cengiz Aytmatov, *Erken Cazdağı Turnalar adlı hikâyesi “İlk Turnalar”*, çeviren: M. Etem Gözlü, Cem Yay. İstanbul 1976; Cengiz Aytmatov, *Erken Gelen Turnalar*, çeviren: Mehmet Özgül, Cem Yay. İstanbul 1983; Cengiz Aytmatov, *Sultanmurat*, çeviren Refik Özdek, Ötüken Yay. İstanbul 1993.

¹⁹ Cengiz Aytmatov, *Elvede Gülsarı*, çeviren: Mehmet Özgül, Cem Yay. İstanbul 1983.

Cengiz Aytmatov, *Elvede Gülsarı*, çeviren Refik Özdek, Ötüken Yay. İstanbul 1995.

Cengiz Aytmatov, *Gülsarı*, çeviren: Seçkin Selvi, Gendaş Yay. İstanbul 1973.

²⁰ Abdıldacan, *Balalığım*, 5. Cilt, s. 451.

²¹ Ak caan, Kırgızcada hafif çiseleyen yağmur anlamına gelmektedir.

²² Abdıldacan, *Cengiz Aytmatov’un Dünyası*, s. 80; Salıcan Cigitov, *Cengiz Aytmatov Edebiyat Meydanında Yeni Yeni Boy Gösterdiğinde*, Kırgızistan Türkiye Manas üniversitesi Yayınları, Bışkek 2004, s. 6.

²³ Cengiz Aytmatov, *Gazeteci Dzyuyo*, *Komsomoles Kirgizii*, 6 Nisan, 1952.

²⁴ Cengiz Aytmatov, *Aşım*, *Kırgızistan Almanahı*, No2, 1952.

²⁵ Cengiz Aytmatov, *Mı İdem Dalşe*, *Komsomoles Kirgizii*, 17 Ağustos, 1952.

²⁶ Cengiz Aytmatov, *Beyaz Yağmur*, çeviren Refik Özdek, Ötüken Yay. İstanbul 1992; Çeviren: Orhan Söylemez, *Türk Dili*, sayı 500, Ağustos 1993.

²⁷ Abdıldacan, 1. Cilt *Eskertүүлөр cana Tüşündürmөлөр*, s. 371

2. Asma Köpörö (Asma Köprü)

Hikâye ilk olarak 1955 senesinde Sovetik Kırgızistan dergisinin on ikinci sayısında yayımlandı. Daha sonra bu eser 1959 yılında yazarın “Obon” adlı külliyyatı içerisinde ve sonraki külliyyatları içerisinde yer almıştır.²⁸

Yazar bu eserinde Sovyet romancılığı anlayışını değiştirmeye çalışmıştır. O dönemde rejimin etkisiyle eserlerdeki kahramanlar ya olumlu ya da olumsuz karaktere sahip olmak zorunda idiler. Edebiyatta böyle bir anlayış vardır ve yazar bu eserindeki Nurbek’e birbirine ters özellikler, davranışlar yükleyerek fiilen bu edebiyat anlayışını yıkmaya çalışır.²⁹

3. Tümkü Sugat (Gece Sulaması)

Kırgız Türkçesiyle yazılan “Tümkü Sugat”, ilk olarak 1955 senesinde Sovetik Kırgızistan dergisinin üçüncü sayısında yayımlandı (bk. EK:1), daha sonra “Obon” külliyyatı içerisinde neşredildi.

“Gece Sulaması” hikâyesinin başkahramanı Mirap Karatay’dır. Olayların gelişmesinde Karatay’ın kıskanç, kaba, egoist, kötü niyetli olması gibi özellikleri önemli rol oynar. Hikâyede olaylar Üç-Döbö kolhozunda mirab olarak çalışan Karatay’ın etrafında gelişir. Karatay’ın Kanımgül adında eşi ve oğlu Tokon’la mutlu bir yaşamı vardır. Fakat Karatay’ın çalıştığı kolhozda işler iyi gitmez. İyi gitmeyen işlerle ilgili olarak Beş-Taş kolhozunda mirab olarak çalışan yakın arkadaşı Sabırbek’in “Sen iyi çalışmıyorsun Karatay. Senin kullandığın suyla daha fazla yer sulanabilir.” gibi iyi niyetle yaptığı eleştirilerini Karatay “Beni, benim aile saadetimi kıskanıyor, Kanımgül’le olan evliliğimi kıskanıyor...” şeklinde yanlış yorumlar. Bu yanlış yorumlamalar devamlı Karatay’ı yanlış işler yapmaya sevk eder: Bir gece bütün komşu kolhozlara tahsis edilmiş suyu kendi tarlasına çevirir, tarlayı suyun götürmesine sebep olur, işi daha bir çıkmaza sokar. Fakat akli başında olan eşi ve dostu Sabırbek onun bu hâllerini anlayışla karşılarlar. Sonunda yaptıklarından dolayı Sabırbek’e karşı mahcubiyet hisseder.

²⁸ Abdıldacan, 1. Cilt. *Eskertүүлөр cana Tüşündürmөлөр*, s. 371.

²⁹ Abdıldacan, *Eskertүүлөр cana Tüşündürmөлөр*, 1. Cilt, s. 372.

4. Betme-Bet (Yüz Yüze)

“Betme-Bet” uzun hikâyesi (povest) ilk olarak 1956 yılında “Betme-Bet Kelgende” adıyla Ala-Too dergisinin altıncı sayısında Kırgızca olarak yayımlandı. (bk. Ek:2) Sonra Rus dilinde 1957 yılında Oktyabr dergisinin üçüncü sayısında yayımlandı. Daha sonra 1959 yılında basılan “Obon” külliyyatına dahil edildi.³⁰ Bu hikâye Türkiye’de Yüz Yüze³¹ adı altında yayımlanmıştır.

Yazar bu hikâye hakkında “Balalığım” otobiyografisinde şunları demektedir: *“Birkaç kısa hikâyemin ardından yazdığım ilk uzun hikâyemin adını “Betme-Bet” diye adlandırdım. Bu hikâyeyi yazdığım Moskova’da Edebiyat Enstitüsünde okuyordum. Yazarlığımın en güzel meyvesi olan “Cemile”yi de o öğrencilik zamanımda yazmıştım. O zaman Kırgız edebiyatçısı, eleştirmeni Keleşbek Asanaliev de Moskova’da oturuyordu. Daha yeni tamamladığım, mürekkebi kurumamış hikâyemi birisine okutmak, başkalarının fikrini duymak istedim. Fakat hikâye Kırgızca yazılmıştı, Moskova’dakilere nasıl okutacaktım? Keleşbek’e telefon açtım, durumu anlattım, “Moskova” otelinin önünde buluşalım diye sözleştik. İkimiz selamlaştıktan sonra, sakın, sessiz yer aradık; otelin içine girdik. Çok büyük otelin içinde zar zor sessiz bir ortam bulabildik. Orada birimiz sandalyeye birimiz kanepeye oturduk. Oturur oturmaz hemen zaman kaybetmeden ben Kırgızca hikâyemi aralıksız okuyuverdim. İki saat boyunca durmadan okudum. Keleşbek ben okurken bir defa dahi durdurmadi, göz kırpmadan, olaya dalmış şekilde dinledi. Okumayı bitirdiğimde hikâyenin çok güzel yazıldığını söyledi, hemen övgülerini yağdırmaya başladı. O, bir müddet sonra şaşkın bir şekilde:*

-O İsmail gerçekten var mı? diye sordu.

- Evet, o hâlâ hayatta, yakalanmıştı ve sonra asker kaçağı diye hapse atıldı. Hapishanede on yıl yattı. Enteresan tarafı, o kişi yaptıklarından hiç utanmıyor ve hiç üzülüyor. Tam tersine, “Önemli olan: Ben hayattayım ya! Ne diyecekseniz diyin! Evet, savaştan kaçtım, on yıl hapis yattım. Fakat sağ kaldım. Başkaları gibi kurşun altında kalmadım ya.” diyormuş.

³⁰ Abdıldacan, *Eskertүүлөр cana Tüşündürmөлөр*, 1. Cilt, s. 375.

³¹ Cengiz Aytmatov, *Yüz Yüze*, çeviren: İrine ve Altan Alganer, Yeni Dünya Yay. İstanbul 1980; *Yüz Yüze*, çeviren: Refik Özdek, Ötüken yay. İstanbul 1990.

*“Betme-Bet” hikâyesini yazmaya başladığımda benim edebî tecrübem az idi. Ondan mı, bilmiyorum kısacası, hayattaki gerçek “İsmail” adını eserimde değiştiremedim. Benim için o kişi çok canlı silüetti. Bu yüzden onun ismini değiştirmemeye karar verdim.*³²

Hikâyenin kısaca özeti şöyledir: İsmail adındaki bir köylü savaşa gider ve ölüm korkusundan dolayı “Ben kim için öleceğim, niçin savaşa katılmam gerek” gibi yanlış duygulara kapılarak savaştan kaçır, mağaralarda saklanır, İsmail’in hanımı Seyde, başta kocasını desteklemekte, “İsmail ölürse biz yetim kalırız” diye korkmaktadır. Fakat gene de vicdanı rahatsız olur, herkes eşlerini sağ salim gelsin diye umut içinde beklerken Seyde, devleti İsmail mi kurtaracak düşüncesiyle İsmail’e destek çıkar; çocuğunun yediklerinden artırarak ona ekmek pişirir, bulduğunu yedirir. Fakat İsmail’in savaş kaçkını olması Seyde’yi mutlu etmemektedir. Seyde savaşın zor günlerinde içine kapanarak insanlardan uzaklaşır. Sonunda İsmail açlığa dayanamaz ve köylüsünün yani dört çocuklu Totuy’un tek ineğini çalıp keser. Bu durum karşısında iyice rahatsız olan vicdanı Seyde’yi harekete geçirir ve Seyde kocasını ihbar eder. Oğlunu kucağına alarak İsmail’in yattığı mağaraya geldiğinde İsmail’in korkaklığı, bencilliği Seyde’nin namusu, itibarı önünde küçülür.

5. Camiyla (Cemile)

“Cemile” ilk olarak 1958 yılında Novıy Mir dergisinin sekizinci sayısında Rusça olarak yayımlandı. 1959’da “Kırgızistan Ayaldarı” adlı dergisinde neşredildi,³³ (bk. Ek:3) aynı yıl “Obon” adlı külliyata dahil edildi. Aynı yıl Moskova’da “Cemile” adı ile kitap olarak basıldı. Aynı sene içinde Fransız yazarı Luiz Argon tarafından çevrilerek Paris’de yayımlandı. “Cemile” yazarın adını dünyaya tanıtan eserdir.³⁴

Eseri ilk olarak Kazak Edebiyatının klasiği, dünyaca meşhur âlim-yazar Muhtar Auezov değerlendirmiştir:

“Bu hikâyede ilgimi en çok çeken karakter ise bütün bunları bizlere anlatan çocuk oldu. O, kendisini keşfetmeye çalışan, iç dünyasını anlamaya çalışan dikkatli bir

³² Abdildacan, *Balalığım*, 5. Cilt, s. 479-480.

³³ Cemile hikâyesinin Kırgızca olarak 1958’de “Ala-Too” dergisinin onuncu sayısında yayımlandığı söylene de (Akmataliev Abdildacan, 2009, Çingiz Aytmatov, 1. Cilt, Camiyla, s. 377) söz konusu baskıya tesadüf edilememiştir.)

³⁴ Abdildacan, *Camiyla*, 1. Cilt, s. 377.

gözlemci, son derece zengin ve duygusal bir gönlün sahibidir. O, atalarından miras kalan ahlak kavramını bir kenara bırakıyor ve omuzlarından kalkan ağır yükün altında açık yürekli bir delikanlının doğası ortaya çıkıyor. Daniyar ve Cemile'yi bir şekilde anlıyor ve onların yaşadıklarından heyecanlanabiliyor. Bu hikâyede anlatılan, tasvir edilen olayların, karakterlerin ve hayat görüntülerinin açıklığında ve içtenliğinde okuyucunun hayalleri ve düşüncelerini canlandıran çağrışımların uyanmasına sebep olacak çok şey var. İşte, bence, gerçekten lirik olarak nitelendirebileceğimiz hikâye de tam böyle olmalı. İnaniyorum ki Aytmatov, ileride daha iyisini ortaya koyacak, daha başarılı olacaktır. Belki de meslektaşlarının edebiyatın roman türüne ilgi göstermelerinden dolayı ilgi görmeyen hikâye türünde yakaladığı bu başarı önemli bir boşluğu dolduracaktır. Genç adam, yolun açık olsun. Ak Yol Sana!”³⁵

Fransız yazarı Luiz Argon'un "Cemile" için "Dünyanın Aşkı Anlatan En Güzel Hikâyesi" adlı değerlendirme yazısı "Kultura i Jizn" dergisinin 1958 yılı yedinci sayısında yayımlanır.³⁶

Luiz Argon değerlendirme yazısının bir yerinde şöyle takdir eder ifadelere yer verir: *"Her hâliyle övünen, gururlu, mağrur Paris'te; Hugo ile Volter'in Paris'inde; nice krallar ve devrimler gören Paris'te; her bir taşı uzun uzun hikâyeler ve efsaneler hatırlatan büyük ressamların Paris'inde; ateşli aşkların ve aşıkların şehrinde; görmediği, okumadığı başından geçmeyen kalmayan bu şehirde ben "Cemile"yi okudum... İşte o an, Verter ile Veronica'nın, Antoni ile Kleopatra'nın ya da Manon Lescaut'un benim gözümde hiçbir değeri kalmadı ve işte o an, Romeo ve Juliet'in Paolo ile Françeska'nın, Ernan ile Danyarson'un hayalleri gözlerimin önünden bir anda silinip gittiler. Çünkü ben Daniyar ve Cemile'yle karşılaştım ve onlarla beraber II. Dünya Savaşı'nın üçüncü yılına, 1943 yılına, 1943 yılının bir Ağustos ayına, güzel bir geceye yeniden dönüp orada bir yerlerde bulunan Kürküröö Çayı'na, ekin yüklü arabalara ve diğer ikisinin hayatını anlatan Seyit adındaki çocuğa gittim."*

Yazarın "Balalığım" adlı otobiyografisinde Cemile ile Daniyar hakkında anlattıkları aynen şöyledir:

³⁵ Cengiz Aytmatov, "Doğumunun 75. Yılı için Armağan", Muhtar Ayezov, *Yolun Açık Olsun*, 2004, s. 245.

³⁶ Cengiz Aytmatov, "Doğumunun 75. Yılı için Armağan", Luiz Aragon, *Dünyanın Aşkı Anlatan En Güzel Hikâyesi*, 2004, s. 235, 23 Ekim 1958 Litiraturıyaya Gazeta. Rusçadan çeviren Kemal Göz.

“Moskova’da Maksim Gorkiy Edebiyat Enstitüsünde okuduğum dönemde Cemile’yi yazdım. Hikâyemin yazıldığı yer hatırimda iyi kaldı. “Cemile” Tver Bulvarı’ndaki kiralık evde oturduğumuz zaman yazılmıştı. O evin yanından geçerken her zaman penceresine bakarak 1956-58 yıllarındaki ikinci öğrencilik hayatımın unutulmaz çok güzel günlerimi hafızamda canlandırırım.

Hikâyenin önceki adı “Obon” idi. Elbette bu Cemile ile Daniyar’ın arabada giderken iç duygularımızı coşturan, önceden hiç hazırlığı olmayan, aniden dökülen aşk şarkılarının nağmesi idi.³⁷

Elbette, bu eserimi de hayattan süzerek aldım. Ben eser yazarken her zaman İkinci Dünya Savaşı’nı tahayyül ederim. Bu savaş sadece bizim için değil, insanlığın tamamını azaba düçar eden, büyük kayıplara sebep olan, aklımızdan hiç silinmeyen olaydı. Bu savaş insanlara sadece ölüm ve açlığı getirdi dersek, onun felaketini hafifletmiş oluruz; bu savaş o dönemdeki insan topluluğunun edep ahlakına da dokunmuştu. Asırlardan beri değer vererek koruduğumuz adetlerimizi, geleneklerimizi yok etti. Savaştan önce genç gelinler kocaları savaşa gittiklerinde hür olamazlardı. Kız evlendikten sonra vardığı yerden ahirettik yer alması gerekirdi. Hatta kocası savaşta ölse de kayınları onu bırakmazlardı. Ayrıca çocuğu varsa gelin hiçbir yere gidemezdi. O zaman ailenin, toplumunun yazılmayan kanunları öyle idi. Fakat, savaş felaketinin bu kanunları da alt üst ettiği zamanlar oldu. Akrabalarımızın başından geçen böyle bir olay Cemile’yi yazmama sebep oldu. Uzak akrabalarımızın iki oğlu da savaşa gitmişti. Onların büyüğü askere gitmeden kısa bir süre önce evlenmişti. O zaman da savaş başlamıştı. O, yaşına bakılmadan askere çağırılmıştı. Eserdeki Cemile’nin kocasının hayattaki gerçek prototipi o genç adam idi. Cemile’nin prototipi ise şen şakrak, eğlenmeye temayüllü genç gelin idi. O, Şeker köyünden değildi, komşu Köksay köyünden gelin gelmişti. Bunun çok da önemi yok bizim için, halkımızın Kazakistan’la kız alıp vermesi olmaktadır. Cemile’nin hangi aileden geldiğini mesele etmiyorum. Savaş zamanında genç gelinlerin rezil rüsva olmaması, onun kayınlarına gönülden hizmet etmesi ve kocasını aldatmaması, örf âdetin hepsini koruması, beklemeyi bilmesine bağlı değil midir? “Gelin” kelimesi “gel” “bize gel” anlamındadır. Gelin, aileye sonradan gelen, yeni katılan birisine söylenir. Başka aileden gelmiş, bir ailenin genç oğluyla evlenmiş

³⁷ Abdıldacan, *Balalığım*, 5. Cilt, s. 485

bayan o eve, köye gelin olur. Gelinin geldiği yerin adetlerine, geleneklerine göre davranması, uyumlu olması beklenir; sonra git gide alışır, halk içinde benimsenir gider.

O zamanlarda bizim köye savaştan ilk yaralılar gelmeye başladılar. Onlardan başka Almanlar tarafından işgal edilen yerlerdeki halk da tahliye edilerek getirilirdi. Daniyar'ın prototipi de tahliye edilerek gelenlerden biriydi, yanılmıyorsam. Kazakistan'da doğmuş, yetimhanede büyüyen kişi idi. Ben de o zaman genç, 14-15 yaşlarındaydım, arkalarından muhabbet meydanındaki onların hal ve hareketlerini, konuştuklarını takip ettiğimi nereden bilsinler? Ayrıca, ben de o kadar da göze batmayan, dikkate alınmayan küçük bir çocuktum. Fakat kendim istemediğim halde onların aşkına şahit oldum. Bazen Cemile Daniyar'ı bazen de Daniyar Cemile'yi beklerdi. İkisi beraber yük taşırlardı, arabaya binip tarlaya giderlerdi.

Bir gün köylüler gürültü patırtı yapmaya başladılar. Meğerse, onların dediklerine göre bizim gelin savaştaki kocasını beklemekten caymış, kayınlarını terk ederek Topal Daniyar'la gece kaçıp gitmiş. Bunu Kara kız apamdan duydum. O çok hiddetleniyordu, sinirinden fenalık geçiriyordu. Önceden beri karı koca olarak yaşıyorlarmış meğerse!

-Niçin daha önce gözlerinizi açmadınız, dedim ben de.

O bana öfkeli bağırdı:

-Bu ne hayâsızlık! Kocasını savaşta canını dişine takmış savaşıyor, karısının onu beklemeden herhangi bir serseri ile kaçıp gitmesi ne demek? Bizim sülalemizin yüzüne kara sürdü! Hayâsız, diyerek bana yaklaştı:

-Ne? Sen onların ilişkisini önceden mi biliyordun? Onların tarafını tutuyordun öyle mi, dedi.

Ben cevap veremedim.

Cemile ile Daniyar tarladan ekin taşırlardı, bazen üçümüz beraber taşırdık.

-Biraz önce Daniyar'ı pazarda görmüştün ya! Belki şimdi istasyona giderler. Kalk çabuk, ata bin, Cemile'yi bul! Onlara bu işin sonunun kötü olacağını söyle! Cemile dönsün, onu biz affederiz, diye bağırdı bana halam.

Ben onların arkasından giderek istasyona vardım. Hatta istasyonda onları buldum bile. El ele tutuşmuş gidiyorlardı. Arkalarından gidemedim, çok utandım; utancımından ne söyleyeceğimi de bilemedim, şaşkırdım kaldım.

Cemile beni hemen fark etti, utandığımı da gördü:

-Ne oldu? Seni arkamızdan mı gönderdiler?

-Evet, seni dönsün diyorlar, dedim başımı eğerek.

-Boşuna çabalama. Sizleri de anlıyorum; fakat yaşayacağım. O nereye giderse ben de oraya giderim, diye cevap verdi. Evet, öyle de yaptı. Bunu halama gelip söyledim. O öfkesine dayanamadı. Cemile'ye beddua ediyordu. Öfkesinden bana da beddua etmeye başladı.

Cemile'm yayımlandığında kendi yazarlarımız tarafından sert bir şekilde eleştiriye uğradı.³⁸ Öyle olsa da yayımlandıktan sonra "Cemile" uluslararası derecede hemen parlayarak zirveye çıktı. "Noviy Mir" dergisinde yayımlandı. O zaman derginin editörü Aleksandr Tvardovskiy idi, 20. yüzyıl Rus Edebiyatının Ulu simalarındandı. Bu insanın tavsiyesiyle hikâyenin "Obon" adını "Cemile" olarak değiştirdim.³⁹

Hikâyenin kısaca özeti: Cemile Sadık'la yeni evlenmiştir. Evliliklerinden kısa süre sonra İkinci Dünya Savaşı başlar ve köydeki bütün erkekler savaşa gitmek zorunda kalırlar. Sadık da savaşa gider. Kocasının ailesiyle beraber oturan Cemile kolhozun tarlasında çalışırken ona, istasyona tahıl taşıma vazifesi verilir, yeni işinde kayını Seyit'le beraber çalışmaya başlar. Köye savaştan tahliye edilerek gelenlerden biri olan Daniyar'la tanışır. Başta onu fazla önemsemez, hatta onunla alay eder, fakat onu tanıdıkça sevmeye başlar. Bu yakınlık neticesinde Daniyar'la Cemile yeni bir hayat kurmak için köylerini terk ederler.

³⁸ Abdıldacan, 5. Cilt, *Balalığım* s. 485.

³⁹ Abdıldacan, 5.Cilt, *Balalığım*, s. 493.

6. Samançının Colu (Saman Yolu)

Türkiyedeki meşhur adı: “Toprak Ana” ilk olarak Kırgız dilinde 1963 yılında Ala-Too dergisinin birinci sayısında, (bk. EK:4) sonra Rus dilinde 1963 yılında Novıy Mir dergisinin beşinci sayısında yayımlanmıştır.⁴⁰

“Toprak Ana” hikâyesi bir ihtiyar annenin, Tolgonay Ana’nın toprakla olan dertleşmesini dile getirir. Bu toprak Tolgonay Ana’nın ömrünün geçtiği yerdir. Mutlu ve verimli geçen ömrünü bir anda savaş rüzgârı alıp götürmüştür. Üç oğlunu, kocasını savaşta kaybetmiş, gelini de evli bir çobandan gayrimeşru çocuk doğururken ölmüştür. Caynak adındaki bu çocuk gerçekleri bilmeden büyümektedir. Tolgonay, çocuğa gerçekleri söylemek ister fakat gerçekleri anlatmada zorlandığı için, bir türlü gerçekleri anlatamaz.

7. Delbirim (Selvi Boylum Al Yazmalım)

Bu eserin Kırgızca özeti “Dolondon Kan Colunda” adıyla 1959 yılında Sovetik Kırgızistan gazetesinin 30 Ağustos tarihli sayısında, tam metni de Rus dilinde 1961 yılında “Topolyok Moy v Krsnoy Kosınke” adıyla Drujba Narodov dergisinin birinci sayısında yayımlanmıştır. 1981 yılında ise Aşım Cakıpbekov tarafından Rusçadan Kırgızcaya çevirilerek “Delbirim” adıyla “Delbirim” adlı külliyat içerisinde neşredilmiştir.⁴¹

Bu uzun hikâyeyi 1961 yılında yönetmen A. Saharov “Aşuu” adıyla sinemaya uyarladı. 1972 yılında İ. Paplovskaya “Men Tyan-Şan” adıyla bu eserden iki bölümlük film yaptı. 1980’de ise Atilla Yılmaz “Al Yazmalım” adıyla bu eseri sahneye taşıdı.⁴²

8. Bötögöz Bulak (Deve Gözü)

“Bötögöz Bulak” ilk olarak 1960 yılında “Zoloto” adıyla Sovetskaya Kirgiziya gazetesinin 30 Kasım ve 8 Aralık’taki sayılarında “Verblyujij Glaz” adıyla 1961’de de Novıy Mir dergisinde Rus dilinde yayımlanmıştır.

⁴⁰ Abdıldacan, *Samançının Colu*, 2. Cilt, s. 428.

⁴¹ Abdıldacan, *Delbirim*, 1. Cilt, s. 379.

⁴² Abdıldacan, *Delbirim*, 1.Cilt, s. 379.

Kırgız dilinde ise ilk defa 1981 yılında “Delbirim” külliyyatı içinde neşredilmiştir.⁴³

Yönetmen L. Şepitko bu hikâyeyi “Aptap” adıyla Kırgızca olarak beyaz perdeye aktarmıştır. Bu film 1964 senesinde Çekoslovakya’da yapılan 14. Dünya Film Festivali’nde ödüle layık görülmüştür. Aynı film 1963’te Duşanbe’de, 1964’te Leningrad’da, 1965’te de Frankfurt-Na-Mayne şehirlerinde yapılan Uluslararası Film Festivallerinde yüksek dereceli ödüller almıştır.⁴⁴

9. Kızıl Alma (Kızıl Elma)

“Kızıl Elma”, ilk olarak 1964 yılında Molodaya Gvardiya dergisinin dördüncü sayısında Rus dilinde yayımlanmıştır. 1981 yılında ise Aşım Cakıpbekov eseri Kırgız Türkçesine çevirmiştir. Bu çeviri “Delbirim” külliyyatı içinde bulunmaktadır.⁴⁵

Kızıl Elma yazarın meslek arkadaşı Zeynula Kabdarov’un ricasıyla yazılmıştır. Bir gün Aytmatov, sofradaki kırmızı elmayı eline alarak enstitüde okuduğu zaman arkadaşının başından geçen olayı anlatır ve güler. Hikâyeyi dinleyen Z. Kabdarov “Sen niçin gülüyorsun; sen bunu yaz, yazman gerek.” diye öneride bulunur, eseri yazmaya başlayınca kadar da devamlı sorar. Bu güzel anıyı yazar şu şekilde dile getirmektedir: *“Sonunda meslektaş dostumun ödevini yapıyorum. Okuyucular, ‘eserlerin düğümü nasıl başlar, eserler nasıl doğuyor’ diye sorarlar. Onun yolu çoktur, zordur. Bazen böyle dostların fikirleriyle de eser ortaya çıkar. Buna ben kendim de şaşırmaktayım.”*⁴⁶

10. Gulsarat (Elveda Gülsarı)

“Gulsarat”, ilk defa 1966 yılında Rus dilinde Noviy Mir dergisinin üçüncü sayısında yayımlanmıştır. Daha sonra 1967’de Moskova’da Molodaya Gvardiya yayınlarından “Proşay Gülsarı” adıyla müstakil bir kitap olarak çıkmıştır. Kırgızca özeti ise “Tanabaydın Kelişi” adıyla 1967 yılında Sovetik Kırgızstan gazetesinin 22 Haziran

⁴³ Abdıldacan, *Bötögöz Bulak*, 2. Cilt, s. 424.

⁴⁴ Abdıldacan, *Bötögöz Bulak*, 2. Cilt, s. 425.

⁴⁵ Abdıldacan, *Kızıl Alma*, 2. Cilt, s. 426.

⁴⁶ Abdıldacan, *Kızıl Alma*, 2. Cilt, s. 427.

tarihli sayısında yer almaktadır. 1978 yılında Aşım Cakıpbekov tarafından tamamı Kırgızcaya tercüme edilerek “Gulsarat” külliyyatına dahil edilmiştir.⁴⁷

Yazar “Otvettstvennost Pered Buduşım” makalesinde bu eseri hakkında şöyle demektedir: *“Gulsarat” bir taraftan yazarlığımı tatmin etse de, bir taraftan da çok meşakkat, zahmet çektim diyebilirim. Bu eserimde ben önceki eserlerimde yer vermediğim başka fikirleri söylemek istedim. Bu uzun hikâyemde son dönemlerdeki halkımın sosyal yaşantısını tasvir etmeye çalıştığımı düşünmekteyim. Ben böylece ulusal zevki oluşturmak için değil, sosyal alandaki ciddi problemleri yansıtmaya, sosyal alanda görülen anlaşmazlıkların, zıtlıkların sebeplerini tetkik etmeye çalıştım.*⁴⁸

“Corgonun Cürüşü” adlı film 1968 yılında S.Urusevskiy tarafından Gülsarat hikâyesinden esinlenerek çekilmiştir.⁴⁹

11. Atadan KalganTuyak (Asker Çocuğu)

“Atadan KalganTuyak” 1968 yılında Sovettik Kırgızistan gazetesinin 23 ve 24 Şubat tarihli sayılarında yayımlanmıştır. Yazarın bu hikâyesinden sonra “Ak Keme”, “Erte Kelgen Turnalar”, “Deñiz Boyloy Cortkon Ala-Döböt” adlı hikâyelerinde çocuk konusu işlenmiştir.⁵⁰

12. Ak Keme (Beyaz Gemi)

Bu eser ilk olarak “Beliy Parahod” (Beyaz Gemi) adıyla 1970 yılında Noviy Mir dergisinin birinci sayısında Rusça olarak, 1978 yılında Ala-Too dergisinin on ikinci sayısında Aşım Cakıpbekov tarafından Rusçadan Kırgızcaya çevirilerek yayımlanmıştır. Hikâyenin ilk adı “Comokton Kiyin”dir (Masaldan Sonra). Yazar, esere daha sonra “Ak Keme” adını vermesinin sebebini şöyle izah eder: *“Ben hikâyemi Noviy Mir dergisine götürdüğümde baş redaktör Tvardovskiy: “Comokton Kiyin ismi sıradan, kulağa sade geliyor, bu yüzden farklı adlandırsak nasıl olur?” diye, Ak Keme adını teklif etti.*⁵¹

⁴⁷ Abdıldacan, *Gülsarat*, 2. Cilt, s. 430.

⁴⁸ Çingiz Aytmatov, *Otvettstvennost Pered Buduşım [Geleceğe Karşı Sorumluluk]*, Voprpsı Literatırı, 9, 1967.

⁴⁹ Abdıldacan, *Gülsarat*, 2. Cilt, s. 430.

⁵⁰ Abdıldacan, *Atadan Kalgan Tuyak*, 3. Cilt, s. 470.

⁵¹ Çingiz Aytmatov, Toçka Prisoedineniya. [Birleşme Noktası], *Voprosı Literatırı*, No8, 1976 (Diyalog şeklinde)

Eserin ilk adından da anlaşıldığı gibi hikâyenin konusunun temelinde Issık-Köl yöresinde rivayet edilen “Boynuzlu Ana” efsanesi vardır. Yazar, Kırgız halkının Buğu uruğunun şeceresi hakkında bilgi veren şecere-efsane niteliğindeki halk rivayetinden faydalanarak eserinin fikri estetik özelliklerini meydana çıkarmıştır.⁵²

“Erte Kelgen Turnalar” (Erken Gelen Turnalar), ilk defa 1975 yılında Rusça “Ranniye Juravli” (Erken Gelen Turnalar) adıyla Noviy Mir dergisinin dokuzuncu sayısında yayımlanmıştır. Bu hikâye 1978’de de Ala-Too dergisinin yedinci sayısında Aşım Cakıpbekov tarafından Kırgızcaya tercüme edilerek yayımlanmıştır.⁵³

“Deñiz Boyloy Cortkon Ala Döböt” (Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek) adlı hikâye ise ilk olarak 1977 yılında Rusça Znamya dergisinin dördüncü sayısında “Pegiy Pes Beguşiy Kraem Morya” adıyla yayımlanır. Daha sonra Aşım Cakıpbekov tarafından Kırgızcaya çevirilmiştir.⁵⁴

Hikâye, yazarın meslektaşı Vladimir Sangi’nin anlattığı olaydan ilham alınarak yazılmıştır. Sangi bir defasında kuzeyden döner, yabancı ördek (nivhiçeluvr) pişirir ve Aytmатов’u ağırlar, ziyafet esnasında yabancı ördekle ilgili “Nivh” halkındaki efsaneyi anlatırken kendi başından geçen bir olaydan da söz eder: Savaş zamanında ihtiyarlar Sangi’ye avcılığı öğretmek için, onu ilk defa denize götürürler, sisli havaya yakalanırlar, sonra Kutub Yıldızının yardımıyla yol bulup esenlikle evlerine dönerler. Bu hadise Aytmатов’u oldukça heyecanlandırır. Sangi’ye: “Sen bunu yazacak mısın?” diye sorar. Dostu da bu anekdotu Aytmатов’a hediye eder.⁵⁵

13. Birinçi Mugalim (İlk Öğretmen)

“Birinçi Mugalim” ilk olarak 1961 yılında önce “Eldik Mugalim Cönündö Ballada” (Halk Öğretmeni Hakkında Balad) adıyla Ala-Too dergisinde, “Birinçi Mugalim Hakkında Balad” adıyla Mugalimder gazetesinde yayımlanmıştır. (bk. EK:5) Daha sonra 1962 yılında Aytmатов ile A. Dimitrieva’nın birlikte Rusçaya çevirdikleri

⁵² Abdildacan, *Ak Keme*, 3. Cilt, s. 471.

⁵³ Abdildacan, *Erte Kelgen Turnalar*, 3. Cilt, s. 473.

⁵⁴ Abdildacan, *Deñiz Boyloy Cortkon Ala Döböt*, 3. Cilt, s. 475.

⁵⁵ Abdildacan, *Deñiz Boyloy Cortkon Ala-Döböt*, 3.Cilt, s. 475-476.

bu eser “Pervıy Uçitel” adıyla Novıy Mir dergisinin yedinci sayısında neşredilmiştir.⁵⁶ İlk Öğretmen⁵⁷ hikâyesi yaşanmış bir olaydan esinlenerek yazılmıştır.

14. Kayrılıp Kuştar Kelgençe (Kuşlar Dönünceye Kadar)

“Kayrılıp Kuştar Kelgençe” (Türkiyedeki meşhur adı: Yıldırım Sesli Manasçı), Cengiz Aytmatov 1970’lerde Kırgızların büyük hünere sayılan Manasçılık hakkında büyük bir eser yazmak istemiş fakat türlü sebeplerden tamamlayamamıştır. 1972 yılında Kırgızistan Madaniyatı gazetesinin Mart ayının dokuz ve on altıncı sayılarında yazmak istediği eserin özeti yayımlanır. Daha sonraları yazar bu eserin Rusça varyantını yazmış ve Moskova’da yayımlanan 3 ciltli eserler külliyyatına “Pıaç Perelyotnoy Ptitsı” adıyla dahil edilmiştir.⁵⁸

Bu hikâyede, tarihî seyir içerisinde, Kırgızların düşmanlarına mağlup oldukları, milli birlik ve beraberliğe ihtiyaç duydukları zamanlarda Manas destanının, milli his ve şuuru nasıl zinde tuttuğunun güzel bir örneği verilir.⁵⁹

15. Kılım Karıtar Bir Kün (Gün Olur Asra Bedel)

“Kılım Karıtar Bir Kün” romanı ilk olarak 1980 yılında Rusça “İ Dolşe Veka Dlıtsya Den” (Gün Olur Asra Bedel) adıyla Novıy Mir dergisinin on birinci sayısında Aşım Cakıpbekov tarafından 1981 yılında yapılan Kırgızca tercümesi ise 3 ciltten oluşan külliyyatın 3. cildinde yayımlanmıştır. Bu romanından sonra “mankurtizm” sadece Kırgızlarda değil, uluslararası düzeyde yeni bir terim olarak kullanılmaya başlanmıştır.⁶⁰

Roman, yazarın diğer eserlerinde de görüldüğü gibi iç içe birkaç hikâyeden meydana gelmiştir. Toprağın gizli tarihine ait unsurlar, yakın geçmişte cereyan etmiş acı hadiseler, bizzat şahit olunan garip olaylarla milli kültüre ait tezahürleri ve nihayet teknoloji çağının sebep olduğu buhranlar bir bütünün parçası dahilinde eserde yer

⁵⁶ Abdıldacan, *Birinçi Mugalım*, 2. Cilt, s. 425.

⁵⁷ Cengiz Aytmatov, *Öğretmen Düyşen*, Çev: Ülkü Tamer, DE yay. İstanbul 1968.

Cengiz Aytmatov, *İlk öğretmen*, Çev: Halit Aliosmanoğlu, Hür yay. İstanbul 1971.

⁵⁸ Abdıldacan, *Kayrılıp Kuştar Kelgençe*, 4. Cilt, s. 537.

⁵⁹ Ali İhsan Kolcu, Bozkırdaki Bilge Cengiz Aytmatov, Salkımsöğüt Yay. Erzurum, 2008, s. 172.

⁶⁰ Abdıldacan, *Kılım Karıtar Bir Kün*, 4. Cilt, s. 530.

bulmuştur. Tarihî olaylar ve millî kültüre ait unsurlar hâlin şartları içinde dikkatlere sunulur.⁶¹

Yazar, bu romanında geçmişte millî benlikten koparılma, uzaklaştırılma suretiyle mankurtlaştırılan insanların hikâyesiyle modern dönemde modern vasıtalarla mankurtlaştırılan Nayman Ana'nın oğlu Colaman ve Kazankap'ın oğlu Sabitcan ile diğer taraftan millî benliğinin şuurunda olan, onu her türlü mankurtizm hareketine karşı korumaya çalışan Edigey ve Abutalıp'ın hikâyelerini hâl ile geçmiş arasında göstermeye çalışmıştır.

16. Cengiz Handın Ak Bulutu (Cengiz Han'ın Ak Bulutu)

Cengiz Handın Ak Bulutu “Gün Olur Asra Bedel” romanına ek olarak yazılan bir eserdir. İlk olarak Rus dilinde 1990 yılında Znamya dergisinin sekizinci sayısında yayımlanmıştır. Kırgızcaya da Aman Toktogulov tarafından tercüme edilmiştir.⁶²

Yazar rejimden dolayı “Gün Olur Asra Bedel” romanında yeterince açamadığı temayı bu eserinde daha da açıklığa kavuşturmuştur. Cengiz Han'ın Ak Bulutu hikâyesinin konusu; “halk düşmanı” diye alçakça iftiraya maruz bırakılarak üstün gelen ideolojik siyasetin kurbanı olanların (Onların içinde babası Törökul Aytmatov da vardır.) bir temsilcisi olan Abutalıp'ın trajedisi ve bu trajediyle doğrudan doğruya ilişkisi olan Stalin'nin uyguladığı felaket siyasetinin ve devletin kâhir gücünün tasvir edilip ve anlatılmasıdır.⁶³

17. Kıyamât (Dişi Kurdun Rüyaları)

“Kıyamât” romanı ilk olarak Novıy Mir dergisinde “Plaha” (Kütük Celladı) adıyla okuyuculara sunulmuştur. Romanının birinci ve ikinci bölümleri 1987 yılında Ala-Too dergisinin on birinci sayısında Aşım Cakıpbekov tarafından Rusçadan Kırgızcaya tercüme edilerek, romanın üçüncü bölümü ise Aman Toktogulov tarafından Rusçadan Kırgızcaya tercüme edilerek 1988'de aynı derginin birinci ve ikinci sayılarında yayımlanmıştır.⁶⁴ “Kıyamât” kelimesi Kırgızcada, öldükten sonra dirilme günü; zor

⁶¹ Ali İhsan Kolcu, *Bozkırdaki Bilge Cengiz Aytmatov*, s. 224.

⁶² Abdildacan, *Çiñgizhandın Ak Bulutu*, 4. Cilt, s. 535.

⁶³ Abdildacan, *Çiñgizhandın Ak Bulutu*, 4. Cilt, s. 535.

⁶⁴ Abdildacan, *Kıyamât*, 5. Cilt, s. 497.

durum, dehşet anlamlarına gelmektedir. Türkiye’de bu eser “Dişi Kurdun Rüyalari” adıyla meşhur olmuştur.

Aytmatov’un Dişi Kurdun Rüyalari’nda itibarî âlemin sınırlarına taşan bir gerçekçilikle insanların yüzyıllardan beri içlerinde barındırdıkları birtakım problemleri, inanç sapmaları ve şüphelerini sorgulamaya çalışmıştır.⁶⁵

18. Kasandara Tamgası (Kassandra Damgası)

Bu roman, ilk olarak 1994 yılında Rus dilinde Znamya dergisinin ikinci sayısında, 1996’da ise Mirzayan Tölömüşev’in Kırgız Türkçesine tercümesiyle kitap olarak yayımlanmıştır.⁶⁶

Kassandra Damgası romanı Beyaz Gemi, Gün Olur Asra Bedel, Dişi Kurdun Rüyalari roman üçlemesinin oluşturduğu çizginin son halkasıdır.⁶⁷

Yazar, ilk defa Beyaz Gemi’de dile getirdiği “insanın insana dünyayı zehir ettiği ve yaşanmaz kıldığı” fikrini, ilhamını ve modelini Yunan mitolojisinden aldığı Kassandra Damgası romanında tekrar işlemiştir.⁶⁸

19. Toolor Kulaganda (Dağlar Yıkıldığı Zaman)

Roman ilk defa Rus dilinde 2006 yılı Drujba Naradov dergisinde yayımlanmıştır. 2007 yılında Saint Peterburg’da “Azbukı Klassika” yayınları tarafından “Kogda Padayut Gori” adıyla da ayrı bir kitap olarak basılmıştır.⁶⁹

Bu roman, Sovyetler Birliğinin dağılmasına bağlı olarak bağımsızlığını kazanan ve pazar ekonomisi deneyimini yaşamaya çalışan, maddi ve manevi alanda geçiş süreci yaşayan Kırgız halkının sosyal, siyasal, kültürel değişimini anlatmaktadır.

⁶⁵ Ali İhsan Kolcu, *Bozkırdaki Bilge Cengiz Aytmatov*, s. 256.

⁶⁶ Abdıldacan, *Kassandra Tamgası*, 6. Cilt, s. 565.

⁶⁷ Ali İhsan Kolcu, *Bozkırdaki Bilge Cengiz Aytmatov*, s. 310.

⁶⁸ Ali İhsan Kolcu, *Bozkırdaki Bilge Cengiz Aytmatov*, s. 306.

⁶⁹ Abdıldacan, *Toolor Kulaganda*, 6. Cilt, s. 568.

B. Tiyatro Eserleri

1. Askada Kalgan Añçının Iyı (Kaya Başındaki Avcının Çılgılığı)

Cengiz Aytmatov ile Kazak şairi Muhtar Şahanov'un sır arkadaşı olmaları, fikir alış verişinde bulunmaları temelinde yazılan bu edebî konuşma, ilk olarak 1997 yılında Almata'da Ruan yayınlarından "Plaç Oxotnika Nad Propastyu" (Kayalıkta Kalan Avcının Ağlaması) adıyla yayımlandıktan sonra K. Ömüraliev, Rusçadan Kırgızcaya çevirerek 2001 yılında Bişkek'te bulunan Uçkun yayınevi tarafından basılmıştır. Bu eserden önce 1993 yılında Cengiz Aytmatov'un Japon felsefecisi Daysaku İkedea ile bu karakterde "Oda Veliçiyu Duha" (Ruh Yüceliğine Kaside) adlı diyalog hâlinde olan eseri de yayımlanmıştır.⁷⁰

2. Fudziyamada Kadir Tün (Fudziyamada Kadir Gece)

"Fudziyamada Kadir Tün" draması ilk olarak "Voshojdeniyana Fudziyamu" (Fudziyamaya Çıkış) adıyla 1973 yılında Rusça Sovremennik tiatrosunun repertuarı hâlinde yayımlanmış, aynı yıl içinde Moskova'nın Sovremennik tiyatrosunda, Beyaz Rusya, Litvaniya, Litonya Cumhuriyetlerinde gösterime girmiştir. Kırgız dilinde "Fudziyamada Kadir Tün" adıyla gösterime girmiştir.⁷¹

Yukarıda saydığımız eserlerin dışında yazarın edebiyat, dil, sanat alanında, sosyal-kültürel alanda, tarihi konularda çok sayıda makalesi, sohbet, konuşması vardır.

Abdildacan Akmatalliev'in editörlüğünde hazırlanan Cengiz Aytmatov adlı 8 ciltlik eserin 8. cildinde yazarın süreli yayınlarda yayımlanan insan, toplum, zaman ve edebiyat, sanat ve sanat ustaları hakkında yazılmış bazı makale, sohbet ve çeşitli konulardaki konuşmalarına yer verilmiştir.

III. SOSYAL VE SİYASİ FİKİRLERİ

Yazarın sürekli yayınlarda basılan makaleleri, sohbetleri, konuşmaları kamu hayatında, sosyal ve medeni hayatta önemli rol oynayarak halka tesir etmektedir.⁷²

⁷⁰ Abdildacan, *Askada Kalan Añçının Iyı*, 7. Cilt, s. 522.

⁷¹ Abdildacan, *Fudziyamada Kadir Tün*, 3. Cilt, s. 477.

⁷² Abdildacan, *Cengiz Aytmatov'un Dünyası*, 1998, s. 135.

Moskova'daki iki yıllık tecrübe döneminden sonra editör, gazeteci ve yazar olarak çalışmaya başlayan Aytmatov; bölgedeki halkın örf âdetini, psikolojisini, emeğini bizzat yakından takip ederek eserlerindeki tipleri bulmuştur, hatta bir konuşmasında yaşamın fark edilmeyen yönlerini gördüğünü, insanların hayatıyla sıkı bağları olduğunu ve eserlerine zengin malzeme bulduğunu bildirir.⁷³

Cengiz Aytmatov'un eserlerindeki konu dönemin gündemler ile örtüşmektedir. O dönemde Sovyet yönetimi "Barış Savunanlar Konseyi" isimli uluslararası bir birlik kurmuş, "Dünyada barış olsun" sloganı ile siyasi propagandalar yürütüyordu. Barış Savunanlar Konseyinin yeni bir dünya savaşına karşı çıkmasının sadece Sovyetler Birliğinde değil, kapitalist ülkelerde de destek bulduğuna dair çıkan haberler, gazete ve dergi sayfalarında birbiri ardına yayımlanıyordu. Hemen hemen her gün dünya halkı arasındaki barışın korunması konusunu işleyen, savaş ateşini körüklemeye çalışanları suçlayan şiirler, hikâyeler ve makaleler yazılıyordu çünkü Sovyet gazeteleri barışın korunması konusunda yazılan edebi eserlere muhtaçtı. O zaman öğrenci olan Aytmatov da süreli yayın sayfalarında genç bir yazar olarak görünmek için dönemin Sovyet ideolojisinde güncel ligini koruyan bu önemli konuya değinerek "Gazeteci Dzyuyo" isimli bir hikâye yazmıştır. Adı geçen hikâyede uzakta bulunan, Japonya'da sokakta gazete satarak geçimini sağlayan Dzyuyo isimli bir çocuğun yeni bir savaşın çıkmasını önlemek için faaliyet gösteren gruplara nasıl katıldığı tasvir edilmektedir. Çok geçmeden genç yazarın "Aşım" isimli hikâyesi "Kırgızistan" isimli Almanax'ta (edebi antoloji) yayımlanır. Bu hikâyede de yukarıda sözü edilen faaliyetlerin Kırgız köylerinde nasıl destek bulduğu konusu işlenmiştir. 1952 yılında basın organları, Sovyetlerin diktatör lideri İ.V. Stalin'e tabiatın yeniden düzenlenmesi projesinin, özellikle "Komünizmin Büyük İnşaatları" genel ismi ile uzun uzun kanalların kazılmasının, vahşi çöller ile ıssız bozkırların kıyılarında orman alanlarının oluşturulmasının sürekli propagandasını yapmıştır. Dönemin bu sorunları etkisi altındaki genç yazar da katkıda bulunarak "Kırgızistan Komsomolu" gazetesinde "Mı İdom Dalşe" (Biz Daha da İleriye Gidiyoruz) isimli hikâyesini yazmıştı. Hikâyede yaşlı bir mirabın oğlunun Volga-Don kanalının inşasına katılması, kanal inşası bitmeye yüz tuttuğunda, Büyük Türkmen kanalının inşasına gitmeye hazırlanması işlenmiştir. Genç yazarın "Çiseleyen Yağmur", "Geceki Suvarma" ve "Asma Köprü" isimli hikâyelerinde

⁷³ Abdıldacan, *Cengiz Aytmatov'un Dünyası*, 1998, s. 136.

dönemin siyasi sloganlarının basit bir şekilde gösterilmesi girişimi yoktur. Bu hikâyelerde sosyalist emek, sosyal gelişme ve Sovyet ahlakı meseleleri ile ilgili konular yer almaktadır.⁷⁴

IV. CENGİZ AYTMAOV'UN ALDIĞI ÖDÜLLER VE KATILDIĞI ORGANİZASYONLAR

Yazar, 1963'te "Toolor cana Talaalar" (Dağlar ve Tarlalar) adlı hikâyeleriyle Lenin Ödülü'ne layık görülmüştür. 1968 yılında Kırgız Cumhuriyeti Halk Yazarı unvanına sahip olan Aytmatov, aynı yılda "Gülsarı" adlı uzun hikâyesinden dolayı SSCB Devlet Ödülü'nün sahibi olmuştur. 1974'de Kırgız Cumhuriyeti Bilimler Akademisi Akademisyeni unvanını alan yazar, 1976'da Erken Gelen Turnalar hikâyesi ile "Toktogul" adındaki Devlet Ödülüne, 1979'da Ak Gemi filminin senaryosu ve hikâyesiyle SSCB Devlet Ödülüne, 1983'te Gün Olur Asra Bedel romanıyla da SSCB Devlet Ödülü'ne layık görülmüştür. Uluslararası D. Nehru Ödülü (Hindistan) de aynı yıl kendisine verilmiştir. Ayrıca, yazar birçok ülkenin organizasyon ve vakıflarının ödül sahibidir.

1992 yılında Türkiye'ye de gelen yazar, İlesam'ın üstün hizmet ödülünü, iki yıl sonra da Avustralya Cumhuriyeti Devlet Ödülü'nü almıştır.

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 8-10 Aralık 1998 tarihinde Ankara'da Cengiz Aytmatov Uluslararası Bilgi Şöleni düzenlemiş, kendisine bir de berat takdim edilmiştir.⁷⁵

Yazar bunların dışında birçok organizasyonda görev almış ve birçok ödülün sahibi olmuştur.

⁷⁴ Cengiz Aytmatov, *Doğumunun 75.Yılı İçin Armağan*, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bışkek 2004, Salican Cigitov, *Cengiz Aytmatov Edebiyat Meydanında Yeni Yeni Boy Gösterdiğinde...* s. 3.

⁷⁵ Ali İhsan Kolcu, *Bozkırdaki Bilge Cengiz Aytmatov*, s. 34.

V. SÖZ DİZİMİ ÇALIŞMALARINDAKİ ESASLAR

A. Amaç ve İlkeler

Söz dizimi çalışmaları, dilin ne şekilde işlediğini gösteren kapsamlı çalışmalardır. Kavramların nasıl işaretlendiklerini, birbirleriyle nasıl ilişki kurduklarını, hangi kelimelerin, yapıların niçin tercih edildiklerini incelemek; dilin imkânlarını ortaya çıkarmak, kültürle sosyal hayatta bağlantısını kurabilmek için son derece önemlidir. Bu amaçlar doğrultusunda Atatürk Üniversitesinde başlatılıp devam ettirilen anlam, işlev ve yapılarına göre söz dizimi çalışmalarına bir halka da Kırgız Türkçesinden eklenmek istenmiştir.

Yazar olarak Cengiz Aytmatov'un tercih edilmesinin birinci sebebi, Kırgız Türkçesi denince akla ilk gelen isim olmasıdır. Zira Aytmatov; eserlerinde mitolojiye, efsane halk hikâyelerine yer vermiş, gerçek hayatına giren insan ve olayları belli zaman ve mekânlarla hikâyelerine yansıtmış, eserleri onlarca dile çevrilmiş, Türk kültürünü dünyaya tanıtmış bir edebiyatçı, gazeteci ve siyasetçidir.

Metin türü olarak hikâyenin seçilmesinin en önemli sebebi ise Kırgızca yazılmalarıdır. Ayrıca bu türde metin kısa; dil açık, üslup akıcıdır. İçinde birçok kalıplaşmış ifade, deyim barındırır. Hikâyelerle ilgili söz dizimi çalışmasının yapılmaması da başka bir tercih sebebidir.

B. İnceleme Yöntemi ve Teknikleri

1. Örnek Alınan Çalışmalar

Türkoloji alanında üretici-dönüşümsel dil bilgisi yöntemiyle söz dizimi çalışmaları ilk olarak Prof. Dr. Efrasiyap Gemalmaz'ın önderliğinde başlatılmıştır. Bu yöntemle hazırlanan Cengiz ALYILMAZ'ın *Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi*, Muhsine BÖREKÇİ'nin *Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi*, Muharrem DAŞDEMİR'in *Dedem Korkut Kitabı'nın Söz Dizimi*, Funda KARA'nın *Namık Kemal'in Mektuplarının Söz Dizimi* adlı doktora tezleri ile Muharrem DAŞDEMİR'in *Tarık Buğranın Romanlarında Söz Dizimi*, ve Funda KARA'nın *Sait Faik'in Kısa Hikâyelerinde Söz Dizimi* adlı yüksek lisans tezleri çalışmamızda örnek alınmıştır.

2. Esas Alınan Metinler

Doktora tez çalışması için esas alınan metin Cengiz Aytmatov'un Kırgız Türkçesiyle yazdığı dört hikâyesi; Tümkü Sugat "Gece Sulaması", Betme-Bet "Yüz Yüze", Camıyla "Cemile", Samançının Colu "Toprak Ana"dır. Aslında Birinçi Mugalim "İlk Öğretmen" adlı hikâye de Kırgızca yazılmıştır ancak bu hikâyenin ilk baskısına erişilememiştir. 1961 yılında "Birinçi Mugalim" adıyla Mugalimder gazetesinde özeti yayımlanmıştır. Bu özeti kimin tarafından yazıldığı da bilinmediği için söz konusu hikâye, çözümlemeye dahil edilmemiştir. Diğer hikâyelerin ilk baskıları esas alınmıştır zira sonraki baskılarda değişikliklerin olduğu görülmüştür. Hikâyelerin ilk ve son baskılarına göre bu değişikliklerin bazıları şunlardır:

Tümkü Sugat "Gece Sulaması"

Hikâyenin Sovetik Kırgızistan gazetesindeki⁷⁶ neşri ile sonraki yani 2009 yılındaki baskısı arasında çok fazla bir değişiklik yoktur. Bu değişiklikler şöyle sıralanabilir:

1. Sonraki baskılarda bazı kelime ve kelime grupları cümleden çıkartılmıştır:

...Anan al ayalına kayırdı da, üñüröygön kabağının astınan anı teşe tiktedi "Sonra o karısına döndü ve keyifsiz bakışlarıyla ona dik baktı." (17 Nisan, 1959)

...Anan al ayalına teşe tiktedi "Sonra o karısına dik baktı." (2009, 82. s)

2. Cümle yapısı bozulmadan bazı kelimeler aynı veya yakın anlama gelecek kelimelerle değiştirilmiştir:

...çın peyli menen süyünüp kalışçu "sahiden sevinirlerdi" (Gazetede ilk basım)

...çın peyli menen sıymıktanışçu "sahiden gurur duyarlardı" (2009 basımı)

Mına azır dağı *eginder* suu körböy kuurap bara catat (gazete)

Mına azır dağı *talaalar* suu körböy kuurap bara catat (2009, s.86)

3. Sonraki baskılarda birkaç cümleye yeni kelimeler eklenmiştir:

Kanımgül öto şaşılıp keletat "Kanımgül çok acele geliyor" (gazete, 25 Nisan)

⁷⁶ Çingiz Aytmatov, "Tümkü Sugat", *Sovetik Kırgızistan*, 17, 19, 25 Nisan, 1959.

Kanımğül ötü şaşılış ulam eki cagın elen elen karayt “Kanımğül çok acele ediyor etrafına kuşkuyla bakınıyor” (2009, 99. s)

4. Bazı ekler ilk yayında yoktur:

...Sen maga düşmansıñ “Sen bana düşmansın” (gazete)

Sen maga düşmanımsıñ “Sen benim düşmanımsın” (2009, s.98)

Bu değişikliklerin bir kısmı “özellikle ekler” basım esnasında dikkatsizlikten meydana gelmiş olabilir veya yazar tarafından bilinçli olarak değiştirilmiştir. Eklemeler, çıkarmalar hikâyenin az da olsa tasvirlerine etki etmiştir.

Betme Bet “Yüz Yüze”

“Betme Bet” hikâyesinin 1957 yılında “Ala-Too” dergisine yayımlanan ilk baskısıyla sonraki baskılar arasında bir takım farklılıklar görülmektedir. 1957 senesinde “Betme-Bet Kelgende” adıyla yayımlanan hikâye daha sonraki yayımlarda “Betme-Bet” olarak değiştirilmiştir.⁷⁷

İlk yayındaki birinci paragraf sonraki yayımlarda ilk paragraf olarak değil, değiştirilerek sonraki paragraflarda verilmiştir. Dergide hikâye şu şekilde başlamaktadır:

*Kara-Toonun kırınan kapçıgay içine üzüktoy cayma kölökö tüşüp, etekte, top terekterdin arasında caşınan kiçinekey, een stantsiyanın aylanası ogo beter karangı.*⁷⁸

“Kara Dağ’ın kenarından dere yatağı içine bir parça yayma gölge düştüğü için, etekte, yığın kavakların arasında gizlenen küçücük, boş istasyonun etrafı daha beter (oldukça) karanlık...”

*Kölökö camıngan Kara toonun kapçıgayında tün karañğı. Uşul kapçığaydın tüpkürünö tüşüp ketkendey etektegi stantsiyanın aylanası ogo beter karañğı, közgö saysan körüngüs.*⁷⁹ “Gölge ile örtünen Kara Dağ’ın dere yatağında gece karanlık. Şu dere yatağının dibine düşmüş gibi boş istasyonun etrafı oldukça karanlık, gözü saysan görünmez.”

⁷⁷ Çingiz Aytmatov, Betme-Bet, [Yüze Yüz], Ala-Too, No 6, 1957, s. 3.

⁷⁸ Çingiz Aytmatov, Betme-Bet, [Yüze Yüz], Ala-Too, No 6, 1957, s. 3.

⁷⁹ Asanaliev K., Çingiz Aytmatov, (3. Cilt) Kırgızistan Yayınevi, Frunze 1982.

*Kara-Toonun kapçıgayın koyu karañgılık baksan. Uşul zor kapçığaydın etegindegi alakanday bir çerge caygaşkan çakan stantsiyanın aylanası ogo beter karañgi, közgö saysan körüngüs*⁸⁰. “Kara Dağ’ın dere yatağını koyu karanlık basmış. Şu zor dere yatağının kenarındaki avuç kadar yere yerleşen küçük istasyonun etrafı oldukça karanlık, göze saysan görünmez.”

Ala-Too dergisindeki birinci paragraf diğer baskılarda üçüncü paragraf olarak bazı ifadeleri değiştirilerek verilmiştir. Dergideki ikinci paragrafla diğer baskılardaki ikinci paragraf ufak tefek değişiklikler dışında aynıdır. İkinci paragrafın ikinci cümlesinde sonraki baskılar arasında farklılıklar var:

Şamalga narıdan beri iyilip şamday tireleşken terekter “Rüzgâra [rüzgârdan dolayı] öteden beri eğilip, mum gibi düzelen kavaklar” kelime grubuna 1982 baskısında “kalñ” kelimesi eklenmiştir; *Şamalga narıdan beri iyilip şamday tireleşken kalın terekter* “Rüzgâra [rüzgârdan dolayı]öteden beri eğilip, mum gibi düzelen kalın kavaklar”

2009’daki baskıda ise yukarıdaki kelime grubu daha fazla değişikliğe uğramıştır;

Şamal urganda iyile kalıp kayra tüzölüp şamday tireleşken kalı terekter. “Rüzgâr vurunca eğilip tekrar düzelerek mum gibi dizelen kavaklar”

Aynı cümlede değişikliklerin devam ettiği görülmektedir:

...terekterdin kılda uçunan tüp tamırına çeyin бүткөн boyu дүрүлдөгөнсүп...(Ala-Too darsisi,)

1982 baskısında ise yukarıdaki ifadeler aynı şekilde kullanılmış ancak

2009 yılındaki baskıda yukarıdaki kelime grubu değiştirilmiştir

...terekterdin kılда uçунан түп тамырына бүткөн бойлору дүрүлдөгөнсүйт.

Yukarıdaki baskılarda “boyu” kelimesi 2009 yıl baskısında “boyloru” olarak, “дүрүлдөгөнсүп” ifadesi “дүрүлдөгөнсүйт” olarak yazılmıştır. Bu cümlemin devamında da farklılıklar vardır.

Dergideki basım:

⁸⁰ Abdıldacan, 1. Cilt, Betme-Bet, s. 106.

...alardın cogoruda deniz sıyaktuu çaypalıp şuuldağanı, başka tüşkön alda kanday oor muuñduu, birine-biri cölönö kalıp, zarlap catkanday öñdönöt.

1982 baskısında değişiklik yok.

2009 baskısı:

...baarı tegiz denizde çaypalıp, şuuldap başka tüşkön alda kanday oor muuñdu, biri birine cölönö kalıp, çoğu tartıp catkanday öñdönöt.

Samançının Colu (Toprak Ana) romanı 1963 yılında “Ala-Too” dergisinde yayımlanan ilk baskısıyla sonraki 2009 yılındaki baskısıyla kıyaslandığında değişikliğin olmadığı tespit edilmiştir.

3. Yöntem ve Teknikler

C. Aytmatov’un hikâyelerindeki cümleler; derin yapıdaki duygu, düşünce, olay ve durumların hangi yapılarla yüzeye çıktığını, göstermek maksadıyla üretici-dönüşümsel⁸¹ dilbilgisi yöntemiyle çözümlenmiştir. Hikâyelerin tamamı alınmamıştır bir bütüncü ilk baskılarından (corpus) oluşturulmuştur.

Hikâyelerden Tünkü Sugat “Gece Sulaması” gazetede, Camiyla “Cemile” ise dergide sütunlar hâlinde; Betme-Bet “Yüz Yüze” ve Samançının Colu “Toprak Ana” da dergilerde sütunlara ayrılmadan yayımlanmıştır. Bütüncüye ardışık olarak ilk sütun veya sayfa alınmış, diğeri alınmamıştır.

Çözümlemede Aytmatov’un üslubunu ortaya çıkarabilmek için Kırgız Türkçesi esas alınmıştır. Cümlelerin daha kolay anlaşılabilmesini sağlamak için de tırnak işareti içinde Türkiye Türkçesindeki karşılıkları yazılmıştır. Bu aktarmada bazı zorluklarla (Kırgız Türkçesinde ikilemelerin çok fazla kullanılması, tasvir fiillerin üst üste gelebilmesi ve bunların karşılığının Türkiye Türkçesinde olmaması⁸² gibi)

⁸¹ Daşdemir, Muharrem, *Okuma Yöntemiyle Yapısal – işlevsel Söz Dizimi*. Eser Basım yayın Dağıtım Matbaacılık, Erzurum 2014; Funda Kara, “Cümle Çözümlemelerinde Üç Yöntem,” Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı: 5. (2001) s. 243-250

⁸² *kural-carak, ok-darılar* “muharebe malzemesi” TA/586, *etek-ceñden* “etekten” TA/301, *bül-bül* “çok az yanan” BB/21, *küü-küü* “gürültü ile ilgili ikileme, Türkiye Türkçesinde buna yakın bir ikileme: güm güm” BB/80, *çıday alba-y ket-ip* “İsmayıl!”- dep, *öz atınan aytıp, kubanganınan balaktap ıylap cibardi*. “...dayanamayıp “İsmail!” deyip, kendi adını söyleyerek, sevincinden çocukça ağlayıverdi.” BB/33; *...aylımdan ket-ip bar-atam, ...cerimden ket-ip bar-atam* “köyümden gidiyorum yerimden gidiyorum” BB/89.

karşılaştığında nispeten esnek davranılmış ancak çözümlemede Kırgız Türkçesiyle yazılan cümleler dikkate alınmıştır.

Künye Bilgilerinin Gösterilmesi:

Hikâyelerin Kırgızca isimlerindeki verilen örneklerin nerede geçtiğini göstermek için önce ilk harfleri alınmış, eğik çizgiden sonra (/) da cümlelerin sıra numarası verilmiştir. Buna göre TS/63 gibi bir gösterimde Tünkü Sugat hikâyesinin 63. cümlesi kastedilmiştir.

4. Tahlil ve İşaretleme Sistemi

Metinlerdeki cümle yapıları **parantezleme** yöntemi ile gösterilmiştir. Yüklem ve yüklem-fiilin içeriği yay ayraç (), bağlama göre ne olduğu tahmin edilen ancak cümlede işaretlenmeyen ya da birleşik cümlelerde ortak olarak kullanılan öğeleri belirtmek için de *köşeli ayraç* [], derin yapıda olup yüzey yapıda olmayan dil bilimlerini göstermek için (Ø / ø) işareti kullanılmıştır. Birleşik cümlelerin kaç cümleden oluştuğunu göstermek için alt simgelere göre müracaat edilmiştir. (/) işareti cümle çözümlemelerinde öğeler arasındaki sınırı göstermektedir:

$\ddot{O}_1 + YT_1 + YF_{-1}[-k + \text{ş}] + E + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + VrmT_2 + YF_{-2}[-k + \text{ş}] + [\ddot{O}_3] + ZT_3 + YF_{-3}[-k] + \text{ş}$
kalıbıyla gösterilen cümlede üç cümle bulunmaktadır: *Kolhozubuz/ çoñ colgo/ cakın emespi// [Siler]/ mında zarıkpay/ üygö/ bara turgula, // [Men]/ ketip bara catıp/ tiye ketem.* “Kolhozumuz/ büyük yola/ yakın değil mi// [Siz]/ burada sıkılmadan/ eve/ gidedurun, // [Ben]/ geçerken/ uğrarım.” TA/230.

Cümlelerin çözümlenmesinde mümkün olduğu kadar eserde kullanılan noktalama işaretlerine bağlı kalınmıştır.

İncelemede cümle kalıpları ilk seslerine göre, biçim birimler de (ekler, edatlar) ilk ve son seslerine göre bilgisayar ortamında sıralanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMLARIN İŞARETLENMESİ

“Dil, seslerden yapılmış birtakım şekiller manzumesidir. Bu şekillerin (kavramların) manaları veya vazifeleri vardır. O hâlde, seslerden cümleye kadar bütün bir dil, manası veya vazifesi olan sesli şekillerden ibarettir. Şekil kelimesini burada morfolojik şekil yani morphem karşılığı olarak kelime bünyesindeki gramatikal şekiller yerine değil; sestten cümleye kadar müstakil gramer hüviyeti olan her türlü dil malzemesini, dil unsurunu; sesler, kelimeler, kök ve ek şekilleri, kelime grupları, cümle gibi çeşitli birlikleri karşılamak üzere geniş manası ile kullanıyoruz.”⁸³ Burada manası olanlar bağımsız dil öğeleridir ki bunlar dilimizde kök ve gövde şeklindeki kelimelerdir, vazifeli dil öğeleri ise ekler ve edatlardır.

1.1. KÖK VE KÖKEN HÂLİNDE KULLANILAN ÖGELER

*Kelimelerin bütün yapım ve çekim eklerini çıkardıktan sonra, ayrılmayan ve esas (temel) anlamı taşıyan bölümüne kök denir.*⁸⁴ Bir de tarihi süreç içerisinde kökle eklerin kaynaşmasından oluşmuş ayrılmaz yapılar vardır ki bunlara da köken denmektedir.⁸⁵ *kiyin “sonra” < ET kid+in⁸⁶; toy- “doymak” (“Toy-“ fiilini tol- “dolmak” fiili ile karşılaştırabiliriz.).* Başka dillerden alınan *kelimeler yapısına bakılmaksızın kök; alıntı tamlamalar, sanlık cümleler ve Türkçe kelimelere uyarlanmış yabancı gramerlik yapılar ise köken kabul⁸⁷ edilmiştir.* Dolayısıyla biz de dilimize giren kelimeleri yapısına bakılmaksızın kök / köken olarak kabul ettik.

Kökler önceden var olan ve sonradan yapılmayan dil birlikleridir. Türkçede kökler manaları bakımından genel olarak ikiye ayrılmıştır; varlık ve mefhumları karşılayan kökler isim kökleri, hareketleri karşılayan kökler de fiil kökleridir.⁸⁸ İncelenen metinler hikâye olmasından dolayı bu metinlerde hareket bildiren kelimeler

⁸³ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım Yayın Tanıtım, İstanbul 1999, s. 28.

⁸⁴ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimler Sözlüğü*, TDK Yayınları, (İlk Baskı) Ankara 1992, s. 104.

⁸⁵ Muharrem Daşdemir, *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal- İşlevsel Söz Dizimi* (1. Baskı) Eser Basım Yayın Dağıtım, Erzurum 2014, s. 29.

⁸⁶ Gabain A. Von, *Eski Türkçenin Grameri* (çev: Mehmet Akalın). TDK Yayınları (2. Baskı) Ankara 1995. s. 96.

⁸⁷ Daşdemir, *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal- İşlevsel Söz Dizimi*, s. 31.

⁸⁸ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 108-109.

başta olmak üzere, varlık ve mefhum bildiren ve niteleyici özelliği olan kelimelere daha çok yer verilmiştir.

1.1.1. Kırgızca Kök ve Kökenler

İncelenen metinlerde Kırgızca kelimelerin yanında tarihî süreç içerisinde Moğolca, Arapça, Farsça ve Rusçadan giren kelimelerin de kullanıldığı görülmektedir. Bu kelimeler genel olarak yukarıda isim grubu altında topladığımız sözcüklerdir. Rusçadan Kırgızcaya giren kelimelerin bazıları önce Avrupa dillerinden Rusçaya girmiş daha sonra bu kelimeler Rusçadan Kırgızcaya girmiştir: klub “kulüp, plan “plan”, rayon “bölge”, gazeta “gazete” vs.

1.1.1.1. Fiil kök / kökenleri

*“Oluş, kılış veya durum bildiren fiil soylu kelimelerin yapı bakımından daha küçük ögelere bölünmeyen anlamlı kısmına fiil kökü denir.”*⁸⁹ al-, ber-, kel-, ket-, tur-, cat-, otur-.

İncelenen metinler hikâye olması münasebetiyle olayların oluşumunu ifade etmede oldukça fazla fiil kullanılmıştır. Metinlerde en çok kullanılan fiiller de-, kel-, ket-, bar-, tur-, cat- gibi günlük hayatta da geçiş sıklığı yüksek olan fiillerdir:

Bar emi, balañ ıylap catkandır. “Git şimdi, çocuğun ağlıyordur.” BB/164; *Cür, kettik kaynim.* “Yürü, gidiyoruz kaynım.” C/6; *Al eşikke çıgıp ketti da, saraydın canınan kayra keldi.* “O dışarıya çıkıp gitti de ahırın yanından geri geldi.” BB/47; *[Al] atam-*

frontto ölgön deyt. “[O] babam savaşta öldü, diyor.” TA/969; *[Sen] koyo tur.* “[Sen] bekle.” TS/217

1.1.1.2. İsim kök / kökenleri

*“Somut veya soyut varlıkları veya onların vasıf, durum ve ilişkilerini gösteren ve yapı bakımından bölünmeyen kısmına isim kökü denir.”*⁹⁰ Ele aldığımız eserlerde sık

⁸⁹ Korkmaz, *Gramer Terimler Sözlüğü*, s. 63.

⁹⁰ Korkmaz, *Gramer Terimler Sözlüğü*, s. 90.

kullanılan isim kökleri: “bir,²⁹⁸ men,¹⁸⁰ bul,¹¹⁸ kün,¹⁶⁶ oşol,¹¹⁵ sen,⁸⁰ uşul,⁷⁹ gana,⁷² biz⁵⁶,” gibi zamir, sıfat gibi görevlerde kullanılan kelimelerdir.

1.1.2. Alıntı Kelimeler

Kırgız Türkçesindeki alıntı kelimeleri tarihî yönden aşamalara ayırmak mümkündür. Tarihî sıralamaya göre bu kelimelerin Kırgızcaya girişi üç aşamada gerçekleşmiştir: Birinci aşamada eski dönemlerdeki Moğol dilinden; ikinci aşamada orta asırlardan başlayarak Arap, Fars dillerinden; üçüncü aşamada ise son birkaç asır içerisinde Rusçadan kelimeler girmiştir.⁹¹

1.1.2.1. Moğolcadan giren kelimeler

Türk ve Moğolların ataları asırlarca birlik içinde yaşamış olsa gerektir. Çünkü bizce bu keyfiyeti bilinmeyen beraberlik günümüzdeki kelime hazinemize ve genel gramere de yansımıştır. Tarihe göz attığımızda, Türk ve Moğol halklarının göçmen hayat sürdürdüklerine tanık olmaktadır. Onların sürekli bir yerden başka bir yere göç etmeleri, küçük urukların birbiriyle savaşmaları ve bunun gibi olaylar dile de yansımış ve Türkçeden Moğolcaya Moğolcadan Türkçeye birçok kelime geçmiş; alıntı kelimeler girdikleri dilin özelliklerine bürünmüştür.

Moğol-Türk dil etkileşimleri hakkında dil bilginlerinin birbiri ile örtüşen veya örtüşmeyen çeşitli görüşleri mevcuttur:

S. Sıdıkov'a göre Türkçe, Moğolca ve Tunguz-Mançucanın eskiden beri süregelen ilişkisi yüz yıllarca kesintisiz devam etmiş, bu uzun zaman zarfında ilişkiler bazen sabit, bazen de şaşırtıcı ve gergin olmuştur.⁹²

Şçerbak,⁹³ diğer bilginler gibi tarihteki Türk-Moğol dil ilişkilerinin derin ve kapsamlı olduğunu belirterek özellikle üç dönemde bu ilişkilerin en ileri seviyede olduğunu belirtmiştir:

⁹¹ B. M. Yunusaliyev, *Tandalgan Emgekter*, İlim Basması, Frunze 1985, s. 234.

⁹² S. Sıdıkov *Mongolsko Turkskiye Yazıkovıye Paraleli*. İzdatelstvo İlim Akademii Nauk Kırgızskoy SSR İnstitut Yazıka i Literaturı, Frunze 1983, s. 10.

⁹³ A. M. Şçerbak, *Rannie Tyurksko-Mongol'skie Yazıkovie Svyazi (VIII-XIV vv.)*, Sankt-Peterburg: Rossiyskaya Akademiya Nauk İnstitut Lingvistiçeskix İşledovaniy, 1997, s. 31.

1. IV-VII. yüzyıllar arası (Kuzey Wei Hanedanlığı (386-535) döneminden Kidanların yükselmesi dönemine kadar olan dönem).

2. VIII-XII. yüzyıllar arası (Baykal civarında yoğun Moğol-Türk ilişkilerinin olduğu ve kuzeydeki Moğol kabilelerinin Türkler içerisinde eridiği dönem).

3. XII-XIV. yüzyıllar arası (Moğol istilasıyla başlayıp Moğolların Türkler arasında eriyip yok oldukları dönem).

Üçüncü döneme kadar Türk tarafının ağır bastığı Moğol-Türk dil ilişkileri bu dönemden sonra Moğolların siyasi alanda hâkim unsur olmalarıyla biraz dengelenir olmuştur. Yani bu döneme kadar Türkçeden Moğolcaya çok sayıda kelime geçmesine mukabil Moğolcadan Türkçeye çok az sayıda kelime geçmiştir. Bundan dolayı birçok Türkolog ve Mongolist, Eski Türkçede Moğolca unsurların yok denecek kadar az olduğunu belirtmişlerdir.

Yine bu dönemde Türklerle iç içe yaşayan Moğollar önce iki dilli olmuşlar, daha sonra Türk kültürünün etkisi altında kalarak Türkleşmişlerdir. İşte bu dönemde Moğolcadan Türkçeye birçok kelime ve morfolojik elementler girmiştir. İşte, zaman zaman yoğunlaşan ilişkiler neticesinde asıl kelimelerle alıntı kelimeler birlikte kullanılır olmuş, Moğolcada ve özellikle Türk lehçelerinde fonetik varyantlı kelimeler meydana gelmiştir: *Tuv. kidis~xevis “keçe”, Yak. sıl~cıl “yıl”* gibi.

Şçerbak,⁹⁴ Türk-Moğol dil ilişkilerini iki döneme ayırmaktadır:

1. XII. yüzyılın sonuna kadar olan dönem

2. XIII-XIV. yüzyıllar

On ikinci yüzyılı da içine alan bu dönemde Moğollara ait yazılı anıtlara rastlamamaktayız. Onun için bu döneme ait Moğol dilini Eski Türk yazıtlarına dayanarak araştırmaktayız. Eski Türkçe dönemine ait metinlerde çok az sayıda Moğolca alıntı vardır. Moğolca alıntılara daha çok XIII-XIV. yüzyıllarda yazılmış eserlerde rastlamaktayız. Mesela, Pelliot'un XIII. yüzyılın sonu ile XIV. yüzyılın başında yazılmış olduğunu düşündüğü Oğuz Destanı'nın Uygurca varyantında sıkça Moğolca

⁹⁴ A. M. Şçerbak, *Rannie Tyurksko-Mongol'skie Yazıkovie Svyazi (VIII-XIV vv.)*, Sankt-Peterburg: Rossiyskaya Akademiya Nauk Institut Lingvističeskix İşledovaniy, 1997, s. 34.

kelime ve şekillere rastlamaktayız. Şçerbak⁹⁵ Oğuz Destanı'nın Uygurca varyantındaki Moğolca unsurların bolluğunu müstensihin iki dilli olmasına bağlamaktadır. XII. yüzyıla kadar olan dönemde genellikle Türkçeden Moğolcaya geçen kelimeler neticesinde paralellikler oluşmuştur.

İncelenen hikâyelerde de tespit ettiğimiz Moğolca kelimelerin bazıları şunlardır:

Kunacın~gunacın “üç yaşındaki inek” BB/225; *baatır* “kahraman” TA/582; *şıraalcın* “sarı ot” TA/57; *şımalan-* “kolları sıvamak” TS/225; *kereez* “vasiyet” TA/28; *kunan* “üç yaşındaki tay” TA/475; *şıyrak* “hayvanların ayağından dizlerine kadar olan kısmı” C/445; Moğolcada “şiyir” kelimesi hayvanların ayağı anlamına gelmektedir, bu kelimeye küçültme *-ak/* eki eklenerek bacağıın ayak kısmını bildiren “*şıyrak*” kelimesi meydana gelmiştir.⁹⁶

1.1.2.2. Arapçadan giren kelimeler

Arapça söz varlığının Orta Asya halklarının dillerine girmesinin en önemli sebebi İslamiyettir. Arapça kelimeler Kırgız lehçesine doğrudan ve Orta Asya'daki diğer dil ve Türk lehçeleri aracılığıyla girmiştir. Özellikle devrime kadar köylerde oluşturulan mektep ve mescitlerin, el yazması edebî eserlerin büyük etkisi olmuştur. Arapça, Farsça kelimeler Kırgızcaya genellikle şifahi olarak girmiştir. Kırgızlar bu alıntı kelimeleri kendi dillerinin ses yapısına tabi kılmışlardır, çünkü genellikle bu alıntılar okunarak değil, duyularak kabul edilmiştir.⁹⁷

İncelenen hikâyelerde de Arapça kelimeler tespit edildi:⁹⁸

Abal “ahval, durum” TS/68; *acal* “ecel” BB/68; *adam* TS/79; *alam* “âlem” TA/289; *asker* “asker” TA/208; *aspap* “esbap, alet” C/25; *azap* “azap” BB/312; *balan+ça* (<Ar. filan+ça) “falanca” TA/630; *coop* “cevap” TS/61; *düynö* “dünya” BB/67; *intımak* “ittifak” TA/412; *ıraazı* “razı” TA/93; *kaada* “kaide” TS/73; *kaar* “kahır, gazap” C/226; *kabar* “haber” BB/108; *kalk* “halk” TA/218; *maal+ında* (<Ar.

⁹⁵ Şçerbak, *Rannie Tyurksko-Mongol'skie Yazıkovie Svyazi (VIII-XIV vv.)*, 1997, s.36

⁹⁶ K. Seydakmatov, *Kırgız Tilinin Kısaça Etimologiyalık Sözdüğü*, Frunze İlim basması, 1988, s. 261.

⁹⁷ Yunusaliev, *Tandalgan Emgekter*, s. 338.

⁹⁸ Aynı zamanda Başka dillerden giren kelimeler, X. K. Karasaev'in *Özdöştürülgön Sözdör*, Sözdük, Frunze, 1986; K. Seydakmatov'un, *Kırgız Tilinin Kısaça Etimologiyalık Sözdüğü*, Frunze 1988; Kumaş Malaev'in, *Kırgız Tiline Kirgen Arab cana Fars Sözdörünün Sözdüğü*, Bişkek 2011, kaynaklarından da tarandı.

mahal) “vaktinde, zamanında” TA/158; *maksat* “maksat” BB/227; *makul* “makul, peki” TS/121; *mamile* “muamele” C/184; *mayıp* “sakat” BB/323; *mekeme* (<Ar. mahkeme) “müessese” BB/182; *meken* “mekân” (Ata-meken “vatan” anlamında) TA/400; *mektep* “mektep” TS/132; *mertebe* “mertebe, derece” TS/120; *müdöo* (<Ar. müddeî) “arzu” C/378; *namıs* “namus” TA/814; *nazar* “nazar” C/318; *niyet* “niyet” C/539; *nuska+luu* (<Ar. nüsha “nüsha”+luu) “örnekli” C/22; *okuya* (<Ar. uakige)⁹⁹ “olay, vak’a” C/14; *ookat* (<Ar. avkat) “geçim, yiyecek” BB/219; *öküm* “hüküm” TS/136; *ömür* “ömür” C/20; *payda* “fayda” TS/64; *sabır* “sabır” TA/658; *sapar* “sefer” TA/1008; *sıykır* “sihir” C/363; *soop* “sevap” TA/386; *şoola* (<şuule) “şule” TA/666; *şükür* C/50; *taalay+luu* “şanslı, talihli” TA/487; *tabigat* “tabiat” TA/405; *tamaşa* (<Ar. temâşa) “şaka” TS/94; *tarıh* “tarih” TA/168; *uruksat* “izin, ruhsat” TA/235; *zaar* “zehir” BB/216; *zalal* “zarar” TA/405; *zaman* “zaman” BB/210; *zarıl* “zaruri, gerekli” TA/292.

1.1.2.3. Farsçadan giren kelimeler

Moğol dillerinden Türk dillerine giren kelimelere göre Farsçadan giren kelimeler sayı ve özellik bakımından daha fazladır. Bunun önemli sebeplerinden biri, o dönemde Moğollarla Kırgızların yaşam tarzlarının birbirine benziyor olmasıdır. Bu iki halk da göçebe hayat sürüyorlardı ve hayvancılıkla geçiniyorlardı. Moğollar ticaret ve kültür alanında Kırgızlara çok tesir edemedikleri için bu alanlarla ilgili olarak Moğolcadan Kırgızcaya fazla kelime geçmemiştir.

Kırgız uruklarının Farsça konuşan halklarla olan ilişkisi çok uzun süreyi içine almaktadır. Kırgızlar Orta Asya’ya geldikten sonra etkileşim daha da artmıştır.

Doğu Türkistan’daki ve Orta Asya’daki Farsça konuşan halklar Toharlar (IX. yüzyıla kadar); Sogdlar (XII. yüzyıla kadar) onların akrabaları Tacikler eski dönemlerden beri çiftçilikle uğraşmışlardır. Onlar genelde yerleşik hayat sürdüren bu halklarda ticarî faaliyetler gelişmiş idi. Dolayısıyla ticaret, çiftçilik gibi alanlarla ilgili birçok kelime Kırgızcaya girmiştir.¹⁰⁰

Hikâyelerde aşağıdaki Farsça kelimeler tespit edilmiştir:

⁹⁹ Malaev Kumaş, *Kırgız Tiline Kirgen Arab cana Fars Sözdörünün Sözlüğü*, 2011, s. 128.

¹⁰⁰ Yunusaliev, *Tandalgan Emgekter*, s. 336.

aptap (<aftab) “sıcak” TS/8; *arman* (<ârmân) “dert” TS/36; *asman* (<âs(e)mân “gökyüzü” TS/135; *astar* (<âster) TA/554; *balban* (<pehlivan) “pehlivan” TA/417; *beker* (<bîkâr) “bedava, boş” C/197; *beter* (<beter) “beter” TA/177; *ceke* (<yekta) “tek” C/327; *çeksen* (<yeksan) “yeksan” BB/312; *çarbak* (çarbag) “köy iktisadiyatı”¹⁰¹ C/29; *çınar* (<çenâr) TA/412; *çırak* (<çerâğ) “ışık” TA/765; *daana* (dâne) “aynı” C/12; *darbaza* (<darvâze) “sokak kapısı” TA/732; *darak* (<direht) “ağaç” TA/909; *darek* (<derk) “adres, haber” BB/135; *dart* (<dert) “dert” C/147; *dem* (<dem) “nefes” TS/8; *dene* (<ten) “vücut” BB/36; *dubal* (<dîvâr) “duvar” TS/20; *duşman* (<doşmen) TS/82; *ıras* (<râst) “doğru” C/47; *künöo* (<günâh) “günah” TA/928; *mala* (<mâle) “tarla sürgüsü yerine kullanılan dikenli dallardan yahut çalı çırpıdan ibaret demet” TA/509; *mayda* (<meyde) “ufak” TS/135; *maydan* (<meydan) “meydan” C/15; *menet* (<mehnet) “mihnet” TS/95; *mildet* (<minnet) “görev” TS/64; *murap* (<mîrab) “sulama işleriyle ilgili memur” TS/99; *naam* (<nâm) “unvan” C/78; *saratan* “sıcak” C/18; *şaar* (<şehir) “şehir” TA/108; *ubara* (<âvâre) “zahmet” TA/115; *ümüt* (<ümîd) “ümit” TA/144; *zor* (<zur) BB/330; *zıyan* (<ziyân) “zarar, ziyan” C/42; *kese* (<kâse) BB/83.

Kırgızcada bazı kelimeler kökünü Arapçadan ekini Farsçadan almıştır:

akıl-man “bilgili” TA/575; *usta-kana* “ustahane” C/76; *coop-ker* “mesuliyet” C/27; *naa-razi* “memnun olmama” TS/257; *adam-ker-çilik* “insanlık” TA/384.

1.1.2.4. Rusçadan giren kelimeler

Rusça kelimelerin Kırgızcaya girmesi Ekim devriminden çok önce yani XIX yüzyılın ortalarında Kırgızlar Russyanın koruması altına girdiği zamandan başlar.¹⁰² Rusçadan veya Rusça kanalıyla başka dillerden Kırgızcaya giren kelimeler, damak ve dudak uyumuna tabi olmazlar. Bu kelimeler okullarda, yazıldığı ve telaffuz edildiği gibi öğretilmektedir:

ogorod “bahçe” TS/2; *plaş* “yağmurluk” TS/21; *razinke* “lastik” TS/50; *kolhoz* (“kollektivnoe hozyaystvo” kelimesinin kısaltılmış şekli) “müşterek ekonomi” TS/65; *norma* “norm” TS/65; *brigadir* “idareci” C/34; *gidrotehnik* “su teknisyeni” TS/88; *litr* “litre” TS/99; *bloknот* “not defteri” TS/99; *reyka* “ölçü çubuğu, çıta” TS/99; *raykom*

¹⁰¹ K. K. Yudahin, *Kırgız Sözlüğü*, Çev: Abdullah Taymas, cilt:1, s. 253.

¹⁰² Azırkı Kırgız Adabiy Tili, Bışkek, 2009, s. 162.

(“Rayoniy Komitet” sözünün kısaltılmış şekli) “Parti Bölge Komitesi” TA/184; *kurs* TS/284; *pohod* “yürüyüş” TS/134; *soldat* “asker” C/367; *gazeta* TS/146; *kino* “sinema” TS/148; *klub* “kulüp” TS/150; *zakon* “kânun” TS/188; *şlyuz* “bent kapağı” TS/199; *instinkt* “içgüdü” TS/199; *partorg* (“partiyniy organ” kelimesinin kısaltılmış şekli) “parti üyesi” TS/276; *stantsiya* “istasyon” BB/9; *eşalon* “asker treni” BB/9; *vagon* BB/10; *fonar* “fener” BB/13; *paravoz* “lokomotif” BB/13; *poezd* “tren” BB/20; *mahorka* “sarma tütün” BB/35; *front* “cephe” C/63; *selsovet* (“selskiy sovet” kelimesinin kısaltılmış şekli) “köy idaresi” BB/190; *rayon* “bölge, ilçe” TA/11; *polk* “alay” TA/358; *komandir* “komutan” TA/252; *poçta* “posta” C/78; *fufayka* “özel tasarımlı mont” BB/103; *upolnomoçeni* “temsilci” BB/196; *traktor* “traktör” TA/87; *kombayn* “biçerdöver” TA/100; *şturvalniy* “dümenci” TA/101; *komsomol* “Genç Komünistler Birliği” TA/111; *sekretar* “sekreter” TA/111; *velosiped* “bisiklet” TA/112; *motor* “motor” TA/179; *brigad* “ekip” C/43; *voenkomat* (“Voenniy Komitet” kelimesinin kısaltılmış şekli) “askerlik şubesi” TA/207; *forum* (<forma) “resmi kıyafet” TA/253; *gitar* (<gitara) “gitar” TA/297; *plan* TA/480; *ustav* “kanun” TA/486; *faktı* “hakikat” TA/792; *şedevr* “şaheser” C/5; *maşına* “makine” TA/72; *diplom* “diploma” C/538; *raz’ezd* “yol ayrımı” C/510.

1.2. GÖVDE HÂLİNDEKİ ÖGELER

“Gövde ya bir kökle bir yapım ekinden veya bir gövde ile bir yapım ekinden meydana gelen dil birliğidir.”¹⁰³ “Gövdeye genişletilmiş kök diyoruz. Çünkü gövde gerek mana ve vazife bakımından, gerek kullanış bakımından tamamiyle köke benzer ve kök gibi muamele görür.”¹⁰⁴

Genel Türkçedeki gövde hâlindeki öğeleri meydana getiren yapım ekleri dörde ayrılır:

1. İsimden isim yapım ekleri
2. İsimden fiil yapım ekleri
3. Fiilden isim yapım ekleri
4. Fiilden fiil yapım ekleri

¹⁰³ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 147.

¹⁰⁴ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 146.

İncelenen metinlerde aşağıdaki yapım ekleriyle gövde hâlinde sözlük biçim birimleri yapılmıştır:

1.2.1. İsim Yapım Ekleri

1.2.1.1. İsimden isim yapım ekleri

/+aň/, /+oň/

Bu ek isim ve sıfatlara gelerek isim ve sıfatların anlamlarını pekiştirir.¹⁰⁵

çaş-aň “yeşil, taze” (çaş: yaş) BB/293; *boş-oň* “gevşek” (boş: boş) BB/148.

/+ay/, /+oy/

İsimlere gelerek çeşitli anlamlarda isimler yapar:

oň-oy “kolay” (oň: sağ) C/48.

/+ça/¹⁰⁶

Eski Türkçede küçültme ve kuvvetlendirme bildiren¹⁰⁷ bu ek kavim, millet ve halk isimlerine gelerek dil ve lehçe isimleri yapar. Ekin en yaygın işlevi budur.¹⁰⁸

Kırgız+ça C/276; *Orus+ça* TA/216; *Kazak+ça+ga* “Kazakçaya” C/276.

/+çAn/, /+çOn/

Sahip olmayı ifade eden vasıf isimleri yapar.¹⁰⁹

at+çan “atlı” TA/213; *araba+çan* “arabalı” TA/213; *baldak+çan* “bastonlu” TA/567; *cooluk+çan* (<yağ “yağ”+lık+çan) “başörtülü” TA/740; *boz şinel+çen* “boz kaputlu” TA/731; *ton+çon* “tonlu” (ton: kürk) TA/333; *kürmö+çön* “hırkalı” TA/375; *ötük+çön* “çizmeli” C/493; *kiyim+çen* “elbiseli” C/493.

¹⁰⁵ B. Ö. Oruzbaeva, *Söz Kuramı*, Mektep, Bişkek 2000, s. 301-303.

¹⁰⁶ Oruzbaeva, *Söz Kuramı*, s. 234-237.

¹⁰⁷ Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 43.

¹⁰⁸ Hülya Kasapoğlu Çengel, *Kırgız Türkçesinin Grameri Ses ve Şekil Bilgisi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005, s. 107.

¹⁰⁹ Çengel, s. 108.

/+çI/

Bu ek¹¹⁰ meslek ve uğraşı isimleri yapar:

ır+çI “şarkıcı” BB/84; *poçto+çu* “postacı” BB/91; *süröt+çü* “ressam” C/309; *komuz+çu+lardan* “komuzculardan” TS/33

/+IIK/, /+DIK/

İsimden isim ve sıfat yapan ektir:

elçi+lik, *boordoş+tuk* “kardeşlik” (boor: bağır) TA/384; *cüzükara+lık* “yüzsüzlük” (yüzü +kara) TA/446; *Stalin+dik* *ustav* “Stalin kanunu” TA/486; *caş+tuk* “gençlik” BB/63; *tün+dük*¹¹¹ “kuzey” TS/134; *ayıl+dik* “köylü” TA/185; *üç burç+tuk* “üç köşeli” C/424; *baş+tuk+tı* “torbayı” BB/289; *kişi+lik+pi* “insanlık mı” TA/466

/+çI+IIK/, /+çu+luk/

Bu ek, meslek ve genellik bildiren isimler yapar:¹¹²

kombayın+çılık+tı *üyrönüp çıktı*. “biçerdöverciliği öğrendi” TA/100; *murap+çılık* “sulamacılık” TS/66; *çığarma+çılık+tı* “sanatçılığı” C/304; *kıyın+çılık* “zorluk, zorluk anı” (kıyın:zor) C/377; *adamker+çilik* (< *adam+ ker+çilik*) “insanlık” TA/385; *aman+çılık* “iyilik, iyilik anı” (aman: mesut, tam, eksiksiz¹¹³) TA/2; *bışık+çılık* (< *bışık+çılık*) “ekinin ve meyvenin olgunlaşma zamanı” TA/998; *tiri+çilik* (< *tirig+çilik*) “geçim” BB/224; *dost+çuluk* “dostluk” TS/82.

/+çIK/

Bu ek, küçültme ve sevgi bildiren isimler yapar:¹¹⁴

*alaçıkta*¹¹⁵ “kulübede” (alaçık: eski, fakir bozüy [çadır]) C/138; *bor+çuk+tan* “tepecikten” TA/49.

¹¹⁰ S. Kudaybergenov, A. Tursunov, C. Sıdıkov, *Kırgız Adabiy Tilinin Grammatikası (Fonetike cana Morfologiya)*, İlim basması, Frunze 1980, s. 152-154.

¹¹¹ Seydakmatov, s.231.

¹¹² B. Ö. Oruzbaeva, S. Kudaybergenov, *Kırgız Tilinin Grammatikası (Morfologiya)*, Kırgız Mamlekettik okuu Pedagogika Basması, Frunze 1964, s. 92

¹¹³ K.K.Yudahin, *Kırgız Sözlüğü (I., II. cilt)*. (Çev. Abdullah Taymas). TDK Yay: Ankara1994, s. 31.

¹¹⁴ Oruzbaeva, *Söz Kuramı*, s. 232

¹¹⁵ “Alaçık” ve “borçuk” sözcüklerindeki “ala” ve “bor” kökleri tek başına kullanılmayan ölü köklerdir.

/+çII/, /+çUI/

Bu ekin yardımıyla isimlerden herhangi bir şeye aşırı bağılılık veya aşırılık ifade eden isim ve sıfatlar yapılır:

*çay+çıl*¹¹⁶ “çaya bağlı olan”, *caan+çıl* “yağmurlu” TA/868; *uyku+çul* “uykuyu çok seven”, *özüm+çül* “bencil” TA/676

/+dak/

muz+dak “soğuk” BB/17. “muzdak” kelimesi cisimlerle birlikte kullanılır, hava kelimesiyle birlikte kullanılmaz: muzdak suu “soğuk su”, muzdak temir “soğuk demir”, muzdak çay “soğuk çay”, suuk aba “soğuk hava”

/+IAş/, /+DAş/, /+DOş/

*“Eşitlik, ortaklık, bağılılık ve mensubiyet işlevinde isim yapan bu ek, Kırgız Türkçesinde sık bir kullanım gösterir:”*¹¹⁷

sır+daş+ım “sırdaşım” TA/22; *kurbal+daş* “arkadaş” C/144; *kur+daş* “yaşıt” TS/37; *karın+daş+ım* “kız kardeşim” C/19; *cer+deş+iñerdi* “hemşehrinizi” (cer:yer) TA/584; *tilek+teş* “dilektaş” TA/65; *col+doş+tor* “yoldaşlar” TS/94; *bir boor+doş* “öz kardeş” (boor: bağır) C/267.

/+DAy/, /+Döy/

Bu ek, isimlerden benzerlik ifade eden sıfat ve zarf yapar.¹¹⁸ Eski Türkçedeki teg “gibi” eşitlik bildiren son çekim edatının ekleşmiş hâlidir. Bizni teg “bizim gibi”, Sözlegü teg ermez. “Söylenecek gibi değil.”

bala+day “çocuk gibi” BB/104; *men+dey* “benim gibi” TA/419; *taş+tay* “taş gibi” BB/24; *kündögü+döy* “her günkü gibi” TS/156; *ögö+döy* “eğе gibi” (ögö: eğе) BB/35

¹¹⁶ Oruzbaeva, *Söz Kuramı*, s. 232.

¹¹⁷ Çengel, s. 112

¹¹⁸ Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, 99; B. Ö. Oruzbaeva, S.Kudaybergenov, *Kırgız Tilinin Grammatikası (Morfologiya)*, s. 126-127

/+tay/

Bu ek,¹¹⁹ çoğunlukla akrabalık ifade eden isimlere gelerek sevgi ve küçültme bildirir¹²⁰:

kalka+tay+ım “sevgilim” (kalka: örtü, siper; mec. anlam: dayangaç) C/469; *Camal+tay* “Cemileciğim” C/469; *Masel+tay+ım* “Maselciğim” TA/288; *kence+tay+ım* “küçücüğüm” TA/373.

/+gay/, /+kAy/

Sıfat ve isim yapar. Bu ekin başındaki ünsüz tonluluk ve tonsuzluk bakımından kararsızdır. B. Ö. Orozbaeva, +gAy/+kAy eklerini alan kelimeleri Moğolca ve Yakutça kelimelerle karşılaştırmıştır.¹²¹

*Kuba*¹²²+*kay* “soluk” Beniz için kullanılır. BB/155; *Kalda*¹²³+*gay* “biçimsiz” Delde¹²⁴+*gey* “dimdik duran”

*Kiçine+key*¹²⁵ “küçücük” TA/346; *Cakşı+na+kay* “güzel” TS/110. *Kapçı+gay* “dere yatağı” BB/1; B. Ö. Oruzbayeva’ya göre bu kelimenin kökü kap- “kapamak” filidir. Yazar, Kırgızcadaki kıpçı- “sıkıştır-mak” fiili ve kapçıgay kelimelerini Yakutçadaki hapçay- “sıkıştır-mak, daralta-mak”; hapçaan “dar, dargeçit” ve Moğolcada hapçıl “dar geçit” kelimeleriyle karşılaştırmıştır. O zaman kapçıgay kelimesini kap-çı-gay şeklinde morfemlerine ayırabiliriz.

/+KI/, /+kU/

“Bu ek, isimlere gelerek sıfat ve zamir olarak kullanılan; içinde bulunma, bağlılık ve aitlik bildiren isimler yapar:”¹²⁶

¹¹⁹ Oruzbaeva ve Kudaybergenov, s. 94

¹²⁰ Çengel, s. 120

¹²¹ Oruzbaeva, *Söz Kuramı*, s. 242-243

¹²² Yudahin, s. 514; Kuba “beyaz, soluk, sarışın” Kubar- “solmak, sararmak”, kubanda- “soluk benizli bitkin bir halde bulunmak”, kubarıñkı “hafif soluk, bir parça rengi kaçmış” kelimeleri de aynı kökten türemiştir.

¹²³ Yudahin, s. 389 Kaldañda-, kalday- “biçimsiz ve ağır hareket etmek” fiilleri de aynı kökten türemiştir.

¹²⁴ Yudahin, s. 303 Bu tür kelimelerde de görüldüğü gibi bu ek taklidi kelimelerde gelmektedir. Deley- “afallamak, apışpmak, donakalmak” fiili de aynı kökten gelmiştir. Sözlükte deley-, dimdik durmak anlamındadır. Mesela, kulakların dimdik durması.

¹²⁵ Kırgızcada bu kelimeyi kiçi+ne+key şeklinde morfemlerine ayırabiliyoruz: Al menden kiçüü (< kiçig) “O benden küçük”; Bu gün kiçine iştedim. “Bugün biraz çalıştım.”

¹²⁶ Çengel, s. 113

cay+ku ısıka “yaz sığına” TS/9; *art+ku* “arttaki” TA/534; *keç+ki* “akşamki” TS/7; *anda+gi* “oradaki” C/81; *caz+gi* “baharın” TS/220; *murun+ku* “önceki” TS/143; *tün+kü-* “geceleyinki” BB/14.

/+gil+t/

Bu ek¹²⁷ genellikle renk isimlerine gelerek kelimeye azlık anlamı katmaktadır:

kir+gilt (<kir+gil+t) “kirlence” BB/114. Bu sözcük “kırıl” şeklinde de kullanılmaktadır.

/+alak/

İsimlerden ve yansımalardan isim ve sıfat türeten bu ek,¹²⁸ incelenen hikâyelerde aşağıdaki kelimelerde tespit edilmiştir:

sug+alak+tık “oburluk” (sug “açgöz”); C/65; *şap¹²⁹+alak* kamçı “yassı kamçı” C/34...

/+(I)nçI/, /+ünçü/

Asıl sayı isimlerinden sıra ve derece ifade eden sayı isimleri yapar:¹³⁰

bir+inçi BB/119; *eki+nçi* BB/128; *üç+ünçü*, *tört+ünçü* TA/453...

/+(I)rAAK/ (<rAK)

Sıfat ve zarflara gelerek kıyaslama, derecelendirme, üstünlük bildiren kelimeler yapar:

çakan+iraak “biraz küçük” BB/223; *boyluu+raak* “biraz boylu” C/60; *alıs+iraak* “biraz uzak” C/102; *katuu+raak* “biraz sert” C/247; *tez+ireek* “biraz çabuk” C/101; *erte+reek* “biraz erken” TS/2; *tereñ+ireek* “biraz derin” TA/124; *ceñil+ireek* “biraz hafif” TA/867.

/+uraak/, /+(ü)röök/

¹²⁷ Oruzbaeva, *Söz Kuramı*, s. 303; Azırkı Kırgız Adabiy Tili, Bişkek, 2009, s. 326

¹²⁸ -alak eki “Söz Kuramı”nda, “Azırkı Kırgız Adabiy Tili”inde ve “Türk Dil Bilgisi”nde ise fiilden isim yapım eki olarak gösterilmiştir.

¹²⁹ şap: kamçı ile vurma bildiren yansıma kelime

¹³⁰ Çengel, s. 117

çoñ+uraak “biraz büyük” C/140; *süyrü+röök* “biraz uzun” C/62...

/+IUU/, /+DUU/ (<IIg)

oor+salmak+tuu “ağır başlı” TA/979; *tuman+duu* “sisli” BB/59; *köñül+düü* “gönüllü, neşeli” TA/837; *demilge+lüü* “gereği gibi ciddi” TS/126...

/+ke/

Bu ek,¹³¹ sadece akrabalığı bildiren kelimelere eklenip küçültme, sevgi ifade eden kelimeler yapar:¹³²

apa+ke “anneciğim” TA/573; *Dani+ke* “Danyarcığım” C/149; *Isma+ke* “İsmailciğim, Kurma+ke+m “Kurmancığim” BB/105...

/+omuk/

Seyrek kullanılan bir ektir. Genellikle boz kelimesiyle birlikte kullanılarak soluk anlamını verir:¹³³

boz+omuk “rengi boz olan” C/440; *Boz+omuk+ta arañ ele bilinip turdu*. “Sisli havada zar zor görünüyordu.” TA/911...

/+öö/

Sayı isimlerinden topluluk bildiren sayı isimleri yapar:¹³⁴ Eski Türkçe Döneminde topluluk bildiren +agu/+egü, +gu/+gü ekinin birtakım ses hadiseleri neticesinde Kırgıcada yansıması +ÖÖ olmuştur. ET. biregü, Kar. biregü, Har. biregü, Kıp. biregü~birev¹³⁵, Kırg. biröö.

bir+öö TA/15; *üç+öö* TA/513; *üç+öö* TA/157, *tört+öö* TA/84...

/+sIz/

belgi+siz “belirsiz” TS/282; *bulut+suz* TS/135...

¹³¹ K. Dıykanov, S. Kudaybergenov, *Kırgız Tilinin Morfologiyası*, Kırgızistan Mamlekettik Sırttan okuu Pedagogika İnstitutu, Frunze, 1957, s. 48

¹³² Oruzbaeva ve Kudaybergenov, s. 95

¹³³ Oruzbaeva, 304; *Azırkı Kırgız Adabiy Tili*, Bışkek 2009, s. 327.

¹³⁴ Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, 75; Dıykanov ve Kudaybergenov, s. 100

¹³⁵ Mustafa Argunşah, Gülden Sağol Yüksekaya, Özcan Tabaklar, Karahanlıca, Harezmce, Kıpçakça Dersleri, Kesit Yay. 2012, s. 58, s. 188, s. 324

Metinlerimizde farklı dillerden geçen eklerle de kelime türetilmiştir:

/+cın/

*kuna+cın*¹³⁶ BB/225; *şıral+cın*¹³⁷ C/259

/+keç/

Tacik dilinden alınan bu ek, Kırgızcanın ses uyumlarına uymamaktadır, sıfat ve meslek bildiren isimler yapar:¹³⁸

araba+keç “arabacı” TA/134; *meenet+keç* “mihnetkeş” TA/400...

/+ker/ /+kor/

Farsçadan gelen bu ek meslek bildiren isimler yapmaktadır:¹³⁹

booru+ker “merhametli” (boor: bağır) TA/367; *coop+ker+çiliktüü* “mesuliyetli” (coop: cevap) C/27; *coo+ker* “asker” TA/584; *bozo+kor+dun üyü* “bozacının evi” BB/65...

/+man/

Farsçadan giren bu ek, /°-r/ zarf fiil ekini alan kelimelere ve bazı isimlere gelerek isim ve sıfatlar yapar:¹⁴⁰

çabar+man (<çapar “vurur sıfat fiili”+man) “haberci” TA/181; *akıl+man+dıgına* “bilgeliğine” TA/575...

1.2.1.2. Fiilden isim yapım ekleri

/-ak/, /-ök/

bıç-ak TA/519; *cat-ak* “yatak” BB/64; *böl-ök* “parça” C/239

¹³⁶ Oruzbaeva ve Kudaybergenov, s. 95. Üç yaşındaki inek için kullanılan “kunacın” kelimesi Moğolcadaki “kunan” kelimesi ile dişilik bildiren “+cın” ekin birleşmesinden meydana gelmiştir.

¹³⁷ Seydakmatov, s. 161; Azırkı Kırgız Adabiy Tili, Bişkek, 2009, s. 327 Moğolcadaki “şaralcın” kelimesi Kırgızcaya “şıralcın” olarak geçmiştir. Moğolcada bu kelime “şar+al+cın” şeklinde oluşmuştur. “Şar” kökü Kırgızcada “sarı” anlamına gelmektedir, “+alcın” eki ise kögülcün “mavimsi”, agılcım “beyazımsı” kelimelerindeki “-ılcın/-ılcım” ekinin aynısıdır. Şıraalcın “sarı ot” anlamına gelmektedir.

¹³⁸ Çengel, 2005, s. 122

¹³⁹ Azırkı Kırgız Adabiy Tili, 2009, s. 319

¹⁴⁰ Dıykanov ve Kudaybergenov, s. 45; Azırkı kırgız Adabiy Tili, Bişkek 2009, s. 321.

/-önök/

süz+önök ulakçasınan “toslayan oğlak gibi” C/65

/-AsA/

Bu ek çok nadir kullanılan ektir.¹⁴¹

al+asa-ber+ese-ge “alış verişe” C/28.

/-°ç/

“Bu ek Eski Türkçeden beri dönüşlü fiillerden sonra gelir; varlıkların durumunu özellikle hislerini, duygularını yansıtır.”¹⁴²

kuban-ıç+ın “sevincin” TS/37; *ökün-üç+tüü* “üzücü” BB/24; *tarın-ıç-ökün-üç* “dargınlık ve üzüntüsünü” TS/79; *ayan-ıç+tuu* “acımaklı” TA/924; *süyün-üç* “sevinç” TA/596; *korkun-uç+tuu* “korkutucu” BB/181

Bu ek Eski Türkçede ve Türkiye Türkçesinde dönüşlülük ekinden hemen sonra geldiği halde Kırgızca’da kaynaştırma ünlüsünden sonra gelmektedir.

/-çek/

em-çek+ti “memeyi” BB/27

/-(I)n-dI/

sark-ındı+sı “sarkınıdı” TA/448; *ura-ndı+sı* “yıkıntısı” BB/291; *çöp çab-ındı+sı* “ot biçimi” C/135

/-(I)l-gA/

*tabılga*¹⁴³ < tap-+ılga “buluş, icat” C/372; *dem-ilge+lüü* “gayretli, ciddi” TS/126 kelimesinin ise kökü belli değildir.¹⁴⁴

/-gan/

çağıl-gan “şimşek” (çak-: yansımak) C/449; *tuu-gan* “akraba” (tuu-: doğmak) C/429

¹⁴¹ Azırkı Kırgız Adabiy Tili, s. 322; Oruzbaeva, *Söz Kuramı*, s. 339.

¹⁴² Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 54; Oruzbaeva, *Söz Kuramı*, 263; Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 191.

¹⁴³ Oruzbaeva, *Söz Kuramı*, s. 244.

¹⁴⁴ Oruzbaeva, *Söz Kuramı*, s. 244.

/-GU/

uy-**gu**-tuy+**gu** “kargaşalı” (uyugu > uygu, tuy-: hissetmek) BB/148; *kül-kü*+*sün* “gülmesini” C/67; *kül-kü*+*gö* “gülmeye” TA/118

/-GIç/

Eski Türkçedeki -*Gu+çtı* eklerinin Kırgızcadaki şeklidir, genellikle fiilden araç gereç bildiren isimleri yapar.¹⁴⁵

bil-giç “bilgili, bilmişlik” TA/294; *il-giç+ti* “ilgici” BB/32; *ölçö-güç* “ölçen alet” TS/99; *aç-kıç* “anahtar” TS/194

/-GIn/, /-Gun/

kuu-gun “kovalayan” C/509; *kır-gın* “kırgın, katliam” TA/677; *sol-gun* “solmuş” TA/923; *uç-kun* “kıvılcım” C/258; *taş-kın+dayt* “coşmak” C/343

/-GIr/

Bu ek fiillere gelerek fail ismi yapmaktadır.¹⁴⁶

coo al-gır+lar “düşman götüresiciler” BB/95; *öt-kür közdörü* “keskin gözleri” C/314; *cer baspay kal-gır* “yer basmayasica” BB/102

/-°k/

tile-k “dilek” BB/24; *bürkö-k* “kapalı” C/8; *kızı-k* “ilginç” C/70; *aç-ık* “açık” TS/8; *sın-ık* “kırık” TA/299; *tun-uk* “duru” TS/10; *tol-uk* “dolu” TS/98; *küy-ük+kön* cürök “sıkılan yürek” TS/279; *ışkır-ık* “ışık” BB/20; *çimkir-ik* “sümük” BB/63; *ısı-k* “sıcak” TA/227...

/-I/¹⁴⁷

cırğa+I “zevk, mutluluk” (cırğa-: mesut olmak) C/345

/-(I)m/, /-(O)m/¹⁴⁸

¹⁴⁵ Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 53; Oruzbaeva, *Söz Kuramı*, s. 262.

¹⁴⁶ Çengel, s. 144.

¹⁴⁷ Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 53.

¹⁴⁸ Azırkı Kırgız Adabiy Tili, s. 320.

Köktö-m “ilkbahar” (köktö-: yeşer-mek) TA/155; *bil-im+düü* “eğitimli” TA/256; *tüŧ-üm* “hasılat” TS/211; *ölç-öm-ü* *cok* “sınırı yok” C/285; *tokto-m* “karar” (tokto-: durmak) TA/160

/-mA/

Başkar-ma+lar “idareciler” TA/184; *tapşır-ma* “görev” TS/160; *körgöz-mö* “sergi” C/4...

/-mAk/¹⁴⁹ (<-mA+-k)

kay-mak TA/548; *er-mek* “eğlence” C/149; *sal-mak* “ağırlık” BB/24; *kuy-mak* (kuy-: dökmek) TA/914; *kal-mak* TA/349; *al-mak-sal-mak* “değiş tokuş” TA/382; *çaç-mak* “dağıtmak” TA/501; *cet+mek* “kavuşmak” TS/96; *ber-mek* “vermek” TS/220.

/-mOk/

bol-mok “olmak” C/224; *süylös-mök* “konuşmak” TS/150; *türt-mök* “dürtmek” TS/197; *tür-mök-tölüp* “yumaklanıp” TA/665.

/-mIş/, /-muş/

Bazı Türk lehçelerinde sık kullanılan bu ek Kırgızcada soyut anlamlı isimler yapar:¹⁵⁰

kıl-mış “suç” C/389; *tur-muş* “hayat, yaşam” TA/24; *uk-muş* “olağanüstü” BB/342.

/-(I)n/

Bu ekle türeyen isimler, fiilin işaret ettiği hareketi yapanı, olanı veya yapılanı ifade eder:¹⁵¹

caa-n “yağmur” C/11; *tolku-n* “dalga” (tolku-: dalgalanmak) C/273; *kel-in+der* “gelinler” TA/112; *egin* (<ek+in) TA/122; *tüt-ün* “duman” TA/143.

/-OO/, /-UU/

Bu ek, bütün fiil kök ve tabanlarına gelerek fiil ismi ve kalıcı isimler yapar:

¹⁴⁹ Azırkı Kırgız Adabiy Tili, s. 320.

¹⁵⁰ Azırkı Kırgız Adabiy Tili, s. 321.

¹⁵¹ Azırkı Kırgız Adabiy Tili, s. 320.

oyloo (<oylo-oo) “düşünmek” TA/445; *maktoo* (<makta-oo) “övmek” C/46; *toktoo* (<tokto-oo) “ciddi, ağır başlı” C/246; *iştöö* (<işte-öö) “çalışmak” C/117; *oku-uu* (<oku-uu) “oku” C/305; *al-uu* “almak” TA/194; *körsöt-üü* “göstermek” C/304; *aş-uu* “geçit” BB/248...

/-ögöç/

kör-ögöç “uyanık” TA/439

/-OOçU/, /-UUçU/ (<gUçI)

Bu ek Eski Türkçede işi yapanı bildirmektedir.¹⁵² Bu ek kalıcı isim ve sıfat-fiil yapar:

colo-oçu+nun (<colo-ooçunun) izi “yolcunun izi” (colo-: yaklaş-mak) C/11; *sandıktağı kat sakta-ooçu tulubu* “sandıktaki mektup saklayan tulum” C/89; *tam sal-uuçu caştar* “ev yapacak olan gençler” TA/155; *kat al-uuçu+lardan* “mektup alacaklardan” BB/125; *terg-ööçü* “sorgu hakimi” TA/793; *cön-ööçülör* “gidecek olanlar” BB/23; *candan artık kör-üüçü atam* “candan artık gördüğüm babam” C/81

/-pa/

aylan-pa “girdap” (aylan-: dön-mek) C/528.

/-(I)ş/, /-uş/

Fiil kök veya tabanlarının tamamına gelerek isim ve sıfat yapar.¹⁵³

arala-ş “karışık” BB/55; *bat-ış* “batı” TA/328; *cıynal-ış* “toplantı” TA/274; *car-ış* “yarış” TA/612; *caratıl-ış* “yaratılış” TS/23; *kargı-ş* “beddua” TA/742; *soguş* < sok-uş “savaş” TS/133; *ur-uşta* “vuruşta” C/162

/-t/

Bu ek fiillere gelerek hareketin sonucunu bildiren isimleri yapar.¹⁵⁴

küyü-t “keder” BB/172

¹⁵² Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 52.

¹⁵³ Oruzbaeva, *Söz Kuramı*, 289; Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 187.

¹⁵⁴ Azırcı Kırgız Adabiy Tili, s. 321.

1.2.2. Fiil Yapım Ekleri

1.2.2.1. Fiilden fiil yapan ekler

/-A-/

Fiil kök ve tabanlarına gelerek fiillerin anlamını pekiştirir:¹⁵⁵

*bur*¹⁵⁶ -a- “çevir” BB/102; *sur*¹⁵⁷ -a-dı “sordu” TA/333

/-(A)lA-/ , /-lo-/

“Bu ek fiillere gelerek iş veya hareketin tekrarlandığını bildirir:”¹⁵⁸

*kayt*¹⁵⁹ -ala- “tekrar yapmak” TA/544; *kara-la-p* “bakıp” TA/537; *karma-la-* “tutmak” C/389; *kozgo-lo-* “hareket etmek” TA/171

/-(I)r-/ , /-ür-/

kayda bat-ır-at “nereye sığdırır” (bat-: sığmak) TA/467; *büt-ür-* “bitir” BB/133; *bış-ır-at* “pişiriyor” BB/223; *cokko çığ-ar-dıñ* “heba ettin” TS/129; *kattı caş-ır-ıp* “mektubu saklayıp” BB/98; *Kasımın şayın ket-ir-işti*. “Kasım’ın çaresini tükettiler” (ket-: gitmek) TA/117; *keç-ir-gin ene, dedi*. “affediniz ana, dedi.” (keç- : geçmek) TA 437; *köç-ür-üp ciberiştir* “göç ettirdiler” TA/819

/-çI-/¹⁶⁰

*çap*¹⁶¹ -çı- “yere yapışmak” BB/335; *er-çi-* “peşinden gitmek” TA/88...

/-GILA-/ , /-GULA-/ , /-külö-/

Bu ek iş veya hareketin tekrarlandığını, sıkça yapıldığını bildiren fiiller yapar:

tişte-gile-p “ısırıp” BB/135; *muşt-gıla-p* “yumruklayıp” BB/33; *tart-kıla-ga+nın* “çekiştirdiğini” TA/737; *Koşup berse, dale cetpeyt dep çap-kıla-ybız*. “[Suyu] koşsa da yetmiyor, diye dövünüyoruz.” TS/91; *öp-külö-güñ kelet*. “...tekrar tekrar öpmek istiyorsun.” C/301

¹⁵⁵ Kudaybergenov, s. 101.

¹⁵⁶ bur-: burmak

¹⁵⁷ Sur- kökü tek başına kullanılmaz

¹⁵⁸ Çengel, s. 151

¹⁵⁹ kayt-: dönmek; kara-: bakmak; karma-: tutmak; kozgo-: harekete getirmek

¹⁶⁰ Azırcı Kırgız Adabiy Tili, s. 387

¹⁶¹ çap-: vurmak

/-şı/-, /-şu/-

talık-şı- “yorul-mak” C/288; *toluk-şu-gan* “çoşturan” TA/41

/-Dar-/

oo-dar- “devir-mek” (oo-< ağ-: dönmek, devrilmek) TA/85; *coop kay-tar-* “cevap ver-mek” BB/91

1.2.2.1.1. Çatı Ekleri (Mamile Kategoriyası)

“Cümlede gerçek ya da gramatikal öznenin var olup olmamasına göre fiil etken, edilgen veya meçhul çatıda bulunur”¹⁶²

1.2.2.1.1.1. Etken çatı

“Etken çatı fiilin belirttiği kılışı, “yapan, eden” olarak belirten, başka bir deyişle cümledeki gerçek özneyi gösteren çatı ekidir. Tek bir biçim birimi vardır: /-ø-/”¹⁶³

[Men] *barbay-ø-mın* “[Ben] gitmem C/385; *Sen da meni izdep kel-ø-diñ*. “Sen de beni arayıp geldin.” C/466; [Al] *bolgondo ötö katuu keyip ayt-ø-tı*. “[O] sadece çok üzülerek söyledi.” C/534

1.2.2.1.1.2. Edilgen çatı

Mantıken nesne olan ögenin gramatikal özne olduğu cümlelerdeki fiil çatısıdır. Kırgızcadaki ifadesiyle logikalık obektin grammatikalık subekt olduğu cümlelerdeki fiil çatısıdır.

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Kırgızcada da esas edilgen çatı eki *-(I)l-’dir*.¹⁶⁴ Sonunda /l/ sesi olan fiillere ve ünlü ile biten bazı fiillere ise *-(I)n-* eki gelmektedir.¹⁶⁵

/-(I)l-/, /-(U)l-/

¹⁶² Daşdemir, *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal- İşlevsel Söz Dizimi*, s. 40.

¹⁶³ Funda Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2001, s. 69.

¹⁶⁴ Azırcı Kırgız Adabiy Tili, s. 408-411

¹⁶⁵ Daşdemir, *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal- İşlevsel Söz Dizimi*, s. 41

kara-l-sın, tekşer-il-sin “bakılsın, kontrol edilsin” TS/86; *sugar-ıl-sa* “sulansa” TS/61; *aç-ıl-sın* “açılsın” TA/742; *ot cag-ıl-bagan* [üy]. “ateş yakılmamış [ev]” BB/298; ...*köçönün atı eptep tab-ıl-ar*. “...sokağın adı bir şekilde bulunur.” TA/160; *ayda-l-gan* “sürülen” TS/6; *ayda-l-* “kovul-mak” TS/6; *ayt-ıl-* “söylenmek” TS/75; *tög-ül-* (<tök-ü-l-) “dökülmek” TA/37; *ug-ul* (<uk-u-l-) “duyulmak” BB/56; *caz-ıl-ganına* “yazıldığına” TS/38; *kötör-ül-gön* “kaldırılan” C/438; *unut-ul-up* “unutulup” TA/690; *bölüştür-ül-gön* “bölüştürüldü” TS/160

/-(I)n-/

bil-in-et “bilinir” TS/125; *cañı arıktın kay cerge sal-in-aarın* “yeni arığın nereye yapılacağını” TS/298

1.2.2.1.1.3. Ettirgen çatı

“Ettirgen çatı, fiilin belirttiği oluş veya kılışın bir başkasına yaptırıldığı / ettirildiği anlamı taşıyan fiil çatısıdır. Bu çatıya konmuş fiillerde belirtilen oluş veya kılışı, bir “yapan özne” bir de “yaptıran özne” bulunur.”¹⁶⁶

“Geçişli, fiiller ettirgen çatıya konduğunda “yaptıran özne,” “fiilin belirttiği kılışı bir başkasına yaptıran kişi / varlık” anlamıyla gramatikal özne görünümünde; “yapan özne” ise “asıl işli / hareketi yapan kişi / varlık” anlamıyla içe yerleşik özne görünümünde cümlede yer alır.”¹⁶⁷

“Geçişsiz, fiiller ettirgen çatıya konduğunda “yapan özne” nesne görünümünde, “yaptıran özne” ise gramatikal özne görünümünde cümlede yer alır.”¹⁶⁸

/-Dİr-/ , /-DÜr-/

bil-dir- C/390; *caz-dir-* “yazdırmak” BB/98; *öl-tür* “öldürmek” TA/403; *kül-dür-* “güldürmek” TA/665; *coluk-tur-* “görüştürmek” TA/311; *ös-tür-* “büyütmek” (ös-: büyümek) C/164

İncelenen metinlerde geçişli ve geçişsiz fiillere gelen bu ekin tarihî özelliğini koruduğu, ünsüz uyumuna tam olarak tabi olmadığı görülmektedir:

¹⁶⁶ Daşdemir, *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal- İşlevsel Söz Dizimi*, s. 41

¹⁶⁷ Daşdemir, *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal- İşlevsel Söz Dizimi*, s. 41

¹⁶⁸ Daşdemir, *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal- İşlevsel Söz Dizimi*, s. 41

öl-tür- “öldürmek” TA/403; *caz-dır-* “yazdır-” BB/98; *kel-tir-* “getirmek” C/120; *ös-tür-* “büyütmek” C/164

/-Gİr-/

Geçişsiz fiillerden geçişli fiiller yapan bu ek fazla işlek değildir:

sız-gır- “eritmek” TA/548; *cet-kir-* “ulaştırmak” TS/217

/-gar-/, */-kör-/*

Geçişsiz fiillerden geçişli fiiller yapan bu ek¹⁶⁹ fazla işlek değildir:

öt-kör- “geçirmek” BB/237; *Anı kaysı esepke sıy-gar-ıp, tarihtin kaysı betine cazabız?* “Onu hangi hesaba sığdırıp, tarihin hangi sayfasına yazalım?” TA/ 645

/-Gİz-/, */-gUz-/*

toy-guz- “doyurmak” TA/400; *cür-güz-* “yürütmek” C/164; *cet-kiz-* “götürmek” C/46; *kiy-giz-* “giydirmek” TA/381; *bil-giz-* “bildirmek” BB/146.

/-(I)z-/, */-uz-/*

ağ-ız-dı “akıttı” TS/281; *ug-uz-a okudu*. “...duyurarak okudu.” (uk-: duymak) TA/362.

/-(I)t-/

kayna-t-ıp BB/275; *acıra-t-ıp* “ayırıp” TS/284; *oyno-t-ıp* “oynatıp” C/138; *kuru-t-ıp* TA/788; *attardı takala-t-ıp* “atlara nal çaktı” TA/282.

1.2.2.1.1.4. Karşılıklılık çatısı

“*Karşılıklı çatı, aynı eylemi iki tarafın karşılıklı olarak, birbirlerini hedef alarak yaptıklarını*”¹⁷⁰ bildiren çatıdır. Karşılıklılık eki “*çoğunlukla geçişli fiillere gelir.*”¹⁷¹

/-(I)ş-/, */-üş-/*

Ezil-iş-ıp, kuçakta-ş-ıp kör-üş-tük. “Öpüşüp, kucaklaşıp görüştük.” TA/622; *...bizdin karma-ş-kanımız iş boldu*. “...bizim yardımlaşmamız iş (doğru) oldu.” TA/246.

¹⁶⁹ Azırkı Kırgız Adabiy Tili, s. 388.

¹⁷⁰ Daşdemir, *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal- İşlevsel Söz Dizimi*, s. 42.

¹⁷¹ Daşdemir, *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal- İşlevsel Söz Dizimi*, s. 42.

1.2.2.1.1.5. İşteşlik çatısı

“İşteşlik çatı ise fiilin belirttiği işin birden fazla varlık tarafından birlikte, ortaklaşa yapıldığını gösterir. İşteşlik eki de /-(I)ş/’tir. Fakat genellikle geçişsiz fiiller işteşlik eki alır.”¹⁷²

/-(İ)ş-/

işte-ş-ip cat-ış-tı “çalışıyorlardı” TA/197; *kel-iş-ken* “geldiler” TA/877; *kül-üş-öt*. TA/116; *kıyır-ış-ıp* “bağırışıp” C/324...

Kırgızcada /-(I)ş-/ eki fiil çekimlerinde III. çokluk şahıs için de kullanılır: ...*biz caktı calt-calt kara-ş-at*. “...bizim tarafa melun melun bakıyorlardı.” TA/220; *Alar mına uşul Çatkalga ket-iş-et*. “Onlar işte şu Çatkal’a gidecekler.” BB/256.

1.2.2.1.1.6. Dönüşlülük çatısı

“Fiilin ifade ettiği oluş veya kılışın öznenin üzerine döndüğü çatıya dönüşlü çatı denir.”¹⁷³ Kırgızcada dönüşlü çatı genellikle /-°n/ ekiyle yapılır.

/-(I)n-/

Oylo-n- Tolgonay. “Düşün, Tolgonay.” TA/814; *Daniyarga kıcırlana süylö-n-dü*. “Daniyar’a sinirlenerek söylendi.” C/319; *cıluu kiy-in-* “kalın giyin” TA/895; ...*atamdın tonuna oronup alıp, çümkö-n-üp cattım*. “...babamın kürküne sarılıp, gömülüp yattım.” C/515; *cuun* “yılanmak” TA/766; *makta-n-* “övünmek” TA/75; *süy-ün-* “sevinmek” BB/151; *süylö-n-üp* “söylenip” TA/564; *sura-n-ıp* “izin alıp” TA/255; ...*söz tiygizüüdön atayın tart-in-ışat*. “...laf atmaktan özellikle çekiniyorlar.” TS/77

İncelenen metinlerde /-(I)l, -(I)ş, -(I)k-/ eklerinin de dönüşlülük yaptığı görülmüştür.

/-(I)l-/

İçindeki çöbünö çalınıp cıg-ıl-asıñ... “İçindeki otlara dolaşıp düşersin...” TS/259; *Munun baarın uşunçalık ber-il-ip tartkan ekenmin*. “Bunun hepsini o kadar dalıp çizmişim.” C/408

¹⁷² Daşdemir, *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal- İşlevsel Söz Dizimi*, s. 42.

¹⁷³ Daşdemir, *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal- İşlevsel Söz Dizimi*, s. 42.

/-(I)ş-/

Karatay dağı işke demilgelüü kir-ış-ken. “Karatay da işe gayretle girişmişti.”
TS/126

/-(I)k-/ , /-ük-/

bış-ık- “pekiş-mek” C/28; *tal-ık-* “yorul-mak” (tal- uyuşmak, yorulmak, dalmak) C/288; *tın-ık-tır* “dinlendirmek” C/39; *kön-ük* “alışmak” TS/130.

1.2.2.1.2. Diğer fiilden fiil yapan ekler

/-kıra-/

kıy-kıra- ber- “bağır-” BB/96; *kıy-kıra-bız* “bağır-ıyoruz” C/411.

/-kura-/

kor-kura-p “su gibi hır-layıp” TS/279; *balaça bur-kura-p* “çocukça hıçkır-arak” TA/620.

/-kürö-/

kür-kürö-dü “gürledi” C/454

/-msürö-/

külü-msürö-dü “gülü-msedi” TA/776

/-sA-/

tep-se-tip ketçüdöy “çiğneyecekmiş gibi” C/506; *tep-se-*ndisinde “ayakları altında” TA/349

/-ı-/ , /-ü-/

kız-t-p “kız-ı-şıp” TA/128 üñ¹⁷⁴ -ü-l-üp “şüpheli [bir şekilde]” BB/16

/-lOn-/

*sozo-lon*¹⁷⁵ -up “uza-tıp söyledi” BB/88 *süy-lön-üp* “söylenip” TA/564.

¹⁷⁴ Çengel, s. 152

¹⁷⁵ S. Kудайбергеннов, А. Турсунов, С. Сидиков, *Kırgız Adabiy Tilinin Grammatikası I. Bölüm, Fonetika cana Morfologiya*, Frunze 1980, s. 293

1.2.2.2. İsimden fiil yapım ekleri

/+A-/ /+O-/

Bu ek ünsüzle biten isimlere gelerek yapma ve olma ifade eden fiiller yapar.¹⁷⁶

caş+a-gan “yaşayan” TA/412; *cıyn+a-* (<*cıyın+a-*) “yığ-, topla-” BB/148; *uçur+a-dı* “karşılaştı” BB/207; *çıñ+a-gan koltumaçtı* “sıkan urganı” BB/57; *til+e-* “dile” C/52; *col+o-boy* “yaklaşmadan” C/318; *oyun+o* “oyna-” BB/90; *cön+ö-dü* “yürüdü” TA/427

Kırgızcada bu ek “r” ile biten yansıma kelimelere gelerek de fiil yapmaktadır.¹⁷⁷

çatır+a-p “çatırdayıp” C/459; *şıñgır+a-gan oroktor* “çınlayan oraklar” TA/132; *kırkır+a-p* “hırıldayıp” TA/934; *şıbır+a-p koyomun* “fısıldıyorum” TA/963; *şıldır+a-p* “hâlsizleşip” TA/848; *kübür+ö-nöt* “kendi kendine konuşuyor” BB/101; *möltür+ö-gön ayanıçtuu köz karaşı* “parlayan acımaçlı bakışları” BB/258

/+(I)rkA-/

tañ+ırka-p “hayret edip” C/192; *iç+ırke+ngendey çoçup* “ürpermiş gibi korkup” BB/17

/+(I)ldA-/

Yansımalarından fiil türeten bu ekin metinlerdeki geçiş sıklığı yüksektir:

Kalç+ılda-p cütkündü. “Titreyerek yeltendi.” BB/341; *içimdi añk+ılda-ıp* “içimi inletip” C/444; *Tız+ılda-p cügürüşöt.* “Hızlı koşuyorlar.” BB/90; *saratan çır+ılda-p* “sıcak kaynatıp” TA/128; *Şak+ılda-ta aydap ketpeyt belem.* “Şen şakrak sürüp gitmez miydin?” C/32; *Cürögü dik-ilde-ıt.* “Yüreği hopluyor.” BB/143; *celp+ilde-p küygön calındı* “dalgalanıp yanan alevi” C/151; *koñur cıtın lep+ilde-tip* “pis kokusunu alevlendirip” C/259; *eldin barı çuu+ılda-p* “halkın hepsi bağırıp” TA/89; *şuu+ılda-p cıgilgan buudaylar* “şuu diye yere yığılan buğdaylar” TA/132

/+üldö-/

¹⁷⁶ Oruzbaeva, *Söz Kuramı*, s. 268-271

¹⁷⁷ S. Kudaýbergenov, *Kırgız Tilindegi Etişti Casooçu Kee Bir Müçölör*, Mektep Basması, Frunze, 1966, s. 117; *Azırkı Kırgız Adabiy Tili*, s. 385

cürögüm atırılıp ketçüdüy dük+üldö-p “yüreğim fırlayacakmış gibi hoplayıp”
C/400

/+(I)k-/, **/+uk-/**

*Bu ek Kırgız Türkçesinde Türkçe kelimelerle birlikte alınma kelimelere de eklenerek daha işlek bir kullanım gösterir.*¹⁷⁸

...cin+**ik**-ken nemedey “cinlenmiş şey” TA/795; zar+**ik**-pay¹⁷⁹ üygö bara turgula.
“sıkılmadan eve gidedurun.” TA/228; col+**uk**-kan biröögö “karşılaştığı birisine”
TA/605

/+IA-/, **/+lo-/**, **/+DA-/**, **/+dö-/**¹⁸⁰

cakşı+la-p “iyice” TS/96; sıy+**la-p**¹⁸¹ “hürmet ederek” C/22; ıy+**la-p** “ağlayıp”
(ıy: ağlama) TA/426; tamaşa+**la-** “şakalaş-” C/64; dalda+**la**-nat “gizlenir” BB/172;
çoğoru+**la**-gan sayın “yukarıya çıktıkça” C/210; kamçı+**la-p** “kamçılıyıp” C/192;
çiy+**le**+gen “çizen” C/535; oy+**lo**-nup “düşünüp” TA/263; caman+**da**-şıp cattı
“kötülediler” C/513; ıldam+**da-p** “hızlanıp, hızlıca” C/357; ır+**da-p** catkan “şarkı
söyleyen” C/349; iz+**de-p** cürüptür “arıyormuş” C/410; gül+**dö**-gön “gül açan” C/396;
bür+**dö**-gön¹⁸² “tomurcuklanan” C/259; ün+**dö-p** koyot “seslenir” C/186; ardak+**ta**-
lıp¹⁸³ “ödüllendirip” TA/582; taş+**ta** “bırak” C/222; kuçak+**ta-p** “kucaklayıp, sarılıp”
C/294; bay+**la-p** cattı “bağladı” C/392; uk+**ta-sın** dedim “uyusun dedim” TA/70

/+kAr-/

*Bu ek, isimlerden geçişli fiiller yapar.*¹⁸⁴

baş+kar-ıp “yönetip” C/22; es+**ker-te** turgan “hatırlatırdı” C/54

/+kIr-/

*Kırgız Türkçesinde yansıma isimlerden fiil yapmaktadır.*¹⁸⁵

¹⁷⁸ Çengel, s. 128

¹⁷⁹ zar; Farsça’da hıçkırık, acı acı ağlama, şiddetli ihtiyaç anlamına gelmektedir.

¹⁸⁰ Oruzbaeva ve Kудaybergenov, s. 286-287

¹⁸¹ sıy: hürmet

¹⁸² bür: tomurcuk

¹⁸³ ardak: şeref, saygı

¹⁸⁴ Çengel, s. 126

¹⁸⁵ Çengel, s. 129

kat+kır-ıp “kahka atıp” C/56; *kıy+kır-dı* “bağırdı” TA/134

/+lan-/ , /+tan-/

kaygı+lan-ıp “üzülüp” C/521; *açuu+lan-a* “sinirlenerek” BB/130; *sıymık+tan-ıp* “gururlanıp” TA/81

/+dAş-/ , /+Doş-/

orun+dat-tık “yerine getirdik” TA/480; *can+dat-ıp* “canlandırıp” C/9; *kez+deş-ken-dey* “karşılaşmış gibi” C/317; *tamekini kol+doş-up* “tütünü kolları arasına alıp” BB/167; *koş+toş-up cattım* “vedalaştım” C/500

/+su-n-/

+sI- ekinin -n- dönüşlülük çatı ekiyle genişlemiş şeklidir.¹⁸⁶

Bu ek olmamış bir işi olmuş gibi gösteren ektir. Kudaybergeneov, Kaşgarlı Mahmud’un sözlüğündeki: *Ol tarıg tarımsındı*. “O ekmiş gibi yaptı.” *O evge kirimsindi*. “O eve giriyormuş gibi yaptı.” örneklerindeki -ımsın biçimbirimiyle karşılaştırma yapmıştır.¹⁸⁷

oor+sun-up “ağırlaşmış hissedip” TS/11; *suluu+sun-gan* “kendini güzel sayan” C/516; *uluu+sun-tup* “büyük sayıp” C/144

/-+°r-/

Bu ek sıfatlardan fiil yapar:¹⁸⁸

*böksö*¹⁸⁹+r- “zayıf düşmek, küçülmek” TA/232; *caş+ar-gan-day* “gençleşmiş gibi” TA/560; *ag+ar-gan* “ağaran” TA/611; *boz+or-up*, *sarg+ar-ıp* (< sarıg+ ar-ıp) “bozarıp, sararıp” TA/39; *kög+ör-üp* “göğeri” TA/953; *tun*¹⁹⁰+ar-ıp “kararıp”

¹⁸⁶ Çengel, s. 134; S.Kudaybergenov, A. Tursunov, C. Sıdıkov, *Kırgız Adabiy Tilinin Grammatikası (Fonetika cana Morfologiya)*, İlim Basması, Frunze 1980, s. 305-306

¹⁸⁷ S. Kudaybrgnov, *Kırgız Tilindegi Etişti Casooçu Kee Bir Müçülör*, Mektep Basması, Frunze 1966, s. 151-152

¹⁸⁸ *Azırkı Kırgız Adabiy Tili*, Bişkek, 2009, s. 385

¹⁸⁹ böksö: eksik

¹⁹⁰ tun: Kapalı hava için söylenir

BB/112; *tün+ör-gön türü* “kararmış hâli” TA/870; *cüzün özgö*¹⁹¹+*r-tüp* (<özgö+r) “yüzünü değiştirip” C/120; *Soguştun izi cuka*¹⁹²+*r-dı*. “Savaşın izi azaldı.” TA/690

/+sA-/

Kırgızca’da işlek olarak kullanılmayan bu ek isimlere gelerek istek anlamlı fiiller yapar:¹⁹³

...*suu+sa-gan çığar*. “...herhâlde susamıştır.” TA/136; ...*eñ+se-p turgan eken*. “...arzu ediyormuş.” TA/608

Bu ek Kırgızca’da işlek değildir. Suusa- “susamak”, köksö- “arzu etmek”, eñse- “hayal, arzu etmek” kelimelerinde görüldüğü gibi bu ek istek, arzu, ihtiyaç bildirir. *Suusa-* kelimesinde kök ve ek açık bir şekilde görülmekte, diğerlerinde kökle ek kaynaşmıştır.

/+sIra-, /+sürö-/

İsimlere eklenerek bir şeyin yokluğunu hissetme bildiren bu ek, *Eski Türkçeden beri kullanılan bir ektir*.¹⁹⁴

al+sira-gan “hâlsizleşen” BB/207; *kan+sıra-gan* “kansızlaşan” TA/449; *een+sire-p* “ıssızlaşıp” TA/910; *cetim+sire-p* “yetimleşip” BB/5; *külüm+sürö-dü* “gülümsedi” TA/776

/+şI-, /+şu-/

Tek heceli isimlerden, yansımalardan fiil yapan ektir.¹⁹⁵ *ım+şı-* “terlemek,” *şañ+şı-* “ötmek.”

*şañ*¹⁹⁶+*şı-* “öt-mek” C/266; *aba ım+şı-p* “hava nemlenip” BB/267; *şek+şı-p* “şüphelenip” TA/798; *kak+şı-gan cer* “kurumuş yer” C/439; *toluk+şu-gan* “çoşturan” TA/41

/+ay-, /+oy-/

¹⁹¹ özgö: başka

¹⁹² cuka: yufka, ince

¹⁹³ *Azırkı Kırgız Adabiy Tili*, Bişkek, 2009, s. 386.

¹⁹⁴ Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 50.

¹⁹⁵ S. Kudaybergenov, A. Tursunov, C. Sıdıkov, *Kırgız Adabiy Tilinin Grammatikası*, s. 306-307.

¹⁹⁶ şañ; azamet, ihtişam

muñ+ay-iñki “üzgün” C/530; *az+ay-gan* “azalan” BB/153; *çon+oy-up* “büyüyüp” BB/123

/+kan-/

muñ+kan-ıp “kederlenip” C/498; *çımır+kan-ıp* “güçlenip” BB/207.

1.3. BİRDEN FAZLA SÖZLÜK BİÇİM BİRİMİNİN BİRLEŞTİRMESİYLE OLUŞTURULMUŞ GENEL ANLAMLI ÖGELER

*“Türkçede yeni göstergeler oluşturmanın bir yolu da birden fazla göstergenin farklı bir gösterileni işaretlemek üzere kalıcı kavram ilişkisi kurmasıdır. Yani söz dizimsel yöntemlerle de yeni göstergeler oluşturulur. Genelde birleşik sözcük / kelime dil bilgisel görevler dikkate alındığında da “birleşik isim”, “birleşik sıfat”, birleşik fiil” olarak adlandırılan bu tür kavram işaretleri kurarken Türkçenin söz dizimi kurallarına göre çeşitli yapılar oluşturulur.”*¹⁹⁷

1.3.1. Birden Fazla Sözlük Biçim Biriminin Birleştirilmesiyle Oluşturulmuş Genel Anlamlı İsimler

1.3.1.1. Birleşik İsimler

Kırgızcada birleşik sözler / kelimeler “tataal sözdör” adı altında incelenmektedir. İki veya daha fazla kelimenin birleşerek oluşturdukları değişken olmayan (kalıplaşmış) söz gruplarına “tataal sözdör” yani “birleşik kelimeler” denmektedir.¹⁹⁸

Kırgız dil bilimcileri tataal sözdörü (birleşik kelimeleri) kendi içerisinde dört gruba ayırmışlardır:

1. birikken sözdör
2. koşmok sözdör
3. koş sözdör
4. kıskartılğan sözdör

¹⁹⁷ Muhsine Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, Erzurum 2009, s. 47.

¹⁹⁸ Kудайберген, vd., s.100.

Birikken sözdör ve koşmok sözdör, Türkçe dilbilgisi kitaplarındaki birleşik kelimeleri, koş sözdör ikilemelere tekabül etmektedir. Kıskartılğan sözdör ise Türkçedeki PTT, TBMM, MEB gibi kısaltmalara verilen addır. Kıskartılğan sözdör genellikle Rusçadan geçmiştir ve Rusçadaki şekilleriyle kullanılmaktadırlar. Burada dikkat edilirse kısaltmalar Kırgızcada birleşik kelime olarak kabul edilmiştir.

1.3.1.2. Bitişik Kelimeler (Birikken Sözdör)

Adından da anlaşılacağı üzere “birikken sözdör” denilen birleşik kelimeler bitişik yazılmaktadır. Birikken sözdördün diğer birleşik kelimelerden ayrılan birtakım karakteristik özellikleri vardır: Tarihî birleşik kelimeler olmalarıdır. Onun için bu tür kelimelerin bazılarının birleşenlerinden birisi veya her ikisi Çağdaş Kırgızcada tek başına kullanılmıyor olabilir. Fakat çağdaş ve tarihî lehçelerde hatta Moğolca gibi dillerde Kırgızcada tek başına anlamı olmayan ve kullanılmayan bu kelimelerin kullanıldığı görülmektedir. Örneğin; karcılık “kemik adı” kelimesindeki “kar” Moğolcada “kol” anlamında kullanılmaktadır, “cilik” ise Kırgızcada “ilik” demektir. “Karagat” kelimesi Kırgızcadaki *kara* “kara” ve Altaycadaki *kat* “yemiş” kelimelerinden meydana gelmiştir. Demek ki “kat” kelimesi Kırgızcada eskiden bağımsız olarak kullanıldığı hâlde günümüzde kullanımdan düşmüştür. Ama “karagat” birleşik ismi içerisinde kullanılmaya devam etmektedir¹⁹⁹

Mesela incelenen metinlerde geçen *sogonçok* “topuk” C/161 ismi de bu tür tarihî birleşik kelimelerdendir. Bu birleşik isim Kırgızca son “son” ve Yakutça onçox “köşe, kenar” kelimelerinden meydana gelmiştir. Ayrıca bu tür tarihî birleşik kelimelerin ses değişmesi, ses düşmesi gibi ses olaylarına daha fazla maruz kaldığı görülmektedir.

İncelenen metinlerdeki biriken sözdördün (bitişik yazılan birleşik kelimelerin) yapıları şu şekildedir:

¹⁹⁹ S. Kudaybergenov, A. Tursunov, C. Sıdıkov, *Kırgız Adabiy Tilinin Grammatikası I. Bölüm*, Fonetika cana Morfologiya, Frunze 1980, s. 100-115; B. Oрузбаева, S. Kudaybergenov, *Kırgız Tilinin Grammatikası, Morfologiya*, Frunze 1964, s. 21-32.

1.3.1.2.1. Sıfat tamlaması şeklinde olanlar

Karatay TS/30; *Bektaş* TA/504; *Temirçal* TA/563; *Tolgonay* TA/2; *bugün* BB/99; *bıltır* “*bıldır*” TA/4; *Kanımgül* TS/1; *Sabır[duu]bek* TS/54; *Canbolot* TA/953; *Bektursun* TA/567; *bıyıl* “*bu yıl*” BB/128.

1.3.1.2.2. Ses kaynaşması şeklinde olanlar

agayın “*aga ve ini*” BB/89; *baktaalay* (bakıt taalay) “*talih*” TA/51; *dale* (<dağı ele) “*hâlâ*” TS/91; *mintip* (<munday etip) “*böyle*” TA/36; *kantkende* (<kanday etkende) “*nasıl bir şekilde*” TA/22; *antkiçe* (<anday etkiçe <et+gıça²⁰⁰) “*öyle yapıncaya kadar*” TA/260; *oşentsem* (<oşondoy etsem) “*öyle yapsam*” TA/298; *antkeni* (<anday etkeni) “*öyle yapması*” TS/35; *kaynene* (<kayın+ene) TS/36.

1.3.1.2. Ayır Yazılan Birleşik Kelimeler (Koşmok Sözdör)

“Kırgız Tilinin Grammatikası”²⁰¹ adlı eserde koşmok sözlerle ilgili şu şekilde tanım yapılmıştır: “*Birden fazla kelimeden meydana gelip, sabit kelime grubu oluşturan genellikle herhangi bir varlığın adını karşılayan kelimelere koşmok sözler denmektedir.*” Koşmok sözlerin birikken sözlerden herhangi bir farkı yoktur, sadece birleşik kelimeyi oluşturan öğeler ayrı yazılır. Bundan dolayı da Kırgız dil bilimciler ayrı yazılanlarla bitişik yazılanları farklı başlıklar altında toplamışlardır. Bütünceden tespit edilen bu tür birleşik isimlerin yapıları aşağıdaki gibidir:

1.3.1.2.1. Sıfat tamlaması biçimindeki birleşik isimler

ak tilek “*iyi dilek*” C/3; *temir col* “*demiryol*” TA/317; *kara too* “*kara dağ*” BB/1; *kök şiber* “*yeşil pelin*”, *boz üy* BB/255; *sarı may* “*sarı yağ*” BB/153; *kara cığaç* “*kara ağaç*” C/1; *kara may* “*mazot*” C/259; *Beş-Taş* TS/61; *Üç-Döbö* TS/151; *kara kuray* TS/61; *ar dayım* “*her zaman*” C/350; *ar kaçan* “*her zaman*” TA/411; *ar bir* “*her bir*” TA/480; *eç kanday* “*hiçbir*” TA/282; *cüzü kara[adam]* “*yüzü kara[kıış]*” BB/322...

²⁰⁰ Karahanlı Türkçesinde bu ek kullanılmaktadır, bk. Mustafa Argunşah; Gülden Sağol Yüksekaya; Özcan Tabaklar, Karahanlıca, Harezmce, Kıpçakça Dersleri, Kesit Yay. 2012, s. 83.

²⁰¹ Oruzbaeva ve Kudaybergenov, s. 25.

1.3.1.2.2. İsim tamlaması şeklinde olanlar

emgek akı “emek karşılığı” TA/485.

1.3.1.3. Alıntı kelimelerden oluşan birleşik kelimeler

Farsça “*xane*” kelimesinden gelişen “*kana*” kelimesiyle, “yiyen, yiyici” anlamına gelen *kor* (<*xor*) sıfatı ile birleşerek yapılan kelimeler şunlardır.²⁰²

usta-kana C/76; *çöp-kana* “samanlık” TA/296. *Şıldıñ-kor* “alay edici” C/161; *kam-kor* “dikkatli” TS/36

1.3.1.4. Kısaltmalar (Kıskartılğan Sözdör)

Genellikle bu kısaltmalar Rusçadan hazır bir şekilde alınmıştır: *Kolhoz* (<*kollektivnoe xozyastvo*) “kolektif çiftlik” TS/36; *gidrotehnik* “su işleri mühendisi” TS/88; *selsovet* (<*selskiy sovet*) “köy idaresi” BB/190; *voenkomat* (<*voennyy komitet*) “askerlik şubesi” TA/220; *Partorg* (<*partiynyy organ*) “parti idaresi” TS/276; *ŞKM* “köy okullarının genel adı” TS/132; *MTS* (<*maşina traktor stansiyası*) “makine traktör istasyonu” TA/112.

1.3.2.5. Belirsiz isim tamlamaları

“Belirtisiz isim tamlamaları birçok dilde olduğu gibi Türkçede de kavram işaretleme yollarının başında gelir. Bir isim tamlaması en az iki isimle kurulur. Bu isimlerden en az biri tamlanan diğerleri de tamlayan durumundadır. Alışılmış ifadesiyle “belirtisiz isim tamlamaları” niteleme, “belirtili isim tamlamaları” ise belirtme grubu oluşturur. Yani, tamlayan öge durumundaki isim, belirtisiz isim tamlamalarında bir niteleme sıfatı belirtili isim tamlamalarında ise bir belirtme görevi yüklenmiştir.”²⁰³

“Belirsiz isim tamlamalarında, tamlayan öge eksizdir, tamlanan öge ise tamlanan (nitelenen) eki alır. Ancak bu kuruluş her zaman belirsiz isim tamlaması oluşturmaz.

²⁰² Çengel, 2005, s. 72.

²⁰³ Efrasyap Gemalmaz, *Türkçenin Derin Yapısı*, haz: Cengiz Alyılmaz, Osman Mert, Belen Yayıncılık, Ankara, 2010, s. 251.

*Eğer tamlayanı oluşturan kelime veya kelime grubu özel ya da belirli ise, tamlama da belirsiz değil, belirli isim tamlaması olur:*²⁰⁴

okuu kitepteri “okul kitapları” C/305; *üy tiriçiligi* “ev işleri” TS/1; *arık boyu* “arık boyu” TS/9; *ay carığında* “ay ışığında” TA/48.

İncelenen metinlerde bazı belirsiz isim tamlamalarında tamlanan ekinin kullanılmadığı görülmektedir. Bu Kırgızcada görülen bir durum yazarın da üslubunun bir parçasını teşkil etmektedir: *Mına oşonduktan, oton talaam, iş ara[sın]da çaap kelip, unçukpastan tištenip, attın başın kayra bura tartıp, unçukpastan çaap ketip cürgönümdün sebebi oşol ele.* “İşte bu yüzden, oton tarlam, iş arasında koşuşturup gelip, konuşmadan dişlerimi sıkıp, atın başını geri çevirip, konuşmadan geri koşturup gitmemin sebebi oydu.” TA/351; *Çekesinde kızıl cıldızı bar, boz tovardan tigilgen soldat tumak[ı].* “Alnında kırmısı yıldızı olan, gri kumaştan dikilen asker şapkası.” TA/338.

Metinlerde, belirsiz isim tamlamalarının hem sayı hem de çeşit bakımından az olduğu görülmektedir. Kırgızcada belirli isim tamlaması, belirsiz isim tamlamasına göre daha çok tercih edilmektedir.

1. Tyn (İ)+Tnn (İ+tn)

ögüz soko[su] “öküz saban[ı]” TA/600; *taman akı*²⁰⁵ “taban hakk[ı]” TS/108; *soldat tumak[ı]* “asker kalpağ[ı]” TA/338; *kan tamırlar[ı]* “kan damarlar[ı]” C/226; *dubal gazeta[sı]* “duvar gazete[si]” C/306; *kara may cıtı* “mazot kokusu” C/259; *iş ara[sı]* “iş ara[sı]” TA/351; *tameki saray[ı]* “tütün anbar[ı]” BB/167; *brigadirlik mildet[i]* “yöneticilik sorumluluğu” TA/263; *karool döbö[sü]* “gözetme tepe[si]” C/283.

2. Tyn (İ)+Tnn (İ+tn)

Bütüncede çok sık karşılaşılan belirtisiz isim tamlaması yapısıdır:

aydoo ceri “sürme yeri” TS/96; *eşelon boyu* “asker treni boyu” BB/18; *üy tiriçiligi* “ev işi” TS/1; *arık boyu* “arık boyu” TS/9; *cer üstü* “yer üstü” TS/10; *üy ookatı* “ev geçimi” TS/36; *sugat işi* “sulama işi” TS/68; *suu norması* “su ölçüsü” TS/73; *arık taramdarı* “arık çıkıntıları” TS/104; *at üstü* “at üstü” TS/118; *kapçıgay içi* “dere içi” BB/1; *too arası* “dağ arası” BB/9; *şıbak başı* “kır pelini başı” BB/63; *cer beti* “yeryüzü”

²⁰⁴ Kara, Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 95.

²⁰⁵ Türkiye Türkçesindeki “hak” kelimesi Kırgızcada “akı” şeklindedir.

BB/113; *öröön üstü* “dere üstü” BB/241; *suu boyu* BB/225; *kış ortosuna* “kış ortasına” C/99; *köñül işi* C/185; *kum içi* BB/246; *col katari* “yol boyu” C/259; *okuu kitepteri* “okul kitapları” C/305; *col boyu* “yol boyundaki” C/442; *soldat köynöğü* “asker gömleği” C/367; *avgust tünü* “ağustos gecesi” C/405; *süyüü kündörü* “sevgi günleri” TA/37; *tañ erteleri* “seher vakitleri” TA/39; *ay carıgı* “ay ışığı” TA/48; *buuday arası* “buğday arası” TA/57; *tün ortosu* “gece yarısı” TA/59; *soguş turmuşu* “savaş hayatı” TA/189; *stantsiya içi* “istasyon içi” TA/299; *düynö tiregi* “dünya direği” TA/318; *aydoo ubağı* “sürme vakti” TA/417; *eğın ubağı* “ekin vakti” TA/417; *kırman ubağı* “harman vakti” TA/417; *kör karañgısı* “kör karanlığı” TA/520; *tün karañgısı* “gece karanlığı” TA/524; *cer ortosu* “yer ortası” TA/729; *ayıl eli* “köy ahalisi” C/83; *uyku arası* “uyku arası” BB/27; *mañday teri* “alın teri” TS/108.

3. Tyn (ST)+Tnn (İ+tn)

eski kümbözdör arası “eski mezarlar arası” TA/332.

1.3.1.5. Belirsiz sıfat tamlamalar

“Niteleme sıfatlarıyla oluşturulmuş sıfat tamlamalarına belirsiz sıfat tamlaması denir niteleme sıfatları varlığın / nesnenin bünyesinde bulunan değişmesi bir dış müdahaleye bağlı nitelikleri ifade eder; diğer bir ifadeyle varlığını “nasıl”lığını gösterir.”²⁰⁶

İncelenen hikâyelerde gözlemlere yer verildiği için sıfat tamlamaları çok kullanılmıştır. Bu tamlamaların yapıları aşağıdaki gibidir:

1. Tyn(S(BÖ(ek.SYC+ek.SYC)))+Tnn (İ)

münözü tünt, adamga ıgı cok [bolgon] Daniyar “tabiatı sakin, kişilerle ilgisi olmayan Daniyar” C/155.

2. Tyn(S(BÖ(ek.SYC+ek.SYC)))+Tnn (ST)

üyyü cok [bolgon], cayı cok [bolgon] tentigen neme “evi yok[olan], yeri yok[olan] başboş şey” C/516

²⁰⁶ Daşdemir, *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal- İşlevsel Söz Dizimi*, s. 54.

3. Tyn(S(BÖ(ek.SYC+SYC)))+Tnn(İ(ek.ST))

üyyü-cayı çok [bolgon] eptep can saktap cürgön beçara-karıp [adam] “evi-barkı yok [olan] öylesine canını biçare koruyan zavallı garip [adam]” C/156

4. Tyn(S(BÖ(ek.SYC+SYC)))+Tnn(İ(İT))

çekesinde kızıl cıldızı bar [bolgon], boz tovardan tigilgen soldat tumak[ı] “alınında kırmısı yıldızı var [olan] gri kumaştan dikilmiş asker şapka[sı]” TA/338.

5. Tyn(S(BÖ(ek.SYC+SYC)))+Tnn(İ)

boz şineli alama-culama [bolgon], beti-başı sakal baskan kişi “gri kaputu intizamsız [olan] yüzü başı sakal basmış kişi” BB/341

6. Tyn(S(BÖ(ek.SYC+SYC)))+Tnn(İ)

colu dañır [bolgon], caykalgan özön “yolu takırtılı [olan], geniş vadi” C/279

7. Tyn(S(BÖ(S(ek.SYC)+S)))+Tnn(İ)

üygö kamkor [bolgon], çarba kişi “eve düşkün [olan], hamarat kişi” TS/36

8. Tyn(S(BÖ(S(İkl)+S)))+Tnn(İ)

oor-salmaktuu, mıktı kişi “ağır başlı, önemli kişi” TA/979; çaşıl-ala kögültür çagılğandar “yeşil-ala mavimsi şimşekler” C/467

9. Tyn(S(BÖ(S(S+E)+S)))+Tnn(İ)

cönököy ele kadirese süröt “sade öylesine resim” C/6

10. Tyn(S(BÖ(S(S+krşh)+(S+S)))+Tnn(İ)

süyrüröök çımkıy kara közdör “uzunca çekik kara gözler” C/62

11. Tyn(S(BÖ(S(ST+[vrh])+S(ST+[vrh])))+Tnn(İ)

boz topurak[tuu] keñ talaa[luu] cer “boz toprak[lı] geniş tarla[lı] yer” C/305

12. Tyn(S(BÖ(S(ST+krşh)+S(İ+vrh)))+Tnn(İ)

şınga boyluuraak, beldüü kelin “ince boyluca, kuvvetli gelin” C/60

13. Tyn(S(BÖ(S(ST+vrh)+(S+vrh))))+Tnn(İ)

bir türlüü cagımduu salkındık “bir çeşit hoş serinlik” C/446

14. Tyn(S(BÖ(S(SYC)+S(İ+vrh))))+Tnn(İ)

zaardangan, kaarduu ün “acılanan, kahırlı ses” TS/285; *cüröktü elciretkendey muñga çayılğan, calınıçtuu köz karaş* “yüreği eritecek kadar üzüntüye boğan, yalvarışlı bakış” C/354

15. Tyn(S(BÖ(S(SYC)+S(SYC))))+Tnn(İ)

alı ketken samsaalagan butaktar “gücü kaybolmuş sallanan dallar” TS/9

16. Tyn(S(BÖ(S(Z(ek.İT+bzh)+S(İ+vrh))+S(Z(ek.İT+bzh)+S))))+Tnn(İ)

özündöy bilimdüü, özündöy suluu kız “kendisi gibi eğitilmiş, kendisi gibi güzel kız” TA/258

17. Tyn(S(BÖ(S(Z(Zm+krşh)+S(İ+vrh))+S(Z(Zm+krşh))+S(İ+vrh))))+Tnn(İ)

menden baktıluu, menden taalayluu eç kim “benden şanslı, benden mutlu hiçkimse” TA/92.

18. Tyn(S(BÖ(S(Z+S(İ+vrh))+S(İ+vrh))))+Tnn(İ)

uşunday ıntımahtuu, ırıstuu üy-bülö “böyle birbirine bağlı, talihli aile” TS/36.

19. Tyn(S(BÖ(S(Z+S(İ+vrh))+S(Z+S(İ+vrh))))+Tnn(İ)

kanday kasıyettüü, kanday armanduu cer “nasıl kutsiyetli, nasıl hüznü yer” TA/610

20. Tyn(S(BÖ(S(Z+S(ST(S+İ)+[vrh]))+S))))+Tnn(İ)

kanday kara niet[tüü], celmoguz [kişi] “nasıl kötü niyet[li], cadı [kişi]” BB/280

21. Tyn(S(BÖ(S(Z+S(SYC))+S(İ+vrh))))+Tnn(İ)

eñ bir carkıragan körktüü uçur “en parlayan görklü zaman” C/398

22. Tyn(S(BÖ(S(Z+S)+S(Z+S(SYC)))))+Tnn(İ)

ne bir nazik, ne bir tolukşugan küülör “ne kadar nazik, ne kadar coşturan nağmeler” TA/41

23. Tyn(S(BÖ(S(Z+S)+S)))+Tnn(İ)

eñ taza, nariste süyüü “en temiz, masum sevgi” C/502; *abdan kurç, çeçen neme* “çok keskin, fasih şey” C/116

24. Tyn(S(BÖ(S+E+S+E)))+Tnn(İ)

cakşı da, caman da işter “iyi de, kötü de işler” TA/458

25. Tyn(S(BÖ(S+S)))+Tnn(İ)

şok, kakşıkkıl baldar “muzip, alaycı çocuklar” C/145

26. Tyn(S(BÖ(S+S)))+Tnn(İ)

çoñ karala kap “büyük alaca torba” C/207; *kiçinekey een stantsiya* “küçük, ıssız istasyon” BB/1; *sekelek oynook kız* “küçük oynak kız” C/20; *taza, ısık sezim* “temiz, sıcak his” TA/825 *kapkara tunt buluttar* “kapkara kapalı bulutlar” BB/262

27. Tyn(S(BÖ(ST+vrh)))+(ST+vrh))+Tnn(ST)

keñ dalıluu, karkaygan boyluu çoñ soldat “geniş omuzlu, uzun boylu büyük asker” TA/620

28. Tyn(S(BÖ(ST+vrh)+S)))+Tnn(İ)

bir öñdüü supsak tüs “bir türlü tatsız renk” BB/112

29. Tyn(S(BÖ(SYC)))+Tnn(ST)

betinen kirgil ter kuyulgan, kapkara tünörgön İsmayıl “yüzünden kirli ter dökülen, kapkara somurtan İsmail” BB/342; *kan cügürtkөн, tuylagan cürök* “kan hareket ettiren, sıçrayan kalp” TA/52

30. Tyn(S(BÖ(SYC+S(Z(İ+bzh)+S))))+Tnn(İ)

gül süygөн, güldөy [suluu] kelin “gül seven, gül gibi [güzel] gelin” TA/420

31. Tyn(S(BÖ(SYC+S)))+Tnn(İ(İT))

memiregen tatınakay tüşkü çak “mayışmış (sakin) güzel öğle vakti” TS/135

32. Tyn(S(BÖ(SYC+SYC)))+Tnn(İ(ST))

kızıl torusunun kelgen, balkıldagan tögörök cüz “kızıla çalan, dolgun yuvarlak yüz” C/61

33. Tyn(S(BÖ(SYC+SYC)))+Tnn(İ)

şişigen, salmaktangan koldor “şişmiş, ağırlaşmış kollar” C/228; *ot cagılbagan, kandaydır berekesi ketken üy* “ateş yakılmamış, nasılsa bereketi giden ev” BB/298

34. Tyn(S(BÖ(SYC+SYC)))+Tnn(ST)

men ukpagan, menin kulagıma cetpegen kandaydır keremettüü bir nerseler “ben[im] duymadığ[ım], benim kulağıma ulaşmayan nasıl kerametli bir şeyler” C/132

35. Tyn(S(E+S(Z+S)))+Tnn(İ)

mına uşunday şoykon tün “işte böyle rezil gece” TA/757

36. Tyn(S(ek.SYC))+Tnn(BÖ(İ+B+İ))

bayırtan[beri] bir boordoş [bolgon] kırgız menen kazak “bayırtan[beri] bir kardeş [olan] Kırgız ile Kazak” C/276

37. Tyn(S(ek.SYC))+Tnn(ek.İT)

tuzu açuu [bolgon] [soğuşun] sarkıntısı “tuzu acı [olan] [savaşın] sarkıntısı” TA/448

38. Tyn(S(ek.SYC))+Tnn(ek.ST)

kayratı mıktı [bolgon] er azamat[kiş]tar “cesur [olan] er yiğit[kiş]ler” TA/215; *poçtoçu [bolgon] çal* “postacı [olan] ihtiyar” BB/91

39. Tyn(S(ek.SYC))+Tnn(İ(ST))

ölçöümü çok [bolgon] çoñ süyüü “sınırı yok [olan] büyük sevgi” C/285; *adamda [bar] bolgon uluu nerse* “adamda [var] olan yüce şey” TA /675

40. Tyn(S(ek.SYC))+Tnn(İ)

öñü cuul[up] [öç]kön çüpöröktöy bop-boz [bolgon] erinder “rengi yıkanmış bez gibi bembeyaz [olan] dudaklar” C/218; *köçönün ayagında kırka tigilgen terekterdin kılday uçuna ilingensip [turgan] kün* “sokağın sonunda sıra ile dikilen kavakların kıl gibi ucuna ilişmiş gibi [duran] güneş” TS/6; *başınan [beri] şekşinçeeek, kara mürtöz [bolgon] Karatay* “başından [beri] şüpheci, merhametsiz [olan] Karatay” TS/138; *salmaktuu temir[den casalğan] açkıç* “ağır demir[den yapılan] anahtar” TS/192; *öçü bar[bolgon] neme* “öcü var [olan] şey” TS/52; *adamga zıyanı cok [bolgon] beçara* “insana zararı yok [olan] biçare” C/42; *aram sanatayı cok [bolgon] tamaşa* “kötü niyeti olmayan şaka” C/237; *kiyiz[den] [casalğan] kalpak* “keçe[den] [yapılmış] kalpak” TS/20; *es-akul[ı] bar [bolgon] kelin* “aklı fikri var [olan] gelin” TA/714; *razinke[den] [casalğan] ötüük* “lastik[ten] [yapılmış] çizme” TS/50

41. Tyn(S(İ+[vrh]))+Tnn(İ)

çimkirik[tüü] baldar “sümük[lü] çocuklar” BB/63

42. Tyn(S(İ+nth))+Tnn(İ(ST))

adamdık çoñ çındık “insanlığa ait büyük gerçek” C/525

43. Tyn(S(İ+nth))+Tnn(İ)

atçan nemeler “atlı şeyler” TA/529; *uruktuk eğin* “tohumluk ekin” TA/498

44. Tyn(S(İ+ölh))+[S])+Tnn(İ)

taruuday [kiçinekey] köz caşı “darı kadar [küçük] gözyaşı” C/535; *comoktoguday [sonun] cer* “masaldaki gibi [güzel] yer” BB/254

45. Tyn(S(İ+vrh))+Tnn(İ(ST))

kırsıktuu karala kap “olaylı kara çuval” C/238; *kölökölüü mayda badal* “gölgeli ufak fundalık” TS/135; *tikenektüü zım tor* “dikenli tel tuzak” BB/178

46. Tyn(S(İ+vrh))+Tnn(İ)

karıluu cigitter “güçlü yiğitler” C/167; *korkunuçtuu oylor* “korkulu fikirler” TA/278; *kuttuu talaa* “kutlu tarla” TA/1; *caradar but* “yaralı ayak” C/209; *muundu*

oylor “kederli düşünceler” BB/259; *ökünüçtüü arman* “pişman edici dert” BB/24; *zookaluu toolor* “kayalık dağlar” C/277; *ayazduu kündör* “ayazlı günler” TA/284; *ayalduu neme* “hanımı [olan] biri” TA/887; *ayıptuu neme* “suçlu şey” C/69; *balekettüü ooru* “felaketli ağrı” TS/94; *belgilüü oylor* “belli düşünceler” C/113; *cagımduu ün* “sevimli ses” TA/132; *cıldızduu töbö* “yıldızlı tepe” TA/145; *çañduu dem* “tozlu hava” C/132; *daamduu tamak* “lezzetli yemek” TS/34; *iykemdüü kaş* “esnek (meyilli) kaş” C/120; *kesepettüü soguş* “felaketli savaş” TA/387; *sürdüü körk* “heybetli görk” C/460; *keremettüü obondor* “kerametli melodiler” C/280; *tumanduu kış* “dumanlı kış” BB/59

47. Tyn(S(İ+ykh))+Tnn(İ)

tilsiz coo “dilsiz düşman” TS/255; *bulutsuz asman* “bulutsuz gökyüzü” TS/135

48. Tyn(S(İkl))+Tnn(İ(ST))

biliner-bilinbes koñur cıt “bilinir bilinmez(belli belirsiz) pis koku” C/259; *capalak-capalak sarı kar* “lapa lapa sarı kar” BB/267

49. Tyn(S(İkl))+Tnn(İ)

ak-ala bulut TA/665; *kara-toru baltır* “kara kuru baldır” C/175; *cım-cırt tınçtık* “tam sessizlik” C/449

50. Tyn(S(İYC))+Tnn(İ)

buuma kap “boğma kab” C/169

51. Tyn(S(S))+Tnn(İ(ST))

üzüktöy cayma kölökö “bir parça geniş gölge” BB/1; *özünçö bir tubasa ün* “özel bir fitri ses” C/274

52. Tyn(S(ST+[vrh]))+Tnn(İ)

kara murut[tuu] cigit “kara bıyık[lı] yiğit” TA/82; *balban bilek[tüü] dıykandar* “güçlü bilek[lı] çiftçiler” TA/417; *çala-can[duu] neme* “yarım can[lı] şey” TA/876; *ak-çaç[tuu] buluttar* “ak saç[lı] bulutlar” TA/908.

53. Tyn(S(ST+ah))+Tnn(ST)

öñçöy on sekiz, on dokuz [caşın]dagı betinen tügü tüşö elek baldar “hep on sekiz, on dokuz yaşında yüzünden daha tüyü dökülmemiş çocuklar” BB/66

54. Tyn(S(ST+nth))+Tnn(İ)

üç burçtuk [kat] “üç köşeli [mektup]” TA/566

55. Tyn(S(ST+nth))+Tnn(İ)

üç burçtuk kat “üç köşeli mektup” C/424

56. Tyn(S(ST+sıh))+Tnn(ST)

bir baylam[lık] ak cooluk “bir bağlam [küçük] beyaz örtü” C/61

57. Tyn(S(ST+vrh))+Tnn(İ(ST))

atır cıttuu salkın aba “güzel kokulu serin hava” C/81

58. Tyn(S(ST+vrh))+Tnn(İ)

koñur ündüü küü “hoş sesli melodi” TS/35; *apapakay bürdüü gülkayır* “bembeyaz tomurcuklu gülkayır”²⁰⁷ TA/424; *kara coolukçan katın* “kara yazmalı kadın” BB/169

59. Tyn(S(SYC))+Tnn(İ)

murda ayabay dostoşup cürgön [kişiler] “önceleri alabildiğine arkadaşlık eden [kişiler]” TS/78; *tuyagıñ cer baspay kalgır [ayban]* “ayakların yer basmayasica [hayvan] BB/102; *deñiz sıyaktuu çaypalıp şuuldagan [terekter]* “deniz gibi dalgalanıp hışıldayan [kavaklar]” BB/3

60. Tyn(S(SYC))+Tnn(BÖ(İ+B+İ))

canaşa oturğan Daniyar menen Camıyla “yan yana oturan Daniyar ile Cemile” C/407

61. Tyn(S(SYC))+Tnn(BÖ(İ+İ))

anın mol kuçağınan sebelenip tüşkön dan, topon “onun geniş kucağından serpilerek dökülen den, kepek” TA/60

²⁰⁷gülkayır “hatmi çiçeği”

62. Tyn(S(SYC))+Tnn(İ(ek.ST))

uzundu-kıskaluu bolgon kayran [adamdar] “uzunlu kısalı olan zavallı [insanlar]” C/161; *öz şoruna özü tükürgön aram [kişi]* “kendi felaketine kendisi tüküren aptal [kişi]” C/516; *baygeden çıkarıp keke catkan külük [at]* “yarışmadan gelen yürük [at]” TA/613; *eptep can saktap cürgön bir beçara-baykuş [kişi]* “zar zor geçinen bir biçare zavallı [kişi]” C/156; *gazetten tüşpös kıyın [adam]* “gazeteden düşmeyen zor [adam]” TS/147; *basma menen basılğan tört burç [kat]* “matbaa ile (da) basılmış dört köşeli [mektup]” TA/566

63. Tyn(S(SYC))+Tnn(İ(İkl))

kedeñdegen kempir-çal “yavaş yürüyen nine dede” TA/604; *terge cibegen kamıt-şliya* “tere yumuşamış kamıt bağlar” C/259

64. Tyn(S(SYC))+Tnn(İ(İT))

çñalğan kan tamırları “gerginleşen kan damarları” TS/202; *tamanı ceşilgen soldat ötük[ü]* “dabanı sürtülen asker çizme[si]” TA/599

65. Tyn(S(SYC))+Tnn(İ(iYC))

tamılcıgan tañ atuular “kızaran şafak söküşler” TA/37

66. Tyn(S(SYC))+Tnn(İ(ST)) En çok kullanılan belirsiz sıfat tamlaması yapısı budur:

bozorgon sarı talaa “bozarmış sarı tarla” C/10; *kakırgan boz talaa* “kurumuş boz tarla” C/396; *içinde demikken bir zor küç* “içinde sıkışmış bir zor güç” C/133; *dem kıstırgan oor tolkundar* “nefes kıstıran ağır dalgalar” TS/8; *cerge tüşkön ar baş maşak* “yere düşen her baş başak” C/165; *adam kattabay kalgan, calgız ayak col[u]* “insan yürümeyen “ıssız patika yol” TS/79; *iz tüşö elek tun cüz* “[henüz] iz düşmemiş taze yüz” TA/183; *sokoloy turgan biraz ayant* “sürülecek biraz yer” TA/500; *solkuldagan boz bala* “süzülen boz oğul” TA/365; *özü gana bilgen kandaydır cakşı bir nerse* “sadece kendisi bilen belirsiz iyi bir şey” C/315; *bir ele tündö calbıragınan acırap, cetimsirep cılañaç kalgan körksüz terekter* “tek bir gecede yapraklarından ayrılıp, yetimleşip çıplak kalan görksüz kavaklar” BB/5; *köptön beri ustara körböğön arbaygan murut* “çoktan beri ustura görmeyen ürpermiş (uzamış) bıyık” TS/25; *dubaldın yıkıntısında koñkoyup*

oturğan caman sarı “duvarın harabesinde büzölüp oturan kötü aladoğan” TS/20; *Beş-Taştın adresine ayılğan uşuga okşogon sözdör* “Beş-Taşın” adresine söylenen buna benzer sözler” TS/62; *kayrakı aydalğan boz döñsö* “kuru toprağı sürülen boz tepe” TS/6; *sogonçoğuna tüşkön uzun köynök* “topuklarına inen uzun elbise” TS/12; *ter şiregen kiyiz kalpak* “ter sinmiş keçe kalpak” TS/20; *terdep-tepçip, çañ menen aralaşa maylanışkan odurakay bet* “kan ter içinde kalıp, toz ile karışarak yağlanmış kaba yüz” TS/24; *tartaygan, moskool boyun* “uzamış, sağlam boyun” C/119; *çıminga talanıp, arık boyunda ılaalap turgan boz boz bee* “sineklerce yağmalanıp, arık boyunda başını sallayıp duran gri at” TS/9; *içi tünt tokoy sıyaktuu cıluu nım basıp, çarbaktarda demigip turgan çatırman cügörülör* “içi sıkı (karanlık) orman gibi ılık nem basıp, koruluklarda ağır soluyarak duran saçaklı mısırlar” TS/9; *belinen [baştap] suuda kögörgön kalıñ kamyş* “belinden [itibaren] suda yeşermiş kalın kamyş” TS/16

67. Tyn(S(SYC))+Tnn(I)

ceegi menen melt-kalt bolgon arık “kenarı boyunca ağzına kadar dolan arık” TS/220; *bulkungan küç* “depresen güç” BB/21; *körsötülgön norma* “gösterilen ölçü” TS/65; *orundalbagan tilek* “gerçekleşemeyen dilek” BB/24; *maşıkkın arabakeç* “tecrübe kazanmış arabacı” C/160; *muñ-zarga tolgon köz* “dert tasaya dolan göz” BB/331; *Sen maga tiybe, men saga tiybeyin; sen menin işime kiyliğışpe, men saga kiyliğışpeyin degen ubadalar* “sen bana dokunma, ben sana dokunmayayım; sen benim işime karışma, ben sana karışmayayım denen vaatler” TS/77; *içten tımızın küyüt çekip, eç kimge sır aytpay tartkan sanaa* “içten gizlice acı çekip, hiç kimseye sır vermeden çekilen sıkıntı” C/194; *‘Karatay! Karatay!’ -degen çakırık* “Karatay! Karatay!” denen sesleniş” TS/61; *tügöngüs comok* “bitmeyen masal” TA/127; *kırka tigilgen terekter* “bir sırada dikilen kavaklar” TS/6; *uçkan kuş* “uçan kuş” TA/288; *uşuga okşogon sözdör* “buna benzeyen sözler” TS/62; *şlyuzdun oozunda orgup akkan suu* “savakın ağzında fışkırıp akan su” TS/201; *üñülgön askalar* “kamburlaşmış kayalar” C/260; *üñüröygön kabak* “faltaş gibi açılmış göz” TS/54; *“Kün caaybı? İsmayıl kantip cattı eken?” -degen oy* “Yağmur yağacak mı? İsmail nasıl yattıydı?” denen düşünce” BB/265; *tıyak-biyaktan şikaalagan cılçık* “oradan buradan bakan ışık” TS/255; *‘...too-taştı aralap cürgöndör gana çaşırıp siñirip kete alat’ degen pikir* “sadece dağı taşı aralayıp gezenler saklanıp gidebilir denen’ fikir” TA/469; *ötö ısık körüp, şıgı tüşkön calgız biröögö gana*

arnalğan süyüü “sadece; alabildiğine sıcak görüp, maneviyatı kırılmış yalnız birine tahsis edilen sevgi” C/285; *tarkabagan çer* “dağılmayan keder” BB/24; *taarınıç-ökünüçün aytıspagan dostor* “dargınlık ve hüznlerini paylaşmayan dostlar” TS/79; *şañşıp sozolongon ün* “çınlayıp dalgalanan ses” C/266; *meeni lakıldatkan oy* “beyni zonklatan düşünce” BB/280; *köpürödön türtülüp ketpeyin’ degen instinkt* “köprüden itilip gitmeyeyim’ denen içgüdü” TS/119; *kıstalıp şıbıragan ün* “kısılp fısıldayan ses” BB/33; *kökölögön biyiktik* “göklere uzanan yükseklik” TA/41; *kapcıgay[dı] boylop ürögön şamal* “dere yatağı[nı] boylayarak dolaşan ruzgâr” BB/4; *kara cıgaçtan casalğan süröt* “kara ağaçtan yapılan resim” C/1; *kalçıldagan kol* “titreyen el” BB/32; *karaygan col* “kararan yol” C/11; *kanaldın şagılduu kırınan çurkap tüşkön Karatay* “kanalın çakıllı kenarından koşarak inen Karatay” TS/217; *çubalcıgan eşelon* “sürüklenen tren” BB/10; *darbazaga kaşınıp catkan uy* “sokak kapısına kaşınan inek” TS/27; *bül-bül termelip kızargan ot* “pır pır (zayıfca) deprenip kızaran ateş” BB/21; *cön ele aytıp berçü comok* “öylesine anlatılacak masal” TA/36; *bayatan beri içten bir nersenin çetin sezgensip, kadık sanagansıp turgan Kanımgül* “deminden beri içten bir şeyin ucunu hissedercesine, şüphe ediyormuş gibi duran Kanımgül” TS/56; *argası tügöngön kişi* “çaresi tükenmiş kişi” C/32

68. Tyn(S(SYC+E))+Tnn(I)

açılğan aңызda boo-boo [bolup] tüşüp catkan ele buuday “açılan çukurda bağ-bağ [olup] düşüp kalan buğday TA/69

69. Tyn(S(SYC+ek.SYC))+Tnn(I)

kızıl [gül] töşölgön gül [bolgon] [cer] “kızıl [gül] serilen gül [olan] [yer]” TA/430

70. Tyn(S(Z(ek.İT+[zmh])+ek.SYC))+Tnn(I)

caştayınan [beri] taanış-biliş [bolgon] [kişiler] “küçüklüğünden [beri] tanış biliş [olan] [kişiler]” TS/132

71. Tyn(S(Z(ek.İT+bzh)+S(İkl.)))+Tnn(I)

ölük[tün] [tüü] sıyaktuu bop-boz ön “ölü[nün] [rengi] gibi bomboz renk” TS/202

72. Tyn(S(Z(İ+[bzh])+[S]))+Tnn(I)

altın[day] [caltırak] köl “altın [gibi] [parlak] göl” TA/57; *kümüş[töy] [caltırak] kuyruk* “gümüş [gibi] [parlak] kuyruk” TA/462; *can[day] [cakın] coldoş* “can [gibi] [yakın] yoldaş” TS/33; *asel[dey] [tattuu] cıt* “bal [gibi] [tatlı] koku” TA/57

73. Tyn(S(Z(İ+bzh)+[S]))+Tnn(İ)

Sendey [cakşı] kelin “senin gibi [iyi] gelin” TA/439; *alakanday [kiçinekey] kagaz* “avuç gibi [küçük] kâğıt” TA/284; *kılday [içke] uç* “kıl gibi [ince] uc” TS/6

74. Tyn(S(Z(İ+bzh)+S(SYC)))+Tnn(İ)

men sıyaktuu temir coldu kuçaktap kakşagan pende “benim gibi demir yolunu kucaklayıp acı acı ağlayan insan” TA/322

75. Tyn(S(Z(İ+bzh)+S))+Tnn(İ)

tumanday koyu çañ “duman gibi koyu toz” C/193

76. Tyn(S(Z(İ+krşh)+S))+Tnn(İ)

mından beş beter açarçılık “bundan daha beter açlık” TA/483

77. Tyn(S(Z(İT+bzh)+[S]))+Tnn(İ)

senin zamanıñdagıday [kıyın] aalam “senin zamanındaki gibi [zor] dünya” TA/320

78. Tyn(S(Z(İT+bzh)+S))+Tnn(İ)

dandın cıtınday asıl cıt “buğday kokusu gibi asıl koku” TA/133

79. Tyn(S(Z(ST+bzh)+[S]))+Tnn([İ])

kök kaşka bulaktay [tunuk] [aba] “masmavi pınar gibi [berrak] [hava]” TA/561

80. Tyn(S(Z(ST+bzh)+[S]))+Tnn(İ)

andan-mından tiygen möndürdöy [çoñ] tamçı “oradan-buradan gelen dolu gibi [büyük] damla” TA/618; *asmanda uyugan kara calın sıyaktuu [korkunuçtuu] tür* “gökyüzünde toplanan kara yalın (alev) gibi [korkunç] tür” C/441; *küröñ tüstögü topurak sıyaktuu [koyu] eles* “koyu kırmızı rengindeki toprak gibi [koyu] görüntü” TS/24

81. Tyn(S(Z(ST+bzh)+S))+Tnn(İ)

carkıragan caanday taza sözdör “parlayan yağmur gibi temiz sözler” TA/670;
cazgı tumanduu kün sıyaktuu cıluu meerim “yaz[da]ki dumanlı gün gibi sıcak
merhamet” C/314

82. Tyn(S(Z(SYC+bzh)+E+[S]))+Tnn(İ)

kum içinen altın izdegendey ele [kıyın] kep “kum içinden altın arar gibi [zor] şey
BB/246

83. Tyn(S(Z(SYC+ölh)+[S]))+Tnn(İ)

adamdın açuusu kele turganday [caman] coruk “adamın sinirini getirecek kadar
[kötü] davranış” C/190; *uşintip oylono turganday [tuura] cön* “öyle düşünecek kadar
[haklı] taraf” TS/36

84. Tyn(S(Z(ZYC+S(SYC))))+Tnn(İ)

orguşana akkan suu “delirerek akan su” C/317

85. Tyn(S(Z+NtS))+Tnn(İ)

eñ sonun mezigil “en güzel vakit” TA/94; *eñ oor caz* “en ağır yaz” TA/477

86. Tyn(S(Z+S(ek.SYC)))+Tnn(İ)

mınday [çoñ] ölçömi çok [bolgon] sagınuu “böyle [büyük] sınırı yok [olan]
(sınırı olmayan) özlem” C/298

87. Tyn(S(Z+S))+Tnn(İ)

eñ bir soonun cırgal “en güzel mutluluk” C/345; *eñ cakşı ubak* “en iyi vakit”
TS/158; *eñ çoñ okuya* “en büyük vaka” C/312; *eñ nazik sözdör* “en kibar sözler” C/469;
eñ taza ayal “en temiz kadın” TA/928; *eñ oor kündör* “en zor günler” BB/211

88. Tyn(S(Zr.Aç(ek.İT+bzh)+(Z+S)))+Tnn(İ)

atañarday ele [cakşı] kişi “babanız gibi öyle [iyi] kişi” TA/93

89. Tyn(S)+Tnn(BÖ(İ+İ))

caşelmet katın baldar “genç kadın çocuklar” C/164

90. Tyn(S)+Tnn(İ(İkl))

çaşçañ cürüş-turuş “çevik hâl ahval” C/116

91. Tyn(S)+Tnn(İ(ST))

cañı bir nesre “yeni bir şey” C/302

92. Tyn(S)+Tnn(İ)

Bu yapıda oldukça fazla tamlama yapılmıştır:

azoo tay “azgın tay ” TS/220; *büdomük kubanıç* “şüpheli sevinç” BB/23; *aç kene* “aç kene” TA/119; *boordoş cer* “kardeş yer” TA/419; *boşoñ kar* “gevşek kar” BB/148; *boz çımçık* “boz serçe” TA/41; *boz şinel* “boz kaput” TA/731; *biyik ün* “yüksek ses” BB/314; *cakın boordoştör* “yakın kardeşler” BB/80; *caman kulpu* “kötü kilit” BB/275; *caman sarı* “kötü ala doğan” TS/20; *cañı arıktar* “yeni arıklar” TS/105; *cañı nan* “yeni ekmek” TA/143; *cañı sunuş* “yeni teklif” TS/129; *cañı demilge* “yeni hamle” TS/129; *cañı turmuş* “yeni hayat” TA/151; *koñur cıt* “nemli koku” C/259; *carık meykindik* “aydın alan” C/543; *carık nur* “aydın nur” TA/671; *caş bala* “genç çocuk” C/171; *cıluu sözdör* “iyi sözler” TA/546; *çala tamdar* “yarım evler” TA/610; *çuñkul köz* “çukur göz” TS/20; *çıkıroon ayaz* “şiddetli ayaz” TA/288; *çoçun neme* “yabancı şey” BB/79; *een stantsiya* “ıssız istasyon” BB/1; *erkek bala* “erkek çocuk” TS/36; *eski arıktar* “eski arıklar” TS/217; *eski fufayke* “eski mont” BB/103; *eski köynök* “eski gömlek” TS/250; *eski ooru* “eski hastalık” TA/443; *kambıl diykandar* “gayretli çiftçiler” TS/104; *kara cooluk* “kara yazma” TA/424; *karañgı tam* “karanlık ev” BB/32; *kayran bala* “zavallı çocuk” TA/572; *keñ özön* “geniş vadi” C/10; *kiçinekey çöyçök* “küçük tabak” TA/548; *kurgak kiyim* “kuru elbise” TA/961; *muzdak alakan* “soğuk avuç” BB/17; *odurakay bet* “kaba yüz” TS/24; *şumduk kıykırıktar* “korkunç bağırtılar” BB/272; *tereñ añ* “derin çukur” BB/14; *tünt tokoy* “sıkı (karanlık) orman” TS/9; *karala uy* “alaca inek” TS/2; *koyu çañ* “koyu toz” TS/11; *uzun köynök* “uzun elbise” TS/12; *körögöç ene* “ferasetli anne” TA/439; *tekebir oy* “enaniyetli fikir” TS/143; *kara murut* “kara bıyık” TA/82

93. Tyn(S)+Tnn(ST)

Cap-caş orus cigit “gepgenç Rus yiğit” TA/182.

1.3.1.6. Sayı dizileri

“Varlıkların; sayma, ölçme, tartma vs. işlemleriyle zihinde uyandırdığı kavramlar sayı dizileri aracılığıyla işaretlenir.”²⁰⁸

Kırgız Türkçesindeki sayı adları genel olarak Türkiye Türkçesindeki gibidir. Fakat Türkçede bin sayısı eksiltili sıfat tamlaması şeklinde ifade edildiği hâlde Kırgızcada sıfat tamlaması şeklinde ifade edilir: Türk. bin, Kırg. bir miñ. Kesir sayıların ifade edilişinde Türkiye Türkçesinde bulunma hâli kullanılırken Kırgızcada çıkma hâli kullanılır: Türk. ikide bir, beşte üç; Kırg. ekiden bir, beşten üç gibi.

İncelenen hikâyelerde kullanılan sayı dizileri şunlardır:

üç cılkı “üç at” TA/467; **üç at bir soko** “üç at bir saban” TA/475; **togus kap egin** “dokuz kap ekin” TA/522; **üç burç, dört burç** “üç köşe, dört köşe” TA/566; **üç maal** “üç vakit” TS/99; **bir kün, bir saat** TS/99; **üç araba bir brigad** “üç araba bir ekip” C/43; **bir cıl** TA/6; **eki ooz söz** “iki ağız söz” TA/25; **bir tamçı** “bir damla” TS/99; **üç ulum** “üç oğlum” TA/75; **onu, cüzü, miñi** “onu, yüzü, bini” TA/364

Bu sayı dizilerinden iki tanesi de sıfat tamlaması²⁰⁹ şeklinde kullanılmıştır:

Üç yüz litr TS/96, **bir cüz** cetmiş TS/99

Metinlerde bağlama öbeği²¹⁰ yapısıyla kurulan sayı dizileri ile de karşılaşıldı:

cüz otuz litr TS/99; **kırk törtünçü cıl** (bir miñ toguz cüz kırk törtünçü cıl) TA/371; **on eki gülden bir gülün** “on iki gülden bir gülün” TA/389; **kırk altınçı cıl** (bir miñ toguz cüz kırk altınçı) TA/730.

1.3.1.7. İkilemeler

“Sıra kalıplaşmasına uğramış, aralarında tamlayan-tamlanan ilişkisi olmaksızın çizgisel düzeyde birleşmiş iki isme ikilemeli isim ya da tekrarlı isim denir.”²¹¹

²⁰⁸ Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, s. 128.

²⁰⁹ Rasim Şimşek, *Örneklerle Türkçe Söz Dizimi* Trabzon, 1987, s. 362; “Bir sayı adı, kendisinden hemen sonra gelen sayı adından daha küçük bir miktar bildirirse iki sayı arasındaki ilişki bir sıfat tamlamasıdır.”

²¹⁰ Bir sayı kendisinden sonraki sayıdan büyükse bu iki sayı arasındaki ilişki bağlama öbeği ilişkisidir.

İkilemeler Kırgız Türkçesinde çok sık kullanılan dil birliklerindendir. İkileme oluşturma; anlamı güçlendirmek, ifadeye zenginlik katmak, ifadeyi daha canlı, daha heyecanlı hâle getirmek; ses ahenginden faydalanarak devamlılık ve çokluk ifadesi sağlamak gibi birtakım amaçları vardır. Örneğin Kırgızcada salamatpız “sağız, sıhhatliyiz” ifadesinin yerine “sak-salamatpız” denildiğinde ifademiz daha açık ve daha anlamlı bir hâl almaktadır. Bazen ikilemeler anlamı genelleştirir; mal kelimesinin yerine “mal-sal” denildiğinde malın bir türü değil de her türlü maldan bahsedilmek istenir.²¹²

İkilemeler Kırgızca söz varlığında önemli bir yer tutmaktadır. Hikâyelerde de ikilemeler çok fazla kullanılmıştır. İncelenen metinler aracılığıyla tespit edilen ikilemeler aşağıda gösterilmiştir:

1.3.1.7.1. Anlamına Göre İkilemeler

1.3.1.7.1.1. Aynı kelimelerden yapılan ikilemeler

bat-bat “çabuk çabuk” TS/1, *tez-tez* “çabuk çabuk” TS/56, *ıldam-ıldam* “hızlı hızlı” BB/36, *temgil-temgil* “benek benek” TS/117, *ukalap-ukalap* “ovalaya ovalaya” TS/153, *udaa-udaa* “arka arka” TS/57, *kayta-kayta* “tekrar tekrar” TS/266, *dik-dik* “yüreğin sık sık şiddetle çarpması, küt küt” TS/280, *bül-bül* “çok zayıf bir ısıltı” BB/21, *küü-küü* “gürültü ile ilgili ikileme, Türkiye Türkçesinde buna yakın bir ikileme: güm güm, küt küt” BB/80, *kayra-kayra* “tekrar tekrar” BB/258, *capalak-capalak* “metindeki anlamıyla lapa lapa” BB/267, *balç-balç* “şap şap” BB/281, *ırgıtıp-ırgıtıp* “atıp atıp” C/32, *bara-bara* “git gide” C/57, *neçen-neçen* “tekrar tekrar” C/169, *celp-celp* “taklidî söz: dalgalanmakla ilgili, hafif hafif” TA/57, *boo-boo* “bağ bağ” TA/69, *calt-calt* “aniden bakmak ile ilgili ikileme” TA/201, *tuş-tuş* “her tarafta” TA/211, *katar-katar* “sıra sıra” TA/220, *kalç-kalç* “titreme ifade eden taklidî sözdür: tir tir” TA/376, *zor-zor* “zar zor” TA/480, *lep-lep* “şıp şıp” TA/668, *keede-keede* “ara sıra” TA/734, *bayagı-bayagı* “çok önce” TA/971, *koroo-koroo* “sürü sürü” C/515, *ılayım-ılayım* “sonsuz dek, daima” TA/322, *iyreleñ-iyreleñ* “sendeleye sendeleye” TA/986

²¹¹ Daşdemir, *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal- İşlevsel Söz Dizimi*, s. 57.

²¹² S. Kудайбергенов, A. Турсунов, C.Сидиков, *Кыргыз Адабий Тилин Грамматикасы, (Фонетика кана Морфология)*, Илим басмасы, Фрунзе, 1980, s. 101.

1.3.1.7.1.2. Yakın anlamli kelimelerden yapilan ikilemeler

anday-mınday “şöyle böyle” TS/1, *caan-çaçın* “yağmur yağış” TS/21, *kübür-şıbur* “gürültü fısıltı” TS/98; *taanış-biliş* “tanış biliş” TS/132 *cıgılıp-tıgılıp* “düşe kalka” TS/265, *kaldır-kuldur* “paldır küldür” BB/10, *antip-mintip* “şöyle böyle” BB/91, *bala-çaka*²¹³ “çoluk çocuk” BB/89, *buluñ-burçunda* “köşe bucak” TA/990; *kuuluk-şumdugu* “kurnazlık hilekârlık” BB/101, *koktu-kolotton* “çukur, dar dağ deresi” BB/107, *anda-sanda* “ara sıra” BB/116, *anı-munu* “onu bunu” BB/146, *betin-başın* “yüzünü başını” BB/192, *egin-azık* “ekin azık” BB/209, *birin-serin* “tek tük” C/9, *uu-çuu* “gürültü” BB/273, *alama-culama* “intizamsız, karmakarışık” BB/341, *oy-pikir* “oy fikir” C/47, *tektüü-kuttuu* “asil kutlu” C/50, *çırgan-tergen* “yığılan toplanan” C/53, *kadır-bark* “kadir kıymet” C/54, *alışıp-küröşüp* “tartışıp güreşip” C/59, *aşıp-taşkan* “aşıp taşan” C/62, *kazan-ayak* “kap kaçak” C/84, *cürüş-turuş* “hâl hareket” C/116, *körgön-bilgen* “gören bilen” C/146, *mayda-çuyda* “ufak tefek” C/146, *üyü-cayı* “evi barkı” C/156, *tapkan-tergeni* “bulup buluşturup” C/166, *töröp-tüşüp* “doğan düşen” C/171, *oy-sanaa* “akıl ve şuur” BB/26, *uçu-kıyırı* “uçu bucağı” C/277, *bak-daragı* “bağ bahçe ” C/294, *el-curt* “halk yurt” C/298, *aylana-aymak* “çevre, etraf” C/311; *açık-ayrım* “açık açık” C/342, *uygu-tuygu* “savurmak, karıştırmak” C/458, *iyme-çiyime* “eğik çizik” C/467, *ukum-tukum* “soy sop” C/506, *küç-kayrat* “güç gayret” C/521, *kaygı-muun* “kaygı üzüntü” C/21; *kozu-ulak* “kuzu oğlak” C/21; *kep-söz* “söz laf” C/512, *ötkön-ketken* “geçen giden” TA/20, *cıyın-terim* “hasat” TA/159, *tam-cay* “ev” TA/160, *bala-bakıra* “çoluk çocuk” TA/213, *aman-esen* “sağ salim” TA/655, *ança-mınça* “az biraz” TA/330, *ölbös-öçpös* “ölmez silinmez” TA/274, *aç-cılañaç* “aç yalınayak” TA/378, *kütkön-samagan* “beklediğimiz istediğimiz” TA/274, *taşka-tamga* “dağa taş” TA/274, *etek-ceñ* “etek yen” TA/301; *urgan-sokkon* “vuran tepen” TA/314, *aman-soo* “sağ salim” TA/358, *katın-kalaç* “kız kırkın” TA/368, *kabarsız-dayınsız* “habersiz belirsiz” TA/370, *almak-salmak* “sırayla” TA/382, *antip-mintip* “öyle böyle” TA/938, *uruk-tukum* “soy sop” TA/412, *ubal-soobu* “vebali sevabı” TA/460, *too-taş* “dağ taş” TA/469, *kural-carak*, *ok-darılar* “muharebe malzemesi” TA/586, *kız-kelinder* “kız gelinler” TA/207 *er-azamat* “er yiğit” TA/610, *azap-tozok* “azab tuzak” TA/792, *cetim-cesir* “yetim dul”

²¹³ B. Oruzbaeva, “Nekotoriye Zametki O Parnih Slov” (Trudi İnstituta Yazıka İ Literatırı, İzdatelstvo AN Kırğızskoy SSR, Frunze, 1957), adlı makalesinde “çaka” kelimesi Türkmencede çocuk anlamında kullanıldığını, dolayısıyla Kırğızca ikilemeler içerisinde bugün anlamı olmayan kelimelerin eskiden tek başına kullanıldığını ifade etmektedir, s. 82.

TA/611, *tilegen-samagan* “dileğimiz isteğimiz” TA/624, *es-akıl* “şuur akıl” TA/714, *ölüm-citim* “ölüm yitim” TA/792, *aykın-açık* “net açık” TA/798, *tigintken-mintken* “şöyle böyle yapmış” TA/873, *cek-caat* “akraba ahbap” TA/881; *eti-başı* “vücudu başı” TA/892, *tal-darak* “dal budak” TA/909, *oor-salmaktuu* “vakur ağır başlı” TA/979; *tökpöy-çaçpay* “dökmeden saçmadan” C/370; *alka-cakadan* “bağaz yakadan” TA/314; *bölök-salıgı* “yırtık pırtığı” C/239, *azıp-tosso* “azıp kudursa” TA/273.

1.3.1.7.1.3. Karşıt anlamlı kelimelerden yapılan ikilemeler

bolor-bolbos “olur olmaz” TS/31, *cayı-kışı* “yazı kışı” BB/255, *küngöy-teskey* “güney kuzey” BB/114, *kün-tün* “gündüz gece” C/17, *ısık-suuk* “sıcak soğuk” C/84, *zıyan-payda* “zarar fayda” C/139, *uzundu-kıskaluu* “uzunlu kısali” C/161, *barı-cogun* “varı yoğu” C/184, *bassak-tursak* “yürüsek dursak” C/248, *oñdon-solgo* “sağdan sola” C/210, *bassam-tursam* “yürüsem dursam” TA/825, *canduu-cansız* “canlı cansız” TA/192, *bilinir-bilinbes* “bilinir bilinmez” TA/309, *öydö-tömön* “yukarı aşağı” TA/346, *ölü-tirüü* “ölü diri” TA/357, *uluu-kiçüü* “büyük küçük” TA/820.

1.3.1.7.1.4. Tek kelimesi anlamlı olan ikilemeler

arkı-terki “ileri geri” TA/18, *egin-tegin* “ekin tegin” BB/217, *ımur-çımur* “göz kamaşması” TS/219, *ala-bula* “alaca bulaca” BB/239, *kara-toru* “kara mara C/175, *katın-kalaç* “kadın kısmı” TA/368, *cooluk-pooluk* “örtü mörtü” TA/379, *karşı-terşi* “karşı beri” TA/314; *es-uçu* “akıl şuur” TA/325; *kunan-punan* “tay say” TA/475; *bala-bakıra* “çocuk çoluk” TA/604; *karıdım-arıdım* “yaşlan- yorul-” TA/692; *uşak-ayın* “dedikodu” C/512; *cay-cuyun* “haber saber” TA/288; *şek-şıbañ* “şüphe” TA/372; *melt-kalt* “dopdolu” TS/220.

1.3.1.7.2. Yapılarına Göre İkilemeler

1.3.1.7.2.1. Yalın hâldeki ikilemeler

Her hangi bir çekim eki almadan kullanılan ikilemelerdir:

bir-iki BB/27 *cetim-cesir* “yetim dul” TA/611, *aman-esen* “sağ salim” TA/258, *el-curt* “halk yurt” TA/617, *es-akıl* “şuur akıl” TA/714, *ölüm-citim* “ölüm yokluk” TA/792, *katın-kalaç* “kadın kısmı” TA/368; *er-azamat* “er yiğit” TA/610.

Yansıma isimlerinden oluşan bütün ikilemeler yalın hâlde kullanılmıştır:

calt-calt “aniden bakmak ile ilgili ikileme” TA/222, *kalç-kalç* “titreme ifade eden taklidî sözdür, tir tir” TA/376, *lep-lep* “şıp şıp” TA/668, *dik-dik* “yüreğin sık sık şiddetle çarpması, küt küt” TS/280, *bül-bül* “çok az yanan” BB/21, *küü-küü* “gürültü ile ilgili ikileme, Türkiye Türkçesinde buna yakın bir ikileme: güm güm” BB/80, *balç-balç* “şap şap” BB/281; *temgil-temgil* “benek benek” TS/117.

1.3.1.7.2.2. İki kelimesi de çekim eki alan ikilemeler

cayı-kışı “yazı kışı” BB/255, *barı-cogun* “varı yoğu” C/184, *oñdon-solgo* “sağdan sola” C/210, *kadır-barkın* “kadirini itibarını” C/54, *karıdım-arıdım* “yaşlandım yoruldum” TA/692, *eti-başı* “vücudu başı” TA/892, *uçu-kıyırı* “uçu bucağı” C/277, *anı-munu* “onu bunu” BB/146, *betin-başın* “yüzünü başını” BB/192, *birin-serin* “birin serin” C/9.

1.3.1.7.2.3. İkinci kelimesi çekim eki alan ikilemeler

bir-birden BB/285, *etek-ceñden* “etekten” TA/301, *kız-kelinder* “kız gelinler” TA/207, *oy-sanaasın* “akıl şurun” BB/26, *bak-daragı* “ağaçları” C/294, *beş-altının atası* TA/274, *cay-cuyun* “haberini” TA/288, *segiz-toguzdagı uluna* “sekiz dokuzdaki oğluna” TA/379.

1.3.1.7.2.4. Fiilimsi ekleriyle yapılan ikilemeler

alışıp-küröşüp “tartışıp güreşip” C/59, *cıygan-tergen* “yığıp toplayan” C/53, *körgön-bilgen* “gören bilen” C/146; *baskan-turgan* “basıp duran” TS/138; *urgan-sokkon* “vuran sokan” TA/314, *ötkön-ketken* “geçen giden” TA/20, *tilegen-samagan* “dileyen isteyen” TA/624, *bilinir-bilinbes* “bilinir bilinmez” TA/309.

1.3.2. Birden Fazla Anlam Ögesinin Birleştirilmesiyle Oluşturulmuş Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Kırgızcada da en az iki anlamlı öge bir araya gelerek tek eylemi karşılayan genel anlamlı fiil deyimlerini oluştururlar. Kırgızca dil bilgisi kaynaklarında buna “sintaksistik yolla yapılan birleşik fiiller denmektedir.”²¹⁴ Kırgızcada sintaksistik yolla (sentaks yoluyla) yapılan birleşik fiilleri meydana getiren her bir anlamlı ögeye “komponent” (öge) denmektedir. Fiilin asıl anlamını oluşturan birinci ögedir, ikinci ögeye ise yardımcı komponent denmektedir.

Asıl ögenin isim veya fiil olmasına bağlı olarak birleşik fiiller Kırgız dil bilimciler tarafından genel olarak iki büyük gruba ayrılmıştır.²¹⁵

1. Atooč uñguluu tataal etişter “İsim köklü birleşik fiiller” (İsim ve yardımcı fiilden oluşan fiil gövdeleri).
2. Etiştik uñguluu tataal etişter “Fiil köklü birleşik fiiller” (Fiilimsi ve yardımcı fiillerden oluşan fiil gövdeleri)

1.3.2.1. İsim ve yardımcı fiilden oluşan fiil gövdeleri

Kırgızcada isim soylu kelimelerle bir araya gelerek birleşik fiil oluşturan yardımcı fiiller şunlardır: et- “et-”, bol- “ol-”, kıl- “kıl-” Bu yardımcı fiillerden en fazla kullanılanları ol- ve kıl- fiilleridir.

Bol-

Bol- yardımcı fiili esas olarak isim soylu kelimelerle birleşip durum bildiren birleşik fiiller yapar:

üp bol- “boğucu ol-” TS/21; *ıraazı bol-* “razı ol-” TS/159; *cakşı bol-* “iyi ol-” TS/142; *emne bol-* “ne ol-” TA/764; *kıyışpas dos bol-* “iyi dost ol-” TS/200; *carık bol-* “ışık ol-” TS/202; *melt-kalt bol-* “dolu ol-” TS/220; *dayar bol-* “hazır ol-” TS/49; *kapa bol-* “üzül-” TS/283; *tirek bol-* “direk ol-” BB/131; *kerek bol-* “gerek ol-” BB/136; *ıraazı bol-* “razı ol-” BB/161; *kurman bol-* “kurban ol-” BB/170; *sak bol-* “korun-”

²¹⁴ Kudaybergenov, vd., s. 320

Azırkı Kırgız AdabiyTili, Bişkek, 2009, s. 390-401

İ. Abduvaliev, *Kırgız Tili*, Bişkek, 2003, s. 106-180.

²¹⁵ Azırkı Kırgız AdabiyTili, Bişkek, 2009, s. 390-391

BB/212; *aman bol*- “sağ ol-” TA/742; *cindi bol*- “deli ol-” BB/233; *baktıluu bol*- “bahtlı ol-” BB/236; *astın-üstün bol*- “alt üst ol-” BB/314; *soo bol*- “sağ ol-” C/32; *sonun bol*- “güzel ol-” C/46; *makul bol*- “anlaş-” C/48; *mıktı bol*- “iyi ol-” C/102; *calgız bol*- “yalnız ol-” C/142; *buk bol*- “sıkıcı ol-” C/282; *zar bol*- “mecbur ol-” C/298; *sürötçü bol*- “ressam ol-” C/309; *kıp-kızıl bol*- “kıpkızıl ol-” C/425; *kup-kuu bol*- “renksiz ol-” C/425; *ıza bol*- “üzgün ol-” C/528; *taalayluu bol*- “talihli ol-” C/543; *ortok bol*- “ortak ol-” TA/40; *mas bol*- “sarhoş ol-” TA/118; *cok bol*- TA/155; *ubara bol*- “zahmet çek-” TA/160; *ısrıp bol*- “israf ol-” TA/194; *bek bol*- “güçlü ol-” TA/234; *ıras bol*- “uygun ol-” TA/382; *ee bol*- “sahip ol-” TA/402; *kem bol*- “az ol-” TA/552; *caradar bol*- “yaralı ol-” TA/653; *cesir bol*- “dul ol-” TA/692; *aykın-açık bol*- “açık seçik ol-” TA/708; *er cigit bol*- “er yiğit ol-” TA/109.

Et-

Bu yardımcı fiil, örneklerden de görüldüğü gibi daha çok yansımalarla birlikte birleşik fiil yapmaktadır:

culp et-, “şıp et-” TS/194; *lap-lap et*- “lap-lap et-” TS/8; *ant[ip]-[et]peyt*- “öyle yapmaz-” TS/99; *kıymıl et*- “hareket et-” TS/138; *külümüş et*- “güler gibi et-” TS/147; *kılt et*-. Oy kılt etti “aniden aklına fikir geldi” TS/170; *dik-dik et*- “tık-tık et-” TS/280; *selt et*- “afalla-” TS/284; *ziñ-ziñ et*- “zın zın et-” BB/148; *şıldır-şuldur et*-. BB/241; *çu-ii, çu-ii et*- “çu-ii, çu-ii et-” BB/325; *calp et*- “aniden, birden bire çık-” BB/335; *ün et*- “ses çıkar-” C/47; *bolc et*- “hop et-” C/372; *çolp et*- “bir şeyin suya düşmesini bildiren taklidi söz, şıp et-” C/451; *celp-celp et*- “püfür püfür edererek es-” TA/57; *cılt-cult et*- “yanıp sön-” TA/146; *cark et*- “aniden çık-” TA/653; *bulañ et*- “ansızın gözü-” TA/462; *lep-lep et*- “Rüzgârla ilgili: üfül üfül esmek” TA/668; *şırp et*- “hışırdı-, ses çıkar-” TA/766; *şuu et*- “Korkuyla ilgili kullanılan bir taklit sözüdür” TA/796.

Kıl-

Bu yardımcı fiil isim soylu kelimelerle birleşerek kılış fiilleri yapar.

emne kıl- “ne yap-” BB/260; *ookat kıl*- “iş yap-” TS/48; *araket kıl*- “hareket et-” TS/227; *ayaldık kıl*- “kadınlık et-” BB/137; *ceksen kıl*- “yerle bir et-” BB/312; *iş kıl*- C/31; *sugalaktık kıl*- “oburluk et-” C/65; *üç burç kıl*- “üç köşe yap-” C/84; *alsızlık kıl*- “hâlsizlik yap-” C/173; *mas kıl*- “sarhoş et-” C/259; *cap-carık kıl*- “apaydın et-” C/455;

kıyanattık kıl- “hıyanetlik et-” C/525; *niyet kıl-* “niyet et-” C/539; *balalık kıl-* “çocukluk et-” TA/20; *ubara kıl-* “zahmet ver-” TA/115; *tamaşa kıl-* “şaka yap-” TA/119; *kayrat kıl-* “gayret et-” TA/163; *tuura kıl-* “doğru yap-” 293; *cakşılık kıl-* “iyilik et-” TA/495; *soop kıl-* “sevap işle-” TA/386; *sabır kıl-* “sabret-” TA/391; *tunt kıl-* “içine kapanık yap-” TA/676; *ayban kıl-* “hayvanlaştır-” TA/676; *özümçül kıl-* “bencil yap-” TA/676; *baktıluu kıl-* “mutlu et-” TA/678; *cardamçı kıl-* “yardımcı yap-” TA/995.

1.3.2.2. Sıfat-fiil ve yardımcı fiilden (bol-) meydana gelen birleşik fiiller

1.3.2.2.1. Görünüş fiilleri

/-mAksAn bol-/

Karatay Sabırbekke sırtın salıp, uk-maksan bol-up, köñül salkın oturdu. “Karatay Sabırbek’e sırtını dönüp, duymazlıktan gelip, serinkanlı oturdu.” TS/84

/-mİş bol-/

...sen meni sina-mış bolup cıynalıştarda caman işteyt dep talkuuga salasıñ. “...sen beni sınar gibi yapıp toplantılarda kötü çalışıyor diye nazara veriyorsun.” TS/215; *...ayıldagılarga törkünümö baram de-miş bolup, balanı üñkürgö kötörüp bardı.* “...köydekilere akrabalarımın gidiyorum demiş olup, çocuğu mağaraya götürdü.” BB/235

“Köpürögö cakındap kaldık, bat ele cetebiz” -dep alaksıtı-mış bolot. ‘Köprüye yaklaştık, çabucak varırız’ diye avutuyordu. TA/921; *...men murçuyu-muş bolup...* “...ben somurtmuş gibi olup...” C/46

/-mAçI bol-/

Apam, anı kayrattandır-maçı bol-up cemelep koyot. “Annem, onu cesaretlendirmek isteyip azarlardı.” C/94.

1.3.2.2.2. Alışkanlığı terketme fiili

/-böS bol-/

Süylö-bös, kül-bös bol-up kaldı. “Konuşmaz, gülmez oldu.” TA/870.

1.3.2.2.3. Alışkanlık hâline getirme fiili

/-çü bol-/

Brigadiriñe da aytıp koy, ekinçi munday kaptı ber-çü bol-bosun! “Ekip başına söyle, bir daha böyle torbayı verir olmasın!” C/239.

/-gan bol-/

Daniyar Camiylaga ötö ele kadala karay tur-gan bol-du. “Daniyar Cemile’ye dikkatlice bakar oldu.” C/199.

1.3.2.3. İsim fiil ve yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiller

/-mAk bol-/

muştaşkandardı araçala-mak bol-up, alardın ortosunda culundu. “...kavga edenleri ayıracak olup, onları ortasına yeltendi.” TS/264.

/-möy bol-/

Cür, ceñe, bozo süzdürüp koyduk ele, oşol cerden koştosup cönö-möy bol-duk, cür... “Yürü, yenge, boza süzdürmüştük, oradan vedalaşıp gidecek olduk, yürü...” BB/72; *Kartayganda bala-çakaga şümşük körün-möy bol-dum go!* “Yaşlandığımda çocuk çocuğa kepaze görünecek oldum galiba!” BB/101.

1.3.2.4. Tasvir Fiilleri (Etiştik ungulu tatal etişter)

Diğer Türk lehçelerinde olduğu gibi Kırgızcada da /-Ip/, /-A/, /-y/, /-ganı/ zarf fiil eklerini alan esas fiiller kendilerini çeşitli yönlerden tasvir eden yardımcı fiillerle bir araya gelerek yeni anlamlı fiil gövdeleri oluşturmaktadırlar. Kırgızcada bazı tasvir fiillerinde yardımcı fiillerin esas anlamından tamamen uzaklaşmadıkları, gerçek anlamlarını korumak şartıyla esas fiille birleştikleri görülmektedir. Bazı tasvir fiillerinde ise yardımcı fiillerin gerçek anlamından uzaklaşarak esas fiili tasvir ettikleri görülmektedir. Kırgız dil bilimciler, tasvir fiillerindeki yardımcı fiillerin gerçek

anlamlarından uzaklaşma derecelerine bağlı olarak tasvir fiillerini başta iki grupta toplamışlardır.

İki ögesinin de anlamlarının muhafaza edildiği tasvir fiilleri. (Leksikalaşkan tataal etişter)

Bu tür fiillerde yukarıda da belirtildiği gibi esas fiille yardımcı fiil eşit şartlarda tasvir fiilini meydana getirmektedir. Dikkat edilirse bu tür birleşik fiillerde birbiri ardınca yapılan iki eylem vardır. Esas fiil dediğimiz zarf-fiil ekini alan birinci öge yapılan ilk işi, yardımcı fiil dediğimiz ikinci öge ise sonra yapılan işi bildirmektedir. Burada aslında bir tasvirden de söz edemeyiz: *alıp kel-* “alıp gel-” TS/49; *aylanıp kel-* “dönüp gel-” TS/121; *aytıp kel-* “söyleyip gel-” TA/825; *barıp kel-* “varıp gel-” TA/505; *kirip kel-* “girip gel-” TA/476; *kiyip kel-* “giyip gel-” C/142; *bilip kel-* “bilip kel-” TA/601.

Eşit derecede anlamını koruyamayan ögelerin oluşturduğu birleşik fiiller “Kıymıl-arakettin ötüş özgöçülüğün bildirüücü etişter”

Bu tür birleşik fiillerde ise ikinci unsur yani tasvir edici fiil kısmen veya tamamen esas anlamından uzaklaşarak esas fiilin bildirdiği eylemi çeşitli yönlerden (uzamak, tekrar etmek, bir anda olmak, tamamen bitmek vb.) tasvir etmektedir. Örneğin: *bar-* *ber-* *tur-* *cat-* gibi fiiller tasvir fiili içerisinde tamamen gerçek anlamından uzaklaşmış şekilde bulunurlar:

kele catıştı “geldiler” TS/11; *bolup catat* “oluyor” TS/89; *tekke ketip catat* “boşa gidiyor” TS/99; *ötüp cattı* “geçti” BB/9; *tñşap turdu* “dinledi” BB/16; *bilinip turdu* “bilindi” TA/911; *kerilip turup* “gerilerek” TS/27; *sezip turdu* “hissetti” TS/115; *süylöy bergen* “söyleyivermiş” TS/149; *cetkirip berüü* “götürme” BB/163; *oyloy beresiñer* “düşünürsünüz” BB/122; *otura berdi* “oturuverdi” BB/190; *cakınday berdi* “yaklaştı” BB/333; *ayday bersin* “sürsün” C/46.

Kırgızcada koyup koy-, turup tur-, kalıp kal- gibi tasvir fiillerinde tur-, kal-, koy-fiillerinin tekrarlanması da yardımcı fiil dediğimiz ikinci unsurların gerçek anlamlarından uzaklaştığını göstermektedir.²¹⁶

Kırgızcadaki tasvir fiillerle ilgili şu noktalar da göz önünde bulundurulmalı:

²¹⁶ S.Kudaybergenov, A. Tursunov, C. Sıdıkov, Kırgız Adabi Dilinin Grammatikası, (Fonetika cana Morfologiya), İlim Basması, Frunze, 1980. s. 326.

Tasvir fiili yapan yardımcı fiiller sayı bakımından sınırlıdır ve her yardımcı fiil her esas fiille birleşerek tasvir fiili meydana getirmez. Örneğin, “türtüp ciberdi,” “çaap saldı” denilebilir; fakat “uçup saldı,” “uçup ciberdi.” denmez.²¹⁷

Yardımcı fiil değişirse de esas fiilin aldığı zarf fiil ekinin türüne göre tasvir fiilinin anlamı değişebilir. Örneğin *Cazıp saldı*. “Yazıp verdi” cümlesinde yazma işinin tamamen, hakkıyla yapıldığı bildirildiği hâlde; *Caza sal*. “Yazıver” cümlesinde eylemin hem tez olması hem de tamamen bitirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.²¹⁸

Kırgızcada ikiden fazla ögenin bir araya gelmesiyle de birleşik fiil oluşmaktadır:

Çurkap bara catkanda “koşarken” TA/612; *...kuup bara catkansıdım*. “...kovalıyor gibiydim.” TA/612; *Ismayıldı közdöy ketip bara catıptır*. “İsmail’e doğru gidiyordu.” BB/328; *...basıp bara catıp* “...basıp gidip” C/355; *...soguška ketip bara catkandar...* “...savaşa gidenler...” TA/221

Kırgız dil bilimciler yardımcı fiillerin esas fiillere kattıkları farklı anlamlara bağlı olarak tasvir fiillerini üç grupta toplamışlardır. Bütünceden tespit edilen tasvir fiilleri de bu gruplandırmaya göre incelenecektir.

Eylemin Gelişim Sürecini ve Yönünü Bildiren Tasvir Fiilleri

Kel-, ket-, bar- yardımcı fiilleri esas fiille birleşerek esas fiilin gelişim sürecini, durumunu ve yönünü bildiren tasvir fiilleri yapmaktadırlar.

Kel-

Kel- yardımcı fiili kendisinden önceki /-Ip/, /-A/, /-y/ zarf fiil eklerini alan esas fiille birleşerek önceden başlayan bir eylemin eylemden bahseden kişinin bulunduğu zaman ve mekâna doğru ilerleyerek varlığını bildiren tasvir fiilleri yapar. Geçmişten bulunulan zamana, uzaktan bulunulan yere kadar devam eden eylemin niteliğinde değişimler de görülebilir.

/-(I)p kel-/

İncelenen metinlerde *fiil-Ip kel-* şeklinde yapılan tasvir fiillerden bazıları şunlardır: *...too arasına tumanduu kış kir-ip kel-di*. “...dağ arasına dumanlı kış geldi.

²¹⁷ Kудайбергенов, в.д., с. 327.

²¹⁸ Kудайбергенов, в.д., с. 327.

BB/59; A-a, baykuşum, akırındap kari-**p kel-e** catabız go. “Ah, zavalım, yavaş yavaş yaşlanıyoruz da.” TA/144; ...*kün kanday üp tartıp, ısı-p kel-di*. “...hava nasıl bunaltıp, ısındı.” TA/191; *Bir kezde poyezddin çakında-p kel-e catkanı dağı ugula kaldı ele, biz eşikke atırılıp çıktık*. “Bir vakit trenin yaklaştığını duyulmaya başladığında, biz dışarıya fırlayıp çıktık.” TA/300.

/-A kel-/ , /-y kel-/

İncelenen metinlerde *fiil- /-A kel/ , /-y kel-/* şeklinde yapılan tasvir fiillerden bazıları şunlardır: *Tak oşol ubakıtta, köçödögü uyulgup catkan çañdın içinen bir atçan çıg-a kel-di*.²¹⁹ “Tam o sırada, sokaktaki buram buram yükselen tozun içinden bir atlı çıkageldi.” TS/18; *Karatay arbañ-arbañ etip, bir-eki attaganda ele Sabırbekke çakında-y kel-di*. “Karatay dik dik yürüyüp, bir iki atlayınca Sabırbek’e yaklaştı.” TS/178.

Ket-

Ket- yardımcı fiili kendisinden önceki */-Ip/ , /-A/ , /-y/* zarf fiil eklerini alan esas fiillerle birleşerek eylemin konuşan kişinin bildirdiği zaman ve mekânda başlayıp başka bir yöne doğru devam ederek uzaklaştığını bildiren tasvir fiilleri yapar. “Kel-” fiilinin aksine bu fiille yapılan tasvir fiillerinde uzaklaşma, ayrılma, bölünme söz konusudur. Bazı tasvir fiillerinde “ket-” yardımcı fiili esas fiilleri birdenbirelik, tezlik ve tam anlamıyla yapılma, süreklilik gibi yönlerden de tasvir etmektedir. Örneğin: *[Su] bıyagın da alıp ketti!* “[Su] burasını da götürdü!” TS/238 cümlesinde suyun toprağı önce alması sonra da götürmesi ifade edilirken aynı zamanda alma işinin bir anda ve tam şekilde olduğu da ifade edilmektedir. Buradan da anlaşılıyor ki Kırgızcada tasvir fiilleri birden fazla anlamı olan yapılardır.

/-(I)p ket-/

İncelenen metinlerde esas *fiil -Ip ket-* şeklinde yapılan tasvir fiillerden bazıları şunlardır: *Uşul kündön tartıp kiçi üy özüñçö bölün-üp ket-ti*. “Bu günden başlayıp küçük ev kendince bölünüp gitti.” (bölünme işi o hâliyle devam etti gitti); C/536; ...*eski ooru öñdönüp sozul-up ket-et eken*. “...eski bir hastalık gibi uzayıp gidermiş.” TA/443; *Biz colgo çıgıp, ayıldan bir top uza-p ket-kençe men öz kalıbıma toluk kele albay cattım*.

²¹⁹ “Çığa geldi” fiilinde birdenbire, tez olma anlamı da mevcuttur.

“Biz yola çıkıp, köyden bir hayli uzaklaşınca [kadar] ben kendi hâlime tam gelemiyordum.” C/424; *Dagı da anday-munday işterge, çaştığıma karabay, men kiyligiş-ip ket-çümün.* “Daha da şöyle böyle işlere, gençliğime bakmaksızın, ben karışırırdım.” C/26; *Balaga suuk ötöt eken, kögör-üp ket-ti.* “Çocuğa soğuk dokunur, göğeri gitti!” (Göğirme işi devam etti ve eski hâle dönme olmadı. “Köğörüp ketti” ifadesinde tamamen erme anlamı da mevcuttur.) BB/284; *Oy, siler kutur-up ket-kensiñerbi?* “Vay, sizler kudurdunuz mu?” (Sizler iyice ve tamamen kudurmuşsunuz. Eski hâlinizden gittikçe ve tamamen uzaklaşmışsınız.) TA/119; *-Suugum aşın-ip ket-ti! Suugum aşın-ip ket-ti!- deyt al turup turup.* “Perişan oldum! Perişan oldum!” diyor o durup durup.” BB/230; *...colukkan biröögö ayt-ip ket-ken imiş.* “...karşılaştığı birisine söylemiş imiş.” TA/605; *Uşul can cırgatkan baktıluu uçur kozgolso ele uç-up ket-ip ekinçi kaytıp kelbestey.* “Şu can rahatlatan mutlu an hareket etse uçup gidip ikinci dönüp gelmeyecek gibiydi.” TS/288; *Caynaktın ber-ip ket-ken tonu cırtılar.* “Caynağın verip gittiği kürkü yırtılır” TA/386; *Cayça ele anı-munu suraştır-ıp ket-pedibi.* “Öylesine onu bunu soruşturup gitmedi mi?” BB/146; *O, kokuy ooy!- deyt şaş-ıp ket-ip Kurman.* “Oy, sizi gidi oy!” der, acele ederek Kurman.” BB/95; *Ceñem eköübüzdün bul oyloboy kılğan kılmuşbızga uşunçalık uyalıp, esim çıkkanınan denem ölüp, kalçıl-da-p ket-tim.* “Yengem ikimizin bu düşünmeden yaptığımız suçumuzdan dolayı çok utanıp, aklım gittiği için vücudum ölüp, titredim.” C/211; *...kanaldın bir cerin [su] al-ıp ket-tibi degen oy kılt etkende, al ayabay çoç-up ket-ti.* “...kanalın bir yerini [su] götürdü mü fikri aniden akla gelince o çok korktu.” TS/170; *Narı caktan şapalak kamçını süyröy baskan meni körgöndö, brigadir alda kaday oy tapkansıp, süyün-üp ket-ti.* “Öte taraftan yassı kamçısını yerde sürükleye yürüyen beni görünce ekip başı, sanki bir fikir bulmuş gibi sevindi.” C/34; *Kañtarılğan attın basmayılın, al öçü bar nemedey bulkup tarttı ele, at teñselip ordunan kozgol-up ket-ti.* “Bağlanan atın kolanını, o kini var kişi gibi sert çektiğinde, at sendeleyip yerinden hareket etti.” TS/52; *Oşentsem kiyizdin çetine oturup catıp, kokuy butum dep ontop ireñi kubarıp, terd-ep ket-ti özü.* “Öyle dediğimde kilimin kenerına otururken, kahrolası ayağım diye inleyip bozarak terledi kendisi.” TA/570; *Başın öydö çulgup, çoçu-p ket-ken Seyde* “Başın yukarı kaldırıp şaşırın Seyde” BB/301.

/-A ket-/ , /-y ket-/

Ket-yardımcı fiili /-A/, /-y/ zarf fiil ekini alan esas fiillerle birleşerek de tasvir fiili yapmaktadır:

Üyüñö tiy-e ket-ip koştoşup çıkkın dep, Kasınga uruksat beriliptir. "Evine uğra vedalaşıp çık diye Kasıma izin verilmiş." TA/237; *Birok, közüm cumul-up ket-se, aytar kereezimdi aytıp cetişalbay, özüm menen koşo kör astına ala ketembi?* "Fakat, gözüm yumulup gitse, söyleyecek sözümü yetiştiremeden, kendim ile beraber kabre götürür müyüm?" TA/28; *Oşondo, kızuu kele catkan tökmö corgo cürüşünön, cañılıp, kayra oşol zamat oñol-o ket-ken sñnarınday...* "O sırada hızlı gelen güzel yorga yürüyüşünden yanılıp, tekrar o anda/ düzelmiş gibi..." C/360; *-İi, saga emne boldu?- dep, kimdir biröö oynoy katkırıp, ansayın küçöp asıl-a ket-kende...* "İi, sana ne oldu?" diye birisi oynayıp gülerek, abartarak takılmaya devam edince..." C/337; *...bar-a ket-eyin dep, coldon salt arabamdı kayırdım.* "...uğruyayım diye, yoldan boş arabamı çevirdim." C/18; *Antse berki da bolboyt, cok, sen tura tüşünböy catasñ dep talaş-a ket-et.* "Öyle diyince Caynak da kabul etmiyor, sen doğru anlayamıyorsun diye tartışmaya dalıyordu." TA/160; *Seyde birinçi ele 'İsmayıl kantip cattı eken?' dep oylogondo cürögü sızda-y ket-ti.* "Seyde öncelikle "İsmail ne yaptı acaba?" diye düşününce yüreği sızlayıverdi. (Eylemin aniden başlayıp kuvvetli bir şekilde devam ettiğini bildirmektedir.) BB/119; *...çıday alba-y ket-ip "İsmayıl!"- dep, öz atınan aytıp, kubanganınan balaktap ıylap ciberdi.* "...dayanamayıp "İsmail!" deyip, kendi adını söyleyerek, sevincinden çocukça ağlayıverdi." BB/33

Aşağıdaki tasvir fiillerde esas fiille yardımcı fiilin arasına edatların girdiği görülmektedir: *Çın sııımdı aytsam, bir kişige ton çeçip berüü menen eldin kemtigi toluk, bütölü-p dele ket-peyt.* "Gerçek sırrımı söylersem, bir kişiye kürkünü çıkarıp vermayla halkın eksikliği tamamlanıp bitmez." TA/383; *Al eköübüz alışıp-küröşüp, kubalaş-ıp da ket-ebiz.* "O ikimiz tartışıp güreşip kovalaşırız da." C/59.

Bar-

Bar- yardımcı fiili kendisinden önceki /-Ip/, /-A/, /-y/ zarf fiil eklerini alan esas fiile birleşerek konuşan nazarında eylemin yavaş yavaş takamül ederek hedefine doğru vardığını, eylemin konuşana göre uzaklaşarak devam ettiğini bildiren tasvir fiilleri yapar.

/-(I)p bar-/

...aylımdan *ket-ip bar-atam*, ...cerimden *ket-ip bar-atam* “köyümden gidiyorum yerimden gidiyorum” BB/89; *Suu sol-up bar-atat* “Su azalıyor” TS/165; *Eginder küy-üp bar-atat!* “Ekinler yanıyor!” TS/207; ...düynönün *ıratın körböy ket-ip bar-a catışat!* “dünyanın rahatını görmeden gidiyorlar.” BB/63; ...butunun *astında cer köç-üp bar-a catat* “...ayağının altında yer göçüp gidiyor.” BB/192; *Sen açtan öl-üp bar-a catsañ da, biro kelip kazanıña aş salıp berbeyt* “Sen açlıktan ölsen de, biri gelip kazanına yiyecek salıp vermez” BB/319; ...meni *menen koşo bas-ıp bar-a catıp, özünçö iraaızı bolgondoy da, ızalanganday da, unçukpay külümsüröyt* “...benimle beraber yürürken, kendince memnun olmuş gibi de gücenmiş gibi de sessizce gülümsüyordu.” C/67; *Ömür öt-üp bar-a catpaybı cer-enem, aradan dagı bir cıl öttü.* “Ömür geçip gitmiyor mu, yer-anam, aradan daha bir yıl geçti.” TA/6; *Traktor uzagandan uza-p bar-a cattı* “Traktör uzadıkça uzayıp gidiyordu” TA/91.

/-A bar-/ , /-y bar-/

Bar- fiili /-A/, /-y/ zarf-fiil ekini alan fiillerle birleşerek genellikle iki aşamalı eylem bildiren tasvir fiilleri yapmaktadır.

Bütünceden tespit edilen fiillerden bazıları şunlardır:

Seydeni bosogodon [alıp] narı, tamdın içine kötör-ö bar-dı “Seyde’yi eşikten [alıp] öteye, evin içine kucağında götürdü.” Bu cümlede eylemin tam sonuçlandığı anlaşılmaktadır. BB/37; *Aliman çoñ colgo cet-e bar-ıp, kayra salıp, meni közdöy bet aldı* “Aliman büyük yola vardı, tekrar dönerek bana doğru koştu” TA/431.

Eylemin Tam Yapıldığını Bildiren Tasvir Fiilleri

Genel olarak taşta-, sal-, koy-, ciber-, kal-, ket-, çık-, al- gibi yardımcı fiiller esas fiilin bildirdiği işin tam olarak yapıldığını bildirmektedir. Fakat bu yardımcı fiiller birleşme esnasında eşit derecede ilk anlamlarından uzaklaşmamaktadırlar çık-, taşta-, büt- ket-, kal- gibi yardımcı fiiller gerçek anlamından tamamen uzaklaşmazlar ve esas fiilin bildirdiği işin tam olarak bittiğini bildirirler. ciber-, sal-, koy- gibi fiiller ise birleşme esnasında tamamen gerçek anlamından uzaklaşırlar ve esas fiilin tam olarak bittiğini bildirmekle beraber tez olduğunu da bildirirler. Bütüncede tespit edilen bu tipteki tasvir fiillerinin bazıları şunlardır.

Sal-:

Sal- fiili /-(I)p/ ve /-A/, /-y/ zarf fiil ekini alan esas fiillerle birleşerek tasvir fiilleri yapmaktadır.

/-(I)p sal-/

Sal- fiili -Ip zarf-fiil ekini alan esas fiile birleşip genel olarak esas fiilin bildirdiği işin tam yapıldığını tasvir etmektedir: ...*ayalının sözün ukpay ele, anın kolun kag-ıp sal-ıp, atına udaa-uda kamçı şıbap, çaap ketti* "...hanımının sözlerini dinlemeyip, onun elini silkip, atını tekrar tekrar kırbaçlayıp, koşturup gitti." TS/57; ...*cakşınakay çıkkan cügörünü karabay, sugarbay kuurat-ıp sal-dıñar!* "...güzel çıkmış mısırı bakmadan, sulamadan kurutup bıraktınız!" TS/110; ...*bul attardı tee alıska ayda-p sal-ayın dedim* "...bu atları taa uzağa kovalayayım dedim." C/105; ...*bir ooz aytsañ, aldagı cerge töktür-üp sal-bayt belem!* "...bir ağız söyleyen, oracıkta döktürmez miydim?" C/230.

/-A sal-/ , /-O sal-/ , /-y sal-/

Sal- fiili -A/-y zarf fiil ekini alan fiillere gelerek esas fiilin bildirdiği işin tez ve beklenmedik bir şekilde, aniden olduğunu bildiren tasvir fiilleri yapmaktadır. Bu tip tasvir fiilleri işin tam bir şekilde yapıldığını da bildirmektedir: *Arabani toktot-o sal-dık.* "Arabayı durduruverdik" TA/925; *Kara-y sal-sam, Camıyla Daniyardı bek kuçaktap, bir ookumga anı cürögünö kısıp algan eken.* "Bir de ne göreyim, Cemile Daniyar'ı sıkı kucaklayıp bir anda onu yüreğine basmıştı." C/382; *Kanımgül işten cañı ele kel-e sal-ıp...* "Kanımgül işten yeni gelip..." TS/1; *Üydögü tamekiden bir papiros orop kel-e sal-çı!* "Evdeki tütünden bir sigara sarıp getiriver!" BB/123; *Beri oturup, okup ber-e sal-çı.* "Yakın oturup okuyuver." TA/570; *Apam meni kör-ö sal-ıp, brigadirdin sözün bölüp calındı.* "Annem beni görür görmez, ekip başının sözünü keserek söylendi" C/37; *Kaptagı buudaydı kızıldın töböşünö tög-ö sal-ıp, biz kayra tartkanda, aldıbızdan Daniyar kezige turgan.* "Kaptaki buğdayı tepeden döküp biz geri dönerken karşımıza Daniyar çıktı." C/179; *Kızıl et nemeni etegime antip-mintip oro-y sal-ıp karasam* "Kırmızı et şeyi eteğime öylesine sarıverip baktığımda" TA/938.

Taşta-

/-(I)p taşta-/

Taşta- yardımcı fiili genelde -(I)p zarf-fiil ekini alan fiillerle birleşerek esas fiilin bildirdiği eylemin tam ve kesinlikle yapıldığını ifade etmektedir:

... 'emne bolso oşo bolsun' degendey, kolun şilte-p taşta-p, arabasın közdöy basıp ketti ...“ne olacaksa o olsun” dercesine, elini sallayıp, arabasına doğru yürüdü.” C/393; ...turmuş özü ele ulant-ıp taşta-badı. “...hayat kendisi devam ettirmedi mi.” TA/452; ...anı biz kalbırğa salıp, tazalap, aydoonun, başına özüm cetkir-ip taşta-gam. “...onu biz elekte temizleyip, sürülmüş tarla başına kendim götürüp bırakmışım.” TA/498; ...anızga cetkir-ip taşta-gıla dep dayındagan elem. “...tarlaya götürün diye vazifelendirmişim.” TA/504; ...ulaktı bizdin darbazanın astına alıp kel-ip taşta-dı. “oğlağı bizim evin önüne getirip bıraktı.” TA/732.

Çık-

/-(I)p çık-/

Çık- yardımcı fiili sadece -Ip zarf-fiil ekini alan esas fiillerle birleşerek esas fiilin bildirdiği eylemin baştan sonuna kadar tamamen yapıldığını veya yapılacağını tasvir eder: ...[egin], tört-beş kündün arsında tegiz bış-ıp çık-padı. “...[ekin], dört beş gün arasında hepsi tamamen pişmedi mi?” TA/193; Aliman oşondo emne üçündür otura kalıp, ısı-p çık-kan çekesine çeñgeldep kar bastı. “Aliman o sırada niçindir oturakalıp ısınan alnına avuçlayarak kar bastı.” TA/363; ...bir da kişi kalbay tegiz tos-up çık-tık. “...bir da kişi kalmadan birden karşılamaya çıktık.” TA/608; Kasım atasınan ülgü aldı, traktör aydaym dep cürüp, traktör aydap, anan kombayınçılıktı üyrön-üp çık-tı. “Kasım babasının örnek aldı mı, traktör süreceğim diye, traktör sürüp sonra biçerdöver kullanmasını öğrendi.” TA/100.

Aşağıdaki tasvir fiillerinde de görüldüğü gibi birçok tasvir fiilinde çık- fiilinin, anlamını nispeten koruduğu görülmektedir: ...beti-başı sakal baskan kişi sekir-ip çıg-ıp, multığın koş koldop öydö kötörüp ayalga kalçıldap cütkindü. “...yüzü başı sakal basmış kişi fırlayıp çıkıp silahını iki eliyle yukarı kaldırıp kadına titreyerek yeltendi.” BB/341; Sabırbek çöntögünön bloknotun suur-up çık-tı. “Sabırbek cebinden not defterini çekip çıkardı.” TS/97; ...cıynalış bütörü menen raykomdun eşiginen birinçi bolup müdürölö

cügür-üp çık-tı “...toplantı biter bitmez raykomun kapısından birinci olarak sürçüp koşarak çıktı” TS/117; *...adamdın asmanga uç-up çık-kan cürögü sımalı* “...adamın göklere uçarak çıkan kalbi gibi” TA/41; *Bul emne bolup ketti dep, eşikke çurka-p çık-sam, çarbaktardı etektep traktör kele catkan eken.* “Bu ne oldu diye dışarıya koşarak çıksam [çıktığımda] bahçelerin kenarından traktör geliyor imiş.” TA/71; *Üyüñö tiye ketip koštoş-up çık-kin dep, Kasınga uruksat beriliptir.* “Evine uğra vedalaşıp çık diye, Kasım’a izin verilmiş.” TA/237; *Bir kezde poyezddin cakındap kele catkanı dağı ugula kaldı ele, biz eşikke atırıl-ıp çık-tık.* “Bir vakit trenin yaklaştığını duyulmaya başladığında, biz dışarıya atılarak çıktık.” TA/300; *Tün ortosuna cakın cer küüldöp solkuldaganınan eşikke çurka-p çık-tık.* “Gece ortasına yakın yer uğuldayarak titreşince dışarıya koşarak çıktık.” TA/312; *Moskvanın aldındaki çoñ salgılaşka eki colu kirip cıgıp, eköñdö da aman-soo soguş-up çık-tım.* “Moskova’nın altında büyük savaşa iki defa katılıp ikisinde de sağ salım savaşıp çıktım.” TA/358.

Ciber-

/-(I)p ciber-/

Çık- fiili gibi ciber- yardımcı fiili de sadece -(I)p zarf-fiil ekini alan esas fiile birleşerek eylemin tezliğini, bariz bir şekilde ve tamamen bittiğini bildiren tasvir fiilleri yapar. Kırgızcada ir-, iy- fiilleri; ciber- fiili ile aynı özellikte tasvir fiilleri yaparlar.²²⁰

Bütünceden tespit edilen bu tür tasvir fiillerinden bazıları şunlardır:

Karataydın bugünküsü Kanımgüldü bir zamattın ortosunda ar kanday oylont-up ciber-di. “Karatay’ın bugünküsü Kanımgül’ü bir anın içinde (bir lahza) her türlü düşündürdü.” TS/42; *Kanımgüldün cürögü 'dağı, dağı bayagı Sabırbek!' -degendey tık toktoy tüşüp, anan tez-tez kag-ıp ciber-di.* “Kanımgül’ün yüreği 'daha, daha önceki Sabırbek!' der gibi tık durup sonar hızlı hızlı çarptı.” TS/55; *Sabırbek anı özünön alıstatıp türt-üp ciber-di.* “Sabırbek onu kendinden uzaklaştırarak itiverdi” TS/209; *...suunu koçuş menen udaa-udaa cut-up ciber-ip, özüñçö bir nerselerdi küñküldödü.* “...suyu avucuyla peşe peşe yutarken, kendince bir şeyler mırıldadı” TS/217; *...eşikti şart aç-ıp ciber-ip, astında turgan nemeni, ün katpay kuçaktap cıgıldı.* “...kapıyı şap açıp önünde duran şeye, ses etmeden sarılarak yığıldı.” BB/32; *Baydalını küzdö*

²²⁰ Kудайберген, вл., с. 339.

uguzabız deşti ele, biröö ayt-ıp ciber-dibi, emne şumduk kıykırıktar? “Baydalı’yı güzün duyururuz dedilerdi, birisi söyleyiverdi mi, ne korkunç bağırtılar?” BB/272; *Kimdir biro anı köküroktön alıp, tetigindey türt-üp ciber-gen öñdüü...* “Birisi onu göğsünden alıp öteye itmiş gibi...” BB/311; *...özüm ele bayagıday kaptardı arabaga ırgıtıp-ırgıt-ıp ciber-ıp, şakıldata aydap ketpeyt belem!* “...kendim önceki gibi çuvalları arabaya atıp atıp şen şakrak sürüp gitmez miydim?” C/32; *...al emnegedir özünçö boy karanıp, seketpaylardın tuzduusunun ırda-p ciber-et* “...o niçindir kendince bakınarak sevgi şarkılarının tuzlusundan söyleyiveriyor.” C/62; *Kimdir biro bileğimden karıştıra karmap, sındır-ıp ciber-çüdöy boldu.* “Belirsiz biri bileğimden sıkı tutarak kıracakmış gibi oldu.” C/216; *-Taşta! Taşta kaptı! -dep kıykır-ıp ciber-di Camiyla.* “Bırak! Bırak çuvalı!’ diye bağırdı Cemile.” C/222; *Camiyla bayagı kırsıktuu karala kaptı aldı da butu menen basıp turup, tigişterin eki koldop sög-üp ciber-di.* “Cemile önceki olaylı kara çuvalı aldı da, ayağıyla basıp dikişlerini iki eliyle söküverdi.” C/238; *‘Eneke’ -dep şıbıra-p ciber-di.* “Eneke” diye fısıldadı. TA/225; *Maysalbekten kat kelse, adresin sal-ıp ciber-gile* “Maysalbek’ten mektup gelirse, adresini gönderin.” TA/242; *...kantip esimden çıkar-ıp ciber-genimdi bilbeym.* “...nasıl aklımdan çıkardım bilmiyorum” TA/825; *Aliman emi kantet, -dep, bışaktap ıyla-p ciber-di.* “Aliman şimdi ne yapar, diye hıçkırarak ağladı.” TA/889.

Koy-

/-(I)p koy-/

Koy- fiili: -(I)p ekini alan fiillerle birleşerek eylemin yerinde ve tam yapıldığını bildiren tasvir fiilleri yapar. Sal- ve taşta- fiilleriyle yapılan tasvir fiillerindeki bariz ve kesin olma anlamı koy- fiili ile yapılan tasvir fiillerinde o derecede görülmez.

Koy- yardımcı fiili ile yapılan tasvir fiilleri Aytmatov’un uzun hikâyelerinde oldukça sık geçmektedir:

Bil-ıp koy-gun, eldin taman akı, mañday terinin ubalı sende, Karatay. “Bil, milletin ayaklarının hakkı, alın terinin vebali sende, Karatay.” TS/108; *Karatay kıymıl-da-p koy-udan korktu.* “Karatay hareket etmekten korktu.” TS/289; *...bozo süzdür-üp koy-duk ele* “...boza süzdürmüştük de.” BB/72; *Seydege da ayt-ıp koy-gula.* “Seyde’ye de söyleyin.” BB/100; *Birok Seyde kıyçal-ıp koy-boston, kamişta catkan Ismayılga salmaktuu basık menen cakınday berdi.* “Fakat Seyde yan çizmeden, kamişta

yatan İsmail'e ağır adımlarla yaklaşıyordu." BB/333; ...*anı kayrattandırmakçı bolup cemele-p koy-ot*. "...onu cesaretlendirmek isteyip paylıyor." C/94; *Daniyar bir ooz tamaşalap, kül-üp koy-so, uşunu menen bardığı öz cayına kelip, unutulup da kalat ele*. "Daniyar bir ağız şakayla gülse, öylece her şey yoluna koyulup, unutulurdu da." C/249; *Özgöçö Kasım menen Maysalbek kudu ele Subankuldun özü, kuy-up koy-gondoy, aynıbayt*. "Özellikle Kasım ile Maysalbek tam Subankul'un kendisi, bir kalıptan çıkmış gibi şüphesiz." TA/85; *Sırtıñdan biylenip bir iş kıldım elem, Tolgonay, keçir-ip koy-*. "Arkandan kendimce bir iş çevirdim, Tolgonay, bağışla." TA/883; *Anday bolso 'ölböym, ölböym' -dep şıbıra-p koy-om*. "Öyleyse 'ölmem, ölmem' diye fısıldadım." TA/963.

/-A koy-/ , /-O koy-/ , /-y koy-/

Koy- yardımcı fiili /-A/, /-y/ zarf-fiil ekini alan fiillerle birleştiğinde esas fiili tezlik, kesin bir şekilde olma, bir anda olma gibi yönlerden tasvir eder:

...*soldattın kötörüp kele catkan baştığın, şinelin al-a koy-uşup, öziñ, baygeden çıkarıp kele catkan külüktöy süröp kelişti*. "...askerin taşıdığı heybesini, kaputunu alıp, kendini, at yarışından gelen yürük atı gibi çekip getirdiler." TA/613; ...*birok oşondo da akırkı tok eter sözdü al oñoy ele ber-e koy-boyt*. "...fakat o zaman da son kararı o kolay vermiyordu." C/48; *Suusun cetkir-e koy-oyunçu!* "Suyunu ulaştırıvereyim" TA/134; *Men tigi koşçularga barıp kel-e koy-oyun...* "Ben o arabacılar gidip geleyim..." TA/505; *Anı kör-ö koy-gondo men da tıp basıldım*. "Onu görünce ben de tıp sustum." C/328; ...*üy tiriçiliginin anday-mundayın bat-bat bütür-ö koy-du*. "...ev işlerinin onunu bununu çabuk çabuk bitirdi." TS/1; *Aliman meni calt-calt karaganınan iymengenin seze koyup, suu alıp kel dep, koluna çaka karmat-a koy-dum*. "Aliman bana aniden baktığından utandığını hissettiğim için, su getir diye, eline kovayı tutturdum." TA/201.

Eğer koy- yardımcı fiili emir hâlinde ise esas fiili tezlikle birlikte izin verme anlamıyla da tasvir eder: '*Carasa al-a goy-*' dedim. "Yarıyorsa alıver" dedim." TA/976;

Esas fiille yardımcı fiilin arasına edatların girdiği görülmektedir: *-A bu inim ceñesine biröönü cakın cuutmak tursun, karat-ıp da koy-boyt*. "A bu kardeşim yengesine birini yaklaştırmak kalsın, baktırmaz bile." C/35; ...*keede anın barı-cogun takır ele unutup salgan öñdüü, eçteke debeyt, kara-p da koy-boyt* "...bazen onun varını yoğunu tamamen unutmuş gibi hiçbir şey demiyor, bakmıyor da." C/184; *Başkasın*

aytpa-y ele koy-oyun. “Başkasını söylemiyeyim” TA/346; *Baybiçe, Seyit turganda, çoçuba-y ele koy-uñuz!* “Baybiçe, Seyit varken, korkmayınız!” C/41; *Oy, usta akeñe barba-y ele koy...* “Oy, usta amcana gitme...” C/25.

Olumsuzluk eki esas fiile de yardımcı fiile de gelebilir. Olumsuzluk ekinin esas fiile veya yardımcı fiile gelmesine bağlı olarak tasvir fiilinin anlamı değişmektedir.

Olumsuzluk ekinin zarf-fiili eki alan esas fiillere geldiğinde eylemin gerçekleşemediğini ifade eden tasvir fiilleri yapılıır. Bu fiillerden bazıları şunlardır:

...saasa da süt çıkpa-y koy-du. “...sağsa da süt çıkmadı.” BB/296; *Seydenin esinen ketpe-y koy-du* “...Seyde’nin aklından gitmedi.” BB/258; *...Kasım bolbo-y koy-du.* “...Kasım razı olmadı.” TA/230; *Azır, aylanayındar, azır! -degeni menen okuy alba-y koy-du* “Şimdi, canlarım, şimdi!” dese de okuyamadı.” TA/361; *Birok biz oşentalba-y koy-duk.* “Fakat biz öyle yapamadık.” TA/699.

Olumsuzluk eki yardımcı fiillere getirilmek suretiyle eylemin gerçekleşemediğini ifade eden ve istek bildiren tasvir fiillerden bazıları şunlardır:

Birok Seyde kıyçal-ıp koy-boston, kamışta catkan İsmayılga salmaktuu basık menen cakınday berdi. “Fakat Seyde yan çizmeden, kamışta yatan İsmail’e ağır adımlarla yaklaşıyordu.” BB/333; *...caltan-ıp koy-boston, balasın kötürüp, çaçı boz-ala, cılañ baş ayaldın mañkayıp turganın kördü* “...çekinmeden, çocuğunu kaldırıp, saçı kül rengi, başı açık kadının endamlı durduğunu gördü.” BB/342; *Mektepten surasambı, ay ber-e koy-bos, özdörünö kerek emespi!* “Okuldan mı istesem, aman vermezler, kendilerine gerek değil mi!” C/379; *Eçtekeden kümön sana-p koy-boyt.* “Hiçbir şeyden şüphe duymaz.” TA/33; *Iylaganımdı Aliman ug-up koy-boso eken.* “Ağladığımı Aliman duymasa.” TA/744.

Yardımcı fiili olumsuzluk eki alan bazı tasvir fiillerinde önceden hatırlatma, ikaz anlamı vardır:

Uşundaydı Seyde eköñör ele işte-p koy-boysuñarbı! “Şunları Seyde ikiniz yapıverseydiniz ya!” BB/140.

Kal-:

Kal- yardımcı fiili /-(I)p/, /-A/, /-y/ zarf-fiil ekini alan esas fiillerle birleşerek tasvir fiilleri yapar.

/-(I)p kal-/

Kal- yardımcı fiili -(I)p zarf-fiil ekini alan esas fiillere gelerek eyleme tez ve tamamen olma, yaklaşma, süreklilik anlamlarını katar.

Bu kalıpta bütünceden tespit edilen tasvir fiilleri şunlardır:

Karatay öz ayalınan da bayka-p kal-dı. “Karatay kendi hanımından da gördü.” TS/145; *...işenbey tur-up kal-ganına Kurmandın açuusu da kelet.* “...inanmadan durmalarına Kurman’ın siniri de geliyor.” BB/97; *Çoñuñ ayaptoor işke cara-p kal-badı* “Büyüğün, yaramaz, işe yarayıp kalmadı mı?” BB/129; *Kat keçig-ip kal-sa ele, ayaldık kılıp anı-munu oyloy beresiñer.* “Mektup biraz gecikse kadınlık yapıp onu bunu düşünürsünüz.” BB/137; *...ramkanın sırtına attap, uşundan arı ket-ip kal-çuday sezilet.* “...çerçevenin dışına çıkıp bundan öteye gidiverecekmiş gibi hissediliyor.” C/12; *Uyalganımdan men cer kara-p kal-dım.* “Utandığımdan ben yere baktım.” C/153; *...ar kimisi öz coldorun coldo-p kal-ışkan.* “...her biri kendi yolunu seçmiş.” TA/99; *Uktabay kaşay-ıp kal-ayın!* “Uyumayıp kör olayım!” TA/308; *Kış tüş-üp kal-gan* “Kış gelmişti.” TA/375; *Alimandın moynu bir cagina kıyşayıp, koldoru salanda-p kal-ıptır.* “Aliman’ın boynu bir yanına eğilip kolları sallanıyordu.” TA/938; *Apa, uuluñ cakşı bol-up kal-dı.* “Ana oğlun iyi oldu.” TA/962; *Tomsorup otur-up kal-dım.* “Somurtup oturdum kaldım.” TA/903.

/-A kal-/ , /-O kal-/ , /-y kal-/

Kal- fiili /-A/, /-y/ zarf fiil ekini alan esas fiillere getirilerek tezlik, aniden ve beklenmedik bir şekilde olma, bir durumdan başka bir duruma geçme bildiren tasvir fiilleri yapılır:

Karatay ordunan tur-a kal-dı “Karatay yerinden kalkıverdi” TS/49; *Al coop bugün ele payda bol-o kal-ıptırby?* “O cevap tek bugün mü ortaya çıkmış?” TS/63; *Karataydın kolun karma-y kal-dı.* “Karatay’ın elini tutuverdi.” TS/292; *Seyde ordunan tur-a kal-ıp, terezeni kadala karap turdu.* “Seyde yerinden kalkarak pencereye çakılıp bakıp durdu.” BB/31; *Ay andan-mundan bir tiyip, bozor-o kal-ıp kayra caşına kalat.* “Ay oradan buradan bir çıkıp bozarıp tekrar gizleniyor.” BB/264; *Sen emne üçün velosipediñen tüş-ö kal-ıp bizge salam berbeysiñ?* “Sen niçin bisikletinden indiğinde bize selam vermiyorsun?” TA/113; *Kara-y kal-sam, Camıyla eken.* “Baktığımda Cemile

imiş.” C/217; *Daniyar şaşkanınan tizginderdi tartıp, attardı toktot-o kal-dı.* “Daniyar aceleyle dizginleri çekerek atları durdurdu.” C/384.

Zarf-fiil ekini alan esas fiile olumsuzluk eki getirilerek eylemin gerçekleşmediğini bildiren tasvir fiiller yapılır:

Kee bir ubakıtta suu cetiştüü bolgonu menen sugaruuga kişi çıkpa-y kal-at. “Bazı zamanlarda su yeterli olmasına rağmen suarmaya kişi bulunmuyor.” TS/71; *Çın ele arıktagi sular özünön-özü soolup, akpa-y kal-dı.* “Gerçekten de arıktaki sular kendi kendine azalıp akmaz oldu.” TS/167; *Silerdi cerge taştaba-y kal-alı...* “Sizleri yere bırakmayalım...” BB/285; *Oşondon kiyin aligi çaban körünbö-y kal-dı.* “Ondan sonra deminki çoban görünmez oldu.” TA/746; *...traktördün dürüldögönünön öz ünümdü özüm ukpa-y kal-dım.* “...traktörün gürültüsünden kendi sesimi kendim duymadım.” TA/79; *...baarıbiz unçukpa-y kal-dık.* “...hepimiz sustuk.” TA/173; *Kanday bolup ketkenin azır da bilbe-y kal-dım.* “Nasıl olduğunu şimdi de bilmiyorum.” TA/727.

Esas fiile yardımcı fiil arasına edat getirilerek eylemin daha açık, daha belirgin bir şekilde olduğunu bildiren tasvir fiilleri de yapılmıştır:

/-y kal-/

Üç-Döbödöğü eginderge kantip cetkenin sezbe-y da kal-dı “Üç-Döbö’deki ekinlere nasıl vardığını sezemedi bile.” TS/151; *...şaşkanımdan sürötümdü bekite alba-y da kal-dım.* “...acele ettiğim için resmimi saklayamadım. C/410.

/-(I)p kal-/

-Arkı-terkini tüşünö turganday çoñoy-up da kal-dı özü. “Öteki berikini anlayacak kadar büyüdü de kendisi.” TA/18; *...ökünü-p da kal-dım özüm.* “...üzüldüm de kendim.” TA/719; *...bayagı kündördü alar unut-up da kal-ışkan...* “...geçmiş günleri onlar unutup gitmişler...” T/274.

Al-

/-(I)p al-/

Al- yardımcı fiili -(I)p zarf fiil ekini alan esas fiillerle birleşerek eyleme; eylemin öznenin kendisi için yapıldığını, eylemin bir anda, beklenmedik şekilde olduğu bildiren tasvir fiilleri yapar:

...alardı ötüp bara catıp suz tikte-p al-dı. “...onları geçerken soğuk baktı.” TS/27; Kaynak suuga mal-ıp al-ganday... “Kaynar suya batırılmış gibi...” TS/117; Karatay albuuttan-ıp al-gan. “Karatay hiddetlenmiş.” TS/232; ...cürögümdü bas-ıp al-ayın! “...yüreğimi sakinleştireyim!” BB/42; ...anı cürögünö kıs-ıp al-gan eken. “...onu bağrına basıvermiş.” C/382; Camıyla baraktı eki büktöp, koynuna kat-ıp al-dı. “Cemile kâğıdı ikiye katlayıp, göğsüne sakladı.” C/418; ...eldin cürögün dağı bir sıyra kansırat-ıp al-dı. “...milletin yüreğini daha bir defa kan ağlattı.” TA/598; ...bir top öktöm kelinder anı coldon karma-p al-ıştı. “bir grup cesur gelinler onu yoldan yakaladılar.” TA/112; Adam cakşılıktı cerden taap- al-bayt. “Adam iyiliği yerden bulmuyor.” TA/385; Bir zamattın ortosunda birin uzatıp, birin tos-up al-dım. “Bir an içinde birini yolcu edip birini karşıladım.” TA/942.

/-A al-/ , /-O al-/

Al- fiili /-A/, /-o/ zarf fiil eklerini alan esas fiile birleştiğinde esas fiili yeterlilik yönüyle tasvir eder. Bütüncede bu kalıpta yapılan tasvir fiillerin hemen hemen hepsi olumsuz şekilleriyle kullanılmıştır:

...too-taştı aralap cürgöndör gana caşırp siñirip ket-e al-at degen pikirge takaldım. “...sadece dağ taş dolaşanlar gizleyebilirler fikrine takıldım.” TA/469; Calgız gana kampaçı tokton-o al-gan çok. “Yalnız ambarcı tutunamadı.” C/229; ...anın işteri emne üçündür tiginikindey cakşı bol-o al-badı “...onun işleri niçindir ötekininki gibi iyi olamadı.” TS/142; ...al anı demin toktot-o al-bay, şaşılıp okuy baştayt. “...o, onu, nefesini tutamadan aceleyle okumaya başlar.” C/91; Al barı bir kaçıp eç caka kutul-a al-bayt. “O ne olursa olsun kaçarak hiçbir tarafa kurtulamaz.” BB/202.

Eylemin Sürekliliğini (Devam Ettiğini) Bildiren Tasvir Fiilleri

Zarf-fiil eki alan esas fiillerle cat-, tur-, otur-, cür- fiilleri birleşerek eylemin devam ettiğini bildiren tasvir fiilleri yapılmaktadır.

Cat-

Cat- yardımcı fiili /-(I)p/, /-A/, /-y/ zarf-fiil ekini alan esas fiillerle birleşerek tasvir fiilleri oluşturur. Esas fiil hangi zarf-fiil ekini almış olursa olsun tasvir fiilinin anlamında değişme olmaz.

/-(I)p cat-/

Saga okşogon kança kelinder cesir kal-ıp cat-at. “Senin gibi kaç gelin dul kalıyor” TA/439; *Arıktagi suu çın ele ayabay köp ag-ıp cat-tı.* “Arıktaki su gerçekten çok fazla aktı.” TS/218; *Daniyar attarın arabaga koş-up cat-kan.* “Daniyar atlarını arabaya koşuyordu.” C/391; *Daniyardın oşondo şaňşıp obon salganı kulagıma ugul-up cat-tı.* “Daniyarın o anda coşkuyla söylediği şarkı kulağıma duyuldu.” C/410; *Koroodo ot cagıp, Aliman kir cuu-p cat-kan.* “Bağçede ateş yakıp, Aliman çamaşır yıkıyordu.” TA/559.

/-A cat-/

Ene, eldin baarı askerlerdi toskonu bar-a cat-ışat. “Ana, milletin hepsi askerleri karşılamaya gidiyorlar.” TA/601; *Bir künü cıluu kiyinip alıp, eşikke bar-a cat-at.* “Bir günü kalın giyinip dışarı gidiyor.” TA/895; *Başın ıldıy salıp, akırın bas-ıp kel-e catkan eken.* “Başını aşağı eğip yavaş yürüyüp geliyormuş.” TA/913.

Cür-

Cür- yardımcı fiili /-(I)p/, /-A/, /-y/ zarf-fiil ekini alan esas fiillerle birleşerek kesintili olarak devam eden veya adet hâline gelen tasvir fiilleri oluşturur.

/-(I)p cür-/

...bayagı suu boyundagı car üstünö bar-ıp cür-düm. “...önceki su boyundaki yar üstüne gittim.” C/490; *...ustakanada attardı takalat-ıp cür-öt elem.* “...ustahanede atlara nal çaktırıyordum.” TA/284; *...men cön ele kapa tartı-p cür-sö kerek degem.* “...ben öylesine üzülüyor olsa gerek dedim.” TA/804; *Sabırbek sugattın kanday cürüp catkanın tekşer-ıp cür-dü.* “Sabırbek sulamanın nasıl yürüdüğünü kontrol etti.” TS/159; *Al eçak ele orok or-up cür-üptür.* “O çoktan orak çekiyormuş.” TA/68; *Caynak tirüü bol-up cür-bösün.* “Caynak yaşıyor olmasın.” TA/682.

/-A cür-/

...dayıma ug-a cür-gön söz da. “...daima duyageldiğimiz söz de.” TS/62;

Bütüncede cür- yardımcı fiiliyle yapılan tasvir fiillerinde olumsuzluk eki genellikle birinci ögeye gelmiştir:

...men aytpa-y cür-düm belem! “...ben söylemedi miydim?” C/506; ...canımdan çıkpa-y cür-dü. “...yanımdan ayrılmadı.” TA/29; Meni ayap, kıyalba-y cür-dü okşoyt. “Bana acıyıp, kıyamadı galiba.” TA/716.

Tasvir fiilinde olumsuzluk eki cür- fiiline geldiğinde eyleme hatırlatma, şüphe anlamı katar:

Caynak tirüü bol-up cür-bösün “Caynak yaşıyor olmasın?” TA/682; ...bizdin añızdardı aralap öt-üp cür-böybü. “...bizim tarlalardan geçiyorlar değil mi.” TA/728; Köptön beri kömbayn ayda-p cür-böybü. “Çoktan beri biçerdöver sürüyor ya.” TA/980; Al özü de suu az dep kakşa-p cür-böybü. “O kendisi de su az diye söylenip durmuyor mu?” TS/75.

Metinlerde bu birleşik fiilin arasına edatın girdiği de görülmektedir:

/-(I)p cür-/

...öz akılımda tüşün-üp da cür-düm “kendi kendime anlayıp da durdum.” C/298; ...oşogo süyün-üp da [cür-düm], andan sürdö-p da cür-düm “...ona sevinip de [gittim], ondan sıkılıp da gittim.” C/303.

Tur-

Tur- yardımcı fiili zarf-fiil eklerini alan esas fiille birleşerek eylemin devam ettiğini veya kesintili olarak devam ettiğini bildiren tasvir fiilleri yapar:

/-(I)p tur-/

Sen dele bil-ip tur-asıñ, Karatay. “Sen de biliyorsun, Karatay.” TS/99; Karatay sez-ip tur-du “Karatay hissetti.” TS/115; ...anın askerge ketken can coldoşu aman-esen kel-ip tur-at! “...onun askere giden can yoldaşı sağsalım gelmiş duruyor!” BB/34; ...süröttün aldına kel-ip tur-am “...resmin önüne gelip duruyorum.” C/1; ...sanaam ança-mınça tınçı-p tur-gan. “...kafam rahattı.” TA/259; ...men alaçıktın daldasında caşın-ip tur-dum. “...ben küçük evin arkasında saklanıp durdum.” TA/426.

Bütüncedeki bir cümlede de bu yapının tezlik işleviyle kullanıldığı tespit edilmiştir:

...ordunan ırğı-p tur-du. “...yerinden sıçrayıp kalktı.” TS/242.

/-A tur-/ , /-y tur-/

Ene, çarçadıñ go, catıp es al-a tur-çu. “Ana, yorulmuşsundur, yatıp dinlenedur.” TA/305; *Oorusa üygö cat-a tur-sañçı, kıynalbay.* “Ağrıyorsa evde yatadır, zorlanmayıp.” TA/834; *‘Oy, it ooy kudu ele özündöy, karaçı!’ -deşip makta-y tur-gan.* “Oy, it ooy aynı kendisi gibi baksana!” diye övüp durdular.” C/305; *Sokolo-y tur-gan bir az ayant kalgan bolçu.* “Sürülecek biraz yer kalmıştı.” TA/500; *Çıda-y tur-, ceñe, mına azır, az kaldı.* “Dayan yenge, işte şimdi, az kaldı.” TA/921.

/-gon+u tur-/ , /-kan+ı tur-/ , /-o tur-/ , /-y tur-/

Bu kalıptaki tasvir fiilleri eylemin kısa zamanda olacağını bildirir:

Öş, munu kara, cügörügö tura koy-gonu tur-at! “Öş, şuna bak, mısıra doğru gidecek!” TS/15; *Al döbölörgö suu çıkpayt dep ayt-kanı tur-asın.* “O tepelere su çıkmaz demek istiyorsun.” TS/111.

Tur- fiili ile yapılan tasvir fiiller emir şeklinde ifade edildiğinde eylemin kısa zamanda yapılması gerektiği bildirilir:

Koy-o tur-çu, Tolgonay. “Bekle Tolgonay” TA/879; *Oy, dos, tokto-y tur-!* “Oy, arkadaş, bekleyiver!” TA/185.

İncelenen metinlerde olumsuzluk eki genelde birinci öge üzerine gelmiştir:

...ayalı suroo berbey turganday [al] çort buyurdu. “...hanımı soru soramayacak şekilde [o] sert buyurdu.” TS/49; *...közünö karabay turup...* “...göznün yaşına bakmadan...” TA/439.

Aşağıdaki cümlede her iki ögeye de olumsuzluk eki getirilerek fiilin anlamı kuvvetlendirilmiştir:

Kasımdan eç kaday kabar bol-bo-y tur-ba-dı bele. “Kasım’dan hiçbir haber gelmemişti ya.” TA/282.

/-(Ip) tur-/

...közünün kıyığı menen anı kara-yt da tur-at. “...gözünün ucuyla ona bakıp da duruyor.” C/200; *...keyit çekkeni sezil-ip ele tur-du.* “...müteessir olduğu hissedilip de durdu.” C/251; *İçimden uşunu bil-ip ele tur-sam da...* “İçimden onu bildiğim hâlde...”

C/374; *Alda, Alimanım ay, oşogo közü cet-ip ele tur-sa da...* “Ah, Alimanım ah, her şeyi anlasa da...” TA/227.

Ber-

Bu yardımcı fiil /-A/, /-y/ veya /-(I)p/ zarf-fiil eklerini alan esas fiillerle birlikte süreklilik ve adet hâline gelme bildiren tasvir fiilleri yapar. Bu tür fiillerin emir şeklinde ise izin verme anlamı vardır:

...attın tört ayagınan çıkkan çañ sozulup kal-a ber-di. “...atın dört ayağından çıkan toz uzayıp kalıverdi.” TS/154; *Kaçan bolso suu az, suu cetpeyt dep ele kutulup ket-e ber-esiñ, Karatay.* “Ne zaman olsa, su az, su yetmiyor, diye kurtuluyorsun, Karatay.” TS/96; *Karataydın bilegin kapkandın caaktarı sinduu kıs-a ber-di.* “Karatay’ın bileğini kapanın ağzı gibi sıkıverdi.” TS/193; *Bilbey ele kıykır-a ber-esiñer da!* “Bilmeden bağıriyorsunuz da!” BB/96; *...ketip da kala albay, ordunda katkan boydon tur-a ber-di.* “...gidemedi, yerinde donmuş gibi durdu.” C/334; *Apam unçukpay otur-a ber-di.* “Annem sessizce oturuverdi.” C/527; *...men dagı aga umtul-a ber-dim.* “...ben de ona yeltendim.” TA/394; *Süylö-y ber-, Tolgonay.* “Konuşuver, Tolgonay.” TA/450; *...mına uşunday bolot caman-cakşını çaşırıp çette-y ber-işet.* “...işte böyle olur, iyiyi kötüyü gizliyip uzaklaşıyorlar.” TS/78; *Sabırbek Kanımgöldün canına oturup, kino körböy ele süylö-y ber-gen imiş.* “Sabırbek Kanımgül’ün yanına oturup filme bakmayıp konuşmuş imiş.” TS/149; *Unçukpay oyno-y ber-gile.* “Sessizce oynayiverin.” BB/99; *Birok Seyde kıyçalıp koyboston, kamışta catkan Ismayılga salmaktuu basık menen çakında-y ber-di.* “Fakat Seyde yan çizmeden, kamışta yatan İsmail’e ağır adımlarla yaklaştı.” BB/333; *Özdörünçö üç araba bir brigad bolup, stansaga katta-y ber-işsin.* “Kendi aralarında üç araba bir ekip olup, istasyona gitsin gelsinler” C/43; *...ertereek salkında cönö-y ber-eli!* “...erkenden serinlikte gidelim!” C/162.

Ber- yardımcı fiili, -(I)p zarf-fiil ekini alan esas fiille kullanıldığında eylemin tamamlandığını ve başka birisi için yapıldığını bildiren tasvir fiilleri yapar:

...men dagı uşintip elge ayt-ıp ber-sem eken dep tiledim. “...ben de böyle millete anlatsam, diye diledim.” C/302; *Maysalbegiñdin cazgan katın dagı bir kaytalap ayt-ıp ber-çi.* “Maysalbek’inin yazdığı mektubu daha bir [defa] tekrar ederek okur musun?” TA/544; *Kezegi kelgende, Canbolotko tüşündürüp ayt-ıp ber-em.* “Sırası gelince

Canbolot’a anlatıp söylerim.” TA/1003; *Andan kalsa, canağı cañı tuugan Daniyardı koş-up ber-eyin*. “Hatta gerekirse deminki yeni akraba Daniyar’ı dahil edeyim.” C/42; *Elge oku-p ber-eyin*. “Millete okuyayım.” TA/362; *Aydoogo bir dan taştasañar, cüz dan kıl-ıp ber-em, çırpık saysañar, çınar kıl-ıp ber-em, bak tikseñer, mömö tög-üp ber-em, mal caysañar çöp bol-up ber-em, tam turguzsañar, dubal bol-up ber-em, uruk-tukumuñar köböysö, baarıñarga cay bol-up ber-em*. “Yetiştirmek için izine bir tane atsanız, yüz tane yapıp veririm, küçük bir dal dikseniz, çınar yapıp veririm, ağaç dikseniz meyvesini bol veririm, hayvan otlatsanız ot veririm, ev yapsanız, temel olurum, sayınız çoğalsa, hepinize barınak olurum.” TA/412; *Çüydün suusun talaasına бүтүндөй bur-up ber-señ da, közü toyboyt*. “Çüy’ün suyunu tarlasına hepten çevirip versen de, gözü doymaz.” TS/93.

Başta-

/-A başta-/ , /-O başta-/ , /-y başta-/

Başta- yardımcı fiili eyleme başlama yönünden tasvir etmektedir:

...añızdar açıl-a başta-dı. “...anızlar açılmaya başladı.” BB/239; ...al anı demin toktoto albay, şaşılıp oku-y başta-yt. “...o onu nefesini tutamadan aceleyle okumaya başlıyor.” C/91; ...attardı bulkuldata ketençiktetip, arabaga koş-o başta-dı. “...atları geri ittirip arabaya koşmaya başladı.” C/162; *Adegende Daniyardın şrihterin belgile-y başta-dım*. “Önce Daniyar’ın kaba hatlarını göstermeye başladım.” C/402; ...men kayra mektepke cür-ö başta-dım. “...ben tekrar okula gitmeye başladım.” C/489; ...tezek kala-y başta-dım. “...tezek dizmeye başladım.” TA/829; *Aliman solgun tartıp, kırkıra-y başta-dı*. “Aliman’ın rengi kaçıp, hırıldamaya başladı.” TA/923.

Otur-

Otur- yardımcı fiili genelde -(I)p zarf-fiil eki alan esas fiillerle birleşerek eylemin devam ettiğini bildiren tasvir fiilleri yapar:

/-(I)p otur-/

Bul kepti, men mina azır, zaman tınçtanıp, aradan kaç mevsim geçince am. “Bu sözü, ben işte şimdi, zaman sakinleşip aradan kaç mevsim geçince söylüyorum.” TA/444; *Senin akılmandığıña, kayratıña, senin küçüñö işenip caz-ıp otur-*

am. “Senin aklına, gayretine, senin gücüne inanıp yazıyorum.” TA/575; *Bir karasam çok, cön ele çarçagan emedey şaldırap, dem al-ıp otur-gan sıyaktuu.* “Bir baktığımda yok, sadece yorulmuş kişi gibi hâlsizce dinlenip oturuyor gibiydi.” C/134; *Aliman eköübüz da narının çetinen orun al-ıp otur-duk.* “Aliman ikimiz de oturağın kenarından yer bulup oturduk.” TA/298.

/-y otur-/

...menin mañdayıma sıyba-y otur-gan erim barbı! “...benim alnıma sığmayan erim mi var?” BB/146.

Tüş-

Tüş- yardımcı fiili genelde /-A/, /-y/ zarf-fiil ekini alan esas fiillere getirilerek eylemin devam ettiğini veya aniden, bir durumdan başka bir duruma geçtiğini bildiren tasvir fiilleri yapılır:

/-A түş-/ , /-o түş-/ , /-y түş-/

Talaa içi tım-tırs bol-o түş-tü. “Tarla içi sessiz oluverdi.” TA/174; *El kozgol-o түş-tü.* “Halk hareketlendi.” TA/180; *Çogulgan kalk tegiz tınçtanıp, sestey-e түş-tü.* “Toplanan ahali birlikte sessizleşip afalladılar.” TA/220; *Eldin üröyü uç-a түş-pödübü.* “Halkın ödü patlamadı mı?” TA/247; *Anın oşentip turganın körgönümdö, çekeme ısık ter cıbıra-y түş-tü.* “Onun öyle durduğunu gördüğümde, alnımı sıcak ter bastı.” TA/422; *Anın bul sözünö Seyde apkaarı-y түş-üp, coop bere albadı.* “Onun bu sözünö Seyde afallayıp cevap veremedi.” BB/78; *Seydenin cürögü da bolk etip, koşo üzül-üp түş-köndöy boldu.* “Seyde’nin yüreği de hop edip birlikte kopacak gibi oldu.” BB/304; *Közümö caş imeril-e түş-öt okşoyt* “Gözüme yaş doluyor gibi.” C/66; *Şağı singanday sustay-a түş-tü* “Gücü bitmiş gibi somurtuverdi.” C/335; *Bir ubakıtta tak töbömdön biröönün açuulu ünü çıkkanda esime kel-e түş-tüm.* “Bir vakit tam tepemde birinin sinirli sesi duyulunca kendime geldim.” C/408; *Kuugun kaysı cakka at koyor eken degenimde, cürögüm şuu dep, muzda-y түş-tü.* “Kovalamaca ne tarafa yönelecek dediğimde, yüreğim şu diye (bir anda) soğuyuverdi.” C/509.

/-(I)p түş-/

Arabadan ırgı-p tüş-üp, Caynaktan murda ozunup... “Arabadan fırlayıp Caynak’tan önce öne atılarak...” TA/360; *Samolyotton paraşyut baylanıp sekir-ip tüş-tüñ.* “Uçaktan paraşütle atladın.” TA/371; *Birok, oşol ele cerden çoçuganday arabadan sekir-ip tüş-tü.* “Fakat oracıkta korkmuş gibi arabadan atlayıp indi.” C/383; *Camiyla başın kötördü da, basıp bara catıp arabaga ırgı-p tüş-tü.* “Cemile başını yukarı kaldırdı da, yürüyerek arabaya atlayıp bindi.” C/355.

Cazda-

/-e cazda-/ , /-y cazda-/

Bu fiil esas fiille birleşerek esas fiilin bildirdiği işin olmaya çok yaklaştığını bildiren tasvir fiiller yapar:

Kelinimdin uşunday avalga cetkenine cürögüm sızdap, ölüp ket-e cazda-dım. “Gelinimin bu duruma gelmesine yüreğim sızlayıp ölüp gideyazdım.” TA/786; [Al] *cıgılıp ket-e cazda-p, peçti barıp karmap turup kaldı.* “[O] düşeyazıp sobaya gidip tutundu.” TA/775.

1.3.2.5. Deyimleşmiş Fiiller

“Birden fazla sözcüğün tek kavramı karşılamak üzere ve kalıcı olarak birleşmesi Türkçede çok sık kullanılan bir kavram işaretleme yöntemidir. Deyimleştirme, oluş/kılış gösteren sözlük biçimbirimleri oluşturmanın da en verimli yöntemlerinde biridir ve genel niteleyicilerle nitelenen durumdaki fiilin bir oluşu ve kılışı karşılamak üzere kaynaşması ile oluşur. Anlam olarak sözlük biçimbirimi olmasına rağmen sözlükte yer almayan bu yapılar fiil deyimleri olarak adlandırılabilir.”²²¹

“Fiil deyimleri “belirten veya niteleyen-nitelenen ilişkilerine göre sınıflandırılabilir.”²²²

Özne + fiil tamlaması biçimindeki fiil gövdeleri:

“Özne görünümündeki bir kelimeyle asıl veya yardımcı fiillerin oluşturduğu bu fiil gövdelerinde, özne olan sözcük genellikle üzerine iyelik eki alır. Bu iyelik eki cümledeki asıl öznenin kim olduğunun da bir göstergesidir.”²²³

²²¹ Börekçi, s. 161-162.

²²² Börekçi, s. 162.

İncelenen metinlerde geçen bu fiil gövdelerinden bazıları şunlardır: *arası acıra-* “arası açıl-” TS/78; *közü toybo-* “gözü doyma-” TS/93; *aylası kuru-* “çaresiz kal-” TS/141; *içi küy-* “içi yan-” TS/143; *cini kel-* “cini gel-” TS/143; *küçü ket-* “gücü git-” TS/208; *çaması kelbe-* “gücü yetme-” TS/263; *şayı ket-* “hâli git-” TS/265; *booru oor-* “acı-” TS/283; *cüröğü elcire-* “acı-” TS/283; *canı karay-* “canı acı-” TA/346; *el ayağı basıl-* “el ayağı kesil-” BB/110; *közü tunar-* “gözü karar-” BB/112; *könlü aynı-* “keyfi kaç-” BB/112; *cüröğü dikilde-* “yüreği çarp-” BB/143; *üröylörü uç-* “ödü kop-” BB/167; *karan tün tüş-* “zor günler gel-” BB/175; *zeni keyi-* “üzül-” BB/215; *suugum aşınıp ket-* “açlıktan zayıf düş-” BB/230; *tınçı ket-* “rahatı kaç-” BB/259; *eesi çık-* “çok kork-” BB/327; *köz tiy-* “göz değ-” C/5; *çolosu tiy-* “fırsatı ol-” C/37; *könülüm buzul-* “keyfi kaç-” C/68; *açuum kel-* “sinirlen-” C/105; *esi oo-* “şaşır-” C/115; *booru açıl-* “acı-” C/156; *könlü kel-* “gönlü gel-” C/186; *közüm karañgıla-* “gözü karar-” C/212; *başım aylan-* “başı dön-” C/214; *ızası cazıl-* “üzüntüsü dağıl-” C/244; *cüröğü muz bol-* “yüreği buz ol-” C/287; *közü ilin-* “közü iliş-” C/288; *içi cılı-* “içi ısın-” C/315; *şagı sın-* “kalbi kırıl-” C/335; *canım tınçı-* “canı rahat etme-” C/510; *ireñi buzul-* “rengi kaç-” C/413; *cin tiy-* “delir-” C/431; *oozum barabı [oozum barba-]* “ağzı varma-” TA/31; *kuduretim cetpe-* “gücü yetme-” TA/31; *telegeyim tegiz bol-* “dört başı mamur ol-” TA/98; *kol boşobo-* “meşgul olma-” TA/158; *sanaam say tappa-* “efkârlan-” TA/265; *közünön kan çaçıra-* “gözünen kan fışkır-, hiddetlen-” TA/318; *esim çıgıp ket-* “çok kork-” TA/509; *közüm açıl-* “gözü açıl-” C/372; *öñü sustaya tüş-* “rengi kaç-” C/386; *mizi kayt-* “gücü git-” TA/358; *közü ötüp ket-* “gözü geçip git-” TA/409; *cürögüm sızda-* “yüreğim sızla-” TA/786; *közüm cumul-* “gözü yumul-” TA/823; *kündörüm kuru-* “günleri zorlaş-” TA/860; *kañırığı tütö-* “üzül-” TS/282; *üröyü uç-* “ödü kop-” BB/207; *şagı sın-* “gücü kırıl-” C/335.

Bütüncede özne görünümündeki bir kelimeyle yardımcı fiillerin arasına herhangi bir kelime veya kelime grubu giren birleşik fiiller tespit edilmiştir:

içim uşunçalık cılıp “içim bu kadar ısındı” C/343; *cürögüm atırılıp ketçüdöy düküldöp* “yüreğim fırlayacakmış gibi çarp-” C/400; *kanı oşondo kayna-* “kanı o zaman kayna-” TA/347; *könlü eçtekege kelbey* “canı hiçbir şey istemeyip” BB/298; *cüröğü da bolk et-* “yüreği de hop et-” BB/304; *cürögüm şuu dep muzday tüştü* “yüreğim şu diye

²²³ Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, s. 136.

aniden soğudu” C/509; *cürögü* ‘*dağı dağı bayagı Sabırbek!*’ -*degendey tık toktoy tüş-*, “yüreği “daha daha önceki Sabırbek!” der gibi tık dur-“ TS/55.

Nesne + fiil tamlaması biçimindeki fiil gövdeleri:

Belirtili nesne ve belirtisiz nesne durumundaki kelimelerle fiillerin birleşmesinden oluşan fiil deyimleridir. Türkiye Türkçesinde olduğu gibi kalıplaşma sırasında bazı fiillerde fiil deyimini oluşturan ögeler tamamen anlamını kaybederken bazılarında bu ögelerin anlamlarını koruduğu görülmektedir.

Yalın hâldeki nesnelerle oluşan fiil gövdeleri:

ustara körbö- “traş olma-” TS/25; *kanat ber-* “kanat ver-” TS/34; *oy cügürt-* “fikir yürüt-” TS/45; *kaşım kabağım debe-* “kaşım gözüm deme-” TS/73; *söz tiygiz-* “laf çarptır-” TS/77; *kek sakta-* “kin tut-” TS/79; *kam kör-* “hazırlık gör-” TS/106; *öküm sür-* “ hüküm sür-” TS/136; *köz art-* “kıskan-” TS/215; *kol sal-* “el uzat-” TS/140; *ülgü al-* “örnek al-” TS/143; *cardam sura-* “yardım iste-” TS/143; *col berbe-* “yol verme-” TS/143; *sır aldırba-* “çaktırma-” TS/147; *moyun berbe-* “boyun eğme-” TS/255; *köz car-* “göz kamaştır-” TA/49; *dem al-* “dinlen-, nefes al-” BB/60; *köz ayırba-* “göz ayırma-” C/3; *bet aldır-* “yönlendir-” C/9; *capa tart-* “cefa çek-” BB/151; *kün sana-* “gün say-” BB/228; *bel bayla-* “bel bağla-, güven-” C/27; *kabar alba-* “haber alma-” C/21; *col tart-* “yol al-” C/242; *küç keltir* “ağırlık ver-” C/209; *sır aldırba-* “sır verme-” C/250; *keyit çek-* “müteessir ol-” C/251; *köz sal-* “göz at-” C/352; *nazar salba-* “dikkate alma-” C/363; *obon sal-* “şarkı söyle-” C/343; *uruksat ber-* “izin ver-” TA/558; *bülük sal-* “kargaşa çıkar-” TA/346; *salmak tart-* “ağır ol-” C/57; *akıl sura-* “akıl sor-” C/46; *can sabala-* “çabala-” C/136; *kulak sal-* “kulak ver-” C/289; *köksöö suut-* “arzu soğut-” TA/633; *kaygı ce-* “kaygı ye-” BB/215; *sır körsöt-* “gözdağı ver-” C/65; *kökürök kötör-* “göğüs kabart-” C/73; *kıymıçılık tart-* “zorluk çek-” C/377; *kümön sana-* “şüphelen-” C/420; *köz cügürt-* “göz gezdir-” TA/425; *sabır küt-* “sabret-” TA/569; *kan cötöl-* “kan kus-” TA/961; *can talaş-* “telaş et-” TA/924; *ün ber-* “ses ver-” C/411; *boyun taşt-* “kendini bırak-” TA/396; *kan tök-* “kan dök-” TA/400; *akıl toktot-* “akıl yürüt-” TA/411; *şırp aldırba-* “ses çıkarma-” BB/19; *can ber-* “can ver-” C/285; *can carat-* “can yarat-” TA/65; *ant ber-* “söz ver-” BB/195; *oy tap-* “fikir bul-” C/34; *cer kara-* “yere bak-” C/153; *coop kaytar-* “cevap ver-” C/389; *ubayım ce-* “kaygılan-” BB/234.

Belirli nesnelerle oluşan fiil gövdeleri:

sözün böl- “sözünü kes-” C/37; *közün kat-* “gözün kaçır-” BB/144; *canın taşt-* “canını bırak-” TS/99; *canımdı say-* “canını acıt-” TS/217; *bas çağını-* “kapat çeneni” TS/191; *küçün cıyna-* “gücünü topla-” TS/23; *öpkö-cürögüñdö suuru-* “ciğerini yüreğini sök-” BB/82; *cürögümdö bas-* “sakinleş-” BB/42; *sırın aç-* “sırını ver-” BB/155; *köñülün çöktür-* “gönlünü üzüntüye boğ-” BB/259; *demin tart-* “nefesini tut-” BB/334; *oozun bas-* “ağzını kapa-” BB/335; *kulagiñdı tos-* “kulağını ver-” TS/222; *közün alba-* “gözünü ayırma-” C/333; *köñülümdö oorut-* “gönlünü ağrı-” C/341; *közümdö ayır-* “gözümü ayır-” C/357; *közünün kıyığın sal-* “göznün ucuyla bak-” C/426; *tınçımdı al-* “rahatımı al-” C/398; *kolun şilte-* “elini salla-” C/393; *cürögüñdö toktot-* “yüreğini durdur-” TA/391; *öz namısın berbe-* “kendi bildiğini yap-” C/250; *cakasın karmat-* “hayret et-” C/266; *azabın tart-* “azabını çek-” C/31; *canın ergit-* “canını hoş et-” C/268; *betin körbö-* “yüzünü görme-” C/17; *ilebin tök-* “sıcaklığını dök-” C/355; *kabırgasın kayıştır-* “azap çek-, acı duy-” TA/453; *cüröktü elciret-* “yüreği erit-” BB/69; *canın oozuna tişte-* “canını ağzına tak-” C/227; *canımdı sadaga çap-* “canını feda et-” TA/228; *şorubuzdu kaynat-* “rahatımızı kaçır-” BB/275; *canın ur-* “canını dişine tak-” C/164; *kıyalımdı tolkut-* “hayalimi coştur-” C/310; *közümdö tüşürbö-* “gözümü ayırma-” C/363; *cürögümdö bolk et-* “yüreğimi hop et-” C/372; *sözdün uçugun tabalba-* “sözün ucunu bulama-” TA/35; *köñülümdö östür-* “gönlümü coştur-” TA/129; *cürögün tartuu kıl-* “yüreğini sun-” TA/135; *esimdi oodar-* “aklımı alt üst et-” TA/943; *kenderin kıy-* “perişan et-” TA/387; *közümdün kırın tüşürbö-* “gözümü ayırmamak-” TA/892; *cürögün üşütpö-* “yüreğini soğutma-” TA/24; *[canındı] kurmanga çap-* “canını feda et-” BB/82.

Bütüncede bazı birleşik fiillerde belirli nesne ile fiil arasına kelime veya kelime gruplarının girdiği görülmektedir:

zapkısn köp tart- “zorluğunu çok çek-” C/117; *birinin kanın biri tök-* “birisinin kanın biri dök-” TA/403.

Diğer tümleçler + fiil tamlaması biçimindeki fiil gövdeleri:

İsim + Yönelme hâli eki + Fiil yapısındaki gövdeler:

közgö ileşpe- “göze görünme-” T7; *köz aldıma tartıl-* “gözümün önüne gel-” TA/735; *taalayıma cazıl-* “kaderime yazıl-” TS/35; *içine kat-* “içine gizle-” TS/37; *esine*

al- “dikkate al-” TS/99; *bir oygo toktol-* “bir fikre gel-” TS/49; *cokko çıgar-* “yoka çıkar-” TS/107; *közünö karaba-* “gözüne bakma-” TS/96; *tekke ket-* “boşa çık-” TS/99; *közgö körünbö-* “göze görünme-” TS/116; *közgö ilbe-* “önemseme-” TA/113; *tamaşaga aylandır-* “şakaya çevir-” TS/147; *başka tüş-* “başa gel-” BB/3; *oy sanaasına ket-* “düşünceye dal-” BB/26; *tamagina tıgıl-* “boğazına tıkan-” BB/186; *tilekke cetkir-* “dilekke kavuştur-” BB/242; *kıyalga bat-* “hülyalara dal-” C/114; *oyuñarga ketbe-* “aklınıza gelme-” C/3; *kıyalga bat-* “hayallere dal-” C/283; *köñülünö alba-* “gönlüne alma-” C/195; *oyuna kel-* “aklına gel-” C/308; *kızıkka bat-* “zevke dal-” C/325; *kapaga sal-* “üzüntü ver-” C/341; *esine kel-* “kendine gel-” C/353; *kıyaldarga beril-* “hayallere dal-” C/375; *colgo çık-* “yola çık-” C/436; *kolgo tüş-* “ele düş-” TA/372; *içine batpa-* “içine sığma-” TA/1000; *kolgo al-* “ele al-” TA/692; *cürögünö kıs-* “yüreğine kıs-, bağrına bas-” C/382; *başına oynot-* “başına vur-” C/387; *sırtına çıkpa-* “dışa yansıtma-” BB/227.

Bütüncede bazı birleşik fiillerde ismin yönelme hâli ekini alan isimle yardımcı fiil arasına kelimelerin girdiği görülmektedir:

esine de al- “aklına da getir-” TS/40; *köñülünö cakın al-* “gönlüne yakın al-” C/237; *köz aldıma ele tur-* “göz önümde öylece dur-” C/397; *kalıbıma toluk kele albay cat-* “kendime tam geleme-” C/419; *oyuna da alba-* “aklına da getirme-” C/183.

İsim + bulunma hâli eki + fiil yapısındaki gövdeler:

artta kal- “geride kal-” TS/142; *esiñde bol-* “aklında tut-” BB/159; *moynubuzda kal-* “boynumuzda kal-, üstümüzde kal-” C/16.

İsim + ayrılma hâli eki + fiil yapısındaki gövdeler:

kolunan kel- “elinden gel-” TS/116; *ordunan kozgol-* “yerinden hareket et-” TS/51; *oozunan tüşpö-* “ağzından düşürme-” TS/144; *ordunan ırgı-* “yerinden kalk-” TS/225; *kubattan tay-* “güçten düş-” BB/107; *esinen ketpe-* “aklından gitme-” BB/258; *esten çık-* “akıldan çık-” C/343; *içiñden öktö*²²⁴ “içinden üzül-” TA/343; *aldan tay-* “güçten düş-” C/169; *közdön daldala-* “gözden sakla-” C/4; *betten al-* “kaba davran-” TA/887.

²²⁴ öktö: tatmin edilmemiş arzu

“Menen” edatıyla yapılan fiil deyimleri:

közünün kıyığı menen anı kara- “gözünün ucuyla ona bak-” C/200; *can dili menen beril-* “gönülden veril-” C/132; *agımı menen kete ber-* “kendi akışında sür-” TA/689.

Zarf-fiil yapısındaki gövdeler:

tömön kara- “aşağı eğmek-” BB/167; *tömön tüşür-* “aşağı düşür-” C/144; *salkın karoo-* “serin bak-” TS/141; *suy cıgıluu-* “çok yorgun düş-” BB/12; *apkaarıy tüş-* “şaşır-” BB/78; *beş kolunday bil-* “çok iyi bil-” TS/99.

1.4. ÖZEL ADLAR

“Benzeri bulunmayan, tek olan varlıklara verildiği için tek başına kullanımlarında da belirli isim özelliği gösteren adlara özel ad/isim denir.”²²⁵

Butüncede değişik türde özel adlara rastlamak mümkündür. Kудay “Hüda” C/87;

Cengiz Aytmatov çocukluk zamanında köyündeki insanların başından geçen olayları hikâyelerinde anlatmıştır. Bu yüzden yazarın kullandığı bütün özel adlar belirlidir.

1.4.1. Kişi adları

Yazar, eserlerinde gerçek hayattaki kişi adlarını değiştirmeden kullandığını söylemektedir.²²⁶

Hikâyelerde kişi adlarının genelde birleşik kelime yapısında olduğu görülmektedir: *Kanım+gül* TS/1, *Kara+tay* TS/23, *Sabır+bek* TS/55, *Mırza+kul* BB/85, *Cuma+bay* BB/88, *Bay+dalı* BB/272, *Colçu+bay* C/81, *Olco+bay* C/507, *Tolgon+ay* TA/3, *Suban+kul* TA/42, *Üsön+bay* TA/286, *Cekşen+kul* TA/464, *Maysal+bek*, TA/79, *Bek+taş* TA/504, *Temir+çal* TA/563, *Bek+tursun* TA/567, *Aşır+alı* TA/627, *Coro+bek* TA/825, *Can+bolot* TA/995.

Kırgızca kişi adlarıyla beraber alıntı kişi adları da kullanılmıştır: *Seyde* BB/23, *Ismayıl* BB/36, *Totoy* BB/108, *Kurman* BB/102, *Seyit* C/36; *Daniyar* C/154, *Camiyla*

²²⁵ Daşdemir, *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal- İşlevsel Söz Dizimi*, s. 61.

²²⁶ Abdıldacan Akmatalliev, *Çingiz Aytmatov*, 5. tom, Balalığım, Bişkek, 2009, s. 480.

C/63, Osmon C/74, Sadık C/76, Kasım, Aliman TA/113, Katyuşa TA/218, Stalin TA/488, Ayşa TA/548, Orozmat C/38, Caynak TA/79, Tokon TA/53.

Kişi adlarına sevgi, küçültme, samimiyet bildiren eklerin getirildiği görülmektedir, /+ke/, /+tay/ gibi eklerin getirilmesiyle kişi adlarında yapısal olarak da bir değişme söz konusudur: *Kurman / Kurmake* BB/94; *Ismayıl / Ismakem* BB/105; *Daniyar / Danike* C/108; *Baydalı / Baydakem* BB/128; *Cemile / Camaltay* C/469

Bunların dışında sevgi ve samimiyeti ifade etmek için “Tolgonay” ismi “Tokon” TA/159 şeklinde kısaltılmış; birleşik isim şeklinde olan “Subankul” bazen samimiyet göstergesi olarak Suban TA/53 şeklinde ifade edilmiştir. Akrabalık bildiren “Ceñe” sözcüğü de samimiyeti ifade etmek için “Ceñebay” BB/74 şekline sokulmuştur.

Akrabalık adları ve unvanlarda, isimler ilk öge olarak kullanılmıştır: Tokon-apa TA/847; Sabırbek bayke TS/162; Seyde ceñe BB/186.

Metinlerde bazen adlar yerine lakap, meslek isimleri veya akrabalık isimlerinin geçtiği de görülmüştür; bağlamdan bu isimlerin hangi kişiyi temsil ettiği bilinmektedir:

kiçine bala C/68; çala Kazak C/507; çaban ulakçı cigit TA/732.

İslamiyetin etkisiyle Arapçadan geçmiş özel adlarla da karşılaşmıştır: *Sabır+bek* TS/55; *Ismayıl* BB/36; *Seyit* C/39; *Camiyla* C/45; *Osmon* C/74; *Sadık* C/81; *Ayşa* TA/55.

1.4.2. Dil, devlet, millet adları

Metinlerde dil, devlet veya millet adları bir iki yerde geçmektedir: *Orus* BB/141, *Kırgızça, Kazakça* C/276, *Rossiya* C/299.

Bazen ülke adı yerine millet adı kullanılmıştır: *Obon, birde, kazaktın uçu-kıyırı çok aytalaasınday kenen agımda caykalıp köykölsö, birde kırgızdın zookaluu toolorunday biyik zañgırap kökölöyt.* “Melodi, bir de, Kazak’ın uçsuz bucaksız bozkırı gibi geniş akımla yayılıp yükselir, bir de Kırgız’ın yüksek dağları gibi tiz ses çıkarıp yükseliyor.” C/277; *Te tömönkü kazakta da oşondoy okuya boldu.* “Ta aşağıdaki Kazaklar’da da aynı olay oldu” TA/655.

Milleti ifade etmek için de Kırgızlar, Kazaklar yerine Kırgız ve Kazak kelimeleri tercih edilmiştir: *Kırgız menen kazaktın tandalgan töl obondoru şiretilip koşulğanday*

tuyulat. “Kırgızla Kazak’ın seçilmiş has ezgileri kaynaşıp birleşmiş gibi hissediliyor.” C/276.

1.4.3. Yer adları

Yer adları kök, gövde ve birleşik kelime yapısındadırlar.

Kök şeklinde olanlar: *Volga* BB/178, *Talas* C/81, *Kursk*, *Orel* [*Oryol*] C/15, *Çatkal* BB/254, *Saratov* C/97.

Türemiş yer adları: *Kayıñdı* TA/101.

Birleşik yer adları ise isim veya sıfat tamlaması şeklindedir: *Beş-Taş* TS/106; *Üç-Döbö* TS/217; *Kürküröö suusu* C/135, *Leningrad* C/538, *Sarı-Cayık* TA/464, *Novosibirsk* TA/286, *Kazaktın çöl talaası* TS/8.

1.4.4. Kurum ve kuruluş adları

Butüncede kurum ve kuruluş adları kısaltılmış şekilleri kullanılmıştır:

selsovet (selskiy sovet) “Köy İdaresi” TA/184; *voenkomat* (voenniy komitet) “Askerî Şube” TS/209; *kolhoz* (kollektivnoe hozyaystvo) TA/101; *MTS* (maşına traktör stansiya) “Araba Traktör İstasyonu” TS/107; *raykom* (rayonniy komitet) “İlçe Komitesi” TA/184; *partorg* (partiynoe organizatsiya) “Parti Organizasyonu” TS/276. “*Beş-Taş*” *kolhozu* TS/103 ise isim tamlaması olarak kurulmuştur.

Hayvanlarla ilgili özel ad kullanılmadığı görülmektedir. Fakat bu tür adlarından bazıları sıfatlarla birlikte kullanılarak belirli hâle getirilmiştir.

sarı corgo “sarı yorga” TA/205; *boz bee* “boz at” TS/9; *ceerde aygır* “kızıl at” TA/185.

İKİNCİ BÖLÜM

TABAN HÂLİNDEKİ ÖGELER

“Kelimelerin çekime girmek üzere aldıkları şekle kelime tabanı diyoruz. Herhangi bir isim kök veya gövdesi belli bir varlığı, herhangi bir fiilin kök veya gövdesi de belli bir hareket veya oluşu genel ve mücerret olarak işaret eder. Bir isim belli bir türdeki bir veya birden çok varlığı işaret ettiği gibi, bir fiil de belli türdeki olumlu veya olumsuz hareket veya oluşu işaret eder. Kelimeler vazife aldıklarında genel ve mücerret olmaktan kurtulmak zorundadırlar. Bu nedenle isimler teklik ve çokluk şekillerine, fiiller de olumluluk ve olumsuzluk şekillerine girerek tabanlaşırlar. Böylece anlamları da müşahhaslık kazanmış olur.”²²⁷

2.1. İSİMLERDE TEKLİK-ÇOKLUK-KOLEKTİFLİK, GENELLİK-BELİRLİLİK

“Varlıkların neyin bir, birden çok veya bir küme nesne olarak düşünüleceği; neyin genel veya özelleşmiş bir kavram olarak değerlendirileceği büyük ölçüde dillerin sözcük yapısıyla belirlenir.”²²⁸

2.1.1. İsimlerde teklik

“Zamirleri bir tarafa bırakacak olursak, çokluk şekilleriyle karşılaştırıldıklarında Türkçede isimlerin teklik şekillerinin işaretli kaldığı görülür.”²²⁹ İsimler, çokluk eki almadığı veya söz dizimsel olarak çokluk kavramı katılmadığı sürece teklik ifade eder. Türkçede teklik biçim birimi /+ø/ dir.”²³⁰

Uy+ø+du “ineği” TS/2; kol+ø+unda “elinde” TS/3; söz+ø+ü BB/189; bala+ø+ga “çocuğa” BB/189; but+ø+um “ayağım” C/496; kagaz+ø+dı “kâğıdı” TA/284.

²²⁷ Efrasiyab Gemalmaz, *Erzurum İl Ağızları: İnceleme-Metinler-Sözlük ve Dizinler*, C.1, TDK Yay., Ankara 1995, s. 263.

²²⁸ Daşdemir, *Dedem Korkut Kitabının Söz Dizimi*, s. 99.

²²⁹ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal İşlevsel Söz Dizimi*, s. 63.

²³⁰ Börekçi, s. 56.

2.1.2. İsimlerde kolektiflik (Topluluk isimleri)

Topluluk isimleri genel olarak işaretlidir. Metinlerde geçen topluluk isimlerinden bazıları şunlardır: *Kalk* “halk” TA/220; *el* “el âlem” TA/74; *tokoy* “orman” TA/372; *el-curt* “halk” C/298; *batolyon* “tabur” TS/133; *kolhoz* “ortaklaşa yürütülen köy çiftçiliği”, *polk* “alay” BB/177; *koroo-koroo* “sürü-sürü” C/515; *siler* “sizler” BB/141.

Bütüncede bazı topluluk isimleri çokluk eki almıştır: *el+der* TA/409; *tokoy+lor* “ormanlar” TA/586.

Bütüncede /+lAr/, /+Dar/ çokluk ekler getirilerek teklik isimlerden topluluk isimleri yapıldığı görülmektedir: *Camiyla+lar* C/504; *Ayşa+lar* TA/857; *aga+lar* C/27; *Nemes+ter*²³¹ “Almanlar” TA/358.

Metinde çokluk eki alarak topluluk ismi oluşturan millet adları teklik şekliyle de kullanılmıştır: *Al kırgızçaga da, kazakçaga da okşoboyt, birok tıñşap otursañ, bul obondo bayırtan bir boordoş kırgız menen kazaktın tandalgan töl obondoru şiretilip koşulganday tıyulat.* “O Kırgızcaya da Kazakçaya da benzemiyor, fakat dinlediğinde, bu melodide ezelden bir bağırdış Kırgızla Kazak’ın seçilmiş has melodileri kaynaşmış meczolup birleşmiş gibi hissediliyor.” C/276.

“Kırgız” kelimesinin sonundaki “z”nin eski bir kolektiflik eki olduğu da söylenmektedir.²³²

2.1.3. İsimlerde çokluk

2.1.3.1. Çokluk eki

“İsmi karşıladığı nesnenin sayısının birden fazla olduğunu ifade etmek için teklik şekline çokluk eki getirilerek ismin çokluk şekli yapılır.”²³³

²³¹ Muharrem Daşdemir’e göre özel isimlere gelen çokluk eki –lAr, çokluk eki değil, kolektiflik ekidir. “Türkçenin yapısal işlevsel söz dizimi, s. 64.

²³² Muharrem Daşdemir, *Türkçenin Yapısal İşlevsel Söz Dizimi*, s. 65.

²³³ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım Yay., İstanbul 1999, s. 220.

Kırgızcada çokluk eki ünlü ve ünsüz uyumuna bağlı olarak on iki varyantlıdır: /+lAr/ (+lar, +ler), /+lOr/ (+lor, +lör), /+Dar/ (+dar, +der, +tar, +ter), /+DOr/ (+dor, +dör, +tor, +tör)

Kolhozçu+lar “kolhozçular” TS/107; ...*özünçö bir nerse+ler+di küñküldödü*. “...kendince bir şeyler mırıldadı. TS/217; *Bizdi ne degen korkunuçtuu oy+lor basınta bermek*. “Bizi hangi korkunç fikirler hakir hâle getirirdi.” TA/278; *Al döbö+lör+gö suu çıkpayt*. “O tepelere su çıkmaz.” TS/111; ...*betinen tügü tüşö elek bal+dar* (<bala+lar) “...yüzünden daha tüyü dökülmemiş çocuklar ” BB/66; *Bir top öktöm kelin+der* “Bir grup cesur gelinler” TA/112; *coldoş+tor* “yoldaşlar” TS/94; *süröt+tör* “resimler” C/304...

Kırgızcada genel olarak isimlerin çokluk şekli işaretlidir. “*Bu ulam ya belirli çokluk, ya da belirsiz çoklukla ifade edilir.*”²³⁴ Bütüncede bu tür çoklukların ikisi de kullanılmıştır. Belirli çokluklar daha çok sayı sıfatlarından oluşmuştur: *eki üy* “iki ev” BB/134; *kırk cıl* “kırk yıl” TA/677; *üç kişi* TA/279; *togus kap egin* “dokuz çuval ekin” TA/522; *eki ay* “iki ay” TA/357; *tört balası* “dört çocuğu” TA/378; *üç cüz litr* “üç yüz litre” TS/99.

Birinci ve ikinci çokluk şahıs zamirleri ile çift olan bazı organ adlarındaki “z” sesi eski çokluk ekinin kalıntısı²³⁵ ve böyle kelimeler belirli çokluk bildirmektedir: *biz* TA/65; *köz* TS/115; *tiz* C/221.

Şu cümlelerde geçen “siz” zamiri çokluk değil, nezaket bildirmektedir: *Makul degen kelindi siz tıyıp salsanız, plan tolboyt*. “Kabul eden gelini siz tutarsanız, plan dolmaz.” C/33; *Siz tüşünböy ele ayta beresiz da!* “Siz anlamadan konuşursunuz da!” C/96; *Sizge şaşılış telegramm keliptir*. “Size acil telegraf gelmiş.” TA/284.

Metinlerde belgisiz sıfat ve belgisiz zamirler belirsiz çokluk yapmışlardır: *barıbzıdı* “hepimizi” TA/628; *baarıñarga* “hepinize” TA/412; *kee bir kurdaş kelinder* “bazı yaşıt gelinler” TS/36; *kee bir cerleri* “bazı yerleri” TS/61; *kee bir ubakıtta* “bazı zamanlarda” TS/71; *köp suu* “çok su” TS/96; *köp uçurda* “çoğu zaman” TS/131; *bir katarıbzı* “bir kısmımız” TS/86; *kee bir kökürök kötörüp, döğürsügön cigitter* “bazı

²³⁴ Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, s. 166.

²³⁵ Daşdemir, *Dede Korkut Kitabının Söz Dizimi*, s. 101.

göğüs gererek yürüyüp caka satan yiğitler” C/73; dalay cıl “çok yıl” TA/705; ar biribiz “her birimiz” TS/73.

Kırgızcada ismin belirsiz çokluk şekli genellikle /+lAr/, /+lor/, /+DAr/ çokluk ekleriyle yapılır: *araba+lar* BB/68; *ayıldagı+lar* “köydekiler” C/157; *sürötçü+lördün* “ressamların” C/538; *too+lor* “dağlar” BB/263; *bal+dar+dın* “çocukların” , *ayal+dar* “hanımlar” C/513; *cıldız+dar* “yıldızlar” C/256; *kız-kelin+der* “gelinler” BB/69; *soldat+tar* “askerler” TS/137; *at+tar* “atlar” C/39.

Bütüncede belgisiz sıfatla belirsiz çokluk yapılan bazı isimlerin çokluk ekler aldığı da görülmektedir: *köp cıl+dar* “uzun yıllar” C/298; *bir top öktöm kelin+der* “birkaç cesur gelin” TA/112; *neçen eşelon+dor* “nice askeri nakliye treni” TA/311; *neçen kılım+dar* “nice asırlar” TA/410; *neçen col+dor* “nice yollar” TA/599

*Sayı sıfatları ikileme biçiminde kullanılırsa çokluk kavramına yaklaşıklık katar.*²³⁶

Üç-tört kün “üç dört gün” TA/862; *beş-altı kadam* “beş altı adım” BB/107; *üçünçü-törtünçü cıdarı* “üçüncü dördüncü yılları” TA/453; *üç-tört ayal* “üç dört kadın” TA/877; *segiz-toguzdagı uluna* “sekiz dokuzdaki oğluna” TA/379; *eki-üç kündöy* “iki üç gün gibi” TA/729. *bir-eki ayda* “bir iki ayda” C/422; *üç-tört kün* “üç dört gün” TA/862; *üç-tört ayal* “üç dört kadın” TA/877.

2.1.4. İsimlerde genellik-belirlilik-belirsizlik

*Bir ismin genel veya belirli oluşu, bağlam içindeki kullanılışından anlaşılır. İsimler eğer metinde kendilerini belirginleştirecek herhangi bir çekim eki almamışsa ya da belirtisiz isim veya sıfat tamlaması oluşturmuşsa genel isim niteliği taşırlar.*²³⁷

adam TS/79; *too içi* “dağ içi” BB/334; *tokoylor* “ormanlar” TA/586; *kitep* TA/107; *bala* “çocuk” C/57 vs.

“Belirli isimler ise, isim işletim ekleri olarak oluşturulan belirtili isim tamlaması, belirtili sıfat tamlaması, tümleç kuran yapılar (zaman zarfları da dahil), özel isimler,

²³⁶ Börekçi, s. 60.

²³⁷ Kara, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 168.

zamirler, anlama ve işleve göre şahsa, zamana, yere bağlanmış isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil grupları gibi ismin hangiliğini meydana çıkaran isimlerdir.”²³⁸

...bul balalık kezdegi menin eñ taza, nariste süyüüm “...bu çocukluk çağımdaki benim en temiz çocukluk aşkım” C/502; Kazaktın çöl talaasından “Kazak’ın bozkırlarından” TS/8; üyüñdü, ata-eneñdi “evini, babanı anneni” C/535; bul adam “bu adam” C/284; bul obondo “bu melodide” C/276; bul köçö “bu sokak” TA/160.

2.2. FİİLLERDE OLUMLULUK-OLUMSUZLUK, GENELLİK

“Fiil tabanları olumluluk-olumsuzluk veya genellik özelliği gösterir. Türkçede çekimli fiiller olumluluk ya da olumsuzluk, çekimsiz fiiller genellik anlamı taşır.”²³⁹

2.2.1. Fiillerde olumluluk

“Fiilin belirttiği oluş ya da kılışın, “gerçekleştiği” veya “gerçekleşeceği” anlamını taşıyan fiillere olumlu fiil”²⁴⁰ denir.

Atamdan kat kel-ø-di! “Babamdan mektup geldi!” BB/90; Daniyardın canına döböğö çıgıp otur-ø-dum. “Daniyar’ın yanına tepeye çıkıp oturdum” C/127; Aliman meni kara-ø-dı. “Aliman bana baktı” TA/433: ...başkalarının da közüñö karabay süylö-ø-dü. “...başkalarının da gözüne bakmadan konuştu” TS/96; Anın artınan kuyruk ulaş köçönün çañı cönö-ø-dü. “Onun peşinden kuyruk gibi sokağın tozu yürüdü.” TS/58

İncelenen metinlerde belirgin bir şekilde olumlu fiil tabanlarına olumsuzluk yapan emes “değil” ve soru edatı +BI “mi” getirilerek fiilin anlamının olumlu olarak güçlendirildiği görülmektedir: Canbolottu Bektaş başınan ele öz balasında köröt emespi. “Canbolot’u Bektaş başından beri kendi çocuğu gibi görüyor değil mi?” TA/977; Birpastın ortosunda kanat baylap, alıp uçat emespi. “Aniden kanat bağlayıp uçmuyor mu?” TA/687; İşti oşolor uyuşturat emespi. “İşi onlar organize etmiyor mu?” TS/67.

Metinlerde olumlu fiillerin tur- fiili ve olumsuz soru şekli ile birlikte anlamı güçlendirdiği de tespit edilmiştir: Körsö, oşondo tilegen, samagandın barı kelgen

²³⁸ Daşdemir, Tarık Buğranın Romanlarında Söz Dizimi, s. 47.

²³⁹ Daşdemir, Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi, s. 66.

²⁴⁰ Daşdemir, Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi, s. 66.

turbaybı! “Meğer, o zaman dilediğim, istediğimin hepsi gerçekleşmemiş mi!” TA/149; *Caynak oşol balaga üstündöğü çolok tonun çeçip bergen turbaybı.* “Caynak o çocuğa üstündeki kürkü çıkarıp vermiş.” TA/380; *Canıña bıçak tiygende, eçtekege karabayt turbaybı adam.* “Canı acıdığında, hiçbir şeye bakmıyormuş insan.” TA/520; *Kişi kişinin barkın köbünçö ayrılarda bilet turbaybı!* “Kişi kişinin kıymetini daha çok ayrılırken bilmiyor mu?” BB/81.

Fiillerin olumlu ve olumsuz şekline soru edatı getirilerek de anlamca güçlendirilmiş olumlu cümleler yapılmıştır: *Uyasınan erte uçkan balapanday Maysalbegim üydön erte ketpedibi.* “Yuvasından erken uçan kuş yavrusu gibi Maysalbek’im aile ocağından erken gitmedi mi?” TA/104; *Oy, anı urgan kim, özü baştabadı?* “Oy, ona vuran kim, kendisi başlamadı mı?” TS/27; *Kat kelse özüm dele çaap barbayımbı!* “Mektup gelse kendim de koşturup gitmez miyim?” BB/102; *Cayça ele anı-munu suraştırıp ketpedibi.* “Öylesine onu-bunu soruşturup gitmedi mi?” BB/146; *Karatay silkine tüştü, anın tak köñüldögüsün aytıp catpaybı!* “Karatay silkiniverdi, onun tam gönlündekini söylemiyor mu?” TS/74; *Alimandı çöpkanada iştep cürgön cerinen özü çurkap barıp çakırıp kelbedibi!* “Aliman’ı samanlıkta çalıştığı yerinden kendisi koşarak gidip çağırmadı mı?” TA/296; *E-e, carıktık cer, ayta berse ekööbüzdükü tügönöbü.* “E-e, sevgili yer, söylenecek olsa ikimizinki biter mi.” TA/191; *Uşul minuttan tartıp, cañı turmuş, soguş turmuşu baştalbadı...* “Şu dakikadan itibaren, yeni hayat savaş hayatı başlamadı mı...” TA/189; *Ooba, cer-suu eldin ençisine tiyip, el katarı biz dağı koş aydap, egin seep, kırman bastırıp tilegibizge cetip turbaybızbı.* “Evet, yer su halkın eline verilip, el gibi biz de çift sürüp, ekin saçıp, harman dövüp dileklerimize ulaşmadık mı.” TA/150; *Kasım menen Aliman da cañı köçönün baş cagınan çarbak alışpadı bele.* “Kasım ile Aliman da yeni sokağın baş tarafından yer almadılar mı?” TA/156; *O, kokuy-oy, carıktık, menin tort müçölüm soo bolup, kolumdan kelse, özüm ele bayagıday kaptardı arabaga ırgıtıp-ırgıtıp ciberip, şakıldata aydap ketpeyt belem!* “Oy, aman oy, heyhat, benim dört uzvum sağ olup, elimden gelse, kendim de önceki gibi çuvalları arabaya atıp atıp bırakıp, hızlıca sürüp gitmez miydin?” C/32; *Dıykandın ençisi- sepken egininde - debedi bele.* “Çiftçinin hissesi- serptiği ekininde demedi miydi?” TA/53; *Ay carığında orok tartabız dep, Subankul ekööbüz kalıp kalbadık belek.* “Ay ışığında ekin biçeceğiz diye, Subankul’la ikimiz kalmamış mıydık?” TA/48; *Arabada tüşüp kele catıp, tumaktı kökürögünö kısıp*

kelbediñ beleñ. “Arabadan inip gelirken, şapkayı göğsüne sıkıp gelmemiş miydin” TA/336; *Frontko bet aldım degen boydon, bir carım ay çaması, Kasımdan eç kaday kabar bolboy turbadı bele*. “Cepheye gidiyoruz dedikten sonra, bir buçuk aydır, Kasım’dan hiçbir haber gelmedi ya.” TA/282; *Uşul cetimderdin keşigine kol salgandan körö, özübüzdün kunacındı soyup alsañ bolboyt bele!* “Şu yetimlerin yiyeceğine el uzatmaktansa, kendimizin düveyi/ kesiverseydin olmaz mıydı!” BB/316.

Aşağıdaki cümlelerde de **tartpa-** fiiline **deysinbi** “sanıyor musun” ifadesi eklenerek olumlu fiil yapılmıştır: *Soguştun zalalın men tartpayt deysiñbi*. “Savaşın zararını ben çekmiyorum diyor musun?” TA/415.

Bütüncede en fazla başvurulan yollardan biri de olumsuz fiillerle birlikte soru sözcüklerinin kullanılarak anlamca olumlu fiiller yapılmış olmasıdır: *Caydın tolgon kezindegi avgust tündörün kim bilbeyt!* “Yazın tam zamanındaki ağustos gecelerini kim bilmez? (herkes bilir)” C/254; *Kuday koşkon carın kim sagınbasın, sagınsañ da içiñde bolsun, içiñe kasta*. “Allah’ın birleştirdiği yârini kim özlemesin, özlesen de içinde olsun, içinde gizle.” C/94; *Ooba, seketiñ keteyinder, ooba! Al emes celinin karmap körgöm! Baldarım süt dese tañdayı takıldıyt, anan töşöktö catsam da uydu kantip özüm közdöböyün!* “Evet, kurban olduklarım, evet! O değil memesini tutup bakmıştım! Çocuklarım süt deyince damakları titriyor, sonra döşekte yatsam da ineği nasıl kendim gözlemeyeyim.” BB/277.

Kırgızcada soru sözcükleri, “gana” ve olumsuz emir şeklinin birlikte kullanılmasıyla da olumlu fiil şekilleri yapılmaktadır:

Emne gana surabasıñ, Seyde bilbeym dep, içinen: ”Kuday koşkon carımdı ölümgö türtüp, men özümö özüm duşman bekem! “Ne sorarlarsa sorsunlar, Seyde bilmem diyerek, içinden: “Hüda birleştirdiği yarımı ölüme itip, ben kendi kendime düşman mıyım?” BB/206; *Bizge tiyiştüü kaday gana iş bolbosun apamdan çeçilet*. “Bizimle ilgili hangi iş olursa olsun annem [tarafın]dan halledilir.” C/23.

2.2.2. Fiillerde olumsuzluk

“Fiilin belirttiği oluş ya da kılışın “gerçekleşmediği” veya “gerçekleşmeyeceği” anlamını taşıyan fiillere de olumsuz fiil denir.”²⁴¹

²⁴¹ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 66.

Kırgızcada esas olumsuzluk eki */-BA/, /-BO/'dur*. Fakat çekimli fiillerde *cok*, *emes*, *elek* sözcükleriyle de olumsuzluk yapılır.

Bar-ba-yt andayıñarga! “Gitmeyecek öyle işlerinize!” C/31; *Antip kara-ba*. “Öyle bakma.” BB/161; *işte-be-* “çalışma” TS/99; *Eginder al suudan bir tamçı da kör-bö-yt*. “Ekinler o sudan bir damla da görmüyor.” TS/99; *Iylaganımdı Aliman ugup koy-bo-so eken*. “Ağladığımı Aliman duymasın.” TA/744; *Aytor ak tilek kandaydır bol-bo-sun köptün tilegine üzöngülöşüp, cerde kal-ba-yt eken go*. “Kısacası ak dilek nasıl olsa çoğunluğun dilekleriyle gerçekleşip yerde kalmıyormuş” TA/15; *Camiyla unçuk-pa-yt*. “Cemile konuşmadı.” C/95; *Bir kişinin kör ookatı kayda öt-pö-yt deysiñ*. “Bir kişinin kör hayatı nerede geçmez sanki.” TA/675; *kork-po-* “korkma” TA/78; *küt-pö-* “bekleme” BB/155.

Kırgızcada adet ifadeli geçmiş zamanın olumsuzu iki şekilde yapılmaktadır: olumsuz fiil tabanlarına */-gAn/, /-KÖn/* partisip eki getirilmekte veya olumlu fiil tabanları *cok* ve *emes* sözcükleriyle olumsuz hâle getirilmektedir.

Cerge eç kim tüş-kön cok. “Yere (aşağıya) hiç kimse inmedi.” BB/11; *Seyde bil-gen cok*. “Seyde bilemedi.” BB/190; *Daniyardan eçteke sura-gan cokmun*. “Daniyar’dan hiçbir şey sormadım.” C/154; *Kasım anı menen gana kutul-gan cok*. “Kasım sadece bununla kurtulamadı.” TA/114; *...anda bil-gen emes ekenmin*. “...o zaman bilememiştim.” C/304; *...tüşün-gön emes okşoyt*. “...anlamamış galiba.” C/522; *Ömürü antip at çaap kör-gön emes çıgarmin*. “Hayatımda böyle at koşturduğumu görmemişim belki de.” TA/519.

Metinlerde, soru eki getirilerek de anlamca güçlendirilmiş olumsuz cümleler yapılmıştır: *Karatay, sen tünküsün sugatta bolosuñbu?* “Karatay, sen geceleri sulama yerinde oluyor musun?” TS/99; *Anı emne kuday almak bele oşondon!* “Onu, Allah alacak mı bundan.” C/198; *Sabır kıl, Kasımdı akırındap unutkan, sendey kelin cerde kalabı*. “Sabret, Kasım’ı yavaş yavaş unutmaya çalış, senin gibi gelin yerde kalır mı?” TA/439; *Kasım öldü-sen emi ketkin, keregiñ cok, başka biröögö tiyip ketkin dep oozum barat bele? Süyüüsüz adamdardın otu küyüşöbü?* “Sevgisiz adamların ateşi yanar mı?” TS/39; *Al coop bugün ele payda bolo kalıptırbi?* “O cevap tek bugün peyda oluverdi mi?” TS/63; *Mına, cıygan-tergenibizdi çal-kempir biz koşo alıp ketmek belek...* “İşte, yığıp yığıştırdığımızı biz yaşlılar birlikte götürecektir miyiz...” C/53.

İncelenen metinlerde olumlu fiillerle birlikte soru zamirlerin veya zarfların kullanılmasıyla da anlamca olumsuz fiiller yapıldığı görülmektedir: *Akmak da! Bolboso öz ırısın tebelep, tentigen musapır menen **kim ele erçip ketsin!*** “Ahmak da! Yoksa kendi rızıkını çiğneyip, başıboş mazlumun peşinden kim gitsin?” C/513; *Anan men **kantip aytmak elem.*** “Sonra ben nasıl söyledim.” TA/34; *Süröt degen **kimdin oyuna kelsin anda.*** “Resim çizmek kimin aklına gelsin o zaman.” C/308; *Ayıl da ar kimdin sırtı belgiliüü emespi, mınday işke bara turgan eç kim çok bolçu, andan kalsa üç cılkını birdey **kayda batırat ele.*** “Köyde herkesin sırtı belli değil mi, böyle bir işi yapacak hiç kimse yoktu, üstelik üç atı birden nerede barındıracaktı.” TA/467; *Bar, Staliñge aytkın!* “Var, Staline söyle!” TA/488; *Biz açka cürgöndö, silerge **kim ookat taap beret?*** “Biz aç gezerken, sizlere kim yiyecek temin edecek?” TA/489; *Co-cok, kolhozgo bölüngön suu cetişpese Karatay **emne kılmak ele.*** “Yo, yok, kolhoza bölünen su yetmese Karatay ne yapacaktı yani?” TS/70; *Başkarmalar tamanı cerge tiye elekte biri ketip, biri kelip, kolhoz başalaman: oşondoy şartlarda **kaysı cañı sunuş, cañı demilge turmuşka aşmak ele.*** “İdarecilerin ayakları daha yere değmemişken biri gidip, biri geliyor, kolhoz karışık: Böyle şartlarda hangi yeni öneri, yeni hamle gerçekleşecektir.” TS/129; *Köñülü bolso, ketele **berbeybi, baykuş bala, maga küygöndö emne çıktı?*** “Gönlü olsa, gidiverseydi, zavallı çocuk, bana üzülünce ne oldu?” TA/749; ***Kim beriptir** saga mınday ukuktu?* “Kim vermiş sana böyle hakkı?” TS/177; *Soguş adamdı tunt kılat, taş boor, özümçül kılat, ayban kılat dep **kim aytat?*** “Savaş insanı kaba yapar, acımasız, bencil yapar, hayvan yapar diye/[bunu]/ kim söyledi?” TA/676; *Suu **kantip kötörlösün?*** Su nasıl yükselsin? TS/260; *Arıktardı tüzüktöp çaptırbay, başkarma menen murap **emnege basıp cüröt...*** “Arıkları düzleyip biçmeyip, idareciile mirab negeziniyorlar.” TS/261; *Uşintip kaysı ubakıtka çeyin tiriçilik ötöörün **kim bilet?*** “Böyle hangi zamana kadar geçim sağlanır kim bilir?” BB/224; *Ayal degen **kaçan araba aydaçu ele?*** “Kadın dediğin ne zaman araba sürmüş ki?” C/31; *Ayal degen kудay eteginen aytıp, üyündö bereke tursa, başka **emneni tilemek ele.*** “Kadın dediğin Hüda yüzüne gülüp, evinde bereket olsa başka ne dileyecek.” C/52; *Sadıktan artık erdi al **kaydan tapmak ele?*** “Sadık’tan iyi kocayı o nereden bulacaktı?” (bulamaz tabi) C/516; *Oşondoy, paygambarday bolgon keyneneni **kaydan tabat eken al!*** “Öyle, peygamber gibi olan kayınvalideyi nereden bulacaktı o!” (bulamaz tabi) C/516.

Olumsuz fiil tabanlarına olumsuzluk yapan *emes* “değil” ve soru edatı *-BI* “mi” gelerek fiilin anlamı güçlendirilmiştir:

Biz oşonu körmökkö kayrılıp kaldık, antkeni- mından narı orok malında oñoy menen kündüzü kol boşoboyt emespi. “Biz onu görmek için uğradık, çünkü bundan sonra hasat zamanında kolay kolay gündüzleri müsait olmuyoruz.” TA/158

Kırgızcada zarf-fiil +A *elek* şekli de olumsuzluk bildirmektedir:

Seni tünküsün talaadan kör-ö elekmin! “Seni geceleri tarlada görmedim!” TS/99; *Bolboso emne üçün “Üç-Döbödöğü” cügörü uşul küngö çeyin bir tamçı suu iç-e elek?* “Öyle olmazsa niçin Üç-Döbödöki mısır şu güne kadar bir damla su içmemiştir?” TS/109

Şart ekini alan olumlu fiil olumsuzluk bildirebilmektedir: *Seyde üçün anın bul cönököy sözdörü kaçalık kıyın ekenin bala bilse!* “Seyde için onun bu öylesine sözleri[nin] ne kadar zor olduğunu çocuk bilse!” BB/106; *...koldon kelse...* “...elden gelse (gelmiyor)...” C/270

Aşağıdaki cümlede ise şart kipini alan olumlu fiil ile *kana* kelimesi birleşerek olumsuzluk bildiren cümle yapılmıştır: *Attiñay, ketmenin kötörüp, Subankul kelse kana, attiñay, kombaynin aydap Kasım egin çaap kirse kana, attiñay, kırmanga kızıl tartıp, Caynak arabasın kubalap kelse kana!* “Ah, kazma küreğini alıp, Subankul gelse keşke, biçerdöverini sürüp Kasım ekin biçerek gelse keşke, harmana ekin taşıyıp, Caynak arabasını koşturup gelse keşke!” TA/418; *Ataganat, koldon kelse kagazga cazıp oturbay, bul ukmuştuu obondun özün salıp bersem kana!* “Heyhat, elden gelse kâğıda yazıp oturmadan, bu acayip melodinin özünü söyleyebilsem, nerde!” C/270.

Metindeki bir cümlede *tursun* sözcüğü kendinden önceki olumlu fiili anlam bakımından olumsuz yapmıştır: *A bu inim ceñesine biröönü cakin cuutmak tursun, karatıp da koyboyt.* “A bu yeğenim yengesine birini yaklaştırmak [şöyle] dursun, baktırmaz bile.” C/35.

2.3.3. Fiillerde genellik

“Fiillerin genellik durumları, olumsuzlukları karşısında işaretsizdir. Fiil kök veya gövdelerinden isim soylu kelime (isim, sıfat, zarf, edat vs.) türeten bazı eklerin fiilleri

olumsuz şekillerine eklenememesi, bu tür yapılarda fiillerin genel kullanımlarının esas alındığını göstermektedir.”²⁴²

Tuu-ø+gan “akraba” (tuu-: doğ-mak) C/476; *bil-ø+giç* “bilgili, bil-mişlik” TA/294; *il-ø+giç+ti* “ilgici” BB/32; *ölçö-ø+güç* “ölçen alet” TS/113; *aç-ø+kıç* “anahtar” TS/218; *kuu-ø+gun* “kovalayan” C/513; *kır-ø+gın* “kırgın, katliam” TA/246; *sol-ø+gun* “solmuş” TA/905; *uç-ø+kun* “kıvılcım” C/261 vb.



²⁴² Cengiz Alyılmaz, *Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi SBE Erzurum, 1994, s. 45.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAVRAM İLİŞKİLERİ

*Kavram ilişkileri taban hâlindeki öğelere getirilen dışa dönük görev elemanlarıyla gerçekleştirilir. Bu kuruluşlar sürekli kavram ifadesi taşıyan kuruluşlardan farklı olarak dili kullananların bütünü için değil haberleşenlerin belirli kesimi için geçerlidir. Dolayısıyla taşıdıkları ifade de genel değil, nisbi'dir.*²⁴³

3.1. İSİM ÇEKİMLERİ

*“İsim çekim eklerinden çokluk veya iyelik ekleri duruma ve metne, hâl ekleri ise cümleye dönük görev elemanlarıdır.”*²⁴⁴

3.1.1. İyelik

*“İyelik ekleri isim karşıladığı nesnenin bir şahsa veya bir nesneye ait olduğunu ifade eden işletme ekleridir.”*²⁴⁵ *“Bunlar oluşturdukları belirli isim tamlamasında isim-fiillerden sonra kullanıyorsa, aynı zamanda ilgili oldukları yan cümlelerdeki öznenin kim olduğunu gösterirler.”*²⁴⁶

Teklik	Çokluk / Nezaket
1. Şahıs +m	<u>+b+Iz</u> , <u>+b+Uz</u>
2. şahıs +ñ	+ñAr
nez. <u>+ñ+Iz</u> , <u>+ñ+Uz</u>	<u>+ñIz+dAr</u> , <u>+ñUz+dAr</u>
3. şahıs +ø, +n	+ø, +n

1. Birinci teklik şahıs iyelik eki /+m/

Ünlüyle biten isimlere +m; ünsüzle biten isimlere ünlü uyumuna göre bağlantı ünlülerini alarak eklenir:

²⁴³ Kara, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 172.

²⁴⁴ Kara, s. 172.

²⁴⁵ Ergin, Türk Dil Bilgisi, s. 221.

²⁴⁶ Kara, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 176.

Ata+m+dan “babamdan ” BB/90; *apa+m menen karındaş+ı+m+da* “annem ile kızkardeşimde” C/19; *Tektüü-kuttuu cerdesiñ bala+m!* “Asil kutlu yerdesin çocuğum!” C/50; *Kelin+i+m+din iyinine baş+ı+m+dı cölöp kıyşaydım.* “Gelinimin omuzlarına başımı dayadım.” TA/306; *Caynag+ı+m+dı, Maysalbeg+i+m+di, Kasım+ı+m+dı, Subankul+u+m+du* “Caynağım’ı, Maysalbekim’i, Kasımım’dı, Subankulum’u” TA/635; *Tuugandar+ı+m kelgende közdön daldalap bekitip koyom.* “Akrabalarım geldiğinde gözden uzak saklıyorum.” C/4; *Aytar+ı+m+dı bilbedim* “Söyleyeceğimi bilmedim” C/270; *Esiñdebi menin aytkandar+ı+m?* “Aklında mı benim söylediklerim?” TA/63.

2. İkinci teklik şahıs iyelik ekleri /+n, +ñ/, nezaket eki /+ñ+Iz/, /+ñ+Uz/

Ünlüyle biten isimlere /+n/, /+ñ/; ünsüzle biten isimlere ünlü uyumuna göre bağlantı ünlüsü olarak eklenir:

Senin kol+u+ñ+da üş cüz litr suu bar. “Senin elinde üç yüz litre su var” TS/96; *Ata+ñ keldi, karaçı, Tokon, ata+ñ keldi!* “Atan geldi, bak, Tokon, ata geldi!” TS/22; *...uurunu köz+ü+ñ menen körüp, kol+u+ñ menen karmap alğan ceriñ cok.* “...hırsız gözünle görüp, ellerinle yakalamadın ki.” TA/471; *Bar emi, bala+ñ ıylap catkandır...* “Git şimdi, çocuğun ağlıyordur...” BB/164; *Minakey amanat+ı+ñ* “İşte emanetin” C/424; *uul+u+ñuz* “oğlunuz” TA/286; *Üy+ü+ñüz+gö bara beriniz.* “Evinize gidebilirsiniz.” TA/793; *Kayda küyö+ñüz?* “Nerede kocanız?” BB/200.

3. Üçüncü teklik şahıs iyelik ekleri /+ø/, /+n/

Tamlanan ekinden sonra gelen üçüncü teklik şahıs iyelik eki, hâl ekleriyle birlikte kullanıldığında zamir n’si ile karşılanır. Hâl eki almayan durumlarda şahıs eki sıfır biçim birimidir:

Cer uul+u+ø Maysalbek! “Yer oğlu Maysalbek!” TA/545; *Kanımgüldün cürögü+ø* “Kanımgül’ün yüreği” TS/56; *kulağ+ı+ø ukkandarına* “kulağı duyanlara” TA/411; *adam balası+ø* “adam çocuğu” TA/413; *Totoydun küyö+sü+ø Baydalı* “Totoy’un kocası Baydalı” BB/170; *Enemdin bala+sı+ø!* “Anamın oğlu!” BB/33; *bala+sı+n+a* “çocuğuna” TS/32; *Seydeni kol+u+n+an tarttı* “Seyde’yi elinden çekti.” BB/58; *bala+nın cürög+ü+n+dö* “çocuğun yüreğinde” TA/386; *Totoydun baldar+ı+n+a* “Totoy’un çocuklarına” BB/108.

4. Birinci çokluk şahıs iyelik ekleri /+bIz/, /+bUz/

Kolhoz+u+b+uz çoñ colgo cakin “Kolhozumuz büyük yola yakın.” TA/230; *bizdin ayıl+ı+b+ız+da* “bizim köyümüzde” TA/458; *Ekö+ö+b+üz bala+b+ız+dı süyöbüz*. “İkimiz çocuğumuzu seviyoruz.” TS/40; ...*büt turmuş+u+b+uz+du, baştan ötkön-ketken kündör+ü+b+üz+dü, azap-tozog+u+b+uz+du, uktabagan tündör+ü+b+üz+dü, agargan çaçtar+ı+b+ız+dı, karıgan kızdar+ı+b+ız-dı, cetim-cesir kalgan+ı+b+ız+dı, dayraday akkan köz caş+ı+b+ız+dı, kayrat+ı+b+ız+dı, muñ+u+b+uz+du tuu karmaganday ceñiştüü kelgen cooker+i+b+ız+ge alıp bara cattık*. “...bütün hayatımızı, başımızdan geçen günlerimizi, azabımızı, uyumayan gecelerimizi, ağarmış saçlarımızı, yaşlanmış kızlarımızı, yetim dul kalanlarımızı, derya gibi akan gözyaşlarımızı, sabrımızı, dertlerimizi bayrak tutmuş gibi zaferle gelen askerimize götürüyorduk.” TA/611; *başkarmalardın aldına da barış+ı+b+ız ali!* “idarecilerin yanına da varırız belki!” TS/276; *karmaşkan+ı+b+ız iş boldu* “yardımlaşmamız iyi oldu.” TA/248.

Metinlerde birinci çokluk iyelik ekinin bazen düştüğü görülmektedir:

Bizdin sarı corgo+ø eken. “Bizim sarı yorga idi.” TA/534; *bizdin askerler+ø* “bizim askerler” TA/586; *bizdin ayıl+ø+da* “bizim köyde” TS/150; *bu bizdin eki üy+ø+dün ıntımagın* “bu bizim iki evin birliğini” C/22.

5. İkinci çokluk şahıs iyelik ekleri /+ñ+Ar/ nezaket /+ñ+Iz+dAr/, /+ñ+Uz+dAr/

Silerdin uul+u+ñ+ar, cerdeş+i+ñ+er+di eç kaçan unutupaybız. “Sizlerin oğlunuz, hemşehrinizi hiçbir zaman unutmayız.” TA/584; *kat+ı+ñ+ar+dan aylanayın!* “mektuplarınıza kurban olurum!” C/85; *Ar kim+i+ñ+er öz+ü+ñ+ör+çö kanat şiltep kalbadıñarbı...* “Her biriniz kendinizce kanat çırpmaya hazırsınız” C/535; *Uruk-tukum+u+ñ+ar köböysö, baar+ı+ñ+ar+ga cay bolup berem*. “Sayınız çoğalırsa, hepinize barınak olurum.” TA/412.

Metinlerde ikinci çokluk şahıs iyelik eklerinin nezaket şekline rastlanmadı.

6. Üçüncü çokluk şahıs iyelik ekleri /+ø/, /+n/

Üçüncü çokluk şahıs iyelik ekinin kullanımı üçüncü teklik şahıs iyelik ekinde olduğu gibidir:

Kıymınday baldardın kol+dor+u+ø “küçücük çocukların elleri” C/165; *alardın biri+ø* “olardan biri” C/367; *arabalardın döngölög+ü+ø* “arabaların tekerleği” TA/270; *alardın oşondogu+su+ø* elestelet “onla zamanki durumları canlanıyor” TA/274; *alardın dosçulug+u+ø* “onların arkadaşlığı” TS/79; *alardın közdör+ü+ø* “onların gözleri” TS/115; *askerge ketkender+i+n+en acırap* “askere gidenlerinden ayrılıp” TA/347; *...koşunalardın ogorod+u+n+a kiret*. “...komşuların bahçesine girer.” TS/2.

3.1.2. Hâl (Cöndömö)

“Bir isim cümle içinde çok çeşitli görevler üstlenir. Bu görevlerin her birine hâl denir. İsimlerin birbirleriyle veya fiil / yüklem fiiliyle olan ilişkilerinin şekillendirdiği hâller Türkçede hâl ekleri ve son çekim edatları ile kendini gösterir.”²⁴⁷

3.1.2.1. Aitlik hâli

“Aitlik hâli, ya üzerine geldiği isme ait olan bir varlığın yerini tutan aitlik zamirleri ya da varlığın bulunduğu yeri, zamanı gösteren aitlik sıfatları yapar.”²⁴⁸

/+ø/

narı+[dağı] tam “öte[deki] ev” BB/37; *narı+[dağı]* *künöstö* “öte[deki] güneşli yer” BB/90.

/+ø+kI/, /+ø+kU/

Bu ek daha çok zaman ve yön bildiren isimlere gelerek aitlik bildiren sıfatlar yapar:

...erteñ+ki *köcösün* *kaynatuuda*. “...yarınki yemeğini kaynatmakta.” C/292; *Alimandın bugün+kü* *kılğan cakşılıgına* “Alimanın bugünkü yaptığı iyiliğine” TA/735; *bıltır+ki* “geçen seneki” BB/293; *cogor+ku* *ayıldık bir kişi* “yukarıdaki köylü bir kişi” TA/655; *murun+ku* *dosunan ülgü aluuga* “önceki arkadaşından örnek almaya” TS/143; *tömön+kü* *kazakta* “aşağıdaki Kazaklar’da” TA/655.

²⁴⁷ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 71.

²⁴⁸ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 72.

/+DI+kI</+DI+ki/+DI+kI < +DIn+kI< nIn+kI

/+nI+kI < +nIn+kI²⁴⁹

/+dI+kI/, /+dU+kU/

...eki at cana brigadir aytkan Daniyar+**dıki** ekenin taanıp... “...iki at[ın] demin ekip başının bahsettiği Daniyar’ınki olduğunu anlayıp...” C/106.

Biz+**diki** bolso, bizge su bugün tünü zarıl. “Bizim [tarlaya] ise, bize su bugün gece lazım.” TS/217; Menin uulum+**duku** ele tura çıgat. “Benim oğlumun dedikleri doğru çıkacak.” TA/161; E-e, carıktık cer, ayta berse eköbüz+**dükü** tügönöbü? “Ee, sevgili yer, söylenecek olsa ikimizdeki [söz] biter mi?” TA/191.

/+nI+kI/, /+nu+ku/

Tigi+**niki**+ndey cakşı bolo albadı. “Ötekininki gibi iyi olamadı.” TS/142Ekö men+**iki**. “İkisi benimki.” C/109 “Oy, aldağı caman kantet, ceñe uşu+**nuku** bele! “Oy, şu zavallı ne yapıyor, yenge onun muydu ki?” C/66.

/+DA+gI/, /+DO+gU/

... kolun+**dagi** calgız kunacını “elindeki yalnız ineği” BB/225, ... ayıl+**dagi** eski nuskaluu, kadirman baybiçelerdin biri “... köydeki eski eşi olmayan, kıymetli ihtiyarlardan biri” C/22; arıktın kaşatın+**dagi** badal “arığın yüksek kıyısındaki fundalık” BB/19; asman+**dagi** samançının colu “gökyüzündeki Samanyolu” TA/791; ... okuu kitepterin+**degi** süröttör “okul kitaplarındaki resimler” C/305; ... tegerek+**tegi** tokoylor capıra kıyrap, front+**togu** çabuulduñ çoñ colu açılıptır. “... çevresindeki ağaçlar devirilip, cephedeki taarruzun büyük yolu açılmış.” TA/586; oşon+**dogu** Camiyla menen Daniyardı “o zamanki Cemile ile Daniyar’ı” C/530; arıktın tübüün+**dögü** taştar “arığın dibindeki taşlar” TS/169.

3.1.2.2. Ayrılma hâli

“Bir yerden veya şeyden ayrılmayı, uzaklaşmayı kurtulmayı bildiren²⁵⁰ hâldir.

/+Dan/, /+nAn/

²⁴⁹ Çengel, s. 113.

²⁵⁰ Kara, Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 182.

Ayrılma, uzaklaşma işlevlerinin dışında başka işlevlerin yapımında da kullanılan /+Dan/ ekinin Kırgızcada ünlü ünsüz uyumlarına bağlı olarak 12 ses birimsel değişkeni vardır: /+DAn/ (/+dan/, /+den/, /+tan/, /+ten/): *Aylım+**dan** ketip baratam*. “Köyümden gidiyorum” BB/89. /+DOn/ (/+don/, /+dön/, /+tan/, /+tön/): *...üy+**dön** erte ketpedibi*. “...evden erken ayrıldı ya.” TA/105; *...samolyot+**ton** paraşyut baylanıp sekirip tüştüñ*. “...uçaktan paraşütle atladın.” TA/371.

Bunlardan n’ile başlayanlar III. teklik ve III. çokluk iyelik eki +n’den sonra gelmektedir: atasın+dan> atasın+nan> atasınan /nAn/ (+nan/, /+nen/); *atası+**nan**, bir tuuganı+**nan*** “babasından, kardeşinden” BB/8; /+nOn/ (+non/, /+nön/): *küyösü+**nön*** “kocasından” BB/8; *Irçının kömökösü+**nön** çıkkan ün elebi?* “Şarkıcının ağzından çıkan ses mi?” C/267

3.1.2.3. Benzerlik hâli

*Fiilin “tarz”, ismin “sıfat” bakımından benzetildiği unsuru gösterir.*²⁵¹

/+ø/

altın+ø köl “altın göl” TA/57; *kümüş+ø kuyruk* “gümüş kuyruk” TA/462; *asel+ø cıt* “bal koku” TA/57.

/+sıyaktu/

Sıyak+luu şeklinde iki ögeden oluşmuş bir biçim birimidir.²⁵²

cazğı tumanduu kün sıyaktu cıluu meerim “yaz[da]ki dumanlı gün gibi sıcak merhamet” C/314; *...sırdaş kurbular sıyaktu elek*. “...sırdaş arkadaşlar gibiydik.” C/72; *Men sıyaktu temir coldu kuçaktap kakşagan pende* “Benim gibi demir yoluna sarılarak acı acı ağlayan kul” TA/322; *deñiz sıyaktu çaypalıp şuuldagan [terekter]* “deniz gibi dalgalanıp hışıldayan [kavaklar]” BB/3.

/+DAy/

...kişini bala+day işenimdüü karayt. “...kişiye çocuk gibi inançla bakar.” BB/104; *Alardın baarı egiz kozu+day birine biri okşoş boluçu*. “Onların hepsi ikiz kuzu gibi birbirine benziyordu. C/80; *Sen da men+dey sagınat turbaysıñbı*. “Sen de benim

²⁵¹ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 73.

²⁵² Azırkı Kırgız Adabiy Tili, s. 48.

gibi özlemiyor musun?” TA/419; *carkıragan caan+day* *taza sözdör* “parlayan yağmur gibi temiz sözler” TA/670; *Türlörün körsön coo sayıp kelgen+dey*, *közdörü çırak+tay caynap*, *cüzdörünön nur togülöt*. “Hâllerini görsen düşmanı yenip gelmiş gibi gözleri çıra gibi ışıldıyor, yüzlerinden nur dökülüyor.” TA/76; ...*çırak+tay* *cigitter eken*. “...mum gibi yiğitler idi.” TA/221; ...*öz balam+day alpeçtep bagam*. “...öz çocuğum gibi uğraşıp bakarım.” TA/837; *Canım+day körgön öz enem da munun maanisin tüşünböş ele*. “Canım gibi gördüğüm öz annem de bunun manasını anlamazdı ki.” C/526.

/+DOy/

...*cakın boordoştor+day* *sezdiret*. “...yakın kardeşler gibi hissettiriyor.” BB/80; ...*andan-mundan tiygen möndür+döy tamçı* “oradan buradan gelen dolu gibi damla” TA/618; *Bul cerde ança dele ukmuştuu eçteke cok+toy*. “Burada o kadar da ilginç hiçbir şey yok gibi.” C/128 *Kasımın bolso, kombayındin üstündö uçuuga çamıngan bürküt+töy...* “Kasım’ım ise, biçerdöverin üstünde uçmaya hazırlanan kartal gibi...” TA/200

/+çA/

caş bala+ça şoloktop “küçük [bir] çocuk gibi hıçkırıp” C/500; ...*diykandar+ça* *aytkanda altı kulak!* “...çiftçilerimizce söylersek altı kulak!” TS/96; *Camiyla menen Daniyar+ça kimder taalayluu bolbos!* “Cemile ile Daniyar gibi kimler mutlu olmaz?” C/543; *Karatay balık+ça aptığıp...* “Karatay balık gibi nefessiz kalıp...” TS/213; *Orus kelinder frontto erkek+çe multık atıp cüröt*. “Rus gelinler savaşta erkek gibi silah atıyorlar.” BB/141; *Orozmat eerde çalkalay berip, argası tügöngön kişi+çe ontodu*. “Orozmat eyerde başını geriye atıp (sendeleyip), çaresi bitmiş kişi gibi inledi.” C/32; ...*caş bala+ça sooronuuga şaşabız*. “...küçük [bir] çocuk gibi avunmaya acele ederiz.” TA/281; ...*kudu ele caş kızdar+ça arıktan tak sekirip, üygö cügürüp kirip, anan özünçö ele ırdap cüröt*. “...aynı genç kızlar gibi arıktan zıplayarak, eve koşarak girer, sonra kendince mırıldanırdı.” C/56.

/+çasınan/

[Men] *eñ akırı, süzönök ulak+çasınan kabaktın astınan ülüröyö tikteym*. “[Ben] en sonunda vurağan oğlak gibi kaşın altından donuk gözlerle süzüyorum.” C/65; *Parovoz az da bolso dem alıp ketken kiçinekey stansiya menen koştışkonsup,*

alp+çasınan bardık bulkungan küçü menen kıykırdı. “Lokomotif az da olsa dinlendiği küçücük istasyonla vedalaşıp bir kahraman gibi bütün depreşen gücüyle bağırırdı.” BB/21.

/+ø sımalı/

...adamdın asmanga uçup çıkkın cürögü sımalı, nebır nazık, nebır tolukşugan küülördü töktürüp, bezelenip sayray turgan “...insanın göklere uçarak çıkan kalbi gibi öyle nazık, öyle coşturan nağmeleri döktürüp, feryat ederek ötüyordu.” TA/41; *Alardın dosçulugu, adam kattabay kalgan calgız ayak coldu çöp baskan sımalı.* “Onların dostluğu, adam yürümeyen yalnız patika yolu ot sarmış gibi.” TS/79.

/+ø öñdүү/

...keçirgin Aliman öñdүү kelinimdi. “...bağışla Aliman gibi gelinimi.” TA/626; *Uşul gimn öñdүү aalamday obondu caratkan.* “Şu ulusal marş gibi âlem çapında melodiye oluşturan” C/370.

/+ø sñarınday/

Oşondo, kızuu kele catkan tökmö cörüşünön, cañılıp, kayra oşol zamat oñolo ketken sñarınday [küç aldı]. “O sırada hızlı gelen asil at, yürüşünden tökezleyip, tekrar o anda düzelmiş gibi [güç aldı].” C/360.

3.1.2.4. Birliktelik hâli

“Cümledeki yargının gerçekleşmesinde özneye eşlik eden veya onunla birlikte yargıya konu olan ögeyi gösterir.”²⁵³

/+ø koşo/

Al teñselgende koşo teñselgensip, közüm karañgılap cattı. “O sallanınca [onunla] birlikte sallandığımdan, gözüm karardı.” C/215; *Kasımdın artınan cügürüp barıp koşo ölöyün.* “Kasım’ın arkasından koşarak gidip birlikte öleyim.” TA/437; *Anda men da koşo barayın.* “O zaman ben de beraber gideyim.” TA/900...

/+menen koşo/

²⁵³ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 74.

*Camiyla **menen košo** anın küç-kayratı, bilgiçtiği ketkendey...* “Cemile ile birlikte onun gücü cesareti, bilgiliği gitmiş gibi...” C/521; *...özüm **menen košo** kör astına ala ketembi?* “...kendim ile beraber kabre götürür müyüm?” TA/28; *Al kagaz **menen košo** kolhozdu namına polktun komandirinen kat da kelgen.* “O kâğıtla beraber kolhozun adına alay komutanından mektup da gelmiş.” BB/177; *El tartkan azaptı el **menen košo** tart...* “Miletin çektiği azabı milletle birlikte çek...” C/94; *...meni **menen košo** basıp bara catıp, özünçö ıraazı bolgondoy...* “...benimle beraber yürüyüp, kendince memnun olmuş gibi...” C/67; *...ketmen **menen košo** boyun taştap çım çabat.* “...çapa ile birlikte kendini vererek çım kesiyor.” TS/229.

/+menen/

*Caynak **menen** barsambı dep oylonup turdum.* “Caynakla gitsem mi? diye düşünerdum.” TA/291; *Bir orus ayal çiyedey tört balası **menen** bizdin stantsiyaga tüşüp kalgan eken.* “Bir Rus kadın küçücük dört çocuğuyla bizim istasyonda inmişler.” TA/378; *...col boyunda malaları **menen** oodarılıp catkan arabanı körüp, esim çıgıp ketti.* “...yol kenarında sürgüleri ile devrilmiş yatan arabayı görüp, aklım başımdan gitti.” TA/509.

/+ø birge/

*Al eköo muraptardın kursunda **birge** okuşkan.* “O ikisi mirapların kursunda birlikte okumuşlardı.” TS/123; *“ŞKM” mektebinde **birge** okuştu.* “ŞKM okulunda beraber okudular.” TS/132; *...gospitalda **birge** çattık.* “...hastanede beraber yattık.” C/422.

/+menen birge/

*...çıkıyındagı çıñalgan kan tamırlarının cürök **menen birge** lakıldata sogup turganın sezet ele.* “...ensesindeki gerginleşen kan damarlarının yürek ile birlikte lakır lakır çarpıp durduğunu hissedirdi.” TS/202.

3.1.2.5. Bulunma hâli

Bulunma hâli yerde ve zamanda bulunma diye iki grupta incelenebilir:

3.1.2.5.1. Yerde bulunma hâli

“Yerde bulunma hâli, fiil cümlelerinde eylemin nerede gerçekleştiğini, isim cümlelerinde de nesnenin nerede veya kimde bulunduğunu gösterir.”²⁵⁴

/+ö/

Seydenin beş-altı toogu sırtkı üyün+ö kamalıp, burçta ürpöyüşüp, birine-biri ıktap, eşikke çıkpayt. “Seyde’nin beş altı tavuğu dışarıdaki kümeslerine kapanıp, köşede büzüşüp, birbirine sokulmuş, dışarıya çıkmıyorlar.” BB/150.

/+DA/

Talaa+da çapkılap cürgönü cürgön da. “Tarlada koşturup dururdu.” TA/138; tee eski kırmandın canın+da “taa eski harmanın yanında” BB/243; eşik+te turgan kişiler “dışarıda duran kişiler” TA/799.

/+DO/

...kolhoz+do araba aydap “kolhozda araba sürüp” C/16;kiyizdin üstün+dö cambaştap catıptır. “...keçenin üstünde yan yatıyordu.” TS/49; ...men üy+dö kalayın. “...ben evde kalayım.” TA/292; Orus kelinder front+to erkekçe multık atıp cüröt. “Rus gelinler savaşta erkek gibi silah atıyorlar.” BB/141: ...ar dayım kökürök+tö turgan nerse “...daima yürekte olan şeydir.” TA/542.

/+dan/

Seni tünküsün talaa+dan körö elekmin! “Seni geceleri tarlada görmedim!” TS/99.

3.1.2.5.2. Zamanda bulunma hâli

Eylemin zamanını bildirir:²⁵⁵

/+ø/

²⁵⁴ Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, s. 184.

²⁵⁵ Kara, “Zamanda Bulunma Hâli” başlığı altında, içinde bulunan zamanı anlatan hâl eklerinin yanı sıra, eylemin genel olarak başladığı, bittiği, devam ettiği... zamanları ifade eden başka biçim birimler de gösterilmiştir. Zaman-yüklem arasında daha özel ilişki kuran sınırlandırma ve yönelme ilgili oldukları kısımda yer almaktadır. Kara, s. 185.

Men azır+ø uydu saaym. “Ben şimdi ineği sağacağım.” TS/17; *Kişiler erten+ø baykar beken?* “Kişiler yarın görürler mi?” BB/5; *Çöp çabındı maal+ø too suularının kirgen kezi.* “Ot biçim zamanı dağ sularının bastırıldığı vakitler.” C/137

/+DA/

Kiyinki ubak+ta, Karatay öz ayalınan da baykap kaldı. “Son zamanlarda, Karatay kendi hanımından da hissetti.” TS/145; *...kalganın kelerki caz+da bütürörbüz.* “...kalanını gelecek yazda bitiririz.” TA/159; *Bir ubakit+ta karasam, calgız özüm ele kalıpımın.* “Bir vakitte baktığımda, yalnız kendim kalmışım.” TA/90; *...keleşek+te men turmuştu boyoktor, süröttör arkıluu körsöttüügö arakettene turganımdı- anda bilgen emes ekenmin.* “...gelecekte ben hayatı renkler, resimler aracıyla göstermeye çalışacağımı- o zaman bilememiştim.” C/304.

/+dö/

ömürün+dö birinçi colu “hayatında ilk kez” TA/182.

/+(D)n+dA/

Bu ek vasıta ve bulunma hâl eklerinin birleşmesiyle oluşmuştur:

Al iş caz+ında boldu. “O iş yazın oldu.” TA/473; *Kış+ında sirkoolop töşöktö catkanımda...* “Kışın hastalanıp döşekte yattığımda...” TA/27; *Bıyıl cay+ında bir kızık okuya boldu.* “Bu yıl yazın bir ilginç olay oldu.” TA/951.

/+ün+dö/

Al emi küz+ündö bizdin tagdırıbiz kaday bolorun emne üçündür oşondo oylobopturmun. “Ama güzün bizim kaderimiz nasıl olacağını nedense o zaman düşünmemişim.” C/493.

/+ø murun/

Zamanda öncelik bildirir:

Taramdarının kartasın kün murun iştep çığışat. “Arık hizalarının haritasını günler öncesinden çalışıp hazırlarlar.” TS/104; *eki-üç kün murun* “iki üç gün önce” TA/877...

/+den murun/

El+den murun ayal alsañçı. “Herkesten önce evlensene.” TA/160.

/+tAn/

*Sen anı murun+**tan** oylogon coksuñ.* “Sen onu önceden düşünmedin.” TS/113

/+DAn kiyin/, /+DOn kiyin/ (ki-yin < ki-din²⁵⁶)

Zamanda sonralık bildirir:

*Bayağı+**dan kiyin** Ismayıl andan beter sak bolup...* “O zamandan sonra İsmail ondan beter korunup...” BB/196; *Bir künü cumuş+**tan kiyin**, tamak içip...* “Bir günü işten sonra, yemek yiyip...” C/152; *Oşon+**don kiyin** aligi çaban körünböy kaldı.* “Ondan sonra deminki çoban görünmez oldu.” TA/730; *An+**dan kiyin** emne bolgonun Kanımgül cakşı bilbeyt.* “Ondan sonra ne olduğunu Kanımgül iyi bilmiyor.” TS/228; *Uşul küz eki cıl üzgültük+**tön kiyin**, men kayra mektepke cürö baştadım.* “Şu güz, iki yıl aradan sonra, ben tekrar okula başladım.” C/489; *...az+**dan kiyin** Kanımgül özünçö külümsüröyt.* “...birazdan sonra Kanımgül kendince gülümsüyor.” TS/38; *caan-çaçın+**dan kiyin** “yağmurdan sonra”* C/11.

Zamanda sınırlandırma:

/+den/

*Bügün erte+**den** kün açık boldu.* “Bu gün sabahdan [beri] hava açık oldu.” BB/238...

/+ga maal/

Zamanda yönelme bildirir:

*Boroon tañ+**ga maal** çukul tıyıldı.* “Tipi sabaha doğru aniden durdu.” TA/327.

/+İ menen/, /+ü menen/

Zamanda süreklilik veya eşitlik ifade eden bir biçim birimidir:

*Aliman keç kirer+**i menen** ele ketip...* “Aliman akşam olur olmaz gidip...” TA/753; *Orok baştalar+**ı menen** brigadirde tınım bolçu bele.* “Hasatın başlamasıyla birlikte ekip başına nefes almak var mı.” TA/137; *Tün+**ü menen** caagandan kalgan kar...* “Bütün gece yağmaktan kalan kar...” BB/116; *Karatay, cıynalış bütör+**ü menen***

²⁵⁶ A. Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, çev. Mehmet Akalın, Ankara, 1995, s. 96.

raykomdun eşiginen birinçi bolup müdürölö cügürüp çıktı. “Karatay, toplantı biter bitmez raykomun kapısından birinci olarak sürçerek koşup çıktı.” TS/117.

/+GA cuuk/

Zamana yönelme bildirir:

Taň+ga cuuk cer üstün şüüdürüm kamayt. “Sabaha doğru yer üstünü çiğ kaplar.” TS/10; *Keç+ke cuuk orokçularga degen cañı budaydın nanı da dayar boldu.* “Akşama doğru orakçılara denen yeni buğdayın ekmeği de hazır oldu.” TA/139.

3.1.2.6. Görelilik hâli

*“Yargının neye göre, neye uygun olarak, ne uyarınca olduğunu gösteren hâldir.”*²⁵⁷

/+ø üçün/

Men üçün süyüü barınan kımbat. “Benim için sevgi her şeyden üstün.” TS/40; *Seyde üçün turmuştun eñ oor kündörü keldi.* “Seyde için hayatın en zor günleri geldi.” BB/211.

/+ça/

Kolhozgo berilgen sunu körsötülgön norma boyun+ça arık-arıkka bölüp beret. “Kolhoza verilen suyu gösterilmiş (tayin edilmiş) ölçü boyunca arık arık bölüp veriyor.” TS/65; *Anın bul süyüüsü, menin oyum+ça...* “Onun bu sevgisi, benim fikrimce...” C/285; *Menim+çe, apam anı münözünün küçtüülüğü, adilettüülüğü cagınan özünö cakin, özünö teñ bolorluk körüp...* “Bence, annem onu tabiatının güçlülüğü, adaletli olması yönünden kendisine yakın, kendisine denk olduğunu görüp...” C/49.

/+A karaganda/

Sugarılğan cerdin ayantın+a karaganda, canağı üç cüz litrdin içinen siler aşıp ketse bir cüz cetimişin gana paydalanasıñar. “Sulanmış yerin alanına göre, deminki üç yüz litre içinden sizler en fazla yüz yetmişinden sadece faydalanırsınız.” TS/99.

/+ga/

²⁵⁷ Cengiz Alyılmaz, *Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi*, Erzurum 1994, s. 76.

Ene kurgur+ga baldarının barı birdey ısık emespi. “Ana kuruyasıcaya çocuklarının hepsi aynı sıcaklıkta değil mi?” TA/103; *Men sa+ga kimmin!* “Ben sana kimim?” TS/212; *Kartayganda bala-çaka+ga şümşük körünmöy boldum go!* “Yaşlandığımda çoluk çocuğa kepaze görünür oldum galiba?” BB/101.

/+dö/

Ayl elinin tüşünügün+dö bul özü salttağı iş. “Köy halkının anlayışında bu görünüş normaldir.” C/83.

/+ø cagınan/

Menimçe, apam anı münözünün küçtülüüğü, adilettüülügü cagınan özünö cakin... “Bence, annem onu; tabiatının güçlülüğü, adaletli (hakperest) olması yönünden kendisine yakın...” C/49

/+day eken/

Tabigattın canduudan eñ biyik caratkanı- adam balasıbı, düynönü çark imergen kim- adam balasıbı, an+day eken birine-biri mınçalık zalal keltirbey, tınçtıkta çaşay albaybı? “Tabiatın canlıların içinden en büyük olarak yarattığı insanoğlu mu, dünyayı döndüren kim, insanoğlu mu? O hâlde, birbirine bu kadar zarar vermeden, barış içinde yaşayamaz mı?” TA/405.

3.1.2.7. Hitap hâli

*“İsimlerin hitap işleviyle kullanıldığını gösteren hâldir.”*²⁵⁸

Bu hâl Kırgızcada işaretlidir.

Sabırbek bayke+ø, o-o, Sabırbek bayke+ø!-degen ün çıktı. ““Sabırbek Abi, o-o, Sabırbek Abi!’ denen ses çıktı.” TS/162; *Amansıñbı, kuttuu talaam+ø?* “Esen misin, kutlu tarlam?” TA/1; *Keldiñbi Tolgonay+ø?* “Geldin mi Tolgonay?” TA/3; *Aylanayın Ismayıl+ø, emi kantebiz!* “Kurban olduğum İsmail, şimdi ne yaparız?” BB/185.

²⁵⁸ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 78.

3.1.2.8. Hedef hâli

Eylemin yapılış amacını, hedefini bildirir:

/+Ø/

Me, menin kalpagımdı kiyip al, kün ötüp keptesin+Ø. “Al, benim kalpağımı giy, güneş çarpmasın.” TA/186; *Ismayılga uşunday posılka salgın, tünörgön kurgur bir sorup, Talastı estesin+Ø...* “İsmail’e böyle hediye gönder, kaşları çatık şey bir çekip, Talas’ı hatırlasın.” BB/127.

/+ı/, /+u/

[Al] badaldın arasına köynögün sıkkan+ı cügürüp ketti. “[O] ağaçların arasına gömleğini sıkmaya koşup gitti.” C/338; *Al çunaktar traktor toskon+u ketişiptir.* “O yaramazlar traktörü karşılamaya gitmişler.” TA/78; *[Al] köçögö uylardı toskon+u çıktı.* “[O] sokağa inekleri karşılamaya çıktı.” TS/1.

/+Ka/

Alar+ga Kanımgül öz kolu menen daamduu tamak casap beret. “Onlara Kanımgül kendi elleriyle lezzetli yemekler yapıyor.” TS/33; *[Men] komandirlik okuu+ga ciberildim.* “[Ben] komutanlık kursuna gönderildim.” TA/254...*Alar sugat+ka erte cazdan araket körüşüp...* “Onlar sulamaya önceki yazdan hazırlık görüp...” TS/105.

/+ko/

Took+ko da cem kerek. “Tavuğa da yem lazım.” BB/147.

/+A/

Al, atka mingizbeysiñ dep atasın+a tarındı okşoyt. “O, ata bindirmiyorsun diye babasına küstü gibi.” TS/43; *[Men] enem+e süyünçü [berbedim].* “[Ben] anama müjde [vermedim]!” BB/38; *[Sen] atam+a da uşunu aytıp koy.* “[Sen] babama da bunu söyle.” C/533.

/+Ø üçün/

...al bizdin ceñiş+Ø üçün bergen ter menen kanıbiz. “...o bizim zafer için verdiğimiz kanla ter.” C/166; *Kolhoz+Ø üçün [kıldım].* “Kolhoz için [yaptım].” TS/282;

...bul ürön+ø üçün timele ölüp berüügö dayar elem! "...bu tohum için ölmeye hazırdım!" TA/522; Sendey ayal+ø üçün, kerek bolso, canımdı ayabaymın. "Senin gibi kadın için, gerekirse canıma acımam." TA/552; ...öz taalayım+ø üçün kıyın colgo çıguuga taymanbay bel bayladım. "...kendi talihim için zor yola çıkmaya çekinmeden bel bağladım." C/531.

/+de-p/

Ay carığında orok tartabız **dep**, Subankul eköbüz kalıp kalbadık belek. "Ay ışığında ekin biçeceğiz diye, Subankul'la ikimiz kalmamış mıydık?" TA/48; İldıy cılıbışkan kaptı oñdoym **dep**, anı öydö silkti. "Aşağıya kayan çuvalı düzelteyim diye, onu yukarı silkti." C/221; ...balamdı köröyün **dep** bardım. "...oğlumu göreyim diye vardım." TA/997.

3.1.2.9. İlgî hâli

"İsmin başka bir isimle münasebeti olduğunu bildiren bir hâldir."²⁵⁹

/+ø/

tün+ø karañgısı "gece karanlığı" TA/524; cer+ø ortosu "yer ortası" TA/729; ayıl+ø elin "köy ahalisi" C/83; tün+ø içi "gece içi" BB/300; uyku+ø arasında "uyku arasında" BB/299; mañday+ø teri "alın teri" TS/108.

/+A/

Daniyardın uşul münözü, kıymılı tez iştegenin+e, çapçañ cürüş-turuşun+a tük baylanışpayt. "Daniyar'ın bu karakteri, hareketli hızlı çalışmasına, çevik hâl ve tavrına hiç bağlanamaz." C/116; Bizdin ayılda uşul küngö çeyin klubdun cuktugun+a kim ayıptuu ele? "Bizim köyde şu güne kadar kulübün olmamasına kim suçluydu?" TS/150.

/+(n)In/

...etegine çırkırıp carmaşkan baldarın+in türlörü "...eteğine ağlayıp yapışan çocuklarının türleri" BB/282.

/+DIn/

²⁵⁹ S. Kudaybergenov, A. Tursunov, C. Sıdıkov, Kırgız Adabiy Tilini Grammatikası, Frunze, 1980, s. 195.

...narı tam+**dın** içi “öteki evin içi” BB/37; sırtkı üydöğü kuray+**dın** astı “dış evdeki çalı çırpının altı” BB/52; arı-beri bastırgan kişiler+**dın** ündörü “oraya buraya yürüyen kişilerin sesleri” BB/58; öz aldınan entigip turgan İsmayıl+**dın** öñü “kendince tedirgin olan İsmail’in rengi” BB/48; uşul el+**dın** astı “şu milletin önü” BB/79.

/+**tun**/

mında kalıp catkan curt+**tun** esendigi “burada kalan milletin esenliği” BB/82.

/+**ga**/

Sugatçılar Karatay+**ga** naarazı. “Sugatçılar Karatay’dan razı değiller.” TS/257; Erkek men emes, ayaldar uşintip bel baylap iştegende, alsızdık kılıu+**ga** akım bar bele? “Erkek olarak değil ben, kadınlar böyle bel bağlayıp çalışırken zayıflık etmeye hakkım var mıydı?” C/173; Birok öydö turuu+**ga** çaması cetpeyt. “Fakat ayağa kalkmaya gücü yetmedi.” BB/310.

/+**gö**/

Anın betin-başın körüü+**gö** Seydenin çaması bolbodu... “Onun yüzünü başını görmeye Seyde’nin gücü olmadı.” BB/188.

/+**dö**/

Maysalbek, aylanıp keteyin kemenger uulum, al da uşul cönün+**dö** katında cazbadı bele. “Maysalbek, sevgili akıllı oğlum, o da bunun hakkında mektubunda yazmamış mıydı?” TA/537; Al da uşul cönün+**dö** katında cazbadı bele. “O da bunun hakkında mektubunda yazmamış mıydı?” TA/537.

/+**den**/

[Biz] süylöşöbüz ali tiyiştüü cer+**den**... “[Biz] konuşacağız ilgili yerden...” TS/275.

/+**nön**/

Soguş cönü+**nön** ekinçi kayrılıp Daniyardan eçteke suragan cokmun. “Savaş hakkında ikinci defa Daniyar’a hiçbir şey sormadım.” C/154.

/+**A tiyeşelüü**/

...muraptın özün+ö **tiyeşelüü** mildetteri bar. ”...mirabın kendine has görevleri var. TS/65.

3.1.2.10. Karşılaştırma hâli

Aralarındaki ilişkilerin, benzerliklerin karşılaştırıldığı isim durum ekidir:

/+a/

Kaptap kele catkan malday demigip, kerimsal cürüp tursa da, bışıkçılık maalın+a emne cetsin, çirkin! “Her yandan kuşatıp gelen hayvan [sürüsü] gibi ağır soluyup, sıcak rüzgâr esse de, ekinin olgunlaşma zamanına ne denk olabilir? Heyhat!” TA/998.

/+dAn/

[Al] kolundagı ketmenin murunku+dan ıldam şilteyt. “[O] elindeki çapasını öncesinden hızlı sallıyor.” TS/37; *Emdigi cazda mın+dan beşbeter açarçılıkka duuşar bolobuz go.* “Gelecek yazda bundan beter açlığa düşer olacağız herhâlde.” TA/483; *Uşul uçurda men+den baktıluu, men+den taalayluu eç kim bolgon emes çıkar.* “Şu anda benden mutlu, benden talihli hiç kimse olmamıştır.” C/482.

/+an/

Men üçün süyüü barın+an kımbat. “Benim için sevgi her şeyden üstün.” TS/39.

/+tAn/

Karatay dele murapçılık kesipti Sabırbek+ten kem bilbeyt. “Karatay da mirabcılık mesleğini Sabırbek’ten az bilmiyor.” TS/122.

/+dan da/

Kanımgül balasın murunku+dan da bekem kuçaktap, booruna kıstı. “Kanımgül çocuğunu öncekiden de sıkı kucaklayıp, bağrına bastı” TS/47; *...süyüü emes, kandaydır an+dan da zor...* “...sevgi değil, sanki ondan da büyük...” C/285.

/+an da/

Karatay öz ayalın+an da baykap kaldı. “Karatay kendi hanımından da gördü.” TS/145.

/+dan körö/

Uşul cetimderdin keşigine kol salgan+dan körö, özübüzdün kunacındı soyup alsañ bolboyt bele! “Şu yetimlerin yiyeceğine el uzatmaktansa, kendi düvemizi kesiverseydin olmaz mıydı?” BB/316; *An+dan körö açığın aytıñız.* “Ondan göre doğrusunu söyleyiniz.” BB/203; *[Siler] meni urgula an+dan körö!* “[Siz] bana vurun ondansa!” TS/272.

/+dan dağı/

Bıltırkı+dan dağı kırıy tüşüpsüñ go. “Geçen senekinden daha yaşlanmışsın sanki.” TA/4.

/+dAy/

Birok anın işteri emne üçündür tiginikin+dey cakşı bolo albadı. “Fakat, onun işleri nedense, ötekininki gibi iyi olamadı.” TS/142; *Sen da men+dey turbaysıñbı, oton talaam, sen da men+dey saginat turbaysıñbı, sen da men+dey coktoyt turbaysıñbı.* “Sen de benim gibiymişsin, sevgili tarlam, sen de benim gibi özlüyormuşsun, sen de benim gibi yokluyormuşsun.” TA/419.

/+day ele/

Camiyla aga murunku+day ele nazar salbagansıp... “Cemile ona önceki gibi bakmıyormuşçasına...” C/319; *Aliman eköobüz baştağı+day ele kolhozdo iştep cürdük.* “Aliman’la ikimiz önceki gibi kolhozda çalıştık.” TA/691.

/+katarı/

Biz dağı el katarı cer cırtıp, eğin seep, kırman bastırsak- baktaalay oşol. “Biz de herkes gibi yer sürüp, ekin ekip, harman savursak mutluluk odur.” TA/53.

/+raak/

şıñga boyluu+raak, beldüü kelin “uzun boyluca, kuvvetli gelin” C/60.

/+ga karaganda/

Ma+ga karaganda Alimandın barışı zarıl. “Benden daha çok Aliman’ın gitmesi gerek.” TA/292.

/+menen/

Al menin agalarım menen kurbaldaş. “O benim agabeylerimle yaşıttı.” C/144.

3.1.2.11. Karşılıklı hâli

“Eylemin özne ve öznenin ortağı olan başka bir ögeyle karşılıklı yapıldığını ya da nesnelerin karşılıklı olarak eylemden etkilendiğini ifade eden bu hâl,”²⁶⁰ hikâyelerde genellikle *menen* sözcüğüyle yapılmıştır:

/+menen/

...apam **menen** emnegedir keceñdeşip aytışıp catıptır. “...annemle nedense ağız dalaşı yapıp tartışıyordu.” C/29; *Munu ukkanda, Karatay ayalı menen açıktan-açık süylöşmök boldu.* “Bunu duyunca Karatay karısı ile açıktan açığa konuşacak oldu.” TS/150; *Tolgonay, uuluñ menen colugalbay kelgeniñdi, sen beri çoñ coldon kayrıla bergeninde ele bilgen elem.* “Tolgonay, oğlunla görüşmeden geldiğini, sen öteki büyük yoldan döndüğünde anlamıştım.” TA/323; *Duşman menen karmaşıp catıp, een cerde okko uçtuñbu.* “Düşmanla savaşıırken, ıssız yerde kurşuna mı geldin?” TA/372.

/+i menen/

Men+i menen koştoşkondo... “Benimle vedalaştığında...” TA/239; *Sen+i menen cüz körüşüp çatıp...* “Seninle yüz yüze görüşürken...” TA/633; *Sen oşondo men+i menen süylöşkondön kaçkansıp, dayım ötö çaap, alda kayda şaşılıp, aldastap cüröt eleñ.* “Sen o zaman benimle konuşmaktan kaçır gibi daima ötelere uzaklaşıp, bazen acele edip, kıvranıp gezinirdin.” TA/280.

3.1.2.12. Karşıtlık hâli

Eylemin beklentiye göre gerçekleştiğini veya gerçekleşmediğini ifade eden hâldir:

/+ø/

Başımdı culup algıla+ø, [men] eçteke aytpaym! “Başımı koparıp alın, [ben] hiçbir şey söylemem!” BB/206; *...bir emes miñ ańdıp kelsin+ø, men eç kimge bilgizbeym!* “...bir değil bin [defa] gizlice gelsin, ben kimseye belli etmem!” BB/146.

/+menen/

Bir kişige ton çeçip berüü menen eldin kemtigi toluk bütölüp dele ketpeyt. “Bir kişiye kürkünü çıkarıp vermekle halkın eksigi tamamlanıp bitmez.” TA/383; *Antken*

²⁶⁰ Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, s. 200.

menen özü külmüñdöp, köñüldüüdöy. “Buna rağmen kendisi gülümsüyor, neşeli gibi.” TA/377.

/+I **menen**/, /+u **menen**/

Uşuntken+i **menen** narı cagında kapalanıp, keyit çekkeni sezilip ele turdu. “Öyle olmakla birlikte öte yandan azap çektiği hissediliyordu.” C/251; Kee bir ubakıtta suu cetiştüü bolgon+u **menen** sugaruuga kişi çıkpay kalat. “Bazı zamanlarda su yeterli olmakla beraber suarmaya kişi bulunmuyor.” TS/71.

3.1.2.13. Kaynak hâli

/+ø/

“Bu hâl isim-isim arasında ilişki kurduğunda birinci ismin üzerine gelerek ikinci ismin neden yapıldığını ifade eder. İsim-yüklem fiili arasında ise ismin çıkış yerini, kaynağını gösterir.”²⁶¹

...temir+ø krujkalardan şoruldata çay içip... “demir bardaktan şıpırdatarak çay içip...” TA/297; Karatay sekirip barıp, Sabırbektin kolundagı salmaktuu temir+ø açkıçtı culup aldı. “Karatay atlayıp, Sabırbek’in elindeki ağır demir anahtarı çekip aldı.” TS/192.

/+Dan/, /+Don/

[Adam] [cakşılıktı] adam+dan üyrönöt. “[İnsan] [iyiliği] insandan öğrenir.” TA/385; ...ogorod tarap+tan çöp kötörüp Bektaş keldi. “...bahçe tarafından ot taşıyıp Bektaş geldi.” TA/844; Atam+dan kat keldi! “Babamdan mektup geldi!” BB/90; Çını, anı kuup oyloo+don korkçumun. “Doğrusu, onu düşünmekten korkardım.” C/340; Tündö cogor+ton muzdak cel sogot. “Geceleyin yukarıdan soğuk yel eser.” TS/10.

3.1.2.14. Ölçü hâli

“Üzerine geldiği isme yaklaşık ya da kesin bir miktar anlamı katan hâldir.”²⁶²

/+ø/

²⁶¹ Kara, Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 202.

²⁶² Daşdemir, Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi, s. 83.

Bir kün+ø ötkörüp, al kayra aylıga keldi. “Bir gün geçirip, o tekrar köye geldi.” BB/237; *Sadıktın canınan çıkkanıma beş kün+ø ele bolbodubu.* “Sadık’ın yanından ayrılalı sadece beş gün oldu.” C/422; *Üç-tört kün+ø eptep karmanıp çıdap cürdüm.* “Üç dört gün zor tutunup dayandım.” TA/862.

/+day/

taruu+day [kiçinekey] köz caşı “darı kadar [küçük] gözyaşı” C/535; *adamdın açuusu keke turgan+day [caman] coruk* “adamın sinirini getirecek kadar [kötü] davranış” C/190; *uşintip oylono turgan+day [tuura] cön* “öyle düşünecek kadar haklı taraf” TS/37.

/+ca+lık/

Munun baarın uşun+çalık berilip tartkan ekenmin. “Bunun hepsini çok dalarak çizmişim.” C/408; *Botom, baldardın atasına uşun+çalık okşoş ekendigin oşondo körsöm bolobu.* “Yahu, çocukların babasına bu kadar [çok] benzediğini o zaman fark etmeyeyim mi?” TA/83.

/+çaktı/

On çaktı kişi “on kadar kişi” TS/2; *on çaktı kızgaldak* “on kadar pelin” TA/421.

/+ga/

Karay salsam, Camıyla Daniyardı bek kuçaktap, bir okum+ga anı cürögünö kısıp algan eken. “Baktığımda, Cemile Daniyar’ı sıkı kucaklayıp, bir süreliğine onu yüreğine basmış imiş.” C/382.

/+ga gana/

[Sen] bir ookum+ga gana, köz açıp cumgan+ça gana balamdı tiriltip, bir gana colu kölökösün körsötüp koysoñor! “[Sen] sadece bir anlığına, sadece göz açıp kapayınca kadar oğlumu diriltip, sadece bir kez gölgesini gösterseniz.” TA/390.

/+katarı/

Col katarı şıralcın buruksup... “Yol boyunca pelin güzel kokarak...” C/259; *[Al] col katarı ele ıylap kelse kerek.* “[O] yol boyu ağlayıp gelse gerek.” TA/238.

/+çA/

Kış kirgençe uşuntip baldardan kat üzülböy, sanaam an+ça-min+ça tıncıp turgan. “Kış girinceye kadar böylece çocuklardan mektup kesilmediğinden, kaygım biraz azalmıştı.” TA/259; *[Sen] mın+ça nege sokur bolduñ?* “[Sen] bunca niye kör oldun?” TA/936; *[Sen] caş ketip, eldin esinde da an+ça kalgan coksun.* “[Sen] genç gittiğin için, halkın hatırında da o kadar kalmadın.” TA/373; *[Men] kolumdan kelişin+çe erkeletip, tamaşa süylöp tigintken-mintken bolom.* “[Ben] elimden geldiğince şımartıp, şakalaşır şunu bunu yaparım.” TA/873.

3.1.2.15. Niteleme hâli

*“Eylemin nasıl, ne şekilde yapıldığını veya ismin niteliğini gösteren hâldir.”*²⁶³

/+dAn/

...uşuntip baarın kayra+dan estep, barın kayra+dan kansıragan cüröktön ötkörüp, süylöşüp oturbaybızbı. “...böyle hepsini yeniden hatırlayıp, hepsini yeniden kansızlaşan yüreğimizden geçirip, konuşmuyor muyuz?” TA/449; *[Men] “İi, beçaram, kişi bolot ekensiñ” dedim içim+den.* “[Ben] ‘İi, biçarem, adam olmuşsun’ dedim içimden.” TA/852.

/+dık/, /+tuk/

adam+dık çoñ çındık “insanlığa ait büyük gerçek” C/525; *uruk+tuk eğin* “tohumluk ekin” TA/498; *üç burç+tuk [kat]* “üç köşeli [mektup]” TA/566.

3.1.2.16. Özne hâli

*“Bir ismin özne olarak kullandığını gösteren hâldir. Genellikle özne hâli işaretsizdir.”*²⁶⁴

Suu+ø ısırap bolup catat. “Su israf oluyor.” TS/98; *Seyde+ø ordunan tura kalıp, terezeni kadala karap turdu.* “Seyde yerinden kalkıp, pencereyi yakından bakıp durdu.” BB/31; *Apam+ø meni körö salıp, brigadirdin sözün bölüp çalındı.* “Anam beni görür görmez, ekip başının sözünü kesip yalvardı.” C/37; *Sen+ø baarına küböşüñ.* “Sen her şeye şahitsin.” TA/496.

²⁶³ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 84.

²⁶⁴ Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, 207; Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 86.

3.1.2.17. Sebep hâli

“Eylemin gerçekleşmesine sebep olan durum veya varlığı gösteren hâldir.”²⁶⁵

/+ ø/

Hikâyelerde bazı bağımsız cümlelerin sıfır (ø) biçimbirimini alarak sebep anlamıyla başka bir cümlenin yüklem-fiilini tamamladıkları tespit edilmiştir.

Sen baarıbızdan biyik, baarıbızdan uluu caralğan cansın+ø, sen aytkın, sen-adamsıñ! “Sen hepimizden üstün, hepimizden yüce yaratılan cansın, sen söyle, sen adamsın!” TA/1011; *Bol ertereek, ayıl caman+ø!* “Çabuk ol haydi, köy kötü!” BB/302; *Kaydan körünsün, orok baştalari menen brigadirde tınım bolçu bele+ø.* “Nereden görünsün, hasatın başlamasıyla birlikte ekip başına durmak var mı?” TA/137; *Bolgula, uruşta turuş cok+ø.* “Çabuk olun, savaşta durmak yok.” C/162.

/+A/

Men da anın bul erdiğın+e sıymıktanam. “Ben de onun bu erliğiyle gurur duyuyorum.” TA/588; *Antkenim+e da keyibeym.* “Öyle yaptığıma da üzülüyorum.” TA/278.

/+ö/

Anın öñdülügün+ö, özün erkin alıp cürgön münözün+ö men içimden sıymıktançumun. “Onun endamına, kendini serbest hissedene tabiatına ben içimden gururlanırdım.” C/71

/+u menen/

Uşun+u menen kıldırıp cürö berdik. “Bu yüzden (öylelikle) yavaş yürüdük.” TA/917.

/+Dan/

Anın katuu ağıımı+nan Karataydın közü ımır-çımır. “Onun sert akmasından Karatay’ın gözü kamaşıyor.” TS/219; *Uyalğanım+dan men cer karap kaldım.* “Utancımından ben başımı yere eğdim.” C/153; *[Al] kubanganı+nan balaktap ıylap ciberdi.* “[O] sevincinden çocukça ağlayıverdi.” BB/33; *[Men] şaşkanım+dan*

²⁶⁵ Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, 208; Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 86.

sürötümdü bekite albay da kaldım. “[Ben] acele ettiğim için resmimi saklayamadım da.” C/410; *Ce [men] üñkürdö catıp, akırı aç+**tan** ölömbü.* “Yoksa [ben] mağarada kalıp, sonunda açlıktan ölür müyüm?” BB/217.

/+don/

*Anı kудay almak bele oşon+**don**!* “Onu, Allah alacak mı bundan?” C/198.

/+Don ulam/

*Al kezde ayılда erkekter az, oşon+**don ulam** kee bir kökürök kötörüp, döğürsügön cigitter özüin “men” degendey sezişip, ayal, alar üçün kep emestey körünçü.* O zaman köyde erkekler az; bundan dolayı bazı göğüs gererek yürüyüp caka satan yiğitler, kendi[leri]ni 'ben' der gibi hissedip, kadın onlar için lafı bile olmayacak [bir mesele] gibi görünürdü.” C/73.

/+don kiyin/

*Aş-suun berip koygon+**don kiyin** [alar] aman-esen kaytıp kelişti.* “Aşını suyunu verdikten sonra [onlar] sağ salim döndüler.” TA/655.

/+doy/

*Bir ookumga esim oogon+**doy**, eçteke bilbey kaldım.* “Bir anlık aklım [başımdan] gitmiş gibi hiçbir şey bilemedim.” C/215.

/+de-p/

*Al, atka mingizbeysiñ **dep** atasına tarındı okşoyt.* “O, ata bindirmiyorsun diye babasına küstü gibi.” TS/43; *Kantip catat boldu eken **dep** men artıma kayrıla kalam.* “Ne oldu acaba diye ben arkama dönüyorum.” C/193; *Uşintip üñkürdö cata berip, cindi bolup ketebi **dep** Seyde korkot.* “Böyle mağarada yatıp, deli olup gider mi diye Seyde korkuyor.” BB/233.

/+ga/

*Ceñem eköbüzdüin bul oyloboy kılğan kılmuşımız+**ga** uşunçalık uyalıp...* “Yengem ikimizin düşünmeden yaptığımız işe çok utanıp...” C/211; *Narı cakta turup, bul tamaşa+**ga** biz da ayabay kandık.* “Öte tarafta durup, bu şakaya biz de çok güldük.” TA/121.

3.1.2.18. Sınırlandırma hâli

“Yeri, zaman, şahsı veya eylemin yapılış sayısını sınırlandıran hâldir.”²⁶⁶

/+ø/

Bir baylam+[lık] ak cooluk “Bir bağlam[lık] beyaz örtü” C/61.

/+ø ele/

...kündüz+ø ele toogo çaap ketip, özübüzdün sarı corgonu cilkıdan karmap keliptir. “...gündüzün dağa gidip, bizim sarı atı sürüden alıp getirmiş.” TA/205; ...oşol+ø ele künü Aliman eköübüz arabaga tüşüp cönöp kaldık. “...aynı gün Aliman’la ikimiz arabaya binip yola düştük.” TA/290; Men+ø ele küzötüp turayın -dedi Aliman. “Ben beklerim, dedi Aliman.” TA/305.

/+dAn baştap/

Uşun+dan baştap ele al bizdi başkarıp algansıp... “O andan itibaren o bizi idaresine almış gibi...” C/162; Erten+den baştap baarımız bir brigad bolup, stantsiyaga koşulup kattap cüröbüz degen oy menen tim koydum. “Yarımdan başlayıp hepimiz bir ekip olup, istasyona beraber gidip geleceğiz gibi düşünce ile boş verdim.” C/106; Biz birge koşulup iştegen+den baştap, al eköönün ortosundagı mamilesi uşul. “Biz birlikte çalıştığımızdan beri, o ikisinin ortasındaki muamele bu.” C/184.

/+dan başka/

An+dan başka çaram barbı. “Ondan başka çarem var mı?” TA/164; [Al] atasınça cıgaç çapkan+dan başkanı bilbey kalbastan, tiriçilik, alasa-beresege könsün. “[O] babası gibi ağaç kesmekten başkasını bilmeden kalmaksızın, hayata, alış verişe alışsın.” C/28.

/+nön başka/

...tamtıgı çıkkın ötügü+nön başka eçtekese cok ele go! “parışan çizmesinden başka hiçbir şeyi yoktu ki” C/514.

/+döy/

²⁶⁶ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 87.

Cer ortosu dep malın cayıp, eki-üç kün+döy turup da kalışat. “Yer ortası diye hayvanlarını yayıp, iki üç gün kadar bekliyorlar.” TA/729.

/+Dan beri/

An+dan beri mına kança cıldar öttü. “Ondan beri işte kaç yıl geçti.” TA/822; *Baya+tan beri başın salañdatıp turgan çabarman oşondo gana öydö karadı.* “Deminden beri başını eğik tutan haberci ancak o zaman yukarıya baktı.” TA/181; *...cıyırma cıl+dan beri sarayda kazıkka ilinüü turgan.* “...yirmi yıldan beri ahırda kazığa asılı duruyordu.” TA/971.

/+a çeyin/

...akırın+a çeyin küröşmök. “...sonuna kadar savaşıyordu.” TS/196; *...tün ortosun+a çeyin koşok aytışat.* “...gece yarısına kadar ağıt söylerlerdi.” BB/171.

/+çA/

Kış kirgen+çe uşuntıp baldardan kat üzülböy, sanaam ança-mınça tınçıp turgan. “Kış girinceye kadar böylece çocuklardan mektup kesilmediği için, kaygım biraz azalmıştı.” TA/259.

/+KO çeyin/

Uşul kün+gö çeyin bul süröttü eç bir körgözmölörgö da bergen cokmun. “Şu güne kadar bu resmi hiçbir sergiye de vermedim.” C/4; *[Al] anan bir top+ko çeyin cön ele ün salıp, demin tartpay bezelenet.* “[O] sonra bir süreye kadar öylesine ses verip, nefes almadan özenerek sesleniyor.” C/272; *Betimdi köz çaşıma suulangan ceñime katıp, dağı köp+kö çeyin ıyladım.* “Yüzümü gözyaşımla ıslanan koluma saklayıp çok uzun süre ağladım.” C/503; *Al tünü Alimandı köp+kö çeyin kütüp oturdum.* “O gece Alımanı uzun süreliğine bekledim.” TA/765.

/+Dan tartıp/

Uşul minut+tan tartıp, cañı turmuş, soguş turmuşu baştalbadı. “Şu dakikadan itibaren, yeni hayat, savaş hayatı başlamadı mı?” TA/189; *Adam, adam bolup caralganı+nän tartıp, soguşkanı soguşkan.* “İnsan, insan olarak yaratıldığından bu yana, savaştıkça savaşmaktadır.” TA/408.

/+dön tartıp/

Uşul kün+dön tartıp kiçi üy özünçö bölünüp ketti. “Bu günden başlayıp küçük ev ayrı bölünüp gitti.” C/536.

3.1.2.19. Soru hâli

“İsim işletimlerindeki bir başka ulam da çokluk, iyelik ve hâl eklerinden sonra gelen soru ulamıdır.”²⁶⁷ Kırgızcada isimlerin soru şekli genellikle /+bI/ ekiyle yapılır. Soru eki her zaman bitişik yazılır ve olağan yeri sondadır:

/+bI/

Karatay+bi [künöli]? “Karatay mı [suçlu]?” TS/69; *Esiñde+bi aylanayın tuugan cer, oşol künkü [tün]? “Hatırında mı sevgili doğduğum yer, o günkü [gece]?”* TA/165.

Ayrıca Kırgızcada *bele* (< bI ele) ve *beken* (< bI eken) gibi ifadelerle de soru şekli yapılır:

/+bele/

Kubançımız köp bele, ce küyütübüz köp bele? “Sevincimiz çok muydu yoksa üzüntümüz çok muydu?” TA/597; *Maydın orto çeni bele oşondo.* “Mayısın ortaları mıydı o zaman.” TA/664; *Sen beleñ?* “Sen miydin?” BB/308

/+beken/

Közüm kıyşık beken? “Gözüm eğri mi?” TA/118; *Kimdin kanday törögönü kep beken.* “Kimin nasıl doğduğu söz mü olur?” TA/837; *Ce askerge ketken calgız ele senin küyöñ beken?* “Yoksa askere giden yalnız senin kocan mıdır?” C/94.

Bunun yanı sıra soru sıfatı, soru zarfları ve soru zamirleri de ilgili oldukları ögeyi soru ulamına sokarlar:

Kuday koşkon carın kim sagınbasın. “Allah’ın birleştirdiği sevgiliyi kim özlemesin.” C/94; *Eköübüz kim elek, Tolgonay.* “İkimiz kimdik Tolgonay.” TA/234; *Kaysı Sabırbek?* “Hangi Sabırbek?” TS/56; *Oşondoy şarttarda kaysı cañı sunuş, cañı demilge turmuşka aşmak ele.* “Öyle şartlarda hangi yeni sunuş, yeni hamle gerçekleşecekti.” TS/129; *Maksatı kaysı?* “Maksadı ne?” BB/227; *E, Seyit, sen kanday deysiñ?* “E, Seyit, sen ne diyorsun?” C/44.

²⁶⁷ Kara, Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 226.

3.1.2.20. Tamlanan hâli

“İsim tamlamalarında tamlanan ismin tamlanan durumunda olduğunu gösteren hâldir.”²⁶⁸

/+Ø/

Kırgız Türkçesinin genel bir özelliği olarak tamlanan eki düşme eğilimi gösterir. Bu durum Aytmatov’un hikâyeleri için de geçerlidir:

ögüz soko[su] “öküz saban[ı]” TA/600; soldat tumak[ı] “asker kalpağ[ı]” TA/338; kan tamırlar[ı] “kan damarlar[ı]” C/226; iş ara[sı] “iş ara[sı]” TA/351; tameki saray[ı] “tütün ambar[ı]” BB/167; karool döbö[sü] “gözetleme tepe[si]” C/287.

/+(s)I/, /+(s)U/

Ata+sı bala+sı+na kolun şiltedi. “Atası balasına elini salladı.” TS/32; üy tiriçilig+i “ev işleri” TS/1; suu norma+sı “su ölçüsü” TS/76; kapçıgay iç+i “dere içi” BB/1; too ara+sı “dağ arası” BB/9; kış orto+su+na “kış ortasına” C/102; okuu kitepter+i “ders kitapları” C/309; üy ookat+ı “ev geçimi” TS/37; sugat iş+i “sulama işi” TS/69; buuday ara+sı “buğday arası” TA/57; tün orto+su+nda “gece yarısında” TA/59; arık boy+u “arık boyu” TS/9; soldat köynög+ü “asker gömleği” C/367; ay carıg+ı+nda “ay ışığında” TA/48.

3.1.2.21. Üsteleme hâli

“Yüklem fiilinin ifade ettiği yargının; neyin üzerine “ilaveten”, “ayrıca”, “üstüne üstlük” yapıldığını gösteren hâldir.”²⁶⁹

/+DAn başka/

An+dan başka, cüröktün özünön orgup tögülgön dağı bir nerse barbı? “Ondan başka, yüreğin özünden fışkırıp dökülen bir şey daha var mı?” C/267; Ar bir işti kayra-kayra taktap, tekşerip tursa paydası+nan başka zıyanı cok. “Her bir işi tekrar tekrar netleştirip, kontrol edilse faydasından başka zararı yok.” TS/87.

/+dan da/

²⁶⁸ Kara, Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 216

²⁶⁹ Daşdemir, Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi, s. 90.

Anın bul süyüüsü, menin oyumça, ötö ısık körüp, şığı tüşkön calgız biröögö gana arnalğan süyüü emes, kandaydır an+**dan da** zor, an+**dan da** alp, turmuş-caşoonun özünö can berip can caratkan aalamday cerge, carık düynögö bolgon ölçömü çok çoñ süyüü! “Onun bu sevgisi, benim düşünceme göre, çok sıcak, maneviyatı kırılan yalnız birine tahsis edilen sevgi değil, ondan da büyük, ondan da güçlü, hayatın kendisine can verip can yaratan âlem çapında yere, dünyaya sınırı olmayan büyük sevgi.” C/285.

3.1.2.22. Varma hâli

“Eylemin bir kişiye, nesneye vardığını, ulaştığını ifade eden ve ikincil bir eyleyen özelliği taşıyan bir hâldir.”²⁷⁰

/+ge/

Tileegibiz+**ge** cetsek. “Dileğimize kavuşsak.” TA/61.

/+gö/

Uşul küngö çeyin bul süröttü eç bir körgözmölör+**gö** da bergen cokmun. “Şu güne kadar bu resmi hiçbir sergiye de vermedim.” C/4; Birok, [biz] kim körüngön-**gö** Olcoybaydın katındarın taloongo berbeybiz! “Fakat [biz] gelene gidene Olcobay’ın kadınlarını yağmalatmayız!” C/507.

/+ö/

...anan koynuna orodu da, üyün+**ö** kötörüp ketti. “...onu kucağına sardı ve evine taşıyıp gitti.” BB/284.

3.1.2.23. Varlık hâli

Kırgızcada +LUU, ekleriyle yapılan varlık hâli, “eklendiği ismi var olma, içinde bulundurma anlamlarında niteleme işleviyle bir sonraki isme bağlayan bir durumdur.”²⁷¹

/+ø/

²⁷⁰ Kara, Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 219.

²⁷¹ Kara, Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 219.

kara murut+[tuu] cigit “kara bıyık[lı] yiğit” TA/82; *balban bilek+[tüü]* *dıykandar* “güçlü bilek[li] çiftçiler” TA/417; *çala-can+[duu] neme* “yarım can[lı] şey” TA/876; *ak-çaç+[tuu] buluttar* “ak saç[lı] bulutlar” TA/908.

/+luu/

menden baktı+luu, menden taalay+luu eç kim “benden şanslı, benden talihli hiç kimse” TA/92; *tikenek+tüü zım tor* “dikenli tel tuzak” BB/178.

/+tüü/

Eñ bir carkıragan körk+tüü uçur “en parlayan görklü zaman” C/398.

/+çan/

Tak oşol ubakıtta, köçödögü uyulgup catkan çañdın içinen bir at+çan çığa keldi. “Tam o sırada, sokaktaki buram buram yükselen tozun içinden bir atlı çıkageldi.” TS/18; *...multık+çan dnevalnıy sırtka başpaga karadı.* “...silahlı tren nöbetçisi dışarıya başını çıkarıp baktı.” BB/13; *Uşul uçurda caradar butun süyröp baldak+çan Bektursun kelip kaldı.* “O sırada yaralı ayağını sürükleyerek koltuk değnekli Bektursun geldi.” TA/567.

4.1.2.24. Vasıta hâli

“Eylemin hangi vasıtayla, ne sayesinde ne kullanarak gerçekleştiğini/gerçekleştirildiğini gösteren hâldir.”²⁷²

/+menen/

Çıbık menen ur... “Çubukla vur...” TS/14; *...fonar menen betin carık kılıp karaym* “...fenerle yüzünü aydınlatıp bakıyorum” TA/920; *Alarga Kanımgül öz kolu menen daamduu tamak casap beret.* “Onlara Kanımgül kendi elleriyle lezzetli yemekler yapıyor.” TS/33; *[Sen] öz koluñ menen atkaz...* “[Sen] kendi ellerinle uğurla...” BB/76; *...ar bir tamçıñ menen sen aytkın!* “...her damlanla sen söyle!” TA/1008.

/+Dan/

Uylar küinügö oşol cak+tan kaytat. “İnekler her gün o taraftan dönüyor.” TS/5; *...betimdi erkelete sılaganda, kan cügürtkön, tuylagan cürögü alakanı+nan sezilip*

²⁷² Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 92.

cattı. “...yüzümü nazlatarak sıvazlayınca kan pompalayan, atan kalbi avuçlarından hissediliyordu.” TA/52; ...*murdağı küçünön tayganı ar bir kıymılı+nan* baykalıp kaldı. “...önceki gücünden düştüğü her bir hareketinden bilindi.” C/524.

/+Ga/

Seyde İsmayılga cetkirüü üçün cargılçak+ka talkan tartıp oturat ele. “Seyde İsmail’e götürmek için el değirmenine kavut çektirip oturuyordu.” BB/73; *Mintip da, tigintip da taraza+ga* tartıp köröm. “Hem öyle hem böyle terazide tartıp deniyorum.” TA/36.

/+da/

Birinçi katın+da al, “*okuudagı öz katar kurbularım menen askerge çakırtıldım, azırınça şaardın özündö elebiz, siler menen cüz körüşüp koštoşo albay kalganıma keyibegile, mınday bolorun kim biliptir, ceñiştüü kelsek tilek oşondo*” *deptir*. “Birinci mektubunda o, ‘Okuldaki kendi arkadaşlarımla birlikte askere çağırıldım, şimdilik şehrin içindeyiz, sizlerle yüz yüze görüşüp vedalaşamadığıma üzülmeysin, böyle olacağını kim bilirdi, zaferle dönsek dileğimiz odur’ demiş.” TA/253.

3.1.2.25. Yineleme hâli

Kırgızcada asıl sayı sıfatlarıyla birlikte *colu*, *kez*, *iret*, *sıyra*, *ulam*, *dağı* gibi kelimelerle yineleme hâli yapılır.

/+ga gana/

[*Sen*] *bir ookum+ga gana*, *köz açıp cumgança gana balamdı tiriltip, bir gana colu kölökösün körsötüp koysoñor!* “[*Sen*] sadece bir anlığına, sadece göz açıp kapayınca kadar oğlumu diriltip, sadece bir kez gölgesini gösterseniz.” TA/390.

/colu/

Neçen-neçen colu arman-muñumdu ayıp, *saga kelçü elem go, meken-talaam...* “Defalarca derdimi kederimi söyleyip, sana gelirdim ya, yerim yurdum...” TA/701; ...*ar kimibiz maydandan kayrılıp kelbegender menen akırkı colu* dağı bir *sıyra koštoştuk*. “...her birimiz cepheden geri dönmeyenlerle son defa tekrardan vedalaştık.” TA/633; *Ekinçi bir colu*, *al arıktın kaşatındagı kızırtı tigilgen taldardı karap koyup,*

Totoydu cemelegendey süylödü. “İkinci seferinde, o, arkın kıyısını dolanarak dikilen söğütlere bakıp (söğütleri gördükten sonra), Totoy’u azarlar gibi konuştu.” BB/128.

/iret/

Keñ dalıluu, karkaygan boyluu çoñ soldat neçen iret acal menen betteşken. “Geniş omuzlu, sivrilen boylu büyük asker kaç kere ecel ile yüzleşmiştir.” TA/620; *Neçen iret ok togotpoy surdangan cooker caş balaça burkurap, bugün da tetigi coldo cügürüp kele catkansıyt.* “Kaç kere kurşunu önemsemeyip hidetlenen asker küçük [bir] çocuk gibi hıçkırarak, bugün de öteki yolda koşup geliyormuş gibi.” TA/620.

/sıyra/

Alar eginderin üç sıyra, beş sıyra sugarıp bütüşkөн, bir tündön eçteke bolboyt... “Onlar ekinlerini üç defa, beş defa sulayıp bitirdiler, bir geceden hiçbir şey olmaz...” TS/217; *...al dağı kattı bir sıyra içten okuyt.* “...o da mektubu bir defa içinden okuyor.” C/90; *...oşondo eldin cürögün dağı bir sıyra kansıratıp aldı.* “...o zaman milletin yüreğini bir kere daha sızlattı.” TA/598.

/+dan/

Bügün biz barın kayra+dan eskerebiz, cer-enem. “Bugün biz her şeyi tekrardan hatırlayacağız, yer-anam.” TA/541.

3.1.2.26. Yokluk hâli

/+sIz/

Til+siz coo “dilsiz düşman” TS/255; *bulut+suz asman* “bulutsuz gökyüzü” TS/135.

/+ı çok/

İris+ı çok mal uşunday bolot! “Uğursuz mal böyle olur!” BB/102; *İris+ı çok cetimder.* “Rıziksız yetimler.” BB/169.

3.1.2.27. Yönelme hâli

“Eylemin yöneldiği yeri veya muhatabı gösteren hâldir.”²⁷³

/+A/

Tokon atka öñörsöñ eken degendey atasın+a çulduradı. “Tokon ata bindirir mi dercesine babasına çat pat konuştu.” TS/28; *Partorg, başkarmalardın aldın+a da barışınız ali!* “Partorg, idarecilerin yanına da varırız belki!” TS/276; *Seydeni bosogodon narı, tamdın için+e kötörö bardı.* “Seyde’yi eşikten öteye, evin içine kucağında götürdü.” BB/37.

/+Ga/, /+go/

Camiyla Daniyar+ga şıbirap cattı. “Cemile Daniyar’a fısıldadı.” C/461; *Atçan nemeler kaptardı böktörünüp too tarap+ka urup ketip bara catıptır.* “Atlı kişiler çuvalları eğer kayışına bağlayıp, dağ tarafına bastırıp gidiyorlardı.” TA/529; *Uşul aylana-aymak+ka suktana tañırkap karadım.* “Şu etrafa imrenerek hayretle baktım.” C/311; *Alardın eki üyün teñ bilgen baybiçesi oşo+go bar.* “Onların iki evini de bilen hanımıdır, ona git.” C/25; *...alaçık+ka çaap bardım* “...çadıra koşturdum.” TA/513.

/+Dı közdöy/

Seyde tura Ismayıl+dı közdöy ketip bara catıptır. “Seyde tam İsmail’e doğru gidiyormuş.” BB/328; *...kıştak+tı közdöy çaap bara catat.* “...köye doğru koşturuyor.” C/293.

/+Dı karay/

Maysalbegim kay tarap+tı karay ötöt eken dep koybopturmun. “Maysalbek’im ne tarafa doğru geçecek diye sormamışım.” TA/289.

/+nan/

Anın artı+nan kuyruk ulaş köçönün çañı cönödü. “Onun peşinden kuyruk gibi sokağın tozu devam etti.” TS/58.

²⁷³ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 94.

3.1.2.28. Yükleme hâli

“Eylemden etkilenen ya da eyleme konu olan öğeyi gösteren hâldir.”²⁷⁴

/+ø/

Bul tünü terekter calbırak+ø küüp cattı. “Bu gece kavaklar yaprak döktü.” BB/2; *Daniyardan eçteke+ø suragan cokmun.* “Daniyar’dan hiçbir şey sormadım.” C/154; *Camiyladan közün+ø tüşürçü emes.* “Cemile’den gözünü alamıyordu.” C/196; *Karatay attın başın+ø bir az cıya tüştü.* “Karartay atın başını biraz çekti.” TS/30.

/+nü/

Bul küü+nü cadabastan günü-tünü uguuga dayar. “Bu melodiyi bıkmadan gündüz gece dinlemeye hazır.” TS/33.

/+DI/, /+Dü/

...balam+dı kor kılba. “...çocuğumu hor görme.” TA/742; *too-taş+tı aralap cürgöndör* “dağı taşı gezenler” TA/469; *...cürögün+dü toktotup alçı.* “...yüreğini sakinleştir.” TA/391; *Camiyla süröt+tü karap turdu.* “Cemile resme baktı.” C/416.

/+de-p/

Bul uçurlarda Kanımgül: ‘uşunday ıntımaqtuu, ırıstuu üy-bülö taalayıma cazılğanına ıraazımın!’ - dep oylonçu ele. “Bu anlarda Kanımgül: ‘Böyle birbirine bağlı, talihli aile kismetime yazıldığına razıyım!’ diye düşünürdü.” TS/35.

3.2. FİİL ÇEKİMLERİ

“Çekimsiz hâlde kullanılmayan olumlu veya olumsuz fiil tabanları fiil çekimine tabi olarak isimlerle geçici kavram münasebeti kurar. İlişkide bulunduğu isimlere göre merkezi / çekirdek unsur durumunda olan çekimli fiiller, bir yandan temel yargı / temel cümle içinde yer alan yan yargı / yan cümleleri isim, sıfat ya da zarf şeklinde isimleştirip temel cümle içine aktarırken bir yandan da temel cümlelerin yüklem ismini meydana getirir.”²⁷⁵

²⁷⁴ Kara, Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 224.

²⁷⁵ Muharrem Daşdemir, Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi, Erzurum 2014, s. 95.

3.2.1. İsim-Fiiller (Kıymıl Atoooçtor)

“İsim-fiiller olumluluk – olumsuzluk karşıtlığı bulunduran fiillerin geçici olarak isimleşmiş şekilleridir, bunlar isim yan cümlesi / mastar bloku veya yüklem ismi şeklinde karşımıza çıkar.”²⁷⁶

3.2.1.1. İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil ekleri

Kırgızcada isim-fiil ekleri “kıymıl atooç” adı altında incelenmektedir. İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil ekleri Kırgızca dil bilgisi kaynaklarında -oo, -uu, -ış, -gı, -mak, -may²⁷⁷ ekleri olarak gösterilmektedir. Hikâyelerde geçen isim-fiil ekleri şunlardır:

/-oo (<-ow < -aw < -ag); -UU (<-uw <-ıw < -ıg)/

Ünlü ile biten fiil tabanlarına -OO, ünsüzle biten fiil tabanlarına ise -UU gelmektedir: ayda-oo > aydoo, casa-oo > casoo²⁷⁸, bil-üü > bilüü, caz-uu > cazuu, bol-uu > boluu.

Keçirgin meni, cüzüñö karoo+don (<kara-oo) uyalam. “Affet beni, yüzüne bakmaktan utanıyorum.” TS/290; *Bizdin aydoo* ceribiz birdey ele. “Bizim ekim yerimiz aynıdır.” TS/96; *Bügün menin sıyın-uu* küñüm. “Bugün benim anma günüm.” TA/7; ...bir küñü çın ele askerge alın-uu+ga povestka keliptir. “...bir günü gerçekten de askere alınması için povestka gelmiş.” TA/264; *Cok minday bol-uu+ga* mümkün emes! “Hayır, öyle olması mümkün değil!” BB/336; ...birine-biri söz tiygiz-üü+dön atayın tartınıшат. “...bir birlerine laf atmaktan özellikle çekiniyorlar.” TS/77; *Daniyardın obondoru menen kelçü tüşünüksüz* tolkundun-uu cürögümdü bolk ettirip kozgop ketti. “Daniyar’ın melodileriyle gelen anlamsız heyecan yüreğimi hop ettirip oynattı.” C/372; *Tameki tiz-üü+nün* emne oordugu bar ele. “Tütün dizmenin ne zorluğu vardı.” TA/835; *Ismailga* cetkirip ber-üü+nün amalın oylop, çakaların cambaşına kötörö, Seyde kar geçip kete berdi. “İsmail’e götürmenin çaresini düşünerek, kovalarını sırtına kaldırıp, Seyde karları yarararak gidiverdi.” BB/121.

-OO, -UU Bu mastar eklerini alan fiiller, incelenen metinde daha çok eyleyen-eylem ilişkisiyle tamamlama oluşturmuşlardır:

²⁷⁶ Daşdemir, *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 95.

²⁷⁷ Azırcı Kırgız Adabiy Tili, Bışkek, 2009, s. 458.

²⁷⁸ Burada da görüldüğü gibi fiil tabanının son ünlüsüyle ekin ünlüsü kaynaşmıştır.

[Men+in] **Bayko-o+m-do**, ay-künü da cakındap kele catkan ele. “[Benim] anladığım kadarıyla, ayı günü de yaklaşıyordu.” T-A/872; ...brigadir **men+in makto-o+m-du** cetkizip, bir çeti,- al menden kadir ese akıl surap catkanda... “...ekip başı bana övgüler yağdırıp diğer taraftan, o bana değer verip akıl danışırken...” C/46.

/-mek/

[Oşol suu] **cet-mek** tursun aşip ketet. “[O su] yetmek dursun (bir tarafa) artar bile” TS/99; Camıyla Daniyar menen erçip ketip, taalaysız bolot degen kepterge men **işen-mek** tursun, kayta, al anık taalayın emi gana taptı dep işengem. “Cemile Daniyar’ın peşinden gidip, mutsuz olacak denen sözlerle ben inanmak şöyle dursun, tersine, o gerçek mutluluğu şimdi buldu diye inanmıştım.” C/519.

/-mök/

Biz oşonu **kör-mök-kö** kayrılıp kaldık. “Biz onu görmeye uğradık.” TA/158.

/-İş/

Keleçekte bul maksattı **orundat-ış** üçün kaçça kıyınçılık tartıp, kaççalık emgektene turganımdı bilgen emes ekenmin. “Gelecekte bu maksadı yapmak için ne kadar zorluk çekeceğimi, ne kadar emek sarf edeceğimi bilememişim.” C/377; Al arabası menen askerlerdi taşıp **ket-ış** üçün dayındalgan. “O arabası ile askerleri taşıması için görevlendirilmişti.” TA/232.

/-GAn/

Ayıl da kimge kat **kel-gen-in**, kimge çok ekenin, al kat aluuçulardan murda bile turgan. “Köyde kime mektup geldiğini, kime gelmediğini, o mektup alıcılarından önce bilirdi.” BB/125; Subankuldun ayılga birinci colu traktör aydap **kel-gen-ine** süyünörümdü bilbey, ce ulandarımdın uşintip közgö körünüp, cetilip **kal-gan-darına** süyünörümdü bilbey. “Ya Subankul’un köye ilk defa traktör sürüp gelişine sevineceğimi bilemeyip veya oğullarımın böyle göze görünüp, büyüdüklerine sevineceğimi bilemeyip.” TA/93; Mümkün cetimdiktin zapkısın köp tartıp, turmuş anı tez işöögö, biroq köp süylütpöy, sırın içke tüyüp, **sakta-gan-ga** üyröttübü? “İhtimal yetimliğin azabını çok çekip, hayat onu hızlı çalışmaya, fakat çok konuşturmayıp, sırrını içine atıp saklamaya mı alıştırdı?” C/117; Baldar da aga tiyişip teñ **atalaş-kan-ın** koyuştu. “Çocuklar da ona takılıp boy ölçüşmelerini bıraktılar.” C/154.

/-gAn + -dIk/

-GAn/-GOn sıfat-fiil eki, +Llk isimden isim yapma ekiyle de kullanılır.²⁷⁹

Bara-bara ayıldagılar Daniyadın münözünö könügüşüp üyrönüp kal-gandık-tanbı, anı kep klgandı da koyuştu. “Gitgide köydekiler Daniyar’ın tabiatına alıştıklarından mı, onu [ondan] söz etmeyi de bıraktılar.” C/157; ...*süygön carına beril-gen-dik, anın büt kıymılınan körünüp turdu.* “...sevdiği yârine tutulması, onun bütün hareketinden görünüp durdu.” TA1/135.

/-gOn + -dUk/

Askerden kiyip kelgen köynöğü calgız bol-gon-duk-tan, anı çala kurgatıp ele kiyip alçu. “Askerden giyip gelen gömleği tek olduğu için, onu yarım yamalak kurutup giyerdi.” C/142; *Oşentsem da, öz el-curtun tuugan cerin minday süy-gön-dük, minday ölçöümü çok sagınuu...* “Öyle desem de, halkını yurdunu doğduğu yerini bu kadar sevdiğini, böyle ölçsüzce özlediğini...” C/298.

/-°r/

Gelecek zaman isim-fiili yapan bir ektir:

Kant-er-imdi bilbedim. “Ne yapacağımı bilemedim.” TA/941; *Emne kıl-ar-ımdı bilbey, ayıldın sırtına çeyin atçandardın artınan cügürüp oturup...* “Ne yapacağımı bilemeden, köyün dışına kadar atlıların peşinden koşturup...” C/510; *Uşunun özü emne ekenin, anı emne dep, ayt-ar-ımdı bilbedim.* “Bunun özü ne olduğunu, buna ne söyleyeceğimi bilemedim.” C/267.

/-uu+çu/

Al kat al-uu+çu+lardan murda bile turgan. “O mektup alıcılarından önce bilirdi.” BB/125.

3.2.1.2. Yüklem isim yapan isim-fiil ekleri

/-ø/

“Bu ek, emir veya kuvvetli istek ifade eden yüklem ismi yapar:”²⁸⁰

²⁷⁹ S. Kудайбергенов, А. Турсунов, *Кыргыз Адабий Тилин Грамматикасы, I. Бөлүм, Фонетика жана Морфология*, Фрунзе 1980, s. 425.

Ismayılga uşunday posılka sal-ø-gın. “[Sen] İsmail’e böyle hediye gönder.” BB/127; *Aliman bar-ø-sın, men üydö kal-ø-ayın.* “Aliman gitsin, ben evde kalırım.” TA/292; *Andan körö açığın ayt-ø-iñiz.* “Ona göre doğrusunu söyleyiniz.” BB/203; *Urba-ø-gıla, tiybe-ø-gile deym.* “Vurmayın, değmeyin, diyorum.” TS/270.

Aşağıda olumsuz fiil tabanlarına gelen isim-fiil eki emir kipi anlamında değil; şüphe, ihtimal anlamında kullanılmıştır:

Tolgoosu kelip kalba-ø-sın deymın da. “Sancısı geliverse diyorum da.” TA/894; *Iras ele Caynak tirüü bolup cürbö-ø-sün.* “Gerçekten de Caynak sağ olmasın.” TA/682.

Aşağıdaki cümlelerde isim-fiil ekleri emir kipi görünüşünde olmasına rağmen istek anlamında kullanılmıştır:

Ilayım, ılayım, men sıyaktuu temir coldu kuçaktap kakşagan pende bolbo-ø-sun! “Sonsuza kadar benim gibi demir yoluna sarılarak acı acı ağlayan kul olmasın.” TA/322; *A, oñbogon german oñbo-ø-sun.* “A, kahrolası German kahrolsun.” BB/68...

/-sA/

*Bu ek karşıtlık, zaman, ihtimal gibi anlamlarda kullanıldığında şart yan cümlesinde yer alır:*²⁸¹

Karala uydu ertereek közdöp alba-sa-ñ al caman. “Karala (kara benekli) ineği erkenden gözetlemezsen o kötü.” TS/2; *Suu mol bol-so nan da mol.* “Su bol olsa ekmek de bol.” TS/92; *Kuda kala-sa, emki bazarda alıp kelem...* “Allah izin verirse, önümüzdeki hafta getiririm...” BB/99.

Aşağıdaki örnekte ise hem şart hem de zaman anlamı vardır:

[Men] frontton colugup kal-sa-m, ceñem uzattı ele dep barayın. “[Ben] savaşta karşılaşırsam, yengem uğurladı diye varayım.” BB/75.

Aşağıdaki örneklerde ise *da* biçim birimi ile birleşerek olduğu cümleye karşıtlık anlamı katmıştır:

Açıktan-açık kastaşpa-sa da, ar biri içten bugup, aldirtan [birbirini] añduuda. “Açıktan açık[a] düşmanlık etmeseler de, her biri içten kin gütüp, gizlice [birbirini]

²⁸⁰ Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, s. 229.

²⁸¹ Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, s. 229.

takipteler.” TS/81; *Calp etip okko uçpa-sa da*, Alimandın tagdırın estegende, içim küyüp çok bolot. “Ansızın kurşuna gelme de Aliman’dın kaderini hatırladığımda, içim yanıp kor oluyor.” TA/647; *Kiyin dagı neçen colu uşul sözdün kezegi kelgende, tilimdin uçunda tur-sa da*, ketençiktep aytalbadım. “Sonra daha kaç defa şu kelimelerin sırası geldiğinde, dilimin ucua gelse de, gerileyip söyleyemedim.” TA/441.

Aşağıdaki örneklerde görüldüğü gibi şart eki -sa; eken, eken da biçim birimleriyle de birleşerek istek anlamıyla kullanılmıştır:

Başka el karanday başı aman kel-se eken dep, zar kakşap kудaydan tilegende, menin mañdayıma sıybay oturgan erim barbı! “Başka el karabaşı sağ gelsin diye, acı yalvarıp Allah’tan dilenirken, benim alnıma sığmayan erim mi var!” BB/146; *Erterek ceñiş kel-se eken da*. “Erkenden zafer gelse de.” TA/446; *Kapalıkka çögüp ketpe-se eken*. “Üzüntüye kapılıp gitmesin.” TA/873; *Cana baştağan obondu Daniyar dagı ulant-sa eken*. “Demin başladığı melodiyi Daniyar daha devam etse.” C/261.

Aşağıdaki cümlede isim-fiil eki şart görünümünde olsa da zaman bildirmektedir. Kırgızcada bu anlamıyla Türkçedeki +ınca, +dığına zarf-fiil eklerine denk gelmektedir:

“Özüñ da çala can neme eleñ, cön oturbay ayılçı bolup çıga kettiñ” –de-se+m, [al] muñayıñkı cılmayıp külip koydu. “Kendin de yarım canlıydın, rahat oturmayıp gezmeye gittin dediğimde, [o] kederli bir şekilde gülümsedi.” TA/876.

/-sA kerek/

*“Herhâlde, öyledir anlamında kullanılan isim-fiil ekidir:”*²⁸²

Baykuş neme soguştan esi oop kal-sa kerek. “Zavallı savaştan aklını kaybetmiş olsa gerek.” C/115; *Koyun aydap ket-se kerek.* “Koyunu sürüp gitmiş olmalı.” TA/747...

/-sO kerek/

Berki kiçinelerin enesi eptep cooluk-poolukka orop koy-so kerek. “Öteki küçüklerini annesi zar zor pılı pırtıyla sarmış olsa gerek.” TA/379; *Daniyar eköbüzdün türübüz kızık körün-sö kerek.* “Daniyar ikimizin hâlimiz ilginç görünse gerek.” C/161.

²⁸² Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, s. 231.

/-DI/

Kırgızcada olumlu ve olumsuz fiil tabanlarına gelen bu ek görülen geçmiş zaman ifadeli yüklem isimleri yapar:

Tomsorup oturup kal-di+m. “Somurtup oturup kaldım.” TA/903; *Sabırbektin iştegi iyiliklerine dagı kol sal-di.* “Sabırbek’in işindeki başarılarına bile saldırdı.” TS/140; *[Anı uzata karap turgan el] birin-biri calt karaş-tı.* “[Onu yolcu ederek bakan halk] bir birlerine birden baktılar.” TA/188; *...coldon salt arabamdı kayrı-di+m.* “...yoldan boş arabamı çevirdim.” C/18; *Sadık akemdin katına coop caz-di+m.* “Sadık Ağabeyi’nin mektubuna cevap yazdım.” C/76; *Ayılga kayra tart-tı+m.* “Köye tekrar döndüm.” TA/463; *Mına emi sen da meni izdep kel-di+ñ!* “İşte şimdi sen de beni arayıp geldin!” C/466; *Karatay, meenettin baarın cokko çigar-di+ñ.* “Karatay emeklerin hepsini boşa çıkardım.” TS/107; *Emne üçün siler cakşınakay çıkkın cügörünü karabay, sugarbay kuuratıp sal-di+ñar?* “Niçin sizler güzel çıkmış mısıra bakmayıp, sulamayıp kuruttunuz?” TS/110; *Biz anı ança dele caktıra berbe-di+k.* “Biz onu o kadar da beğenmedik.” C/112; *Oşentkende, andan akıl kütkönsüp, baarımız unçukpay kal-di+k.* “Öyle deyince ondan akıl beklercesine, hepimiz sustuk.” TA/173.

/-tü/

Kañırırım tütöp, selee tüş-tü+m. “Şaşırp, sarsıldım.” TA/985.

/-İş kerek/

Bu biçimbirimi Kırgızcada gereklilik ifadeli yüklem isimleri yapar:

Alarga öz-özünö cer bölüp ber-iş kerek. “Onlara ayrı ayrı yer bölüp vermek gerek.” TS/105; *Bir kün emes, bir saat keçiktirbey kandıra sugar-iş kerek.* “Bir gün değil, bir saat geciktirmeden kandırarak suvarmak gerek.” TS/99.

/-uş kerek/

Balkim, oşondoy bol-uş kerek. “Belki, öyle olsa gerek.” C/118.

/-İş + iyelik eki kerek/

Men dagı eki kolhozgo bar-iş+ım kerek. “Benim daha iki kolhoza gitmem gerek.” TA/184.

/-İş + iyelik eki zarıl/

Maga karaganda Alimandin bar-ı+ı zarıl. “Benden daha çok Aliman’ın gitmesi gerek.” TA/292.

/-üü+gö tiyiş/

Bu biçimbirimiyle gereklilik, zorunluluk bildiren yüklem isimleri yapılır:

Al bugün tünü kaday bolbosun sugattın baarın bütür-üügö tiyiş. “O bugün gece ne olursa olsun sulamanın hepsini bitirmek zorunda.” TS/224.

/-uu+da/

Aşağıda da görüldüğü gibi isim-fiil eki bulunma hâl ekiyle birleşerek şimdiki zaman ifadeli yüklem isimleri yapmaktadır:

Attar salkındanıp, üydü közdöy köñüldüü cort-uuda. “Atlar serinlenip, eve doğru gönüllü koşturuyorlardı.” C/260; *...ot cagışıp, erteñki köcösün kaynat-uuda.* “...ateş yakıp, yarınki yemeğini kaynatıyorlardı” C/296; *Bizdin polk azır dem al-uuda.* “Bizim bölük şimdi dinlenmede.” TA/358.

/-üü+dö/

Ok kaçan atılar eken, bala kötörgön ayal kaçan calp etet eken degendey, korkunuçtu küt-üüdö. “Kurşun ne zaman atılacak, çocuk taşıyan kadın ne zaman calp edecek der gibi tehlikeyi beklemekte.” BB/335; *Cerge tüşkön ar baş maşaktı kımınday baldardın koldoru ter-üüdö.* “Yere düşen her baş başağı küçücük çocukların elleri topluyordu.” C/165; *Daniyar sıyaktuu körktöp ber-üüdö.* “Daniyar gibi süsleyip anlatmak.” C/378.

/-oo+do/

Daniyar kırgız menen kazakta bolgon eñ nazik sözdördü süygönünö arn-oodo. “Daniyar, Kırgız’la Kazak’ta olan en kibar kelimeleri sevdiğine sunuyordu.” C/474.

/-möy bol-/

Cür, ceñe, bozo süzdürüp koyduk ele, oşol cerden koştoşup cönö-möy bolduk, cür... “Yürü, yenge, boza süzdürmüştük, oradan vedalaşıp gidecek olduk, haydi...” BB/72; *Kartayganda bala-çakaga şümşük körün-möy boldum go!* “Yaşlandığımda çoluk çocuğa kepaze görünecek oldum galiba!” BB/101.

/-GI + iyelik eki kel-/

Ölçünlü Türkiye Türkçesindeki /-(y)AsI+iyelik gel-/ yapısına benzeyen bu birimde +GI isim-fiil eki iyelik ekleri ve kel- fiiliyle birleşerek istek ifadeli yüklem isimleri yapar:

Bala emçekti oozunan çigar-gı-sı kel-bey... “Çocuk memeyi ağzından çıkarmak istemeyip...” BB/27; *...eç kimge körünböy, özü calgız koşok ayt-kı+sı kelet.* “...hiç kimseye görünmeden, kendisi yalnız [bir şekilde] ağıt söyleyesi gelir.” BB/173; *...öpkö-cürögüñdü suurup, kurmanga çap-kı+ñ kelet.* “...ciğer yüreğini söküp, kurban etmek istersin.” BB/82.

/-GU + iyelik eki kel-/

Al oşondo kolunan kelse cer menen cer bolup, közgö körünböy citip cogol-gu+su keldi. “O, o anda elinden gelse yerle yer (bir) olup, göze görünmeden kaybolup yok olmak istedi.” TS/116; *Birok, aylanıp kelip ele, Sabırbektin aytkandarına makul bol-gu+su kelbedi.* “Fakat dönüp gelip, Sabırbek’in söylediklerini kabul etmek istemedi.” TS/121; *Kanımgüldü unut-ku+su kelbeyt.* “Kanımgül’ü unutmak istemiyor.” TS/139; *...cata kalıp anı öz enemdey bek kuçaktap öpkölö-gü+ñ kelet.* “...önüne yatıverip onu kendi annem gibi sıkıca kucaklayıp öpesin gelir.” C/301; *Sürötçü bol-gu+m kelet.* “Ressam olmak istiyorum.” C/533.

/-GI + iyelik eki bar/ şeklinde de niyet istek ifadeli yüklem isimleri yapılabilir, olumsuzunda ise *bar* yerine *cok* kullanılır:

Suukka eç kim başpak-kı+sı cok. “Soğuğa hiç kimsenin bakası yok.” BB/118.

3.2.2. Sıfat-Fiiller (Atooçtuktar)

“*Sıfat-fiiller, olumluluk-olumsuzluk karşıtlığına sahip fiillerin geçici olarak sıfatlaşmış şekilleridir.*”²⁸³ Sıfat-fiillerin iki işlevi vardır; biri sıfat yan cümlesi, diğeri de yüklem ismi oluşturmaktır.

3.2.2.1. Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil ekleri

/-GAn/; /-gOn/

²⁸³ Daşdemir, *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 97.

Bu sıfat-fiil eki geçmiş zaman (görülen veya duyulan), şimdiki zaman, geniş zaman ifadeli sıfat fiiller yapar:

Geçmiş zaman: *Oşol men+ø kör-gön avgust tünü, kubulup caynagan keñ talaa, kagaz betine köçüp kelgensip...* “O benim gördüğüm ağustos gecesı, renkten renge girip kaynayan geniş tarla, kâğıt yüzüne taşınmışcasına...” C/405; *Korgongo bir dem menen cete bar-gan Seyde şaldayıp turup kaldı.* “Korunağa bir nefeste yetişip varan Seyde halsizleşip dura kaldı.” BB/290; *Aba üp bolup turganına karabastan, üstündö caan-çaçından öñü öçüp bozor-gon plaş [bar].* “Hava boğucu olmasına rağmen, üzerinde yağmurdan rengi sönüp bozarmış mont [var].” TS/21.

Geniş zaman: *...soguş degen comok katarı ermektep süylöy tur-gan kep emes.* “...savaş denen [şey] masal gibi eğlenerek anlatılan söz değil.” C/152; *Tamaşanı cakşı kör-gön ceñem alar menen tamaşalaşa berçü.* “Şakayı seven yengem onlarla şakalaşırdı.” C/64; *Bul colu arabanı kırmanga çıkarıp koyup barsam men eelep cür-gön oyduñda tört at tuşalıp cüröt.* “Bu sefer arabayı harmana çıkarıp bırakıp gittiğimde benim sahiplendiğim çukurda dört at kösteklenmiş duruyordu.” C/104.

Şimdiki zaman: *Mına canaşa otur-gan Daniyar menen Camıyla.* “İşte yan yana oturan Daniyar’la Cemile.” C/407.

Gelecek zaman: *[Ayılđa] minday işke bara tur-gan eç kim çok bolcu.* [Köyde] böyle bir işi yapacak hiç kimse yoktu.” TA/467.

Sıfat-fiilin öznesi durumunda olan kelimeyle isim tamlaması oluşturulduğunda, sıfat yan cümlesi iyelik eki almaz, tamlayan da duruma göre ilgi ekini almayabilir:

Men+ø tart-kan Daniyardın kelbeti “Ben çizen Daniyar’ın sureti” C/404; *Birok anın uşul ayt-kan söz+ünön soguş degen comok katarı ermektep süylöy tur-gan kep emes...* “Fakat onun bu söylediği sözlerinden savaş denen [şeyin] masal gibi eğlenerek anlatılacak söz değil...” C/152; *...esiñdebi bayagı ayt-kan sözdörü.* “...hatırında mı o söylediği sözler.” TA/53; *[Al] anın ırcayıp tişte-gen oozun, ölük sıyaktuu bop-boz öñün köröt ele.* “[O] onun sırtıp dişleyen ağzını, ölü gibi bomboz rengini görürdü.” TS/202...

/-ar/

Olumlu fiil tabanlarına gelerek gelecek zaman anlamı taşıyan sıfat-fiil yapar:

Karataydın ayt-ar coobu dayar. “Karatay’ın verecek cevabı hazır.” TS/62; Azır da ayt-ar sözüm uşul. “Şimdi de söyleyecek sözüm şu.” TA/412.

/-ör/

Alimandın kör-ör künün oylosom, andan beter caman bolom. “Aliman’ın göreceği günü düşündüğümde, daha da beter fenalaşıyorum.” TA/865.

/-s/(<-z)

Olumsuz fiil tabanlarına gelen geniş zaman / gelecek zaman sıfat fiil ekidir.

Geniş zaman: *Tarihtin ar kanday uluu da, arzıba-s okuyaları ötüp catkan çıgar. “Tarihin her türlü hem büyük hem değersiz de olayları olmuştur.” TA/458; Biz ötö cakin elek, birinen-biri eçteke caşırba-s sırdaş kurbular sıyaktuu elek. “Biz çok yakındık, birbirinden hiçbir şey gizlemeyen sırdaş arkadaş gibiydik.” C/72; Uşul ırdap catkan tünt münöz [kişi], unçukpa-s Daniyardın çın ele anık özübü. “Şu şarkı söyleyen sakın yaratılışlı [kişi], sesi çıkmayan Daniyar’ın gerçekten de kendisi mi?” C/349*

Gelecek zaman: *Al bir kep bolbo-s sözdü aytkansıp, Totoy aga açuulana, tañdana karap, üşkürip koydu. “O yeri olmayacak bir laf söylemiş gibi Totoy ona sinirlenip, şaşırarak bakıp, iç çekti.” BB/130.*

/-ö elek/; /-y elek/

Eylemin henüz gerçekleşmediğini, fakat yakın gelecekte olacağını bildiren sıfat-fiil ekidir:

Bul colu öñçöy on sekiz, on dokuzdagı betinen tügü tüş-ö elek baldar cönöp cattı. “Bu sefer hep on sekiz, on dokuzundaki [çocuklar], yüzünden daha tüyü dökülmemiş çocuklar gidiyorlardı.” BB/66; Betinde tırmangan tagı tüş-ö elek kara coolukçan katın... “Yüzünde kaşındığı tırnak izleri henüz geçmemiş siyah başörtülü kadın...” BB/169; Adamdın iz tüş-ö elek tun cüzündö çukul kelgen eseygendik daroo ele bilinet eken. “İnsanın kırışık düşmemiş genç yüzünde aniden gelen üzüntü hemen belli oluyormuş.” TA/183.

/-gü+s/

“Bu ek Kırgız Türkçesinde olumsuz gelecek zaman sıfat-fiil ekli olarak kullanılır, fazla işlek olmayan ek, -GI gelecek zaman partisip ekiyle +sIz olumsuz isimden isim

*yapma ekinin birleşmesinden oluşmuştur.*²⁸⁴ İncelenen metinlerde bu ekin bir örneğiyle karşılaşılmıştır:

Men azır da al künkünü tügön-güs comoktoy aytam. “Ben şimdi de o günleri bitmeyecek masal gibi anlatırım.” TA/127.

/-OO+çU/, /-UU+çU/, /-çU/

Bu ek, -OO, -UU mastar ekiyle +çU geçmiş zaman ekinin birleşmesinden oluşmuş sıfat-fiil ekleridir:

Geniş zaman: *...candan artık kör-üüçü atam Colçubay* “...candan artık gördüğüm babam Colçubay” C/81; *Anan al dağı bir azga kattı telmire tiktep, sandıktığı kat sakt-ooçu tulubuna [anı] salıp koyot.* “Sonra o daha biraz mektuba intizarla bakıp, sandıktaki mektup saklama kutusuna [onu] koyardı.” C/89.

Gelecek zaman: *Tam sal-uuçu caştarga dep, oşol cılı köktömdö cañıdan ele cer berilgen.* “Ev yapan gençlere diye, o senesi erken yazda yer verilmişti.” TA/155.

3.2.2.2. Yüklem ismi yapan sıfat-fiil ekleri

/-A elek/

Bu sıfat fiil eki eylemin henüz gerçekleşmediğini bildiren yüklem isimleri yapar:

Anda canağı bügülbögön butunun caraatı cakşı ayıg-a elek. “O zaman deminki bükülmeyen ayağının yarası iyileşmemişti.” C/111; “*Üç-Döbödöğü*” *cügörü uşul küngö çeyin bir tamçı suu iç-e elek.* “Üç-Döbödöki mısır şu güne kadar bir damla su içmemiştir.” TS/109; *Keç kirip kele catkanı menen, kündün aptabı ali kayt-a elek.* “Akşamüzeri olmakla beraber, güneşin sıcaklığı hâlâ gitmemiş.” TS/8.

/-ö elek/

Seni tünküsün talaadan kör-ö elekmin! “Seni geceleri tarlada görmedim!” TS/99; *Kee bir cerleri tap-takır suu kör-ö elek.* “Bazı yerleri daha hiç su görmemiş.” TS/61; *Anda da karekteri balbıdap, canağı erkelete karagan köz karaşı öç-ö elek eken.* “O sırada da gözleri alevlenip, demin nazlatarak bakan bakışı sönmemişti.” BB/157.

²⁸⁴ Çengel, s. 303.

/-A(e)lek/

Bala bolup men mindaydı eç kaçan ug-a+lek elem. “Çocuk olup ben böylesini hiç duymamıştım.” C/274.

/-GAn/

Olumlu ve olumsuz fiil tabanlarına gelen bu ek geçmiş zaman ifadeli yüklem isimleri yapar. Türkçede -dI, -mIş, -mIşdI, -yordu biçimbirimlerine denk gelmektedir:

[Sen] kayrıla kalıp meni at-kan+siñ! “[Sen] geri dönüp bana ateş ettin!” TA/790; *İzdeşpey tabış-kan+siñar go!* “Aramadan buluşmuşsunuz galiba!” C/161; *Sen oşondo ańızda kık tögüp cürgön keliniñ menen kiçüü balañdı süyünçülöp kel-gen+siñ, Tolgonay!* “Sen o zaman tarlada gübre döken gelinin ile küçük oğluna müjdelemek için gelmiştin, Tolgonay.” TA/355; *Kattı okuy elekte ele anda emneler cazılğanın men kün murun bile tur-gan+mın.* “Mektubu okumadan önce onda neler yazıldığını ben önceden bilirdim.” C/80.

/-gön/

Azır al soguştun kızıl çogunda cür-gön+dür. “Şimdi o savaşın kızıl korunda yürüyordur.” BB/75.

Bu yüklem isminin olumsuzluğu, olumlu fiil tabanlarına gelen -GAn/, -gOn/ sıfat-fiil ekine *cok* ve *emes* sözcüklerinin eklenmesiyle de yapılabilir:

Uşul küngö çeyin bul süröttü eç bir körgözmölörgö da ber-gen cokmun. “Şu güne kadar bu resmi hiçbir sergiye de vermedim.” C/4; *Daniyar til al-gan cok.* “Daniyar dinlemedi.” C/223; *Meyli ömürdü tekke ötkör-gön cokpuz okşoyt.* “Olsun ömrü boşa geçirmedi sanırım.” TA/144; *Birok, sen anı muruntan oylo-gon coksun.* “Fakat sen onu önceden düşünmedin.” TS/113; *Birok siler eñ negizgisin bil-gen coksunar!* “Fakat sizler en önemlisini bilmiyorsunuz.” TS/38.

Bıyıl [siz] [taldardı] buta-gan emes ekensiñer. “Bu yıl [siz] [söğüdleri] budamamışsınız.” BB/128; *...[men] ança nazar da sal-gan emesmin.* “...[ben] pek dikkat etmemişim.” TA/731.

/-çU/

Olumlu ve olumsuz fiil tabanlarına gelen bu ek geçmiş zaman ifadeli yüklem isimleri yapar. Bu ek Türkçede *-rdI*, *-yordu* biçim birimleri ile karşılanabilir:

...stantsiyada, coldo bozup cür-**çü**+büz. "...istasyonda, yollarda koşturup dururduk." C/17; *Al emes, köynögün suuga alıp barıp, özü cuuganına da kül-**çü**+büz.* "Hatta gömleğini suya götürüp, kendisinin yıkadığına da gülerdik." C/142; *Çını, anı kuup oyloodon kork-**çu**+mun.* "Doğrusu, onu düşünmekten korkardım." C/340; *Kişini tike karap tursa da, köñülü başka cakta ekeni sezilip tur-**çu**.* "Kişiye dik bakıp dursa da, gönlü başka tarafta olduğu hissediliyordu." C/113.

/-çü emes/

Olumsuzluk, *-çI* ekli yüklem isiminin olumsuzu *emes* ile yapılmıştır:

*Eç kim anı bil-**çü** emes.* "Hiç kimse onu bilmezdi." C/103; *Daniyar kişi menen köp süylöş-çü emes.* "Daniyar kişi ile fazla konuşmazdı." C/112.

/-Ar/

*Timele uçkan kuştay cöö cügürüp oturup bar-**ar**+mın!* "Aynen uçan kuş gibi yaya koşup giderim!" TA/288; *Öz teñiñdi dağı tab-**ar**+sıñ.* "Kendi dengini yine bulursun." TA/439; *Faktı degen zañga tayanıp, kutulsañ kutulup ket-**er**+sıñ.* "Hakikat denen kanuna dayanıp, kurtulursan kurtulup gidersin." TA/792.

/-ör/

*Kalganın kelerki cazda bütür-**ör**-büz.* "Kalanını gelecek ilkbaharda bitiririz." TA/159.

/-s/ (<-z)

Bu sıfat-fiil eki olumsuz fiil tabanlarına gelerek yüklem ismi yapar:

...ar kim tüşünö berbe-**s** ele. "...herkes anlayamazdı." TA/367; ...ceñem eköübüz anın betin tik karay alba-**s** elek. "...yengem[le] ikimiz onun yüzüne doğrudan bakamazdık." C/234; *Keçirbe-**s** elem.* "Bağışlamazdım." TA/639.

/-mAk/

Olumlu fiil tabanlarına gelen bu ek gelecek zaman ifadeli yüklem isimleri yapar. Türkçede *-rdI*, *-AcAktI* biçim birimlerine denk anlamdadır:

Bul colu sen balanı da erçite kel-mek emes beleng? “Bu sefer sen çocuğu da beraberinde getirmeyecek miydin?” TA/10; *Çın ele men emne de-mek+min, kant-mek+min, aytçı, can boordoş talaam?* “Geçekten de ben ne diyecektim, ne yapacaktım, söyle, can ciğer tarlam?” TA/757; *Anı kудay al-mak bele oşondon!* “Onu, Allah alacak mı bundan.”C/198.

/-mOk/

Kaptı alda kaçan ele traptın çetinen kulatıp ciberse bol-mok. “Çuvalı daha önceden köprünün kenarından atabilirdi.” C/224; *Sabırbekti köpürönün çetine ıktatıp, anı suuga türt-mök.* “Sabırbek’i köprünün kenarına sıkıştırıp, onu suya dürtecekti.” TS/197.

3.2.3. Zarf-Fiiller (Çakıldar)

Zarf-fiiller, öğelerin dizilişi açısından bağımsız bir cümle gibi görünen yan cümleleri, fiillerin olumlu veya olumsuz tabanlarına gelen bazı ekler aracılığıyla geçici olarak zarflaştıran fiilimsilerdir.²⁸⁵

3.2.3.1. Bağlama zarf-fiil ekleri

“Bağlama zarf fiil ekleriyle kurulmuş zarf yan cümleleri ilgili oldukları cümlelerin anlamca değil şekilce bir tümleci değerindedir. Aslın söz konusu olan sıralı bir cümledir. Ve iki cümle arasındaki ilişki ya bir öncelik sonralık ya da denklik ilişkisidir.”²⁸⁶

/-(I)p/

Ismayıldın közü karañgıda çaşıl ot çal-ıp, al cakınday kelip, betke entigip oor dem aldı. “İsmail’in gözü karanlıkta yeşil ateş olup o yaklaşarak, yüze eğilip ağır soludu.” BB/309; *Betinen kara ter kuyul-up, mañdayındagı kan tamırlar carılıp ketçüdüy kabargan.* “Yüzünden soğuk ter dökülüp alnındaki kan damarlar patlayacak gibi kabarmış.” C/226.

²⁸⁵ Kara, Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 239.

²⁸⁶ Daşdemir, Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi, s. 100.

3.2.3.2. Benzerlik zarf-fiil ekleri

/-çu+day/, /-çü+döy/

Uşintkende tamak tilep karargan özöktün sızdaganı da unutulup kal-çuday sezilet. “Öyle yapınca yemek isteyip kararan midenin sızlayışı da unutulur gibi hissedilir.” BB/251; *...ramkanın sırtına attap, uşundan arı ketip kal-çuday sezilet.* “...çerçevenin dışına atlayıp, bundan öteye gidiverecekmiş gibi hissediliyor.” C/12; *...vagondordun astına uçurup cık-çuday alka-calkadan bulkup silkti.* “...vagonların altına uçuracak gibi gırtlaktan tutup sarstı.” TA/314; *Men da oylogon tilegime azır ele cet-çüdöy kayrattanıp kelattım.* “Ben de düşündüğüm dileğime hemen şimdi kavuşacakmışım gibi gayretlenip geliyordum.” C/376; *Kimdir biro bilegimden karıştırı karmap, sindırıp ciber-çüdöy boldu.* “Belirsiz biri bileğimden sıkı tutup, kıracakmış gibi oldu.” C/216.

/-gan+day/, /-gon+doy/, /-gön+döy/

...sagınışkan eki tolkun koşul-ganday, ezilişip, kuçaktaşıp körüştük. “...özlem dolu iki dalga birleşmiş gibi öpüşüp kucaklaşıp görüştük.” TA/622; *Al eçtekeden caltanba-ganday, bet aldı tüz tikteyt.* “O hiçbir şeyden çekinmiyormuş gibi önüne dik bakıyor.” BB/329; *[Alar] kuyup koy-gondoy aynıbayt.* “[Onlar] bir kalıptan çıkmış gibi ayrılmıyor.” TA/85; *Çümböt çümköl-göndöy toolordun karandarı bozomukta arañ ele bilinip turdu.* “Çarşaf örtülmüş gibi dağların silüeti sisli havada zar zor görünüyordu.” TA/911.

3.2.3.3. Niteleme zarf-fiil ekleri

/-a/

Ünsüzle biten olumlu fiil tabanlarına -A, ünlü biten olumlu fiil tabanlarına ve olumsuz fiil tabanlarına ise -y zarf-fiil eki gelmektedir:

Totoy aga açuulan-a, tandan-a karap... “Totoy ona sinirlenerek, şaşırarak bakıp...” BB/130; *...vagondordu kıdır-a cügürdük.* “...vagonları dolanarak koşturduk.” TA/302.

/-y/

...özüñçö ıraazı bolgondoy da, ızalanganday da, unçukpa-y külümsüröyt. “...kendince memnun olmuş gibi, gücenmiş gibi, sessizce gülümsüyor.” C/67; *Ismayıl coop berbe-y, Seydeni kohunan tarttı.* “İsmail cevap vermeden, Seyde’yi elinden çekti.” BB/58; ...oşol suunun köşülgön tınç agımın buzba-y saktap turgan sıyaktuu ele. “...bu suyun gamsız dinç akmasını bozmayıp koruyormuş gibiydi.” TS/136; *Kürküröö canı tınba-y aldastayt.* “Kürkürö durmadan çırpınıyor.” C/260.

/-(I)p/, /-(U)p/

...eziliş-**ip**, kuçaktaş-**ıp** körüştük. “...öpüşüp, kucaklaşıp görüştük.” TA/622; ...*al anı demin toktoto albay, şaşıl-**ip** okuy baştayt.* “...o onu heyecanla, acele edip okumaya başlıyor.” C/91; *Sırtıñdan biylen-**ip** bir iş kıldım elem, Tolgonay.* “Arkandan kendimce bir iş çevirdim, Tolgonay.” TA/883; ...*betimdi mıkç-**ıp**, öksü-**p**-öksü-**p** ıylap ciberdim.* “...yüzümü sıkıp, hıçkıra hıçkıra ağlayıverdim.” C/497; “*Oy, tooba!*” -**de-p** cakamdı karmadım. “Oy tövbe!” diye yakamı tuttum.” TA/147.

/-Bas+tan/

*Karatay unçuk-**pastan** karap turdu.* “Karatay ses çıkarmadan bakıp durdu.” TS/299; ...*arık ceegin tın-**bastan** uratıp catkanın ugasıñ.* “...ark kenarını durmadan yıktığını duyarsın.” TS/222.

/-bos+ton/

[Alar] *toktol-**boston** raykomgo cönöşsün.* “[Onlar] beklemeden raykoma gitsinler.” TA/184.

/-kan+day/

...*kayra özümdü alaksıt-**kanday** oylobosko tırışam.* “...tekrar kendimi avutarak düşünmemeye çalışırdım.” C/340; ...*bardığı taşka-tamga bas-**kanday** kökürögümdö.* “...hepsi taşa damga vurmuş gibi göğsümde.” TA/274.

/-gan+ça/

...*talaada, kırmanda, suy cıgıl-**gança** işteşip catıştı.* “...tarlada, harmanda, kuvvetten düşercesine çalışıyorlardı.” TA/197.

3.2.3.4. Hedef zarf-fiil ekleri

/-Gan+ı/

Tamaşa kıl-ganı keldiñerbi? “Şaka yapmaya mı geldiniz?” TA/119; *[Al] badaldın arasına köynögün sık-kanı cügürüp ketti.* “[O] ağaçların arasına gömleğini sıkamak için koşup gitti.” C/338.

/-kon+u/

[Al] köçögö uylardı tos-konu çıktı. “[O] sokağa inekleri karşılamaya çıktı.” TS/1.

/-p/

Ay carığında orok tartabız de-p, Subankul eköobüz kalıp kalbadık belek. “Ay ışığında ekin biçeceğiz diye, Subankul’la ikimiz kalmamış mıydık?” TA/48; *Köçödö kandaydır bir dabıstar çıgıp, cügürüşkөн kişilerdi körgөndө, Aliman bilip kele koyoyun de-p, çurkap ketti.* “Sokakta belirsiz bazı sesler çıkıp koşuşturan kişileri görünce Aliman öğrenip geleyim diye koşup gitti.” TA/601.

/-uu+ga/

Bir künü çın ele askerge alın-uuga povestka keliptir. “Bir günü gerçekten de askere alınması için povestka gelmiş.” TA/264.

/-ış üçün/, /-uş üçün/

İş oydoguday bol-uş üçün kolhozgo bölüngөн suu dağı eñ kemi carım ese köböysө, aytar söz başka boloor ele... “İş[in] düşündüğümüz gibi olması için kolhoza ayrılan su da en az yarım kat artsa, söylenecek söz farklı olurdu...” TS/76; *[Sen] Kırk törtünçü cıldın kaysı bir karañğı tüünündө partizandarga cardamdaş-ış üçün samolyotton paraşyut baylanıp sekirip tüştüñ.* “[Sen] Kırk dördüncü yılın herhangi bir karanlık gecesinde çete savaşçılarına yardım etmek için uçaktan paraşütle atlayıp indin.” TA/371.

/-üü üçün/

[Seyde] Ismayılga cetkir-üü üçün cargılçakka talkan tartıp... “[Seyde] İsmail’e götürmek için el değirmenine kavut çektirip...” BB/73.

/-mök+kö/

Biz oşonu kör-mökkö kayrılıp kaldık, antkeni- mindan narı orok malında oñoy menen kündüzü kol boşoboyt emespi. “Biz onu görmek için uğradık, çünkü bundan sonra hasat zamanında kolay kolay gündüzleri müsait olamayız ki.” TA/158.

3.2.3.5. Mukayese zarf-fiil ekleri

/-gon+ço/

Oy, kiçine bala tuula elek balaga at koygonsubay, caydak ele cerge köçönün atın izdep ubara bol-gonço, elden murun ayal alsañçı da, tam-cay salıp, köçö turguzsañçı. “Oy, küçük çocuk doğmamış çocuğa ad koyulmadığı gibi boş yere sokak adı bulup zahmet çekeceğine elden önce evlensen, ev bark kurunca sokak [da] kurulur ya.” TA/160.

/-gan+dan körö/

Uşul cetimderdin keşigine kol sal-gandan körö, özübüzdün kunacındı soyup alsañ bolboyt bele! “Şu yetimlerin yiyeceğine el uzatmaktansa, kendi düvemizi kesiverseydin olmaz mıydı?” BB/313.

/-gön+dön körö/

Beker cür-göndön körö tamaşa [bolsun] da! “Boş gezmekten ise şaka [olsun] da!” C/197.

/-sA/

Eldin kara kuurayı tort-beş colu sugarıl-sa, Beş-Taşta[gı cügörü] eki colu gana sugarılğan. “Milletin kara kurayı dört beş defa suvarılsa, Beş-Taşta[ki mısır] sadece iki defa sulanmıştır.” TS/61.

/-gen+de/

Erkek men emes, ayaldar uşintip bel baylap işte-gende, alsızdık kılıuğa akım bar bele? “Erkek olarak değil ben, kadınlar böyle bel bağlayıp çalışırken zayıflık etmeye hakkım var mıydı?” C/173.

3.2.3.6. Karşıtlık zarf-fiil ekleri

/-y/

Olumsuz fiil tabanlarına gelir:

Dagı da anday-mınday işterge, caştıgıma karaba-y, men kiyligişip ketçümün. “Daha da şöyle böyle işlere, gençliğime bakmadan ben karışırırdım.” C/26; *Bul işke çoñ önör kerek ekenin oylobo-y ele, andagı menin kaygım...* “Bu işe büyük hüner gerek olduğunu düşünmeden, o zamanki benim kaygım...” C/379.

/-(ü)p/

Men alardı kara-p Camıyla menen Daniyardı taanıbay cattım. “Ben onlara bakıp Cemile ile Daniyar’ı tanıyamadım.” C/365; *Ayşa koşunam, beçara, özü arañ ontolop cür-üp, kiçinekey çöyçökkö kaymak sızgırıp keliptir.* “Ayşa komşum, biçare kendisi zorlukla inleyerek gezmesine rağmen, küçücük tasa kaymak kaynatıp gelmiş.” TA/548.

/-gen+de/

Başka el karanday başı aman kelse eken dep, zar kakşap kudaydan tile-gende, menin mañdayıma sıybay oturgan erim barbı! “Başka el (başkaları), tek başı sağ gelseydi diye, acı acı yalvarıp Allah’tan dilenirken, benim önümde sığmayıp oturan erim mi var!” BB/142.

/-sA/

Kantip ele köpçülük frontto ört keçip, karmaşıp cat-sa, bular mında kara canın ala kaçıp bekinip cürsün? “Nasıl olsun herkes savaşta ateşten geçip, savaşırken bunlar burada kara (kendi) canını koruyup saklansın.” TA/465; *E, botom, kün tigintip tur-sa, entigip kantip barasıñ.* “E, yavrum, hava böyleyken, nefes nefese nasıl gidersin.” TA/898.

/-sa da/

Kaptap kele catkan malday demigip, kerimsal cürüp tur-sa da, bışıkçılık maalına emne cetsin, çirkin! “Her yandan kuşatıp gelen hayvan[sürüsü] gibi ağır soluyup, sıcak rüzgâr esse de, ekinin olgunlaşma zamanına ne denk olabilir? Heyhat!” TA/998; *Açıktan-açık kastaşpa-sa da, ar biri içten bugup, aldirtan [biribirini] añduuda.*

“Açıktan açık[a] düşmanlık etmeseler de, her biri içten içe kin güdüp, gizlice [birbirini] takipteler.” TS/81.

/-sö da/

Bul eköo, kırtışı süyüşpö-sö da, birine-biri söz tiygizüüdön atayın tartınışat. “Bu ikisi, yıldızları barışmasa da, bir birine laf atmaktan özellikle çekiniyorlar.” TS/77.

/-GAn+I menen/

Olumlu, olumsuz fiil tabanlarınınna gelen zarf-fiil ekidir:

Keç kirip kele cat-kanı menen, kündün aptabı ali kayta elek. “Akşamüzeri olmakla beraber, güneşin sıcaklığı hâlâ gitmemiş.” TS/8; *Sabırbek ‘Beş-Taş’ kolhozunda iştebe-**geni menen**, oşol kolhozdu izildep çıkkın sıyaktuu, özünün beş kolunday bilgenin körsöttü.* “Sabırbek ‘Beş-Taş’ kolhozunda çalışmamamakla beraber, bu kolhozu araştırmış gibi kendi beş parmağı gibi (avucunun içi gibi) bildiğini gösterdi.” TS/103; *Kasım sır aldırba+**ganı menen**, al dele keyiştüü üşküröt.* “Kasım sır vermemesine rağmen o da üzgünce iç çekiyor.” TA/239.

/-gon+u menen/

*Kee bir ubakıtta suu cetiştüü bol+**gonu menen** sugaruuga kişi çıkpıy kalat.* “Bazı zamanlarda su yeterli olmakla beraber suvarmaya kişi bulunmuyor.” TS/71.

/-Bas+tAn/

*Aba üp bolup turganına kara-**bastan**, üstündö caan-çaçından öñü öçüp bozorgon plaş [bar].* “Hava boğucu olmasına rağmen, üzerinde yağmurdan rengi sönüp bozarmış mont [var].” TS/21.

3.2.3.7. Ölçü zarf-fiil ekleri

/-çü+döy/

*Osmon zöökür bolso adatınça mas, koluna soyul karmap, tepsetip ket+**çüdöy** atın culkuntup bakırat...* “Osman avare ise her zamanki gibi sarhoş, eline sopa tutup çignecekmış gibi atını çekiştirip bağırıyor...” C/50.

/-gan+day/

Arkı-terkini tüşünö tur-ganday çoñoyup da kaldı özü. “Sağını solunu anlayacak kadar büyüdü kendisi.” TA/18.

3.2.3.8. Sebep zarf-fiil ekleri

/-y/

Emne kılarn bilbe-y Seyde eşikke çıktı. “Ne yapacağını bilemediğinden Seyde dışarıya çıktı.” BB/267; *Çalgıga caraba-y, al dağı maşına aydaştı.* “Biçmeye yaramadığı için, o da araba sürdü.” C/111; *Aylıbizga batpa-y cañı kıştak kurup catabız.* “Köye sığmadığından yeni köy kuruyoruz.” TA/161; *[Al] balanın köñülün kaltırgısı kelbe-y, emne derin bilbedi.* “[O] çocuğun gönlünü soğutmamak için, ne diyeceğini bilemedi.” BB/73.

/-(ı)p/, /-(u)p/

Al, atka mingizbeysiñ de-p atasına tarındı okşoyt. “O, ata bindirmiyorsun diye babasına küstü gibi.” TS/43; *Birok şaňş-ıp Daniyar anı baykaçu emes.* “Fakat şarkı söylediği için Daniyar onu görmedi.” C/351; *Birok suu köz körünö soolgondon-sool-up, arıktın tübündögü taştar karañgıda cıltıldap körünö baştadı.* “Fakat su göz göre göre azaldığından, arığın dibindeki taşlar karanlıkta parlayarak görünmeye başladı.” TS/169; *Zaman daroo ele kıyında-p, eldin üröyü uça tüşpödübü.* “Zaman hemen zorlaştığı için, halkın ödü patlamadı mı?” TA/247.

/-mey+-n+çe/²⁸⁷

Akırtı, oylogon maksatıma cet-meyinçe canım tınbadı. “Sonunda, düşündüğüm amaca ulaşmayınca içim rahat etmedi.” C/399.

Bazen birleşik zarf-fiilin arasına iyelik ekleri girebilir:

/-gan+ı+n+a/

Cönööçülör tigindey uzay tüşkondö gana Seyde uyatın koyup, küyösün akırkı colu kuçaktabay, öpkülöböy kal-ganına, içimde bala kaldı okşoyt degen büdömük kubanıçın

²⁸⁷ S. Kудайбергенов, А. Турсунов, С. Сидиков, Кыргыз Адабий Тилин Грамматикасы (Фонетика кана Морфология), “Илим” басмасы, Фрунзе, 1980, s. 439-440.

aytıp cetişe alba-ganına katuu keyidi. “Gidecek olanlar öteye uzaklaştıkları anda Seyde utanmasını bırakıp, kocasına son defa sarılmadan, öpmeden kaldığına, “karnımda çocuk kaldı galiba” diye şüpheli sevincini söyleyip yetişemediğine çok üzüldü.” BB/23.

/-gan+ı+n+an/

[Al] *kuban-ganinan balaktap ıylap ciberdi.* “[O] sevincinden çocukça ağlayıverdi.” BB/33; *...anın cer düñgürötüp şarkıra-ganinan alaçıkta catıp oygonup ketem.* “...onun yer gümbürdetip çağlayıp akmasından alaçıkta yatıp (yatarken) uyanıveriyorum.” C/138; *Uyal-ganımdan men cer karap kaldım.* “Utandığımdan ben başımı yere eğdim.” C/153.

/-gen+dik+ten/

Bizdin tuugan söröy Osmon tiyişe ber-gendikten, Camiyla anın senek kolun caktırbay silkip saldı. “Bizim akraba bozuntusu Osman sataştığından, Cemile onun sakat kolunu, hoşlanmayıp silkti.” C/74.

/-gon+duk+tan/

Askerden kiyip kelgen köynöğü calgız bol-gonduktan, anı çala kurgatıp ele kiyip alçu. “Askerden giyip gelen gömleği tek olduğu için, onu yarım yamalak kurutup giyerdi.” C/142.

/-gön+dük+tön/

Mümkün sagınıp cür-göndüktön boluş kerek. “Belki özlememden olsa gerek.” TA/105.

/-gon soñ/

Karapayımdar anın zıyan-paydası bolbo-gon soñ: “Eptep can saktap cürgön bir beçara-baykuş,” -dep koyuşat. “Sade olan [insanlar] onun zararı faydası olmadıktan sonra: “Zar zor can saklayan bir biçare baykuş” diyorlar.” C/139; *Çın ele adamdın eç kimge tiyeşesi bolbo-gon soñ, al, köz körünö ele unutulamaz mı?”* C/158.

3.2.3.9. Şart zarf-fiil ekleri

/-üp/

Koyboyt ekensiñ, mintip cür-üp iş oñolboyt. “Bırakmazsın, böyle giderek iş düzelmez.” TS/97.

/-sA/

Karala uydu ertereek közdöp alba-sa-ñ al caman. “Karala (kara benekli) ineği erkenden gözetlemezsən o kötü.” TS/2.

/-so/

Anday bol-so ölböym... “Öyle ise ölmem...” TA/963; *Sendey ayal üçün, kerek bol-so, canımdı ayabaymın.* “Senin gibi kadın için, gerekirse, canımı veririm.” TA/552.

/-gan+da/

Caynagım aman tur-ganda [al] ne degen adam bolor ele! “Caynak'ım sağ olduğunda [o] ne iyi adam olacaktı.” TA/387.

/-gon+don kiyin/

Aş-suun berip koy-gondon kiyin aman-esen kaytıp kelişti. “Aş suyunu verdikten sonra sağ salım döndüler.” TA/655.

/-vinçe/

Ar biribizge dağı üç-tört kulaktan koşup berme-yinçe, baarı bir eçteke çıkpıyt... “Her birimize daha üç dört belden koşup vermedikçe, zaten hiçbir şey çıkmaz...” TS/73.

3.2.3.10. Vasıta zarf-fiil ekleri

/-p/

[Camiyla] butu menen basıp turup, tigişterin eki koldo-p sögüp ciberdi. “[Cemile] ayağıyla basıp, dikişlerini iki eliyle söküyordu.” C/238; *Küñgöy-teskey debey tegiz kar camın-ip, too boorlo-p ak boz kirgilt tuman ileñ-salañ cılcıyt.* “Güney kuzey demeden eşit kar kaplanıp, dağ[ı] boylayıp ak boz kirli sis ağır ağır hareket ediyor.” BB/114.

/-y/

Sabırbek arıktı boylo-y [atını] bastırıp kele catkan eken. “Sabırbek arkı düzleyip [atını] yürütüp geliyordu.” TS/296.

3.2.3.11. Üsteleme zarf-fiil ekleri

/-gen+si-p/

Aşağıdaki örneklerde de görüldüğü gibi -p zarf-fiil eki +GAnsI biçim birimi ile birleşerek üsteleme zarf-fiil yapılmaktadır:

Al az kel-gen+si-p, batış taraptagı kazaktın çöl talaasından kimdir biröö körük celpip cat-kansıp, kerimseldin dem kıstırgan oor tolkundarı lap-lap etip kele baştıdı. “O az gelmiş gibi, batı taraftaki Kazak’ın çöl tarlasından herhangi birisi körük çekiyormuş gibi, sıcak rüzgârın (sam yelinin) nefes kıstıran ağır dalgaları lap lap edip gelmeye başladı.” TS/8; *...kızarıp-tatarganım az kel-gensip, közümö caş imerile tüşöt okşoyt.* “...kızarıp bozarmam az gelmiş gibi gözüme yaş dolardı sanki.” C/66.

/-mak tursun-/

Oşol suunun özüin cakşılap paydalansa, tim ele başımdı kesip bereyin, [oşol suu] cet-mek tursun aşıp ketet. “O suyun kendisini iyi değerlendirse, gerçekten başımı kesip vereyim (yemin ederim ki), [o su] yetmek artar bir tarafa artar bile.” TS/96; *Camiyla Daniyar menen erçip ketip, taalaysız bolot degen kepterge men işen-mek tursun, kayta, al anık taalayın emi gana taptı dep işengem.* “Cemile Daniyar’ın peşinden gidip, mutsuz olacak denen sözlerle ben inanmak şöyle dursun, tersine, o gerçek mutluluğu şimdi buldu diye inanıyorum.” C/519; *A bu inim ceñesine biröönü cakın cuut-mak tursun, karatıp da koyboyt.* “A bu yeğenim yengesine birini yaklaştırmak kalsın, baktırmaz bile.” C/35.

/-y/

Bara-bara Karataydın içi tardıgı Kanımgül menen gana çektelbe-y Sabırbektin iştegi iygiliklerine dagı kol saldı. “Gide gide Karatay’ın kıskançlığı Kanımgül ile sadece sınırlı kalmayıp, Sabırbek’in işindeki başarılarına bile el uzattı.” TS/140.

3.2.3.12. Zaman zarf-fiil ekleri

3.2.3.12.1. Zamanda eşitlik zarf-fiil ekleri

/-GAn+dA/

Murda ayabay dostuşup cürgöndördün arası acırap, colu eki cakka ayrıl-ganda, mına uşunday bolot. “Önceden samimi arkadaş olanların arası açılıp, yolları iki tarafa ayrıldığında, işte böyle olur.” TS/78; *Selovetke kirip kel-gende, anın uşul ekinçi oyu ceñip...* “Köy idaresine girip geldiğinde, onun şu ikinci fikiri yendiği için...” BB/195; *Kartay-ganda bala-çakaga şümşük körünmöy boldum go!* “Yaşlandığımda çoluk çocuğa kepaze görünür oldum galiba?” BB/101; *Al üygö kirip kel-gende, ögünkü kılğanıma katuu uyaldım.* “O eve girdiğinde, o günkü yaptığıma çok utandım.” TA/549.

/-göndö/

[Al] özgöçö kap kötör-göndö kıynalıp cürdü. “[O] özellikle çuval kaldırırken zorlanıyordu.” C/247.

/-GAn + tamlanan eki + dA/

Cakınday kel-genimde apamdın ünü uguldu. “Yaklaştığımda annemin sesi duyuldu.” C/30; *Süröt tartuuga kiçinemden ele kolum eptüü ele, okuu kiteptesindegi süröttördü karap oturup okşoştura tart-kanımda, baldar:* “Oy, it ooy kudu ele özündöy, karaçı!”-deşip maktay turgan. “Resim çizmeye küçüklükten elim yatkın idi, okul kitaplarındaki resimlere bakıp benzeterek çizdiğimde, çocuklar: “Oy, it oy aynen kendisi gibi baksana!”deyip överlerdi.” C/305; *Stantsiyaga kayra kelip otur-ganıbizda, eldin baarı uktap kalıptır.* “İstasyona tekrar gelip oturduğumuzda, milletin hepsi uyumuş.” TA/304.

3.2.3.12.2. Zamanda öncelik zarf-fiil ekleri

*“Yan cümledeki eylemin temel cümledeki eylemden daha önce yapıldığını ifade eden zarf-fiil ekleridir.”*²⁸⁸

²⁸⁸ Kara, Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 250.

/-(I)p/

Emi aman-esen kaytıp kel-ip, özündöy bilimdüü, özündöy suluu kız alsa. “Şimdi sağ salım dönünce kendisi gibi eğitimli, kendisi gibi güzel bir kız alsa.” TA/258; *İreñi bopboz Seydeni körö sal-ip, kubanıçtuu kıykırığı tamagına tıgıldı.* “Rengi kaçmış Seyde’i görünce coşkulu kaykırması boğazına takıldı.” BB/186; *Apam meni körö sal-ip, brigadirdin sözün bölüp çalındı.* “Annem beni görür görmez, ekip başının sözünü kesip söylendi.” C/37.

/-üp/

Üyülüp catkan çoñ döbö taştardı kör-üp, Subankul baldardın iştegenderine ıraazi boldu. “Yığılmış yatan büyük tepe [hâlindeki] taşları görünce Subankul çocukların yaptığı işten memnun oldu.” TA/159.

/-y/

Oşondon köp ötpö-y eginder bısa baştı da. “O zamandan çok geçmeden ekinler olgunlaşmaya başladı da.” TA/995.

/-ken+den kiyin/

Kasım cönöp ket-kenden kiyin, köp keçikpey, Maysalbekten kat kelgen. “Kasım gittikten sonra, fazla geçmeden, Maysalbekden mektup gelmişti.” TA/252.

/-tüktön kiyin/

Uşul küz eki cıl üzgül-tüktön kiyin, men kayra mektepke cürö baştadım. “Şu güz iki yıl kesintiden sonra, ben tekrar okula başladım.” C/489.

/-Ar+I+menen/

Oşol kündörü Aliman keç kir-eri menen ele ketip, el tegiz catkança sırtta cürçü. “O günlerde Aliman akşam olur olmaz gidip, millet yatana kadar dışarıda gezerdi.” TA/753; *Ar ubakıtta kat koluna tiy-eri menen Camiylanın beti albıra tüşüp...* “Her zaman mektup eline geçer geçmez Cemile’nin yüzü kızarıverip...” C/91; *Orok baştal-arı menen brigadirde tınım bolçu bele.* “Hasatın başlamasıyla birlikte ekip başına durmak var mıydı?” TA/137.

3.2.3.12.3. Zamanda sonralık zarf-fiil ekleri

“Yan cümledeki eylemin temel cümledeki eylemden daha sonra yapıldığını ifade eden zarf-fiil ekleridir.”²⁸⁹

/-GI+çA/

Poçtoçu çal buydala kalıp, antip-mintip coop kaytar-gıça, tigiler cetip kelgen bolot. “Postacı ihtiyar apışıp, şöyle böyle cevap verene kadar, ötekiler kavuşmuş olur.” BB/91.

/-y/

...bul kim boldu eken degençe bolbo-y, narı caktan suu kötörgön Totoy çıktı. “...bu kim acaba diyinceye kadar, öteden su taşıyan Totoy çıktı.” BB/122.

/-Ar+dA/

Ar dayım colgo çıg-arda men uşul alkagı kara cığaçtan casalğan süröttün aldına kelip turam. “Her daim yola çıkarken ben şu çerçevesi karaağaçtan yapılan resmin önüne gelip duruyorum.” C/1; *Añgiça baykabay kalıp, attı köñümüş boyunça dağı bir üygö kayrıla ber-erde, tizgindi bura tartıp...* “Bir anda farkına varmadan, atı alışmış şekilde başka bir eve dönerken, dizgini burarak çekip...” BB/102.

/-e elekte/

Başkarmalar tamanı cerge tiy-e elekte biri ketip, biri kelip, kolhoz başalaman. “İdarecilerin tabanı yere değmeden biri gidip, biri geliyor; kolhoz karışık.” TS/129.

/-y elekte/

Kattı oku-y elekte ele anda emneler cazılğanın men kün murun bile turganmın. “Mektubu okumadan önce onda neler yazıldığını ben önceden bilirdim.” C/80.

/-sA/

“Kokuy, Aliman?” -dep, tamırın karmay sal-sa-m can çok, ketip bara catıptır. “Eyvah, Aliman!” diye damarını tuttuğumda can yoktu, gitmişti.” TA/939.

²⁸⁹ Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, s. 251.

3.2.3.12.4. Zamanada sınırlandırma zarf-fiil ekleri

Zamanda başlangıç sınırı

/-gon+don beri/

Carık düynö orno-gondon beri, kılımdar tagı barı mende. “Bu dünya kurulduğundan beri, asırların izi hepsi bende.” TA/167.

/-kan+dan beri/

...es tart-kandan beri süyöm! “...kendimi bildim bileli seviyorum!” C/466.

/-gan+dan baştap/

...aydoogo dan tašta-gandan baştap tartkanıbiz tartkan. “...tarlaya den [tohum] attığımızdan [beri] başlayıp çekiyoruz ha çekiyoruz.” C/163; *Biz birge koşulup işte-genden baştap, al eköönün ortosundagi mamilesi uşul...* “Biz birlikte çalıştığımızdan beri, o ikisinin ortasındaki muamele şu...” C/184.

Zamanda bitiş sınırı

/-GI+çA/

...tögülgön caanday bolgon canıbardın çañı ıraktap ket-kıçe, Aliman kol bulgalap ele cügürö berdi. “...dökülen yağmur gibi olan hayvanın tozu uzaklaşıp gidinceye kadar, Aliman el sallayarak koştu.” TA/243; *[Men] ıylap basıl-gıça kütüp turdum.* “[Ben] ağlayıp susana kadar bekledim.” TA/432.

/-GAn+çA/

Atam ustakanadan kayt-kança, Sadık akemdin katına coop cazdım. “Babam ustahaneden dönünceye kadar, Sadık abimin mektubuna cevap yazdım.” C/76; *...çoñ colgo cete bar-gança karap turdum.* “...büyük yola varana kadar baktım durdum.” TA/242; *Rahmat, közüim cumul-gança ıraazımın.* “Teşekkür, göz yumuncaya kadar razıyım.” TA/823; *Kış kir-geñçe uşuntip baldardan kat üzülböy, sanaam ança-mınça tınçıp turgan.* “Kış girinceye kadar böylece çocuklardan mektup kesilmeyip, kaygım biraz azalmıştı.” TA/259.

/-gön+çö/

Men alardı ölör-öl-gönçö unutupaymın. “Ben onları ölünceye kadar unutmayacağım.” TA/1002.

3.2.3.12.5. Zamanda sürerlilik zarf-fiil ekleri

/-Gan sayın/

Seyde ar bir kadam ilgeri bas-kan sayın, şaşıp kalgan soldattar emne kılının bilbey: -Ey, nazad! Vernis seyças! Vernis!// deyt. “Seyde her bir adım ileri yürüdükçe, telaşa düşen askerler ne yapacağını bilmeden: -Hey, geri! Dön şimdi! Dön! dediler.” BB/332; *Sabırbek bolso, öçöşkөndөy el oozunan tüşpөy maktalıp, ulam bar-gan sayın kadırı ösöt.* “Sabırbek ise, öc alır gibi milletin ağzından düşmeden övülüyor, zaman geçtikçe itibarı artıyor.” TS/144.

/-kön sayın/

Kün öt-kön sayın Alimandın kabagı açılбай süylөbös, külbös bolup kaldı. “Gün geçtikçe Aliman’ın yüzü, neşesiz suskun, gülmez oldu” TA/870.

3.3. BELİRLİ İSİM TAMLAMALARI

*“Sıfatlarıyla birlikte iki ismin (tamlayan-tamlanan öğelerinin) aralarında geçici kavram ilişkisi kurarak oluşturdukları tamlamalara belirli isim tamlaması denir.”*²⁹⁰

1. Tnn([Zm+ilh])+Tyn(İYC+tn+iy)

[senin] ençiñe bak-döölöt saktaganıñ “[senin] hissene baht devletin saklaması” C/54

2. Tnn(BÖ((İYC_)))+Tyn(İ[+ilh])+Tnn(BÖ(_İYC+tn+iy)+(İYC+tn+iy)))

ayılда kимge kat kelgenin, kимge çok ekenin “Köyde kime mektup geldiğin, kime gelmediğin” BB/125

3. Tnn(İYC_)+Tyn(BÖ(İ[+ilh]))+B+(İ+ilh)+Tnn(_İYC+tn [+iy])

keçee küñkü Daniyar menin Camiylanın arabada oturgandarı “dünkü Daniyar ile Cemile’nin arabada oturdukları” C/397

²⁹⁰ Kara, Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi, 253.

4. Tnn(İYC_)+Tyn(İT+ilh)+Tnn(_İYC+tn[+iy])

keçe künü ortonçu balasının borboyup kelip, uuz eñsep, anı alda emnedeý kудaydan tilegensip, kütüp cürgönü “geçtiğimiz gün ortanca oğlunun kabarıp gelip, ağız isteyip, onu bir şeymiş gibi Allah’tan dilemişçesine bekleyip durduğu” BB/279

5. Tnn(İYC_)+Tyn(Zm+[ilh])+(_İYC+tn+iy)

keleçekte men turmuştı boyoktor, süröttör arkıluu körsötüügö arakettene turganım “gelecekte ben hayatı renkler, resimler aracıyla göstermeye çalışacağım” C/304

6. Tnn(İYC_)+Tyn(Zm+[ilh])+Tnn(_İYC+tn[+iy])

oşogo özü kayra kaygılanıp kıynalganı “bu yüzden tekrar kendi üzülüp zorlandığı” C/341

7. Tnn(İYC_)+Tyn(Zm+ilh)+Tnn(_İYC+tn[+iy])

biyik ün menen biröönün çeksiz küyüttö solkuldap bozdogonu “yüksek sesle birinin sınırsız üzüntü içinde inlemesi” BB/314

8. Tnn(ST_)+Tyn(Zm+ilh)+Tnn(_ST+[tn]+iy)

balalık kezdegi menin eñ taza, nariste süyüüm “çocukluk çağımdaki benim en temiz, masum sevgim” C/502

9. Tny[(İT+ilh)]+Tnn(İ+tn+iy)

[özünün] açuusun “[kendi] acısın” TA/901

10. Tyn((İ+ilh+E))+Tnn(İ+tn[+iy])

Kasımdın da cini “Kasım’ın da siniri” TA/119; *atışuulardın dağı ünü* “atışmaların dahi sesi” TS/136; *özünün da ünü* “kendinin de sesi” C/178

11. Tyn([ek.İT+ilh])+Tnn(ek.ST+tn+iy)

[özünün] berki kiçinelerin “[kendisinin] diğer küçüklerini” TA/379

12. Tyn([ek.İT+ilh])+Tnn(İ+tn+iy)

kişiler [özünün] atasın, bir tuuganın, küyösün “kişiler [kendisinin] babasın, kardeşin, kocasın” BB/8

13. Tyn([ek.İT+ilh])+Tnn(İYC+tn[+iy])

[menin] belimdin ooruganı “[benim] belimin ağrması” TA/555

14. Tyn([İ+ilh])+Tnn(BÖ((İ+tn[+iy])+(ST+tn[+iy])))

[özünün] balası, ömürlükkö baş koşkon can coldoşu “[kendisinin] oğlu, ömürlüğe baş koşan can yoldaşı” TS/33

15. Tyn([İ+ilh])+Tnn(BÖ((ST+tn+iy)+B+(ST+[tn]+iy)))

añızda kık tögüp cürgön keliniñ menen kiçüü balan “tarlada gübre döken gelinin ile küçük oğlun” TA/355

16. Tyn([İ+ilh])+Tnn(BÖ(İ[+tn+iy]))+(İ+tn+iy)

[özünün] döñgölök, aspaptarınan “[kendinin] tekerlek, araç gereçlerin” C/25

17. Tyn([İ+ilh])+Tnn(İ+tn+iy)

[menin] betim, “[benim] yüzüme” C/494

18. Tyn([İ+ilh])+Tnn(İkl((İ+tn+iy)+(İ+tn+iy)))

[menin] kaşım-kabagım “[benim] kaşım gözüm” TS/76

19. Tyn([İ+ilh])+Tnn(İkl(İ+tn[+iy]))

[anın] tup-turası “[onun] dosdoğrusu” TS/100

20. Tyn([İ+ilh])+Tnn(ST+tn[+iy])

[talanın] kee bir cerleri “[tarlanın] bazı yerleri” TS/61; *[balanın] kıykırgan birinçi tuñguç ünü* “çocuğun bağırان birinci ilk sesi” TA/940

21. Tyn([İ+ilh])+Tnn(ST+tn+iy)

[anın] sepken eginin “[onun] septiği ekin” TA/53; *[menin] andağı Talastın atır cıttuu salkın avasında caşagan, candan artık körüüçü atam* “[benim] oradaki Talas’ın

güzel kokulu serin havasında yaşayan, candan öte gördüğüm babam” C/81; *[menin] müyüzdöy çor bolgon sogonçoktorum* “[benim] boynuz gibi olan nasırlı topuklarım” C/164; *[menin] bul şinelim* “[benim] bu kaputum” BB/160; *[bizdin] tartkan meenetibiz* “[bizim] çektiğimiz emek” TS/95; *[anın] buyruktuu ünün* “[onun] emir veren sesin” TS/242; *[menin] oylogon maksatım* “[bebim] düşündüğüm maksatım” C/399; *[menin] cerde ıylap catkan uçurum* “[benim] yerde ağlayıp yatan anım” C/501; *[menin] aytar kereezimdi* “[benim] söyleyecek vasiyetim” TA/28; *[bizdin] ak tilegibiz* “[bizim] ak dileklerimi” TA/65; *[menin] balban bilek dıykandarım* “[benim] güçlü bilekli çiftçilerim” TA/417; *[bizdin] ceñiştüü kelgen cookeribiz* “[bizim] zaferle gelen askerimiz” TA/611; *[menin] mañdayıma sıybagan çolponum* “[benim] alnıma sığmayan yıldızım” TA/742; *[menin] Aliman ketkenden kiyinki kündörüm* “[benim] Aliman gittikten sonraki günlerim” TA/860

22. Tyn([İT+ilh])_+_Zm.T+_Tnn(İ+tn+iy)

[özünün] köp kündön berki bugün, açuusun “[kendisinin] uzun günlerden beri tasasın, acısını” TA/901

23. Tyn([İT+ilh])+Tnn(İ+tn+iy)

[özümün] sürötçölörüm “[kendimin] resimciklerimi” C/492

24. Tyn([İT+ilh])+Tnn(İkl(İ+tn+iy)+(İ+tn+iy))

[özünün] oy-sanaası “[kendisinin] düşüncesi” BB/26

25. Tyn([İT+ilh])+Tnn(ST+tn+iy)

[özünün] bloknotunun bir ceri “[kendi not defterinin] bir yeri” TS/99

26. Tyn([İTm+ilh])+Tnn(İ+tn+iy)

[Sabırbektin] atağı “[Sabırbektin] namı” TS/124; *[İsmayıldın] kolu* BB/36; *[özünün] dosu* “[kendisi] arkadaşı” TS/96

27. Tyn([ST+ilh])+Tnn(İ+tn+iy)

[cüröğü zor adamdın] kubanıçın, tilegin, [yüreği büyük adamın] sevincin” C/275; *[cüröğü zor adamdın] kubanıçın, tilegin*, [yüreği büyük adamın] dileklerin” C/275

28. Tyn([ST+ilh])+Tnn(İYC+tn[+iy])

[bul iştin] bolgonu “[bu işin] olması” C/87

29. Tyn([Zm+ilh])+Tnn((BÖ(İ+tn[+iy])+B+(İ+tn+iy)))

[anın] balası menen ayalın “[onun] çocuğu ile karısın” TS/27; [alardın] ceñderi menen közdörün “[onların] yenleri ile gözlerin” BB/168

30. Tyn([Zm+ilh])+Tnn(BÖ((ST+tn[+iy]))+(İ+tn[+iy]))

[anın] elge-kılğan işi, dañkı “[onun] millete kıldığı işi, şöhreti” TA/580

31. Tyn([Zm+ilh])+Tnn(BÖ((ST+tn[+iy])+B+(ST+tn+iy)))

[anın] caman şineli menen tamtığı çıkkın ötüğünön “[onun] kötü kaputu ile perişan çizmesin” C/514

32. Tyn([Zm+ilh])+Tnn(BÖ(İ+B+İ)+tn+iy)

[menin] Subankul menen Kasımım “[benim] Subankul ile Kasımım” TA/399

33. Tyn([Zm+ilh])+Tnn(BÖ(İYC+tn[+iy]))+(İYC+tn[+iy]))

[anın] işengeni, tilegeni “[onun] inanması, dilemesi” TA/680

34. Tyn([Zm+ilh])+Tnn(BÖ(ST+[tn]+iy)+(ST+tn+iy))

[menin] aylanayın keñ talaam, biyik toolorum “[benim] sevgili geniş tarlam, yüksek dağlarım” C/296

35. Tyn([Zm+ilh])+Tnn(ek.ST+tn[+iy])

[anın] bir cüz cetmiş[litr]i “[onun] yüz yetmiş[litre]i” TS/99; [anın] kalgan cüz otuz[litr]i “[onun] kalan yüz otuz[litre]si” TS/99

36. Tyn([Zm+ilh])+Tnn(ek.ST+tn+iy)

[bizdin] bir katarıbiz “[bizim] bir kısmımız” TS/86; [menin] maydanda kurman bolgon meenetkeç[kiş]i terim “[benim] savaşta ölen emekçi [kiş]ilerim” TA/416

37. Tyn([Zm+ilh])+Tnn(IYC+tn+iy)

[menin] iş arada çaap kelip, unçukpastan tištenip, attın başın kayra bura tartıp, unçukpastan çaap ketip cürgönüm “iş arasında koşturarak gelip konuşmadan dişlerimi sıkarak atın başını geri çevirip konuşmadan geri koşturup gitmem” TA/351

38. Tyn([Zm+ilh])+Tnn(İ+tn[+iy])

[anın] coldoşturu “[onun] arkadaşları” TA/290; [anın] münözü “[onun] ahlakı” TA/708; [anın] küyöösü “[onun] kocası” TS/49; [alardın] colu “[onların] yolu” TS/81; [alardın] biri “[onların] biri” TS/83; [anın] aylası “[kendi] çaresi” TS/141; [anın] maksatı “[onun] maksatı” BB/227; [anın] paydası “[onun] faydası” TS/87; [anın] ziyarı “[onun] zararı” TS/87; [çüydün] talaası “[çüyün] tarlası” TS/93; [alardın] ayıldarı “[onların] köyleri” TS/132

39. Tyn([Zm+ilh])+Tnn(İ+tn+iy)

[menin] cürögümdü “[benim] yüreğim” BB/42; [anın] toprağın “[onun] toprağın” TS/107; [silerdin] turmuşuñar “[sizin] hayatınız” TS/37; [senin] amanatıñ “[senin] emanetin” C/424; [menin] kulağım “[benim] kulağım” C/499; [bizdin] tilegibiz “[bizim] dileğimiz” TA/61; [senin] uuldarın “[senin] oğulların” TA/99; [menin] köñülüm “[benim] gönlüm” TA/129; [bizdin] kubançımız “[kendi] mutluluğumuz” TA/597; [bizdin] küyütübüz “[bizim] üzüntümüz” TA/597; [menin] calgızım, [menin] seketim “[benim] yalnızım, [benim] sevgilim” C/466; [menin] kolumdu, [menin] betimdi “[benim] kolumu, [benim] yüzümü” C/498; [menin] mañdayımdı, [menin] betimdi “[benim] alınımı, [benim] yüzümü” TA/52

40. Tyn([Zm+ilh])+Tnn(İkl(İ[+tn+iy])+(İ+tn+iy)))

[anın] oy-kıyalın “[onun] düşünce hayalin” C/268; [anın] ubal-soobun “[onun] vebal[i] sevabın” TA/648; [menin] muun-cuunum “[benin] [bütün] mafsalarım” TA/848; [özümdün] es-uçumdu “[kendimin] şuurumu” TA/962; [özüñdün] öpkö-cürögüñdü “[kendi] ciğer yüreğini” BB/82; [özündün] kadir-barkıñdı “[kendi] kadir kıymeti” C/54; [özünün] taarınıç[ın]-ökünüñün “[kendinin] dargınlık hüznlerini” TS/79; [özümdün] arman-muñumdu “[kendi] derd[imi] kederimi” TA/701; [özünün] aylana-tegereğine “[kendi] etrafına” TA/425

41. Tyn([Zm+ilh])+Tnn(İkl((İ+tn[+iy])+(İ+tn[+iy])))

[anın] moynu-başı “[onun] boynu başı” TS/139

42. Tyn([Zm+ilh])+Tnn(İkl(İYC[+tn+iy])+(İYC+tn+iy))

[bizdin] cıygan-tergenibizdi “[bizim] yığ[dıklarımız] topladıklarımızı” C/53

43. Tyn([Zm+ilh])+Tnn(İkl+tn+iy)

[özüñdün] ata-eneñ “[kendi] ata anan” C/535

44. Tyn([Zm+ilh])+Tnn(İYC+tn[+iy])

[anın] cegeni “[onun] yediği” TS/10; [anın] oylogonu “[onun] düşündükleri” BB/227; [Seydenin] içimde bala kaldı okşoyt degen büdömük kubanıçın aytıp cetişe albaganı “[Seyde’nin] karnımda çocuk kaldı galiba” diye şüpheli sevincini söyleyip yetişemediğin” BB/23; [anın] murdagı küçünön tayganı “önceki gücünden düştüğü” C/524; [alardın] kolhozdo iştegenderi “[onların] kolhozda çalıştıkları” TA/274; [anın] ısırap bolup catkanı “[onun] israf olması” TS/99

45. Tyn([Zm+ilh])+Tnn(İYC+tn+iy)

[senin] bizdi ayap, aytpay ketkeniñ “[senin] bize acıyıp söylemeden gittiğin” TA/374; [özünün] Üç-Döbödögü eginderge kantıp cetkenin “Üç-Döbö’deki” ekinlere nasıl vardığını” TS/151; [anın] attan oop tüşkönün “[onun] attan devrilip düştüğünü” BB/323; [senin] cooş nemeni uşinte bergeniñ “[senin] sakın birine böyle davranman” C/196; [menin] Sadıktın canınan çıkkanıma “[benim] Sadık’ın yanından ayrıldığımı” C/422; [menin] kiyinki kündördö oylogonum “[benim] son günlerde düşündüklerim” TA/26; [menin] emne bolup köpçülüktön bölünüp kalganımdı “[benim] nasıl çoğunluktan ayrıldığımı” TA/90; [menin] cıgılıp-tıgılıp brigadir bolup cürgönümö “[benin] düşekalka ekip başı olduğuma” TA/273; [menin] kıyınçılık tartıp, kançalık emgektene turganım “[benim] ne kadar zorluk çekip, ne kadar emek sarf ettiğim” C/377

46. Tyn([Zm+ilh])+Tnn(ST+[tn]+iy)

baldarınan kabar albagan apam “çocuklarından haber almayan annem” C/21

47. Tyn([Zm+ilh])+Tnn(ST+tn[+iy])

[anın] öpkö öpkösünö batpay künu boyu ıyılan balası “[onun] ciğeri ciğerine sığmayıp gün boyu ağlayan balası” BB/295; [anın] tüştön kiyinki süyüüsü “[onun] gecikmiş sevgisi” C/464; [anın] kan cügürtkön, tuylagan cürögü “[onun] kan dolandıran, sıçrayan kalbi” TA/52; [anın] çiyedey tört balası “[onun] küçücük dört çocuğu” TA/378; [anın] canağı erkelete karagan köz karaşı “[onun] demin nazlatarak bakan bakışı” BB/157; [anın] balbildagan karegi “[onun] alevli göz bebekleri” BB/163; [anın] askerden kiyip kelgen köynögü “[onun] askerden giyip gelen gömleği” C/142; [anın] bayağı aytkan sözdörü “[onun] bayağı söyleyen sözleri” TA/53; [anın] kara murut cigit çağı “[onun] kara bıyık yiğit çağı” TA/82; [anın] kattı karmagan koldoru “[onun] mektubu tutan elleri” TA/360; [anın] tüpkü manisi “[onun] asıl manası” TA/713; [anın] bardık bulkungan küçü “[onun] bütün depreşen gücü” BB/21

48. Tyn([Zm+ilh])+Tnn(ST+tn+iy)

[menin] Camıylam, [menin] canım, [menin] kalkatayım, [menin] kızıl gülüm, Camaltay[ım] “[benim] Cemilem, [benim] canım, [benim] kalkatayım, [benim] kızıl gülüm, [benim] Camaltay[ım]” C/469; [menin] Caynagım, [menin] kencem, [menin] tamaşaköyüm, [menin] şayırım, [menin] ırçım, [menin] solkuldagan boz balam “[benim] Caynagım, [benim] küçüğüm, [benim] şakacım, [benim] neşelim, [benim] şarkıcım, [benim] süzülen boz oğlum” TA/365; özün erkin alıp cürgön münözün “kendini serbest hissedenden tabiatına” C/71; [anın] kün, cer, tütün cıttangan cıtına “güneş, yer, tütün kokan kokusuna” TA/143

49. Tyn(BÖ(((ek.İT+ilh)+E)+((Zm+ilh)+E)))+Tnn(İ+tn+iy)

dosunun da başkalarının da közüün “dostunun da başkalarının da gözü” TS/96

50. Tyn(BÖ((ek.İT+ilh)+(ek.İT+ilh)))+Tnn(İ+tn+iy)

maydanda kurman bolgon meenetkeçterimdin, senin Subankuluña, Kasınga, Caynagiña okşogon dıykandarımın emgegin “Savaşta ölen emekçilerimin, senin Subankul’una, Kasım’ına, Caynak’ına benzeyen çiftçilerimin emeğin” TA/416

51. Tyn(BÖ((ST[+ilh])+(ST[+ilh])))+Tnn(İYC+tn+iy)

oşol belgisiz kütiü, tüşünüksüz eñsöo[nün] çığarmaçılıktın algaçkı çakırığı ekenin
 “o belirsiz bekleyiş, anlamsız arzu[nun] sanatın ilk çağırısı olduğun” C/304

52. Tyn(BÖ((ST+ilh)_)+Tnn(İYC_)+Tyn(BÖ(_(Zm+ilh)))+Tnn(_İYC+tn[+iy])

şamalga [şamaldın ayınan] narıdan beri iyilip, şamday tirelişken terekterdin kılda uçunan tüp tamırına çeyin bütökön boyu dürüldögönsüp, alardın coğoruda deñiz sıyaktuu çaypalıp şuuldaganı “rüzgâra [rüzgârdan dolayı] öteden beri eğilip, mum gibi düzelen kavakların kıl [gibi ince] ucundan dip damarına [köküne] kadar bütün boyu [tamamı] ürpermiş gibi, onların yukarıda deniz gibi dalgalanıp hışıldayanı” BB/3

53. Tyn(BÖ(ek.ST[+ilh])+(ek.ST+ilh))+Tnn(İ+tn[+iy])

közüm körgön [nerselerdin], kulagım ukkan[nerseler]dın bardığı “gözüm gören [şeylerin], kulağım duyan [şeyler]ın hepsi” TA/131

54. Tyn(BÖ(İ[+ilh])+B+(İ+[ilh]))+Tnn(İ+tn[+iy])

kombayın menen traktordun motorloru “biçerdöver ile traktörün motorları” TA/187

55. Tyn(BÖ(İ+[ilh])+B+(İ+ilh))+Tnn(İT+tn+iy)

Karatay menen Sabırbektin turmuş colun “Karatay ile Sabırbek’in hayat yolun” TS/131

56. Tyn(BÖ(İ+B+İ))+Tnn(ST+tn[+iy])

Daniyar menen Camiylanın uşul tuyuk mamilesi “Daniyar ile Cemilenin şu kapalı muamelesi” C/339

57. Tyn(BÖ(İ+B+İ)+ilh)+Tnn(İ+tn+iy)

Kursk menen Oryoldun maydanın “Kursk ile Orel’un meydanın” C/15

58. Tyn(BÖ(İ+B+İ)+ilh)+Tnn(İYC+tn+[iy])

Camiyla menen Daniyardın şıbıraşkanı “Cemile ile Daniyar’ın fısıldaşmaları” C/485

59. Tyn(BÖ(İ+B+İ)+ilh)+Tnn(ST+tn+iy)

şıraalcın menen ermendin kermek çıtın “pelin ile kırmızı pelinin ekşi kokusun”
TA/57

60. Tyn(BÖ(İ+İ+ilh))+Tnn(İYC+tn[+iy])

acal menen turmuştun kagılışkani “ecel ile hayatın çarpışması” TA/943

61. Tyn(BÖ(İ+ilh)+(İ+ilh))+Tnn(İ+tn+iy)

düynönün, çaşoonun körkün “dünyanın, hayatın güzelliğin” TA/131

62. Tyn(BÖ(İ+ilh)+(İ+ilh))+Tnn(ST+tn[+iy])

den sooluktun, çaştıktın aşıp-taşkan kücü “sağlığın, gençliğin aşip taşan gücü”
C/62

63. Tyn(BÖ(ST+ilh)+(İ+ilh))+Tnn(ST+tn[+iy])

başkalarga okşobogon aşıktıktın, mahabbattın cañı obonu “başkalara benzemeyen aşıklığın, muhabbetin yeni melodisi” C/361

64. Tyn(ek.İT[+ilh))+Tnn(BÖ(İ+tn+[iy])+B+(İ+in+iy)))

[özünün] balası menen ayalının canın “[kendinin] çocuğu ile karısının yanın”
TS/27

65. Tyn(ek.İT[+ilh))+Tnn(İYC+tn[+iy])

[anın] köñülü başka cakta ekeni “[onun] gönlü[nün] başka tarafta olduğu” C/113

66. Tyn(ek.İT[+ilh))+Tnn(ST+tn+iy)

oyu[nun] oogon çağın “düşüncesi[nin] istediği yön” TS/99

67. Tyn(ek.İT+ilh)+Tnn(İ+tn[+iy])

[anın] közünün karekteri “[onun] gözünün gözbebeği” TA/772; *[menin] apamdın-mürzösü* “[benim] anamın mezarı” TA/969; *[menin] atamdın velosipedi* “[benim] atamın bisikleti” TA/984

68. Tyn(ek.İT+ilh)+Tnn(İ+tn[+iy])

sogoñoguna tüşkön uzun köynögünün eteği “topuklarına inen uzun elbisesinin eteği” TS/12; *apamdın ünü* “annemin sesi” C/30; *baldarının barı* “çocuklarının tamamı” TA/103; *Maysalbegimdın dañkı* “Maysalbekim’in ünü” TA/590; *agasının ırı* “ağabeyinin şarkısı” BB/81; *agasının obonu* “ağabeyinin melodisi” BB/88; *atamdın katı* “babamın mektubu” BB/92; *közünün kıyığı* “gözünün ucu” C/181; *ayrılğan köynögünün cakası* “yırılan gömleğinin yakası” TA/772; *boz şinelinin cakası* “boz kaputunun yakası” BB/35

69. Tyn(ek.İT+ilh)+Tnn(İ+tn+iy)

özünñdün eriñ da “kendi kocan da” C/388

70. Tyn(ek.İT+ilh)+Tnn(İ+tn+iy)

cakın tuugandarıbzıdın amançılığın “yakın akrabalarımızın sağlığını” C/81; *coldoştorunun kiyimin* “arkadaşlarının elbisesin” TA/382; *sarayının canın* “ahırının yanın” BB/274; *atamdın tonun* “babamın montun” C/511; *ünüröygön kabagının astın* “faltaş gibi açılmış göz kapaklarının altın” TS/54; *atamdın namın* “babamın adın” C/78; *ayalınınmañdayın* “karısının alnın” TA/241; *arabasının artın* “arabasının artın” TA/242; *kaynisinin sürötün* “kaynının resmin” TA/256; *kelinimdın iynin* “gelinimin omuzun” TA/306; *düynönün ıratın* “dünyanın rahatın” BB/67; *[özünün] şinelinin için* “[kendi] kaputunun için” C/424; *[özünün] közünün kıyığın* “[kendi] gözünün ucu” C/426; *[menin] uulumdun cıtı* “[benim] oğlumun kokusu” TA/339; *[menin] tilimdın uçun* “[benim] dilimimn ucun” TA/441; *[senin] uuluñdun aldın* “[senin] oğlunun önün” TA/927

71. Tyn(ek.İT+ilh)+Tnn(İYC+tn[+iy])

[menin] Caynagımdın soop kılğandığı “[benim] Caynağım’ın sevap işlemesi” TA/386

72. Tyn(ek.İT+ilh)+Tnn(İYC+tn+iy)

ulandarımdın uşintip közgö körünüp, cetilip kalgandarına “oğullarımın böyle göze görünüp büyüdüğü” TA/93; *özünün beş kolunday bilgenin* “kendi beş parmağı gibi bidiğini” TS/102

73. Tyn(ek.İT+ilh)+Tnn(ST+tn[+iy])

Ayşa [atındaki] koşunamdın tomsorgon türü “Ayşa [adlı] komşumun somurtan yüzü” TA/791; *askerge ketken atamdın bir kabarı* “askere giden babamın bir haberi” TA/346

74. Tyn(ek.İT+ilh)+Tnn(ST+tn+iy)

[menin] ayldaştarımdın keñ peyline “[benim] köylülerimin genişliğine” TA/816

75. Tyn(ek.ST[+ilh])+Tnn(ST+tn[+iy])

ayrım[kiş]dar[dın] til albay meni sökkön kündörü “bazı[kiş]ler[in] beni dinlemeden sövdüğü günleri” TA/277

76. Tyn(ek.ST+ilh _+T+_Tnn(ST+tn[+iy])

süyüşköndördün meni menen emne işi “sevişenlerin benimle ne işi” C/364

77. Tyn(ek.ST+ilh)+Tnn(İ+tn[+iy])

andan kiyinki[iş]nin bardığı “ondan sonrakinin tamamı” TA/447; *oşol küünü bolgon[dor]dun barısı* “o günü olan[lar]ın tamamı” TA/130; *beş-altının atası* “beş altının babası” TA/272; *murda ayabay dostoşup cürgöndördün arası* “önce samimi arkadaş olanların arası” TS/78

78. Tyn(ek.ST+ilh)+Tnn(İ+tn+iy)

köptün tilegine “birçok [kiş]nin dileğin” TA/151; *neçen[kiş]derdin kenderin* “ne kadar [çok kiş]lerin kaderin” TA/387; *erkekmin değenderdin barın* “erkeğim diyenlerin tamamın” C/82; *aylanadagı köz körgöndün baarın* “civarda gözü gören[lerin] tamamı” C/133; *canagı üç cüz litrdin için* “deminki üç yüz litrenin için” TS/99; *ugup turgandardın barın* “dinleyip duranların tamamın” TS/99; *bozokor[kiş]dun üyünön* “bozokor[kiş]nin evinden” BB/65

79. Tyn(ek.ST+ilh)+Tnn(ST+tn[+iy])

bayırtan [beri] bir boordoş [bolgon] kırgız menen kazaktın tandalgan töl obondoru “öteden [beri] bir kardeş[olan] Kırgızla Kazak’ın seçilmiş has melodileri” C/276; *coldon okşun cerde eski tegirmendin kırkalekey terekteri* “yolda ırak yerde eski değirmenin sıra hâlinde uzanan kavakları” C/291

80. Tyn(ek.ST+ilh)+Tnn(Zm[+tn+iy])

bir colu çöp çabıkta, ulam ele cönü çok ırcalaktap, aytkanım saya ketpeyt degenderdin biri “bir defasında ot biçmede, defalarca sebepsiz sırtıp, dediklerim boşa gitmez diyenlerin biri” C/74

81. Tyn(ek.ST+ilh)+Tnn(Zm+tn+iy)

eköbüz körgön [gündör]dün birin “ikimizin gördüğ[ümüz günler]den birin” TA/234

82. Tyn(İ[+ilh])+Tnn(İ+tn[+iy])

Komsomol köçösü “Komsomol sokağı” TA/160; *başkarmalar[dın] tamani* “idareciler[in] ayağı” TS/129

83. Tyn(İ[+ilh])+Tnn(İ+tn+iy)

adam[dın] balasın “insan[nın] oğlun” TA/412; *ŞKM mektebin* “ŞKM mektebin” TS/132

84. Tyn(İ[+ilh])+Tnn(İYC+tn[+iy])

baldar[dın] unçukpay, ce ketpey, ce koyboy dale bir nesre kütköşüp, işenbey turup kalganı “çocuklar[in] sessizce, ya gitmeden veya bırakmadan hâlâ bir şey bekliyormuş gibi inanmadan durmaları” BB/97

85. Tyn(İ[+ilh])+Tnn(İYC+tn+iy)

kar[dın] kalıñ tüşkönün “kar[in] yoğun yağdığı” BB/112; *sen[in] emne üçün aytpay ketkeniñ* “sen[in] neden söylemeden gittiğin” TA/366

86. Tyn(İ+ilh)+Tnn(İ+tn[+iy])

Totoydun anı menen işi “Totoy’un onunla işi” BB/283

87. Tyn(İ+ilh)+Tnn((İkl+[tn+iy])+(İ+tn+iy))

Alimandin ay-künü “Aliman’ın ay günü” TA/885

88. Tyn(İ+ilh)+Tnn((ST+tn[+iy]))

tündün birinçi carım[tün]ı “gecenin ilk yarısı” TS/156

89. Tyn(İ+ilh)+Tnn(BÖ((İYC+tn+iy)+(İYC+tn+iy)+...))

Daniyardın emne üçün mañıroo sıyaktanıp, elge külkü bolup cürgönün, emne üçün keçkurunda karool döböğö çıgıp barıp, özü calgız kıyalga batıp oturganın, emne üçün şarkırap taşıngan suunun boyuna tünöp cürgönün, emne üçün kandaydır ugular-ugulbas dabiştardı tıñşagansıp, oşondo kaşı öydö serpilip, közü kubanıçka tolgonun “Daniyar’ın niçin saf gibi milletin alay konusu olduğun, niçin akşamları nöbetçi tepede yalnız hülyalara dalıp oturduğun, niçin çağlayıp taşan sunun boyunda gecelediğin, niçin bir duyulur-duyulmaz sesleri dinlediğin” C/283

90. Tyn(İ+ilh)+Tnn(BÖ((ST+tn[+iy])+(İ+tn[+iy])))

Daniyardın uşul münözü, kıymılı “Daniyar’ın bu duruşu, hareketi” C/116

91. Tyn(İ+ilh)+Tnn(BÖ(İ+tn+iy)+(İ+tn+iy))

silerdin uuluñar, cerdeşiñer “sizlerin oğlunuz, hemşehriniz” TA/584

92. Tyn(İ+ilh)+Tnn(BÖ(ST+tn+iy)+(İ+tn+iy))

soldattın kötörüp kele catkan baştıgın, şinelin “askerin taşıdığı torbasın, kaputun” TA/613

93. Tyn(İ+ilh)+Tnn(İ+tn[+iy])

karmandın keşiği “harmanın artığı” TA/522; uurulardın karandarı “hırsızların karartıları” TA/528; kolhozduñ murabı “kolhozun mirabı” TS/37; köçönün çanı “sokağın tozu” TS/59; kızıdın sırası TS/90; kızıdın törkünü “kızın akrabaları” TS/90; koşunalardın ogorodu “komşuların bahçesi” TS/2; balanın salmağı “çocuğun ağırlığı” TS/12; Karataydın içi tardığı “Karatay’ın kıskançlığı” TS/140; balanın köñülü “çocuğun gönlü” BB/69; Kasımdın kombayını “Kasım’ın biçerdöveri” TA/132; Mirzakuldun ırı “Mirzakul’un şarkısı” BB/87; eldin turmuşu “halkın hayatı” TA/269; düynönün tutkası “dünyanın tutkası”²⁹¹ TA/400; caydın küñü “yazın günü” TA/898; soguştuñ izi “savaşın izi” TA/690

²⁹¹ Tutka: her işe koşan, her işi becerip yapabilen

94. Tyn(İ+ilh)+Tnn(İ+tn+iy)

Tokondun közü “Tokoun’un gözün” TS/4; *dubaldın yıkıntısın* “duvarın yıkıntısın” TS/20; *köçönün ayağın* “sokağın sonun” TS/6; *Beş-Taştın adresin* “Beş-Taş’ın adresin” TS/62; *Olcoybaydın katındarın* “Olcobay’ın kadınların” C/507; *traktördün dürüldögönün* “traktörün gürültüsün” TA/79; *menin turmuşum* “benim hayatım” TA/477; *tamekinin miktısın* “sigaranın kalitelisin” BB/126; *brigadirdin sözün* “ekipbaşının sözün” C/37; *arabanın döngölöktörün* “arabanın tekerleklerini” C/110; *adamdın cürögün* “insanın yüreğün” C/152; *turmuşun körkün* “hayatın güzelliğün” C/310; *soguştun ayınan* “savaşın yüzün” TA/297; *eldin emgegin* “milletin emeğün” TA/402; *kamıştın için* “kamışın için” TA/462

95. Tyn(İ+ilh)+Tnn(İkl(İ[+tn+iy])+(İ+tn+iy)))

eldin ubal-soobunan “milletin vebal sevabınan” TA/460; *iştin cay-cuyun* “ışın gidişatın” TA/288; *ayıldın küyüt-muñun* “köyün derdi üzüntüsün” BB/172; *eldin camandık-cakşılığın* “ahalinin kötülük iyiliğün” TA/348

96. Tyn(İ+ilh)+Tnn(İkl(İYC[+tn+iy])+(İYC+tn+iy)))

eldin körgön-bilgenin “milletin gör[düğü] bildiğün” C/146

97. Tyn(İ+ilh)+Tnn(İkl(İ[+tn+iy])+(İ+tn[+iy]))

kıştaktın bak-daragı “köyün ağacı” C/294; *anın ubal-soobu* “onun vebal sevabı” TA/885; *düynönün öydö-tömönü* “dünyanın yükü” TA/346; *anın zıyan-paydası* “onun zararı faydası” C/139

98. Tyn(İ+ilh)+Tnn(İYC+tn[+iy])

eldin kep kılğanı “ahalinin konuşması” BB/209; *Kasımdın aytkanı* “Kasım’ın söylediği” TA/249; *eşelondun şakıldaganı* “trenin şakıldaması” TA/940; *Camiylanın özgörülgönü* “Cemile’nin değişmesi” C/313; *baldardın kız-kelinder menen akırkı colu çoğulup, muñ menen, mastık menen cüröktü elcirete tolkundatkan kandaydır öcörlüü kayrat menen ırdagandarı* “çocukların kız gelinlerle son defa toplanıp üzüntüyle, sarhoşlukla yüreği eritip heyecanlandıran belli belirsiz inatçı gayretle şarkı söylemeleri” BB/65; *Cekşenkuldardın askerden kaçıp cürgönü* “Cekşenkulların askerden kaçtığı”

TA/470; *Alimandin oşondogu kubanganı* “Alimanın o zamanki mutlu oluşu” TA/359; *Daniyardın oşondo şaşıp obon salganı* “Daniyar’ın o anda söylediği” C/405

99. Tyn(İ+ilh)+Tnn(İYC+tn+iy)

baldardın iştegenderin “çocukların çalışmaların” TA/159; *Ismayıldın frontko ketip bara catkanda, beş atarı menen eşelondon tüşüp, kaçıp ketkenin* “İsmail’in savaşa giderken gizlice trenden inip hızlıca kaçıp gittiğin” BB/199; *poyezddin ıraktan kele catkanın* “trenin uzaktan geldiğin” TA/309; *baldardın atasına uşunçalık okşoş ekendigin* “çocukların babasına bu kadar benzediğin” TA/83; *Subankuldun ayılga birinci colu traktör aydap kelgenin* “Subankul’un köye ilk defa traktör sürüp geldiğin” TA/93; *Daniyardın butu caradar ekenin* “Daniyarın ayagının sakat olduğun” C/201; *sugattın kaday cürüp catkanın* “sulamanın nasıl yürüdüğün” TS/159; *tündün kelişin* “gecenin gelişin” TS/9; *Kurmandın çaap kelgenin* “Kurman’ın koşturarak geldiğin” BB/184; *Alimandin çın cürögünön aytkandarına* “Aliman’ın yürekten söylediklerin” TA/682

100. Tyn(İ+ilh)+Tnn(ST+tn[+iy])

çıgarmaçılıktın algaçkı çakırığı “sanatın ilk çağırısı” C/304; *muraptın özünö tiyeşeliüü mildetteri* “mirabın kendine ait görevleri” TS/67; *Karataydın aytar coobu* “Karatat’ın söyleyecek cevabı” TS/63; *Totoydun üç balası* “Totoy’un üç balası” BB/82; *Seydenin beş-altı toogu* “Seyde’nin beş altı tavuğu” BB/150; *dubaldın narı cakka oonap tüşkön urandısı* “duvarın öte tarafa devrilip düşen yıkıntısı” BB/291; *alardın eki üyün teñ bilgen baybiçesi* “onların iki evini de bilen hanımı” C/25; *biröönün kılğan cakşılığı* “birinin yapan iyiliği” TA/386; *Kasımdın bayağı-bayağı velosipedi* “Kasım’ın bayağı bayağı bisikleti” TA/971; *Maysalbektin cazgan katı* “Maysalbek’in yazan mektubu” TA/538; *Caynaktın berip ketken tonu* “Caynak’ın verdiği montu” TA/386; *Alimandin eki közü* “Aliman’ın iki gözü” TA/236; *düynönün eñ kargaşaluu tünü* “dünyanın en kargaşalı gecesi” TA/162; *adamdın asmanga uçup çıkkan cürögü* “insanın gökyüzüne uçup çıkan yüreği” TA/41; *nemetsterdin caşıruun cerde toptogon kural-carak, okdarıları* “Almanların gizli yerde toplanan silah muharebe malzemeleri” TA/586

101. Tyn(İ+ilh)+Tnn(ST+tn+iy)

soguştun kızıl çoğun “savaşın kızıl korun” BB/75; *tarihtün kaysı betin* “tarihin hangi sayfasın” TA/645; *süröttün tee içki tereñin* “resimin taa iç derinlerin” C/8; *Daniyardın baş çağın* “Daniyar’ın baş ucun” C/447; *coldun koyu çañın* “yolun koyu tozun” TS/11; *Seydenin çaş aralaşkan közün* “Seyde’nin yaşa bulanmış gözün” BB/343; *turmuştun çoñ çındığın* “hayatın büyük gerçeğin” C/525; *kolhozdun Stalindik ustavın* “kolhozun Stalinlik nizamın” TA/486; *düynönün ar kaysı cerin* “dünya’nın her türlü yerin” TA/458; *adamdın iz tüşö elek tun cüzün* “insanın iz düşmemiş genç yüzün” TA/183; *ceñemdin bul tamaşasın* “yengemin bu şakasın” C/199

102. Tyn(İ+ilh)+Tnn(ST+tn+iy)+(İYC+tn+iy)+...

Camiylanın uşunday coruktarın, kakşıktap külgönün, cadagalsa anı teñine albagansıp, canında cürsö aga karabay, süylöböy koyuşun “Cemilenin öyle hareketlerin, azarlayıp gülüşünü, hatta onu dengine almıyormuş gibi yanında yürüdüğü [hâlde] ona bakmadığını, konuşmadığını” C/195

103. Tyn(İ+ilh)+Tnn(Zm+tn[+iy])

Subankuldun özü “Subankul’un kendi” TA/85

104. Tyn(İ+ilh+E)+Tnn(İ+tn+iy)

Totoydun da üyün “Totoy’un da evin” BB/174; *ar kimibizdin ele başın* “her birimizin de başın” TS/94; *eldin da başın* “ahalinin de başın” BB/7

105. Tyn(İ+ilh+E)+Tnn(İkl(İ[+tn+iy]))+(İ+tn[+iy])

suunun da tizgin-çılburı “suyun da dizginin” TS/99

106. Tyn(İ+ilh+E)+Tnn(ST+tn+iy)

özümdün ele eski arıktarım “kendimin [ele]eski arıklarım” TS/217

107. Tyn(İkl((İ[+ilh]))+(İ+ilh))+Tnn(İkl((İ[+tn+iy]))+(İ+tn+iy)))

el-curttun azap-tozogun “halkın yurdun azabın” TA/792

108. Tyn(İkl(İ+İ)+ilh)+Tnn(İ+tn+iy)

*turmuş-caşoounun*²⁹² *özünö* “hayat kendine” C/285

109. Tyn(İkl+ilh)+Tnn(İ+tn[+iy])

tal-daraktın başı “dal budağın başı” TA/909; *egin-tegindin ayağı* “ekinin sonu” TA/249

110. Tyn(İkl+ilh)+Tnn(İ+tn+iy)

bala-bakıranın nasibin “çoluk çocuğun nasibin” TA/788; *canduu-cansızdardın barın* “canlı cansızların tamamı” TA/192

111. Tyn(İT[+ilh])+Tnn(İYC+tn[+iy])

Daniyar menen Camiylanın uşul tuyuk mamilesi[nin] *akırı emne menen bütörü* “Daniyar ile Cemilenin şu kapalı muamelesi[nin] sonunda nasıl biteceği” C/339; *alardın közdörü[nün]* *ötüp bara catkanın* “onların gözleri[nin] bakışlarını” TS/120; *anın abroyu[nun]* *kötörülgön* “onun itibarı[nın] yükseldiğin” TS/145

112. Tyn(İT[+ilh])+Tnn(İYC+tn+iy)

uşunun özü[nün] *emne ekenin* “bunun özü[nün] ne olduğun” C/267; *tamdın astı[nın]* *biliner-bilinbes solkuldaganınan* “binanın zemin[in] billi belirsiz titrediğin” TA/312; *anın içki baylığı[nun]* *kançalık zor ekenin* “onun iç zenginliği[nin] ne kadar yüksek olduğun” C/518

113. Tyn(İT[+ilh])+Tnn(ST+tn[+iy])

samançının colu[nun] *aalamdın bir çetinen ekinçi çetine kerilip catkan kezi* “saman yolu[nun] âlemin bir ucundan diğer ucuna gerilip yatan anı” TA/59

114. Tyn(İT+ilh)+Tnn(BÖ(İ+tn+iy))+(İkl(İ[+tn+iy]))+(İ+tn+iy)

bu bizdin eki üy[übüz]dün intımagın, ırıs-berekesin “bu bizim iki evin birliğini, rızkını bereketini” C/22

115. Tyn(İT+ilh)+Tnn(İ+[tn+iy])

özübüzdün dıykandar[ımız] “kendimizin çiftçiler[imiz]” TS/96

116. Tyn(İT+ilh)+Tnn(İ+tn[+iy])

²⁹² Bu ikilemenin Türkiye Türkçesinde karşılığı yok.

Totoydun sarayının eşiği “Totoy’un ahırının kapısı” BB/294; *Anın köptön beri ustara körbögön arbaygan murutunun uçtarı* “Onun çoktan beri ustura görmeyip uzayan bıyıklarının uçları” TS/25; *iş arada çaap kelip, unçukpastan tištenip, attın başın kayra bura tartıp, unçukpastan çaap ketip cürgönümdün sebebi* “iş arasında koşturarak gelip konuşmadan dişlerimi sıkarak atın başını geri çevirip konuşmadan geri koşturup gitmemin sebebi” TA/351

117. Tyn(İT+ilh)+Tnn(İ+tn+iy)

adam balasının öziün “insan oğlunun kendin” TA/414; *soldat köynögünüün cakasın* “asker gömleğinin yakası” C/367; *ayıl elinin tüşünügün* “köy ahalisinin anlayışın” C/83; *Sadık akemdin katın* “Sadık ağabeyimin mektubun” C/76; *temir coldun boyun* “demir yolunun boyun” TA/326

118. Tyn(İT+ilh)+Tnn(İkl(İ[+tn+iy])+(İ+tn+iy))

üy tiriçiliginin anday-mındayın “ev işlerinin şusu busu” TS/1; *baldarınan kabar albagan apamdın kaygı-muñun* “çocuklarından haber almayan annemin kaygı üzüntüsünü” C/21

119. Tyn(İT+ilh)+Tnn(İT+tn[+iy])

bizdin kolhozduñ çöp çabındısı “bizim kolhozun ot biçim yeri” C/135

120. Tyn(İT+ilh)+Tnn(İYC+tn[+iy])

eldin kanat-butagının ösköndüğü “elin (halkın) çoluk çocuğunun büyüdüğü” TA/161

121. Tyn(İT+ilh)+Tnn(İYC+tn+iy)

çıkıyındagı çıñalğan kan tamırlarının cürök menen birge lakıldata sogup turganın “ensesindeki gerginleşen kan damarlarının yürek ile birlikte takır takır çarpıp durduğunu” TS/202

122. Tyn(İT+ilh)+Tnn(ST+tn[+iy])

adam balasının eñ asıl, kolunan önör tögülgön azamattarı “insan çocuğunun en asil ellerinden hüner dökülen yiğitleri” TA/403; *Sadık akemdin bul colku katı* “Sadık

abimin bu seferki mektubu” C/97; *too suularının kirgen kezi* “dağ sularının girdiği vakitler” C/137

123. Tyn(İT+ilh)+Tnn(ST+tn+iy)

stansiyanın cepireygen, calgız köçösünün narı cağında “istasyonun küçük, yalnız sokağının öte tarafın” BB/14; *Kürküröö suusunun oyduñ-buyduñduu çoñ sayında* “Kürküröö suyunun çakur çukurlu büyük vadisin” C/135; *ceñem eköobüzdün bul oyloboy kılğan kılmuşızga* “yengem[le] ikimizin şu düşünmeden yaptığımız suçumuzdan” C/211

124. Tyn(İT+ilh+E)+Tnn(İ+tn+iy)

uluu-kiçüünün birinin da oozun “büyük küçük hiç kimsenin de ağzın” TA/820

125. Tyn(İT+ilh+E)+Tnn(ST+tn[+iy])

köñül ulap cürgöndörünün dağı bir sebebi “gönlümü hoş etmelerinin de bir sebebi” TA/546; *enelik üzürdün eñ sonun mezgili* “annelik yıllarının en güzel zamanı” TA/94

126. Tyn(İTm[+ilh])+Tnn(ek.ST+tn+iy)

atam[dın] meni birinçi colu atka mingizgendegin “babam[ın] beni ilk defa ata bindirdiğin” C/401

127. Tyn(İYC+ilh)+Tnn(İ+tn[+iy])

kolhozun işin toktotpoy, kıymıldatıp turunun araketi “kolhozun işini durdurmadan, çalışır hâlde tutmanın gayreti” TA/270

128. Tyn(İYC+ilh)+Tnn(İ+tn+iy)

üydöğü çoñ alakiyizdi Ismailga cetkirip berüünün amalın “evdeki büyük alakiyizi²⁹³ İsmail’e götürmenin çaresin” BB/121

²⁹³ Keçeden yapılan özel tasarımlı halı türü

129. Tyn(ST[+ilh])+Tnn(İ+tn[+iy])

tinç catkan too[nun] arası “sessiz yatan dağ[in] arası” BB/326; *ak köynögüm[dün] eteği* “beyaz elbisem[in] eteği” TA/346

130. Tyn(ST[+ilh])+Tnn(İ+tn+iy)

karaygan kır[dın] üstün “kararmış tepe[nin] üstün” TA/456; *tee arki öyüzdögü Kayındı[nın] kolhozun* “öteki dağın eteğindeki Kayındı[nın] kolhozun” TA/101

131. Tyn(ST[+ilh])+Tnn(İYC+tn[+iy])

mına bul bugün-erteñden acal menen tikeleşer baldar[dın], sır aldırbay, küü-küü bacıldeşip, ırdap oturgandarı “işte bu bugün-yarın ecelle karşılaşacak olan çocuklar[in], aldırış etmeden, bağıra çağıra gevezelik edip, şarkı söyleyip oturuları” BB/80

132. Tyn(ST[+ilh])+Tnn(İYC+tn+iy)

uşunday intumaktuu, ırıstuu üy-bülö[nün] taalayıma cazılğanına “böyle birbirine bağlı, talihli aile[nin] kısımetime yazıldığı” TS/36; *bul bugün-erteñden acal menen tikeleşer baldar[dın], sır aldırbay, küü-küü bacıldeşip, ırdap oturgandarı* “bu bugün-yarın ecelle karşılaşacak olan çocuklar[in], aldırış etmeden, bağıra çağıra gevezelik edip, şarkı söyleyip oturuları” BB/80

133. Tyn(ST+ilh)+(İ+tn[+iy])

kün şoolasına çağılışkan caandın salaaları “güneş şulesine akseden yağmurun damlaları” TA/667

134. Tyn(ST+ilh)+T+Tnn(Zm+tn[+iy])

unçukpas Daniyardın çın ele anık özü “sessiz Daniyar’ın gerçekten de kendisi” C/349

135. Tyn(ST+ilh)+Tnn(BÖ((ST+tn[+iy]+E)+(ST+tn[+iy]+E)))

al tündün ters cagı da, oñ cagı da “O gecenin ters tarafı da, doğru tarafı da” TA/760

136. Tyn(ST+ilh)+Tnn(ek.ST+tn[+iy])

oşentip col karagan enenin eñ akırkısı “böyle yola bakan annelerin en sonuncusu” TA/321

137. Tyn(ST+ilh)+Tnn(İ[+tn+iy])

kitepke sıybagan, adamdın esinen çıgıp cogolgon tarihtın barı “kitaba sığmayan, adamın hatırlından çıkıp yok olan tarihin tamamı” TA/168

138. Tyn(ST+ilh)+Tnn(İ[+tn+iy])

En sık kullanılan tamlama çeşitlerinden biri de budur:

sugarılğan egindın çetteri “suvarılan ekinin kenarları” TS/161; *eski soldat köynögünün cakası* “eski asker gömleğinin yakası” C/367; *top terekterdin arasında çaşınğan kiçinekey een stantsiyanın aylanası* “yığın kavakların arasında gizlenen küçücük, ıssız istasyonun etrafı” BB/1; *kımdıy baldardın koldoru* “küçücük çocukların elleri” C/165; *bayatan beri içten bir nersenin çetin sezgensip, kadık sanagansıp turgan Kanımgüldün cürögü* “deminden beri içten bir şeyin ucunu hissetmiş gibi, şüphe ediyormuş gibi duran Kanımgül’ün yüreği” TS/56; *bardık adamzattın balası* “bütün insanlığın çocuğu” TA/837; *bardık adamdardın düşmanı* “bütün insanların düşmanı” TA/536; *kürkürögön dayranın şarı* “gürleyen derenin şırıltısı” TA/177; *oşondogu asmandın ırañı* “o zamanın gökyüzünün rengi” TA/122; *cerde çaçılğan süröttün üzündülörü* “yerde dağılan resmin parçaları” C/528; *orokçularga degen cañı budaydın nanı* “orakçılara yapılan yeni buğdayın ekmeği” TA/139; *narı tamdın içi* “öteki evin içi” BB/37; *sırtkı üydögü kuraydın astı* “dış evdeki çalışırının astı” BB/48; *arı-beri bastırğan kişilerdin ündörü* “oraya buraya yürüyen kişilerin sesleri” BB/58; *mında kalıp catkan curttun esendigi* “burada kalan milletin esenliği” BB/82

139. Tyn(ST+ilh)+Tnn(İ[+tn+iy])

Geçiş sıklığı en yüksek olan tamlama yapılarındandır:

top terekterdin arasın “yığın kavakların arasın” BB/1; *köçödögü uyulgup catkan çañdın için* “sokaktaki buram buram yükselen tozun için” TS/18; *kırk altınçı cıldın küzün* “kırk altıncı yılın güzün” TA/730; *fronttogu soldattardın kolun* “savaşta askerlerin elin” TA/789; *bul çöyrönün turmuşun* “bu çevrenin hayatın” TS/277; *uşul baldardın atasın* “şu çocukların babasın” BB/83; *cayında kamdap koygon tamekinin calbıraktarın* “yazın hazırladığı tütünün yaprakların” BB/126; *tee eski kırmandı*

canında “taa eski harmanın yanın” BB/243; *uşul alkagı kara cığaçtan casalğan süröttün aldın* “şu çerçevesi kara ağaçtan yapılan resmin önün” C/1; *kayrakı aydalğan boz döñsöönün buluñun* “sulanmayan toprağı sürülen boz tepenin köşesin” TS/6; *şarkırıp taşingan suunun boyun* “çağlayıp taşan suyun boyun” C/283; *ukmuştuu çoñ düynönün körkün* “olağanüstü büyük dünyanın güzelliği” C/296; *tumanday koyu çañdın arasın* “duman gibi koyu tozun arasın” C/193; *cañı budaydın nanın* “yeni buğdayın ekmeğin” TA/142; *Apa-a! Aliman! degen, şamal cula kaçkan Maysalbektin ünün* “Ana-a! Aliman! Denen rüzgâr uçuran Maysalbek’in sesin” TA/612; *Aman kaytkan Aşırılının köküörögün* “sağ salim dönen Aşırılı’nın göğüsün” TA/618

140. Tyn(ST+ilh)+Tnn(İkl(İ[+tn+iy]))+(İ+tn[+iy])

büt Olcobay atasının ukum-tukumu “bütün Olcobay sülalesinin soy[u] sopu” C/506

141. Tyn(ST+ilh)+Tnn(İkl(İ[+tn+iy]))+(İ+tn+iy)

bıltırkı kokono tikenekterdin baş-başın “geçen seneki kurumuş çakırdikenlerinin başların” BB/293

142. Tyn(ST+ilh)+Tnn(İkl(İ+[tn+iy]))+(İ+tn+iy))

col boyundagı şıbaktardın baş-başın “yol boyundaki otların başın” C/442

143. Tyn(ST+ilh)+Tnn(İkl+tn+iy)

cürögü zor adamdın oy-sanaasın “yüreği büyük adamın akıl hayalini” C/275

144. Tyn(ST+ilh)+Tnn(İYC+tn[+iy])

oşol kezdegi caştardın süygönü “o zamandaki gençlerin sevgilisi” TA/217; *tamak tilep karargan özöktün sızdaganı* “yemek isteyip kararan midenin sızlayışı” BB/251

145. Tyn(ST+ilh)+Tnn(İYC+tn+iy)

kandaydır özünün ukmuştuu, küçün öz artıkçılığın, adaldığın bilip, caltanıp koyboston, balasın kötürüp, çaçı boz-ala, cılañ baş ayaldın mañkayıp turganın “sanki kendisinin şaşılacak gücünü kendi farklılığını, doğruluğunu anlayıp, çekinmeden, çocuğunu kaldıran, saçı kül rengi, başı açık kadının endamlı durduğun” BB/326; *Özüm*

da cakşı tüşünö berbege belgisiz alda emnenin kelerin “Kendim de iyi anlamadığım belirsiz bir şeyin geleceğin” C/342; *munu sezgen Sabırbektin köptön beri süylöşpöy cürgönün* “bunu sezen Sabırbek’in uzun zamandan beri konuşmamasın” TS/139

146. Tyn(ST+ilh)+Tnn(ST+tn[+iy])

eki üydün teñ tüyşüğü “iki evin aynı zahmeti” C/31; *şamalga [şamaldın ayınan] narıdan beri iyilip, şamday tirelişken terekterdin kılda uçu* “rüzgara [rüzgardan dolayı]öteden beri eğilip mum gibi düzülen kavakların kılda [en ince] ucun” BB/3; *narı caktan kuduñdap cügürüp kelgen Totoydun ortonçu balası* “öte taraftan sevinçle koşarak gelen Totoy’un ortanca oğlu” BB/103; *sogušta salgılaşıp catkan er bülölördün oor tüyşüğü* “savaşta vuruşan yetişkin erkeklerin ağır işi” C/16; *eki üydün bel baylar cigiti* “iki evin bel bağlar yiğidi” C/27

147. Tyn(ST+ilh)+Tnn(ST+tn+iy)

köçönün ayagında kırka tigilgen terekterdin kılday uçun “sokağın sonunda sıra ile dikilen kavakların kıl gibi ucun” TS/6; *çaşayalmet katın-kalaçtın körgön azabın* “çocuklu genç kadınların gördüğü azabın” TA/368; *kırk törtünçü cıldın kaysı bir karañğı tünündö* “kırk dördüncü yılın hangi bir gecesin” TA/371; *soguştan aman kalgan cookerdin sürdüü keypin* “savaştan sağ kalan askerin heybetli duruşun” TA/599; *ırmandagı esepçinin bir barak aktay kalın kagazın* “harmandaki muhasebecinin bir sayfa beyaz kâğıdın” C/400; *koroolordo cayılğan tezekterdin cıluu demin* “bahçelerde yayılan tezeklerin ılık nefesin” C/294; *batış taraptagı kazaktın çöl talaasın* “batı taraftaki Kazak’ın çöl tarlasın” TS/8; *ot cagılbağan, kandaydır berekesi ketken üydün bir burucun* “ateş yakılmamış, nasılsa bereketi giden evin bir köşesin” BB/298; *andagı Talastın atır cıttuu salkın avasın* “oradaki Talasın güzel kokulu serin havasın” C/81

148. Tyn(ST+ilh)+Tnn(Zm[+tn+iy])

ayıldagı eski nuskaluu, kadırman baybiçelerdin biri “köydeki eski rehber, kıymetli ihtiyarlardan biri” C/22

149. Tyn(ST+ilh+E)+Tnn(ST+tn[+iy])

eki üydün teñ tiriçiligi “iki evin de aynı geçimi” C/19

150. Tyn(ST+ilh+E)+Tnn(ST+tn+iy)

eki üydün teñ kozu-ulagın “eki evin de kuzu[su] geçisin” C/21

151. Tyn(Zm+[ilh])+Tnn(İYC+tn[+iy])

biz[din] künölüü ekenibiz “biz[im] suçlu olduğumuz” C/248

152. Tyn(Zm+ilh)+E+_Tnn(İ+tn+iy)

anın tak köñöldögüsün “onun tam gönülün” TS/74; *seketpaylardın tuzduu []sunan* “sevgi şarkılarının tuzlu[]sundan” C/62

153. Tyn(Zm+ilh)+T+_Tnn(ST+tn+iy)

senin anda eç kaday künöñ “senin onda hiçbir günahın” TA/494

154. Tyn(Zm+ilh)+AS+Tnn(İYC+tn[+iy])

anın azıp-tosso da ar kaçan el bolup tura bergendigi “onun azap çekse de her zaman halk olarak durduğu” TA/273

155. Tyn(Zm+ilh)+Tnn((İkl+[tn+iy])+(İ+tn+iy))

munun ata-enesi “bunun ata anası” TA/958

156. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(BÖ((ST+[tn+iy])+(İ+tn+iy)))

anın bardık cakşı tilek, ümüttörün “onun bütün iyi dilek, ümitlerin” BB/312

157. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(BÖ((ST+tn+iy)+(İ+tn+iy)+(İ+tn+iy)+...))

bizdın bardık kılğan araketibiz, ümütübüz, tilegibiz, kütkönübüz “bizim mevcut hareketlerimiz, ümidimiz, dileklerimiz, beklentilerimiz” TA/446

158. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(BÖ(İ+tn[+iy])+(İ+tn[+iy]))

anın ırı, sözü “onun şarkısı, sözü” C/271; *anın oyu, kıyalı* “onun düşüncesi, hayali” C/352; *anın tarıncısı, ızası* “onun darılması, gücenmesi” C/244

159. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(BÖ(İ+tn+iy)+(İ+tn+iy))

özünün kolun, denesin “kendi kolun, vücudun” TS/265

160. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(BÖ(İ+tn+iy)+B+(İ+tn+iy))

menin apam menen karındaşım “benim annem ile kızkardeşim” C/19

161. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(BÖ(İkl((İ+[tn+iy])+(İ+tn[+iy])))+(İ+tn[+iy]))

anın küç-kayratı, bilgiçtiği “onun güç cesareti, bilgiliği” C/521

162. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(BÖ(İYC+tn+iy))+(İ+tn+iy)

anın kaçkan-koygonun eçtekesin “onun kaçtığını kaldığının” BB/205; *Sabırbektin kıymıl etip baskan-turganın* “Sabırbek’in faaliyete geçip yürümesini durmasını” TS/138

163. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(BÖ(ST[+tn+iy]))+B+(İ+tn+iy)

bizdin ceñiş üçün bergen ter menen kanıbiz “bizim zafer için verdiği[miz] ter ile kanımız” C/166

164. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(ek.ST+tn[+iy])

anın başka da kızıktarı “onun başka da ilginç[]leri” C/123; *Subankuldun aytkan[söz]darı* “Subankul’un söyledikleri” TA/60; *soguştun tuzu açuu [bolgon] sarkındısı* “savaşın tuzu acı [olan] sarkıntıları” TA/448

165. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(ek.ST+tn+iy)

senin bul aytkan [söz]darıñ “senin bul söylediklerin” TA/543

166. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(İ[+tn+iy])

özübüzdün kunacın “kendimizin ineği” BB/316; *özübüzdün ayılga* “kendimizin köye” TA/102; *bizdin uruu* “bizim soy” C/525; *bizdin torgoy* “bizim tarla kuşu” TA/42; *bizdin stansiya* “bizim istasyon” TA/285; *bizdin polk[ubuz]* “bizim bölük[imiz]” TA/358

167. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(İ+tn[+iy])

anın küyütü “onun üzüntüsü” C/332; *silerdin ünüñör* “sizlerin sesleriniz” TA/945; *anın sebebi* “onun sebebi” C/146

168. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(İ+tn+iy)

anın öñdülügünö “onun güzelliğine” C/71; *senin Sabırbegîñ* “senin Sabırbek’in” TS/55; *menin cürögüm* “benim yüreğim” C/303

169. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(İkl((İ[+tn+iy])+ (İ+tn+iy)))

anın ubal-soobun “onun vebal sevabın” TA/885; *anın ölüm-citim* “onun ölüm[ü] yitimi” TA/792

170. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(İkl((İ+tn[+iy])+ (İ+tn+iy)))

Seydenin moynu-başın “Seydenin boynu başın” BB/36; *anın barı-cogun* “onun varı yoğun” C/184

171. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(İkl((İ+tn[+iy])+ (İ+tn[+iy]))))

anın beti-başı “onun yüzü gözü” BB/341

172. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(İkl((İ+tn+iy)+ (İ+tn+iy)))

anın betin-başın “onun yüzün başın” BB/192

173. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(İT+tn+iy)

menin sıyınuu künüm “benim anma günüm” TA/7; *bizdin süyüü kündörübüz* “bizim sevgi günlerimiz” TA/37; *bizdin aydoo ceribiz* “bizim ekim yerimiz” TS/96

174. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(İYC+tn[+iy])

anın atka minişi “onun ata binişi” TS/19; *anın cer kdırıp, col-coldo cetimçe cürgönü* “onun yer[de] gezip yollarda yetim gibi yürüdüğü” C/299; *alardın coğoruda deñiz sıyaktuu çaypalıp şuuldaganı* “onların yukarıda deniz gibi dalgalanıp hışıldayışı” BB/3

175. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(İYC+tn+iy)

anın oşondo apama cardamdaşkanın “onun o zaman anneme yardım etmesini” C/20

176. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(ST[+tn+iy])

bizdin kiçine bala “bizim küçük çocuk” TA/651; *bizdin mugalim [bolgon] bala* “bizim muallim [olan] çocuk” TA/256; *bizdin ayıldık cigit* “bizim köylü yiğit” TA/185

177. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(ST+tn[+iy])

anın bul süyüüsü “onun bu sevgisi” C/285; *anın askerge ketken can coldoşu* “onun askere giden can yoldaşı” BB/34; *anın cakın kaynisi* “onun yakın kayını” BB/68; *anın terdep-tepçip, çañ menen aralaşa maylanışkan odurakay beti* “onun terleyip, toz ile karışarak yağlanmış kaba yüzü” TS/24

178. Tyn(Zm+ilh)+Tnn(ST+tn+iy)

menin Subankuldu, Kasımdı, Maysalbekti, Caynaktı, Alimandı estegen künüm “benin Subankul’u, Kasım’ı, Maysalbek’i, Caynak’ı, Aliman’ı andığım günüm” TA/1001; *anın süyrüröök çımkıy kara közdöründö* “onun uzun kapkara gözlerinde” C/62; *anın dümbül damına* “onun taze tadına” TA/143

179. Tyn(Zm+ilh+E)+Tnn(İ+tn+iy)

menin da uulum “benim de oğlum” TA/545; *menin da Subankulum* “benim de Subankulum” TA/61; *anın da sözünün* “onun da sözünün” TA/554

180. Tyn(Zm+ilh+E)+Tnn(İT+tn+iy)

bizdin da aydoo ceribiz “bizim de ekim yerimiz” TA/53.

3.4. BELİRLİ SIFAT TAMLAMALARI

“İsmin tekabül ettiği kavramı belli kılarak onu türdeşlerinden ayıran sıfatların oluşturduğu bloklara belirli sıfat tamlaması denir.”²⁹⁴

İncelenen hikâyelerde belirtili sıfat tamlaması yapan şu yapılarla kullanılmıştır:

1. Tyn(ASS)+E+Tnn(İ)

bir da üy-bülö “bir aile bile” TA/345. *bir da adam* “bir adam bile” TA/345; *bir gana daba* “sadece bir deva” TA/350

²⁹⁴ Daşdemir, *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, 109.

2. Tyn(ASS)+Tnn(İ)

üç maal “üç öğün” TS/99; *altı kulak* “altı evlek” TS/96; *eki colu* “iki defa” TS/62; *üç cüz litr* “üç yüz litre” TS/96; *cüz otuz litri* “yüz otuz litre” TS/99; *altmış vagon* BB/89; *bir apta* “bir hafta” BB/148; *eki üy* “iki ev” C/19; *bir kabar* “bir haber” TA/346; *bir tülkü* “bir tilki” TA/462; *eki coldoş* “iki arkadaş” TA/464; *üç at* “üç at” TA/475; *bir soko* “bir saban” TA/475

3. Tyn(ASS)+Tnn(ST)

eki çoñ kap “iki büyük kap” TA/4

4. Tyn(BÖ(SYC+ek.SYC))+Tnn(İ)

andagı Talastın atır cıttuu salkın avasında çaşagan, candan artık körüüçü atam [bolgon] Colçubay “oradaki Talasın güzel kokulu serin havasında yaşayan, candan artık gördüğüm babam Colçubay” C/81; *Daniyarga erkelep, unçukpay boy salıp oturgan menin ceñem Camıyla* “Daniyar’a nazlanan, sessizce eğilip outran benin yengem Cemile” C/368; *alıšta caltıldagan too möngölörü* “uzakta parlayan dağ buzulları” TA/562

5. Tyn(BS(İ+ölh))+Tnn(İ)

on çaktı kişi “on kadar kişi” TS/2; *on çaktı kızgaldak* “on kadar gelincik” TA/421

6. Tyn(BS(İkl(ASS+ASS)))+Tnn(İ)

tört-beş colu “dört beş defa” TS/61; *üç-tört kulak* “üç dört evlek” TS/73; *beş-altı took* “beş altı tavuk” BB/150; *miñ-miñ mertebe* “bin bin defa” TS/120

7. Tyn(BS(ST))+Tnn(İ)

ar türkün ilim “her çeşit ilim” TA/590; *ar türkün iş* “her çeşit iş” TA/590

8. Tyn(BS)+Tnn(İ)

bir nerse “bir şey” TS/217; *alda kanday oy* “herhangi fikir” C/34; *alda kaysı cer* “herhangi yer” C/259; *ar kanday sebepter* “her türlü sebepler” TA/442; *kee bir cerler* “bazı yerler” TS/62; *kee bir ubakit* “bazı vakit” TS/71; *neçen eşelondor* “nice trenler” TA/311; *köp suu* “çok su” TS/96; *başka el* “başka el” BB/146; *başka sezimder* “başka

hisler” BB/289; *başka ayaldar* “başka kadınlar” TA/171; *bir çer* “bir yer” TS/45; *bir kün* “bir gün” TS/99; *bir saat* “bir saat” TS/99; *bir tamçı* “bir damla” TS/99; *bir atçan* “bir atlı” TS/18; *ar bir Kırgız* “her bir Kırgız” TS/33; *ar bir iş* “her bir iş” TS/87

9. Tyn(BS)+Tnn(ST)

başka bir çet kişiler “başka bir yabancı kişiler” TS/27; *başka bir bolor-bolbos tiriçilik* “başka bir olur olmaz geçim” TA/283; *kandaydır bir zor dıykan* “herhangi bir büyük çiftçilik” TA/60; *ar kanday muundu oylor* “farklı üzüntülü düşünceler” BB/259; *alda kanday oor muñ* “bazı ağır üzüntü” BB/3; *başka adamdık kasiyetter* “başka insanî özellikler” BB/289; *bir top öktöm kelinder* “birkaç cesur gelinler” TA/112; *bir kızık okuya* “bir ilginç olay” TA/970

10. Tyn(BS)+E+Tnn(İ)

*bir ele*²⁹⁵ *colu* “yalnız bir defa” TS/61; *bir ele tün* “yalnız bir gece” BB/5

11. Tyn(ek.İT+ah)+Tnn(ek.İT)

[özünün] kolundagı [özünün] ketmenin “[kendi] elindeki [kendi] kazma küreğin” TS/38

12. Tyn(ek.İT+ah)+Tnn(İ)

koynundagı bala “kucağındaki çocuk” BB/285; *arabızdagı muraptar* “aramızdaki mirablar” TS/114

13. Tyn(ek.İT+ah)+Tnn(İT)

mañdayındagı kan tamırlar[ı] “alnındaki kan damarlar[ı]” C/226

14. Tyn(ek.İT+ah)+Tnn(ST)

turmuşumdagı eñ çoñ okuya “hayatımdaki en büyük olay” C/312; *denesindegi bardık bolgon küç* “bedenindeki var olan güç” TS/193; *üstündögü çoñ karala kap* “üzerindeki büyük kara çuval” C/207

15. Tyn(ek.SYC)+Tnn(İ)

²⁹⁵ “ele” edatı kendinden önceki sıfatı kuvvetlendirme ya da sınırlandırma işlevinde kullanılır.

anın cakin kaynakisi [bolgon] Cumabay “onun yakın kayını [olan] Cumabay” BB/72; *ireñi bopboz [bolgon] Seyde* “rengi bomboz [olan] Seyde” BB/186; *Totoydun küyösü [bolgon] Baydalı* “Totoy’un kocası [olan] Baydalı” BB/170; *tanış [bolgon] kapçıgay* “tanış [olan] dağ yolu” BB/14; *[menin] ayalım [bolgon] Camıyla* “[benim] hanımım [olan] Cemiyle” C/81; *bizdin brigadir[ibiz bolgon] Orozmat* “bizim ekipbaşı[mız olan] Orozmat” C/29; *poçtoçu [bolgon] Temirçal* “postacı [olan] Temirçal” TA/563; *eki ay katarı menen ölü-tirüü daregi çok [bolgon] Kasım* “İki ay boyu ölü diri haberi yok [olan] Kasım” TA/357; *baldakçan [bolgon] Bektursun* “değnekli [olan] Bektursun” TA/567; *canagı kökbörçü [bolgon] çaban* “deminki usta yarışçı [olan] çoban” TA/741; *brigadir [bolgon] Orozmat* “ekipbaşı [olan] Orozmat” C/76

16. Tyn(ek.SYC)+Tnn(ST)

düynönün eç kaday kuuluk-şumdugu menen işi çok [bolgon], al bala “dünyanın hiçbir alavere dalaveresiyle işi yok [olan] o çocuk” BB/104; *öydörök [bolgon] şamalduu cer* “yüksekçe [olan] rüzgârlı yer” BB/245; *adamdın kanınan kımbat [bolgon] oşol ürön* “insanın kanından pahalı [olan] o ürün” TA/523; *tentigen it[bolgon] çala kazak* “başıboş it [olan] yarım kazak” C/507; *körkü cupunu [bolgon] boz çımçık* “görünümü fakir [olan] boz serçe” TA/41; *şışesi sınık [bolgon] calgız çırak* “şışesi kırık [olan] tek çırak” TA/299

17. Tyn(Fr(E)+Tnn(ST))

beytaanış bir kiçinekey bala “yabancı bir küçücük çocuk” TA/374

18. Tyn(İ+[ah])+Tnn(İ)

narı[dagı] tam “öte[deki] ev” BB/37; *narı[dagı] cak* “öte[ki] taraf” BB/291

19. Tyn(İ+ah)+Tnn(İ)

aldıñkı kolhoz “öndeki kolhoz” TS/124; *arttagı vagondor* “gerideki vagonlar” BB/13; *murunku dos* “önceki dost” TS/143; *baya(<baya+gı) kün* “önceki gün” TS/148; *tüñkü col* “geceki yol” BB/14; *kırmandagı saman* “harmandaki saman” C/106; *cayki talaalar* “yazlık tarlalar” C/129; *cazgi nışör* “yaz yağmuru” TA/666; *ilgerki küü* “eski nağme” TS/33; *ilgerki zaman* “eski zaman” TA/824; *keçki kügüüm* “akşamki alaca karanlığı” TS/7; *etektegi kölökölör* “kenardaki gölgeler” TS/7; *kaptagı buuday*

“çuvaldaki buğday” C/179; *alıskı aksalar* “uzaktaki kayalar” C/264; *Leningraddağı akademiya* “Leningrat’taki akademiya” C/538; *tömönkü ayl* “aşağıdaki köy” TA/881; *kiyinki cılı* “sonraki yıl” TA/102; *kiyinki muun* “sonraki nesil” TA/161; *andagı kamış* “oradaki kamış” TA/461; *arıktagı suu* “arktaki su” TA/55; *tünkü şokum* “gece gürültü” TA/56; *fronttogu soldattar* “savaştaki askerler” TA/490

20. Tyn(İ+ah)+Tnn(İkl)

ayıldagı kız-kelinder “köydeki kız gelinler” TA/205

21. Tyn(İ+ah)+Tnn(İT)

mekteptegi dubal gazeta[sı] “mektepteki duvar gazete[si]” C/306

22. Tyn(İ+ah)+Tnn(ST)

bıltırkı kokono tikenekter “geçen seneki kurumuş çakır dikenleri” BB/293; *ayıldagı köpçülük kelinder* “köydeki çoğu gelinler” C/47; *oozgu karañgı tam* “girişteki karanlık ev” BB/32; *canagı üç cüz litr* “deminki üç yüz litr” TS/99; *üydögü çoñ alakiyiz* “evdeki büyük alakiyiz” BB/121; *canagı ukmuştuu oy* “deminki olağanüstü fikir” C/374; *canagı cañı tuugan [bolgon]* Daniyar “deminki yeni akraba [olan] Daniyar” C/42; *bayagı tamaşaköy, şayır münöz kelin* “önceki şakacı, mutlu tabiatlı gelin” C/314; *bayağı ayluu tün* “önceki aylı gece” TA/46; *sandıktagı kat saktooçu tulub* “sandıktaki mektup saklayan tulum” C/94

23. Tyn(İ+ah+E)+Tnn(ST)

keçegi ele çimkirik[tüü] *baldar* “ddaha ünkü sümüklü çocuklar” BB/67

24. Tyn(İkl(ASS+ASS))+Tnn(İ)

eki-üç kün “iki üç gün” TA/877

25. Tyn(İkl(SSS+SSS))+Tnn(İ)

üçünçü-törtünçü cıldar “üçüncü dördüncü yıllar” TA/453

26. Tyn(İkl)+Tnn(İ)

birin-serin buluttar “tek tük bulutlar” C/9

27. Tyn(İkl+ah)+Tnn(İ)

aylana tegerektegi tokoylor “etraftaki ormanlar” TA/586

28. Tyn(İşS)+E+Tnn(İ)

oşol ele kün “tam o günü” TA/290; *oşol ele ubakit* “tam o vakit” TS/99; *uşul ele kabar* “işte bu haber” TA/608

29. Tyn(İşS)+Tnn(BÖ(ST+ST))

oşol belgisiz kütüü, tüşünüksüz eñsöo “o belirsiz bekleyiş, anlamsız arzu” C/304

30. Tyn(İşS)+Tnn(İ)

uşunday kat “böyle mektup” C/83; *bul küü* “bu nağme” TS/33; *bul şinel* “bul kaput” BB/44; *bul sapar* “bu sefer” TA/11; *tee köçö* “taa sokak” TA/354; *tetigi col* “öteki yol” TA/620; *uşul kişi* “şu kişi” BB/180; *bul uçurlar* “bu anlar” TS/36; *bul coop* “bu cevap” TS/96; *ul beypilçilik* “bu rahatlık” TS/137; *bul tünü* “bu gece” BB/2; *bul kündör* “bu günler” BB/9; *uşul colu* “şu defa” TS/73; *al coop* “o cevap” TS/64; *oşol ün* “o ses” BB/322; *oşol tünü* “o gece” TA/51; *oşol ubakit* “o vakitte” TS/18; *oşol kündör* “o günler” TA/37; *oşol cak* “o tarrf” TS/5; *oşol kolhoz* “o kolhoz” TS/102; *uşul baldar* “şu çocuklar” C/36; *bul süröt* “bu resim” C/4; *tigi cügörülör* “öteki mısırlar” C/31; *uşul süyüü* “şu sevgi” C/286

31. Tyn(İşS)+Tnn(İT)

oşol tañ erteleri “bu seher vakitleri” TA/40; *uşul too arası* “bu dağ arası” BB/9

32. Tyn(İşS)+Tnn(ST)

bul bugün-erteñden acal menen tikeleşer baldar “bu bugün-yarın ecelle karşılaşacak olan çocuklar” BB/80; *uşul saga berilgen su* “şu sana verilen su” TS/96; *oşol men körgön avgust tünü* “o benim gördüğüm ağustos gecesi” C/405; *oşol tañırkagan köz karaş* “o şaşkın bakış” C/194; *bu sıypalangan cıluu koldor* “bu sıvazlayan sıcak eller” TS/287; *tigi coñ arabakeçter* “öteki büyük arabacılar” C/46; *bul diplomduk iş* “bu diplomalık iş” C/539; *bul carık meykindik* “bu aydın meydan” C/543; *uşul tuyuk mamile* “şu gizli muamele” C/339; *oşol ökünüçtüü arman* “o üzücü dert” BB/24; *oşol taştalgan çala köçö* “o bırakılan yarım sokak” TA/610; *oşol topoñduu*

cıldar “o kargaşalı yıllar” TA/445; *uşul alkagı kara cığaçtan casalğan süröt* “şu çerçevesi kara ağaçtan yapılan resim” C/1; *oşol sabaday lıkıyğan çoñ karala kap* “o saba²⁹⁶ gibi dolu olan kara çuval” C/207

33. Tyn(İşS+ah)+Tnn(ST)

aldagı üstündögü köynök “o üzerindeki gömlek” C/319; *teetigi alıskı kar baskan möñgülüü kırarka* “taa uzaktaki karla kaplı kayanın arkası” BB/253

34. Tyn(İT+ah)+Tnn(İ)

arıktın tübündögü taştar “arkın dibindeki taşlar” TS/169; *arıktın kaşatındagı badal* “arığın yüksek kıyısındaki fundalık” BB/19; *okuu kitepterindegi süröttör* “okul kitaplarındaki resimler” C/305

35. Tyn(İT+ah)+Tnn(İT)

caydın tolgon kezindegi avgust tündör[ü] “yazın ortasındaki ağustos geceleri” C/254; *aldagı tamdın başındagı cügörü bakal[ı]* “oradaki damın başındaki mısır ambar[ı]” BB/138; *bayagı suu boyundagı car üstü* “önceki su boyundaki yar üstü” C/490

36. Tyn(İT+ah)+Tnn(ST)

cay gana meltildep akkan kiçinekey suunun ceegindegi kölökölüü mayda badal “yavaşça akan küçücük suyun kenarındaki gölgeli ufak fundalık” TS/135; *ata meken cönündögü uşul calınduu obondor* “vatan hakkındaki bu alevli nağmeler” C/300; *uşul too arasındagı kiçinekey stansiya* “şu dağ arasındaki küçücük istasyon” BB/9; *Moskvanın aldındagı çoñ salgılaş* “Moskova’nın önündeki büyük savaş” TA/358; *belestin üstündögü kızıl sur bulutçalar* “tepenin üzerindeki kırmızı kurşuni bulutçuklar” C/441

37. Tyn(İT+vrh)+Tnn(İ)

“Maysalbek” atındagı kolhoz “Maysalbek” adındaki kolhoz” TA/582

²⁹⁶ Saba: içinde kırmızı yapılan büyük deri tulum. Yudahin K. K., (1998). *Kırgız Sözlüğü*. (Çev. Abdullah Taymas). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 627.

38. Tyn(KSS)+Tnn(İ)

carım ese “yarım kat” TS/76

39. Tyn(S)+Tnn(İ)

tündük cak “kuzey taraf” TS/112; *tömön cak* “aşağı taraf” TS/99; *akırkı colu* “son defa” BB/23; *akırkı küç* “son güç” C/227; *calgız biröö* “yalnız biri” C/285; *uzun şıyrak* “uzun ayak” C/450

40. Tyn(S)+Tnn(İT)

eski soldat köynök[ü] “eski asker gömlek[i]” C/367

41. Tyn(S)+Tnn(ST)

uşul bugün “şu günü” C/282; *uşul saatta* “şu saat” C/282; *oşol kündör* “o günler” TA/348; *oşol öçüp bara catkan kün* “o sönmek üzere olan güneş” TS/7

42. Tyn(SoS)+Tnn(İ)

kança suu “ne kadar su” TS/99; *kanday abal* “nasıl durum” TS/152

43. Tyn(SSS)+Tnn(İ)

birinçi carım “birinci yarım” TS/156; *ekinçi colu*²⁹⁷ “ikinci defa” BB/198

44. Tyn(SSS)+Tnn(ST)

ekinci anday tün “ikinci böyle gece” TA/47

45. Tyn(ST)+Tnn(İ)

bir çaka suu “bir kova su” TS/49; *bir tamçı suu* “bir damla su” TS/109; *üç maal tamak* “üç öğün yemek” TS/99; *üç cüz litr suu* “üç yüz litre su” TS/96; *togus kap eğin* “dokuz kap ekin” TA/522

46. Tyn(ST)+Tnn(İYC)

bir colku dem aluu “bir defalık dinlenmek” TS/134

²⁹⁷ Colu (yolu) “kez, defa” anlamında kullanılmıştır

47. Tyn(ST)+Tnn(ST)

bir kur öspürüm baldar “bir kuşak genç çocuklar” C/16

48. Tyn(ST+ah)+Tnn(İ)

çañkaygan asmandagı kün “açık gökyüzündeki güneş” C/439; *taar kaptagı cügörü* “dar kaptaki mısır” BB/153; *közdön dalda alısıraak oyduñdagı bede* “göz görmeyen uzak alçak yerdeki yonca” C/102; *batış taraptagı kazak* “batı tarafındaki Kazak” TS/8; *sırtkı üydögü kuray* “diğer evdeki çalı çırpı” BB/48; *col boyundagı şıbaktar* “yol boyundaki kır pelini” C/442; *oşol kezdegi caştar* “o zamandaki gençler” TA/217

49. Tyn(ST+ah)+Tnn(İT)

tee arki öyüzdögü Kayıñdı kolhoz[u] “taa karşı taraftaki Kayındı Kolhozu” TS/101

50. Tyn(ST+ah+E)+Tnn(İ)

keçeegi balalık çaktagı ele okuya “dünkü çocukluk zamanındaki olay” C/14

51. Tyn(ST+vrh)+Tnn(ST)

eski nuskaluu, kadırman baybiçe “eski eşi olmayan, kıymetli ihtiyarlar” C/22

52. Tyn(SYC)+Tnn(İ)

kat aluuçu [kişiler] “mektup alan [kişiler]” BB/125; *askerge ketken [kişi]* “askere giden [kişi]” C/94; *kün çıgar [zaman]* “güneş çıkacak [zaman]” TA/67; *bul aytkan [söz]* “bu söylenen [söz]” TS/98

53. Tyn(SYC)+Tnn(BÖ(ST+ST))

soguştun kesiri tiybegen bir da üy-bülö, bir da adam “savaşın felaketi dokunmayan bir aile bile, bir adam bile” TA/345

54. Tyn(SYC)+Tnn(İ(BÖ(İkl(İ+İ)+İkl(İ+İ))))

çaşıruun cerde toptogon kural-carak, ok-darıları “gizli yerde toplanan silah muharebe malzemeleri” TA/586

55. Tyn(SYC)+Tnn(İ)

kuyun-çımın döñgölöktör astında zıñıldagan rel'siler “hızlı dönen tekerlekler altında titreşen raylar” TA/612; *munu sezgen Sabırbek* “bunu sezen Sabırbek” TS/139; *multıgın sundurup kele catkan soldattar* “silahını doğrultup gelen askerler” BB/343; *caan-çaçından kiyin topurağı borpoñ toborsup karaygan col* “yağmurdan sonra toprağı hafif kuruyup kararan yol” C/11; *Daniyarga udaa kap kötörgön kişiler* “Daniyar’ın peşinde çuval taşıyan kişiler” C/204; *kazan-ayaktın ısık-suuguna tuurulgan kol* “ev-işlerinin sıcaklığı soğuşuyla çatlamış eller” C/84; *Sabırbektin sürötü basılğan gazete* “Sabırbek’in resmi basılmış gazete” TS/146; *baştan ötköndördü uşintip oylonup cürüp oturgan Karatay* “başından geçenleri öylece düşünüp yürüyen Karatay” TS/151; *karañgıda kelgen uuru* “karanlıkta gelen hırsız” BB/4; *tereklerde tünögön taandar* “kavaklarda geceleyen kargalar” BB/22; *tünü menen caagandan kalgan kar* “bütün gece yağmaktan kalan kar” BB/116; *öpkö öpkösünö batpay küñü boyu ıylagan bala* “çiğeri çiğerine(içi içine sığmayıp gün boyu ağlayan çocuk” BB/295; *balanın salmagınan artka iyile berip, sogonçoguna tüşkön uzun köynögünün etegin bulaktata çaypalıp baskan Kanımgül* “çocuğun ağırlığından arkaya eğiliverip, topuklarına inen uzun elbisesinin eteğini sallayarak yürüyen Kanımgül” TS/12; *bul özgörüştü baykabay dağı ele asıla bergen cigitter* “bu değişimi farketmeden hâlâ takılmaya devam eden yiğitler” C/336; *közdörü karañgıda ottoy balbıldap, eski soldat köynögünün cakası cakcayıp, talaanı cañırta şañşıp obon salgan Daniyar* “gözleri karanlıkta alev gibi yanan, eski asker gömleğinin yakası açılıp, tarlayı yankılatarak coşkuyla şarkı söyleyen Daniyar” C/367; *biz uşintip süylöşüp turgan tün* “biz böyle konuşup duran gece” TA/162; *soguştun ayınan ar kaysı caktan cerinen oop, col azabın tartkan cürgünçülör* “savaş yüzünden her taraftan yerinden ayrılan, yol azabını çeken yolcular” TA/297; *kılıçın suurup kelgen coogo* “kılıcını çekip gelen düşman” TA/350; *añızda kık tögüp cürgön kelin* “tarlada gübre döken gelin” TA/355; *düynönün tört burçunda çaşagan adamdar* “dünyanın dört köşesinde yaşayan insanlar” TA/412; *maydanda kurman bolgon meenetkeçter* “savaşta vefat eden emekçiler” TA/416; *askerden kelgen cigit* “askerden gelen yiğit” TA/731; *közümö tolup aşkan caş* “gözüme dolup taşan yaş” TA/743

56. Tyn(SYC)+Tnn(İkl)

cerden tapkan küil-azık “yerden bul[un]an kül rızık” TA/1000; *taştap ketken soko-unaalar* “bırakıp giden sabanlar” TA/683

57. Tyn(SYC)+Tnn(İT)

kakşıgan cer bet[i] “kurumuş yeryüzünü[ü]” C/439

58. Tyn(SYC)+Tnn(ST)

Sarı-Cayıtagı kazaktardan imiş degen kañırt sözdör “Sarı-Yayıktaki Kazaklardanmış denen şüpheli sözler” TA/464; *vagondon bölüngön multıkçan karan* “vagondan ayrılan silahlı karartı” BB/19; *dem alıp ketken kiçinekey stansiya* “dinlenip giden küçücük istasyon” BB/21; *ceñem canımda araba aydap cürsö, kanday sonun bolor ele degen balalık oy* “yengem yanımda araba sürse, güzel olur denen çocukluk düşünce” C/46; *oygongon alban talaa* “uyanana güçlü tarla” C/289; *kızıuu kele catkan tökmö corgo* “hızlı gelen güzel yorga” C/360; *süyüşkön eki caş* “sevişen iki genç” C/362; *birin-serin çürüşkön mayda dan* “tek tük buruşuk olan ufak tahlıl” BB/222; *eldin oozunan culup algan ar bir dan* “milletin ağzından koparılan her bir den” TA/523; *tili cañıdan çıkkın kiçinekey baldar* “yeni konuşmaya başlayan küçücük çocuklar” TA/346; *frontton boşonup kele catkan bir soldat* “savaşta gelen bir asker” TA/605; *közgö ilinbegen mayda caan* “göze görünmeyen ufak yağmur” TA/908; *kün astında çaşagan bardık adam zat* “güneş altında yaşayan bütün insanlar” TA/1005; *betinde tırmangan tagı tüşö elek kara coolukçan katın* “yüzünde tırnak izi geçmeyen kara örtülü kadın” BB/169

59. Tyn(SYC)+Tnn(ST)

ömürlükkö baş koşkon can coldoş[u] “ömürlüğe baş koşan can yoldaşı” TS/33

60. Tyn(SYC)+Tnn(İT)

narı künöstö taş korgon kurup oynop catkan Totoydun üç balası “ötede güneşli tarafta taş korgon kurup oynayan Totoy’un üç çocuğu” BB/90; *boz tovardan tigilgen soldat tumak[ı]* “gri kumaştan dikilen asker şapka[sı]” TA/338

61. Tyn(SYC+ah)+Tnn(İ)

Kasımdan kat kelgendegi kün “Kasım’dan mektup geldiği günü” TA/352

62. Tyn(Zm.T+ah)+Tnn(İ)

andan berki körünüş “o zamandan beriki görünüş” C/10 *tüştön kiyinki süyüü* “öğleden sonraki sevgi” C/464

63. Tyn(Zm.T+ah)+Tnn(ST)

sabaktan kiyinki boş ubakit “dersten sonraki boş vakit” C/490.

3.5. BAĞLAMA ÖBEKLERİ

“Söz içinde iki kelimeyi, aynı değerde iki cümle unsurunu, iki yargıyı birbirine bağlayarak aralarında çeşitli yönlerden ilgiler kuran ve söz içindeki iki kavram veya düşünceyi bütünleştiren görevli kelimelerdir. Bazı bağlaçlar, bağladıkları iki kelime veya yargıdan önce veya sonra tekrarlanarak da kullanılır.”²⁹⁸

ø

Metinlerimizde virgül işaretiyle birbirine bağlanan öbekleri görmek mümkündür:

Bügün menin Subankuldu, Kasımdı, Maysalbekti, Caynaktı, Alimandı estegen küñüm. “Bugün benim Subankul’u, Kasım’ı, Maysalbek’i, Caynak’ı, Aliman’ı anma günüm.” TA/1001; *Aylanada bir da ün, bir da can cok.* “Etrafta tek bir da ses, tek bir can yok.” TA/950; *...soguştun kesiri tiybegen bir da üy-bülö, bir da adam kalgan cok ele go.* “...savaşın felaketinin dokunmadığı bir de aile, bir de insan kalmamıştı yazık ki.” TA/345.

cana

Kelgen kattardı okup beriş cana coop caziş menin mildetim. “Gelen mektupları okumak ve cevap yazmak benim görevimdi.” C/79; *Camiylanın Daniyardan çettep coloboy cürgönü cana oşogo özü kayra kaygılanıp kıynalganı...* “Cemile’nin Daniyar’dan uzaklaşması ve bu yüzden tekrar kendi üzülp zorlandığı...” C/341.

ce

...uşul şok suunu keçsembi ce keçpesembi degen sıyaktuu... “...önündeki azgın suyu geçsem mi ya da geçmesem mi, der gibi...” C/321; *Men emne başkalardan kem*

²⁹⁸ Zeynep Korkmaz, Gramaer Terimleri Sözlüğü, TDK yay. Ankara, 1992, s.18.

bekem, **ce** Kuday meni ceñeden aytpaptırbi? “Ben başkalarından eksik miyim veya Allah beni yengeden mahrum mu etti?” BB/77; *Suu içesiñbi ce dariñdan bereyinbi, ene?* “Su içer misin veya ilacını vereyim mi, ana?” TA/30; *...sürötkö tartkanım anıkbı, ce bul bir tüşpü dep kümön sanadım.* “...resim çizdiğim gerçek mi ya da bu bir rüya mı, diye şüphelendim.” C/425; *...kubançımız köp bele, ce küyütübüz köp bele...* “...sevimcimiz çok muydu veya üzüntümüz çok muydu?” TA/597; *Ança ele çaşırganday emnesi bar, ce uyattubu, dep kokus oyunğarga ketip cürbösün, cok.* “O kadar gizlenecek neyi var, yoksa utanılacak bir şey mi, diye hemen aklınıza gelmesin, hayır... C/5; *Tamaşa kılğanı keldiñerbi, ce cumuş işteysiñerbi?* “Şaka yapmak için mi geldiniz, yoksa çalışacak mısınız?” TA/119.

ce ..., ce ~ce...ce

Yalnız başına veya virgülle birlikte kullanılan bir bağlaçtır:

-Senin Sabırbegıñ! -dedi al surdanganınan kalçıldap, -ce al, ce men! “Senin Sabırbek’in, dedi o hiddetinden titreyerek, ya o ya ben!” TS/54; *Esi çıkkın Kanımğül adegende seleyip katkan boydon ce turgan ordunan kozgolo albay, ce bir söz aytıp, ün çıgaruuga çaması kelbedi.* “Akli başından giden Kanımğül önce bayılıp donmuş hâlde ne durduğu yerinden kalkabildi ne de bir kelime söyleyip, ses çıkarmaya gücü yetti” TS/263; *Botom, keçegi ele çimkirik baldar ele bat ele boy salıp, emi karabaysıñbı, ce çaştıktın ıratın körböy, ce düynönün ıratın körböy ketip bara catışat!* “Yahu, dünkü sümüklü çocuklardı çabucak boy atıp (büyüyüp), şimdi baksana, ya gençliğin rahatını görmeden ya dünyanın rahatını görmeden gidiyorlar!” BB/67; *Baldar unçukpay, ce ketpey, ce koyboy dale bir nesre kütkösüp, işenbey turup kalganına Kurmandın açuusu da kelet, canı da açıyt.* “Çocuklar sessizce, ya gitmeden veya bırakmadan hâlâ bir şey bekliyormuş gibi inanmadan durmalarına Kurman’ın siniri de gelir, canı da acır. BB/97; *Bayagı kırmandagıday ce elge basıp baralbay, ce çetke basıp ketpey, caldırıp ele Camiylanı tiktep kalıptır.* “Önceki harmanda olduğu gibi ya millete doğru gidemeden veya kenara çekilmeden, dalarak Cemile’ye bakıyordu C/428.

da

...üy tiriçiliginin anday-mındayın bat-bat bütürö koydu da, köçögö uylardı toskonu çıktı. “...ev işlerinin şusunu busunu çabuk çabuk bitirdi ve sokağa inekleri karşılamaya çıktı.” TS/1; *Al anın canına otura kaldı da, moyun-başın sılap, ayagansıp*

erkeletti. “O onun yanına oturdu ve boynunu başını sıvazlayıp acıyormuşçasına okşadı.” TS/286; *Seyde ordunan tura cügürüp, şaşılıp eşikti açtı da, bat-bat şıbradı.* “Seyde yerinden kalkıp koşup acele ile kapıyı açtı ve çabuk çabuk fısıldadı.” BB/302; *Camiyla bayagı kırsıktuu karala kaptı aldı da, butu menen basıp turup, tigişterin eki koldop sögüp ciberdi.* “Cemile önceki olaylı kara çuvalı aldı ve ayağıyla basıp dikişlerini iki eliyle söküverdi.” C/238.

nebir... nebir “ne ... ne; ne...ne de”

...adamdın asmanga uçup çıkkın cürögü sımalı, nebir nazık, nebir tolukşugan küülördü töktürüp... “...adamın göklere uçarak çıkan kalbi gibi, ne bir nazık ne bir coşturan nağmeleri döktürüp...” TA/41.

ce bolboso

Özgöçö egin-cıyın kelgende aptası menen üy betin körböy, kün-tün kırmanda, ce bolboso egin tögüp stantsiyada, coldo bozup cürçübüz. “Özellikle ekin yığın (harman zamanı) geldiğinde haftalarca ev yüzünü görmeden, gündüz gece harmanda veya buğday döküp istasyonda, yollarda koşturup yürürdük.” C/17; *Al dele maga okşogon caş bala ce bolboso töröp-tüşüp cürgön ayal cıgar.* “O da benim gibi genç çocuk veya doğan düşen kadın olsa gerek.” C/171; *...seni aktap ce bolboso karalap eçteke aytalbaymın, Tolgonay.* “...seni aklamak ya da karalamak için hiçbir şey söyleyemem, Tolgonay.” TA/705.

menen

Balası menen ayalının canına... “oğlu ile karısının yanına...” TS/27; *...başkarma menen murap emnege basıp cüröt...* “...ekip başı ile mirab niçin geziniyorlar” TS/261; *...ata menen baladan közün albay oturdu* “...baba ile çocuktan gözünü ayırmadan oturdu.” BB/236; *Kursk menen Oryoldun maydanında küçöp turgan kezi* “Kursk ile Oryol’un muharebe alanında şiddetlenen zamanı” C/15; *Kasım menen Maysalbek kudu ele Subankuldun özü.* “Kasım ile Maysalbek tam Subankul’un kendisi.” TA/85.

emes

Kattı bir [colu okutup] emes eki-üç colu okutup algandan kiyin... “Mektubu bir defa değil iki üç defa okuttuktan sonra...” C/84.

balkim

Biz kaydan bileli, **balkim**, silerdiki çındık cıgar, **balkim**, alıska çabıttap uçarsıñar... “Biz nereden bilelim, belki sizinki doğrudur; belki uzaklara uçacaksınız.” C/535; **Balkim** içinen oyloşso oyloşkondur, **balkim**, teñtuştarı Alimandın özünö aytsa aytkan çıgar. “Belki içinden düşündülse düşünmüşlerdir, bekli akranları Aliman’ın kendisine söyledilerse söylemişlerdir.” TA/821.

bir da... , bir da ...

Aylanada **bir da ün**, **bir da can** çok. “Etrafta tek bir da ses, tek bir can yok.” TA/950; ...soguştun kesiri tiybegen **bir da üy-bülö**, **bir da adam** kalgan çok ele go. “...savaşın felaketinin dokunmadığı bir de aile, bir de insan kalmamıştı yazık ki.” TA/345.

3.6. AÇIKLAMA ÖBEKLERİ

“Cümle içinde bir ögenin, tamlama içinde bir sıfatın veya zarfın anlamının daha da açıklanması, netliğinin artırılması amacıyla eş görevli sözcük biçimbirimlerinin oluşturduğu kavram işaretlerine “açıklama öbeği” denir.²⁹⁹

Biz, **çöp çapkıç maşına aydagan baldar**, Daniyardı oşondo birinçi colu kördük. “Biz, biçerdöver süren çocuklar, Daniyar’ı o zaman ilk defa gördük.” C/110; Subankul menen Kasımın, **ata bala eköo da ne degen dıykan ele!** “Subankul ile Kasım, baba oğul ikisi de ne güzel çifçi idiler!” TA/399; **Karı-caşı debey**, büt ayıl çuulap, çapkılaşıp cürüşöt. “Yaşlı genç demeden, bütün köy uğuldaşıp, koşuşup yürüyorlar.” TA/73; ...**çal-kempir** biz koşo alıp ketmek belek... “...biz yaşlılar birlikte götürecektir miyiz...” C/53.

Bağlama öbeğinden oluşan açıklayıcılardan bazıları şunlardır:

Bul kepti, men mına azır, zaman tınçtanıp, aradan kaç zaman geçince mezgil ötüp, aytıp oturam. “Bu sözü, ben şimdi, zaman geçince aradan kaç zaman geçince söylüyorum.” TA/444; Al silerden, **adam balasının özünön, silerdin ıntımağıñardan, ıktıyariñardan, akılıñardan...** “O sizden, insanoğlunun kendisinden, sizlerin ittifakınızdan, iradenizden, aklınızdan...” TA/414.

²⁹⁹ Kara, Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 316.

Şart yan cümlesinden oluşan açıklayıcılarından bazıları şunlardır:

Eger biröö tiygen bolso- [sen] [bunu] ayt, azır baldaktı başına oynotom. “Eğer biri dokunduysa [sen] [bunu] söyle.” C/387; *Bizdi koyup özüñördü kuday saktasa [oşol] bolgonu.* “Bizi bırakıp kendinizi Allah korusa [bu] yeter.” C/87.

Bağımsız cümlelerden oluşan açıklayıcılardan bazıları şunlardır:

Men amanmın dep bir ooz ele çiyip koysoñor, oşo da bizge çoñ kanimet... “Ben sağ salimim deyip bir söz çizerseniz, o da bize büyük ganimettir.” C/88; *Emi kaday bolor eken, bassam-tursam da köñüldö uşul [turat].* “Şimdi nasıl olacak, yatsam kalksam da gönülde hep o [var].” TA/261; *Suroo degen mende tügönböyt, uşul dartımdan [men] “Seyit mañız” dep da atagıp kettim.* “Soru dediğin bende tükenmez, şu derdimden dolayı [benim] ‘Seyit çaçaron’ diye de adım çıktı.” C/147.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

CÜMLE

“Bir düşünceyi, bir duyguyu, bir durumu, bir olayı yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime dizisine cümle denir.”³⁰⁰

4.1. ÖZNE

“Cümlede yapanı veya olanı karşılayan öge, öznedir. Özne, yüklem gösterdiği kılışı, oluşu ve durumu üzerine alır.”³⁰¹

“Herhangi bir cümlede özne işaretlenmemiş de olsa yüklemdeki şahıs ekleri, onun kim / ne olduğunu gösterir.”³⁰² 3. şahıs söz konusu olduğunda, özne özel belirleyicilerle ayrıca belirtilir. Bu bakımdan özel belirleyici olan özne, yüklem tamamlayıcı öğelerinden biridir.”³⁰³

4.1.1. Anlamları bakımından özne türleri

4.1.1.1. Gerçek özne

“Yüklem yapanın şekil, işlev ve anlam açısından tam olarak gösterildiği özneler gerçek öznelerdir.”³⁰⁴

Bayatan beri başın salañdatıp turgan çabarman oşondo gana öydö karadı. “Deminden beri başını eğik tutan haberci ancak o zaman yukarıya baktı.” TA/181; **Uylar küniğö oşol caktan kaytat.** “İnekler her gün o taraftan dönüyor.” TS/5; **Bizdin polk azır dem aluuda.** “Bizim bölük şimdi dinlenmede.” TA/358; **Boroon tañga maal çukul tıyıldı.** “Tipi sabaha doğru aniden durdu.” TA/327.

³⁰⁰ Leyla Karahan, *Türkçede Söz Dizimi*, Ankara 2010, s. 9; Azırkı Kırgız Adabiy Tili, Bişkek, 2009, s. 522.

³⁰¹ Karahan, s. 18.

³⁰² Kara, *Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi* s. 316.

³⁰³ Muharrem Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, Erzurum 2014, s. 120.

³⁰⁴ Kara, *Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi*, s. 322.

4.1.1.2. Sözde özne

“Yüklemi edilgen çatılı olan cümlelerde, cümlelerin gerçek öznesi gibi görünen, ancak işlev açısından cümlelerin nesnesi olan kelime veya kelime gruplarına sözde özne denir.”³⁰⁵

Alardın ar kimisine cer bölüştürülgön. “Onların her birine yer bölüştürüldü.” TS/160; *Mıktılığı oşondo bilinet!* “Kabiliyeti o zaman bilinir!” TS/125; *[Suu bölüştürüü işi] tekşerilsin.* “[Su paylaşma işi] kontrol edilsin.” TS/86.

“Cansız varlıkların kişileştirilerek özne olarak kullanıldığı etken çatılı bazı cümlelerde de sözde öznenen bahsedilebilir. Bu tür cümledeki özneler, eylemleri kendi başlarına yapabilme müktedirliğine sahip değildir.”³⁰⁶

...künü-tünü tınbay eşalondor birinin artınan biri batıştı közdöy çubap ötüp cattu. “...gündüz gece (gece gündüz) durmadan asker trenleri birbirinin peşi sıra batıya doğru katar hâlinde geçiyorlardı.” BB/9; *Makul degen kelindi siz tıyıp salsañız, plan tolboyt.* “Kabul eden gelini siz tutarsanız plan tutmaz.” C/33; *Bul emne bolup ketti dep, eşikke çurkap çıksam, çarbaktardı etektep traktör kele catkan eken.* “Bu ne oldu diye dışarıya koşarak çıksam (çıktığımda), bahçelerin kenarıyla traktör geliyormuş.” TA/71; *Vagondor cürüp bara catıp ürgülöy tüşkönsüp, birine-biri kaldır-kuldur kagışa kalıp toktodu.* “Vagonlar yürürken uyukluyormuş gibi birbirine kaldır kuldur çarpıp durdu.” BB/19.

4.1.1.3. Gizli (eliptik / ek hâlinde) özne

Yüklemdeki şahıs eklerinden de cümledeki eylemin yaparı tespit edilebildiğinden bazen özne gösterilmez, bağlamdan tespit ettiğimiz bu tür öznelere eliptik özne denir.

[Al] kolundagı ketmenin murunkudan ıldam şilteyt. “[O] elindeki çapasını öncekisinden hızlı sallıyor.” TS/38; *[Biz] oşol cerden koştosup cönömöy bolduk.* “[Biz] oradan vedalaşıp gitmeye niyetlendik.” BB/68; *Birok [al] kolu şoktordu canına köp cuutçu emes.* “Fakat [o] elleri uzun olanları (haylazları) yanına fazla yaklaştırmazdı.” C/64; *[Sen] Orakçulardı közgö ilbey kalgan ekensiñ!* “[Sen] Orakçıları görmezden

³⁰⁵ Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, s. 322.

³⁰⁶ Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, s. 322.

geliyorsun!” TA/113; *Ce [biz] cañı köçögö kayrıla ketelibi?* “Yoksa [biz] yeni sokağa uğrayıp gidelim mi?” TA/152; *[Karatay] Sabırbekten artta kalayın [debeyt]*. “[Karatay] Sabırbek’ten geri kalayım [demiyor].” TS/142.

4.1.1.4. Deyimleşmiş özne

*“Anlamca fiille bir birleşik fiil oluşturduğu hâlde, üzerine aldığı iyelik ekleriyle belirlilik kazanan mecazî anlamda kullanılmış öznedir.”*³⁰⁷

“İsmayıl kayda? Kayda bekitip cürösün anı?” dep kaçan surar eken degende cürögü dikildeyt. “İsmail nerede? Nerede gizliyorsun onu?” diye ne zaman sorar dediğinde (aklına geldiğinde) yüreği hopluyor.” BB/143; *Andan kalsa, çın ele telegeyim tegiz bolgon eken.* “Üstelik gerçekten de başım bütünmüş.” TA/98; *[Aga] Ogo beter içim cılıy tüştü.* “[Ona] daha çok içim ısındı.” TA/851 *Tün ortosuna cakın közüm ilinip ketken eken.* “Gece yarısına yakın gözüm dalıvermiş.” TA/769.

4.1.1.5. Mantıkça özne

*“Cümlede biçimsel olarak yer almadığı hâlde, metinden hareketle hem sözce sahibi hem de dinleyici tarafından bilinen öznedir.”*³⁰⁸

İncelediğimiz metinlerde, yüklemine “kerek” ifadesi bulunan bazı cümlelerde mantıksal öznenin olduğu tespit edilmiştir:

Kanday bolbosun İsmayıldı cayga çeyin bagıp çığış kerek. “Ne olursa olsun, İsmail’i yaza kadar bakmak gerek.” BB/247; *Cañı arıktar koş aydoo cürüp catkanda ele salınıp, alıştardı, kulaktardı kün murun baylap, eski arıktardı oñdop, için tazalap, mıktı sugatçılardı tandap, alarga öz-özünö cer bölüp beriş kerek.* “Yeni arklar tarla sürme işi esnasında kurulup; arkları, evlekleri öncesinden bağlayıp eski arkları tamir edip; içini temizleyip; iyi sucuları seçip; onlara ayrı ayrı yer bölüp vermek gerek.” TS/105 *Emi erterek egin-tegindi cıynap alış kerek.* “Şimdi erkenden ekinleri toplamak gerek.” TA/178.

³⁰⁷ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 120.

³⁰⁸ Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, s. 323.

4.1.1.6. Açıklamalı özne

“Öznelerin kendilerini açıklayan, niteleyen veya kuvvetlendiren özne açıklayıcılarıyla oluşturduğu öznelere açıklamalı özne denir.”³⁰⁹

Turmuştan bezseñ [bul] özüñdün ele şoruñ. “Hayattan bezersen [bu] kendi talihsizliğin.” TA/439; **Biz, çöp çapkıç maşına aydagan baldar, Daniyardı oşondo birinçi colu kördük.** “Biz, biçerdöver süren çocuklar, Daniyar’ı o zaman ilk defa gördük.” C/110; **Azdan kiyin, Mırzakul attan tüşmökçü boldu ele, narı caktan İsmayıldın kıykırgan dabışı çıktı: -Oy, Mırzakul! Kayt artña! Men akırı ölgön kişimin, seni da ala catam!** “Biraz sonra, Mırzakul attan inmeye niyetlendi, öte taraftan İsmail’in bağırın (bağırmaklı) sesi duyuldu: -Hey, Mırzakul! Geri dön! Ben zaten ölen kişiyim, seni de götürürüm!” BB/321; **Kadır-barkıñdı saktasañ, ençiñe bak-döölöt saktaganıñ oşol, balam!** “Kadrini itibarını korursan, kendi hissene baht devlet sakladığın odur, çocuğum!” C/54; **Karı-caşı debey, büt ayıl çuulap, çapkılaşıp cürüşöt.** “Yaşlı genç demeden, bütün köy uğuldaşıp, koşuşturuyorlar.” TA/73; **Men amanmın dep bir ooz ele çiyip koysoñor, oşo da bizge çoñ kanimet...** “Ben sağ salimim deyip bir ağız çizerseniz, o da bize büyük ganimettir.” C/88; **Tektüü-kuttuu cerdesiñ balam! Bul da bolso senin bağıñ.** “Asil kutlu yerdesin yavrum! Bu da senin bahtın.” C/50-51.

4.1.1.7. Pekiştirilmiş özne

“Kuvvetlendirme edatları veya dönüşlülük zamiriyle ya da tekrar yoluyla pekiştirilen özne.”³¹⁰

Seyde da cogorodo oturgan. “Seyde de yukarıda oturuyordu.” BB/71; **Al özü de suu az dep kakşap cürböybü.** “O, kendisi de su az deyip söylenip durmuyor mu?” TS/75; **Anday debe, taldın özü emes, kölökösü da kerek bolot!** “Öyle deme, söğüdün kendi değil, gölgesi de gerek olur!” BB/136; **Caan da, çagılgandardın carığı da, samandın astında catkan cerime cetip cattı.** “Yağmur da şimşeklerin ışığı da samanın altında yattığım yere ulaştı.” C/484; **Özgöçö Kasım menen Maysalbek kudu ele Subankuldun özü.** “Özellikle Kasım ile Maysalbek Subankul’un tam kendisi.” TA/85.

³⁰⁹ Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, s. 324.

³¹⁰ Kara, s. 324.

4.1.1.8. Belirli özne

“Belirli biz zamana, mekâna, duruma bağlanarak özelleştirilmiş genel isimler belirli özne olurlar. Bu bakımdan belirli özne söze ait bir unsurdur.”³¹¹

Munu tüşüngön Sabırbek bir kolu menen şlyuzdun temirin karmap, ordunan cılbay koydu. “Bunu anlayan Sabırbek bir eliyle savakın demirini tutup, yerinden kımıldamadı.” TS/198; **Bulardı ar bir ukkan sayın ayıldın küyüt muñun cürögü menen koşo bölüşkön Seyde**, öz aldınan korkup, ıylagan eldin közünö körüngüsü kelbegendey bücüöröp, katındardın artına daldalanat. “Bunları her bir duyuşunda köyün kederini yüreği ile birlikte paylaşan Seyde, kendince korkup, ağlayan halkın gözüne görünmek istemiyormuş gibi ezilip, kadınların arkasına gizleniyor.” BB/172; **Tamaşanı cakşı körgön ceñem** alar menen tamaşalaşa berçü. “Şakayı seven yengem onlarla şakalaşırdı.” C/64; **Dıykandın cıl boyu mañday terin şıpırıp, kılğan meenetinin cıyıntığı** tak oşol uçurda tögülüp kelet emespi. “Çiftçinin yıl boyunca alın terini silip, çektiği eziyetini neticesi tam o esnada dökülüp gelmiyor mu?” TA/999.

4.1.1.9. Belirsiz özne

“Belirsiz özneler, cümlemsi diye adlandırılan bazı ifadelerde, kalıplaşmış sözlerde, yargı bildiren deyimlerde özneyi belirsiz (genel) olarak karşılayan ögelerdir.”³¹²

Kızdın sırtı törkününö maalım go. “Kızın sırtı akrabalarına malum ya.” TS/90; **Dıykandın ençisi-** sepken egininde. “Çiftçinin kısmeti, ektiği ekininde.” TA/53.

4.1.1.10. Ortak özne

“Aynı özne birden fazla yargıya bağlanıyorsa ortak özne söz konusudur. Öznesi ortak olan sıralı ve bağlı cümlelerde özne ilk cümlede söylenir, sonrakilerde söylenmez; ilk cümlede yer alan özne bütün cümlelerin ortak ögesi olur.”³¹³

Karatay attın başın bir az cıya tüştü da, **[Karatay]** kayrılıp turup külümsüröyün dedibi, birok **[Karatay]** külgön çok. “Karartay atın başını biraz çekti de, [Karatay]

³¹¹ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 123.

³¹² Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, s. 325.

³¹³ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 124.

dönerek gülümseyeyim dedi mi, fakat [Karatay] gülmedi.” TS/30; **Seyde** ordunan tura kalıp, terezeni kadala karap turdu da, **[Seyde]** bir ubakıtta eşikti közdöy atırılıp culkundu. “Seyde yerinden kalkarak, pencereye yakından bakıp durdu ve [Seyde] bir vakit kapıya doğru atılıp yöneldi.” BB/31; **Sen** oşentip cazdım bolduñ, Caynagım, kencetayım, **[sen]** caş ketip, eldin esinde da ança kalgan coksun. “Sen böylece yok oldun, Caynak’ım, küçüğüm, [sen] genç gittiğin için, halkın hatırında da fazla kalmadın.” TA/373.

4.1.1.11. Tümleç görünüşünde özne değerinde olan ögeler

Bazı tümleçler yapısal olarak başka tümleçler oldukları hâlde anlam bakımından özne değeri taşır. Bu durumda olan tümleçlerden bazıları şunlardır:

4.1.1.11.1. Beraberlik tümleci

El menen koşo men dağı cügürüp cettim. “Halk ile beraber ben de koşup yetiştim.” TA/74; *Okuudagı öz katar kurbularım menen askerge çakırtıldım.* “Okuldaki akranlarımla askere çağırıldım.” TA/253; *Baya küñü bolso Kanımgül kelinder menen koşulup, Sabırbektin ayılına kinogo bardı ele.* “Geçen günü ise Kanımgül gelinlerle birlikte olup, Sabırbek’in köyüne, sinemaya gittiydi.” TS/149.

4.1.1.11.2. Durum tümleci

Alarga Kanımgül öz kolu menen daamduu tamak casap beret. “Onlara Kanımgül kendi elleriyle lezzetli yemekler yapıyor.” TS/33; *[Sen] öz koluñ menen atkaz...* “[Sen] kendi ellerinle uğurla...” BB/76; *[Men] öz kolum menen özünö tapşırayın.* “[Ben] kendi ellerimle kendisine teslim edeyim.” C/423.

4.1.1.11.3. Karşılıklılık tümleci

[Sen] kayneneñ menen ıntımaktuusuñ. “[Sen] kaynananla anlaşıyorsun.” TS/36; *Munu ukkanda, Karatay ayalı menen açıktan-açık süylöşmök boldı.* “Bunu duyunca Karatay karısı ile açıktan açığa konuşmaya karar verdi.” TS/151; *Camiyla, Camiyla! - dep, caş balaça şoloktop, men özümdün eñ cakın körgön kimbattu kişilerim menen*

koştoşup cattım. “Cemile, Cemile! diye küçük çocukça hıçkırarak, ben kendime en yakın gördüğüm değerli kişilerimle vedalaştım.” C/500.

4.1.1.11.4. Kaynak tümleci

İsmayıldan kat keldi. “İsmail’den mektup geldi.” BB/186; *Taşka tiygen takalardan uçkun çağılat.* “Taşa degen nallardan kıvılcım çıkıyor.” C/258; *Kasımdan kabar keldi.* “Kasım’dan haber geldi.” TA/260; *Birok, oşol zamat özümdün oyumdan özüm çoçudum.* “Fakat o anda kendi fikrimden kendim ürktüm.” C/373.

4.1.1.11.5. Vasıta tümleci

...[men] künügö üç ubak [biröögö] [kat] cazdırıp turar elem go... “[ben] her gün üç kez [birine] [mektup] yazdırır dururdum herhâlde...” BB/98; *...[men] ustakanada attardı [birisine] takalatıp cüröt elem.* “[ben] tamirhanede atlara nal çaktırıyordum.” TA/284; *Mına uşul el, uşul curt menen kişi bolduk.* “İşte şu halk, şu vatanla adam olduk.” TA/234; *Bizge tiyiştüü kaday gana iş bolbosun [bardığı] apamdan çeçilet.* “Bizimle ilgili hangi iş olursa olsun [hepsi] annem [tarafın]dan hâledilir.” C/23.

4.1.1.11.6. Yer tümleci

Mende bolso Maysalbektin cergesi degen atagı kaldı, Tolgonay. “Bende ise Maysalbek’in vatanı denen adı kaldı, Tolgonay.” TA/579; *Adamdın iz tüşö elek tun cüzündö çukul kelgen eseygendik daroo ele bilinet eken.* “İnsanın kırıksık düşmemiş genç yüzünde aniden gelen üzüntü hemen belli oluyormuş.” TA/183.

4.1.2. Yapıları bakımından özne türleri

1. Ø

[Sen] içindegi çöbünö çalınıp cıgılasıñ... “[Sen] içindeki otlara takılıp düşersin...” TS/259; *[Mırzakul] İsmayıldın dosu ele.* “[Mırzakul] İsmail’in arkadaşı idi.” BB/85; *[Siler] Bolgula!* “[Siz] Çabuk olun!” C/162; *[Siler] cumuş işteysiñerbi?* “[Siz] çalışacak mısınız?” TA/119; *A-a, baykuşum, [biz] akırındap karıp kele catabız go.* “A Biçare’m, [biz] yavaş yavaş yaşlanıyoruz herhâlde!” TA/144; *[Uşul can cırgatkan baktıluu uçur]*

[kozglolso ele] ikinci kaytıp kelbestey. “[Şu can rahatlatan mutlu an] [hareket etse] ikinci dönüp gelmeyecek gibi.” TS/288...

2. İ+öh

Men seni kaday kişi ekeniñdi bilbesem, bul kattı cazbayt bolçum. “Ben senin nasıl biri olduğunu bilmesem, bu mektubu yazmazdım.” TA/574; **Bektaş** keldi TA/845; Oy murap, **suu** cok! “Oy mirab, su yok!” TS/166; Ey, Adamdar, düynönün tört burçunda çaşagan adamdar, silerge emne kerek? “Ey İnsanlar, dünyanın dört bucağında yaşayan insanlar, size ne lazım?” TA/412...

3. BÖ+öh

Kasım menen Aliman col arbırtıp, ozunup kelişti. “Kasım ile Aliman yürüyerek önden geldiler.” TA/236; Aylanada **bir da ün, bir da can** cok. “Etrafta bir ses, bir can da yok.” TA/9; Saga **faktı da, caza da uşul**. “Sana hakikat de ceza da şu.” TA/792; ...ilgerki zaman bolso **ne degen ayıñ-uşaktar, ne degen küydürgü sözdör** betime cabılbayt bele. “...eski zaman olsa **ne dedikodular, ne acı sözler** yüzüme vurulurdu.” TA/824; **Oşol ökünüçtüü arman, orundalbagan tilek, tarkabagan çer oşondon beri cüröktiün başına kan uyup, taştay salmaktanat**. “O üzücü dert, gerçekleştiremeyen dilek, dağılmayan keder o zamandan beri yüreğin başına kan toplayıp taş gibi ağırlaştı.” BB/24.

4. E+Ö+E

Mina bu baştalğan tamdardın barı ele çaştardıkı da. “İşte bu yeni yapılan evlerin hepsi de gençlerindir.” TA/161.

5. E+Ö

Daniyar, **mına men özüm** keldim! “Daniyar, işte ben kendim geldim!” C/448; **Al emi rayondo cıynalgan el köçögö batpayt**. “Sonra, ilçede toplanan halk sokağa sığmıyordu.” TA/213.

6. İT+ah+E

Menin uulumduku ele tura çıgat... “Benim oğlumun dedikleri doğru çıkacak.” TA/161.

7. İkl+öh

Ayı-künü cetip cürdü ele. “Ayı günü gelmişti.” TA/825.

8. İT+öh

...bügün anın terdep-tepçip, çañ menen aralaşa maylanışkan odurakay beti özgöçö tünörüp, küröñ tüstögü topurak sıyaktuu eles beret “...bugün onun terleyip toz ile karışmış yağlanmış kaba yüzü özellikle kararıp koyu kırmızı rengindeki toprak gibi görüntü veriyor.” TS/24; *Keç kirip kele catkanı menen, kündün aptabı ali kayta elek* “Akşam yaklaşmakla beraber, güneşin sıcaklığı hâlâ gitmemiş” TS/8; *Mırzakul unçukpay kalıp, kalgan söziün anın karekteri balıldagan köz karaşı ayttı.* “Mırzakul sessiz kalıp kalan sözlerini onun gözbebekleri alevlenen bakışları söyledi.” BB/154; *Anın beti-başı körünböyt.* “Onun yüzü gözü görünmüyor.” TS/180.

9. İT+E

Neçen kılımdar adamdın baskan izine zar bolup, een catkan zamanım da bolgon. “Nice asırlardır insan ayağının izine müştak olup, sahipsiz yattığım zaman da olmuştur.” TA/410; *Anda menin cek-caat urugum dele* çok. “Orada benim yakın akrabam da yok.” TA/881; *Kiyinki kezde Aliman kandaydır bir elden çettegensip, münözü da başkaça.* “Son zamanlarda Aliman nedense milletten uzaklaşıp, huyu da başkaca.” TA/804; *Kasımın bolso, kombayındın üstündö uçuuga çamingan Bürküttöy, bet aldına köz ayırbay tigilip dağı kançası kaldı, kançasın orup cetişem degendey, turganı-turgan.* “Kasım’ım ise biçerdöverin üstünde uçmaya hazırlanan kartal gibi, önünden gözünü ayırmadan dikilip daha ne kadar kaldı, ne kadarını biçip yetiştiririm dercesine didiniyordu.” TA/200.

10. İYC+öh

Kelgen kattardı okup beriş cana coop cazış- menin mildetim. “Gelen mektupları okumak ve cevap yazmak, benim görevim.” C/79; *Belorussiyada pohoddo col cürüp bara catıp, cılcıp akkan kişinekey suunun boyunda bolgon bir colku dem aluu ali da este bar.* “Belarusya’da seferde yol giderken belli belirsiz akan küçük suyun boyundaki bir defaki dinlenme hâlâ da hatırdadır.” TS/134; *Al kezde sürötçü boluu oydo çok iş ele.* “O zaman ressam olmak akla gelmeyen işti.” C/309.

11. Ö+E

Sen da mendey turbaysıñbı, oton talaam. “Sen de benim gibiyimişsin, sevgili tarlam.” TA/419; *Seyde da cogorodo oturgan.* “Seyde de yukarıda oturuyordu.” BB/71; *Sen dele bilip turasıñ, Karatay.* “Sen de biliyorsun, Karatay.” TS/99; *Men dele üç cüz litr alam.* “Ben de üç yüz litre alıyorum.” TS/96; *Anı bilüü da kıyın ele.* “Onu bilmek de zordu.” C/245; *Men dağı kalışpaym.* “Ben de geri kalmıyorum.” C/187; *Aylana bolso cım-cırt.* “Etraf ise ııssız.” TS/201; *Men ele küzötüp turayın.* “ Ben gözetmeye devam edeyim.” TA/305.

12. Ö+sy

*Ey, Adamdar, diynönün dört burçunda çaşagan adamdar, silerge emne kerek-cerbi*³¹⁴ [kerek]? “Ey İnsanlar, dünyanın dört bucağında yaşayan insanlar, sizlere ne gerek, yer mi [kerek]?” TA/412.

13. ST+öh

Kap-kara çoyun maşına tütünün buruldatıp, arbaygan döñgölöktörü menen cer çapçıp, ulam köçögö cakındap, dürüldöp kele berdi. “Kapkara dökme [demirden] araba dumanını buram buram tütürüp, ürperten tekerlekleri ile yere vurarak, gittikçe sokağa yaklaşp, gürültü yaparak geliyordu.” TA/72; *Kambıl diykandar ant[ip] [et]peyt.* “Gayretli çiftçiler öyle yapmıyorlar.” TS/104; *Tınç catkan too arası beş atarlardın ündörünö tolup, tuncurap ketti.* “Sessiz olan dağ arası kurşun seslerine (sesleriyle) dolup kederlendi.” BB/326; *Balanın salmagınan artka iyile berip, sogonçoguna tüşkön uzun köynögünün etegin bulaktata çaypalıp baskan Kanımgül, ererkegendey bocurap kele cattı.* “Çocuğun ağırlığından arkaya eğiliverip topuklarına inen uzun elbisesinin eteğini titretip sallayarak yürüyen Kanımgül, gücenmiş gibi homurdanarak geliyordu.” TS/12.

14. Z+Ö

Kılıçın suurup kelgen coogo bir gana daba bar turbaybı. “Kılıcımı çekip gelen düşmana tek bir çare vardır.” TA/350; *Calgız gana kampaçı toktono algan cok.* “Yalnızca ambarcı tutunamadı.” C/229; *Özgöçö bizge okşogon çeçek baldar çoñuraak*

³¹⁴ Kırgızcada soru edatı genel olarak öznenin sonuna gelmez, yüklem sonuna gelir.

cigitterge teñ atalaşyp cürgöndü muktılık köröt emespi. “Özellikle bize benzeyen haylaz çocuklar büyük delikanlılarla boy ölçüşmeyi onur kabul etmiyorlar mı? (kabul ederler ya)” C/14.

Hikâyelerde özneyle birlikte onları açıklayan, niteleyen veya belirten ögeler yani, özne açıklayıcıları da kullanılmıştır:

-1. ÖAç (C)+...+Ö

Emi kaday bolor eken, bassam-tursam da köñüldö uşul [turat]. “Şimdi ne olacak acaba, yatsam kalksam da gönülde o [var].” TA/261.

-2. Ö+...+ÖAç (C)

Basa, enelerdi saal çoçutkan bir nesre bar ele: Camiyla ötü ele şayır bala kıyalduu. “Ha, anneleri biraz korkutan bir şey var idi: Cemile oldukça neşeli çocuk karakterli.” C/55; *Kasımın aytkanı* tuura keldi: *kañçalık capa-tırmak kırıspesek da, soguşun kesepetinen egin-tegindin ayagı, kartöşkö kardın astında kaldı.* “Kasım’ın dedikleri doğru çıktı: Ne kadar hep birlikte çabalasak da savaş yüzünden ekinlerin sonu, patates karın altında kaldı.” TA/249; *Sabırbek aga çaap barganda, narı caktan dagı kıykırık çıktı: Oy murap, suu cok! Suu kana!* “Sabırbek ona koşarken, öte taraftan da ses çıktı: ‘Oy mirab, su yok! Su nerede?’” TS/167.

-3. Ö+...+ÖAç (ST)

Ooba, oşol tumak azır da üydö iliniüü. Çekesinde kızıl cıldızı bar, boz tovardan tigilgen soldat tumak. “Evet, o şapka şimdi de evde asılı. Alnında kırmızı yıldızı olan, boz kumaştan dikilmiş asker şapkası.” TA/337-338.

-4. Ö + ÖAç (ST)

Biz, çöp çapkıç maşına aydagan baldar, Daniyardı oşondo birinçi colu kördük. “Biz, biçerdöver süren çocuklar, Daniyar’ı o zaman ilk defa gördük.” C/110; *Anın bir tuugan agası, ırçı Mırzakul bir kolunan acırap, cakında frontton kelgen.* “Onun öz abisi, şarkıcı Mırzakul bir kolunu kaybedip, yakında cepheden gelmişti.” BB/84.

-5. Ö (Ø)+...+ÖAç (C)

Ali da [bul] esimde: caş öspürüm men oşondo karıluu cigitter kötörçü kaptardı iynime salıp, kaptın bir burçun tişim menen koşo tiştep, öydö çıgıp bara catkanda kaburgam mayışıp, közüm tunarıktayt. “Hâlâ da [bu] hatırımda: Genç [olan] ben o zaman güçlü yiğitler[in] kaldıracabileceği çuvalları omuzuma koyup, çuvalın bir ucunu dişimle kavrayıp, yukarı çıkarken kaburgalarım ezilip, gözüm buğulanırdı.” C/167.

-6. Ö + ÖAç (BÖ) + ÖKuv

Azır aylanadagının baarı: alı ketken samsaalagan butaktar, içi tünt tokoy sıyaktuu cıluu nım basıp, çarbaktarda demigip turgan çatırman cügörülör, çıminga talanıp, arık boyunda ılaalap turgan boz boz bee, mına uşunun baardığı caykı ısıkkı çaalığıp, azır tündün kelişin gana tilep, kütüp turgansıyt. “Şimdi çevredekilerin hepsi: Hâlden düşmüş sallanan dallar; içi sıkı (karanlık) orman gibi ılık nem basıp, koruluklarda ağır soluyup duran saçaklı mısırlar; sineklere yağmalanıp ark kenarında [sinekleri kovmak için] başını sallayıp duran boz boz at; işte bunların hepsi yaz sıcağından yorulup (yoruldukları için), şimdi sadece gecenin gelmesini dileyerek bekleyip duruyor gibiler.” TS/9.

-7. ÖAç (ŞYC) + Ö

Karala uydu ertereek közdöp albasañ, al caman. “Kara ala (kara benekli) ineği erkenden gözetlemezsene o kötü.” TS/2; *Kadır-barkıñdı saktasañ, ençiñe bak-döölöt saktaganıñ oşol, balam!* “Kadrini itibarını korursan, kendi hissene baht devlet sakladığın odur, çocuğum!” C/54.

-8. ÖAç (ŞYC) + Ö (Ø)

Turmuştan bezsen [bul] özüñdün ele şoruñ. “Hayattan bezersen [bu] kendi bedbahtlığın.” TA/439; *Emi aman-esen kaytıp kelip, özüñdöy bilimdüü, özüñdöy suluu kız alsa [bu], caraşıp kalar ele ee, ene!* “Şimdi sağ salım dönüp kendisi gibi eğitilmiş, kendisi gibi güzel bir kız alsa [bu] yakıştırdı ha, ana.” TA/258

-9. ÖAç (ZYC) + Ö

Karı-caşı debey, büt ayıl çuulap, çapkılaşıp cürüşöt. “Yaşlı genç demeden, bütün köy uğuldaşıp, koşuşturup duruyor.” TA/73; *Kapçıgayga sırttan kele bergen sıdırım*

talaanın alda kaysı cerinen bürdögön ermendin kermek-açuu çañın uçurup, añızda şamaldap catkan samandın biliner-bilinbes koñur cıtın lepildetip, col katarı şıralcın buruksup, uşunun baarı terge cibegen kamıt-şliyanın kara may cıtına aralaşıp, adamdı eñgi-deñgi mas kılğansıyt. “Dağ arasına dışarıdan gelen rüzgâr tarlanın belirsiz yerinden tomurcuk bağlayan pelinin ekşi acı tozunu uçurup, tarlada uçuşup duran samanın belli belirsiz pis kokusunu yayıp, yol boyunca şıralcın güzel kokup, bunların hepsi tere yumşamış kamıtların kara yağ kokusuna karışıp, adamı hemen sarhoş ediyor gibi.” C/259.

-10. ÖAç (C+nth)+...+Ö

Antkiçe bolboy, front taraptı bet alıp, cönöp kaldık dep, Kasımdan kabar keldi. “Öyle demeye kalmadan, cephe tarafına doğru yürüdük, diye Kasım’dan haber geldi.” TA/260.

-11. ÖAç (BÖ) + Ö

Kız-kelinder, bala-bakıra, al tügül kedeñdegen kempir-çal kalbay, attuu, cöö kişiler barı teñ col toskonu ketip bara catışıptır. “Kız gelinler, çoluk çocuk, hatta yavaş yürüyen nineler dedeler hiçbiri kalmadan, atlı, yaya kişilerin hepsi karşılamaya gitmişlerdi.” TA/604; *Oozun basıp, taştarga seleñ carmaşkan soldattar da, beri cakta turuuga umtulganday, calgız kolu menen cer çapçıp cüz tömönünön cıgılğan Mirzakul da, sur möñgülördü kabagına tüşürö, asmandap bürkölgön zokalar da, aylana düynönün barı bul uçurda ün çıgarbay, ok kaçan atılar eken, bala kötörgön ayal kaçan calp etet eken degendey, korkunuçtu kütüüdö.* “Ağızlarını kapatıp, taşlara korkarak yapışan askerler de beri tarafta kalkmaya çalışıyor gibi, yalnız eli ile yer vurup yüzüstü düşen Mirzakul da mavi buzulları göz kapağına düşürerek gökyüzüne kadar uzanıp surat asan kayalar da etraftaki dünyanın hepsi, şimdi ses çıkarmadan kurşun ne zaman atılacak, çocuk taşıyan kadın ne zaman düşecek der gibi, tehlikeyi beklemekte.” BB/333; *Aç-cıñalaç cürüp kolhozdo iştegengeri, kütökön-samaganı bardığı taşka-tamga baskanday kökürögümdö.* “Aç yalınayak dolaşıp kolhozdo çalıştıkları, arzu istekleri hepsi taş damga vurmuş gibi yüreğimde.” TA/274.

-12. ÖAç (C)+...+Ö (Ø)

Keede anın kaşı biyik serpilip, közdörü caynap, içinde demikken bir zor küç barday, al çınala tüşüp, sıyagı azır öydö tura kalıp, kulaçın caya, aylanadagı köz körgöndün baarın kuçaktap, kökürögünö bekem kışcuday sermelet. Bir karasa [bular] cok. “Bazen onun kaşı genişçe açılıp, gözleri parlayıp, içinde birikip sıkışmış bir güç varmış gibi o, gerilip aynı hâl üzere şimdi ayağa kalkıp kollarını açarak civarda göz gören her şeyi kucaklayıp, göğsüne sımsıkı bastıracaktıymış gibi sallanıyor. Bir de baksam [bunlar] yok. C/133.

-13. ÖAç (C)+...+Ö

Tektüü-kuttuu cerdesin balam! Bul da bolso senin bağıñ. “Asil kutlu yerdesin yavrum! Bu da senin bahtın.” C/50-51; *Emi kanday bolor eken, bassam-tursam da köñüldö uşul* [turat]. “Şimdi nasıl olacak, yatsam kalksam da gönülde hep o [var].” TA/261.

-14. ÖAç (C) + Ö

Üçöö eken, atçan nemeler kaptardı böktörünüp too tarapka urup ketip bara catıptır. “Üç [kişi] idi, atlı meretler çuvalları eğer kayışına bağlayıp, dağa doğru bastırıp gidiyorlardı.” TA/529.

-15. ÖAç (ST) + [Ö]

Canagı atası tüşkürü, [anın] balanın çaçın alıp berüügö da çolosu tiybeyt... “Şu babası olacak ilgisiz, [onun] çocuğun saçını kesmeye de fırsatı yok...” C/37

-16. ÖAç (C+nth) + [Ö]

Ança ele çaşırganday emnesi bar, ce uyattubu dep [bular] kokus oyunğarga ketip cürböşün, cok, bul süröttün eç kanday ıksız cayı dele cok, ce bolboso, aga “köz tiyip” ketet degendey al aşkan şedevr dele emes. “O kadar gizlenecek ne var, yoksa utanılacak bir şey mi, diye [bunlar] hemen aklınıza gelmesin, hayır, bu resmin hiçbir uygunsuz yeri de yok veya ona nazar değecek kadar o şaheser de değil.” C/5.

4.2. YÜKLEM

“Cümlelerin temel ögesi olan yüklem, tümleçleriyle beraber yüklem fiili kip ve şahısın birleşmesinden meydana gelir.”³¹⁵

İncelediğimiz metinlerde yüklemle birlikte açıklayıcıları aşağıdaki gibi kullanılmıştır:

1. Y Aç (C)

Bir bilgeni *[uşu]*, *ketmen menen koşo boyun taştap çım çabat*. “Tek bildiği [şu], çapa ile birlikte kendini vererek çım kesiyor.” TS/229; *Kızıkkarıbız- [uşu]*, *cerdi kantip aydar eken?* “Merak ettiğimiz [şu], yeri nasıl sürecektir?” TA/88; *Mezgil degen [uşu] – eköobüz keçe ele koşulganday bolduk ele, karaçı kança zaman öttü*. “Zaman dediğin [şu], ikimiz daha dün evlenmiş gibi olduk sanki, baksana ne kadar zaman geçmiş.” TA/144; *Çogulup turgan eldi aylandıra karap, Kasım özünçö oy bölüşköndöy koburap koydu: “Emi erterek egin-tegindi cıynap alış kerek, bolboso kar altında kalat.”* “Toplanmış halka göz gezdirip, Kasım kendince fikir paylaşıyormuş gibi mırıldandı: “Şimdi erkenden ekinleri toplamak gerek, yoksa kar altında kalır.” TA/178; *Tigindey bastıra berip, çal özünçö kübürönöt: Kartayganda bala-çakaga şümşük körünmöy boldum go! Mından körö ketmen çaptırıp salganı cakşı emespi!* Öteye bastırıp gidince ihtiyar kendince söyleniyor: “Yaşlandığımda çoluk çocuğa kepaze görünür oldum galiba! Bundansa çapa vurmak iyi değil midir?” BB/102; *Üyüñdü, ata-eneñdi unutpa - bir suraganım uşul...* “Evini, anne babanı unutma, bir istediğim bu.” C/535 *Eldin kanat-butagının ösköndüğü uşul: aylıbzga batpay cañı kıştak kurup catabız*. “Halkın kanat budağının büyümesi şu: Köye sığmayıp yeni köy kuruyoruz.” TA/161.

2. Y Aç (C+E)

Mına uşunday bolmok ekenbiz da! Tüşüm üçün, birinçilik üçün uşintip küröşöt ekenbiz da. “İşte böyle olacakmışız demek! Mahsul için, birincilik için böyle güreşiyoruz demek.” TS/211.

3. Y Aç (İT)

Egin meniki emes, askerdin egini! “Ekin benim değil askerin ekini!” C/388.

³¹⁵ Kara, *Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi*, s. 335.

4. Y Aç (ŞYC)

Ceñiştüü kelsek tilek oşondo. “Zaferle dönsek dileğimiz ondadır.” TA/253; *Özü aytkanday, baldardı okutup, okutkan caştar özünön mıktı, özünön bilimdüü çıgıp, ar türkün iş, ar türkün ilimde dañktalıssa, Maysalbegimdin dañkı da oşol bolor ele.* “Kendisinin söylediği gibi, çocukları okutup, okuttuğu gençler kendinden kuvvetli, kendinden bilgili olsalar, her türlü iş, her türlü ilimde ileri gitseler Maysalbek’imin ünü de o olurdu.” TA/590; *Komsomoldun sekretarımın dep, caştar kayda bolso oşondo.* “Komsomol sekreteriyim diye gençler nerede ise orada.” TA/111.

5. Y Aç (BÖ)

Cer, suu elge teñ bolso, bizdin da aydoo ceribiz bolso, biz dağı el katarı cer cırtıp, eğin seep, kırman bastırsak- baktalay oşol. “Yer, su halka eşit olsa; bizim de sürülecek toprağımız olsa; biz de herkes gibi yer sürüp, ekin ekip harman savursak mutluluk odur.” TA/53.

4.2.1. Tümleçleriyle birlikte yüklem fiili

“Tümleçleriyle birlikte yüklem fiili, biri haberin / yargının merkezinde yer alan fiil; öteki bu fiilin çeşitli gerçekleşme şartlarını tayin eden belirli zarflar olmak üzere iki unsurdan meydana gelir: Yüklem fiili (YF-) ve tümleçler. Bir yargının oluşabilmesi için yüklem fiili zorunlu, tümleçler (nesne, zaman tümleç, sebep tümleci, vasıta tümleci, vs.) ise seçimsel unsurlardır. Ancak nadir de olsa bağlamdan ne olduğu anlaşılabilirdiği durumlarda yüklem fiili işaretsiz olabilir.”³¹⁶

4.2.1.1. Yüklem fiili

“Yüklem fiili, yüklem ismiyle bir yüklemeleştirici (ek fiil, İng. Substantive verb) ile oluşturduğu genel ifadeli bir fiildir. Bunu şu şekilde formüllendirmek mümkündür:

YF- (Yİ + ek fiil). ”³¹⁷

³¹⁶ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 126.

³¹⁷ Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, s. 336.

4.2.1.1.1. Yükleme ismi

“İsim soylu bir kelime veya kelime grubunun ya da fiil soylu olmasına rağmen yükleme ismi yapan isim-fiil veya sıfat-fiil ekleriyle isimleştirilen kelime veya kelime gruplarının yükleme ismi hâli alarak oluşturdıkları genel anlamlı isme yükleme ismi denir.”³¹⁸

4.2.1.1.2. İsimden yapılmış yükleme isimleri

1. Ø

Çaçıñ kuuday, kolunda tayak...[**bar**]. “Saçın ağarmış, elinde değnek...[var]” TA/5; Anın ırı sözü çok ele ün menen obon [**bar**]. “Onun şarkısı sözü yoktu, sesle melodi [vardı].” C/271; Aytmaqçı, colooçunun biri... [**ceñem**]. “Ha, yolcunun biri [**yengem**].” C/12; Mınakey amanatıñ [**bul**]. “İşte emanetin [bu].” C/424; Köñülüñdö “İsmayıldan emi ayrılata ekem!” degen bir gana oy [**bar**]. “Gönlünde ‘İsmail’den şimdi ayrılacağım!” diye sadece bir düşünce [var].” BB/193.

2. Eks. Yİ

Eski arık eski köynök [**sıyaktuu**]. “Eski ark eski elbise [gibidir].” TS/250; Murdum **burçuk** [**beken**]? “Burnum eğri [mi]?” TA/118.

3. İ + yih

Uuluñ **beşikte**. “Oğlun beşikte.” BB/42; Bul özü keçeegi balalık çaktağı ele **okuya**. “Bu bizzat dünkü çocukluk çağımdaki olay.” C/14; Ayıl **caman!** “Köy kötü!” BB/302.

4. İkl + yih

Çın ele- köçö **kım-kuut**. “Gerçekten de sokak canlı.” TA/603; Aylana bolso **cim-cirt**. “Etraf ise ıpıssız.” TS/201; Too içi demin tartıp, **tıp-tunç**. “Dağ içi nefesini tutup, sessiz.” BB/334.

5. İT + yih

Biz **senin baldarıñbız**. “Biz senin çocuklarınız.” TA/65; Bu bizdin eki üydün intımagın, ırıs-berekesin saktagan **apam**. “Bu bizim iki evin birliğini, rızkını bereketini

³¹⁸ Kara, Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 337.

koruyan annem.” C/22; [Al] *ayıldagı eski nuskaluu, kadırman baybiçelerdin biri*. “[O] köydeki eski tarz toprak, saygın baybiçelerden biri.” C/22; Al, **bizdin ceñiş üçün bergen ter menen kanıbiz**. “O, bizim zafer için verdiğimiz terle kanımız.” C/166.

6. Yİ + sy

Düynönün tutkası oşolor sıyaktuu meenetkeçter emespi. “Dünyanın tutkalı onlar gibi emekçiler değil mi?” TA/400; [Biz] *üydö emespizbi*. “[Biz] evde değil miyiz.” C/87; *Közüm kıyşık beken?* “Gözüm yamuk mu?” TA/118; *Birok men ayıptuu belem?* “Fakat ben suçlu muyum?” C/452.

7. E + Yİ + E

Bizdi can saktatıp catkan muna uşul baldar da azır, sadagası keteyinder. “Bizi koruyup kollayan işte bu çocuklar da şimdi, kurban olduklarım.” C/36.

8. Yİ + E

Menin Alimanım adam da! “Benim Aliman’ım adamdır!” TA/679.

9. ST + yih

[Al] *çarba kişi*. “[O] eli uz işçi.” TS/36; *Karatay özü caratılışınan ele öñü kapkara kişi*. “Karatay yaratılışından rengi kapkara kişi.” TS/23; *Özüñ da çala-can neme eleñ*. “Kendin de yarım canlı bir şeydin.” TA/876.

10. BÖ + yih

[Bu] *kanday ubaldan korkpogon taş boor, kanday kara niet celmoguz?* “[Bu] nasıl vebalden korkmayan taş yürekli, nasıl kötü niyetli cadı?” BB/280; *Al dele maga okşogon caş bala ce bolboso töröp-tüşüp cürgön ayal cıgar*. “O da benim gibi genç çocuk veya düşe kalka yürüyen kadın galiba.” C/171.

4.2.1.1.3. Fiilden yapılmış yüklem isimleri

“Üzerilerine yüklem ismi yapan isim-fiil veya sıfat-fiil ekleri almış fiiller ya da genel fiil blokları yüklem ismi olarak kullanılırlar.”³¹⁹

³¹⁹ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 128.

Ismayılga uşunday posılka salgın. “İsmail’e böyle gönderi gönder.” BB/127; *Men üydö kalayın.* “Ben evde kalayım.” TA/292.

Bütüncede farklı yapılarda olan yüklem isimleri de mevcuttur:

1. Ø

Emi uylar tuup, akka cetsek, anan arpa dümbül[gö iliner elek]. “Şimdi inekler doğursa ak [süte] kavuşsak sonra arpa dümbül[e kavuşurduk].” BB/209; *Süröttün tee içki tereñinde küzgü asmandın ala-bürkök çet cakası [körünöt].* “Resmin taa iç derinliğinde güz gökyüzünün yarı kapalı kenarı [görünüyor].” C/8.

2. Yİ + sy

Bul colu sen balanı da erçite kelmek emes beleñ? “Bu sefer sen çocuğu da beraberinde getirmeyecek miydin?” TA/10; *Sen keçiret beleñ, Tolgonay?* “Sen bağışlar mıydın, Tolgonay?” TA/637; *Betin açsa özünö da, maga da ceñilireek bolbos bele.* “Konuşsa kendine de bana da kolay olmaz mıydı?” TA/867; *Kasımdın közü tirüü turganda, men üşüntmök belem...* “Kasım yaşasaydı, ben böyle yapar mıydım?” TA/927.

3. Eks. Yİ

[Alar] koyun alışıp, betme-bet, közmö-köz [boluşkan emes]. “[Onlar] kucaklaşıp, yüz yüze, göz göze [gelmemişlerdi].” TS/200; *Özüm da cakşı tüşünö berbegen belgisiz alda emnenin kelerin kütüp, oşogo süyünüp da [cürdüm].* “Kendim de iyi anlamadığım meçhul bir şeyin geleceğini bekleyip ona (onun için) sevinliyordum da.” C/303

4. Yİ + çk

A, oñbogon german oñbosun, acalıñ cetpedi go senin! -dep kempir-çaldar tayaktarın süyröy бүкчүñдөшүп bozo içilip catak tamdın canında çekilüü arabalar turgan cerge cıynalıp catıştı. “A, kahrolası German kahrolsun, ecelin gelmedi ki senin, diyerek ihtiyar koca karılar değnek sürterek kamburlaşıp, boza içilen alçak evin yanında koşulu arabalar duran yere toplandılar.” BB/68; *Alar mına uşul Çatkalga ketişet.* “Onlar işte şu Çatkal’a gidecekler.” BB/256; *Baydalını küzdö uguzabız deşti ele.* “Baydalı’yı güzün duyururuz, demişlerdi.” BB/272; *Bizdin canıbizga kampaçı da, başkalar da*

cügürüp kelişken eken. “Bizim yanımıza ambarcı da başkaları da koşarak gelmişlerdi.” C/219.

4.2.1.1.4. Ek Fiil

*“Türkçede ismi tümleçlerin bağlanabileceği bir genel fiil (yüklem fiili) hâline ek fiil getirir.”*³²⁰

Bütün Türk lehçelerinde olduğu gibi Kırgızcada da ek fiillerden birisi Eski Türkçedeki “er-“ fiilinden gelen e’dir. Bu fiili “*eken*”, “*ele*”, “*imiş*” yapıları içerisinde görebilmekteyiz.

“Er-“ fiilinde Eski Türkçe, Karahanlı Türkçesi ve Harezmi Türkçesinde genellikle herhangi bir ses değişikliği veya ses düşmesi olmamıştır: ET: *Türk bodun ölüreyin urug sıratayın tir ermiş*;³²¹ KarT: *Ol barguluk erdi. Ol munda turguluk erdi. Tewey bedük erse mayakı bedük ermes*;³²² HarT: *Muğirat İbnü Şubaniğ raz hu kuli bar erdi.*³²³

Tarihî Türk lehçelerinden Kıpçakça ve Çağataycada “er-“ fiilinin yapısında bazı ses hadiselerinin olduğu görülmektedir: Kıpçakçada “er-“ fiilindeki “r” sesi genel olarak düşmüş ve kelime başındaki “e” sesi ise birçok kelimede “i” ye dönüşmüş veya düşmüştür:³²⁴ *Eşitkey edim*, (CC: 2,22-28), *Bolgay idi* (TZ: 60a 8), *Kettükse* (KK: 21), *Eşittim erse* (CC: 3,26-4, 4).

Çağatay Türkçesinde ise “r” sesinin bazen düştüğü görülmektedir; “*Yahşı çıraylık yiğid erdi* “*Güzel yakışıklı yiğit idi*”, *Ruh emes edi ten birle aşna* “*Ruh vücut ile aşına değildi.*”³²⁵

Eski Türkçedeki “er-“ fiili Kırgızcada aşağıdaki gibi değişikliğe uğramıştır: *er-> e*; *er->i*; *er-> ø*.³²⁶ Ek fiil başındaki “e” sesinin korunması bakımından, Kırgızcanın, tarihî lehçeler içerisinde Çağataycaya daha yakın olduğu görülmektedir.

³²⁰ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 129.

³²¹ Gabain A. Von, *Eski Türkçenin Grameri*, Çev: Mehmet Akalın, Ankara 1995, s. 231.

³²² Divanü Lugat-itiTürk, Dizini endeks, Çev: Besim Atalay s. 56, 2; s. 168, 3.

³²³ Mahmud Bin Ali, *Nehçül-Faradis*, Tıpkıbasım ve çeviri yazı: Janos Eckmann, Yay. Semih Tezcan, Hamza Zülfikar, Dizin-Sözlük: Aysu Ata, TDK yayınları, Ankara, 2014, s. 84.

³²⁴ Ali Fehmi Karamlıoğlu, *Kıpçak Türkçesi Grameri*, Ankara, 1994, s. 134-135.

³²⁵ Janos Eckmann, *Çağatayca El Kitabı*, Çeviren: Günay Karaağaç, Akçağ Yayınları, Ankara, 2005, s. 134-135.

³²⁶ Konuşma dilinde bazen e’nin düştüğüne şahit olmaktayız: *barışkanken*, *barganken* gibi.

İncelenen metinlerde hemen hemen “e” şekli kullanılmıştır:

Cumuştı da caştardan kalışpay, kıyın işteçü eleñ. “İşi de gençlerden geri kalmadan, iyi yapardın.” TA/96; *Özüñ da çala-can neme eleñ.* “Kendin de yarım canlı şeydin.” TA/876; *Al tuusa, [anın sütü] Ismayılga süt boloor ele.* “O doğurursa [onun sütü] İsmail’e süt olurdu.” BB/226; *Anı bilüü da kıyın ele.* “Onu bilmek de zordu.” C/245; *Emne degen baylık ele.* “Nasıl bir zenginlik idi.” TA/194; *Bizdin aydoo ceribiz birdey ele.* “Bizim sürülecek yerimiz aynıydı.” TS/96; *Bu kim boldu eken.* “Bu kimdi acaba?” BB/280; *Baştıktığı et eken.* “Torbadaki et imiş.” BB/307; *Karay kalsam Camıyla eken.* “Baktığımda, Cemile imiş.” C/217; *Bala bilinbey ele çoñoyot eken da.* “Çocuk bilinmeden büyüyor.” TA/852.

Kırgızcada nadir olarak kullanılan “i” şekli bu metinlerde de birkaç yerde kullanılmıştır:

Anda Sabırbek Kanımgüldün canına oturup, kino körböy ele süylöy bergen imiş. “O sırada Sabırbek Kanımgül’ün yanına oturup, filmi izlemeyip konuşmuş imiş.” TS/149; *Canagı atası tüşkürü, balanın çaçın alıp berüügö da çolosu tiybeyt... Ata imiş...* “Şu babası olacak ilgisiz, çocuğun saçını kesmeye de fırsatı yok... Baba imiş...” C/37; *Cekşenkul degen biröo askerden kaçıp kelgen imiş, canında eki coldoşu bar, Sarı-Cayıktığı kazaktardan imiş degen kañırt sözdörgö ança işengen emes elem.* “Cekşenkul diye birisi askerden kaçıp gelmiş imiş, yanında iki yoldaşı varmış, Sarı-Cayıktaki Kazaklardanmış, diye söylenen sözlere çok da inanmamıştım.” TA/464; *[Alar] bugün tüştö barıp kalabız dep, kabar ayttıışkan imiş.* “[Onlar] bugün öğlen varırız diye, haber göndermişlermiş.” TA/606.

Kırgızcada da “bol-” fiilinin de ek fiil olarak kullanıldığını görmekteyiz.³²⁷

Niyetim cakşı bolçu. “Niyetim iyi idi.” TA/496; *Sokoloy turgan bir az ayant kalgan bolçu.* “Sürülecek biraz yer kalmıştı.” TA/500; *Men seni kaday kişi ekeniñdi bilbesem, bul kattı cazbayt bolçum.* “Ben senin nasıl biri olduğunu bilmesem, bu mektubu yazmazdım.” TA/574; *Selsovetin çabarmanı da uşul kişi bolçu.* “Köy sovetinin habercisi de şu kişi idi.” BB/180; *Iras, Tolgonay, oşol torgoy silerdin*

³²⁷ Muharrem Daşdemir de Türkçenin yapısal işlevsel söz dizimi adlı eserinde (s. 129) bol- fiilinin Türkçede ek fiil olarak kullanıldığını belirtmektedir.

torgoyuñar bolçu. “Doğru, Tolgonay, o tarla kuşu sizin tarla kuşunuz idi.” TA/45; *Köçö dele çok bolçu anda.* “Sokak da yoktu o zaman.” TA/155.

4.2.1.2. Tümleçler

“Cümle içindeki yüklemın anlamını çeşitli yönlerden tamamlayan öğelere verilen addır.”³²⁸

İncelediğimiz metinlerde tümleçler hâl işlemine tabi tutulmuş isimlerden, zarf yan cümlelerinden ve bağımsız cümlelerden meydana gelmiştir.

4.2.1.2.1. Ayrılma tümleci

Bir yerden ayrılmayı, uzaklaşmayı bildiren tümleçtir:

-1. İ + ayh

Ismayıldan emi ayrılât ekem! “İsmail’den şimdi ayrılacakmışım!” BB/193; *Uyasınan erte uçkan balapanday Maysalbegim üydön erte ketpedibi.* “Yuvasınan erken uçan kuş yavrusu gibi Maysalbek’im evden erken gitmedi mi?” TA/105; *Cekşenkul degen biröö askerden kaçıp kelgen imiş.* “Cekşenkul diye birisi askerden kaçıp gelmiş imiş.” TA/464; *Çım cerden ayrılığısı çok.* “Çım[in] yerden ayrılması yok.” TS/230.

-2. İT + ayh

[Men] *aylımdan ketip baratam.* “[Ben] köyümden gidiyorum.” BB/84; *Tak oşol ubakıtta, köçödögü uyulgup catkan çañdın içinen bir atçan çıga keldi.* “Tam o sırada, sokaktaki öbek öbek yükselen tozun içinden bir atlı çıkageldi.” TS/18; [Men] *ıyık parsımdan kutulayın!* “[Ben] kutsal vazifemden kurtulayım!” C/424; *Cetimiş vagon bir tirkep, Celip uçkan parovoz.* [Men] *cerimden ketip baratam.* “Yetmiş vagon birleşip, Rüzgârla uçan lokomotif. [Ben] yerimden gidiyorum.” BB/89.

-3. ST + ayh

Oşondo batış caktan vagondoru kıyrıp örttöngön bir eşelon keldi. “O sırada batı taraftan vagonları yıkılıp yanmış bir askerî nakliye treni geldi.” TA/328.

³²⁸ Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü, Ankara, 1992, s. 152.

4.2.1.2.2. Bağlama tümleci

“Derin yapıda bir cümle olan, sadece şekil bakımından tümleş özelliği gösteren bağlama zarf-fiilleriyle kurulmuş yapılardır.”³²⁹

Kırgızcada /-(I)p/ zarf-fiil ekinin yüklenen görevler Türkçeye göre daha çeşitlidir, başka bir ifadeyle Kırgızcada /-(I)p/ zarf-fiil ekinin üstlendiği bir görevi Türkiye Türkçesinde başka bir zarf-fiil eki de üstlenebilir, dolayısıyla bu durum /-(I)p/ ekinin Kırgızcada kullanım sıklığını artırmaktadır. Kırgızcada bağımsız olması gereken cümlelerin bir cümle içerisinde tercihen bağımlı hâle getirildikleri görülmektedir. Kıpçak lehçelerinin bir özelliği olan bu durum yazarın da üslubuyla birleşerek daha derin bir hâl almıştır:

-1. ZYC

Ismayıldın közü karañgıda caşıl ot çalıp, al cakınday kelip, betke entigip oor dem aldı. “İsmail’in gözü karanlıkta yeşil ateş olup, o yaklaşarak, yüze eğilip ağır soludu.” BB/309; *Cayı-kışı caykalgan kök şiber suu boyunda tizilgen apappak boz üylördön tütün asmanga bulap,*³³⁰ *kazandar tolo.* “Yaz kışı (yaz kış) sallanan yeşil pelin su boyunda dizilen bembeyaz boz çadırlardan duman gökyüzüne yükselip kazanlar dolu.” BB/255; [Men] *çay kaynatıp, cumurtkaga ezip kuymak casadım.* “[Ben] çay kaynatıp, yumurtayı ezerek kuymak yaptım.” TA/914; *Tömön, köçödö arabalar kaldırap, arı-beri bastırgan kişilerdin ündörü ugulat.* “Aşağıda, sokakta arabalar güröldeyip, oraya buraya yürüyen kişilerin sesleri duyuluyor.” BB/62.

4.2.1.2.3. Benzerlik tümleci

“Yargıya konu durum veya davranışın benzetildiği varlığı, kavramı, durumu ya da davranışı gösterir.”³³¹

-1. İ + bzh

Sen da mendey sagınat turbaysıñbı. “Sen de benim gibi özlemiyor musun?” TA/419.

³²⁹ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 130.

³³⁰ Dikkat edilirse, cümlede esas yargıyla eş zamanlı olarak yapılan bir işten bahsedilmektedir. Dolayısıyla bu cümledeki bağlama tümlecini zaman tümleci olarak da değerlendirebiliriz.

³³¹ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 130.

-2. İT + bzh

Körkü cupunu boz çımçık kökölögön biyiktikte tınım albay kanat kagıp, dırırıp, tomuktay bolso da, adamdın asmanga uçup çıkkın cürögü sımalı, nebir nazik, nebir tolukşugan küülördü töktürüp, bezelenip sayray turgan. “Görünümü sade ufak kır kuşu çok yükseklerde nefes almadan kanat çırpıp, heyecanla küçük olsa da, insanın göklere uçarak çıkan kalbi gibi, öyle nazik, öyle coşturan nağmeleri döktürüp, feryat ederek ötüyordu.” TA/41.

-3. ST + bzh

Uyasınan erte uçkan balapanday Maysalbegim üydön erte ketpedibi. “Yuvasınan erken uçan kuş yavrusu gibi Maysalbegim evden erken gitmedi mi?” TA/105; *Antkeni, alardın baarı egiz kozuday birine biri okşoş boluç.* “Çünkü, onların hepsi ikiz kuzu gibi birbirine benziyordu.” C/80; *Men dagı oşondo ayıptuu nemedey unçukpaym.* “Ben dahi o anda suçlu kişi gibi susuyorum.” C/69.

Benzrelik Tümlenci Açıklayıcıları ile Benzerlik Tümlecinin oluşturdukları yapı:

-1. BenT + BenTAç (ZYC+bzh)

Al özü da uşul sıyaktuu, teri kurgatılбай caydaktalıp, tünü menen eşikke kañtarılğan attay, caağı karışıp, çıyrığıp catti. “O kendisi de onun gibi, teri kurutulmadan egeri çıkarılıp, bütün gece kapıya bağlanan at gibi, çenesi çekilip üşüyordu.” BB/294.

-2. BenT Aç (C+E) + BenT

Mısalı, çoñ karıluu terekti boron tamırı menen omkorup ketse, al ekinçi tura kelbeyt da... Apam da uşul sıyaktuu: murdagı küçünön tayganı ar bir kıymılınan baykalıp kaldı. “Mesela büyük yaşlı kavağı kasırğa köküyle devirirse o bir daha kalkamaz ya... Annem de onun gibi eski gücünü kaybettiği her bir hareketinden biliniyordu.” C/523-524.

4.2.1.2.4. Birliktelik tümlenci

-1. [İ] + brh

[Al] [anı menen] koşo [anı] oñdoşup cüröt. “[O] [onunla] beraber [onu] tamir ediyordu.” TA/975; *Al eköo muraptardın kursunda [anı menen] birge okuşkan.* “O ikisi

mirapların kursunda [onunla] birlikte okumuşlardı.” TS/124; [Biz] *gospitalda birge cattık*. “[Biz] askerî hastahanede beraber yattık.” C/422.

-2. İ + brh

El menen košo men dagı cügürüp cettim. “Halk ile beraber ben de koşup yetiştim.” TA/74; *Sen biz menen kişisiñ*. “Sen bizimle adamsın.” TA/552; *Men da alar menen košo çaşaym*. “Ben de onlarla beraber yaşarım.” TA/674; *Suuk menen košo turmuş dagı kün ötkön sayın kıyındap cattı*. “Soğukla beraber hayat da gün geçtikçe zorlaştı.” BB/149.

-3. İT + brh

...biz *özübüz menen košo büt turmuşubuzdu, baştan ötkön-ketken kündörübüzdü...* “...biz kendimiz ile birlikte bütün hayatımızı, başımızdan geçirdiğimiz günleri...” TA/611; [Men] *Okuudagı öz katar kurbularım menen askerge çakırtıldım*. “[Ben] okuldaki kendi arkadaşlarımla askere çağırıldım. TA/253; *Soguş baştalıp agalarım askerge ketkende, men okuunu taştap, öz teñtuştarım menen kolhozgo iştep kettim*. “Savaş başlayıp ağabeylerim askere gidince ben okulu bırakıp kendi yaşıtlarımla kolhoza çalışmaya gittim.” C/308.

-4. ST + brh

Al kagaz menen košo kolhozdun namına polktun komandirinen kat da kelgen. “O kâğıtla beraber kolhozun adına alay komutanından mektup da gelmiş.” BB/173; *Bolboso öz ırısın tebelep, tentigen musapır menen kim ele erçip ketsin!* “Yoksa kendi rızkını çiğneyip başıboş mazlum ile kim gitsin?” C/513.

-5. ZYC

Baya künü bolso Kanımgül kelinder menen koşulup, Sabırbektin ayılına kinogo bardı ele. “Geçen günü ise Kanımgül gelinlerle birlikte olup, Sabırbek’in köyüne sinamaya gitti.” TS/149; *Ülpüldögön tünkü şokumda salkın tartıp, cer sen dagı oşondo biz menen koşulup cırgap cattıñ*. “Yumuşak gece gürültüsünde serinlik düşüp yer sen bile o zaman bizimle beraber mutlu oldun.” TA/56.

4.2.1.2.5. Durum tümleci

Yüklemin nasıl, ne şekilde ya da hangi durumlarda gerçekleştiğini ifade eden tümleçtir. İncelediğimiz hikâyelerde en çok kullanılan tümleç, durum tümlecidir.

-1. Ø

[Men] *[Büt denem dürküröp] sürdödüm.* “[Ben] *[Bütün vücudum titreyip]* sıkıldım.” C/460.

-2. BÖ

[Su] *murunkudan beter öcörlönüp, tabalaganday şarkıradı.* “[Su] öncekinden beter kinlenip, başkasının felaketine sevinircesine gürlledi.” TS/281; [Alar] *bat ele boy salıp, emi karabaysıñbı, ce caştıktın ıratın körböy, ce düynönün ıratın körböy ketip bara catışat!* “[Onlar] çabucak boy atıp, şimdi baksana, gençliğin rahatını görmeden de, dünyanın rahatını görmeden de gidiyorlar.” BB/67 [Al] *kayra ele tura kalıp, kayra ele külkügö booru katıp, böyrögün tayana cırgap külöt.* “[O] tekrar kalkıp, tekrar gülmekten ciğeri ezilip, ellerini böğrüne koyup mutlu gülüyordu.” C/322; ...*al cakınday kelip, betke entigip oor dem aldı.* “...o yaklaşıarak, yüze eğilip ağır soludu.” BB/309

-3. BÖ + nth

Bul carık meykindikte Camıyla menen Daniyarça kimder taalayluu bolbos! “Bu aydın düzlükte Cemile ile Daniyar gibi kimler mutlu olmaz!” C/543.

-4. C + nth

Camiylam, canım, kalkatayım, kızıl gülüm, Camaltay!- dep Daniyar kırgız menen kazakta bolgon eñ nazık sözdördü süygönünö arnoodo. “Cemile’m, canım, sevgilim, kızıl gülüm, Cemileciğim!’ diye Daniyar Kırgız ile Kazak’ta olan en kibar kelimeleri sevdiğine sunmakta.” C/469; *“Ooba, men bulardı sürötkö tartam, tak uşundagıa okşoşturam. Alar menin sürötümdö da tak uşunday baktıluu boluşat!- dep”, kele cattım.* “Evet, ben bunların resmini çizeceğim, tam şimdiki hâllerine benzeteceğim. Onlar benim resmimde tam böyle mutlu olacaklar!” diye geliyordum.” C/374; *“Apake, ak sütüñdön aylanayın apakem” -dep baştaptır.* “Anacığım, ak sütünee kurban olayım anacığım,’ diye başlamış.” TA/573; *Aldagı koluñdagı emne? -*

dep Camıyla süröttü menden culup aldı. “O elindeki ne?” diye Cemile resmi benden çekip aldı.” C/412.

-5. C + bzh

Deñizdin tolkunu udurgup kaptaganday, töktürmö obon taşınıp, anın söz aytuuga çamasın keltirbey cattı. “Deniz dalgası çırpınıp kaplamış gibi, dökülen ezgi coşup (coştuğu için), onun söz söyleme gücünü yok ediyordu.” C/273; **Coo sayıp kelgendey**, közdörü çıraktay caynap, cüzdörünön nur togülöt. “Düşmanı yenip gelmiş gibi, gözleri çıra gibi ışıdayıp, yüzlerinden nur dökülüyor.” TA/76

-6. İ + nth

Orus kelinder frontto **erkekçe** mılık atıp cüröt. “Rus gelinler cephede erkek gibi silah atıyorlar.” BB/141; **Adegende Karatay dağı işke demilgelüü** kirişken. “İlk başta Karatay da işe gayretle girişmişti.” TS/126.

-7. İkl

Munu ukkanda, Karatay ayalı menen **açıktan-açık** süylöşmök boldu. “Bunu duyunca Karatay karısı ile açıktan açığa konuşmaya karar verdi.” TS/150; **[İsmayıldın]** kolu Seydenin moynu-başın **ıldam-ıldam** sıypalayt. “[İsmail’in] elleri Seyde’nin boynunu başını çabuk çabuk sıvazlıyordu.” BB/36; **[Al]** **bat-bat** şıbiradı. “[O] çabuk çabuk fısıldadı.” BB/302; ...anın askerge ketken can coldoşu **aman-esen** kelip turat! “...onun askere giden can yoldaşı sağ salim gelmiş duruyor!” BB/34.

-8. İT + nth

Karataydın bilegin **kapkandın caaktarı sinduu** kısa berdi. “Karatay’ın bileğini kapanın ağzı gibi sıktı.” TS/193.

-9. ST + nth

Karataydın bugünküsü Kanımgüldü bir zamattın ortosunda **ar kanday** oylontup ciberdi. “Karatay’ın bugünküsü Kanımgül’ü bir anın içinde (bir lahzada) her türlü düşündürdü.” TS/41.

-10. DurT + E

Mına bul şinelimdi satsam da, bulamıktık taap berermin! “İşte bu kaputumu satsam da bulamaçlık bulup veririm!” BB/160.

-11. Z

[Al] kolundagı ketmenin murunkudan ıldam şilteyt. “[O] elindeki çapasını öncekiden hızlı sallıyor.” TS/37; *Al balası menen ayalının canına barıp toktoboy ele, başka bir çet kişilerdi uçuratkansıp, alardı ötüp bara catıp suz tiktep aldı.* “O oğlu ile karısının yanına varıp durmadan, başka yabancı kişilere rastgelmiş gibi, onları geçerken somurtarak dik dik baktı.” TS/27; *Tüşüm üçün, birinçilik üçün uşintip küröşöt ekenbiz da.* “Mahsul için, birincilik için böyle güreşiyoruz işte.” TS/211.

-12. DT + E

[Al] tüz ele koşunalardın ogoroduna kiret. “[O] dümdüz komşuların bahçelerine girer.” TS/2.

-13. ZYC

Erdin tiştegilep, al teskeri karadı. “Dudaklarını ısırarak o yere baktı.” BB/134; *Kılkanına ilingen ay carığı altın köldöy kubulup, çaykalıp cattı.* “Başak ucuna ilişen ay ışığı altın göl gibi renkten renge girip, sallanıyordu.” TA/57; *Sabırbek bloknotun baraktap, bir cerine toktoldu.* “Sabırbek not defterini karıştırıp, bir yerinde durdu.” TS/99; *Karatay eki üç colu cerge kömölönö cıgıldı.* “Karatay iki üç defa yere yüzükoyun düştü.” TS/262; *Öpkö-cürögüm üzülüp calındım.* “Ciğerim yüreğim koparcasına yalvardım.” TA/928; *Ene enekabay! İçim örttönüp, ölüp bara catam.* “Ana, anacığım! İçim yanıp, ölüyorum.” TA/927.

-14. DT + E

Anda Sabırbek Kanımgüldün canına oturup, kino körböy ele süylöy bergen imiş. “O sırada Sabırbek Kanımgül’ün yanına oturup, filmi izlemeyip konuşmuş imiş.” TS/149.

Durum Tümleçlerinin, Durum Tümleci Açıklayıcılarıyla oluşturdukları yapılar:

-1. DT Aç (BÖ) + DT(Ø)

Erteli-keç kasoolordo şıbak başı bozorum, kıroo çalgan bürlörün cerge emi tögüp, kar birde caap, birde erip, [uşintip] too arasına tumanduu kış kirip keldi. “Nihayetinde tarlalarda pelin başı bozarıp, kırağı çalan tomurcuklarını yere şimdi döküp, kar bir yağıp, bir eriyip, [böylece] dağ arasına dumanlı kış geldi.” BB/63.

-2. DT Aç (ZYC) + [DT]

Al bizge soguştan aman kalgan cookerdin sürdüü keypinde, neçen coldor basıp tamanı ceşilgen soldat ötügün kiyip [oşentip] keldi. “O bize savaştan sağ kalan askerin heybetli duruşunda nice yollar aşığı için tabanı aşınan asker çizmesini giyip [bu şekilde] geldi.” TA/599.

-3. DT + DT Aç (ZYC)

Anın murda oynoktigon ötkür közdörü emi içten muñdana, cazgı tumanduu kün sıyaktuu cıluu meeringe tolup, nazik tikteyt. “Onun önce oynayan keskin gözleri şimdi içten kederlenerek yazdaki dumanlı gün gibi ılık merhametle dolup, nazikçe bakıyor.” C/314.

-4. DT Aç (ZYC)+... + DT

Çın ele bugünkü cıldızduu töbödö kandaydır bir alp dıykan kırmandan tolo kuçak saman kötörüp ötkönsüp, sebelenip çuurup kalgan dan, topon közgö dana köründü. “Gerçekten de bugün yıldızlı gökyüzünde sanki bir kahraman çiftçi harmandan kucak dolusu saman alıp geçmiş gibi dizi hâlinde serpiştirilen den, başak taneleri göze net görünüyordu.” TA/145.

-5. DT Aç (ZYC) + DT

Degi emne üçündür ar kaçan ele, aytar kebimdi sezip turganday, süylöşüüdön kaçıp, uşintip ketençiktep ele turup albadıbı, baykuş balam. “Yani nedense her seferinde, söyleyecek sözümü hissedercesine, konuşmaktan kaçıp, öylece çekindi durdu, zavallı çocuğum.” TA/866.

-6. DT Aç (BÖ) + DT

Caynakka okşogondor onu koşular, cüzü koşular, miñi koşular, oşentip barıp küç bolot! “Caynak gibilerin onu eklenir, yüzü eklenir, bini eklenir, böylece güç olur!” TA/364.

-7. DT+...+DT Aç (C + srh)

Közüm ilinip bara catıp, özümçö ele külündöp cattım: kulagım çalgan emne boldu eken, - Camıyla menen Daniyardın şıbıraşkanıbı, ce bastap kele catkan caandın samanga şırtıldap tiygenibi? “Gözüm uyukuya dalarken, kendimce gülümseyip durdum: kulağım duyan neydi acaba, Cemile ile Daniyar’ın fısıldaşmaları mı yoksa dinmeye başlayan yağmurun samana şıp şıp değişti mi?” C/485.

-8. DT + DT Aç (ZYC)

Al oşentip kozgolboy cata ele berdi. “O öylece hareketsiz yatıyordu.” TS/49.

-9. DT+ ... +DT Aç (BÖ)

Uşintip, biz birinçi colu bir-biribizden bölünüp, ar kimibiz özübüzçö colgo çıktık. “Böylece, biz ilk defa birbirimizden ayrı, her birimiz kendimizce yola çıktık.” C/436; *Kıyışpas dos boluşkanda da alar mintip cakındaşkan emes: koyun alışıp betmebet, közmö-köz.* “[Birbirine] kıymayan dost olduklarında da onlar böyle yakınlaşmış değillerdi: kucaklaşıp, yüz yüze, göz göze.” TS/201.

4.2.1.2.6. Görelilik tümleci

-1. Ø

[Suu degeniñ] [biz üçün] közdögön işibiz. “[Su dediğin şey] [biz için] hedeflediğimiz işimiz.” TS/96.

-2. İ + gh

Men üçün süyüü barınan kımbat. “Benim için sevgi her şeyden üstün.” TS/39; *Men saga kimmin!* “Ben sana kimim?” TS/212; *Seyde üçün turmuşun eñ oor kündörü keldi.* “Seyde için hayatın en zor günleri geldi.” BB/208; *Daniyar üçün bul köñümüş iş.* “Daniyar için bu alışılmış iş.” C/236.

-3. İT + gh

Emne degende, Karatay özünün murapçılık mildetin oyunda tak atkarat. “Niçin denildiğinde (çünkü), Karatay kendi mirapçılık görevini aklında (kendince) tam yapmaktadır.” TS/64; *Ayıl elinin tüşünügündö bul özü salttagı iş.* “Köy halkının anlayışında bu kendisi adetteki (yapılagelen) iş.” C/83; *Çatkal anın oyunda comoktoguday cer bolup körünöt.* “Çatkal onun hayalinde masaldaki gibi yer olarak görünüyor.” BB/254; *Anın bul süyüüsü, menin oyumça, ötö ısık körünüp...* “Onun bu sevgisi, benim fikrimce, çok sıcak görünüp...” C/285.

-4. İkl + gh

Kartayganda bala-çakaga şümşük körünmöy boldum go! “Yaşlandığımda çoluk çocuğa kepaze görünür oldum galiba!” BB/101.

-5. ST + gh

Kolhozgo berilgen sunu körsötülgön norma boyunça arık-arıkka bölüp beret. “Kolhoza verilen suyu gösterilmiş (tayin edilmiş) ölçüye göre ark ark bölüp veriyor.” TS/65.

-6. Z (ŞYC)

Co-cok, kolhozgo bölüngön suu cetişpese Karatay emne kılmak ele? Özü suu bolsunbu? “Yo, yok, kolhoza bölünen su yetmese Karatay ne yapacaktı yani? Kendisi mi su olacak?” TS/70.

-7. ZYC

Özübüzdün diykandarça aytkada altı kulak [bar]! “Kendi çiftçilerimizce söylersek altı evlek [var]!” TS/97.

Görelilik Tümleci Açıklayıcısı ile Görelilik Tümlecinin oluşturdukları yapı:

-1. GörAç (C+sh) GörT

Tabigattın canduudan eñ biyik caratkanı- adam balasıbı, düynönü çark imergen kim- adam balasıbı, anday eken, [adam balası] birine-biri mınçalık zalal keltirbey, tınçtıktı caşay albaybı? “Tabiatın canlıların içinden en büyük olarak yarattığı

insanoğlu mu, dünyayı döndüren kim, insanoğlu mu? O hâlde, birbirine bu kadar zarar vermeden, barış içinde yaşayamaz mı?” TA/405.

4.2.1.2.7. Hedef tümleci

Eylemin amacını belirtir:

-1. Ø

[*Al tuusa*] [*anın sütü*] [*İsmaylga*] *may boloor ele*. “[O doğurursa] [onun sütü] [İsmail’e] yağ olurdu.” BB/226; [*Men*] [*aga*] *suusun cetkire koyounçu!* “[Ben] [ona] suyunu ulaştırayım!” TA/134.

-2. BÖ

Murunku dosunan ülgü aluuga, cardam suroogo, men uşuga basınat belem degen tekebir oy tizgindep, col berbedi. “Eski dostundan örnek almaya, yardım istemeye, ben ona küçük düşer miyim denen kibirli düşünce [onu] dizginleyip izin vermedi.” TS/143; *Tüşüm üçün, birinçilik üçün uşintip küröşöt ekenbiz da*. “Mahsul için, birincilik için böyle gürüşüyoruz işte.” TS/211; *Kolhoz üçün, kolhoz üçün alıp catam!* “Kolhoz için, kolhoz için alıyorum.” TS/184.

-3. BÖ + heh

Meyli, men bizdin üy-bülö, bizdin uruu üçün “buzuku” boloyun. “Tamam, ben bizim aile, bizim soyumuz için “hain” olayım.” C/525.

-4. C + heh

...menin kalpagımdı kiyip al: kün ötüp keptesin. “...benim kalpağımyı giy, güneş çarpmasın.” TA/186; *Ay carığında orok tartabız dep, Subankul eköobüz kalıp kalbadık belek*. “Ay ışığında ekin biçeceğiz, diye Subankul’la ikimiz kalmamış mıydık?” TA/48; *Kapalıkka çögüp ketpese eken dep, kolumdan kelişinçe erkeletip, tamaşa süylöp tigintken-mintken bolom*. “Üzüntüye kapılıp gitmesin, diye elimden geldiği kadar, şımartıp, şaka yapıp şöyle böyle yaparım.” TA/873; *Üyüñö tiye ketip koştosup çıkkın dep, Kasınga uruksat beriliptir*. “Evine uğrayarak vedalaşıp çık, diye Kasım’a izin verilmiş.” TA/237.

-5. İYC + heh

*Kee bir ubakıtta suu cetiştüü bolgonu menen **sugaruuga** kişi çıkpay kalat.* “Bazı zamanlarda su yeterli olmakla beraber suvarmaya kişi bulunmuyor.” TS/71; *Ene, eldin barı **askerlerdi toskonu** bara catışat.* “Ana, milletin hepsi askerleri karşılamaya gidiyor.” TA/601; *Kanımgül **Karataydı kuçaktap aluuga** arakettendi.* “Kanımgül, Karatay’ı kucaklamaya yeltendi.” TS/265; *[Seyde] İsmayılga cetkirüü için cargılçakka talkan tartıp oturat.* “[Seyde] İsmail’e götürmek için el değirmenine kavut çekiyordu.” BB/73.

-6. İ + heh

*Tañ atkança uktabay otko kaktap kurgatıp, erteñ menen erte **suuga** çıktı.* “Seher vaktine kadar uyumadan ateşe tutup kurutup, sabahleyin erkenden suya çıktı.” BB/111; *Okuudagı öz katar kurbularım menen **askerge** çakırtıldım.* “Okuldaki kendi arkadaşlarımla birlikte askere çağırıldım.” TA/253; *Sen **elge** cakşılık kılayın dediñ ele.* “Sen halka iyilik yapmak istemiştin.” TA/495; *Biz açka cürgöndö, **silerge** kim ookat taap beret?* “Biz aç gezerken, sizlere kim yiyecek temin edecek?” TA/489.

-7. İkl + heh

*Anday bolso, bugün [Seyit] çaçın aldırıp, **kempir-çalga** erkelep ketsin.* “Öyle ise, bugün [Seyit] saçını aldırıp, ihtiyarlara nazlansın.” C/38; *Kolhozgo berilgen sunu körsötülgön norma boyunça **arık-arıkka** bölüp beret.* “Kolhoza verilen suyu gösterilmiş (tayin edilmiş) ölçüye göre ark ark bölüp veriyor.” TS/65.

-8. İT + heh

İsmayıl akem için cür. “İsmail abim için yürü.” BB/75; *Alardın ar kimisine cer bölüştürülgön.* “Onların her birine yer bölüştürüldü.” TS/160; *Camiylam, canım, kalkatayım, kızıl gülüm, Camaltay!-dep Daniyar kırgız menen kazakta bolgon eñ nazık sözdördü **süygönünö** arnoodo.* “Cemile’m, Canım, Sevgilim, Kızıl Gülüm, Cemileciğim! diye Daniyar Kırgız’la Kazak’ta olan en kibar kelimeleri sevdiğine sunmakta.” C/469; *Askerdegi agalar kattı **atamdın namına** ciberçü.* “Askerdeki ağabeyler mektubu babamın adına gönderirlerdi.”

-9. İYC + heh

...bir künü çın ele **askerge alinuuga** povestka keliptir. "...bir gün gerçekten de askere alınması için telgraf gelmiş." TA/264; *Badaldın arasına köynögün sıkkanı cügürüp ketti.* "Ağaçların arasına gömleğini sıkmaya koşup gitti." C/338; *[Al] köçögö uylardı toskonu çıktı.* "[O] sokağa inekleri karşılamaya çıktı." TS/1; *Kırk törtünçü cıldın kaysı bir karañğı tünündö partizandarga cardamdaşış üçün* samolyotton paraşyut baylanıp sekirip tüştüñ. "Kırk dördüncü yılın herhangi bir karanlık gecesinde partizanlara yardım için uçaktan paraşütle atlayıp indin." TA/371.

-10. HdfT + E

Tookko da cem kerek. "Tavuğa da yem gerek." BB/152; *Canagı atası tüşkürü, [anın] balanın çaçın alıp berüügö da çolosu tiybeyt...* "Şu babası olacak ilgisiz, [onun] çocuğun saçını kesmeye de fırsatı yok..." C/37.

-11. ST + heh

Biz işke carabay kalsak, fronttogu soldattarga kim nan taap beret? "Biz iş yapamaz hâle gelirsek, cephedeki askerlere kim ekmek bulup verecek?" TA/491; *Sendey ayal üçün, kerek bolso, canımdı ayabaymın.* "Senin gibi kadın için, gerekirse canımı esirgemem." TA/552; *Birok adamdık çoñ çındıkka men kıyanattık kılğan cokmun.* "Fakat insanlığın büyük gerçeğine ben ihanet etmedim." C/525.

-12. ZYC

Sen oşondo aңызda kık tögüp cürgön keliniñ menen kiçüü balañdı süyünçölöp kelgensiñ, Tolgonay! "Sen o zaman tarlada gübre döken gelinin ile küçük oğluna müjde vermek için gelmiştin, Tolgonay." TA/355.

Hedef Tümleci Açıklayıcısı ile Hedef Tümlecinin oluşturdukları yapı:

-1. HdfT + HdfT Aç (ST+heh)

...men süyüngöndö, men sıymıktanganda, **başkaga, adamda bolgon uluu nersege** sıyındım. "...men sevinirken, ben iftihar ederken, başka şeye, insanda olan yüce şeylere tazim ettim." TA/675; *Al emi başkalarçı, kün astında çaşagan bardık adam zatka aytar sözüm, aytar kehim bar.* "Ya başkaları, güneş altında yaşayan bütün insanlığa söyleyecek sözüm, söyleyecek lafım var." TA/1005.

4.2.1.2.8. İlgili tümleci

-1. BÖ

Birok, Daniyadın uşul münözü, kıymılı tez iştegenine, çapçañ cürüş-turuşuna tük baylanışpayt. “Fakat Daniyar’ın bu karakteri, hareketli hızlı çalışmasına, çevik hâl ve tavrına hiç bağlanamaz.” C/116; *Anın sözü ce balaga, ce Seydege tiyiştüü boldubu?* “Onun sözü çocukla mı Seyde ile mi ilgili oldu?” BB/189.

-2. İT + ilh

Soguş cönünön ekinçi kayrılıp Daniyardan eçteke suragan cokmun. “Savaşla ilgili ikinci defa dönüp Daniyar’dan hiçbir şey sormadım.” C/154; *Başka caktan kelgen çoçun nemedey, paanıyı bas, külbös bolup cürgönün men cön ele kapa tartıp cürsö kerek degem.* “Başka yerden gelen bir yabancı gibi neşesiz gülüsemeyişini ben öylesine üzülüyor olsa gerek demiştim.” TA/804; *Bizdin ayılda uşul küngö çeyin klubdun cuktuguna (yok olmasına) kim ayıptuu ele?* “Bizim köyde şu güne kadar kulübün olmamasına kim suçluydu?” TS/150; *Maysalbek, aylanıp keteyin kemenger uulum, al da uşul cönündö katında cazbadı bele.* “Maysalbek, sevgili akıllı oğlum, o da buna dair mektubunda yazmamış mıydı?” TA/537.

-3. İ + ilh

Sırtınan karap tursañ, anı abdan kurç, çeçen neme go dep oyloysuñ. “Dışından baktığında, onu çok keskin, becerikli kişidir diye düşünürsün.” C/116; *Iras, sugat işi kolhozdo ötü caman abalda, biroka aga kim ayıptuu?* “Doğru, sulama işi kolhozda çok kötü hâlde fakat bunun sorumlusu kim?” TS/68.

-4. ST + ilh

[Biz] süylöşöbüz ali tiyiştüü cerden... “[Biz] konuşacağız deminki ilgili yerden...” TS/275; *Sen al tündü şoykon dep aytpa.* “Sen o geceye uğursuz deme.” TA/759.

İlgili Tümleci Açıklayıcıları ile İlgili Tümlecinin oluşturdıkları yapılar:

-1. İIT Aç (BÖ) + [İIT]

Sen dele talaada bolsun, üy ookatıñda bolsun, [ar bir işte] eç kimden kem kalbaysıñ. “Sen de tarlada olsun ev işlerinde olsun [her bir işte] hiç kimseden geride kalmazsın.” TS/36.

-2. İIT Aç (ŞYC) + [İIT]

Uşundan körö bir ay es-uçu cok töşöktö catsam, [buga] ıraazı elem. “Bundan ise bir ay baygın hâlde döşekte yatsaydım [buna] razıydım.” TA/325.

-3. İITAç (C+bzh)+...+İIT

Sen maga tiybe, men saga tiybeyin, sen menin işime kiyligışpe, men saga kiyligışpeyin degen ubadaları bar sıyaktu bul eköo, kırtışı süyüşpösö de, birine-biri söz tiygizüüdön atayın tartınıшат. “Sen bana dokunma, ben sana dokunmayayım, sen benim işime karışma, ben sana karışmayayım denen vaatleri varmış gibi bu ikisi, yıldızları barışmasa da, birbirine laf atmaktan özellikle çekiniyorlar.” TS/77.

4.2.1.2.9. Karşılıklılık tümleci

-1. İ + klkh

Kokus bolso, [al] mektepke da barıp mugalimder menen süylöşöt. “Bir şey olduğunda, [o] okula da gidip öğretmenlerle konuşuyor.” TA/978; *Tamaşanı cakşı körgön ceñem alar menen tamaşalaşa berçü.* “Şakayı seven yengem onlarla şakalaşırdı.” C/64.

-2. İT + klkh

Men arabamdı çarbaktın çetine, kölökögö aydap kelsem, bizdin brigadir Orozmat, baldagın kancıgasına baylanıp alıp, koroonun oozunda apam menen emnegedir keceñdeşıp aytışıp catıptır. “Ben arabamı bahçenin kenarına, gölgeye sürüp geldiğimde bizim ekip başı Orozmat, bastonunu terkisine bağlayıp, ağılın ağzında annemle niçindir ağız dalaşı yapıyordu.” C/29; *[Sen] kayneneñ menen intımaaktuusuñ.* “[Sen] kaynananla anlaşıyorsun.” TS/36; *Munu ukkanda, Karatay ayalı menen açıktan-açık süylöşmök boldu.* “Bunu duyunca Karatay karısı ile açıktan açığa konuşacak oldu.” TS/150; *Camiyla, Camiyla! -dep, caş balaça şoloktop, men özümdün eñ cakın körgön kimbattu*

kişilerim menen koştosup cattım. “Cemile, Cemile diye, küçük çocukça hıçkırıp, ben kendime en yakın gördüğüm değerli kişilerimle vedalaştım.” C/500.

-3. SYC + kllkh

...biz köñülübüzdö ar kimibiz maydandan kayrılıp kelbegender menen akırkı colu dağı bir sıyra koştostuk. “...biz gönlümüzde her birimiz cepheden geri dönmeyenlerle son defa tekrardan vedalaştık.” TA/633.

4.2.1.2.10. Karşıtlık tümleci

-1. Ø

[Sen] [sagınsañ da] [sagınıçıñ] içiñe kasta. “[Sen] [özlesen de] [hasretini] içinde gizle.” C/94.

-2. BÖ

Öñü kara bolgonu menen, kamırı suyuq cuurulganday, cañı nan ança-mınça caşığıraak bolgonu menen, anın dümbül damına, kün, cer, tütün cıttangan cıtına emne teñ kelsin. “Rengi kara olmakla birlikte, hamuru cıvık yoğurulmuş gibi yeni ekmek biraz nemli olmasına rağmen, onun turfanda tadına, gün, yer, duman kokan kokusuna ne denk gelir?” TA/143; *Cok, soguş, kırk cıl kırgın tüşürsöñ da, neçenderdin acalına cetip, örttöp, kıyratıp, ceksen kılsañ da, adamdı sen bagıntıp basınta albaysıñ.* “Hayır, savaş, kırk yıl katliam yapsan da nicelerinin canına kıyıp, yakıp, dağıtıp mahvetsen de, insanı sen boyun eğdirip baskı altına alamazsın.” TA/677; *Kün mintip carkırap tursa, talaa mintip güldöp tursa, ap-açık asman mintip külüp tursa, Kasım kebeyt ee?* “Güneş böyle pırıl pırıl parlarken, bozkır böyle çiçeklenirken, masmavi gökyüzü böyle gülümserken, Kasım gelmeyecek öyle mi?” TA/435; *[Suu] koşup berse dale cetpeyt dep çapkılabyz.* “[Su] koşup verse daha da yetmiyor, deyip dövünürüz.” TS/91.

-3. C + krşh

Başımdı culup algıla, eçteke aytpaym! “Başımı yolup (koparıp) alın, hiçbir şey söylemem!” BB/206.

-4. İYC + krşh

Bir kişiye ton çeçip berüü menen eldin kemtigi toluk bütölüp dele ketpeyt. “Bir kişiye kürkünü çıkarıp vermekle halkın eksigi tamamlanıp bitmez.” TA/383; *Keç kirip kele catkanı menen, künden aptabı ali kayta elek.* “Akşamüzeri olmakla beraber, güneşin sıcaklığı hâlâ gitmemiş.” TS/8; *Uşunu aytkanı menen özü başın öydö kötörgön cok.* “Böyle söylemesine rağmen kendisi başını yukarı kaldırmadı.” C/233; *Zaman tınçtangani menen, Aliman eköübüdün sannabız tıngan cok.* “Zaman sakinleşmesine rağmen Aliman’la ikimizin düşüncesi sakinleşmedi.” TA/695; *Balanı soorotkonu menen, özü oşondo bir nerseni estep, oy cügürttü.* “Çocuğu avutmakla beraber kendisi o sırada bir şeyi hatırlayıp düşündü.” TS/45.

-5. ŞYC

Kantip ele, köpçülük frontto ört keçip, karmaşıp catsa, bular mında kara canın ala kaçıp bekinip cürsün? “Nasıl olur, herkes cepheye ateşten geçip, savaşırken bunlar burada kara (kendi) canını koruyup saklansın.” TA/465; *Öz üyümdü örttöp, öz mülkümdü tonop alıp ketse ıraazımın.* “Kendi evimi yaksalar, kendi malımı yağmalasalar razıydım.” TA/522; *E, botom, kün tigintip tursa, entigip kantip barasıñ.* “E, yavrum, hava böyleyken nefes nefese nasıl gidersin.” TA/898; *Al bugün tünü kaday bolbosun sugattın baarın bütürüügö tiyiş.* “O bugün gece ne olursa olsun sulamanın hepsini bitirmek zorunda.” TS/224.

-6. KrşT + E

[Biz] bir-birden alıp ketsek da [silerdi] çoñoytobuz! “[Biz] bir birden (bire birer) götürsek de [sizleri] büyütürüz!” BB/285; *Ulam cügüñ oordogondoy, eerdin di kese tiştep, içiñden öktöp, unçukpay kelip, unçukpay ketip catsañ da, başıña kaday kıyın kün tüşkönün, barın bilip ele catkam.* “Gittikçe yükün ağırlaşmış gibi dudaklarını ısırıp, sessizce gelip, sessizce gitsen de başından ne kadar zor günler geçtiğini, hepsini biliyordum.” TA/343; *[Men] ömürümdö körböşöm da, okopto catıp seni oylogom!* “[Ben] ömrümde görmediğim hâlde, siperde yatığımda seni düşündüm!” C/470; *Meyli, kim emne dese da men senikimin!* “Tamam, kim ne dese de ben seninim!” C/465; *Kıcıra kelip tursa da, azırınça oyunda eçteke cok.* “Hiddetlenip dursa da, şimdilik aklında hiçbir şey yok.” TS/83.

-7. ZYC

Aytarın aytıp alıp, eki künden kiyn içim tütpöy, balamdı köröyün dep bardım. “Demesine deyip, iki gün sonra içim rahat etmeyip, oğlumu göremek için vardım.” TA/997; *Üyüñdö boosugan şermendeñdi körböy, [sen] emne karap cürösün?* “Evinde hamile kalan utanmazını görmeyip, [sen] ne bakıyorsun?” TA/795; *Dagı da anday-mınday işterge, caştıgıma karabay, men kiyligişip ketçümün.* “Daha da şöyle böyle işlere, gençliğime bakmadan, ben karışırırdım.” C/26.

Karşıtlık Tümleci Açıklayıcıları ile Karşıtlık Tümlecinin oluşturdukları yapılar:

-1. KrşT Aç (C) + KrşT

Al ansız da sözgö sarañ, oşondoy bolso da bugünküsi bizge katuu tiyip cattı. “O onsuz da söze cimri, öyle olsa da bugünkü [yaptıklar]ı bize çok dokundu.” C/236; *Men özüm dele kaday abalda elem, antse da, cıgılıp-tıgılıp brigadir bolup cürgönümö eç ubakıtta ökünböymün.* “Ben kendim de nasıl bir hâldeydim, öyle de olsa düşe kalka ekip başı oluşuma hiçbir zaman pişman olmadım.” TA/275.

-2. KrşT Aç (BÖ)+...+KrşT

Narı aytkıla, beri aytkıla, suu normasın köböytüp, ar biribizge dagı üç-tört kulaktan koşup bermeyinçe, baarı bir eçteke çıkpıyt... “Şunu deyin, bunu deyin, su ölçüsünü artırıp, her birimize daha üç dört belden koşup vermedikçe yine de hiçbir şey çıkmaz...” TS/73.

-3. Krş Aç (C) + KrşT

[Al] timele kalç-kalç etip toñup bütüptür. Antken menen özü külmüñdöp, köñüldüüdöy. “[O] öylesine tir tir edip donmuş kalmış. Ancak kendisi gülümseyip, neşeli gibi.” TA/377.

-4. KrşT+...+KrşT Aç (ŞYC)

Bardık kütkön cakşılıgıman özü acırasa da, adam kaday bolbosun başka biröögö cakşılık körsötsöm deyt. “Bütün beklediği iyiliklerden kendisi mahrum kalsa da insan ne olursa olsun başka birine iyilik yapsam der.” TA/678.

4.2.1.2.11. Kaynak tümleci

-1. İ + kyh

[Adam] [caksılıktı] **adamdan** üyrönöt. “[İnsan] [iyiliği] insandan öğrenir.” TA/385; **Atamdan** kat keldi! “Babamdan mektup geldi!” BB/90; **Ismayıldan** kat keldi. “İsmail’den mektup geldi.” BB/186; *Kasım cönöp ketkenden kiyin, köp keçikpey, Maysalbekten kat kelgen.* “Kasım gittikten sonra, fazla geçmeden, Maysalbek’ten mektup gelmişti.” TA/252; *Kapıray, uşunun baarın al kaydan üyröndü?* “Hayret, bunun hepsini o **nereden** öğrendi?” C/297.

-2. İT + kyh

Birok, oşol zamat özümdün oyumdan özüm çoçudum. “Fakat o anda kendi fikrimden kendim ürktüm.” C/373; *Al kagaz menen koşo kolhozun namına polktun komandirinen kat da kelgen.* “O kâğıtla beraber kolhozun adına alay komutanından mektup da gelmiş.” BB/177; *Birok, apam bul colu közüñön taruuday çaş çıgargan cok.* “Fakat annem bu sefer gözünden darı kadar yaş çıkarmadı.” C/535; *Oşondo topondun arasınan birin-serin, çürüşkөн mayda dan tüşöt.* “O zaman kepeğin arasından tek tük, buruşmuş ufak dane düşüyor.” BB/222.

-3. Kyh + E

Anın abroyu[nun] kötörülgөнүн elden gana emes, kiyinki ubakta, Karatay öz ayalınan da baykap kaldı. “Onun itibarının yükseldiğini sadece halktan değil, son zamanlarda, Karatay kendi hanımından da hissetti.” TS/145; *Sabırbek aga çaap barganda, narı caktan dağı kıykırık çıktı: -Oy murap, suu cok! Suu kana!* “Sabırbek ona koşarken öte taraftan da ses çıktı: -Ey mirab, su yok! Su nerede?” TS/166.

-4. ST+kyh

Kündördün birinde Sabırbektin sürötü basılğan gazetten Kanımgül makala okup oturgan ele. “Günlerin birinde Sabırbek’in resmi basılmış gazeteden Kanımgül makale okuyordu.” TS/146; *Araba kaçır-kuçur düñgüröp, taşka tiygen takalardan uçkun çağılat.* “Araba gacıır gucur ses çıkarıp, taşta değen nallardan kıvılcım çıkıyor.” C/258; *Üydögü tamekiden bir papiros orop kele salçı!* “Evdeki tütünden bir sigara sarıp getiriversene” BB/123.

-5. İYC+ kyh

Çını, *anı kuup oyloodon korkçumun*. “Doğrusu, onu düşünmekten korkuyordum.” C/340; *Karatay kıymıldap koyuudan korktu*. “Karatay hareket etmekten korktu.” TS/289.

Kaynak Tümleci Açıklayıcısı ile Kaynak Tümlecini oluşturdukları yapı:

-1. KayT + KayTAç (BÖ)

Al silerden, adam balasının özünön, silerdin intımagıñardan, ıktıyariñardan, akılıñardan... “O sizden, insanoğlunun kendisinden, sizlerin ittifakınızdan, iradenizden, aklınızdan...” TA/414.

4.2.1.2.12. Mukayese Tümleci

-1. BÖ

Öñü kara bolgonu menen, kamırı suyk cuurulganday, cañı nan ança-mınça caşığıraak bolgonu menen, anın dümbül damına, kün, cer, tütün cıttangan cıtına emne teñ kelsin. “Rengi kara olmakla birlikte, hamuru sulu yoğurulmuş gibi, yeni ekmek biraz nemli olmasına rağmen, onun turfanda tadına, gün, yer, tütün kokan kokusuna ne denk gelirdi.” TA/143.

-2. İ + mukh

Sen dele talaada bolsun, üy ookatıñda bolsun [bardık cerde] eç kimden kem kalbaysıñ. “Sen de tarlada olsun, ev işlerinde olsun [her yerde] hiç kimseden geride kalmazsın.” TS/36; *Andan körö açığın aytıñız*. “Ondan göre doğrusunu söyleyiniz.” BB/200; *[Al] kolundagı ketmenin murunkudan ıldam şilteyt*. “[O] elindeki çapasını öncekiden hızlı sallıyor.” TS/37; *Men üçün süyüü barınan kımbat*. “Benim için sevgi her şeyden değerli.” TS/39; *Karatay dele murapçılık kesipti Sabırbekten kem bilbeyt*. “Karatay da mirabcılık mesleğini Sabırbek’ten az bilmiyor.” TS/122; *Birok anın işteri emne üçündür tiginikindey cakşı bolo albadı*. “Fakat, onun işleri niçindir ötekininki gibi iyi olamadı.” TS/142; *Al künü biz aylga kündögüdön erte kayttık*. “O günü biz köye her zamankinden erken döndük.” C/394.

-3. MukT + E

Bıltırkıdan dağı karıy tüşüpsüñ go. “Geçen senekiden daha yaşlanmışsın sanki.” TA/4.

-4. İT + mukh

Al menin agalarım menen kurbaldaş. “O benim abilerimle yaşıtt.” C/144.

-5. İYC + mukh

[Sen] uşul cetimderdin keşigine kol salgandan körö, özübüzdün kunacındı soyup alsañ bolboyt bele! “[Sen] şu yetimlerin yiyeceğine el uzatmaktansa kendimizin düveyi kesiverseydin olmaz mıydı?” BB/316; *Beker cürgöndön körö tamaşa [bolsun] da!* “Boş gezmekten ise şaka [olsun] da!” C/197.

-6. ŞYC

Eldin kara kuurayı tort-beş colu sugarılsa, Beş-Taşta[gı cügörü] eki colu gana sugarılğan. “Milletin kara kurayı dört beş defa suvarılsa Beş-Taşta[ki mısır] sadece iki defa sulanmıştır.” TS/61; *Betine tartılğan cer kaday cönököy bolso, süröttün özü da oşondoy cönököy.* “Yüzüne çizilen yer ne kadar sade ise resmin kendisi de öyle sade.” C/7...

-7. ZYC

Oy, kiçine bala, tuula elek balaga at koygonsubay, caydak ele cerge köçönün atın izdep ubara bolgonço, elden murun ayal alsañçı da, tam-cay salıp, köçö turguzsañçı. “Ey, küçük çocuk, doğmamış çocuğa ad koyulmadığı gibi boş yere sokak adı bulup zahmet çekeceğine elden önce evlensen de ev kurup sokak kursaydın ya.” TA/160.

4.2.1.2.13. Nesne

-1. Ø

Kuda kalasa, emki bazarda [ben] [kattı] alıp kelem... “Allah izin verirse önümüzdeki hafta [ben] [mektubu] getiririm...” BB/99; *[Andan narkısın] Brigadirler bilet.* “[Ondan ötesini] Ekipbaşları bilir.” TS/66; *[Aldagı üstüñdögü köynögüñdö] cuup*

bereyin! “[Şu üzerindeki gömleğini] yıkayıvereyim!” C/319; *[Soguş] [adamdı] özümçül kılāt*. “[Savaş] [insanı] bencil yapar.” TA/676.

-2. BÖ

Ata-ene, tuugandar deyt tura? “Anne baba, akraba dermiş?” C/86; *Üyüñdü, ata-eneñdi unutupa*. “Evini, anne babanı unutma.” C/535.

-3. BÖ + yh

Al kezde oşol taştalğan çala köçö, çala tamdarga üyrönüp bütsök kerek. “O zaman o bırakılan yarım sokak, yarım evleri kanıksamış olmalıyız.” TA/610; *Silerdin uuluñar, cerdeşiñerdi eç kaçan unutupaybız*. “Sizin oğlunuz, hemşehrini hiçbir zaman unutmuyuz.” TA/584; *Men alardı karap Camıyla menen Daniyardı taanıbay cattım*. “Ben onlara bakıp Cemile ile Daniyar’ı tanıyamadım.” C/365.

-4. C + yh

“Kayda barasıñ, balam?” -dedim. “Nereye gidiyorsun, yavrum?” dedim.” TA/896; *“Carasa ala goy” -dedim*. “İşine yararsa al’ dedim.” TA/996; *Emnesine kızıktı deym da!* “Neyine merak saldı, diyorum da!” C/514; *“Çoñ suuga baram” -dedi*. “Büyük suya gideceğim,” dedi.” TA/897; *Ana, Kumakem! Tigine! Atamdan kat keldi!* [dedi]. “Ana, Kumakem! Orada! Babamdan mektup keldi!” [dedi].” BB/90; *Atam-frontto ölgön -deyt*. “Babam cephede öldü, diyor.” TA/969; *“Siler cokto üç cıl eptep iştep turdum, emi karıdım-arıdım, baldar, işti özüñör kolgo algıla” -dedim*. “Sizlerin yokluğunda üç yıl zar zor çalıştım, şimdi yaşlandım çocuklar, işi kendiniz elinize alın dedim.” TA/692.

-5. İ + yh

Çöp-cem saldırtıp, arabanı dayındatıp koydum. “Ot yem koydurup arabayı hazırlattım.” TA/286; *Boyoktordu kaydan tabam?* “Boyaları nerden bulacağım?” C/379; *[Sen] balamdı körsöt!* “[Sen] oğlumu göster!” BB/58; *[Al] ketmen menen koşo boyun taştap çım çabat*. “[O] çapa ile birlikte kendini vererek çim kesiyor.” TS/229.

-6. N + E

[Men] **seni da ala catam!** “[Ben] seni de götürürüm!” BB/321; [Su] **Bıyagın da alıp ketti!** “[Su] Burasını da götürdü!” TS/237; [Alar] **cer payı ornotor cayın da kazıp koyuşkan.** “[Onlar] temelini de kazmışlardı.” TA/157; Birok [alar] **egindi da taştaşpadı.** “Fakat [onlar] ekini de brakmadılar.” TA/532; *Mına uşüntüp, ortonçu uulum Maysalbegimden da acıradım.* “İşte öylece, ortancı oğlum Maysalbeğ’imden de ayrıldım.” TA/577; *Kolhozdu cumuşun da bütür.* “Kolhozun işini de bitir.” BB/133; *Kerek bolso, calgız uulum Bektaştı da berem.* “Gerekirse, tek oğlum Bektaş’ı da veririm.” TA/552; *Aliman eköübüz körgöndün birin da körgön cok.* “Aliman ikimizin gördüklerimizin hiçbirini görmedi.” TA/234.

-7. İkl + yh

Cerden öydö kötörüp, beti-başın arçıdım. “Yerden kaldırıp yüzünü gözünü sildim.” TA/989; [Al] *adamdın canın ergitip, oy-kıyalın oygotot?* “[O] adamın canını heyecanlandırıp, hayalini uyandırıyor?” C/268; *Cayça ele anı-munu suraştırıp ketpedibi.* “Öylesine onu bunu soruşturup gitmedi mi?” BB/146; *Ubal-soobun kantem?* “Vebalini ne yaparım?” TA/703; *Mına, cıygan-tergenibizdi çal-kempir biz koşo alıp ketmek belek...* “İşte, yığıp yığıştırdığımızı biz yaşlılar birlikte götürecek miyiz?” C/53.

-8. İT + yh

[Al] *başın sekin gana anın iyyinine koydu.* “[O] başını sakince onun omzuna koydu.” C/359; [Men] *kirmandın keşigi deer elem.* “[Ben] harmanın kalıntısı derdim.” TA/522; [Sen] *Maysalbegiñdin cazgan katın dağı bir kaytalap ayıp berçi.* “[Sen] Maysalbek’inin yazdığı mektubu daha bir [defa] tekrar okur musun?” TA/544; *Adegende Daniyardın şrihterin belgiley baştadım.* “Önce Daniyar’ın kaba hatlarını belirlemeye başladım.” C/402; *Uşul cetimderdin keşigine kol salgandan körö, özübüzdün kunacındı soyup alsan.* “Şu yetimlerin yiyeceğine el uzatmaktansa kendi düvemizi kesiverseydin!” BB/316.

-9. ST + yh

Ismayılga uşunday posılka salgın. “İsmail’e böyle hediye gönder.” BB/127; *Aylıbizga batpay [biz] cañı kıştak kurup catabız.* “Köye sığmayıp [biz] yeni köy kuruyoruz.” TA/161; [Al] *ekinçi minday kaptı berçü bolbosun!* “[O] bir daha böyle

torbayı vermesin!” C/239; ...*soldat şinelinin içinen üç burçtuk kattı suurup çıktı.* “...asker kaputunun içinden üç köşeli mektubu çıkardı.” C/424; *Bul özgörüştü baykabay dağı ele asıla bergen cigitterdi kagıp saldı.* “Bu değişimi fark etmeyip hâlâ takılmaya devam eden yiğitleri azarladı.” C/336; *Al suluusungan nemeni oşondo köröbüz.* “O kendini güzel sanan şeyi o zaman görürüz.” C/516; *Daniyar kırgız menen kazakta bolgon eñ nazık sözdördü süygönünö arnoodo.* “Daniyar Kırgız’la Kazak’ta olan en kibar kelimeleri sevdiğine sunmakta.” C/469.

-10. SYC + yh

Baykuş Totoy başına karan tün tüşkönün ali bilbeyt. “Zavallı Totoy başına kara tün düştüğünü hâlâ bilmiyor.” BB/175; *Daniyardın butu caradar ekenin emne üçün murda oyloboduk eken?* “Daniyar’ın ayağının sakat olduğunu niçin önce düşünmediydik?” C/201; *Oşol cılı dağı emne bolgondordu estep catam.* “O yıl başka neler olduğunu hatırlıyorum.” TA/246.

Nesne Açıklayıcıları ile Nesnelerin oluşturdukları yapılar:

-1. N Aç (C+E)+N (Ø)

Anın sözü ce balaga, ce Seydege tiyiştüü boldubu, [bunu] kim bilet. “Onun sözü çocukla mı Seyde ile mi ilgili, [bunu] kim bilir.” BB/189.

-2. N Aç (ŞYC)+...+N (Ø)

Eger biröö tiygen bolso- [bunu] ayt. “Eğer biri dokunduysa [bunu] söyle.” C/387.

-3. N Aç (C+yh)+N

Bizdin suu başçı-gidrotehnikteribiz bul cagın da köñülgö alıp cürüşkön çıkar, anı özdörü aytışsın. “Bizim subaşı hidroteknikerlerimiz bu yönünü de dikkate alıyorlardır galiba, onu kendileri söylesinler.” TS/88; *[Al] paraşyut desantındamın, nemetstin içkeresine üç colu tüşüp barıp soguşup keldik dep, kat cazçu ele.* “[O] paraşüt bölüğündeyim, Almanların içine üç defa girip savaşıp döndük diye mektup yazmıştı.” TA/371; *[Alar] bugün tüştö barıp kalabız dep, kabar ayttırışkan imiş.* “[Onlar] Bugün öğlen varınız diye haber göndermişlermiş.” TA/606.

-4. N Aç (C+yh)+...+N

*MTS*³³² *cer aydap berdi, kolhozcular cügörü septi, anın çöbün otop topuragin cumşarttı, anan iş sugatka kelgende, sen, Karatay, meenettin baarın cokko çıgardıñ.* “MTS yeri sürdü, kolhozcular mısır ekti, onun zararlı otlarını ayıklayıp, toprağını yumuşattı, sonra iş sulamaya gelince sen, Karatay **emeklerin hepsini** boşa çıkardın.” TS/107; *Arık-arıkka bölüp berilgen suu kayda barat, anı kim başkarıp, kancası cogolot, sen oşonu tekşeresiñbi?* “Arklara üleştirip bölüp verilen su nereye gidiyor, onu kim kontrol eder, ne kadarı israf oluyor, sen onu kontrol ediyor musun?” TS/99; *Sürötçü bolgum kelet, sürötçünün okuusuna baram, [sen] atama da uşunu aytıp koy.* “Ressam olmak istiyorum, ressamlık okuluna gideceğim, [sen] babama da bunu söyle.” C/533.

-5. N Aç (İT+yh)+N

Anan anın kaçkan-koygonun, eçtekesin [men] bilbeym. “Sonra onun kaçıp gittiğini, hiçbir şeyini [ben] bilmem.” BB/205; *Ulam cügüñ oordogondoy, eerdiñdi kese tiştep, içiñden öktöp, unçukpay kelip, unçukpay ketip catsañ da, başıña kanday kıyın kün tüşkönün, barın bilip ele catkam.* “Gittikçe yükün ağırlaşmış gibi dudaklarını ısırp, sessizce gelip, sessizce gitsen de, başından ne kadar zor günler geçtiğini hepsini biliyordum.” TA/343...

-6. N (Ø)+...+N Aç (C+yh)

[Sen] [uşunu] Aytçı gana, emne üçün siler cakşınakay çıkkan cügörünü karabay, sugarbay kuuratıp saldıñar? “[Sen] [şunu] söyle bakalım, niçin sizler güzel çıkmış mısıra bakmayıp, sulamayıp kuruttunuz?” TS/110; *...Daniyardan [uşunu] surap kaldım: Danike, soguştan kozgop, ermektep berbeysizbi?* “...Daniyar’dan [şunu] sordum: Danike, savaştan bahsedip, eğlendsen olmaz mı?” C/149; *Brigadiriñe da [uşunu] aytıp koy, ekinçi mınday kaptı berçü bolbosun!* “Ekip başına [şunu] söyle, bir daha böyle torbayı vermesin!” C/239; *Kiyin coldoştoru [bunu] aytıp cürüştü: soguştan sürülüp kelgen bir orus ayal çiyedey tört balası menen bizdin stantsiyaga tüşüp kalgan eken, baarı teñ aç-cıñalaç titireşip, musapır keyiptenip kalıştıpır.* “Sonra arkadaşları [şunu] anlatırlardı: Savaştan kaçıp gelen bir Rus kadın küçücük dört

³³² Makina traktör istasyonu

çocuğuyla bizim istasyonda inmişler, hepsi de aç çıplak titreyip yersiz yurtsuz kalmışlar.” TA/378...

-7. N+...+N Aç (C+yh)

[Al] balanın köñülün kaltırgısı kelbey, **emne derin** bilbedi. **Men silerdi köçödön ele uzatayın, aylanayın, menin barganım uyat go...** “[O] çocuğu küstürmemek için, ne diyeceğini bilemedi. Ben sizleri sokaktan uğurlayayayım, canlarım, benim [oraya] gitmem ayıptır.” BB/73.

-8. N (Ø)+...+N Aç (BÖ)

Men da [anı] aytalbaymın – kubançbız köp bele, ce küyütübüz köp bele... “Ben de [onu] söyleyemiyorum, sevincimiz mi çoktu yoksa üzüntümüz mü çoktu...” TA/597.

4.2.1.2.14. Olasılık tümleci

-1. ŞYC

Mektepten surasambı, ay [onlar] bere koybos, özdörünö kerek emespi! “Okuldan mı istesem, aman vermezler, kendilerine lazım değil mi.” C/379; **Uşul sözdördü aytkada, anın oyuna alda kaday camandık ketkensip, üñüröygön közünün tereñinde ot çağıla tüşüp, al köpkö mostoyup unçukpayt.** “Şu sözleri söylediğinde onun aklına herhangi bir kötülük gelmiş gibi olup, faltaşı gibi açılan gözünün derininde ateş yanıp, o uzun süre somurtup konuşmuyor.” BB/231; **Bolgondo, keçee al caraatın ayabay kokustatıp alsa kerek, [al] demeydegiden katuuraak aksap, özgöçö kap kötörgöndö kıynalıp cürdü.** “Herhâlde, dün o yarasını çok incitmiş olsa gerek, [o] her zamankinden fazla aksayıp, özellikle çuval kaldırırken zorlanıyordu.” C/247.

-2. ZYC

Bara-bara ayıldagılar Daniyardın münözünö könügüşüp üyrönüp kalgandıktanbı, anı kep kılğandı da koyuştu. “Gitgide köydekiler Daniyar’ın tabiatına alıştıklarından mı, onu [ondan] söz etmeyi de bıraktılar.” C/157; **Kandaydır közgö körünböğön küç adamdı Daniyarga cetelegendey, [sen] erksizden cakınıraak bargıñ kelip, uşul ırdap catkan tünt münöz [kişi], unçukpas Daniyardın çın ele anık özübü, egerde al bolso, anın uşul kezde cüzü, öñü kaday ekenin körgüñ kelet.** “Göze

görünmeyen bir güç, adamı Daniyar’a sürüklüyor gibi, [sen] elde olmadan [ona] yakın varmak isteyip, şu şarkı söyleyen sakın yaratılışlı [kişi], sessiz Daniyar’ın gerçekten de kendisi mi, eğer o ise, onun şu andaki yüzü, rengi nasıl olduğunu görmek istersin.” C/349.

4.2.1.2.15. Ölçü tümleci

“Ölçü tümleçleri, zaman, yer, durum gibi kavramların niceliklerini kesin veya yaklaşık değer olarak belirten tümleçlerdir.”³³³

-1. BÖ

Alar eginderin üç sıyra, beş sıyra sugarıp bütüşkön. “Onlar ekinlerini üç defa, beş defa sulayıp bitirmişlerdi.” TS/217; *O, düynö, o can caratkan cer, bir ookumga gana, köz açıp cumgança gana* balamdı tiriltip, bir gana colu kölökösün körsötüp koysoñor! “Ey dünya, ey can yaratan yer, sadece bir anlığına, sadece göz açıp kapayınca kadar oğlumu diriltip, sadece bir kez gölgesini gösterseniz.” TA/390.

-2. İ + ölh

Cüyölü bolso apam köbünçö anı menen makul bolot. “Uygun olsa annem çoğunlukla onunla birleşirdi.” C/48; *Kögültür közdörü, Kuday bilet, ömüründö birinçi colu oşonçoluk sana çekken çıgaar.* Çakır gözleri, Allah bilir, hayatında ilk kez bu kadar acı çekmiş olmalıdır.” TA/182; *...[biz] köpkö unçukpay oturduk.* “...[biz] uzun süre sessizce oturduk.” TA/663.

-3. İkl

Kış kirgençe uşuntip baldardan kat üzülböy, sanaam ança-mınça tınçıp turgan. “Kış girinceye kadar böylece çocuklardan mektup kesilmeyip kaygım biraz azalmıştı.” TA/259.

-4. İT + ölh

...[men] kolumdan kelişinçe erkeletip, tamaşa süylöp tigintken-mintken bolom. “...[ben] elimden geldiği kadar, şımartıp, şaka yapıp şunu bunu yaparım.” TA/873.

³³³ Kara, Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 373.

-5. ÖlçT + E

[Al] *col katari ele ıylap kelse kerek*. “[O] yol boyu ağlayıp gelse gerek.” TA/238.

-6. ST + ölh

Karatay azır dagı “Üç-Döböğö” çaap bara catıp, bugünkü keñeşmede bolgondordu miñ-miñ mertebe oylonup elestetti. “Karatay şimdi dahi Üç-Döbö’ge koşturup gidip, bugünkü toplantıda olanları bin bin (binlerce) defa düşünüp hayal etti.” TS/120; *Keñ dalıluu, karkaygan boyluu çoñ soldat neçen iret acal menen betteşken*. “Geniş omuzlu, uzun boylu büyük asker kaç kere ecel ile yüzleşmiştir.” TA/620; *Üç-tört kün eptep karmanıp çıdap cürdüm*. “Üç-dört gün zor tutunup dayandım.” TA/862; *Karay salsam, Camıyla Daniyardı bek kuçaktap, bir okumga anı cürögünö kısıp algan eken*. “Baktığımda, Cemile Daniyar’ı sınıksız kucaklayıp, bir müddet onu yüreğine basmış imiş.” C/382; *Neçen-neçen colu arman-muñumdu aytıp, saga kelçü elem go, meken-talaam...* “Defalarca derdimi kederimi söyleyip, sana gelirdim ya, yerim yurdum...” TA/701; *...al dagı kattı bir sıyra içten okuyt*. “...o da mektubu bir defa içinden okurdu.” C/90.

-7. ST_ _+E+_ _ST

Aliman Maysalbekti bir ele colu körgön ele. “Aliman, Maysalbek’i bir defa görmüştü.” TA/257.

-8. SYC + ölh

Kuday koşkon carımdı ölümgö türtüp[türtköndöy], men özümö özüm duşman bekem! “Allah birleştirdiği yarımı ölüme itip (itecek kadar), ben kendime kendim düşman mıyım?” BB/206; *...[men] özümdü oşogo çıdaganday kayrattandırdım*. “...[ben] kendimi ona dayanacak kadar cesaretlendirdim.” C/534; *Arkı-terkini tüşünö turganday çoñoyup da kaldı özü*. “Sağını solunu anlayacak kadar büyüdü kendisi.” TA/18.

-9. ÖlçT + E

[Al] *anı az bolso da baktıluu kılсам deyt*. “[O] onu az olsa da mutlu etsem diyor.” TA/678.

-10. E + ÖlçT

*Camiyla kırmandın ortusunda **dağı bir az** calgız turdu.* “Cemile harmanın ortasında daha biraz yalnız durdu.” C/393; *Betimdi köz çaşıma suulangan ceñime katıp, **dağı köpkö çeyin** ıyladım.* “Yüzümü gözyaşımala ıslanan yenime saklayıp daha uzun süre ağladım.” C/503.

-11. Z

*O, turmuşay, [sen] **mınça** nege kataal bolduñ?* “Ey, hayat, [sen] niye bunca gaddar oldun?” TA/936; ***Ogo beter** içim cılıy tüştü.* “Daha çok içim ısındı.” TA/851; *İçimden **abdan** ıraazı boldum.* “Kendimce çok memnun oldum.” TA/721.

-12. Z (İ+ilh) + ÖlçT

*Menin kolumda bolso, silerdi caldıratpay, [men] **künügö üç ubak** [kat] cazdırıp turar elem go...* “Benim elimde olsa sizleri yalvartmadan her gün üç öğün [mektup] yazdırır dururdum herhâlde...” BB/98.

-13. ZYC

*Seyde **tündöp** İsmayıldın kirin cuudu.* “Seyde bütün gece İsmail’in çamaşırını yıkadı.” BB/110.

Ölçü Tümleci Açıklayıcıları ile Ölçü Tümleçlerinin oluşturdukları yapılar:

-1. ÖlçT Aç (BÖ) + ÖlçT

*Al emi misalı, soguş çıkpaganda, Subankul menen Kasımım **kança bir kişilerin encisine emgegin arnap, kança eğin östürüp, kança kırman bastırıp, kança cumuş casap berer ele!*** “İşte mesela, savaş olmasaydı Subankul ile Kasım’ım kaç kişinin hissesine emek sunup ne kadar ekin yetiştirip, ne kadar harman kaldırıp, ne kadar iş yaparlardı.” TA/401.

-2. ÖlçT Aç (ŞYC)+...+ÖlçT

Betine tartılğan cer kaday cönököy bolso, süröttün özü da oşondoy cönököy. “Yüzüne çizilen yer ne kadar sade ise resmin kendisi de öyle sade.” C/7.

4.2.1.2.16. Sebep tümleci

“Eylemin gerçekleşme veya gerçekleşmeme sebebini bildirir.”³³⁴

-1. Ø

[Tak oşol kündörü brigadirlikte cürüp, eldin camandık-cakşılığın teñ bölüşüp, köpçülökkö eptep baş-köz bolup cürgönümö] azır da ıraazımın. “[Tam o günlerde ekip başı olup halkın acısını sevincini aynı şekilde paylaşıp çoğuna zor olsa da sahip çıktığım için] şimdi de memnunum.” TA/348.

-2. BÖ

Düynönün tazalığına, adamdın tazalığına rahmat dedim. “Dünyanın temizliğine, insanın temizliğine teşekkürler dedim.” TA/673; *El ookattanıp, kolhoz irdelip, ötkön kektendin keeri az-azdan unutulup, soguştun izi cukardı.* “Millet rızıklanıp kolhozun işleri düzene girip, geçip gidenlerin acısı yavaş yavaş unutulup, savaşın izleri hafifledi.” TA/690.

-3. C + sh

Antip karaba, **men senden korkom!** “Öyle bakma, ben senden korkuyorum!” BB/161; *[Siler] öydö turup kelgile, kuurap bara catam!* “[Siz] kalkıp gelin, kurumak üzereyim!” TA/417; *Unçukpadım, köçsö ar kimdin öz erki.* “Sustum, taşındıysa herkesin kendi iradesi.” TA/818; *Mına, emi kün caay beret, küz kelet!* “İşte, artık yağmur yağacak, güz geldi!” C/486; *“Kapıray, uşunun baarın al kaydan üyröndü, kaydan uktu eken?” -dep tang kalıp kızığam.* “Hayret, bunun hepsini o nerden öğrendi, nerden duymuş?” diye şaşırarak merak ediyordum.” C/297; *...erteñden baştap baarımız bir brigad bolup, stantsiyaga koşulup kattap cüröbüz degen oy menen tim koydum.* “...yarından itibaren hepimiz bir ekip olup istasyona beraber gidip geleceğiz düşüncesi ile boş verdim.” C/106; *Anı elge aytuuga da bolbos ele, antkeni başkalar tügöl, canımday körgön öz enem da munun maanisin tüşünböş ele.* “Onu millete söylemek de olmazdı, çünkü başkaları şöyle dursun, canım gibi gördüğüm öz annem de bunun manasını anlamazdı.” C/526.

³³⁴ Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, s. 376.

-4. İ + sh

Sen dep kança çolpondorubuzdan acıradık! “Senin yüzünden kaç yıldızımızdan ayrıldık!” TA/629; Birok, **açarçılıktan** ketmen şiltöögö carabay kalgandar boldu. “Fakat açlıktan kürek kaldıramaz hâle gelenler oldu.” TA/478; **Sugat üçün** tün eñ cakşı ubak. “Sulama için gece en iyi vakit.” TS/158.

-5. İT + sh

[Men] **şaşkanım**dan sürötümdü bekite albay da kaldım. “[Ben] acele ettiğim için resmimi saklayamadım da.” C/410; Men da **anın bul erdigine** sıymıktanam. “Ben de onun bu erliğiyle gurur duyuyorum.” TA/588; Subankul **menin bul sözümö** külüp koydu. “Subankul benim bu sözlerime güldü.” TA/161; **Anın katuu agımınan [ulam]** Karataydın közü ımır-çımır. “Onun hızlı akmasından Karatay’ın gözü kamaşıyor.” TS/219; Subankul **baldardın iştegenderine** ıraazı boldu. “Subankul çocukların yaptığı işten memnun oldu.” TA/159; ...**kubanganın** balaktap ıylap ciberdi. “...sevincinden çocukça ağlayıverdi.” BB/33; **Uyalganım**dan men cer karap kaldım. “Utancımın ben başımı yere eğdim.” C/153; ...**soguştun kesepetinen** egin-tegindin ayagı, kartöşkö kardın astında kaldı. “...savaş yüzünden ekinlerin kalıntısı, patates karın altında kaldı.” TA/249; **Siler menen cüz körüşüp koštoşo albay kalganıma** [siler] keyibegile “Sizlerle yüz yüze görüşüp vedalaşamadığıma [siz] üzülmeysin.” TA/253; **[Baldar unçukpay, ce ketpey, ce koyboy dale bir nesre kütkösüp, işenbey turup kalganına]** [Kurmandın] canı da açıyt. “[Çocuklar ses çıkarmadan, gitmeyerek de kalmayarak da hâlâ bir şey bekliyormuş gibi, inanmadan durmalarına] [Kurman’ın] canı da acıyor.” BB/97.

-6. İYC + sh

[Men] **cüzüñö karoodon** uyalam. “[Ben] yüzüne bakmaya utanıyorum.” TS/290.

-7. SebT + E

Bir ubakıtta butum bir nersege çalınıp ketti ele, [men] küü menen barıp bet aldım^{dan} cerge cıgıldım. “Bir vakit ayağım bir şeye takılıp gitti ki [ben] o hızla gidip yüzükoyun yere yığıldım.” C/496; [Meni korugandan] könülüm buzulsa, miñ korugula, [paydası çok] **men çabırdagı çımçık emesmin da!** “[Beni korumandan] darılırsam bin [defa] koru[san bile] [faydasız] ben kafesteki serçe değilim ya!” C/68.

-8. ST + sh

Narı cakta turup, bul tamaşaga biz da ayabay kandık. “Öte tarafta durup bu şakaya biz de çok güldük.” TA/121.

-9. SebT + E

Antkenime da keyibeym. “Öyle yaptığımı da üzölmüyorum.” TA/278; *...men tartkan Daniyardın kelbeti özünö okşoy baştaganda, köñülüm alıp uçup ele, kayda ekenimdi emne kılıp catkanımdı unutup koydum.* “...benim çizdiğim Daniyar’ın sureti kendine benzemeye başlayınca gönlüm alıp uçup nerde olduğumu ne yaptığımı unutuverdim.” C/404.

-10. ŞYC

Boy kelinderge araba aydataalı dep catsak, makul degen kelindi siz tıyıp salsañız, plan tolboyt. “Gelinlere araba sürdürelim desek, kabul eden gelini siz tutarsanız plan gerçekleşmez.” C/33; *Bir üydön üç kişi katarı menen soguşka ketip otursa, adam oylonboy koyobu.* “Bir evden üç kişi birden savaşa giderse insan düşünmez mi?” TA/279.

-11. ZYC

Askerden kiyip kelgen köynögü calgız bolgonduktan, anı çala kurgatıp ele kiyip alçu. “Askerden giyip geldiği gömlek tek olduğu için onu yarım yamalak kurutup giyerdi.” C/142; *Oşondogu Camiyla menen Daniyardı estep, muñayıñkı cılmayıp oturdum.* “O zamanki Cemile ile Daniyar’ı hatırlayıp mahzun tebessüm edip oturdum.” C/530; *Bir tamda calgız özüm oturganımdan üşügönsüp, içikke orondum.* “Bir evde yalnız kendim oturduğumdan üşüyüp kürke sarıldım.” TA/768; *Senin akılmandığıña, kayratıña, senin küçüñö işenip cazıp oturam.* “Senin aklına, gayretine, senin gücüne inandığım için yazıyorum.” TA/575; *Ooba, men ceñemdi eç kimgе ıraa körböy kızganam.* “Evet, ben yengemi hiç kimseye denk görmeyip kıskanıyorum.” C/71; *Muun-cuunum şıldırıp, bozogogo oturdum.* “Bütün mafsalarım boşalıp, evin önüne oturdum.” TA/848.

-12. Z

Daniyardın butu caradar ekenin emne üçün murda oyloboduk eken? “Daniyar’ın bacağıının sakat olduğunu niçin önce düşünmemiştik?” C/201; [Sen] *mınça nege sokur bolduñ?* “[Sen] niye bu kadar kör oldun?” TA/936; [Men] *emnege elirem?* “[Ben] neden taşkınlık ediyorum?” C/373.

SebeP Tümlacı Açıklayıcıları ile SebeP Tümlaçlerinin oluşturdukları yapılar:

-1. SebT Aç (C+sh) + [SebT]

Anı uzata karap turgan el, tegiz ar kaday oygo ketkenbi, [emnegedir] kombayın menen tpaktordun motorloru birdey ot alıp, birdey dürüldöy tüşköndö, kişiler çoçup ketişip, birin-biri calt karaştı. “Onu yolcu ederek bakan halk, hepsi birden farklı düşüncelere mi daldılar [nedir] biçerdöver ile traktörün motoru aynı anda çalışmaya başlayınca kişiler irkilip bir birlerine birden baktılar.” TA/188.

-2. SebT Aç (C+sh) + SebT

Cazdın ilebi muun cibitip, adamdı bir türlü cırgatkanday magdıratat. Oşondon ulam Seyde toktoy kalıp, özünçö bir sonun kıyalga batat. “Yazın sıcağı eklemleri yumşatıp, adamı bir türlü mutlu eder gibi mayıştırır. Bu yüzden Seyde durakalıp başkaca bir güzel hayallere dalıyor.” BB/249-250.

-3. SebT Aç (ZYC) + SebT

Özüm da cakşı tüşünö berbegen belgisiz alda emnenin kelerin kütüp, oşogo süyünüp da [cürdüm]. “Kendim de iyi anlamadığım belirsiz bir şeyin geleceğini bekleyip, ona (onun için) seviniyordum da.” C/303.

-4. SebT+...+SebT Aç (ZYC)

Birok, Sabırbektin bağı bar eken, bağı bardın taşı da öydö kulayt degendey, al aldıñkı kolhozdo iştep [Sabırbektin] atağı çıktı. “Fakat Sabırbek’in talihi varmış, talihi olanın taşı da yukarı düşer denildiği gibi, o öndeki kolhozda çalışdığı için namı çıktı.” TS/124.

-5. SebT + SebT Aç (C+sh)

Oşentse da [men] ortonçum Maysalbegim menen köbürök sıymıktanaar elem. Mümkün sagınıp cürgöndüktön boluş kerek: Uyasınan erte uçkan balapanday Maysalbegim üydön erte ketpedibi. “Öyle de olsa ortancam Maysalbek'im ile pek gururlanırdım. Belki özlememden olsa gerek, Yuvasından erken uçan kuş yavrusu gibi Maysalbek'im aile ocağından erken gitmedi mi?” TA/104.

-6. SebT + SebT Aç (BÖ)

Süyünçüm ekige bölünüp: ce Subankuldun aylga birinci colu traktör aydap kelgenine süyünörümdü bilbey, ce ulandarımdın uşintip közgö körünüp, cetilip kalgandarına süyünörümdü bilbey, [men] calına berdim. “Sevincim ikiye bölünüp: Subankul'un köye ilk defa traktör sürüp gelişine mi sevineceğimi oğullarımın böyle göze görünüp büyüdüklere mi sevineceğimi bilemeden, yalvardım.” TA/93.

4.2.1.2.17. Sözde hâl tümleci

*Sözde niteleme hâliyle yapılan bu tümleçler, cümlelerin derin yapılarında özne işlevindedir.*³³⁵

-1. İ + snh

Silerde künö cok! “Sizlerde suç yok!” TS/267; *Türündö*³³⁶ *kandaydır korkunuç bar.* “Görünümünde sebebi belli olmayan [bir] korku var.” BB/181; *Orok baştalari menen brigadirde tınım bolçu bele.* “Hasadın başlamasıyla birlikte ekip başına nefes almak var mı?” TA/137; *Kızdın sırtı törkününö maalım go.* “Kızın sırtı akrabalarına malumdur.” TS/90.

-2. İT + snh

Bul balekettüü ooru, ar kimibizdin elebaşında bar. “Bu belalı hastalık, her birimizin de başında var.” TS/94.

³³⁵ Kara, *Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi*, s. 381.

³³⁶ Hâli korkulu

4.2.1.2.18. Sıralama tümleci

Eylemin, yapılış sırasını ve kaçınıcı kez yapıldığını gösterir.

-1. İ + sıh

*Karatay **adegende** sır aldırbaym degensip, unçukpay turdu.* “Karatay önce çaktırmayayım der gibi sessizce durdu.” TS/147; *Misalı, çoñ karıluu terekti boron tamırı menen omkorup ketse, al ikinci tura kelbeyt da...* “Mesela büyük yaşlı kavağı kasırğa köküyle devirirse o bir daha kalkamaz.” C/523; *Anan al ayalına kayrıldı.* “Sonra o hanımına döndü.” TS/53.

-2. ST + sıh

*Daniyardı oşondo **birinçi colu** kördük.* “Daniyar’ı o zaman ilk defa gördük.” C/110; *Ekinçi bir colu, al arıktın kaşatındagı kıdırta tigilgen taldardı karap koyup, Totoydu cemelegendey süylödü.* “İkinci seferinde, o arkın kıyısını dolanarak dikilen söğütlere bakıp (söğütleri gördükten sonra), Totoy’u azarlar gibi konuştu.” BB/128; *[Men] **Bul colu** ceñemdi kızganıp, koruunu da unutkan ekenmin.* “[Ben] Bu sefer yengemi kıskanmayı [da] korumayı da unutmuşum.” C/326; *[Al] Saydan-sayga, ördön-örgö, bir öydö, bir tömön cürüp oturup, ayıldın üstünö cetip, döböğö çıgıp **akırkı colu** dem alat.* “[O] Çaydan çaya, tepeden tepeye, bir yukarı, bir aşağı yürüyüp, köyün üstüne ulaşıp, tepeye çıkıp, son defa dinleniyor.” BB/60.

-3. SırT+E

*Mümkün Karatay **uşul colu dagı** keñeşmede aytilgan sözdördü köñülgö albay, kaadasınça kaşım-kabagım debesten, kelgen boydon aylına kayra kete beret bele.* “Belki de Karatay bu defa da istişarede (toplantıda) söylenen sözleri dikkate almadan, adetince şöyle böyle demeden geldiği gibi köyüne tekrar gidecek miydi?” TS/73.

4.2.1.2.19. Şart tümleci

-1. Ø

[Al tuusa] [anın sütü] [İsmayılga] may boloor ele. “[O doğurursa], [onun sütü] [İsmail’e] yağ olurdu.” BB/226; *[Koyboyt ekensiñ] Tüşüm öspöyt.* “[Böyle davranmayı bırakmazsan] Ürün çoğalmaz.” TS/96.

-2. E + ŞT

Egerde soguş bolboso, munday oor cüktü bularga kim kötörtmök ele? “Eğer savaş olmasa böyle ağır yükü bunlara kim taşıtırdı?” C/172; *Egerde oşol uçurda Camiyla da üydö bolup kalsa, al dagı kattı bir sıyra içten okuyt.* “Eğer o sırada Cemile evde olursa o da mektubu bir defa içinden okurdu.” C/90; *Cok anday emes eken, [sen] cönö işiñe!* “Yok öyle değilse [sen] git işine!” C/387.

-3. ŞYC

Aydoogo bir dan taştasañar, [men] [anı] cüz dan kılıp berem. “Ekmek için bir dane atsanız, [ben] [onu] yüz dane yapiveririm.” TA/412; *Karala uydu ertereek közdöp albasañ al caman.* “Kara ala ineği erkenden gözetlemezsene o kötü.” TS/2; *Kolhozduñ talaadan bergen ısıq ookatı bolboso timele tentip kete turgan...* “Kolhozun tarlada verdiği sıcak yemeği olmasa öylesine başıboş dolaşırdı... C/156; *Soguş uşuntıp küçöy berse, men da ketem.* “Savaş böyle şiddetlenirse ben de giderim.” TA/234; *Al üçün murab timele tikesinen-tik turup, canın taştap, kızığıp iştebese, uşunubuz - uşul.* “Onun için mirab öyle dümdüz dik durup, canını dişine takıp, zevkle çalışmazsa olacağımız bu.” TS/99; *Zamanıñ börü bolso, [sen da] börü bol!* “Zamanın kurt ise [sen de] kurt ol!” BB/319; *Canaşa turgan karaanıñardan aylanayındarım! ılayım atañarday ele kişi bolsoñor, [men] ırızımın oşondo tagdırıma!* “Yan yana duran gölgenize kurban olduklarım! Daima babanız gibi biri olursanız, [ben] razı olurum o zaman kaderime!” TA/93; *...men anın başka işteri menen sıymıktansam, [men] baktılıu bolor elem.* “...ben onun başka işleri ile gurur duysaydım, [ben] mutlu olurdum.” TA/589; *Men seni kaday kişi ekeniñdi bilbesem, bul kattı cazbayt bolçum.* “Ben senin nasıl biri olduğunu bilmesem bu mektubu yazmazdım.” TA/574.

-4. ZYC

...suu normasın köböytüp, ar biribizge dagı üç-tört kulaktan koşup bermeyinçe, baarı bir eçteke çıkpayt... “...su ölçüsünü artırıp her birimize daha üç dört belden koşup vermedikçe zaten hiçbir şey çıkmaz...” TS/73.

Şart Tümlenci Açıklayıcılarıyla Şart Tümlencinin oluşturdukları yapı:

-1. ŞT Aç (C) + ŞT

Apa, uuluñ cakşı bolup kaldı. Boşobo, moyun berbe! -dep, kayrattandırıp cattı. Anday bolso ölböym, ölböym-dep [men] şıbırıp koyom. “Ana oğlun iyileşti. Kendini bırakma, teslim olma.” diye gayretlendiriyordu. ‘Öyle ise ölmem, ölmem’ diye [ben] fısıldadım.” TA/963.

4.2.1.2.20. Üsteleme tümleci

-1. BÖ + üh

Kulagım, cürögüm, akılım menen tügül, poyezddin ıraktan kele catkanın tamanım menen tamdın astı biliner-bilinbes solkuldaganınan sezip cattım. “Kulağım, yüreğim, aklımla hatta trenin uzaktan geldiğini tabanlarımla binanın zemininin belli bilirsiz titremesinden hissettim.” TA/309.

-2. C + üh

Oşol suunun özüñ cakşılap paydalansa, tim ele başımdı kesip bereyin, [oşol suu] cetmek tursun aşıp ketet. “O suyun kendisini iyi değerlendirse gerçekten başımı kesip vereyim (yemin ederim ki), [o su] yetmek öyle dursun artar bile.” TS/96; *-A bu inim ceñesine biröönü cakın cuutmak tursun, karatıp da koyboyt.* “A, bu yeğenim yengesine birini yaklaştırmak şöyle dursun baktırmaz bile.” C/35; *Camiyla Daniyar menen erçip ketip, taalaysız bolot degen kepterge men işenmek tursun, kayta, al anık taalayın emi gana taptı dep işengem.* “Cemile, Daniyar’ın peşinden gidip mutsuz olacak sözlerine inanmak şöyle dursun, aksine o gerçek mutluluğu şimdi buldu diye inanıyorum.” C/519.

-3. ŞYC

Kerek bolso, calgız uulum Bektaştı da berem. “Gerekirse tek oğlum Bektaş’ı da veririm.” TA/552; *Andan kalsa, canağı cañı tuugan Daniyardı koşup bereyin.* “Hatta gerekirse deminki yeni hısım Daniyar’ı yanına katayım.” C/42.

-4. ZYC

Al az kelgensip, batış taraptağı kazaktın çöl talaasından kimdir biröö körük celpip catkansıp, kerimseldin dem kıstırğan oor tolkundarı lap-lap etip kele baştağı. “O

azmış gibi, batı taraftaki Kazak'ın çöl tarlasından herhangi birisi körük çekiyormuşçasına sıcak rüzgârın (sam yelinin) nefes kısıtiran ağır dalgaları lap lap edip gelmeye başladı.” TS/8; ...*kızarıp-tatarganım az kelgensip, közümö caş imerile tüşöt okşoyt*. “...kızarıp bozarmam az gelmiş gibi gözüme yaş doluyordu.” C/66.

4.2.1.2.21. Varma tümleci

“Öznenin veya nesnenin vardığı veya varmasının tasarlandığını yeri, muhatabı gösterir.”³³⁷

-1. Ø

[Biz] Emi [seni] *[oorukanaga]* tez ele cetkirebiz. “[Biz] Artık [seni] [hastaneye] çabucak yetiştiririz.” TA/928.

-2. E + İ + vrh

[Biz] *mına köpüröögö* cetip keldik. “[Biz] işte köprüye geldik.” TA/928.

-3. İ + vrh

Baydalı üydö bolso, *bizge* uuru batınabı? “Baydalı evde olsaydı, bize hırsız gelir miydi?” BB/283; Al küünü biz *ayulga* kaytıp keldik... “O gün biz köye döndük...” TA/229; “*Üç-Döböğö*” sunu tüündük caktan çıgaruuga bolot. “Üç-Döbö’ye suyu kuzey taraftan çıkarmak mümkün.” TS/112.

-4. İT + vrh

Totoy *sarayının canına* ıylap cügürüp bardı. “Totoy ahırının yanına ağlayarak koştu.” BB/274; *Kayındıdagı törkünümö* ketem. “Kayındı’daki akrabalarım gidiyorum.” TA/847.

-5. E + VrmT

Alar *mına uşul Çatkalga* ketişet. “Onlar işte şu Çatkal’a gidecekler.” BB/256.

³³⁷ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 134.

-6. VrmT + E

[Biz] *anan bışıkçılıkka da iliner elek.* “[Biz] sonra yaza da kavuşurduk.” BB/209; [Biz] *Partorg, başkarmalardın aldına da barışımız ali!* “[Biz] Partorg, idarecilerin yanına da varırız belki!” TS/276; *Uşul küngö çeyin bul süröttü eç bir körgözmölörgö da bergen cokmun.* “Şu güne kadar bu resmi hiçbir sergiye de vermedim.” C/4.

-7. ST + vrh

Al döbölörgö suu çıkpayt. “O tepelere su/ çıkmaz.” TS/111; [Sen] *ak tilegibizge cetkirgin!* “[Sen] ak dileğimize ulaştır!” TA/65.

Varma Tümleci Açıklayıcıları ile Varma Tümlecinin oluşturdukları yapı:

-1. VrmT Aç (İT+vrh) + VrmT

Baya küünü bolso Kanımgül kelinder menen koşulup, Sabırbektin ayılına kinogo bardı ele. “Geçen gün ise Kanımgül gelinlerle birlikte olup Sabırbek’in köyüne sinamaya gitti.” TS/148.

4.2.1.2.22. Vasıta tümleci

*“Eylemin neyin aracılığıyla ya da kimin sayesinde yapıldığını / yapılmadığını gösterir.”*³³⁸

-1. BÖ + vsh

[Men] *cürüşünön, artkı ak baypak ayagınan taanıdım bizdin sarı corgo eken.* “[Ben] yürüyüşünden, artkı akıtmalı ayağından tanıdım, bizim sarı yorga idi.” TA/534.

-2. C + vsh

Kaçan bolso suu az, suu cetpeyt dep ele kutulup kete beresiñ, Karatay. “Ne zaman olsa su az, su yetmiyor diye kurtuluyorsun, Karatay.” TS/96; *Bektaş aylanayın kayta-kayta kayrılıp: “Çıday tur, ceñe, mına azır, az kaldı. Köpürögö cakındap kaldık, bat ele cetebiz” -dep alaksıtımış bolot.* “Bektaş canım tekrar tekrar dönüp: ‘Dayan yenge, ha şimdi, az kaldı. Köprüye yaklaştık, çabucak varırız.’ diye avutuyordu.” TA/92.

³³⁸ Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, s. 387.

-3. E + VasT

Mına uşul el, uşul curt menen kişi bolduk. “İşte şu halk, bu yurt ile adam olduk.” TA/234.

-4. İ + vsh

[Seyde] İsmayılga cetkirüü için *cargılçakka* talkan tartıp oturat. “[Seyde] İsmail’e götürmek için el değirmenine kavut çekiyordu.” BB/73 [Sen] *Çıbık menen* ur... “[Sen] Çubukla vur...” TS/14; [Al] Men korkom senden! Tiybe maga! Antip karaba, men senden korkom! -dep *közü menen* aytıp cattı. “[O] ‘Ben korkuyorum senden! Dokunma bana! Öyle bakma, ben senden korkuyorum!’ diye gözleriyle söylüyordu.” BB/161; *Daniyar anın astında bügülö iyilip, trap menen* öydö çıgıp bara catat. “Daniyar onun altında büzülerek eğilip köprüyle yukarı çıkıyordu.” C/208.

-5. İT + vsh

Bizge tiyiştüü kaday gana iş bolbosun *apamdan* çeçilet. “Bizimle ilgili hangi iş olursa olsun annem [tarafın]dan hâlle edilir. C/23; [Al] *üñüröygön kabagının astınan anı teşe tiktedi*. “[O] faltaşı gibi açılmış göz kapaklarının altından onu süzdü.” TS/53; [Al] ay carığında kögültür kabulup, *car üstü menen* kümüz kuyrugun süyröp sızıp cönödü. “[O] ay ışığında toprak rengini andırıp, uçurumun üstünden gümüş kuyruğunu sürükleyerek sızıp gitti.” TA/462; ...uurulardın ketken cagın *başı menen* körsötö berdi. “...hırsızların gittiği tarafı başıyla işaret etti.” TA/517; Ee, sapar baskan bulut, nöşörlönö tögölüp, *ar bir tamçıñ menen* sen aytkın! “Hey, seferde olan bulut, sağanak sağanak boşalıp her damlanla sen söyle!” TA/1008; ...men *özümdün ele eski arıktarım menen* cetkirem. “...ben kendim eski arklarım ile götürürüm.” TS/217.

-6. VasT+E

Kasım anı menen gana kutulgan cok. “Kasım sadece bununla kurtulamadı.” TA/114

-7. ST + vsh

“Üç-Döbö”sunu *tündük caktan* çıgaruuga bolot. “Üç-Döbö’ye suyu kuzey taraftan çıkarmak mümkün.” TS/112; Bul cerde men *mektepten algan boyoktor menen*

özümdün birinçi etyuddarımdı, sürötçölörümdü tarttım. “Burada ben okuldan aldığım boyalarla kendi ilk alıştırılmalarımı, resimciklerimi çizdim. C/492.

-8. İYC + vsh

Çın sıırımdı aytsam, bir kişige ton çeçip berüü menen eldin kemptigi toluk bütölüp dele ketpeyt. “Gerçeği söylemek gerekirse, bir kişiye kürkünü çıkarıp vermekle halkın eksiği tamamlanıp bitmez.” TA/383.

-9. ZYC

[Camiyla] butu menen basıp turup, tigişterin eki koldop sögüp ciberdi. “[Cemile] ayağıyla basıp, dikişlerini iki eliyle söküverdi.” C/238; *...samolyotton paraşyut baylanıp sekirip tüştüñ.* “...uçaktan paraşütle atlayıp indin.” TA/371 *Aliman eköübüz arabaga tüşüp cönöp kaldık.* “Alimanla ikimiz arabaya binip yola düştük.” TA/290; *...çarbaktardı etektep traktör kele catkan eken.* “...bahçe boyunca traktör geliyormuş.” TA/71.

Vasita Tümleci Açıklayıcıları ile Vasita Tümleçlerinin oluşturdukları yapılar:

-1. VasT Aç_ VasT Aç (ZYC) + [VasT]

Kasım cönünön süylöşüüdön korkkondoy, közübüz çagıla tüşköndö, başka bir bolor-bolbos tiriçilikti kep kılıp, [uşintip] caş balaca sooronuuga şaşabız. “Kasım hakkında konuşmaktan korkuyor gibi, göz göze geldiğimizde başka bir olur olmaz işlerden bahsedip [bu şekilde] küçük bir çocuk gibi avunmaya acele ediyoruz.” TA/283.

-2. VasT Aç (BÖ) + VasT

[Al] cıynalış, oyun, ır, kerege gazet, oşolor menen ele alek. “[O] toplantı, oyun, kulüp, duvar gazetesi gibi şeylerle meşguldü.” TA/111.

4.2.1.2.23. Yer tümleci

-1. Ø

[Üydö] Özübüz ele [barbız]. “[Evde] kendimiz sadece [varız].” BB/41; *[Aylanada] can cok.* “[Çevrede] can yok.” TS/201; *[Ayılda] minday işke bara turgan eç kim cok bolcu.* “[Köyde] böyle bir işi yapacak hiç kimse yoktu.” TA/467.

-2. BÖ

...*kün-tün kırmanda, ce bolboso egin tögüp stantsiyada, coldo bozup cürçübüz.* “...gündüz gece harmanda veya buğday döküp istasyonda, yollarda koşturup dururduk.” C/17; ...*talaada, kırmanda, suy cıgılğança işteşip catıştı.* “...tarlada, harmanda, kuvvetten düşercesine çalışıyorlardı.” TA/197.

-3. İ + ybh

Iras, sugat işi kolhozdo öto caman abalda. “Doğru, sulama işi kolhozdo çok kötü hâlde.” TS/68; [Biz] *gospitalda birge cattık.* “[Biz] askerî hastahane de beraber yattık.” C/422; *Saktalğan almadan tandap, kızılđuuların dastorkongo koydum.* “Sakladığım elmadan seçerek kırmızılarını sofraya koydum.” TA/915; [Al] *basıp bara catıp arabaga ırıp tüştü.* “[Ö] yürüyüp arabaya atlayıp bindi.” C/355; [Al] *caradar bolup, tokoydo çaşınıp cüröbü.* “[O] yaralanıp, ormanda saklanıyor mu?” TA/653.

-4. İT + ybh

Kanımgül bolso, darbazanın oozunda kulaçın cayıp, kuru kohun sungan boydon telmirip kala berdi. “Kanımgül ise, sokak kapısının ağzında kollarını açıp, boş ellerini uzatmış hâlde şaşıp kalakaldı.” TS/59; *Atıñ korgondun narı cagında tuşalıp cüröt.* “Atın duvarın öte tarafında kösteklenmiş geziyor.” TS/295; *Kırmandın çetinde Daniyar özü calgız turgan eken.* “Harmanın kenarında Daniyar kendisi yalnız duruyormuş.” C/329; *Adamdın iz tüşö elek tun cüzündö çukul kelgen eseygendik daroo ele bilinet eken.* “İnsanın kırıksık düşmemiş genç yüzünde aniden gelen üzüntü hemen belli oluyormuş.” TA/183.

-5. YT + E

Alar menin sürötümdö da tak uşunday baktıluu boluşat! “Onlar benim resmimde işte böyle mutlu olacaklar!” C/374; ...*eşelondun özündö da bir da adam çok eken.* “...trenin kendisinde de bir adam yokmuş.” TA/331; *Birok [al] at üstündö da Sabırbektin sözünön kutula alğan çok.* “Fakat [o] at üstünde de Sabırbek’in sözünden kurtulamadı.” TS/118; ...*al cıgıla cazdap oturgan orduna da cer tayandı.* “...o düşeyazıp oturduğu yerinde de yere dayandı.” BB/311; *Tee tömönkü kazakta da oşondoy okuya boldu.* “Ta aşağıdaki Kazaklarda da aynı olay oldu.” TA/655.

-6. ST + ybh

Tolgoosu karmap siz çerge catip kalbasın. “Sancısı tutup soğuk yere yatıp kalmasın.” TA/912; ...*bozo içilip catak tamdın canında çegilüü arabalar turgan cerge cıynalıp catıştı.* “...boza içilen alçak evin yanında koşulu arabalar duran yere toplandılar.” BB/68; *Andan berki körünüştö- bozorgon sarı talaa, keñ özön [bar].* “Ondan beriki görünüşte bozarmış sarı tarla, geniş nehir yatağı [var].” C/10.

-7. ZYC

Keçke cuuk, iñir çalıšta attardı koştoodon çıkarıp, kazanda kaynagan tamak kaçan dayar bolot dep, ottu tegerektep, baarımız dem alıp kütüp oturabız. “Akşama doğru alaca karanlıkta atları arabadan boşatıp kazanda kaynayan yemek ne zaman hazır olacak diye ateşin etrafında hepimiz dinlenerek bekliyoruz.” C/124.

Yer tümleci ve Yer Tümleci Açıklayıcıları ile oluşturdukları yapılar:

-1. YT Aç (ZYC) + YT

Koştun başına cete berbey, aydoodo sokogo koşulgan ögüzdör een turuptur. “Çiftin başına varmadan tarlada sabana koşulmuş öküzler sahipsiz duruyordu.” TA/507.

-2. YT Aç (İT+ybh) + YT

Soguş çigar cılı caştar sala baştagan cañı köçönün orduna, ayıldı etektep çoğulup kütüp turbadıkpı. “Savaşın çıkacağı yıl gençlerin kurmaya başladığı yeni sokağın yerinde, köyün etrafında toplanıp bekliyorduk.” TA/609.

-3. YT + YT Aç (İ+ybh)

Tömön, köçödö arabalar kaldırıp, arı-beri bastırgan kişilerdin ündörü ugulat. “Aşağıda, sokakta arabalar gürleyip, oraya buraya yürüyen kişilerin sesleri duyuluyor.” BB/62; ...*cardın artına suuga tüşüp cattı.* “...yarın arkasına suya düştü.” C/467.

-4. YT + YTAç (İkl+ybh)

Suunun arkı mañdayında, beles-beleste kırmançılar ot cagışıp, erteñki köcösün kaynatuuda. “Suyun öbür karşısında, yer yer dağın sırtında harmancılar ateş yakıp yarınki yemeğini kaynatmaktalar.” C/292.

-5. YT + YTAç (ST+ybh)

Tee alda kayda, meltildegen ıraakkı kıyırda ak-ala bulut türmöktölüp, anda-sanda kün küldürüp, şamal celdep turdu. “Ta nerde, parlayan uzaktaki kenarda alaca bulut kümelenip ara sıra güneş gülümseyip rüzgâr esiyordu. TA/665.

4.2.1.2.24. Yineleme tümleci

Eylemin kaç kez yapıldığını veya yapılmadığını ifade eden tümleçler:

-1. ST+ynh

Karatay eki üç colu cerge kömölönö cıgıldı. “Karatay iki üç defa yere yüzükoyun düştü.” TS/262

-2. YinT_ _E_ _YinT

Aliman Maysalbekti bir ele colu körgön ele. “Aliman Maysalbek’i bir defa görmüştü.” TA/257

-3. YinT + E

Eldin kara kuurayı tort-beş colu sugarılsa, Beş-Taşta[gı cügörü] eki colu gana sugarılğan. “Milletin kara kurayı dört beş defa suvarılsa Beş-Taşta[ki mısır] sadece iki defa sulanmıştır.” TS/61; *Balanın canağı üşküürüğü, anın möltürögön ayanıçtuu köz karaşı, kayra-kayra ele Seydenin esinen ketpey koydu.* “Çocuğun deminki hıçkırığı, onun parlayan acımaklı bakışları, tekrar tekrar Seyde’nin aklından gitmedi.” BB/258.

-4. E + YinT

Murda soguştun kızuusu menen ança baykalbagan nerseler oşondo eldin cürögün dagı bir sıyra kansıratıp aldı. “Önce savaşın heyecanı ile pek belli olmayan şeyler o zaman milletin yüreğini bir kere daha sızlattı.” TA/598.

4.2.1.2.25. Yön tümleci

Eylemin yöneldiği yeri, yönü veya muhatabı gösteren hâldir.

-1. Ø

[Al] *[elge] [kattı] uguza okudu*. “[O] [millele] [mektubu] duyurarak okudu.” TA/362.

-2. BÖ

Al Kırgızçaga da, Kazakçaga da okşoboyt. “O Kırgızcaya da Kazakçaya da benzemiyor.” C/276.

-3. İ + yöh

Uşunday kaptardı kötörsün dep saga kim ayttı? “Böyle çuvalları kaldır diye sana kim söyledi?” C/230; *Bir ubakıtta eşikti közdöy atırılıp culkundu*. “Bir vakitte kapıya doğru atılıp yeltendi.” BB/31; *Subankul atına minip, kırmandı közdöy çaap ketti*. “Subankul atına binip, harmana doğru koşturup gitti.” TA/240; *Attar salkındanıp, üydü közdöy köñüldüü cortuuda*. “Atlar serinleyip eve doğru gönüllü koşuyorlardı.” C/257; *...eşalondor birinin artınan biri batıştı közdöy çubap ötüp cattı*. “...asker trenleri birbirinin peşinden batıya doğru katar hâlinde geçtiler.” BB/9; *Aliman andan: “Bul emne bolgon eşelon?” -dep şıbırıp suradı*. “Aliman ona: ‘Bu nasıl bir tren?’ diye fısıldayıp sordu.” TA/333.

-4. İT + yöh

Azoo üyrötüp mingendey, suunun da tizgin-çılburın bekem karmabasañ, [al] oyu oogon cagina urup ketet. “Vahşi [hayvan] eğitip biner gibi suyun da dizginini sıkı tutmazsan, [o] istediği yöne vurup gider.” TS/99; *Anın artınan kuyruk ulaş köçönün çañı cönödü*. “Onun peşinden kuyruk gibi sokağın tozu devam etti.” TS/58; *Anan [al] ‘emne bolso oşo bolsun’ degendey, kolun şiltep taştap, arabasın közdöy basıp ketti*. “Sonra [al] “ne olcaksa o olsun” dercesine elini sallayıp arabasına doğru yürüdü.” C/393 *Al umtulup ayaldın artınan cügüröyün dedi*. “O atılarak kadının peşinden koşayım dedi.” BB/341.

-5. ST + yöh

[Al] *eñkeyip turgan İsmayılga ilgeriledi*. “[O] eğilip duran İsmail’e yürüdü.” BB/316; *...uçtağı eginderdi közdöy çaap cönödü*. “...kenardaki ekinlere doğru koşturarak gitti.” TS/117.

-6. YönT + E

[Alar] **maga da** aytışpayt, ciberbey koyobu deşse kerek. “[Onlar] bana da söylemediler, göndermez diye düşünmüş olmalılar.” TA/78.

-7. Z + YönT

Seyde **tura Ismayıldı közdöy** ketip bara catıptır. “Seyde kalkarak İsmail’e doğru gidiyormuş.” BB/328; ...**anan tüz ele üydü közdöy** colgo tüştüm. “...sonra direk eve doğru yola düştüm.” TA/287.

Yön Tümleri Açıklayıcıları ile Yer Tümlerinin oluşturdukları yapı:

-1. YönT + YönTAç (ST+yöh)

[Al] **bet algan cagina, çoñ coldu közdöy**, atırılıp cönödü. “[O] yöneldiği tarafa, büyük yola doğru koşup gitti.” TA/427.

4.2.1.2.26. Zaman tümleri

Eylemin gerçekleşme zamanını bildiren tümlerdir:

-1. Ø

[Al] **[anı ukkanda]** kaday oylorgo kabılıp, keptin anığına cetalar beken? “[O] [onu duyduğunda] nasıl düşüncelere kapılıp sözün hakikatine ulaşır mı ki?” TA/23; **[Anı körüp]** zeni keyiyt. “[Onu görünce] zihni bulanıyor.” BB/215; **[Aga çeyin]** dalay zaman bar emespi... “[Ona kadar] çok zaman var değil mi...” BB/210; **[Azır bolso]** kolundagısı kızıl gül. “[Şimdi ise] ellindekisi kırmızı çiçek.” TA/424.

-2. BÖ

Çulgoosun ildam-ildam orop, razinke ötüğün kiyip, Karatay eşikke şaşılıp cügürüp çıktı. “Ayak bezini çabuk çabuk sarıp, lastik çizmesini giyip, Karatay dışarıya acele koşup çıktı.” TS/50; **Saydan-sayga, ördön-örgö, bir öydö, bir tömön cürüp oturup, ayıldın üstünö cetip, döbögö çıgıp akırkı colu dem alat.** “Çaydan çaya, tepeden tepeye, bir yukarı, bir aşağı yürüyüp, köyün üstüne ulaşır, tepeye çıkıp, son defa dinleniyor.” BB/60; **Al ortodo caz aylanıp, kış ötüp, turmuş da agımı menen kete berdi.** “Bu arada yaz dönüp, kış geçip, hayat da kendi akışında sürüyordu.” TA/689.

-3. C + zbh

Cana ele aytpaysıñbı zarıktabay! Kimden eken? -desem, Maysalbekten körünöt dedi. “Önceden söyleseydin ya azap çektirmeden! Kimdenmiş? dediğimde, Maysalbek’ten galiba dedi.” TA/565; *“Ay, Aliman, koyotur. Beri tokto” desem, [al] ukmaksanga salıp basıp ketti.* “Hey, Aliman, dur. Beri dur dediğimde, [o], duymazdan gelip yürüyüp gitti.” TA/838; *“Özüñ da çala-can neme eleñ, cön oturbay aylıçı bolup çıga kettiñ” -desem, muñayınkı cılmayıp kültüp koydu.* “Kendin da yarım canlıydın, rahat oturmayıp gezmeye gittin dediğimde, kederli bir şekilde gülümsedi.” TA/876; *“Anda men da koşo barayın, calgız ciberbeym” -desem, kıcırı kaynap ketti.* “O zaman ben de beraber varayım, yalnız göndermem dediğimde, sinirlendi.” TA/900; *“Kıynalğan dele cerim cok, ene. Tameki tizüünün emne oordugu bar ele, barayın” -dep, iynelerin koltuguna kısıp, çıgıp ketti.* “Zorlandığım falan yok, ana. Tütün dizmenin ne zorluğu vardı, gideyim” diye, iynelerini koltuğuna sıkıştırıp, çıktı gitti.” TA/835.

-4. E + ZT + E

Mına azır dağı kerimseldin ilebi kelip turat... “İşte şimdi de rüzgârın sıcaklığı geliyor...” TS/217.

-5. İ + sıh

Çañkaygan asmandagı kün cerdi körükkö salganday erteden beri örttöp cattı ele. “Apaçık gökyüzündeki güneş yeri körüğe vermiş gibi sabahtan beri yakıyordu.” C/439; *Bir azdan kiyin vagondon bölüngön multıkçan karan, şırp aldırday arıktın kaşatındagı badalga öñüp barıp, boortoktop körünböy kaldı.* “Biraz sonra vagondan ayrılan silahlı karartı, arığın yüksek kıyısındaki fundalığa gizlice gidip, yüzüstü yatıp görünmez oldu.” BB/19.

-6. İ + yöh

Keçke cuuk orokçularga degen cañı budaydın nanı da dayar boldu. “Akşama doğru orakçılara denen yeni buğdayın ekmeği de hazır oldu.” TA/139.

-7. İkl

[Men] *künü-tünü* oylonom. “[Ben] gündüz gece düşünüyorum.” TA/26; *Kalganımız erteden-keçke kolhozdo, soguş kantti eken dep kulak tüöröbüz.* “Kalanlarımız

sabahtan akşama kadar kolhozdo, savaş ne durumda acaba diye kulak kabartmaktayız.” TA/251; *Aliman özünçö oy cügürttübü, keede-keede katuu üşkürüp koyup catti.* “Aliman kendince düşündüğü için, ara-sıra derin derin iç çekip durdu.” TA/734; ...*kün-tün kırmanda, ce bolboso egin tögüp stantsiyada, coldo bozup cürçübüz.* “...gündüz gece harmanda veya buğday döküp istasyonda, yollarda koşturup dururduk.” C/17.

-8. İkl + sıh

Turmuştun çoñ çındığına men akır-akırına çeyin adilettüü bolgom. “Hayatın büyük gerçeğine ben sonuna kadar adaletli oldum.” C/525; *Men alardı ölör-ölgönçö unutpaymın.* “Ben onları ölünceye kadar unutmayacağım.” TA/1002.

-9. İTm + sıh

[Betin coşodoy ayra tutkan katındar], tün ortosuna çeyin koşok aytışat. “[Yüzünü yuşa gibi tırnaklayıp yırtan kadınlar] gece yarısına kadar koşak söylerlerdi.” BB/171; *Tün ortosuna cakın* Subankul da kelip cetti. “Gece yarısına yakın Subankul da geldi.” TA/204.

-10. İTm + zbh

Daniyar kelgen algaçkı kündörü andan soguşta bolgon okuyalardı ugamın go dep kütüp cürdüm. “Daniyar geldiği ilk günlerde ondan savaşta olan olayları dinlerim herhâlde diye bekliyordum.” C/148; *Degi bir uç-kıyırı çok [egin], tört-beş kündün arasında tegiz bışıp çıkpadıbı.* “Yani uçsuz bucaksız [ekin], dört-beş gün içinde hepsi birden olgunlaşmıştı.” TA/193; *Bir zamattın ortosunda birin uzatıp, birin tosup aldım.* “Aynı anın içinde birini yolcu edip, birini karşıladım.” TA/942; *Köz açıp cumgandın ortosunda, col baştap aldıda ketip bara catkan Daniyardı biz kuup ötöbüz.* “Göz açıp kapayınca kadar, önde giden Daniyar’ı biz kovalayıp geçiyoruz.” C/188.

-11. İT + sıh + E + İT + sıh

Tırmaktay kezimden tartıp mına uşul karıgan küñümö çeyin senin demiñ menen, senin küçüñ menen turmuştun neçen neçen belin aşıp, ömür sürüp kele catam. “Küçüklüğümden bu yaşlanmış günüme kadar, senin kudretinle, senin gücünle, hayatın nice nice belini aşıp ömür sürdüm.” TA/813.

-12. STm + sıh

Uşul küngö çeyin bul süröttü eç bir körgözmölörgö da bergen cokmun. “Şu güne kadar bu resmi hiçbir sergiye de vermedim.” C/4; *Uşul minuttan tartıp, cañı turmuş soguş turmuşu baştalbadı...* “Şu dakikadan itibaren yeni hayat savaş hayatı başlamadı mı?” TA/189.

-13. STm + zbh

Kiyinki kündördö oylogonum ele uşul. “Son günlerde tek düşündüğüm bu.” TA/26; *Tak oşol ubakıta, köçödöğü uyulgup catkan çañdın içinen bir atçan çıga keldi.* “Tam o sırada, sokaktaki buram buram yükselen tozun içinden bir atlı çıkageldi.” TS/18; *Bul tünü terekter calbırak küüp catti.* “Bu gece kavaklar yaprak döktü.” BB/2; *Kuda kaalasa al da bir-eki ayda üygö kaytıp kalar.* “Allah izin verirse o da bir iki ayda eve döner.” C/422; *Kalganın [biz] kelerki cazda bütürörbüz.* “Kalanını gelecek ilkbaharda bitiririz.” TA/159.

-14. ZT + E

Emne kılarımdı bilbey, ayıldın sırtına çeyin atçandardın artınan cügürüp oturup, alardın raz’ezddi közdöy emes, stantsiyaga ketçü çoñ colgo tüşköñün körgöndö gana canım tıncıdı. “Ne yapacağımı bilemeden köyün dışına kadar atlıların peşinden koşturup onların [yol] ayrımına doğru değil, istasyona giden büyük yola girdiklerini görünce rahatladım.” C/510; *Kıyışpas dos boluşkanda da alar mintip cakındaşkan emes.* “[Birbirine] kıymayan dost olduklarında da onlar böyle yakınlaşmış değillerdi.” TS/200; *Mina [men] erteñ da ayılga cönöymün.* “İşte [ben] yarın da köye gideceğim.” C/2; *Ertesi da Aliman eç caka çıkkan cok.* “Ertesi gün de Aliman hiçbir yere çıkmadı.” TA/745; *Kañtarılğan attın basmayılın, al öçü bar nemedey bulkup tarttı ele, at teñselip ordunan kozgolup ketti.* “Bağlanan atın kolanını, o kini var kişi gibi sert çekmişti ki, at sarsılıp yerinden oynadı.” TS/51; *Daniyarga cardamdaşayın dep umtulдум elem: -Tur narı! -dedi al zaarduu kirkirep.* “Daniyar’a yardım edeyim diye yeltenmişim ki: ‘Çekil öteye!’ dedi o hiddetle hırıldayıp.” C/227.

-15. ŞYC

Alimandın körör künün oylosom, andan beter caman bolom. “Aliman’ın göreceği günü düşündüğümde, daha da beter fenalaşıyorum.” TA/865; *Kırmandagı*

samanga catayın dep kelsem, Daniyar uşul cerde eken. “Harmandaki samana yatayım diye geldiğimde, Daniyar oradaymış.” C/106; *Kün çıgarda közümdü açsam, Subankulum canımda cok.* “Güneş doğarken gözümü açsam [açtığımda] Subankulum yanımda yok.” TA/67; *Kiyim keçem tutaş suu, kalçıldap cetip barsam, doktor cañı kelgen caş bala eken.* “Üstüm başım tamamen su, titreyip yetişip vardığımda, doktor yeni gelmiş genç bir çocukmuş.” TA/957; *Kepiletten çoçup ketip, başımdı öydö kılsam, eşikti açıp, Aliman kirip keke catkan eken.* “Aniden ürküp başımı yukarı kaldırdığımda kapıyı açıp Aliman giriyormuş.” TA/769.

-16. ZYC

Köynöktü suuga alıp barıp cuudu. “Gömleği suya götürüp yıkadı.” C/320; *Askerlerdi bir kün ötüp cönötöt eken.* “Askerleri bir gün geçtikten sonra gönderiyorlarmış.” TA/229; *Kanımgül bir çaka suu alıp kayra kelgende, küyöösü bayagı ele keyipte mostoyup, salıñkı oor başın alakanı menen süyöp, kiyizdin üstündö cambaştap catıptır.* “Kanımgül bir kova su alıp geri geldiğinde kocası deminki ahvalde somurtup, salınmış ağır başını avucuyla destekleyip, keçenin üstünde yan yatıyordu.” TS/48; *Sabırbek aga çaap barganda, narı caktan dağı kıykırık çıktı: -Oy murap, suu cok! Suu kana!* “Sabırbek ona koşup varınca öte taraftan da ses çıktı: Ey mirab, su yok! Su nerede!” TS/167; *Kartayganda bala-çakaga şümşük körünmöy boldum go!* “Yaşlandığımda çoluk çocuğa kepaze görünür oldum galiba!” BB/101; *Baya küñü, ayılda el ayagı basılıp kalganda, Seyde tündöp İsmayıldın kirin cuudu.* “Geçen gün, köyde halkın ayağı kesilince Seyde bütün gece İsmail’in çamaşırını yıkadı.” BB/110.

Zaman Tümleci Açıklayıcıları ile Zaman Tümleçlerinin oluşturdukları yapılar:

-1. ZT Aç (C+zbh) + [ZT]

...bir küñü Kayındıdağı agaları col cürüp kelip kalgan eken, [oşondo] ırızılığımdı berem dep, alarga oyumdu tüşündürdüm. “...bir gün Kayındı’daki ağabeyleri yol geçerken uğradıklarında, [o zaman] rızamı veririm diye onlara düşüncemi anlattım.” TA/717; *Bıyıl orok malında uşul arada çurkap cürgön eken, [oşondo] [men] Alimanga okşoşturup taanıdım.* “Bu yıl orak zamanında burada koşturuyordu, [o zaman] [ben] Alimana benzetip tanıdım.” TA/966; *Tün karañgısın silkintip, oşondogu aykırganıñ: “Tokto! Tokto! Cüzükaralar!” -dep, uşunday bir*

zaarduu kıykırdıñ eleñ, [oşondo] [men] uykuga ketip bara catkan cerimden selt etip, oygondum. “Gece karanlığını titretip o zamanki bağırışın ‘Dur! Dur! Yüzü karalar!’ diye, öyle bir üzüntüyle bağırdığında, [o zaman] [ben] uyuklamaya başladığım yerimden irkilip, uyanmışım.” TA/524.

-2. ZT Aç (ZYC)+ZT

Soguş çıkan sayın, ar kaçan kulagı ukkandarına karmaşpagıla, kan tökküçö akıl toktotkula dep aytam. “Her savaş çıktığında her zaman kulağı duyanlara savaşmayın, kan dökmektense akıl yürütün diye söylerim.” TA/411; *Sen bul cerge kelgen sayın, ar kaçan başkaça bolup kelçüsüñ.* “Sen buraya her geldiğinde her seferinde farklı olup gelirdin.” TA/342.

-3. ZT Aç (C+E) + ZT

Çakaların kötörüp minday bastı ele, aňğıça narı Totoylorduku caktan kıykırıp ıylagan ündör çıktı. “Kovalarını kaldırıp şöyle yürümüştü ki o sırada ötede Totoylorun taraftan bağırp ağlayan sesler çıktı.” BB/269.

-4. ZT Aç (ZYC+E)+...+ZT

“Beş-Taş” kolhozunda sugat çapçandatıp kelgende gana, aga oşondo barıp kamınısat. “Beş-Taş kolhozunda sulama [işi] ancak kapıya gelip çatığında ona o zaman gidip hazırlanıyorlar.” TS/103.

-5. ZT Aç (ŞYC)+...+ZT

Kantem desem, sen oşondo: ‘Oylon, Tolgonay, tereñirek oylon. İçiñdi keñ sal, düynönü keñ körgün, kuru namıs, tayız akıl bolbo’ degensiñ. “Nasıl yaparım dediğimde sen o zaman ‘Düşün Tolgonay derin düşün. İçini geniş tut, dünyayı geniş gör, boş namuslu, sığ akıllı olma’ demiştin.” TA/814.

-6. ZT Aç (ŞYC) + ZT

Bul kanday bolup ketti, demek Subankuldu da alıp ketet turbaybı, anda kanttik dep cürsöm, bir күнү çın ele askerge alınıuga povestka keliptir. “Bu nasıl olur demek Subankul’u da götürecekler, o zaman ne yaparız derken, bir gün gerçekten de askere alınması için çağırılı gelmiş.” TA/264; *Alimandın koştışkonun azır estesem, azır*

canımdı sadağa çapkım kelet. “Aliman’ın vedalaşmasını şimdi hatırladığımda, şimdi canımı yerden yere vurmak isterim.” TA/228.

-7. ZT Aç (ZYC) + ZT

Bir topko çeyin arsar cürüp, kişin bul iş esinen çıgıp ketkensidi. “Bir vakite kadar şaşkın gezip sonra bu iş aklından çıkmış gibi oldu.” TA/750.

-8. ZT Aç (ZYC)+...+ZT

Ülpüldögön tünkü şokumda salkın tartıp, cer sen dağı oşondo biz menen koşulup cırgap cattıñ. “Yumuşak gece gürültüsünde serinlik basıp yer, sen de o zaman bizimle beraber mutlu oldun.” TA/56.

-9. ZT + ZT Aç (BÖ)

Bul kepti, men mına azır, zaman tınçtanıp, aradan kaç mezgil ötüp, aytıp oturam. “Bu sözü, ben şimdi, zaman sakinleşince aradan kaç zaman geçince söylüyorum.” TA/444.

-10. ZT + ZT Aç (İT+zbh)

Kişiñireek, balanı uyku arasında beşikke tañdı. “Biraz sonra çocuğu uyku arasında beşiğe bağladı.” BB/299.

-11. ZT+...+ZT Aç (İ+zbh)

Kattı okuy elekte ele anda emneler cazılğanın men kün murun bile turganmın. “Mektubu okumadan onda neler yazdığını ben önceden bilirdim.” C/80.

-12. ZT+...+ZT Aç (ZYC+ZYC)

Oşol kündörü Aliman keç kireri menen ele ketip, el tegiz catkança sırtta cürçü. “O günlerde Aliman akşam olur olmaz gidip millet yatana kadar dışarıda gezerdi.” TA/753.

-13. ZT + ZT Aç (ZYC)

Ar ubakıtta, kat koluna tiyeri menen Camiylanın beti albıra tüşüp, al anı demin toktoto albay, şaşılıp okuy baştayt. “Her zaman mektup eline geçer geçmez Cemile’nin yüzü kızarıverir, o onu heyecanla acele edip okumaya başlar.” C/91; *Ertesi [künü] tañ*

azandan turup, Seyde biltırkı kırmandardın orduna cönöyt. “Ertesi [gün] seher vakti kalkıp, Seyde bıldırkı harman yerine gidiyor.” BB/220; *Kasım cönöp ketkenden kiyin, köp keçikpey, Maysalbekten kat kelgen.* “Kasım gittikten sonra, çok geçmeden, Maysalbek’ten mektup gelmişti.” TA/252.

-14. ZT + ZT Aç (ST+zbh)

Sabaktan kiyinki boş ubakıtta köp uçurda bayagı suu boyundagı car üstünö barıp cürdüm. “Dersten sonra boş vakitte çoğu zaman eski su boyundaki yar üstüne giderdim.” C/490.

-15. ZT + ZT Aç (İ+zbh)

Kiyinki künü tüştö askerleri stantsiyaga cönötüp kalgan eken. “Sonraki gün öğlen askerleri istasyona göndermişler.” TA/235; *Erteñ menen erte Seyde adatınça suuga cönödü.* “Sabahleyin erkenden Seyde her zamanki gibi suya yürüdü.” BB/266; *Ertesi bagımdatta ayıldan attanıp, voenkomatka cönöp kaldık.* “Ertesi [gün] şafak sökerken köyden atlara binerek sevk yerine yola çıktık.” TA/209... *Seyde otun kötörüp kelgende dayıma atasının eski fufaykesin süyröltö kiygen, mañday tişi ketik, Totoydun ortonçu balası anın astınan çıgat.* “Seyde odun getirdiğinde her zaman babasının eski montunu sürüyerek giyen, ön dişleri gitmiş, Totoy’un ortanca oğlu onun önünden çıkar.” BB/103.

4.2.2. Kip

“*Ek fiilin, dolayısıyla yüklem fiilinin ya da tümleçleriyle birlikte yüklem fiilinin üzerine gelen kip ekleri anlatım tarzının ne olduğunu gösterir. Aslında eski er- fiilinin geniş zaman (er-ür), bilinen geçmiş zaman (er-t-i), öğrenilen geçmiş zaman (er-miş) ve şart (er-ser) çekiminden ibaret olan bu ekler; bildirme, hikâye, rivayet ve şart anlatımını yerine getirir.*”³³⁹

Kırgızcada ek fiil ele, bolcu ve boldu şekilleri hikâye çekiminde kullanılır.

³³⁹ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 135.

1. Geniş zaman (bildirme) kipi /-Ø/

STT'nde, yerini tamamen işaretsiz /Ø/ morfeme bırakmış olan isim-fiilin muzari kipi (+er-ür>+ø-ø), mesajın haberleşme faaliyetinin geçtiği zaman kesiminin merkez alınarak yorumlanmasını gerektirir ve vericinin mesajına konu olan hadiselerin şuurunda olduğu ifadesini taşır.”³⁴⁰

...kolhoz **başalaman-ø-ø+ø**. “...kolhoz karışık.” TS/129; *Bugün anın alda kaday türü* **başkaca+ø-ø+ø**. “Bugün onun hâli başkaca.” BB/208; *Büt denem dürküröp süyündü-ø-ø-m*. “Bütün vücudum titreyip sevindim.” C/460; *Al anın canına otura kaldı da, moyun-başın sılap, ayagansıp erkeletti-ø-ø+ø*. “O onun yanına otura kaldı da, boyun[unu] başını sıvazlayıp, acıyormuşcasına şımarttı.” TS/286; *Ülpüldögön tünkü şokumda salkın tartıp, cer sen dağı oşondo biz menen koşulup cırgap cattı-ø+ø+ñ*. “Yumuşak gece gürültüsünde serinlik basıp yer sen de o zaman bizimle beraber mutlu oldun.” TA/56.

2. Görülen / bilinen zaman (hikâye) kipi /ele/, /eken/

Efrasiyap Gemalmaz, Standart Türkiye Türkçesinde, “İsim-fiilin hikâye (+er-ti>+i-di +di) ve rivâyet (+er-miş> i-miş +ø-mış) kipleri haberleşme faaliyetinin geçtiği zaman kesimine göre geçmişte bir merkez alındığını gösterir. Hikâye kipinde verici muzari kipinde olduğu gibi yine mesajına konu olan hadiselerin şuurundadır”³⁴¹ demektedir. Kırgızcada -er fiili ile bu fiile gelen hikâye ve rivayet kipleri kaynaşmış durumdadır. ‘Ele’ şeklinin hikâye kipi olarak kullanılmasının yanında, duruma göre ‘eken’ şeklinin de bazen hikâye bildirme görevinde kullanıldığı görülmektedir. Eken şeklinin rivayet veya hikâye kipi olduğunu bağlamdan çıkarabiliriz.

Anın atka minişi başkaça ele. “Onun ata binişi başkaca idi.” TS/19; *[Alar] dale askerge cönöp catkan ele*. “[Onlar] hâlâ askere gidiyorlardı.” BB/65; *Baydakem taldarın butap turçu ele*. “Baydakem söğüdleri budardı.” BB/128; *Ayal degen kaçan araba aydaçu ele?* “Kadın dediğin ne zaman araba sürmüş idi?” C/31; *Maysalbektin kattarı üç burçtuk bolçu ele*. “Maysalbek’in mektupları üç köşeli olurdu.” TA/566; *Seyde İsmayılga cetkirüü üçün cargılçakka talkan tartıp oturat ele*. “Seyde İsmail’e götürmek için el değirmenine kavut çektirip oturuyordu.” BB/73; *Kasım kombaynin*

³⁴⁰ Gemalmaz, s. 145.

³⁴¹ Gemalmaz, s. 145.

közdöy ketip bara catat ele. “Kasım biçerdövere doğru gidiyordu.” TA/112; ...[men] ortonçum Maysalbegim menen *köbürök sıymiktanaar elem.* “...[ben] ortancam Maysalbek'im ile pek gururlanırdım.” TA/104; *Anı elge aytuuga da bolbos ele.* “Onu millete söylemek de olmazdı.” C/526; *Antkeni başkalar tügül, canımday körgön öz enem da munun maanisin tüşünbös ele.* “Çünkü başkaları değil, canım gibi gördüğüm öz annem de bunun manasını anlamazdı.” C/526... *Kamıttarı kaysı ele?* “Hamut takımları hangisi idi?” C/160; *Bular, men başta körbögön kandaydır cañı ukmuştay baktıluu kişiler ele!* “Bunlar, benim başta görmediğim yeni oğlanüstü mutlu insanlardı!” C/366; *Boyu ösköndö kimgе tirek boloor ele?* “Boyu uzayınca kime direk olacaktır?” BB/131; *Sabırbek arıktı boyloy [attı] bastırıp kele catkan eken.* “Sabırbek ark boyunca [atını] yürütüp geliyordu.” TS/296; *Anda da karekteri balbildap, canağı erkelete karagan köz karaşı öçö elek eken.* “O sırada da gözleri alevlenip, demin nazlatarak bakan bakışı sönmemişti.” BB/157; *Kün buzulup turgan eken.* “Hava bozulmuş idi.” BB/261; *Bizdin canıbizga kampaçı da, başkalar da cügürüp kelişken eken.* “Bizim yanımıza ambar müdürü de, başkaları da koşarak gelmişlerdi.” C/219

‘*Bolçu*’ yapısının da bütüncede hikâye kipi olarak kullanıldığı görülmüştür:

Selsovetin çabarmanı da uşul kişi bolçu. “Köy sovetinin habercisi de şu kişi idi.” BB/180.

3. Öğrenilen / duyulan zaman (rivayet) kipi /eken/ /imiş/

*Vericinin mesaja konu olan bilgiyi bir başkasından öğrenip aktardığı ya da sonradan farketdiği, bazen de inanılır bumadığı anlamı taşır.*³⁴²

Kolgo cumşak bir nesre urundu. Baştıktığı et eken. “Ele yumuşak bir şey değdi. Torbadaki et imiş.” BB/306-BB/307; *Karasam-Camiyla eken.* “Baktığımda [gelen] Cemile imiş.” C/409; *Al künü biz ayılga kaytıp keldik, antkeni, askerlerdi bir kün ötüp cönötöt eken deşti.* “O günü biz köye döndük, çünkü, askerleri bir gün geçtikten sonra gönderiyorlarmış dediler.” TA/229; *Aytor ak tilek kandaydır bolbosun köptün tilegine üzöngülöşüp, cerde kalbayt eken go dedim/ men içimden.* “Kısacası ak dilek nasıl olsa çoğunluğun dilekleriyle yoğunlaşıp yerde kalmıyormuş dedim ben içimden.” TA/151; *Soguşka ketet ekenbiz da!* “Savaşa gidecekmişiz de!” TA/175; *[Al] cap-caş orus cigit*

³⁴² Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 136.

eken. “[O] gepgenç bir Rus yiğitmiş.” TA/182; *[Al] cön ele aytıp berçü comok emes eken.* “[O] öylesine anlatılacak masal değil imiş.” TA/36; *Sarı-Cayıktagi kazaktardan imiş degen kañırt sözdörgö ança işengen emes elem.* “Sarı-Cayık’taki Kazaklardanmış diye söylenen sözlere çok da inanmamıştım.” TA/464; *Ata imiş...* “Baba imiş...” C/37

Bütüncede tespit edilen bazı fiiller bildirme kipinde oldukları hâlde bu fiiller Türkiye Türkçesinde haber kipli veya rivayet kipli fiillere denk gelmektedir:

Turmuşuñar tıñ, erkek balañ bar, kayneneñ menen ıntımtıusuñ: armansız elesiñ go! -dep aytışçu. “Yaşantınız düzgün, erkek çocuğun var, kaynananla anlaşıyorsun derdin yok yani!” diye söylerlerdi.” TS/36; *Baarı öz ordunda, sugatçılarga kündüz ele tapşıрма berilip, alardın ar kimisine cer bölüştürülgön.* “Her şey yerli yerinde, sugatçılara gündüzden görevleri verilip, onların her birine yer bölüştürülmüştü.” TS/160; *Sabırbekti köpürönün çetine ıktatıp, anı suuga türtmök.* “Sabırbek’i köprünün kenarına sıkıştırıp onu suya dürtecekti.” TS/197.

4. Şart kipi /-sA/

Bol- fiiline /-sA/ şart eki eklenerek yapılır:

Eger biröo tiygen bolso- [sen] ayt. “Eğer biri dokunduysa [sen] söyle.” C/387; *Ismayıl cönün sinap, çekmelep cürgön bolso, [al] uşintet bele?* “İsmail[in] durumunu araştırıp, soruşturuyor olsaydı, [o] öyle mi yapardı?” BB/146; *Den-sooluk bolso, iştegege emne cetsin.* “Sağlık olursa çalışmak gibisi var mı!” TA/97

4.2.3. Şahıs Ekleri

*“Şahıs ekleri çekimli fiillerde hareketi yapan veya olan şahsı ifade eden eklerdir.”*³⁴³

-1. Birinci tip şahıs ekleri

Görülen uzak geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman ve adet edilen geçmiş zaman; birleşik şimdiki zaman, basit şimdiki zaman, kesin gelecek zaman ve istek kipinin çekiminde kullanılır:

³⁴³ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul 1999, s. 282.

Birinci teklik şahıs eki: /+mIn/, /+mUn/

[Men] ertesi saga kelip **ıylagan-min**... “[Ben] ertesi gün sana gelip ağlamıştım...” TA/757; ...emne üçündür oşondo **oylo-bo-ptur-mun**. “...nedendir o anda düşünmemişim.” C/488; Çını, anı kuup oyloodon **korkçu-mun**. “Doğrusu, onu düşünmekten korkardım.” C/340; ...sogušta bolgon okuyalardı **uga-min** go. “...savaşta olan olayları dinlerim.” C/148; ...men kiyligişip **ketçü-mün**. “...ben karışırırdım.” C/26; Too etektep kelip **kalıptur-min**. “Dağ eteğine kadar gelmişim.” TA/455; Mina erteñ da ayılga **cönöy-mün**. “İşte yarın da köye gideceğim.” C/2.

Bütüncede /+GAn/, /+A/, eklerini alan filimsilere I. tip, I. tekil şahıs eki geldiğinde iradi olarak şahıs ekinin son iki sesi düşürülür. Bunda II. tip I. tekil şahıs ekinin etkisinin olduğunu da söyleyebiliriz:

Ayıl arasındaki cigitter, özgöçö frontton kaytıp kelgender, Camiylaga kızığıp, tiyişip cürgöndörün alda neçe **baykaga-m** (<bayka-gan-min). “Köydeki yiğitler[in], özellikle cepheden dönüp gelenler[in], Cemile’ye merak salıp sataştıklarını defalarca görmüştüm.” C/63; Bıyakka cönörümdö kelinçegiñe kat caz, öz kolum menen özünö tapşırayın dep, kat cazdırıp **alga-m** (<al-gan-min). “Bu tarafa döneceğim zaman hanımına mektup yaz, kendi ellerimle kendisine teslim edeyim diye mektup yazdırmıştım.” C/423C; Men dagı seni alda kaçandan beri **süygö-m** (<süy-gön-mün), ömürümdö körböşöm da, okopto catıp seni **oylogo-m** (oylo-gon-mun)! “Ben de seni uzun zamandan beri seviyorum, ömrümde görmediğim hâlde siperde yattığımda seni düşündüm!” C/470; Men emne başkalardan kem **bekem** (<beken+min)... “Ben ne başkalardan eksik miyim?” BB/77; İsmayıldan emi ayrılrat **ekem** (<eken+min)! “İsmail’den şimdi ayrılırım!” BB/193; Men dele üç cüz litr **ala-m** (<al-a-min). “Ben de üç yüz litre [su] alıyorum.” TS/96.

İkinci teklik şahıs eki: /+sIn/, nezaket şekli: /+sIz/, /+sUz/

Emne ele meni erçip, **añdıp kalgan-sıñ**. “Ne diye benim peşimden gelip takip ediyorsun.” TA/902; Ubal-soobun kantem dep, **ıylaçu-suñ**. “Vebalini nasıl ederim diye, ağlardın.” TA/703; **Kayda bekitip cürö-süñ** anı? “Nerede gizliyorsun onu?” BB/143; Bağıñ **açıl-sın**. “Bahtın açılsın.” TA/742; Çaçıñ ösüp, cüdöp da **kalıptur-sıñ** go özüñ. “Saçın uzayıp perişan da olmuşsun kendin.” C/37; Siz tüşüñböy ele **ayta bere-siz** da! “Siz anlamadan konuşursunuz da!” C/96.

Üçüncü teklik şahıs eki: /+ø/

Neçen kılımdar adamdın baskan izine zar bolup, een catkan zamanım da bolgon-ø. “Nice asırlardır insan ayagının izine müştak olup, sahipsiz yatan zamaim da olmuştur.” TA/410; *[Al] köynögün da salkındatıp, suuga sıgıp keliptir-ø.* “[Al] gömleğini de serinletip, suya sıkıp gelmiş.” C/446; *...özüm da traptan koşo kulap tüşsöm degen oylor ketçü-ø.* “...kendim de köprüden birlikte düşsem denen (tarzında) düşünceler [aklıma] gelirdi.” C/169; *El kün köröt-ø.* “Halk gün görür.” TA/674; *Orus kelinder frontto erkekçe miltık atıp cüröt-ø.* “Rus gelinler cephede erkek gibi silah atıyorlar.” BB/141.

Birinci çokluk şahıs eki: /+BIz/

...kanday armanduu cerde kütüp turganıbizdı oyloboptur-buz. “...nasıl kutsal, nasıl hüznü bir yerde beklediğimizi düşünmemişiz.” TA/610; *Oşol tañ ertelerin saga teñ ortok bolup biz toşçu-buz.* “O şafak vakitlerini sana denk ortak olup biz karşılardık.” TA/40; *Baydalını küzdö uguza-bız.* “Baydalı’yı güzün duyururuz.” BB/272; *Biz körünö bolboso da, közü cökto Daniyardın münözünö külö turgan-bız.* “Biz gözü önünde (yüzüne karşı) olmasa da, arkasından Daniyar’ın karakterine gülerdik.” C/141; *Mına, eki üyübüz okşoşup, ce ölüü, ce tirüü darekteri cok otura-bız!* “İşte iki eviz benzeşip ya ölü ya diri haberleri yok oturuyoruz!” BB/134.

İkinci çokluk şahıs eki: /+sIñAr/ (< sIñ+ñAr < sIñ+IAr) / nezaket şekli: /+sIz+dAr/ (< sIz+IAr)

Bilbey ele kıykıra bere-siñer da! “Bilmeden bağıriyorsunuz da!” BB/96; *İzdeşpey tabışkan-siñar go!* “Aramadan buluşmuşsunuz galiba!” C/161; *Balkim, alıska çabıttap uçar-siñar...* “Belki, uzağa hızla uçacaksınız.” C/535; *Uşunu oyloboy-suñar-bı?* “Bunu düşündünüz mü?” TA/491; *Siler üydö oturup kat cok dep boşoy-suñar!* “Sizler evde oturup mektup yok deyip gevşiyorsunuz.” BB/141.

Üçüncü çokluk şahıs eki: /+ş/

Kana, [alar] [anı] dagı emne dep makta-ş-ptır! “Hani, [onlar] [onu] daha ne deyip övmüşler!” TS/147; *Ar kimisi öz coldorun coldop kalı-ş-kan.* “Her biri kendi yollarını seçmişler.” TA/99; *Al eköo muraptardın kursunda birge oku-ş-kan.* “O ikisi mirapların kursunda birlikte okumuşlardı.” TS/123; *Alar eginderin üç sıyra, beş sıyra*

sugarıp bütü-ş-kön. “Onlar ekinlerini üç defa, beş defa sulayıp bitirmişlerdi.” TS/217; ...*ce çaştıktın ıratın körböy, ce düynönün ıratın körböy ketip bara catı-ş-at!* “...gençliğin rahatını görmeden de, dünyanın rahatını görmeden de gidiyorlar.” BB/67; *Karı-caşı debey, büt ayl çuulap, çapkılaşıp cürü-ş-öt*. “Yaşlı genç demeden, bütün köy uğuldaşıp, koşuşup yürüyorlar.” TA/73; *Men gana emes, uzun şıyrak boz toodaktar da bir nersedan çoçugan öñdüü elteñdeşip, çiy aralap koktuga çaşını-ş-tı*. “Ben değil sadece uzun baldır boz toy kuşları da bir şeyden ürkmüş gibi bakınarak, otları aralayıp çukura saklandılar.” C/445.

-2. İkinci tip şahıs ekli

Görülen geçmiş zaman ile şart kipinde kullanılır:

Birinci teklik şahıs eki: /+m/

...*men süyüşkön eki çaştı kör-dü-m*. “...ben sevişen iki genci gördüm.” C/362; [Men] *raykomgo çeyin bar-dı-m*. “[Ben] il müdürlüğüne kadar vardım.” TA/485; *Keçinde cumuştan kiyin üygö kel-se-m*, Aliman çok. “Akşamleyin işten sonra eve geldiğimde, Aliman yok.” TA/841; *Anan töşöktö cat-sa-m da uydu kantip özüm közdöböyün!* “Sonra döşekte yatsam da ineği nasıl kendim gözlemeyeyim.” BB/27; *Silerdin ünüñördü men uk-tu-m*. “Sizlerin seslerinizi ben duydum.” TA/945.

İkinci teklik şahıs eki: /+ñ/, nezaket şekli: /+ñIz/, /+ñUz/

Kokuy kayaktığı coruktu başta-dı-ñ. “Aman nerdeki eylemi başladın.” TA/988; *Karatay, meenettin baarın cokko çıgard-ñ*. “Karatay emeklerin hepsini boşa çıkardın.” TS/107; ...*makul degen kelindi siz tuyıp salsa-ñuz, plan tolboyt*. “...kabul eden gelini siz tutarsanız, plan dolmaz.” C/33; *Baybiçe, Seyit turganda, çoçubay ele koyu-ñuz!* “Baybiçe, Seyit dururken (varken), korkmayın!” C/41; *Oy, Tokon ceñay, korkpo-ñuz*. “Oy, Tokon yenge, korkmayın.” TA/286; *Korkpoy ele koyu-ñuz*. “Korkmayınız.” TA/850.

Üçüncü teklik şahıs eki: /+ø/

Tokon, atan keldi-ø! “Tokon, atan geldi!” TS/22; *Seydeni bosogodon narı tamdın içine kötörö bardı-ø*. “Seyde’yi eşikten öteye, evin içine kucağında götürdü.” BB/37; *Attiñay, ketmenin kötörüp, Subankul kelse-ø kana*. “Ah, kazma küreğini alıp, Subankul gelse keşke.” TA/418; *Daniyar anı uktu-ø-bu*. “Daniyar onu duydu mu?” C/234.

Birinci çokluk şahıs eki: /+k/

Ceñiştüü kelse-k tilek oşondo. “Zaferle dönsek dileğimiz ondadır.” TA/253; **Cakşılığın kördü-k**. “İyiliğini gördük.” TA/234; ...*sagınışkan eki tolkun koşulğanday, ezilişip, kuçaktaşıp körüştü-k*. “...özlem dolu iki dalga birleşmiş gibi, öpüşüp, kucaklaşıp görüştük.” TA/622; **Çarbakka kelse-k**, ögüzdör sokonu süyrögön boydon, alda kaçan arıktı ceektep ottop cürüşüptür. “Bahçeye geldiğimizde, öküzler sabanı sürüklemiş şekilde, çoktan ark boyunda, otluyorlardı.” TA/684; **Cetişpey kalsa-k**, azabın özüñör ele tartasıñar. “Yetişemezsek zorluğunu kendiniz çekersiniz.” TA/179

İkinci çokluk şahıs eki: /+ñAr/ (< ñ+nar<ñ+lar), nezaket şekli: /+ñIzdAr/ (ñ+ñIz+dAr < ñ+ñIz+lAr)

Men amanmın dep bir ooz ele çiyip koyso-ñor, oşo da bizge çoñ kanimet... “Ben sağ salimim deyip bir ağız çizerseniz, o da bize büyük ganimettir.” C/88; ...*bir gana colu kölökösün körsötüp koyso-ñor!* “...sadece bir kez gölgesini göstersoniz.” TA/390.

Üçüncü çokluk şahıs eki: /+ş/

Kırgızcada üçüncü çoğul şahıs ekleri fiilimsi eklerinden önce gelmektedir:

Bir top öktöm kelinder anı coldon karmap alı-ş-tı. “Birkaç cesur gelinler onu yoldan yakaladılar.” TA/112; *Kasım menen Aliman col arbırtıp, ozunup kel-iş-ti*. TA/236 *Añgiça, taştarga bekine kalgan eki soldat, kamıştı aralata ok atıp kalı-ş-tı*. “Aniden, taşlara saklanan iki asker, kamışı gezdire kurşun attılar.” BB/324.

-3. Üçüncü tip şahıs ekleri

Kırgızcada bu ekler, emir, istek kipinde kullanılır.

Birinci tekil şahıs eki: /+yIn/, /+yUn/, /+AyIn /, /+Oyun/

Anda men da koşo bar-ayın. “O zaman ben de beraber varayım.” TA/900; *Dalisti salkındatıp şıpırıp koy-oyun*. “Sediri serinletip süpüreyim.” TA/856; *Men estelikke saktap koy-oyun...* “Ben hatıra olarak saklıyacağım...” C/417; *[Men] bar-ayın*. “[Ben] varayım.” TA/835.

İkinci tekil şahıs eki: /+ø/, /+GIIn/, nezaket şekli: /+(I)ñIz/

Bar-ø emi, balan ıylap catkandır... “Git şimdi, çocuğun ağlıyordur...” BB/164; **Ket+kin** bizdin ayıldan. “Git bizim köyden!” TA/819; **Bul cooptu koy-gun**. “Bu cevabı

bırak.” TS/96; *Sen ayt-kın*. “Sen söyle.” TA/1011; *Andan körö açığın ayt-ıñız*. “Ondan göre doğrusunu söyleyiniz.” BB/203; *Novosibirden ciberiptir, beri bas-ıñız!* “Novosibirden göndermiş, beri yürüyün!” TA/286; *Üyüñüzgö bara ber-iniz*. “Evinize gide bilirsiniz.” TA/793; *Suu cetpeyt, kokuy suu ber-ø!* “Su yetmiyor, aman su ver!” TS/90; *Keçir-gin bozdop ıylaganıbizdı*. “Bağışla hıçkırarak ağlamamızı.” TA/626.

Üçüncü teklik şahıs eki: /+sIn/

...[al] *seni mekemege tez kel-sin dep çakırıp catat!* “...[o] seni daireye tez gelsin diye çağırıyor!” BB/182; *Aliman bar-sın*. “Aliman gitsin.” TA/292; *Etegiñ kögör-sün*. “Eteğin yeşersin.” TA/742; *Caman körsö kör-sün*. “Kızarsa kızsın.” TA/912.

Birinci çokluk şahıs eki: /+AlI/, /+OlU/, /+AlIk/, /+OlUk/

[Biz] *öz turmuşubuzdu kör-ölü*. “[Biz] kendi kendi hayatımıza bakalım.” TA/697; [Biz] *üygö ket-eli*. “[Biz] eve gidelim.” C/434; *Ce cañı köçögö kayrıla ket-eli-bi?* “Yoksa yeni sokağa uğrayalım mı?” TA/152.

İkinci çokluk şahıs eki: /+GIIA/, /+GULA/, nezaket şekli: /+(I)ñIzdAr/, /+(U)ñUzdAr/

...*maga suu cetpeyt, suu ber-gile*. “...bana su yetmiyor, su verin.” TS/99; *Ket-kile azır...* “[Siz] Gidin şimdi.” TS/269; *Tüş-külö!* “İnin!” TA/79.

Üçüncü çokluk şahıs eki: /+ş+sIn/, /+ş+sUn/

...*anı özdörü aytı-ş-sın*. “...onu kendileri söylesinler.” TS/88; *Özdörünçö üç araba bir brigad bolup, stansaga kattay beri-ş-sın*. “Kendi aralarında üç araba bir ekip olarak, istasyona gitsin gelsinler.” C/43; [Alar] *toktolboston raykomgo cönö-ş-sün*. “[Onlar] beklemeden raykoma gitsinler.” TA/184.

Oy, men *aytpay cürdü-m bele-m!* “Oy, ben söylemiyor muydum?” C/506; *Ay carığında orok tartabız dep, Subankul eköübüz kalıp kalbadı-k bele-k*. “Ay ışığında ekin biçeceğiz diye, Subankul’la ikimiz kalmamış mıydık?” TA/48

BEŞİNCİ BÖLÜM

CÜMLE DIŞI ÖGELER

“Cümle dışı ögeler cümlelerin ifade ettiği yargıda değişiklik yapmaz; sadece konuşucunun yargı hakkındaki tutum ve düşüncelerini gösterir. Cümlelerin diğer cümlelerle nasıl irtibatlandırıldığını gösteren cümle bağlaçları, kimin muhatap alındığını gösteren hitap blokları, cümlede belirtilen yargının konuşmacı tarafından nasıl karşılandığını gösteren cümle sonu edatları ve ara cümleler bunları teşkil eder.”³⁴⁴

5.1. CÜMLE BAŞI EDATLARI

“Başında bulundukları cümleyi kendisinden önce gelen veya kendisinden sonra gelen cümleye veya cümlelere çeşitli görevler ile bağlayan kelimeler.”³⁴⁵

5.1.1. Açıklama, örneklendirme, özetleme edatları

1. Aytör “yani”

Aytör, bir künü karasam, karala-torala bolup Canbolotum velosiped cetelep kalıptır. “Yani, bir günü baktığımda, kara-toz olup, Canbolot’um bisiklet sürüyordu.” TA/983; **Aytör**, ertebi-keçpi, akırı bir künü al ugulat da, Tolgonay. “Yani, er ya da geç[olsa da], sonunda bir gün o duyulur da, Tolgonay.” TA/14; **Aytör**, mına uşunday süyünüçtüü imiş sözdör! “Yani, işte bunun gibi sevinçliymiş sözler.” TA/607; **Aytör**, soguşta salgılaşıp catkan er bülölördün oor tüyşügü bizdin moynubuzda kalgan. “Kısacası savaşta vuruşan yetişkin erkeklerin ağır işi bizim boynumuza kalmıştı.” C/16.

2. Albette “elbette”

Albette, siler bul süröttö Daniyar menen Camiyla tartılğanın daroo ele sezgen çıgarsıñar. “Elbette, siz bu resimde Daniyarla Cemile’nin çizildiğini hemen hissetmiş olabilirsiniz.” C/540.

³⁴⁴ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 141.

³⁴⁵ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara, 1992, s. 32.

3. Iras “doğru, evet”

Irak, Tolgonay, *soguştı ceñgen kındö da, anın küyütü kubançınan az bolboyt turbaybı*. “Doğru, Tolgonay, zafer olduğu günde da, onun üzüntüsü sevincinden az olmuyormuş.” TA/594; **Irak**, *sugat işi kolhozdo ötö caman abalda, birok aga kim ayıptuu?* “Doğru, sulama işi kolhozdo çok kötü hâlde, fakat ona kim suçlu?” TS/68; **Irak**, Tolgonay, *oşol torgoy silerdin torgoyuñar bolçu*. “Doğru, Tolgonay o tarla kuşu sizin tarla kuşunuz idi” TA/45.

4. Mina “işte”

Mina *uşul eçtekege toktolbos küştöy demitip, Camıyla Daniyarga şıbırıp cattı*. “İşte hiçbir şey durduramayan güç gibi cesaretle, Cemile Daniyar’a fısıldıyordu.” C/461; **Mina** *uşunday bolmok ekenbiz da!* “İşte böyle olacaktı demek!” TS/210.

5. Ooba “evet”

Ooba, *muraptın özünö tiyeşelüü mildetteri bar*. “Evet, mirabın kendine ait görevleri var.” TS/67; **Ooba**, *balkim, bul balalık kezdegi menin eñtaza, nariste süyüüm bolgon çıgar!* “Evet, beklim, bu çocukluk çağımdaki benim en temiz, masum sevgim olmuştur!” C/502; **Ooba**, *Maysalbektin atı öçkön çok*. “Evet, Maysalbek’in adı unutulmadı.” TA/581.

6. Körsö “meğer”

Körsö, *iş başkaça turbaybı*. “Meğer, iş başka imiş.” TA/808; **Körsö** *anda bala ekenmin*. “Meğer o zaman çocukmuşum” C/377; **Körsö**, *al meni izdep cürüptür* “Meğer, o beni arıyormuş” C/410; **Körsö**, *men uşul uçurda, ceke ele Camıylalar menen koştospoy, özümün balalık çağım menen dağı koştosp catkan ekem*. “Meğer, ben o anda, tek Cemile’lerle vedalaşmadan, kendi çocukluğumla da vedalaşıyormuşum.” C/504; **Körsö** *al çunaktar taktor toskonu ketişiptir*. “Meğer o yaramazlar traktörü karşılamaya gitmişler.” TA/78.

7. Birok “fakat”

İncelenen hikâyelerde en çok kullanılan cümle başı edatı “birok”

Birok *[alar] egindi da taştışpadı*. “Fakat [onlar] ekini de brakmadılar. TA/532; **Birok** *maga eç kim eçteke degen çok*. “Fakat bana hiç kimse hiçbir şey demedi.”

TA/821; **Birok**, *oşol zamat özümdün oyumdan özüm çoçudum*. “Fakat o anda kendi fikrimden kendim ürktüm.” C/373; **Birok** *Karataydın oyu başka cakta*. “Fakat Karatay’ın aklı başka tarafta.” TS/223; **Birok** *men şaşpayın, söz ireti menen bolsun*. “Fakat ben acele etmeyeyim, söz sırasıyla olsun.” C/13.

8. Demek

Demek, *sen aga eçteke aytkan emes ekensiñ da, Tolgonay*. “Demek, sen ona hiçbir şey söylememişsin da, Tolgonay.” TA/12; **Demek** *Subankuldu da alıp ketet turbaybı*. “*Demek Subankul’u da götürecekler*.” TA/264; **Demek**, *al menin da balam*. “Demek ki o benim de çocuğum.” TA/837.

9. Dağı ele “hâlâ”

Dağı ele *aylana tıp-tınç, narı suda kemerlengen ceek çolp etip cumşak kuladı*. “Hâlâ etraf sessiz, ötede suda kemirilen [toprak] kenarı cup edip yumuşakça düştü.” C/451; **Dağı ele** *aylana tıp-tınç*. “Hâlâ etraf sessiz.” C/451.

5.1.2. Benzerlik edatları

1. Dağı ele “henüz”

Birok men üçün al dağı ele çalagayım bala sıyaktanat. “Fakat benim için o henüz tam yetişmemiş çocuk gibi.” TA/19.

2. Kudu ele “aynen, aynısı”

Kudu ele *bayagı itlerden kaçıp, iyinge başın bekitken tülkü bolup catpaysıñbı...* “Aynen deminki itlerden kaçıp, inine başını gizleyen tilki olmuyor musun?” TS/99; ‘Oy, it ooy **kudu ele** özündöy, karacı!’ -deşip maktay turgan. “Ey, it ooy aynı kendisi gibi, baksana!’ diye överlerdi.” C/305; *Özgöçö Kasım menen Maysalbek kudu ele Subankuldun özü, kuyup koygondoy, aynıbayt*. “Özellikle Kasım ile Maysalbek tam Subankul’un aynısı, bir kalıba dökülmüş gibi ayırt .” TA/85.

3. Kudu “gibi”

Samançının colu kudu bayagıday bolup, alamdın bir çetinen ekinçi çetine kerilip catkan eken. “Samanyolu geçen seferki gibi âlemin bir ucundan öbür ucuna gerilmiş yatıyormuş.” TA/144.

4. Katarı “gibi”

*Biz dagı el **katarı** cer cırtıp [aydasak]. “Biz de herkes gibi yer sür[sek].”TA/53; Soguş deĝen comok **katarı** ermektep süylöy turgan kep emes. “Savaş denen [şey] masal gibi eĝlenerek anlatılacak söz deĝil.” C/152.*

5. Boydon “gibi”

*[Al] dagıle nariste **boydon**. “[O] hâlâ masum çocuk gibi.” TA/32; Birok ketip da kala albay, ordunda katkan **boydon** tura berdi. “Fakat gidemeyip, yerinde donmuş gibi kaldı.” C/334.*

6. Sımalı “gibi”

*...adam kattabay kalgan calgız ayak coldu çöp baskan **sımalı**, bargan sayın özünön-özü unutulup... “adam yürümeyen yalnız patika yolu ot sarmış gibi, gittikçe kendi kendine unutulup...”TS/79; ...adamdın asmanga uçup çıkkın cüröğü **sımalı**, nebir nazık, nebir tolukşugan küülördü töktürüp, bezelenip sayray turgan. “...adamin göklere uçarak çıkan kalbi gibi, ne bir nazık, ne bir coşturan nağmeleri döktürüp, bezenerek ötüyordu.” TA/41.*

7. Öñdüy “gibi”

*[Sen] keçirgin Aliman **öñdüy** kelinimdi. “[Sen] bağışla Aliman gibi gelinimi.” TA/626; [Al] oşogo can dili menen berilip, kulak salıp oturgan **öñdüy** tuyulat. “[O] ona canı ü gönülden kapılıp, kulak verip oturmuş gibi hissediliyor.” C/132; Mirzakul attan tüşüp, tütündü buruldata sorup, cay ele oyuna kelgen kepti kozgogon **öñdüy** süylöyt. “Mirzakul attan inip, sigarayı tütürerek çekip, yavaşça aklına gelen sözü sohbet eder gibi konuşur.” BB/126.*

8. Oşondoy “öyle”

***Oşondoy** şartlarda kaysı cañı sunuş, cañı demilge turmuşka aşmak ele. “Öyle şartlarda hangi yeni sunuş, yeni hamle gerçekleşecekti.” TS/129; **Oşondoy**, paygambarday bolgon keyneneni kaydan tabat eken al! “Öyle, peygamber gibi olan kayınvalideyi nereden bulacakmış o!” C/516; Tee tömönkü kazakta da **oşondoy** okuya boldu. “Ta aşağıdaki Kazaklar’da da aynı olay oldu.” TA/655.*

9. Sıyaktuu “gibi”

Küzdün tünörgön türü sıyaktuu, kün ötkön sayın Alimandın kabagı açılбай, süylöbös, külbös bolup kaldı. “Güzün kararan yüzü gibi, gün geçtikçe Aliman’ın yüzü, neşesiz, suskun, gülmez oldu.” TA/870; ...oşolor **sıyaktuu** öz taalayım üçün kıyın colgo çıguuga taymanbay bel bayladım. “...onlar gibi kendi talihim için çetin yola çıkmaya çekinmeden bel bağladım [hazırlandım].” C/531; [Al] anın ırcayıp tiştegen oozun, ölük **sıyaktuu** bop-boz öñün köröt ele. “[O] onun sırtıp dişleyen ağzını, ölü gibi bomboz rengini görürdü.” TS/202.

10. Okşoş

Mına, eki üyübüz okşoşup, ce ölüü, ce tirüü darekteri çok oturabız! “İşte, iki eviz benzeşip ya ölü, ya diri haberleri yok oturuyoruz!” BB/134; *Antkeni, alardın baarı egiz kozuday birine biri okşoş boluçu.* “Çünkü, onların hepsi ikiz kuzu gibi birbirine benziyordu.” C/80; *Ooba, kutmanduu talaam, apasına okşoş ekeni çın.* “Evet kutlu tarlam, anasına benzediği doğru.” TA/967.

5.1.3. Cevap edatları

1. Ooba “evet”

Ooba, men masmin. “Evet, ben sarhoşum.” TA/779; **Ooba**, apa, soguş baştaldı. “Evet, anne, savaş başladı.” TA/169; **Ooba**, seketiñ keteyinder, **ooba!** al emes celinin karmap körgöm! “Evet, kurban olduklarım, evet! hatta memesini tutup bakmıştım!” BB/277; **Ooba**, sugat baştaldı! “Evet, sulama başladı!” TS/226.

2. Çok “hayır”

Co-cok, kolhozgo bölüngön suu cetişpese Karatay emne kılmak ele? “Hayır, kolhoza ayrılan su yetmese Karatay ne yapacaktı?” TS/70; **Cok**. Seni tünküsün talaadan körö elekmin! “Hayır. Seni geceleri tarlada göremedim!” TS/99; **Cok**, men, men Kurmake! “Hayır, benim ben Kurmake!” BB/94; ...**cok**, bul süröttün eç kanday ıksız cayı dele **cok** “...hayır, bu resmin hiçbir uygunsuz yeri de yok” C/5; **Cok**, aytalbadım. “Hayır, söyleyemedim” TA/13.

3. makul “peki”

Makul, *al emne üçün oşondoy debeysiñerbi?* “Peki, o niçin öyle demiyor musunuz?” TS/99.

5.1.4. Çıkarım, görelilik edatları

1. Anday bolso “öyle ise”

‘Anday bolso ölböym, ölböym’ -dep şıbırıp koyom. “Öyle ise ölmem, ölmem, diye fışıldadım.” TA/963; **Anday bolso**, *bügün çaçın aldırıp, kempir-çalga erkelep ketsin, -dep, Orozmat caydarılanıp koştodu. “Öyle ise, bugün saçını kestirsin, ihtiyarlara nazlansın gelsin, diye, Orozmat rahatlayarak destekledi.”* C/38.

2. Karaganda “göre”

Maga karaganda Alimandın barışı zarıl - dep koydu. “Bana göre Aliman’ın gitmesi gerek dedi.” TA/292; *Sugarılğan cerdin ayantına karaganda, canağı üç cüz litrdin içinen siler aşıp ketse bir cüz cetimişin gana paydalanasıñar. “Sulanmış yerin alanına göre, deminki üç yüz litre içinden sizler en fazla yüz yetmişinden sadece faydalanırsınız.”* TS/99.

3. Boydon “hâlde”

Sokonu, ögüzdördü borozdogo taştagan boydon cönödük. “Sabanı, öküzleri ortalıkta bırakmış hâlde gidiverdik.” TA/602.

4. Oşondoy bolso da “öyle olsa da”

Oşondoy bolso da, men içi tar elem, ceñemdi kızganam. “Öyle olsa da, ben kıskanç idim, yengemi kıskanırım.” C/65; *Al ansız da sözgö sarañ, oşondoy bolso da бүгүнкүсү bizge katuu tiyip catti. “O zaten söze cimri, öyle olsa da bugünkü [yaptıkları] bize çok dokundu.”* C/236.

5. Bolso da “olsa da”

Daniyar momun bolso da biz aga teñ atalaşa albadık. “Daniyar mütevazı olsa da biz ona denk olamadık.” C/143.

5.1.5. Dilek edatları

1. Bolso kana “olsa keşke”

Eki ooz söz menen tüşündürüp berçü iş bolso kana. “İki çift laf ile anlatılacak iş olsa keşke.” TA/25.

2. Bolsoçu

A-a, seketiñ keteyinder, ünüñördü kayra ugar kün bolsoçu! -deşip, kempirler caşın sıgat. “Ah ah, canlarım, sesinizi tekrar duyacak gün olsaydı! diye yaşlı kadınlar ağlıyorlardı.” BB/66; *Uşuntip col karap, kütkönübüzdöy bolsoçu, kokuy!* “Öyle yol gözleyip beklediğimize değseydi bari.” TA/313.

3. Eken

Daniyar dagı ulantsa eken dep, çıdamsızdık menen küttüm. “Daniyar daha devam etse diye, sabırsızlıkla bekledim.” C/264; *...men dagı uşintip elge aytıp bersem eken dep tiledim.* “...ben de öyle millete anlatsam diye diledim.” C/306... *Iylaganımdı Aliman ugup koyboso eken.* “Ağladığımı Aliman duymasın ki.” TA/744

5.1.6. Gösterme edatları

1. Mina, mınakey “işte”

...mina arabanın kırı, mına canaşa oturgan Daniyar menen Camiyla “...işte arabanın kenarı, işte yan yan outran Daniyar’la Cemile” C/407; *Mına bu baştalğan tamdardın barı ele caştardıkı da.* “İşte bu yeni yapılan evlerin hepsi gençlerindir.” TA/161; *Mına bul bugün-erteñden acal menen tikeleşer baldar...* “İşte bu bugün yarın ecelle karşılaşacak olan çocuklar...” BB/80; *Ooba, mınakey al, oozunan mahorka cıttanıp, boz şinelinin cakası ögödöy katuu eken.* “Evet, işte o, ağzından sigara kokuyor, gri kaputunun yakası eğe gibi sertmiş.” BB/35; *Mınakey aylanayın el curt! Mınakey! Caman kulpunu suurup salıp alıp ketiptir.* “İşte kurban olduğum el yurt! İşte! Kötü kilidi çekip çıkarıp götürmüş! BB/275; *Mına bul şinelimdi satsam da, bulamıktık taap berermin!* “İşte bu kaputumu satsam da, bulamaçlık bulup veririm!” BB/160.

2. Uşul “bu, şu”

Men uşul tünü barın sugarıp bütöm. “Ben bu gece hepsini sular bitiririm.” TS/217; *Selsovettin çabarmanı da uşul kişi bolçu.* “Köy yönetiminin habercisi de şu kişi idi.” BB/180; *Mına uşul el, uşul curt menen kişi bolduk.* “İşte bu halk, bu yurt ile adam olduk.” TA/234.

5.1.7. Hatırlatma, hatırlama edatları

1. Basa “ha”

Basa, ogoroddu aydap bütöpöy kalbadıkpı. “Ha, bahçeyi sürüp bitirmemiştik.” TA/683; *Basa, Seydege da aytıp koygula.* “Ha, Seyde’ye de söyleyin.” BB/100; *Basa, enelerdi saal çoçutkan bir nerse bar ele: Camıyla ötü ele şayır bala kıyalduu.* “Ha, anneleri biraz korkutan bir şey var idi: Cemile oldukça şen şakrak çocuk fitratlı.” C/55.

5.1.8. Hayıflanma Edatları

Ele

Moğolcadan alındığı söylenen³⁴⁶ bu edat hikâyelerde de farklı işlevlerle kullanılmıştır, bunlardan biri de hayıflanmadır:

Cön ele turbay dep ökünüp da kaldım özüm. “Keşke rahat dursaydım diye üzülüp de kaldım kendim.” TA/719

5.1.9. İhtimal, şüphe, merak edatları

1. Balkim “belki”

A balkim, bizdin eç kaday künöbüz da cok çıgar. “Belki, bizim hiçbir suçumuz da yoktur.” TA/700; *Balkim caratılıştı ekinci anday tün bolbos.* “Belki hayatta öyle ikinci bir gece olmaz.” TA/47; *Balkim, alıska çabıttap uçarsıñar...* “Belki, uzağa hızla uçacaksınız.” C/535.

³⁴⁶ Cüneyt Akın, Kırgız Türkçesi ile Moğolca Arasındaki Ortak bir Edat ‘Ele’, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, Sayı: 3/4, 2014, 71-74, Türkiye

2. Ce “yoksa, veya”

Ce *dağı başka caman nerselerdi oyloodubu*. “Yoksa daha başka kötü şeyleri mi düşündü.” TA/828; *Kubançız köp bele, ce küyütübüz köp bele...* “Sevincimiz mi çok muydu yoksa üzüntümüz mü çoktu...” TA/597; *Ce cañı köçögö kayrıla ketelibi?* “Yoksa yeni sokağa uğrayalım mı?” TA/152; *Ce bastap kele catkan caandın samanga şırtıldap tiygenibi?* “Yoksa dinmeye başlayan yağmurun samana şıp şıp değişti mi?” C/485; *Ce men oşonço it belem*. “Yoksa ben o kadar it miyim?” C/230; *Ce üñkürdö catıp, akırı açtan ölömbü*. “Yoksa mağarada yatıp, sonunda açlıktan ölür müyüm?” BB/217.

3. Bolboso “yoksa, değilse”

Bolboso *bizdi ne degen korkunuçtuu oylor basınta bermek*. “Yoksa bizi hangi korkunç fikirler hakir hâle getirirdi.” TA/278; *Bolboso [eğin-tegin] kar astında kalat*. “Yoksa [ekinler] kar altında kalır.” TA/178; *Bolboso, kızdın sırtı törkününö maalım go*. “Yoksa kızın sırtı akrabalarına malumdur.” TS/90.

4. Emne üçün “nedense, nedendir”

Kırgızca’da ‘emne üçün’ soru edatı *-dır* eki ile birleşince cümleye kuşku anlamı katar:

Birok anın işteri emne üçündür tiginikindey cakşı bolo albadı. “Fakat onun işleri nedense ötekininki gibi iyi olamadı.” TS/142; *Totoydun baldarına kat kelse, emne üçündür özünün canı ceñildey kalışın al kütkönsüp cürdü*. “Totoy’un çocuklarına mektup gelse, nedense kendi canının hafiflemesini o bekliyor gibiydi.” BB/108; *Emne üçündür Çatkal anın oyunda comoktoguday cer bolup körünöt*. “Nedendir Çatkal onun hayalinde masaldaki gibi yer olarak görünür.” BB/254.

5. Körsö “meğer”

Biz uşintip süylöşüp turgan tün, körsö, düynönün eñ kargaşaluu tünü eken... “Biz böyle konuştuğumuz gece, meğer dünyanın en kargaşalı gecesi imiş...” TA/162; *Kayda cüröt desem, körsö, kündüz ele toogo çaap ketip, özübüzdün sarı corgonu cılıktan karmap keliptir*. “Nerede dolanıyor diyordum, meğer gündüzün dağa giderek, kendimizin sarı atı sürüden almış gelmiş.” TA/205.

6. Beken < -bI + eken “acaba”

*Oşol tündü bizge caratılış ataylap arnadı **beken**?* “O geceyi bize tabiat özel mi tahsis etti acaba?” TA/58.

7. Eken “acaba”

*Anı ukkanda emne deer **eken**.* “Onu duyduğunda ne diyecek acaba.” TA/23; *Kulagım çalgan emne boldı **eken**, Camıyla menen Daniyardın şıbıraşkanıbı, ce bastap keke catkin caandın samanga şırtıldap tiygenibi?* Kulağım duyan neydi acaba, Cemile ile Daniyar’ın fısıldaşmaları mı yoksa dinmeye başlayan yağmurun samana çırt çırt değişti mi?” C/485; *Ismayıl kantip cattı **eken**?* “İsmail ne yaptı acaba?” BB/265.

8. Eken go “acaba”

*Mayıp bolup ketet **eken go** dep esim cok.* “Sakatlanır mı acaba diye aklım gidiyordu.” TA/916; *Aytor ak tilek kandaydır bolbosun köptün tilegine üzöngülöşüp, cerde kalbayt **eken go** dedim men içimden.* “Kısacası iyi niyet nasıl olsa çoğunluğun dilekleriyle yoğunlaşıp yerde kalmıyormuş dedim ben içimden.” TA/151.

5.1.10. Karşıtlık edatları

1. Da

*...bul ekö, kırtışı süyüşpösö **da**, birine-biri söz tiygizüüdön atayın tartınışat.* “...bu ikisi, yıldızları barışmasa **da** bir birine laf atmaktan özellikle çekiniyorlar.” TS/77; *Baştasa **da** bir açuñardı maga bergile.* “Başlasa da bir öfkenizi bana verin.” TS/272; *Sen açtan ölüp bara catsañ **da**, biröo kel[beyt].* “Sen açlıktan ölmekte olsan da biri gel[mez]...” BB/316; *Caş bolso **da**, Caynaktın oşondoy bilgiç cayı bar ele.* “Genç de olsa Caynak’ın böyle bilge bir yanı vardı.” TA/294.

2. Menen

Sıfat-fiil -GAn ekini alan kelimeyle birleşerek cümleye zıtlık anlamı katar:

*Seyde oozun açıp kıykırbaganı **menen** ‘Aylanayın Ismayıl, emi kantebiz!’ dep içten çñırıp kıykırdı.* “Seyde ağzını açıp bağırmasına rağmen, ‘Kurban olduğum İsmail, şimdi ne yaparız!’ diye içinden çığlık atıp bağırdı.” BB/181; *Kee bir ubakıtta suu cetiştüü bolgonu **menen** sugaruuga kişi çıkpay kalat.* “Bazı zamanlarda su yeterli

olmakla beraber suvarmaya kişi bulunmuyor.” TS/71; *Unçukpaganı menen oşol uçurda kecirlüü kapalana karga[nat]*. “Susmasına rağmen o anda acı bir şekilde söyleniyor.” C/96.

3. Dale “de, dahi”

Koşup berse dale cetpeyt dep çapkılaybız. “[Su] koşup verse dahi yetmiyor deyip dövünürüz.” TS/92.

4. Birok “fakat”

Al közün ukalap-ukalap aldı, birok bayağı ele körünüş. “O gözünü ufalalayıp ufalayıp durdu fakat bayağı aynı görünüş.” TS/153; *Tookko da cem kerek, birok ayla kanca*. “Tavuğa da yem gerek fakat ne çare!” BB/152; *Al anda arttagılardı da koyup ketpes ele, birok öcörüp kögörgön Daniyar anı kılbadı*. “O, o zaman arkadakileri de vurmuyacaktı fakat inat eden Daniyar bunu yapmadı.” C/224; *Neçen eşelondor öttü, birok birinde da Maysalbekti coluktura albadık*. “Nice askeri nakliye treni geçti fakat hiçbirinde de Maysalbek’i göremedik.” TA/311.

5. Ce bolboso “veya, ya da”

Al dele maga okşogon caş bala ce bolboso töröp-tüşüp cürgön ayal cıgar. “O da benim gibi genç çocuk ya da düşe kalka yürüyen kadın galiba.” C/171; *Birok azır da seni aktap ce bolboso karalap eçteke aytalbaymın, Tolgonay*. “Fakat şimdi de seni aklamak veya karalamak için hiçbir şey söyleyemem, Tolgonay.” TA/705.

6. Antken menen “ancak”

Antken menen özü külmüñdöp, köñüldüüdöy. “Ancak kendisi gülümseyip, neşeli gibi.” TA/377.

7. Bolboso “olmasa, öyle değilse”

Ança-mınça gana kar kıpındaganı bolboso, stantsiyada can çok. “Sadece biraz kar serpintisi olmasa, istasyonda can yok.” TA/330; *Akmak da! Bolboso öz ırısın tebelep, tentigen musapır menen kim ele erçip ketsin!* “Ahmak işte! Öyle değilse kendi rızıkını çiğneyip, başıboş mazlumun peşinden kim gitsin!” C/513; *Egerde soğuş bolboso,*

munday oor cüktü bularga kim kötörtmök ele? “Eğer savaş olmasa böyle ağır yükü bunlara kim taşıtırdı?” C/172.

8. Ce “yoksa”

Tamaşa kılğanı keldiñerbi, ce cumuş işteysiñerbi? “Şaka yapmak için mi geldiniz, yoksa çalışacak mısınız?” TA/119; *Azır üygö cetebiz. Ce cañı köçögö kayrıla ketelibi?* “Şimdi eve varırız. Yoksa yeni sokağa uğrayalım mı?” TA/152; *Üydö dağı egin-tegin kaldıdı, ce üñkürdö catıp, akırı açtan ölömbü...* “Evde daha ekin tegin kaldı mı, yoksa mağarada yatıp, sonunda açlıktan ölür müyüm?” BB/217.

9. Anday eken “o hâlde”

Tabigattın canduudan eñ biyik caratkanı-adam balasıbı, düynönü çark imergen kim- adam balasıbı, anday eken, birine-biri mınçalık zalal keltirbey, tınçtıktı caşay albaybı? “Tabiat canlıların en büyük olarak yaradani insan çocuğu mu? Dünyanı çark eden kim? Adam çocuğu mu? O hâlde, birbirine zarar vermeden, barış içinde yaşayamaz mı?” TA/405; *Anday eken “Beş-Taş” kolhozuna iştep körsünçü, mıktılıgı oşondo bilinet!* “O hâlde, “Beş-Taş” kolhozunda çalışıp görsün, kabiliyeti o zaman bilinir!” TS/125.

5.1.11. Katma edatı

da ... da

Kanımgül aga da karabay, karañgıda tiyip catkan muştumdardı da közgö ilbey, ortogo tüşö kalıp, sugatçılarga caldırıp-calbırdı. “Kanımgül ona da aldırmadan, karanlıkta değen yumrukları da göze almadan ortaya girip, sulama yapan adamlara yalınıp yalvardı.” TS/267; *Kurmandın açuusu da kelet, canı da açıyt.* “Kurmanın siniri de gelir, canı da acır.” BB/97; *Mintip da, tigintip da tarazaga tartıp köröm.* “Hem öyle hem böyle terazede tartıp deniyorum.” TA/36.

5.1.12. Kuvvetlendirme edatları

1. Abdan “çok”

Anı abdan kurç, çeçen neme go dep oyloysuñ. “O çok keskin, söz usatsı olsa gerek diye düşünürsün.” C/116; *İçimden abdan ıraazı boldum.* “İçimden çok memnun

oldum.” TA/721; **Abdan** *tuura kılğan eken kiçüü balam*. “Çok doğru yapmış küçük oğlum.” TA/293.

2. Ayabay “çok, fazlasıyla”

Al **ayabay** *çoçup ketti*. “O çok korktu.” TS/170; *Arıktığı suu çın ele ayabay köp agıp cattı*. “Arktaki su gerçekten de çok fazla akıyordu.” TS/218; *Men da kızıkka batıp, ayabay küldüm*. “Ben de meraklanıp, çok güldüm.” C/325; *Kasımdı ayabay ubara kılıştı*. “Kasım’ı çok yordular.” TA/115.

3. Tük “hiç”

Al emi men buga **tük** makul emesmin. “Fakat ben buna hiç razı değilim.” TA/404; *...münözünün caydarısın түк ömür boyu unutpasmın*. “...karakterinin açıklığını bütün ömür boyunca unutmam.” C/20; *Daniyardın uşul münözü, kıymılı tez iştegenine, çapçañcürüş-turuşuna түк baylanışpayt*. “Daniyar’ın bu duruşu, hareketi çabuk çalışmasına, çevik yürüyüşüne hiç bağdaşmıyor.” C/116.

4. Eç kaday “hiçbir”

Cok, Tolgonay, senin anda **eç kaday** *künöñ cok*. “Yok, Tolgonay, senin onda hiçbir suçun yok.” TA/493; *Can adam cotoy, eç kaday coop bolbodu*. “Kimse yok gibiydi, hiçbir cevap olmadı.” TA/511; *Kasımdan eç kaday kabar bolboy turbadı bele*. “Kasım’dan hiçbir haber yoktu.” TA/282; *Baykuşum eç kaday aramzası cok*. “Garibim hiçbir art niyeti yok.” TA/32; *Cok, bul süröttün eç kaday ıksız cayı dele cok*. “Hayır, bu resmin hiçbir uygunsuz yeri de yok.” C/5; *Düynönün eç kaday kuuluk-şumdugu menen işi cok...* “Dünyanın hiçbir hile hudasıyla ilgisi olmayan...” BB/104.

5. Eç kaçan “hiçbir zaman”

Silerdin uuluñar, cerdeşiñerdi eç kaçan unutupaybız. “Sizlerin oğlunuz, hemşehrinizi hiçbir zaman unutmayız” TA/582; *Bala bolup men mindaydı eç kaçan ugalek elem*. “Çocuk olarak ben böylesini hiç duymamıştım.” C/274; *Emi eç kaçan kelbeyt ee?* “Artık hiçbir zaman gelmiyecek öyle mi?” TA/435.

6. Eç kim “hiç kimse”

Arabanın canında eç kim cok. “Arabanın yanında hiç kimse yok.” TA/509; *Soguştan ezelde eç kim cakşılık körgön emes...* “Savaşta ezelden hiç kimse iyilik

görmemiştir...” TA/593; *Oşol boydon seni eç kim körböy kaldı.* “O zamandan beri seni hiç kimse görmemiş.” TA/371; *Menin mına uşul ak niyettüülügümdü eç kim bilgen emes.* “Benim işte bu temiz kalpliliğimi hiç kimse bilmiş değil.” C/526; *Ayilda eç kim kalbay cönöştü.* “Köyde hiç kimse kalmadan gittiler.” TA/601.

7. Eç bir “hiçbir”

Aylanada eç bir can cok. “Etrafta hiçbir can yok.” BB/242; *Arkıragan şamaldı cirep, eşelondun şakıldaganı eç bir kulagımdan ketpey...* “Uğuldayan rüzgârı yarıp, trenin gürültüsü hiçbir kulağımdan gitmeyip...” TA/940.

8. Eñ “en”

Bu sıypalangan cıluu koldor eñ bir cakın, eñ bir cagımduu sezildi. “Bu okşayan sıcak eller en yakın, en hoş hissedildi. TS/287; *Seyde üçün turmuştun eñ oor kündörü keldi.* “Seyde için hayatın en zor günleri geldi.” BB/211; *Menin turmuşumda eñ oor caz oşondo boldu go.* “Benim hayatımdaki en zor yaz o zaman oldu herhâlde.” TA/477; *Men özümdün eñ cakın körgön kimbattu kişilerim menen koştoşup cattım.* “Ben kendime en yakın gördüğüm değerli kişilerimle vedalaştım. C/500; *Sugat üçün tün eñ cakşı ubak.* “Sulama için gece en iyi vakit.” TS/158.

9. Emes “değil”

Men seni bugün emes, keçee emes sırtıñdan bilgendey, es tartkandan beri süyöm! “Ben seni bugün değil dün değil dışından biliyormuş gibi kendimi bildi bileli seviyorum!” C/466; *Bir emes miñ añdıp kelsin, men eç kimge bilgizbeym!* “Bir değil bin [defa] gizlice gelsin, ben kimseye belli etmem!” BB/146; *Uuru emes kudaydı da unutarlık tüyşük baştaldı.* “Hırsız değil Allah’ı bile unutturacak uğraş başladı.” TA/475.

10. Ele

Subankul/ oşondo/ capcaş ele eken. “Subankul/ o zaman/ gep genç idi.” TA/82 *Çın ele küzdün kabarçısınday bolup, nımdalğan saman menen kıyargan ermendin keç küzdögüdöy cıluu demi murunga kelip cattı.* “Gerçekten de güzün habercisi gibi olup nemlenmiş samanla kızaran pelinin geç güzdeki gibi ılık kokusu buruna geldi.” C/487;

Andan kalsa, çın ele teleğeyim tegiz bolgon eken. “Üstelik gerçekten de başım bütünmüş.” TA/98.

11. Ötö “çok”

Iras, sugat işi kolhozdo ötö caman abalda, birok aga kim ayıptuu? “Doğru sulama işi kolhozdo çok kötü hâlde fakat suçlusu kim?” TS/68; *Berki küçüğüm, Caynak bolso, ötö bir şayır, açık ayırım cigit bolup östü. “Öteki küçük oğlum Caynak ise oldukça şenşakrak, açık ayırım yiğit olup büyüdü.”* TA/109; *Biz ötö cakin elek. “Biz çok yakındık.”* C/72.

12. Ötö ele “çok”

Camiyla ötö ele şayır bala kıyalduu. “Cemile çok neşeli çocuk gibiydi.” C/55; *Daniyar Camiylaga ötö ele kadala karay turgan boldu. “Daniyar Cemile’ye çok dikilip bakar oldu.”* C/202.

13. Dağı ele “hâlâ da”

Al dağı ele bolso akırına çeyin küröşmök. “O hâlâ da sonuna kadar savaşıyor.” TS/196.

14. Da

Suu mol bolso, nan da mol. “Su bol olursa ekmek de bol [olur].” TS/92; *Kolhozdu cumuşun da bütür, maşak terip baldarıñdı da bak! “Kolhozun işini da bitir, başak toplayıp çocuklarını da bak!”* BB/133; *A bu inim ceñesine biröñü cakin cuutmak tursun, karatıp da koyboyt. “A bu yeğenim yengesine birini yaklaştırmak kalsın, baktırmaz bile.”* C/35; *Mintip da, tigintip da tarazaga tartıp köröm. “Hem öyle hem böyle terazede tartıp deniyorum.”* TA/36.

5.1.13. Niteleme edatları

1. Boydon “hâlde”

Kanımgül bolso, darbazanın oozunda kulaçın cayıp, kuru kolun sungan boydon telmirip kala berdi. “Kanımgül ise, sokak kapısının ağzında kollarını açıp boş ellerini uzatmış hâlde şaşıp kalakaldı.” TS/59; *...kelgen boydon aylına kayra kete beret bele.*

“...geldiği gibi köyüne geri gidecek miydi? TS/73; *Beşikke eñkeygen boydon*, Seyde oy-sanaasına ketip, ötkön kündün alısında [ele]. “Beşiğe eğilmiş hâlde, Seyde düşünceye dalıp, geçmiş günün derdinde [idi].” BB/26; *Oşol boydon*, başımdı öydö kötörböy, betimdi mıkçıp, oksüp-öksüp ıylap ciberdim. “O hâlde, başımı yukarı kaldırmadan, yüzümü sıkıp, boşalırcasına ağlayıverdim.” C/497.

2. Boyunça “boyunca”

Kolhozgo berilgen sunu körsötülgön norma boyunça arık-arıkka bölüp beret. “Kolhoza verilen suyu gösterilmiş (tayin edilmiş) ölçüye göre ark ark bölüp veriyor.” TS/65; *Atı könümüş boyunça* dağı bir üygö kayrıla bererde, tizgindi bura tartıp... “Atı alışmış şekilde daha bir eve dönerken dizgini burarak çekip...” BB/101; ...*könümüş boyunça* koldorun tapka kaktap, celpildep küygön calındı oyluu tiktep, unçukpadı. “...alışılmış hâlde ellerini ateşe tutup, dalgalanıp yanan ateşi düşünceli bakarak konuşmadı.” C/151.

3. Cönündö “ilgili”

Mümkün, Ata meken cönündögü uşul calınduu obondor oşondo tuulgan cıgar. “Mümkün, vatanla ilgili bu alevli melodiler o zaman doğmuş olsa gerek.” C/300; *Maysalbek, aylanıp keteyin kemenger uulum, al da uşul cönündö* katında cazbadı bele. “Maysalbek, sevgili akıllı oğlum, o da bununla ilgili mektubunda yazmamıştıydı.” TA/537.

5.1.14. Sınırlandırma edatları

1. Çeyin “kadar”

Bu edat daha çok zaman sınırlaması yapar:

Uşul küngö çeyin bir tamçı suu içe elek? “Şu güne kadar bir damla su içmemiştir?” TS/109; *Tün ortosuna çeyin* koşok aytışat. “Gece yarısına kadar koşak söylerlerdi.” BB/171; [Al] *anan bir topko çeyin* cön ele ün salıp, demin tartıpay bezelenet. “[O] sonra bir süreye kadar öylesine ses çıkarıp, nefes almadan özenerek sesleniyor.” C/272; [Men] *raykomgo çeyin* bardım. “[Ben] ilçe müdürlüğüne kadar vardım.” TA/485.

2. Gana “sadece”

Kırgızcada çok sık kullanılıp sınırlandırma bildiren edattır, incelenen hikâyelerde de sık kullanılan edatlardandır:

Beş-Taşta eki colu gana sugarılğan. “Beş-Taş’ta iki defa sadece sulanmıştır.” TS/61; *Köñülündö ‘İsmayıldan emi ayrılrat ekem!’ degen bir gana oy [bar].* “Gönlünde sadece ‘İsmail’den şimdi ayrılıyorum herhâlde!’ düşüncesi [var].” BB/193; *Bul gana emes, anın başka da kızıkta bar.* “Sadece bu değil, onun başka da ilginçlikleri vardı.” C/123; *Tungan kulagım oşondo gana açıldı.* “Sağırlaşan kulağım sadece o anda açıldı.” TA/395; *Maysalbek senin gana uuluñ emes.* “Maysalbek yalnız senin oğlun değil.” TA/545.

3. Ele

Hikâyelerde ‘ele’ edatı sınırlandırma işlevinde de kullanılmıştır:

Aliman Maysalbekti bir ele colu körgön ele. “Aliman Maysalbeği sadece bir defa görmüştü.” TA/257; *Men silerdi köçödön ele uzatayın, aylanayın.* “Ben sizleri sadece sokaktan uğurluyayım, canlarım.” BB/73; *Al emi cügörü bolso bir ele colu suu içken.* “Ama mısır ise tek bir defa su içmiş.” TS/61.

5.1.15. Sebep edatları

1. Antkeni “çünkü”

Kattı okuy elekte ele anda emneler cazılğanın men kün murun bile turganmın, antkeni, alardın baarı egiz kozuday birine biri okşoş boluç. “Mektubu okumadan önce onda neler yazıldığını ben önceden bilirdim çünkü onların hepsi ikiz kuzu gibi birbirine benziyordu.” C/80; *Men dagı anda arabadan tüşöm, antkeni, obongo erip şalpay cöö baskan eñ bir soonun cırgal!* “Ben de o anda arabadan iniyorum çünkü şarkıya mest olup sallanıp yürümek çok güzel mutluluk.” C/345; *Biz oşonu körmökkö kayrılıp kaldık, antkeni mindan narı orok malında oñoy menen kündüzü kol boşoboyt emespi.* “Biz onu görmek için uğradık çünkü bundan sonra hasat zamanında kolay kolay gündüzleri müsait olamayız.” TA/158.

2. Üçün, üçün ele “için”

*Oşol kündördö bizdin bardık tapkan-tergenibiz front **üçün ele**, al bizdin ceñiş **üçün** bergen ter menen kanıbiz.* “O günlerde bizim bütün bulduklarımız topladıklarımız zafer içindi, o bizim zafer için veren ter ile kanımız.” C/166; *Men da oşolor sıyaktuu öz taalayım **üçün** kıyın colgo çıguuga taymanbay bel bayladım.* “Ben de onlar gibi kendi talihim için zor yola çıkmaya çekinmeden bel bağladım [hazırlandım]. C/531; *Al arabası menen askerlerdi taşıp ketiş **üçün** dayındalğan.* “O arabası ile askerleri taşıması için görevlendirilmişti.” TA/232.

5.1.16. Seslendirme edatları

1. A-a

A-a, seketiñ keteyinder, üñüñördü kayra ugar kün bolsoçu! “A-a, canlarım, sesinizi tekrar duyacak gün olsaydı!” BB/70; *A-a, baykuşum, akırındap karıp kele catabız go.* “A-a zavalım, yavaş yavaş yaşılanıyoruz herhâlde.” TA/144; *A-a, kurgur ene dese.* “Ah, mahvolası annelik işte.” TA/289; *A-a-a Kasım ay...* “A-a-a Kasım ah...” TA/927.

2. Ay

-Ay, kiçine bala, menin attarım kaysı? “Hey küçük çocuk, benim atlarım hangisi?” C/160;

3. Ey

Ey, katındar, toktotkula azır! “Ey, kadınlar, susun hemen!” TA/172; *E-ey, arabakeç bol erte!* “Hey, araba sürücü çabuk ol!” TA/134; *-Ey, marja, kuda? Nazad, nazad! Ubyot!* “Hey, bayan, nereye? Geri, geri! Öldürecek!” BB/327.

4. İi, iy “aa, a-a”

-İi, men kuruyun, eneme süyünçü [aytayın]! “Aa, benim cezamı vermesin, anama müjde [vereyim]!” BB/38; *-İy, tentigen aram.* “A-a, başıboş dolaşan serseri.” C/37; *-İi, saga emne boldu?* “Aa, sana ne oldu?” C/337; *-İi, kitepke öcün ay.* “A-a, kitaba düşkünlüğü vay.” TA/107.

5. Oy, o “ey, hey, oy”

-**Oy**, *coo algırlar oy, kat çok emes bele! O, kokuy ooy!* “Ey, düşman götüresiceler ey, mektup yok değil miydi? Oy, tövbe!” BB/95; -**O**, *kokuy-oy, çarıktık...* “Ey, aman ey, heyhat...” C/32; -**Oy**, *Mırzakul! Kayt artıña!* “Hey, Mırzakul! Geri dön!” BB/321.

6.1.17. Sorma edatları

Kim ele “kim”

Bolboso öz ırısın tebelep, tentigen musapır menen kim ele erçip ketsin! “Öyle değilse kendi rızkını çiğneyip başıboş mazlumun peşinden kim gitsin!” C/513; *Eköübüz kim elek, Tolgonay.* “İkimiz kimdik Tolgonay.” TA/234.

5.1.18. Sitem ve tehdit edatları

1. Mina “işte”

Mina uşunday bolmok ekenbiz da! *Tüşüm üçün, birinçilik üçün uşintip küröşöt ekenbiz da.* “İşte böyle olacakmışız demek! Mahsul için, birincilik için böyle güreşiyoruz demek.” TS/210-211; *Mina emi, büt Olcobay atasının ukum-tukumu üçün şermendeçilik iş bolbodubu?* “İşte şimdi bütün Olcobay babasının soy sopu için ayıp iş olmadı mı?” C/506.

2. Kokuy “aman”

Suu cetpeyt, kokuy suu ber! “Su yetmiyor, aman su ver!” TS/90; -**Kokuy**, *bul emne degen şumduguñar!* “Aman, bu ne biçim hayâsızlık!” TS/264; **Kokuy, kokuy**, *Kuday şorubuzdu kaynatıp kaşaytkan eken!* “Aman aman, Allah felaketimizi hazırlayıp perişan etmiş!” BB/275; *Ce bir col arbısaçı, kokuy ay.* “Ya bir yol kısalsa aman hey.” TA/918.

3. Kana “hani”

Kana, dağı emne dep maktaşiptir! “Hani, daha ne diye övmüşler!” TS/147.

5.1.19. Şart edatları

1. Caraşa “yaraşa”

Birok, bakıtka caraşa, apam bul colu közüñön taruuday caş çıgargan cok. “Fakat şansa yaraşa, annem bu sefer gözünden darı kadar yaş çıkarmadı” C/535; *Tartaygan, moskool boyuna caraşa Daniyardın bet tüzülüşü şılınıp çap caak.* “Sivrilen, uzun boyuna yaraşa Daniyar’ın yüz yapılışı soyulmuş gibi zayıf” C/119.

2. Bolboso “olmasa”

Kolhozduñ talaadan bergen ısık ookatı bolboso timele tentip kete turgan. “Kolhozun tarlada verdiğı sıcak yemeğı olmasa başıboş dolaşırdı” C/156; *Egerde soguş bolboso, munday oor cüktü bularga kim kötörtmök ele?* “Eğerde savaş olmasaydı, böyle ağır yükü bunlara kim taşıtırdı?” C/172; *Emgek küngö eçteke albasa, içerine ookat bolboso, eldi kırıp alabızbı?* “Emek günlerine hiçbir şey almazsa içecek yaşesi olmazsa milleti yok ederiz?” TA/482; *Kuday ay, eç bolboso uşul baldardın atasınan amandık kabarı kelseçi!* “Ya Rabbi, hiç olmasa şu çocukların babasından esenlik haberi gelseydi!” BB/95.

3. Anday ele “eğer”

Anday ele keliniñizge coldon tentek arabakeçter tiyet deseñiz, mına-kaynisi turbaybı! “Eğer gelininize yoldan yaramaz arabacılar laf atar diyorsanız, işte kaynı duruyor ya!” C/34.

4. Eger

Eger balañdın bulamıgıñan kıstalıp kalsañ, esiñde bolsun, uyalbay açığın ayt... “Eğer çocuğının bulamacından sıkıntı çeksen, aklında olsun, utanmadan açık söyle...” BB/159; *Eger biro tiygen bolso- ayt, azır baldaktı başına oynotom.* “Eğer biri dokunduysa söyle şimdi değneğı başında oynatırım” C/387.

5. Egerde, egerde ele

Egerde oşol uçurda Camiyla da üydö bolup kalsa, al dağı kattı bir sıyra içten okuyt. “Eğer o sırada Cemile evde olursa, o da mektubu bir defa içinden okurdu.” C/90; *Egerde soguş bolboso, munday oor cüktü bularga kim kötörtmök ele?* “Eğerde savaş

olmasaydı, böyle ağır yükü bunlara kim taşıtırdı?” C/172; **Egerde ele** biri kol kötörsö, ekinçisi at koyup karmaşuuga dayar. “Eğer biri el kaldırsa, ikincisi ad[ını] koyup kapışmaya hazır.” TS/81.

5.1.20. Tastik etme edatı

Da

Eldin da başına oor kün tüşkön. “Milletin de başına ağır gün düşmüş.” BB/7; *Mına erten da ayılga cönöymün.* “[Ben] İşte yarın da köye gideceğim.” C/2; *Bul colu sen balanı da erçite kelmek emes beleng?* “Bu sefer sen çocuğu da beraberinde getirmeyecek miydin?” TA/10; *Demek, sen aga eçteke aytkan emes ekensiñ da,* Tolgonay. “Demek, sen ona hiçbir şey söylememişsin da, Tolgonay” TA/12.

5.1.21. Teşvik edatı

Kana, kana emi “haydi”

Kana, okuçı Aliman, küyöön emne deptir! “Haydi, oku Aliman, kocan ne demiş!” TA/361; *...kana emi ar kimibiz öz colubuzdu coldoylu, öz turmuşubuzdu körölü dey turganday ele açık söz.* “...haydi şimdi her birimiz kendi yolumuza düşelim, kendi hayatımıza bakalım diyecek kadar açık söz.” TA/697.

5.1.22. Tövbe Edatı

-Toobo, Sadıktan artık erdi al kaydan tapmak ele? “Tövbe, Sadık’tan iyi kocayı o nereden bulacakmış?” C/516; ‘Oy, **tooba!**’ –dep cakamdı karmadım. “Oy tövbe!” diye yakamı tuttum.” TA/147.

5.1.23. Ünlem edatları

1. Tak

-Tak! -dedi Karatay ününün barınça zaarduu bakırıp. “Tak! dedi, Karatay avazının çıktığı kadar acı bağırarak” TS/53.

2. Çş

-Çş! -[dep] İsmayıl anı kolunan karmay kaldı “Hişt! [diyerek] İsmail onu elinden tuttu” BB/40; Çş! Unçıkpa! “Hişt! Konuşma!” BB/293.

3. Öş

Öş, munu kara, cügörügö tura koygonu turat! “Öş, şuna bak, mısıra doğru gidecek!” TS/15; Öş dese! “Öş diyorum!” TS/16

4. Ay

Ay, menin oşondogu uyalganım ay! “Vay, benim o zaman utandığım vay!” C/419; Oy, oşondogu türün ay, betinen ısık caş tögülüp, közdörü könök. “Oy, o zamanki türü vah, yüzünden sıcak yaş dökülüp, gözleri şiş.” TA/434; Ay, cürök degen kurusun... “Hey, yürek dediğin kurusun...” C/431.

5. O, kokuy ooy, oy tooba

O, kokuy ooy!- deyt şaşıp ketip Kurman. “O, sizi gidi oy! diyor aceleyle Kurman.” BB/86; “Oy, tooba!” -dep cakamdı karmadım. “O tövbe!” diye yakamı tuttum.” TA/147.

6. Oy

Oy, aldağı caman kantet, ceñe uşunuku bele! “Oy, o biçare ne yapıyor, yenge onun muydu?” C/66; Oy, it ooy kudu ele özündöy, karaç! -deşip maktay turgan. “Oy, it ooy aynı kendisi gibi, baksana!” diye överlerdi.” C/309; Oy, buga cin tiygenbi! “Oy buna cin çarptı mı?” C/436; Oy, oşondogu türün ay, betinen ısık caş tögülüp, közdörü könök. “Oy, o zamanki türü vah, yüzünden sıcak yaş dökülüp, gözleri şiş.” TA/434.

7. O

-O, şaňşıgan bürkütüm! “O,öten karakuşum!” C/481; O, tuyagıñ cer baspay kalgır! “O, ayakların yer basmayasica!” BB/102; -Oo, uzundu-kıskaluu bolgon kayrandar dese! “Oo, uzunlu kısalı olan zavallılar!” C/161.

8. Ha

Ha! -dep, caman külümsürödü. “Ha!” diye, kötü gülümsedi.” TA/760.

9. Attiñ ay “vah vah”

Attiñ ay, attiñ ay... Anday bolorun kim biliptir. “Vah, vah... Öyle olacağını kim bilmiş.” TA/809.

10. Kokuy “eyvah”

‘Kokuy, Aliman?’ -dep, tamırın karmay salsam – can cok. “Eyvah, Aliman?” diye damarını tuttuğumda, canı yoktu.” TA/939; **Kokuy**, [siler] [tez] *bolgula!* “Aman, [siz] [acale] ediniz!” TS/236.

11. Koy kokuy

Koy, kokuy al emneñ? -dep ciberiptirmin. “Yapma, vah vah o da ne? deyivermişim.” TA/285.

12. Kokuy, kokuy “vah vah”

Kokuy, kokuy, Kuday şorubuzdu kaynatıp kaşaytkan eken! “Vah, vah, Allah felaketimizi hazırlamış perişan etmiş!” BB/275.

13. O, kokuy

O, kokuy, karma cet! “O, yahu tut, yakala!” C/324.

5.1.24. Üsteleme Edatları

1. Al turgay “hatta”

Al turgay ayıldan tuugandarım kелgende [men] [anı] közdön daldalap bekitip koyom. “Hatta köyden akrabalarım geldiğinde [ben] [onu] gözden ırak tutuyorum.” C/4.

2. Al emes “hatta”

Al emes, köynögün suuga alıp barıp, özü cuuganına da külçübüz. “Hatta gömleğini suya götürüp kendisinin yıkadığına da gülerdik.” C/142; *Al emes celinin karmap körgöm!* “Hatta memesini tutup bakmıştım!” BB/277.

3. Kerek bolso “gerekirse”

Kerek bolso, calgız uulum Bektaştı da berem. “Gerekirse tek oğlum Bektaş’ı da veririm.” TA/552.

4. Al tögöl “hatta”

...bek süylöp, bek basıp, **al tögöl**, ırdap, biylep, kıyak tartıp, köpçülüktün köñülün ulap catıştı. “...sağlam konuşup, sağlam yürüyüp hatta şarkı söyleyip, oynayıp, akardiyon çalıp, kalabalığın gönlünü coşturuyordu.” TA/217; ...**al tögöl** kedeñdegen kempir-çal kalbay, attuu, cöö kişiler barı teñ col toskonu ketip bara catışıptır. “...hatta yavaş yürüyen nineler dedeler hiçbiri kalmadan atlı, yaya kişilerin hepsi yol karşılamaya gidiyorlardı.” TA/604; **Al tögöl** cogorku ayıldık bir kişi [kayttı]. “Hatta yukarıdaki köyden bir kişi [döndü].” TA/655.

5. Andan kalsa “üstelik hatta”

Andan kalsa, canağı cañı tuugan Daniyardı koşup bereyin “Hatta gerekirse, deminki yeni akraba Daniyar’ı ekler veririm” C/42; **Andan kalsa**, çın ele teleğeyim tegiz bolgon eken. “Hatta gerçekten her şeyim dört dörtlüktü.” TA/98; **Andan kalsa** üç cılkını birdey kayda batırat ele. “Üstelik üç atı birden nerede barındıracaktı.” TA/467.

5.1.25. Vasıta edatları

1. Arkıluu

*Keleçekte men turmuştu boyoktor, süröttör **arkıluu** körsötüügö arakettene turganımdı-anda bilgen emes ekenmin.* “Gelecekte ben hayatı renkler, resimler aracılığıyla göstermeye çalışacağımı o zaman bilememiştim.” C/304.

2. Menen

*Alarga Kanımgül öz kolu **menen** daamduu tamak casap beret.* “Onlara Kanımgül kendi elleriyle lezzetli yemekler yapıyor.” TS/34; *Çıbık **menen** ur...* “Çubukla vur...” TS/14; ...*çoğun nemedey, colugu **menen** oozun katıp, unçukpay oturdu.* “...yabancı gibi, örtüsüyle ağzını kapatıp sessizce oturdu.” BB/79; *Özgöçö Camiyla kap kötörgöndö, al iş arada toktoy kalgansıp, közüünün kıyığı **menen** anı karayt da turat.* “Özellikle Cemile çuval taşıdığında, o iş arası durmuşcasına gözünün ucuyla ona bakıp duruyordu.” C/203; *Al arabası **menen** askerlerdi taşıp ketiş için dayındalğan* “O arabası ile askerleri taşıması için görevlendirilmişti.” TA/232.

5.1.26. Yönelme edatı

1. Közdöy “doğru”

Bir ubakıtta eşikti közdöy atırılıp culkundu. “Bir vakitte kapıya doğru hızlıca yeltendi.” BB/31; *Attar salkındanıp, üydü közdöy köñüldüü cortuuda.* “Atlar serinlenip, eve doğru gönüllü koşturuyorlardı.” C/257; *Kasım kombaynin közdöy ketip bara catat ele.* “Kasım biçerdövere doğru gidiyordu” TA/112; *...uçtağı eginderdi közdöy çaap cönödü.* “...kenardaki ekinlere doğru koşturarak gitti.” TS/117.

2. Karay “doğru”

Anın ayılga karay baratkanın körsötkönsüp, attın tört ayagınan çıkkın çañ sozulup kala berdi. “Onun köye doğru gittiğini gösterircesine atın dört ayağından çıkan toz uzayıp kalıverdi.” TS/154; *Kuda kaalasa, kış ortosuna karay boşop kelermin deptir.* “Allah izin verirse kış ortasına doğru tamamen gelirim demiş.” C/99; *Maysalbegim kay taraptı karay ötöt eken dep koybopturmun.* “Maysalbek’im hangi tarafa doğru geçecek diye sormamışım.” TA/289.

5.1.27. Zaman Edatları

1. Emi “artık”

Sen emi ketkin. “Sen artık git.” TA/712; *Meyli emi, bugün keçinde aytayın.* “Tamam artık, bugün akşam söyleyeyim.” TA/839; *Emi [seni] tez ele cetkirebiz.* “Artık [seni] çabucak yetiştiririz.” TA/928; *Mına, emi kün caay beret, küz kelet!* “İşte artık yağmur yağacak, güz geldi!” C/486.

2. Akırı “sonunda”

Akırı, oylogon maksatıma cetmeyinçe canım tınbadı. “Sonunda, düşündüğüm maksadıma ulaşmayınca canım rahat etmedi.” C/399; *Koyçu, akırı Kasımdın da cini keldi.* “Artık, sonunda Kasım da sinirlendi.” TA/119; *Koyçu, akırı makul boluştu.* “Yani, sonunda kabul ettiler.” TA/492; *Ce üñkürdö catıp, akırı açtan ölömbü.* “Yoksa mağarada yatıp sonunda açlıktan ölür müyüm?” BB/217; *Men akırı ölgön kişimin.* “Ben zaten ölmüş kişiyim.” BB/321.

3. Eñ akırı “en sonunda”

[Biz] *eñ akırı* andan da tünül[dük]. “[Biz] en sonunda ondan da vazgeç[tik].” TA/722; [Men] *eñ akırı*, süzönök ulakçasınan kabaktın astınan ülüröyö tikteym. “[Ben] en sonunda vuruşkan oğlak gibi kaşları[m]ın altından donuk gözlerle süzüyorum.” C/65; ...*eñ akırında*: Cana ayalım Camiyla aman esen turabı? -dep, Camiylanı bir ooz surap ötöt. “...en sonunda: Ve hanımım Cemile aff u afiyet içinde mi? diye Cemile’yi bir ağız sorup geçiyor.” C/81.

4. Dağı biraz “daha biraz”

Anan al *dağı* bir azga kattı telmire tiktep, sandıktığı kat saktooçu tulubuna salıp koyot. “Sonra o daha biraz mektuba intizarla bakıp, sandıktaki mektup saklama kutusuna koyardı.” C/89; Camiyla kırmandın ortosunda *dağı bir az* calgız turdu. “Cemile harmanın ortasında biraz daha yalnız durdu.” C/393.

5. Dağı “daha”

Daniyar *dağı* ulantsa eken. “[Keçke] Daniyar [biraz] daha devam etse.” C/261; Men *dağı* eki kolhozgo barışım kerek. “Benim daha iki kolhoza gitmem gerek.” TA/184.

6. Dağı ele “hâlâ, hâlâ da”

Bul özgörüştü baykabay *dağı ele* asıla bergen cigitterdi kagıp saldı. “Bu değişimi fark etmeyip hâlâ takılmaya devam eden yiğitleri azarlardı.” C/336; *Dağı ele* aylana tıptınç. “Hâlâ etraf sessiz.” C/451; Birok men üçün al *dağı ele* çalagayım bala sıyaktanat. “Fakat benim için o sanki tam yetişmemiş çocuk gibi.” TA/19; Kan *dağı ele* kuyup turuptur. “Kan hâlâ da akıyordu.” TA/930; Al *dağı ele* bolso akırına çeyin küröşmök. “O hâlâ da sonuna kadar savaşıacak.” TS/196; [Al] *dağı ele* özünö işenbegendey, Ismayıldı moynunan kuçakta[dı]. “[O] hâlâ da kendine inanmıyormuş gibi, İsmail’in boynuna sarıl[dı].” BB/45.

7. Dale “hâlâ”

[Alar] *dale* askerge cönöp catkan ele. “[Onlar] hâlâ askere gidiyorlardı.” BB/65; ...[al] *daale* oşol boydon bozorup turuptur. “...[o] hâlâ aynı şekilde duruyordu.” TA/830; Oşentse da, turmuş *dale* kızık. “Öyle olsa da hayat hâlâ güzel.” TA/144.

8. Dağı bir “bir kere”

...*dağı bir kaytalap aytıp berçi*. “...bir kere tekrar söyler misin?” TA/544; ...*dağı bir sıyra kansıratıp aldı*. “...bir kere daha sızlattı.” TA/598.

9. Dağı da “daha da”

İştin cay-cuyun dağı da suraştırıbay, bir bilgenim [uşu]. “İşin esasını daha da soruşturmadan tek bildiğim [şu].” TA /288.

10. Murun “önce”

[Alar] arık taramdarının kartasın kün murun iştep çığışat. “[Onlar] ark şeritlerinin haritasını günler öncesinden işleyip hazırlarlar.” TS/104; *Elden murun ayal alsañçı da, [anan] tam-cay sal[sañ] [da]*. “Ondan önce evlensen de [sonra] ev kur[san] [ya].” TA/160.

11. Muruntan “önceden”

Birok, sen anı muruntan oylogon cokuñ. “Fakat sen onu önceden düşünmedin.” TS/113; ...*muruntan kamdagan sözümdü çımırkanıp aytayın degen oy menen, artınan cügürüp, köçögö çıktım*. “...önceden hazırladığım sözlerimi güçlenip söyleyeyim düşüncesiyle, arkasından koşup, sokağa çıktım.” TA/837.

12. Murun da “önce de”

Murun da uşunday kabar kelip: biz süyünüp cürgönbüz. “Önce de öyle haber gelip, biz sevinmiştik.” C/100.

13. Murda “önce”

Murda ayabay dostoşup cürgöndördün arası acırap, colu eki cakka ayrılğanda... “Önceden samimi arkadaş olanların arası açılıp, yolları iki tarafa ayrıldığında...” TS/78; *Al kat aluuçulardan murda bile turgan*. “O mektup alıcılarından önce bilirdi.” BB/125; *Emne üçün murda oyloboduk eken?* “Niçin önce düşünmediydik?” C/201; *Murda soguştun kızuusu menen ança baykalbagan nerseler oşondo eldin cürögün dağı bir sıyra kansıratıp aldı*. “Önce savaşın heyecanıyla pek belli olmayan şeyler o zaman milletin yüreğini bir kere daha sızlattı.” TA/598.

14. Ali “henüz, şimdi, daha”

Kündün aptabı ali kayta elek. “Güneşin sıcaklığı henüz gitmemiş.” TS/8; *Koyo tur, men saga ali körsötöm.* “Bekle, ben sana şimdi gösteririm.” TS/217; *[Al] ali ökünüp barmagın tişteer...* “[O] daha pişman olup parmağını ısırır...” C/516.

15. Ali da “hâlâ da”

...bir colku dem aluu ali da este bar. “...hâlâ da hatırdı var.” TS/134; *Ali da [bul] esimde.* “Hâlâ da [bunlar] hatırımdı.” C/167; *Ooba, Tolgonay, oşol çabarmandın dübürtü ali da suuy elektay kulagıma ugul[at].* “Evet, Tolgonay, o habercinin gürültüsü hâlâ da geçmemiş gibi kulağıma duyulu[r].” TA/190; *Uulumdun cıtı ali da kelip turgansıyt...* “Oğlumun kokusu hâlâ da geliyor gibi...” TA/339.

16. Azır “hele”

Azır, [sen] koyo tur. “Hele [sen] bırak.” BB/42.

17. Menen

Bu edat *kün, tün, erteñ* kelimeleriyle birleşip, eylemin kesintisiz devam ettiğini bildirir:

Tünü menen canınan çıkpay darılap cattı. “Bütün gece yanından ayrılmadan tedavi etti.” TA/960; *Erteñ menen Seydenikine poçtoçu Kurman çaap keldi.* “Sabahleyin Seydegile postacı Kurman koşturup geldi.” BB/179; *Erteñ menen erte Seyde adatınça suuga cönödü.* “Sabahleyin erkenden Seyde adedince suya yürüdü.” BB/266.

18. Sayın

Zamanla ilgili kelimelerle birleşerek eylemin zamanını bildirir:

Bargan sayın Sabırbektin sözü küçögöndön-küçöp, calgız ele Karatay[ga] [tiygen] emes. “Giderek Sabırbek’in sözü şiddetlendikçe şiddetlenip, yalnız Karatay[a] [dokundu] değil (yalnız Karatay’ı etkilemedi.)” TS/100; *Mırzakul uşintip kelgen sayın Seyde’de can çok.* “Mırzakul öyle her gelişinde Seyde’de can yok.” BB/142; *Bargan sayın kuykum kölökö camınat.* “Gittikçe koyu gölge [ile] örtünüyor.” C/129; *Sen bul cerge kelgen sayın, ar kaçan başkaça bolup kelçüsüñ.* “Sen buraya her geldiğinde her seferinde farklı olup gelirdin.” TA/342.

19. Ansayın

Birok [Karatay] ansayın öcörlönüp tura kalıp kayra muştaşat. “Fakat [Karatay] her seferinde inat edip kalkıp tekrar dövüşüyor.” TS/262.

20. Kiyin “sonra”

Azdan kiyin Kanımgül özünçö külümsüröyt. “Az sonra Kanımgül kendi kendine gülümsüyor. TS/38; *Bayagıdan kiyin İsmayıl andan beter sak bolup, üñkürdön çıkpay[t].* “O zamandan sonra İsmail ondan beter korunup, mağaradan çıkmı[yor].” BB/212; *Birok kiyin süröt tartuunu esten çıgaruuga tuura keldi.* “Fakat sonra resim çizmeyi akıldan çıkarmak mecbur oldu.” C/307; *Kiyin anın ubaktısı ötkön soñ, [bardığı] keç bolup kaldı.* “Sonra onun vakti geçince [herşey] geç olmuştu.” TA/722.

21. Beri

Andan beri mına kança cıldar öttü, ali da sıylaşıp kele catışat. “Ondan beri işte kaç yıl geçti, hâlâ da saygı gösteriyorlar.” TA/822; *Karatay köptön beri üyrönüşüp, anın çındığına katuu işenet.* “Karatay çoktan beri ikna olup, onun gerçekliğine katı inanıyor.” TS/64; *Bir bazardan beri belime cel turup, tigi cügörülördün tüptörü üyülböy catat!* “Bir haftadan beri belime yel girip, bayağı mısırların dipleri doldurulmuyor!” C/31; *Seyde küzdön beri ele tegirmenge baruunu koygon.* “Seyde taa güzden beri değirmene gitmeyi bırakmıştı.” BB/153.

22. Baştap “itibaren, beri”

Erteñden baştap baarımız bir brigad bolup, stantsiyaga koşulup kattap cüröbüz... “Yarımdan itibaren hepimiz bir ekip olup, istasyona beraber git-gel yaparız...” C/106; *Uşundan baştap ele al bizdi başkarıp algansıp...* “O andan itibaren o bizi idaresine almış gibi...” C/162; *Biz birge koşulup işteğenden baştap, al eköönün ortosundagı mamilesi uşul.* “Biz birlikte çalıştığımızdan beri o ikisinin ortasındaki muamele bu[dur]. C/184.

23. Tartıp “beri, sonra”

Uşul kündön tartıp kiçi üy özünçö bölünüp ketti. “Bu günden beri küçük ev ayrı bölünüp gitti.” C/536; *Uşul minuttan tartıp, cañı turmuş soguş turmuşu baştalbadı...* “Şu dakikadan sonra, yeni hayat, savaş hayatı başlamıştı...” TA/189; *Tırmaktay*

kezimden **tartıp** mına uşul karıgan küñümö çeyin... “Küçükluğümünden beri bu yaşlanmış günüme kadar...” TA/813.

5.2. BAĞLAMA EDATLARI

1. Da

*Kişini tike karap tursa **da**, köñülü başka cakta ekeni sezilip turçu.* “Kişiye dik bakıp dursa da, gönlü başka tarafta olduğu hissediliyordu.” C/113; *Al anın canına otura kaldı **da**, moyun-başın sılap, ayagansıp erkeletti.* “O onun yanına oturakaldı da boyun[unu] başını sıvazlayıp, acıyormuşcasına şımarttı.” TS/286; *Tarihtin ar kaday uluu **da**, arzıbas okuyaları ötüp catkan çıkar.* “Tarihin her türlü hem büyük hem değersiz de olayları geçmiştir.” TA/458.

2. Antkeni

*Arabız ulam kaskara berdi, **antkeni** tigiler kap salınıp, katuu çabıp kete albadı.* “Aramız gittikçe kısılıyordu, çünkü onlar çuvaları taşıdığı için hızlı gidemiyorlardı.” TA/531; *Anı uluusuntup sıylagan dele ceribiz cok, **antkeni** al menin agalarım menen kurbaldaş.* “Onu büyük tutup saygı da gösterecek hâlimiz yok çünkü o benim abilerimle yaşıt.” C/144.

3. Ce

*Ce çaştıktın ıratın körböy, **ce** düynönün ıratın körböy ketip bara catıшат!* “Gençliğin rahatını görmeden dünyanın da rahatını görmeden gidiyorlar.” BB/67; *Üydö dagı egin-tegin kaldıdı, **ce** üñkürdö catıp, akırı açtan ölömbü, çaşırba, çınıñdı ayt!* “Evde daha ekin tegin kaldı mı, yoksa mağarada yatıp, sonunda açlıktan ölür müyüm, gizleme, doğrusunu söyle!” BB/217; *Anın tarınıçı, ızası cazıldıdı **ce** cokpu?* “Onun küsmesi, gücenmesi geçti mi ya da geçmedi mi?” C/244; *Azır üygö cetebiz. **Ce** cañı köçögö kayrıla ketelibi?* “Şimdi eve varırız. Yoksa yeni sokağa mı uğrayalım?” TA/152.

5.3. CÜMLE SONU EDATLARI

5.3.1. Benzerlik edatları

1. Ele

[Al] cön **ele** aytıp berçü comok emes eken. “[O] öylesine anlatılacak masal değil imiş.” TA/36.

2. Sıyaktuu

Al özünön özü kıyalga batkanday, mañıroo **sıyaktuu**. “O kendi kendine hayale dalmışcasına, dalgın gibiydi.” C/114; Düynö kiçirip tarıgan **sıyaktuu**. “Dünya küçülüp daralmış gibi.” BB/115.

3. Sıyaktuu elek

[Biz] birinen-biri eçteke caşırbas sırdaş kurbular **sıyaktuu elek**. “[Biz] birbirinden hiçbir şey gizlemeyen sırdaş arkadaş gibiydik.” C/72.

5.3.2. Hatırlatma edatları

1. Ele go “yani”

Caman şinelı menen tamtığı çıkkın ötüğünön başka eçtekesi cok **ele go**! “Kötü kaputuyla perişan çizmesinden başka hiçbir şeyi yoktu yani!” C/514; Üygö toktoo degen cok **ele go anda**. “Evde durma denen yoktu ki onda.” TA/110.

3. Go “herhâlde”

A-a, baykuşum, akırındap karıp kele catabız **go**. “Ah zavalım, yavaş yavaş yaşılanıyoruz herhâlde.” TA/144; Cañı köçö degenibiz ayılga kire beriş col boyunda **ele go**. “Yeni sokak dediğimiz köyün girişindeki yol kenarındaydı ya.” TA/154; [Sen] bilesiñ **go**. “[Sen] bilirsin ya.” TA/192; Bolboso, kızdın sırtı torkününö maalım **go**. “Yoksa kızın sırrı akrabalarına malum ya” TS/90; Izdeşpey tabışkansıñar **go**! “Aramadan buluşmuşsunuz ya!” C/161.

5.3.3. İhtimal edatları

1. Deysiñ “sanki”

Suuda emne bar deysiñ. “Suda ne var sanki.” TA/898; *[Alar] Kayda uzayt deysiñ!* “[Onlar] Nereye uzaklaşacaklar sanki!” C/508.

2. Okşoyt “galiba”

Meni ayap, kıyalbay cüirdü okşoyt. “Bana acıyıp kıyamadı galiba.” TA/716; *[Alar] Sıylaşat okşoyt...* “[Onlar] Saygı gösteriyor galiba...” TA/694; *Soldattu tuugandarı bir cakka erçitip ketiştı okşoyt.* “Askeri akrabaları bir yere götürdüler galiba.” C/432.

3. Çıgar “galiba”

Al dele maga okşogon caş bala ce bolboso töröp-tüşüp cürgön ayal çıgar. “O da benim gibi genç çocuk ya da düşekalka yürüyen kadın galiba.” C/171; *Bizdin suu başçı-gidrotehnikteribiz bul cagın da köñülgö alıp cürüşkön çıgar.* “Bizim subaşı, hidroteknikerlerimiz bu yönünü de dikkate alıyorlardır.” TS/88.

4. Ele go “herhâlde”

...bir şek-şıbañ çıgar ele go, balam. “...bir haberin duyulurdu herhâlde, oğlum.” TA/372; *Köçönün atı eptep tabılar ele go.* “Sokağın adı bir şekilde bulunur herhâlde.” TA/160.

5. Go

Menin turmuşumda eñ oor caz oşondo boldu go. “Benim hayatımdaki en zor yaz o zaman oldu herhâlde.” TA/477; *Ene, çarçadıñ go.* “Ana, yoruldu herhâlde.” TA/305; *[Kat] cazdırıp turar elem go...* “[Mektup] yazdırır dururdum herhâlde...” BB/98.

6. Kim bilet

Anın sözü ce balaga, ce Seydege tiyiştüü boldubu, [bunu] kim bilet. “Onun sözü çocukla mı veya Seyde ile mi ilgili idi [bunu] kim bilir.” BB/189; *Uşintip kaysı ubakıtka çeyin tiriçilik ötöörün kim bilet?* “Böyle ne zamana kadar geçim sağlanır kim bilir?” BB/224; *Al emne üçün uşintkenin anda kim bilsin.* “O[nun] niçin böyle yaptığını o anda kim bilsin.” C/152.

7. Eken

*Daniyardın butu caradar ekenin emne için murda oyloboduk **eken**?* “Daniyar’ın ayağının sakat olduğunu niçin önce düşünmedik acaba?” C/201; *Anı ukkanda emne deer **eken**.* “Onu duyduğunda ne diyecek acaba.” TA/23; *Kulagım çalgan emne boldu **eken**.* “Kulağımın duyduğu neydi acaba.” C/485.

5.3.4. Onaylama, kuvvetlendirme edatlar

1. Da

*Kum içinen altın izdegendey ele kep **da**.* “Kum içinden altın arar gibi bir şeydir.” BB/246; *Tüşüm için, birinçilik için uşintip küröşöt ekenbiz **da**.* “Mahsul için birincilik için böyle güreşecekmişiz demek.” TS/210; *Bilbey ele kıykıra beresiñer **da**!* “Bilmeden bağıryorsunuz da!” BB/96; *Erkektin üydö cektugu uşu **da**!* “Erkeğin evde yokluğu bu işte!” BB/283; *Beker cürgöndön körö tamaşa [bolsun] **da**!* “Boş gezmekten ise şaka [olsun] yani!” C/197; *Aç kenedey cabışasıñar **da**!* “Aç kene gibi yapışıyorsunuz yani!” TA/119.

2. Emes da

*Suu degeniñ biz için kudaydın ançeyin akkan suusu **emes da**.* “Su dediğin biz için Allah’ın bu zamana kadar [boşuna] akan suyu değil ki.” TS/95; *Birok, köp degen oñoy **emes da**.* “Fakat çokluk kolay değildir ki.” TA/214.

3. Emes bele

-Oy, coo algırlar oy, kat çok emes bele! “Oy, düşman götüresiceler oy, mektup yok değil miydi?” BB/95; *Kiçüüm Caynagım bolso maga okşoşuraak sarı tultuk **emes bele**.* “Küçüğüm, Caynak’ım ise daha çok bana benzeyen sarışın dolgun yüzlü, etli yanaklı değil miydi?” TA/86; *Al başınan ele mektepte cakşı okuçu **emes bele**.* “O baştan beri mektepte iyi öğrenci değil miydi?” TA/106.

4. Emespi

*Mından körö ketmen çaptırıp salganı cakşı **emespi**!* “Bundansa çapa yapmak iyi değil midir?” BB/101; *Birpastın ortosunda kanat baylap, alıp [kişinin gönlü] uçat*

emespi. “Aniden kanat bağlayıp [kişinin gönlü] uçar ya.” TA/687; *Işti oşolor uyuşturat emespi.* “İşi onlar organize ediyorlar değil mi.” TS/69.

5. Eken da

‘Katyuşa’ -kızdın atı eken da, oşol kezdegi caştardın süygönü eken da... “Katyuşa, kızın adı imiş, o zamanın gençlerin sevgilisi imiş...” TA/217; *Daniyar uşunday eken da?* “Daniyar öyleymiş?” C/278; *Bala bilinbey ele çoñoyot eken da.* “Çocuk bilinmeden büyümüş.” TA/852; *Mına uşunday bolmok ekenbiz da!* “İşte böyle olacaktınız demek!” TS/210; *Tüşüm üçün, birinçilik üçün uşintip küröşöt ekenbiz da.* “Mahsul için, birincilik için böyle güreşecekmişiz demek.” TS/211.

6. Belem

Ce men oşonço it belem. “Yoksa ben o kadar it miyim?” C/230; *Kasımdın közü tirüü turganda, men üşüntmök belem...* “Kasım’ın gözü dursaydı ben öyle yapar mıydım?” TA/927; *-Oy, men aytpay cürdüm belem!* “Ey, ben söylemiyor muydum?” C/506.

5.3.5. Sorma edatları

1. -BI

Al coop bugün ele payda bolo kalıptır+bi? “O cevap tek bugün peyda mı oluverdi?” TS/63; *-Seyde caman uul çonoyup cata+bi?* “Seyde yaramaz oğlan büyüyor mu?” BB/123; *Soguş deysiñ+bi?* “Savaş mı diyorsun?” C/150; *Tamaşa kılğanı keldiñer+bi?* “Şaka yapmaya mı geldiniz?” TA/119.

2. Meylibi

Başkalardın egini sugarılbası meylibi? “Başkaların ekini sulanmazsa olur mu?” TS/197.

3. Bele

Bir ooz aytsañ, aldağı cerge töktürüp salbayt belem? “Bir ağız söylesen, oracıkta döktürmez miydin?” C/230; *Ismayıl cönün sına, çekmelep cürgön bolso, uşintet bele?* “İsmail[in] durumunu araştırıp soruşturuyor olsaydı öyle mi yapardı?” BB/146; *Alsızdık*

kıluuga akım bar bele? “Zayıflık etmeye hakkım var mıydı?” C/173; *Kasım öldü-sen emi ketkin, keregiñ çok, başka biröögö tiyip ketkin dep oozum barat bele?* “Kasım öldü, sen artık git, lazım değilsin, başka birisiyle evlen git demeye ağzım varır mıydı?” TA/712.

4. Ya

Sen emne bala, cindеп kettiñbi ya? “Sen ne çocuk, cinlendin mi yahu?” C/230; *Men içpegende kim içet, ya?* “Ben içmeyinde kim içsin yahu?” TA/787.

5. Emespi

Çın ele bakıt degen uşul emespi? “Gerçekten de mutluluk bu değil midir? C/370.

6. Beken

Men emne özüm için beken? “Ben ne kendim için mi?” TS/282; *Kişiler erteñ baykar beken?* “Kişiler yarın görürler mi acaba?” BB/6; *Murdum burçuk közüm kıyışık beken?* “Burnum yamuk gözüm eğri mi?” TA/118.

5.3.6. Ünlem edatları

1. Ay

İi, kitepke öcün ay. “Ee, kitaba düşkünlüğü vay.” TA/107; *Keptin baarı ele uşunda sıyaktangan kayran balalığım ay!* “Meselenin hepsi ondaymış sanki masum çocukluğum hey!” C/380.

2. Kokuy, kokuy ay

Uşuntıp col karap, kütkönübüzdöy bolsoçu, kokuy! “Öyle yol bakıp beklediğimize değseydi bari.” TA/313; *Ce bir col arbısaçı, kokuy ay.* “Yani bir yol kısalsa, aman hey.” TA/918.

5.3.7. Yazıklanma edatı

1. Ayla kanca

Brigattın sokolorun tügöldödük, ayla kança. “Ekibin sabanlarını tamamladık, ne çare.” TA/475; *Tookko da cem kerek, birook ayla kanca.* “Tavuğa da yem gerek fakat ne

çare!” BB/152.

2. Go

Kişinin köñülü degen kızık nerse go. “İnsanın gönül denen şeyi şaşırtıcı şeydir.” TA/686; *Armansız elesiñ go!* “Derdin yok ki.” TS/36.

3. Kana “keşke”

Bul ukmuştuu obondun özüñ salıp bersem kana! “Bu acayip ezginin özünü söyleyebilsem keşke!” C/270; *Eki ooz söz menen tüşündürüp berçü iş bolso kana.* “İki ağır söz ile anlatılacak iş olsa keşke.” TA/25; *Caynak arabasın kubalap kelse kana!* “Caynak arabasını koşturup gelse keşke!” TA/418.

6.4. Hitaplar

*“Hitap konuşucunun kimi muhatap aldığını, kime seslendiğini gösterir. Bu soyut veya somut, hayali veya gerçek bir muhatap olabilir.”*³⁴⁷

Bütüncedeki hitaplar, diyalog ve monolog kısımlarında kullanılmıştır. Ayrıca Kırgızcaya özgü olan bazı azarlama veya sevmeye kelimelerini de hitap şeklinde kullanmıştır:

-1. Ø

[Karatay] Sabırbekten artta kalayın. “[Karatay] Sabırbek’ten geri kalayım. TS/142; *[Ismayıl] Kaçan keldiñ?* “[İsmail] Ne zaman geldin?” BB/46; *[Daniyar] Taşta! Taşta kaptı! -dep kıykırıp ciberdi Camıyla.* “[Daniyar] Bırak! Brak çuvalı! diye bağırdı Cemile.” C/222; *[El curtkan nan bergen aylanayın diykan talaam]* “[Halka yurda ekmek veren sevgili tarlam]” TA/40.

-2. BÖ

Camiylam, canım, kalkatayım, kızıl gülüm, Camaltay! -dep Daniyar kırgız menen kazakta bolgon eñ nazik sözdördü süygönünö arnoodo. “Cemile’m, canım, sevgilim, kızıl gülüm, Cemileciğim! diye Daniyar Kırgız’la Kazak’ta olan en kibar kelimeleri sevdiğine sunmakta.” C/469; *El curtkan nan bergen aylanayın diykan talaam, bozorup sargarıp catsang da, albırgan tañ ertelerin deñizdey tögölüp, kucagın*

³⁴⁷ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 152.

caya sençelik ergip, sençelik coomarttanıp kim tosup alat! “Halka yurda ekmek veren sevgili tarlam bozarıp sararsan da, nur saçan şafak vakitlerin deniz gibi dökülüp, kucagını açarak senin kadar sevinçle, senin kadar cömertlikle kim karşılar!” TA/39; **Cer, düynönün bardık buluñ-burçunda adam balasın bakan cer, sen, sen, aytkın, can-boordoş cer!** “Yer, dünyanın her köşesinde insanı doyuran yer, sen, sen, söyle, can ciğerim yer!” TA/1009; **O, düynö, o can caratkan cer...** “O, dünya, o can yaratan yer...” TA/390; **Calgızım, seketim, eç kimge seni ıraa körböym.** “Yalnızım, sevgilim, hiç kimseye seni bırakmıyacağım!” C/471; **Caynagım, kencem, tamaşaköyüm, şayırım, ırçım, solkuldagan boz balam!** “Caynak’ım, küçüğüm, şakacı, neşelim, şarkıcım, süzülen boz oğlum!” TA/365.

-3. E+H

Ooba, apa, soguş baştaldı. “Evet anne, savaş başladı” TA/169; **Co coldoştor, tamaşa emes...** “Hayır yoldaşlar, şaka değil...” TS/94; **-Oy, Mirzakul! Kayt artıña!** “Hey Mirzakul! Geri dön!” BB/321.

-4. E+H+E

-Minakey aylanayın el curt! Minakey! Caman kulpunu suurup salıp alıp ketiptir! “İşte kurban olduğum el yurt! İşte! Kötü kilidi çekip çıkarıp götürmüş!” BB/275; **Ooba, seketiñ keteyinder, ooba! al emes celinin karmap körgöm!** “Evet, kurban olduklarım, evet! hatta memesini tutup bakmıştım!” BB/277; **-Alda, aylanayındar ay, kattı caşıırıp koydu deysiñerbi?** “Aman canlarım hey mektubu gizledi mi diyorsunuz?” BB/98.

-5. Ü+H

-Oy murap, suu cok! “Oy mirab, su yok!” TS/166; **A-a, seketiñ keteyinder, ünüñördü kayra ugar kün bolsoçu!** “Ah-ah, canlarım, sesinizi tekrar duyacak gün olsaydı!” BB/70; **OO, tuyagiñ cer baspay kalgır!** “O, ayakların yer basmayasica!” BB/102; **İy, tentigen aram.** “İy, başıboş dolaşan serseri.” C/37; **E, Seyit, sen kanday deysiñ?** “E, Seyit, sen nasıl diyorsun?” C/44; **-A-a, tumarday bolgon katıñardan aylanayın! -dep al közünö çaş ala üşkürot.** “A-a, tumar gibi olan mektuplarınıza kurban olurum!-diye o gözüne yaş dolup içini çekerti.” C/85; **-Ay, kiçine bala, menin attarım kaysı, beri cetele!** “Hey küçük çocuk, benim atlarım hangisi, buraya getir!” C/163; **Ay, Subankul bul emneñ?** “Hey, Subankul bu ne demek?” TA/70; **-E-ey, arabakeç bol erte!**

“Hey, araba süren çabuk ol!” TA/134; **A-a, baykuşum**, akırındap karıp kele catabız go. “A-a zavalım, yavaş yavaş yaşılanıyoruz yani.” TA/144; **-Ey, katındar**, toktotkula azır! “Hey, kadınlar susun hemen!” TA/172; **Oy, dos**, toktoy tur! “Ey, arkadaş, bekle dur!” TA/185; **E-e, carıktık cer**, ayta berse eköobüzdükü tügönöbü. “E-e, yaratan yer, söylersek ikimizinki biter mi.” TA/190; **Ay, cigit**, balamdı kor kılba! “Hey, yiğit, çocuğumu hor görme!” TA/726; **Ay, Aliman**, koyotur. “Hey, Aliman, dur” TA/838; **E-e, asmanda carkıragan kün**. “Hey, gökyüzünde parlayan güneş” TA/988; **Ee, sapar baskan bulut**. “Hey, seferde olan bulut” TA/989.

-6. Ü+H+Ü

-Oy, coo algırlar oy, kat çok emes bele! “Ey, düşman götüresiceler oy, mektup yok değil miydi?” BB/95.

-7. H+Ü+H

-Sabırbek bayke, o-o, Sabırbek bayke! *-degen ün çıktı*. “Sabırbek abi, o-o, Sabırbek abi! diye ses çıktı.” TS/162.

-8. H...H

Ananayın, men azır uydu saaym, süt içesiñbi, **Tokon?** “Canım, ben şimdi ineği sağacağım, süt içecek misin, Tokon?” TS/17; **Eneke**, oozuña may, kagılayın **eneke!** “Ana, ağzına yağ, canım ana!” TA/360; **O, Ceñiş ay**, tilegen-samagan, küröşüp tapkan **Ceñişibiz ay!** “O, Zafer, dilediğimiz, arzuladığımız, savaşıarak bulduğumuz Zaferimiz hey!” TA/623; **Cer, düynönün bardık buluñ-burçunda adam balasın bakan cer**, sen, *sen, aytkın, can-boordoş cer!* “Yer, dünyanın her köşesinde adamı doyuran yer, sen, sen, söyle, can ciğerim yer!” TA/990.

-9. İ

-Karatay, balanı alçı! “Karatay, çocuğu alır mısın” TS/29; **-Danike**, saydagı attar senikibi? “Danike tarladaki atlar senin mi?” C/108; **-Cür, ceñe**, üygö keteli “Yürü yenge, eve gidelim” C/434; **Oşonu ayt, ceñe!** “Öyle desene, yenge!” C/514; **Keleriñdi kütüp catkam, Tolgonay**. “Gelmeni bekliyordum, Tolgonay.” TA/9; **-Ene** kay ceriñ ooruyt? “Ana neren ağrıyor?” TA/30; **-Suban**, kaday deysiñ biz baktıluu bolobuz, ee. “Suban, nasıl dersin biz mutlu oluruz, ee” TA/53; **-Coldoş**, sen azır ayılga çaap barıp...

“Yoldaş, sen şimdi köye hızlıca git...” TA/184; **Tokon-apa**, *enem meni izdebesin dep Aliman aytıp ketti*. “Tokan-ana, anam beni aramasın diye Aliman söylemişti” TA/828; **Ene! Eneke!** *Aytpagın maga eçtekeñdi!* “Ana! Ana! Söyleme bana hiçbir şeyini!” TA/431; -*Emnesi uyat, cürsöñ ceñebay!* “Nesi ayıp, yürü yengeciğim!” BB/70; **Enekebay!** *Cesirbiz, okşoşkon cesirbiz!* “Anacığim! Duluz, benzer duluz!” TA/739.

-10. iTm

Kayda barasıñ, balam? “Nereye gidiyorsun, çocuğum?” TA/869; **Enemdin balası! Enemdin balası!**- *dedi al kıstalıp şıbragan ün menen* “Anamın oğlu! Anamın oğlu! dedi o fısıldayan sesle” BB/33; *Kadır-barkıñdı saktasañ, ençiñe bak-döölöt saktaganıñ oşol, balam!* “Kadirini-itibarını korursan, hissene baht-servet saklaman odur, çocuğum!” C/54; -**Seyit inim**, *bügün üygö tünöp, attarıñdı tınıktır*. “Seyit kardeşim, bugün evde geceyi geçirip atlarını dinlendir.” C/39; -**Camıylam, canım, kalkatayım, kızıl gülüm**, *Camaltay!* “Cemilem, canım, sevgilim, kızıl gülüm, Camaltay!” C/469; **Bürkütüm!** “Karakuşum!” C/473; **Şaşırgan Bürkütüm!** “Öten karakuşum!” C/474; *Amansıñbı, kuttuu talaam?* “İyi misin, kutlu tarlam?” TA/1; *Ömür ötüp bara catpaybı cer-enem*. “Ömür geçip gitmiyor mu, yer anam” TA/6; **Cer-enem**, *birinci colu saga oşondoy kayrıldım*. “Yer-anam, ilk defa sana öyle konuştum.” TA/62; **Caynağım, kencem, tamaşaköyüm, şayırım, ırçım, solkuldagan boz balam!** “Caynağım, küçüğüm, şakacı, neşelim, şarkıcım, süzülen küçük oğlum!” TA/365.

-11. STm

-*Çımırkan, kiçine bala, az kaldı emi!* “Dayan küçük çocuk, az kaldı şimdi!” C/177; **Cer, can caratkan cer, bizdi kötörüp catkan cer**, *sen bizge taalay berbeseñ emnege cer bolup ornoysuñda, biz emnege düynögö caralabız!* “Yer, can yaratan yer, bizi kaldırıp yatan yer, sen bize talih vermezsen niçin yer olup yerinde pekleştin, biz niçin dünyaya yaratıldık!” TA/65; **Aylanayın İsmayıl**, *emi kantebiz!* “Kurban olduğum İsmail, şimdi ne yaparız!” BB/185; -**Aylanayın, el-curt! Aylanayın, el-curt! Canım kurman! Başım kurman!** “Sevgili, halkım yurdum! Sevgili, halkım yurdum! Canım kurban! Başım kurban!” TA/617.

5.4. ARA SÖZLER

“Cümledeki yargıya ek bilgi vermek, açıklamalarda bulunmak, yargıyı temenni etmek veya etmemek, beddua etmek ya da şükürünü dile getirmek için cümleler arasında konulan her türlü ifadeye ara söz denir.”³⁴⁸

-1. Bağlama öbeğinden oluşan ara sözler

[Alar] bat ele boy salıp, **emi karabaysıñbı**, ce çaştıktın ıratın körböy, ce düynönün ıratın körböy ketip bara catışat! “[Onlar] çabucak boy atıp şimdi baksana, gençliğin rahatını görmeden dünyanın rahatını dagörmeden gidiyorlar.” BB/67.

-2. Cümlelerden oluşan ara sözler

Bolboso, **kızdın sırrı törkününö maalum go**, bizdin bir bilgenibiz ele [uşu]: ‘Suu cetpeyt, kokuy suu ber!’ “Yoksa kızın sırrı akrabalarına malum ya, bizim bir bildiğimiz [şu]: ‘Su yetmiyor, aman su ver!’” TS/90; **Oşol suunun özün cakşılup paydalansa, tim ele başımdı kesip bereyin**, [oşol suu] cetmek tursun aşıp ketet. “O suyun kendisini iyi değerlendirse, gerçekten başımı kesip vereyim (yemin ederim ki), [o su] yetmek dursun artar bile.” TS/96; **Birok, Sabırbektin bağı bar eken, bağı bardın taşı da öydö kulayt degendey, al aldıñkı kolhozdo iştep [Sabırbektin] atağı çıktı**. “Fakat Sabırbek’in talihi varmış, talihi olanın taşı da yukarı düşer denildiği gibi, o öndeki kolhozda çalıştığı için [Sabırbek’in] namı çıktı.” TS/124; **O, tuyagıñ cer baspay kalgır! Irsı çok mal uşunday bolot! Kat kelse özüm dele çaap barbayınbı!** “O, ayakların yer basmayasica! Uğuru yok mal böyle olur! Mektup gelse kendim de koşturup gitmez miyim?” BB/102; [Sen] **Anday ak cürök ekensiñ, kelindin için kantesiñ!** “[Sen] O kadar iyiyisen, gelinin karnını ne yapacaksın?” TA/795; **Cok, bir kişinin kör ookatı kayda ötpöyt deysiñ, men süyüngöndö, men sıymıktanganda, başkaga, adamda bolgon uluu nersege sıyındım**. “Hayır, bir kişinin günlük hayatı nerede geçmez sanki, ben sevinirken ben iftihar ederken başka şeye, insanda olan yüce şeylere hürmetle eğildim.” TA/675

-3. Cümlelilerden oluşan ara sözler

Arıktığı suu çın ele ayabay köp agıp cattı. “Arktaki su gerçekten de çok fazla akıyordu.” TS/218; **Eger balañdın bulamıgınan kıstalıp kalsañ, esiñde bolsun, uyalbay**

³⁴⁸ Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, s. 447.

açıgın ayt... “Eğer çocuğunun bulamacından sıkıntı çeksen, aklında olsun, utanmadan açık söyle...” BB/159; **Birinçi körüşkö** *cönököy ele kadirese süröt.* “İlk bakışta öylesine sıradan bir resim.” C/6; *Kögültür közdörü, Kудay билет, ömüründö birinçi colu oşonçoluk sana çekken çıgaar.* “Mavi gözleri, Allah bilir, hayatında ilk kez bu kadar acı çekmiş olsa gerek.” TA/182; *Anday emes deseñ, makul, bet aldımızdan basıp keteli.* “Öyle değil dersen, tamam, yolumuza yürüyüp gidelim.” TA/660; *Men emne başkalardan kem bekem?* “Ben ne başkalardan eksik miyim?” BB/77

-4. Tümleç değerinde olan ara sözler

[Al] anan asmanga tigilip, bir ubakıtta, munun emi kimge kañçalık keregi bar ele degendey, keçirgin, cer, seni betke urganday, açuu menen kolundagı güldü çaptı. “[O] sonra gökyüzüne dikilip, bir vakitte, bunun şimdi kime ne kadar gereği var der gibi, affet yer, senin yüzüne vurmuş gibi kızgınlıkla elindeki gülü attı.” TA/425.

ALTINCI BÖLÜM

CÜMLE YAPILARI

6.1. BASİT CÜMLELER

“Yapısında isim veya fiil cinsinden tek yüklem bulunan cümle basit cümledir.”³⁴⁹

6.1.1. Basit düz cümleler

“Türkçenin genel eğilimine göre ‘‘cümle başı edatı (CBE) + hitap (HB) + özne bloku (ÖB) + tümleç + yüklem bloku (YF) + cümle sonu eki / edatı (E)’’ şeklinde dizilen yapılar basit düz cümle olarak değerlendirilir.”³⁵⁰

İncelenen hikâyelerde geçen bu tür cümleler, aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır:

6.1.1.1. Ö+YB yapılı cümleler

1. [Ö]+[DurT]+YF-[-k]+ş+[E]

[Büt denem dürküröp]/ sürdödüm [da]. “[Bütün vücudum titreyip]/ sıkıldım [da].” C/460

2. [Ö]+[GörT]+YF-[-k]+ş]

[Suu degeniñ]/ [biz üçün]/ közdögön işibiz. “[Su dediğin şey]/ [bizim için]/ hedeflediğimiz işimiz.” TS/95; [Suu degeniñ]/ [biz üçün]/ meenetibiz... “[Su dediğin şey]/ [biz için]/ çekilen emeğimiz.” TS/95

3. [Ö]+[HdfT]+N+YF-[-k]+ş

[Men]/ [aga]/ suusun/ cetkire koyoyunçu! “[Ben]/ [ona]/ suyunu/ ulaştırayım!” TA/134

4. [Ö]+[İİT]+[N]+YF-[-k]+ş

³⁴⁹ Günay Karaağaç, *Türkçenin Söz Dizimi*, İstanbul 2009, 197.

³⁵⁰ Alyılmaz, *Orhon Yazıtlarının Söz Dizimi*, 258.

[Sen]/ [meni]/ [al]/ ölot deysiñbi. “[Sen]/ [benim hakkında]/ [o]/ ölür mü diyorsun.” TA/902

5. [Ö]+[KrşT]+[N]+YF-[-k+ş]

[Sen]/ [sagınsañ da]/ [sagınıçıñ]/ içiñe kasta. “[Sen] [özlesen de]/ [hasretini]/ içinde sakla.” C/94

6. [Ö]+[N]+ekYF-[-k+ş]

[Soguş]/ [adamdı]/ taş boor [kılát]. “[Savaş]/ [insanı]/ acımasız [yapar].” TA/676

7. [Ö]+[N]+KayT+YF-[-k+ş]

[Adam]/ [cakşılıktı]/ adamdan/ üyrönöt. “[İnsan]/ [iyiliği]/ insandan/ öğrenir.” TA/385

8. [Ö]+[N]+VrmT+YF-[-k+ş]

[Al]/ [anı]/ üyünö/ kötörüp ketti. “[O]/ [onu]/ evine/ götürdü.” BB/284

9. [Ö]+[N]+YF-[-k]+ş

-[Men]/ [suunu]/ berbeym! “[Ben]/ [suyu]/ vermiyorum!” TS/204; [Siler]/ [taldı]/ butap algıla. “[Siz]/ [söğüdü]/ budayın.” BB/129; [Men]/ [aldagı üstüñdögü köynögüñdü]/ cuup bereyin! “[Ben]/ [şu üzerindeki gömleğini]/ yıkayıvereyim!” C/319; [Men]/ [gelinimdi]/ kantem? “[Ben]/ [gelinimi]/ ne yaparım?” TA/703

10. [Ö]+[N]+YF-[-k+ş]

[Soguş]/ [adamdı]/ özümçül kılát. “[Savaş]/ [insanı]/ bencil yapar.” TA/676; [Soguş]/ [adamdı]/ ayban kılát. “[Savaş]/ [insanı]/ hayvan yapar.” TA/676

11. [Ö]+[N]+YönT+YF-[-k+ş]

[Sen]/ [alardı]/ beri/ cetele! “[Sen]/ [onları]/ beri [tarafa]/ getir!” C/160

12. [Ö]+[SebT]+ZT+YF-[-k]+ş

[Tak oşol kündörü brigadirlikte cürüp, eldin camandık-cakşılığın teñ bölüşüp, köpçülükkö eptep baş-köz bolup cürgönümö]/ azır da/ ıraazımın. “[Tam o günlerde ekip

başı olup, halkın acısını sevincini aynı şekilde paylaşıp, çoğuna zor olsa da sahip çıktığım için]/ şimdi de/ memnunum.” TA/348

13. [Ö]+[YönT]+[N]+DurT+YF-[-k+ş]

[Al]/ [elge]/ [kattı]/ uguza/ okudu. “[O]/ [halka]/ [mektubu]/ duyurarak/ okudu.” TA/362

14. [Ö]+[ZT]+DurT+VrmT+YF-[-k+ş]

[Al]/ [anı ukkanda]/ kaday oylorgo kabılıp,/ keptin anığına/ cetalar beken? “[O]/ [onu duyduğunda]/ her türlü düşüncelere kapılıp,/ sözün hakikatine/ ulaşır mı ki?” TA/23

15. [Ö]+ŞT+N+YF-[-k]+ş

[Sen]/ anday ak cürök ekensiñ,/ kelindin için/ kantesiñ! “[Sen]/ o kadar iyiysen,/ gelinin karnını/ ne yapacaksın?” TA/795

16. [Ö]+AyrT+YF-[-k]+ş

[Men]/ ıyık parsımdan/ kutulayın! “[Ben]/ kutsal vazifemden/ kurtulayım!” C/424

17. [Ö]+AyrT+ZT+YF-[-k]+ş

[Men]/ İsmayıldan/ emi/ ayrılrat ekem! “[Ben]/ İsmail’den/ şimdi/ ayrılacağım!” BB/193

18. [Ö]+BirT+[N]+YF-[-k+ş]

[Al]/ koşo/ [anı]/ oñdoşup cüröt. “[O]/ beraber/ [onu]/ tamir ediyor.” TA/975

19. [Ö]+BirT+HdfT+YF-[-k]+ş

Okuudagı öz katar kurbularım menen/ askerge/ çakırtıldım. “Okuldaki kendi arkadaşlarımla/ askere/ çağırıldım.” TA/253

20. [Ö]+DurT+[HdfT]+N+YF--k+ş

[Men]/ kantkende balanın cürögün üşütpöy, caştayınan turmuştan köñülün kaltırbay,/ [aga]/ sıyrımdı/ aytıp beralar ekenmin? “[Ben]/ nasıl da çocuğun kalbini

soğutmadan, genç yaşta hayata küstürmeden,/ [ona]/ sırrımı/ söyleyebilir miyim?”
TA/24

21. [Ö]+DurT+[N]+YT+YF-[-k+ş]

[Al]/ *topondu kaptap,/ [anı]/ öydörök şamalduu cerge/ alıp barat.* “[O]/ kepeği
toplayıp/ [onu]/ yukarı rüzgârlı yere/ götürür.” BB/245

22. [Ö]+DurT+a.s+DurT+N+YF-[-k+ş]

[Al]/ *köpkö çeyin aylana-tegereğine köz cügürtö karap anan asmanga tigilip, bir
ubakıtta, munun emi kimge kançalık keregi bar ele degendey,/ keçirgin, cer, seni betke
urganday,/ açuu menen/ kolundagı güldü/ çaptı.* “[O]/ uzun zaman etrafına göz
gezdirerek, sonra gökyüzüne dikilip bir vakitte, bunun şimdi kime ne kadar gereği var
der gibi/ affet yer, senin yüzüne vurmuş gibi/ kızgınlıkla/ elindeki gülü/ çarptı.” TA/425

23. [Ö]+DurT+ekYF-[-k+ş]

[Alar]/ *koyun alışıp,/ betme-bet, közmö-köz [boluşkan emes].* “[Onlar]/
kucaklaşıp/ yüz yüze, göz göze [gelmemişlerdi].” TS/200

24. [Ö]+DurT+VrmT+YF-[-k+ş]

[Al]/ *kolun kötörüp,/ mılığın sundurup keke catkan soldattarga/ korgoldu.* “[O]/
ellerin kaldırıp/ silahını doğrultup gelen askerlere/ teslim oldu.” BB/343; [Siler]/ *mında
zarıkpay/ üygö/ bara turgula.* “[Siz]/ burada sıkılmadan/ eve/ gidedurun.” TA/230

25. [Ö]+DurT+N+HdfT+YF-[-k+ş]

[Al]/ *Sabırbekti köpürönün çetine ıktatıp,/ anı/ suuga/ türtmök.* “[O]/ Sabırbek’i
köprünün kenarına sıkıştırıp/ onu/ suya/ itecekti.” TS/197;

26. [Ö]+DurT+N+VrmT+YF-[-k+ş]+E

[Alar]/ *“Sen emne üçün velosipediñen tüşö kalıp bizge salam berbeysiñ? Sen
köpkön ekensiñ! Orakçulardı közgö ilbey kalgan ekensiñ!” -deşip, Kasımdı tuştuşunan
caalaşıp,/ anı/ Alimanga/ cügüntüşsö bolobu.* “[Onlar]/ ‘Sen niçin bisikletinden inip
bize selam vermiyorsun? Sen havalara girmişsin! Orakçıları görmezden geliyorsun!’
diyerek Kasım’a dört taraftan laf atıp/ onu/ Aliman’a/ baş eğdirmesinler mi.” TA/113

27. [Ö]+DurT+N+VasT+YF-[-k+ş]

[Camiyla]/ *butu menen basıp turup,/ tigişterin/ eki koldop/ sögüp ciberdi.*
 “[Cemile]/ ayağıyla basıp/ dikişlerini/ iki eliyle/ söküverdi.” C/238

28. [Ö]+DurT+N+YF-[-k]+ş

[Men]/ *cerden öydö kötörüp,/ beti-başın/ arçıdım.* [Ben]/ *yerden kaldırıp,/ yüzünü gözüünü/ sildim.* TA/989; [Men]/ *atam meni birinçi colu atka mingizgendegini tuurap:/ “Bıssımıl!” -dedim.* “[Ben]/ *babamın beni ilk defa ata bindirdiğini taklit ederek:/ “Bismillah!” dedim.*” C/401; [Men]/ *çöp-cem saldırtıp,/ arabanı/ dayındatıp koydum.* “[Ben]/ *ot yem koydurup,/ arabayı/ hazırlattım.*” TA/286; [Biz]/ *kampanın için şıdırıp catıp, ar bir dandı terip catıp, zor-zor menen/ brigadabızga berilgen aydoo planın/ orundattık.* “[Biz]/ *anbarın içini süpürüp, her bir daneyi toplayarak, zar zor/ ekibimize verilen toprak sürme planını/ gerçekleştirdik.*” TA/480

29. [Ö]+DurT+N+YF-[-k+ş]

[Al]/ *ketmen menen koşo boyun taştap/ çım/ çabat.* “[O]/ *çapa ile birlikte kendini vererek/ çım/ kesiyor.*” TS/229; [Al]/ *Kanımgüldün kuçaktap turgan koldorun acıratıp,/ anı/ çetke türttü.* “[O]/ *Kanımgül’ün sarılmış ellerini ayırıp,/ onu/ kenara itti.*” TS/284; [Sen]/ *maşak terip/ baldarıñdı da/ bak!* “[Sen] *başak toplayıp/ çocuklarına da/ bak!*” BB/133; [Al]/ *adamdın canın ergitip,/ oy-kıyalın/ oygotot.* “[O] *adamın canını rahatlatıp/ hayalini/ uyandırıyor.*” C/268

30. [Ö]+DurT+N+YF-[-k+ş]+E

[Al]/ *cayça ele/ anı-munu/ suraştırıp ketpedibi.* “[O]/ *öylesine/ onu bunu/ soruşturup gitmedi mi?*” BB/146

31. [Ö]+DurT+N+YF--ş+[k]

[Alar]/ *“Kuldugum bar! Kuldugum bar!” -değenine bolboy, sen emi bizdi velosipediñe öñgörüüp, tigil orustun kızdarınday alıp cürgün deşip, birin-biri velosipedge kötörö mingizişip, artınan kıykırık, süröön menen koşo cügürüşüp,/ Kasımdı/ ayabay ubara kılıştı.* “[Onlar]/ *‘Özür dilerim! Özür dilerim!’ demesine bakmadan sen şimdi bizi bisikletine bindirip, öteki Rus kızları gibi gezdir deyip, birbirlerini bisiklete bindirip, peşinden gürültüyle birlikte koşuşturarak,/ Kasım’ı/ çok*

yordular.” TA/115; [Alar]/ *anda da velosipedde cön oturuşpay oydoşup:/ “Kokuy apamdın balası, öldüm ele öldüm, cıgıldım, kokuy!”/ -deşet.* “[Onlar]/ o zamanda bisiklette rahat oturmayıp hoppalık ederek:/ ‘Vah vah anamın çocuğu, öldün ya öldüm, düştüm, vah vah!’/ dediler.” TA/116

32. [Ö]+DurT+N+YT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *saktalğan almadan tandap,/ kızılđuuların/ dastorkongo/ koydum.* “[Ben]/ sakladığım elmadan seçerek,/ kırmızılarını/ sofraya/ koydum.” TA/915

33. [Ö]+DurT+ÖlçT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *betimdi köz caşıma suulangan ceñime katıp,/ dağı köpkö çeyin/ ıyladım.* “[Ben]/ yüzümü gözyaşıma ıslanan yenime saklayıp/ daha uzun süre/ ağladım.” C/503

34. [Ö]+DurT+SırT+DurT+YF-[-k]+ş

-[Al]/ *“Oy, şumduguñ kur! Degele...” -dep/ barıp,/ ireñi buzulup, kagazdı telmirip ele/ tiktep kaldı.* “[O]/ ‘Vay, hayret bir şey! Hele...’ deyip/ sonra,/ rengi kaçıp, kâğıda gözü takılarak/ bakakaldı.” C/413

35. [Ö]+DurT+VasT+DurT+YF-[-k]+ş

[Al]/ *ay carığında kögültür kubulup,/ car üstü menen/ kümüş kuyrugun süyröp/ sızıp cönödü.* “[O]/ ay ışığında toprak rengini andırıp/ uçurumun üstüyle/ gümüş kuyruğunu sürükleyerek/ sızıp gitti.” TA/462

36. [Ö]+DurT+VrmT+YF-[-k]+ş

[Sen]/ *attın tört ayagı dübürttöp,/ tigilerge/ cakındap kele catkan ekensiñ.* “[Sen]/ atı dörtnala koşturup,/ ötekilere/ yaklaşıyordun.” TA/525; [Alar]/ *özdörünçö üç araba bir brigad bolup,/ stansaga/ kattay berişsin.* “[Onlar]/ kendi aralarında üç araba bir ekip olup/ istasyona/ gitsin gelsinler.” C/43

37. [Ö]+DurT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *kayra özümdü alaksıtkanday/ oylobosko tırışam.* “[Ben]/ tekrar kendimi avutarak/ düşünmemeye çalışıyorum.” C/340; [Men]/ *oşol boydon, başımdı öydö kötörböy, betimdi mıkçıp, oksüp-öksüp/ ıylap ciberdim.* “[Ben]/ öylece, başımı yukarı kaldırmadan, yüzümü sıkıp hıçkıra hıçkıra/ ağlayıverdim.” C/497; [Men]/ *ıylaganımdı*

eç kimge körsötpöy, atamdın tonuna oronup alıp, çümkönüp/ cattım. “[Ben]/ ağladığımı hiç kimseye belli etmeden, babamın kürküne sarılıp, gömülerek/ yattım.” C/511; [Sen]/ *unçukpay ele/ kele catasıñ.* “[Sen]/ konuşmadan/ geliyorsun.” TA/152; [Men]/ *kelinimdın iyyine başımdı cölöp/ kıyşaydım.* “[Ben]/ gelinimin omuzuna başımı dayayıp/ yaslandım.” TA/306; [Biz]/ *sokonu, ögüzdördü borozdogo taştagan boydon/ cönödük.* “[Biz]/ sabanı, öküzleri ortalıkta bırakmış hâlde/ gidiverdik.” TA/602; [Men]/ *tomsorup/ oturup kaldım.* “[Ben]/ somurtup/ oturakaldım.” TA/903; [Men]/ *Alimandın başın tizeme koyup, moynunan kuçaktap/ oturdum.* “[Ben]/ Aliman’ın başını dizime koyup, boynuna sarılıp/ oturdum. TA/919; [Siler]/ *korup alar eç kimisi coktoy/ köp ele sugalaktık kıla berbegile!* “[Siz] koruyacak kimsesi yokmuş gibi/ fazla oburluk etmeyin!” C/65

38. [Ö]+DurT+YF-[-k]+ş+E

[Siz]/ *bilbey ele/ kıykıra beresiñer/ da!* “[Siz]/ bilmeden/ bağıırıyorsunuz/ yahu!” BB/96; [Siz]/ *Kudaydı karap/ iş kılsañarçı.* “[Siz]/ Allah’tan korkup/ iş yapsanıza?” C/31; [Siz]/ *aç kenedey/ cabışasıñar da!* “[Siz]/ aç kene gibi/ yapışıyorsunuz yahu!” TA/119

39. [Ö]+DurT+YF-[-k]+ş+YAç

[Men]/ *öpkö-cürögüm üzülüp/ calındım./ Çıday tur, balam, çıdagın. Sen aksıñ, sende eç kaday künöo çok, sen eñ taza ayalsıñ, sen ölböysüñ. Çıdagın, mına köpüröögö cetip keldik. Emi tez ele cetkirebiz, sen ölböysüñ!* “[Ben]/ ciğerim yüreğim koparcasına/ yalvardım:/ Dayanıver, çocuğum, dayan. Sen temizsin, sende hiçbir günah yok, sen en temiz kadınsın, sen ölmeyeceksin. Dayan, işte köprüye geldik. Şimdi çabucak yetiştiririz, sen ölmeyeceksin.” TA/928

40. [Ö]+DurT+YF-[-k]+ş]

[Su]/ *murunkudan beter öcörlönüp, tabalaganday/ şarkıradı.* “[Su]/ öncekisinden beter kinlenip, başkasının felaketine sevinircesine/ gürledi.” TS/281; [Al]/ *moyun-başın sılap, ayagansıp/ erkeletti.* “[O]/ boyun[unu] başını sıvazlayıp, acıyormuşcasına/ şımarttı.” TS/286; [Al]/ *singan tizesin kuçaktap, tek özünçö kıyaldanıp, cüzü ergigen kalıpta/ oturuştur.* “[O]/ kırılan dizini kucaklayıp, kendi kendine hayal kurarak, yüzü tatmin olmuş hâlde/ oturuyordu.” C/131; [Camiyla]/ *oturğan cerinen öydö tura kalıp,*

kamçını üyrö kıykırıp,/ arabanı aydayt. “[Cemile]/ oturduğu yerden yukarı kalkarak kamçıyı sallayarak bağırıp,/ arabayı sürüyor.” C/186; *[Al]/ korkpo degençelik külmüñdöp,/ kol bulgap koydu.* “[O]/ korkma der gibi gülümseyerek/ el salladı.” TA/80; *[Al]/ timele kalç-kalç etip/ toñup bütüptür.* “[O]/ öylesine tir tir titreyip/ donup kalmış.” TA/376; *[Sen]/ beri oturup,/ okup bere salçı.* “[Sen]/ beri oturup,/ okuyuver.” TA/570; *[Al]/ akırın gana başın çaykap, eerdin kese tiştep, bozorup/ turuptur.* “[O]/ yavaşça başını sallayıp, dudaklarını ısırıp, yüz rengi kaçmış/ duruyordu.” TA/827

41. [Ö]+DurT+YF-[-k+ş]+YAç

[Al] bat-bat/ şıbıradı./ Bol ertereek, ayıl caman! “[O]/ çabuk çabuk/ fısıldadı./ Çabuk ol hadi, köy kötü!” BB/302; *[Al]/ cinikken nemedey ele kelip bir tiyip,/ kıykırdı:/ Ölügüñdö köröyün, kak baş. Ak cürök bolom dep, kaysı cakşılık kördüñ. Anday ak cürök ekeniñ, kelindin için kantesiñ! İi, al kaydan eken? Üyüñdö boosugan şermendeñdi körböy, emne karap cürösün? Okşoşkon şermendeler!* “[Al]/ cinlenmiş kişi gibi gelip saldırap/ bağırıldı:/ ‘Ölünü göreyim, moruk. Temiz kalpli olacağım diye, hangi iyiliği gördün. O kadar iyisin, gelinini karnını ne yapacaksın? Ee, onu düşünmek nereden? Evinde hamile kalan utanmazını görmeyip, ne bakıyorsun? Benzeşen reziller!’ ” TA/795

42. [Ö]+DurT+YF--k+[ş]

[Al]/ başın ıldıy salıp, akırın basıp/ kele catkan eken. “[O]/ Başını aşağı eğip, yavaş yürüyüp/ geliyordu.” TA/913; *[Apam]/ “Barbayt andayıñarga! Kudaydı karap iş kılsañarçı: ayal degen kaçan araba aydaçu ele? Koy, aylanayın, kelinimdi oşol oroguna ele tim koygula! Ansız da calgız boyluktun azabın tartıp, eki üydün teñ tüyşüğü öydö karatpayt! Bir bazardan beri belime cel turup, tigi cügörölördün tüptörü üyülböy catat!” -dep,/ zañkayta orogon eleçektin eek algıçın apam adatınça kayra kayra cakasına kıstay/ bulkuldap catkan eken.* “[Annem]/ ‘Gitmeyecek böyle işlerinize! Allah’a bakarak iş yapsanız ya: Kadın dediğin ne zaman araba sürmüştü? Bırakın, Allah’ınızı severseniz, gelinimi şu orağında rahat bırakın! Onsuz da yalnızlığın azabını çekip, iki evin de zahmeti yukarı baktırmıyor! Bir haftadan beri belime yel girip, bayağı mısırların dipleri doldurulmuyor!’ diyerek kaba bir şekilde bağladığı eleçeğinin yaşmak tarafını annem adedince tekrar tekrar yakasına kıştırıp/ sitem ediyordu.” C/31

43. [Ö]+DurT+YF--k+ş

[Alar]/ *degi bir ıraazı bolup, degdeñdep maktanıp/ kele catışkan eken.* “[Onlar]/ öyle razı olup, bakınıp övünerek/ geliyorlardı.” TA/77; [Men]/ *tañ-azandan kolhozdan sarayına cetip barıp, ar kaysınısın cumuşka çegip, uşunu menen keçke çeyin attan tüşpöy, el catkıça kontordo kündölük cıynalıştı oturup, köpçülüktün işi menen alaksıp/ cürgön ekenmin.* “[Ben]/ şafakla birlikte kolhozun avlusuna varıp, herhangi birini işe çekip, onunla akşama kadar attan inmeden, halk yatana kadar idare odasında günlük toplantılara katılıp, halkın işi ile/ avunmuştum.” TA/276; [Al]/ *maga da kurgak kiyim, darı berip/ aldın aldı.* “[O]/ bana da kuru giysi, ilaç verip/ önlem aldı.” TA/961

44. [Ö]+DurT+YF--ş+[k]

[Alar]/ *caman-cakşını caşırıp/ çettey berişet.* “[Onlar]/ iyi kötüyü gizleyip/ uzaklaşıveriyorlar.” TS/78; [Al]/ *kat kelgen turbaybı, Maysalbekten go dep, öto sabır kütüp,/ kol karmaştı.* “[O]/ mektup gelmiş, Maysalbek’ten galiba diye sabırla bekleyip/ el tutuştu.” TA/569

45. [Ö]+DurT+YinT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *bakka daldalanıp/ kayra/ keldim.* “[Ben]/ ağaca gizlenerek/ tekrar/ döndüm.” TA/914

46. [Ö]+DurT+YönT+[N]+YF-[-k+ş]

[Al]/ *“ortok” -dep ıskırıp,/ abaga/ [topondu]/ çaçat.* “[O]/ ‘ortak’ diye ıslık çalıp/ havaya/ [kepeği]/ saçıyor.” BB/245

47. [Ö]+DurT+YönT+YF-[-k+ş]

[Al]/ *eç kimge bir ooz sözgö kelbesten, atına ırgıp minip, tüz ele/ uçtağı eginderdi közdöy/ çaap cönödü.* “[O]/ hiç kimseye bir kelime söylemeden, atına sıçrayıp binip dümdüz/ kenardaki ekinlere doğru/ koşturdu.” TS/117; [Al]/ *Bayağı kırmandagıday ce elge basıp baralbay, ce çetke basıp ketpey, caldırıp ele/ Camiylanı/ tiktep kalıptır.* “[O]/ Önceki harmanda olduğu gibi ne gidip halka karışıp ne de bir kenara çekilip dalarak/ Cemile’ye/ bakıyordu.” C/428

48. [Ö]+DurT+YT+YF-[-k+ş]

[Al]/ *tüz ele/ koşunalardın ogoroduna/ kiret.* “[O]/ *dümdüz/ komşuların bahçelerine/ girer.*” TS/2; [Al]/ *basıp bara catıp/ arabaga/ ırgıp tüştü.* “[Ö]/ *yürüyüp/ arabaya/ atlayıp bindi.*” C/355; [Al]/ *Daniyardın canına otura kalıp, kozgolgondon korkonsup, kolun kökürogünö kısa,/ oturgan orduna/ katıp kaldı.* “[O]/ *Daniyar’ın yanına oturup, hareket etmekten korkuyormuş gibi ellerini göğsüne sıkarak/ oturduğu yerinde/ donup kaldı.*” C/356

49. [Ö]+DurT+YT+YF-[-k+ş]+E

[Al]/ *caradar bolup,/ tokoydo/ caşınıp cüröbü.* “[O]/ *yaralanıp/ ormanda/ saklanıyor mu?*” TA/653

50. [Ö]+DurTAç+DurT+N+YF-[-k]+ş

[Biz]/ *kampanın için şıpırıp catıp, ar bir dandı terip catıp,/ zor-zor menen/ brigadabızga berilgen aydoo planın/ orundattık.* “[Biz]/ *anbarın içini süpürüp, her bir deni toplayıp,/ zar zor/ ekibimize verilen toprak sürme planını/ yerine getirdik.*” TA/480

51. [Ö]+E+DurT+E+N+YF-[-k]+ş

[Biz]/ *bir çeti/ uyalgandan cer karap,/ bir çeti/ oroyuraak bolso da, aram sanatayı çok tamaşanı Daniyar çın körüp, köñülünö cakın alğanın/ caktırbay kele cattık.* “[Biz]/ *bir taraftan/ utandığımızdan yere bakarak/ bir taraftan/ kaba da olsa art niyeti olmayan şakayı, Daniyar gerçek sanıp ciddiye aldığından hoşnut olmayarak/ geliyorduk.*” C/237

52. [Ö]+E+KayT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *çını,/ anı kuup oyloodon/ korkçumun.* “[Ben]/ *doğrusu/ onu düşünmekten/ korkardım.*” C/340

53. [Ö]+E+VasT+YF-[-k]+ş

[Biz]/ *mına/ uşul el, uşul curt menen/ kişi bolduk.* “[Biz]/ *işte/ şu halk, şu yurt ile/ adam olduk.*” TA/234

54. [Ö]+GörT+YF-[-k+ş]

[Al]/ *birinçi körüşkö/ cönököy ele kadirese süröt.* “[O]/ ilk bakışta/ öylesine sade resim.” C/6

55. [Ö]+HdfT+DurT+YF--k+ş+E

[Biz]/ *tüşüm için, birinçilik için/ uşintip/ küröşöt ekenbiz da.* “[Biz]/ mahsul için birincilik için/ böyle/ güreşiyoruz işte.” TS/211

56. [Ö]+HdfT+DurT+YönT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *‘Korunba balam, uyalba. Munun eç kaday uyatu çok. Bul da turmuşun bir sonun nersesi. Kimdin kaday törögönü kep beken. Törögön enenin barı birdey, ayırması çok. Tuulgan balanın barı birdey, ayırması çok. Düynögö kelgen ar bir nariste bardık adamzattın balası, demek al menin da balam. Sen törösön, al maga bölök-bötön bolboyt, öz balamday alpeçtep bagam. Tüşüingün uşunu. Kapañdı cazıp, köñüldüü cürgün’ -dep muruntan kamdagan sözümdü çımırkanıp aytayın degen oy menen,/ artınan cügürüp,/ köçögö/ çıktım.* “[Ben]/ *‘Çekinme çocuğum, utanma. Bunun utanılacak hiçbir yanı yok. Bu da hayatın güzel bir şeyi. Kimin nasıl doğurduğu sözü mü olur? Doğum yapan anaların hepsi aynı, farkı yok. Doğan çocukların hepsi aynı, farkı yok. Dünyaya gelen her bir bebek bütün insanlığın çocuğu, demek ki, o benim de çocuğum. Sen doğursan, o bana yabancı olmaz, öz çocuğum gibi uğraşıp bakarım. Anla bunu. Moralini düzelt, neşeli gez.’* diye önceden hazırladığım sözlerimi güçlenip söyleyeyim düşüncesiyle,/ arkasından koşup/ sokağa/ çıktım.” TA/837

57. [Ö]+HdfT+ekYF-[-k]+ş

[Men]/ *eneme/ süyünçü [berbedim].* “[Ben] *anama/ müjde [vermedim]!*” BB/38

58. [Ö]+HdfT+H+ZT+YF-[-k]+ş

[Sen]/ *uşuga,/ Tolgonay,/ emiten/ könö bergin...* “[Sen]/ *Buna,/ Tolgonay,/ şimdiden/ alışıver...*” TA/2

59. [Ö]+HdfT+N+YF-[-k]+ş

[Sen]/ *İsmayılga/ uşunday posılka/ salgın.* “[Sen]/ *İsmail’e/ böyle hediye/ gönder.*” BB/127; [Al]/ *ıldıy cılbışkan kaptı oñdoym dep,/ anı/ öydö silkti.* “[O]/ *aşağıya kayan çuvalı düzeltiyim diye/ onu/ yukarı silkti.*” C/221

60. [Ö]+HdfT+ŞT+N+YF-[-k]+ş

[Men]/ sendey ayal üçün,/ kerek bolso,/ canımdı/ ayabaymın. “[Ben]/ senin gibi kadın için/ gerekirse/ canımı/ veririm.” TA/552

61. [Ö]+HdfT+VasT+YF-[-k]+ş

[Seyde]/ İsmayılga cetkirüü üçün/ cargılçakka/ talkan tartıp oturat. “[Seyde]/ İsmail’e götürmek için/ el değirmenine/ kavut çekiyordu.” BB/73

62. [Ö]+HdfT+YF-[-k]+ş

[Men]/ kolhoz üçün, kolhoz üçün/ alıp catam! “[Ben]/ Kolhoz için, kolhoz için/ alıyorum.” TS/184; [Biz]/ boy kelinderge/ araba aydatah. “[Biz]/ işveli gelinlere/ araba sürdürelim.” C/33; [Men]/ sürötçünün okuusuna/ baram. “[Ben]/ ressam okuluna/ gideceğim.” C/533; [Men]/ elge/ okup bereyin. “[Ben]/ halka/ okuyayım.” TA/362; [Men]/ komandirlik okuuga/ ciberildim. “[Ben]/ komutanlık kursuna/ gönderildim.” TA/254

63. [Ö]+HdfT+YF-[-k]+ş+E

[Siler]/ tamaşa kılğanı/ keldiñerbi? “[Siz]/ şaka yapmaya mı/ geldiniz?” TA/119; [Biz]/ soguşka/ ketet ekenbiz/ da! “[Biz]/ savaşa/ gidecekmişiz/ yani!” TA/175

64. [Ö]+HdfT+YF-[-k]+ş

[Sen]/ İsmayıl akem için/ cür. “[Sen]/ İsmail abim için/ yürü.” BB/75; [Sen]/ kelinçegiñe/ kat caz. “[Sen]/ hanımına/ mektup yaz.” C/423; [Al]/ badaldın arasına köynöğün sıkkanı/ cügürüp ketti. “[O]/ ağaçların arasına gömleğini sıkmaya/ koşup gitti.” C/338

65. [Ö]+HdfT+YF-[-k]+ş+E

[Boyoktor]/ özdörünö/ kerek emespi! “[Boyalar]/ kendilerine/ lazım değil mi?” C/379

66. [Ö]+HdfT+ZT+YF-[-k]+ş

[Men]/ aga da/ emki bazarda/ alıp kelem. “[Ben]/ ona da/ gelecek hafta/ getiririm.” BB/100

67. [Ö]+İlT+YinT+KayT+N+YF-[-k]+ş

[Men]/ *soguş cönünön/ ekinçi kayrılıp/ Daniyardan/ eçteke/ suragan cokmun.*
 “[Ben]/ savaşıla ilgili/ ikinci defa dönüp/ Daniyar’dan/ hiçbir şey/ sormadım.” C/154

68. [Ö]+KayT+N+YF-[-k+ş]+E

[Sen]/ *üydöğü tamediden/ bir papiros/ orop kele salçı!* “[Sen]/ evdeki tütünden/
 bir sigara/ sarıp getiriversene!” BB/123

69. [Ö]+KayT+YF-[-k]+ş+E

[Sen]/ *menin türümdön/ korkup turasıñbı?* “[Sen]/ benim görünüşümden/
 korkuyor musun?” TA/784

70. [Ö]+KayT+YF-[-k+ş]

[Al]/ *eçtekeden/ kümön sanap koyboyt.* “[O]/ hiçbir şeyden/ şüphelenmez.”
 TA/33; [Bul]/ *menden gana emes, Alimandın özünön da/ ketip kaldı.* “[Bu]/ sadece
 benden değil, Aliman’ın kendisinden de/ kaynaklandı.” TA/442

71. [Ö]+KlşT+YF-[-k+ş]

[Sen]/ *başka biröögö/ tiyip ketkin.* “[Sen]/ başka birisiyle/ evlen.” TA/712

72. [Ö]+KrşT+[N]+YF-[-k]+ş

[Biz]/ *bir-birden alıp ketsek da/ [silerdi]/ çoñoytobuz!* “[Biz]/ birer birer götürsek
 de/ [sizleri]/ büyütürüz!” BB/285

73. [Ö]+KrşT+E+YF-[-k+ş]

[Al]/ *kayrılıp turup külümsüröyün dedibi/ birok/ külgön cok.* “[O]/ dönüverip
 gülümseyeyim dedi/ fakat/ gülmedi.” TS/30

74. [Ö]+KrşT+N+GörT+YF-[-k]+ş

*Oşentsem da,/ öz el-curtun tuugan cerin minday süygöndük, minday ölçöümü cok
 sagınuu, köp cıldar boyu alısta, çette cürüp, körüügö zar bolup, eñsegen adamdın
 cürögündö gana caralıp, payda bolorun/ öz akılımda/ tüşünüp da cürdüm.* “Öyle desem
 de/ halkını yurdunu doğduğu yerini bu kadar sevdiğini, böyle ölçüsüzce özlediğini, uzun

yıllar uzak gurbette gezip, görmeye intizar içinde olup sadece hayal eden adamın yüreğinde oluşup peyda olduğunu/ kendi aklımda (kendimce)/ anlıyordum da.” C/298

75. [Ö]+KrşT+N+YF-[-k]+ş

[A]/ bir kün bolso da,/ corgosun/ minip kalsın. “[O]/ bir gün olsa da,/ atına/ binip kalsın.” TA/208; [Men]/ mına bul şinelimdi satsam da,/ bulamıktık/ taap berermin! “[Ben]/ işte bu kaputumu satsam da/ bulamaçlık/ buluveririm!” BB/160

76. [Ö]+KrşT+NAç+N+YF-[-k]+ş

[Men]/ ulam cügüñ oordogondoy, eerdin di kese tiştep, içiñden öktöp, unçukpay kelip, unçukpay ketip catsañ da,/ başıña kaday kıyın kün tüşköñün,/ barın/ bilip ele catkam. “[Ben]/ gittikçe yükün ağırlaşmış gibi dudaklarını ısırp, sessizce gelip, sessizce gitsen de,/ başından ne kadar zor günler geçtiğini,/ hepsini/ biliyordum.” TA/343

77. [Ö]+KrşT+SebT+ZTAç+[ZT]+HdfT+YönT+N+YF-[-k]+ş

[Men]/ oşonusuna karabay,/ menden ketpesin dep,/ bir küñü Kayındıdagı agaları col cürüp kelip kalgan eken,/ [oşondo]/ ırızılığımı berem dep,/ alarga/ oyumdu/ tüşündürdüm. “[Ben]/ buna bakmadan,/ benden olmasın diye,/ bir günü Kayındı’daki ağabeyleri yoldan gelmişlerdi,/ [o zaman]/ rızamı veririm diye/ onlara/ düşüncemi/ anlattım.” TA/717

78. [Ö]+KrşT+YF-[-k]+ş

[Men]/ öz üyümdü örttöp, öz mülkümdü tonop alıp ketse/ ıraazımın. “[Ben]/ kendi evimi yaksalar, kendi malımı yağmalasalar/ razıydım.” TA/522; [Men]/ kırmanga kol salıp, togus kap egin alıp ketse/ çıdar elem. “[Ben]/ harmana el uzatıp dokuz çuval ekin götürseler/ dayanırdım.” TA/522

79. [Ö]+KrşT+ZT+DurT+N+YF-[-k]+ş

[Al]/ unçukpaganı menen/ oşol uçurda/ kecirlüü kapalana karganıp:/ ‘Siz tüşünböy ele ayta beresiz da!’-/ degensiyt. “[O]/ Susmasına rağmen/ o anda/ acılı bir şekilde söylenip,/ ‘Siz anlamadan konuşursunuz da!’/ der gibi.” C/96

80. [Ö]+KrşT+ZT+N+YF-[-k]+ş

[Men]/ *ömürümdö körbösöm da,/ okopto catıp/ seni/ oylogom!* “[Ben]/ ömrümde görmesem de,/ siperde yatığımda/ seni/ düşündüm!” C/470

81. [Ö]+KrşT+ZT+SebT+HdfT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *Aytarın aytıp alıp,/ eki kündön kiyin/ içim tütpöy,/ balamdı köröyün dep/ bardım.* “[Ben]/ demesine diyip/ iki günden sonra/ içim rahat etmeyip/ oğlumu göremek için/ vardım.” TA/997

82. [Ö]+KşIT+YF-[-k]+ş

[Sen]/ *kayneneñ menen/ intıaktuusuñ.* “[Sen]/ kaynananla/ anlaşıyorsun.” TS/36

83. [Ö]+MukT+İITaç+[İIT]+YF--k+ş

[Men]/ *uşundan körö/ bir ay es-uçu çok tüşöktö catsam,/ [buga]/ ıraazı elem.* “[Ben]/ böyle olmaktansa/ bir ay baygın hâlde döşekte yatsam/ [buna]/ razıydım.” TA/325

84. [Ö]+MukT+N+YF-[-k]+ş

[Siz]/ *andan körö/ açığın/ aytıñız.* “[Siz]/ ondan göre/ doğrusunu/ söyleyiniz.” BB/203; [Sen]/ *uşul cetimderdin keşigine kol salgandan körö, özübüzdün kunacındı soyup alsan!* “Şu yetimlerin yiyeceğine el uzatmaktansa kendimizin düveyi kesiverseydin!” BB/316

85. [Ö]+MukT+N+DurT+YF-[-k]+ş

[Siler]/ *andan körö,/ aldağı tamdın başındağı cügörü bakaldı/ oñdop/ caygıla.* “[Siz]/ ondan ziyade,/ oradaki damın başındaki mısır ambarını/ düzeltip/ yayın.” BB/138

86. [Ö]+MukT+YF-[-k]+ş+E

[Sen]/ *bıltırkıdan dağı/ karıy tüşüpsüñ/ go.* “[Sen]/ geçen senekiden dahi/ yaşlanmışsın/ sanki.” TA/4

87. [Ö]+N+[YF-][-k]+ş

[Men]/ *sürötçü bolgum kelet, sürötçünün okuusuna baram, atama da uşunu aytıp koy.../ [dedim].* “[Ben]/ ‘ressam olmak istiyorum, ressam okuluna gideceğim, babama da bunu söyle.’ [dedim].” C/533; [Men]/ *“Siler çokto üç cıl eptep iştep turdum, emi karıdım-arıdım, baldar, işti özüñör kolgo algıla”/ -dedim.* “[Ben]/ ‘Sizlerin yokluğunda üç yıl zar zor çalıştım, şimdi yaşlandım, çocuklar, işi kendiniz elinize alın.’/ dedim.” TA/692; [Men]/ *“Oorusa üygö cata tursañçı, kıynalbay.”/ [dedim].* “[Ben]/ ‘Ağrıyorsa evde yatsana, zorlanma.’/ [dedim].” TA/834; [Men]/ *“Kaçan ketti?”/ -[dedim].* “[Ben]/ ‘Ne zaman gitti?’ [dedim]” TA/849; [Men]/ *“E, botor, kün tigintip tursa, entigip kantip barasıñ. Üydö ele otursañçı. Suuda emne bar deysiñ. Ce caydın künü bolboso”/ -[dedim].* “[Ben]/ ‘E, yavrum, hava böyleyken nefes nefese nasıl gidersin. Evde otursaydın ya. Suda ne var sanki. Yani yaz günü bile değil.’/ [dedim].” TA/898; [Men]/ *“Uyalba, kötör tezirek!”/ [dedim].* “[Ben]/ ‘Utanma, kaldır çabuk!’/ [dedim].” TA/932

88. [Ö]+N+[YF-][-k+ş]

[Al]/ *“Men üygö kete bereyin, sen anan kellersin.”/ -[dedi].* “[O]/ ‘Ben eve gidivereyim, sen sonra gelirsin.’/ [dedi].” TS/294; [İsmayıl]/ *“Cür, balamdı körsöt!”/ [dedi].* “[İsmail]/ ‘Yürü, oğlumu göster!’/ [dedi].” BB/58; [Al]/ *“Cür, ceñe, bozo süzdürüp koyduk ele, oşol cerden koştışup cönömöy bolduk, cür...”/ -[dedi].* “[O]/ ‘Yürü, yenge, boza süzdürmüştük, oradan vedalaşıp gideceğiz, yürü...’/ [dedi].” BB/72; [Al]/ *“Unçukpa işiñ bolbosun!”/ -[dedi].* “[O]/ ‘Konuşma işin olmasın!’/ [dedi].” BB/309; [Al]/ *“Me, al aldığı taarıñdı! Brigadiriñe da aytıp koy, ekinçi mınday kaptı berçü bolbosun!”/ [dedi].* “[O]/ ‘İşte, al o torbanı! Ekip başına söyle, bir daha böyle torbayı vermesin!’/ [dedi]” C/239; [Al]/ *“Buudaydı alda kaçan ele cüktöp, at bışımdan beri kıykırabız, kıykırabız, ce bir ün berseñ bolo...”/ [dedi].* “[O]/ ‘Buğdayı çoktan yükleyip, öteden beri bağıryoruz, bağıryoruz, veya bir ses versen ya...’/ [dedi].” C/411; [Al]/ *“Men da bugün ayabay çarçadım. Azır üygö cetebiz. Ce cañı köçögö kayrıla ketelibi?”/ -[dedi].* “[O]/ ‘Ben de bugün çok yoruldum. Şimdi eve varırız. Yoksa yeni sokağa uğrayalım mı?’/ [dedi].” TA/152; [Al]/ *“Emne kılıp suu keçip cürösüz, carıktık? Munun ata-enesi kayda?”/ [dedi].* “[O]/ ‘Niye suyu geçtiniz, tövbe, tövbe? Bunun anası babası nerede?’/ [dedi].” TA/958

89. [Ö]+N+[YF-]-ş+[k]

[Alar]/ “Oy, usta akeñe barbay ele koy,-al döñgölök, aspaptarınan başka eçteke menen işi cok. Alardın eki üyün teñ bilgen baybiçesi, oşogo bar.”/ -deşçü. “[Onlar]/ ‘Oy, usta amcana gitmeyiver, onun tekerlek, aletlerinden başka hiçbir şeyle işi yok. Onların iki evini de bilen hanımı, ona git.’/ derlerdi.” C/25

90. [Ö]+N+DurT+YF-[-k+ş]

[Al]/ kattı/ kolu kaltırıp arañ/ açtı. “[O]/ Mektubu/ elleri titreyerek güçlücke/ açtı.” TA/571; [Al]/ meni/ caloorup/ karap koydu. “[O]/ bana/ acıyarak/ baktı.” TA/846

91. [Ö]+N+DurT+YF--k+[ş]

[Men]/ koyun aydap, çoñ sayda cürgönün/ sırttan/ baykap kaldım. “[Ben]/ koyun güdüp, büyük nehir yatağında dolaştığını/ uzaktan/ gördüm.” TA/752

92. [Ö]+N+DurT+YF--k+ş

[Sen]/ cumuştu da/ caştardan kalıspay, kıyın/ işteçü eleñ. “[Sen]/ işi de/ gençlerden geri kalmadan, iyi/ yapardın.” TA/96

93. [Ö]+N+DurT+YF--ş+[k]

[Alar]/ al nandı/ ögünü biz añızdardın çetinen orgon boolordu tokmoktop/ dayardaşkan bolçu. “[Onlar]/ o ekmeği/ geçen günü biz tarlanın kenarlarından topladığımız bağları döverek/ hazırlamışlardı.” TA/141

94. [Ö]+N+DurT+YT+YF-[-k]+ş

[Biz]/ anı/ kaysı esepke sıygarıp,/ tarihtın kaysı betine/ cazabız? “[Biz]/ onu/ hangi hesaba sığdırarak,/ tarihin hangi sayfasına/ yazacağız?” TA/645

95. [Ö]+N+DurT+YT+YF-[-k+ş]

[Al]/ başın/ sekin gana/ anın iyyinine/ koydu. “[O]/ başını/ sakince/ onun omzuna/ koydu.” C/359

96. [Ö]+N+GörT+HdfT+YF-[-k+ş]

Kolhozgo berilgen sunu/ körsötülgön norma boyunça/ arık-arıkka/ bölüp beret. “Kolhoza verilen suyu/ tayin edilmiş ölçüye göre/ arklara/ bölüp veriyor.” TS/65

97. [Ö]+N+HdfT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *kalamdı/ kagazga/ tiygizdim.* “[Ben]/ *kalemi/ kâğıda/ deǵdirdim.*” C/401

98. [Ö]+N+HdfT+YF-k+ş

[Men]/ *Canbolotuñdu/ kombayinge cardamçı kılıp/ alayın. dedim elem.* “[Men]/ *Canbolot’unu/ biçerdövere yardımcı olarak/ almak istiyorum.*” TA/995

99. [Ö]+N+KayT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *boyoktordu/ kaydan/ tabam?* “[Ben]/ *boyaları/ nerden/ bulurum?*” C/379

100. [Ö]+N+MukT+DurT+YF-[-k+ş]

[Al]/ *kolundagı ketmenin/ murunkudan/ ıldam/ şilteyt.* “[O]/ *elindeki çapasını/ öncekisinden/ hızlı/ sallıyor.*” TS/37

101. [Ö]+N+ÖlçT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *ayıl arasındagı cigitter, özgöçö frontton kaytıp kalgender, Camiylaga kızığıp, tiyişip cürgöndörün/ alda neçe/ baykagam.* “[Ben]/ *köydeki yiğitler[in] özellikle cepheden dönüp gelenler[in] Cemile’ye merak salıp sataştıklarını/ defalarca/ görmüştüm.*” C/63; [Men]/ *duşmanımı/ ezelde/ keçirbeym.* “[Ben]/ *düşmanımı/ asla/ bağışlamam.*” TA/640

102. [Ö]+N+ÖlçT+YF-[-k+ş]

[Al]/ *anı/ az bolso da/ baktıluu kılsam deyt.* “[O]/ *onu/ az da olsa/ mutlu etsem der.*” TA/678; [Al]/ *Seydeni/ bosogodon narı tamdın içine [çeyin]/ kötörö bardı.* “[O]/ *Seyde’yi/ eşikten ta evin içine [kadar]/ kucağında götürdü.*” BB/37

103. [Ö]+N+SebT+ZT+YF-k+[ş]

[Biz]/ *Daniyardın butu caradar ekenin/ emne üçün/ murda/ oyloboduk eken?* “[Biz]/ *Daniyar’ın ayağının sakat olduğunu/ niçin/ önce/ düşünmediydik?*” C/201

104. [Ö]+N+DurT+YF--k+ş+E

[Men]/ *calgızımın dep/ ooz uçu menen/ aytıp cürgön ekenmin da.* “[Ben]/ *Yalnızım diye/ dil ucuyla/ söylüyormuşum yahu.*” TA/861

105. [Ö]+N+YF-[-k]+ş

[Men]/ *urbagıla, tiybegile/ deym*. “[Ben]/ Vurmayın, değmeyin/ diyorum.” TS/270; [Siz]/ *başımdı/ culup algıla*. “[Siz]/ başımı/ yolup (koparıp) alın.” BB/206; - [Men]/ “*Danike, saydagı attar senikibi?*”/ -dedim. “[Ben]/ ‘Danike tarladaki atlar senin mi?’/ dedim.” C/108; [Men]/ *andan/ sürdöp da cürdüm*. “[Ben]/ ondan/ sıkıldım da.” C/303; [Men]/ *kaçan turganın/ bilbeym*. “[Ben]/ ne zaman kalktığını/ bilmiyorum.” TA/69; [Men]/ *oşol cılı dagı emne bolgondordu/ estep catam*. “[Ben]/ o sene daha neler olduğunu/ hatırlıyorum. TA/246; [Men]/ *başkarmaga/ keñeş saldı*. “[Ben]/ yöneticiye/ danıştım.” TA/485; [Men]/ *caan caayt, egin ösöt, el kün köröt, men da alar menen koşo çaşaym/ dedim*. “[Ben]/ ‘Yağmur yağar, ekin büyür, hâlk geçinir, ben de onlarla beraber yaşarım.’/ dedim.” TA/674; [Men]/ *men gana emes, başkalarda oylogonuna/ ıraazımın*. “[Ben]/ sadece ben değil, başkaların da düşünmesini/ isterim.” TA/815; [Men]/ *ölböy tirüü kalganım da uşul boldu/ deym...* “[Ben]/ ölmeyip diri kalışım da böyle oldu/ diyorum...” TA/964; [Men]/ *maydanda kurman bolgon meenetkeçterimdin, senin Subankuluña, Kasınga, Caynagiña okşogon diykandarımdın emgegin/ sagınam*. “[Ben]/ Savaşta ölen emekçilerimin, senin Subankul’una, Kasım’a, Caynak’ına benzeyen çiftçilerimin emeğini/ özlüyorum.” TA/416

106. [Ö]+N+YF-[-k]+ş+E

[Siler]/ *kat/ aldıñarbt?* “[Siz]/ mektup/ aldınız mı? BB/124; [Men]/ *üstüñdü/ culuulap koyoyunbu?* “[Ben]/ üzerini/ örteyim mi?” TA/30; [Men]/ *emne üçün aytpay ketkeniñdi/ bilbey koydu[mbu]?* “[Ben]/ niçin söylemeden gittiğini/ bilmiyor muyum?” TA/366; [Siler]/ *Uşunu/ oyloboysuñarbt?* “[Siz] bunu/ düşündünüz mü?” TA/491; [Men]/ *emnesine kızıktı/ deym/ da!* “[Ben]/ neyine merak saldı/ diyorum/ da!” C/514; [Men]/ *Tolgoosu kelip kalbasın/ deymın da*. “[Ben]/ sancısı geliverse/ diyorum yahu.” TA/894

107. [Ö]+N+YF-[-k]+ş]

[Al]/ *Moskvanın aldındagı çoñ salgılaşka eki colu kirip çıgıp, ekööndö da aman-soo soğuşup çıktım, nemisterdin mizi kaytıp, turup kaldı, bizdin polk azır dem aluuda deptir*. “[Al]/ ‘Moskova’nın önündeki büyük vuruşmaya iki defa katılıp, ikisinde de sağ salım savaşıp çıktım, Almanların gücü çekilip azaldı, bizim bölük şimdi dinlenmede.’/

demiş.” TA/358; [Al]/ “*Çoñ suuga baram*” -/dedi. “[O]/ ‘Büyük suya gideceğim.’/ dedi.” TA/897; [Sen]/ *bul cooptu/ koygun*. “[Sen]/ bu cevabı/ bırak.” TS/96; [Sen]/ *kolhozun cumuşun da/ bütür*. “[Sen]/ kolhozun işini de/ bitir.” BB/133; [Al]/ “*Mına bul şinelimdi satsam da, bulamıktık taap berermin!*”/ -dedi. “[O]/ ‘İşte bu kaputumu satsam da, bulamaçlık bulup veririm!’/ dedi.” BB/160; [Al]/ “*Çımırkan, kiçine bala, az kaldı emi!*”/ dep koyot. [O]/ “Dayan, küçük çocuk, az kaldı şimdi!”/ derdi. C/177; [Al]/ *bul köçö Komsomol köçösü dep atalsın degen toktom çıgardık/ dep cüröt*. “[O]/ bu sokak Komsomol sokağı olsun diye karar aldık/ diyor.” TA/160; [Al]/ “*Cür üygö, kamdanalı.*”/ -dedi. “[O]/ ‘Yürü eve, hazırlanalım.’/ dedi.” TA/265

108. [Ö]+N+YF--[k+ş]+E

[Al]/ *anın tak köñüldögüsün/ aytıp catpaybı!* “[O]/ onun tam içindekini söylemiyor mu?” TS/74 [Sen]/ *közüñdüy körsötçü!* “[Sen]/ gözlerini/ göstersen!” C/475

109. [Ö]+N+YF-[k+ş]+YAç

[Men]/ *barbaymın/ dedim boldu,/ aytkanım aytkan!* “[Ben]/ gitmem/ dedim bitti,/ dediğim dedik!” C/385

110. [Ö]+N+YF-[k+ş]+YAç

[Al]/ *Bul özgörüştü baykabay dağı ele asıla bergen cigitterdi/ kağıp saldı./ Cetişet, oyun bir, tamaşa eki!* “[O]/ Bu değişimi fark etmeyip hâlâ takılmaya devam eden yiğitleri/ azarladı./ Yeter, oyun bir, şaka iki!” C/336

111. [Ö]+N+YF--k+[ş]

[Al]/ *anın ırcayıp tiştegen oozun, ölük sıyaktuu bop-boz öñün/ köröt ele.* “[O]/ onun sırtıp dişleyen ağzını, ölü gibi bomboz rengini/ görürdü.” TS/202; [Alar]/ *Baydalını küzdö uguzabız/ deşti ele.* “[Onlar]/ Baydalı’yı güzün duyururuz/ demişlerdi.” BB/272

112. [Ö]+N+YF--k+ş

[Sen]/ *orakçulardı/ közgö ilbey kalgan ekensiñ!* “[Sen]/ orakçıları/ görmezden geliyorsun!” TA/113; [Men]/ *caş başıñdı kor kılbay, biröögö tiyip ketkin/ deer elem.* “[Ben]/ gençliğin geçmeden birisiyle evlen git/ derdim.” TA/709

113. [Ö]+N+YF--ş+[k]

[Sugatçılar]/ anı/ cek körüşöt. “[Sugatçılar]/ ondan/ nefret ediyorlar.” TS/257; [Alar]/ ciberbey koyobu/ deşse kerek. “[Onlar]/ göndermez diye/ düşünmüş olmaları.” TA/78; [Şoykok kelinder]/ “Tigini! Cumuştu sen işteysiñ, ökümöt kombayındı emnege çılgargan eken!”/ -deşet. “[Muzip gelinler]/ ‘Şuna bak! Hele işi sen yapıyorsun, hükûmet döverbiçeri niçin çıkarmış!’/ diyorlardı. TA/120; [Alar]/ cer payı ornotor cayın da/ kazıp koyuşkan. “[Onlar]/ temelini de/ kazmışlardı.” TA/157

114. [Ö]+N+YF--ş+k

[Biz]/ bozo/ süzdürüp koyduk ele. “[Biz]/ boza/ süzdürmüştük.” BB/72

115. [Ö]+N+YinT+YF-[-k+ş]

[Sen]/ Maysalbegiñdin cazgan katın/ dağı bir kaytalap/ ayıp berçi. “[Sen]/ Maysalbek’inin yazdığı mektubu/ bir [kez] daha/ söyler misin?” TA/544

116. [Ö]+N+YinT+YT+YF-[-k+ş]

[Biz]/ sokonu/ kayra/ borozdogo/ saldı. “[Biz]/ sabanın bıçağını/ tekrar/ saban çizgisine/ sapladık.” TA/685

117. [Ö]+N+YT+YF-[-k]+ş

[Men]/ başkalardı/ bulardın canına/ koşpoyun... “[Ben]/ başkalarını/ bunların yanına/ eklemeyeyim. C/43

118. [Ö]+N+ZT+VasT+YF-[-k+ş]

[Al]/ Kaptı/ alda kaçan ele/ traptın çetinen/ kulatıp ciberse bolmok. “[O]/ Çuvalı/ daha önceden/ köprünün kenarından/ atabilirdi.” C/224

119. [Ö]+N+ZT+YF-[-k]+ş

[Biz]/ Baydalını/ küzdö/ uguzabız. “[Biz]/ Baydalı’yı/ güzün/ duyururuz.” BB/272; [Men]/ munu/ azır da/ ayta albaym. “[Ben]/ bunu/ şimdi de/ söyleyemem.” C/269; [Biz]/ al suluusungan nemeni/ oşondo/ köröbüz. “[Biz]/ o kendini güzel sanan mereti/ o zaman/ görürüz.” C/516; [Biz]/ al emi soguşun tuzu açuu sarkındısı büttü dep,/ azır da/ aytalbaybız... “[Biz]/ Ama savaş tuzunun acı kalıntıları bitti diye/ şimdi

de/ söyleyemiyoruz...” TA/448; [Biz]/ *silerdin uuluñar, cerdeşiñerdi/ eç kaçan/ unutpaybız.* “[Biz]/ sizlerin oğlunuz, hemşehrini/ hiçbir zaman/ unutmayız.” TA/584; [Men]/ *oşondogunun kaysınısı süyünüç, kaysınısı arman ekenin/ ali da/ aytalbaymın...* “[Ben]/ o zamankinin hangisinin sevinç, hangisinin üzüntü olduğunu/ hâlâ da/ söyleyemiyorum...” TA/596; [Men]/ *bayagıda, stantsiyaga araba aydap cürgönüñdö, beytaanış bir kiçinekey balaga üstündögü tonuñdu çeçip bergeniñdi/ ar kaçan/ esteym.* “[Men]/ önceden, istasyona araba sürdüğünde, tanımadığın bir küçük çocuğa üstündeki kürkünü çıkarıp verdiğini/ her zaman/ hatırlarım.” TA/374

120. [Ö]+N+ZT+YF-[-k+ş]

[Al]/ *köynöktü/ suuga alıp barıp/ cuudu.* “[O]/ gömleği/ suya götürüp/ yıkadı.” C/320

121. [Ö]+N+ZT+YF--k+[ş]

[Alar]/ *askerlerdi/ bir kün ötüp/ cönötöt eken.* “[Onlar]/ askerleri/ bir gün geçtikten sonra/ gönderiyorlarmış.” TA/229

122. [Ö]+N+ZT+YF--k+ş

[Men]/ *oşol belgisiz kütüü, tüşünüksüz eñsöo çıgarmaçılıktın algaçkı çakırığı ekenin, keleşekte men turmuştı boyoktor, süröttör arkıluu körsötüügö arakettene turganımdı-/ anda/ bilgen emes ekenmin.* “[Ben]/ o belirsiz bekleyiş, anlamsız arzu sanatının ilk çağırısı olduğunu, gelecekte ben hayatı renkler, resimler aracıyla göstermeye çalışacağımı/ o zaman/ bilememiştim.” C/304

123. [Ö]+N+ZT+YT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *seni/ tünküsün/ talaadan/ körö elekmin!* “[Ben]/ seni/ geceleri/ tarlada/ görmedim!” TS/99

124. [Ö]+NAç+N+YF--k+[ş]

[Al]/ *paraşyut desantındamın, nemetstin içkeresine üç colu tüşüp barıp soguşup keldik dep/ kat/ cazçu ele.* “[O]/ parşüt bölüğündeyim, Almanların içine üç defa girip savaşıp döndük diye/ mektup/ yazmıştı.” TA/371; [Alar]/ *bügün tüştö barıp kalabız*

dep,/ kabar/ ayttırışkan imiş. “[Onlar]/ bugün öğlen varırız diye,/ haber/ göndermişlermiş.” TA/606

125. [Ö]+ÖlçT+DurT+YF-[-k]+ş

[Men]/ üç-tört kün/ eptep karmanıp/ çıdap cürdüm. “[Ben]/ üç dört gün/ zor tutunup/ dayandım.” TA/862

126. [Ö]+ÖlçT+DurT+YF-[-k+ş]

[Al]/ col katarı ele/ ıylap/ kelse kerek. “[O]/ yol boyu/ ağlayıp/ gelmiş olmalı.” TA/238

127. [Ö]+SebT+DurT+N+YF-[-k+ş]

[Al]/ “Dalisti salkındatıp şıprıp koyoyun. Apam sizdin çayıñızdı sagınıp kaldım deyt. Azır kelet” -dep,/ özünçö ubaralanıp/ samoor/ koyup cattı. “[O]/ ‘Sediri serinletip süpüreyim. Anam sizin çayınızı özledim diyor. Şimdi gelir.’ diye,/ kendince uğraşıp/ semaver/ koydu.” TA/856

128. [Ö]+SebT+DurT+YF-[-k]+ş

[Men]/ “Kapıray, uşunun baarın al kaydan üyröndü, kaydan uktu eken?” -dep/ tang kalıp/ kızıgam. “[Ben]/ ‘Hayret, bunun hepsini o nerden öğrendi, nerden duymuş?’ diye/ şaşırarak/ merak ediyordum.” C/297; *[Men]/ cana baştağan obondu Daniyar dağı ulantsa eken dep,/ çıdamsızdık menen/ küttüm.* “[Ben]/ demin başladığı melodiye Daniyar daha devam etse diye,/ sabırsızlıkla/ bekledim.” C/261; *[Men]/ özüm düñ oldoksonuma uşunçalık kicalat bolup,/ betim kızara örttönüp, emne kılarımdı bilbey, unçugalbay ele kemegenin canına otura kalıp,/ tezek kalay baştadım.* “[Ben]/ Kendi beceriksizliğime bu kadar sinir olup/ yüzüm kızararak yanıp, ne yapacağımı bilemeyip hiçbir şey diyemeden, ocağın yanına oturarak,/ tezek dizmeye başladım.” TA/829; *[Men]/ oşondogu Camıyla menen Daniyardı estep,/ muñayınkı cılmayıp/ oturdum.* “[Ben]/ O zamanki Cemile ile Daniyar’ı hatırlayıp/ üzgünce tebessüm edip/ oturdum.” C/530; *[Men]/ andağı kamışta bekinip cürüşpösün dep,/ sayga tüşüp/ karadım.* “[Ben]/ ötedeki kamışlar arasında saklanmış olmasınlar deyip,/ nehir yatağına kadar inip/ baktım.” TA/461; *[Men]/ ıylaganımdı Aliman ugup koyboso eken dep,/ oozumdu basıp/*

çümkönö berdim. “[Ben]/ ağladığımı Aliman duymasın diye/ ağzımı kapatıp/ örtünüyordum.” TA/744

129. [Ö]+SebT+DurT+YF-[-k+ş]

[Al]/ sezip kalıp,/ betten alıp ittey/ şermendebizdi çıkardı. “[O]/ hissedip,/ yüzümüzü yırtıp it gibi/ rezil etti.” TA/887

130. [Ö]+SebT+DurT+ZT+YönT+YF-[-k]+ş

[Men]/ süyüngönümdön emne kılarımdı bilbey aldastap,/ ustakanada narı cügürüp, beri cügürüp,/ anan/ tüz ele üydü közdöy/ colgo tüştüm. “[Ben]/ sevincimden ne yapacağımı bilemeden kıvranıp/ tamirhanede oraya buraya koşturup/ sonra/ dümdüz eve doğru/ yola düştüm.” TA/287

131. [Ö]+SebT+HdfT+YF-[-k+ş]

[Men]/ uşul ubakıtka çeyin unanı sokodon çıkarbaganı emnesi dep,/ sokoçu balaga/ açuun keldi. “[Ben]/ bu zamana kadar hayvanı sabandan çıkarmamak da ne demek/ sabancı çocuğa/ sinirlendim.” TA/508

132. [Ö]+SebT+N+YF-[-k]+ş

[Men]/ bir ookumga esim oogondoy,/ eçteke/ bilbey kaldım. “[Ben]/ bir anlık aklım [başımdan] gitmiş gibi/ hiçbir şey/ bilemedim.” C/215; [Men]/ şaşkanımдан/ sürötümdü/ bekite albay da kaldım. “[Ben]/ acele ettiğim için/ resmimi/ saklayamadım.” C/410; [Biz]/ sen dep/ kança çolpondorubuzdan/ acıradık! “[Biz]/ Sen diye/ kaç yıldızımızdan/ ayrıldık!” TA/629; [Sen]/ ak cürök bolom dep,/ kaysı cakşılık/ kördüñ. “[Sen]/ temiz kalpli oldun da,/ hangi iyiliği/ gördün.” TA/795

133. [Ö]+SebT+N+YF-[-k+ş]

[Al]/ cıgılıp kete cazdap,/ peçti/ barıp karmap turup kaldı. “[O]/ düşeyazıdığı [için]/ sobaya/ gidip tutundu.” TA/775

134. [Ö]+SebT+N+YF--k+ş

[Siz]/ calgız uydan süt çıkpay/ baldardı/ kezertet ekensiñer! “[Siz]/ Yalnız inekten süt çıkmayıp (çıkmadığı için)/ çocukları/ geberteceksiniz!” BB/139; [Sen]/ oşol boorukerligiñden/ caşayalmet katın-kalaçtın körgön azabına/ tim karap turalbadiñ.

“[Sen]/ o merhametinden/ çocuklu genç kadının gördüğü azaba/ boş bakıp duramadın.”
TA/368

135. [Ö]+SebT+N+YT+YF-[-k]+ş

[Men]/ açuun kelip,/ bul attardı/ tee alıska/ aydap salayın dedim. “[Ben]/ sinirlenip/ bu atları/ taa uzağa/ kovalayayım dedim.” C/105

136. [Ö]+SebT+ÖlçT+YF--ş+[k]

[Alar]/ cer ortosu dep malın cayıp,/ eki-üç kündöy/ turup da kalısat. “[Onlar]/ yer ortası diye hayvanlarını yayıp/ iki üç gün/ bekliyorlar.” TA/729

137. [Ö]+SebT+YAç+YF-[-k+ş]

[Al]/ Komsomoldun sekretarımın dep,/ caştar kayda bolso/ oşondo. “[O]/ Komsomol sekreteriyim diye/ gençler nerede ise/ orada.” TA/111

138. [Ö]+SebT+YF-[-k]+ş

[Sen]/ İçindeki çöbünö çalınıp/ cıgılasıñ... “[Sen]/ İçindeki otlara dolaşıp/ düşersin...” TS/259; [Men]/ cüzünö karoodon/ uyalam. “[Ben]/ yüzüne bakmaktan/ utanıyorum.” TS/290; [Men]/ tiktey bergenden/ uyalgam. “[Ben]/ doğrudan bakmaktan/ utanmıştım.” TA/258; [Men]/ antkenime da/ keyibeym. “[Ben]/ öyle yaptığıma da/ üzülüyorum.” TA/278; [Men]/ oşol kündörü eldin türün körüp/ katuu oylandum. “[Ben]/ o günlerde milletin hâlini görüp/ çok düşündüm. TA/481; [Men]/ senin akılmandığıña, kayratıña, senin küçünö işenip/ cazıp oturam. “[Ben]/ Senin aklına, gayretine, senin gücüne inandığım için/ yazıyorum.” TA/575; [Men]/ kañırığım tütöp,/ selee tüştüm. “[Ben]/ şaşırp/ sarsıldım.” TA/985

139. [Ö]+SebT+YF-[-k+ş]

[Al]/ uşintip ünkürdö cata berip,/ cindi bolup ketebi. “[O]/ böyle mağarada yatıp/ deli olup gider mi?” BB/233; [Al]/ “Mına bul cerge timele bilgendey kayrılıp kelgen turbayımınbı!” -dep,/ canı kalbay cattı. “[O]/ ‘Buraya sanki bilmiş gibi dönüp gelmişim!’ diye,/ seviniyordu.” C/421; [Al]/ ali ökünüp/ barmagın tişteer... “[O]/ sonra pişman olup/ parmağını ısırır...” C/516; [Al]/ brigadirlik mildeti bir cagında,/ tınım körböyt. “[O]/ ekip başı görevi bir yandan,[var olduğu için]/ dinlenemiyor.” TA/263;

[Alar]/ *aligi çaban cigit köñülünö tuura kelbey,/ kelişalbay koyuşsa kerek.* “[Onlar]/ öteki çoban yiğit gönlüne hoş gelmeyip/ anlaşılamamışlardır.” TA/805

140. [Ö]+SebT+YF-[-k+ş]+E

[Al]/ *meni ayap,/ kıyalbay cürdü/ okşoyt.* “[O]/ bana acıyıp/ kıyamadı/ galiba.” TA/716

141. [Ö]+SebT+YönT+[N]+YF-[-k]+ş

[Men]/ *“Bala balanın işi çala” degendey, tigiler aytkanımdı orundattı beken, çokpu dep, işenalbay/ Alimanga/ [uşunu]/ ayttım.* “[Ben]/ ‘Çocuk çocuğun işi yarım’ denildiği gibi bunlar dediklerimi yapmışmıdır yapmamışmıdır acaba diye güvenemeyip/ Aliman’a/ [şunları]/ söyledim.” TA/505

142. [Ö]+SebT+YT+ÖlçT+YF-[-k]+ş

[Sen]/ *çaş ketip,/ eldin esinde da/ ança/ kalgan coksun.* “[Sen]/ genç gittiğin için/ halkın hatırında da/ fazla/ kalmadın.” TA/373

143. [Ö]+SebT+YT+YF-[-k]+ş

[Biz]/ *şaşkanıbizdan kay cagına umtularıbizdı bilbey aldastap,/ eki coldun ortosunda/ kamalıp kalgan ekenbiz.* “[Biz]/ Acele ettiğimizden ne tarafa gideceğimizi bilemeden şaşırıp,/ iki yolun ortasında/ kapanıp kalmışız.” TA/314; [Men]/ *muuncuunum şıldırıp,/ bozogogo/ oturdum.* “[Ben]/ Bütün mafsalarım boşalıp/ evin önüne/ oturdum.” TA/848

144. [Ö]+SebT+ZT+DurT+YT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *Alimandın eti-başı oorup kaldıby dep kadiktenip,/ kiyinki kündörü/ közümdün kırın tüşürböy, canınan/ karış çıkpay cürdüm.* “Aliman’ın eti başı ağrımazın acaba diye şüphelendiğim için,/ son günlerde/ gözümün ucunu ayırmadan,/ yanından/ bir karış uzaklaşmıyordum.” TA/892

145. [Ö]+SebT+ZT+N+YF-[-k]+ş+E

[Ben]/ *dokturga tezirek ceteyin dep,/ kıştın künü/ çoñ sunu/ keçip ötpödümbü.* “[Ben]/ doktora çabucak yetişmek için/ kış günü/ büyük suyu/ geçip gitmedim mi.” TA/956

146. [Ö]+SebT+ZT+YF-[-k]+ş

[Men]/ taştan-taşka kübülüp, kum oynotup, sarı köbük tartkan suu keçten koşula baştap, tünküsün anın cer düñgürötüp şarkıraganinan/ alaçıkta catıp/ oygonup ketem. “[Ben]/ taştan-taşa vurulup, kum oynatıp, sarı köpük taşıyan su akşamdan birleşmeye başlayıp, geceleyin onun yer gümbürdetip çağlayıp akmasından/ alaçıkta yatıp (yatarken)/ uyanıveriyorum.” C/138; [Men]/ tak oşol kündörü brigadirlikte cürüp, eldin camandık-cakşılığın teñ bölüşüp, köpçülökkö eptep baş-köz bolup cürgönümö,/ azır da/ sıymıktanam. “[Ben]/ tam o günlerde ekip başı olup, halkın acısını sevincini aynı şekilde paylaşıp, çoğuna zor olsa da sahip çıktığım için,/ şimdi de/ gururlanıyorum.” TA/348; [Men]/ Alimandin suzuraak türün körüp,/ oşondo/ katuu keyidim. “[Ben]/ Aliman’ın sukuti yüzünü görüp/ o zaman/ çok üzöldüm.” TA/748; [Men]/ moyundaşımdan acırap,/ oşonodo/ bir öksüdüm. “[Ben]/ arkadaşşımdan ayrılıp,/ o zaman/ bir gevşedim.” TA/982

147. [Ö]+SebTAç+SebT+ekYF-[-k]+ş

[Men]/ özüm da cakşı tüşünö berbegen belgisiz alda emnenin kelerin kütüp,/ oşogo/ süyünüp da [cürdüm]. “[Ben]/ kendim de iyi anlamadığım belirsiz bir şeyin geleceğini bekleyip/ ona/ seviniyordum.” C/303

148. [Ö]+SırT+HdfT+YF-[-k]+ş

[Men]/ kezegi kelgende,/ Canbolotko/ tüşündürüp aytıp berem. “[Ben]/ zamanı gelince/ Canbolot’a/ anlatacağım.” TA/1003

149. [Ö]+SırT+N+YF-[-k]+ş

[Men]/ adegende/ Caynak menen barsambı dep/ oylonup turdum. “[Ben]/ önce/ Caynakla mı gitsem mi diye/ düşündüm.” TA/291; [Men]/ bul colu/ ceñemdi kızganıp, koruunu da/ unutkan ekenmin. “[Ben]/ bu sefer/ yengemi kıskanmayı, korumayı da/ unutmuşum.” C/326; [Men]/ adegende/ Daniyardın şrihterin/ belgiley baştadım. “[Ben]/ önce/ Daniyar’ın kaba hatlarını/ belirlemeye başladım.” C/402

150. [Ö]+SırT+VrmT+YF--k+[ş]

[Biz]/ anan/ bışıkçılıkka da/ iliner elek. “[Biz]/ sonra/ yaza da/ kavuşurduk.”

151. [Ö]+ŞT+a.s+DurT+YF-[-k+ş]

[Sen]/ *eger balañdın bulamıgınan kıstalıp kalsañ,/ esiñde bolsun,/ uyalbay/ açığın ayt...* “[Sen]/ *eğer çocuğunun bulamacından sıkıntı çeksen/ aklında olsun,/ utanmadan/ açık söyle...*” BB/159

152. [Ö]+ŞT+DurT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *frontton colugup kalsam,/ ceñem uzattı ele dep/ barayın.* “[Ben]/ *cephede karşılaşsam/ yengem uğurladı diye/ varayım.*” BB/75; [Men]/ *acal cetse,/ kayaşa kılbay, sır ele/ cürüp ketmekmin.* “[Ben]/ *ecel yetse/ karşılık vermeden, sır diye çabucak/ gidecektim.*” TA/27

153. [Ö]+ŞT+N+DurT+DurTAç+YF-[-k+ş]

[Biz]/ *tüşüm alat deyt ekenbiz,/ eginderdi/ özün üç maal tamaktı cazbay içkendey,/ bir kün emes, bir saat keçiktirbey kandıra/ sugarış kerek.* “[Biz]/ *Ürün alalım diyorsak/ ekinleri/ kendin üç öğün yemek kaçırmadan yediğin gibi/ bir gün değil bir saat geciktirmeden kandırarak/ suvarmak gerek.*” TS/99

154. [Ö]+ŞT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *ölbösöm,/ dağı kelermin.* “[Ben]/ *ölmezsem/ yine gelirim.*” TA/1015; [Sen]/ *faktı degen zañga tayanıp, kutulsañ/ kutulup ketersiñ.* “[Sen]/ *hakikat denen kanuna dayanıp kurtulursan/ kurtulup gidersin.*” TA/792

155. [Ö]+ŞT+YF-[-k+ş]

[Sen]/ *bizdi ceñip kelsin deseñ,/ cür.* “[Sen]/ *bizi yenip gelsin diyorsan,/ yürü.* BB/76; [O]/ *kolhozdu talaadan bergen ısık ookatı bolboso/ timele tentip kete turgan...* “[O]/ *Kolhozun tarlada verdiği sıcak yemeği olmasa/ öylesine başıboş dolaşırdı...*” C/156; [Al]/ *anday eken kaytıp kelse da/ acap emes.* “[O]/ *öyleyse dönüp gelse de/ fena olmaz.*” TA/682

156. [Ö]+ŞT+ZT+SebT+DurT+YF-[-k]+ş

[Biz]/ *poyezd kay taraptan kelbesin,/ küüsün kulagıbiz çalar zamat,/ kokus kelip cetpesin dep,/ ulam kurcundu kötörö cügürüp,/ tosup cürdük.* “[Biz]/ *tren ne taraftan*

gelirse gelsin,/ gürültüsünü kulağımız duyar duymaz,/ birden gelip geçmesin diye/
tekrar heybeyi tutup koşuşturarak/ karşıliyorduk.” TA/310

157. [Ö]+ÜstT+E+YF-[-k+ş]

[Al]/ karañgı tün emes,/ meyli/ kör karañgısı bolsun! “[O]/ karanlık gece değil,
hatta/ kör karanlık olsun! TA/521

158. [Ö]+ÜstT+N+VasT+SebT+YF-[-k]+ş

[Men]/ kulagım, cürögüm, akılım menen tügül,/ poyezddin ıraktan kele catkanın/
tamanım menen/ tamdın astı biliner-bilinbes solkuldaganınan/ sezip cattım. “[Ben]/
kulağım, yüreğim, aklımla hatta,/ trenin uzaktan geldiğini/ tabanlarımla/ binanın
zemininin belli bilirsiz titremesinden/ hissettim.” TA/309

159. [Ö]+ÜstT+N+YF-[-k]+ş

[Men]/ kerek bolso,/ calgız uulum Bektaştı da/ berem. “[Ben]/ gerekirse/ tek
oğlum Bektaş’ı da/ veririm.” TA/552; [Men]/ andan kalsa,/ canağı cañı tuugan
Daniyardı/ koşup bereyin. “[Ben]/ Hatta gerekirse/ deminki yeni hısıım Daniyar’ı/
yanına ekleyeyim.” C/42; [Biz]/ al emes,/ köynögün suuga alıp barıp, özü cuuganına
da/ külçübüz. “[Biz]/ Hatta/ gömleğini suya götürüp kendisinin yıkadığına da/
gülerdik.” C/142

160. [Ö]+VasT+HdfT+YF-[-k]+ş

[Men]/ öz kolum menen/ özünö/ tapşırayın. “[Ben]/ kendi ellerimle/ kendisine/
teslim edeyim.” C/423

161. [Ö]+VasT+N+YF-[-k+ş]

[Al]/ üñüröygön kabagının astınan/ anı/ teşe tiktedi. “[O]/ fal taşı gibi açılmış göz
kapaklarının altından/ onu/ süzdü.” TS/53

162. [Ö]+VasT+YF-[-k+ş]

[Sen]/ Çıbık menen/ ur... “[Sen]/ Çubukla/ vur...” TS/14; [Sen]/ öz koluñ menen/
atkaz... “[Sen]/ kendi ellerinle/ uğurla...” BB/76

163. [Ö]+VasT+YF[-k]+ş

[Men]/ *cürüşünön, artkı ak baypak ayagınan/ taanıdım.* “[Ben]/ yürüyüşünden, arka ayağından/ tanıdım.” TA/534

164. [Ö]+VasTAç+VasT+YF[-k]+ş

[Al]/ *cıynalış, oyun, ır, kerege gazet/ oşolor menen ele/ alek.* “[O]/ toplantı, oyun, kulüp, duvar gazetesini/ onlarla/ meşguldü.” TA/111

165. [Ö]+VrmT+HdfT+YF[-k]+ş

[Al]/ *badaldın arasına/ köynögün sıkkanı/ cügürüp ketti.* “[O]/ ağaçların arasına/ gömleğini sıkmaya/ koşup gitti.” C/338

166. [Ö]+VrmT+YF[-k]+ş

[Biz]/ *tilegibizge/ cetsek.* “[Biz]/ dileğimize/ kavuşsak.” TA/61; [Men]/ *Kayındıdaki törkünümö/ ketem.* “[Ben]/ Kayındı’daki akrabalarım/ gidiyorum.” TA/847; [Sen]/ *ak tilegibizge/ cetkirgin!* “[Sen]/ iyi dileklerimize/ kavuştur!” TA/65; [Biz]/ *mına köpüröögö/ cetip keldik.* “[Biz]/ işte köprüye/ geldik.” TA/928

167. [Ö]+YF[-k]+ş

[Men]/ *berbeym!* “[Ben]/ vermem!” BB/194; [Siler]/ *Bolgula!* “[Siz]/ Çabuk olun.” C/162; [Men]/ *Korkom.* “[Ben]/ Korkuyorum.” TA/20; [Siz]/ *beri basınız!* “[Siz]/ beri gelin!” TA/286; [Men]/ *paraşyut desantındamın.* “[Ben]/ parşüt bölümündeyim.” TA/371; [Men]/ *bilem.* “[Ben]/ birlim.” TA/724; [Men]/ *İçpegende emne kılam?* “[Ben]/ İçmeyip de ne yapayım?” TA/781; [Suu bölüştürüü]/ *tekşerilsin.* “[Su paylaşımı]/ kontrol edilsin.” TS/86; [Men]/ *Tirüü kalbaym.* “[Ben]/ Diri kalmayacağım. TA/927; [Ben]/ *cürögümdü basıp alayın!* “[Ben]/ yüreğimi sakinleştireyim!” BB/42; *Aliman ketkenden kiyinki kündörüm/ kurusun.* “Aliman gittikten sonraki günlerim/ batsın.” TA/860

168. [Ö]+YF[-k]+ş+E

[Sen]/ *kudu ele bayagı itterden kaçıp, iyinge başın bekitken tülkü bolup catpaysıñbı...* “[Sen]/ aynen deminki itlerden kaçıp, inine başını gizleyen tilki olmuyor musun?” TS/99; [Biz]/ *üydö emespizbi.* “[Biz]/ evde değil miyiz?” C/87; [Siler]/ *cumuş*

işteysiñerbi? “[Siz]/ çalışacak mısınız?” TA/119; [Sen]/ *uktuñbu?* “[Sen]/ Duydun mu?” TA/825

169. [Ö]+YF-[-k+ş]

[Al]/ *kolhozduñ murabı.* “[O]/ kolhozun mirabı.” TS/36; [Sen]/ *şaşpa.* “[Sen]/ acele etme.” BB/40; [Sen]/ *unçukpa.* “[Sen]/ konuşma.” BB/56; [Sen]/ *antpe.* “[Sen]/ öyle yapma.” TA/392; [O]/ *unçukpadı.* “[O]/ ses çıkartmadı.” TA/992; [Bu zaman]/ *kan tögülüp, kişiler atasınan, bir tuuganınan, küyösünön acırap, alardı soğuşka attandırıp catkan kez.* “[Bu zaman]/ Kan dökülüp kişiler babasından, kardeşinden, kocasından ayrılıp onları savaşa gönderen zaman.” BB/8; [Bu]/ *kanday kara niet celmoguz?* “[Bu]/ nasıl kötü niyetli cadı?” BB/280; [Al]/ *eptep can saktap cürgön bir beçara-baykuş.* “[O]/ zar zor can saklayan bir biçare baykuş.” C/139; *Bügün/ menin Subankuldu, Kasımdı, Maysalbekti, Caynaktı, Alimandı estegen künüm.* “Bugün/ benim Subankul’u, Kasım’ı, Maysalbek’i, Caynak’ı, Aliman’ı anma günüm.” TA/1001

170. [Ö]+YF-[-k+ş]+E

Een talaa, üñkürdö [kaluu]/ oñoybu? “İssız tarlada, mağarada [kalmak]/ kolay mı?” BB/120; [Alar]/ *kayda uzayt deysiñ!* “[Onlar]/ nereye uzaklaşacaklar sanki!” C/508; [Al]/ *akmak/ da!* “[O]/ ahmak/ da!” C/513; [Al]/ *bala da.* “[O]/ çocuk işte.” TA/973; [Al]/ *ırçının kömökösünön çıkkın ün elebi?* “[O]/ şarkıcının ağzından çıkan ses mi?” C/267

171. [Ö]+YF--k+[ş]

[Mırzakul]/ *Ismayıldın dosu ele.* “[Mırzakul]/ İsmail’in arkadaşı idi.” BB/85; [Canagı körüngön]/ *dubaldın narı cakka oonap tüşkön urandısı eken.* “[Demin gördüğü]/ duvarın öte tarafa devrilip düşen yıkıntısı imiş.” BB/291; [Al]/ *cön ele aytıp berçü comok emes eken.* “[O]/ öylesine anlatılacak masal değil imiş.” TA/36; [Al]/ *capçaş orus cigit eken.* “[O]/ gepgenç bir Rus yiğitmiş.” TA/182; [Al]/ *mas eken.* “[O]/ sarhoşmuş.” TA/770

172. [Ö]+YF--k+[ş]+E

[Bu körünüş]/ *kum içinen altın izdegendey ele kep da.* “[Bu durum]/ kum içinden altın arar gibi bir şey/ da.” BB/246; [Katyşa]/ *oşol kezdegi caştardın süygönü eken/*

da... “[Katyuşa]/ o zamandaki gençlerin sevgilisi idi/ de...” TA/219; [Al]/ *mayıp bolup ketet eken go*. “[O]/ sakatlanır mı acaba.” TA/916

173. [Ö]+YF--k+ş

[Men]/ *keçirbes elem*. “[Ben]/ bağışlamazdım.” TA/639; [Men]/ *başka emneni aytmak elem*... “[Ben]/ başka ne diye bilirdim ki...” TA/891; [Biz]/ *birinen-biri eçteke çaşırbas sırdaş kurbular sıyaktu ele*. “[Biz]/ birbirinden hiçbir şey gizlemeyen sırdaş arkadaş gibiydik.” C/72

174. [Ö]+YF--k+ş+E+YAç

[Biz]/ *mına uşunday bolmok ekenbiz da!* *Tüşüm üçün, birinçilik üçün uşintip küröşöt ekenbiz da*. “[Biz]/ İşte böyle olacaktı demek! Mahsul için, birincilik için böyle güreşiyoruz demek.” TS/210-211

175. [Ö]+YF--ş+[k]

[Alar]/ *abdan ubara boluştu*. “[Onlar]/ Çok uğraştılar.” TA/976

176. [Ö]+YF--ş+[k]+E

[Alar]/ *sıylaşat/ okşoyt*... “[Onlar]/ saygı gösteriyor/ galiba...” TA/694

177. [Ö]+YinT+N+YF-[-k]+ş

[Al]/ *ekinçi/ mınday kaptı/ berçü bolbosun!* “[O]/ bir daha/ böyle torbayı/ vermesin!” C/239; [Men]/ *ulam/ camınçıların/ oñdoym*. “[Ben]/ tekrar/ örtülerini/ düzeltiyorum.” TA/920

178. [Ö]+YinT+DurT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *ulam/ fonar menen/ betin carık kılıp/ karaym*. “[Ben]/ tekrar/ fenerle/ yüzünü aydınlatıp/ bakıyordum.” TA/920

179. [Ö]+YönT+YF-[-k]+ş

[Biz]/ *köpürögö/ cakındap kaldık*. “[Biz]/ köprüye/ yaklaştık.” TA/921; [Biz]/ *front taraptı bet alıp/ cönöp kaldık*. “[Biz]/ cephe tarafına doğru/ yürüdük.” TA/260;

180. [Ö]+YönT+YF-[-k+ş]

[Al]/ *cügörügö tura/ koygonu turat!* “[O]/ mısıra doğru/ gidecek!” TS/15; [Al]/ *eñkeyip turgan Ismayılga/ ilgeriledi.* “[O]/ eğilip duran İsmail’e/ yürüdü.” BB/316; [Sen]/ *Stalinge/ aytkın!* “[Sen]/ Stalin’e/ söyle!” TA/488

181. [Ö]+YönT+YönTAç+YF-[-k+ş]

[Al]/ *bet algan cagina,/ çoñ coldu közdöy,/ atırılıp cönödü.* “[O]/ yöneldiği tarafa,/ büyük yola doğru/ koşup gitti.” TA/427

182. [Ö]+YT+BenT+N+DurT+YF-[-k+ş]

[Al]/ *dubaldın yıkıntısında/ koñkoyup oturgan caman sarıday üñküyüp,/ ter şiregen kiyiz kalpagın/ çuñkul közünö basa/ kiygen.* “[O]/ Duvarın harabesinde/ büzülüp oturan ala doğan gibi eğilip/ ter sinmiş keçe kalpağını/ çukur gözüne bastırarak/ giymiş.” TS/20

183. [Ö]+YT+BirT+YF-[-k]+ş

[Biz]/ *gospitalda/ birge/ cattık.* “[Biz]/ askerî hastahannede/ beraber/ yattık.” C/422

184. [Ö]+YT+HdfT+YF-[-k+ş]

[Al]/ *köçögö/ uylardı toskonu/ çıktı.* “[O]/ sokağa/ inekleri karşılamaya/ çıktı.” TS/1

185. [Ö]+YT+N+YF-[-k]+ş

[Sen]/ *stansaga/ araba/ aydaysıñ!* “[Sen]/ istasyona/ araba/ süreceksin!” C/386

186. [Ö]+YT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *raykomgo çeyin/ bardım.* “[Ben]/ il müdürlüğüne kadar/ vardım. TA/485; [Men]/ *üygö/ catalbadım.* “[Ben]/ evde/ yatamadım.” TA/858; [Sen]/ *üydö ele/ otursañçı.* “[Sen]/ evde/ otursaydın ya.” TA/898

187. [Ö]+YT+YF-[-k]+ş+E

[Al]/ *“Beş-Taş” kolhozuna/ iştep körsünçü.* “[O]/ “Beş-Taş kolhozunda/ çalışsın bakalım.” TS/125

188. [Ö]+YT+YF-[-k+ş]

[Al]/ Daniyardın baş cagina/ oturdu. “[O]/ Daniyar’ın başucuna/ oturdu.” C/447;
[Al]/ Novosibirden/ ciberiptir. “[O]/ Novosibir’den/ göndermiş.” TA/286; [Biz]/
tigindey içkeri/ kirip turalı! “[Biz]/ öteye içeriye/ girip duralım!” BB/37

189. [Ö]+YT+YF-[-k+ş]+E

[Buuday]/ ordunan/ çıkpay kalbadı. “[Buğday]/ yerinden/ çıkmadı ki.” TA/495

190. [Ö]+YT+YinT+YF-[-k+ş]

[Al]/ Saraydın canınan/ kayra/ keldi. “[O]/ ahırın yanından/ geri/ geldi.” BB/51

191. [Ö]+YT+ZT+N+DurT+YF-[-k+ş]

[Al]/ oozgu karañgı tamda/ kalçıldagan kolu menen ilgiçti taba albay [eşikti]
sıypalap, anan eşikti şart açıp ciberip,/ astında turgan nemeni,/ ün katpay kuçaktap/
cığıldı. “[O]/ öndeki karanlık odada/ titreyen elleriyle ilgici bulamadan [kapıyı]
yoklayıp sonra kapıyı şap açıp/ önünde duran şeye,/ ses etmeden sarılarak/ yığıldı.”
BB/32

192. [Ö]+YT+ZT+YF-[-k]+ş

[Biz]/ oşol cerden/ koştışup/ cönömöy bolduk. “[Biz]/ orada/ vedalaşıp/
gideceğiz.” BB/72

193. [Ö]+YT+ZTAç+HdfT+ZT+YF--ş+[k]

[Alar] “Beş-Taş” kolhozunda/ sugat çapçandatıp kelgende gana,/ aga/ oşondo/
barıp kamınıшат. “[Onlar]/ Beş-Taş kolhozunda/ sulama [işi] sadece kapıya
dayandığında/ ona/ o zaman/ gidip hazırlanıyorlar.” TS/103

194. [Ö]+YTAç+YT+DurT+YF-[-k]+ş

[Biz]/ soguş çıgar cılı caştar sala baştağan cañı köçönün orduna,/ ayıldı etektep/
çogulup/ kütüp turbadıkpı. “[Biz]/ Savaşın çıkacağı yıl gençlerin kurmaya başladığı
yeni sokağın yerinde,/ köyün etrafında/ toplanıp/ bekliyorduk.” TA/609

195. [Ö]+ZT+[N]+YF-[-k]+ş

[Biz]/ emi/ [seni]/ tez ele cetkirebiz. “[Biz]/ artık/ [seni]/ çabucak yetiştiririz.”
TA/928

196. [Ö]+ZT+[N]+YF--k+ş

[Siz]/ Bbıyıl/ [taldardı]/ butagan emes ekensiñer. “[Siz]/ bu yıl/ [söğüdleri]/ budamamışsınız.” BB/128

197. [Ö]+ZT+a.s+DurT+YF--ş+[k]

[Alar]/ bat ele boy salıp, emi/ karabaysıñbı,/ ce çaştıktın ıratın körböy, ce düynönün ıratın körböy/ ketip bara catışat! “[Onlar]/ çabucak boy atıp, şimdi/ baksana,/ gençliğin rahatını görmeden de dünyanın rahatını görmeden de/ gidiyorlar.” BB/67

198. [Ö]+ZT+DurT+[N]+YT+YF--ş+k

[Alar]/ ötkön aptada,/ eki kün saydan taş terip,/ [alardı]/ tamdın orduna/ taşıp kelişken ele. “[Onlar]/ geçen haftada,/ iki gün çaydan taş toplayıp,/ [onları]/ evin yerine/ taşımışlardı.” TA/157

199. [Ö]+ZT+DurT+[YT]+YF-[-k]+ş

[Men]/ üygö catpay ele attardı bedege koyo berip,/ kündögüdöy kırmanga barıp/ [oşol cerde]/ tünödüm. “[Ben]/ evde yatmadan atları yoncaya salıverip/ her zamanki gibi harmana gidip/ [orada]/ geceledim.” C/101

200. [Ö]+ZT+DurT+N+VasT+YF-[-k]+ş

[Al]/ “Ay, kiçine bala, menin attarım kaysı, beri cetele! Kamıttarı kaysı ele?” - dep,/ maşıkkın arabakeçten beter/ döñgölöktördün şılkıldagının/ butu menen/ teep körüp cattı. “[O]/ ‘Hey, küçük çocuk, benim atlarım hangisi, buraya getir! Kamıtları hangisi idi?’ deyip/ tecrübeli arabacıdan da beter/ tekerleklerin gevşeyip gevşemediğini/ ayaklarıyla/ teperek öğrendi.” C/160

201. [Ö]+ZT+DurT+N+YF-[-k]+ş

[Biz]/ cıyın-terimdi bütürgöndön kiyin,/ cabıla dubalın turguzup,/ üstün/ caap koyobuz da. “[Biz]/ hasattan sonra,/ hep birlikte duvarlarını dikip/ üstünü/ kapatırız.”

TA/159; [Men]/ *oşondo/ oy toktotup/ Maysalbegim kay taraptı karay ötöt eken dep/ koybopturmun.* “[Ben]/ o anda/ akıl yürütüp/ Maysalbek’im hangi taraftan ne tarafa doğru geçecek diye/ sormamışım.” TA/289

202. [Ö]+ZT+DurT+N+YF-[-k+ş]

[Al]/ “Arba, Tolgonay,” *dep, ança sözgö da kele berbey, şaşılıp, özünçö ele alda emnege sumsaya, kürsüldöp cötölüp, suuk tiyip kalıptır, kurgurduku dep, süylönüp catıp,/ saga kat bar bele degendey, sumkasın ańtarıp,/ kat/ bedri.* “[O]/ ‘İyi gelsin Tolgonay,’ diye, fazla lafa da gelmeden, telaşlanıp, kendince nedense vakur bir tavır takınıp, sesli bir şekilde öksürüp, soğuk almışım, kahrolası diye, söylenip,/ sana mektup varmıydı der gibi çantasını karıştırıp/ mektup/ verdi.” TA/564

203. [Ö]+ZT+DurT+N+YF--k+ş

[Men]/ *köptön beri sırkoolop bugün gana eşikke çıkkanda,/ asmanda carkıragan kündü körgönsüp,/ cer üstündö çaşoonun özü kançalık cırgal ekenin/ bilgensidim.* “[Ben]/ çoktan beri hastalanıp sadece bugün dışarıya çıktığında,/ gökyüzünde parlayan güneşi görmüş gibi/ yeryüzünde hayatın kendisi[nin] ne kadar güzel olduğunu/ bilmiş gibi oldum. C/483

204. [Ö]+ZT+DurT+N+YT+YF-[-k+ş]

[Al]/ *eşikti kayra ile koyup,/ karañgıda/ İsmayıldı/ içki üygö/ ceteledi.* “[O]/ kapıyı tekrar kilitleyip,/ karanlıkta/ İsmail’i/ iç eve/ götürdü.” BB/303

205. [Ö]+ZT+DurT+YF-[-k]+ş

[Men]/ “*Kol tiygizbegile!*” -dep,/ *unçukpay/ basıp kettim.* “[Ben]/ ‘El sürmeyin’ diye/ konuşmadan/ yürüyüp gittim.” TA/801; [Men]/ *bir ubakıtta karasam,/ calgız özüm ele/ kalıpımın.* “[Ben]/ Bir vakitte baktığımda,/ yalnız kendim/ kalmışım.” TA/90; [Ben]/ *keede/ koluma karmalap/ cıttaym.* “[Ben]/ Bazen/ elime alarak/ kokluyorum.” TA/339; [Men]/ *Alimandın körör küün oylosom,/ andan beter/ caman bolom.* “[Ben]/ Aliman’ın göreceği günü düşündüğümde,/ daha da beter/ fenalaşıyorum.” TA/865; [Men]/ *kokus eşikke çıgıp ketse da/ artınan erçip:* “E-e, Aliman, kayda cürösün?” -dep *ele/ şaşıp kalam.* “[Ben]/ Aniden dışarı çıkarsa da/ arkasından giderek: ‘Ey, Aliman, nereye gidiyorsun?’ diye/ telaşlanırım.” TA/893

206. [Ö]+ZT+DurT+YF-[-k+ş]

[Al]/ erikkende/ bizdikine kelip, koburaşıp/ kete turgan. “[O]/ canı sıkılınca/ bize gelip konuşup/ giderdi.” TA/568; [Men]/ keede/ turup bir cakka tentip/ basıp ketkim da keldi. “[Ben]/ Bazen/ bir tarafa başımı alıp/ gitmek de istedim.” TA/864; [Al]/ bir künü/ cıluu kiyinip alıp,/ eşikke bara catat. “[O]/ bir günü/ kalın giyinip,/ dışarı gidiyordu.” TA/895; [Al]/ tünü menen/ canınan çıkpay/ darılap cattı. “[O]/ Bütün gece/ yanından ayrılmadan/ tedavi etti.” TA/960

207. [Ö]+ZT+DurT+YF-[-k+ş]+E

[Al]/ azır/ üçtün atası, oor-salmaktuu,/ mıktı kişi bolbodubu. “[O]/ şimdi/ üç [çocuğun] babası, ağırbaşı,/ dürüst kişi olmadı mı?” TA/979

208. [Ö]+ZT+DurT+YönT+YF-[-k]+ş

[Biz]/ ertesi bagımdatta/ ayıldan attanıp,/ voenkomatka/ cönöp kaldık. “[Biz]/ ertesi [günü] şafak sökerken/ köyden atlara binerek/ sevk yerine/ yola çıktık.” TA/209; [Siz]/ azır/ toktoboy/ stansiyaga/ cönöñüz. “[Siz]/ şimdi/ beklemeden/ istasyona/ gidiniz.” TA/286

209. [Ö]+ZT+DurT+YT+N+YF-[-k]+ş

[Biz]/ anı ukkanda,/ sanaam say tappay,/ kırmanda/ egindin kalganın/ tazalap catkanbız. “[Biz]/ Onu duyunca/ efkârlanıp/ harmanda/ ekinin kalanlarını/ temizlemiştik.” TA/265

210. [Ö]+ZT+DurT+YT+YF-[-k+ş]+E

[Al]/ erteden keçke/ attan tüşpöy,/ talaada/ çapkılup cürgönü cürgön/ da. “[O]/ sabahtan akşama/ attan inmeyip,/ tarlada/ koşturdukça koşturur/ da.” TA/138

211. [Ö]+ZT+DurT+ZT+YT+YF-[-k]+ş

[Biz]/ özgöçö egin-cıyın kelgende/ aptası menen üy betin körböy,/ kün-tün/ kırmanda, ce bolboso egin tögüp stantsiyada, coldo/ bozup cürçübüz. “[Biz]/ Özellikle ekin yığın [hasat zamanı]/ geldiğinde/ haftalarca ev yüzünü görmeyip/ gündüz gece/ harmanda veya buğday döküp istasyonda, yollarda/ koşturup dururduk.” C/17

212. [Ö]+ZT+GörT+YF-[-k]+ş+E

[Men]/ kartayganda/ bala-çakaga/ şümşük körünmöy boldum/ go! “[Ben]/ yaşlandığımda/ çoluk çocuğa/ kepaze görünür oldum/ galiba!” BB/101

213. [Ö]+ZT+HdfT+[N]+YF--k+ş

[Men]/ kündüzü/ Bektaş menen dağı bir balaga tirmooçtordu arabaga salıp, anızga cetkirip taştığıla dep/ [alardı]/ dayındagan elem. “[Ben]/ gündüz/ Bektaş ile daha bir çocuğa tırmıkları arabaya koyup, tarlaya götürün diye/ [onları]/ vazifelendirmiştim. TA/504

214. [Ö]+ZT+HdfT+AyrT+VasT+YF-[-k]+ş

[Sen]/ kırk dörtüncü cıldın kaysı bir karañğı tünündö/ partizandarga cardamdaşış üçün/ samolyotton/ paraşyut baylanıp/ sekirip tüştüñ. “[Sen]/ kırk dördüncü yılın herhangi bir karanlık gecesinde/ partizanlara yardım için/ uçaktan/ paraşütle/ atlayıp indin.” TA/371

215. [Ö]+ZT+HdfT+N+YF-[-k]+ş

[Biz]/ erteñ/ Camıylaga/ araba/ berebiz. “[Biz]/ yarın/ Cemile’ye/ araba/ verimiz.” C/40

216. [Ö]+ZT+HdfT+YF-[-k+ş]

[Al]/ tañ atkança uktabay otko kaktap kurgatıp, erteñ menen erte/ suuga/ çıktı. “[O]/ tan atıncaya kadar uyumadan ateşe tutup kurutup sabahleyin erkenden/ suya/ çıktı.” BB/111

217. [Ö]+ZT+HdfT+YF--k+[ş]

[Al]/ boyu ösköndö/ kimge/ tirek boloor ele? “[O]/ boyu uzayınca/ kime/ direk olacaktır?” BB/131

218. [Ö]+ZT+HdfT+YT+YF-[-k+ş]+E

[Al]/ uşintip cürüp, mektepti bütüröör zamat,/ mugalimdik okuuga,/ şaarga/ ketpedibi. “[O]/ öylece, köy okulunu bitirir bitirmez/ öğretmenlik okuluna/ şehre/ gitmedi mi.” TA/108

219. [Ö]+ZT+İİT+YF-[-k]+ş

[Sen]/ *sırtınan karap tursañ,/ anı abdan kurç, çeçen neme go dep/ oyloysuñ.*
“[Sen]/ dışından baktığında,/ onu çok keskin, becerikli kişidir diye/ düşünürsün.” C/116

220. [Ö]+ZT+İİT+YF-[-k]+ş+E

[Biz]/ *emdiği cazda/ mından beş beter açarçılıkka/ duuşar bolobuz go.* “[Biz]/
önümüzdeki yazda/ bundan daha beter bir açlığa/ düşer olacağız herhâlde.” TA/483

221. [Ö]+ZT+İİT+YT+YF-[-k]+ş

[Kasım]/ *bir cay/ kombaynda şturvalnıy bolup,/ tee arkı öyüzdögü Kayıñdı*
kolhozunda/ işep cürdü. “[Kasım]/ bir yaz boyu,/ kombayında dümenci olarak/ karşı
kıyıdaki Kayıñdı kolhozunda/ çalıştı.” TA/101

222. [Ö]+ZT+KayT+HdfT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *Daniyar kelgen algaçkı kündörü/ andan/ soguşta bolgon okuyalardı*
ugamın go dep/ kütüp cürdüm. “[Ben]/ Daniyar geldiği ilk günlerde/ ondan/ savaşta olan
olayları dinlerim herhâlde diye/ bekliyordum.” C/148

223. [Ö]+ZT+KayT+N+YF-[-k]+ş

[Men]/ *oşondon kiyin/ uluu-kiçüünün birinin da oozunan/ tigindey-mınday ele dep*
söz/ ukkan cokmun. “[Ben]/ o zamandan sonra/ büyük küçük hiç kimsenin ağzından/
şöyle böyle diye bir söz/ duymadım.” TA/820

224. [Ö]+ZT+KayT+ÖlçT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *kışında sırkooolop töşöktö catkanımda,/ ölümdön/ anca/ korkkon cokmun.*
“[Ben]/ kışında hastalanıp dōşekte yattığımda [bile]/ ölümden/ çok/ korkmadım.” TA/27

225. [Ö]+ZT+N+DurT+YF-[-k]+ş

[Al]/ *anan eşikti şart açıp ciberip,/ astında turgan nemeni,/ ün katpay kuçaktap/*
cıgıldı. “[O]/ sonra kapıyı şap açıp/ önünde duran şeye/ ses etmeden sarılarak/ yığıldı.”
BB/32

226. [Ö]+ZT+N+DurT+YT+YF-[-k+ş]

[Al]/ *darbazaga kaşınıp catkan uyga cete barganda,/ anı/ kamçı menen kerilip turup condon arı bir tartıp, unçukpastan/ koroogo/ aydadı. “[O]/ sokak kapısına kaşınan ineğe yaklaştığında,/ onu/ kırbaçla gerilip sırtından bir vurup/ konuşmadan/ bahçeye/ sürdü.” TS/27*

227. [Ö]+ZT+N+HdfT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *uşul küngö çeyin/ bul süröttü/ eç bir körgözmölörgö da/ bergen cokmun. “[Ben]/ şu güne kadar/ bu resmi/ hiçbir sergiye de/ vermedim.” C/4*

228. [Ö]+ZT+N+NAç+YF-[-k]+ş

[Men]/ *keleçekte/ anı/ eki üydün başın koşturup, oçoktun ırıs-berekesin saktagan özündöy mıktı orun basar katarında/ kaltırıp keteyin. “[Ben] gelecekte/ onu/ iki evin başını birleştirip, ocağın kısmetini bereketini koruyan kendisi gibi güçlü vekil olarak/ bırakıp gideyim.” C/49*

229. [Ö]+ZT+N+ÖlçT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *al tünü/ Alimandı/ köpkö çeyin/ kütüp oturdum. “[Ben]/ o gece/ Aliman’ı/ uzun süreliğine/ bekledim.” TA/765*

230. [Ö]+ZT+N+YF-[-k]+ş

[Men]/ *bir turup/ Alimandın bayagıda gülkayırlardı kombayndın tepkiçterine alıp barıp koyo salganın/ estep cattım. “[Ben]/ bir durup (bir aralık)/ Aliman’ın önceden gülleri biçerdöverin basamaklarına getirip bıraktığını/ hatırladım.” TA/736; [Men]/ *azır/ baldaktı/ başına oynotom. “[Ben]/ şimdi/ değneği/ başında oynatırım.” C/387; [Biz]/ Daniyardın arabası közdön kayım bolgonço,/ alısta kaynagan çañdı/ karap turduk. “[Biz]/ Daniyar’ın arabası gözden kaybolana kadar/ uzakta kaynayan toza/ bakıp durduk.” C/433**

231. [Ö]+ZT+N+YF-[-k]+ş

[Kolhozçular]/ *anın çöbün otop/ topuragın/ cumşarttı. “[Kolhozçular]/ onun zararlı otlarını ayıklayıp,/ toprağını/ yumşattı.” TS/107; [Al]/ *kölöködö oturgan cerinen öydö bolo berip:/ -“Turçu narı!” -dedi. “[O]/ gölgede oturduğu yerinden kalkıp/ ‘Dur o**

tarafa!’/ dedi.” C/74; [Al]/ *arabanın döngölöktörün keçki carıkta cañı ele maylap bütüp,/ burandılardın/ bekemdep catıptır.* “[O]/ arabanın tekerleklerini akşam ışığında daha yeni yağlayıp bitirip,/ vidalarını/ sıkılaştırmış.” C/107; [Al]/ *kayra şaşılıp cetip keldi:/ “Ene, eldin baarı askerlerdi toskonu bara catışat, ayılda eç kim kalbay cönöştü. Cür, ene, erterek, bol!”/ -dedi.* “[O]/ tekrar aceleyle yetip geldi:/ ‘Ana, milletin hepsi askerleri karşılamaya gidiyorlar, köyde hiç kimse kalmadan gittiler. Yürü, ana, çabuk ol!’/ dedi.” TA/601; [Al]/ *köptön beri/ kömbayn/ aydap cürböybü.* “[O]/ Çoktan beri/ biçerdöver/ kullanıyor.” TA/980

232. [Ö]+ZT+N+YinT+DurT+YF-[-k+ş]

[Alar]/ *bul arada/ Subankuldu da/ kayta-kayta/ voenkomatka çakırıp,/ komissiyalap kaldı.* “[Onlar]/ Bu arada/ Subankul’u da/ tekrar tekrar/ asker şubesine çağırıp, kontrolden geçirdiler.” TA/262

233. [Ö]+ZT+N+YT+DurT+YF-[-k+ş]

[Al]/ *Karataydın üstünön çanın küüp,/ köynöktün tıtlıgan cerlerin/ kurunun astına/ kımtıp/ çaşırp berdi.* “[O]/ Karatay’ın üstünden tozunlu/ çırpıp gömleğin yırtılan yerlerini/ kemerinin altına/ sıkıştırıp/ gizledi.” TS/294

234. [Ö]+ZT+N+ZTAç+YF-[-k+ş]

[Al]/ *kiyinçireek,/ balanı/ uyku arasında/ beşikke tañdı.* “[O]/ Biraz sonra/ çocuğu/ uyku arasında/ beşiğe/ bağladı.” BB/299

235. [Ö]+ZT+NAç+N+DurT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *kantse da bir akılın tabış kerek dep cürüp,/ tee cogoru too eteginde, kısır catkan eki añız bolor ele go,/ oşonu/ buzdurup,/ egin septirmek boldum.* “[Ben]/ ne olursa olsun bir yolunu bulmamız lazım diye düşünüp/ taa yukarıda dağ eteginde, boş duran iki tarla vardı ya/ onu/ sürdürüp/ ekin ektirmeye karar verdim.” TA/484

236. [Ö]+ZT+NAç+N+YF-[-k]+ş

[Men]/ *Artıñdan cete barıp:/ “Tokto! Men bilem seni, Cekşenkul. Tokto! degenimde, kayrıla kalıp meni atkansıñ!”-dep,/ cüröktö kaynagan sözdördün barın/ ayta berdim.* “[Ben]/ Arkandan yetişip:/ ‘Dur! Ben biliyorum seni, Cekşenkul. Dur!

dediğimde, geri dönüp bana ateş ettin!’ diye/ yüreğimde kaynayan sözlerin hepsini/ söyledim.” TA/790

237. [Ö]+ZT+ÖlçT+DurT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *siler cokto/ üç cıl/ eptep/ iştep turdum.* “[Ben]/ *sizlerin yokluğunda/ üç yıl/ zar zor/ çalıştım.*” TA/692

238. [Ö]+ZT+SebT+DurT+YF--k+[ş]

[Sözün ubağı]/ *andan ötkön soñ,/ caağı ulam katuulap, ulam oor tartıp, ulam aytuuga kıyındap, eski ooru öñdönüp/ sozulup ketet eken.* “[Sözün zamanı]/ *zaman geçtikten sonra,/ çene gittikçe sertleşip, gittikçe ağırlaşp, gittikçe söylemesi zorlaşarak/ eski bir hastalık gibi/ uzayıp gidermiş.*” TA/443

239. [Ö]+ZT+SebT+N+DurT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *oşondo/ cüröktü sıdırgan calgızdık içimdi añkıldatıp, alda emneden korkkonsup,/ atardı/ tındırbay/ aydap oturdum.* “[Ben]/ *o anda/ yüreği sızlatan yalnızlık içimi inletip bir şeyden korkmuş gibi/ atları/ dinlendirmeden/ sürüyordum.*” C/444

240. [Ö]+ZT+SebT+N+YF-[-k]+ş

[Siler]/ *kat keçigip kalsa ele,/ ayaldık kılıp/ anı-munu/ oyloy beresiñer.* “[Sizler]/ *mektup biraz gecikince/ kadınlık yapıp/ onu bunu/ düşünürsünüz.*” BB/137; [Men]/ *bıyakka cönörümdö/ kelinçegiñe kat caz, öz kolum menen özünö tapşırayın dep,/ kat/ cazdırıp algam.* “[Ben]/ *bu tarafa döneceğim zaman/ hanımına mektup yaz, kendi ellerimle kendisine teslim edeyim diye,/ mektup/ yazdırmıştım.*” C/423

241. [Ö]+ZT+SebT+YF--k+[ş]

[Al]/ *cigitter Camiylaga tuş-tuştan asılıp, betterin tossup öptürgöndö,/ Daniyadın ireñi kumsarıp/ narı basıp ketüügö arakettenip ele cattı.* “[O]/ *yğitler Cemile’ye dört tarafından asılıp, yüzlerini dayayıp öptürdüğünde,/ Daniyar’ın rengi bozarıp (kaçıp)/ öteye gitmek için çabaladı.*” C/334

242. [Ö]+ZT+SebT+YT+N+YF-[-k]+ş

[Men]/ *mına uşintip saratan talaa oroktun kızıusunan örttönüp turgan kündördün birinde,/ stantsiyaga kattap cürüp, köptön beri üydögülördü körböy, bara keteyin dep,/*

coldon/ salt arabamdı/ kayırdım. “[Ben]/ İşte böyle sıcak tarla[nın] orağın [orak günlerinin] sıcaklığından yanıp durduğu günlerin birinde/ istasyona gidip gelip, çoktan beri evdekileri görmeyip, uğrayayım deyip,/ yoldan/ boş arabamı/ çevirdim.” C/18

243. [Ö]+ZT+SırT+YF-[-k+ş]

[Al]/ saydan-sayga, ördön-örgö, bir öydö, bir tömön cürüp oturup, ayıldın üstünö cetip, döböğö çıgıp/ akırkı colu/ dem alat. “[O]/ çaydan çaya, tepeden tepeye, bir yukarı, bir aşağı yürüyüp köyün üstüne ulaşp, tepeye çıkıp,/ son defa/ dinleniyor.” BB/60

244. [Ö]+ZT+VrmT+YF-[-k]+ş

[Biz]/ azır/ üygö/ cetebiz. “[Biz]/ şimdi/ eve/ varınız.” TA/152

245. [Ö]+ZT+YF-[-k]+ş

[Biz]/ Aligi çaban-cigitti taap alıp,/ ortogo aldık. “[Biz]/ O çoban yiğidi bulup,/ konuştuk.” TA/884; *[Men]/ bir ubakıtta tak töbömdön biröönün açuulu ünü çıkkanda/ esime kele tüşüm.* “[Ben]/ bir vakit tam tepemde birinin sinirli sesi duyulduğunda/ kendime geliverdim.” C/408; *[Men]/ künü-tünü/ oylonom.* “[Ben]/ gündüz gece/ düşünüyorum.” TA/26; *[Men]/ atın ceteley, Kasım menen Aliman kol karmaşıp, çoñ colgo cete bargaña/ karap turdum.* “[Ben]/ atını çekip, Kasım ile Aliman el ele tutuşup, büyük yola varana kadar/ baktım durdum.” TA/242; *[Biz]/ azırınça/ şaardın özündö elebiz.* “[Biz]/ şimdilik/ şehrin içindeyiz.” TA/253

246. [Ö]+ZT+YF-[-k+ş]

[Al]/ dagıle/ nariste boydon. “[O]/ hâlâ/ masum çocuk gibi.” TA/32; *[Alar]/ caştayınan/ taanış-biliş.* “[Onlar]/ küçüklüğünden/ tanış biliş.” TS/132; *[Biz]/ ertereek salkında/ cönöy bereli!* “[Biz]/ erkenden serinlikte/ gidelim!” C/162; *[Apam]/ azır kelet.* “[Anam]/ şimdi gelir.” TA/856; *[Al]/ suuga ketken boydon/ körünbödü.* “[O]/ suya gittiğinden beri/ görünmedi.” TA/907

247. [Ö]+ZT+YF-[-k+ş]+E

[Al]/ emi eç kaçan/ kelbeyt ee? “[O]/ Artık hiçbir zaman/ gelmeyecek öyle mi?” TA/435

248. [Ö]+ZT+YF--k+[ş]

[Kat]/ bugün/ çok eken. “[Mektup]/ bugün/ yokmuş.” BB/99; [Al]/ kitez değende/ cantığının cata kalar ele. “[O]/ kitap denince/ canını verirdi.” TA/107; [Bu]/ emi/ kaday bolor eken. “[Bu]/ Şimdi/ nasıl olacak.” TA/261

249. [Ö]+ZT+YF--k+ş

[Men]/ emi/ kaday kılam? “[Ben]/ şimdi/ nasıl yaparım?” BB/234; [Al]/ anı ukkanda/ emne deer eken. “[O]/ onu duyduğunda/ ne diyecek acaba.” TA/23

250. [Ö]+ZT+YinT+YF-[-k+ş]

[Al]/ anan/ kayra/ başpaktı. “[O]/ sonra/ tekrar/ bakındı.” BB/17

251. [Ö]+ZT+YinT+YT+İİT+YF-[-k+ş]

[Kasım]/ kişinki cılı/ kayra/ özübüzdün ayılga/ kombaynçı bolup/ dayındalıp kelgen. “[Kasım]/ sonraki yıl/ tekrar/ kendi köyümüze/ biçerdöverci olarak/ tayin oldu.” TA/102

252. [Ö]+ZT+YönT+YF-[-k]+ş

[Al]/ bir ubakıtta/ eşikti közdöy/ atırılıp culkundu. “[O]/ bir vakit/ kapıya doğru/ atılıp yöneldi.” BB/31

253. [Ö]+ZT+YönT+YF--k+[ş]

[Alar]/ dale/ askerge/ cönöp catkan ele. “[Onlar]/ hâlâ/ askere/ gidiyorlardı.” BB/65

254. [Ö]+ZT+YT+YF-[-k]+ş

[Men]/ cana/ stansadan/ tüştüm... “[Ben]/ demin/ istasyondan/ indim...” BB/49

255. [Ö]+ZT+YT+YF-[-k]+ş+E

[Sen]/ düşman menen karmaşıp catıp,/ een cerde/ okko uçtuñbu. “[Sen]/ düşmanla savaşıırken,/ ıssız yerde/ kurşuna mı geldin.” TA/372

256. [Ö]+ZT+YTAç+DurT+[YT]+YF-[-k]+ş

[Men]/ kantse da bir akılın tabış kerek dep cürüp,/ tee cogoru too eteginde, kısır catkan eki aңыз bolor ele go,/ oşonu buzdurup,/ [al çerge]/ egin septirmek boldum. “[Ben]/ ne olursa olsun bir yolunu bulmamız lazım diye düşünüp/ taa yukarıda dağ eteginde, boş duran iki tarla vardı ya,/ onu sürdürüp,/ [o yere]/ ekin ektirmeye karar verdim.” TA/484

257. [Ö]+ZT+ZTAç+N+YT+YF--k+[ş]

[Alar]/ kiyinki künü/ tüştö/ askerleri/ stantsiyaga/ cönötüp kalgan eken. “[Onlar]/ sonraki günü/ öğlen/ askerleri/ istasyona/ gönderiyorlarmış.” TA/235

258. [Ö]+ZT+ZTAç+YinT+YönT+YF-[-k]+ş

[Biz]/ oşol künü da,/ kündögüdöy stantsiyaga kelip, kaş karayganda/ kayra/ ayılga/ col tarttık. “[Biz]/ o günü de,/ her günkü gibi istasyona gelip/ karanlık olunca/ tekrar/ köye/ yol aldık.” C/242

259. [Ö]+ZT+ZTAç+YT+YF-[-k]+ş

[Men]/ sabaktan kiyinki boş ubakıtta/ köp uçurda/ bayagı suu boyundagı car üstünö/ barıp cürdüm. “[Ben]/ dersten sonra boş vakitte/ çoğu zaman/ önceki su boyundaki yar üstüne/ giderdim.” C/490

260. [Ö]+ZTAç+ZT+HdfT+N+YF-[-k]+ş

[Men]/ soguş çıkkın sayın,/ ar kaçan/ kulağı ukkandarına/ karmaşpagıla, kan tökküçö akıl toktotkula dep/ aytam. “[Ben]/ her savaş çıktığında/ her zaman/ kulağı duyanlara/ savaşmayın, kan dökmektense akıl yürütün diye/ söylerim.” TA/411

261. [Ö]+ZTAç+ZT+SebT+N+YF--k+ş

[Men]/ eldin küüsü menen çurkap bara catkanımda,/ bir ubakıtta/ bayagı kür-şar kelip, stantsiyaga toktoboy ötüp ketken eşelon canımda carışıp bara catkansıp, kulağım tunup, kuyun-çımın döñgölöktör astında zıñıldagan rel'siler cürögümdö zıñıldap,/ “Apa-a! Aliman!” degen, şamal cula kaçkan Maysalbektin ünün/ kuup bara catkansıdım. “[Ben]/ Milletin coşkusuyla koşup giderken/ bir anda/ önceki telaşla gelip, istasyonda durmadan giden tren yanımda yarışıp, gidiyormuş gibi kulağım sağırlaşıp,

çabucak dönen tekerlekler altında titreşen raylar yüreğimde çınlayıp,/ ‘Ana-a! Aliman!’ diye, rüzgârın koparıp kaçırdığı Maysalbek’in sesini/ kovalıyor gibi oldum.” TA/612

262. [Ö]+ZTAç+ZT+YF-[-k]+ş

[Men]/ *cañı budaydın nanınan ooz tiygende,/ ar kaçan/ kasiyettüü daam tatıganday bolom.* “[Ben]/ yeni buğdayın ekmeğinden tattığımda,/ her zaman/ kutsal bir tat tatmış gibi olurum.” TA/142

263. [Ö]+ZTAç+ZT+YF-[-k+ş]

[Al]/ *ertebe- keçpi,/ akırı bir künü/ bilet.* “[O]/ er ya da geç,/ sonunda bir gün/ öğrenecek.” TA/17; [Men]/ *Alimandın koştışkonun azır estesem,/ azır/ canımdı sadağa çapkım kelet.* “[Ben]/ Aliman’ın vedalaşmasını şimdi hatırladığımda/, şimdi/ canımı yerden yere vururum.” TA/228

264. Ö+[YF-][-k+ş]

Bizdiki bolso/ [susuz]. “Bizimki ise/ [susuz]” TS/217; *Dagı, dagı can sabagan küröş/ [başaldı]!* “Bir daha bir daha can acıtan (candan bezdiren) savaş/ [başladı]!” TS/254; *Ün menen obon/ [bar].* “Sesle melodi [var].” C/271

265. Ö+[YF-][-k+ş]+YAç

Bir bilgeni/ [uşu]/ ketmen menen koşo boyun taştap çım çabat. “Tek bildiği/ [şu]/ çapa ile birlikte kendini vererek çım kesiyor.” TS/229; *Kızıkkarıbız-/ [uşu]/ cerdi kantip aydar eken?* “Merak ettiğimiz/ [şu]/ yeri nasıl sürecektir?” TA/88; *Mezgil degen/ [uşu]/ – eköbüz keçe ele koşulganday bolduk ele, karaçı kança zaman öttü.* “Zaman dediğin/ [şu]/ ikimiz daha dün evlenmiş gibi olmuştuk, baksana ne kadar zaman geçmiş.” TA/144

266. Ö+a.s+MukT+YF-[-k]+ş

Men/ emne/ başkalardan/ kem bekem? “Ben/ ne/ başkalardan/ eksik miyim?” BB/77

267. Ö+a.s+ÖlçT+YF-[-k+ş]

Arıktagı suu/ çın ele/ ayabay köp/ agıp cattı. “Arktaki su/ gerçekten de/ çok fazla akıyordu.” TS/218

268. Ö+a.s+ZT+ÖlçT+YF-[-k+ş]

Kөгültür közdörü,/ Kuday bilest,/ ömüründö birinçi colu/ oşonçoluk/ sana çekken çıgaar. “Çakır gözleri,/ Allah bilir,/ hayatında ilk kez/ bu kadar/ acı çekmiş olsa gerek.” TA/182

269. Ö+AyrT+YF--k+[ş]

Cekşenkul degen biröö/ askerden/ kaçıp kelgen imiş. “Cekşenkul diye birisi/ askerden/ kaçıp gelmiş imiş.” TA/464

270. Ö+BenT+BenTAç+DurT+YF-[-k+ş]

Al özü da/ uşul sıyaktuu,/ teri kurgatılбай caydaktalıp, tünü menen eşikke kañtarılган attay,/ caağı karışıp,/ çıyrığıp cattı. “O kendisi de/ onun gibi/ teri kurutulmadan eğeri çıkarılıp bütün gece kapıya bağlanan at gibi/ çenesi çekilip üşüyordu.” BB/297

271. Ö+BenT+YF-[-k]+ş+E

Sen da/ mendey/ sagınat turbaysıñbı. “Sen de/ benim gibi/ özlüyormuşsun.” TA/419; *Sen da/ mendey/ cıktoyt turbaysıñbı.* “Sen de/ benim gibi/ yokluymuşsun.” TA/419

272. Ö+BirT+N+YF-[-k]+ş

Maysalbegim/ coldoştoru menen/ üydün ookatınan/ daam tatıp ketsin. “Maysalbek’im arkadaşlarıyla/ evin yemeklerinden/ tatsın.” TA/290

273. Ö+BirT+YF-[-k]+ş

Men da/ alar menen koşo/ çaşaym. “Ben de/ onlarla beraber/ yaşarım.” TA/674; *Sen/ biz menen/ kişisiñ.* “Sen/ bizimle/ adamsın.” TA/552; *Biz/ seni menen/ kişibiz.* “Biz/ seninle/ adamız.” TA/552

274. Ö+BirT+YT+YF--k+[ş]

Soguştan sürülüp kelgen bir orus ayal/ çiyedey tört balası menen/ bizdin stantsiyaga/ tüşüp kalğan eken. “Savaştan kaçıp gelen bir Rus kadın küçücük dört çocuğuyla/ bizim istasyonda/ inmişler.” TA/378

275. Ö+DurT+DurTAç+YF-[-k+ş]

Al/ oşentip/ kozgolboy/ cata ele berdi. “O/ öylece/ hareketsiz/ yatıyordu.” TS/49

276. Ö+DurT+DurTAç+YF--ş+[k]

Köpçülüğü bolso/ booru açıp:/ “Üyü-cayı çok eptep can saktap cürgön beçara-karıp... Kolhozdu talaadan bergen ısık ookatı bolboso timele tentip kete turgan... Özü da kudaydın boz koyu!” -deşip,/ ayap cürüşti. “Çoğu ise/ acıyıp:/ ‘Evi barkı yok zar zor hayata tutunan biçare garip... Kolhozun tarlada verdiği sıcak yemeği olmasa öylesine başıboş dolaşırdı... O da Allah’ın zavallı boz koyunu (bir kulu)’ deyip/ merhamet ederlerdi.” C/156

277. Ö+DurT+HdfT+YF-[-k]+ş

Men bolso/ köp keçikpey/ okuuga/ cönödüm. “Ben ise/ fazla gecikmeden/ okumaya/ gittim.” C/537

278. Ö+DurT+HdfT+YF-[-k+ş]+E

Ayıl da küç berip iştegen erkekter/ op tartkanday, ulam suyulup,/ askerge/ ketip catpadı. “Köyde gücünü vererek çalışan erkekler/ nefes almış gibi devamlı azalarak/ askere/ gitmediler mi.” TA/250

279. Ö+DurT+HdfT+YF-[-k+ş]+YAç

Kanımgül/ aga da karabay, karañgıda tiyip catkan muştumdardı da közgö ilbey, ortogo tüşö kalıp,/ sugatçılarga/ caldırıp calbırdı:/ -Koygula, silerde künö çok! Kolu menen kılğan, moynu menen tartsın. “Kanımgül/ ona da aldırmadan, karanlıkta değen yumrukları da göze almadan, ortaya girip,/ sugatçılara/ yalınıp yalvardı:/ ‘Yapmayın, sizlerde suç yok! Eli ile yapan, boynu ile çeksin.’ ” TS/267

280. Ö+DurT+KayT+YF-[-k+ş]

Bolgondo bir tülkü/ bulañ etip,/ kamıştın içinen/ çıga kaçtı. “Sadece bir tilki/ şıp diye/ kamışın içinden/ çıkıp kaçtı. TA/462

281. Ö+DurT+N+DurT+YF-[-k+ş]

Ismayıl/ coop berbey,/ Seydeni/ kolunan [karmap]/ tarttı. “İsmail/ cevap vermeden/ Seyde’yi/ elinden [tutarak]/ çekti.” BB/58

282. Ö+DurT+N+DurT+YF--ş+[k]

Alar/ capa tartkanday közdörünün teñin akçeldentip, calgız ayaktap,/ kişini/ muundu/ karaşat. “Onlar/ cefa çekmiş gibi gözlerinin hepsini ağartıp, tek ayakta/ kişiye/ dertli/ bakıyorlar.” BB/151

283. Ö+DurT+N+VasT+YF-[-k+ş]

Unçukpay ele başın iykep turgan Seyde,/ bir cagı Mırzakulga ıraazı bolup, bir cagı aga çoçuganday calt karap:/ “Men korkom senden! Tiybe maga! Antip karaba, men senden korkom!” -dep/ közü menen/ aytıp cattı. “Konuşmadan başını eğip duran Seyde,/ bir taraftan Mırzakul’dan razı olup, bir taraftan ona[ondan] korkar gibi aniden bakıp:/ ‘Ben korkuyorum senden! Dokunma bana! Öyle bakma, ben senden korkuyorum!’ diye/ gözleriyle/ söylüyordu.” BB/161

284. Ö+DurT+N+YF-[-k]+ş

Tünörgön kurgur/ bir sorup,/ Talastı/ estesin... “Kaşları çatık şey/ bir çekip,/ Talası/ hatırlasın.” BB/127; *Men bolsom/ samanga kömülüp,/ tak koltuktun astında tikildeggen cüröktü/ sezip cattım. “Ben ise/ samana gömülüp/ tam koltuğun altında çarpan yüreği/ hissettim.”* C/481

285. Ö+DurT+N+YF-[-k+ş]

Sabırbek/ tigi-bu debesten tüz ele/ boloor cerin/ aytıp kirdi. “Sabırbek/ o bu demeden düpedüz/ olacağını/ söylemeye girişti.” TS/85; *Seyde/ ordunan tura kalıp,/ terezeni/ kadala karap turdu. “Seyde/ yerinden kalkarak,/ pencereyi/ yakından bakıp durdu.”* BB/31; *Daniyar/ şaşkanınan tizginderdi tartıp,/ attardı/ toktoto kaldı. “Daniyar/ aceleyle dizginleri çekip,/ atları/ durdurdu.”* C/384; *Kün şoolasına çağılışkan caandın salaaları/ sımaptay kubulup, birde toogo, birde oygo köçüp,/ diynö cüzün/ cuup keke cattı. “Gün ışığıyla parlayan yağmur parçaları/ civa gibi renk değiştirip bir dağa bir çukura göçüp/ dünya yüzünü/ yıkaya geldi.”* TA/667; *Cerden kötörülgön ısıp tap/ erinderimdi kebersitip,/ tañdayımdı/ kurgatıp cattı. “Yerden yükselen sıcaklık/ dudaklarımı çatlatıp/ boğazımı/ kuruttu.”* C/438

286. Ö+DurT+N+YF--k+[ş]

Kün kürkürögön akırkı çağılğanduu dobul/ tabiygattın sürdüü körkün açıp,/ caydın ayagın/ bütürüp kele cattı. “Hava gürleyen son şimşekli fırtına/ tabiatın heybetli görüntüsünü açıp/ yazın sonunu/ getiriyordu.” C/460

287. Ö+DurT+N+YF--ş+[k]

Kee bir kurdaş kelinder/ caşırbay ele:/ “Sen degele baktılıusun, Kanımgül! Küyöön üygö kamkor, çarba kişi. Kolhozdu murabı. Sen dele talaada bolsun, üy ookatında bolsun eç kimden kem kalbaysıñ. Turmuşuñar tıñ, erkek balañ bar, kayneneñ menen intimaktuusuñ: armansız elesiñ go!” -dep/ aytışçu. “Bazı yaşıt gelinler/ gizlemeden:/ ‘Sen de talihlisin, Kanımgül! Kocan eve düşkün, becerikli. Kolhozun mirâbı. Sen dahi tarlada olsun, ev işlerinde olsun hiç kimseden geride kalmazsın. Hayatınız düzgün, erkek çocuğun var, kaynananla anlaşıyorsun; derdin yok herhâlde!’ diye/ söylerlerdi.” TS/36.

288. Ö+DurT+N+YT+YF-[-k+ş]

Al/ unçukpay kelip,/ çöptü/ üydün akırına/ taştadı. “O/ sesizce gelip,/ otu/ evin ahırına/ bıraktı.” TA/846

289. Ö+DurT+VasT+YF-[-k+ş]

Bektaş aylanayın/ kayta-kayta kayrılıp:/ “Çıday tur, ceñe, mına azır, az kaldı. Köpürögö cakındap kaldık, bat ele cetebiz” -dep/ alaksıtımış bolot. “Bektaş canım/ tekrar tekrar dönüp:/ ‘Dayan yenge, işte şimdi, az kaldı. Köprüye yaklaştık, çabucak varırız’ diye/ avutuyordu.” TA/921

290. Ö+DurT+VasT+YönT+YF-[-k+ş]

Daniyar/ anın astında bügülö iyilip,/ trap menen/ öydö/ çıkıp bara catat. “Daniyar/ onun altında büzülerek eğilip,/ köprüyle/ yukarı/ çıkıyordu.” C/208

291. Ö+DurT+YF-[-k]+ş

Siler/ üydö oturup kat çok dep/ boşoyşuñar! “Sizler/ evde oturup mektup yok deyip/ gevşiyorsunuz.” BB/141; *Men da/ kızıkka batıp,/ ayabay küldüm.* “Ben de/ meraklanıp,/ çok güldüm.” C/325; *Sen/ tura/ tüşünböy catasıñ.* “Sen/ doğru/

anlayamıyorsun.” TA/160; *Men da/ özümdü baktıluu sezip, oylogon tilegime azır ele cetçüdöy kayrattanıp/ kelattım.* “Ben de/ kendimi mutlu hissedip, hayal ettiğim dileğime hemen şimdi kavuşacakmışım gibi gayretlenerek/ geliyordum.” C/376; *Sen/ mintip/ kartayıp oturasıñ.* “Sen/ böyle/ yaşlandın.” TA/705

292. Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Balanın salmagınan artka iyile berip, sogonçoguna tüşkön uzun köynöğünüün etegin bulaktata çaypalıp baskan Kanımgül,/ ererkegendey bocurap/ kele cattı. “Çocuğun ağırlığından arkaya eğiliverip, topuklarına inen uzun elbisesinin eteğini bir yandan diğer yana sallayarak yürüyen Kanımgül,/ nazlanmış gibi mırıldanarak/ geldi.” TS/12; *Karatay/ Sabırbekke sırtın salıp, ukmaksan bolup, köñül salkın/ oturdu.* “Karatay/ Sabırbek’e sırtını dönüp, duymazlıktan gelip, serinkanlı/ oturdu.” TS/84; *Anın askerge ketken can coldoşu/ aman-esen/ kelip turat!* “Onun askere giden can yoldaşı/ sağsalım/ gelmiş duruyor! BB/34; *Korgongo bir dem menen cete bargan Sedye/ şaldayıp/ turup kaldı.* “Korunağa bir nefeste yetişip varan Seyde/ hâlsizleşip/ dura kaldı.” BB/290; *Bayağı tüin, bayağı caştık kez/ kılt etip,/ eske tüştü.* “Bayağı gece, bayağı gençlik zamanı/ birden bire/ akla geldi.” TA/148; *Aliman/ katuu/ üşkürüp aldı.* “Aliman/ derin bir şekilde/ iç çekti.” TA/437; *Bilik/ arañ ele/ bülbüldöyt.* “Fıtil/ zar zor/ yanıyor.” BB/25; *Obon,/ birde, kazaktın uçu-kıyırı çok aytalaasında ken en agımda caykalıp köykölüp, birde-kırgızdın zookaluu toolorunday biyik zañgırap/ kökölöyt.* “Melodi,/ bir de, Kazak’ın uçsuz bucaksız bozkırı gibi geniş akımla yayılıp yükselir, bir de Kırgız’ın yüksek dağları gibi tiz ses çıkarıp/ yükseliyor.” C/277; *Ömürü ugup körböğön keremettüü obondor/ birine-biri kuyuluşup, birinen biri ötüp/ almaşuuda.* “Ömrümde duymadığım kerametli ezgiler/ bir birine eklenerek birinden biri geçip/ değişmekte.” C/280

293. Ö+DurT+YF-[-k+ş]+E

Anın mol kuçağınan sebelenip tüşkön dan, topon/ bereke töğülgön iz çubatıp/ ketken turbaybı. “Onun bol kucağından serpilip düşen ekin, kepek,/ bereketlendirip dizi hâlinde iz bırakıp/ geçmiş.” TA/60; *Cañı törölgön bala,/ köldün kılaasında calgız kalgan añırday, ınaalap bozdop,/ emçek surap cattı okşoyt.* “Yeni doğmuş bebek,/ gölün sahilinde yalnız kalan şaşkın gibi ıngalayıp acı acı ağlayıp/ meme istiyordu sanki.” TA/946

294. Ö+DurT+YF-[-k+ş]+YAç

Al/ öz aldınan/ culunat:/ -Baydalı üydö bolso, bizge uuru batınabı? Erkektin üydö cuktugu uşu da! “O/ kendi kendine/ yırtınıyor:/ ‘Baydalı evde olsaydı, bize hırsız gelir miydi? Erkeğin evde yokluğu bu işte!’ ” BB/283; Orozmat/ eerde çalkalay berip, argası tügöngön kişiçe/ ontodu:/ -O, kokuy oy, carıktık, menin tört müçölüm soo bolup, kolumdan kelse, özüüm ele bayagıday kaptardı arabaga ırgıtıp-ırgıtıp ciberip, şakıldata aydap ketpeyt belem! “Orozmat/ eyerde başını geriye atıp (sendeleyip), çaresi bitmiş kişi gibi/ inledi: ‘Oy oy, heyhat, benim dört uzvum sağ olup elimden gelse kendim de önceki gibi çuvalları arabaya atıp atıp bırakıp, hızlıca sürüp gitmez miydin?’ ” C/32

295. Ö+DurT+YF--k+[ş]

Samançının colu/ kudu bayagıday bolup, alamdın bir çetinen ekinçi çetine kerilip/ catkan eken. “Samanyolu/ geçen seferki gibi âlemin bir ucundan öbür ucuna gerilip/ yatıyordu.” TA/144

296. Ö+DurT+YF--k+[ş]+E

Köçönün atı/ eptep/ tabılar ele/ go. “Sokağın adı/ bir şekilde/ bulunur/ herhâlde.” TA/160; Bala/ bilinbey ele/ çoñoyot eken da. “Çocuk/ bilinmeden/ büyümüş demek.” TA/852

297. Ö+DurT+YF--k+ş

A men bolsom/ tek gana artınan karap/ caldırıp turupturmun. “A ben ise/ sadece peşinden bakarak/ dalıp duruyordum.” TA/91; [Men]/ ayrının sabın karmanıp/ oylonup turat elem. “[Ben]/ dirgenimin sapına tutunup/ düşünceye dalmıştım. TA/265;

298. Ö+DurT+YF--ş+[k]

Uylar/ toygonuna oorsunup, için kötörö albay köçönün ortosu menen şaşpastan, caybarakat basıp, coldun koyu çañın buruksutup/ kele catıştı. “İnekler/ doyduğuna (doyduğu için) ağırlaşıp, karnını kaldıramadan sokağın ortası ile acele etmeden, yavaşça basıp, yolun kesif tozunu kaldırarak/ geldiler.” TS/11; Kasım menen Aliman/ col arbırtıp, ozunup/ kelişti. “Kasım ile Aliman/ yürüyerek önden/ geldiler.” TA/236

299. Ö+DurT+YinT+YF-[-k+ş]

Ay/ andan-mundan bir tiyip, bozoro kalıp/ kayra/ caşına kalat. “Ay/ ordan burdan bir çıkıp bozarıp/ tekrar/ gizleniyordu.” BB/264

300. Ö+DurT+YönT+DurT+YF-[-k+ş]

Al/ eçtekeden caltanbaganday,/ bet aldı/ tüz/ tikteyt. “O/ hiçbir şeyden çekinmiyormuş gibi/ önüne/ dik/ bakıyor.” BB/329; *Attar/ salkındanıp,/ üydü közdöy/ köñüldüü/ cortuuda.* “Atlar/ serinlenip/ eve doğru/ gönüllü/ koşturuyorlardı.” C/257

301. Ö+DurT+YönT+YF-[-k+ş]

Traktor/ oşo boydon ayılga toktoboy tüz ele/ sırtka/ çıkıp ketti. “Traktör/ öylece köyde durmadan düm düz/ dışarıya/ çıkıp gitti.” TA/87; *Subankul/ atına minip,/ kırmandı közdöy/ çaap ketti.* “Subankul/ atına binip,/ harmana doğru/ koşturup gitti.” TA/240; *Betin, köynögün tıtip, çaçtarı duuldagan kelinim,/ alda emnelerdi zar kakşay çñırıp, eki caktan asılgandarga moyun berbey, ulam/ meni közdöy/ culkunup cattı.* “Yüzünü, elbisesini yırtıp saçları dağılan gelinim,/ bir şeyleri acı acı söyleyip bağırıp, iki tarafından tutanlara teslim olmayıp, devamlı/ bana doğru/ yelteniyordu.” TA/393

302. Ö+DurT+YönT+YF-[-k+ş]+YAç

Mırzakul/ üzöngünü temine kalıp,/ oşol ün çıkan caka/ kıykırdı:/ -Kötör koluñdu cüzü kara! “Mırzakul/ üzengiye tepinip,/ o ses çıkan tarafa/ bağırırdı:/ ‘Kaldır ellerini yüzü kara!’ ” BB/322

303. Ö+DurT+YönT+YF--ş+[k]

Ulam atı çıkkanı/ menmin dep,/ biz caktı/ calt-calt karaşat. “Devamlı adı çıkan/ benim diye/ bizim tarafa/ melun melun bakıyordu.” TA/222

304. Ö+DurT+YT+DurT+YF-[-k+ş]

“Ene!” -dep bakırgan Aliman/ meni kuçaktay,/ fonardın mamısına/ kapşıra kasıp/ karmadı. “Ana!” diye bağırarak Aliman/ bana sarılarak/ fenerin direğine/ sıkıca/ tutundu. TA/315

305. Ö+DurT+YT+DurT+YF--ş+[k]

Kalgandarı/ kara candı karç urup, tüşkü ısıq debey, demikken tünkü üp debey,/ talaada, kırmanda,/ suı cıgılğança/ işteşip catıştı. “Kalanları/ canlarına acımadan, öğle sıcağı demeden, bunalmış gece sıkıntısı demeden,/ tarlada, harmanda,/ kuvvetten düşercesine/ çalışıyorlardı.” TA/197

306. Ö+DurT+YT+YF-[-k]+ş

Alıman eköübüz/ baştağıday ele/ kolhozdo/ iştep cürdük. “Alıman’la ikimiz/ önceki gibi/ kolhozdo/ çalışıyorduk.” TA/691

307. Ö+DurT+YT+YF-[-k]+ş

Keçe künü taanışkan çolok kara tonçon orus kişi/ fonarın kötörüp,/ canıbizga/ keldi. “Dün tanıştığımız çolak kara kürklü Rus adam/ feneriyle/ yanımıza/ geldi.” TA/333; Kanımgül/ erdin kese tiştep,/ suuga/ otura kaldı. “Kanımgül/ dudakların kesercesine dişleyip,/ suya/ oturakaldı da.” TS/242; Közümö tolup aşkan çaş,/ ısıq sala bolup, caaktarımdan sızırılıp,/ cazdıkkı/ tamçılap cattı. “Gözüme dolup taşan yaş,/ sıcak dere gibi yanaklarımdan süzülüp/ yastığa/ damlıyordu.” TA/743

308. Ö+DurT+YT+YF--ş+[k]

Ar kimisi/ öz cakının tegerektep,/canınan/ karış ketişpeyt. “Her biri/ kendi yakınını kuşatıp/ yanından/ karış uzaklaşmıyordu.” TA/215

309. Ö+DurT+YT+YTAç+YF-[-k]+ş

Caşıl-ala kögültür çagılğandar/ iyme-çıyme sınıp,/ cardın artına/ suuga/ tüşüp cattı. “Yeşil ala mavimsi şimşekler/ eğri büyrü çizik kırılıp/ yarın arkasına/ suya/ düştü.” C/467

310. Ö+DurT+ZT+N+YF-[-k]+ş

Tagdır/ ataylaganday/ köp uçurda/ Karatay menen Sabırbektin turmuş colun/ bir koşturup cürdü. “Kader/ özellikle/ çoğu zamanlarda/ Karatay ile Sabırbek’in hayat yolunu/ birleştirirdi.” TS/131

311. Ö+DurT+ZT+YF--k+[ş]

Çañkaygan asmandagı kün/ cerdi körükkö salganday/ erteden beri/ örttöp cattı ele. “Tamamen açık gökyüzündeki güneş/ yeri körüğe vermiş gibi/ sabahtan beri/ yakıyordu.” C/439

312. Ö+DurT+ZT+YF--ş+[k]

Betin coşodoy ayra tutkan katındar,/ bosogonu teskeri karap: Kümüştön ele cü-ü-gönüñ-aa, Anan arıstan ele cü-ü-rgönüñ a-a-a, Cügönüñ kaldı katılбай-a-a, Anan duşmandı çaptıñ taymanбай a-a, O-o-o-ha-a! E-e-ey deşip dabışı tügöngönçö kirkirep,/ tün ortosuna çeyin/ koşok aytışat. Yüzünü yuşa gibi tırnaklayıp yırtan kadınlar,/ girişe ters dönerek “Gümüştendi oyanın-aa. Sonra yürüşün arslan gibiydi. Oyanın kaldı ortada, sonra düşmanı vurdun çekinmeden-a-a-a. O-o-ha-a! e-e-ey diye sesi bitene kadar bağırıp/ gece yarısına kadar/ koşak söylerlerdi.” BB/171

313. Ö+DurT+ZT+YT+YF-[-k+ş]

Neçen iret ok togotpoy surdangan cooker/ caş balaça burkurap,/ bugün da/ tetigi coldo/ cügürüp kele catkansıyt. “Defalarca kurşunu önemsemeyip hidetlenen asker/ genç çocuk gibi hıçkırarak,/ bugün de/ öteki yolda/ koşup geliyormuş gibi.” TA/620

314. Ö+DurTAç+[DurT]+[N]+YF--k+[ş]

Sarı kar/ bılırtkı kokono tikenekterdin baş-başına çokmorloşup, cañı kılıtıp kele catkan caşañdın moysoloruna borcuk-borcuk cıynalıp, salmagı menen basıp,/ [oşentip]/ [alardı]/ kömüp cattı... “Sarı kar/ geçen seneki kurumuş çakırdikenlerinin baş başına (başlarına) üşüşüp, yeni azıcık çıkan yeşilin üzerlerine kabarık kabarık toplanıp, ağırlığıyla basıp/ [öylece]/ [onları]/ gömüyordu.” BB/293

315. Ö+DurTAç+DurT++YF-[-k+ş]

Karatay/ iyyinin kuuşura başın ıldıy salıp, dağı ele entigip, küyükkön cürögün toktoto albay kemerdegi suu sıyaktuu korkurap/ oor/ dem alıp cattı. “Karatay/ omuzlarını bükerek başını aşağı salıp, hâlâ da ağır ağır soluyup, sıkılan yüreğini sakinleştiremeyip dar geçitteki su gibi hırlayıp/ ağır/ nefes alıyordu.” TS/279

316. Ö+E+N+YF--k+[ş]

El/ carıktık/ uşul ele kabardı/ eñsep turgan eken. “Millet/ hayret/ sadece bu haberi/ arzu ediyormuş.” TA/608

317. Ö+E+YF--k+[ş]

Biz uşintip süylöşüp turgan tün,/ körsö,/ düynönün eñ kargaşaluu tünü eken...
“Bizim böyle konuştuğumuz gece/ meğer/ dünyanın en kargaşalı gecesi imiş...”
TA/162

318. Ö+E+YF--ş+[k]+E

Şoykok kelinder/ anda da/ söz berişpeyt/ ko. “Muzipçi gelinler/ gene de/ söz söyletmiyorlardı/ ki.” TA/120

319. Ö+ekYF-[-k]+ş+YAç

Sen/ emne [bolduñ],/ tiliñ duduk, kulagiñ dülöy boldubu? “Sen/ ne [oldun]/ dilin lal, kulağın sağır mı oldu?” C/409

320. Ö+ekYF-[-k+ş]

Eski arık/ eski köynök [sıyaktuu]. “Eski ark/ eski elbise [gibidir].” TS/250; *Tilin/ duduk [boldubu].* “Dilin/ lal [mı oldu]?” C/409; *Murdum/ burçuk [beken]?* “Burnum/ burçuk [mu]?” TA/118

321. Ö+ekYF--k+[ş]

Kim/ uurdapay [koydu ele]. “Kim/ çaldırmamış idi ki.” BB/288

322. Ö+GörT+DurT+YF-[-k+ş]

Anın cüröğü “dik-dik” etip, içten solkuldata urganı,/ küyöösün kuçaktap turgan Kanımgülgö/ özünün cüröğü sıyaktanıp aykın/ sezilip turdu. “Onun yüreği lak lak edip, içten çarparak vuruşu,/ kocasını kucaklayıp duran Kanımgül’e/ kendi yüreği imiş gibi net/ hissediliyordu.” TS/280

323. Ö+GörT+YF-[-k]+ş

-*Sen/ maga/ duşmansın...* “*Sen/ bana/ duşmansın.*” TS/214; *Men/ bardık adam balasına/ teñmin.* “*Ben/ bütün insanlara/ eşitim.*” TA/412; *Men/ saga/ kimmin!* “*Ben/ sana/ kimim!*” TS/212

324. Ö+GörT+YF-[-k+ş]

Al emnesi ekeni/ biz üçün/ tüşünüksüz. “*Bu[nun] ne olduğu/ bizim için/ anlamsızdı.*” C/122; *Anın bul süyüüsü,/menin oyumça,/ ötü ısık körüp, şığı tüşkön calgız biröögö gana arnalğan süyüü emes, kadaydır andan da zor, andan da alp, turmuş-caşoonun özünö can berip can caratkan aalamday cerge, carık düynögö bolgon ölçöümü çok çoñ süyüü!* “*Onun bu sevgisi,/ benim fikrimce,/ çok sıcak vurup, maneviyatı kırılan yalnız birine tahsis edilen sevgi değil, sanki ondan da büyük, ondan da güçlü, hayatın kendisine can verip can yaratan âlem çapında yere, dünyaya olan sınırı yok büyük sevgi.*” C/285

325. Ö+GörT+YF-[-k+ş]+E

Suu degeniñ/ biz üçün/ kудaydın ançeyin akkan suusu emes da. “*Su dediğin [şey]/ biz için Allah’ın bu zamana kadar [boşuna] akan suyu da değil.*” TS/95; *Ata-ene, tuugandar turganda ayalın birinçi eskerip, kattı anın naamina caziş-/ calañ ele Sadık üçün emes, erkekmin degenderdin barına/ eröön bolobu?* “*Ana baba, akrabalar dururken hanımını birinci hatırlayıp, mektubu onun adına yazmak,/ sadece Sadık için değil, erkeğim diyenlerin hepsine/ uygun olur mu?*” C/82

326. Ö+GörT+ZT+YF-[-k+ş]

Daniyar menen Camiylanın uşul tuyuk mamilesi akırı emne menen bütörü/ men üçün/ anda/ tüşünüksüz. “*Daniyarla Cemile’nin bu kapalı ilişkisi/ sonunda/ nasıl biteceği/ benim için/ o zaman/ anlamsızdı.*” C/339;

327. Ö+H+YF-[-k]+ş+E

Sen/ emne bala,/ cindep kettiñbi/ ya? “*Sen/ hey çocuk,/ delirdin mi/ yahu?*” C/230

328. Ö+HdfT+DurT+YF-[-ş+k]

Kee biröölör/ aga/ açık ele/ külö süylöp, [cürüştü]. “*Bazıları/ ona (onunla)/ açıktan/ gülerek konuştular.*” C/156

329. Ö+HdfT+N+YF-[-k+ş]

Teñselip şayı kete baştağan Karataydı kalkalagan Kanımgül/ urup catkandarga/ özüñün kolun, denesin/ toso berdi. “Sendeleyip gücü gitmeye başlayan Karatay’ı koruyan Kanımgül/ vuranlara/ kendi kolunu, vücudunu/ siper etti.” TS/265; *Caynak/ oşol balaga/ üstündögü çolok tonun/ çeçip bergen turbaybl.* “Caynak/ o çocuğa/ üstündeki kürkü/ çıkarıp vermiş.” TA/380

330. Ö+HdfT+YF-[-k]+ş

Men/ saga/ işenem! “Ben/ sana/ inanıyorum!” BB/155; *Men/ okuuga/ ketem!* “Ben okumaya/ gideceğim!” C/532; *Biz/ emnege/ diynögö caralabız!* “Biz/ niçin/ dünyaya yaratıldık!” TA/65; *Men/ tigi koşçularga/ barıp kele koyoyun.* “Ben/ o görevlilere/ gidip geliyim.” TA/505; *Karatay/ bul üçün/ kam körüp araket kılbayt.* “Karatay/ bunun için/ dertlenip/ hareket etmiyor.” TS/106; *Men/ bizdin üy-bülö, bizdin uruu üçün/ ‘buzuku’ boloyun.* “Ben/ bizim aile, bizim soyumuz için/ ‘hain’ olabilirim.” C/525

331. Ö+HdfT+YF-[-k+ş]

Al/ arabası menen askerlerdi taşıp ketiş üçün/ dayındalğan. “O/ arabası ile askerleri taşıması için/ görevlendirilmişti.” TA/232; *Men/ dağı eki kolhozgo/ barışım kerek.* “Benim/ daha iki kolhoza/ gitmem gerek.” TA/184

332. Ö+HdfT+YF--k+ş

Sen/ elge/ cakşılık kılayın dediñ ele. “Sen/ halka/ iyilik yapmak istemiştin.” TA/495

333. Ö+HdfT+ZT+SebT+N+ZT+YF-ş+[k]

Alar/ sugatka/ erte cazdan/ araket körüşüp,/ arık taramdarının kartasın/ küñ murun/ iştep çığışat. “Onlar/ sulamaya/ erken yazdan/ hazırlık görüşüp/ ark şeritlerinin haritasını/ günler öncesinden/ işleleyip hazırlarlar.” TS/104

334. Ö+HdfT+ZT+YF-[-k]+ş

Men/ saga/ ali/ körsötöm. “Ben/ sana/ şimdi/ gösteririm.” TS/217

335. Ö+İIT+MukT+YF-[-k]+ş

Sen dele/ talaada bolsun, üy ookatıñda bolsun/ eç kimden/ kem kalbaysıñ. “Sen de/ tarlada olsun, ev işlerinde olsun [her yerde]/ hiç kimseden/ geride kalmazsın.” TS/36

336. Ö+İIT+YF-[-k+ş]

Sugatçılar/ Karatayga/ naarazı. “Sugatçılar/ Karatay’dan/ memnun değiller.” TS/257

337. Ö+İIT+YF-[-k+ş]+E

Anın sözü/ ce balaga, ce Seydege/ tiyiştüü boldubu. “Onun sözü/ çocukla mı yoksa Seyde ile mi/ ilgili oldu.” BB/189

338. Ö+KayT+YF-[-k]+ş

Men/ senden/ korkom! “Ben/ senden/ korkuyorum!” BB/161

339. Ö+KayT+YF-[-k+ş]

Karatay/ kıymıldap koyudan/ korktu. “Karatay/ hareket etmekten/ korktu.” TS/289; *Uuru/ tıştan/ tiydi. “Hırsız/ dışarıdan/ geldi.”* TA/468

340. Ö+KrşT+DurT+N+DurT+YF-[-k+ş]

Al/ canağı sözdördü ukkanı menen,/ sır aldırbay, teskeri karap,/ kamıt boloordu/ cilkiy tartıp,/ baylap cattu. “O/ deminki sözleri duymasına rağmen/ çaktırmadan, tersine bakıp,/ kamıt bağları/ çekiştirip/ bağlıyordu.” C/392

341. Ö+KrşT+DurT+N+YF-[-k+ş]

Camiyla/ keede ançeyin tamaşa üçün tigige üstömdük menen külö süylöp,/ keede anın barı-cogun takır ele unutup salgan öñdöö,/ eçteke/ debeyt. “Cemile/ bazen şöyle şaka için ötekiyle hakimane bir tarzda gülerek konuştuğu hâlde/ bazen onun varlığını yokluğunu tamamen unutmuş gibi/ hiçbir şey/ demiyordu.” C/184

342. Ö+KrşT+DurT+YF-[-k+ş]

Ayşa koşunam,/ beçara, özü arañ ontolop cürüp,/ kiçinekey çöyçökkö kaymak sızgırıp/ keliptir. “Ayşa komşum,/ biçare kendisi zorlukla inleyerek gezmesine rağmen/ küçük tase kaymak sızırıp/ gelmiş.” TA/548

343. Ö+KrşT+DurT+YF--ş+[k]

Asmandagı cıldızdar/ alista turganı menen,/ ar biri öñünö çıgıp, alakanga salganday ar biri özüñçö nur tögüp, çet-çetinen bülbüldögön kümüş kıroo çalıp, asmandın tigi kaptal, bu kaptalina caynap, kiri çok cadırap/ karaşat. “Gökyüzündeki yıldızlar/ uzakta durmasına rağmen,/ her birinin rengi belirginleşip, avuçlara konulmuş gibi her biri kendince nur döküp, uzaktan uzağa yanıp sönen gümüş kırağı çalıp, gökyüzünün öteki burcunda yayılarak kiri yok mutlu, neşeli/ bakıyorlar. C/255

344. Ö+KrşT+N+DurT+YF-[-k+ş]

Seyde/ oozun açıp kıykırbaganı menen,/ “Aylanayın İsmayıl, emi kantebiz!” dep/ içten çıñırıp/ kıykırdı. “Seyde/ ağzını açıp bağırmasına rağmen, ‘Kurban olduğum İsmail, şimdi ne yaparız!’ diye/ içinden çığlık atıp/ bağırdı.” BB/185

345. Ö+KrşT+N+YF-[-k+ş]

Sabırbek/ “Beş-Taş” kolhozunda iştebegeni menen,/ oşol kolhozdu izildep çıkkan sıyaktuu, özünün beş kolunday bilgenin/ körsöttü. “Sabırbek/ ‘Beş-Taş’ kolhozunda çalışmamamakla beraber,/ bu kolhozu araştırmış gibi kendi beş parmağı gibi (avucunun içi gibi) bildiğini/ gösterdi.” TS/102

346. Ö+KrşT+N+YF--k+ş

Men/ alardı karap/ Camıyla menen Daniyardı/ taanıbay cattım. “Ben/ onlara bakıp/ Cemile ile Daniyar’ı/ tanıyamadım.” C/365

347. Ö+KrşT+YF-[-k+ş]

Bul özü/ tamaşa bolso da,/ adamdın açuusu kele turganday coruk. “Bu/ şaka olsa da,/ adamın asabının bozacak davranış.” C/190

348. Ö+KrşT+ZT+N+YF-[-k]+ş

Biz/ körünö bolboso da,/ közü çokto/ Daniyardın münözünö/ külö turganbız. “Biz/ gözü önünde (yüzüne karşı) olmasa da,/ arkasından/ Daniyar’ın karakterine/ gülerdik.” C/141

349. Ö+KşIT+YF-[-k+ş]

Tamaşanı cakşı körgön ceñem/ alar menen/ tamaşalaşa berçü. “Şakayı seven yengem/ onlarla/ şakalaşırdı.” C/64

350. Ö+KuvT+DurT+YF-[-k+ş]

Al/ barı bir/ kaçıp eç caka/ kutula albayt. “O/ ne olursa olsun/ kaçarak hiçbir tarafa/ kurtulamaz.” BB/202

351. Ö+MukT+YF-[-k+ş]

Al/ menin agalarım menen/ kurbaldaş. “O/ benim abilerimle/ yaşıt.” C/144

352. Ö+N+DurT+[YF-]-ş+[k]

Kee biröölör/ anı/ ançeyin: “ee cürgön biröö da!”-degensip/ közünö ilbey, [cürüştü]. “Bazıları/ onu/ öylesine: ‘Boş gezen biri de!’ der gibi/ önemsemediler.” C/156

353. Ö+N+DurT+VrmT+YF--k+[ş]

Fronttogular/ Maysalbektin cazıp ketken katın/ özdörünün katına koşup/ sel’sovetke/ ciberişken eken. “Cephedekiler/ Maysalbek’in yazdığı mektubunu/ kendi mektuplarına ekleyip/ köy idaresine/ göndermişler.” TA/583

354. Ö+N+DurT+YF-[-k]+ş

Men/ baarıñarga/ tegiz/ cetem! “Ben/ hepinize/ aynı şekilde/ yeterim.” TA/412

355. Ö+N+DurT+YF-[-k+ş]

Sabırbek/ anı/ özünön alıstatıp/ türtüp ciberdi. “Sabırbek/ onu/ kendinden uzaklaştırarak/ itiverdi.” TS/209; [İsmayıldın] kolu/ Seydenin moynu-başın/ ıldam-ıldam/ sıypalayt. “[İsmail’in] elleri/ Seyde’nin boynunu başını/ çabuk çabuk/ sıvazlıyordu.” BB/36; Cumabay da/ agasının ırın,/ agasının obonuna salıp, sozolonto/ ırdadı. “Cumabay da/ abisinin şarkısını,/ abisinin ezgisine uydurup uzatarak/ söyledi.” BB/88; Düynönün eç kaday kuuluk-şumduğu menen işi çok, al bala/ kişini/ baladay işenimdiüü/ karayt. “Dünyanın hiçbir hile hudasıyla işi olmayan, o çocuk/ kişiye/ çocuk gibi inançla/ bakar.” BB/104; -İsmayıl/ anı/ iyninen kısa karmap/ silkti. “İsmail/ onu/

omuzlarından sıkıca tutup/ silkti.” BB/318; *Anın kaar menen muñ- zarga tolgon közü,/ İsmayıldı:/ “Çık beri! Kel aldıma!” degensip/ tikteyt.* “Onun hiddetle keder acıya dolan gözü,/ İsmale: ‘Çık beri! Gel önüme!’ der gibi/ bakıyor.” BB/331; *Canbolot/ oşonu/ eşikke alıp çıgıp/ oñdop catıptır.* “Canbolot/ onu/ dışarı çıkarıp/ tamir ediyormuş.” TA/972

356. Ö+N+DurT+YönT+DurT+YF-[-k+ş]

Şamal/ birin-serin buluttardı/ bir cakka bet aldırıp,/ alısta kıltygan çokularga/ candatıp, kıyaldata/ aydap bara catat. “Rüzgâr/ tek tük bulutları/ bir tarafa yönlendirerek,/ uzakta ucu azıcık gözükten (baş gösteren) tepelere [doğru]/ canlandırıp (hareket ettirip) hayalî şekiller vererek,/ sürüp götürüyor.” C/9

357. Ö+N+DurT+YT+SebT+YF-[-k]+ş

Sen/ meni/ sinamış bolup/ cıynalıştarda/ caman işteyt dep/ talkuuga salasıñ... “Sen/ beni/ sınar gibi yapıp/ toplantılarda/ kötü çalışıyor diye/ sorguya aldın...” TS/215

358. Ö+N+DurTAç+DurT+YF-[-k+ş]

Daniyar/ anı/ birinçi colu körgönsüp, dayım/ uşintip/ karayt. “Daniyar/ onu/ ilk defa görmüş gibi devamlı/ böyle/ bakıyor.” C/182

359. Ö+N+HdfT+YF-[-k+ş]

Askerdegi agalar/ kattı/ atamdın namına/ ciberçü. “Askerdeki ağabeyler/ mektubu/ babamın adına/ gönderirlerdi.” C/78; *Poçtoçu bolso/ anı/ apamdın koluna/ tapşırat.* “Postacı ise/ onu/ annemin eline/ teslim ederdi.” C/78

360. Ö+N+HdfT+YF--k+[ş]

Ökümot/ kombayındı/ emnege/ çıgargan eken! “Hükûmet/ döverbiçeri/ niçin/ üretmiş!” TA/120;

361. Ö+N+HdfT+YF--ş+[k]

Mugalimder da/ mekteptegi dubal gazetanı/ maga/ koozdotuşçu. “Öğretmenler de/ duvar gazetesini/ bana/ süsletirlerdi.” C/306

362. Ö+N+KuvT+YF-[-k]+ş

Men/ al soldattın türün/ eç ubakıtta/ unutupaymın. “Ben/ o askerin hâlini/ hiçbir zaman/ unutmuyorum.” TA/617

363. Ö+N+MukT+YF-[-k+ş]

Karatay dele/ murapçılık kesipti/ Sabırbekten/ kem bilbeyt. “Karatay da/ mirabcılık mesleğini/ Sabırbek’ten/ az bilmiyor.” TS/122

364. Ö+N+ÖlçT+YF--k+[ş]

Aliman/ Maysalbekti/ bir ele colu/ körgön ele. “Aliman/ Maysalbek’i/ bir defa/ görtmüştü.” TA/257

365. Ö+N+ÖlçT+YF--ş+[k]

Alar/ eginderin/ üç sıyra, beş sıyra/ sugarıp bütüşkön. “Onlar/ ekinlerini/ üç defa, beş defa/ sulayıp bitirmişlerdi.” TS/217

366. Ö+N+YF-[-k]+ş

Men/ Karataydı/ süyöm. “Ben/ Karatay’ı/ seviyorum.” TS/39; *Eköübüz/ balabızdı/ süyöbüz.* “İkimiz/ çocuğumuzu/ seviyoruz.” TS/39; *Men/ eçteke/ bilbeym!* “Ben/ hiçbir şey/ bilmem!” BB/204; *Men/ bulardın sürötün/ tartam!* “Ben/ bunların resmini/ çizeceğim!” C/372; *Bir katarıbiz/ suu bölüştürüü kayra karalsın, tekşerilsin/ dep catabız.* “Bir kısmımız/ su paylaşımı tekrar gözden geçirilsin, denetlensin/ diyoruz.” TS/86

367. Ö+N+YF-[-k+ş]

Kolhozçular/ cügörü/ septi. “Kolhozçular/ mısır/ ekti.” TS/107; *Mırzakul/ anı/ tüşündü okşoyt.* “Mırzakul/ onu/ anladı gibi.” BB/162; *Daniyar/ attarın/ arabaga koşup catkan.* “Daniyar/ atlarını/ arabaya koşuyordu.” C/391; *Camiyla/ süröttü/ karap turdu.* “Cemile/ resime/ baktı.” C/416; *Aliman/ alardı/ kayrıp keldi.* “Aliman/ onları/ geri getirdi.” TA/685

368. Ö+N+YF-[-k+ş]+E

Özgöçö bizge okşogon çeçek baldar/ çoñuraak cigitterge teñ atalaşıp cürgöndü/ mıktılık köröt emespi. “Özellikle bize benzeyen haylaz çocuklar/ büyük delikanlılarla boy atışmayı onur kabul etmiyorlar mı (kabul ederler ya)” C/140

369. Ö+N+YF--k+[ş]

Karatay/ Sabırbekten artta kalayın/ degen çok ele. “Karatay/ Sabırbek’ten geri kalayım/ demiyordu.” TS/142; *Baydakem/ taldarın/ butap turçu ele.* “Baydakem/ söğütleri/ budardı.” BB/128

370. Ö+N+YF--k+ş

Sen/ al döbölörgö suu çıkpıy dep/ aytkanı turasın. “Sen/ o tepelere su çıkmaz demek/ istiyorsun.” TS/112; *Stol kuçaktağan kimdir birö/ kolhozun stalindik ustavın buzasın/ deyt.* “Masaya sarılan birisi/ klohozun Stalin tüzüğünü bozuyorsun/ dedi.” TA/486

371. Ö+N+YF-ş+[k]

Al eköo teñ/ köçönün batış tarabın/ tikteşet. “O ikisi de/ sokağın batı tarafını/ gözlüyorlar.” TS/4; *Anı baykagan kişiler:/ “Baykuş neme soguştan esi oop kalsa kerek”/ -dep da cürüştü.* “Ona dikkat eden kişiler/ ‘Zavallı savaştan aklını kaybetmiş olsa gerek’/ diye de konuştular. C/115; *Baldar da/ aga tiyişip teñ atalaşkanın/ koyuştu.* “Çocuklar da/ ona takılıp boy ölçüşmelerini/ bıraktılar.” C/154

372. Ö+N+YF-ş+[k]+E

Bizdin suu başçı-gidrotehnikteribiz/ bul cagın da/ köñülgö alıp cürüşkön cıgar. “Bizim subaşı gidrotehniklerimiz/ bu yönünü de/ dikkate alıyorlardır.” TS/88

373. Ö+N+YönT+YF--k+[ş]

Frontton boşonup keke catkan bir soldat,/ askerdin baarı üy-üylörünö kaytıp keke catat dep,/ colukkan biröögö/ aytıp ketken imiş. “Cepheden dönen bir asker/ askerlerin hepsi evlerine dönüyorlar diye/ karşılaştığı birisine/ söylemiş.” TA/605

374. Ö+N+YT+YF-[-k+ş]

Başkarmalar/ maldı/ bedege/ caydırçu emes. “İdareciler/ hayvanları/ yoncaya/ saldırmazlardı.” C/102; *Adam/ cakşılıktı/ cerden/ taap albayt.* “İnsan/ iyiliği/ yerde/ bulmaz.” TA/385

375. Ö+N+YT+YF-ş+[k]

Bir top öktöm kelinder/ anı/ coldon/ karmap alıştı. “Birkaç cesur gelinler/ onu/ yoldan/ yakaladılar.” TA/112

376. Ö+N+ZT+DurT+YF-[-k+ş]

Karataydın bugünküsü/ Kanımgüldü/ bir zamattın ortosunda/ ar kanday/ oylontup ciberdi. “Karatay’ın bugünküsü/ Kanımgül’ü/ bir anın içinde (bir lahzada)/ her türlü/ düşündürdü.” TS/41

377. Ö+N+ZT+YF-[-k]+ş

Men/ seni/ bugün emes, keçee emes sırtıñdan bilgendey, es tartkandan beri/ süyöm... “Ben/ seni/ bugün değil, dün değil uzaktan tanıyormuş gibi kendimi bildi bileli/ seviyorum. C/466; *Men dağı/ seni/ alda kaçandan beri/ süygöm.* “Ben de/ seni/ uzun zamandan beri/ seviyorum.” C/470; *Men/ alardı/ ölör-ölgönçö/ unutpaymın.* “Ben/ onları/ ölünceye kadar/ unutmayacağım.” TA/1002

378. Ö+N+ZT+YF-[-k+ş]

Baykuş Totoy/ başına karan tün tüşkönün/ ali/ bilbeyt. “Zavallı Totoy/ başına kara tün düştüğünü/ hâlâ/ bilmiyor.” BB/175; *Al/ anık taalayın/ emi gana/ taptı.* “O/ gerçek mutluluğu/ şimdi/ buldu.” C/519

379. Ö+N+ZT+YF-[-k+ş]+E

Kişi/ kişinin barkın/ köbünçö ayrılarda/ bilet turbaybı! “Kişi/ kişinin kıymetini/ daha çok ayrılırken/ biliyormuş?” BB/81

380. Ö+NAç+[N]+YF-[-k+ş]

Bu apañ/ Camıylaga araba aydatalı dep catsak,/ [aga]/ könböy catat. “Bu annen/ Cemile’ye araba sürdürelim diyoruz/ [onu]/ kabul etmiyor. C/45

381. Ö+ÖAç+DurT+YF-[-k+ş]

Tuman,/ ırgılcıñ tuman/ cılcıy/ tütöyt... “Sis/ belli belirsiz sis/ azıcık/ tütüyor...”
BB/292

382. Ö+ÖAç+N+YF-[-k]+ş

Al/ esi cok/ anı/ kaydan bilsin. “O/ akılsız/ onu/ nerden bilsin.” TA/29

383. Ö+ÖAç+N+ZT+SırT+YF-[-k]+ş

Biz,/ çöp çapkıç maşına aydagan baldar,/ Daniyardı/ oşondo/ birinçi colu/ kördük. “Biz,/ biçerdöver süren çocuklar,/ Daniyar’ı/ o zaman/ ilk defa gördük.” C/110

384. Ö+ÖAç+ÖKuv+SebT+ZT+N+YF-[-k+ş]

Azır aylanadagının baarı:/ alı ketken samsaalagan butaktar, içi tünt tokoy sıyaktuu cıluu nım basıp, çarbaktarda demigip turgan çatırman cügörülör, çıminga talanıp, arık boyunda ilaalap turgan boz boz bee,/ mına uşunun baardığı/ caykı ısıkkı çaalığıp,/ azır/ tündün kelişin gana/ tilep, kütüp turgansıyt. “Şimdi çevredekilerin hepsi: hâlden düşmüş sallanan dallar, içi sıkı (karanlık) orman gibi ılık nem basıp, koruluklarda ağır soluyup duran saçaklı mısırlar; sineklere yağmalanıp ark kenarında [sinekleri kovmak için] başını sallayıp duran boz boz at, işte bunların hepsi yaz sıcağından yoruldukları için/ şimdi/ sadece gecenin gelmesini/ dileyip bekleyip duruyor gibiler.” TS/9

385. Ö+ÖAç+SebT+ZT+AyrT+YF-[-k+ş]

Anın bir tuugan agası,/ ırçı Mırzakul/ bir kohunan acırap,/ cakında/ frontton/ kelgen. “Onun öz abisi, şarkıcı Mırzakul/ bir kolundan ayrılıp/ yakında/ cepheden/ gelmişti.” BB/84

386. Ö+ÖAç+YF-k+[ş]

Kiçüüm,/ Caynagım bolso,/ maga okşoşuraak, sarı tultuk emes bele. “Küçüğüm,/ Caynak’ım ise/ bana benzeyen, sarı dolgun yüzlü değil mi.” TA/86

387. Ö+ÖlçT+YF-[-k+ş]

Keñ dalıluu, karkaygan boyluu çoñ soldat/ neçen iret/ acal menen betteşken.
 “Geniş omuzlu, uzun boylu büyük asker/kaç kere/ ecel ile yüzleşmiştir.” TA/620;
Düynö/ anca/ adiletsiz emes. “Dünya/ o kadar/ adaletsiz değil.” TA/681

388. Ö+ÖlçT+YT+DurT+YF-[-k+ş]

Karatay/ eki üç colu/ cerge/ kömölönö/ cıgıldı. “Karatay/ iki üç defa/ yere/ yüzüstü/ düştü.” TS/262

389. Ö+SebT+DurT+N+YF-[-k+ş]

Al/ emnegedir/ özüñçö boy karanıp,/ seketpaylardın tuzduusunan/ ırdap ciberet.
 “O/ nedendir/ kendi boyuna bakınıp,/ sevgi şarkılarının tuzlusundan/ söyleyip duruyor.”
 C/62

390. Ö+SebT+DurT+YF-[-k+ş]+YAç

Betinde tırmangan tağı tüşö elek kara coolukçan katın,/ kıstalgan demine
çıdabay,/ şoloktop/ üñküldödü:/ -İrisi çok cetimder, ubalıñar nemistin başına cetsin!
 “Yüzünde kaşdığı tırnak izleri henüz geçmemiş kara başörtülü kadın,/ kısılmış nefesine
 dayanamayıp hüngürdeyip/ağladı:/ ‘Rızısız yetimler, ahınız Alman’ın başına yetsin!’ ”
 BB/169;

391. Ö+SebT+DurT+YönT+YF-[-k]+ş

Sen/ emne üçün/ velosipediñen tüşö kalıp/ bizge/ salam berbeysiñ? “Sen/ niçin/
 bisikletinden inip/ bize/ selam vermiyorsun?” TA/113

392. Ö+SebT+DurT+YT+YF-ş+[k]

Men gana emes, uzun şıyrak boz toodaktar da/ bir nerseden çoçugan öñdüü/
elteñdeşip, çiy aralap/ koktuga/ caşınıştı. “Ben değil sadece, uzun baldır boz toy kuşları
 da/ bir şeyden ürkmüş gibi/ bakınarak otları aralayıp/ çukura/ saklandılar.” C/445

393. Ö+SebT+HdfT+YF-[-k+ş]+E

Al, atka mingizbeysiñ dep/ atasına/ tarındı/ okşoyt. “O, ata bindirmiyorsun diye/
 babasına/ küstü/ sanki.” TS/43

394. Ö+SebT+KrşT+DurT+YF-[-k+ş]

Caynak/ oşogo ele kursant bolup,/ col katari suuka çıdabay arabalardın artınan cöö cügürüp, coldoştorunun kiyimin almak-salmak kiye koyup bara catsa da,/ aligi balanı ulam estep: “İras bolbodubu, baykuş bala cılıp, oñup kaldı, ee-e!” -dep,/ kele beriptir. “Caynak/ bundan mutlu olup,/ yol boyunca soğuğa dayanamayıp, arabaların peşinden yaya koşarak, arkadaşlarının montunu sırayla giyip gitse de,/o çocuğu hatırlayarak: ‘İyi olmadı mı, zavallı çocuk ısınıp, düzeliverdi, ha!’ diye/ gelmiş.” TA/382

395. Ö+SebT+N+ÖlçT+YF-[-k+ş]

Oşol cılkı küz/ köpkö sozulup,/ ayagı/ abdan/ caançıl bolbodubu. “O yılın güzü/ uzun sürüp/ sonu/ çok/ yağmurlu olmuştu.” TA/868

396. Ö+SebT+N+YF-[-k+ş]

Uzakka sozulgan cañırık/ askadan askaga urunup, abanı solkuldatıp,/ tereklerde tünögön taandardı/ uykusunan çoçuttu. “Uzağa yayılan yankı/ kayalıktan kayalığa vurularak, havayı titreştirip,/ kavaklarda geceleyen alacakargaları/ uykusundan uyandırdı.” BB/22; *Bala/ emçekti oozunan çıgargası kelbey, uyku arada bir-eki colu çopuldatıp koyup,/ enenin boyun/ balkıtat. “Çocuk/ memeyi ağzından çıkarmak istemeyip, uyku arasında da bir iki defa şapırdatıp/ annenin vücudunu/ rahatlatıyor.”* BB/27

397. Ö+SebT+N+YF-ş+[k]

Karapayımdar/ anın zıyan-paydası bolbogon soñ:/ “Eptep can saktap cürgön bir beçara-baykuş,”-/dep koyuşat. “Sade olan [insanlar]/ onun zararı faydası olmadıktan sonra:/ ‘Zar zor can saklayan bir zavallı.’ diyorlar.” C/139; *Alar da/ emne bolgonun cakşı tüşünö berbey,/ Daniyardı/ karaşat. “Onlar da/ ne olduğunu iyi [tam] anlamadan/ Daniyar’a/ bakıyorlardı.”* C/220

398. Ö+SebT+N+ZT+DurT+DurTAç+YF-[-k+ş]

Bayagı tamaşaköy, şayır münöz kelin/ emne üçündür cooşuy tüşüp,/ anın murda oynoktigon ötkür közdörü/ emi/ içten muñdana,/ cazgı tumanduu kün sıyaktuu cıluu meerimge tolup,/ nazik tikteyt. “Önceki şakacı, şen tabiatlı gelin/ nedense sakinleşip,/

onun önce oynayan keskin gözleri/ şimdi/ içten kederlenerek,/ yazdaki dumanlı günü gibi ılık merhametle dolup/ nazikçe bakıyor.” C/314

399. Ö+SebT+N+ZT+Ö+YF-[-k+ş]

Narı caktan kuduñdap cügürüp kelgen Totoydun ortonçu balası,/ Kurman kat alıp keldi dep oylogonbu:/ “İsmayıldan kat keldi, Seyde ceñe! Süyünçü!” -dep,/ ireñi bopboz Seydeni körö salıp,/ kubanıçtuu kıykırığı/ tamagina tıgıldı. “Öte taraftan sevinçle koşarak gelen Totoy’un ortanca oğlu,/ Kurman mektup getirdi diye düşündüğünden:/ ‘İsmail’den mektup geldi, Seyde yenge! Müjde!’ diye/ rengi bembeyaz Seyde’yi görünce/ sevinçli bağırması/ boğazına takıldı.” BB/186

400. Ö+SebT+N+ZT+YF-[-k+ş]

Başınan şekşinçeeek, kara mürtöz Karatay/ Sabırbektin kıymıl etip baskan-turganın baarın aram sanap,/ anı/ kündön-küngö/ cek kördü. “Başından şüpheci, merhametsiz Karatay/ Sabırbek’in hareket edip yürümesini (faaliyetlerini) hepsini kötüye yorup,/ onu/ günden güne/ nefret ediyordu.” TS/138

401. Ö+SebT+YF-[-k]+ş

Men da/ anın bul erdigine/ sıymıktanam. “Ben de/ onun bu erliğiyle/ gurur duyuyorum.” TA/588

402. Ö+SebT+YF-[-k+ş]

Tınç catkan too arası/ beş atarlardın ündörünö tolup/ tuncurap ketti. “Sessiz olan dağ arası/ kurşun seslerine dolduğu için/ kederlendi.” BB/326; Subankul/ benim bul sözümö/ küliip koydu. “Subankul/ benim bu sözlerime/ güldü. TA/161; Eçakkı neme/ dat basıp/ caramdan çıgıp kalgan bolçu. “Ne zamanki şey/ paslanıp/ kullanımdan çıkmıştı.” TA/973

403. Ö+SebT+YF-[-k+ş]+E

Al özü de/ suu az dep/ kakşap cürböybü. “O kendisi de/ su az deyip/ söylenip durmuyor mu?” TS/75

404. Ö+SebT+YF-k+[ş]

Talaa/ üp bolup,/ demigip turgan eken. “Tarla/ sıcak olup/ bunalmış.” C/437

405. Ö+SebT+ZT+DurT+YF-[-k+ş]

Aliman/ özünçö oy cügürttübü,/ keede-keede/ katuu/ üşkürüp koyup cattı.

“Aliman/ kendince düşündüğü için,/ ara sıra/ derin/ iç çekip durdu.” TA/734

406. Ö+SebT+ZT+N+YF-[-k+ş]

Eşik aldındagı coon tüp karı alma/ oşol cılı kaluñ güldöp, kayra küç alıp caşarganday señselip,/ şamal tiygende,/ butaktarınan appak küküm/ sebelep cattı. “Kapı önündeki kalın köklü yaşlı elma [ağacı]/ o yıl/ çok çiçek açıp,/ tekrar/ güç alarak gençleşmiş gibi dalgalanıp/ rüzgâr değince/ budaklarından bembeyaz kırıntı/ döküyordu.” TA/560

407. Ö+SebT+ZT+SırT+N+YF-[-k+ş]

Kasım/ atasınan ülgü aldıbı,/ traktor aydaym dep cürüp, traktor aydap,/ anan/ kombayınçılıktı/ üyrönüp çıktı. “Kasım/ babasından örnek aldı mı,/ traktör süreceğim diyip, traktör sürüp,/ sonra/ biçerdöver kullanmasını/ öğrendi.” TA/100

408. Ö+SHT+YF-[-k+ş]

Bul balekettüü ooru,/ ar kimibizdin ele başında/ bar. “Bu belalı hastalık,/ her birimizin de başında/ var.” TS/94

409. Ö+SHT+YF-[-k+ş]+E

Kızdın sıırı/ törkününö/ maalım go. “Kızın sıırı/ akrabalarına/ malum ya.” TS/90

410. Ö+SırT+DurT+HdfT+YF-[-k+ş]

Esi çıkkan Kanımgül/ adegende/ seleyip katkan boydon/ ce turgan ordunan kozgolo albay, ce bir söz aytıp, ün çıgarıuuga/ çaması kelbedi. “Akı çıkkan Kanımgül/ önce/ dalıp donmuş hâlde/ ne durduğu yerinden kalkamaya ne bir söz söyleyip ses çıkarmaya/ gücü yetti.” TS/263

411. Ö+SırT+DurT+N+DurT+YF-ş+[k]

Attuular/ adegende/ cete barıp, at üstünön capırılıp, soldattın kötörüp kele catkan baştıgın, şinelin ala koyuşup,/ özüin,/ baygeden çıkarıp kele catkan külüktöy/ süröp

kelişti. “Atlılar/ ilk olarak/ at üstünden eğilip askerin taşıdığı torbayı kaputunu alarak/ kendini/ at yarışından gelen yürük atı gibi/ çekip getirdiler.” TA/613

412. Ö+SırT+DurT+YF-[-k+ş]

Daniyar/ adegende/ unçukpay, caman körgönsüp/ tüktüyö kaldı. “Daniyar/ önce/ seslenmeden, beğenmemiş gibi/ irkildi.” C/150

413. Ö+ŞT+N+YF-[-k]+ş

Men/ seni kaday kişi ekeniñdi bilbesem,/ bul kattı/ cazbayt bolçum. “Ben/ senin nasıl biri olduğunu bilmesem/ bu mektubu/ yazmazdım.” TA/574

414. Ö+ŞT+YF-[-k+ş]

Uşul can cırgatkan baktıluu uçur/ kozgolso ele/ uçup ketip ikinci kaytıp kelbestey. “Şu can[ı] rahatlatan mutlu an/ hareket etse/ uçup gidip ikinci dönüp gelmeyecek gibi.” TS/288

415. Ö+ŞT+YF-k+[ş]

Ayal degen/ kaday eteginen aytıp, üyündö bereke tursa,/ başka emneni tilemek ele. “Kadın dediğin/ Allah yüzüne gülüp evinde bereket olsa/ başka ne dileyecek.” C/52

416. Ö+VasT+DurT+YF-[-k+ş]

Cana şlyuzdun oozunda orgup akkan suu,/ arıktın içi menen/ kürküröp/ aguuda. “Demin savakın ağzında fişkırpıp akansu,/ arığın içi ile/ gürleyip/ akıyordu.” TS/201

417. Ö+VasT+DurT+YF-k+[ş]

Sabırbek/ arıktı boyloy/ [atını] bastırıp/ kele catkan eken. “Sabırbek/ ark boyuyla/ [atını] yürütüp/ geliyordu.” TS/296

418. Ö+VasT+N+DurT+YF-[-k+ş]

Cazdın ilebi/ muun cibitip,/ adamdı/ bir türlü cırgatkanday magdıratat. “Yazın sıcağı eklemleri yumşatıp adamı bir türlü mutlu eder gibi mayıştırır.” BB/250

419. Ö+VasT+YF-[-k+ş]

Bizge tiyiştüü kaday gana iş bolbosun/ apamdan/ çeçilet. “Bizimle ilgili nasıl iş olursa olsun/ annem [tarafın]dan/ hâll edilir. C/23; *Kasım/ anı menen gana/ kutulgan* *cok.* “Kasım/ sadece bununla/ kurtulamadı.” TA/114

420. Ö+VrmT+DurT+YF-[-k+ş]

Al/ bizge/ soguştan aman kalgan cookerdin sürdüü keypinde, neçen coldor basıp *tamanı ceşilgen soldat ötüğün kiyip/ keldi.* “O/ bize/ savaştan sağ kalan askerin heybetli duruşunda, nice yollar aştığı için tabanı aşınan asker çizmesin giyip/ geldi.” TA/599

421. Ö+VrmT+YF-[-k]+ş

Men/ üygö/ kete bereyin. “Ben/ eve/ gidiyim.” TS/294

422. Ö+VrmT+YF-ş+[k]

Alar/ mına uşul Çatkalga/ ketişet. “Onlar/ işte şu Çatkal’a/ gidecekler.” BB/256

423. Ö+YF-[-k]+ş

Men/ uuru emesmin. “Ben/ hırsız değilim.” TS/217; *Men/ estelikke saktap* *koyoyun...* “Ben/ hatıra olarak saklıyacağım...” C/417; *Aliman/ barsın.* “Aliman/ gitsin.” TA/292; *Ustavıñ/ kara cerge kirsın!* “Nizamnamen/ yerin dibine batsın!” TA/487; *Sen/ Adamsıñ.* TA/1010; *Sen/ uurusuñ!* “Sen/ hırsızsın!” TS/189; *Sen/ cakşısıñ!* “Sen/ iyisin!” BB/155; *Munu oylop çıkargan/ şoykom men emes belem!* “Bunu düşünüp bulan/ muzip ben değil miydim?” C/202

424. Ö+YF-[-k]+ş+E

Sen/ soosuñbu? “Sen/ sağ mısın?” TS/180 *Men dele/ senin balañmın da.* “Ben de/ senin çocuğum ya.” TA/659; *Sen/ taarındıñbı?* “Sen/ küstün mü?” C/450; *Men/ çabırdagı çımçık emesmin/ da!* “Ben/ kafesteki serçe değilim/ ya!” C/68

425. Ö+YF-[-k]+ş+ÖAç

Bul süröt/ menin algaçkı colu öz aldımça tartkan sürötüm:/ mına arabanın kırı, *mına canaşa oturgan Daniyar menen Camıyla, tizginder aldıda boş taştalıp, attardın* *condoru karañgıda termelet, andan narı-tüñkü talaa, alıskı cıldızdar.* “Bu resim/ benim ilk defa kendi kendime çizdiğim resimim:/ işte arabanın kenarı, işte yan yana oturan

Daniyar’la Cemile, dizginler önde boş bırakılıp, atların vücutları karanlıkta sallanıyor, ondan ötede gecek tarla, uzaktaki yıldızlar.” C/407

426. Ö+YF-[-k]+ş+YAç

Eldin kanat-butagının ösköndüğü/ uşul:/ aylıbzga batpay cañı kıştak kurup catabız. “Halkın kanatları budaklarının büyümesi/ bu:/ köye sığmayıp yeni köy kuruyoruz.” TA/161

427. Ö+YF-[-k+ş]

Karatay/ tizgin tartkan cok. “Karatay/ dizgini çekmedi.” TS/26; *Totoydun üyü/ canaşa cerde.* “Totoy’un evi/ yanyana.” BB/109; *Camiyla/ ötü ele şayır bala kıyalduu.* “Cemile/ oldukça şen şakrak çocuk karakterli.” C/55; *Talaa içi/ tım-tırs bolo tüştü.* “Tarla içi/ sepsessiz oluverdi.” TA/174; *Alimandın eki közü/ könöktöy.* “Aliman’ın iki gözü/ şişmiş.” TA/238; *Atamdın velosipedi/ kaday sonun bolup kaldı.* “Babamın bisikleti/ nasıl güzel oldu.” TA/984; *Munuñ/ zakonsuzduk!* “Bu [hâl]in/ kanunsuzluk!” TS/188; *Karataydın kağıp catkan kazığı/ sındı...* “Karatay’ın çakmış olduğu kazığı/ kırıldı.” TS/245; *Baydalını öldü degen kagaz/ Mırzakuldun canında.* “Baydalı[nı] öldü diyen kâğıt/ Mırzakul’un yanında.” BB/176; *Tezek terip, otun algan da/ oşol.* “Tezek toplayıp odun alan da/ o.” C/21

428. Ö+YF-[-k+ş]+E

Uşul senin barkıñdı bilbey, saga oroñdop cürgönüm/ ittik emespi. “Şu senin kıymetini bilemeden, sana kaba davranmam/ itlik değil mi.” TS/290; *Menin barganım/ uyat go...* “Benim [oraya] gitmem/ ayıptır.” BB/73; *Erkektin üydö cuktugu/ uşu/ da!* “Erkeğin evde yokluğu/ bu/ işte!” BB/283; *Caan/ bolobu?* “Yağmur/ yağacak/ sanki?” C/443; *Bir ceriñ/ oorup türabı?* “Bir yerin/ ağrıyor mu?” TA/832; *Menin Alimanım/ adam/ da!* “Benim Aliman’ım/ insan/ işte!” TA/679; *Kişinin köñülü degen/ kızık nerse/ go.* “İnsanın gönül denen şeyi/ şaşırtıcı şey/ ya.” TA/686; *Özü/ bilet/ da.* “Kendisi/ bilir/ da.” TA/755

429. Ö+YF-[-k+ş]+ÖAç

Bul/ kaday Kudaydın bergeni-/ anın askerge ketken can coldoşu aman-esen kelip turat! “Bu/ ne güzel Allah’ın hikmeti/ onun askere giden can yoldaşı sağ salim gelmiş

duruyor!” BB/34

430. Ö+YF-[-k+ş]+ÖAç

Bul çöyrönün turmuşun buzgan bir gana nerse/ bolup cattı,/ al arıktı aındap küküktögön suu. “Bu çevrenin düzenini bozan sadece bir şey/ oluyordu,/ o arığı [gizlice] takip edip köpüren su.” TS/277; *Al/ emne/ adamdın canın ergitip oy-kıyalın oygotot?* “O/ ne/ adamın canını heyecanlandırıp, hayalini uyandırıyor?” C/268; *Kasımdın aytkanı/ tuura keldi:/ kañçalık capa-tırmak kirişpesek da, soguşun kesepetinen egin-tegindin ayagı, kartöşkö kardın astında kaldı.* “Kasım’ın dedikleri/ doğru çıktı/ ne kadar hep birlikte çabalasak da savaşın yüzünden ekinlerin sonu, patates karın altında kaldı.” TA/249; *Al/ menden emes,/ al silerden, adam balasının özünön, silerdin ıntımagıñardan, ıktıyarıñardan, akılıñardan...* “O/ benden değil o sizden, insanoğlunun kendisinden, sizlerin ittifakınızdan, iradenizden, aklınızdan...” TA/414

431. Ö+YF-k+[ş]

Bizdin aydoo ceribiz/ birdey ele. “Bizim ekim yerimiz/ ayındır.” TS/96; *Kün/ buzulup turgan eken.* “Hava/ bozulmuş idi.” BB/261; *Canagı körüngön/ uy emes ele.* “Demin gördüğü/ inek değilmiş.” BB/291; *Köp çoğulsa köl bolot- degen/ ıras eken.* “Çok toplansa göl olur’ denen [söz]/ doğruymuş.” TA/216; *Ay-künü da/ cakındap kele catkan ele.* “Ayı günü de/ yaklaşıyordu. TA/872 *Bular,/ men başta körböğön kandaydır cañı ukmuştay baktıluu kişiler ele!* “Bunlar,/ benim başta görmediğim yeni oğlanüstü mutlu insanlardı!” C/366; *Bul diplomduk iş/-köptön beri niyet kılıp, cürögümö saktap cürgön süröt ele.* “Bu diplomalık iş/ uzun süreden beri niyet edip, yüreğime sakladığım resim idi.” C/539 *Bul telegramm/ Maysalbekten eken.* “Bu telegraf/ Maysalbek’tenmiş.” TA/286

432. Ö+YF-k+[ş]+E

Caman şinelı menen tamtıgı çıkkın ötügünön başka eçtekesi/ cok ele go! “Kötü kaputuyla perişan çizmesinden başka hiçbir şeyi/ yoktu yani!” C/514; *Cañı köçö degenibiz/ ayılga kire beriş col boyunda ele/ go.* “Yeni sokak dediğimiz/ köyün girişindeki yol kenarındaydı/ ya.” TA/154; *Soguş/ baştalat eken da.* “Savaş/ başlar da.” TA/403; *“Katyuşa”/-kızdın atı eken/ da...* “Katyuşa’/ kızın adıydı/ da ...” TA/219;

Soguştun kesiri tiybegen bir da üy-bülö, bir da adam/ kalgan çok ele/ go. “Savaşın zararı dokunmadığı bir de aile, bir de insan/ kalmamıştı/ yazık ki.” TA/345

433. Ö+YF-k+[ş]+YAç

Kulagım çalgan/ emne boldu eken,/ Camıyla menen Daniyardın şıbıraşkanıbı, ce bastap kele catkin caandın samanga şırtıldap tiygenibi? “Kulağım duyan/ neydi acaba,/ Cemile ile Daniyar’ın fısıldaşmaları mı yoksa dinmeye başlayan yağmurun samana şıp şıp değişti mi?” C/485

434. Ö+YF-k+ş

Sen/ köpkön ekensiñ! “Sen/ havalara girmişsin!” TA/113; *Men özüm dele/ kanday abalda elem.* “Ben kendim de/ nasıl bir hâldeydim.” TA/275; *Özüñ da/ çala-can neme eleñ.* “Kendin de/ yarım canlıydın.” TA/876; *Men/ alam!* “Ben/ alırım!” BB/93

435. Ö+YF-k+ş+YAç

Biz/ ötö cakın elek,/ birinen-biri eçteke çaşırbas sırdaş kurbular sıyaktuu elek. “Biz/ çok yakındık,/ birbirinden hiçbir şey gizlemeyen sırdaş arkadaş gibiydik.” C/72

436. Ö+YF-ş+[k]

Men/ mindamin! “Ben/ buradayım!” TS/163; *‘Körüşöbüz! Partorg, başkarmalardın aldına da barışımız ali!’ -degen boydon ketmenderin kötörgön sugatçılar/ ayılga ketçü colgo tüşüştü.* “Görüşürüz! Partorg’a, idarecilerin yanına da gideriz belki!” diyerek çapalarını sırtlayan sugatçılar/ köye giden yola düştüler. TS/276

437. Ö+YinT+YF-[-k+ş]

Balanın canağı üşkürüğü, anın möltürögön ayanıçtuu köz karaşı,/ kayra-kayra ele/ Seydenin esinen ketpey koydu. “Çocuğun deminki hıçkırığı, onun parlayan acımaklı bakışları,/ tekrar tekrar/ Seyde’nin aklından gitmedi.” BB/258; *Bir kezde poyezddin cakındap kele catkanı/ dağı/ ugula kaldı.* “Bir vakit trenin yaklaştığı/ tekrar/ duyulmaya başladı.” TA/300

438. Ö+YönT+DurT+YF-ş+[k]

Mırzakuldu eerçigen soldattar/ oşol taraptı közdöy/ akırın/ basıştı. “Mırzakul’u takip eden askerler/ o tarafa doğru/ yavaşça/ yürüdüler.” BB/320

439. Ö+YönT+N+YF-[-k]+ş

Men/ saga/ tup-tuurasın/ aytıp bereyin. “Ben/ sana/ dosdoğrusunu/ söyleyeyim.”
TS/97

440. Ö+YönT+YF-[-k+ş]

Al/ eşikke/ çıgıp ketti. “O/ dışarıya/ çıkıp gitti.” BB/51

441. Ö+YT+BenT+DurT+YF-[-k+ş]

Kasımın bolso,/ kombayındin üstündö/ uçuuga çamıngan bürküttöy,/ bet aldına köz ayırbay tigilip dağı kançası kaldı, kançasın orup cetişem degendey,/ turganı-turgan. “Kasım’ım ise,/ biçerdöverin üstünde/ uçmaya hazırlanan kartal gibi/ önünden gözünü ayırmadan dikilip daha ne kadarı kaldı, ne kadarını biçip yetiştiririm dercesine/ didiniyordu.” TA/200

442. Ö+YT+BirT+YF-ş+[k]

Al eköö/ muraptardın kursunda/ birge/ okuşkan. “O ikisi/ mirapların kursunda/ birlikte/ okumuşlardı.” TS/123

443. Ö+YT+DurT+KrşT+BenT+DurT+YF-[-k+ş]

Körkü cupunu boz çımçık/ kökölögön biyiktikte/ tınım albay kanat kağıp, dırpırap,/ tomuktay bolso da,/ adamdın asmanga uçup çıkkın cüröğü sımalı,/ nebir nazık, nebir tolukşugan küülördü töktürüp, bezelenip/ sayray turgan. “Görünümü sade ufak kır kuşu/ çok yükseklerde/ nefes almadan kanat çırpıp heyecanla/ küçük olsa da,/ insanın göklere uçarak çıkan kalbi gibi/ öyle nazık, öyle coşturan nağmeleri döktürüp feryat ederek/ ötüyordu.” TA/41

444. Ö+YT+DurT+YF-[-k+ş]

Köçönün ayagında kırka tigilgen terekterdin kılday uçuna ilingesip kün/ kayrakı aydalğan boz döñsöönün buluñuna/ akırın gana kılkıldap/ çögüp bara cattu. “Sokağın sonunda sıra ile dikilen kavakların kıl gibi ucuna ilişmiş gibi [duran] güneş/ sulanmayan toprağı sürülen boz tepenin köşesine/ yavaşça süzülüp/ batıyordu.” TS/6; *Kanımgül bolso,/ darbazanın oozunda/ kulaçın cayıp, kuru kolun sungan boydon/ telmirip kala berdi. “Kanımgül ise,/ sokak kapısının ağzında/ kollarını açıp, boş ellerini uzatmış*

hâlde/ şaşıp kalakaldı.” TS/59; *Kanaldın şagılduu kırınan çurkap tüşkön Karatay/ arıktın ceegine/ çök tüşüp/ otura kaldı.* “Kanalın çakıllı kenarından koşarak inen Karatay/ arığın kenarına/ diz çökerek/ otura kaldı.” TS/217; *Aliman/ bozogodon/ arañ attap/ kirdi.* “Aliman/ girişten/ güçlkle atlyıp/ girdi.” TA/775; *Orus kelinder/ frontto/ erkekçe/ multık atıp cüröt.* “Rus gelinler/ cephede/ erkek gibi/ silah atıyorlar.” BB/141

445. Ö+YT+DurT+YF-ş+[k]

Alar/ menin sürötümdö da/ tak uşunday/ baktıluu boluşat! “Onlar/ benim resmimde/ tam böyle/ mutlu olacaklar!” C/374

446. Ö+YT+DurT+ZT+N+YF-[-k+ş]

Al/ anda/ ala kelgen tarın cayıp salıp/ kereli kekçe/ topon/ sapırat. “O/ orada/ getirdiği torbayı yayıp/ bütün gün/ kepek/ savurur.” BB/221

447. Ö+YT+N+YF-ş+[k]

Kasım menen Aliman da/ cañı köçönün baş cagınan/ çarbak/ alışpadı bele. “Kasım ile Aliman da/ yeni sokağın baş tarafından/ yer/ almışlardı ya.” TA/156

448. Ö+YT+ÖlçT+DurT+YF-[-k+ş]

Camiyla/ kırmandın ortosunda/ dagı bir az/ calgız/ turdu. “Cemile/ harmanın ortasında/ biraz daha/ yalnız/ durdu.” C/393

449. Ö+YT+YF-[-k]+ş

Men/ üydö/ kalayın. “Ben/ evde/ kalırım.” TA/292; *Al/ anın canına/ otura kaldı.* “O/ onun yanına/ oturakaldı.” TS/286

450. Ö+YT+YF-[-k+ş]

Atıñ/ korgondun narı cagında/ tuşalıp cüröt. “Atın/ duvarın öte tarafında/ kösteklenmiş geziyor.” TS/295; *Seyde da/ cogorodo/ oturgan.* “Seyde de/ yukarıda/ oturuyordu.” BB/71; *Sadık akemdin bul colku katı da/ Saratov şaarınan/ keliptir.* “Sadık abimin bu seferki mektubu/ Saratov şehrinden/ gelmiş.” C/97; *Daniyar/ aldıbizda/ ketip bara catkan.* “Daniyar/ önümüzde/ gidiyordu.” C/243; *Caynak da/ rayondo/ kalgan bolçu.* “Caynak da/ ilçede/ kalmıştı.” TA/232

451. Ö+YT+YF-[-k+ş]+E

Kolhozubuz/ çoñ colgo/ cakın emespi. “Kolhozumuz/ büyük yola/ yakın değil mi.”
TA/230

452. Ö+ZT+BenT+YF-[-k]+ş

Men dagı/ oşondo/ ayıptuu nemedey/ unçukpaym. “Ben dahi/ o anda/ suçlu kişi gibi/ susuyorum.” C/69

453. Ö+ZT+DurT+N+YF-[-k]+ş

Biz/ anda/ maşak terip/ baldardı/ bakkanbız. “Biz/ o zaman/ başak toplayarak/ çocuklarımıza/ bakardık.” TA/787

454. Ö+ZT+DurT+N+YF-[-k+ş]

Daniyardın obonu/ uşul kezde/ tünkü özöndün üstünön cayıla kaalgıp, közü ilinip, memirep bara catkan keñ talaanın beşigin aldeylep termetkendey, alıska cumşak sozolonup, akırındap öçöründö cañıdan bezelene ün alıp, talıkşıp uyugan cerdi kayra oygotup,/ [anın] uykusun/ açat. “Daniyar’ın melodisi/ şu anda/ geceki derenin üzerinden yayılarak uyuklayıp, gözü kapanıp, sükûnete dalan geniş tarlanın beşiğini ninni söyleyip sallıyormuş gibi uzaklara narince yayılıp, yavaşça söneceği anda yeniden özenle ses yükselip, yorulup uyuyan yeri tekrar uyandırarak,/ [onun] uykusunu/ kaçırıyordu.” C/288; *Betinen kirgil ter kuyulgan, kapkara tünörgön İsmayıl/ Seydege cakındap, betme-bet kelgende,/ közü alaçakmaktanıp,/ murunku Seyde emes, kandaydır başka, kandaydır özünün ukmuştuu küçün öz artıkçılığın, adaldığın bilip, caltanıp koyboston, balasın kötürüp, çaçı boz-ala, cılañ baş ayaldın mañkayıp turganın/ kördü.* “Yüzünden kirli ter dökülen, kapkara somurtan İsmail/ Seyde’ye yaklaşp, yüz yüze geldiğinde,/ gözü ateşlenip,/ önceki Seyde değil, sanki başka, sanki kendisinin olağanüstü gücünü kendi farklılığını, doğruluğunu anlayıp, çekinmeden, çocuğunu kaldırıp, saçı kül rengi, başı açık kadının endamlı durduğunu/ gördü.” BB/342; *Daniyardın obonu/ uşul kezde/ tünkü özöndün üstünön cayıla kaalgıp,/ közü ilinip, memirep bara catkan keñ talaanın beşigin/ aldeylep termetkendey.* “Daniyar’ın melodisi/ şu anda/ geceki derenin üzerinden yayılarak uyuklayıp, gözü kapanıp, sükûnete dalan geniş tarlanın beşiğini/ ninni söyleyip sallıyormuş gibi.” C/288; *Aliman/*

-oşol uçurda/ kolumdu sıga karmap:/ “Eneke” -dep/ şıbırıp ciberdi. “Aliman/ o sırada/ kolumu sıkıca tutup ‘Anacığım’ diye/ fısıldadı.” TA/225

455. Ö+ZT+DurT+YF-[-k+ş]

Cana Camiylanı kıykırgan ünüm/ dağı ele/ tomsorgon talaanın üstünön cañırgansıp,/ kulagımdan ketpeyt. “Demin Cemile’ye bağırın sesim/ hâlâ da/ kederli tarlanın üzerinde yankılanıyormuş gibi/ kulağımdan gitmiyor.” C/499; *Bektaş/ anda/ kolhozun arabasın şatırata aydap,/ er-cigit bolup kalgan.* “Bektaş/ o zaman/ kolhozun arabasın sürüp,/ yiğit delikanlı olmuştu.” TA/845; *Al/ balası menen ayalının canına barıp toktoboy ele, başka bir çet kişilerdi uçuratkansıp, alardı ötüp bara catıp/ suz/ tiktep aldı.* “O/ oğlu ile karısının yanına varıp durmadan, başka yabancı kişilere rastgelmiş gibi/ onları geçerken/ somurarak/ baktı.” TS/27; *Döñgölöktör çurkagan koş temir col/ oşondo/ menin cürögüm zıñıldaganday, zıñ-zıñ etip/ ontop cattı.* “Tekerleklerin koşturduğu çift demir yol/ o zaman/ benim yüreğim zınıldar gibi zın zın edip/ inledi.” TA/317

456. Ö+ZT+DurT+YF-[-k+ş]+YAç

Al/ canaşa ötköndö,/ koynundagı balanı demi menen cılıtıp, sakalınan sıdırılğan caşın monçoktotup,/ küngüröndü:/ -Silerdi cerge taştabay kalalı, bir-birden alıp ketsek da çoñoytobuz! “O/ yandan geçerken,/ kucağındaki çocuğu nefesi ile ısıtıp, sakalından süzülen yaşını boncuk boncuk döküp,/ boğuk sesle mırıldandı:/ ‘Sizleri yere bırakmayız, birer birer götürsek de büyütürüz!’ ” BB/285

457. Ö+ZT+DurT+YF--ş+[k]

Tameki sarayda iştegen katındar,/ öz-ara bir nerseni kep kılıp, alda kanday camandıktan üröylörü uçup, çoñ tañgak tamekini koldoşup kele catkan Totoydu körgöndö,/ bürkölöp/ tömön karaştı. “Tütün deposunda çalışan kadınlar,/ kendi aralarında bir şeylerden söz edip, herhangi bir kötülükten ödleri kopup, büyük bağ tütününü taşıyan Totoyu görünce/ kaşlarını çatıp/ aşağı baktılar.” BB/167; *Biz da/ cabıla ıylap, el menen soldat koşulganda,/ sagınışkan eki tolkun koşulganday, ezilişip, kuçaktaşıp/ körüşтік.* “Biz de/ hepimiz ağlayıp, milletle asker kavuşunca/ özlem dolu iki dalga birleşmiş gibi öpüşüp, kucaklaşıp/ görüşтік.” TA/622

458. Ö+ZT+DurT+YönT+DurT+YF-[-k+ş]

Köñülü toluk, obongo canı balkıgan Camıyla/ ar dayım uşintip cakınday barganda,/ özü da bilbey/ Daniyarga/ akırın/ kolun sozçu. “Gönlü mutmain, şarkıya mest olan Cemile/ her zaman böyle yaklaşınca/ kendi de farkında olmadan/ Daniya’ra/ yavaşça/ ellerini uzatırdı.” C/350

459. Ö+ZT+DurT+YönT+YF-[-k+ş]

Al/ oşondo ele/ izi suup,/ toogo/ ketken. “O/ daha o zaman/ izi kaybolup,/ dağa/ gitmişti.” TA/806

460. Ö+ZT+HdfT+DurT+YF-[-k+ş]

Al/ azır/ ölümdü közdöy emes, adamdın biyik kasıyeti, adilettiği üçün/ balasın kerilgen kökürögünö, kısıp, başın öydö kötörüp,/ ketip bara cattı. “O/ şimdi/ ölüme doğru değil, adamın yüksek haysiyeti, adaleti için/ çocuğunu gerilmiş göğüsüne, sıkıp, başın yukarıya kaldırarak,/ gidiyordu.” BB/339

461. Ö+ZT+HdfT+DurT+YF-[-k+ş]+YAç

Al/ katuu kürsünüp aldıda,/ canında caydak atın minip turgan cigitke/ kırgızça süylöp/ kayrıldı:/ “Coldoş, sen azır ayılga çaap barıp, başkarma, selsovet, brigaddardı taap, toktolboston raykomgo cönöşsün degin, caraybı? Men dagı eki kolhozgo barışım kerek.” O/ sertçe iç çekti de,/ yanında caylak at binen yiğide/ Kırgızca konuşup/ seslendi:/ “Yoldaş, sen şimdi köye hızlıca git, başkanı, köy sovyetini, ekip başlarını bul, beklemeden raykoma gitsinler de, olur mu? Benim daha iki kolhoza gitmem gerek.” TA/184

462. Ö+ZT+HdfT+YF-[-k+ş]

Başkarma/ bugün dagı bir kün/ eneñe karalaşkın, üydö bol dep/ uruksat berdi. “İdareci/ bugün bir gün daha/ annene yardım et, evde kal diye/ izin verdi.” TA/558

463. Ö+ZT+KuvT+N+YF-[-k+ş]

Al/ bugün tünü/ kanday bolbosun/ sugattın baarın/ bütürüügö tiyiş. “O/ bugün gece/ ne olursa olsun/ sulamanın hepsini/ bitirmek zorunda.” TS/224

464. Ö+ZT+N+DurT+YF-[-k]+ş

Men/ azır da/ al künkünü/ tügöngüs comoktoy/ aytam. “Ben/ şimdi de/ o günleri/ bitmeyecek masal gibi/ anlatırım.” TA/127

465. Ö+ZT+N+DurT+YF-[-k+ş]

Kanımgül/ işten cañı ele kele salıp,/ üy tiriçiliginin anday-mundayın/ bat-bat/ bütürö koydu. “Kanımgül/ işten yeni gelip, ev işlerinin şuyunu bununu/ çabuk çabuk/ bitirdi.” TS/1

466. Ö+ZT+N+DurT+YinT+HdfT+YF-[-k+ş]

Camiyla/ kee birde/ kattı/ ayagina çeyin da okup cetpey, unçukpastan, ubaktıluu karızga alganday, sustaygan boydon/ kayra/ enesine/ beret. “Cemile/ bazen/ mektubu/ sonuna kadar da okumadan, sessizce, geçici borç almış gibi düşünceli bir şekilde/ tekrar/ anasına/ verirdi.” C/93

467. Ö+ZT+N+ÖlçT+YF-[-k+ş]

Karatay/ azır dağı Üç-Döböğö çaap bara catıp,/ bugünkü keñeşmede bolgondordu/ miñ-miñ mertebe/ oylonup elestetti. “Karatay/ şimdi dahi Üç-Döbö’ye koşturup gidip/ bugünkü toplantıda olanları/ bin bin (binlerce) defa/ düşünüp hayal etti.” TS/120

468. Ö+ZT+N+YF-[-k]+ş

Men/ uşul tünü/ baarın/ sugarıp bütöm. “Ben/ bu gece/ hepsini/ sularım bitiririm.” TS/217; *Men/ azır da/ oşonu/ aytamakmın.* “Ben/ şimdi de/ onu/ söyleyecektim.” TA/125

469. Ö+ZT+N+YF-[-k+ş]

Kurmakem/ emki bazarda/ alıp kelem/ dedi! “Kurmakem/ önümüzdeki pazarda/ getiririm/ dedi!” BB/105; *Aliman/ oşondo/ başın/ öydö kıldı.* “Aliman/ o sırada/ başını/ yukarı kaldırdı.” TA/425

470. Ö+ZT+N+YF-k+[ş]

Al/ anda/ arttagılardı da/ koyup ketpes ele. “O/ o zaman/ arkadakilere de/ vurmayacaktı.” C/224

471. Ö+ZT+N+YF-ş+[k]

Oşondogu caştar/ kee birde azır da/ meni “brigadir-apa” -/deşet. “O zamanki gençler/ bazen şimdi de/ bana ‘Ekipbaşı ana’/ diyorlar.” TA/693

472. Ö+ZT+N+YT+YF-[-k+ş]+YAç

Al/ Totoydun koroosuna bastırıp kелgende,/ narı eşik aldında sır aldırbay bir nerse menen ubaralangan Seydeni da,/ tiginden/ dabıştap koyot:/ Seyde caman uul çonoyup catabt? Uüdüğü tamekiden bir papiros orop kelesalçı! “O/ Totoy’un bahçesine yürüyüp geldiğinde,/ ötede kapı önünde aldırış etmeden bir şeyle meşgul olan Seyde’ye de,/ olduğu yerden/ seslenirdi/ Seyde yaramaz oğlan büyüyor mu? Evdeki tütünden bir sigara sarıp getiriver!” BB/123

473. Ö+ZT+SebT+DurT+HdfT+N+YF-[-k+ş]

Aliman/ oşondo/ emne üçündür/ otura kalıp,/ ısıp çıkkan çekesine/ çeñgeldep kar/ bastı. “Aliman/ o sırada/ nedense/ oturarak/ ısınan alnına/ avuç dolusu kar/ bastı.” TA/363

474. Ö+ZT+SebT+DurT+YF-[-k+ş]

Oşol ökünüçtüü arman, orundalbagan tilek, tarkabagan çer/ oşondon beri/ cüröktün başına kan uyup, taştay/ salmaktanat. “O üzücü dert, gerçekleşmeyen dilek, dağılmayan keder/ o zamandan beri/ yüreğin başına kan toplayıp taş gibi/ ağırlaştı.” BB/24

475. Ö+ZT+SebT+DurT+YF-ş+[k]

Añğıça tuş-tuştan cügürüp kelişken kişiler/ soldattı tegerektep alıp,/ keesi tuugan, keesi ayıltaş çıgıp,/ uçuraşıp,/ suraşıp kalıştı. “O sırada etraftan koşarak gelen kişiler/ askeri kuşatıp,/ bazıları akraba, bazıları köylü hemşehri olduklarından dolayı,/ selamlaşıp,/ sormaya başladılar.” C/429

476. Ö+ZT+SebT+YT+YF-[-k+ş]

Bizdin askerler/ çabuul koyup,/ düşmandın mina ornotup, tosup koygon tikenektüü zım torunan ötö albay,/ Volganın ceegine/ kamalıp kalat. “Bizim askerler/ taaruza geçip (taaruza geçince),/ düşmanın mayın döşeyip, kapattıkları dikenli tel tuzağından

geçemediği için,/ Volga'nın kenarına/ kapalı kalmışlar.” BB/178; *Seyde/ bul sözdördün manisine tüşüngöndö,/ esi oop,/ turgan cerine/ kadaldı.* “Seyde/ bu sözlerin manasını anlayınca/ başı dönüp,/ durduğu yere/ saplandı.” BB/278

477. Ö+ZT+SırT+N+YF-[-k+ş]

NKVD'nin kişisi/ narkı-berkini suraştırıp, baykap oturup,/ anan/ İsmayıldın frontko ketip bara catkanda, beş atarı menen eşelondon tüşüp, kaçıp ketkenin/ ayttı. “NKVD'nin kişisi/ öteyi beriyi soruşturup, araştırıp,/ sonra/ İsmail'in cepheye giderken gizlice trenden inip, kaçıp gittiğini/ söyledi.” BB/199

478. Ö+ZT+SırT+YinT+DurT+YF-[-k+ş]

Col ortosunda seleyip katkan Camiyla,/ oşondo cüröktü elciretkendey, muña çayılğan, calınıçtuu köz karaş menen bir topko çeyin Daniyardı uzata karap,/ anan/ kayra/ artınan señgirektey/ kelet. “Yol ortasında dalmış hâlde kalan Cemile,/ o anda yüreği yumuşatır gibi üzüntülü, yalvaran bakışlarıyla bir süre Daniyar'a bakıp/ sonra/ tekrar/ peşinden adımlarını zor atarak/ geliyor.” C/354

479. Ö+ZT+ŞT+YF-[-k+ş]

Al/ oşondo/ kolunan kelse/ cer menen cer bolup, közgö körünböy citip cogolgusu keldi. “O,/ o anda/ elinden gelse/ yerle yer olup, göze görünmeden yitip yok olmak istedi.” TS/116

480. Ö+ZT+VasT+YF-[-k+ş]

Uylar/ küñügö/ oşol caktan/ kaytat. “İnekler/ her gün/ o taraftan/ dönüyor.” TS/5

481. Ö+ZT+VasT+YF-k+[ş]

Uuluñuz/ eki kündö/ bizdin stansiyadan/ ötöt eken. “Oğlunuz/ iki gün içinde/ bizim istasyondan/ geçecekmiş.” TA/286

482. Ö+ZT+YF-[-k]+ş

Sen/ anda/ baralıña cetip, tolup turgan küçtüü ayalsıñ. “Sen/ o zamanlar/ var olan gücüne kavuşup, olgunlaşan/ güçlü kadınsın.” TA/95; *Sen/ anan/ kellersin.* “Sen/ sonra/ gelirsın.” TS/294; *Men da/ bugün/ ayabay çarçadım.* “Ben de/ bugün/ çok yoruldu.” TA/152

483. Ö+ZT+YF-[-k+ş]

Uşul boydon attın başın tartpay çaap kelgen Karatay/ köçödö Kanımgül menen Tokon tosüp turgan badaga cetkende gana/ tizgin cıydı. “Öylece atın başın çekmeden koştura gelen Karatay/ sokakta Kanımgül ile Tokon durdukları badaya varınca/ dizgini çekti.” TS/155; Seyde/ ketkençe/ şaştı. “Seyde/ gidene kadar/ acele etti.” BB/165; Al/ eçak ele/ orok orup cürüptür. “O/ çoktan/ orakta imiş.” TA/68; Boroon/ tañga maal/ çukul tıyıldı. “Tipi/ sabaha doğru/ aniden durdu.” TA/327; Canağı Cekşenkuldun ayalı/ tündöp/ köçüp ketiptir. “Cekşenkul’un karısı/ geceleyin/ taşınıp gitmiş.” TA/817

484. Ö+ZT+YF-[-k+ş]+E

Al coop/ bugün ele/ payda bolo kalıptırbi? “O cevap/ tek bugün/ peyda oluverdi mi?” TS/63; Azırkı zaman/ emi/ uşunday bolbodubu... “Şimdiki zaman/ öyle olmadı mı?” C/535; Dıykandın cıl boyu mañday terin şıpırıp, kılğan meenetinin cıyıntığı/ tak oşol uçurda/ tögülüp kelet emespi. “Çiftçinin yıl boyunca alın terisini silip, çektiği eziyetin neticesi/ tam o zamanda/ dökülüp gelmiyor mu?” TA/999; Menin turmuşumda eñ oor caz/ oşondo/ boldu/ go. “Benim hayatımdaki en zor yaz/ o zaman/ oldu/ herhâlde.” TA/477

485. Ö+ZT+YF-k+[ş]

Subankul/ oşondo/ cap-caş ele eken. “Subankul aslında o zaman gepgenç imiş.” TA/82; Egin da/ oşol cılı/ tirelip kalgan eken. “Ekin de/ o sene/ canlanmıştı.” TA/193

486. Ö+ZT+YF-k+[ş]+E

Ayal değen/ kaçan/ araba aydaçu ele? “Kadın dediğin/ ne zaman/ araba sürmüş/ ki?” C/31

487. Ö+ZT+YinT+N+YF-ş+[k]

Eneler/ Camiylanın bul kıyaldarın kep kılıp, anan/ kayra:/ ‘Bala da bara-bara salmak tartar’/ dep koyuşçu. “Anneler/ Cemile’nin bu davranışlarını söz edip, sonra/ tekrar:/ ‘Çocuk da gitgide olgunlaşır.’/ derlerdi.” C/57

488. Ö+ZT+YinT+YF-[-k+ş]

Bir cak uurtu/ bolor-bolbos açılıp barıp/ kayra/ bekem cumuldu. “Bir yanağı/ belli

belirsiz açılıp/ tekrar/ sıkıca/ kapandı.” TS/31; *Mırzakul/ tigindey bastıra berip,/ kayra/ kayrıldı.* “Mırzakul/ öteye biraz gidip/ tekrar/ döndü.” BB/156

489. Ö+ZT+YönT+YF-[-k+ş]

Karatay/ arbañ-arbañ etip, bir-eki attaganda ele/ Sabırbekke/ cakınday keldi. “Karatay/ hava atıp, bir iki adım atınca/ Sabırbek’e/ yaklaştı.” TS/178; *Bayatan beri başın salañdatıp turgan çabarman/ oşondo gana/ öydö/ karadı.* “Deminden beri başını eğik tutan haberci/ ancak o zaman/ yukarıya/ baktı.” TA/181

490. Ö+ZT+YT+DurT+YF-[-k+ş]

Kaynak suuga malıp alganday, moynu-başı temgil-temgil kızargan Karatay,/ cıynalış bütörü menen/ raykomdun eşiginen/ birinçi bolup müdürölö/ cügürüp çıktı. “Kaynar suya batırılmış gibi boynu başı benek benek kızaran Karatay,/ toplantı biter bitmez/ ilçe komitesinin kapısından/ birinçi olarak sürçerek/ koşup çıktı.” TS/117

491. Ö+ZT+YT+HdfT+YF-[-k]+ş

Kalganımız/ erteden-keçke/ kolhozdo,/ soguş kantti eken dep/ kulak türöbüz. “Kalanlarımız/ sabahtan akşama kadar/ kolhozdo/ savaş ne durumda acaba diye/ kulak kabartmaktayız.” TA/251

492. Ö+ZT+YT+YF-[-k+ş]

Ay/ keçireek barıp/ tetigi karargan kır arkanın çokusunan/ çıgat. “Ay/ biraz sonra/ öteki kararan dağın tepesinden/ çıkacak.” TS/157; *Al/ azır/ ayılda/ selsovetin predsdateli.* “O şimdi köyde köy sovetinin idarecisi.” BB/86; *Ata-mekendik soguş/ üçünçü cılga ayak basıp,/ Kursk menen Oryoldun maydanında/ küçöp turgan kezi.* “İkinci Dünya Savaşı/ üçüncü yıla ayak basıp (girip),/ Kursk ile Oryol’un [muharebe] meydanında/ şiddetlenen zamanı. C/15; *Al/ başınan ele/ mektepte/ cakşı okuçu emes bele.* “O/ baştan beri/ mektepte/ iyi öğrenci değil miydi?” TA/106

493. Ö+ZT+ZTAç+YF-ş+[k]

Alar/ oşondo/ ay çıkkandan kiyin,/ keç kaytıştı. “Onlar/ o zaman/ ay çıktıktan sonra/ geç döndüler.” TA/202

494. Ö+ZT+ZTAç+YönT+YF-ş+[k]

Alar/ oşol künü/ erteñ menen ele/ köpürögö/ çurkap ketişken bolcu. “Onlar/ o günü sabah erkenden/ köprüye doğru/ koşarak gitmişlerdi.” TA/78

495. Ö+ZTAç+ZT+YF-[-k]+ş

Sen/ bul cerge kelgen sayın,/ ar kaçan/ başkaça bolup/ kelçüsiñ. “Sen/ buraya her geldiğinde,/ her seferinde/ farklı olup/ gelirdin.” TA/342

496. ÖAç+[Ö]+[YF-][-k+ş]

Öñübü, tüşübü/ [bu]/ [belgilüü emes]. “Gerçek mi, rüya mı,/ [bu]/ [belli değil].” TS/229

497. ÖAç+[Ö]+YF-[-k]+ş

Turmuştan bezseñ/ [bul]/ özüñdün ele şoruñ. “Hayattan bezersen/ [bu]/ kendin betbahtlığın.” TA/439

498. ÖAç+[Ö]+YF-[-k+ş]

Al adamdın cürögünö tereñ batıp,/ [munu] aytuuga/ ötö kıyın. “O adamın yüreğine derin işleyip,/ [bunu] anlatması/ çok zor.” C/152; *Too urasa/ [bul]/ bolboybu!* “Dağ yıkılsa/ [bu]/ olmaz mı?” TA/398; *Köl tögülsö/ [bul]/ bolboybu!* “Göl dökülse/ [bu]/ olmaz mı?” TA/398

499. ÖAç+[Ö]+YF-ş+[k]

Ayılда еç kim kalbay/ [baardığı]/ cönöştü. “Köyde hiç kimse kalmadan/ [herkes]/ gitti.” TA/601

500. ÖAç+[Ö]+ZT+YT+DurT+YF-[-k+ş]

Okuudan boşop tarkagan kündörü,/ Kasımdın bayagı-bayagı velosipedi bar emes bele,/ [oşol]/ cıyırma cıldan beri/ sarayda/ kazıkka ilinüü/ turgan. “Okulların bittiği günlerde,/ Kasım’ın önceki önceki bisikleti vardı ya,/ [bu]/ yirmi yıldan beri/ ahırda/ kazığa asılı/ duruyordu.” TA/971

501. ÖAç+DurT+ZT+DurT+SebT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Egin sapırgan çaldar/ küröktörün taştap/ uşul kezde/ bayagı kayran cıyırma beştegidey, betterinen küröñ bırıştarı cazıla berip,/ közdöründö murunku şayırılıktın otu candanıp,/ alar da/ alakanın şak çaap: “O, kokuy, karma cet! Etekten bura tart!” - deşip, kökbör tartkansıp kızuulana/ kıykırışıp cattı. “Ekin savuran ihtiyarlar/ küreklerini bırakıp/ şu anda/ evvelki zavallı yirmi beş [yaşında oldukları] gibi yüzlerinden koyu kırışıklıkları siliniverip,/ gözlerinde önceki şenliğin ateşi canlanıp,/ onlar da/ alkışlayarak: ‘O, yahu tut, yakala! Etekten çek!’ deyip, kök bör³⁵¹ çekişiyormuş gibi kızışarak/ bağıldılar.” C/324

502. ÖAç+E+Ö+YF-[-k+ş]

Anda biz, bir kur öspürüm baldar, kolhozdo araba aydap, suu sugarıp, çöp çaap,/ aytor,/ soguşta salgılaşıp catkan er bülölördün oor tüyşügü/ bizdin moynubuzda kalgan. “O zaman biz, yaşıt genç çocuklar, kolhozda araba sürüp, su suvarıp, ot biçip,/ kısacası/ savaşta vuruşan yetişkin erkeklerin ağır yükü/ bizim boynumuza kalmıştı.” C/16

503. ÖAç+H+Ö+YF-[-k]+ş

Tektüü-kuttuu cerdesiñ/ balam!/ Bul da bolso/ senin bağıñ. “Soylu kutlu yerdesin/ yavrum!/ Bu da olsa/ senin bahtın.” C/50-51

504. ÖAç+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Aç-cıñalaç cürüp kolhozdo iştegenderi, kütkön-samaganı-/ bardığı/ taşka-tamga baskanday/ kökürögümdö. “Aç yalınayak dolaşıp kolhozda çalıştıkları, arzu istekleri hepsi/ taşa damga vurmuş gibi/ yüreğimde.” TA/274

505. ÖAç+Ö+DurT+YF-ş+[k]

Karı-caşı debey,/ büt ayıl/ çuulap,/ çapkılaşıp cürüşöt. “Yaşlı genç demeden,/ bütün köy/ uğuldaşıp,/ koşuşturuyorlar.” TA/73

506. ÖAç+Ö+DurT+[N]+YF-[-k+ş]

Aldıda kıştaktın bak-daragı dümpüüyüp,/ andan kelgen cel/ ezilip bışkan almanın şiresin, soto kuçaktap güldögön cügörüünün balır-tattuu dümbül cıtına, koroolordo

³⁵¹Oyun adı

cayılğan tezekterdin cıluu demine aralaşıp,/ [anı]/ ańkıtat. “Önde köyün ağaçları tümsek şeklinde çıkıp,/ ondan gelen rüzgâr/ ezilip pişen elmanın usaresini, başak kucaklayıp gül açan mısırın tatlı dümbül kokusuna, bahçelerde yayılan tezeklerin ılık nefesine karışıp/ [onu]/ yayıyordu.” C/294

507. ÖAç+Ö+DurT+YönT+YF-[-k+ş]

Üçöö eken,/ atçan nemeler/ kaptardı böktörünüp/ too tarapka/ urup ketip bara catıptır. “Üç [kişi] idi,/ atlı meretler/ çuvalları eğer kayışına bağlayıp,/ dağa doğru/ bastırıp gidiyorlardı.” TA/529

508. ÖAç+Ö+HdfT+YF--ş+[k]

Kız-kelinder, bala-bakıra, al tügül kedeñdegen kempir-çal kalbay, attuu, cöö kişiler/ barı teñ/ col toskonu/ ketip bara catışıptır. “Kız gelinler, çoluk çocuk, hatta yavaş yürüyen nineler dedeler hiçbir kalmadan, atlı, yaya kişilerin/ hepsi/ yol karşılamaya/ gidiyorlardı.” TA/604

509. ÖAç+Ö+SebT+N+DurT+YF-[-k+ş]

Kapçıgayga sırttan kele bergen sızırım talaanın alda kaysı cerinen bürdögön ermendin kermek-açuu çañın uçurup, ańızda şamaldap catkan samandın biliner-bilinbes koñur cıtın lepildetip, col katırı şıralcın buruksup,/ uşunun baarı/ terge cibegen kamıt-şliyanın kara may cıtına aralaşıp,/ adamdı/ eñgi-deñgi/ mas kılğansıyt. “Dağ arasında dışarıdan gelen rüzgâr tarlanın belirsiz yerinden tomurcuk bağlayan kırmızı pelinin ekşi acı tozunu uçurup, tarlada uçuşup duran samanın belli belirsiz sırmalı kokusunu yayıp, yol boyunca pelin güzel kokarak,/ bunların hepsi/ tere yumşamış kamıtların kara yağ kokusuna karışarak,/ adamı/ hemen/ sarhoş yapıyor gibi.” C/259

510. ÖAç+Ö+YF-k+[ş]

Subankul menen Kasımım,/ ata bala eköö da/ ne degen dıykan ele! “Subankul ile Kasım,/ baba oğul ikisi de/ ne güzel çiğçi idiler!” TA/399

511. ÖAç+Ö+ZT+DurT+N+YF-[-k+ş]

Oozun basıp, taştarga seleñ carmaşkan soldattar da, beri cakta turuuga umtulganday, calgız kolu menen cer çapçıp cüz tömönünön cıgılğan Mırzakul da, sur möñgülördü kabagına tüşürö, asmandap bürkölgön zokalar da,/ aylana düynönün barı/ bul uçurda/ ün çıgarbay, ok kaçan atılar eken, bala kötörgön ayal kaçan calp etet eken degendey,/ korkunuçtu/ kütüüdö. “Ağızlarını kapatıp, taşlara korkarak yapışan askerler de, beri tarafta kalkmaya çalışıyor gibi yalnız eli ile yer vurup yüz üstü düşen Mırzakul da, mavi buzulları göz kapağına düşürerek gökyüzüne kadar uzanıp surat asan kayalar da/ etraftaki dünyanın hepsi/ şimdi/ ses çıkarmadan, kurşun ne zaman atılacak, çocuk taşıyan kadın ne zaman ansızın düşecek der gibi/ tehlikeyi/ beklemekte.” BB/335

512. ÖAç+Ö+ZT+SebT+YF-[-k+ş]

Caş öspürüm/ men/ oşondo karıluu cigitter kötörçü kaptardı iynime salıp kaptın bir burcun tişim menen koşo tiştep, öydö çıgıp bara catkanda/ kabırgam mayışıp,/ közüm tunarıktayt. “Genç çocuk [olan]/ ben/ o zaman güçlü yiğitler[in] kaldıracabileceği çuvalları omzuma koyup çuvalın bir ucunu dişimle kavrayıp, yukarı çıkarken/ kaburgalarım mayışıp,/ gözüm buğulanırdı.” C/167

513. ÖAç+ZT+[Ö]+YF-[-k+ş]

Keede anın kaşı biyik serpilip, közdörü caynap, içinde demikken bir zor küç barday, al çıñala tüşüp, sıyagı azır öydö tura kalıp, kulaçın caya, aylanadagı köz körgöndün baarın kuçaktap, kökürögünö bekem kışçuday sermelet./ Bir karasa/ [bular]/ cok. “Bazen onun kaşı genişçe açılıp, gözleri parlayıp, içinde birikip sıkışmış bir güç varmış gibi o, gerilip, aynı hâl üzere şimdi ayağa kalkıp, kollarını açarak, civarda gözü gören her şeyi kucaklayıp göğsüne sımsıkı bastıracaktı gibi sallanıyor./ Bir de baksam/ [bunlar]/ yok.” C/133

514. ÖAç+ZT+YT+Ö+[YF]--k+[ş]

Emi kanday bolor eken,/ bassam-tursam da/ köñüldö/ uşul/ [turat] . “Şimdi nasıl olacak,/ yatsam kalksam da/ gönülde/ hep o/ [var].” TA/261

515. YAç+Ö+YF-[-k+ş]

Oşol kiçinekey balanın cürögündö biröönün kılğan cakşılığı cülündöy saktalıp kalsa, adam bolgon soñ başkaga cakşılık kılhuu mildet ekenin caştayınan sezip kalsa,/

Caynagımdın soop kılğandığı/ oşol. “O küçük çocuğun yüreğinde birinin yaptığı iyilik saklanırsa yetişkin olduktan sonra başkasına iyilik yapmanın görev olduğunu genç yaşındaiken hissederse/ Caynak’ımın işlediği sevap/ bu.” TA/386; *Üyüñdü, ata-eneñdi unutpa/ -bir suraganım/ uşul...* “Evini, anne babanı unutma,/ bir isteğim/ bu.” C/535; *Cer, suu elge teñ bolso, bizdin da aydoo ceribiz bolso, biz dağı el katarı cer cırtıp, eğin seep, kırman bastırsak-/ baktaalay/ oşol.* “Yer, su halka eşit olsa bizim de sürülecek toprağımız olsa biz de herkes gibi yer sürüp, ekin ekip, harman savursak/ mutluluk/ odur.” TA/53; *Ceñiştüü kelsek/ tilek/ oşondo.* “Zaferle dönsek/ dileğimiz/ budur.” TA/253

516. YAç+Ö+YF--k+[ş]

Özü aytkanday, baldardı okutıp, okutkan çaştar özünön mıktı, özünön bilimdüü çıgıp, ar türkün iş, ar türkün ilimde dañktalıssa,/ Maysalbegimdin dañkı da/ oşol bolor ele. “Kendisinin söylediği gibi çocukları okutıp, okuttuğu gençler kendinden kuvvetli, kendinden bilgili olsalar, her türlü iş, her türlü ilimde ileri gitseler/ Maysalbek’imin ünü de/ o olurdu.” TA/590

517. YAç+[Ö]+YF-[-k]+ş+E

Turmuşuñar tiñ, erkek balan bar, kayneneñ menen intımaaktuusuñ:/ [sen]/ armansız elesin go! “Hayatınız düzgün, erkek çocuğun var, kaynananla anlaşıyorsun:/ [sen] dertsizsin yani.” TS/36

6.1.1.2. Cümle başı öğeleriyle başlayan düz cümleler

1. [E]+[Ö]+YF-[-k]+ş

[Çın ele] [men] kantmekmin. “[Gerçekten de]/ [ben]/ ne yapacaktım.” TA/756

2. [Ü]+[N]+[Ö]+KayT+YF--k+ş

[Kapıray],/ [uşunun baarın]/ [al]/ kaydan/ uktu eken? “[Hayret],/ [bunun hepsini]/ [o]/ nerden/ duymuş?” C/297

3. E+[Ö]+DurT+MukT+N+YF-[-k]+ş

Birok/ [men]/ oşonçoluk ökünüp,/ tirüü cürgönünö/ eçteke/ ıraa körböym. “Fakat/ [ben]/ çok üzölüp,/ [onun] hayatta olmasına/ hiçbir şeyi/ denk görmem.” TA/592

4. E+[Ö]+DurT+YinT+YF-[-k]+ş

Birok/ [Karatay]/ ansayın öcörlönüp tura kalıp/ kayra/ muştışat. “Fakat/ [Karatay]/ her seferinde inat edip kalkarak/ tekrar/ dövüşüyor.” TS/262

5. E+[Ö]+HdfT+N+YF-[-k]+ş

Birok,/ [biz]/ kim körüngöngö/ Olcoybaydın katındarın/ taloongo berbeybiz! “Fakat/ gelene gidene/ Olcobay’ın kadınlarını/ yağmalatmayız!” C/507

6. E+[Ö]+KayT+N+YF-[-k]+ş

Birok,/ [Biz]/ birinde da/ Maysalbektı/ coluktura albadık. “Fakat/ [biz]/ birinde de/ Maysalbek’i/ göremedik.” TA/311

7. E+[Ö]+SebT+VasT+YF-[-k]+ş

Birok,/ [men]/ eki at cana brigadir aytkan Daniyardıkı ekenin taanıp,/ erteñden baştap baarımız bir brigad bolup, stantsiyaga koşulup kattap cüröbüz degen oy menen/ tim koydum. “Fakat,/ [ben]/ iki at[ın] demin ekip başının bahsettiği Daniyar’ınki olduğunu anlayıp, yarından itibaren hepimiz bir ekip olup istasyona beraber git gel yapacağız denen düşünce ile/ boş verdim.” C/106

8. E+[Ö]+YF-[-k]+ş+E

Ce/ [bul]/ uyattubu. “Yoksa/ [bu]/ utanılacak bir şey mi.” C/5

9. E+[Ö]+ZT+DurT+YF-[-k]+ş

Birok/ [men]/ erteñ menen/etim ısıp, kan cötölüp/ cıgıldım. “Fakat/ [ben]/ sabahleyin/ ateşim çıkıp, kan öksürerek/ yıkıldım.” TA/961

10. E+H+[Ö]+YTAç+YT+DurT+YF-[-k]+ş+E

Cür,/ ceñe,/ bozo süzdürüp koyduk ele,/ oşol cerden/ koştışup/ cönömöy bolduk,/ cür... “Haydi/ yenge,/ boza süzdürmüştük,/ oradan/ vedalaşıp/ gideceğiz,/ haydi...” BB/72

11. E+H+[Ö]+YönT+YF-[-k+ş]

Cür,/ ceñe,/ [biz]/ üygö/ keteli. “Haydi,/ yenge,/ [biz]/ eve/ gidelim.” C/434

12. E+H+Ö+ZT+DurT+YF--k+ş

*Iras,/ Tolgonay./ Sen/ oşondo/ meni menen süylöşkondön kaçkansıp, dayım ötü
çaap, alda kayda şaşılıp, aldastap/ cüröt eleñ. “Doğru,/ Tolgonay./ Sen/ o zaman/
benimle konuşmaktan kaçır gibi daima ötelere uzaklaşıp, bazen acele edip, kıvranıp/
gezinirdin.” TA/280*

13. E+a.s+Ö+ZT+HdfT+HdfTAç+YF-[-k]+ş

*Cok,/ bir kişinin kör ookatı kayda ötpöyt deysiñ,/ men/ süyüngöndö, men
sıymıktanganda,/ başkaga,/ adamda bolgon uluu nersege/ sıyındım. “Hayır,/ bir kişinin
günlük hayatı nerede geçmez sanki,/ ben/ sevinirken, ben iftihar ederken,/ başka şeye/
insanda olan yüce şeylere/ hürmetle eğildim.” TA/675*

14. E+Ö+[YF-][-k+ş]+YAç

*Ana/ etegine çırkırıp carmaşkan baldarının türlörü/ [uşunday],/ kiçinesi
cılañaylak çılaa keçip: “Apa! Apa!” dep bakırat. “İşte eteğine bağırıp yapışan
çocukların hâlleri/ [böyle],/ küçüğü yalınayak göleti geçip ‘Ana! Ana!’ diye bağırıyor.”
BB/282*

15. E+Ö+HdfT+YT+ZT+YF-[-k]+ş

*Birok/ men,/ attarım mıktı bolsun dep,/ közdön dalda alısıraak oyduñdagı bedege/
tündöp/ tuşap koyçumun. “Fakat/ ben,/ atlarım güçlü olsun diye,/ gözden dalda biraz
uzak çukurdaki yoncaya/ geceleri/ kösteklerdim.” C/102*

16. E+Ö+İIT+YF-[-k+ş]

*Birok,/ Daniyadın uşul münözü,/ kıymılı tez iştegenine, çapçañ cürüş-turuşuna/
tük baylanışpayt. “Fakat,/ Daniyar’ın bu karakteri,/ hareketli hızlı çalışmasına, çevik hâl
ve tavrına/ hiç bağdaşmaz.” C/116*

17. E+Ö+SebT+MukT+YF-[-k+ş]

Birok/ anın işteri/ emne üçündür/ tiginikin dey/ cakşı bolo albadı. “Fakat onun işleri/ nedense/ ötekininki gibi/ iyi olamadı.” TS/142

18. E+Ö+SırT+DurT+YönT+YinT+Y-k+[ş]+E

Mümkiin/ Karatay/ uşul colu dagı/ keñeşmede ayılğan sözdördü köñülgö albay, kaadasınça kaşım-kabagım debesten, kelgen boydon/ aylına/ kayra/ kete beret bele. “Belki/ Karatay/ bu defa da/ istişarede (toplantıda) söylenen sözleri dikkate almadan, adedince kaşım gözüm demeden, geldiği gibi/ köyüne/ tekrar/ gidecek miydi?” TS/73

19. E+Ö+YT+YF-[-k+ş]

Iras,/ sugat işi/ kolhozdo/ öto caman abalda. “Doğru,/ sulama işi/ kolhozda/ çok kötü hâlde.” TS/68

20. E+Ö+ZT+DurT+YF-[-k]+ş

A/ sen/ anda/ koşko baylangan attardı ayday kaçıp, eldin koçuştap cıynagan üronün cula kaçıp, bala-bakırının nasibin tüp tamırının kurutup,/ kol salgansıñ. “Fakat/ sen/ o zman/ çift sürmek için bağlanan atları sürüp kaçıp, milletin avuçla topladığı tohumu alıp kaçarak çoluk çocuğun nasibini kökten kurutup,/ el uzattın.” TA/788

21. E+Ö+ZT+N+ZT+YF-[-k]+ş

Al emi/ men/ seni estegende,/ bizdi ayap, aytpay ketkeniñdi/ ar kaçan/ esteym. “Fakat/ ben/ seni hatırladığımda,/ bize acıyıp söylemeden gittiğini/ her zaman/ hatırlarım.” TA/374

22. H+H+H+Ö+KrşT+HdfT+YF-[-k]+ş

Cer,/ can caratkan cer,/ bizdi kötörüp catkan cer,/ sen/ bizge taalay berbeseñ/ emnege/ cer bolup ornoysuñ. “Yer,/ can yaratan yer,/ bizi kaldıran bakan yer,/ sen/ bize talih vermezsen/ niçin/ yer olup pekleştin.” TA/65

23. Ü+H+Ö+YF-[-k]+ş

E, Seyit,/ sen/ kaday deysiñ? “E, Seyit,/ sen/ ne diyorsun?” C/44; *Ay,/ Subankul/ bul/ emneñ?* “Hey,/ Subankul/ bu/ ne hâl?” TA/70

24. Ü+H+Ö+YF-[-k+ş]

Ay,/ kiçine bala,/ menin attarım/ kayısı? “Hey,/ küçük çocuk,/ benim atlarım/ hangisi?” C/160

25. Ü+H+[Ö]+MukT+ZT+YF-[-k]+ş

Oy,/ kiçine bala/ tuula elek balaga at koygonsabay, caydak ele cerge köçönün atın izdep ubara bolgonço,/ elden murun/ ayal alsañçı. “Hey,/ küçük çocuk/ doğmamış çocuğa ad koyulmadığı gibi boş yere sokak adı bulup zahmet çekeceğine,/ ondan önce/ evlensen.” TA/160

26. Ü+H+[Ö]+N+YF-[-k+ş]

Ay,/ cigit,/ [sen]/ balamdı/ kor kılba! “Hey,/ yiğit,/ [sen]/ çocuğumu/ hor görme!” TA/742

27. Ü+H+[Ö]+YF-[-k]+ş

Oy, Mirzakul! [Sen]/ Kayt artıña! “Hey, Mirzakul!” [Sen]/ Geri dön! BB/321; Oy,/ Tokon ceñay,/ [siz]/ korkpoñuz. “Hey,/ Tokon yenge,/ [siz]/ korkmayın.” TA/286; E-e,/ Aliman,/ [sen]/ kayda cürösüñ? “Ey,/ Aliman,/ [sen]/ nereye gidiyorsun?” TA/893

28. Ü+H+[Ö]+YF-[-k]+ş+E+E

İi, kiçine bala,/ [sen]/ kızıkısıñ da anan! “Hey, küçük çocuk, [sen]/ tuhafısın ya!” C/70

29. Ü+H+[Ö]+YF-[-k+ş]

E-ey,/ arabakeç/ [sen]/ bol erte! “Hey,/ araba sürücü/ [sen]/ çabuk ol!” TA/134

30. Ü+H+E+[Ö]+YF-[-k]+ş+E

-Oo,/ uzundu-kıskaluu bolgon kayrandar/ dese!/ [siler]/ İzdeşpey tabışkansıñar go! “Oo, uzunlu kısalı olan zavallılar/ desenize!/ [Siler]/ aramadan bir birinizi buluşmuşsunuz sanki!” C/161

31. Ü+N+Ö+YF-k+[ş]

-Toobo,/ Sadıktan artık erdi/ al/ kaydan tapmak ele? “Tövbe,/ Sadık’tan iyi kocayı/ o/ nereden bulacakmış?” C/516

32. Ü+Ö+DurT+YF-[-k]+ş+H

O-o, men/ kıyın/ teep kaldım,/ ene. “Oo,/ ben/ güzel/ sürüyorum,/ ana.” TA/986

33. Ü+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

*Çirkin,/ oşol künkü tün/ bötönçö caralgansıp,/ eñ ele körktüü boldu. “Hayret,/ o
günkü gece/ farklı yaratılmışcasına,/ çok görkemliydi.”* C/253

34. Ü+Ö+YF-[-k]+ş+E

Oy/ sen özün,/ soosuñbu? “Hey/ sen kendin,/ iyi misin?” C/240; *Oy/ siler/ kuturup
ketkensiñerbi? “Yahu,/ sizler/ kudurdunuz mu?”* TA/119

35. Ü+Ö+YF-[-k+ş]

*Oy, can ay,/ cançılğan but/ kaday sızdayt! “Vah, anam vah,/ ezilmiş ayak/ nasıl
sızlar!”* TS/241; *Kapıray,/ anın munday ekeni/ kimdin oyunda bar ele? “Hayret,/ onun
böyle olduğu/ kimin aklına gelirdi.”* C/278; *Oy,/ bul/ oñbogondoy köp suu. “Ya,/ bu/
oldukça çok su.”* TS/96

36. Ü+Ö+YF-[-k+ş]+E

*İi, senin Sabırbegñ/ gazetten tüşpös kıyın boldu/ go! “Hey, senin Sabırbek’in/
gazeteden düşmez büyük adam oldu/ demek!”* TS/147;

37. Ü+Ö+YF-k+[ş]+E

Kapıray!/ Daniyar/ uşunday eken/ da? “Hayret!'/ Daniyar/ öyle imiş/ de?” C/278

38. Ü+[Ö]+HdfT+YF-[-k]+ş

Basa,/ [siler]/ Seydege da/ ayıp koygula. “Ha,/ [siz]/ Seyde’ye de/ söyleyin.”
BB/100

39. Ü+[Ö]+N+YF-[-k+ş]

Kokuy/ [sen]/ suu/ ber. “Yahu/ [sen]/ su/ ver.” TS/90

40. Ü+[Ö]+N+ZT+YF-[-k+ş]+E

Botom,/ [men]/ baldardın atasına uşunçalık okşoş ekendigin/ oşondo/ körsöm bolobu. “Yahu/ [ben]/ çocukların babasına bu kadar benzediğini/ o zaman/ fark etmeyeyim mi.” TA/83

41. Ü+[Ö]+YF-[-k]+ş

Kokuy/ [sen]/ kayaktagi coruktu baştadiñ. “Aman/ [sen]/ nerdeki yaramazlığa başladın.” TA/988

42. Ü+[Ö]+YF-[-k]+ş

-Kokuy,/ [siler]/ [tez] bolgula! “Yahu,/ [siz]/ [acale] edinin!” TS/236; -Çş!/ [Sen]/ unçukpa. “Hişt!”/ [Sen]/ konuşma! BB/309

43. Ü+[Ö]+YF-k+[ş]

Botom,/ [alar]/ keçegi ele çimkirik baldar ele. “Yahu/ [onlar]/ daha dünkü sümüklü çocuklardı.” BB/67

44. Ü+H+Ü+Ö+YF-[-k]+ş+E

A-a-a/ Kasım/ ay.../ Men dagı/ tirüü can emesminbi... “A-a-a/ Kasım/ ah.../ Ben de/ diri can değil miyim?” TA/927

45. Ü+[Ö]+DurT+N+YF-[-k]+ş+E

Ataganat,/ [men]/ koldon kelse kagazga cazıp oturbay,/ bul ukmuştuu obondun özün/ salıp bersem/ kana! “Heyhat,/ [ben]/ elden gelse kâğıda yazıp oturmadan,/ bu acayip melodinin özünü/ söyleyebilsem/ nerde!” C/270371. Ü+DurT+Ö+DurT+YF-[-k]+ş]+E

Attiñay,/ kombaynin aydap/ Kasım/ egin çaap/ kirse/ kana. “Ah,/ biçerdöverini sürüp/ Kasım/ ekin biçerek/ gelse/ keşke.” TA/418; Attiñay,/ kırmanga kızıl tartıp,/ Caynak/ arabasın kubalap/ kelse/ kana! “Ah/ harmana ekin taşıyıp/ Caynak/ arabasını koşturup/ gelse/ keşke!” TA/418

46. Ü+DurT+Ö+YF-[-k]+ş]+E

Attiñay,/ ketmenin kötörüp,/ Subankul/ kelse/ kana. “Ah,/ kazma küreğini alıp/ Subankul/ gelse/ keşke.” TA/418

47. Ü+H+KrşT+[Ö]+DurT+YF-[-k]+ş

E,/ botom,/ kün tigintip tursa,/ [sen]/ entigip/ kantip barasıñ. “E,/ yavrum,/ hava böyleyken,/ [sen]/ nefes nefese/ nasıl gidersin.” TA/898

48. Ü+H+Ü+KrşT+[Ö]+N+YF-[-k]+ş

Alda,/ Alimanım/ ay,/ oşogo közü cetip ele tursa da,/ [men]/ süygönünö minday cakın, minday ısıq ınaktı/ körö albadım. “Ah,/ Aliman’ım/ ah,/ her şeyi anlasa da/ [ben]/ sevdiğine böyle yakın, böyle sıcak samimiyeti/ göremedim.” TA/227

49. Ü+N+Ö+KayT+YF-[-k]+ş

Kapıray,/ uşunun baarın/ al/ kaydan/ üyröndü? “Hayret,/ bunun hepsini/ o/ nerden/ öğrendi?” C/297

50. Ü+ŞT+[Ö]+YF-k+[ş]

Ataganat/ Caynagım aman turganda/ [al]/ ne degen adam bolor ele! “Heyhat/ Caynak’ım sağ olduğunda/ [o]/ ne iyi adam olacaktı.” TA/387

51. Ü+ŞT+Ö+DurT+YF-[-k]+ş

-O, kokuy-oy, carıktık,/ menin tört müçölüm soo bolup, kolumdan kelse,/ özüüm ele/ bayagıday kaptardı arabaga ırgıtıp-ırgıtıp ciberip, şakıldata/ aydap ketpeyt belem! “-O, aman oy, heyhat,/ benim dört uzvum sağ olup elimden gelse/ kendim de/ önceki gibi çuvalları arabaya atıp atıp bırakıp hızlıca/ sürüp gitmez miydim?” C/32

52. Ü+ZT+Ö+YF-[-k]+ş

Kapıray,/ talkalangan eşelon cay süyrölüp kelgende,/ kapçıgay içi/ tıp-tınç bolup turdu. “Aman Allahım,/ dağılan tren yavaşça sürünüp geldiğinde,/ dağ içi/ sessiz oldu.” TA/329

6.1.1.3. Belirsiz özneli (mantıkça özneli) düz cümleler

1. E+E+YF-k+[ş]

Andan kalsa,/ çın ele/ teleğeyim tegiz bolgon eken. “Üstelik/ gerçekten de/ başım bütünmüş.” TA/98

2. E+N+YF-[-k+ş]

Çın ele:/ Kasım öldü-sen emi ketkin, keregiñ cok, başka biröögö tiyip ketkin dep/ oozum barat bele? “Doğrusu:/ Kasım öldü, sen artık git, lazım değilsin, başka birisiyle evlen git demeye/ ağzım varır mıydı?” TA/712

3. E+SebT+SebTAç+YF-[-k+ş]

Birok,/ Sabırbektin bağı bar eken,/ bağı bardın taşı da öydö kulayt degendey,- al aldıñkı kolhozdo iştep/ [Sabırbektin] atağı çıktı. “Fakat/ Sabırbek’in talihi varmış,/ talihi olanın taşı da yukarı düşer denildiği gibi o, öndeki kolhozda çalışdığı için/ [Sabırbek’in] şöhreti arttı.” TS/124

4. E+SebT+YF-[-k+ş]

Birok,/ közüüm cumulup ketse, aytar kereezimdi aytıp cetişalbay, özüüm menen koşo kör astına ala ketembi dep/ ayabay cürögüm tüştü. “Fakat/ ölürsem söyleyecek vasiyetimi yetiştiremeden, kendim ile beraber kabre mi götürecektiyim diye/ yüreğim hop etti.” TA/28

5. E+ZT+YF-[-k+ş]

-Ooba,/ köpürögö cete berbey kayra tartıp kele catkanıbizda,/ tañ söğüldü. “Evet,/ köpüreğe varamadan geri dönerken,/ şafak söktü.” TA/948

6. E+İİT+YF-[-k+ş]

Al emi/ oşol ele ubakıtta tömön caktan kança suu paydalanbay, ısırap bolup catkanı menen/ senin işiñ cok. “Fakat/ o vakitte/ aşağı tarafta ne kadar su faydalanılmadan, israf olmasıyla/ senin işin yok.” TS/99

7. E+HdfT+YF-[-k+ş]

Birok/ öydö turuuga/ çaması cetpeyt. “Fakat/ ayağa kalkmaya/ gücü yetmedi.” BB/313

8. HdfT+YF-[-k+ş]

İçken suubuz bir, körgön küñüz bir dagdırlaş, zamandaş ayıldeşarımдын keñ peyline/ kuldugum bar. “İçtiğimiz su bir, gördüğümüz gün aynı kaderdeş, zamandaş köylülerimin alçak gönüllülüğüne/ kulluğum var.” TA/816

9. HdfT+YF-k+[ş]

Uşundayga/ kolu kantip bardı eken? “Buna/ elleri nasıl vardı?” BB/280

10. KrşT+ZT+YF-[-k+ş]

Calp etip okko uçpasa da,/ Alimandın tagdırın estegende,/ içim küyüp çok bolot.
“Ansızın kurşuna gelmesede/ Aliman’ın kaderini hatırladığımda/ içim yanıp kor oluyor.” TA/647

11. N+DurT+YF-[-k+ş]

Anı/ tırmaktap/ üzüp alış kerek. “Onu/ tırnaklayıp/ koparmak gerek.” TS/230

12. SebT+YF-[-k+ş]

Mayıp bolup ketet eken go dep/ esim cok. “Sakatlanır mı acaba diye/ aklım gidiyordu.” TA/916

13. SebT+DurT+YF-[-k+ş]

Coo sayıp kelgendey, közdörü çıraktay caynap,/ cüzdörünön nur togülöt.
“Düşmanı yenip gelmiş gibi/ gözleri çıra gibi ısıldayıp yüzlerinden nur dökülüyor.” TA/76

14. ŞT+YF-[-k]+ş

Cetken ele cerden tentigen it çala kazaktı cıga çappasam,/ atım öçsün.
“Yakaladığım yerden başıboş it yarım Kazakğı yere sermesem,/ adım sönsün.” 507

15. ŞT+KrşT+[YF-][-k+ş]+SebT

[Meni korugandan] könülüm buzulsa,/ miñ korugula,/ [munun paydası cok]/ men çabırdagı çımçık emesmin da! “[Beni korumandan] darılırsam/ bin [defa] koru[san bile]/ [faydasız]/ ben kafesteki serçe değilim ya!” C/68

16. YF-[-k+ş]

Eldin da başına oor kün tüşkön. “Milletin de başına ağır gün düşmüş.” BB/7; *Tort şıyragım ölbögön ele cerde kaldı!* “Dört ayağım ölmeyip yerde kaldı!” C/415; *Süyüşköndördün meni menen emne işi bolmok ele.* “Sevişenlerin benimle ne işi olacaktı ki.” C/364

17. YF-[-k+ş]+HdfT+H

Rakmat/ saga,/ boordoş cer! “Teşekkür/ sana,/ kardeş yer!” TA/419

18. ZT+a.s+ÜstT+YF-[-k+ş]+E

“Oy, aldagı caman kantet, ceñe uşunuku bele!”-dep cigitter külgöndö,/ kудay bilet,/ kızarıp-tatarganım az kelgensip,/ közümö caş imerile tüşöt okşoyt. “Ya, şu zavallı ne yapıyor, yenge onun muydu?” deyip yiğitler güldüklerinde,/ Allah bilir,/ kızarıp bozarmam az gelmiş gibi/ gözüme yaş dolardı sanki.” C/66

19. ZT+HdfT+DurT+YF-[-k+ş]

Cañı arıktar koş aydoo cürüp catkanda ele salınıp, alıştardı, kulaktardı kün murun baylap, eski arıktardı oñdop, için tazalap, mıktı sugatçılardı tandap,/ alarga/ öz-özünö/ cer bölüp beriş kerek. “Yeni arklar tarla sürme işi esnasında yapılıp, arkları, kulakları öncesinden bağlayıp, eski arkları tamir edip, içini temizleyip, iyi sucuları seçip,/ onlara/ ayrı ayrı/ yer bölüp vermek gerek.” TS/105

20. ZT+HdfT+YF-[-k+ş]

Biz açka cürgöndö,/ silerge/ kim ookat taap beret? “Biz aç gezerken,/ sizlere/ kim iyecek temin edecek?” TA/489

21. ZT+SebT+DurT+YF-[-k+ş]

Eşikten attaganda ele, kar[ın] kalıñ tüşkönün körüp,/ anın bir öñdüü supsak tüsünön/ Seydenin közü tunarıp,/ köñülü aynıdı. “Dışarıya adım atmıştı ki, kar[ın] kalın yağdığını görünce/ onun aynı tatsız renginden/ Seyde’nin gözü kararıp/ gönlü geçti.” BB/112

22. ZT+YF-[-k+ş]

Kuugun kaysı cakka at koyor eken degenimde,/ cürögüm şuu dep, muzday tüştü. “Kovalama ne tarafa gidecekler diye düşündüğümde,/ yüreğim cız diye, koptu.” C/509; *Emne kılarımdı bilbey, ayıldın sırtına çeyin atçandardın artınan cügürüp oturup, alardın raz’ezddi közdöy emes, stantsiyaga ketçü çoñ colgo tüşköñün körgöndö gana/ canım tınçdı.* “Ne yapacağımı bilemeden, köyün dışına kadar atlıların peşinden koşturup, onların [yol] ayırımına doğru değil, istasyona giden büyük yola düştüklerini görünce/ canım sakinleşti.” C/510; ‘*Anda men da koşo barayın, calgız ciberbeym’ - desem,/ kıcırı kaynap ketti.* “O zaman ben de beraber varayım, yalnız göndermem’ dediğimde,/ sinirlendi.” TA/900; *Akı, oylogon maksatıma cetmeyinçe/ canım tınbadı.* “Sonunda, düşündüğüm maksadıma ulaşamayınca/ canım rahat etmedi.” C/399

23. ZT+YF-k+[ş]

Tün ortosuna cakın/ közüm ilinip ketken eken. “Gece yarısına yakın/ gözüm dalıvermiş.” TA/769

24. ZT+YF-[-k+ş]+SebT

‘A-a, baykuşum, akırındap karıp kele catabız go. Meyli emi ömürdü tekke ötkörgön cokpuz okşoyt. Mezgil degen – eköobüz keçe ele koşulganday bolduk ele, karaçı kança zaman öttü. Oşentse da, turmuş dale kızık, dale tolup catkan ümüt tügönböyt’ –dep oylonup kele catıp, başımdı öydö kötörüp, asmanga karaganımda,/ cürögüm selt ete tüşü:/ Samançının colu kudu bayagıday bolup, alamdın bir çetinen ekinçi çetine kerilip catkan eken. “Aa zavalım, yavaş yavaş yaşıyoruz herhâlde. Olsun ömrü boşa geçirmedi sanırım. Zaman dediğin ikimiz daha dün evlenmiş gibi olduk, baksana ne kadar zaman geçmiş. Öyle olsa da, hayat hâlâ güzel, hâlâ bir sürü ümitler tükenmiyor diye düşünerek gelirken/ başımı yukarı kaldırıp gökyüzüne baktığımda,/ yüreğim hop etti:/ Samanyolu geçen seferki gibi âlemin bir ucundan öbür ucuna gerilip yatıyordu.” TA/144

25. ZT+DurT+YF-[-k+ş]+E

Birpastın ortosunda/ kanat baylap, alıp/ [kişinin gönülü] uçat emespi. “Aniden/ kanatlanarak/ [kişinin gönülü] uçuyor değil mi.” TA/687

26. [ZT]+YF-[-k+ş]

[Anı körüp]/ zeni keyiyt. “[Onu görünce]/ zihni bulanıyor.” BB/215

6.1.2. Odaklaştırma yapılmış cümleler

*Cümledeki anlama, vurgulamak istenen ögeye değişiklik arzeden ve cümleye bir devingenlik, canlılık kazandıran cümlelerdir.*³⁵²

6.1.2.1. Tümleçlerin başa alındığı cümleler

1. [DurT]+[Ö]+YF-[-k+ş]

[Ortobuzda eşteke bolbogonsup],/ [Daniyar]/ [murdagıday ele] toktoo münöz. “[Aramızda bir şey olmamış gibi],/ [Daniyar]/ [her zamanki gibi] ciddi tabiatlı.” C/246

2. [DurTAç]+DurT+Ö+YF-[-k+ş]

[Caynakka okşogondor onu koşular, cüzü koşular, miñi koşular]/ oşentip barıp/ köl/ bolot! “[Caynak gibilerin onu eklenir, yüzü eklenir, bini eklenir]/ böylece/ göl/ olur!” TA/364; [Caynakka okşogondor onu koşular, cüzü koşular, miñi koşular] oşentip barıp/ too/ bolot! “[Caynak gibilerin onu eklenir, yüzü eklenir, bini eklenir]/ böylece/ dağ/ olur!” TA/364

3. [KrşTAç]+[Ö]+KrşT+SebT+YF-[-k+ş]

[Çüydün suusun talaasına bütündöy burup berseñ da],/ [al]/ anda da/ cetpeyt dep/ ıylayt. “[Çüy’ün suyunu tarlasına hepten çevirip versen de],/ gözü doymaz,/ [o]/ o zamanda da (durumda da)/ yetmiyor diye/ ağlar.” TS/93

4. [N]+[Ö]+[ZT]+YF--k+[ş]

[Bir ele tündö calbıragınan acırap, cetimsirep cılañaç kalgan körksüz terekterdi]/ [kişiler]/ [erteñ]/ ayar beken? “[Bir gecede yapraklarından ayrılıp, yetimleşip çıplak kalan yakışksız kavakları]/ [kişiler]/ [yarın]/ acırlar mı?” BB/5

5. [N]+Ö+YF-[-k+ş]

[Andan narkısın]/ Brigadirler/ bilet. “[Ondan ötesini]/ Ekipbaşı/ bilir.” TS/66

³⁵² Kara, Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi, 608.

6. [ŞT]+[Ö]+[HdfT]+YF--k+[ş]

[Al tuusa]/ [anın sütü]/ [İsmayılga]/ may boloor ele. “[O doğurursa],/[onun sütü]/ [İsmail’e]/ yağ olurdu.” BB/225

7. [ŞT]+[YT]+Ö+YF-[-k+ş]

[Ança-mınça gana kar kıpındaganı bolboso],/ [stantsiyada]/ ün/ cok. “[Sadece bir az kar serpintisi olmasa],/ [istasyonda]/ ses/ yok.” TA/330

8. [ŞT]+Ö+YF-[-k+ş]

[Koyboyt ekensiñ] Tüşüm/ öspöyt. “[Böyle davranmayı bırakmazsan] Ürün/ çoğalmaz.” TS/96

9. [ŞT]+[YT]+Ö+YF-[-k+ş]

[Ança-mınça gana kar kıpındaganı bolboso],/ [stantsiyada]/ ün/ cok. “[Sadece biraz kar serpintisi olmasa]/ [istasyonda]/ ses/ yok.” TA/330

10. [YT]+Ö+[YF-]-k+ş

[Üydö] Özübüz ele/ [barbız]. “[Evde] kendimiz sadece [var]” BB/41

11. [YT]+Ö+YF-[-k+ş]

[Aylanada]/ can/ cok. “[Çevrede]/ can/ yok.” TS/201

12. [YT]+Ö+YF-[-k+ş]

[Ayılđa]/ mınday işke bara turgan eç kim/ cok bolcu. “[Köyde]/ böyle bir işi yapacak hiç kimse/ yoktu.” TA/467

13. [ZT]+[Ö]+DurT+YF-[-k+ş]

[Biz erçişip kele catkanda],/ [düynö]/ başkaca/ sezile turgan. “[Beraber gelirken],/ [dünya]/ bambaşka/ hissedilirdi.” TA/38

14. [ZT]+[Ö]+N+YF-[-k+ş]

[Uşul kezde]/ [ar kim]/ özüm gana toysom/ deyt! “[Şu zamanda]/[her kim]/ sadece kendim doysam/ der!” BB/319

15. [ZT]+Ö+YF-[-k+ş]+E

[Aga çeyin]/ dalay zaman/ bar emespi... “[Ona kadar]/ çok zaman/ var/ değil mi...” BB/210

16. [ZT]+YF-[-k+ş]+Ö

[Azır bolso]/ kolundagısı/ kızıl gül. “[Şimdi ise]/ ellindekisi/ kırmızı gül.” TA/424

17. [ZTAç]+[ZT]+Ö+YF-[-k+ş]

[Tündö cogorton muzdak cel sogot, tañga cuuk cer üstün şüüdürüm kamayt oşondo taş “çıyrığıp” betine tunuk çık cıbirap ıylaktanat,/ oşondo]/ ürgülöp termelgen çöptör/ boyun cazıp ösöt. “[Geceleyin yukarıdan soğuk yel eser, sabaha doğru yer üstünü çiğ kaplar, o zaman taş donup (soğuktan büzülüp) yüzüne şeffaf nem yapışıp kabarcıklanır,/ o zaman] uyuklayıp sallanan otlar/ serpilip büyür.” TS/10

18. BenT+Ö+VasT+YF-[-k+ş]

Apam da uşul sıyaktuu:/ murgadı küçünön tayganı/ ar bir kıymılınan/ baykalıp kaldı. “Annem de onun gibi:/ eski gücünden düştüğü/ her bir hareketinden/ anlaşıldı. C/524

19. BenT+YT+Ö+YF-[-k+ş]

Oşol ele sıyaktuu (stansiyada bolgondoy)/ eşelondun özündö da/ bir da adam/ çok eken. “Bunun gibi (İstasyonda olduğu gibi)/ trenin kendisinde de/ bir adam/ yokmuş.” TA/331

20. BenTAç+BenT+Ö+VasT+YF-[-k+ş]

Misalı, çoñ karlıuu terekti boron tamırı menen omkorup ketse, al ekinçi tura kelbeyt da.../ Apam da uşul sıyaktuu:/ murgadı küçünön tayganı/ ar bir kıymılınan/ baykalıp kaldı. “Mesela, büyük yaşlı kavağı kasırğa köküyle devirirse o bir daha kalkamaz ya.../ Annem de onun gibi:/ eski gücünden düştüğü/ her bir hareketinden/ anlaşıldı.” C/523-524

21. BğT+Ö+a.s+ÖlçT+YF-[-k+ş]

Suulangan çaçı mañdayına çakçelekey carmaşıp,/ kögültür közdörü,/ Kuday bilet,/ ömüründö birinçi colu oşonçoluk/ sana çekken çıgaar. “İslanmış saçları alnına intizamsız yapışıp/ mavi gözleri,/ Allah bilir,/ hayatında ilk kez bu kadar/ acı çekmiş olsa gerek.” TA/182

22. BğT+Ö+DurT+N+YF-[-k+ş]

Camiyla külgöndö, anın süyrüröök çımkıy kara közdöründö den sooluktun, çaştıktın aşıp-taşkan küçü oyt berip,/ al/ emnegedir özünçö boy karanıp,/ seketpaylardın tuzduusunan/ ırdap ciberet. “Cemile gülünce onun uzun çekik kara gözlerinde sağlığın, gençliğin aşıp taşan gücü şaşırtıp,/ o,/ nedendir kendi boyuna bakınarak,/ sevgi şarkılarının tuzlusundan/ söyleyip duruyor.” C/62

23. BğT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Ismayıldın közü karañgıda çaşıl ot çalıp,/ al/ cakınday kelip, betke entigip/ oor dem aldı. “İsmail’in gözü karanlıkta yeşil ateş olup,/ o/ yaklaşıp, yüze eğilerek/ ağır soludu.” BB/309; Betinen kara ter kuyulup,/ mañdayındagı kan tamırlar/ carılıp ketçüdöy/ kabargan. “Yüzünden kara [soğuk] ter dökölüp,/ alındaki kan damarlar/ patlayacak gibi/ kabarmış.” C/226

24. BğT+Ö+YF-[-k+ş]

Cayı-kışı caykalgan kök şiber suu boyunda tizilgen apappak boz üylördön tütün asmanga bulap,/ kazandar/ tolo. “Yazı kışı sallanan yeşil pelin su boyunda dizilen bembeyaz çadırlardan tütün gökyüzüne yükselip,/ kazanlar/ dolu.” BB/255; Kadam sayın traptın taktayları iyilip,/ kampanın çañduu demi/ öpkönü kısat. “Her adımda köprünün tahtaları eğilip,/ ambarın tozlu havası/ akciğeri sıkıyor.” C/168

25. BğT+SHT+Ö+YF-[-k+ş]

Tondun etekleri eki caka ketip ,/ türündö/ kandaydır korkunuç/ bar. “Kaftanının etekleri iki tarafa gitmiş,/ hâlinde/ sebebi belli olmayan korku/ var.” BB/181

26. BirT+HdfT+KayT+Ö+YF-[-k+ş]

Al kagaz menen koşo/ kolhozun namına/ polktun komandirinen/ kat da/ kelgen. “O kağıtla beraber/ kolhozun adına/ alay komutanından/ mektup da/ gelmiş.” BB/177

27. BirT+Ö+YF-[-k]+ş

El menen koşo/ men dağı/ cügürüp cettim. “Halk ile beraber/ ben de/ koşup yetiştim.” TA/74

28. BirT+Ö+ZT++YF-[-k]+ş

Suuk menen koşo/ turmuş dağı/ kün ötkön sayın/ kıyındap cattı. “Soğukla beraber/ hayat da/ gün geçtikçe/ zorlaştı.” BB/149

29. DurT+[Ö]+KlşT+YF-[-k]+ş

Caş başıñdı kor kılbay,/ [sen]/ biröögö/ tiyip ketkin. “Genç başın hor olmadan,/ [sen]/ birisiyle evlen git.” TA/709

30. DurT+[Ö]+N+YF-[-k]+ş

Oşol alıstıktan caandın salkın şapatasın şamal aydap, lep-lep etip/ [candın salkın şapatı]/ canımdı/ sergitti. “O uzaklıktan yağmurun serin şamatasını rüzgâr kovalayıp, üfül üfül ederek/ [yağmurun serin şamatası]/ canımı/ serinletti.” TA/668

31. DurT+[Ö]+YF-[-k]+ş

“Oy, tooba!” –dep/ [men]/ cakamdı karmadım. “O tövbe!” diye/ [ben]/ yakamı tuttum. TA/147

32. DurT+[Ö]+YT+YF-[-k]+ş

Esim çıgıp,/ [men]/ oşol cerden ele/ ala cügürdüm. “Aklım çıkıp,/ [ben]/ oracıkta/ tutup koşturdum.” TA/954

33. DurT+E+Ö+ZT+N+YF-[-k]+ş

Aldıga cütkünö bergendey umtulup,/ türü/ al/ azır cügürüp barıp,/ Camiylanı/ ciğitterdin kolunan culup alçuday. “İleriye atılır gibi yeltenip,/ sanki/ o/ şimdi koşup vararak/ Cemile’yi/ yiğitlerin elinden koparıp alacakmış gibi.” C/330

34. DurT+Ö+AyrT+BirT+YF-[-k]+ş

Neçen-neçen colu aldan tayıp, conumdan ıldıy cılbışıp bara catkan buuma kaptı ırgıtıp ciberip,/ özüm da/ traptan/ anı menen koşo/ kulap tüşşöm. “Defalarca hâlden

düşüp, sırtımdan aşağı kaymakta olan dolu çuvalı fırlatıverip,/ kendim de/ köprüden/ [onunla] birlikte/ düşsem.” C/169

35. DurT+Ö+DurTAç+YF-[-k]+ş

Uşintip,/ biz/ birinçi colu bir-biribizden bölünüp, ar kimibiz özübüzçö/ colgo çıktık. “Böylece/ biz/ ilk defa birbirimizden ayrı, her birimiz kendimizce/ yola çıktık.” C/436

36. DurT+Ö+HdfT+YF-[-k]+ş

Koygula, seketiñ keteyiñder, oy, bul emneñer, bala bolup ketkensiñerbi, koygula! -dep, cıgılıp-tıgılıp catıp/ Kanımgül/ Karataydı kuçaktap aluuga/ arakettendi. “Yapmayın, kurban olduklarım, aman, bu nedir, çocuk mu oldunuz, yapmayın!” deyip düşe kalka/ Kanımgül/ Karatay’ı kucaklamaya/ uğraştı. TS/265

37. DurT+Ö+HdfT+YF-[-k]+ş]+YAç

Açuusu kelgen boydon/ al/ Daniyarga/ culkundu:/ -Sen emne bala, cindap kettiñbi ya? Ce men oşonço it belem: bir ooz aytsañ, aldağı cerge töktürüp salbayt belem? Uşunday kaptardı kötörsün dep saga kim ayttı? Sinirli hâlde/ o/ Daniyar’a/ atıldı:/ “Sen ne çocuk, delirdin mi ya? Yoksa ben o kadar it miyim: bir ağız söylesen, oracıkta döktürmez miydim? Böyle çuvalları kaldır diye sana kim söyledi?” C/230

38. DurT+Ö+HdfT+YönT+YF-[-k]+ş]

-Ata, açu! Ata, açu! Ata!-dep,/ keçinekey Tokon/ atka öñörsöñ eken degendey/ atasına/ çulduradı. “Baba açu! baba açu! baba açu!” diye,/ küçük Tokon/ ata bindirir mi dercesine/ babasına/ çat pat konuştu. TS/28

39. DurT+Ö+KayT+N+YF-[-k]+ş]

Degi cakşı bolbodubu, minakey amanatıñ, ıyık parsımdan kutulayın!-dep koburagan boydon,/ soldat/ şinelinin içinen/ üç burçtuk kattı/ suurup çıktı. “Yani iyi olmadı mı, işte emanetin, kutsal vazifemden kurtulayım!” diye söylenerek/ asker/ kaputunun içinden/ üç köşeli mektubu/ çıkardı. C/424

40. DurT+Ö+KlşT+YF-[-k]+ş

-Camiyla, Camiyla!-dep, caş balaça şoloktop,/ men/ özümdün eñ cakın körgön kimbattu kişilerim menen/ koštoşup cattım. “Cemile, Cemile!” diye, küçük çocuk gibi hıçkırıp,/ ben/ kendime en yakın gördüğüm değerli kişilerimle/ vedalaştım. C/500

41. DurT+Ö+N+DurT+YF-[-k]+ş

“Bul emnesi, al emne üçün uşintti?”-degendey/ Kanımgül/ Tokondun közün/ ayanıçtuu/ tiktedi. “Bu [da] nesi, o niçin böyle yaptı?” der gibi/ Kanımgül/ Tokon’un gözüne/ acıklı/ baktı. TS/42

42. DurT+Ö+N+HdfT+YF-[-k]+ş

-Camiylam, canım, kalkatayım, kızıl gülüm, Camaltay!-dep/ Daniyar/ kırgız menen kazakta bolgon eñ nazik sözdördü/ süygönünö/ arnoodo. “Cemile’m, canım, sevgilim, kızıl gülüm, Cemileciğim!” diye/ Daniyar/ Kırgızla Kazakta olan en kibar kelimeleri/ sevdiğine/ sunmakta. C/469

43. DurT+Ö+N+KayT+YF-[-k]+ş

Aldagı koluñdagı emne?-dep/ Camiyla/ süröttü/ menden/ culup aldı. “O elindeki ne?” diye/ Cemile/ resmi/ benden/ çekip aldı. C/412

44. DurT+Ö+N+YF-[-k]+ş

Bul beypilçiliktin körünüşünö berilgensip,/ soldattar dagı/ ar kimisi özünö kımbat, alıskı oylordu/ oyloştı. “Bu rahatlığın (hareketsizliğin) görünüşüne dalmış gibi/ askerler de/ her biri kendisi için değerli, uzaktaki hayalleri/ düşündüler.” TS/137

45. DurT+Ö+N+YF-[-k]+ş

Körgönünö işenbegensip,/ al/ közün/ ukalap-ukalap aldı. “Gördüklerine inanmamışcasına,/ o/ gözünü/ ufalalayıp ufalayıp durdu.” TS/153; Köpürödön türtülüp ketpeyin degen instinkt menen birine-biri carmaşıp,/ ar biri/ öz canın/ saktayt. “Köprüden itilip gitmeyeyim denen içgüdü ile biri birine yapışıp,/ her biri/ kendi canını/ koruyor.” TS/199; Cüröktü kaygırtkanday şuuldap,/ terekter/ calbırak/ kübüp catıptır. “Yüreği üzercesine hışıldayıp,/ kavaklar/ yaprak/ döküyordu.” BB/ 15; “Maga bere turçu, ceñe. Elge okup bereyin.” -dep,/ Caynak/ kattı aldı. “Bana versene, yenge.

Millete okuyayım” deyip/ Caynak/ mektubu/ aldı. TA/362; -Çş! [dep]/ İsmayıl/ anı kolunan/ karmay kaldı. “Hişt!” [diye]/ İsmail/ onu elinden/ tuttu. BB/39

46. DurT+Ö+N+YönT+YF-[-k+ş]

Kolunan culup alganday ele/ Camiyla/ kattı/ özünö/ tartıp aldı. “Ellerinden koparıp alır gibi/ Cemile/ mektubu/ kendine/ çekip aldı.” C/425

47. DurT+Ö+ÖlçT+YF-[-k+ş]

Köküröktü sıga çıñagan kolturmaçtı boşotup, terin şıpırıp, denesin caya, tañgakka çalkalap,/ Seyde/ bir topko/ kozgolboyt. “Göğüsünü sıkarak gerilen organı gevşetip, terini silip, bedenini yayararak bağ üzerine sırtını verip/ Seyde/ bir müddet/ hareketsiz kaldı.” BB/61

48. DurT+Ö+VrmT+YF-[-k+ş]

“Kün caybı? İsmayıl kantip cattı eken?” -degen oy menen/ Seyde/ üygö/ kirdi. “Yağmur mu yağacak? İsmail ne yaptı acaba?” denen düşünce ile/ Seyde/ eve/ girdi. BB/265

49. DurT+Ö+YF-[-k]+ş

Emi emne bolot degendey tuyuk oy menen coldun çetinen ıldamdap,/ men/ alardan közümdü ayırgan cokmun. “Şimdi ne olacak der gibi kısır bir düşünceyle yolun kenarından hızlanıp,/ ben/ onlardan gözümü ayırmadım.” C/357; “Anda emnesi bar, küzöt küzötöbü?” -dep/ biz/ külöbüz. “Orada nesi var, nöbet tutuyor mu?” diye/ biz/ gülerdik. C/126

50. DurT+Ö+YF-[-k+ş]

“Kapıray, bul emnesi?” -dep,/ Sabırbek/ tañ kaldı. “Aman Allahım, bu[da] nesi?” deyip/ Sabırbek/ şaşırıp kaldı.” TS/170; Erdin tiştepilep,/ al/ teskeri karadı. “Dudaklarını ısırarak/ o/ tersine baktı.” BB/134; Eskiligi cetken kurmuşuday kar beti tuş-tuştan ala-bula cırtilıp,/ aңызdar/ açıla baştadı. “Eskiliği gelmiş (eskimiş) kurmuşu gibi kar yüzü her taraftan ala çala yırtılıp/ anızlar/ açılmaya başladı.” BB/239; Andan-mundan tiyip, samandı çaba çertkilep,/ caandın algaçkı tamçıları/ dıbiray baştadı. “Ordan burdan damlayıp, samana fiske vurup/ yağmurun ilk damlaları/ çiselemeye

başladı.” C/468; *Uşunu menen/ koş aydoo/ kirip keldi.* “Böylece/ yer sürme zamanı/ geldi.” TA/476; *Şıbırgaktap/ muzdak caan da/ sebelep keldi.* “Hışıldayarak/ soğuk yağmur da/ çiselemeye başladı.” TA/922; *El ookattanıp, kolhoz irdelip, ötkön kektendin keeri az-azdan unutulup,/ soguşun izi/ cukardı.* “Millet rızıklanıp, kolhaozun işleri düzene girip geçip gidenlerin acısı yavaş yavaş unutulup/ savaşın izleri/ hafifledi.” TA/690

51. DurT+Ö+YF-[-k+ş]+ÖAç

Arada al oyun bölüp,/ ekinçi bir andan küçtüü oy/ sürüp kelet:/ ‘Berbeym İsmayıldı, berbeym!’ Arada o düşüncesini değiştirdiği için/ ikinci bir ondan güçlü düşünce/ çıkıp gelir:/ “Vermem İsmail’i, vermem!” BB/194

52. DurT+Ö+YF-k+[ş]

Oşondoy şartlarda/ kaysı cañı sunuş, cañı demilge/ turmuşka aşmak ele. “Öyle şartlarda/ hangi yeni sunuş, yeni hamle/ gerçekleşecekti.” TS/129

53. DurT+Ö+YönT+N+YF-[-k+ş]

-Me, talaada kalıptır, başña kiyip al- dep/ Kanımgül/ aga/ kalpagın/ sundu. “Al, tarlada kalmış, başına giy deyip/ Kanımgül/ ona/ kalpağını/ uzattı.” TS/293

54. DurT+Ö+YönT+YF-[-k+ş]

Mına uşul eçtekege toktolbos küçtöy demitip,/ Camiyla/ Daniyarga/ şıbırap cattı. “İşte bu hiçbir şey durduramayan güç gibi atılıp,/ Cemile/ Daniyar’a/ fısıldadı.” C/461; *Balasın koluna kötörgön boydon,/ Seyde/ tura İsmayıldı közdöy/ ketip bara catıptır.* “Çocuğunu eline almış hâlde/ Seyde/ tam İsmail’e doğru/ gidiyormuş.” BB/328

55. DurT+Ö+YönT+YF-k+[ş]

Çın ele küzdün kabarçısınday bolup,/ nımdalğan saman menen kıyargan ermendin keç küzdögüdöy cıluu demi/ murunga/ kelip cattı. “Gerçekten de güzün habercisi gibi olup/ nemlenmiş samanla kızaran pelinin geç güzdeki gibi ılık kokusu/ buruna/ geldi.” C/487

56. DurT+Ö+YT+DurT+YF-[-k+ş]

Camiylaga armanduu karap/ Daniyar/ arabanın canında/ özü calgız/ turuptur.

“Cemile’ye dertli bakıp/ Daniyar/ arabanın yanında/ kendi yalnız/ duruyormuş.” C/427

57. DurT+Ö+YT+N+YF-[-k+ş]

Akıktan suu kötörüp kelip,/ Bektaş/ eşik aldına/ suu/ septi. “Arktan su taşıyıp getirerek/ Bektaş/ kapı önüne/ su/ serpti.” TA/855

58. DurT+Ö+YT+YF-[-k+ş]

Saman menen sunalıp/ Camiyla/ anın canına/ cattı. “Samana uzanıp/ Cemile/ onun yanına/ yattı.” C/457; *Kızgaldaktın cazgı örtüindöy,/ calın algan çağılğandar/ too boorlop, tüş-töşkö/ caynadı.* “Haşhaşın yaz alevi gibi/ alev alan şimşekler/ dağı boylayıp yukarı yamaçlara/ döküldü.” C/480

59. DurT+Ö+ZT+YF-[-k+ş]

Ortobuzda eçteke bolbogonsup,/ Daniyar/ murdagıday ele bir sırduu. “Aramızda bir şey olmamış gibi/ Daniyar/ her zamanki gibi gizemli.” C/246

60. DurT+Ö+ZT+YF-[-k+ş]+YAç

-Ya! [dep]/ Seyde/ emi/ esine kелgensidi./-İi, men kuruyun, eneme süyünçü! “Ya!” [diyerek]/ Seyde/ şimdi/ akli başına gelmiş gibi./ Vay, beni kahretmesin, anama müjde! BB/38

61. DurT+SebT+Ö+YF-[-k]+ş

Narı cakta turup,/ bul tamaşaga/ biz da/ ayabay kandık. “Öte tarafta durup,/ bu şakaya/ biz de/ çok güldük.” TA/121

62. DurT+ŞT+ZT+Ö+YF-[-k+ş]

Tapkan-taşıganın koynuna katıp,/ ığı kelse/ kündüz otunga barganda, bolboso tündöp da/ Seyde özü/ barat. “Bulduğunu taşıdığını kucağına gizleyip/ imkânı olursa/ gündüz oduna vardığında, olmazsa (veya) geceleyin de/ Seyde kendisi/ gider.” BB/213

63. DurT+ŞTAç+ŞT+N+[Ö]+YF-[-k+ş]

Kandaydır közgö körünbögön küç adamdı Daniyarga cetelegendey, erksizden cakınıraak bargıñ kelip,/ uşul ırdap catkan tünt münöz [kişi], unçukpas Daniyardın çın ele anık özübü, egerde al bolso,/ anın uşul kezde cüzü, öñü kaday ekenin/ [sen]/

körgüñ kelet. “Göze görünmeyen bir güç, adamı Daniyar’a sürüklüyor gibi elde olmadan [ona] yakın varmak isteyip/ şu şarkı söyleyen sakın yaratılışlı [kişi], sessiz Daniyar’ın gerçekten de kendisi mi,/ eğer o ise/ onun şu andaki yüzü, rengi nasıl olduğunu/ [sen]/ görmek istersin.” C/349

64. DurTAç+[DurT]+YT+Ö+YF-[-k+ş]

Erteli-keç kasoolordo şıbak başı bozorum, kıroo çalgan bürlörün cerge emi tögüp, kar birde caap, birde erip,/ [uşıntıp]/ too arasına/ tumanduu kış/ kirip keldi. “Nihayetinde tarlalarda pelin başı bozarıp, kırağı çalan tomurcuklarını yere şimdi döküp kar bir yağıp bir eriyip/ [böylece]/ dağ arasına/ dumanlı kış/ geldi.” BB/63

65. DurTAç+DurT+Ö+YF-[-k+ş]

Caynakka okşogondor onu koşular, cüzü koşular, miñi koşular,/ oşentip barıp/ küç/ [payda] bolot! “Caynak gibilerin onu eklenir, yüzü eklenir, bini eklenir,/ böylece/ güç/ [peyda] olur!” TA/364

66. DurTAç+Ö+DurT+YF-[-k]+ş

Aliman! Aylanayın karaldım! Közüñdö aç, közüñdö aç! – dep/ sen/ zar/ kakşap cattıñ. “Aliman! Canım umudum! Gözünü aç, gözünü aç!” diye/ sen/ acıklı/ bağıırıyordun. TA/945

67. E+DurT+[Ö]+YF-[-k+ş]

Cok,/ sen tura tüşüñböy catasıñ dep/ [al]/ talaşa ketet. “Hayır,/ sen doğru anlayamıyorsun diye/ [o]/ tartışıyor. TA/160

68. E+DurT+Ö+YönT+YF-[-k]+ş

Mına/ uşıntıp,/ biz/ ayılga/ ketip bara cattık. “İşte/ böylece,/ biz/ köye/ gidiyorduk. C/252

69. E+E+H+ZT+[Ö]+YF-[-k+ş]

-Ooba, ooba/ Tolgonay./ Al küñü/ [okuyalar]/ tak uşunday bolgon. “Evet, evet/ Tolgonay./ O günü/ [olaylar]/ tam öyle olmuştu.” TA/123

70. E+E+SebT+BğT+Ö+DurT+YF-k+[ş]

Mına/ emi/ Totoydun da üyün ökürük basıp,/ al dağı betin kancalata tırmap,/ anın çiybuttay baldarı/ erkek sıyaktanıp tayak süyönüp: ‘Atam ooy, ezil kayran atam-oy!’ deşip/ çırkıraşat eken. “İşte/ şimdi/ Totoy’un da evin ağlama basıp,/ o da yüzünü kan yalata tırmalayıp,/ onun zayıf çocukları/ erkek gibi dayağa dayanıp ‘Babam oy, ezilen zavallı babam oy!’ diye/ bağıracaklar.” BB/174

71. E+GörT+Ö+YF-k+[ş]+YAç

Co-cok,/ kolhozgo bölüngön suu cetişpese/ Karatay/ emne kılmak ele?/ Özü suu bolsunbu? “Yo, yok,/ kolhoza bölünen su yetmese/ Karatay/ ne yapacaktı yani?/ Kendisi mi su olacak?” TS/70

72. E+GörT+Ö+ZT+YF-[-k+ş]

Birok/ men üçün/ al/ dağı ele/ çalagayım bala sıyaktanat. “Fakat/ benim için/ o/ hâlâ/ tam büyümemiş çocuk gibi.” TA/19

73. E+H+DurT+Ö+DurT+YT+YF-[-k+ş]

Ooba,/ Tolgonay,/ oşol çabarmandın dübürtü ali da suuy elektey kulagıma ugulup,/ attın tuyaktarı tiygen izder/ merç bolup/ denemde/ saktalıp kaldı. “Evet/ Tolgonay,/ o habercinin gürültüsü hâlâ da geçmemiş gibi kulağıma duyulup,/ atın tırnaklarının değdiği izler/ sertleşip/ vücudumda/ saklanıp kaldı.” TA/190

74. E+H+KrşT+HdfT+Ö+YF-[-k]+ş

Cok,/ soguş,/ kırk cıl kırğın tüşürsöñ da, neçenderdin acalına cetip, örttöp, kıyratıp, ceksen kılsañ da,/ adamdı/ sen/ bağıntıp basınta albaysıñ. “Hayır,/ savaşı/ kırk yıl katliam yapsan da, nicelerinin canına kıyıp yakıp dağıtıp mahfetsen de/ insanı/ sen/ boyun eğdirip küçümseyemezsin.” TA/677

75. E+H+SebT+Ö+YF-k+[ş]

Ooba,/ Tolgonay,/ eldin oozunan culup algan ar bir dan üçün, adamdın kanınan kımbat oşol ürön üçün/ canıñdı kurman çalsañ da/ az bolor ele. “Evet Tolgonay,/ milletin ağzından çekip alınan her bir tane için, insanın kanından değerli o tohum için/ canını feda etsen da/ az olurdu.” TA/523

76. E+H+ZT+Ö+YF-[-k+ş]

-Iras,/ Tolgonay,/ *soguştı ceñgen kündö da,/ anın küyütü kubançınan/ az bolboyt turbaybı.* “Doğru,/ Tolgonay,/ zafer olduğu günde de,/ onun üzüntüsü sevincinden/ az olmuyormuş.” TA/594

77. E+HdfT+HdfTAç+Ö+YF-[-k+ş]

Al emi/ başkalarçı,/ *kün astında çaşagan bardık adam zatka/ aytar sözüüm, aytar kekim/ bar.* “Sonra/ ya başkaları,/ güneş altında yaşayan bütün insanlığa/ söylenecek sözüm, söylenecek lafım/ var.” TA/1005

78. E+HdfT+Ö+YF-[-k]+ş

Birok/ *adamdık çoñ çındıkka/ men/ kıyanattık kılğan cokmun.* “Fakat/ insanlığın büyük gerçeğine/ ben/ ihanet etmedim.” C/525

79. E+İIT+Ö+YF-[-k+ş]

Birok/ *aga/ kim/ ayıptuu?* “Fakat/ buna/ kim/ suçlu?” TS/68

80. E+KrşT+Ö+N+YF-k+[ş]

Birok/ *azır kayrıla kalıp, bizge emne dese da,/ ceñem eköübüz/ anın betin/ tik karay albas elek.* “Fakat/ şimdi dönüp bize ne dese de/ yengem[le] ikimiz/ onun yüzüne/ doğrudan bakamazdık.” C/234

81. E+N+Ö+YF-[-k+ş]

Cok,/ *attı/ sen/ mingin.* “Yok,/ ata/ sen/ bin.” TA/266; Bolboso/ *bizdi/ ne degen korkunuştuu oylor/ basınta bermek.* “Yoksa/ bizi/ hangi korkunç fikirler/ hakir hâle getirirdi.” TA/278

82. E+N+ÖAç+Ö+BirT+YF-k+ş

Mına,/ *cıygan-tergenibizdi/ çal-kempir/ biz/ koşo/ alıp ketmek belek...* “İşte,/ yığıp yığıştırdığımızı/ biz yaşlılar/ birlikte/ götürecek miyiz?” C/53

83. E+SebT+[Ö]+DurT+YF-[-k+ş]

Al emi/ *segiz-toguzdagı testiye uluna eçteke cetpey/ [al]/ tıtık kemsalçan gana bürüşüp/ oturuptur.* “Fakat/ sekiz dokuz yaşındaki büyük oğluna hiçbir şey kalmadığı

için/ [o]/ yırtık elbiseyle büzüşüp/ oturuyordu.” TA/379

84. E+SebT+Ö+DurT+HdfT+YF-[-k]+ş+E

Ooba,/ cer-suu eldin ençisine tiyip,/ el katarı biz dağı/ koş aydap, egin seep, kırman bastırıp/ tilegibizge/ cetip turbaybızbı. “Evet,/ yer su halkın eline verilip/ el gibi/ biz de/ çift sürüp, ekin ekip, harman döverek/ dileklerimize/ ulaşmadık mı?” TA/150

85. E+SebT+Ö+DurT+YF-[-k]+ş]

Birok/ suu köz körünö soolgondon-soolup,/ arıktın tübündögü taştar/ karañgıda cıltıdap/ körünö baştadı. “Fakat/ su göz göre göre azaldıkça azalıp/ arığın dibindeki taşlar/ karanlıkta parlayarak/ görünmeye başladı.” TS/169

86. E+SebT+Ö+NAç+[N]+YF-[-k]+ş

Mına/ oşondo birinçi colu menin cürögümdö kandaydır cañı bir nerse oygonup, köküröktü degdetken eñsöö kıstap,/ men dağı/ uşul cer kelbetin, cer körkün Daniyarça seze bilip, süyö bilip, men dağı uşintip elge ayıp bersem eken dep/ [bulardı]/ tiledim. “İşte/ o anda ilk defa benim yüreğimde belirsiz yeni bir şey uyanıp, göğüsümü coşturan istek zorlayıp/ ben de/ şu yeryüzünü, yer güzelliğini Daniyar gibi hissedebilsem, sevebilsem, ben de öyle millete anlatsam diye/ [bunları]/ diledim.” C/302

87. E+SebT+Ö+YF-[-k]+ş]

Birok,/ münözü tünt, adamga ığı çok Daniyar murunkuday ele calgız-cabık cürüp,/ anın askerden kaytıp kelgeninin kızığı/ bat ele tarkadı. “Fakat/ tabiatı sessiz, adamlara ilgisi olmayan Daniyar önceki gibi yalnız içine kapanık dolaşıp/ onun askerden döndüşünün ilginçliği/ çabucak dağıldı.” C/155

88. E+ŞT+Ö+SırT+YF-[-k]+ş]+E

Misalı, çoñ karıluu terekti boron tamırı menen omkorup ketse,/ al/ ikinci/ tura kelbeyt da... “Mesela, büyük yaşlı kavağı kasırğa köküyle devirirse/ o/ bir daha/ kalkamaz da...” C/523

89. E+VasT+Ö+YF-[-k]+ş]

Birok/ anın uşul aytkan sözünön/ soğuş degen comok katarı ermektep süylöy turgan kep emes, al adamdın cürögünö tereñ batıp, aytuuga ötü kıyın, oor ekeni/ sezildi.

“Fakat/ onun bu söylediği sözlerinden/ savaş denen [şeyin] masal gibi eğlenerek anlatılacak söz değil, o adamın yüreğine derin işleyip, anlatmak çok zor, ağır [bir şey] olduğu/ hissedildi.” C/152

90. E+YT+Ö+[YF-]-k+[ş]

Ooba,/ menin al sürötümdö/ küzgü keñtalaa menen keteken coldo; topçulanbagan şineli cakcayıp, aldığa uturlap baskan Daniyar menen anın asma baştığın karmanıp, canında kubanıçtuu kele catkan Camiyla.../ [bar ele]. “Evet,/ benim o resmimde/ güz [mevsimindeki] geniş tarlayla giden yolda; düğmelenmemiş kaputu açılıp, öne doğru eğilerek yürüyen Daniyar’la onun asma torbasını (heybe) tutarak yanında mutlulukla yürüyen Cemile.../ [vardı]” C/541

91. E+YT+Ö+YF-[-k+ş]

Birok,/ artımda/ kap kötörgön kişi/ bar. “Fakat/ arkamda/ çuval taşıyan birisi/ var.” C/170;

92. E+ZT+[Ö]+DurT+HdfT+YF-[-k]+ş

-Anday bolso,/ bugün/ [Seyit]/ saçın aldırıp,/ kempir-çalga/ erkelep ketsin. “Öyle ise/ bugün/ [Seyit]/ saçını aldırıp/ ihtiyaçlara/ nazlansın.” C/38

93. E+ZT+[Ö]+YF-[-k]+ş

Meyli emi, bugün keçinde/ [men]/ aytayın. “Tamam, artık bugün akşam/ [ben]/ söyleyeyim.” TA/839

94. E+ZT+BğT+Ö+YF-[-k+ş]

Birok,/ ulam kattın ayagina cakındagan sayın,/ öñündöğü otu soolup,/ iyilgen kaşı/ sustaya cıynalat. “Fakat/ devamlı mektubun sonuna doğru yaklaştıkça/ yüzündeki alevi solarak/ eğik kaşı/ somurtarak çatardı.” C/92

95. E+ZT+DurT+Ö+N+YF-[-k+ş]

Aytor,/ bir künü karasam,/ karala-torala bolup/ Canbolotum/ velosiped/ cetelep kalıptır. “Yani,/ bir günü baktığımda/ toz toprak olup,/ Canbolot’um/ bisiklet/ sürüyordu.” TA/983

96. E+ZT+HdfTAç+[HdfT]+Ö+YF-[-k+ş]

Birok/ Kanımğül cakınday basıp kelgende,/ anı atayın süylötpöyün dedibi, ce bayatan oylonup catıp emi bir oygo toktolup, oşonu atkaruuga dayar boldubu [belgiliü emes]/ [bir sebepten ulam]/ Karatay/ ordunan tura kaldı. “Fakat/ Kanımğül yaklaşınca/ onu özellikle konuşturmayayım dedi mi veya deminden düşünüp yatıp şimdi bir fikre gelip onu yapmaya hazır oldu mu [belli değil]/ [bir sebepten dolayı]/ Karatay/ yerinden kalktı.” TS/49

97. E+ZT+N+Ö+YF-[-k+ş]

Birok/ oşondo da/ akırkı tok eter sözdü/ al/ oñoy ele bere koyboyt. “Fakat/ o zaman da/ son kararı [sözü]/ o/ kolaylıkla [kimseye] vermez.” C/48

98. E+ZT+Ö+DurT+N+YF-[-k+ş]

Iras,/ döbönün üstünön aylana keñiri açılıp, too etektep koyulup kele catkan köğüş iñirde,/ caykı talaalar/ deñiz tübünö çökkönsüp, bargan sayın/ kuykum kölökö/ camınat. “Hakikaten,/ tepenin üstünden etraf genişçe açılıp, dağ eteklerinden dökülüp gelen alaca karanlıkta,/ yaz tarlaları/ deniz dibine batmışçasına, gittikçe/ koyu gölge [ile]/ örtünüyor.” C/129

99. E+ZT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Birok,/ bugün/ anın terdep-tepçip, çañ menen aralaşa maylanışkan odurakay beti/ özgöçö tünörüp küröñ tüstögü topurak sıyaktuu/ eles beret. “Fakat/ bugün/ onun terleyip toz ile karışarak yağlanmış kaba yüzü/ özellikle kararıp koyu kırmızı rengindeki toprak gibi/ görüntü veriyor.” TS/24

100. E+ZT+Ö+DurT+YönT+YF-[-k+ş]

Mına/ uşul uçurda da/ Camıyla/ akırın gana közünün kıyığın salıp/ Daniyar caktı/ karadı. “İşte/ şu anda da/ Cemile/ yavaşça gözünün ucuyla/ Daniyar’ın tarafa/ baktı.” C/426

101. E+ZT+Ö+N+DurT+YF-[-k+ş]

Antkeni/ bara catkanda da, kaytıp kele catkanda da,/ Daniyar/ attardı/ tındırbay/ aydap cürüp olturdu. “Çünkü/ giderken de dönerken de/ Daniyar/ atları/ nefes

aldırmadan/ sürdü.” C/394

102. E+ZT+Ö+N+YF-[-k]+ş

Mına/ emi/ sen da/ meni/ izdep keldiñ! “İşte/ şimdi/ sen de/ beni/ arayıp geldin.” C/466

103. E+ZT+Ö+N+YF-[-k+ş]

Bolgondo,/ keçee/ al/ caraatın/ ayabay kokustatıp alsa kerek. “Herhâlde,/ dün/ o/ yarasını/ çok incitmiş olsa gerek.” C/247

104. E+ZT+Ö+YF-[-k]+ş

Kana/ emi/ ar kimibiz/ öz colubuzdu coldoylu. “Haydi/ şimdi/ her birimiz/ kendi yolumuza koyulalım.” TA/697

105. E+ZT+Ö+YF-[-k+ş]

Antkeni,/ canağı cetişpegendiktin baarı kaydan çıgat degende,/ Karataydın aytar coobu/ dayar. “Çünkü/ deminki eksiklerin hepsi nerden çıkıyor dendiğinde,/ Karatay’ın verecek cevabı/ hazır.” TS/62

106. E+ZT+Ö+ZT+YF-[-k+ş]

Koyçu,/ üşüntüp oturup, eñ akırında/ canağı kökbörçü çaban menen koy aydaşıp, erçip ketip bara catkanı/ zamatta/ köz aldıma kele kaldı. “Aman,/ öyle düşününe düşünene, en sonunda/ o usta yarışçı çobanla koyun güdüp, beraberce gitmesi/ bir anda/ gözümün önüne geliverdi.” TA/741

107. E+ZT+SebT+[Ö]+N+YF-[-k]+ş

Birok/ oşondo men tartkan Daniyardın kelbeti özünö okşoy baştaganda,/ köñülüm alıp uçup ele,/ [men]/ kayda ekenimdi emne kılıp catkanımdı/ unutup koydum. “Fakat/ o zaman benim çizdiğim Daniyar’ın sureti kendine benzemeye başlayınca/ gönlüm alıp uçup (coşup),/ [ben]/ nerde olduğumu ne yaptığımı/ unutuverdim.” C/404

108. E+ZT+YT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Birok/ tıñsap otursañ,/ bul obondo/ bayırtan bir boordoş kırgız menen kazaktın tandalgan töl obondoru/ şiretilip/ koşulganday tuyulat. “Fakat/ dinlediğinde,/ bu ezgide/

ezelden kardeş Kırgızla Kazak'ın seçilmiş has melodileri/ kaynaşıp birleşmiş gibi/ hissediliyor.” C/276

109. E+ZT+YT+Ö+YF-[-k+ş]+E

Birok,/ oşondo/ cer üstündö/ menden [başka] baktıluu eç kim/ bolgon emes çıgar!
“Fakat/ o zaman/ yeryüzünde/ benden [başka] talihli hiç kimse/ olmamıştır galiba.”
TA/92

110. E+ZTAç+DurT+ZT+YF-[-k+ş]+E

Antkeni/ mından narı orok malında/ oñoy menen/ kündüzü/ kol boşoboyt emespi.
“Çünkü/ bundan sonra hasat zamanında/ kolay kolay/ gündüzleri/ müsait olamayız.”
TA/158

111. E+ZTAç+ZT+[Ö]+YF-[-k]+ş

Aytor,/ ertebe-keçpi/ Caynağın cark etip kaytıp kelgende/ [sen]/ bilersiñ. “Yani,/ er veya geç/ Caynağ'ın ansızın döndüğünde/ [sen]/ bilirsin (anlarsın).” TA/653

112. GörAç+GörT+[Ö]+DurAç+DurT+YF-[-k+ş]+E

Tabigattın canduudan eñ biyik caratkanı- adam balasıbı, düynönü çark imergen kim- adam balasıbı,/ anday eken,/ [adam balası]/ birine-biri mınçalık zalal keltirbey,/ tınçtıktı/ çaşay albaybı? “Tabiatın canlıların içinden en büyük olarak yarattığı insanoğlu mu, dünyanı döndüren kim insanoğlu mu,/ o hâlde,/ birbirine bu kadar zarar vermeden,/ barış içinde/ yaşayamaz mı?” TA/405

113. GörT+[Ö]+YF-k+[ş]

Mınday karasañ,/ [bul]/ mañday-teskey oturup alıp ele, kana emi ar kimibiz öz colubuzdu coldoylu, öz turmuşubuzdu körölü dey turganday ele açık söz. “Böyle baktığında,/ [bu] karşı-karşıya oturup haydi şimdi her birimiz kendi yolumuza düşelim, kendi hayatımıza bakalım diyecek kadar açık söz.” TA/697

114. GörT+KrşT+Ö+YF-k+ş

Çın sıyrımdı aytsam,/ bir kişiğe ton çeçip berüü menen/ eldin kempti/ toluk bütölüp dele ketpeyt. “Gerçek sırrımı söylesem,/ bir kişiye kürkünü çıkarıp vermekle/ halkın eksigi/ tamamlanıp bitmez.” TA/383

115. GörT+Ö+[YF-][-k+ş]

Özübüzdün diykandarça aytkanda/ altı kulak/ [bar]! “Kendi çiftçilerimizce söylersek/ altı kulak/ [var]!” TS/96

116. GörT+Ö+MukT+YF-[-k+ş]

Men üçün/ süyüü/ barınan/ kımbat. “Benim için/ sevgi/ her şeyden/ kıymetli.” TS/39

117. GörT+Ö+SebT+YF-[-k+ş]

Menimçe,/ apam/ anı münözünün küçtülüüğü, adilettüülüğü cagınan özünö cakin, özünö teñ bolorluk körüp (kördüğü için),/ gelecekte anı eki üydün basın koşturup, oçoktun ırıs-berekesin saktagan özündöy mıktı orun basar katarında kaltırıp keteyin degen oydo bolso kerek. “Bence,/ annem/ onu/ tabiatının güçlülüğü, adaletli olması yönünden kendine yakın, kendine denk olduğunu görüp (gördüğü için)/ gelecekte onu iki evin başını birleştirip ocağın kısmet bereketini koruyan kendisi gibi güçlü vekil olarak bırakıp gideyim denen düşüncede olsa gerek.” C/49

118. GörT+Ö+YF-[-k+ş]

Seyde üçün/ turmuşun eñ oor kündörü/ keldi. “Seyde için/ hayatın en zor günleri/ geldi.” BB/211; *Maga bolso/ ceñemdin uşundayı/ cakçu.* “Bana ise/ yengemin böyle [olma]sı/ hoş gelirdi.” C/58; *Ayıl elinin tüşünüğündö/ bul özü/ salttağı iş.* “Köy halkının anlayışına göre/ bu kendisi/ yapılagelen iş.” C/83; *Daniyar üçün/ bul/ könümüş iş.* “Daniyar için/ bu/ alışılmış iş.” C/236; *Men üçün/ munun özü/ turmuşumdagi eñ çoñ okuya sıyaktandı.* “Benim için/ bunun özü/ hayatımdaki en büyük olayı gibiydi.” C/312

119. GörT+Ö+YF-[-k+ş]+E

Ene kurgurga/ baldarının barı/ birdey ısık emespi. “Ana kuruyasicaya/ çocuklarının hepsi/ aynı sıcaklıkta değil mi.” TA/103

120. GörT+SırT+Ö+YF-[-k+ş]

Adam balasına/ eñ obolu/ tak oşondoy dañk/ kerek. “İnsanoğluna/ öncelikle/ tam böyle şöhret/ gerek.” TA/591

121. GörT+ZT+İİT+Ö+YF-[-k+ş]+E

Erkek men emes,/ ayaldar uşintip bel baylap iştegende,/ alsızdık kılıuga/ akım/ bar bele? “Erkek ben değil [miyim] (erkek olduğuma göre)/ kadınlar böyle bel bağlayıp çalışırken,/ zayıflık etmeye/ hakkım/ var mıydı?” C/173

122. GörT+ZTAç+Ö+ZT+Y[-k+ş]

Anday eken/ ‘Beş-Taş’ kolhozuna iştep körsünçü,/ miktılığı/ oşondo/ bilinet! “O hâlde/ ‘Beş-Taş’ kolhozunda çalışıp görsün,/ kabiliyeti,/ o zaman/ bilinir!” TS/125

123. GörTAç+GörT+ÖAç+[Ö]+YF-[-k]+ş

Alimandin çın cürögünön aytkandarına men da işenip, ıras ele Caynak tirüü bolup cürbösün,/ anday eken/ kaytıp kelse da/ [bul]/ acap emes. “Aliman’ın yürekten söylediklerine ben de inanıp, doğru Caynak sağ olmasın,/ öyleyse/ dönüp gelse de/ [bu]/ fena olmaz.” TA/682

124. H+a.s+ŞT+Ö+YF-[-k]+ş+E

O, tuyagıñ cer baspay kalgır!/ Irısı çok mal uşunday bolot!/ Kat kelse/ öziüm dele/ çaap barbayınbı! “O, ayakların yer basmayasica!/ Uğursuz mal böyle olur!/ Mektup gelse/ kendim de/ koşturup gitmez miyim?” BB/102

125. H+DurT+Ö+YF-[-k+ş]

E-e, asmanda carkıragan kün,/ cer kıldırıp/ sen/ aytkın! “Hey, gökyüzünde parlayan güneş,/ yerküreyi dolaşıp/ sen/ söyle!” TA/1007

126. H+DurT+VasT+Ö+YF-[-k+ş]

Ee, sapar baskan bulut,/ nöşörlönö tögülüp,/ ar bir tamçıñ menen/ sen/ aytkın! “Hey, seferde olan bulut,/ sağanak sağanak boşalıp,/ her damlanla/ sen/ söyle!” TA/1008

127. H+HdfT+Ö+YF-[-k+ş]

Ey, Adamdar, düynönün tört burçunda çaşagan adamdar,/ silerge/ emne/ kerek? “Ey, insanlar, dünyanın dört bucağında yaşayan insanlar,/ sizlere/ ne/ lazım?” TA/412

128. H+KayT+Ö+YF-[-k+ş]

-Seyde ceñe,/ Ismakemden/ kat/ cok. “-Seyde yenge, Ismakem’den mektup yok.” BB/105

129. H+KayT+Ö+YF-[-k+ş]+E

Kuday ay,/ eç bolboso uşul baldardın atasınan/ amandık kabarı/ kelseçi! “Hey Allah,/ hiç olmasa şu çocukların babasından/ esenlik haberi/ gelseydi!” BB/108

130. H+N+[Ö]+ZT+YF-[-k]+ş

Sadagası,/ anın oşondo apama cardamdaşkanın, münözünün caydarısın/ [men]/ tük ömür boyu/ unutupasmın. “Canım benim,/ onun o zaman anneme yardım etmesini, karakterinin samimiliğini/ [ben]/ bütün ömür boyu/ unutmam.” C/20

131. H+N+Ö+YF-[-k]+ş

Baldar,/ işti/ özüñör/ kolgo algıla. “Çocuklar,/ işi/ kendiniz/ elinize alın.” TA/692

132. H+N+Ö+YF-[-k+ş]

Tokon-apa,/ enem meni izdebesin dep/ Aliman/ aytıp ketti. “Tokan ana,/ anam beni aramasın diye/ Aliman/ söylemişti. TA/847

133. H+SebT+[Ö]+N+DurT+YF-[-k+ş]

-Seyde/ rayondon iñküü kelip,/ [al]/ seni/ mekemge tez kelsin dep/ çakırıp catat! “Seyde/ rayondan müfettiş gelip,/ [o]/ seni/ daireye tez gelsin diye/ çağırıyor!” BB/182

134. H+ŞT+Ö+YF-[-k+ş]+E

E-e, carıktık cer,/ ayta berse/ eköübüzdükü/ tügönöbü. “Ee, sevgili yer,/ söylenecek olsa/ ikimizinki/ biter mi.” TA/191

135. HdT+[Ö]+YF-[-k]+ş

Kapalıkka çögüp ketpese eken dep,/ [men]/ kolumdan kelişinçe erkeletip, tamaşa süylöp tigintken-mintken bolom. “Üzüntüye kapılıp gitmesin diye/ [ben]/ elimden geldiği kadar şımartıp, şaka yapıp şöyle böyle yaparım.” TA/873

136. HdfT+HdfT+Ö+YF-[-k+ş]

Üyüñö tiye ketip koştosup çıkkın dep,/ Kasınga/ uruksat/ beriliptir. “Evine uğrayarak vedalaşıp çık diye,/ Kasım’a/ izin/ verilmiş.” TA/237

137. HdfT+KayT+Ö+YF-[-k+ş]

Maga/ Daniyardın bul oboondorunan/ anın cer kızıdır, col-coldo cetimçe cürgönü da, Rossiyanın köp azaptuu kan maydan talaaların basıp ötköndörü da/ elestelüüçü. “Bana/ Daniyar’ın bu melodilerinden/ onun yer gezip, yollarda yetim yürüdüğü de, Rusya’nın çok azaplı kan meydan tarlalarını basıp geçtiğini de/ hayal ettirildi.” C/299

138. HdfT+N+Ö+VasT+YF-[-k]+ş

‘Üç-Döbödöğü’ cügörüğü/ sunu/ men/ özümdün ele eski arıktarım menen/ cetkirem... “Üç-Döbö’deki mısıra/ suyu/ ben/ kendim eski arklarım/ götürürüm.” TS/217

139. HdfT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

-Anday bolso, bugün çaçın aldırıp, kempir-çalga erkelep ketsin, -dep,/ Orozmat/ caydarılanıp koştodu. “Öyle ise, bugün saçını aldırıp, ihtiyarlara nazlansın diye,/ Orozmat/ sakinleşip destekledi.” C/38

140. HdfT+Ö+SebT+YF-[-k+ş]

Murunku dosunan ülgü aluuga, cardam suroogo,/ men uşuga basınat belem degen tekebir oy/ tizgindep,/ col berbedi. “Önceki dostundan örnek almaya, yardım istemeye,/ ben şuna küçük düşer miyim denen kibirli düşünce/ [onu] dizginleyip/ izin vermedi.” TS/143

141. HdfT+Ö+VasT+N+YF-[-k+ş]

Alarga/ Kanımgül/ öz kolu menen/ daamduu tamak/ casap beret. “Onlara/ Kanımgül/ kendi elleriyle/ lezzetli yemekler/ yapıyor.” TS/33

142. HdfT+Ö+YF-[-k]+ş

Ay carığında orok tartabız dep,/ Subankul eköbüz/ kalıp kalbadık belek. “Ay ışığında ekin biçeceğiz diye/ Subankul’la ikimiz/ kalmamış mıydık?” TA/48

143. HdfT+Ö+YF-[-k+ş]

-Maga/ suunun barı/ kerek! “Bana/ suyun tamamı/ gerek!” TS/176; Bizge/ altı emes, on, on beş kulak suu/ kerek... “Bize/ altı değil, on, on beş kulak su/ gerek...” TS/217; Tookko da/ cem/ kerek. “Tavuğa da/ yem/ gerek.” BB/152; Apama bolso/ menin andayım/ cagat. “Anneme ise/ benim böyle olmam/ hoş geliyor.” C/28; Sende da/ ayıp/ çok... “Sende/ suç/ yok.” C/453; Sizge/ şaşılış telegramm/ keliptir. “Size/ acil telegraf/ gelmiş.” TA/284; Saga/ faktı da, caza da/ uşul. “Sana/ hakikat de ceza da/ şu.” TA/792

144. HdfT+Ö+YönT+YF-[-k]+ş

Alimanga erterek ele cete barsam degen oy menen,/ men dağı/ aga/ umtula berdim. “Aliman’a erkenden kavuşsam düşüncesiyle,/ ben de/ ona/ yeltendim.” TA/394

145. HdfT+Ö+YT+YF-[-k]+ş

Meyli emi ıylap alsın dep,/ men/ alaçıktın daldasında/ caşınıp turdum. “Olsun şimdi ağlasın diye/ ben/ küçük evin arkasına/ saklandım.” TA/426

146. HdfT+Ö+ZT+YF-[-k]+ş

Turmuşsun çoñ çındığına/ men/ akır-akırına çeyin/ adilettüü bolgom. “Hayatın büyük gerçeğine/ ben/ sonuna kadar/ adaletli oldum.” C/525

147. HdfT+Ö+ZT+YF-[-k+ş]

Bizge/ suu/ bugün tünü/ zarıl. “Bize/ su/ bugün gece/ gerekli.” TS/217

148. HdfT+ZT+[Ö]+N+YF-[-k]+ş

Brigadir Orozmat aytkanday al küni men çaçımdı aldirtıp keteyin dep,/ atam ustakanadan kaytkañça,/ [men]/ Sadık akemdin katına/ coop cazdım. “Ekip başı Orozmat dediği gibi o gün ben saçımı traş ettirivereyim deyip,/ babam ustahaneden dönünceye kadar/ [ben]/ Sadık abimin mektubuna/ cevap yazdım.” C/76

149. HdfT+ZT+Ö+YF-[-k+ş]

Tam saluuçu caştarga dep,/ oşol cılı/ köktömdö/ cañıdan ele cer/ berilgen. “Ev yapan gençlere diye,/ o senesi erken yazda/ yer/ verilmişti.” TA/155

150. HdfTAç+[HdfT]+Ö+YF-[-k+ş]

Atamdı üy eesi eken dep/ [aga]/ eç kimisi/ kayrılçuu da emes. “Babamı evin reisidir deyip/ [onu]/ hiç kimse/ muhatap da almaz (ona kimse danışmazdı).” C/24

151. HdfTAç+HdfT+Ö+ZT+N+YF-[-k+ş]

Taar kaptagı cügörü ar bir nukum sayın azaygan ayaluu sarı mayday bolup, kündön küngö kemip bara catkandıktan,/ anı ünömdöym dep/ Seyde/ küzdön beri ele/ tegirmenge baruunu/ koygon. “Dağarcıktaki mısır her bir avuçta azalan değerli sarı yağ olup günden güne azaldığında,/ onu tasaruf edeyim diye/ Seyde/ ta güzden beri/ değirmene gitmeyi/ bırakmıştı.” BB/153

152. İIT+Ö+N+YF-[-k]+ş

Başka caktan kelgen çoçun nemedey, paanıy bas, külbös bolup cürgönün/ men/ cön ele kapa tartıp cürsö kerek/ degem. “Başka yerden gelen bir yabancı gibi neşesiz, gülümsemeyişini/ ben/ öylesine üzülüyor olsa gerek/ demiştim.” TA/804

153. İITAç+Ö+KrşT+İIT+YF-ş+[k]

Sen maga tiybe, men saga tiybeyin, sen menin işime kiyligişpe, men saga kiyligişpeyin degen ubadaları bar sıyaktuu/ bul eköo,/ kırtışı süyüşpösö de,/ birine-biri söz tiygizüüdön/ atayın tartınışat. “Sen bana dokunma (değme), ben sana dokunmayayım (değmeyeyeyim), sen benim işime karışma, ben sana karışmayım denen sözleşmeleri varmış gibi/ bu ikisi,/ yıldızları barışmasa da,/ bir birine laf atmaktan özellikle/ çekiniyorlar.” TS/77

154. KayT+Ö+YF-[-k+ş]

Bulçuñdarı temirdey çıñalıp, kirkirep oor dem ala, birin-biri türtüşüp, suu menen alışıp catkan adamdardın arasınan/ ayaldın ontogondoy ünü/ uguldu. “Adaleleri demir gibi sertleşip, hırlayıp ağır nefes alarak, biri birini dürtüşüp, su ile uğraşan adamların arasından/ kadının inleyen sesi/ duyuldu.” TS/239; -Atamdan/ kat/ keldi! “Babamdan/ mektup/ geldi.” BB/90; -İsmayıldan/ kat/ keldi. “İsmail’dan/ mektup/ geldi.” BB/186; Narı caktan/ biröönün dagı çañırğan ünü/ çıktı. “Öte taraftan/ birinin de bağırın sesi/ çıktı.” TS/233

155. KayT+Ö+YönT+YF-[-k+ş]

Asman kaptaldan/ çağılğan/ ıldıy/ soyloğu. “Gökyüzünden/ şimşek/ aşağı/ süründü.” C/449

156. KayT+ZT+Ö+YF-[-k+ş]

Soguştan/ ezelde/ eç kim/ cakşılık körgön emes... “Savaştan/ ezelden beri/ hiç kimse/ iyilik görmemiştir...” TA/593

157. KrşAç+KrşT+Ö+BğT+YF-[-k+ş]

[Al] timele kalç-kalç etip toñup bütüptür./ Antken menen/ özü/ külmüñdöp,/ köñüldüüdöy. “[O] öylesine tir tir edip donmuş kalmış./ Ancak/ kendisi/ gülümseyip/ neşeli gibi.” TA/377

158. KrşT+[Ö]+HdfT+YF-[-k+ş]+E

Puronttun eginin toktotosuñar dep, tıyaktan çoñdor üstöldü muştayılap cemelese,/ [siler]/ degi bu şartka/ tüşünsöñör bolboybu! “Cephenin ekinini durduruyorsunuz deyip oradan idareciler masaya vurarak paylasalar (payladıkları hâlde),/ [siz]/ bu şarta/ anlayışlı olsanız olmaz mı?” C/33

159. KrşT+[Ö]+N+Hdf T+YF-[-k+ş]

-Baştasa da/ [siler]/ bir açuuñardı/ maga/ bergile. “Başlasa da/ [siz]/ bir/ öfkenizi/ bana/ verin. TS/272

160. KrşT+[Ö]+N+YF-[-k]+ş

Başımdı culup algıla,/ [men]/ eçteke/ aytpaym! “Başımı koparın alın,/ [ben]/ hiçbir şey/ söylemem!” BB/206

161. KrşT+[Ö]+N+YF-k+[ş]

Al urgandın oşondoy şaşması bar, degen menen/ [al]/ köçönün atın/ tura taap aytkan eken. “O devamsızın öyle sabırsızlığı var, olmasına rağmen/ [o]/ sokağın adını/ doğru bulup söylemiş.” TA/161

162. KrşT+[Ö]+SebT+N+YF-[-k]+ş

Oşentse da/ [men]/ emne dep tüşündürüp, emne dep aytuğa söz tabalbay,/

alakanday ak baraktı/ tiktep oturğan kezim. “Öyle olsa da/ [ben]/ anlatmaya, söylemeye kelime bulamayıp,/ avuç gibi beyaz kâğıda/ bakıp oturduğum an.” TA/576

163. KrşT+[Ö]+SebT+YF-[-k]+ş

Koşup berse, dale/ [biz]/ cetpeyt dep/ çapkılaybız. “Koşup verse dahi/ [biz]/ yetmiyor deyip/ dövünürüz.” TS/91

164. KrşT+[Ö]+VrmT+HdfT+YF-[-k]+ş

Saal ele reykanın körsötmösünön suu kemip kalsa,/ [sen]/ gidrotehnikterge:/ maga suu cetpeyt, suu bergile, suu kerek dep/ çaap barasıñ. “Biraz ölçü üzerinde su eksilse/ [sen]/ hidrotehniklere:/ bana su yetmiyor, su veriniz, su gerek diye/ koşup gidiyorsun.” TS/99

165. KrşT+[Ö]+YF-[-k+ş]+YAç

Aytsañ aytpasañ da/ [bul]/ uşul:/ stansaga araba aydaysıñ, başka kep cok! “Desen de demesen de/ şu/ istasyona araba süreceksin, başka söz yok!” C/386

166. KrşT+[Ö]+YF-[-k]+ş

Sagınsañ da/ [sagınuçıñ]/ içiñde bolsun. “Özlesen de/ [hasretin]/ içinde olsun.” C/94; *Üyüñdö boosugan şermendeñdi körböy,/ [sen]/ emne karap cürösün?* “Evinde hamile kalan utanmazını görmeyip/ [sen]/ ne bakıyorsun?” TA/795

167. KrşT+[Ö]+YT+YF-[-k+ş]+E

Sen elge cakşılık kılayın dediñ ele,/ [buuday]/ ordunan/ çıkpay kalbadıby. “Sen halka iyilik yapmak istemiştin,/ [buğday]/ yerden/ çıkmadı ki.” TA/495

168. KrşT+DurT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Elden kañçalık kızganganı menen,/ carkıldap külgön Camiyladan közün albay,/ Daniyar/ anın bul coruguna, keyip da, süyünüp da, kabaktın astınan erkelete köz salıp tiştenip/ karap turdu. “Milletten çok kıskanmasına rağmen,/ neşelenerek gülen Cemile’den gözünü alamayıp/ Daniyar/ onun bu davranışına üzülp de sevinip de göz ucuyla çaktırmadan sinirlenip/ bakıyordu.” C/333

169. KrşT+GörT+ZT+ŞT+[Ö]+YF-k+ş

Antse da,/ menin oyuma koyso,/ soguş çıkpaganda,/ men anın başka işteri menen sıymiktansam,/ [men]/ baktıluu bolor elem. “Öyle olsa da,/ benim fikrimce,/ savaş çıkmadığında,/ ben onun başka işleri ile gurur duysaydım,/ [ben]/ mutlu olurdum.” TA/589

170. KrşT+MukT+Ö+YF-[-k]+ş

Öñü kara bolgonu menen, kamırı suyuq cuurulganday, cañı nan ança-mınça çaşığıraak bolgonu menen,/ anın dümbül damına, küin, cer, tütün cıttangan cıtına/ emne/ teñ kelsin. “Rengi kara olmakla birlikte, hamuru sulu yoğurulmuş gibi yeni ekmek biraz nemli olmasına rağmen,/ onun turfanda tadına, gün, yer, tütün kokan kokusuna/ ne/ denk gelirdi.” TA/143

171. KrşT+MukT+Ö+YF-[-k+ş]+Ü

Kaptap kele catkan malday demigip, kerimsal cürüp tursa da,/ bışkıklık maalına/ emne/ cetsin,/ çirkin! “Her yandan kuşatıp gelen hayvan[sürüsü] gibi ağır soluyup, sıcak rüzgâr esse de,/ ekinin olgunlaşma zamanına/ ne yetsin (eş değer ne olabilir)/ heyhat!” TA/998

172. KrşT+N+ZT+YF-[-k+ş]

Kanday bolbosun/ İsmayıldı/ cayga çeyin/ bagıp çığış kerek. “Ne olursa olsun/ İsmail’i/ yaza kadar/ bakıp çık[ar]mak gerek.” BB/247

173. KrşT+Ö+[YF-][-k+ş]

Başka eçteke oygo kelbey:/ ‘Bu kim boldu eken, kanday ubaldan korkpogon taş boor, kanday kara niet celmoguz? Uşundayga kolu kantip bardı eken?’ degen gana meeni lakıldatkan oy/ [bar]. “Başka hiçbir şey akla gelmeyip/ ‘Bu kim acaba, nasıl vebalden korkmayan merhametsiz, nasıl kötü niyetli cadı? Böylesine elleri nasıl vardı?’ diye sadece beyni zonglatan düşünce.” BB/280

174. KrşT+Ö+[YF-][-k+ş]+YAç

Bul işke çoñ önör kerek ekenin oyloboy ele,/ andagı menin kaygım:/ [uşu]/ “Boyoktordu kaydan tabam? “Bu işe büyük hüner gerek olduğunu düşünmeden,/ o

zamanki benim kaygım/ [şu idi]/ boyaları nerden bulurum?” C/379

175. KrşT+Ö+DurT+[N]+YF-[-k+ş]

Açıktan-açık kastaşpasa da,/ ar biri/ içten bugup, aldırta/ [birbirini]/ añduuda.
“Açıktan-açık[a] düşmanlık etmeseler de,/ her biri/ içten kin gütüp, gizlice/ [birbirini]/ takipteler.” TS/80

176. KrşT+Ö+DurT+YF-[-k]+ş

Alar maga nazar salbasa da,/ men/ alardan közümdü tüşürböy, sıykırlangan öñdüü/ kelattım. “Onlar bana dikkat etmeseler de,/ ben/ onlardan gözümü almadan, sihirlenmiş gibi/ geliyordum.” C/363; *Mında kele catkan soldattar, körünböşö da,/ Aliman eköübüz:/ ‘Maysalbek! Maysalbek, barbi?’ -dep vagondordu kıdıra/ cügürdük.* “Burada gelen askerler görünmese da,/ Aliman’la ikimiz:/ ‘Maysalbek! Maysalbek, var mı?’ diye vagonları dolanarak/ koşturduk.” TA/302

177. KrşT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Kasım sır aldırbağanı menen,/ al dele/ keyiştüü/ üşküröt. “Kasım sır vermemesine rağmen/ o da/ üzgünce/ iç çekiyor.” TA/239

178. KrşT+Ö+GörT+YF-[-k]+ş

Daniyar momun bolso da/ biz/ aga/ teñ atalaşa albadık. “Daniyar mütevazı olsa da/ biz/ ona denk olamadık.” C/143

179. KrşT+Ö+HdfT+YF-[-k]+ş

Bir emes miñ añdıp kelsin,/ men/ eç kimge/ bilgizbeym! “Bir değil bin [defa] gizlice gelsin,/ ben/ kimseye/ belli etmem!” BB/146

180. KrşT+Ö+N+YF-[-k+ş]

Uşunu aytkanı menen/ özü/ başın/ öydö kötörgön cok. “Böyle söylemesine rağmen/ kendisi/ başını/ yukarı kaldırmadı.” C/233

181. KrşT+Ö+N+ZT+YF-[-k+ş]+E

Antkeni (anday eken) menen/ adam/ çındıktı/ bir künü/ biliş kerek/ da. “Öyle olsa da/ insanın/ gerçekleri/ bir gün/ bilmesi gerek/ da.” TA/21

182. KrşT+Ö+SebT+YF-[-k+ş]

Al eçteke debese da,/ uşunun özü/ biz künölüü ekenibizdi bassak-tursak da eske salıp,/ köñül ooruttu. “O hiçbir şey demese de,/ bunun kendi (olayın kendisi)/ bizim suçlu olduğumuzu yürüsek de dursak da hatırlatıp/ gönül sızlattı.” C/248

183. KrşT+Ö+YF-[-k+ş]

Arıktardı tüzüktöp çaptırbay,/ başkarma menen murap/ emnege basıp cüröt... “Arkları düzleyip biçmeyip,/ idareciile mirab/ negeziniyorlar.” TS/261; *Keç kirip kele catkanı menen,/ kündün aptabı/ ali kayta elek.* “Akşamüzeri olmakla beraber,/ güneşin sıcaklığı/ hâlâ gitmemiş.” TS/8; *Caş bolso da,/ Caynaktın oşondoy bilgiç cayı/ bar ele.* “Genç olsa da,/ Caynak’ın böyle bilge bir yanı/ vardı.” TA/294; *Bir kişiğe ton çeçip berüü menen/ eldin kemptigi/ toluk bütölüp dele ketpeyt.* “Bir kişiye kürkünü çekarıp vermekle/ halkın eksigi/ tamamlanıp bitmez.” TA/383; *Zaman tınçtangani menen,/ Aliman eköübüdün sannabız/ tıngan çok.* “Zaman sakinleşmesine rağmen,/ Aliman’la ikimizin düşüncesi/ sakinleşmedi.” TA/695; *Sözdü kaday gana cumşaktabağın,/ tüpkü manisi/ uşul da.* “Sözü ne kadar yumşatsan da/ esas manası/ budur.” TA/713; *Oşentse da/ Daniyar/ taarınçu emes.* “Öyle olsa da/ Daniyar/ darılmazdı.” C/191

184. KrşT+Ö+YF-[-k+ş]+E

Başka el karanday başı aman kelse eken dep, zar kakşap kудaydan tilegende,/ menin mañdayıma sıybay oturgan erim/ barbı! “Başka el (başkaları),tek başı sağ gelseydi diye acı acı yalvarıp Allah’tan dilenirken,/ benim önümde sığmayıp oturan erim mi/ var!” BB/146

185. KrşT+Ö+YF-k+[ş]

Uşuntkeni menen/ narı cagında kapalanıp, keyit çekkeni/ sezilip ele turdu. “Öyle olmakla birlikte/ öte yandan azap çektiği/ hissediliyordu.” C/251

186. KrşT+Ö+YinT+HdfT+YF-[-k+ş]

Bardık kütkön cakşılığınan özü acırasa da,/ adam/ kaday bolbosun/ başka biröögö/ cakşılık körsötsöm deyt. “Bütün beklediği iyiliklerden kendisi mahrum kalsa da/ insan/ ne olursa olsun/ başka birine/ iyilik yapsam der.” TA/678

187. KrşT+Ö+ZT+SebT+YF-[-k+ş]

Balanı soorotkonu menen,/ özü/ oşondo/ bir nerseni estep,/ oy cügürttü. “Çocuğu avutmakla beraber,/ kendisi/ o sırada/ bir şeyi hatırlayıp,/ düşündü. TS/45

188. KrşT+SebT+[Ö]+N+YF-[-k]+ş

İçimden uşunu bilip ele tursam da,/ canağı ukmuştuu oygo aldanıp,/ [men]/ kıyaldın agımın/ toktoto albadım. “İçimden onu bildiğim hâlde,/ deminki tuhaf fikre aldanıp,/ [ben]/ hayalin akışını/ durduramadım.” C/374

189. KrşT+SebT+[Ö]+ZT+YF-[-k]+ş

Antse da,/ cıgılıp-tıgılıp brigadir bolup cürgönümö/ [men]/ eç ubakıtta/ ökünböymün. “Öyle olsa da,/ düşe kalka ekip başı oluşuma/ hiçbir zaman/ [ben]/ pişman olmadım.” TA/275

190. KrşT+SebT+Ö+YT+YF-[-k+ş]

Kançalık capa-tırmak kirişpesek da,/ soguşun kesepetinen/ egin-tegindin ayagı, kartöşkö/ kardın astında/ kaldı.”Ne kadar hep birlikte çabalasak da/ savaşın yüzünden/ ekinlerin sonu, patates/ karın altında/ kaldı.” TA/249

191. KrşT+SebT+Ö+ZT+N+YF-[-k+ş]

Bolboso/ emne için/ ‘Üç-Döbödögü’ cügörü/ uşul küngö çeyin/ bir tamçı suu/ içe elek? “Öyle değilse/ niçin/ Üç-Döbö’deki mısır/ şu güne kadar/ bir damla su/ içmemiştir?” TS/109

192. KrşT+YT+Ö+[YF-][-k+ş]

Aba üp bolup turganına karabastan,/ üstündö/ caan-çaçından öñü öçüp bozorgon plaş/ [bar]. “Hava[nın] boğucu olmasına rağmen/ üzerinde/ yağmurdan rengi sönüp bozaran mont/ [var].” TS/21

193. KrşT+YT+Ö+YF-[-k+ş]

Antse da/ anın oşol unçukpas basmırt münözündö/ kandaydır tereñ maanisi/ barday. “Öyle olsa da/ onun o sessiz ezik tabiatında bilinmeyen derin manası var gibi. C/145

194. KrşT+ZT+[Ö]+DurT+N+YF-[-k+ş]

Caradar bütün al süyröy siltıp aga ança küç keltirböögö arakettengeni menen,/ ulam cañıdan kadam şiltegende/ [al]/ ooruganına çıday albay tiştene kalıp,/ başın/ çulguyt. “Sakat ayağını sürükleyip hafif aksayıp ona fazla ağırlık vermemeye özen göstermesine rağmen,/ tekrar yeniden adım attıkça/ [o]/ ağrısına dayanamayıp dişlerini sıkıp,/ başını/ sallıyordu. C/209

195. KrşT+ZT+Ö+YF-[-k+ş]

Süylöşsö da/ oşol ubakıtta/ başka bir öziünö gana belgiliüü oylordu oylogonsup, kişini tike karap tursa da, köñülü başka cakta ekeni/ sezilip turçu. “Konuşsa da/ o anda/ başka sadece kendine belli olan bir düşünceleri/ aklına getiriyormuş gibi kişiye dik bakıp dursa da, gönlü başka tarafta olduğu/ hissediliyordu.” C/113

196. KrşT+ZT+SebT+Ö+YF-[-k+ş]

Oşentsem da,/ tünküsün ayılga kaytıp bara catıp Daniyar obon salganda,/ alar üçün menin içim uşunçalık cılıp,/ cürökkö tolgon kubanıç/ uşunça/ taşkındayt. “Öyle düşünsem de/ geceleyin köye dönerken Daniyar şarkı söylediğinde,/ onlar için benim içim o kadar ısınıp/ yüreğe dolan sevinç/ coşup taşar.” C/343

197. KrşT+ZT+YT+Ö+YF-[-k+ş]

Kıcıra kelip tursa da,/ azırınça/ oyunda/ eçteke/ çok. “Hiddetlenip dursa da,/ şimdilik/ aklında/ hiçbir şey/ yok.” TS/83

198. KrşTAç+KrşT+[Ö]+YF-[-k+ş]

Seydenin tırsıyıp çıñalgan emçekterine süt tolgonu menen,/ köpkö çeyin balanın oozuna salsa da/ [emcek]/ iybey [koydu]. “Seyde’nin sertleşip gerilen memelerine süt dolmasına rağmen,/ uzun süre çocuğun ağzına salsa da/ [göğsü]/ iğmedi.” BB/296

199. KrşTAç+KrşT+Ö+HdfT+YF-[-k+ş]

Al ansız da sözgö sarañ,/ oşondoy bolso da/ bügünküsü/ bizge/ katuu tiyip cattı. “O onsuz da söze cimri,/ öyle olsa da/ bugünkü [yaptıklar]ı/ bize/ çok dokundu.” C/236

200. KrşTAç+KrşT+SebT+[Ö]+ZT+YF-[-k]+ş

Men özüm dele kaday abalda elem,/ antse da,/ cıgılıp-tıgılıp brigadir bolup cürgönümö/ [men]/ eç ubakıtta/ ökünböymün. “Ben kendim de nasıl bir hâldeydim,/ öyle olsa da,/ düşe kalka ekip başı oluşuma/ hiçbir zaman/ [ben]/ pişman olmadım.” TA/275

201. KrşTAç+KrşT+YT+Ö+YF-[-k+ş]

Sürdöy turganday da Daniyardın eç dele ceri [sebebi] cok,/ antse da/ anın oşol unçukpas basmırt münözündö/ kadaydır tereñ maanisi/ barday. “Mahcup olacak kadar da Daniyar’ın hiç de sebebi yok,/ öyle olsa da/ onun o sessiz ezik tabiatında/ bilinmeyen derin manası/ var gibi.” C/145

202. KrşTAç+ŞT+KrşT+Ö+Y[-k+ş]

Narı aytkıla, beri aytkıla,/ suu normasın köböytüp, ar biribizge dagı üç-tört kulaktan koşup bermeyinçe,/ baarı bir/ eçteke/ çıkpıyıt... “Şunu deyin, bunu deyin,/ su ölçüsünü artırıp, her birimize daha üç dört belden koşup vermedikçe,/ yine de/ hiçbir/ şey çıkmaz...” TS/73

203. MukT+Ö+[YF-][-k+ş]+E

-Beker cürgöndön körö/ tamaşa/ [bolsun]/ da! “Boş gezmekten ise/ şaka/ [olsun]/ da!” C/197

204. MukT+Ö+ÖlçT+YF-[-k+ş]

Eldin kara kuurayı tort-beş colu sugarılsa,/ Beş-Taşta[gı cügörü]/ eki colu gana/ sugarılğan. “Milletin kara kurayı dört beş defa suvarılsa/ Beş-Taşta’[ki mısır]/ sadece iki defa/ sulanmıştır.” TS/61

205. MukT+Ö+YF-[-k+ş]+E

Mından körö/ ketmen çaptırıp salganı/ cakşı emespi! “Bundansa/ çapa çapalamak/ iyi değil midir?” BB/101

206. MukT+ÖAç+[Ö]+YF-k+[ş]

Uşul cetimderdin keşigine kol salgandan körö,/ özübüzdün kunacındı soyup alsan/

[bul]/ [cakşı] bolboyt bele! “Şu yetimlerin yiyeceğine el uzatacağına/ kendimizin düveyi kesiverseydin/ [bu]/ [iyi] olmaz mıydı?” BB/316

207. N+[Ö]+BirT+YF-[-k+ş]

El tartkan azaptı/ [sen da]/ el menen koşo/ tart... “Milletin çektiği azabı [sen de]/ milletle birlikte/ çek...” C/94

208. N+[Ö]+YF-[-k+ş]

Bizge da/ [kat]/ cok. “Bize de/ [kat]/ yok.” BB/105

209. N+[Ö]+YF-k+ş

Keleçekte bul maksattı orundatış üçün kança kıyınçılık tartıp, kançalık emgektene turganımdı/ [men]/ bilgen emes ekenmin. “Gelecekte bu maksadı yapmak için ne kadar zorluk çekeceğimi, ne kadar emek sarf edeceğimi/ [ben]/ bilememişim.” C/377

210. N+[Ö]+ZT+YF-[-k]+ş

Kalğanın/ [biz]/ kelerki cazda/ bütürörbüz. “Kalanını/ [biz]/ gelecek ilkbaharda/ bitiririz. TA/159

211. N+DurT+Ö+YF-[-k]+ş

Oşol tañ ertelerin/ saga teñ ortok bolup/ biz/ toşçubuz. “O şafak vakitlerini/ sana denk ortak olup/ biz/ karşılardık.” TA/40

212. N+DurT+Ö+YF-[-k+ş]

Oşol tañ ertelerin/ saga teñ ortok bolup/ torgoy/ toşçu. “O şafak vakitlerini/ sana denk ortak olup/ tarla kuşu/ karşılardı.” TA/40

213. N+DurTAç+Ö+DurT+YönT+YF-k+ş

Uşul cer kelbetin, cer körkün/ Daniyarça seze bilip, süyö bilip,/ men dagı/ uşintip/ elge/ ayıp bersem eken. “Şu yeryüzünü, yer güzelliğini/ Daniyar gibi hissedebilsem, sevebilsem,/ ben de/ öyle/ millete/ anlatsam.” C/302

214. N+E+Ö+YF-[-k+ş]

Anı/ emne/ karışkır/ ceyt bele! “Onu/ ne/ kurt mu/ yer!” C/46

215. N+HdfT+Ö+YF-[-k+ş]

Oşol tündü/ bizge/ caratılış/ ataylap arnadı beken? “O geceyi/ bize/ tabiat/ hususi olarak mı tahsis etti acaba?” TA/58

216. N+KrşT+Ö+YF-[-k]+ş

Dagı da anday-mınday işterge,/ caştığıma karabay,/ men/ kiyligişip ketçümün. “Daha da şöyle böyle işlere,/ gençliğime bakmadan,/ ben/ karışırverirdim.” C/26

217. N+Ö+DurT+HdfT+YF-[-k]+ş

Munu/ biz/ plandan sırtkarı öz küçübüz, öz araketibiz menen/ eldin emgek akısına dep atayın arnap/ aydaybız. “Bunu/ biz/ plân dışı olarak kendi gücümüz, kendi çabamızla/ halkın emek hakkı için diye/ sürdüreceğiz.” TA/485

218. N+Ö+DurT+HdfT+YF-[-k+ş]

Uşul gimn öñdüü aalamday obondu caratkan, cer otonuna, carık düynögö bolgon zor süyüünü/ Daniyar/ büt boydon tökpöy-çaçpay Camıylaga berip,/ Camıylaga/ arnap cattı. “Şu Ulusal marş gibi âlemin ezgisini yaratan, yer otonuna, bu dünyaya olan büyük sevgiyi/ Daniyar/ bütün hâlde dağıtmadan Cemile’ye verip,/ Cemile’ye/ sundu.” C/370

219. N+Ö+DurT+VasT+YF-[-k+ş]

Berki kiçinelerin enesi/ eptep/ cooluk-poolukka/ orop koyso kerek. “Öteki küçüklerini annesi/ öylesene/ pılı pırtıyla/ sarmış olsa gerek.” TA/379

220. N+Ö+DurT+YF-[-k]+ş

Anan emne bolgonumdu/ özüüm da/ cakşı/ bilbeym. “Sonra ne olduğumu/ kendim de/ iyi/ bilmiyorum.” TA/944

221. N+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Kañtarılğan attın basmayılın,/ al,/ öçü bar nemedey/ bulkup tarttı. “Bağlanan atın kolanını,/ o,/ kini var kişi gibi/ sert çekmişti.” TS/51; *Özü dem berip, özü caratkan ırçını/ oygongon alban talaa/ kulak salıp,/ tıñşap cattı.* “Kendi güç verip, kendi yarattığı şarkıcıyı/ uyanan güçlü tarla/ kulak verip,/ dinledi.” C/289

222. N+Ö+DurT+YönT+YF-[-k+ş]

Egin meniki emes, askerdin egini, özüñdün eriñ da oşol cakta! [dep]/ brigadir/ turgan cerinen şart kayrılıp, baldaktı arıştata sekirip,/ çetke/ basıp ketti. “Ekin benim değil, askerin ekini, kendi kocan da orada!” [deyip]/ ekip başı/ durduğu yerden aniden dönüp, değneği büyük büyük sektirerek/ kenara/ yürüdü. C/388

223. N+Ö+DurT+YT+YF-[-k+ş]

Sabağı mort çiykil calbıraktardı/ kapcıgay boylop ürögön şamal/ karañgıda kelgen uuruday cula kaçıp, üzö kaçıp, önöp-butap,/ cerge/ çaçıp sebeleyt. “Sapı zayıf kırmızımtrak yaprakları,/ [dere] yatağ[ını] boylayıp dolaşan rüzgâr/ karanlıkta gelen hırsız gibi yolup kçıp, koparıp kaçıp, ayıklayıp budayıp/ yere/ saçıp serpiştiriyor.” BB/4

224. N+Ö+ekYF-[-k+ş]+ÖAç

Buga/ ar kanday sebepter/ [toskool] boldu,/ menden gana emes, Alimandın özüñön da ketip kaldı. “Buna/ her türlü sebepler/ [engel] oldu,/ sadece benden değil, Aliman’ın kendisinden de oldu.” TA/442

225. N+Ö+KayT+YF-[-k+ş]

“Kat aldıñarbí?” dep/ Mırzakul/ alardan/ surabayt. “Mektup aldınız mı?” diye/ Mırzakul/ onlardan/ sormuyor. BB/124

226. N+Ö+SebT+YF-[-k+ş]

Anın bul sözünö/ Seyde/ apkaarıy tüşüp,/ coop bere albadı. “Onun bu sözüne/ Seyde/ apışıp (apıştığı için)/ cevap veremedi.” BB/78

227. N+Ö+YF-[-k]+ş

Iris-taalay degen üydö, oçoktun gana boyunda emes-al sırtta el menen, iş menen da baylanıştuu ekenin/ sen dağı/ tüşüngön çıgarsıñ... “Talih kısmet dediğin evde, sadece ocağın etrafında değil, o[nun] dışarıda milletle, işle de bağlı olduğunu/ sen de/ anlamışsındır...” TS/290; Üydögü cumuştardı/ Caynak eköobüz/ bütürdük. “Evdeki işleri/ Caynak ikimiz/ bitirdik.” TA/203; Anı/ özüñ dele/ bilesiñ. “Bunu/ kendin de/ bilirsın.” TA/882

228. N+Ö+YF-[-k]+ş+E

-Bizdin suunu/ sen/ çıktıñbı? “Bizim suyu/ sen/ yıktın mı?” TS/175; *Uşundaydı/ Seyde eköññör ele/ iştep koyboysuñarbí?* “Şunları/ Seyde ikiniz/ yapıverseydiniz?” BB/140; *Soguştun zalalın/ men/ tartpayt deysiñbi.* “Savaşın zararını/ ben/ çekmiyor muyum sanıyorsun.” TA/415

229. N+Ö+YF-[-k+ş]

Andan narkısın/ başkarma/ bilet. “Ondan ötesini/ idare/ bilir.” TS/66; *Kanımgüldün butuna/ taş/ tiydi.* “Kanımgül’ün ayağına/ taş/ değdi.” TS/240; *Selsovettin mekemesine kaday cetkenin/ Seyde/ bilgen çok.* “Köy sovyetinin dairesine nasıl geldiğini/ Seyde/ bilemedi.” BB/190; *Menin mına uşul ak niyettüülügümdü/ eç kim/ bilgen emes.* “Benim işte bu temiz kalpliliğimi/ hiç kimse/ bilmiş değil. C/526

230. N+Ö+YF-[-k+ş]+E

Işti/ oşolor/ uyuşturat emespi. “İşi/ onlar/ organize ediyor değil mi.” TS/67

231. N+Ö+YF-k+[ş]

Attardı/ kim/ aldı eken? “Atları kim çaldı acaba?” TA/459; *Iylaganımdı/ Aliman/ ugup koyboso eken.* “Ağladığımı/ Aliman/ duymasın.” TA/744

232. N+Ö+YF-k+ş

Bektaştı/ özüm da/ cakşı körçü elem. “Bektaş’ı/ kendim de/ severdim.” TA/851

233. N+Ö+YinT+YF-k+[ş]

Cana baştağan obondu/ Daniyar/ dağı/ ulantsa eken. “Demin başladığı ezgiyi/ Daniyar/ daha/ devam etse.” C/261

234. N+Ö+YönT+YF-ş+[k]+E

Soldattı/ tuugandarı/ bir cakka/ erçitip ketiştı okşoyt. “Askerî/ akrabaları/ bir yere/ götürdüler galiba.” C/432

235. N+Ö+YT+YF-[-k+ş]

Koluna karmap kelgen bir nersesin/ Ismayıl/ sırtkı üydögü kuraydın astına/ kattı. “Elinde tutup getirdiği bir şeyini/ İsmail/ dışarıdaki evdeki çalı çırpının altına/ gizledi.” BB/52; *Bölök-salagı çıkkın tardı/ al/ tarazaçının aldına/ ırgıttı.* “Bölük pörçük olmuş

torbayı/ o/ karcının önüne/ attı.” C/239

236. N+Ö+ZT+DurT+YF-[-k+ş]

Cana alıp ketken alışta kalgan çım menen taşıtı/ suu/ mına azırdagı/ kökölötö/ agızdı. “Demin alıp götürdüğü arkta kalan ot ile taşı/ su/ işte şimdi/ daha da hızlı/ akıttı.” TS/281

237. N+Ö+ZT+YF-[-k]+ş

Brigadirlikti/ men/ baldar frontton kaytıp keler zamat/ ötkörüp bergem. “Ekipbaşı görevimi/ ben/ çocuklar cepheden gelir gelmez/ devretmişim.” TA/692

238. N+Ö+ZT+YF-[-k+ş]

Ayıl da kimge kat kelgenin, kimge çok ekenin,/ al/ kat aluuçulardan murda/ bile turgan. “Köyde kime mektup geldiğini, kime gelmediğini,/ o/ mektup alıcılarından önce/ bilirdi.” BB/125

239. N+Ö+ZT+YF-[-k+ş]+E

Canbolottu/ Bektaş/ başınan ele/ öz balasında köröt emespi. “Canbolot’u/ Bektaş/ başından beri/ kendi çocuğu gibi görüyor.” TA/977

240. N+Ö+ZT+YF-k+[ş]

Bir ele tündö calbıragınan acırap, cetimsirep cılañaç kalgan körksüz terekterdi/ kişiler/ erteñ/ baykar beken? “Tek bir gecede yapraklarından ayrılıp yetimleşip çıplak kalan yakışsız kavakları/ kişiler/ yarın/ görürler mi?” BB/5

241. N+Ö+ZT+ZTAç+YF-[-k]+ş

Bul kepti,/ men/ mına azır,/ zaman tınçtanıp, aradan kaç mezgil ötüp,/ aytıp oturam. “Bu sözü,/ ben/ şimdi,/ zaman sakinleşince aradan kaç zaman geçince/ söylüyorum.” TA/444

242. N+SebT+Ö+YF-[-k]+ş

Mından arı emne bolgonun/ esim çıgıp,/ özüm da/ cakşı bilbey kaldım. “Bundan sonrası ne olduğunu/ korkup/ kendim de/ iyi bilemedim.” C/205

243. N+SebT+Ö+YF-[-k+ş]

Kokus kargaşa bolup, ortodo kandaydır sebepter menen ırk buzulaarın/ emne üçündür/ al/ esine de alçu emes. “Ansızın kargaşa olup ortada herhangi bir sebeplerle beraberliğin bozulacağını/ nedense/ o/ aklına da getirmezdi.” TS/40

244. N+ÜstT+ZT+Ö+KayT+YF-[-k+ş]

Anın abroyu[nun] kötörülgönün/ elden gana emes,/ kiyinki ubakta,/ Karatay/ öz ayalınan da/ baykap kaldı. “Onun itibarının yükseldiğini/ sadece halktan değil/ son zamanlarda,/ Karatay/ kendi hanımından da/ gördü.” TS/145

245. N+YönT+Ö+YF-[-k+ş]

Uşunday kaptardı kötörsün dep/ saga/ kim/ ayttı? “Böyle çuvalları kaldır diye/ sana/ kim/ söyledi?” C/230

246. N+YT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]+E

Alimandı/ çöpkanada iştep cürgön cerinen/ özü/ çurkap barıp/ çakırıp kelbedibi! “Aliman’ı/ samanlıkta çalıştığı yerinden/ kendisi/ koşarak gidip/ çağırdı.” TA/296

247. NAç+[N]+Ö+YF-[-k+ş]

Emnege çakırıp catat dep/ [munu]/ Seyde/ suragan cok. “Niçin çağırıyor diye/ Seyde/ sormadı.” BB/183;

248. NAç+[Ö]+[N]+YF-[-k+ş]

Eger biröö tiygen bolso-/ [sen]/ [bunu]/ ayt. “Eğer biri dokunduysa [sen]/ [bunu]/ söyle.” C/387

249. NAç+[Ö]+HdfT+N+Y[-k+ş]

Sürötçü bolgum kelet, sürötçünün okuusuna baram,/ [sen]/ atama da/ uşunu/ aytıp koy. “Ressam olmak istiyorum, ressam okuluna gideceğim,/ [sen]/ babama da/ bunu/ söyle.” C/533

250. NAç+[Ö]+N+YF-[-k+ş]

-Allaga şükür, tektüü-kuttuu cerdesiñ balam! Bul da bolso senin bağıñ,/ [sen]/ bunu/ bil. “Allaha şükür, soylu kutlu yerdesin yavrum! Bu da olsa senin bahtın,/ [sen]/

bunu/ bil.” C/50-51

251. NAç+N+[Ö]+YF[-k]+ş

Anan anın kaçkan-koygonun,/ eçtekesin/ [men]/ bilbeym. “Sonra onun kaçtığını kaldığını, hiçbir şeyini/ [ben]/ bilmem.” BB/205

252. NAç+N+Ö+DurT+YF[-k+ş]

O, aylanayın keñ talaam, biyik toolorum, elime uşul küç kayrattı bergen kasiyetiñden silerdin!/ Mina uşunun bardığın/ Daniyar/ obongo salıp, köz aldıma süröt tartkanday, ukmuştuu çoñ düynönün körkün açıp/ körsötöt. “O, kurban olduğum geniş tarlam, yüksek dağlarım, halkıma bu güç kuvveti veren hasiyetinden sizlerin./ İşte bunun hepsini/ Daniyar/ melodileştirip, gözümün önünde resim çiziyor gibi olağanüstü büyük dünyanın güzeliğini açıp/ gösteriyor.” C/296

253. NAç+N+Ö+YF-ş+[k]

Bizdin suu başçı-gidrotehnikteribiz bul cagın da köñülgö alıp cürüşkön çıgar,/ anı/ özdörü/ aytışsın. “Bizim subaşçı [olan] hidroteknikerlerimiz bu yönünü de dikkate alıyorlardır, galiba/ onu/ kendileri/ söylesinler.” TS/88

254. NAç+N+ZT+YT+Ö+YF[-k]+ş

Bilesiñ go, eki çoñ kap uruktuk egin çoğuldu,/ anı/ biz kalbırğa salıp, tazalap,/ aydoonun başına/ özüüm/ cetkirip taştagam. “Biliyorsun ya, iki büyük çuval tohumluk ekin toplanmıştı,/ onu/ biz kalburdan geçirip temizleyip,/ sürülmüş tarla başına/ kendim/ götürüp bırakmıştım.” TA/498

255. NAç+Ö+N+YF[-k]+ş+E

Arık-arıkka bölüp berilgen suu kayda barat, anı kim başkarıp, kancası cogolot,/ sen/ oşonu/ tekşeresiñbi? “Ark arığa bölüp verilen su nereye gidiyor, onu/ kim kontrol eder, ne kadarı israf oluyor,/ sen/ onu/ kontrol ediyor musun?” TS/99

256. NAç+ZT+Ö+H+N+YF[-k]+ş

-MTS cer aydap berdi, kolhozçular cügörü septi, anın çöbün otop topuragın cumşarttı,/ anan iş sugatka kelgende,/ sen,/ Karatay,/ meenettin baarın/ cokko çıgardıñ. “MTS yeri sürdü, kolhozcular mısır/ ekti, onun zararlı otlarını ayıklayıp, toprağını

yumuşattı/ sonra iş sulamaya gelince/ sen,/ Karatay/ emeklerin hepsini/ boşa çıkardın.”
TS/107

257. ÖlçT+Ö+YF-[-k]+ş

Kuday koşkon carımdı ölümgö türtüp,/ men/ özümö özüm duşman bekem! “Allah birleştirttiği yarımı ölüme itip/ ben/ kendime kendim düşman mıyım?” BB/206

258. ÖlçTAç+Ö+ÖlçT+YF-[-k]+ş

Betine tartılğan cer kanday cönököy bolso,/ süröttün özü da/ oşondoy/ cönököy.
“Yüzüne çizilen yer ne kadar sade ise/ resmin kendisi de/ öyle sade.” C/7

259. SebT+[Ö]+DurT+N+YF-[-k]+ş

Oşol küünü bizge koştun kezegi tiyip,/ [biz]/ ögüz soko menen ogoroddu aydap,/ cügörü/ sepkeni catkanbiz. “O günü bize çift sürme sırası geldiği için,/ [biz]/ sabanla bahçeyi sürüp/ mısır/ dikecektik.” TA/600

260. SebT+[Ö]+DurT+YF-[-k]+ş

Ayılçu sözdün baarı içte bolup,/ [biz]/ unçukpay/ kele cattık. “Söylenecek sözlerin hepsini içte tuttuğumuz için,/ [biz]/ sessizce/ geliyorduk.” TA/267

261. SebT+[Ö]+DurT+YF-k+ş

Alimandın çın cürögünön aytkandarına men da işenip, ıras ele Caynak tirüü bolup cürböşün, anday eken kaytıp kelse da acap emes dep,/ [men]/ caş balaça/ ümüttöngönsüp kaldım. “Aliman’ın yürekten söylediklerine ben de inanıp, gerçekten de Caynak sağ olmasın, o hâlde dönüp gelse de fena olmaz deyip,/ küçük bir çocuk gibi/ umutlanmış oldum.” TA/682

262. SebT+[Ö]+DurT+YF-ş+[k]

Aş-suun berip koygondon kiyin/ [alar]/ aman-esen/ kaytıp kelişti. “Aşını suyunu verildikten sonra/ [onlar]/ sağ salım/ döndüler.” TA/655

263. SebT+[Ö]+DurT+YT+YF-[-k]+ş

Bir ubakıtta butum birnersege çalınıp ketti ele,/ [men]/ küü menen barıp bet aldımndan/ cerge/ cıgıldım. “Bir vakit ayağım bir şeye takılıp gittiydi ki/ [ben]/ o hızla

gidip yüz üstü/ yere/ yığıldım.” C/496

264. SebT+[Ö]+DurT+ZT+YF-[-k+ş]

Bolgondo, keçee al caraatın ayabay kokustatıp alsa kerek,/ [al]/ demeydegiden katuuuraak aksap,/ özgöçö kap kötörgöndö/ kıynalıp cürdü. “Herhâlde dün o yarasını çok incitmiş olsa gerek,/ [o]/ her zamankinden fazla aksayıp,/ özellikle çuval kaldırırken/ zorlanıyordu.” C/247

265. SebT+[Ö]+KrşT+N+YF-[-k+ş]

Kattı karmagan koldoru kaltırıp,/ [al]/ eçtekesin okuy albay:/ “Aman! Aman-esen!” -dey berdi. “Mektubu tutan elleri titrediği için,/ [o]/ hiçbir şey okuyamadan:/ ‘Sağ! Sağ salım!’/ deyip durdu.” TA/360;

266. SebT+[Ö]+N+DurT+YF-[-k+ş]

Askerden kiyip kelgen köynögü calgız bolgonduktan,/ [al]/ anı/ çala kurgatıp ele/ kiyip alçu. “Askerden giyip gelen gömleği tek olduğu için,/ [o]/ onu/ yarım yamalak kurutup/ giyerdi.” C/142; *Alar calañ ele öz tagdırı emes, mında kalıp catkan curttun esendigin tilegenderine,/ [sen]/ öpkö-cürögüñdü/ suurup,/ kurmanga çapkiñ kelet.* “Onlar sadece kendi kaderi değil, burada kalan yurdun esenliğini diledikleri[için],/ [sen] ciğerini yüreğini/ söküp,/ kurban etmek istersin.” BB/82

267. SebT+[Ö]+N+ÖlçT+YF-[-k]+ş

Bul sözdü ukkanda apam soguşta cok bolgon agalarımdı estep, azır burkurap ıylaytko degen oy menen,/ [men]/ özümdü/ oşogo çıdaganday/ kayrattandırdım. “Bu sözü duyunca annem savaşta yok olan ağabeylerimi hatırlayıp ağlayacak düşüncesiyle,/ [ben]/ kendimi/ ona dayanacak kadar/ cesaretlendirdim.” C/534

268. SebT+[Ö]+N+YF-[-k]+ş

Taar kaptagı cügörü ar bir nukum sayın azaygan ayaluu sarı mayday bolup, kündön küngö kemip bara catkandıktan,/ [men]/ anı/ ünömdöym. “Dağarcıktaki mısır her bir avuçta azalan değerli sarı yağ olup, günden güne azaldığında,/ onu/ tasaruf edeyim.” BB/153; *Aylıbizga batpay/ [biz]/ cañı kıştak/ kurup catabız.* “Köye sığmayıp/ [biz]/ yeni köy/ kuruyoruz. TA/161; *Bir az ötsö, ölüp keterine közüüm cetip:/ [men]/*

Bektaş, koltugunan öydö kötörüp, için sık, -/ dedim. “Biraz geçse ölüp gideceğine inandığım için/ [men]/ Bektaş, koltuğundan yukarı kaldırıp, karnına bastır,/ dedim.” TA/931; Aldımda kara cooluk salınıp, kızıl töşölgön gül menen kelinim kaçıp bara catsa, emne kılarımdı bilbey:/ [men]/ “Aliman! Aliman! Bul emneñ, kokuy! Tokto! Toktogun!”/ dey ele beriptirmin. “Önümde kara örtü örtünüp, kırmızı gül serilmiş yolda gelinim kaçarken, ne yapacağımı bilemeden:/ [men]/ ‘Aliman! Aliman! Bu da nesi, yahu! Dur! Dur!’/ diyormuşum.” TA/430

269. SebT+[Ö]+VrmT+YF-[-k]+ş

Alardın eki üyün teñ bilgen baybiçesi/ [sen]/ oşogo/ bar. “Onların iki evini de bilen hanımıdır,/ [sen]/ ona/ git.” C/25

270. SebT+[Ö]+YF-[-k]+ş

Siler menen cüz körüşüp koštoşo albay kalğanıma/ [siler]/ keyibegile. “Sizlerle yüz yüze görüşüp vedalaşamadığıma/ [söz]/ üzölmeyin.” TA/253

271. SebT+[Ö]+YF-[-k]+ş

Kuday üşüntüp koydu,/ [Sen]/ caman körbö. “Allah öyle yazmış,/ [sen]/ kötü görme.” TA/927

272. SebT+[Ö]+YönT+YF-[-k]+ş

Bul emnesi, bular soo emes ko dep,/ [men]/ alaçıkka/ çaap bardım. “Bu da nesi, bunlar sağ değil galiba diye,/ [ben]/ çadıra/ koşturup vardım.” TA/513; Tün ortosuna cakın cer küöldöp solkuldaganınan/ [biz]/ eşikke/ çurkap çıktık. “Gece yarısına yakın yer uğuldayarak titreştiğinden/ [biz]/ dışarıya/ koşup çıktık.” TA/312

273. SebT+[Ö]+ZT+N+YF-[-k]+ş

Kandaydır bir taza, ısıq sezim cürögümdö cıynalıp kelip,/ [men]/ darbazadan kirip kele catkanımda,/ bassam-tursam da dayım köñüldün mizinde turgan nerseni kantip esimden çıkarıp cibergenimdi/ bilbeym. “Her nasılsa temiz, sıcak bir his yüreğimde toplandığı için,/ [ben]/ dış kapıdan girerken,/ yürüsem de dursam da daima gönlümün ucunda olanı/ nasıl aklımdan çıkardığımı bilmiyorum.” TA/825

274. SebT+[Ö]+ZT+SırT+YF-[-k+ş]

Süyüngönü uşunça boldubu, ce uyalıp kettibi,/ [al]/ adegende kıp-kızıl bolup albirıp,/ anan/ kup-kuu bolup turup kaldı. “Sevinmesi bu kadar mıydı veya utandı mı,/ [o]/ önce kıpkızıl olup yanıp/ sonra/ beti benzi atıp durakaldı.” C/425

275. SebT+DurT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Aytkan sözdörü, kılğan araketi öz köñülünö tuura kelse kerek,/ Aliman bayagı soguştan muruñku kalıbına kayrılıp kelgendey,/ carkıldap külgönü, süylögönü/ cıldızın açıp,/ caraşıp turdu. “Söylediği sözleri, yaptığı hareketi kendi gönlüne doğru (hoş) gelse gerek,/ Aliman o savaştan önceki şekline dönmüş gibi/ neşeli gülmesi, konuşması/ yıldızın parlatıp/ yakıştıyordu.” TA/688

276. SebT+DurT+Ö+YF-[-k+ş]

Öröön üstünön melün şamal cürüp, aba tunuktalıp,/ kürtkülördün astın oyup, şıldır-şuldur etip/ suu/ agat. “Köy üzerinden serin rüzgâr olup, hava temizlenir, kar yağınının altını oyup, şırl şırl edip/ su/ akıyor.” BB/241; Tal-daraktın başı cılañaç kalıp,/ suuktan cüdögöndöy,/ butaktarı/ kararıp ketiptir. “Dalın budağın başı çıplak kalıp,/ soğuktan bıkmış gibi/ budakları/ kararıp gitmiş.” TA/909

277. SebT+DurT+Ö+YF-[-k+ş]

Cana Daniyar menen Camıyla süröttön tirüü sıyaktuu körgön uçur meeme uşunçalık kadalgan eken,/ köz aldıma bayagı avgust tünündögü güldögön talaa kelip,/ Daniyadın ot menen calın alıp şaňşıgan obonu/ kulagıma ugulgansıp cattı. “Demin Daniyar ile Cemile resminden canlı gibi gördüğüm an beynime o kadar işlenmiş ki,/ göz önüme önceki ağustos gecesindeki gül açmış tarla gelip/ Daniyar’ın ateşle alev alıp yükselen ezgisi/ kulağıma geldi sanki.” C/529

278. SebT+DurT+Ö+YF-[-k+ş]+ÖAç

-Bir ubakıtta kadimki Daniyadın obondoru menen kelçü tüşünüksüz tolkundanu cürögümdü bolk ettirip kozgop ketti da,/ közüm açıla tüşköndöy,/ eç kaçan kütpögön ukmuştuu oy/ başıma tüştü:/ “Men bulardın sürötün tartam!” -dedim da, alda kaday tabılga tapkansıp, süyünüp kettim. “Bir vakitte deminki Daniyar’ın melodileriyle gelen anlamsız heyecanlanma yüreğimi hop ettirip oynattı da,/ gözüm açılmış gibi/ hiç

beklemediğim tuhaf fikir/ geldi aklıma/ ‘Ben bunların resmini çizeceğim!’ dedim de, bir şey icat etmiş gibi sevindim.” C/372

279. SebT+H+Ö+YF-k+[ş]

Mina oşonduktan,/ oton talaam,/ iş arada çaap kelip, unçukpastan tiştenip, attın başın kayra bura tartıp, unçukpastan çaap ketip cürgönümdün sebebi/ oşol ele. “İşte bu yüzden,/ oton tarlam,/ iş arasında koşturup gelip, konuşmadan dişlerimi sıkıp, atın başını geri çevirip, konuşmadan geri koşturup gitmemin sebebi/ oydu.” TA/351

280. SebT+KayT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Şamal küçöp,/ batıştan/ kapkara tunt buluttar/ kalkıldap, asmandı caap/ kele catat. “Rüzgâr güçlenip,/ batıdan/ kapkara kapalı bulutlar/ süzülüp gökyüzünü kapatıp/ geliyordu.” BB/262

281. SebT+Ö+[N]+YF-[-k+ş]

Ansız da calgız boyluktun azabın tartıp,/ eki üydün teñ tüyşügü/ [anı]/ öydö karatpayt! “Onsuz da yalnızlığın azabını çekip,/ iki evin de zahmeti/ [onu]/ yukarı baktırmıyor!” C/31

282. SebT+Ö+DurT+AyrT+N+YönT+DurT+YF-[-k+ş]

Bayatan koktu-kolotton col basıp, moyun berbey tiñ ele kötörüp kelgen tañgagı bul uçurda zılday salmaktana kalıp, eşik aldına beş-altı kadam kalgan cerde kubattan tayıp,/ al/ dubaldı karmana teñselip,/ zıñğırap uyup tüşkön conunan/ otundu/ cerge/ tikesinen/ atıp urat. “Öteden beri dağ dereden yol basıp, boyun vermeden çeviklikle taşıyıp gelen bağı bu anda taş gibi ağırlaşp, kapı önüne beş altı adım kaldığı yerde güçten düşüp,/ o/ duvara tutunarak dengesizleşip,/ iyice uyuşan sırtından/ odunu/ yere/ dikinden/ atıp vuruyor.” BB/107

283. SebT+Ö+DurT+YF-[-k]+ş

Antkeni, agalar askerge ketip, eki üydün bel baylar cigiti dep koyuşkanına korsoyup,/ men/ özümdü kandaydır coopkerçiliktüü/ sezem. “Çünkü ağabeyler askere gidip, iki evin bel bağladığı yiğidi dediklerine böbürlenip,/ ben/ kendimi bir şekilde mesuliyetli/ hissediyorum.” C/27; *Anın öñdülügünö, özün erkin alıp cürgön münözünö/*

men/ içimden sıymıktançumun. “Onun endamina, kendini serbest hisseden tabiatına/ ben/ içimden gururlanırdım.” C/71

284. SebT+Ö+DurT+YF-[-k]+ş+E

Temir kanat bolgon soñ/ ar kimiñer/ özüñörçö/ kanat şiltep kalbadiñarbí...
“Demir kanat olduktan sonra/ her biriniz/ tek başınıza/ kanat çırpmadınız mı?” C/535

285. SebT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Bir aptadan beri şamal uygu-tuygu tüşüp boşoñ kardın barın kürtküro cıynap,/ ayaz kamagan çıyırlar,/ temirdey ‘ziñ-zıñ’ etip nık/ kıcırayt. “Bir haftadan beri/ rüzgâr kargaşalı olup gevşek karın hepsini bir araya yığıp,/ buz tutan yollar,/ demir gibi ‘zın zın’edip, şiddetli/ gıcırıyor.” BB/148; *Etegin kıstarıp, bagalekterin öydö türgön Camiylanın kara-toru baltırları bulçuñ tüüyüp,/ [Camiylanın] tolorsuk taramıştarı/ üzülüp ketüüçüdöy/ çıñalğan.* “Eteğini sıkıştırıp, paçalarını yukarı kemirleyen Cemile’nin kara kuru baldırları adale bağlayıp/ [Cemile’nin] şişik damarları/ kopacakmış gibi/ gerilmiş.” C/175; *Canagı ıza bolgondo közümo caş imerile tüşkön okşoyt,/ cerde çaçılğan süröttün üzündülörü/ aylanpa suuga akkansıp,/ kaalgıp cattı.* “Demin üzüldüğümde gözüme yaş dolmuş galiba,/ yerde saçılan resmin parçaları/ dönen (girdap hâlindeki) suya akıyormuş gibi/ dalgalanıyordu.” C/528

286. SebT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]+E

Çın ele adamdın eç kimge tiyeşesi bolbogon soñ,/ al,/ köz körünö ele/ unutulula beret emespi. “Gerçekten de kişinin hiç kimseye ilişkisi olmadıktan sonra,/ o,/ göz göre göre/ unutuluyor değil mi.” C/158

287. SebT+Ö+DurT+YF-k+[ş]

Oşondoy ele tuzduu bozomuk alıskı beleske tüşüp,/ kölküldögön kün/ tumanda çaypalagansıp munarıktap/ batıp bara cattı. “Aynen onun gibi tuzlu solukluk uzaktaki tepeye düşüp/ titreyen güneş/ siste çalkalanıyormuşçasına rengi solup/ batıyordu. C/440

288. SebT+Ö+DurT+YF-ş+[k]

Alardın dosçulugu, adam kattabay kalğan calgız ayak coldu çöp baskan sımalı, bargan sayın özünön-özü unutulup,/ taarınıç-ökünüçün aytışpagan dostor/ ulam alıstaşa

berip,/ kek saktay baştaşat. “Onların dostluğu, adam yürümeyen yalnız patika yolu ot sarmış gibi gittikçe kendi-kendine unutulup,/ dargınlık hüznlerini paylaşmayan dostlar/ gittikçe uzaklaşıp/ kin tutmaya başlıyorlar.” TS/79

289. SebT+Ö+DurT+YT+YF-[-k+ş]

Calbıraktardın biri uçup kelip, muzdak alakan sıyaktuu, dirildep betten tiyip öttü ele,/ al/ içirkengendey çoçup ketip,/ küñürt tartkan vagondun içine/ kılçaydı. “Yaprakların biri uçup gelip, soğuk avuç gibi titreşip yüzden vurup geçince/ o/ ürpermiş gibi korkup,/ alaca karanlık vagonun içine/ eğildi.” BB/17; *Çeçinüügö alı kelbey,/ Seyde/ бүкүлүү boydon/ cerge/ cıgıldı.* “Soyunmaya hâli gelmeden,/ Seyde/ бүкүлү hâlde/ yere/ yığıldı.” BB/299

290. SebT+Ö+GörT+YF-[-k+ş]

Emne üçündür/ Çatkal/ anın oyunda/ comoktoguday cer bolup körünöt. “Nedense/ Çatkal/ onun hayalinde/ masaldaki gibi yer olarak görünür.” BB/254

291. SebT+Ö+HdfT+DurT+YF-[-k]+ş

Alardın ayıldan ketkendegisin estegende cürögümö kayrat tolup,/ men da/ oşolor sıyaktuu öz taalayım için kıyın colgo çıguuga/ taymanbay/ bel bayladım. “Onların köyden gittiklerini hatırladığımda yüreğime cesaret dolup,/ ben de/ onlar gibi kendi talihim için zor yola çıkmaya/ çekinmeden/ bel bağladım [hazırlandım].” C/531

292. SebT+Ö+N+DurT+YF-[-k+ş]

Soorotuuga mindan başka ılayıktuu söz tabalbay,/ Kanımgül/ balasın/ murunkudan da bekem kuçaktap,/ booruna kıstı. “Avutmaya bundan başka uygun söz bulamayıp,/ Kanımgül/ çocuğunu/ öncekiden de sıkı kucaklayıp/ bağrına bastı.” TS/46

293. SebT+Ö+N+DurT+YF-[-k+ş]

Bir colu çöp çabıkta, ulam ele cönü çok ırcalaktap, aytkanım saya ketpeyt degenderdin biri-bizdin tuugan söröy Osmon tiyişe bergendikten,/ Camiyla/ anın senek kolun/ caktırbay/ silkip saldı. “Bir defasında ot biçmede, defalarca sebepsiz sırtıp, dediklerim boşa gitmez (havada kalmaz) diyenlerin biri bizim akraba bozuntusu Osman, sataştığından,/ Cemile/ onun sakat kolunu/ hoşlanmayıp/ silkti.” C/74

294. SebT+Ö+N+DurT+YF-k+ş

Emne üçün/ siler/ cakşınakay çıkkın cügörünü/ karabay, sugarbay/ kuuratıp saldıñar? “Niçin/ sizler/ güzel çıkmış mısırı/ bakmayıp, sulamayıp/ kuruttunuz?” TS/110

295. SebT+Ö+N+YF-[-k]+ş

Uşuga kelgende [uşul maseleden ulam]/ men/ özümdü/ keçiralbasımın. “Buna gelince [bu meseleden dolayı]/ ben/ kendimi/ affedemem.” TA/707.

296. SebT+Ö+N+YF-[-k+ş]

Birok şaňşıp/ Daniyar/ anı/ baykaçu emes. “Fakat şarkı söylediği için/ Daniyar/ onu/ görmezdi.” C/351.

297. SebT+Ö+N+YF-[-k+ş]+E

Mümkün cetimdiktin zapkısın köp tartıp,/ turmuş/ anı tez iştüögö, birok köp süylütpöy, sırın içke tüyüp, saktaganga/ üyröttübü? “İhtimal yetimliğin azabını çok çekip,/ hayat/ onu hızlı çalışmaya, fakat çok konuşturmayıp, sırrını içine atıp saklamaya mı/ alıştırdı?” C/117

298. SebT+Ö+N+YF-ş+[k]

Çalgıga carabay,/ al dağı/ maşına/ aydaştı. “Biçmeye yaramadığı için/ o da/ araba/ sürdü.” C/111

299. SebT+Ö+YF-[-k]+ş

Uyalganımdan/ men/ cer karap kaldım. “Utancımdan/ ben/ başımı yere eğdim.” C/153; *Kantip catat boldu eken dep/ men/ artıma kayrıla kalam.* “Ne oldu acaba diye/ ben/ arkama dönüyorum.” C/193

300. SebT+Ö+YF-[-k+ş]

Başkarmalar tamanı cerge tiye elekte biri ketip, biri kelip,/ kolhoz/ başalaman. “İdarecilerin dabanı yere deymeden biri gidip biri gelip/ kolhoz/ karışık.” TS/129

301. SebT+Ö+YF-[-k+ş]+E

Bir üydön üç kişi katari menen soguşka ketip otursa,/ adam/ oylonboy koyobu.

“Bir evden üç kişi birden savaşa giderse/ insan/ düşünmez mi.” TA/279

302. SebT+Ö+YF-[-k+ř]+ÖAç

Olturgandar kozgolup/ kübür-şıbır/ [payda] bolo tüştü:/ ‘Sabırbektin bul aytkanı tuura! Balakettin baarı özübüzdö! Suu ısırap bolup catat’ “Oturandar hareketlenip/ gürültü fısıltı/ oluverdi:/ ‘Sabırbek’in bu dedikleri doğru! Felaketin hepsi (bütün suç) kendimizde! Su israf oluyor.’ ” TS/98

303. SebT+Ö+YF-k+[ř]

Bizdin ayılđa uşul küngö çeyin klubdun coktuguna/ kim/ ayıptuu ele? “Bizim köyde şu güne kadar klübün olmamasına/ kim/ suçluydu?” TS/150

304. SebT+Ö+YönT+YF-[-k+ř]

Emne kılarn bilbey/ Seyde/ eşikke/ çıktı. “Ne yapacağını bilemeden/ Seyde/ dışarıya/ çıktı.” BB/260

305. SebT+Ö+ZT+DurT+N+YT+YF-[-k+ř]

Balasın sagınıp catkandır” degen oy menen/ Seyde/ bir künü/ balanı taza kirintip, anın köynök oroolorun cuup, ayıldagılarga törkünümö baram demiş bolup,/ balanı/ üñkürgö/ kötörüp bardı. “Çocuğunu özlüyordur” düşüncesiyle/ Seyde/ bir günü/ çocuğu temiz çimdip, onun elbise sargılarını yıkayıp, köydekilere akrabalarımaya gidiyorum demiş olup/ çocuğu/ mağaraya/ götürdü.” BB/235

306. SebT+Ö+ZT+N+YF-[-k+ř]

Menin uyalganımdı bilip,/ Aliman/ oşondo/ ortobuzda kandaydır bir söz aralap ötkönün/ sezdirgen da cok. “Benim utandığımı bilip/ Aliman/ o zaman/ aramızda herhangi bir söz geçtiğini de/ hissettirmede.” TA/720

307. SebT+Ö+ZT+N+YönT+YF-[-k+ř]

Seyde anın közünö biyik cerde turganday körünüp,/ al/ özü anın canında kirbiygensip, başın iynine katıp, bir nerse aytayın dep, oozun çala açkan boydon, Seydenin caş aralaşkan közün bir karap,/ multıgın/ tetigindey taşka/ çaap ırgıttı. “Seyde onun gözüne yüksek yerde duruyormuş gibi görünüp/ o/ kendi onun yanında küçülmüş gibi başını omuzlarına gizleyip bir şey söyleyeyim diye ağzını yarım açmış hâlde,

Seyde'nin yaş karışık gözüne bir bakıp/ silahını/ ötedeki taşla/ fırlatıp attı.” BB/343

308. SebT+Ö+ZT+YF-[-k+ş]

Karatay çertken koñur ündüü küü Kanımgülgö kanat berip,/ al/ azır/ asmanda aylanıp uçup cürgöndöy. “Karatay[ın] çaldı[ğ] hoş sesli melodi Kanımgül'e kanat verip/ o/ şimdi/ asumanda dönüp uçuyor gibi.” TS/34

309. SebT+Ö+ZT+YT+YF-[-k+ş]

Aylıbız col boyunda emespi,/ cayloogo mal aydagandar, kıştoogo tüşkөndör/ dayım/ bizdin añızdardı/ aralap ötüp cürböybü. “Köyümüz yol kenarında değil mi,/ yaylaya hayvan sürenler, kışlamaya inenler/ her zaman/ bizim tarlaları/ geçiyorlardı.” TA/728

310. SebT+ÖAç+Ö+YF-[-k+ş]

Alıman eköbüz körgөndün birin da körgөн cok,/ al ıylasa/ [bunun] cөнü/ başka. “Alıman ikimizin gördüklerimizin hiçbirini görmedi,/ o ağlarsa/ [bu]/ başka.” TA/234

311. SebT+SebTAç+[Ö]+YF-[-k]+ş

Süyünçüm ekige bölünüp:/ ce Subankuldun aylga birinci colu traktör aydap kelgenine süyünörүmdü bilbey, ce ulandarımdın uşintip közgө körünüp, cetilip kalgandarına süyünörүmdü bilbey,/ [men]/ calına berdim. “Sevincim ikiye ayrılıp ‘Subankul’un köye ilk defa traktör sürüp gelişine sevineceğimi bilemeden ya da oğullarımın böyle göze görünüp büyüdüğüne sevineceğimi bilemeden,’ [ben]/ yalvardım.” TA/93

312. SebT+YT+Ö+YF-[-k+ş]

Kança içse da toyboy,/ İsmayıldın közündө/ zaar/ tarkabayt. “Ne kadar içse de doymayıp/ İsmail’in gözünde/ kin/ gitmiyor.” BB/216

313. SebT+ZT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Süröt tartuuga kiçinemden ele kolum eptüü ele,/ okuu kitepterindegi sürөттөрдü karap oturup okşoştura tartkanımda,/ baldar:/ ‘Oy, it ooy kudu ele özündөy, karaçı!’ - deşip/ maktay turgan. “Resim çizmeye küçüklükten ellerim yatkın idi,/ okul kitaplarındaki resimleri bakıp benzeterek çizdiğimde,/ çocuklar/ ‘Oy, it oy aynen

kendisi gibi baksana!’ deyip/ överlerdi.” C/305

314. SebT+ZT+Ö+YF-[-k+ş]

Eski arık-eski köynök,/ bir cerin bütösöñ,/ bir ceri/ cırtılat... “Eski ark eski elbise [olduğu için],/ bir yerini yamalasan,/ bir yeri/ yırtılıyor.” TS/250

315. SebTAç+[Ö]+SebT+N+YF-[-k]+ş

Üç at bir sokonun küçü,/ [biz]/ eptep kunan-punandardı üyrötüp,/ brigattın sokolorun/ tügöldödük. “Üç at bir sabanın gücü (olduğundan),/ [biz]/ zar zor tayları öğretip (alıştırıp)/ ekibin sabanlarını/ tamamladık.” TA/475

316. SebTAç+SebT+[Ö]+N+YF-[-k]+ş

Suroo degen mende tügönböyt, uşul dartımdan/ [men]/ ‘Seyit mañız’ dep da/ atagıp kettim. “Soru dediğin bende tükenmez, şu derdimden dolayı/ [ben]/ ‘Seyit çaçaron’ diye de/ adım çıktı.” C/147

317. SebTAç+SebT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Cazdın ilebi muun cibitip, adamdı bir türlü cırgatkanday magdıratat./ Oşondon ulam/ Seyde/ toktoy kalıp,/ özünçö bir sonun kıyalga batat. “Yazın sıcağı eklemleri yumşatıp, adamı bir türlü mutlu eder gibi mayıştırır. Bu yüzden/ Seyde/ durakalıp/ başkaca bir güzel hayallere dalıyor.” BB/249-250

318. SebTAç+SebT+Ö+GörT+DurT+YF-[-k+ş]

Al kezde ayılda erkekter az,/ oşondon ulam kee bir kökürök kötörüp, döğürsügön cigitter özün “men” degendey sezişip,/ ayal,/ alar üçün/ kep emestey/ körünçü. “O zaman köyde erkekler az;/ bundan dolayı bazı göğüs gererek yürüyüp caka satan yiğitler, kendi[leri]ni ‘ben’ der gibi hissedip/ kadın/ onlar için/ lafı bile olmayacak [bir mesele] gibi/ görünürdü.” C/73

319. SHT+Ö+YF-[-k+ş]

Silerde/ künö/ cok! “Sizlerde/ suç/ yok!” TS/267

320. SırT+[Ö]+DurT+YF-[-k+ş]

Anan/ [al]/ teskeri karap, özünçö kapalana/ üşküirdü. “Sonra/ [o]/ arkaya bakıp,

kendince üzülerək/ iç çekti.” C/75; *Anan/ [al]/ peçti karmangan boydon teñsele berip: ‘Ha!’ -dep, caman/ külümsürödü.* “Sonra/ [o]/ sobaya tutunmuş hâlde sallanıp ‘Ha!’ diye, kötü/ gülümsedi.” TA/776; *Ekinçiden/ [al]/ canın cep, körgön emesmin, bilgen emesmin dep,/ tanıp ketti.* “İkincisi/ [o]/ ısrarla, görmedim, bilmiyorum diye/ inkâr etti.” TA/886

321. SırT+[Ö]+DurT+YönT+YF-[-k]+ş

Anan/ [men]/ turgan ordumdan atırılıp,/ tigilerdin artınan/ cügürdüm. “Sonra/ [ben]/ durduğum yerden fırlayıp/ onların peşinden/ koşturdum.” C/493

322. SırT+[Ö]+DurT+YönT+YF-[-k]+ş

Anan/ [al]/ çirt tükürüp koyup,/ arabasın közdöy/ basıp ketti. “Sonra/ [o]/ cırt tükürüp,/ arabasına doğru/ yürüdü.” C/231; *Anan/ [al]/ ‘emne bolso oşo bolsun’ degendey, kolun şiltep taştap,/ arabasın közdöy/ basıp ketti.* “Sonra/ [al]/ ‘ne olcaksa o olsun’ dercesine, elini sallayıp,/ arabasına doğru/ yürüdü.” C/393

323. SırT+[Ö]+SebT+DurT+YF-[-k]+ş

Anan/ [al]/ çıday albay:/ ‘-İi, senin Sabırbegñ gazetten tüşpös kıyın boldu go! Kana, dağı emne dep maktaştıdır!’ -dep, iç küydüsün tamaşaga aylandırayın degensip,/ külümüş etti. “Sonra/ [o]/ sabredemeyip:/ ‘Hey, senin Sabırbek’in gazeteden düşmez büyük adam oldu demek! Hani, daha ne diye övmüşler!’ deyip, içinin yanmasını şakaya çevireyim der gibi/ komiklik etti.” TS/147

324. SırT+[Ö]+SebTAç+SebT+DurT+YF-[-k]+ş

Anan/ [al]/ çıday albay ketip ‘İsmayıl!’- dep, öz atınan aytıp,/ kubanganınan/ balaktap/ ıylap ciberdi. “Sonra/ [o]/ dayanamayıp ‘İsmail!’ deyip, kendi adını söyleyip,/ sevincinden/ çocuk gibi/ ağlayıverdi.” BB/33

325. SırT+Ö+YF-[-k]+ş

Anan/ oylogonu/ tamak. “Sonra/ düşündüğü/ yemek.” BB/228

326. SırT+Ö+YT+YF-[-k]+ş

Adegende/ ceñem eköobüz/ öz-öz arababızdın canında/ basabız. “Önce/ yengem ikimiz/ kendi arabalarımızın yanında/ yürüyoruz.” C/347

327. SırT+Ö+ZT+N+DurT+YF-[-k+ş]

Anan/ al/ denesindegi bardık bolgon küçün cıynap,/ Karataydın bilegin/ kapkandın caaktarı sınduu/ kısa berdi. “Sonra/ o/ vücudundaki bütün olan gücünü toplayıp,/ Karataydın bileğini/ kapanın ağzı gibi/ sıkı.” TS/193

328. SırT+Ö+ZT+YT+[N]+YF-[-k+ş]

Anan/ al/ dağı bir azga kattı telmire tiktep,/ sandıktaki kat saktooçu tulubuna/ [anı]/ salıp koyot. “Sonra/ o/ daha biraz mektuba intizarla bakıp/ sandıktaki mektup saklama kutusuna/ [onu]/ koyardı.” C/89

329. ŞT+[Ö]+[N]+ÖlçT+YF-[-k]+ş

Aydoogo bir dan taştasañar,/ [men]/ [anı]/ cüz dan/ kılıp berem. “Saban izine bir tane atsanız,/ [ben]/ [onu]/ yüz tane/ yapıveririm.” TA/412

330. ŞT+[Ö]+DurT+[N]+YF-[-k+ş]

Artınan ızıçuu salıp on çaktı kişi kubalabasa,/ [al]/ oñoy menen/ [özün]/ karmatpayt. “Peşinden gürültü koparıp on kadar kişi kovalamazsa/ [o]/ kolaylıkla/ [kendisini]/ yakalatmaz.” TS/2

331. ŞT+[Ö]+DurT+N+[YF-]-k+ş

Kelinim Aliman emes, başka ayal bolso, münözü başka, mamilesi başka, adamgerçiligi başka, cürgön-turganı başka neme bolso,/ [men]/ köp keçiktirbey ele,/ koy emi, balam, kaçañkı ele cesir bolup oturat elen/ [deyt elem]. “Gelinim Aliman değil, başka bir kadın olsa ahlakı başka, muamilesi başka, insancılığı başka, yürüyüşü duruşu başka biri olsa/ [ben]/ çok geciktirmeden, tamam şimdi, çucuğum, ne zamana kadar dul kalacaksın/ [derdim].” TA/708

332. ŞT+[Ö]+DurT+ÖlçT+[N]+YF-k+ş+E

Menin kolumda bolso,/ [men]/ silerdi caldıratpay,/ küniğö üç ubak/ [kat]/ cazdırıp turar elem go... “Benim elimde olsa/ [ben]/ sizleri yalvartmadan/ her gün üç öğün/ [mektup]/ yazdırır dururdum herhâlde...” BB/98

333. ŞT+[Ö]+HdfT+YF-[-k]+ş

Uruk-tukumuñar köböysö,/ [men]/ baarıñarga/ cay bolup berem. “Sayınız çoğalırsa/ [ben]/ hepinize/ barınak olurum.” TA/412

334. ŞT+[Ö]+HdfT+YF-k+[ş]

Al tuusa,/ [anın sütü]/ Ismayılga/ süt boloor ele. “O doğursa/ [onun sütü]/ İsmail’e/ süt olurdu.” BB/226

335. ŞT+[Ö]+KrşT+N+YF-[-k]+ş+E

Al emi men kişi bolsom, körögöç ene bolsom,/ [men]/ oşondo ele közünö karabay turup:/ ‘Senin bul emne kılğanıñ, caş bala bolup kettiñbi, mindan arı saga caşoonun keregi çok beken! Saga okşogon kaç kelinder cesir kalıp catat. Sabır kıl, Kasımdı akırındap unutkun, sendey kelin cerde kalabı. Öz teñiñdi dağı tabarsıñ. Bağıñ açılar. Koy mintpegin, caman bolosuñ. Turmuştan bezseñ öziñdün ele şoruñ. Kayrat kıl!’/ debeyminbi. “Ama ben adam olsaydım, bilge ana olsaydım,/ [ben]/ o zaman onun gözyaşına bakmadan:/ Senin bu ne yaptığın, küçük çocuk mu oldun, bundan sonra sana hayatın gereği yok mu? Sana benzeyen kaç gelin dul kalıyor. Sabret, Kasım’ı yavaş yavaş unut, senin gibi gelin yerde kalır mı? Kendi dengini yine bulursun. Kısmetin açılır. Bırak öyle yapma, kötü olursun. Hayattan bezersen kendin betbaht olursun. Gayret et!/ demez miydım?” TA/439

336. ŞT+[Ö]+N+DurT+YF-[-k]+ş

Bul ölsö,/ [siz]/ meni/ tirüülöy/ kömö bergile. “Bu ölürse/ [siz]/ beni/ diri diri/ gömün.” TA/959

337. ŞT+[Ö]+N+YF-[-k]+ş

Bak tikseñer,/ [men]/ mömö/ tögüp berem. “Ağaç dikseniz/ [ben]/ meyvesini/ bollaştırırım.” TA/412

338. ŞT+[Ö]+N+YF-[-k]+ş

Maysalbekten kat kelse,/ [siz]/ adresin/ salıp cibergile. “Maysalbek’ten mektup gelirse/ [siz]/ adresini/ gönderin.” TA/241

339. ŞT+[Ö]+SırT+VrmT+[YF-]-k+[ş]

Emi uylar tuup, akka cetsek,/ [biz]/ anan/ arpa dümbül[gö],/ [iliner elek]. “Şimdi inekler doğursa ak [süte] kavuşsak,/ [biz]/ sonra/ arpa dümbül[e]/ [kavuşurduk].” BB/209

340. ŞT+[Ö]+YF-[-k]+ş

Cok anday emes eken,/ -[sen]/ cönö işiñe! “Yok öyle değilse/ [sen]/ git işine!” C/387; Anday bolso/ [men]/ ölböym, ölböym. “Öyle ise/ [ben]/ ölmem, ölmem.” TA/963

341. ŞT+[Ö]+YF-[-k]+ş

Zamanıñ börü bolso,/ [sen da]/ börü bol! “Zamanın kurt ise/ [sen de]/ kurt ol!” BB/319; Esi bolso,/ [al]/ tüşünör. “Aklı varsa/ [o]/ anlar.” TA/1004

342. ŞT+[Ö]+YF-[-k]+ş+E

-Başkalarđın egini sugarılbasa/ [bul]/ meylibi? “Başkaların ekini sulanmazsa/ [bu]/ olur mu?” TS/187

343. ŞT+[Ö]+YönT+YF-[-k]+ş

Azoo üyrötüp mingendey, suunun da tizgin-çılbrın bekem karmabasañ,/ [al]/ oyu oogon cagina/ urup ketet. “Vahşi [hayvan] eğitip biner gibi suyun da dizginini sıkı tutmazsan,/ [o]/ istediğı yöne/ vurup gider.” TS/99

344. ŞT+[Ö]+YT+YF-[-k]+ş

Bir ooz aytsañ,/ [men]/ aldagı cerge/ töktürüp salbayt belem? “Bir ağız söyleyen [ben]/ oracıkta/ döktürmez miydim?” C/230

345. ŞT+[Ö]+YT+YF-[-k]+ş+E

Oorusa/ [sen]/ üygö/ cata tursañçı. “Ağrısı (ağrın varsa)/ [sen]/ evde/ yatsana.” TA/834

346. ŞT+a.s+[Ö]+ÜstT+YF-[-k]+ş

Oşol suunun özün cakşılup paydalansa,/ tim ele başımdı kesip bereyin,/ [oşol suu] cetmek tursun/ aşıp ketet. “O suyun kendisini iyi değerlendirse/ gerçekten başımı kesip vereyim (yemin ederim ki),/ [o su]/ yetmek dursun/ artar bile.” TS/96

347. ŞT+a.s+[Ö]+YF-[-k+ş]

Anday emes deseñ,/ makul,/ [biz]/ bet aldıbızdan basıp keteli. “Öyle değil derseni/ tamam,/ [biz]/ yolumuza yürüyüp gidelim.” TA/660

348. ŞT+KrşT+Ö+ZT+DurT+YF-k+[ş]

Egerde anday emes, başkaça bolso, egerde anın diti supsak, cürögü muz bolso,/ caratılış anı kaday gana tañdayı çok obonçu kılbasın,/ al/ azır/ mintip/ ırday albayt ele. “Eğer öyle değil farklı olsa eğer onun arzuları tatsız, yüreği buz olsa/ yaradan onu güzel sesli şarkıcı yapsa da/ o/ şimdi/ böyle/ söyleyemezdi.” C/287

349. ŞT+N+Ö+YF-[-k]+ş

Cetişpey kalsak,/ azabın/ özüñör ele/ tartasıñar. “Yetişemezsek/ zorluğunu/ kendiniz/ çekersiniz.” TA/179

350. ŞT+Ö+BğT+N+YF-k+[ş]

Egerde azır kün carık bolso/ Sabırbek/ Karataydın kan kuyulgan közün körüp,/ çıkıyındagı çıñalğan kan tamırlarının cürök menen birge lakıldata sogup turganın/ sezet ele. “Eğerde şimdi gün ışık olsaydı/ Sabırbek/ Karatay’ın kan toplanan gözlerini görüp,/ ensesindeki gerginleşen kan damarlarının yürek ile birlikte lakır lakır çarpıp durduğunu/ hissedirdi.” TS/202

351. ŞT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Cakşılık koldoso,/ kiçine bala/ aman/ kaytıp kelet. “İyilik kollarsa/ küçük oğlan/ sağ salım/ döner.” TA/651

352. ŞT+Ö+DurT+YönT+YF-[-k+ş]

Cazgı sel sıyaktuu, ceegi menen melt-kalt bolgon arıkka alakanıñdı toso kalsañ,/ suu/ azoo tayça sırtka teep,/ ıgı gelgen caka/ urup kete bermek. “Yaz seli gibi ağzına kadar dopdolu olan arığa avuçlarını tutsan,/ su/ vahşi tay gibi geri tepip/ yöneldiği tarafa/ vurup gidecek.” TS/220

353. ŞT+Ö+GörT+YF-[-k+ş]

Sen törösöñ,/ al/ maga/ bölök-bötön bolboyt. “Sen doğurursan,/ o/ bana/ yabancı

olmaz.” TA/837

354. ŞT+Ö+N+ÖlçT+DurT+YF-[-k+ş]

Egerde oşol uçurda Camiyla da üydö bolup kalsa,/ al dagı/ kattı/ bir sıyra içten/ okuyt. “Eğer o sırada Cemile evde olursa/ o da/ mektubu/ bir defa içinden/ okurdu.” C/90

355. ŞT+Ö+ÖlçT+KlşT+YF-[-k+ş]

Cüyölü bolso/ apam/ köbünçö/ anı menen/ makul bolot. “Uygun (kayda değer) olsa/ annem/ çoğunlukla/ onunla/ hem fikir olur.” C/48

356. ŞT+Ö+ÖlçTAç+ÖlçT+YF-k+[ş]

Al emi misalı, soguş çıkpaganda,/ Subankul menen Kasımım/ kança bir kişilerin encisine emgegin arnap, kança eğin östürüp, kança kırman bastırıp,/ kança cumuş/ casap berer ele! “İşte örneğin, savaş olmasaydı,/ Subankul ile Kasımım/ kaç kişinin hissesine emek sunup, ne kadar ekin yetiştirip, ne kadar harman kaldırıp,/ ne kadar iş/ yaparlardı.” TA/401

357. ŞT+Ö+YF-[-k]+ş

Soguş uşuntip küçöy berse,/ men da/ ketem. “Savaş böyle şiddetlenirse/ ben de/ giderim.” TA/234; *Kerek eken/ -biribiz/ kalbaybız.* “Gerekirse/ hiçbirimiz/ kalmayız.” TA/234

358. ŞT+Ö+YF-[-k]+ş+E

Kat kelse/ özüm dele/ çaap barbayınbı! “Mektup gelse/ kendim de/ koşturup gitmez miyim?” BB/102

359. ŞT+Ö+YF-[-k+ş]

Egerde ele biri kol kötörsö,/ ekinçisi/ at koyup karmaşuuga dayar. “Eğer biri el kaldırsa/ ikincisi/ ad[ını] koyup kapışmaya hazır.” TS/81; *Suu mol bolso/-nan da/ mol.* “Su bol olsa/ ekmek de/ bol.” TS/92

360. ŞT+Ö+YF--k+[ş]

Iş oydoguday boluş üçün kolhozgo bölüngön suu dagı eñ kemi carım ese köböysö,/

aytar söz/ başka boloor ele... “İş[in] düşündüğümüz gibi olması için kolhoza ayrılan su da en az yarım kat artsa/ söylenecek söz/ farklı olurdu...” TS/76; Eki ay katarı menen ölü-tirüü daregi çok Kasımından amanmın degen bir ooz kabarı kelip tursa,/ men/ süyünçülöböy, kim süyünçülöyt ele! “İki ay boyunca ölü diri haberi yok Kasımından sadece iyiyim denen bir ağız haberi gelse/ ben/ müjdelemeyim de kim müjdelesin!” TA/357; Kapa bolbosoñ,/ ayta turgan bir söz/ bar ele. “Üzülmezsen/ sana söyleyeceğim bir söz/ vardı.” TA/879

361. ŞT+Ö+ZT+VrmT+YF-[-k+ş]

Kuda kaalasa/ al da/ bir-eki ayda/ üygö/ kaytıp kalar. “Allah izin verirse/ o da/ bir iki ayda/ eve/ döner.” C/422

362. ŞT+SebT+KayT+Ö+YF-[-k+ş]

Mırzakuldun ırın mayda baldarga çeyin köçödö kakıldap ırdap cürgöndörün uksañ,/ say-sögüñ sızdap,/ közüñdön/ caş/ agat. “Mırzakul’un şarkısını küçük çocuklara kadar sokakta bağırarak söyleyip gezdiklerini duysan,/ için sızlayıp/ gözünden/ yaş/ akar.” BB/87

363. ŞT+SebT+N+Ö+YF-[-k+ş]

Totoydun baldarına kat kelse,/ emne üçündür/ özünün canı ceñildey kalışın/ al/ kütkönsüp cürdü. “Totoy’un çocuklarına mektup gelse/ nedense/ kendi canının hafiflemesini/ o/ bekliyor gibiydi.” BB/108

364. ŞT+SebT+Ö+YF-k+[ş]

Çının aytsam,/ kolhozun kündölük ubarakerçiliginde cürüp,/ bul okuya/ esten da çıgıp ketken ele. “Doğrusunu söylersem,/ kolhozun günlük zahmet verici işlerinden dolayı/ bu olay/ akıldan da çıkmıştı.” TA/474

365. ŞT+VrmT+Ö+YF-[-k+ş]+E

Baydalı üydö bolso,/ bizge/ uuru/ batınabı? “Baydalı evde olsaydı/ bize/ hırsız/ gelir miydi?” BB/283

366. ŞT+YT+Ö+YF-[-k+ş]

Ança-mınça gana kar kıpındaganı bolboso,/ stantsiyada/ can/ çok. “Sadece biraz

kar serpintisi olmazsa/ istasyonda/ can/ yok.” TA/330

367. ŞT+ZT+[Ö]+[N]+YF-[-k]+ş

Kuda kalasa,/ emki bazarda/ [ben]/ [kattı]/ alıp kelem... “Allah izin verirse/ önümüzdeki hafta/ [ben]/ [mektup]/ getiririm...” BB/99

368. ŞT+ZT+[Ö]+MukT+YF-[-k]+ş

Başta keliniñ bolsom,/ emi/ [sen]/ uuluñdun orduna uulday/ körgün. “Başta gelinin olsam da,/ şimdi/ [sen]/ oğlunun yerine oğul/ gör.” TA/659

369. ŞT+ZT+Ö+YönT+N+YF-[-k]+ş

Köñülü kelse/ coldo kele catıp/ Camıyla/ meni: ‘Ayda attardı, kiçine bala, kettik!’ -dep/ ündöp koyot. “Gönlü olursa/ yolda gelirken/ Cemile/ bana ‘Sür atları, küçük çocuk, gittik!’ diye/ seslenir.” C/186

370. ŞTAç+ŞT+N+[Ö]+YF-[-k]+ş

Apa, uuluñ cakşı bolup kaldı. Boşobo, moyun berbe! -dep, kayrattandırıp cattı./ Anday bolso/ ölböym, ölböym -dep/ [men]/ şıbirap koyom. “Ana oğlun iyileşti. Kendini bırakma, teslim olma’ diye gayretlendiriyordu./ Öyle ise/ ölmem, ölmem diye/ [ben]/ fısıldadım.” TA/963

371. ÜstT+[Ö]+N+YF--k+[ş]

Andan kalsa/ [al]/ üç cılkını/ birdey kayda batırat ele. “Üstelik/ [o]/ üç atı/ birden nerede barındıracaktı.” TA/467

372. ÜstT+ZT+[Ö]+[N]+YF-[-k]+ş

Al turgay/ ayıldan tuugandarım kelgende/ [men]/ [anı]/ közdön daldalap bekitip koyom. “Hatta/ köyden akrabalarım geldiğinde/ [ben]/ [onu]/ gözden uzak saklıyorum.” C/4

373. ÜstTAç+ÜstT+YT+Ö+YF-[-k]+ş

Baştağıday kubat çok, işter keçiktirilip cattı./ Anısı al bolso,/ kolhozdo/ ürön/ az. “Başta olduğu gibi güç yok, işler geciktiriliyordu./ Bu yetmiyormuş gibi/ kolhozda/ tohum/ az.” TA/480

374. VasT+[Ö]+DurT+N+YF-[-k+ş]

Ekinçi katında/ [al]/ ‘Novosibir degen şaardamın komandirlik okuuga ciberildim’ dep,/ sürötün da/ salıp ciberiptir. “İkinci mektubunda/ [o]/ ‘Novosibir şehrindeyim, komutanlık kursuna gönderildim’ deyip/ fotoğrafını da/ göndermişti.” TA/254

375. VasT+Ö+N+YF-[-k+ş]

Birinçi katında/ al-/ ‘okuudagı öz katar kurbularım menen askerge çakırtıldım, azırınça şaardın özündö elebiz, siler menen cüz körüşüp koštošo albay kalğanıma keyibegile, mınday bolorun kim biliptir, ceñiştüü kelsek tilek oşondo’/ depter. “Birinci mektubunda/ o/ ‘okuldaki kendi arkadaşlarımla birlikte askere çağırıldım, şimdilik şehrin içindeyiz, sizlerle yüz yüze görüşüp vedalaşamadığıma üzülmeyin, böyle olacağını kim bilirdi, zaferale dönsek dileğimiz odur’/ demiş.” TA/253

376. VasT+Ö+YF-k+[ş]

Köçödön/ bir maşına/ ötüp bara catkan eken. “Sokaktan/ bir araba/ geçiyordu.” TA/850

377. VasT+Ö+ZT+N+YF-ş+[k]

Al katta/ Maysalbektin körsötkön erdigin cazgan cooker coldoşturu,/ baarımızga köñül aytıp,/ silerdin uuluñar, cerdeşiñerdi eç kaçan unutpaybiz, anın ismi menen mekenibiz dayım sıymıktanat/ deşiptir. “O mektupta/ Maysalbek’in gösterdiği kahramanlığı yazan asker arkadaşları,/ hepimize baş sağlığı dileyip,/ sizlerin oğlunuz, hemşehrini hiçbir zaman unutmayız, onun ismiyle vatanımız daima gururlanacak/ demişler.” TA/584

378. VasT+Ö+ZT+YF-[-k+ş]

Anın ismi menen/ mekenibiz/ dayım/ sıymıktanat. “Onun ismiyle/ vatanımız/ daim gururlanacak. TA/584

379. VasT+ZT+Ö+YönT+YF-k+[ş]

MTS’den sıylıkka algan velosipedin minip,/ erteñ menen/ Kasım/ kombaynin közdöy/ ketip bara catat ele. “Ödül olarak verilen bisiklete binip/ sabahleyin/ Kasım/ biçerdövere doğru/ gidiyordu.” TA/112

380. VrmT+N+VasT+YF-[-k+ş]

Üç-Döbögö/ sunu/ tündük caktan/ çıgaruuga bolot. “Üç-Döbö’ye/ suyu/ kuzey taraftan/ çıkarmak mümkün.” TS/112

381. VrmT+Ö+YF-[-k+ş]

Al döbölörgö/ suu/ çıkpayt. “O tepelere/ su/ çıkmaz.” TS/111

382. YönT+DurT+Ö+YF-[-k+ş]

Anın artınan/ kuyruk ulaş/ köçönün çañı/ cönödü. “Onun peşinden/ kuyruk gibi/ sokağın tozu/ devam etti.” TS/58

383. YönT+Ö+N+YF-[-k]+ş

Alimanga/ men/ eçteke dep/ aytkan cokmun. “Aliman’a/ ben/ hiçbir şey/ söylemedim.” TA/669

384. YT+BğT+Ö+YF-[-k+ş]

Tömön, köçödö/ arabalar kaldırap,/ arı-beri bastırgan kişilerdin ündörü/ ugulat. “Aşağıda sokakta/ arabalar gürleyip,/ oraya buraya yürüyen kişilerin sesleri/ duyuluyor.” BB/62

385. YT+DurT+Ö+N+YF-[-k+ş]

Koroodo/ ot cagıp,/ Aliman/ kir/ cuup catkan. “Bahçede/ ateş yakıp,/ Aliman/ çamaşır/ yıkıyordu.” TA/559

386. YT+DurT+Ö+YF-[-k+ş]

Tabigattın oşol çarçankı beykutunda/ cay kıldırıp/ bizdin araba/ kele cattı. “Tabiatın o yorgunvari sukunetinde/ yavaşça takırdayarak/ bizim araba/ geliyordu.” TA/952; *Anı çaşelmet katın-baldar cazı-cayı tınbay tırmaktap östürüp, azır da oşol ört algan saratan talaada/ alda kaçan eskiligi cetip, küniügö cüz colu buzulgan şaldıragan kombayndı birde cürgüzüp, birde kayra oñdop,/ kombayner/ canın urup dalbastayt.* “Onu genç kadın çocuk bahar yaz durmadan tırnaklayıp büyütüp şimdi de o yanan sıcak tarlada/ çoktan eskiyip her gün yüz defa bozulup dökülen biçerdöveri bir hareket ettirip bir de tekrardan tamir edip/ biçerdöverci/ canını dişine takıp çabalıyor.” C/164

387. YT+Ö+[YF-][-k+ş]

Açılğan añızda/ boo-boo tüşüp catkan ele buuday/ [bar]. “Açılan anızda/ bağ bağ düşmüş duruyordu buğday [var].” TA/69; *Süröttün tee içki tereñinde/ küzgü asmandın ala-bürkök çet cakası/ [körünöt].* “Resmin taa iç derinliğinde/ güz gökyüzünün yarı kapalı kenar yakası/ [görünüyor].” C/8; *Köz aldımda/ oşol sabaday lıkıygan çoñ karala kap/ [turdu].* “Göz önümde/ o büyük deri tulum gibi dolu olan kara çuval [duruyordu].” C/207; *Koluñda/ tayak.../[bar].* “Ellerinde/ değnek.../[var].” TA/5

388. YT+Ö+DurT+VasT+YF-[-k+ş]

Narı caktan/ Isamayıldın atkan oktoru,/ taşka tiyip, 'çu-ii, çu-ii' etip, çetke kayıp,/ kulak tübüñön/ uçkansıp cattı. “Öte taraftan/ İsmail’in attığı kurşunları,/ taşta değip, ‘çu-ii, çu-ii’ edip, kenara kayıp/ kulak dibinden/ uçuyor gibi oldu.” BB/325

389. YT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Üydö bolso/ öpkö öpkösünö batpay künü boyu ıylagan balası,/ közü agına aylanıp,/ ıkaktap catıptır. “Evde ise/ içi içine sığmayıp gün boyu ağlayan balası,/ gözü beyaza dönüşüp/ hıçkırıp yatıyormuş.” BB/295; *Alista/ caltıldagan too möngölörü/ dana/ körünüp turdu.* “Uzakta/ parlayan dağ buzulları/ net/ görünüyordu.” TA/562

390. YT+Ö+DurT+YF-k+[ş]

Adamdın iz tüşö elek tun cüzündö/ çukul kelgen eseygendik/ daroo ele/ bilinet eken. “İnsanın kırışık düşmemiş genç yüzünde/ aniden gelen üzüntü/ hemen/ belli oluyormuş.” TA/183

391. YT+Ö+DurT+YF--k+ş

Kırmandın çetinde/ Daniyar/ özü calgız/ turgan eken. “Harmanın kenarında/ Daniyar/ tek başına/ duruyormuş.” C/329

392. YT+Ö+VasT+N+YF-[-k]+ş

Bul cerde/ men/ mektepten alğan boyoktor menen/ özümдүн birinçi etyuddarımdı, sürötçölörүмдү/ tarttım. “Burada/ ben/ okuldan aldığım boyalarla/ kendi ilk alıştırmalarımı, resimciklerimi/ çizdim.” C/492

393. YT+Ö+YF-[-k]+ş

Mında/ men/ kaynisi turam! “Burada/ ben/ kaynı duruyorum!” C/65; *Koroonun ortosunda/ ceñem eköübüz ele/ kalıptırbız.* “Bahçenin ortasında/ sadece yengemle ikimiz/ kalmışız.” C/432

394. YT+Ö+YF-[-k]+ş+E

Suuda/ emne/ bar deysiñ. “Suda/ ne/ var sanki. TA/898

395. YT+Ö+YF-[-k+ş]

Eşelon boyunda/ eç kim/ körünböyt. “Asker treninin etrafında/ hiç kimse/ görünmüyor.” BB/18; *Canında/ eki coldoşu/ bar.* “Yanında/ iki yoldaşı/ varmış.” TA/464; *Canında/ eç kim/ cok.* “Yanında/ hiç kimse/ yok.” TA/507; *Arabanın canında/ eç kim/ cok.* “Arabanın yanında/ hiç kimse/ yok.” TA/510

396. YT+Ö+YF-[-k+ş]+E

Üydö/ dağı egin-tegin/ kaldıdı. “Evde/ daha ekin tegin/ kaldı mı?” BB/217; *Ayılđa/ ar kimdin sırtı/ belgilüü emespi.* “Köyde/ herkesin hâli/ belli değil mi.” TA/467

397. YT+Ö+YF-k+[ş]

Stantsiyaga/ eki eşelon asker/ kelip toktogon imiş. “İsatasyona/ iki asker treni/ gelip durmuşmuş.” TA/606

398. YT+Ö+YF-k+[ş]+E

Tee cogoru too eteginde,/ kısır catkan eki anız/ bolor ele/ go. “Ta yukarıda dağ eteğinde,/ boş duran iki tarla/ vardı/ ya.” TA/484

399. YT+Ö+YF-k+ş

Bizdin canıbizga/ kampaçı da, başkalar da/ cügürüp kelişken eken. “Bizim yanımıza/ ambar müdürü de, başkaları da/ koşarak gelmişlerdi.” C/219

400. YT+YTAç+DurT+Ö+YF-[-k+ş]

Tee alda kayda,/ meltildegen ıraakki kıyırdı/ ak-ala bulut türmöktölüp, anda-sanda kün küldürüp,/ şamal/ celdep turdu. “Ta nerede,/ parlayan uzaktaki kenarda/ alacalı bulut kümelenip ara sıra güneş gülümseyip/ rüzgâr/ esiyordu.” TA/665

401. YT+YTAç+Ö+DurT+N+YF-[-k+ş]

Suunun arkı mañdayında,/ beles-beleste/ kırmançılar/ ot cagışıp,/ erteñki köcösün/ kaynatuuda. “Suyun öbür karşısında,/ yer yer dağın sırtında/ harmancılar/ ateş yakıp,/ yarınki yemeğini/ kaynatmaktalar.” C/292

402. YT+ZT+Ö+DurT+YF-ş+[k]

Oşol topoñduu cıyında da,/ maydanga cönöp catıp,/ kayratı mıktı er azamattar/ bek süylöp, bek basıp, al tügül, ırdap, biylep, kıyak tartıp,/ köpçülüktün köñülün ulap catıştı. “O kargaşalı kalabalıkta da,/ cepheye giderken,/ cesur açık yürekli er yiğitler,/ sağlam konuşup, sağlam yürüyüp, hatta, şarkı söyleyip, oynayıp, akardiyon çalıp,/ kalabalığın gönlünü coşturuyordu.” TA/217

403. YTAç+YT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Koştun başına cete berbey,/ aydoodo/ sokogo koşulgan ögüzdör/ een/ turuptur. “Çiftin başına varmadan,/ tarlada/ sabana koşulan öküzler/ sahipsiz/ duruyordu.” TA/507

404. YTAç+YT+Ö+N+YF-[-k]+ş

Tün eki cakka sürülüp, özöngö carık tögülüp, talaanın güldögön beti açılğanday,/ uşul keñ talaanın ortosunan/ men/ süyüşkön eki caştı/ kördüm. “Gece iki tarafa sürülüp, vadiye ışık dökülüp, tarlanın çiçekli yüzü açılmış gibi/ şu geniş tarlanın ortasında/ ben/ sevişen iki genci/ gördüm.” C/362

405. ZT+[N]+Ö+YF-[-k+ş]

Surak bütüp, korkup alsıraganınan üröyü uçkan Seyde cıgıla cazday, çımırkanıp eşıkten çıgıp kele catkanda,/ [Seydege]/ narı caktan atın baylap koyup, beri kirip kele catkan Mızakul/ uçuradı. “Sorgu bitip, korkup hâlsizleştiğinden ödü kopan Seyde düşeyazıp, güçlenip (kendine gelip) kapıdan çıkıp gelirken,/ [Seyde’ye]/ öte taraftan atını bağlayıp beri girip gelen Mırzakul/ rastladı.” BB/207

406. ZT+[Ö]+DurT+[N]+YF-[-k]+ş

Bayatan ıylap oturgan Bektaş, öydö tura kalıp, Alimandı kötörüp, için baskanda,/ [men]/ balanın kolunan karmap/ [anı]/ tarttım. “Deminden beri ağlayan Bektaş, yukarı

kalkıp Aliman'ı kaldırarak karnını basınca/ [ben]/ bebeğin kolundan tutup/ [onu]/ çektim.” TA/933

407. ZT+[Ö]+DurT+GörT+YF-[-k]+ş

Aylam ketkende,/ [men]/ eldi cıynalışka çakırıp,/ özümçö/ keñeş kurdum. “Çarem kalmayınca/ [ben]/ halkı toplantıya çağırıp/ kendimce/ istişare ettim.” TA/493

408. ZT+[Ö]+DurT+KlşT+YF-[-k+ş]

Kokus bolso,/ [al]/ mektepke da barıp/ mugalimder menen/ süylöşöt. “Bir şey olduğunda,/ [o]/ okula da gidip/ öğretmenlerle/ konuşuyor.” TA/978

409. ZT+[Ö]+DurT+N+YF-[-k]+ş

“Koş, eneke! Caman körbö, ketkenim uşul. Kayır koş, enekabay!” -dese,/ [men]/ artınan kol bulgalap, car boylop cügürüp:/ ‘Koş, çiragım! Koş, gül süygön kelinim, koş mañdayıma sıybagan çolponum! Aman bol, bağıñ açılsın, etegiñ kögörsün, aman bol, kayır koş! Ay, cigit, balamdı kor kılba! Kargaym, kargışım tiyet!’/ dep cattım. “Hoşça kal, ana! Kötü düşünme, işte gidiyorum. Hoşça kal, anacığım!” dediğinde,/ [ben]/ arkasından el sallayıp, yol boyunca koşup/ ‘Hoşça kal, nurum! Hoşça kal, gül seven gelinim, hoşça kal alınma sığmayan yıldızım! Esenlikte ol, bahtın açılsın, refaha er, esen ol, hoşça kal! Hey, yiğit, çocuğumu hor görme! Beddua ederim, bedduamı alırsın!’/ diyordum.” TA/742; *Tokto! Men bilem seni, Cekşenkul. Tokto! -degenimde,/ [sen]/ kayrıla kalıp/ meni/ atkansıñ!* “Dur! Ben biliyorum seni, Cekşenkul. Dur!’ dediğimde,/ [sen]/ geri dönüp bana ateş ettin!” TA/790

410. ZT+[Ö]+DurT+YF-[-k]+ş

Tün karañgısın silkintip, oşondogu aykırganıñ: ‘Tokto! Tokto! Cüzü-karalar!’ -dep, uşunday bir zaarduu kıykırdıñ eleñ,/ [men]/ uykuga ketip bara catkan cerimden selt etip,/ oygondum. “Gece karanlığını titretip, o zamanki bağırışın ‘Dur! Dur! Yüzü karalar!’ diye, öyle bir üzüntüyle bağırdığında,/ [ben]/ uyuklamaya başladığım yerimden irkilip,/ uyanmışım.” TA/524

411. ZT+[Ö]+DurT+YF-[-k+ş]

‘Ay, Subankul bul emneñ?’ desem,/ [al]/ alakanı menen terin arçıy berip: ‘Seni

uktasın dedim elem' dep/ külüp koydu. “Hey, Subankul bu ne hâl?” dediğimde,/ [o]/ avuçlarıyla terini siliverip: ‘Senin uyumanı istemiştin’ diye/ güldü.” TA/70; *Betimdin kızarganı saal suuy tüşköndö, kayrılıp karasam,/ [al]/ daale oşol boydon/ bozorup turuptur.* “Yüzümün kızarığı biraz soğuyunca dönüp baktığımda,/ [o]/ hâlâ aynı şekilde/ duruyordu.” TA/830; *Bektaş apam tumoolop catıp kaldı degeni, Ayşanı köröyünçü dep barsam,/ [al]/ eti ısıp, cötölüp/ catıptır.* “Bektaş anam hasta yatıyor deyince Ayşa’yı göreyim diye vardığımda,/ [o]/ ateşlenip, öksürüp/ yatıyordu.” TA/875

412. ZT+[Ö]+KrşT+SebT+YF-[-k]+ş

Kiyin dagı neçen colu uşul sözdün kezegi kelgende,/ [men]/ tilimdin uçunda tursa da,/ ketençiktep/ aytalbadım. “Sonra daha kaç defa şu kelimelerin sırası geldiğinde / [ben]/ dilimin ucuna gelse de/ gerileyip/ söyleyemedim.” TA/441

413. ZT+[Ö]+KrşT+YF-[-k]+ş

Canaşa cerde kık çaçıp cürgön kelinder cügürüp kelişip, “kana, okuçu Aliman, küyöñ emne deptir!” -deşse,/ [Aliman]/ “Azır, aylanayındar, azır!” -degeni menen/ okuy albay koydu. “Yandaki yerde gübre saçan gelinler koşarak gelip ‘haydi, oku Aliman, kocan ne demiş!’ dediklerinde,/ [Aliman]/ ‘Hemen, canlarım, hemen!’ demesine rağmen/ okuyamadı.” TA/361

414. ZT+[Ö]+N+DurT+YF-[-k]+ş

Atam cumuştan kelgende,/ [men]/ çaçımdu/ tezireek/ şıptırtıp aldım. “Babam işten gelince/ [ben]/ saçımı/ çabucak/ kazıttım.” C/101

415. ZT+[Ö]+N+DurT+YF-[-k]+ş

Uşundan baştap ele al bizdi başkarıp algansıp: ‘Bolgula, uruşta turuş çok, ertereek salkında cönöy bereli!’ -dep,/ [Al]/ attardı/ bulkuldata ketençiktetip,/ arabaga koşo baştadı. “O andan itibaren o bizi idaresine almış gibi: ‘Çabuk olun, savaşta durmak yok, erkenden serinlikte gidelim!’ deyip/ [O]/ atları/ çekiştirip gererek,/ arabaya koşmaya başladı.” C/162

416. ZT+[Ö]+N+YF-[-k]+ş

‘Oy, bul emneñ, kiymiñ kayda, coldo biröo çeçintip ketkenbi?’ -desem/ [al]/ bir

balaga berip keldim/ dep koydu. "Oy, bu ne hâlin, elbisen nerde, yolda biri soydu mu?"- dediğimde,/ [o]/ bir çocuğa verdim/ dedi." TA/377; *Alimandı cumuşka çığa ber desem,/ [al]/ başkarma bugün dağı bir kün eneñe karalaşkın, üydö bol dep uruksat berdi/ dedi.* "Aliman'a işine gide bilirsin dediğimde,/ [o]/ idareci bugün bir gün daha annene yardım et, evde kal diye izin verdi/ dedi." TA/558; *Anın bul kımırabastığına taarınıp: Cana ele aytpaysıñbı zarıktabay! Kimden eken? -desem,/ [al]/ Maysalbekten körünöt/ dedi.* "Onun bu tavrına darılıp: 'Önceden söyleseydin ya azap çektirmeden! Kimdenmiş?' dediğimde,/ [o]/ Maysalbek'ten galiba/ dedi." TA/565

417. ZT+[Ö]+ÖlçT+DurT+YF-[-k]+ş

Aliman süylöp бүткөндө,/ [biz]/ köpkö/ unçukpay/ oturduk. "Aliman konuşmasını bitirince/ [biz]/ uzun süre/ sessizce/ oturduk." TA/663

418. ZT+[Ö]+SebT+ÖlçT+YF-[-k]+ş

Bayagıda/ [men]/ köşögönün artınan/ ança cakşı/ baykabay kalıptırmin. "Eskiden/ [ben] perde arkasından fazla/ dikkat etmemişim." TA/258

419. ZT+[Ö]+SebT+YF-[-k]+ş

Al üygö kirip kelgende,/ [men]/ ögünkü kılğanıma/ katuu uyaldım. "O eve girdiğinde/ [ben]/ o günkü yaptığıma/ çok utandım." TA/549

420. ZT+[Ö]+SebT+YT+YF-[-k+ş]

Bir az ötkөндөн kiyin gana:/ -[al]/ Kokuy, bul emne degen şumduguñar!-dep, muştaşkandardı araçalamak bolup,/ alardın ortosunda/ culundu. "Biraz geçtikten sonra: -Aman, bu nasıl hayasızlığınız! deyip,/ yumruklaşanları ayırmak isteyip/ onların ortasında/ dövündü." TS/264

421. ZT+[Ö]+VrmT+YF-[-k]+ş

Anan/ [men]/ üygö/ keldim. "Sonra/ [ben]/ eve/ geldim." C/511

422. ZT+[Ö]+YF-[-k]+ş

Ana-kelet, mına kelet dep kütüp oturup/ [men]/ çoçudum. "Şimdi gelir, biraz sonra gelir diye bekleyip oturup/ [ben]/ korktum." TA/842; *'Men tigi koşçularga barıp kele koyoyun- bat ele kelem' -dep,/ [men]/ atanıp çıktım.* "Ben o görevlilere gidip geliyim,

çabuk gelirim, diye’/[ben]/ ata binip çıktım.” TA/505; *Közüm cumulgança/ [men]/ ıraazımın* “Ölene kadar/ [ben]/ razıyım.” TA/823

423. ZT+[Ö]+YF-[-k]+ş+ÖAç

Ali da/ [bul]/ esimde:/ caş öspürüm men oşondo karıluu cigitter kötörçü kaptardı iynime salıp, kaptın bir burçun tişim menen koşo tiştep, öydö çıgıp bara catkanda kabırgam mayışıp, közüm tunarıktayt. “Hâlâ da/ [bunlar]/ hatırımda/ genç çocuk [olan] ben/ o zaman güçlü yiğitler[in] kaldıra bileceği çuvalları omzuma koyup, çuvalın bir ucunu dişimle kavrayıp, yukarı çıkarken kaburgalarım ezilip/ gözüm buğulanırdı.” C/167

424. ZT+[Ö]+YF-[-k+ş]

Bügün/ [kat]/ çok... “Bugün/ [kat]/ yok...” BB/100; *Al küünü/ [men]/ koyo tursam bolot bele.* “O gün/ [ben]/ bekleseydim olurdu.” TA/499; *Başta mal urdalganda,/ [bul]/ mınday bolçu emes.* “Önceleri mal çalındığında,/ [bu]/ böyle olmaz idi.” BB/287; *‘Basa Subankul da suusagan çıkar’ –degen oy menen, can-cakamı karasam,/ [al]/ körünböyt.* “Ha, Subankul da susamıştır’ düşüncesiyle, sağa sola baktığımda,/ [o]/ görünmüyordu.” TA/136

425. ZT+[Ö]+YF-[-k+ş]+ÖAç

Añ boylop kele catıp,/ [al]/ essime tüştü:/ Cekşenkul degen biröö askerden kaçıp kelgen imiş, canında eki coldoşu bar, Sarı-Cayıktığı kazaktardan imiş degen kañırt sözdörgö ança işengen emes elem. “Ark boyunca gelirken,/ [o]/ aklıma geldi:/ Cekşenkul diye birisi askerden kaçıp gelmiş imiş, yanında iki yoldaşı varmış, Sarı-Cayık’taki Kazaklardanmış diye söylenen sözlere çok da inanmamıştım.” TA/464

426. ZT+[Ö]+YF-[-k+ş]+YAç

Murda ayabay dostoşup cürgöndördün arası acırap, colu eki cakka ayrılğanda,/ [al]/ mina uşunday bolot/-caman-cakşını caşırıp çettey berişet. “Önceden samimi arkadaş olanların arası açılıp yolları iki tarafa ayrıldığında,/ [o]/ işte böyle olur,/ iyi kötüyü gizleyip uzaklaşıveriyorlar.” TS/78

427. ZT+[Ö]+YF-k+[ş]

Karay kalsam/– [meni karmagan kişi]/ Camıyla eken. “Baktığımda/ [beni tutan kişi]/ Cemile imiş.” C/217; Karasam/ [kelgen]/ Camıyla eken. “Baktığımda/ [gelen]/ Cemile imiş.” C/409

428. ZT+[Ö]+YT+N+YF-k+ş

Kış ortolop, ayazduu kündördün birinde,/ [men]/ ustakanada/ attardı/ takalatıp cüröt elem. “Kışın ortalarında, soğuk günlerden birinde,/ [ben]/ ustahanede/ atları/ nallatıyordum.” TA/284

429. ZT+AyrT+Ö+YF-[-k+ş]

Tak oşol ubakıtta,/ köçödöğü uyulgup catkan çañdın içinen/ bir atçan/ çığa keldi. “Tam o sırada,/ sokaktaki buram buram yükselen tozun içinden/ bir atlı/ çıkageldi.” TS/18; Oşondo/ batış caktan/ vagondoru kıyrıp örttöngön bir eşelon/ keldi. “O sırada/ batı tarftan/ vagonları yıkılıp yanmış bir askerî nakliye treni/ geldi.” TA/328

430. ZT+AyrT+Ö+YF-[-k+ş]

Üşüntüp oturganımda,/ köçödön/ poçtoçu Temirçal/ kirip keldi. “Böyle otururken/ sokaktan/ postacı Temirçal/ girip geldi.” TA/563

431. ZT+DurT+[Ö]+[N]+YF-ş+[k]

Al özü da külkügö mas bolup, emi boldu go- dep, ulam birin öñörüp kelse,/ anda dağı biröö cagaldana asılıp: ‘İi, menin elden emnem kem eken? Murdum burçuk, közüm kıyşık beken?’ –deşip/ [alar]/ [anı]/ kıynaşat. “O kendisi da gülmekten sarhoş olup şimdi tamam olmuştur diye, sırayla birini gezdirip geldiğinde,/ yine biri daha yaka satarak asılıp ‘Ee, benim başkalarından neyim eksik? Burnum eğri, gözüm yamuk mu?’ diyerek/ [onlar]/ [onu]/ zora sokuyorlardı.” TA/118

432. ZT+DurT+[Ö]+BenT+YF--k+[ş]

[Sözdün ubağı] andan ötkön soñ,/ caağı ulam katuulap, ulam oor tartıp, ulam aytuuga kıyındap,/ [söz]/ eski ooru öñdönüp/ sozulup ketet eken. “[Sözün zamanı] zaman geçtikten sonra,/ çene gittikçe sertleşip, gittikçe ağırlaşip, gittikçe söylemesi zorlaşarak,/ [söz]/ eski bir hastalık gibi/ uzayıp gidermiş.” TA/443

433. ZT+DurT+[Ö]+N+YF-[-k+ş]

Oşentsem,/ tigilerdi kağıp:/ [al]/ meni menen işiñer bolbosun, ketembi, ketpeyimbi özüüm bilem, kiyligışpegile/ dep koyuptur. “Öyle yaptığında,/ ötekileri azarlayıp:/ [o]/ benimle işiniz olmasın, gider miyim, gitmez miyim kendim bilirim, karışmayın/ demiş.” TA/718; ‘Aliman! Aliman!’ -dep ottoy ısıgan beti-başın sıypalap, carık kılısam,/ can talaşkan, kıynalgan közdörü menen meni ayaniçtuu karap:/ [al]/ “Toktogula. Ölüp bara catam. Toktogula”/ -dedi. “Aliman! Aliman!”- diye ateş gibi ısınan yüzünü başını sıvazlayıp ışık tuttuğumda,/ can çekişen, zorlanan gözleriyle bana acıklı bir şekilde bakıp:/ [o]/ ‘Durun. Ölüyorum. Durun’ /dedi.” TA/924

434. ZT+DurT+[Ö]+VrmT+HdfT+YF-ş+[k]

Oşondon eki-üç kün murun/ Bektaşın arabasına üç-tört ayal bolup tüşüp alıp,/ [alar]/ tömönkü ayılga/ toygo/ barıp kelişken. “Ondan iki üç gün önce/ Bektaşın arabasına üç dört kadın binip,/ [onlar]/ aşağı köye/ düğüne/ varıp gilmişlerdi.” TA/877

435. ZT+DurT+BğT+Ö+YF-[-k+ş]

Kızıl et nemeni etegime antip-mintip oroy salıp karasam,/ Bektaş koltugunan alıp kötörgön kalbında,/ Alimandın moynu bir cagina kıyşayıp,/ koldoru/ salañdap kalıptır. “Kırmızı etli şeyi eteğime öylesine sarıp baktığımda,/ Bektaş koltuğundan tutup kaldırır şekilde,/ Aliman’ın boynu bir yanına eğilip/ kolları/ sallanıyordu.” TA/938

436. ZT+DurT+N+Ö+NAç+VasT+YF-[-k+ş]

-Añğıça baykabay kalıp, atı könümüş boyunça dağı bir üygö kayrıla bererde,/ tizgindi bura tartıp,/ müdürülgön attı/ Kurman/ moyunga/ kamçı menen/ çabat. “Bir anda farkına varmadan, atı alışmış şekilde başka bir eve dönerken,/ dizgini burarak çekip/ tökezleyen atın/ Kurman/ boynuna/ kırbaçla/ vurur.” BB/102

437. ZT+DurT+Ö+DurT+VrmT+YF-[-k+ş]

Kış tüşüp kalgan, ayazduu tündördün birinde,/ arabasın coldoştoruna berip,/ Caynak/ calañ kürmöçön/ üygö/ kirip keldi. “Kış gelmişti, soğuk gecelerin birinde,/ arabasını arkadaşlarına verip/ Caynak/ sadece hırka ile/ eve/ geldi.” TA/375

438. ZT+DurT+Ö+N+YF-[-k+ş]

Kış ortolop, ayazduu kündördün birinde, ustakanada attardı takalatıp cüröt elem,/ sizge şaşılış telegramm keliptir dep,/ başkarma/ alakanday kagazdı/ ala çaap keldi. “Kışın ortalarında, soğuk günlerden birinde, ustahanede atları nal çaktırıp geziniyordum,/ size acil telegraf gelmiş diyip/ idareci/ avuç kadar kâğıdı/ alıp koşup geldi.” TA/284; Kurmandın çaap kelgenin körgöndö ele,/ anın cürögü şuu dey tüşüp,/ al/ bardığın/ tüşündü. “Kurman’ın koşturarak geldiğini görünce/ onun yüreği şuu diye ürperip/ o/ her şeyi/ anladı.” BB/184; Bir ubakıtta/ başın çulgup alıp,/ Aliman/ meni/ karadı. “Bir aralık/ başını sallayıp/ Aliman/ bana/ baktı.” TA/433

439. ZT+DurT+Ö+ÖlçT+YF-[-k+ş]

Uşul sözdördü aytkanda,/ anın oyuna alda kanday camandık ketkensip, üñüröygön közünün tereñinde ot çağıla tüşüp,/ al/ köpkö/ mostoyup unçukpayt. “Şu sözleri söylediğinde,/ onun aklına herhangi bir kötülük gelmiş gibi olup, faltaş gibi açılan gözünün derininde ateş yanıp/ o/ uzun süre/ somurtup konuşmuyor.” BB/231

440. ZT+DurT+Ö+YF-[-k]+ş

Oşentkende,/ andan akıl kütkönsüp,/ baarımız/ unçukpay kaldık. “Öyle deyince/ ondan akıl beklercesine/ hepimiz/ sustuk.” TA/173

441. ZT+DurT+Ö+YF-[-k+ş]

Denesi ölüp, kalçıldagan kolu menen eşikti açıp kirgende,/ aytkanday ele/ tapança asıngan şinelçen kişi/ oturuptur. “Korkup titreyen eli ile kapıyı açıp girdiğinde,/ söylendiği gibi/ [sırtında] silah[ı] asılan kaputlu kişi/ oturuyordu.” BB/191; Azdan kiyin Karatay başın çulgup alıp, arık-çönökkö karabastan, aydoo menen çapkanda,/ anın ayılga karay baratkanın körsötkönsüp,/ attın dört ayagınan çıkkın çañ/ sozulup kala berdi. “Birazdan sonra Karatay başını sallayıp arığa hendeğe bakmaksızın, tarla ile koşturduğunda,/ onun köye doğru gittiğini gösterircesine,/ atın dört ayağınan çıkan toz/ uzayıp kalıverdi.” TS/154; Añgiça/ ‘çur-r-r’ etip,/ ıskırık/ uğula kaldı. “Bir anda/ ‘çur-r-r’ edip,/ ıslık [sesi]/ duyuldu.” BB/20; Azır oylosom,/ biröögö cakşı aytıp, biröögö caman aytıp, kolhoz dep cürüp/ ar kadaylar/ baştan ötkön eken. “Şimdi düşündüğümde,/ birine iyi söyleyip, birine kötü söyleyip, kolhoz diye koşturup/ her türlü şeyler/ baştan geçmiş.” TA/273; Kepiletten çoçup ketip, başımdı öydö kılsam,/

eşikti açıp,/ Aliman/ kirip kele catkan eken. “Aniden ürküp, başımı yukarı kaldırdığımda,/ kapıyı açıp,/ Aliman/ giriyormuş.” TA/769

442. ZT+DurT+Ö+YönT+DurT+YF-[-k+ş]

Bir azdan kiyin/ Camiylanın koldoru akırın cazıla berip,/ al/ Daniyarga/ boy salıp,/ süyönö kaldı. “Biraz sonra/ Cemile’nin elleri yavaşça açılıp/ o/ Daniyar’a/ uzanıp/ dayandı.” C/359

443. ZT+E+[Ö]+DurT+N+DurT+YF-[-k+ş]

Kayda cüröt desem,/ körsö,/ [al]/ kündüz ele toogo çaap ketip,/ özübüzdün sarı corgonu/ cılıkdan karmap/ keliptir. “Nerede dolanıyor desem/ meğer/ [o]/ gündüzün dağa gidip/ bizim sarı atı/ sürüden alıp/ getirmiş.” TA/205

444. ZT+H+Ö+SebT+DurT+YF-k+ş

Aylanamdı karasam,/ can boordoş dıykan talaam,/ sen dagı/ caydak kalıp, karaan da çok, ün da çok,/ tomsorup/ catkan ekensiñ. “Çevreme baktığımda,/ can ciğerim çiççi tarlam,/ sen de/ bomboş kalıp görünen de yok, ses de yok/ somurtup/ yatıyordun.” TA/269

445. ZT+HdfT+YT+Ö+DurT+YF-[-k]+ş

Keçke cuuk, iñir çalışta attardı koştoodon çıkarıp,/ kazanda kaynagan tamak kaçan dayar bolot dep,/ ottu tegerektep,/ baarımız/ dem alıp/ kütüp oturabız. “Akşama doğru, alaca karanlıkta atları arabadan boşatıp/ kazanda kaynayan yemek ne zaman hazır olacak diye/ ateşin etrafında,/ hepimiz/ dinlenerek/ bekliyoruz.” C/124

446. ZT+KayT+Ö+N+YF-k+[ş]

Kündördün birinde/ Sabırbektin sürötü basılğan gazetten/ Kanımgül/ makala/ okup oturgan ele. “Günlerin birinde/ Sabırbek’in resmi basılmış gazeteden/ Kanımgül/ makale/ okuyordu.” TS/146

447. ZT+KayT+Ö+YF-[-k+ş]

Oşondo/ topondun arasınan/ birin-serin, çürüşköñ mayda dan/ tüşöt. “O zaman/ kepeğin arasından/ tek tük, bırışan ufak hububat/ düşer.” BB/222; *Araba kaçır-kuçur düñgüröp,/ taşka tiygen takalardan/ uçkun/ çağılat. “Araba gıcır gıcır ses çıkarıp,/ taş*

değen nallardan/ kıvılcım/ çıkıyor.” C/258; *Tündö/ cogorton/ muzdak cel/ sogot.* “Geceleyin/ yukarıdan/ soğuk yel/ vurur.” TS/10

448. ZT+KayT+Ö+YF-[-k+ş]+ÖAç

Sabırbek aga çaap barganda,/ narı caktan dagı/ kıykırık/ çıktı: -Oy murap, suu cok! Suu kana! “Sabırbek ona koşarken,/ öte taraftan da/ ses/ çıktı: -Oy mirab, su yok! Su nerede!” TS/166; *Azdan kiyin, Mirzakul attan tüşmökçü boldu ele,/ narı caktan/ Ismayıldın kıykırgan dabışı/ çıktı:/ -Oy, Mirzakul! Kayt artiña! Men akırı ölgön kişimin, seni da ala catam!* “Biraz sonra, Mirzakul attan inmeye niyetlendi,/ öte taraftan/ İsmail’in bağırın sesi/ duyuldu./ -Hey, Mirzakul! Geri dön! Ben zaten ölen kişiyim, seni de götürürüm!” BB/321

449. ZT+KayT+Ö+YönT+YF-[-k+ş]

Ötügün tapıldatıp, fonarın ala cügürgön dejurnıy narı porovozdu közdöy ötüp ketkende gana,/ arttagı vagondordun birinen/ multıkçan dnevalnıy/ sırtka/ başpaga karadı. “Çizmesini takıldatıp fenerini alarak koşan nöbetçi, sadece öteki lokomotifte doğru geçtiğinde/ gerideki vagonların birinden/ silahlı tren nöbetçisi/ dışarıya/ başını çıkarıp baktı.” BB/13

450. ZT+KrşT+[Ö]+YF-k+ş

Al emi oşondo/ ayıldagılar cabıla sabaşıp öltürüşsö da,/ [men]/ makul elem. “Ama o zaman/ köydekiler toplanıp dövüp öldürseler de/ [ben]/ razıydım.” TA/497

451. ZT+KrşT+HdfT+Ö+YF-[-k+ş]

Kee bir ubakıtta/ suu cetiştüü bolgonu menen/ sugaruuga/ kişi/ çıkpay kalat. “Bazı zamanlarda/ su yeterli olmakla beraber/ suarmaya/ kişi/ bulunmuyor.” TS/71

452. ZT+KrşT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Tondu kiygizip koyso,/ etegi sogonçoguna cete süyrölüp, ceñderi tizeden ıldıy cürsö da,/ cılıy tüşkön bala,/ kayra candanganday, kayra tirilgendey kuduñdap, külüñdöp/ cırgap kalıptır. “Kürkü giydirince/ eteği topuklarında sürünüp kolları dizinden aşağı inse de/ ısınan çocuk,/ tekrar canlanmış gibi tekrar dirilmiş gibi sevinip gülümseyerek/ mutlu olmuş.” TA/381

453. ZT+N+DurT+Ö+AyrT+YF-[-k+ş]

Ertesi [günü]/ keçe caydaktalğan sarı corgonu/ arabasının artına koştıp,/ Caynak/ stantsiyadan/ alıp keldi. “Ertesi günü/ bütün gün eğeri ile duran sarı atı/ arabasının arkasına bağlayıp/ Caynak/ istasyondan/ getirdi.” TA/244

454. ZT+N+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Biz candaşa tüşkondö/ oor tartkan boyun kerip, köynögünüñ bırıştarın cazıp kele catkan Camiylanı/ al/ eñkeygen kalıbında kabaktın astınan kıyık tiktep/ ötöt. “Biz yan yana gelince/ ağırlaşan boynunu gerip gömleğinin kırıışğını düzelterek gelen Cemile’yi/ o/ eğilmiş şekilde gözünün ucuyla yan yan/ süzüyor.” C/181

455. ZT+N+Ö+YF-[-k]+ş

Anan/ bara-bara ulam Daniyarga cakınday berip, tak canına barıp kalğanıbizdı/ özübiz da/ baykabay kalçubuz. “Sonra/ gitgide Daniyar’a yaklaşıp, tam yanına vardığımızı/ kendimiz de/ fark edememiştik.” C/348; Köz açıp cumgandın ortosunda,/ col baştap aldıda ketip bara catkan Daniyardı/ biz/ kuup ötöbiz. “Göz açıp kapayıncaya kadar,/ önde giden Daniyar’ı/ biz/ kovalayıp geçiyoruz.” C/188

456. ZT+N+Ö+YF-[-k+ş]

Tańga cuuk/ cer üstün/ şüüdürüm/ kamayt. “Sabaha doğru/ yer üstünü/ çiğ/ kaplar.” TS/10; Andan kiyin/ emne bolgonun/ Kanımgül/ cakşı bilbeyt. “Ondan sonra/ ne olduğunu/ Kanımgül/ iyi bilmiyor.” TS/228; Oşol boydon/ seni/ eç kim/ körböy kaldı. “O zamandan beri/ seni/ hiç kimse/ görmemiş.” TA/371; Mirzakul unçukpay kalıp,/ kalğan sözüñ/ anın karekteri balbildagan köz karaşı/ ayttı. “Mirzakul susunca/ kalan sözlerini/ onun gözbebekleri alevlenen bakışları/ söyledi.” BB/154

457. ZT+N+Ö+YF-k+[ş]

Şayırsıngan türüñdü körüp,/ sen adamga kaday booruker ekeniñdi/ ar kim/ tüşünö berbes ele. “Neşeli hâlini görüp/ senin insana nasıl merhametli olduğunu/ herkes/ anlayamazdı.” TA/367

458. ZT+N+YT+Ö+YF-k+ş

Ertesi azandan turup/ üröndü/ aydoogo/ özüm/ çaçmak elem. “Ertesi gün ezan

vaktinde kalkıp/ tohumu/ sürülmüş tarlaya/ kendim/ ekecektim.” TA/501

459. ZT+Ö+AyrT+DurT+YT+YF-[-k+ş]

Akırında/ açıkıç/ Karataydın kolunan/ çulp etip/ suuga/ tüştü. “Sonunda/ anahtar/ Karatay’ın elinden/ şıp diye/ suya/ düştü.” TS/194

460. ZT+Ö+AyrT+YF-k+[ş]

Añıça/ Camıyla ceñem da/ orokto cürgön cerinen/ kelip kalgan eken. “O sırada/ Cemile yengem de/ orak yerinden/ gelmişti.” C/160

461. ZT+Ö+BenT+N+YönT+YF-[-k+ş]

Daniyar cogorulagan sayın,/ üstündöğü çoñ karala kap,/ conuna minip algan canduu nemedey,/ anı/ oñdon-solgo/ teñseltip cattı. “Daniyar yukarıya çıktıkça,/ üstündeki büyük kara çuval,/ sırtına binmiş canavar gibi/ onu/ sağdan sola/ sallıyordu.” C/210

462. ZT+Ö+BirT+N+DurT+YönT+YF-[-k]+ş

Kuçak cayıp soldatka cügürüp bara catkanıbizda,/ biz/ özübüz menen koşo/ büt turmuşubuzdu, baştan ötkön-ketken kündörübüzdü, azap-tozogubuzdu, uktabagan tündörübüzdü, agargan çaçtarıbizdı, karıgan kızdarıbizdı, cetim-cesir kalganıbizdı, dayraday akkan köz çaşıbizdı, kayratıbizdı, muñubuzdu/ tuu karmaganday,/ ceñiştüü kelgen cookeribizge/ alıp bara cattık. “Kucak açarak askere doğru koşarken,/ biz/ kendimiz ile birlikte/ bütün hayatımızı, başımızdan geçirdiğimiz günleri, azabımızı, uykusuz gecelerimizi, ağarmış saçlarımızı, yaşlanmış kızlarımızı, yetim dul kalanlarımızı, derya gibi akan gözyaşlarımızı, gayretimizi, dertlerimizi/ bayrak tutmuş gibi/ zaferle gelen askerimize/ götürüyorduk.” TA/611

463. ZT+Ö+BirT+VrmT+HdfT+YF-k+[ş]

Baya künü bolso/ Kanımgül/ kelinder menen koşulup,/ Sabırbektin ayılına/ kinogo/ bardı ele. “Geçen günü ise/ Kanımgül/ gelinlerle birlikte olup,/ Sabırbek’in köyüne/ sinamaya/ gittiydi.” TS/148

464. ZT+Ö+DurT+[N]+YF-[-k]+ş

Oşol dodolongon ızı-çuuda/ ar kimibiz/ tuş-tuştan Aşırılının moynuna, iyinderine

asılp/ [Aşıralını]/ öpkülödük. “O büyük gürültüde/ her birimiz/ etraftan Aşıralı’nın boynuna, omuzlarına asılıp/ [Aşıralını]/ öptük.” TA/623

465. ZT+Ö+DurT+[N]+YF-[-k+ş]

Çabarman ceerde aygırğa minip, minday bastırarda,/ canağı bizdin ayıldık cigit:/ -Oy, dos, toktoy tur!-dep/ [meni] beri çakırdı. “Haberci kızıl ata binerek, böyle bastıracakken,/ deminki bizim köylü delikanlı:/ ‘-Hey, arkadaş, bekle!’ diye/ [beni]/ geri çağırırdı.” TA/185

466. ZT+Ö+DurT+AyrT+DurT+YF-[-k+ş]

Camiyla ayıldeşına rakmat dep da aytıp cetişkençe bolboy,/ Daniyardın arabası/ andan-mundan bir tiyip, atırılğan boydon/ koroodon/ culunup/ çıktı. “Cemile köylüsüne teşekkür etmeye kalmadan,/ Daniyar’ın arabası/ oraya buraya bir değıp, hızlı bir şekilde/ bahçeden/ doludizgin/ çıktı.” C/430

467. ZT+Ö+DurT+BirT+YT+YF-[-k]+ş

Soguş baştalıp agalarım askerge ketkende,/ men/ okuunu taştap,/ öz teñtuştarım menen/ kolhozgo/ iştep kettim. “Savaş başlayıp ağabeylerim askere gidince/ ben/ okulu/ bırakıp kendi yaşitlarımla/ kolhoza/ çalışmaya gittim.” C/308

468. ZT+Ö+DurT+DurTAç+YF--k+[ş]

Kay zamanda,/ kaysı ene/ uşintip/ öz balasın bir körüügö zar bolup, közünön kan çaçırap, kıykırığı taş carıp,/ col tostı ele? “Ne zaman,/ hangi ana/ böyle/ öz çocuğunu bir kez görmeye müştak olup, gözünen kan fişkırıp, bağırması taş yarıp,/ yol gözlemişti?” TA/318

469. ZT+Ö+DurT+N+DurT+YF-[-k+ş]

Çañdı burkuratep, biz canınan ötüp bara catsak,/ al/ ayıptuu nemedey cay ele külümsüröp,/ arabada tikesinen turup, attardı oñdon-solgo kamçılap katkıp aydagan Camiylanı/ unçukpastan tañırkap/ karayt. “Tozu kaldırıp biz yanından geçerken,/ o/ suçlu birisi gibi yavaşça gülümseyip,/ arabada dik durup, atları sağdan sola kamçılıyıp kahkahayla [arabayı] süren Cemile’yi/ ses etmeden hayretle/ seyrederdi.” C/192

470. ZT+Ö+DurT+N+YF-[-k+ş]

Karatay sekirip barıp, Sabırbektin kolundagı salmaktuu temir açkıçtı culup aldı da, kayra bir kadam ketençiktep, kerilip turup Sabırbekti baştan arı bir salarda,/ Sabırbek/ çapçandık menen/ Karataydın kolun/ karmay kaldı. “Karatay atlayıp Sabırbekin elindeki ağır demir anahtarı çekip aldı da, tekrar bir adım geriye çekilip, gerilip Sabırbeği başından aşağı vuracağı anda,/ Sabırbek/ hızla/ Karatay’ın elini/ tutuverdi.” TS/192; Uşunday oylorgo berilip, ergip unçukpay kele catkanımnda,/ Subankul/ artın calt karay:/ “Sen emne uktap kladıñbı Tolgonay? Unçukpay ele kele catasıñ.”/ -dedi. Böyle düşüncelere dalmış, sessizce gelirken,/ Subankul/ başını arkaya çevirip/ ‘Sen ne uyuyor musun Tolgonay? Sessizce geliyorsun.’ dedi.” TA/152

471. ZT+Ö+DurT+N+YF-ş+[k]

Añgiça,/ eşikte turgan kişiler:/ “Bas caagiñdı, ölösüñ!” -deşip,/ Cekşenkuldun ayalın/ cakalap kalıştı. “O sırada,/ dışarıda duran kişiler/ ‘Kapa çenenı, ölürsün!’ deyip,/ Cekşenkul’un karısını/ yakaladılar.” TA/799

472. ZT+Ö+DurT+ÖlçT+N+YF--k+ş

Karay salsam,/ Camiyla/ Daniyardı bek kuçaktap,/ bir okumga/ anı/ cürögünö kısıp algan eken. “Baktığımda,/ Cemile/ Daniyar’ı sıkı kucaklayıp/ bir müddet/ onu/ yüreğine basmış imiş.” C/382

473. ZT+Ö+DurT+VasT+N+YF-[-k+ş]

Özgöçö Camiyla kap kötörgöndö,/ al/ iş arada toktoy kalgansıp,/ közünün kıyığı menen/ anı/ karayt da turat. “Özellikle Cemile çuval taşıdığında,/ o/ iş arası durmuş gibi yapıp/ gözünün ucuyla/ ona/ bakıp duruyor.” C/200

474. ZT+Ö+DurT+YF-[-k]+ş

Oşol zamat/ narı künöstö taş korgon kurup oynop catkan Totoydun üç balası/ şamrañdaşıp, kıykırışıp birinen-biri ozo, tızıldap/ cügürüşöt. “O anda/ ötede güneşli tarafta taş korgon kurup oynayan Totoy’un üç çocuğu/ yaramazlaşıp, bağrışıp, biri birini geçerek, hızlı/ koşuyorlar.” BB/90; Cıldızdar uşintip tolgondo,/ biz/ kapçıgay aralap/ kele catkanbiz. “Yıldızlar böyle dolunca/ biz/ vadiyi geçerek/ geliyorduk.” C/256

475. ZT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Adegende Daniyarga menin boorum oorup: “Cooş nemeni uşinte bergeniñ kanday ceñe?” -dep aytsam,/ Camiyla:/ -Ay, koyçu uşunu,-dep kolun şiltep/ külçü. “Başta Daniyar’a ben acıyıp ‘Sakin birine böyle davranman nasıl yenge?’ diye söylediğimde,/ Cemile:/ Hey, bırak şunu, deyip kolunu silkip/ gülerdi.” C/196; Cana/ anın cakin kaynisi Cumabay/ kızım tal bolup/ keldi. “Demin/ onun yakın kayını Cumabay/ kızarmış hâlde/ geldi.” BB/72; Narı caktan şapalak kamçıını süyröy baskan meni körgöndö,/ brigadir/ alda kanday oy tapkansıp,/ süyünüp ketti. “Öte taraftan kamçıını yerde sürükleyerek yürüyen beni görünce/ ekip başı,/ bir şey bulmuş gibi sevindi.” C/34; Beri cakta turgan Daniyardı körgöndö,/ al/ içinen bildirbey oor/ üşküründü. “Beri tarafta duran Daniyar’ı görünce/ o,/ belli etmeden ağır/ içini çekti.” C/390; Aloolongon tuman içinde küyüp bara catkansıp, es-uçumdu bilbey catkanda,/ doktor/ ulam kelip, salkın alakanı menen çekemdi sıypalap: “Apa, uuluñ cakşı bolup kaldı. Boşobo, moyun berbe!” -dep,/ kayrattandırıp cattı. “Alevli duman içinde yanıyormuş gibi baygın yatarken,/ doktor/ tekrar tekrar gelip, serin elleri ile alınımı sıvazlayıp: ‘Ana oğlun iyileşti. Kendini bırakma, teslim olma.’ diye/ gayretlendiriyordu.” TA/962

476. ZT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]+E

Alma güldögön kezde/ ava da,/ kök kaşka bulaktay tunuktalıp,/ eñ bir taza bolot emespi. “Elma çiçeklenen zamanda,/ hava da,/ masmavi bir pınar gibi berraklaşıp,/ tertemiz oluyor değil mi.” TA/561; Men törögöndö/ eç kim/ mintip süyünçülöp/ kabar salbayt/ ko. “Ben doğurduğumda/ hiç kimse/ böyle müjdeleyip/ haber yaymaz/ herhâlde.” TA/828

477. ZT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]+YAç

Tigindey bastıra berip,/ çal/ özünçö/ kübürönöt:/ Kartayganda bala-çakaga şümşük körünmöy boldum go! Mindan körö ketmen çaptırıp salganı cakşı emespi! Öteye bastırıp gidince/ ihtiyar/ kendince/ söylenir:/ ‘Yaşlandığımda çoluk çocuğa kepaze görünür oldum galiba! Bundansa çapa çapalamak iyi değil midir?’ BB/101; Bir ubakıtta/ soldattardın biri/ eesi çıkkanday/ kıykırdı:/ -“Ey, marja, kuda? Nazad, nazad! Ubyot!” Bir vakit/ askerlerin biri/ korkmuş gibi/ bağırdı/ ‘Hey, bayan, nereye? Geri,

geri! Öldürecek!’ ” BB/327

478. ZT+Ö+DurT+YF-k+[ş]

Anda/ Sabırbek/ Kanımgüldün canına oturup, kino körböy ele/ süylöy bergen imiş.
 “O sırada/ Sabırbek/ Kanımgül’ün yanına oturup, filmi izlemeyip/ konuşmuş imiş.”
 TS/149; *Mınday karasam,/ soguşka ketip bara catkandar/ tandalganday nebir solkuldagan, çıraktay/ cigitter eken.* “Şöyle bir baksam,/ savaşa gidenler/ seçilmiş gibi gencecik, mum gibi/ yiğitler idi.” TA/221

479. ZT+Ö+DurT+YF-ş+[k]

Al ötüp ketkende,/ katındar/ anı artından ayaluu karap: “-A-a şordu, şordu!” -dep üşkürüşüp, ceñderi menen közdörün körsötpöy sürtüp ünsüz/ ıyлаştı. “O geçip gittiğinde,/ kadınlar/ ona arkasından acıyarak bakıp ‘Ah ah, talihsiz, talihsiz!’ diye içlerini çekip, yenleriyle gözlerini göstermeden silerek sessizce/ ağladılar.” BB/168; *Añgıça,/ taştarga bekine kalgan eki soldat,/ kamıştı aralata/ ok atıp kalıştı.* “Aniden,/ taşlara saklanan iki asker,/ kamışı gezdire/ kurşun attılar.” BB/324; *Voenkomattın korosuna batpay, askerge çakırtılgandardı çoñ köçönün ortosuna katar-katar tizip, ar birin attarınan çakıra baştaganda,/ çoğulgan kalk/ tegiz tınçtanıp,/ sesteye tüştü.* “Asker şubesinin avlusuna sığmayıp, askere çağırılanları büyük sokağın ortasında sıra sıra dizip, her birinin adlarıyla çağırmaya başladıklarında,/ toplanan halk/ birden sessizleşip,/ ürperdi.” TA/220

480. ZT+Ö+DurT+YönT+DurT+YF-[-k+ş]

Anan/ al/ cagaldana boy tüzöp,/ Daniyar caktı/ calt/ karap aldı. “Sonra/ o/ caka satıp dikelererek/ Daniyar tarafa/ aniden/ baktı.” C/338

481. ZT+Ö+DurT+YönT+YF-[-k+ş]

Astınan tosup cügürüp kele catkan eldi körgöndö,/ soldat/ uturlay basıp/ beri/ cügürdü. “Önünden karşılayıp koşarak gelen halkı görünce/ asker/ ilerleyerek/ beri/ koştu.” TA/611; *Camiylanın ünün ukkanda,/ al/ kayra çımrkana kalıp,/ ilgeri/ umtuldu.* “Cemile’nin sesini duyduğunda,/ o/ tekrar güç toplayıp,/ ileri/ atıldı.” C/225

482. ZT+Ö+DurT+YT+DurT+YF-[-k+ş]

Keede/ al/ üzöngünü temine kalıp, attın başın cıya,/ aylanaga/ tigilip/ karayt. “Ara sıra/ o/ mahmuzlayıp, atın başın çekerek,/ etrafına/ dikilip/ bakıyor.” TS/297

483. ZT+Ö+DurT+YT+KlşT+SebT+DurT+YF-[-k+ş]

Men arabamdı çarbaktın çetine, kölökögö aydap kelsem,/ bizdin brigadir Orozmat,/ baldagın kancıgasına baylanıp alıp,/ koroonun oozunda/ apam menen/ emnegedir/ keceñdeşip/ aytışıp catıptır. “Ben arabamı bahçenin kenarına, gölgeye sürüp geldiğimde,/ bizim ekip başı Orozmat,/ bastonunu terkesine bağlayıp/ ağılın ağzında/ annemle/ nedense/ ağız dalaşı yparak/ tartışıyordu.” C/29

484. ZT+Ö+DurT+YT+YF-[-k+ş]

Kanımgül bir çaka suu alıp kayra kelgende,/ küyöösü/ bayagı ele keyipte mostoyup, salıñkı oor başın alakanı menen süyöp,/ kiyizdin üstündö/ cambaştap catıptır. “Kanımgül bir kova su alıp geri geldiğinde,/ kocası/ deminki ahvalde somurtup salınmış ağır başını avucuyla destekleyip,/ keçenin üstünde/ yan yatıyordu.” TS/48

485. ZT+Ö+DurT+YT+YF-ş+[k]

Karasam/ üç ulum/ üçö teñ birin-biri karmanışıp,/ traktör aydagan atasının canında/ kele catıшат. “Baktığımda/ üç oğlum/ üçü de birbirine tutunup,/ traktör süren babasının yanında/ geliyor.” TA/75

486. ZT+Ö+DurT+ZT+YF-ş+[k]

Kiyinki ubakıtta, atka öböktögön erkekterdin: “Boorumay, boorumay!” degen öküriktörü ayıldın tigi çetinen da, bul çetinen da ugulup,/ betin çoşodoy ayra tutkan katındar,/ bosogonu teskeri karap: “Kümüştön ele cü-ü-gönüñ-aa, Anan arıstan ele cü-ü-rgönüñ a-a-a, Cügönüñ kaldı katılбай-a-a, Anan duşmandı çaptıñ taymanбай a-a, O-o-o-ha-a! E-e-ey” deşip dabışı tügöngönçö kirkirep,/ tüñ ortosuna çeyin/ koşok aytıшат. “Son zamanlarda, ata dayanana erkeklerin: ‘Ciğerim, ciğerim!’ denen bağırtıları köyün öteki kenarından da, bu kenarından da duyulup,/ yüzünü yuşa gibi tırnaklayıp yırtan kadınlar,/ girişe ters dönerek: ‘Gümüştendi oyanın-a-a, Sonra yürüyüşün arslan gibiydi. Oyanın kaldı ortada, Sonra düşmana vurdun çekinmeden-a-a-a. O-o-ha-a! e-e-ey” diye sesi bitene kadar bağırıp,/ gece yarısına kadar/ koşuk söylerlerdi.” BB/171

487. ZT+Ö+DurT+ZT+YT+YF-ş+[k]

Çarbakka kelsek,/ ögüzdör/ sokonu süyrögön boydon,/ alda kaçan/ arıktı ceektep/ ottop cürüşüptür. “Bahçeye geldiğimizde/ öküzler/ sabanı sürüklemiş şekilde,/ çoktandır/ ark boyunda/ otluyorlardı.” TA/684

488. ZT+Ö+HdfT+YF-[-k+ş]

Köçödö kandaydır bir dabıştar çıgıp, cügürüşkön kişilerdi körgöndö,/ Aliman/ bilip kele koyoyun dep,/ çurkap ketti. “Sokakta belirsiz bir sesler çıkıp, koşuşturan kişileri görünce/ Aliman,/ öğrenip geleyim diye/ koşup gitti.” TA/601

489. ZT+Ö+KlşT+DurT+YF-[-k+ş]

Munu ukkanda,/ Karatay/ ayalı menen/ açıktan-açık/ süylöşmök boldu. “Bunu duyunca/ Karatay/ karısı ile/ açık açık/ konuşacak oldu.” TS/150

490. ZT+Ö+KrşT+DurT+SırT+DurT+YF-[-k+ş]

Keede/ al/ eç bir sebepsiz/ enelerine erkeley ketip, ce bolboso şaňkıldap katkırıp ciberip, ce köçödön koroogo kirip kele catkanda, kudu ele caş kızdarça arıktan tak sekirip üygö cügürüp kirip,/ anan/ özünçö ele/ ırdap cüröt. “Bazen/ o/ hiçbir sebepsiz (hiçbir sebep olmadan)/ annelerine nazlanıp veya haykırıp kahkaha atıp veya sokaktan bahçeye girdiğinde, aynı genç kızlar gibi arktan hop zıplayıp eve koşarak girip/ sonra/ kendince/ mırıldanır (şarkı söyler.)” C/56

491. ZT+Ö+N+DurT+YF-[-k]+ş

Aydoo ubagında aydalbay, egin ubagında sugarılbay, kırman ubagında bastırılby catkanda,/ men/ alardı:/ “Kelgile, balban bilek dıykandarım kelgile, baldarım, öydö turup kelgile, kuurap bara catam!” -dep/ çakıram. “Toprak sürme zamanında sürülmeyip, ekin zamanında sulanmayıp, harman zamanında dövülmeyip kaldığında,/ ben/ onları:/ ‘Gelin, güçlü bilekli çiftçilerim gelin çocuklarım kalkıp gelin, kurumak üzereyim!’ diye/ çağırırım.” TA/417

492. ZT+Ö+N+DurT+YF-[-k+ş]

Çoçup ketken Camiyla calt burulup karaganda,/ çağılğan/ anın cüzün/ cap-carık kılıp/ körsöttü. “Aniden korkan Cemile hızlıca dönüp baktığında,/ şimşek/ onun yüzünü/

aydınlatıp/ gösterdi.” C/455; *Oşol zamat Camiyla Daniyardı kuçaktap cakınday bergende,/ al,/ anı/ özünö tartıp,/ kuçagina kıstı. “O anda Cemile Daniyar’ı kucaklayıp yaklaştığında,/ o,/ onu/ kendine çekip/ kuçağına sıktı.” C/456*

493. ZT+Ö+N+DurT+YF-k+[ş]

Közgö ilinbegen mayda caan sebelep,/ şamal/ ak-çaç buluttardı/ oodarıştırıp/ aydap turgan eken. “Göze görünmeyen ufacık yağmur çiseleyip/ rüzgâr/ ak saçlı bulutları/ çevirip/ kovalıyordu.” TA/908

494. ZT+Ö+N+DurT+YinT+YF-[-k+ş]

Kattı bir emes eki-üç colu okutup algandan kiyyin,/ apam/ anı/ kazan-ayaktın ısıksuuguna tuurulgan koluna alıp, uçup ketpesin degendey abaylab karmap, üç burç kılıp/ kayra/ büktöyt. “Mektubu bir defa değil iki üç defa okuttuktan sonra,/ annem/ onu/ ev işlerinin sıcak soğuşuna çatlamış ellerine alıp, uçup gitmesin der gibi dikkatlice tutup üç köşe yapıp/ tekrar/ katlardı.” C/84

495. ZT+Ö+N+HdfT+YF-[-k+ş]+YAç

Kat saktooçu tuluptu sandıkka bekitip catıp,/ kelininin bozoro tüşkönün baykagan apam,/ anı/ kayrattandırmakçı bolup/ cemelep koyot:/ “-Kabar kelgenine süyünböy, kayra şılıkya kalat ekensiñ da, balam. Ce askerge ketken calgız ele senin küyöön beken? El tartkan azaptı el menen koşo tart... Kuday koşkon carın kim sagınbasın, sagınsañ da içiñde bolsun, içiñe kasta.” Mektup saklama kutusunu sandığa koyup/ gelininin [renginin] solduğunu gören annem,/ onu/ cesaretlendirmek isteyip/ azarları:/ “Haber geldiğine sevinmeyip tekrar surat yapıyorsun da çocuğum. Yoksa askere giden yalnız senin kocan mıdır? Milletin çektiği azabı milletle birlikte çek... Allah’ın birleştirdiği yârini kim özlemesin (özlemez), özlesen de içinde olsun, içinde gizle.” C/94

496. ZT+Ö+N+KuvZT+YF-[-k]+ş

Mina emi gana/ men/ Daniyardın emne üçün mañıroo sıyaktanıp, elge külkü bolup cürgönün, emne üçün keç kurunda karool döböğö çıgıp barıp, özü calgız kıyalga batıp oturganın, emne üçün şarkırap taşıngan suunun boyuna tünöp cürgönün, emne üçün kandaydır ugular-ugulbas dabıştardı tıñşagansıp, oşondo kaşı öydö serpilip, közü kubanıçka tolgonun,/ mina emi gana/ bir az tüşüngönsüdüm. “İşte şimdi/ ben/

Daniyar'ın niçin saf gibi millete alay konusu olduğunu, niçin akşamları nöbetçi tepesinde yalnız hülyalara dalıp oturduğunu, niçin çağlayıp taşan suyun boyunda gecelediğini, niçin bir duyulan bir duyulmayan sesleri dinliyormuş gibi o anda kaşları yukarı kalkıp gözü mutluluğa dolduğunu,/ işte şimdi/ biraz anlamış gibi oldum.” C/283

497. ZT+Ö+N+YF-[-k]+ş

Sürötçülördün mektebin bütürüp, kiyin Leningraddağı akademiyağa önöründü ulantış üçün dağı okuganı barganda,/ men/ diplomduk işimdi/ tapşırdım. “Ressam okulunu bitirip sonra Leningrad'daki akademiye hünerimi devam ettirmek için daha okumaya gittiğimde,/ ben/ diploma işimi/ teslim ettim.” C/538; *Mına uşunda gana, cerde ıylap catkan uçurumda gana/ men/ özüüm dağı Camiylanı süygönümdü/ tüşündüm.* “İşte sadece o vakit,/ yerde ağlayarak yattığım anda/ ben/ kendimin de Cemile'yi sevdiğimi/ anladım.” C/501

498. ZT+Ö+N+YF-[-k+ş]

Bul tünü/ terekter/ calbırak/ küüp cattı. “Bu gece/ kavaklar/ yaprak/ döktü.” BB/2; *Uşul kezde/ ar kim ele/ özüüm gana ölbösöm/ deyt.* “Şu zamanda/ her kim/ sadece kendim ölmesem/ diyor.” BB/319; *Ertesi egindi kapka salıp catkanda,/ Camiyla/ bayağı kırsıktuu karala kaptı/ aldı.* “Ertesi [günü] ekini [zahireyi] çuvala doldururken,/ Cemile/ deminki belalı kara çuvalı/ aldı.” C/238; *Meni menen koştışkondo,/ Kasım:/ ‘Maysalbekten kat kelse, adresin salıp cibergile’ -/ dep ayttı.* “Benimle vedalaşırken,/ Kasım:/ Maysalbek'ten mektup gelirse adresini gönderin/ diye söyledi.” TA/241

499. ZT+Ö+N+YF-[-k+ş]+E

Anday uçurda/ adam/ söz da/ tappay kalat/ okşoyt. “Böyle zamanlarda/ insan/ söz de/ bulamıyor/ galiba.” TA/267

500. ZT+Ö+N+YF-[-k+ş]+YAç

Anda/ Aliman ceñesi/ anı/ şıldıñdap külöt:/ Oy, kiçine bala tuulaelek balaga at koygonsubay, caydak ele cerge köçönün atın izdep ubara bolgonço, elden murun ayal alsañçı da, tam-cay salıp, köçö turguzsañçı, köçönün atı eptep tabılar ele go. O anda/ Aliman yengesi/ ona/ takılarak gülüyor:/ “Hey küçük çocuk, doğmamış çocuğa ad koyulmadığı gibi boş yere sokak adı bulup zahmet çekeceğine, ondan önce evlensen de,

[sonra] ev kurup yolunu belirlesen ya, sokağın adı bir şekilde bulunur herhâlde.”
TA/160

501. ZT+Ö+N+YF-k+[ş]

Bul uçurlarda/ Kanımgül:/ “uşunday intıktuu, ırıstuu üy-bülö taalayıma cazılğanına ıraazımın!” -dep/ oyloñçu ele. “Bu anlarda/ Kanımgül:/ ‘Böyle birbirine bağlı, talihli aile kısmetime yazıldığına razıyım!’ diye/ düşünürdü.” TS/35; Kaynisinin sürötün karap,/ Alıman:/ “Bizdin mugalım bala okşogon suluu cigit turbaybı, ene. Karaçı. Bayagıda köşögönün artınan ança cakşı baykabay kalıptırmin, tiktey bergenden uyalgam. Emi aman-esen kaytıp kelip, özündöy bilimdüü, özündöy suluu kız alsa, caraşıp kalar ele ee, ene!”/ deer ele. “Kaynının fotoğrafına bakarken/ Alıman:/ ‘Bizim muğalım çocuk yakışıklı, güzel yiğitmiş ana. Baksana. Eskiden perde arkasından iyi bakamamıştım, doğrudan bakmaktan utanmıştım. Şimdi sağ salım dönse kendisi gibi eğitilmiş, kendisi gibi güzel bir kız alsa yakışır ha, ana!’/ derdi.” TA/258

502. ZT+Ö+N+YF-ş+k

Köp ötpöy aldıda uurulardın karandarı körünö berip,/ attarının takaları/ taşka/ çağıla tüştü. “Fazla geçmeden önümdeki hırsızların karaltıları görünverip/ atlarının nalları/ taşa/ çağılıverdi.” TA/528

503. ZT+Ö+N+YT+YF-[-k]+ş

Ertesi kün çıkpay/ Daniyar eköbüz/ attardı/ kırmanga/ alıp keldik. “Ertesi güneş doğmadan/ Daniyar ikimiz/ atları/ harmana/ getirdik.” C/159

504. ZT+Ö+ÖAç+N+YT+YF-[-k]+ş

Kökpörü çabılıp,/ aligi çaban/ ulakçı cigit eken,/ ulaktı/ bizdin darbazanın astına/ alıp kelip taştadı. “Teke çekişme yarışı düzenlenip/ o çoban/ oğlakçı yğitmiş,/ oğlağı/ bizim evin önüne/ getirip attı.” TA/732

505. ZT+Ö+SebT+DurT+YF-[-k]+ş

Adegende/ Daniyar/ murunkuday ele ünü kıstalıp batına berbey,/ akırın/ baştadı. “İlk başta/ Daniyar/ önceden olduğu gibi sesi kısılıp cesaret edemeyip/ yavaşça/ başladı.” C/263

506. ZT+Ö+SebT+DurT+YönT+YF-[-k+ş]

“E-ey, arabakeç bol erte!” -dep, Kasım toonun başınan ün salganday kıykırdı ele, taktay araba cetip kelip, kombayın toktoy kalganda,/ Aliman:/ “Suusun cetkire koyounçu!” -dep/ karapanı alıp,/ Kasınga/ cügürdü. “Hey, araba sürücü çabuk ol!” diye Kasım dağın başından bağırır gibi haykırdığında, tahta arabası koşa koşa gelip, biçerdöver durakladığında/ Aliman:/ “Suyunu ulaştırayın!” diye/ çömleği alıp/ Kasım’a doğru/ koştu. TA/134

507. ZT+Ö+SebT+N+YF-[-k+ş]

Bayagıdan kiyin/ İsmayıl/ andan beter sak bolup, üñkürdön çıkpay,/ üygö kelgenin da/ koydu. “O zamandan sonra/ İsmail/ ondan beter korunup, mağaradan çıkmayıp/ eve gelmesini de/ bıraktı.” BB/212; Seyde ar bir kadam ilgeri baskan sayın,/ şaşıp kalgan soldattar/ emne kıların bilbey:/ “-Ey, nazad! Vernis seyças! Vernis!”/ deyt. “Seyde her bir adım ileri yürüdükçe/ telaşa düşen askerler/ ne yapacağını bilmeden:/ ‘Hey, geri! Dön şimdi! Dön!’/ dediler.” BB/332; Men üşüntüp oylonup oturganımda,/ Aliman/ ogorodgo taştap ketken soko-unaalarımızdı estep:/ “Basa, ogoroddu aydap bütpöy kalbadıkpı, cür, ene, erterek, cer kurgap keptesin” -dep,/ şaştırıp kaldı. “Ben öylece düşünürken,/ Aliman/ bahçeye bırakıp gittiğimiz sabanı, araçlarımızı hatırlayıp/ ‘Ha, bahçeyi sürüp bitirmemiştik, yürü, ana, erkenden, yer kurumasın.’ diye/ acele ettirdi.” TA/683

508. ZT+Ö+SebT+N+YF-ş+[k]

Bara-bara/ ayıldagılar/ Daniyardın münözünö könüğüşüp üyrönüp kalgandıktanbı,/ anı kep kılğandı da/ koyuştu. “Gitgide/ köydekiler/ Daniyar’ın tabiatına alıştıklarından mı [bilinmez],/ onu söz etmeyi de/ bıraktılar.” C/157

509. ZT+Ö+SebT+ÖlçT+YF-[-k+ş]

Cönöçülör tigindey uzay tüşkündö gana/ Seyde/ uyatın koyup, küyösün akırkı colu kuçaktabay, öpkülöböy kalganına, içimde bala kaldı okşoyt degen büdömük kubanıçın aytıp cetişe albaganına/ katuu/ keyidi. “Gidecek olanlar öteye uzaklaştıkları anda/ Seyde/ utanmasını bırakıp kocasına son defa sarılmadan, öpmeden kaldığına, ‘karnımda çocuk kaldı galiba’ diye şüpheli sevincini söyleyip yetişemediğine/ çok/ üzüldü.” BB/23

510. ZT+Ö+SebT+VasT+YF-[-k+ş]

Emi bolso/ Sabırbek/ ala kalbadı beken dep,/ sugarılğan egindin çetteri menen/ bastırıp cüröt. “Şimdi ise/ Sabırbek/ alaca (kuru) [yer] kalmadı mı deyip/ sulanan ekinin kenarlarıyla/ yürüyor.” TS/161

511. ZT+Ö+SebT+YF-[-k+ş]

Kañtarılğan attın basmayılın, al öçü bar nemedey bulkup tarttı ele,/ at/ teñselip/ ordunan kozgolup ketti. “Bağlanan atın kolanını, o kini var kişi gibi sert çekmişti ki,/ at/ sarsılıp/ yerinden oynadı.” TS/51; Üyülüp catkan çoñ döbö taştardı körüp,/ Subankul/ baldardın iştegenderine/ ıraazı boldu. “Yığılmış yatan büyük tepe [hâlindeki] taşları görünce/ Subankul/ çocukların yaptığı işten/ memnun oldu.” TA/159

512. ZT+Ö+ÜstT+HdfT+YF-[-k+ş]

Bara-bara/ Karataydın içi tardığı/ Kanımgül menen gana çektelbey/ Sabırbektin iştegi iygiliklerine dagı/ kol saldı. “Gide gide/ Karatay’ın kıskançlığı/ Kanımgül ile sadece sınırlı kalmayıp/ Sabırbek’in işindeki başarılarına bile/ el uzattı.” TS/140

513. ZT+Ö+VasT+YF-[-k+ş]

Añızdı aralap, kızıl cooluk, ak köynök Aliman çurkap bara catkanda,/ kolunda karmaganı karapa emes, cürögün tartuu kılıp kötörüp bara catkanday, süygön carına berilgendik,/ anın büt kıymılınan/ körünüp turdu. “Tarla arasında, kızıl yazmalı, ak entarili Aliman koşarken,/ elinde tuttuğu çömlek değil, yüreğini sunmak için götürüyor gibi sevdiği yârine tutulmuşluk,/ onun bütün hareketinden/ görünüyordu.” TA/135; Subankuldun çoyunday kolu kökülümdü sılap, mañdayımdı, betimdi erkelete sılaganda,/ kan cügürtkön, tuylagan cürögü/ alakanınan/ sezilip cattı. “Subankul’un uzanan eli kâkülümü okşayıp, alınıımı, yüzümü şımartarak sıvazlayınca/ kan pompalayan, atan kalbi/ avuçlarından/ hissediliyordu.” TA/52; Alimandın mine cürgönünö Subankuldun atın taştap,/ biz/ arabaga tüşüp/ kettik. “Aliman’ın binmesi için Subankul’un atını bıraktıktan sonra,/ biz/ arabaya binip/ gittik.” TA/231

514. ZT+Ö+VrmT+DurT+YF-[-k+ş]

Oşol ubakıtta/ top eldin içinen suurulup, çaçı al-dula, çapanı artına ketip, közü alañdagan Totoy/ sarayının canına/ ıylap/ cügürüp bardı. “O sırada/ kalabalığın içinden

sıyrılıp saç karışık, çapanı geriye gidip gözü şaşkın Totoy/ ahırının yanına/ ağlayarak/ koştı.” BB/274

515. ZT+Ö+YF-[-k]+ş

Murun da uşunday kabar kelip:/ biz/ süyünüp cürgönbüz. “Önce de öyle haber gelip,/ biz/ sevinmiştik.” C/100; *Emi/ suu/ menin kolumda...* “Şimdi/ su/ benim elimde...” TS/217; *Anı körö koygondo/ men da/ tıp basıldım.* “Onu görünce/ ben de/ aniden sustum.” C/328; *Uşintkende/ men da/ ıyladım.* “Öyle deyince/ ben de/ ağladım.” TA/438; *Al tünü/ eköübüz teñ/ uktagan cokpuz.* “O gece/ ikimiz de/ uyumadık.” TA/733

516. ZT+Ö+YF-[-k+ş]

Anan başkı kanaldın bir cerin [suu] alıp kettibi degen oy kılt etkende,/ al/ ayabay çoçup ketti. “Sonra ana kanalın bir yerini [su] götürdü mü denen fikir aniden akla gelince/ o,/ çok korktu.” TS/170; *Bir ubakta:/ “-Sabırbek bayke, o-o, Sabırbek bayke!”- degen ün/ çıktı.* “Bir vakit:/-‘Sabırbek abi, o-o, Sabırbek abi!’ denen ses/ çıktı.” TS/162; *Oşol zamat/ bir nerse/ kars etti.* “O anda/ bir şey/ kars etti.” TS/243; *Poçtoçu çal buydala kalıp, antip-mintip coop kaytargıça,/ tigiler/ cetip kelgen bolot.* “Postacı ihtiyar apışıp, şöyle böyle cevap verene kadar,/ ötekiler/ kavuşmuş olur.” BB/91; *Cakınday kelgenimde/ apamdın ünü/ uguldu.* “Yaklaştığımda/ annemin sesi/ duyuldu.” C/30; *Keçke cuuk/ orokçularga degen cañı budaydın namı da/ dayar boldu.* “Akşama doğru/ orakçılara denen yeni buğdayın ekmeği de/ hazır oldu.” TA/139; *Tün ortosuna cakin/ Subankul da/ kelip cetti.* “Gece yarısına yakın/ Subankul da/ geldi.” TA/204

517. ZT+Ö+YF-[-k+ş]+E

Uşul minuttan tartıp,/ cañı turmuş soguş turmuşu/ baştalbadı... “Şu dakikadan itibaren,/ yeni hayat savaş hayatı/ başlamadı mı?” TA/189

518. ZT+Ö+YF-[-k+ş]+YAç

Biz birge koşulup işteğenden baştap,/ al eköönün ortosundagı mamilesi/ uşul:/ Camıyla keede ançeyin tamaşa üçün tigige üstömdük menen külö süylösö, keede anın barı-cogun takır ele unutup salgan öñdiiü, eçteke debeyt, karap da koyboyt. “Biz birlikte çalıştığımızdan bari/o ikisinin arasındaki muamele/ bu:/ Cemile bazen öylesine şaka için ötekiyle hakimane bir tarzda gülerek konuştuğu hâlde, bazen onun varlığını

yokluğunu tamamen unutmuş gibi hiçbir şey demiyor, bakmıyordu da.” C/184; *Antse/ berki da/ bolboyt,/ cok, sen tura tüşünböy catasıñ dep talaşa ketet.* “Öyle deyince/ Caynak da/ kabul etmiyor,/ hayır, sen doğru anlayamıyorsun diye tartışıyor.” TA/160

519. ZT+Ö+YF-k+[ş]

Keçe ele/ cer beti/ kara ele. “Daha dün/ yeryüzü/ kara idi.” BB/113; *Kırmancı samanga catayın dep kelsem,/ Daniyar/ uşul cerde eken.* “Harmandaki samana yatayım diye geldiğimde,/ Daniyar/ oradaymış.” C/106; *Erterek/ ceñiş/ kelse eken.* “Erkenden/ zafer/ gelseydi.” TA/446; *Al kezde/ sürötçü bolu/ oydo cok iş ele.* “O zaman/ ressam olmak/ akılda olmayan işti.” C/309; *Anda/ bul,/ köp mıktı da emes cañı üyröngüç şrihter ele.* “O zaman/ bu,/ çok da iyi olmayan acemice çizimlerdi.” C/403

520. ZT+Ö+YF-k+ş

Biz colgo çıgıp, ayıldan bir top uzap ketkençe/ men/ öz kalıbıma toluk keke albay cattım. “Biz yola çıkıp, köyden bir hayli uzaklaşıncaya [kadar]/ ben/ kendime tam gelemedim.” C/419; *Anan/ men/ kantip aytmak elem.* “Sonra/ ben/ nasıl söyledim.” TA/34

521. ZT+Ö+YF-ş+[k]

Meni körüp/ başka ayaldar da/ çuuldap koyo beriştı. “Beni görüp/ öteki kadınlar da/ bağırırverdiler.” TA/171; *Birge öskön terekterdey boluşup uuldarın er cetip,/ ar kimisi/ öz coldorun coldop kalışkan.* “Birlikte büyüyen kavak fidanları gibi olup oğulların yetişip/ her biri kendi yollarını seçmişler.” TA/99

522. ZT+Ö+YinT+VrmT+YF-[-k+ş]

Bir kün ötkörüp,/ al/ kayra/ aylığa/ keldi. “Bir gün geçirip,/ o/ tekrar/ köye/ geldi.” BB/237

523. ZT+Ö+YinT+YF-[-k+ş]

Uşunu menen erte cazda/ canağı çaban/ kayra/ payda boldu. “Öylece erken yazda/ o çoban/ tekrar/ ortaya çıktı.” TA/751

524. ZT+Ö+YönT+DurT+YF-[-k+ş]

Çulgoosun ıldam-ıldam orop, razinke ötüğün kiyip,/ Karatay/ eşikke/ şaşılıp/

cügürüp çıktı. “Ayak bezini çabuk çabuk sarıp, lastik çizmesini giyip/ Karatay/ dışarıya/ aceleyle/ koşup çıktı.” TS/50

525. ZT+Ö+YönT+N+DurT+YF-[-k+ş]

Keçe küünü tanıışkan çolok kara tonçon orus kişi fonarın kötörüp, canıbizga keldi ele,/ Aliman/ andan:/ “Bul emne bolgon eşelon? -dep/ şıbırıp/ suradı. “Dün tanıştığımız çolak kara kürklü Rus adam feneriyle yanımıza geldiğinde,/ Aliman/ ona:/ ‘Bu nasıl bir tren?’ diye/ fısıldayıp/ sordu.” TA/333

526. ZT+Ö+YönT+YF-[-k]+ş

Bir kezde poyezddin cakındap kele catkanı dağı ugula kaldı ele,/ biz/ eşikke/ atırılıp çıktık. “Bir vakit trenin yaklaştığı tekrar duyulmaya başladığında,/ biz/ dışarıya/ atıldık.” TA/300

527. ZT+Ö+YönT+YF-[-k+ş]

Anan/ al/ ayalına/ kayrıldı. “Sonra/ o/ hanımına döndü.” TS/53; Seyde otun kötörüp kелgende dayıma/ atasının eski fufaykesin süyröltö kiygen, mañday tişi ketik, Totoydun ortonçu balası/ anın astınan/ çıgat. “Seyde odun taşıyıp gelirken her zaman/ babasının eski fufaykesin süründürüp giyen, ön dişleri gitmiş, Totoy’un ortanca oğlu/ onun önünden/ çıkar.” BB/103

528. ZT+Ö+YT+DurT+YF-[-k]+ş

Oşondo/ biz/ uvattın çetinde,/ Subankuldun taar kürmösün töşönüp, arıktın kaşatın cazdanıp/ catkanbiz. “O zaman/ biz/ sürülmüş tarla kenarında,/ Subankul’un kaba kumaştan mantosunu serip, arığın kenarına yaslanarak/ yattık.” TA/50

529. ZT+Ö+YT+N+YF-[-k]+ş

Kaçan körsöm/ sen/ alıştın başında/ suu ölçögüç reykanı/ tiktep oturasıñ. “Ne zaman görsem/ sen/ kanalın başında/ su ölçen çubuğa/ bakıp oturuyorsun.” TS/99

530. ZT+Ö+YT+N+YF-[-k+ş]

“Men saga tup-tuurasın aytıp bereyin,” -dep/ Sabırbek/ çöntögünön/ bloknotun/ suurup çıktı. “Ben sana dosdoğrusunu söyleyeyim.” deyip/ Sabırbek/ cebinden/ not defterini/ çekip çıkardı. TS/97; Kırk altınçı cıldın küzündö/ tömönkü ayıldık bir çaban/

çoñ sayda/ koyun/ aydap cürdü. “Kırk altı yılının güzünde/ aşağı köylü bir çoban/ büyük dere yatağında/ koyun/ otlatırdı.” TA/730

531. ZT+Ö+YT+ÖAç+KlşT+SırT+YinT+YF-[-k]+ş

Seni menen cüz körüşüp catıp,/ biz/ köñülübüzdö/ ar kimibiz/ maydandan kayrılıp kelbegender menen/ akırkı colu/ dağı bir sıyra/ koştostuk. “Seninle yüz yüze görüşürken,/ biz/ gönlümüzde/ her birimiz/ cepheden geri dönmeyenlerle/ son defa/ tekrar/ vedalaştık.” TA/633

532. ZT+Ö+YT+YF-[-k]+ş

Anan/ biz/ arıktığı suuga/ kirinip çıktık. “Sonra/ biz/ arktaki suda/ yıkanıp çıktık.” TA/55; *Ar dayım colgo çıgarda/ men/ uşul alkagı kara cığaçtan casalğan süröttün aldına/ kelip turam.* “Her daim yola çıkarken (çıkmadan önce)/ ben/ şu çerçevesi karaağaçtan yapılan resmin önüne/ gelip duruyorum.” C/1; *Bir açılıp, kayra bürkölüp, nımtıragan suuk kündördö/ köpçülüğü/ üygö/ oturup kaldık.* “Bir açılıp, bir kapanan, nemli soğuk günleride/ çoğu/ evde/ oturdu.” TA/869

533. ZT+Ö+YT+YF-[-k+ş]

Suunu suu debey, ötükçön, kiyimçen boydon tüz ele suuga salganımda,/ tızıldatkan muzdak çaçırandılar/ betime, bütkön boyuma/ cabıla berdi. “Suya su demeden, çizmeyle, elbiseyle düpedüz suya daldığında,/ titreten soğuk sıçrantılar/ yüzüme, bütün bedenime/ yayıldı.” C/494; *Kün çıgarda közümdü açsam,/ Subankulum/ canımda/ cok.* “Güneş doğarken gözümü açsam (açtığımda)/ Subankul’um/ yanımda/ yok.” TA/67

534. ZT+Ö+YT+YF-[-k+ş]+E

Azır/ al/ soguştun kızıl çoğunda/ cürgöndür. “Şimdi/ o/ savaşın kızıl korunda/ yürüyordur.” BB/75

535. ZT+Ö+YT+YinT+YF-[-k+ş]

Añgıça/ Aliman/ ordunan/ kayra/ ırgıp turdu. “O sırada/ Aliman/ yerinden/ tekrar/ fırladı.” TA/427

536. ZT+Ö+ZT+SebT+DurT+YF-[-k+ş]

Suu emgiçe Üç-Döböğö cetkenin, al cerde sugatçılar keçten beri şımalanıp dayar

bolup turganın oylogondo,/ Karatay/ ordunan ırgıp turup,/ kubanganınan/ ünsüz gana/ küldü. “Su şimdiye kadar Üç-Döbö’ye vardığını, orada sugatçılar dünden beri kollarını sıvayıp hazır olup durduklarını düşününce/ Karatay,/ yerinden fırlayıp/ sevincinden/ sadece sesizce/ güldü.” TS/225

537. ZT+Ö+ZTAç+N+YF-[-k+ş]

Oşol okuyanın ertesinde/ Ayşa koşunam/ çay içkin dep üyünö çakırıp, anı-munu koburap, söz arasınan:/ “Canagı Cekşenkuldun ayalı tündöp köçüp ketiptir” -/dedi. “O olayın ertesinde/ Ayşa komşum/ çay iç diye evine çağırıp, oradan buradan konuşup, söz arasında/ [o]/ ‘Cekşenkul’un karısı geceleyin taşınıp gitmiş.’/ dedi.” TA/817

538. ZT+Ö+ZTAç+YF-[-k+ş]

Oşol kündörü/ Aliman/ keç kireri menen ele ketip, el tegiz catkança/ sırtta cürçü. “O günlerde/ Aliman/ akşam olur olmaz gidip millet yatana kadar/ dışarıda gezerdi.” TA/753

539. ZT+ÖAç+KayT+Ö+YF-[-k+ş]

Antkiçe bolboy,/ front taraptı bet alıp, cönöp kaldık dep,/ Kasımdan/ kabar/ keldi. “Öyle demeye kalmadan,/ cephe tarafına doğru yürüdük diye/ Kasım’dan/ haber/ geldi.” TA/260

540. ZT+ÖAç+Ö+DurT+YT+YF-ş+[k]

Attan sekirip tüşüp, şireñke çağıp kirip kelsem,/ Bektaş coldoşu menen, sokoçu bala/ üçöö teñ/ koldoru artına baylanıp/ cerde/ catışat. “Attan fırlayıp inip kibrit yakarak içeri girdiğimde,/ Bektaş arkadaşıyla, sabancı çocuk/ üçü de/ elleri arkadan bağlanmış/ yerde/ yatıyordu.” TA/514

541. ZT+ÖAç+Ö+YF-[-k+ş]

Bir zamattın ortosunda/ biri ölüp, biri tuulup/ köz aldım da acal menen turmuşun kagılışkanı/ esimdi oodardı. “Aynı an içinde/ biri ölüp, biri doğup,/ gözümün önünde ölüm ile yaşamın çarpışması/ (beni) şaşkın hâle düşürdü.” TA/943

542. ZT+ÖlçT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Adegende Aliman üzöngünü karmana cügürüp, anan at üstünön ayalının

*mañdayın akırkı colu ööp, Kasım sarı corgonun başın koyo bergende,/ tögülgön
caanday bolgon canıbardın çañı ıraktap ketkiçe,/ Aliman/ kol bulgalap ele/ cügürö
berdi. “İlk önce Aliman üzengiye tutunarak koşup, sonra atın üstünden karısının alnını
son defa öpüp, Kasım sarı atın başını bırakıverince/ dökülen yağmur gibi olan hayvanın
tozu uzaklaşıp gidinceye kadar/ Aliman/ el sallayarak/ koştu.” TA/243*

543. ZT+SebT+[Ö]+DurT+HdfT+ZT+YF-[-k]+ş

*Andayda/ Aliman menen Caynak öz baldarım emespi,/ [men]/ alarga tınım
berbey/ cumuşka/ küñü-tünü/ ayday berçümün. “Öyle durumlarda/ Alimanla Caynak
kendi çocuklarım olduğu için,/ [ben]/ onlara rahat vermeden/ işe/ gece gündüz/
sürüklerdim.” TA/277*

544. ZT+SebT+[Ö]+HdfT+VrmT+N+YF-[-k]+ş

*Kirmin Aliman. Koyo turçu azırak, samınıñdı alıp kel, çoñ suuga barıp cuunayın-
dedi ele/ Aliman meni calt-calt karaganınan iymengenin seze koyup,/ [men]/ suu alıp
kel dep,/ koluna/ çaka/ karmata koydum. “Kirim Aliman. Bekleyedur, sabununu alıp
gel, büyük suya gidip yıkanayım dediğinde/ Aliman’ın bana melun melun bakmasından
utandığını hissettiğim için,/ [ben]/ su getir diye/ eline/ kovayı/ tutturdum.” TA/201*

545. ZT+SebT+[Ö]+ZT+VrmT+YF-[-k]+ş

*Oşonun ertesinde/ belimdin ooruganı ceñildep,/ [men]/ üydö narı-beri kıymıldap,/
eşikke/ çıktım. “O günün ertesinde/ belimin ağrısı hafıflediği için,/ [ben]/ evde oraya
buraya hareket edip/ dışarıya/ çıktım.” TA/555*

546. ZT+SebT+DurT+Ö+YF-[-k]+ş

*Bizdin askerler çabuul cürördö,/ nemetsterdin caşıruun cerde toptogon kural-
carak, ok-darıları bir tündö ot alıp,/ aylana tegerektegi tokoylor capıra kıyrıp,/
fronttogu çabuulduñ çoñ colu/ açılıptır. “Bizim askerler taarruza geçerken,/ Almanların
gizli yerde toplanan silahları, muharebe malzemesi bir gecede ateş alıp,/ etrafındaki
ağaçlar devirilip,/ cephedeki taarruzun büyük yolu/ açılmış.” TA/586*

547. ZT+SebT+N+Ö+YF-[-k]+ş

Baldar üçün esim çıgıp, alda emne bolup ketebi dep: “Kasım, Maysalbek,

Caynak, silerdibi! Tüşkülö!” -dep kıykırsam,/ traktordun dürüldögönünön/ öz ünümdü/ özüm/ ukpay kaldım. “Çocuklar için korkup, bir şey olur mu deyip ‘Kasım, Maysalbek, Caynak sizleri var ya! İnin!’ diye bağırdığımda,/ traktörün gürültüsünden/ kendi sesimi/ kendim/ duyamadım.” TA/79

548. ZT+SebT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Cana dayranı caldap ötkön canıbar ceerde aygır, eliktey sunalıp, colgo tüşköndö,/ artınan koyu çañ buruldap,/ çabarmandın karanı/ bat ele/ körünböy kaldı. “Deminden nehri geçen canavar kızıl at karaca gibi süzülüp yola düşünce/ ardından koyu toz yükselip/ habercinin karaltısı/ çabucak/ görünmez oldu.” TA/187; Selsovetke kirip kelgende,/ anın uşul ekinçi oyu ceñip,/ al:/ “Berbeym! Berbeym!” dep özünö özü ant bergendey, içten kakşap/ aytıp cattı. “Köy sovetine girip geldiğinde,/ onun şu ikinci fikiri yendiği için,/ o/ ‘Vermem! Vermem!’ diye kendi kendine söz vermiş gibi içinden ısrarla/ söylüyordu.” BB/195

549. ZT+SebT+Ö+DurT+YF-[-ş+k]

Kee birde/ can karayganınan/ ayırmıdar/ til albay/ meni sökkön kündörü da boldu. “Bazen/ can sıkıntısından/ birileri/ dinlemeden/ beni sövdüğü günler da oldu.” TA/277

550. ZT+SebT+Ö+YF-[-k+ş]

Dubaldan cañı ele burula berip, ilgerilegende,/ uu-çuu salıp topuragan eldi körüp,/ Seyde/ dal bolup turup kaldı. “Duvardan daha yeni dönüverip ilerlediğinde,/ gürültü koparıp toplanan halkı görüp/ Seyde/ donakaldı.” BB/273

551. ZT+SebT+Ö+YT+YTAç+YF-[-k]+ş

Bir künü/ kızığıp,/ men dağı/ Daniyardın canına/ döböğö/ çıgıp oturdum. “Bir günü/ meraklanıp/ ben de/ Daniyar’ın yanına/ tepeye/ çıkıp oturdum.” C/127

552. ZT+SebT+ZT+[Ö]+DurT+BirT+YF-[-k+ş]

Antsem, maktana karap: “O-o, men kıyın teep kaldım ene. Karap tur azır!” -dep, velosipeddin eerine boyu cetpey, bir cak kaptalına kıyşaya carmaşıp, iyreleñ-iyreleñ etip, bıyagına oop, tıyagına oop tepkende/ cıgılat eken dep korkup ketip:/ “Tüş, kokuy, cıgılasıñ!” -desem,/ [al]/ kayra küçöp ketip, ıldamdatam dep/ velosipedi menen koşo/

togolundu. “Öyle derken, övünerek [bana] bakıp ‘Oo, ben güzel sürüyorum, ana. Bakıp dur şimdi!’ diye, bisikletin eğerine boyu kavuşmayıp, yan tarafına yamularak yapışıp, zikzak çizip, bir o yana bir bu yana sarkıp sürerken/ düşecek diye korkup/ ‘İn, aman, düşeceksin!’ dediğimde,/ [o]/ daha hızlı gidip süratını artırıp/ bisikleti ile birlikte/ yuvarlandı.” TA/986

553. ZT+SebTAç+[SebT]+Ö+DurT+[HdfT]+YF-[-k+ş]+YAç

Attardı koştıy cetelep biz cakındap kelgende,/ Daniyar eköübüzdün türübüz kızık körünsö kerek caydak bastırgan Daniyardın konçu kenen soldat ötügü salañdagan uzun buttarınan şıpırılıp ketçüdöy butunun başına ilinip, men bolsom müyüzdöy çor bolgon sogonçoktorum menen cılañaylak teminip kelatkam/ [uşundan ulam]/ -Camiyla/ bizdi şıldıñkor karap,/ [bizge]/ külüp koydu:/ “-Oo, uzunlu-kıskaluu bolgon kayrandar dese! İzdeşpey tabışkansıñar go!” Atları birlikte yürütüp biz yaklaşınca/ Daniyar ikimizin hâlimiz ilginç görünse gerek yaya yürüyen Daniyar’ın ayağı geniş asker çizmesi sallanan uzun ayaklarından sıyrılıp düşecekmiş gibi ayağının ucuna asılmış, ben ise boynuz gibi olmuş nasırlı topuklarımla yalınayak basıp gelmişim/ [bundan dolayı]/ Cemile/ bize alaylı bakıp/ [bize]/ gülüverdi “Oo, uzunlu kısalı zavallılar! Aramadan birbirinizi bulmuş gibisiniz!” C/161

554. ZT+ŞT+[Ö]+DurT+HdfT+N+YF-[-k+ş]

Keçke çakanıraak/ tabak buuday tüşsö,/ [al]/ anı cırgalçakka tartıp,/ Ismayılga/ nan/ bışırat. “Akşama yakın/ tabak buğday düşse/ [o]/ onu el değirmeninde öğütüp/ İsmail’e/ ekmek/ pişirir.” BB/223

555. ZT+ŞT+Ö+YF-[-k+ş]

Boy kelinderge araba aydatalı dep catsak,/ makul degen kelindi siz tıyıp salsañız,/ plan/ tolboyt. “Boy gelinlere araba sürdürelim desek,/ kabul eden gelini siz tutarsanız,/ plan/ dolmaz.” C/33; Anan/ Kuday tilekke cetkirse,/ aşuu/ açılar... “Sonra/ Allah dileğe kavuşturursa/ geçit/ açılır...” BB/248

556. ZT+VasT+DurT+Ö+YF-[-k+ş]

Köçögö çıgıp izdeyinçi degen kıyal menen üydön çıgıp bara catsam,/ ogorod taraptan/ çöp kötörüüp/ Bektaş/ keldi. “Sokağa çıkıp arayayım umuduyla evden çıkıp

giderken/ bahçe taraftan/ ot taşıyıp/ Bektaş/ geldi.” TA/844

557. ZT+VasT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Küñgöy-teskey debey tegiz kar camınıp,/ too boorlop/ ak boz kirgilt tuman/ ileñ-salañ/ cılciyt. “Güney kuzey demeden eşit kar kaplanıp,/ dağ[1] boylayıp/ ak boz kirli sis/ ağır ağır/ hareket ediyor.” BB/114

558. ZT+VasT+Ö+YF-k+[ş]

Bul emne bolup ketti dep, eşikke çurkap çıksam,/ çarbaktardı etektep/ traktör/ kele catkan eken. “Bu ne oldu diye, dışarıya koşarak çıksam (çıktığımda)/ bahçeleri boylayıp/ traktör/ geliyormuş.” TA/71

559. ZT+VrmT+Ö+YF-[-k+ş]

Aliman bir caktan kırkırıp, can talaşıp catsa,/ o, şumdugay, kulagımdı tundurup dağı da bayagı eşelon-kuyruk ulaş eki parovoz alıp uçkan vagondor meemdi kak carıp ötüp bara catkansıp, “Apa-a! Alima-an!” -dep arkıragan şamal cula kaçkan üngö,/ balanın “b-a-a!” dep bakırgan ünü/ koşuldu. “Aliman bir taraftan hırıldayıp can çekişirken,/ o, hay Allah hay, kulağımı sağırлаştırıp hâlâ da geçmişteki tren peş peşe iki lokomotif alıp uçan vagonlar beynimi tam yarararak geçiyor gibi ‘Ana-a! Alima-an!’ diye şidetli rüzgârın yolup kaçtığı sese,/ bebeğin ‘v-a-a’ diye bağırın sesi/ karıştı.” TA/935; *Erteñ menen/ Seydenikine/ poçtoçu Kurman/ çaap keldi.* “Sabahleyin/ Seydegile/ postacı Kurman/ koşturup geldi.” BB/179

560. ZT+YT+Ö+[YF-]-k+[ş]

Karakçılardın karaandarı kaydan körünör eken dep, tizgin tartpay, een talaalar menen çaap kele catıp, bir kezde at toktoy kalganda gana, başın cıyıp karasam,/ aldımnda-/tereñ añ/ [bar eken]. “Soyguncuların karaltıları nerden görünür acaba diye, dizgini çekmeden boş bozkırda hızla gelirken bir vakit at duruverince dizgini çekip baktığımda,/ önümde/ derin bir çukur/ [vardı].” TA/454

561. ZT+YT+Ö+DurT+HdfT+YF-k+[ş]

Kantip catat boldu eken dep men artıma kayrıla kalam:/ tumanday koyu çañdın arasında da/ Daniyar/ ıraazı bolgondoy/ Camiyladan/ közün tüşürçü emes. “Ne oldu

acaba diye ben arkama dönüyorum,/ duman gibi koyu tozun arasında da/ Daniyar/ razı olmuş gibi/ Cemile'den/ gözünü alamıyordu.” C/193

562. ZT+YT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Col üstünö üñülgön askalar kıygaç kölökö taştap,/ nari saydagı badaldın arasında/ Kürküröö/ canı tınbay/ aldastayt. “Yol üzerinde eğilen yüksek kayalar yanlamasına gölge bırakıp/ öteki nehir yığınının çalılıkların arasında/ Kürkürö/ durmadan çırpınıyor.” C/260

563. ZT+YT+Ö+HdfT+YF-k+[ş]

Soguş baştalat eken da,/ al soguşta/ adam balasının eñ asıl, kolunan önör tögülgön azamattarı/ iştep catkan işin taştap, birinin kanın biri tögüp, birin-biri öltürüügö/ argasız boluşat eken. “Savaş başlar da,/ o savaşta/ insanoğlunun en asıl, elinden hüner dökülen yiğitleri/ çalıştığı işini bırakıp birinin kanını biri döküp birbirini öldürmeye/ mecbur olurlar.” TA/403

564. ZT+YT+Ö+YF-[-k+ş]

Bul colu arabanı kırmanga çıkarıp koyup barsam/ men eelep cürgön oyduñda/ tört at/ tuşalıp cüröt. “Bu sefer arabayı harmana çıkarıp bırakıp gittiğimde/ ben sahiplendiğim çukurda/ dört at/ kösteklenmiş duruyordu.” C/104; *Oşentsem,/ nari cakta/ Bektaş/ karap turuptur.* “Böyle yaparken,/ ötede/ Bektaş/ bakıyormuş.” TA/990

565. ZT+ZT+DurT+Ö+YF-[-k+ş]

Tünü menen caagandan kalgan kar azır anda-sanda sebelep,/ keede/ çoçugnaday/ şamal/ dürbüp koyot. “Bütün gece yağmaktan kalan kar şimdi ara sıra çiseleyip/ bazen/ ürkmüş gibi/ rüzgâr/ estiriyor.” BB/116

566. ZT+ZTAç+KayT+Ö+YF-[-k+ş]

Kasım cönöp ketkenden kiyin,/ köp keçikpey,/ Maysalbekten/ kat/ kelgen. “Kasım gittikten sonra, fazla geçmeden,/ Maysalbek'ten/ mektup/ gelmişti.” TA/252

567. ZT+ZTAç+N+Ö+YF-[-k+ş]

Azır/ keçke cuuk/ kakşıgan cer betin/ tuzduu şor/ kaptadı. “Şimdi/ akşama doğru/ kuru yeryüzünü/ tuzlu şor/ kapladı.” C/439

568. ZT+ZTAç+Ö+VrmT+YF-[-k+ş]

Ertesi [künü]/ tañ azandan turup,/ Seyde/ biltırkı kırmandardın orduna/ cönöyt.
 “Ertesi [günü] seher vakti kalkıp/ Seyde/ biltırkı harman yerine/ gidiyor.” BB/220

569. ZT+ZTAç+Ö+YinT+HdfT+YF-[-k]+ş

Uşul küz/ eki cıl üzgültüktön kiyin,/ men/ kayra/ mektepke/ cürö baştadım. “Şu güz/ iki yıl kesintiden sonra,/ ben/ tekrar/ okula/ başladım.” C/489

570. ZT+ZTAç+Ö+YinT+HdfT+YF-[-k+ş]

Erteñ menen/ erte/ Seyde/ adatınça/ suuga/ cönödü. “Sabahleyin/ erkenden/ Seyde/ adetince/ suya/ yürüdü.” BB/266

571. ZTAç+[ZT]+[Ö]+DurT+YF-[-k]+ş

Bıyıl orok malında uşul arada çurkap cürgön eken,/ [oşondo]/ [men]/ Alimanga okşoşturup/ taanıdım. “Bu yıl orak zamanında bu arada/ koşturuyordu,/ [o zaman]/ [ben]/ Aliman’a benzetip/ tanıdım.” TA/966

572. ZTAç+[ZT]+KayT+Ö+DurT+SırT+YF-[-k+ş]

“Balaga suuk ötöt eken, kögörüüp ketti!” -Seyde barayın dep umtuldu ele/ [oşol uçurda],/ narı eldin içinen/ poçtoçu Kurman/ basıp kelip, balanı unçukpay karap,/ anan/ koynuna orodu. “Çocuğa soğuk geçer, göğerip gitti!” Seyde gideyim diye yeltenmişti ki,/ [o esnada]/ ötedeki kalabalığın içinden/ Postacı Kurman/ yürüyüp gelip, çocuğa sessizce bakıp/ sonra/ kucağına sardı. BB/284

573. ZTAç+GörT+ZT+Ö+YF-[-k+ş]

Canagılardın baarı esten çıgıp,/ men üçün/ anda/ düynönün rahatı gana/ bar.
 “Deminkilerin hepsi akıldan çıkıp/ benim için/ o anda/ sadece dünyanın rahatı/ var.” C/343

574. ZTAç+H+Ö+ZT+BirT+YF-[-k]+ş

Ülpüldögön tünkü şokumda salkın tartıp,/ cer/ sen dağı/ oşondo/ biz menen koşulup/ cırgap cattıñ. “Yumuşak gece gürültüsünde serinlik basıp/ yer/ sen bile/ o zaman/ bizimle beraber/ mutlu oldun.” TA/56

575. ZTAç+Ö+ZT+DurT+YF-[-k+ş]

Kapçıgaydı ötüp, özöngö çıkanda/ Camıyla/ ar kağan/ arabadan tüşüp,/ cöö basat. “Dere yatağını geçip vadiye varınca/ Cemile/ her zaman/ arabadan inerek,/ yaya yürür.” C/344

576. ZTAç+Ö+ZT+N+YF-[-k]+ş

Kantem desem,/ sen/ oşondo:/ “Oylon, Tolgonay, tereñirek oylon. İçiñdi keñ sal, düynönü keñ körgün, kuru namıs, tayız akıl bolbo.”/ degensiñ. “Nasıl yaparım dediğimde,/ sen/ o zaman:/ ‘Düşün, Tolgonay, derin düşün. İcini geniş tut, dünyayı geniş gör, boş namuslu, sığ düşünceli olma.’/ demiştin.” TA/814

577. ZTAç+ZT+[Ö]+N+Y[-k+ş]+E

Kün kanday üp tartıp, ısıp keldi,/ oşondo/ [ışık aba]/ canduu-cansızdardın barın/ kuykalap ciberbedibi. “Hava nasıl basınçlı olup ısınıverdi,/ o zaman/ [sıcak hava]/ canlı cansız her şeyi/ yakarak kavurmadı mı?” TA/192

578. ZTAç+ZT+[Ö]+YF-[-k+ş]

Mına üşüntüp bir biribizdi ayap, bir biribizdi kıyalbay cürüp, Caynak kelip kalabı ümütkö aldanıp cürüp, eñ akırı andan da tüñülüp,/ kiyin anın ubaktısı ötkön soñ,/ [bardığı]/ keç bolup kaldı. “İşte böylece bir birimize acıyıp, bir birimize kıyamayıp, Caynak gelir mi ümidine aldanıp, sonunda ondan da vazgeçip,/ sonra onun vakti geçince/ [herşey]/ geç olmuştu.” TA/722

579. ZTAç+ZT+a.s+HdfT+Ö+YF-[-k+ş]

Bul kanday bolup ketti, demek Subankuldu da alıp ketet turbaybı, anda kanttik dep cürsöm,/ bir künü/ çın ele/ askerge alınuuga/ povestka/ keliptir. “Bu nasıl olur, demek Subankul’u da götürecekler, o zaman ne yaparız derken, bir günü/ gerçekten de/ askere alınması için/ çağrı/ gelmiş.” TA/264

580. ZTAç+ZT+KayT+Ö+YF-[-k+ş]

Çakaların kötörüp mınday bastı ele,/ aňgiça/ narı Totoylorduku caktan/ kıykırıp ıylagan üindör/ çıktı. “Kovalarını kaldırıp şöyle yürümüştü ki,/ o sırada/ ötede Totoyların taraftan/ bağırıp ağlayan sesler/ çıktı.” BB/269

581. ZTAç+ZT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]

Bozorgon asmandın beti surdana açılıp,/ kulanek carıkta/ cup-cumşak appak kar/ kaalgıy uçup,/ sebelep cattı. “Bozaran asumanın yüzü koyu renkte açılıp/ alaca ışıktı/ yumuşacık bembeyaz kar/ tembelce uçup/ sepeliyordu.” TA/949

582. ZTAç+ZT+Ö+ÖlçT+N+YF-[-k+ş]

Baya künü,/ ayılda el ayagı basılıp kalganda,/ Seyde/ tündöp/ İsmayıldın kirin/ cuudu. “Geçen günü,/ köyde halkın ayağı kesilince/ Seyde/ bütün gece/ İsmail’in çamaşırını/ yıkadı.” BB/110

583. ZTAç+ZT+Ö+SebT+DurT+YF-[-k+ş]

Tündö cogorton muzdak cel sogot, taŋga cuuk cer üstün şüüdürüm kamayt/ oşondo/ taş/ “çıyrığıp”/ betine tunuk çık cıbirap/ ıylaktanat. “Geceleyin yukarıdan soğuk yel eser, sabaha doğru yer üstünü çiğ kaplar,/ o zaman/ taş/ donup (soğuktan büzölüp)/ yüzüne şeffaf nem yapışıp/ kabarcıklanır.” TS/10

584. ZTAç+ZT+Ö+VasT+YF-[-k]+ş

Narı-beri kamına berip, Maysalbegim coldoşturu menen üydün ookatınan daam tatıp ketsin dep, boorsok, cupka, et bışırıp,/ oşol ele künü/ Aliman eköübüz/ arabaga tüşüp/ cönöp kaldık. “Öyle böyle hazırlanıp, Maysalbek’im arkadaşlarıyla evin yemeklerinden tatsın diye, pişi, yufka, et pişirip/ aynı gün/ Aliman’la ikimiz/ arabaya binip/ yola düştük.” TA/290

585. ZTAç+ZT+Ö+YF-[-k+ş]

Bir topko çeyin arsar cürüp,/ kişin/ bul iş/ esinen çıgıp ketkensidi. “Bir süreye kadar şaşkın gezip/ sonra/ bu iş/ aklından çıkmış gibi oldu.” TA/750

586. ZTAç+ZT+SebT+Ö+YF-[-k+ş]

Tündö cogorton muzdak cel sogot, taŋga cuuk cer üstün şüüdürüm kamayt oşondo taş “çıyrığıp” betine tunuk çık cıbirap ıylaktanat,/ oşondo/ cegeni aş bolup/ mal/ semiret. “Geceleyin yukarıdan soğuk yel eser, sabaha doğru yer üstünü çiğ kaplar, o zaman taş donup (soğuktan büzölüp) yüzüne şeffaf nem yapışıp kabarcıklanır,/ o zaman/ yediği yarayıp/ mal/ semirir.” TS/10

6.1.2.2. Kırık ifadeli cümleler

1. [Ö]+DurT__+N+__DurT+YF-[-k]+ş

[Men]/ Öñümdö emes tüşümdögüdüy bul tattuu kıyalga eñgi-deñgi berilip, düynögö cañı tuulup, közüim cañı açılğansıp,/ uşul aylana-aymakka/ suktana tañırkap/ karadım. “Gerçekte değil rüyada gibi bu tatlı hayale çabucak kapılıp, dünyaya yeni doğup, gözüm yeni açılmış gibi/ şu etrafa/ imrenerek hayretle/ baktım.” C/311

2. [Ö]+ZT+YF-__+N+__YF-[-k]+ş

[Men]/ oşondo/ oy toktotup,/ Maysalbegim kay taraptı karay ötöt eken dep/ koybopturmun. “[Ben]/ o anda/ akıl yürütüp/ Maysalbek’im hangi taraftan ne tarafa doğru geçecek diye/ sormamışım.” TA/289

3. [Ö]+N__+YF-[-k]+ş+__N

Tart/ deym/ koluñdu! “Çek/ diyorum/ kolunu!” TS/172

4. [Ö]+N__+YF-[-k+ş]+__N

[Al]/ “Keçirgin, ene” –dedi./ Kasımın artınan cügürüp barıp koşo ölöyün dedim ele “[O]/ ‘Bağışla, ana.’/ dedi/ Kasım’ın arkasından koşarak gidip beraber öleyim demiştim.” TA/437

5. [Ö]+YF-__+VrmT+__YF-[-k]+ş

[Men]/ kantip/ ar bir kişisine/ cetkirem? “[Ben]/ nasıl/ her bir kişiye/ ulaştırırım?” TA/1006

6. [Ö]+YF-__+ZT+__YF-[-k+ş]

[Al]/ Közümö/ oşondo/ köründü. “[O]/ Gözüme/ o sırada/ göründü.” TA/854

7. [Ö]+YF__ZT+DurT__+YF-[-k+ş]+DurTAç

[Al]/ Tüşümö da/ emi/ uşunday/ kiret,/ sürötündögüdüy. “[O]/ Rüyalarım da/ şimdi/ öyle/ giriyor,/ resimdeki gibi.” TA/256

8. DurT__+Ö+__DurT+N+YF-[-k+ş]+E

Bargan sayın/ Sabırbektin sözü/ küçögöndön-küçöp,/ calgız ele Karatay[ga] emes,

ugup turgandardın barına/ tiyip cattı okşoyt. “Giderek/ Sabırbek’in sözü/ şiddetlendikçe şiddetlenip,/ yalnız Karatay[a] değil/ dinleyenlerin hepsine/ dokundu galiba.” TS/100

9. DurT__+Ö+__DurT+YF-[-k+ş]

Üydöğü çoñ alakiyizdi Ismailga cetkirip berüünün amalın oylop, çakaların cambaşına kötörö,/ Seyde/ kar geçip/ kete berdi. “Evdeki büyük alakiyizi İsmail’e götürmenin çaresini düşünerek, kovalarını sırtına kaldırıp/ Seyde/ kar geçip/ gidiyordu.” BB/121; *Cügün ceñildeteyin degendey/ Camiyla/ kaptın astında bögölö iyilip, bat-bat/ basat. “Yükünü hafifleteyim der gibi/ Cemile/ çuvalın altında bükülerek eğilip çabuk çabuk/ yürüyor.”* C/176; *Eki kolun caya: ‘Karan kün, ene, ayrıldık, cesirbiz, cesirbiz! Künübüz öçtü, ayıbiz öçtü, okşoşkon cesirbiz!’ -dep/ Aliman/ meni kuçaktap/ boyun taştadı. “İki kolunu açarak ‘Kara gün, ana, ayrıldık, duluz, duluz! Güneşimiz söndü, ayımız söndü, ikimiz de duluz!’ diye/ Aliman/ beni kucaklayıp/ yığıldı.”* TA/396; *Camiyla menen koşo anın küç-kayratı, bilgiçtiği ketkendey,/ apam/ özünön-özü ele kaygılanıp,/ eñşerile tüştü. “Cemile ile birlikte onun gücü cesareti, bilgeliği gitmiş gibi/ annem/ kendi kendine üzölüp/ yıkıldı.”* C/521; *Al bir kep bolbos sözdü aytkansıp,/ Totoy/ aga açuulana, tañdana karap,/ üşkürüp koydu. “O yersiz bir laf söylemiş gibi (söylediği için)/ Totoy/ ona sinirlenip şaşırarak bakıp/ iç çekti.”* BB/130

10. DurT__+Ö+ZT+__DurT+YF-[-k+ş]

Çümböt çümkölgöndöy/ toolordun karandarı/ bozomukta/ arañ ele/ bilinip turdu. “Çarşaf örtölmüş gibi/ dağların silüeti/ sisli havada/ zar zor/ görünüyordu.” TA/911; *Tak oşol öçüp bara catkan kündün astınan, keçki küügüm con ıldıy cılcıp, etektegi kölökölördü kuup cetip, alardı öz koynuna katıp alıp catkanday,/ aylana/ bargan sayın/ közgö ileşpey/ iñirlenet. “Tam o sönmek üzere olan güneşin önünden, akşam alaca karanlığı yokuş aşağı hareket ederek, etekdeki gölgeleri kovalayıp onları kendi kucağına saklıyormuş gibi/ çevre/ gittikçe/ göze ilişmeden/ kararıyor.”* TS/7

11. DurT__+Ö+__DurT+YönT+YF-[-k+ş]

Kemerlengen carıktan/ suu/ küç menen sığılıp/ say ıldıy/ şarkırıp sogot. “Suyun eştiği yarıktan/ su/ güç ile sızıp/ çay aşağı/ çağlayıp akıyor.” TS/278

12. DurT__+ZT+_DurT+YF-[-k+ş]

Daniyar emes kap kötörgön men, oşol sızdap oorugan ok tiygen but meniki sıyaktuu,/ al teñselgende/ [men da] koşo teñselgensip,/ közüm karañgılap cattu. “Değil Daniyar çuvalı taşıyan ben de. O sızlayıp ağrıyan kurşun değen ayak benimiş gibi/ o sallandıkça/ [ben de] beraber sallanıp/ gözüm kararıyordu.” C/212

13. DurT__+ZT+Ö+_DurT+YF-[-k+ş]+YAç

“Birok siler eñ negizgisin bilgen coksuña!” -degensip/ azdan kiyin/ Kanımgül/ özünçö/ külımsüröyt./ Men üçün süyüü barınan kımbat. Men Karataydı süyöm. Karatay meni süyöt. Eköobüz balabızdı süyöbüz. Süyüüsüz adamdardın otu küyüşöbü? “Fakat sizler en önemlisini bilmiyorsunuz!” der gibi olup/ biraz sonra/ Kanımgül/ kendi kendine/ gülümsüyor./ Benim için sevgi her şeyden üstün. Ben Karatay’ı seviyorum. Karatay beni seviyor. İkimiz çocuğumuzu seviyoruz. Sevgisiz insanların ateşi tutuşur mu?” TS/38-39

14. DurT__+Ö+_DurT+N+Y[-k+ş]

Deñizdin tolkunu udurgup kaptaganday,/ töktürmö obon/ taşınıp,/ anın söz aytuuga çamasın/ keltirbey cattu. “Deniz dalgası çırpınıp kaplamış gibi/ dökülen ezgi/ coşup,/ onun söz söylemeye olan gücünü/ yok etti.” C/273

15. DurT__+Ö+SebT+_DurT+YT+YF-[-k+ş]

-Stoy! -dep/ soldattın biri/ çıday albay/ kıykırıp,/ ordunan/ tura kaldı. “Dur!” diye/ askerin biri/ dayanamadığı için/ bağırıp/ yerinden/ kalktı. BB/340

16. DurT+YT+Ö__+YT+_Ö+DurT+YF-ş+[k]

Köñülü eçtekege kelbey,/ ot cagılbagan, kandaydır berekesi ketken üydün bir buruçunda/ özü balası menen,/ ekinçi buruçunda/ kempir/ bürüşüp/ oturustu. “Hiçbir şeye gönül[ler]i olmadan,/ ateş yakılmamış, nasılsa bereketi giden evin bir köşesinde/ kendisi çocuğuyla,/ ikinci köşesinde/ yaşlı kadın/ iki büküm/ oturuyorlardı.” BB/298

17. DurTAç+Ö+YF-__DurT+_YF-[-k+ş]

Çın ele бүгүнкү cıldızduu töbödü kandaydır bir alp dıykan kırmandan tolo kuçak saman kötörüp ötkönsüp,/ sebelenip çuurup kalgan dan, topon/ közgö/ dana/ köründü.

“Gerçekten de bugün yıldızlı gökyüzünde sanki bir kahraman çiftçi harmandan kucak dolusu saman alıp geçmiş gibi/ dizi hâlinde serpiştirilen den, başak taneleri/ göze/ açık/ görünüyordu.” TA/145

18. DurT__+Ö+__DurT+[AyrT]+YF-[-k+ş]

Daniyarga bolso,/ al/ emne üçündür cakin coloboy, közünö tik karoodon kaçıp,/ [andan]/ sırttap cürdü. “Daniyar’a ise/ o/ nedense yaklaşmayarak, gözüne dik bakmaktan kaçınıp,/ [ondan]/ uzaklaştı.” C/318

19. DurT__+Ö+__DurT+YT+YF-ş+[k]

“A, oñbogon german oñbosun, acalıñ cetpedi go senin!”-dep/ kempir-çaldar/ tayaktarın süyröy бүкчүндөшүp/ bozo içilip catak tamdın canında çegilüü arabalar turgan cerge/ cıynalıp catıştı. “A, kahrolası German kahrolsun, ecelin gelmedi ki senin!” diyerek/ ihtiyar koca karılar/ değnek sürterek kamburlaşıp/ boza içilen alçak evin yanında koşulu arabalar duran yere/ toplandılar.” BB/68

20. DurT__+Ö+__DurT+ÖlçT+YF-[-k+ş]

Camiylanın uşunday coruktarın, kakşıktap külgönün, cadagalsa anı teñine albagansıp, canında cürsö aga karabay, süylöböy koyuşun/ Daniyar/ eç bir köñülünö albagan sıyaktuu, baarına çıdap,/ bir da colu/ söz kayrıgan çok. “Cemile’nin böyle davranışlarını, alay ederek gülüşüne, hatta onu [kendine] denk tutmuyormuş gibi yanında yürüdüğü [hâlde] ona bakmayıp konuşmamasını/ Daniyar/ hiç gönlünü koymuyormuş gibi hepsine sabredip/ bir defa da/ karşılık vermedi.” C/195

21. DurT__+Ö+__DurT+YinT+YönT+YF-[-k+ş]

Bayagıda sarı corgonun artına cügürgöndöy,/ Aliman/ çoñ colgo cete barıp,/ kayra salıp,/ meni közdöy/ bet aldı. “Geçmişte sarı atın arkasından koştuğu gibi/ Aliman/ büyük yola varıp/ tekrar dönerek,/ bana doğru/ yöneldi. TA/431

22. DurT__+Ö+__DurT+YF--ş+[k]

Men ele emes, düynönün baarın unutkanday,/ alar/ tek gana özdörünçö can eritken obondun agımına köykölüp termilip/ kele catıştı. “Ben değil, dünyanın hepsini unutmış gibi/ onlar/ sadece kendilerince mest eden şarkının akışında süzülüp

sallanarak/ geliyorlardı.” C/364

23. E+HdfT+SebT__+KrşT+_SebT+YF-ş+[k]

Birok,/ el için (elge),/ anın/ azıp-tosso da/ ar kaçan el bolup tura bergendigi için/ sadaga ketiş gerek. “Fakat/ halk için (halka),/ o/ başkaldırsa da/ her zaman halk olarak kaldığından dolayı/ teşekkür etmek gerek.” TA/273

24. E+DurT__+Ö+_DurT+N+YF-[-k+ş]

Ana,/ kışırtardı şuu durata kelip, Seydeni: “Kayt, artıña kayt!” degendey bet aldınan/ şamal/ urup,/ coolugun/ uçurdu. “İşte,/ kışları hışırdatarak gelip Seyde’ye ‘Geri dön, arkana geri dön!’ der gibi önünden/ rüzgâr/ vurup,/ başörtüsünü/ uçurdu.” BB/337

25. E+YF-__+KrşT__+YF-[-k+ş]

Oşentse da,/ kee biribiz[din]/ Çüydün suusun talaasına bütündöy burup berseñ da,/ közü toyboy. “Öyle olsa da,/ bazılarımız[in]/ Çüy’ün suyunu tarlasına hepten çevirip versen de,/ gözü doymaz.” TS/93

26. E+Ö__+N+YT+YF-[-k+ş]+__Ö

Cok,/ uurdalğan mal gana emes,/ kişilerdi/ mında/ aydap kelip catkan/ başka sezimler, başka adamdık kasiyetter. “Hayır,/ sadece çalınan mal değil,/ kişileri/ buraya/ getiren/ başka hisler, başka insani [iyi] sıfatlar.” BB/289

27. E+SebT__+Ö+_SebT+N+YF-[-k+ş]+SebT

Co-ok,/ bul coopko/ Karatay/ köptön beri üyrönüşüp,/ anın çındığına/ katuu işenet./ Emne degende, Karatay özüniün muapçılık mildetin oyunda tak atkarat. “Hayır,/ bu cevaba/ Karatay/ çoktan beri ikna olup/ onun gerçekliğine/ katı inanıyor./ Niçin denildiğinde Karatay kendi mirapçılık görevini aklında (kendince) tam yapmaktadır.” TS/64

28. E+YF-__+Ö+_YF-k+[ş]

Ce bolboso,/ aga ‘köz tiyip’ ketet degendey/ al/ aşkan şedevr dele emes. “Yoksa/ ona nazar geçecek kadar/ o/ harika [bir] şaheser de değil.” C/5

29. E+ZT+DurT+_+Ö+N+_DurT+YF-[-k+ş]

Birok,/ bara-bara ünü ulam içten küç alıp, arışın keñ taştap, çabıtı tolgondo,/ kapçıgay içi baştan ayak cañırıp,/ alıskı askalar/ Daniyardın obonun/ eki-üç kaytara/ ulantıp cattı. “Fakat/ git gide sesi daha fazla içten güç alıp, adımını genişletip, cesareti gelince/ dağ yolunun içi baştan ayağa yankılanıp/ uzaktaki kayalar/ Daniyar’ın ezgisini/ iki üç kere/ tekrar ediyordu.” C/264

30. E+ZT+YF-+_+DurT+Ö+_YF-[-k+ş]

Birok/ men alardı körgön sayın,/ köz aldıma/ ölbös-öçpöstöy/ alardın oşondogusu/ elestelet. “Fakat/ ben/ onları her gördükçe,/ göz önümde/ ölmez silinmez gibi/ onların o zamanki durumları/ canlanıyor.” TA/274

31. E+ZT+_+Ö+_ZT+DurT+YinT+N+YF-[-k+ş]

Birok,/ azdan kiyin ele/ ceñem/ kayra cazılıp:/ ‘İi, kiçine bala, kızıksıñ da anan!’ - dep,/ adatınca/ menin mañdayımdan/ öböt. “Fakat/ az sonra/ yengem/ tekrar açılıp (neşesi yerine gelince)/ ‘Hey, küçük çocuk, ilginçsin de!’ deyip/ adedince (yine)/ benim alnımdan/ öpüyor.” C/70

32. E+ZT+YF-+_+E+_YF-[-k+ş]

Koyçu,/ akırı/ Kasımdın/ da/ cini keldi. “Artık,/ sonunda/ Kasım’ın/ da/ cinleri tepesine geldi.” TA/119

33. H+YF-+_+ZT+_YF-[-k+ş]+E

Tolgonay, baykuş Tolgonayım,/ aldagı kaltañdagan başıñdı/ oşondo/ boz kıroo çalbadı. “Tolgonay, zavallı Tolgonay’ım,/ o telaşlı başını/ o zaman/ boz kırağı çalmadı mı?” TA/340

34. GörT+N+_+Ö+_N+YF-k+ş

-Sugarılğan cerdin ayantına karaganda,/ canağı üç cüz litrdin içinen/ siler/ aşıp ketse bir cüz cetimişin gana/ paydalanasıñar. “Sulanmış yerin alanına göre,/ deminki üç yüz litrenin içinden/ sizler/ en fazla yüz yetmişinden sadece/ faydalanırsınız.” TS/99

35. KrşT__+Ö+__KrşT+SebT+YF-[-k+ş]

Sirtında/ al/ Sabırbektin iygiliklerin közgö ilbey, salkın karaganı menen,/ çınında aylası kurup/ tiştenet. “Görünüşte/ o/ Sabırbek’in başarılarını önemsemeyip, aldırış etmemekle birlikte,/ gerçekte çaresi tükenip/ sinirleniyor.” TS/141

36. KrşT+N+YF-__+Ö+__YF-[-k]+ş

Anan töşöktö catsam da/ uydu/ kantip/ özüm/ közdöböyün! “Sonra döşekte yatsam da/ ineği/ nasıl/ kendim/ gözlemeyeyim.” BB/277

37. N__+H+__N+ZT+Ö+YF-[-k+ş]

Men bilgen çındıktı,/ sırdaşım, kasiyettüü cer,/ sen bilgen çındıktı, eldin baarı bilgen çındıktı/ azırınça/ calgız al gana/ bilbeyt. “Benim bildiğim gerçeği,/ sırdaşım, mukaddes yer,/ senin bildiğin gerçeği, halkın hepsinin bildiği gerçeği/ şimdilik/ yalnız o/ bilmiyor.” TA/22

38. N__+YF-[-k]+ş+Ö+__N

Kapıray!-/ dep cattım/ men./ Daniyar uşunday eken da? Kapıray, anın mınday ekeni kimdin oyunda bar ele? “Hayret!-/ dedim/ ben./ Daniyar öyle imiş he? Hayret, onun böyle olduğu kimin aklına gelirdi?’ ” C/278

39. N__+YF-[-k+ş]+Ö+DurT+__N

-Tak!/ -dedi/ Karatay/ ününün barınça zaarduu bakırıp,-ittin gana malı! “Tak!’ dedi,/ Karatay/ avazı çıktığı kadar acı bağırıp/ itin malı!” TS/52; -Men emne özüm üçün beken?/ dedi/ Karatay,/ belgisiz alda kimge kayrılğansıp kanırığı tütöp./ Kolhoz üçün... Suu cok... Cer küyüp baratat... “Ben ne kendim için mi?-/ dedi/ Karatay,/ belirsiz herhangi birine söylercesine sinirlenip./ Kolhoz için... Su yok... Yer yanıyor...” TS/282; Kış tüştü,-dep cattı/ al/ içinen,/ -ayaz kelet, een talaa, üñkürdö [kaluu] oñoybu? “Kış geldi.’ diyordu/ o/ içinden/ ayaz gelir, ıssız tarlada, mağarada [kalmak]/ kolay mı?” BB/120; -Soguş deysiñbi?-/ dedi/ al/ cay gana emnegedir ünün basañdata tünörüp/ soguştun türü kurusun, sender anı bilbey ele koygula! “Savaş mı diyorsun?-/ dedi/ o/ yavaşça nedense sesini bastırarak üzgünce/ savaşın yüzü kurusun, sizler onu bilmeyin!” C/150; Karaçı, ene!-/dedi/ al/ şoloktop./-Kün mintip carkırıp tursa, talaa mintip güldöp tursa, ap-açık asman mintip külip tursa, Kasım kebeyt ee? Emi eç kaçan

kelbeyt ee? “Bak, ana!” dedi/ o/ ağlayarak./ ‘Güneş böyle pırıl pırıl parlarken, bozkır böyle çiçeklenirken, masmavi gökyüzü böyle gülümserken, Kasım gelmiyecek öyle mi? Artık asla gelmiyecek öyle mi?’ ” TA/435

40. N__YF-[-k+ş]+Ö+SebT+__N

-Senin Sabırbegîñ!/-dedi/ al/ surdanganınan kalçıldap,/ -ce al, ce men! “Senin Sabırbek’in!” dedi/ o/ hiddetinden titreyip,/ ya o, ya ben!” TS/54

41. Ö__+YT+__Ö+YF-[-k+ş]

-Sayaktın/ mende/ akısı/ çok! “Sayakın/ bende/ hakkı/ yok!” C/385; *Kat cazuunun/ bizde/ özünçö saltı/ bolo turgan.* “Mektup yazmanın/ bizde/ özel geleneği/ vardı.” C/77

42. Ö__+YF-[-k]+ş+__Ö

Senin bul/ emne/ kılğanıñ! “Senin bu/ ne/ yaptığın!” TA/439

43. Ö__+HdfT+__Ö+__YF-[-k+ş]+H

Andan artıktın/ bizge/ keregi/ emne,/ Tokon. “Ondan fazlasının/ bize/ gereği/ ne (lazım değil),/ Tokon.” TA/53

44. Ö+DurT__+N+__DurT+YF-[-k+ş]

Canı karayıp cindengen Karatay/ ayalına moyun berbey bulkunup,/ anı/ kayta-kayta ırğıta/ türtüp cattı. “Canı acıyıp cinlenen Karatay/ hanımına karşı gelerek direnip/ onu/ tekrar tekrar fırlatarak/ itiyordu.” TS/266; *Coldon okçun cerde eski tegirmendin kırkalekey terekteri/ calbırak dirildetip,/ alda emneni/ uguzbay/ şıbıraşkansıyt.* “Yolda ırak yerde eski değirmenin sıra hâlinde uzanan kavakları/ yapraklarını titretip/ bir şeyleri/ duyurmadan/ fısıldaşırlar.” C/291; *Canagı başpakkan neme/ karañgıda biröönü añdıgansıp üñülüp,/ terekterdin şuuldaganın/ bir topko kozgolboy şektüü/ tıñşap turdu.* “Demin başını çıkarıp bakan şey [kişi]/ karanlıkta birini takip ediyormuş gibi eğilip/ kavakların hışıltısını/ bir süre hareketsizce, şüpheli [bir şekilde]/ dinledi.” BB/16

45. Ö+DurT__+YT+__DurT+YF-[-k+ş]

Seyde/ ata menen baladan köziñ albay,/ çette/ unçukpay özünçö eñ baktıluu bolup/ oturdu. “Seyde/ baba ile çocuktan gözünü ayırmadan,/ kenarda/ ses çıkarmadan kendince en mutlu olup/ oturdu.” BB/236

46. ÖAç+Ö+DurT__+N+__DurT+Y-k+[ş]

Cay gana meltildep akkan içinekey suunun ceegindegi kölökölüü mayda badal, belinen suuda kögörgön kalıñ kamış, bulutsuz asman, memiregen tatınakay tüşkü çak emes,/ aylanadagınıñ barı/ demin içine katıp,/ oşol suunun köşülgön tınç agımın/ buzbay/ saktap turgan sıyaktuu ele. “Sadece yavaşça süzülüp akan küçücük suyun kenarındaki gölgeli ufak fundalık, belinden suda yeşermiş yoğun kamış, bulutsuz gökyüzü, mayışmış güzel öğle vakti değil/ etraftakilerin hepsi/ nefesini içinde tutup,/ bu suyun gamsız dinç akmasını/ bozmayıp/ koruyormuş gibiydi.” TS/135

47. Ö+ZT+YF-__+YinT+__YF-[-k+ş]

Murda soguştun kızıusu menen ança baykalbagan nerseler/ oşondo/ eldin cürögün/ dagı bir sıyra/ kansıratıp aldı. “Önce savaşın heyecanıla pek belli olmayan şeyler/ o zaman/ milletin yüreğini/ bir kere daha/ sızlattı.” TA/598

48. ÖAç+YF-__+HdfT+__YF-[-k+ş]

Canagı atası tüşkürü,/ [anın]/ balanın çaçın alıp berüügö da/ çolosu tiybeyt... “Şu babası olacak ilgisiz,/ [onun]/ çocuğun saçını kesmeye de/ fırsatı yok...” C/37

49. SebT+ZT+Ö+DurT__+N+__DurT+YF-ş+[k]

Anı uzata karap turgan el, tegiz ar kanday oygo ketkenbi,/ kombayın menen traktordun motorloru birdey ot alıp, birdey dürüldöy tüşköndö,/ kişiler/ çoçup ketişip,/ birin-biri/ calt/ karaştı. “Onu yolcu ederek bakan halk, hepsi birden farklı düşüncelere mi dalmışlar [her nedense]/ biçerdöver ile traktörün motorları aynı anda ateş alıp, aynı anda çalışmaya başlayınca/ kişiler/ irkilip/ bir birlerine/ birden/ baktılar.” TA/188

50. SebT__+Ö+__SebT+YF-[-k+ş]

Turmuştun eñ bir carkıragan, körktüü uçurun kuş karmaganday koluma karmap algansıp,/ oşol körünüş/ esten ketpey,/ tınçımdı aldı. “Hayatın en parlak güzel anını kuş yakalamış gibi elime tutmuşçasına,/ o görünüş/ akıldan gitmeyip,/ rahatımı bozdu.” C/398

51. SebT__+Ö+__SebT+YT+YF-[-k+ş]

Kimdir biro anı köküröktön alıp, tetigindey türtüp cibergen öñdüyü,/ al/ cığıla

cazda/ oturğan orduna da/ cer tayandı. “Birisi onu göğsünden alıp, öteye itmiş gibi/ o/ düşeyazıp/ oturduğu yerinde de/ yere dayandı.” BB/311

52. SebT+DurT__+Ö+__DurT+N+YF-k+ş

Al menin agalarım menen kurbaldaş,/ andaylardı/ biz/ tüz ele sen dep,/ özübüzdün narkıbzadı/ tömön tüşürçü emesbiz. “O benim abilerimle yaşıt,/ öylelerini/ biz/ doğrudan sen diye [çağırıp]/ kendi kıymetimizi/ aşağı düşürmezdik.” C/144

53. SebT+YF-__+E+__YF-[-k+ş]

Baldar unçukpay, ce ketpey, ce koyboy dale bir nesre kütkösüp, işenbey turup kalğanına/ Kurmandın açuusu/ da/ kelet. “Çocuklar sessizce, ya gitmeden ya bırakmadan hâlâ bir şey bekliyormuş gibi inanmadan durduklarına/ Kurman’ın siniri/ de/ gelir.” BB/97

54. SebTAç+[Ö]+SebT+YF-__+HdfT+__YF-[-k]+ş

Al emi soguşta körsötkön baatırlık-zor erdik ekeninde talaş cok,/ [men]/ anı üçün/ başımdı iyip,/ uuluma/ cügünöm. “Ama savaşta gösterdiği kahramanlıkta büyük erlik gösrediğinde tartışma yok,/ [ben]/ onun için/ başımı eğip,/ oğluma (oğlumun önünde)/ eğiliyorum.” TA/592

55. ŞT+DurT__+Ö+__DurT+YF-k+[ş]

Degi emnesi bolso da, Daniyar bir ooz tamaşalap, külüp koyso,/ uşunu menen/ bardığı/ öz cayına kelip,/ unutulup da kalat ele. “Yani bir şey olsa da, Daniyar bir ağız şakalaşıp gülüverse/ öylece/ her şey/ öz yoluna gelip/ unutulup kalırdı da.” C/249

56. ŞT+HdfT+YF-__+N+__YF-[-k+ş]

Biz işke carabay kalsak,/ fronttogu soldattarga/ kim/ nan/ taap beret? “Biz iş yapamaz hâle gelirsek,/ cephedeki askerlere/ kim/ ekmek/ bulup verecek?” TA/491

57. Ü+Ö__+MukT+__Ö+YF-k+[ş]+ÖAç

İi,/ menin/ elden/ emnem/ kem eken?/ Murdum burçuk, közüüm kıyşık beken? “Ee,/ benim/ başkalarından/ neyim/ eksik?/ Burnum burçuk, gözüm eğri mi?” TA/118

58. ÜstT__+Ö+__ÜstT+YinT+N+YF-[-k]+ş

Camiyla Daniyar menen erçip ketip, taalaşsız bolot degen kepterge/ men/ işenmek tursun,/ kayta,/ al anık taalayın emi gana taptı dep/ işengem. “Cemile Daniyar’ın peşinden gidip, mutsuz olacak diyen sözlere/ ben/ inanmak şöyle dursun,/ aksine,/ o gerçek mutluluğu şimdi bulduğuna/ inanıyorum.” C/519

59. ÜstT+AyrT+DurT__+Ö+__DurT+YF-[-k+ş]

Al az kelgensip,/ batış taraptagı kazaktın çöl talaasından/ kimdir biröo körük celpip catkansıp,/ kerimseldin dem kıstırgan oor tolkundarı/ lap-lap etip/ kele baştıdı. “O az gelmiş gibi/ batı taraftaki Kazak’ın çöl tarlasından/ herhangi birisi körük çekiyormuş gibi/ sıcak rüzgârın (sam yelinin) nefes kıstıran ağır dalgaları/ lap lap edip/ gelmeye başladı.” TS/8

60. ÜstT+DurT__+Ö+__DurT+YF-[-k+ş]

Al tügül/ çaçılıp kalgan samanga cel tiygensip,/ cıldızdangan mayda uçkundar/ cilt-cult etip kopşolup,/ oodarılıp cattı. “Hatta/ dağılmış samanlara rüzgâr değmiş gibi/ yıldızlaşmış ufacık kıvılcımlar/ yanıp sönüp/ yerinden oynuyordu.” TA/146

61. YF-__+ZT+__YF-[-k+ş]

Baldarım[in]/ süt dese/ tañdayı takıldıyt. “Çocuklarım[in]/ süt deyince/ damakları titriyor.” BB/277

62. YF-__+DurT+__YF-[-k+ş]

Cürögüm/ şuu etip,/ toktolo tüştü. “Kalbim/ cız edip,/ durdu.” TA/796

63. YF-__+KayT+__YF-[-k+ş]

Köp kündön berki bugün, açuusun/ menden/ çıgardı. “Günlerdir biriktirdiği tasasını, acısını/ benden/ çıkardı. TA/901

64. YF-__KrşT+Ö+YT+DurT+__YF-[-k]+ş

Kantip ele/ köpçülük frontto ört keçip, karmaşıp catsa,/ bular/ mında/ kara canın ala kaçıp/ bekinip cürsün? “Nasıl olur da/ herkes cephede ateşten geçip, savaşırken/ bunlar/ burada/ kara (kendi) canını düşünüp/ saklansın.” TA/465

65. ZT__+Ö+__ZT+DurT+YF-[-k+ş]

Keede/ al/ bir ün çalgansıp, sesteye kalganda,/ kanat serpkendey kaşı öydö bolo berip, közü balbıldap,/ bir nersege süyüngön öndüü bolot. “Bazen/ o,/ bir ses duymuş gibi afalladığında,/ kanat açmış gibi kaşı yükselip, gözleri alevlenip/ bir şeye sevinmiş gibi oluyordu.” C/121; Ekinçi bir colu,/ al/ arıktın kaşatındagı kıdırta tigilgen taldardı karap koyup,/ Totoydu cemelegendey/ süylödü. “İkinci seferinde,/ o/ arkın kıyısını dolanarak dikilen söğütlere bakıp (söğütleri gördükten sonra),/ Totoy’u azarlar gibi/ konuştu.” BB/128

66. ZT+Ö+DurT__+N+__DurT+YF-[-k]+ş

Süröttü karap,/ men/ andan columa ak tilek bata alıp catkan öndüü,/ anı/ köpkö köz ayırbay/ tikteym. “Resme bakarken,/ ben/ ondan yoluma ak dilek dua alıyormuşum gibi/ onu/ uzun uzun göz ayırmadan/ seyrediyorum.” C/3

67. ZT+DurT__+Ö+__DurT+YF-[-k+ş]

Oşondo,/ kızuu kele catkan tökmö corgo cürüşünön, cañılıp, kayra oşol zamat oñolo ketken sıñarınday,/ obon salgan Daniyardın ünü/ müdürülö tüşkönsüp üzülüp, kayra cañıdan şaňşıp,/ küç aldı. “O sırada/ hızlı gelen asil at yürüşünden tökezleyip, tekrar o anda düzelmiş gibi/ şarkı söyleyen Daniyar’ın sesi/ sürçülmüş gibi kopup, tekrar yeniden coşup/ güç aldı.” C/360; Uşul kıyaldarga berilip, aylanamdı karasam,/ közümö avgust tünü türkün kubulup carkırap,/ talaa/ cazdın künküdöy güldögön öndüü/ caynadı. “Şu hayallere dalıp etrafıma baktığımda,/ gözüme ağustos gecesi türlü güzeliğiyle parlayıp/ tarla/ yaz günü gibi güller açmışcasına/ göründü.” C/375; Bir kezde/ ontolop, kıykırıp catıp, çirenip kayra büktölüp,/ Aliman/ solgun tartıp,/ kırkıray baştı. “Bir vakit/ sancıyla bağırıp, gerilip tekrar büzüşüp,/ Aliman/ sukut edip,/ hırıldamaya başladı.” TA/923

68. ZT__+Ö+__ZT+N+ZT+YF-[-k+ş]

Cügörülördün kaday abalda ekenin/ Karatay/ emi körüp,/ anı/ emi/ tüşündü. “Mısırların nasıl hâlde olduğunu/ Karatay/ şimdi görüp,/ onu/ şimdi/ anladı.” TS/152

69. ZT+DurT__+Ö+__DurT+YF-k+[ş]

Tün ortosuna cakın cer küöldöp solkuldaganınan eşikke çurkap çıktık ele,/

kapçıgaydın narı cagınan da, beri cagınan da paravozdordun bakırığı ugulup,/ eki poyezd/ eki caktan şakıldap/ kele catkan eken. “Gece yarısına yakın yer uğuldayarak titreştiğinden dışarıya koşup çıktığımızda,/ dağ yolunun hem o tarafından, hem bu tarafından da lokomotiflerin sesi duyulup,/ iki tren/ iki taraftan şakıldayıp/ geliyordu.” TA/312; Karañgıda temselep üygö kelgenimde,/ bizdin koroodo dürbölöñ tüşüp,/ kimdir biröölör/ at tokup,/ şaşılışıp catışkan eken. “Karanlıkta bitmiş hâlde eve geldiğimde,/ bizim bahçede gürültü olup,/ birileri/ atı eğerleyip,/ acele ediyorlardı.” C/505

70. ZT+Ö+DurT__+N+__DurT+YF-[-k+ş]

Caşañga cayıp, koyup,/ özü/ [köynöktün] canına oturup, köynöktün bırıştarın cazgan öñdüyü,/ anı/ köpkö çeyin alakanı menen akırın sılap/ oturdu. “Çimene yayıp,/ kendisi/ [gömleğin] yanına oturup, gömleğin kırıksıklıkların açıyormuş gibi/ onu/ bir müddet avuçlarıyla yavaşça/ sıvazlayıp durdu.” C/320

71. ZT+Ö+DurT__+SebT+__DurT+YF-[-k+ş]

Men uşintip kıyaldanıp kelatkan kezde/ Daniyardın ırı/ ayagına cetpey,/ emne üçündür/ keskin/ üzüldü. “Ben böyle hayal edip gelirken/ Daniyar’ın şarkısı/ sonuna varmadan,/ nedense/ hemen/ kesildi.” C/381; Keede/ al/ köynöktün tozulgan iyinderin küngö salıp, muñdana tiktep,/ emnegedir/ keyigensip/ başın çaykap cattı. “Bazen/ o/ gömleğin eskimiş omuzlarını güneşe tutup kederli bakıp/ nedense/ üzülmüş gibi/ başını salladı.” C/321

72. ZT+SebT+YF-__+ÖlçT+__YF-[-k+ş]

Kış kirgençe/ uşuntip baldardan kat üzülböy,/ sanaam/ ança-mınça/ tınçıp turgan. “Kış girinceye kadar/ böylece çocuklardan mektup kesilmediği için/ kaygım/ biraz/ azalmıştı.” TA/259

73. ZT+VasT+DurT__+Ö+__DurT__+YönT+__DurT+YF-[-k+ş]

Bul kündörü/ uşul too arasındaki kiçinekey stansiyadan/ küñü-tünü tınbay/ eşalondor/ birinin artınan biri/ batıştı közdöy/ çubap/ ötüp cattı. “Bu günlerde/ şu dağ arasındaki küçücük istasyondan/ gündüz gece durmadan/ asker trenleri/ bir birinin peşinden/ batıya doğru/ katar hâlinde/ geçtiler.” BB/9

74. ZT+YT+DurT__+Ö+__DurT+YF-[-k+ş]

Mına azır da/ stansiyaga/ alıstan çarçap kelgendey/ çubalcıgan eşelon/ cay kelip, vagondor cürüp bara catıp ürgülöy tüşkösüp, birine-biri kaldır-kuldur kağısa kalıp toktodu. “İşte şimdi de/ istasyona,/ uzaktan yorgun gelmiş gibi/ sürünen asker treni/ yavaşça gelip, vagonlar ilerlerken uyukluyormuş gibi birbirine kaldır kuldur çarpışıp durdu.” BB/10

75. ZT+YF-__+ZT+DurT+__YF-[-k+ş]

Munu ukkanda,/ bayatan beri içten bir nersenin cetin sezgensip, kadik sanagansıp turgan Kanımgüldün cüröğü/ “dağı, dağı bayagı Sabırbek!” -degendey tık toktoy tüşüp,/ anan tez-tez/ kağıp ciberdi. “Bunu duyduğunda,/ deminden beri içten bir şeyin ucunu hissetmiş gibi işkillenip duran Kanımgül’ün yüreği/ ‘daha, daha önceki Sabırbek!’ der gibi birden duruverip,/ sonra hızlı hızlı/ çarptı.” TS/55

76. ZTAç+DurT__+N+Ö+ZT+__DurT+YF-[-k+ş]

Tak uşul bugün, tak uşul saatta/ ay-künü cetkendey,/ içtegi buk bolup kamalğan bardık sır, baylığın/ Daniyar/ mına azır/ açıkka çıkarıp, altın çaçıladay/ tögüp berdi. “Tam şu günü, tam şu saatte/ ayı günü gelmiş gibi/ içindeki sıkışıp hapsolan bütün sır, zenginliğini/ Daniyar/ işte şimdi/ açığa çıkarıp altın saçır gibi/ döküverdi.” C/282

77. ZT__+Ö+__ZT+DurT+YF-[-k+ş]+YAç

Anan/ al/ mostoyo kalıp, eköönün ortosunda eçteke bolbogonsup, kadimki kalıbına kelip,/ cön gana/ ayttı:/ Bar emi, balañ ıylap catkandır... “Sonra/ o/ somurtup ikisinin ortasında hiçbir şey olmamış gibi her zamanki kalıbına gelip (gelince),/ sakince/ söyledi/ ‘Git şimdi, çocuğun ağılıyordur...” BB/164

78. ZT+DurT__+Ö+N+__DurT+YF-[-k+ş]

Ar ubakıtta kat koluna tiyeri menen/ Camiylanın beti albıra tüşüp,/ al/ anı/ demin toktoto albay, şaşılıp/ okuy baştayt. “Her zaman mektup eline geçer geçmez/ Cemile’nin yüzü kızarıverip/ o,/ onu/ heyecanla, acele edip/ okumaya başlar.” C/91

79. ZT+DurT__+Ö+__DurT+N+YF-[-k+ş]

Oşondon köp ötpöy eginder bışa baştadı da,/ bir күnü keçinde/ Bektaş/ kelip:/

“Canbolotuñdu kombayinge cardamçı kılıp alayın dedim elem”/ -deyt. “O zamandan çok geçmeden ekinler olgunlaşmaya başladı da/ bir günü akşam/ Bektaş/ gelip/ ‘Canbolot’unu biçerdövere yardımcı olarak almak istiyorum’/ dedi.” TA/995

80. ZT+YT+Ö+DurT__+N+__DurT+YF-[-k+ş]

Şiñgıragan oroktor, şuuldap cıgilgan buudaylar, cagımduu ün alışıp catsa,/ nari cakta/ Kasımın kombayını,/ kirgen suuday kürküröp, “op maydanın” cañıçasın ırdaganday,/ egindi/ capırıp/ çaap cattı. “Sallanan oraklar, hışırdayarak devrilen buğdaylar, kulağa hoş gelen sesler çıkarırken,/ ötede/ Kasım’ın biçerdöveri/ taşmış su gibi gürleyip op maydanın yenisini söylüyormuş gibi/ ekinleri/ devirip/ biçiyordu.” TA/132

81. ZT+SebT+DurT__+N+__DurT+YF-[-k+ş]

Mınday uçurlarda, Daniyardı ugup oturup,/ boz topurak keñ talaa cerdi adam balası uşunçalık süygönü için,/ cata kalıp/ anı/ öz enemdey bek kuçaktap/ öpkülögüñ kelet. “Böyle zamanlarda, Daniyar’ı dinlerken,/ boz toprak geniş tarla yeri insan evladı bu kadar sevdiği için/ önüne yatıverip/ onu/ kendi annem gibi sıkıca kucaklayıp/ öpesin gelir.” C/301

82. ZT+YF-__+DurT+__YF-[-k+ş]

Kırmandagı esepçinin bir barak aktay kalın kagazın uurdap alıp, saman mayanın artına çaşınıp, kagazdı egin sapırgan küröktün üstünö koygonumda/ cürögüm/ atırılıp ketçüdöy düküldöp,/ oozuma kaptaldı. “Harmandaki muhasebecinin bir sayfa beyaz kâğıdını çalıp, samanın arkasına gizlenip, kâğıdı ekin savuran yabanın üstüne koyduğumda/ yüreğim/ fırlamış gibi çarpıp,/ ağzıma geldi.” C/400

83. ZTAç+ZT+YT+Ö+DurT__+YönT+__DurT+YF-[-k+ş]

Al umtulup ayaldın artınan cügüröyün dedibi,/ birok añgıça bolboy/ nari kamıştın arasınan/ boz şineli alama-culama, beti-başı sakal baskan kişi/ sekirip çıgıp, miltığın koş koldop öydö kötörüp/ ayalga/ kalçıldap/ cütkündü. “O atılarak kadının peşinden koşayım dedi,/ fakat ona kalmadan/ ötede kamışın arasından/ gri kaputu intizamsız, yüzü başı sakal basmış kişi/ fırlayıp çıkıp, silahını iki eliyle yukarı kaldırıp/ kadına/ titreyerek/ yeltendi.” BB/341

84. ZT__+Ö+__ZT+YF-k+[ş]

Bir küni/ Kayındıdagı ağaları/ col cürüp/ kelip kalgan eken. “Bir günü/ Kayındı’daki ağabeyleri/ yol geçerken/ uğradılar.” TA/717

85. ZT__+Ö+__ZT+YF-[-k+ş]

Men bilgenden,/ adam/ adam bolup caralğanınan tartıp,/ soğuşkanı soğuşkan. “Ben bildim bileli/ insan/ insan olarak yaratıldığından bu yana,/ savaşmaktadırlar.” TA/408

6.1.2.3. Yükleme sonunda olmayan cümleler

1. [Ö]+[N]+YF-[-k]+ş+E+NAç

[Sen]/ [oşonu]/ Bilesiñ/ go,/ kün kaday üp tartıp, ısıp keldi, oşondo canduu-cansızdardın barın kuykalap ciberbedibi. “[Sen]/ [onu]/ Bilirsin ya,/ hava nasıl bunaltıp (basınçlı olup), ısınır, o zaman, canlı cansız her şeyi yakıp kavurmadı mı?” TA/192

2. [Ö]+[N]+YF-[-k+ş]+NAç

[Sen]/ [uşunu]/ Aytçı gana,/ emne için siler cakşınakay çıkkın cügörünü karabay, sugarbay kuuratıp saldıñar? “[Sen]/ Söyle bakalım,/ niçin sizler güzel çıkmış mısırı bakmayıp sulamayıp kuruttunuz?” TS/110

3. [Ö]+[N]+YF-k+ş+NAç

[Men]/ [anı]/ Bilip turam,/ sen al döbölörgö suu çıkpayt dep aytkanı turañ. “[Ben]/ [onu]/ biliyorum,/ sen o tepelere su çıkmaz demek istiyorsun.” TS/111

4. [Ö]+DurT+[N]+YF-[-k+ş]+NAç

[Al]/ bolgondo öto katuu keyip/ [uşunu]/ ayttı:/ Meyliñ barsañ özüñ bil... Temir kanat bolgon soñ ar kimiñer özüñörçö kanat şiltep kalbadıñar... Biz kaydan bileli, balkim, silerdiki çındık çigar, balkim, alıska çabıttap uçarsıñar... Azırkı zaman emi uşunday bolbodubu. Okuñña barsañ-özüñ bil... Balkiim oşol caka barganda, süröt tartıpçıymelegen kesip emes ekenin bilersiñ... Üyüñdü, ata-eneñdi unutup-bar suraganım uşul... [O]/ sadece çok üzülererek/ [şunu]/ söyledi/ ‘Tamam, gideceksen kendin bilirsin. Demir kanat olduktan sonra her biriniz kendinizce kanat çırpmadınız

mı? Biz nerden bilelim, belki, sizinki doğrudur, belki uzaklara uçacaksınız. Şimdiki zaman öyle olmadı mı? Okula gideceksen kendin bilirsin. Belki oraya gidince resim çizip çizmelemek meslek olmadığını bilirsin. Evini, anne babanı unutma, Tek isteğim bu.’ C/535

5. [Ö]+DurT+YF-[-k]+ş+E+H

[Sen]/ *Kıyın suroo/ berdin go,/ Tolgonay.* “[Sen]/ Zor soru/ sordun yahu/ Tolgonay.” TA/407

6. [Ö]+DurT+YF-[-k+ş]+SebT

[Sen]/ *antip/ karaba,/ men senden korkom!* “[Sen]/ Öyle/ bakma,/ ben senden korkuyorum! BB/161; [Siler]/ *öydö turup/ kelgile,/ kuurap bara catam!* “[Siz]/ *kalkıp/ gelin,/ kurumak üzereyim!*” TA/417

7. [Ö]+DurT+YF-k+ş+H

[Men]/ *Sirtıñdan biylenip/ bir iş kıldım elem,/ Tolgonay.* “[Ben]/ *arkandan kendimce/ bir iş çevirdim,/ Tolgonay.*” TA/883

8. [Ö]+DurT+YF-ş+[k]+VasT

[Alar]/ *-Oy, buga cin tiygenbi! Soobu?-dep,/ kıykırıp kalıştı/ anın artınan.* [Onlar]/ *‘Oy buna cin çarptı mı? Sağ mı?’deyip,/ bağırdılar/ onun peşinden.* C/431

9. [Ö]+DurT+YönT+YF-[-k]+ş+H

[Men]/ *karañgilagan, kansıragan canıma carık nur tiygendey, büt can dilim menen/ saga/ ayttım,/ uluu cer.* “[Ben]/ *karanlıklaşan, kansızlaşan canıma parlak nur değimiş gibi canıgönülден/ sana/ söyledim,/ yüce yer.*” TA/671

10. [Ö]+DurT+ZT+DurT+N+YF-[-k+ş]+NAç

[Al]/ *canımdı sayıp tapkan suu uşubu degensip,/ ańkanı katkan nemedey suunu koçuş menen udaa-udaa cutup ciberip,/ özünçö/ bir nerselerdi/ küñküldödü:/ “Koyo tur, men saga ali körsötöm. Emi su menin kolumda... Men uşul tünü barın sugarıp bütöm. Tegiz bütöm. Men uuru emesmin, kim aytat, men uuru emesmin! Alar eginderin üç sıyra, beş sıyra sugarıp bütüşkön, bir tündön eçteke bolboyt... Bizdiki bolso, bizge su bugün tünü zarıl, mına azır dagı kerimseldin ilebi kelip turat... Cok, dosum kalp*

aytasıñ, bizge altı emes, on, on beş kulak su kerek... Kalpaytadıñ Sabırbek... “Üç-Döbödögü” cügörügö suunu men özümdün ele eski arıktarım menen cetkirem... [O]/ canımı yakarak bulduğum su bumu dercesine,/ dili damağı kurumuş kişi gibi suyu avucuyla peşe peşe yutarken,/ kendince/ bir şeyler/ mırıldadı ‘Bekle, ben sana şimdi gösteririm. Henüz su benim elimde... Ben bu gece hepsini sular bitiririm. Tamamen bitiririm. Ben hırsız değilim, kim söyledi, men hırsız değilim! Onlar ekinlerini üç defa, beş defa sulamışlardı, bir gecedan hiçbir şey olmaz... Bizim ki ise bize su bugün gece lazım, işte şimdi dahi rüzgârın sıcaklığı geliyor... Hayır, dostum yalan söylüyorsun, bize altı değil, on, onbeş kulak su lazım... Yalan söyledin Sabırbek... Üç-Döbö’deki mısıra suyu ben kendim eski arklarım ile götürürüm...’ TS/217

11. [Ö]+E+N+YF-[-k+ş]+HdfT

[Sen]/ Me,/ menin kalpagımdı/ kiyip al:/ kün ötüp keptesin. “[Sen]/ al/ benim kalpagımı/ giy,/ güneş çarpmasın.” TA/186

12. [Ö]+ekYF-[k]+ş+SebT+SebTAç

[Biz]/ Kanter aylabızdı bilbey [çattık]/ Bektaş arabanı tezirek aydasa, Aliman kıykırıp çıdabayt, cay aydatsam can çıdabayt:/ kan toktoboy kete berdi, mayıp bolup ketet eken go dep esim cok. “[Biz]/ çaresizdik,/ Bektaş arabayı daha hızlı sürse Aliman bağırıp dayanamıyor, yavaş sürdürsem can dayanmıyor, kan durmadan gidiyordu, sakatlanır mı acaba diye aklım çıkıyordu.” TA/916

13. [Ö]+GörT+N+YF-[-k]+ş+ZT

[Men]/ Mınça bolgondon kiyin/ açığın ele/ aytayın/ emi. “[Ben]/ Bu kadar olduktan sonra/ açığını/ söyleyeyim/ şimdi.” TA/836

14. [Ö]+HdfT+[N]+YF-[-k]+ş+NAç

[Sen]/ Brigadiřiñe da/ [uşunu]/ aytıp koy,// ekinçi mınday kaptı berçü bolbosun! “[Sen]/ Ekip başına da/ [şunu]/ söyle,/ ikinci [bir daha] böyle torba vermesin!” C/239

15. [Ö]+HdfT+N+YF-[-k]+ş+HdfT

[Sen]/ İsmayılga/ uşunday posılka/ salgın,// tünörgön kurgur bir sorup, Talastı estesin... “[Sen]/ İsmail’e böyle hediye gönder,/ kaşları çatık şey bir çekip Talas’ı

hatırlasın.” BB/127

16. [Ö]+HdfT+YF-[-k+ş]+H

[Sen]/ *Maga/ bere turçu,/ ceñe.* “[Sen]/ bana/ versene,/ yenge.” TA/362

17. [Ö]+İltT+YF-[-k]+ş+SebT

[Siz]/ *Andan/ kamsanabañız:/ Seyit azamat özü, bizdi can saktatıp catkan mına uşul baldar da azır, sadagası keteyinder.* “[Siz]/ Onu (onun hakkında)/ dert etmeyin,/ Seyit yiğit kendisi, bizi koruyup kollayan işte bu çocuklar da şimdi, kurban olduklarım.” C/36

18. [Ö]+KırşT+YinT+YF-k+ş+E+H

-[Sen]/ *Kabar kelgenine süyünböy,/ kayra/ şılkıya kalat ekensiñ da,/ balam.* “[Sen]/ haber geldiğine sevinmeyip/ tekrar/ surat yapıyorsun da/ çocuğum.” C/94

19. [Ö]+N+DurT+YF-[-k]+ş+SebT

[Men]/ *Munun baarın/ uşunçalık berilip/ tartkan ekenmin,/ bir ubakıtta tak töbömdön biröönün açuulu ünü çıkkanda esime kele tüşüm.* “[Ben]/ bunun hepsini o kadar dalıp çizmişim,/ bir vakit tam tepemden birinin sinirli sesi duyulduğunda/ kendime geliverdim.” C/408

20. [Ö]+N+HdfT+YF-[-k+ş]+E+H

[Sen]/ *Munu/ maga/ berçi/ kiçine bala!* “[Sen]/ Bunu/ bana/ versene/ küçük çocuk!” C/416

21. [Ö]+N+YF-[-k]+ş+DurT

[Men]/ *“Bir ceriñ oorup turabı?” -dedim,/ canına basıp barıp.* “[Ben]/ ‘Bir yerin ağrıyor mu?’ dedim,/ yanına varıp.” TA/832; [Men]/ *“İi, beçaram, kişi bolot ekensin”/ -dedim içimden.* “[Ben]/ ‘Hey, biçarem, adam olmuşsun’/ dedim içimden.” TA/852

22. [Ö]+N+YF-[-k]+ş+E+H

[Sen]/ *süt/ içesiñbi,/ Tokon?* “[Sen]/ süt/ içecek misin,/ Tokon?” TS/17

23. [Ö]+N+YF-[-k]+ş+H

[Men]/ *keleriñdi/ kütüp catkam,/ Tolgonay.* “[Ben]/ *gelmeni/ bekliyordum,/ Tolgonay.*” TA/9; [Men]/ *sözümdü/ kayra alayın,/ cer-enem.* “[Ben]/ *sözümü/ geri alıyorum,/ yer anam.*” TA/762

24. [Ö]+N+YF-[-k]+ş+NAç

[Men]/ *uşunun özü emne ekenin, anı emne dep, aytarımdı/ bilbedim:/ ırçının kömökösünön çıkkan ün elebi, ce bolboso andan başka, cüröktün özünön orgup tögülgön dağı bir nerse barbı?* “[Ben]/ *bunun özü ne olduğunu, buna ne söyleyeceğimi/ bilemedim,/ şarkıcının ağzından çıkan ses mi, veya ondan başka, yüreğin özünden fışkırıp dökülen başka bir şey mi var?*” C/267; [Sen]/ *türlörün/ körsön/ coo sayıp kelgendey, közdörü çıraktay caynap, cüzdörünön nur togülöt.* “[Sen]/ *hâllerini/ görsen/ düşmanı yenip gelmiş gibi gözleri çıra gibi ışıldayıp yüzlerinden nur dökülüyor.*” TA/76; [Men]/ *emne bolup köpçülüktön bölünüp kalğanımdı/ bilbeym,/ bir ubakıtta karasam, calgız özüm ele kalıpımın.* “[Ben]/ *nasıl olup çoğunluktan ayrıldığımı/ bilmiyorum,/ bir vakitte baktığımda, yalnız kendim kalmışım.*” TA/90; [Men]/ *oşondogu aytkanın/ tük unutpaymın:/ ‘Eköobüz kim elek, Tolgonay. Mına uşul el, uşul curt menen kişi bolduk. Cakşılığın kördük, emi camandığına tuş kelgende, ar kimibiz öz başıbizdin ubayın tartıp, böksörö bersek, bizdin emnebiz adam? Erteñ bek bolgun. Aliman eköobüz körgöndün birin da körgön çok, al ıylasa-cönü başka. Seni-Ene deyt. Bilip koygun, soguş uşuntip küçöy berse, men da ketem, Maysalbektin caşı da kelip turat, kerek eken-biribiz kalbaybiz. Uşuga, Tolgonay, emiten könö bergin...’* [Ben]/ *o zaman söylediklerini/ hiç unutmuyorum/ ‘İkimiz kimdik Tolgonay. İşte şu halk, şu yurt ile adam olduk. İyiliğini gördük, şimdi kötü zamanına geldiğinde, her birimiz kendi başımızın çaresine bakmak için uğraşırsak bizim neyimiz insan. Yarın dik dur. Aliman ikimizin gördüklerimizin hiçbirini görmedi, o ağlarsa başka. Sana anne derler. Bilmelisin, savaş böyle şiddetlenirse ben de giderim, Maysalbek’in yaşı da gelmek üzere, gerekirse hiçbirimiz kalmayız. Buna, Tolgonay, şimdiden alışmalısın...’* TA/234

25. [Ö]+N+YF-[-k]+ş+SebT

[Men]/ *Emne üçün ekenin/ bilbeym,/ biz ötü cakın elek, birinen-biri eçteke caşırbas sırdaş kurbular sıyaktuu elek.* “[Ben]/ *niçin olduğunu/ bilmiyorum,/ biz çok yakındık, birbirinden hiçbir şey gizlemeyen sırdaş arkadaş gibiydik.*” C/72; [Men]/ *Anın sebebi mından da bolup kettibi dep/ oyloym:/ men özüm eldin körgön-bilgenin, bötönçö*

frontto bolgondordu mayda-çuydasına çeyin surap, bilüügö kızıkçumun. “[Ben]/ onun sebebini bundan oldu diye/ düşünüyorum,/ ben kendim milletin görüp bildiğini, özellikle cephede olanları ayrıntısına kadar sorup öğrenmeye meraklıydım.” C/146

26. [Ö]+N+YF-[-k+ş]+H

[Sen]/ oşonu/ ayt,/ ceñe! “[Sen]/ şunu/ desene,/ yenge!” C/514; *[Sen]/ başıñdı/ öydö kötör,/ Tolgonay.* “[Sen]/ başını/ kaldır, Tolgonay.” TA/163; *[Sen]/ baarımızdı/ keçirgin,/ Ceñiş!* “[Sen]/ hepimizi/ başışla,/ Zafer!” TA/628; *[Sen]/ başımdı/ öydörök karma,/ ene.* “[Sen]/ başımı/ dik tut,/ ana.” TA/926

27. [Ö]+N+YF-[-k+ş]+H+NAç

[Sen]/ Uşunu/ esiñe al,/ Karatay/ senin orduñ reykada emes, sugattın üstündö, sugatçılardın arasında... “[Sen]/ bunu/ dikkate al,/ Karatay,/ senin yerin çıtada değil, sulama yerinde, sucuların arasında.” TS/99

28. [Ö]+N+YF-[-k+ş]+MukT

[Siler]/ meni/ urgula/ andan körö! “[Siz]/ bana/ vurun/ ondansa!” TS/272

29. [Ö]+N+YF-[-k+ş]+SebT

[Biz]/ Anı/ uluusuntup sıylagan dele ceribiz cok,/ antkeni al menin agalarım menen kurbaldaş, andaylardı biz tüz ele sendep, özübüzdün narkıbizdi tömön tüşürçü emesbiz. “[Biz]/ Onu/ büyük tutup saygı da gösterecek hâlimiz yok,/ çünkü o benim abilerimle yaşıt, öylelerine biz doğrudan sen deyip kendi kıymetimizi aşağı düşürmezdik.” C/144

30. [Ö]+N+YF-k+[ş]+ZT

[Al]/ emne/ oyloyt boldu eken/ oşondo? “[O]/ ne/ düşünüyor acaba/ o sırada?” BB/232

31. [Ö]+NAç+[N]+YF-[-k+ş]+H

[Sen]/ çın ele men emne demekmin, kantmekmin,/ [uşunu]/ aytçı,/ can boordoş talaam? “[Sen]/ geçekten de ben ne diyecektim, ne yapacaktım,/ [şunu]/ söylesene,/ can ciğerim tarlam?” TA/756

32. [Ö]+ÖlçT+HdfT+VrmT+YF-k+ş+E+H

[Men]/ neçen-neçen colu/ arman-muñumdu aytıp,/ saga/ kelçü elem/ go,/ meken-talaam... “[Ben]/ defalarca/ derdimi kederimi söyleyip,/ sana/ gelirdim/ ya,/ yerim yurdum...” TA/701

33. [Ö]+SebT+N+YF-[-k+ş]+NAç

[Al]/ balanın köñülüñ kaltırgısı kelbey,/ emne derin/ bilbedi. -Men silerdi köçödön ele uzatayın, aylanayın, menin barganım uyat go... “[O]/ çocuğun gönlünü soğutmamak için,/ ne diyeceğini/ bilemedi. Ben sizleri sokaktan uğurluyayım, canlarım, benim [oraya] gitmem ayıptır.” BB/73

34. [Ö]+SebT+YF-[-k]+ş+N

-[Sen]/ emne/ karaysıñ/ meni? “[Sen]/ ne/ bakıyorsun/ bana?” TA/778

35. [Ö]+SırT+N+YF-[-k+ş]+NAç

[Al]/ anan/ minday/ dedi: -Sugarılğan cerdin ayantına karaganda, canağı üç cüz litrdin içinen siler aşıp ketse bir cüz cetimişin gana paydalanasıñar. Al emi kalğan cüz otuz litri kayda? Sen dele bilip turasıñ, Karatay. Al suu tekke ketip catat. Eginder al sudan bir tamçı da körböyt. Makul , [siler] al emne üçün oşondoy debeysiñerbi? Murab caman işteyt. Tüşüm alat deyt ekenbiz, eginderdi özüñ üç maal tamaktı cazbay içkende, bir kün emes, bir saat keçiktirbey kandıra sugarış kerek. Al üçün murab timele tikesinen-tik turup, canın taştap, kızgıp iştebese, uşunubuz-uşul. Karatay, sen tünküsün sugatta bolosuñbu? Cok. Seni tünküsün talaadan körö elekmin! Arık-arıkka Blüp bergen suu kayda barat, anı kim başkarıp, kançası cogolot, sen oşonu tekşeresiñbi? Özüñdün ele sugatçılariñ aytsıñ, sen antpeysiñ. Kaçan körsöm sen alıştın başındasuu ölçögüç reykanı tiktep oturasıñ, saal ele reykanın körsötmösünön suu kemip kalsa, [sen] gidrotehnikterge: maga suu cetpeyt, suu bergile, suu kerek dep çaap barasıñ. Al emi oşol ele ubakıtta tömön caktan kaçan suu paydalanbay, ısırap bolup catkanı menen senin işi cok. Eptep ele ökmöttön tiye turgan suu tügöl tiyse eken deysiñ. Tigi cagı emne bolso oşo bolsun! Kudu ele bayagı itterden kaçıp, iyinge başın bekitken tülkü bolup catpaysıñbı... Azoo üyrötüp mingendey, suunun da tizgin-çılburın bekem karmabasañ, [al] oyu oogon cagina urup ketet. Uşunu esiñe al, Karatay senin orduñ reykada emes, sugattın üstündö, sugatçılardıñ arasında... “[O]/ sonra/ şöyle dedi ‘Sulanmış yerin

alanına göre, deminki üç yüz litre içinden sizler en fazla yüz yetmişinden sadece faydalanırsınız. Sonra kalan yüz otuz litresi nerede? Sen de biliyorsun, Karatay. O su boşa gidiyor. Ekinler o sudan bir damla da görmüyor. Neyse, [siz]o niçin böyle demiyor musunuz? Mirab kötü çalışıyor! Ürün alalım diyoruz, ekinleri kendin üç öğün yemek kaçırmadan yediğin gibi bir gün değil, bir saat geciktirmeden kandırarak suvarmak gerek. Onun için mirab öyle dümdüz dik durup, canının dişine takıp zevkle (kendini verip) çalışmazsa olacağımız bu. Karatay, sen geceleri suda (sulama yerinde) oluyor musun? Hayır. Seni geceleyin tarlada henüz görmedim! Ark ark bölüp verilen su nereye gidiyor, onu kim kontrol eder, ne kadarı yok oluyor, sen onu kontrol ediyor musun? Kendi suçların söylesin, sen öyle yapmıyorsun. Ne zaman görsem sen kanalın başında su ölçen çubuğa bakıp oturuyorsun, biraz ölçü üzerinde su eksilse [sen] hidrotekniklere: bana su yetmiyor, su veriniz, su gerek deyip koşup gidiyorsun. Fakat o zamanda aşağı tarafta ne kadar su faydalanılmayıp israf olmasıyla senin işin yok. Aldırış etmeden hükûmetten payımıza düşen su tam gelse diyorsun. Aynen deminki itlerden kaçıp inine başını gizleyen tilki olmuyor musun? Vahşi [hayvan] eğitip biner gibi suyun da dizginini sıkı tutmazsan, [o] kafasının estiği tarafa vurup gider. Bunu dikkate al, Karatay, senin yerin çıtada değil, sulama yerinde, suçların arasında.” TS/99

36. Ö+ÜstT+SebT+YF-[-k]+ş+SebTAç

[Biz]/ al emes,/ köynögün suuga alıp barıp, özü cuuganına da/ külçübüz:/ askerden kiyip kelgen köynöğü calgız bolgonduktan, anı çala kurgatıp ele kiyip alçu. “[Biz]/ hatta/ gömleğini suya götürüp kendisinin yıkamasına da/ gülerdik,/ askerden giyip gelen gömleği tek olduğundan, onu yarım yamalak kurutup giyerdi.” C/142

37. [Ö]+VrmT+YF-[-k+ş]+H

[Sen]/ kayda/ barasıñ,/ balam? “[Sen]/ nereye/ gidiyorsun,/ yavrum? TA/896

38. [Ö]+YF-[-k]+ş+E+H

[Sen]/ keldiñbi/ Tolgonay. “[Sen]/ geldin mi/ Tolgonay?” TA/3

39. [Ö]+YF-[-k]+ş+H

[Men]/ ölügüñdö köröyün,/ kak baş. “[Ben]/ ölünü göreyim,/ moruk.” TA/795; [Sen]/ kalp aytasıñ,/ Sabırbek... “[Sen]/ yalan söylüyorsun,/ Sabırbek...” TS/217;

[Men]/ *aytalbaymın,/ Tolgonay.* “[Ben]/ söyleyemem,/ Tolgonay. TA/319; [Men]/ *seni tospogondo kimdi tosom,/ kağılıp keteyin uulum.* “[Ben]/ *seni karşılamayıp da kimi karşılarım,/ doyamadığım oğlum.*” TA/288

40. [Ö]+YF-[-k]+ş+H+SebT

[Sen]/ *keçirgin,/ ene,/ Kasımdın artınan cügürüp barıp koşo ölöyün dedim ele.* “[Sen]/ *bağışla,/ ana,/ Kasımdın arkasından koşarak gidip beraber öleyim demiştım.*” TA/437

41. [Ö]+YF-[-k]+ş+İİT

[Biz]/ *süylöşöbüz/ ali tiyiştüü cerden...* “[Biz]/ *konusacağız/ deminki ilgili yerden...*” TS/275

42. [Ö]+YF-[-k]+ş+N

[Men]/ *berbeym/ suunu!* “[Ben]/ *vermiyorum/ suyu!*” TS/205; [Sen]/ *bilip koygun,/ soguş uşuntıp küçöy berse, men da ketem, Maysalbektin caşı da kelip turat, kerek eken -biribiz kalbaybız.* “[Sen] *bilmelisin,/ savaşı böyle şiddetlenirse ben de giderim, Maysalbek’in yaşı da gelmek üzere, gerekirse hiçbirimiz kalmayız.*” TA/234; [Sen]/ *keçirgin/ bozdop ıylaganıbizdi.* “[Sen]/ *bağışla/ hıçkırarak ağlamamızı.*” TA/626; [Sen]/ *keçirgin/ Alıman öñdüü kelinimdi.* “[Sen]/ *bağışla/ Alıman gibi gelinimi.*” TA/626

43. [Ö]+YF-[-k]+ş+SebT

[Men]/ *unçukpadım,/ köçsö ar kimdin öz erki.* “[Ben]/ *sustum,/ göçtüyse herkesin kendi iradesi.*” TA/818

44. [Ö]+YF-[-k]+ş+ZT

[Biz]/ *ketebiz/ azır.* “[Biz]/ *gideceğiz/ şimdi.*” TS/274

45. [Ö]+YF-[-k+ş]+E+H

[Oşol cılkı küz]/ *esiñdedir,/ cer-enem.* “[O yılın güzü]/ *hatırındadır,/ yer anam.*” TA/868; [Bul]/ *tuura emespi,/ Tokon?* “[Bu]/ *doğru değil mi/ Tokon?*” TA/159

46. [Ö]+YF-[-k+ş]+H

[Sen]/ tur,/ Karatay. “[Sen]/ kalk,/ Karatay.” TS/291; [Sen]/ koyo tur,/ Seyde! “[Sen]/ bekle,/ Seyde.” BB/44; [Sen]/ çımrkan,/ kiçine bala! “[Sen]/ dayan,/ küçük çocuk!” C/177; [Siler]/ kelgile,/ balban bilek diykandarım! “[Siz]/ gelin,/ güçlü bilekli çiftçilerim!” TA/417; [Sen]/ süylöy ber, Tolgonay. “[Sen]/ konuş, Tolgonay.” TA/450; [Sen]/ korunba/ balam. “[Sen]/ çekinme/ çocuğum.” TA/837; [Senin aytkandariñ]/ esimde,/ Tolgonay. “[Senin söylediklerin]/ hatırımda,/ Tolgonay.” TA/64

47. [Ö]+YF-[-k+ş]+H+N

[Sen]/ aytçı degi,/ düynö tiregi cer,/ kay zamanda, kaysı ene uşintip öz balasın bir körüügö zar bolup, közünön kan çaçırap, kıykırığı taş carıp, col tostı ele? “[Sen]/ söyle ne olur,/ dünya direği yer,/ ne zaman, hangi ana böyle öz çocuğunu bir kez görmeye müştak olup, gözünden kan fışkırp, bağırması taş yarıp yol gözlemişti?” TA/318

48. [Ö]+YF-[-k+ş]+H+YAç

[Sen]/ beri karaçı,/ ene,/ men dele senin balañmın da, başta keliniñ bolsom, emi uuluñdun orduna uulday körgün. “[Sen]/ beri bak,/ ana,/ ben de senin çocuğum ya, başta gelinin olsam da şimdi oğlunun yerine oğul gör.” TA/659

49. [Ö]+YF-[-k+ş]+HdfT

[Camiyla]/ barbayt/ andayıñarga! “[Cemile]/ gitmeyecek/ öyle işlerinize!” C/31

50. [Ö]+YF-[-k+ş]+HdfT+N

[Sen]/ ayt/ maga/ coobuñdu! “[Sen]/ söyle/ bana/ cevabını.” TA/406

51. [Ö]+YF-[-k+ş]+N

[Sen]/ keçirgin/ meni. “[Sen]/ affet/ beni.” TS/290; [Sen]/ cürgüz/ motordu! “[Sen]/ çalıştır/ motoru.” TA/179; [Sen]/ tüşüngün/ uşunu. “[Sen]/ anla/ bunu.” TA/837

52. [Ö]+YF-[-k+ş]+N+H

[Sen]/ Kötör/ koluñdu/ cüzü kara! “[Sen]/ Kaldır/ ellerini/ yüzü kara!” BB/322; [Sen]/ Aytçı/ çınıñdı,/ sırdaş talaam. “[Sen]/ Söyle/ doğrusunu,/ sırdaş tarlam.” TA/406; [Sen]/ Keçirgin/ bizdi,/ Ceñiş. “[Sen]/ Bağışla/ bizi,/ Zafer.” TA/632; [Sen]/ Keçirgin/

meni,/ Ceñiş. “[Sen]/ Bağışla/ beni,/ Zafer.” TA/634; *[Sen]/ Keçir, keçir,/ künömdü/ eneke.* “[Sen]/ Affet, affet,/ suçumu/ anacığım.” TA/927

53. [Ö]+YF-[-k+ş]+SebT

[Siler]/ turgula,/ uruşta turuş çok! “[Siz]/ kalkın,/ savaşa durmak olmaz!” TA/179; *[Sen]/ caman körbö,/ ketkenim uşul.* “[Sen]/ ayıplama,/ işte gidiyorum.” TA/742

54. [Ö]+YF-[-k+ş]+Ü

[Al]/ uşuntip col karap, kütönübüzdöy bolsoçu,/ kokuy! “[O]/ böyle yol gözetip beklediğimiz gibi olsaydı/ bari. TA/313

55. [Ö]+YF-[-k+ş]+ZT

[Sen]/ kektin/ azır! “[Sen]/ git/ şimdi!” TS/179; *[Siler]/ ketkile/ azır... [Sen]/ bar/ emi.* “[Sen]/ git/ şimdi.” BB/164; *[Sen]/ karap tur/ azır!* “[Sen]/ bakıp dur/ şimdi!” TA/986

56. [Ö]+YF-k+ş+E+H

[Sen]/ Amansıñbı,/ kuttuu talaam? “[Sen]/ Esen misin,/ kutlu tarlam?” TA/1; *[Al]/ esimde/ emey,/ Tolgonay.* “[O]/ hatırımda/ tabı,/ Tolgonay.” TA/353

57. [Ö]+YF--k+ş+H

[Men]/ saga aytpaganada kimge aytat elem,/ can-boordoş dıykan talaam. “[Ben]/ sana söylemeyip de kime söyleyeceğim,/ can ciğerim çiftçi tarlam.” TA/812; *[Al]/ esimde,/ Tolgonay.* “[O]/ hatırımda,/ Tolgonay.” TA/616

58. [Ö]+YF-k+ş+H+E

[Sen]/ kelçüsüñ,/ Tolgonay,/ ooba. “[Sen]/ gelirdin,/ Tolgonay,/ evet.” TA/702

59. [Ö]+YönT+YF-[-k+ş]+H

[Sen]/ can caralgan tüngö/ til tiygizbeçi,/ Tolgonay. “[Sen]/ canın yaratıldığı geceye/ dil uzatma,/ Tolgonay.” TA/761

60. [Ö]+YönT+YF-ş+[k]+SebT

[Alar]/ *maga da/ aytışpayt,/ ciberbey koyobu deşse kerek.* “[Onlar]/ *bana da/ söylemediler/ göndermez diye düşünmüş olmalılar.*” TA/78

61. [Ö]+YT+YF-[-k]+ş+N

[Sen]/ *kayda/ bekitip cürösün/ anı?* “[Sen]/ *nerede/ gizliyorsun/ onu?*” BB/143;

62. [Ö]+YT+YF-[-k+ş]+H

Orduñdan/ cılba,/ Karatay! “*Yerinden/ kımıldama,/ Karatay!*” TS/209

63.[Ö]+ZT+DurT+YF-[-k]+ş+DurTAç

[Men]/ *közüm ilinip bara catıp,/ özümçö ele külündöp/ cattım:/ kulagım çalgan emne boldu eken, Camıyla menen Daniyardın şıbıraşkanıbı, ce bastap kele catkin caandın samanga şırtıldap tiygenibi?* “[Ben]/ *gözüm uyukuya dalarken,/ kendimce gülümseyip/ yatıyordum,/ kulağım duyan neydi acaba, Cemile ile Daniyar’ın fısıldaşmaları mı yoksa dinmeye başlayan yağmurun samana şıp şıp değişti mi?*” C/485

64. [Ö]+ZT+N+YF-[-k+ş]+SebT

[Biz]/ *al kezde/ oşol taştalğan çala köçö, çala tamdarga/ üyrönüp bütsök kerek,/ maydandan ceñiştüü kele catkan er-azamat cookerleribizdi kanday kasiyettüü, kanday armanduu cerde kütüp turganıbizdi oylobopturbuz.* “[Biz]/ *o zaman/ o bırakılan yarım sokak, yarım evlere/ kanıksamış olmalıyız,/ cepheden zaferle dönen yiğit askerlerimizi nasıl kutsal, nasıl hüznü bir yerde beklediğimizi düşünmemişiz.*” TA/610

65. [Ö]+ZT+VasT+YF-[-k]+ş+H

[Sen]/ *kaçan bolso/ suu az, suu cetpeyt dep ele/ kutulup kete beresiñ,/ Karatay.* “[Sen]/ *ne zaman olsa/ su az, su yetmiyor diye/ kurtuluyorsun,/ Karatay.*” TS/96

66. [Ö]+ZT+YönT+YF-[-k+ş]+N

[Al]/ *anan bir az unçukpay turup, bir ubakıtta/ cardamçısına/ katuu buyurdu:/ ‘Emne karap turasıñ, cürgüz motordu! Silerçi, siler emne karap turasıñar, orokçular! Cetişpey kalsak, azabın özüñör ele tartasıñar. Turgula, uruşta turuş çok!’* “[O]/ *sonra biraz sessiz kalıp, bir vakit/ yardımcısına/ sert buyurdu:/ ‘Ne bakıp duruyorsun, çalıştır*

motoru. Sizler, sizler niçin bakıp duruyorsunuz, orakcılar! Yetişemezsek, zorluğunu kendiniz çekersiniz. Kalkın, savaşta durmak olmaz!” TA/179

67. [Ö]+ZT+ZTAç+YF-[-k]+ş+N

[Men]/ Kiyin,/ köptön kiyin gana/ bilip kaldım,/ al özü emes, oşol tünü el çogulup kelip: ‘Ketkin bizdin ayıldan!’ -dep, arabaga salıp, köçürüp ciberişıptir. “[Ben]/ Sonra,/ uzun süre sonra öğrendim ki,/ o kendi değil, o gece ahali toplanıp gelip ‘Git bizim köyden!’ deyip, arabaya bindirip, göndermişler.” TA/819

68. KuvÖ+Ö+SebT+YF-[-k]+ş+H

Silerçi,/ siler/ emne/ karap turasıñar,/ orokçular! “Ya sizler,/ sizler/ niçin/ bakıp duruyorsunuz,/ orakcılar!” TA/179

69. Ö+[N]+YF-[-k]+ş+NAç

Özüñdün ele sugatçılarıñ/ [anı] aytsıñ,/ sen antpeysiñ. “Kendi sugatçıların/ söylesin,/ sen/ öyle yapmıyorsun.” TS/99; Özünüz/ [anı]/ bilesiz:/ al degi adamga zıyanı çok beçara... “Kendiniz/ [onu]/ bilirsiniz,/ o da kimseye zararı yok (olmayan) biçare.” C/42; Men da/ [anı]/ aytalbaymın/ kubançımız köp bele, ce küyütübüz köp bele... “Ben da/ [onu]/ bilemedim,/ sevincimiz mi çok muydu yoksa üzüntümüz mü çoktu...” TA/597; Biz/ [anı]/ kaydan bileli,/ balkim, silerdiki çındık cıgar, balkim, alıska çabıttap uçarsıñar... “Biz/ [onu]/ nerden bilelim,/ belki sizinki doğrudur, belki uzağa hızla uçacaksınız.” C/535

70. Ö+[YF-][-k]+ş+H

Ben/ [alam],/ Kurmake! “Ben/ [alacağım]/ Kurmake!” BB/94

71. Ö+DurT+YF-[-k]+ş+H

Sen/ oşentip/ cazdım bolduñ,/ Caynagım, kencetayım. “Sen/ böylece/ yok oldun,/ Caynak’ım, küçüğüm.” TA/373

72. Ö+DurT+YF-[-k+ş]+E+N

Men/ özümçö/ oylonomun da:/ ilgerki zaman bolso ne degen ayıñ-uşaktar, ne degen küydürgü sözdör betime cabılbayt bele. “Ben/ kendimce/ düşünüyorum da,/ eski zaman olsa ne dedikodular, ne acı sözler yüzüme vurulurdu.” TA/824

73. Ö+DurT+YF-[-k+ş]+N

Kanımgül/ Karataydın üzöngüsünö carmaşıp/ calbırdı:/ Koyo tur, Karatay! Tokto, al emne degenin? Emne üçün? Kaysı Sabırbek? Kanımgül/ Karatay'ın üzengisine sarılıp yalvardı/ 'Bekle, Karatay! Dur, o ne demek? Neden? Hangi Sabırbek?' TS/56; Al/ şaşkansıp/ ayttı:/ Cana stansadan tüştüm... Tura tur men azır... O/ acele eder gibi/ söyledi/ 'Demin istasyondan indim... Bekle dur, ben şimdi...' BB/48-49-50

74. Ö+DurT+YF-k+ş+SebT

Baarıbiz/ teñ attuu, cöö bolup, kalbay erçip/ kele catabız,/ [antkeni] kızıkkarıbiz- cerdi kantip aydar eken? "Hepimiz/ aynı anda atlı, yaya olarak, geriye kalmadan/ gidiyoruz,/ [çünkü] merak ettiğimiz- yeri nasıl sürecek? TA/88

75. Ö+E+YF-[-k+ş]+SebT

Bizdin unçukpaganıbiz/ go/ tüşünüktüü:/ bir çeti uyalgandan cer karap, bir çeti- oroyuraak bolso da, aram sanatayı çok tamaşanı Daniyar çın körüp, köñülünö cakın alğanın caktırbay kele cattık. "Bizim susmamız/ neyse/ anlaşılır:/ bir taraftan utandığımızdan yere bakıp bir taraftan kaba da olsa kötü art niyeti olmayan şakayı Daniyar gerçek sanıp ciddiye aldığından hoşnut olmadan geliyorduk." C/237

76. Ö+HdfT+YF-[-k]+ş+SebT

Biz/ oşonu körmökkö/ kayrılıp kaldık,/ antkeni- mından narı orok malında oñoy menen kündüzü kol boşoboyt emespi. "Biz/ onu görmek için/ uğradık,/ çünkü bundan sonra hasat zamanında kolay kolay gündüzleri müsait olamayız." TA/158

77. Ö+HdfT+YF--k+[ş]+SebT

Anı/ elge/ ayтуuga da bolbos ele,/ antkeni başkalar tügül, canımday körgön öz enem da munun maanisin tüşünbös ele. "Onu/ millete/ söylemek de olmazdı,/ çünkü başkaları değil, canım gibi gördüğüm öz annem de bunun manasını anlamazdı." C/526

78. Ö+N+ÖlçT+YF-k+ş+SebT

Biz/ anı/ ança dele/ caktıra berbedik./ Sebebi, Daniyar kişi menen köp süylöşçü emes. "Biz/ onu/ o kadar da beğenmedik./ Sebebi Daniyar kişi ile fazla konuşmazdı." C/112

79. Ö+N+YF-[-k]+ş+H

Men/ eçtekeni/ unutpaymın,/ Tolgonay. “Ben/ hiçbir şeyi/ unutmuyorum,/ Tolgonay.” TA/166; *Men/ anı/ cat bilem,/ Tolgonay.* “Ben/ onu/ ezbere biliyorum, Tolgonay.” TA/539

80. Ö+N+YF-[-k]+ş+YönT

“*Men/ okuuga ketem!*”/-dedim/ *apama.* ‘Ben okumaya gideceğim!’/ dedim/ anneme. C/532

81. Ö+N+YF-[-k+ş]+E+SebT

Subankul/ menin emne degenimdi/ tüşüündü okşoyt,/ korkpo degençelik külmüñdöp, kol bulgap koydu. “Subankul/ benim ne dediğimi/ anladı galiba,/ korkma der gibi gülümseyerek el salladı.” TA/80

82. Ö+N+YF-[-k+ş]+NAç

Ayaldar/ Camiylanı/ camandaşıp cattı:/ -Akmak da! Bolboso öz ırısın tebelep, tentigen musapır menen kim ele erçip ketsin! “Kadınlar/ Cemile’yi/ kötülediler/ ‘Ahmak da! Öyle değilse kendi rızıkını çiğneyip başıboş mazlumla kim gitsin!’ C/513

83. Ö+N+YF-k+ş+H

-Sen/ tamekinin mıktısın/ tandap koygon ekensiñ,/ Seyde! “Sen/ tütünün güzelini/ seçip koymuşsun/ Seyde!” BB/126

84.Ö+N+YT+YF-[-k]+ş+H

-Men/ silerdi/ köçödön ele/ uzatayın,/ aylanayın. “Ben/ sizleri/ sokaktan/ uğurluyayım,/ canlarım.” BB/73

85. Ö+SebT+YF-[-k+ş]+SebTAç

Bala/ enesin tüşüngönsüp/ ıylay baştadı,/ al atka mingizbeysiñ dep atasına tarındı okşoyt. “Çocuk/ annesini anlamış gibi/ ağlamaya başladı,/ o ata bindirmiyorsun diye babasına küstü sanki.” TS/43

86. Ö+YF-[-k]+ş+E+H

Sen/ emne uktap kaladıñbı/ Tolgonay? “Sen/ ne uyuyor musun/ Tolgonay?”

TA/152; *Sen da/ mendey turbaysıñbı,/ oton talaam.* “Sen de/ benim gibiymişsin, sevgili tarlam.” TA/419

87. Ö+YF-[-k]+ş+E+N

Özüñ/ bilesiñ/ go/ al okuyanı. “Kendin/ bilirsin ya/ o olayı.” TA/723

88. Ö+YF-[-k]+ş+H

Sen dele/ bilip turasıñ,/ Karatay. “Sen de/ biliyorsun,/ Karatay.” TS/99; *Sen/ keçiret beleñ,/ Tolgonay?* “Sen/ bağışlar mıydın/ Tolgonay?” TA/637

89. Ö+YF-[-k]+ş+H+SebT

Sen degele/ baktılıusun,/ Kanımgül!/ Küyöñ üygö kamkor, çarba kişi. Kolhoz dun murabı. Sen dele talaada bolsun, üy ookatıñda bolsun eç kimden kem kalbaysıñ. Turmuşuñar tıñ, erkek balañ bar, kayneneñ menen intıaktuusuñ: armansız elesiñ go! “Sen de/ talihlisin,/ Kanımgül!/ Kocan eve düşkün, hamarat kişi. Kolhozun mirâbı. Sen dahi tarlada olsun, ev işlerinde olsun hiç kimseden geride kalmazsın. Yaşantınız düzgün, erkek çocuğun var, kaynananla anlaşıyorsun, derdin yok herhâlde!” TS/36

90. Ö+YF-[-k]+ş+KayT

Men/ korkom/ senden! “Ben/ korkuyorum/ senden!” BB/161

91. Ö+YF-[-k]+ş+N+H

Men/ bilem/ seni,/ Cekşenkul. “Ben/ biliyorum/ seni,/ Cekşenkul.” TA/790

92. Ö+YF-[-k]+ş+ZT

Süröt degen/ kimdin oyuna kelsin/ anda. “Resim çizmek/ kimin aklına gelsin/ o zaman.” C/308

93. Ö+YF-[-k+ş]+E+H

Bizdin mugalim bala/ okşogon sulu cigit turbaybı,/ ene. “Bizim muallim çocuk/ çok yakışıklı yiğitmiş/ ana.” TA/258

94. Ö+YF-[-k+ş]+H

Oşonun barı/ esimde,/ Tolgonay. “Bunların hepsini/ hatırımda/ Tolgonay.”

TA/619; *Uuluñ/ öspürüm cetip kalıptır,/ Tolgonay.* “Oğlun/ yetişmiş genç olmuş,/ Tolgonay.” TA/965

95. Ö+YF-[-k+ş]+H+Ü

Keptin baarı ele/ uşunda sıyaktangan/ kayran balalığım ay! “Meselenin hepsi/ ondaymış sanki/ masum çocukluğum/ hey!” C/380

96. Ö+YF-[-k+ş]+HdfT+N

Kim/ beriptir/ saga/ mınday ukuktu? “Kim/ vermiş/ sana/ böyle hakkı?” TS/177

97. Ö+YF-[-k+ş]+N

Özüñ/ oylop körçü,/ al menden emes, al silerden, adam balasının özünön, silerdin ıntımağıñardan, ıktıyarıñardan, akılıñardan... “Kendin/ düşünsene,/ o benden değildir, o sizden, insanoğlunun kendisinden, sizlerin ittifakınızdan, iradenizden, aklınızdan...” TA/414; *Camiyla/ artınan şıbiradı:/ Tamaşanı tüşünböğön akmak!* Cemile/ arkasından mırıldandı/ ‘Şakadan anlamayan ahmak!’ C/232

98. Ö+YF-[-k+ş]+SebT

Karatay/ silkine tüştü,/ -anın tak köñüldögüsün aytıp catpaybı! “Karatay/ silkiniverdi,/ onun tam gönülündekini söylemiyor mu?” TS/74; *Özgöçö Kasım menen Maysalbek/ kudu ele Subankuldun özü,/ kuyup koygondoy, aynıbayt.* “Özellikle Kasım ile Maysalbek/ tam Subankul’un kendisi,/ [onlar] bir kalıba dökülmüş gibi (bir kalıptan çıkmış gibi) şaşmıyor (ayrılmıyor)” TA/85; *Arabız/ ulam kısıkara berdi,/ antkeni tigiler kap salınp, katuu çabıp kete albadı.* “Aramız/ gittikçe kısalıyordu,/ çünkü onlar çuvalları taşıdığı için hızlı gidemiyorlardı.” TA/531; *Can adam/ cokatoy,/ eç kanday coop bolbodu.* “Tek bir can/ yok gibi/ hiçbir cevap gelmedi.” TA/512

99. Ö+YF-[-k+ş]+YT

Emneñ/ bar/ mende. “Neyin/ var/ bende.” TA/902

100. Ö+YF-[-k+ş]+ZT

Köçö dele/ cok bolçu/ anda. “Sokak da/ yoktu/ o zaman.” TA/155

101. Ö+YF-k+ş+H

Eköübüz/ kim elek,/ Tolgonay. “İkimiz/ kimdik/ Tolgonay.” TA/234

102. Ö+YF-ş+[k]+E+N

Özüñ/ ugup cürböysüñbü,/ aş-suun berip koygondon kiyin aman-esen kaytıp kelişti. “Kendin/ duymadın mı,/ aş suyu verildikten sonra sağ salim döndüler.” TA/655

103. Ö+ZT+AyrT+YF-[-k]+ş+SebT

Men dagı/ anda/ arabadan/ tüşöm,/ -antkeni, obongo erip şalpay cöö baskan eñ bir soonun cırgal! “Ben de/ o anda/ arabadan/ iniyorum/ çünkü şarkıya mest olup sallanıp yürümek çok güzel mutluluk.” C/345

104. Ö+ZT+DurT+N+YF-[-k]+ş+NAç

Sen/ oşondo/ maga kayırılıp,/ munday/ degensiñ:/ ‘Cer, can caratkan cer, bizdi kötörüp catkan cer, sen bizge taalay berbeseñ emnege cer bolup ornoysuñ da, biz emnege düynögö caralabız! Biz senin baldarıñbız, cer, tilekteş bolgun, ak tilegibizge cetkirgin!’ –dep aytkansiñ Tolgonay. “Sen/ o zaman/ bana dönerek,/ şöyle/ demiştin/ ‘Yer, can yaratan yer, bizi taşıyan yer, sen bize talih vermezsen niçin yer olup yerinde pekleştin, biz niçin dünyaya yaratıldık! Biz senin çocuklarınız, yer, dilektaş ol, ak dileklerimize kavuşturun!’ diye söylemiştin Tolgonay.” TA/65

105. Ö+ZT+DurT+YF-[-k+ş]+N

Apam/ meni körö salıp,/ brigadirdin sözün bölüp/ calındı:/ İy, tentigen aram. Çaçıñ ösüp, cüdöp da kalıptırsıñ go özüñ. Canağı atası tüşkürü, balanın çaçın alıp berüügö da çolosu tiybeyt... Ata imiş... Annem/ beni görür görmez,/ ekip başının sözünü kesip/ söylendi/ ‘Hey, başıboş serseri. Saçın uzayıp, perişan da olmuşsun kendin. Şu babası olacak ilgisiz, çocuğun saçını kesmeye de fırsatı yok... Baba imiş...’ C/37

106. Ö+ZT+HdfT+YF-[-k]+ş+H

Sen/ oşondo/ aңызda kık tögüp cürgön keliniñ menen kiçüü balañdı süyünçülöp/ keligensiñ,/ Tolgonay! “Sen/ o zaman/ tarlada gübre döken gelinin ile küçük oğluna müjdelemek için/ gelmiştin,/ Tolgonay.” TA/355

107. Ö+ZT+N+YF-[-k]+ş+SebT

Men bolsom/ kakıragan boz talaanı körüp,/ özümö/ işenbey cattım:/ keçee künkü türkün kubulup güldögön talaanı comokton ukkanday ele bolup kalıptırmin. “Ben ise/ kurumuş boz tarlayı görüp/ kendime/ inanmıyordum,/ dünkü çeşit çeşit gül açan tarlayı masaldan dinlemiş gibi oldum.” C/396

108. Ö+ZT+SebT+HdfT+N+YF-[-k]+ş+H

Sen/ al künü/ taalay degendi dagı da tereñireek tüşünüp,/ maga/ sırıñdı/ aytkansıñ,/ Tolgonay. “Sen/ o günü/ talih deneni daha da derin anlayıp (anladığın için)/ bana/ sırrını/ söylemiştin/ Tolgonay.” TA/124

109. ÖAç+[Ö]+YF-[-k]+ş+SebT

Ança ele çaşırganday emnesi bar, ce uyattubu dep/ [bular]/ kokus oyuñarga ketip cürböşün,/ cok, bul süröttün eç kanday ıksız cayı dele cok, ce bolboso, aga “köz tiyip”ketet degendey al aşkan şedevr dele emes. “O kadar gizlenecek ne var, yoksa utanılacak bir şey mi, diye/ [bunlar]/ hemen aklınıza gelmesin,/ hayır, bu resmin hiçbir uygunsuz yeri de yok, ya da ona nazar değecek kadar o şaheser de değil.” C/5

110. ÖAç+[Ö]+YF-k+[ş]+H

Emi aman-esen kaytıp kelip, özündöy bilimdüü, özündöy suluu kız alsa/ [bu],/ caraşıp kalar ele/ ee, ene! “Şimdi sağ salım dönüp kendisi gibi eğitimli, kendisi gibi güzel bir kız alsa/ [bu]/ yakışırda/ ha, ana.” TA/258

111. ÖAç+Ö+YF-[-k+ş]+H

Kadır-barkıñdı saktasañ,/ ençiñe bak-döölöt saktaganıñ/ oşol,/ balam! “Kadrini itibarını korursan/ kendi hissene baht devlet sakladığın odur,/ çocuğum!” C/54

112. ÖAç+Ö+YF-[-k+ş]+SebT

Karala uydu ertereek közdöp albasañ al/ caman,/ -tüz ele koşunalardın ogoroduna kiret da, artınan ızıçuu salıp on çaktı kişi kubalabasa, oñoy menen [özün] karmatpayt. “Karala (kara benekli) ineği erkenden gözetlemesen/ o/ kötü,/ dümdüz komşuların bahçelerine girer de, ardından gürültü koparıp on kadar kişi kovalamazsa kolaylıkla [kendisini] yakalatmaz.” TS/2

6.1.2.4. Hem tümleçleri başa alınmış hem yüklemi sonda olmayan cümleler

1. DurTAç+DurT+YF-[-k+ş]+Ö

Deği emne üçündür ar kaçan ele, aytar kebirdi sezip turganday, süylöşüüdön kaçıp,/ uşintip/ ketençiktep ele turup albadıbi,/ baykuş balam. “Yani her nedense her seferinde, söyleyecek sözümü hissedercesine, konuşmaktan kaçıp/ öylece/ çekindi durdu,/ zavallı çocuğum.” TA/866

2. E+[Ö]+N+YF-[-k]+ş+E+H

Ce/ [men]/ dariñdan/ bereyinbi,/ ene? “Yoksa/ [ben]/ ilacını/ vereyim mi/ ana?” TA/30

3. E+[Ö]+YF-[-k]+ş+H

Cür/ [biz]/ kettik/ kaynim! “Haydi/ [biz]/ gidelim/ kaynım!” C/67

4. E+H+[Ö]+YF-[-k]+ş+SebT

Cok,/ dosum,/ [sen]/ kalp aytasñ,/ bizge altı emes, on, on beş kulak suu gerek... “Yok, dostum,/ [sen]/ yalan söylüyorsun,/ bize/ altı değil, on, on beş kulak su gerek...” TS/217

5. E+H+Ö+N+YF-[-k]+ş+SebT

Ooba,/ aylanayım dıykan talaam,/ sen/ barına/ küböşüñ:/ nietim cakşı bolçu. “Evet,/ sevgili çiftçi tarlam,/ sen/ hepsine/ şahitsin,/ niyetim iyi idi.” TA/496

6. E+N+YF-[-k]+ş+Ö+DurT

Aytor/ ak tilek kandaydır bolbosun köptün tilegine üzöngülöşüp, cerde kalbayt eken go/ dedim/ men/ içimden. “Kısacası/ ak dilek nasıl olsa çoğunluğun dilekleriyle gerçekleşip yerde kalmıyormuş/ dedim/ ben/ içimden.” TA/151

7. E+ŞT+Ö+YF-[-k+ş]+ŞT

Tuura,/ üstün capsak,/ kalganı/ bütör,/ amançılık bolso. “Doğru,/ üstünü kapatırsak/ gerisi/ biter,/ sağlık olursa.” TA/160

8. E+ŞT+ZT+Ö+YF-k+[ş]+E+H

Aytor/ tirüü bolsoñ,/ emdigiçe/ bir şek-şıbañ/ çıgar ele go,/ balam. “Kısacası/ sağ isen/ şimdiye kadar/ bir haberin/ duyulurdu herhâlde,/ oğlum.” TA/372

9. E+YF-[-k+ş]+Ö

Aytor,/ mına uşunday süyünüçtüü imiş/ sözdör! “Yani,/ işte bunun gibi sevindiriciymiş/ sözler.” TA/607

10. E+YF-[-k+ş]+Ö

Ooba,/ minakey/ al. “Evet,/ burda/ o.” BB/35; *Ce/ askerge ketken/ calgız ele senin küyöñ beken? “Yoksa/ askere giden/ yalnız senin kocan mıdır?”* C/94

11. E+YT+Ö+YF-[-k+ş]+SebT

Birok/ ‘Beş-Taşta’/ bular/ iştelbeyt,/ Karatay bul üçün kam körüp araket kılbayt. “Fakat/ Beş-Taş’ta/ bunlar/ yapılmıyor,/ Karatay/ bunun için dertlenip gayret etmiyor.” TS/106

12. E+ZT+[Ö]+YF-k+ş+SebT

Körsö/ anda/ [men]/ bala ekenmin,/ [antkeni] keleşekte bul maksattı orundatış üçün kança kıyınçılık tartıp, kançalık emgektene turganımdı bilgen emes ekenmin. “Meğer/ o zaman/ [ben]/ çocukmuşum,/ [çünkü] gelecekte bu maksadı gerçekleştirmek için ne kadar zorluk çekip ne kadar emek sarf edeceğimi bilememişim.” C/377

13. E+ZT+KayT+Ö+YF-[k]+ş+SebT

Birok,/ oşol zamat/ özümündün oyumdan/ özüm/ çoçudum:/ ‘Menin kolumdan bul iş kelmek bele, emnege elirem?’ “Fakat/ o anda/ kendi fikrimden/ kendim/ ürktüm/ ‘Benim elimden bu iş gelir mi, neden taşkınlık ediyorum?’ C/373

14. E+ZT+Ö+YF-[-k+ş]+SebT

Mına,/ emi/ kün/ caay beret,/ küz kelet! “İşte,/ artık/ yağmur/ yağacak,/ güz geldi!” C/486

15. E+ZT+Ö+YT+[N]+YF-[-k+ş]+NAç

Birok/ keñeşme-nin ayak çeninde/ kimdir biro/ burç taraptan/ [uşunu]/ ayta

kaldı:/ Narı aytkıla, beri aytkıla, suu normasın köböytüp, ar biribizge dağı üç-tört kulaktan koşup bermeyinçe, baarı bir eçteke çıkpayt... “Fakat/ istişarenin sonlarında/ birisi/ köşe taraftan/ [şunu]/ söyleyiverdi/ “Onu deyin, bunu deyin, su ölçüsünü artırıp her birimize daha üç dört belden koşup vermedikçe zaten hiçbir şey çıkmaz...” TS/73

16. E+ZTAç+ZT+Ö+YF-[-k+ş]+E+H

-Aytör,/ ertebi-keçpi,/ akırı bir künü/ al/ ugulat da,/ Tolgonay. “Peki,/ er ya da geç/ sonunda bir gün/ o duyulur da/ Tolgonay.” TA/14

17. GörT+Ö+YF-[-k]+ş+SebT

Uuluñdun adlında/ men/ akmin,/ künöm cok. “Oğlunun önünde/ ben/ temizim,/ günahım yok.” TA/927

18. GörT+Ö+YF-[-k+ş]+SebT

Camiylaga/ uşunun özü/ cagıp cattı beym,/ kayra ele tura kalıp, kayra ele külkügö booru katıp, böyrögün tayana cırgap külöt. “Cemile’ye/ bunun özü/ hoş mu geldi, tekrar kalkıp, tekrar gülmekten ciğeri ezilip, ellerini böğrüne koyup mutlu gülüyordu.” C/322

19. H+ŞT+[Ö]+YF-[-k]+ş+ZT+N

Canaşa turgan karaanıñardan aylanayındarım!/ İlayım atañarday ele kişi bolsoñor,/ [men]/ ırazımın/ oşondo/ tagdırıma! “Yan yana duran gölgenize kurban olurum!/ İnşallah babanız gibi biri olursanız/ [ben]/ razı olurum/ o zaman/ kaderime!” TA/93

20. HdfT+Ö+YF-[-k+ş]+ÖAç

Kılıçın suurup kelgen coogo/ bir gana daba/ bar turbaybı:/ daba-küröştö, emgekte turbaybı. “Kılıcını çekip gelen düşmana/ tek bir çare/ vardır,/ çare savaşmakta, emekte imiş.” TA/350

21. HdfT+Ö+YF-[-k+ş]+SebT

Anın betin-başın körüügö/ Seydenin çaması/ bolbodu,/ közüün boz çalıp, butunun astında cer köçüp bara catat. “Onun yüzünü başını görmeye/ Seyde’nin gücü/ olmadı,/ gözü kararıp, ayağının altında yer göçüp gidiyor.” BB/192

22. KrşT+[Ö]+VasT+ÖlçT+YF-[-k]+ş+SebT+SebTAç

Oşentse da/ [men]/ ortonçum Maysalbegim menen/ köbürök/ sıymiktanaar elem./ Mümkün sagınıp cürgöndüktön boluş kerek:/ Uyasınan erte uçkan balapanday Maysalbegim üydön erte ketpedibi. “Öyle olsa da/ [ben]/ ortancım Maysalbek’im ile/ pek/ gururlanırdım./ Belki özlememden olsa gerek/ yuvasından erken uçan kuş yavrusu gibi Maysalbek’im aile ocağından erken gitmedi mi.” TA/104

23. KrşT+[Ö]+VasT+Y[-k]+ş+HdfT

Caman körsö körsün,/ [men]/ artınan/ barayın,/ tolgoosu karmap sız çerger catıp kalbasın. “[O]/ Kızarsa kızsın,/ [ben]/ arkasından/ gideyim,/ sancısı tutup soğuk yere düşüp kalmasın.” TA/912

24. KrşT+[Ö]+YF-[-k]+ş+E+H

Ceñe koruyt dese/ [sen] uşunte beresinbi,/ kiçine bala? “Yenge koru dese/ öyle mi yapacaksın,/ küçük çocuk?” C/68

25. KrşT+[Ö]+YF-[-k]+ş+N+H

Kasımdın arbagın sıylasam da/ [men]/ calgız taştap ketpeym/ seni,/ ene. “Kasım’ın ruhuna saygımdan/ [ben]/ yalnız bırakıp gitmem/ seni,/ ana.” TA/661

26. KrşT+MukT+Ö+YF-[-k+ş]+Ü

Kaptap kele catkan malday demigip, kerimsal cürüp tursa da,/ bışikçılık maalına/ emne/ cetsin,/ çirkin! “Her yandan kuşatıp gelen hayvan [sürüsü] gibi ağır soluyup, sıcak rüzgâr esse de,/ ekinin olgunlaşma zamanına/ ne yetsin (eş değer ne olabilir),/ heyhat!” TA/998

27. KrşT+Ü+[Ö]+YF-[-k+ş]+SebT

Mektepten surasambı,/ ay/ bere koybos,/ özdörünö kerek emespi! “Okuldan mı istesem,/ off/ vermezler,/ kendilerine lazım değil mi.” C/379

28. KrşT+ZT+Ö+HdfT+YF-[-k]+ş+H

Neçen colu kelseñ da,/ oşondo/ men/ saga/ akıl beralgan cökmün,/ Tolgonay. “Nice kez gelsen de/ o zaman/ ben/ sana/ akıl veremedim,/ Tolgonay.” TA/704

29. KrşT+ZT+YinT+YT+DurT+HdfT+DurT+YF-[-k+ş]+N

Camiyla aga murunkuday ele nazar salbagansıp, tootpoy koyuga kañçalık arakettense da,/ akırı/ bir colu/ kırmanda,/ aylası kuruganday,/ Daniyarga/ kıcırlana/ süylöndü:/ Aldağı üstüñdögü köynögüñdii çeçseñ bolo! Berçi beri, cuup bereyin! Cemile ona önceki gibi bakmıyormuşcasına, ilgisiz kalmaya ne kadar uğraşsa da,/ sonunda/ bir defasında/ harmanda/ çaresi tükenmiş gibi/ Daniyar’a/ sinirlenerek/ söylendi/ “Şu üzerindeki gömleğini çıkarsan ne olur! Versene bana, yıkayıvereyim!” C/319

30. N+[Ö]+ZT+YF-[-k]+ş+H

Oşol cılı, ceñiş kelgen cazda, silerdin asker toskonuñardı/ [men]/ ali da/ unutpaymın,/ Tolgonay. “O sene zafere ulaştığı yazı sizlerin asker karşıladığınızı/ [ben]/ hâlâ da/ unutmuyorum,/ Tolgonay.” TA/595

31. N+[YF-][-k+ş]+[Ö]

Canıñ aman bolsun ookat tabılar.../ [dedi]/ [al.] “Canın sağ olsun yiyecek bulunur...” [dedi]/ [o]. BB/219

32. N+Ö+DurT+YF-[-k+ş]+SebT

‘Beş-Taştın’ adresine aytilgan uşuga okşogon sözdördü/ Karatay/ kamırabastan, dayıma uga cürgön söz da degensip/ ugup turdu./ Antkeni, canağı cetişpegendiktin baarı kaydan çıgat degende, Karataydın aytar coobu dayar. “Beş-Taş’ın adına söylenen buna benzer sözleri/ Karatay/ önemsemeden, daima duyduğumuz söz de dermiş gibi/ dinledi. Çünkü deminki eksiklerin hepsi nerden çıkıyor dendiğinde, Karatay’ın verecek cevabı hazır.” TS/62

33. N+Ö+YF-[-k]+ş+H+NAç

-Silerdin ünüñördü/ men/ uktum,/ Tolgonay,/ ‘Aliman! Aylanayın karaldım! Közüñdii aç, közüñdii aç!’ – dep sen zar kakşap cattıñ. “Sizlerin seslerinizi/ ben/ duydum,/ Tolgonay,/ ‘Aliman! Canım umudum! Gözünü aç, gözünü aç!’ diye sen acıklı bağırıyordun.” TA/945

34. N+Ö+YF-[-k+ş]+E+SebT

Camiyla anın canına oturganın/ Daniyar/ bilgen çok okşoyt,/ aga karagan da çok,

ırdaganın toktotpoy ulanta berdi. “Cemile onun yanına oturduğunu/ Daniyar/ fark etmedi galiba,/ ona baktığı da yok, şarkısını durdurmadan devam ediyordu.” C/358

35. N+YF-[-k]+ş+[Ö]

“Tiybegile!” /-dedim/ [men]. “Dokunmayın.”/ dedim [ben]. TA/800

36. N+YF-[-k]+ş+Ö

Cok. Kelbeyt/-dedim/ men. “Hayır. Gelmeyecek.”/ dedim/ ben. TA/436

37. N+YF-[-k+ş]+DurT+Ö

“Oy, coo algırlar oy, kat çok emes bele! O, kokuy ooy!” /-deyt/ şaşıp ketip/ Kurman. “Oy, düşman götüresiceler oy, mektup yok değil miydi? O, oy!”/ der/ aceleyle/ Kurman. BB/95; *“Bar, antip aytpaçı!”* /-deyt/ sır aldırbay/ Seyde. “Var, öyle söyleme!”/ der/ çaktırmadan/ Seyde. BB/218

38. N+YF-[-k+ş]+Ö

“Karatay, balanı alçı!” -dedi/ Kanımgül. “Karatay, çocuğu alır mısın?” dedi/ Kanımgül.” TS/29; *Tigindey içkeri kirip turalı!* /-dedi/ al. “Öteye içeriye girip duralım!”/ dedi/ o.” BB/37; *“Alda şordu balamay!”* /-dedi/ Kurman. “Ah talihsiz çocuğum ah!”/ dedi/ Kurman.” BB/188; -*“Taşta! Taşta kaptı!”* -dep/ kıykırıp ciberdi/ Camiyla. “Bırak! Bırak çuvalı!” diye/ bağırırverdi/ Cemile.” C/222; *Koş de, apası, taş mol cetet eken, saraylık taş artıp da kalar,* / dedi/ al. “Hoş de, annesi, taş fazlasıyla yeter, ahır yapmak için de artar.”/ dedi/ o. TA/159; *“Ooba, apa, soguş başaldı!”* /-dedi/ Kasım. “Evet, anne, savaş başladı”/ dedi/ Kasım. TA/169; *“Tolgonay, sen oyuna eçteke albağın.”* /-dedi/ Ayşa. “Tolgonay, sen gönlüne hiçbir şey takma”/ dedi/ Ayşa. TA/551

39. N+YF-[-k+ş]+Ö+DurT

-Atañ keldi, karaçı, Tokon, atañ keldi! /-dedi/ Kanımgül/ küyöösünö çılmayıp. “Atan geldi, baksana, Tokon, atan geldi!”/ dedi/ Kanımgül/ kocasına tebessüm edip. TS/22; *Sen maga düşmansın!* /-dedi/ Karatay/ balıkça aptığıp. “Sen bana düşmansın!”/ dedi/ Karatay/ balık gibi nefesi kesilip. TS/213; *Emi kanday kılam?* / deyt/ al/ ubayım cep. “Şimdi nasıl yaparım?”/ diyor/ o/ kederlenip. BB/234; *Kayt artıña!* /- dep ciberdi/ Camiyla, / külkü aralaş kıykırıp. “Dön geri!”/ deyiverdi/ Cemile, / gülme karışık bağırıp.

C/203; *Munu maga berçi kiçine bala!-/dedi/ al/ akırın gana.* “Bunu bana versene küçük çocuk!”/ dedi/ o/ yavaşça.” C/416; *‘Bombalar talkalap ketken’ -/dedi/ al da/ şıbrap.* “Bombalanmış”/ dedi/ o da/ fısıldayarak. TA/334; *“Emne karaysiñ?” -/dedi/ al,/ başın çaykap.* “Ne bakıyorsun?”/ dedi o,/ başını sallayarak. TA/777

40. N+YF-[-k+ş]+Ö+KayT

-Keçinde özüñ baylap, özüñ kulpu saldıñ bele/ -dedi/ biröo/ kıyırıktardın içinen. “Akşam kendin bağlayıp kendin kilit koymuş muydun?”/ dedi/ biri/ bağırıtların içinden. BB/276

41. N+YF-[-k+ş]+Ö+NAç

Maga ubal cok, Kanımgül, -dep/ oylop cattı/ al. -Uşul senin barkıñdı bilbey, saga oroñdop cürgönüm ittik emespi. Keçirgin meni, cüzüñö karoodon uyalam. Iris-taalay degen üydö, oçoktun gana boyunda emes-al sırtta el menen, iş menen da baylanıştuu ekenin sen dagı tüşüñgön çıgarsıñ... “Bana vebal yok, Kanımgül” diye/ düşündü/ o./ Şu senin kıymetini bilemeyip, sana kaba davranmam itlik değil mi. Affet beni, yüzüne bakmaktan utanıyorum. Talih kısmet dediğin evde, sadece ocağın etrafında değil, o dışarıda milletle, iş ile de bağlı olduğunu sen de anlamışsındır... TS/290

42. N+YF-[-k+ş]+Ö+ZT

Atıñ korgondun narı cagında tuşalıp cüröt,/ -dedi/ Kanımgül/ ketip bara catıp. “Atın duvarın öte tarafında kösteklenmiş geziyor”/ dedi/ Kanımgül/ giderken. TS/295

43. N+YF-[-k+ş]+Ö+ZT

-Sen tamekinin muktısın tandap koygon ekensiñ, Seyde!- dep/ maktap koydu/ al/ bir colu. “Sen tütünün güzelini seçip koymuşsun Seyde!” diye/ övdü/ o/ bir keresinde. BB/126

44. N+YF-k+[ş]+Ö

“Ana, bizdin torgoy sayradı!” -dep koyor ele/ Subankul. “İşte, bizim tarla kuşu öttü!” derdi Subankul. TA/42

45. N+YF-k+ş+Ö

Oşondoy, paygambarday bolgon keyneneni/ kaydan tabat eken/ al! “Öyle,

peygamber gibi kayınvalideyi/ nereden bulacakmış/ o!” C/516

46. ÖlçT+YF-[-k+ş]+Ö

Arkı-terkini tüşünö turganday/ çoñoyup da kaldı/ özü. “Sağını solunu anlayacak kadar/ büyüdü/ kendisi.” TA/18

47. ÖAç+YF-[-k+ş]+GörT+Ö

Men amanmın dep bir ooz ele çiyip koysoñor,/ oşo da/ bizge/ çoñ kanimet... ”Ben sağ salimim deyip bir ağız çizerseniz,/ o da/ bize/ büyük ganimettir.” C/88

48. SebT+[Ö]+DurT+YF-[-k+ş]+N

Osmon zöökür bolso adatınça mas,/ [al]/ koluna soyul karmap, tepsetip ketçüdüy atın culkuntup/ bakırat:/ -Oy, men aytpay cürdüm belem! Mina emi, büt Olcobay atasının ukum-tukumu üçün şermendeçilik iş bolbodubu? Osman avare ise adedince sarhoş,/ [o]/ eline sopa tutup, çiğneyecekmiş gibi atını çekiştirip/ bağırıyor/ “Oy, ben söylemiyor muydum? İşte, şimdi, bütün Olcobay babasının soy sopu için ayıp iş olmadı mı?” C/506

49. SebT+[Ö]+YF-[-k]+ş+H

Dareksiz degeninen/ [biz]/ tünñülböylü,/ ene. “Habersiz dendiği için/ [biz]/ vazgeçmiyelim,/ ana.” TA/654

50. SebT+YF-[-k]+ş+Ö

Cön ele turbay dep/ ökünüp da kaldım/ özüm. “Rahat durmadığıma/ üzüldüm de/ kendim.” TA/719

51. SebT+ZT+Ö+N+YinT+YF-[-k]+ş+H

Bügün menin sıyınuu küñüm,/ bugün/ biz/ barın/ kayradan/ eskerebiz,/ cer-enem. “Bugün benim [geçmişi] anma günüm,/ bugün/ biz/ her şeyi/ tekrardan/ hatırlayacağız,/ toprak anam.” TA/541

52. SebTAç+Ö+YF-[-k+ş]+SebT

Sen baarımızdan biyik, baarımızdan uluu caralğan cansıñ,/ sen/ aytkın,/ sen-Adamsıñ! “Sen hepimizden üstün, hepimizden yüce yaratılan cansın,/ sen/ söyle,/ sen

İnsansın!” TA/1011

53. ŞT+[Ö]+YF-[-k+ş]+H

Köñülü bolso,/ [al]/ ketele berbeybi,/ baykuş bala. “Gönlü olsa/ [o]/ gidiverseydi/ zavallı çocuk.” TA/749

54. ŞT+[Ö]+YF-[-k+ş]+N

Esi bolso,/ [al]/ keçirer/ bizdi... “Akli varsa/ [o]/ afeder/ bizi...” TA/1004

55. ŞT+[Ö]+YT+YF-[-k]+ş+DurT

Oorusa/ [sen]/ üygö/ cata tursañçı,/ kıynalbay. “Ağrıyorsa/ [sen]/ evde/ yat/ zorlanma.” TA/834

56. Ü+[Ö]+VrmT+YF-[-k+ş]+SebT

Oy,/ [sen]/ usta akeñe/ barbay ele koy,-/ al döñgölök, aspaptarınan başka eçteke menen işi cok. “Oy,/ [sen]/ usta amcana/ gitme,/ onun tekerlek, aletlerinden başka hiçbir şeyle ilgisi yok.” C/25

57. Ü+[Ö]+ZT+YF-[-k]+ş+SebT

Eh,/ [men]/ emi/ emnesin aytayın,/ kesepettüü soguş neçenderdin kenderin kıydı, ataganat Caynagım aman turganda ne degen adam bolor ele! “Eh,/ [ben]/ şimdi/ nesini söyleyim,/ belalı savaş kaç kişinin kaderine kıydı, heyhat Caynak’ım sağ olduğunda ne iyi adam olacaktı.” TA/387

58. Ü+H+Ö+YF-[-k+ş]+Ü

-Oy,/ coo algırlar oy,/ kat/ cok emes bele!/ O, kokuy ooy! “Oy,/ düşman götüresiceler oy,/ mektup/ yok değil miydi? O, oy!” BB/95

59. Ü+H+SebT+YF-[-k]+ş+E+Ö

İy,/ tentigen aram./ Çaçıñ ösüp,/ cüdöp da kalıptırsıñ go/ özüñ. “Hey,/ başıboş serseri./ Saçın uzayıp/ perişan da olmuşsun/ kendin.” C/37

60. VrmT+Ö+HdfT+YF-[-k]+ş+SebT

Tömönkü ayılga/ biz/ toygo (toy üçün)/ bargan cokpuz,/ anda menin cek-caat

urugum dele cok. "Aşağı köye/ biz/ düğüne (düğün için)/ gitmedik,/ orada benim akrabam soyumdan [kimse] yok." TA/881

61. YF-[-k]+ş+E+H+Ö

Esiñdebi,/ cer,/ bayağı ayluu tün? "Hatırında mı,/ yer,/ o aylı gece?" TA/46;
Esiñdebi/ aylanayın tuugan cer,/ oşol künkü [tün]? "Hatırında mı/ sevgili doğduğum yer,/ o günkü [gece]?" TA/165; *Esiñdebi,/ cer,/ Kasımdan kat kelgendegi kün? "Hatırında mı,/ yer,/ Kasım'dan mektup geldiği gün?"* TA/352; *Esiñdebi,/ cer,/ Maysalbetkin cazgan katı? "Hatırında mı, yer,/ Maysalbek'in yazdığı mektup?"* TA/538

62. YF-[-k]+ş+E+Ö

Esiñdebi/ menin aytkandarım? "Hatırında mı/ benim söylediklerim?" TA/63

63. YF-[-k+ş]+E+Ö

Maydın orto çeni bele/ oşondo. "Mayısın ortaları mıydı/ o zaman." TA/664

64. YF-[-k+ş]+Ö

-Kana/ atamdın katı? "Hani/ babamın mektubu?" BB/92; *Abdan tuura kılğan eken/ kiçüü balam. "Çok doğru yapmış/ küçük oğlum."* TA/293

65. YF-[-k+ş]+Ö+SebT

-İçikiy!- dep koydu/ al/ moynuna sarıkkın kardan. "İçikiy!" dedi/ o/ boynuna sarkan kardan. BB/268

66. YF-[-k+ş]+Ö+SebT

Seydenin işengeni ele/ kolundagı calgız kunacını,/ al tuusa, Ismayılga süt boloor ele, may boloor ele. "Seyde'nin tek güvendiği/ yalnız elindeki ineği,/ o doğurursa İsmail'e süt olurdu, yağ olurdu." BB/225

67. ZT+[Ö]+[N]+YF-[-k]+ş+NAç

Al emi köçö salınıp bütsünçü,/ [siler]/ [uşunu]/ körörsünör/ menin uulumduku ele tura çıgat... "İşte sokak kurulup bitsin,/ [siz]/ [şunu]/ göreceksiniz/ benim oğlumun dedikleri doğru çıkacak." TA/161

68. ZT+[Ö]+KayT+[N]+YF-[-k]+ş+NAç

Bir künü cumuştan kiyin, tamak içip, ottu tegerektep, carpıbiz, cazılıp tınçtanıp oturganda,/ [men]/ Daniyardan/ [uşunu]/ surap kaldım:/ Danike, soguştan kozgop, ermektep berbeysizbi? Bir günü işten sonra, yemek yiyip, ateşin etrafında neşelenip, rehavete kapılıp oturduğumuzda,/ [ben]/ Daniyar’dan/ [şunu]/ sordum/ “Danike, savaştan bahsedip, eğlendirişen olmaz mı?” C/149

69. ZT+[Ö]+YF-[-k]+ş+H

Keliniñe murdatan aytpay cürüp, kiyin aytkanıñda/ [men]/ betiñdi karabayt bolçum,/ Tolgonay. “Gelinine önce söylemeyip sonra söylediğinde/ [ben]/ yüzüne bakmazdım,/ Tolgonay.” TA/725

70. ZT+DurT+YF-[-k+ş]+Ö

Oşentsem/ kiyizdin çetine oturup catıp,/ kokuy butum dep ontop ireñi kubarıp,/ terdep ketti/ özü. “Öyle dediğimde/ kilimin kenerına otururken,/ kahrolası ayağım diye inleyip bozarıp/ terledi/ kendisi.” TA/570

71. ZT+HdfT+Ö+YF-[-k]+ş+SebT

Cürö bara/ ceñemdin bul tamaşasına/ men da/ koşuldum./ Antkeni, Daniyar Camiylaga öto ele kadala karay turgan boldu. “Git gide/ yengemin bu şakalarına/ ben de/ katıldım./ Çünkü Daniyar Cemile’ye dikkatlice bakar oldu.” C/199

72. ZT+N+YF-[-k+ş]+Ö

Uulu askerge cönöp catkanda,/ bir kün bolso da, corgosun minip kalsın/ dese kerek/ atası. “Oğlu askere giderken,/ bir gün olsa da, atına binip kalsın/ dese gerek/ babası.” TA/208

73. ZT+N+YF-[-k+ş]+Ö+DurT

Daniyarga cardamdaşayın dep umtuldum elem:/ “Tur narı!”/ -dedi/ al/ zaarduu kirkirep. “Daniyar’a yardım edeyim diye yeltenmişim ki/ ‘Çekil öteye!’/ dedi/ o/ hiddetle hırıldayıp.” C/227

74. ZT+N+YF-[-k+ş]+Ö+NAç

Canıña bıçak tiygende,/ eçtekege/ karabayt turbaybı/ adam./ Karañgı tün emes, meyli kör karañgısı bolsun! “Canı acıdığında,/ hiçbir şeye/ bakmıyormuş/ insan./ Karanlık gece değil, isterse kör karanlık olsun!” TA/520

75. ZT+Ö+[N]+YF-ş+[k]+NAç

Kiyin/ coldoştoru/ [bunu]/ aytıp cürüştü:/ Soguştan sürülüp kelgen bir orus ayal çiyedey dört balası menen bizdin stantsiyaga tüşüp kalgan eken, baarı teñ aç-cıñalaç titireşip, musapır keyiptenip kalışıptır. Sonra/ arkadaşları/ [şunu]/ anlatırlardı/ “Savaştan kaçıp gelen bir Rus kadın küçücük dört çocuğuyla bizim istasyonda inmişler, hepsi de aç çıplak titreşip, yersiz yurtsuz kalmışlar.” TA/378

76. ZT+Ö+DurT+YF-ş+[k]+DurTAç

Kıyışpas dos boluşkanda da/ alar/ mintip/ cakındaşkan emes:/ koyun alışıp betmebet, közmö-köz. “[Birbirine] kıymayan dost olduklarında da/ onlar/ böyle/ yakınlaşmış değillerdi/ kucaklaşıp, yüz yüze, göz göze.” TS/200

77. ZT+Ö+N+KuvT+YF-[-k]+ş+NAç

Bala bolup/ men/ mindaydı/ eç kaçan/ ugalek elem./ Bul özünçö bir tubasa ün, tubasa obon. “Çocuk olup/ ben/ böylesini/ hiç/ duymamıştım./ Bu özel bir doğal ses, doğal ezgi.” C/274

78. ZT+Ö+N+YF-[-k+ş]+SebT

Bir ubakıtta/ Camıyla da/ anın karap turganın/ baykadı okşoyt,/ [antkeni] şağı singanday sustaya tüştü. “Bir vakitte/ Cemile de/ onun baktığını fark etti galiba,/ [çünkü] gücü kırılmış gibi yüzü ekşidi.” C/335

79. ZT+Ö+VrmT+MukT+YF-[-k]+ş+SebT

Al künü/ biz/ ayılga/ kündögüdön erte/ kayttık./ Antkeni bara catkanda da, kaytıp kele catkanda da, Daniyar attardı tındırbay aydap cürüp oturdu. “O günü/ biz/ köye/ her zamankinden erken/ döndük./ Çünkü giderken de, dönerken de, Daniyar atları nefes aldirmeden sürdü.” C/394

80. ZT+Ö+VrmT+YF--k+[ş]+SebT

Al künü/ biz/ aylga/ kaytıp keldik,/ antkeni, askerlerdi bir kün ötüp cönötöt eken deşti. “O günü/ biz/ köye/ döndük,/ çünkü askerleri bir gün geçtikten sonra gönderiyorlarmış dediler.” TA/229

81. ZT+Ö+YF-[-k]+ş+SebT

Kasım, şarkıratmaday kuyulgan buudayga alakandarın tosup, tolo koçuş dandı betine alıp kelip cıttaganda,/ özüm da/ semire tüştüm:/ carıktık dandın cıtında asıl cıt emnede bolsun! “Kasım şelale gibi dökülen buğdaya avucunu uzatıp avuç dolusu buğdayı yüzüne yaklaştırıp kokladığında,/ ben de/ huzura kavuştum,/ heyhat, buğday kokusu gibi asil koku nerede olsun!” TA/133; *Uşüntüp kıykırıp kele catkanımda,/ işim/ ak eken,/ karakçılardan artınan bilgendey tüz salıptırmin. “Öylece haykırarak gelirken/ işim/ iyi gitti,/ hırsızların peşinden bilmiş gibi doğru sapmışım.”* TA/527

82. ZT+Ö+YF-[-k+ş]+N

Oşol ün etpegen tınçtıktı/ alda kim/ üşkürip koydu:/ Soguşka ketet ekenbiz da! O ses çıkmayan sukunette/ birisi/ iç çekti/ “Savaşa gidecekmişiz da!” TA/175

83. ZT+Ö+YF-[-k+ş]+SebT

‘Kokuy, Aliman?’- dep, tamırın karmay salsam/ can/ cok,/ [canı] ketip bara catıptır. “Eyyvah, Aliman?” diye damarını tuttuğumda/ can/ yoktu,/ [canı] gidiyordu. TA/939

84. ZT+YF-[-k]+ş+E+Ö

Men aga ererkep: ‘Suban, kaday deysiñ biz baktıluu bolobuz, ee’ –desem,/ esiñdebi/ bayagı aytkan sözdörü. “Ben ona nazlanarak ‘Suban, ne dersin biz mutlu oluruz, değil mi?’ dediğimde,/ hatırında mı/ o söylediği sözler.” TA/53

85. ZT+YF-[-k+ş]+H+Ö+ÖAç

Oylop otursañ,/ kızık,/ aylanayın tuugan cer,/ soguş baştalat eken da, al soguşta adam balasının eñ asıl, kolunan önör tögülgön azamattarı iştep catkan işin taştap, birinin kanın biri tögüp, birin-biri öltürüügö argasız boluşat eken. “Düşünüp otururken,/ ilginç,/ canım doğduğum yer,/ savaş başlar da o savaşta insanoğlunun en

asıl, elinden hüner dökülen yiğitleri çalıştığı işini bırakıp, birinin kanını biri döküp birbirini öldürmeye mecbur olurlar.” TA/403

86. ZT+YF-[-k+ş]+Ö

Cazga cetpey/ çiriyt/ anıñ! “Yaza varmadan/ çürür/ o!” BB/138

87. ZT+YT+VasT+Ö+DurT+YF-k+[ş]+E+SebT

Subankuldun aytkandarı esime tüşüp,/ kıyalımda/ asmandın oşol kümüş colu menen/ kandaydır bir zor dıykan/ kere kucak saman kötörüüp/ ötkön eken/ go,/ anın mol kuçağınan sebelenip tüşkön dan, topon bereke tögülgön iz çubatıp ketken turbaybı. “Subankul’un söyledikleri aklıma gelip,/ hayalimde/ gökyüzünün şu gümüş yolu ile/ bir büyük çiftçi/ kucak dolusu saman taşıyıp/ geçmiş herhâlde,/ onun bol kucağından serpilip düşen ekin, kepek bereket dökülen iz bırakmış ya.” TA/60

88. ZT+ZTAç+VasTAç+[Ö]+VasT+YF-[-k+ş]+H

Cana./ Tüştön kiyin./ Köçödön bir maşına ötüp bara catkan eken/ [al]/ oşogo/ tüşüp ketti,/ apa. “Demin. Öğleden sonra./ Sokaktan bir araba geçiyordu/ [o]/ ona/ binip gitti,/ ana.” TA/850

6.1.3. Yarı deyimleşmiş cümleler

“Bu tür cümleler bağımsız bir yargı ifade etmezler. Ancak yapılarında değişik anlam ve işleve ait çeşitli tümleçler bulundurabilirler. Bu özelliğiyle de cümlemsilerden ayrılırlar. Yarı deyimleşmiş cümlelerde deyimleşmeyi sağlayanöge yüklemsi’dir. Yükleme denk düşen unsur (yüklemsi), hep aynı şekilde yani kalıplaşmış olarak kullanılır.”³⁵³

Metinlerde geçen yarı deyimleşmiş cümleler ve kalıpları şunlardır:

1. [Ö]+N+Ysi

[Sen]/ Tuş-tuş caktan koşulup, kara coldo çubagan araba eldi/ körsön. “[Sen]/ Her taraftan katılıp kara yolda dizilen araba [ve] halkı/ görsen.” TA/211

2. [Ö]+VasT+Ysi

³⁵³ Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, 744.

[Biz]/ Seni urup/ emne. “[Biz]/ seni vurup/ ne.”³⁵⁴ TS/273

3. [HdfT]+Ysi

[Alardı sanoogo]/ San cetpeyt. “[Onları saymaya]/ Sayı yetmiyor.” TA/211

4. E+Ysi

Al emi/ Karataycı? “Ama/ ya Karatay [nasıl olsun]?” TS/122; *Kaynencesiçi?* “Ya kayınvalidesi?” C/516

5. HdfT+Ysi

Ulantpaska/ arga kanca. “Devam etmemek [için]/ çare var mı?” TA/452

6. E+ZT+Ysi

Birok/ aga çeyin/ kayda. “Fakat/ ona kadar/ nerde.” BB/210

7. Ö+Ysi

Anan bul/ bakıt emey emne? “İşte bu/ mutluluk değil de nedir?” C/371; *Oşondogu asmandın ıranı/ ay!* “O zamanki gökyüzünün rengi/ vah!” TA/122

8. ŞT+Ysi

Emi camandığına tuş kelgende, ar kimibiz öz başıbizdın ubayın tartıp, böksörö bersek,/ bizdin emnebiz adam? “Şimdi kötü zamanına geldiğinde, her birimiz kendi başımızın çaresine bakmak için uğraşırsak/ bizim neyimiz adam.” TA/234

9. Ysi+Ö

Mına/ arabanın kırı. “İşte/ arabanın kenarı.” C/407; *Mına/ canaşa oturgan Daniyar menen Camiyla.* “İşte/ yan yana oturan Daniyar’la Cemile.” C/407

6.1.4. Cümlemsiler

“Cümlemsiler, bağımsız bir yargı ifade etmesine rağmen üzerinde öge tasnifi yapılamayan kelime veya kelime gruplarıdır.”³⁵⁵

³⁵⁴ [Seni vurmakla ne yapacağız]

³⁵⁵ Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, 747.

1. Csi+CsiAç

Meyli/ [biz] ömürdü tekke ötkörgön cokpuz okşoyt. “Olsun/ [biz] ömrü boşa geçirmedik sanırım.” TA/144; *Şaşkan iş kurusun,/ orulgan budaydı boolap aluuga çamabız kelbey, oşol boydon arabalarga samsalata cüktöp, [budaydın] kañçası ısrıp boldu.* “Acele iş kurusun,/ biçilmiş buğdayları bağlamaya gücümüz yetmeyip,/ o hâli ile arabalara sarkıtarak yükleyip [buğdayın] ne kadarı israf oldu.” TA/195; *Kim bilet,/ kolgo tüşüp kettibi, tentip-adaşıp kettibi ce caradar bolup, tokoydo çaşınıp cüröbü.* “Kim bilir/ esir mi düştü, başıboş dolaşıp yolunu mu şaşırdı yoksa yaralanıp ormanda saklanıyor mu?” TA/653

2. Csi+E

[Koldon] kelse/ kana! “[Elden] gelse/ hani!” BB/98

3. Csi+H

Koygula,/ seketiñ keteyiñder! “Yapmayın,/ kurban olduklarım!” TS/265; *Koy emi,/ balam.* “Yeter artık,/ çocuğum.” TA/708; *Kömököyüñdön aylanayın/ torgoyum...* “Ötüşüne kurban olayım/ sevgili ufak kır kuşum...” TA/44; *Koy,/ apa.* “Olmaz,/ ana.” TA/292

4. H+Csi

-Seyde ceñe!/ Süyünçü! “Seyde yenge!/ Müjde!” BB/186

5. Csi

Meyli. “Tamam.” C/465; *Ayla kanca.* “Ne çare.” TA/475; *Artı kayrıluu bolsun.* “Ardı hayırlı olsun.” TA/642; *Küygöndögü kekim da.* “Çaresizliğin sözleri.” TA/763

6. Csi+Ü

Alimandın oşondogu kubanganı/ ay! “Aliman’ın o zamanki mutluluğu/ hey!” TA/359

7. E+Csi

Balkim,/ oşondoy boluş kerek. “Belki, öyle olsa gerek.” C/118; *Birok/ ayla kança!* “Fakat/ ne çare!” BB/152; *Aytor,/ kimdi kim bilsin.* “Neyse/ kim kimi bilsin.” TA/247;

Birok/ emnenin uykusu. “Fakat/ ne uyuması.” TA/306; *Birok/ ayla kaçça!* “Fakat/ ne çare!” BB/152

8. E+Csi+E

Ay,/ menin balalığım/ ay! “Hay/ benim çocukluğum/ hay!” C/201; *Ay,/ menin oşondogu uyalganim/ ay!* “Vay/ benim o zaman utandığım/ vay!” C/414

9. Ü+Csi

Öş,/ munu kara! “Öş,/ şuna bak!” TS/15; *A, oñbogon german/ oñbosun.* “A, kahrolası German/ kahrolsun.” BB/68; *Ay,/ cürök degen kurusun.* “Vay,/ yürek dediğin kurusun.” C/426; *A-a,/ kurgur ene dese.* “Ah ah/ mahvolası annelik işte.” TA/289

10. Ü+Csi+Ü

İi,/ kitepke öcün/ ay. “Vay/ kitaba düşkünlüğü/ vay.” TA/107; *Oy,/ oşondogu türün/ ay.* “Ah,/ o zamanki duruşun/ ah.” TA/434

6.2. BİRLEŞİK CÜMLELER

*Birden fazla yargı içeren cümlelere birleşik cümle denir*³⁵⁶, birleşik düz cümleler, odaklaştırmış birleşik cümleler, yarı deyimleşmiş birleşik cümleler, birleşik cümlemsiler diye dört grupta incelenebilir:

6.2.1. Birleşik düz cümleler

1. [Ö]₁+YF₋₁[-k+ş]+E₁+B+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]+E₂

[Al]/ Irçının kömökösünön çıkkan ün elebi,// ce bolboso/ andan başka, cüröktün özünön orgup tögülgön dağı bir nerse/ barbı? “[O]/ Şarkıcının ağzından çıkan ses mi,// veya/ ondan başka, yüreğin özünden fışkırıp dökülen daha bir şey mi/ var?” C/267

2. [Ö]₁+ [N]₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö]₂+YF₋₂[-k+ş]

[Men]/ [sunu]/ berbeym,// [sen]/ ketkin! “[Ben]/ [suyu]/ vermiyorum,// [sen]/ git!” TS/183

³⁵⁶ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal – İşlevsel Söz Dizimi*, s. 173.

3. [Ö₁]+DurT₁+N₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+H₂+DurT₂+YF₋₂[-k]+ş

[Men]/ çöp-cem saldırtıp,/ arabanı/ dayındatıp koydum,// [siz]/ Tolgonay ceñe,/ keçikpey/ cönöñüz! “[Ben]/ saman yem koydurup arabayı hazırlattım,// [siz] Tolgonay yenge,/ gecikmeden/ gidiniz!” TA/286

4. [Ö₁]+N₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+YF₋₂[-k]+ş

[Men]/ bul düynönün kızığın/ körböy kettim,/ [men]/ kanteyin kanteyin. “[Ben]/ bu dünyanın zevkini/ görmedim gittim,// [ben]/ ne yapayım...” TA/927

5. [Ö₁]+DurT₁+N₁+YF₋₁[-k]+ş+B+[Ö₂]+N₂+HdfT₂+YF₋₂[-k]+ş

[Men]/ atam meni birinçi colu atka mingizgendegini tuurap:/ “Bıssımıl da!”/ - dedim// da,/ [men]/ kalamdı/ kagazga/ tiygizdim. “[Ben]/ babamın beni ilk defa ata bindirdiğini taklit ederek:/ ‘Bismillah!’/ dedim// ve/ [ben]/ kalemi/ kâğıda/ değırdim.” C/401

6. [Ö₁]+DurT₁+N₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+N₂+YF₋₂-ş+[k]+[Ö₃]+ZT₃+DurT₃+YT₃+YF₋₃-ş+k

[Alar]/ kirpiçlerin cazdap-caylap üçöölöp kuyup kamdap,/ alardı/ kurgatıp catkan bolçu,// [alar]/ cer payı ornotor cayın da/ kazıp koyuşkan,// [alar]/ ötkön aptada, eki kün/ saydan taş terip,/ tamdın orduna/ taşıp kelişken ele. “[Onlar]/ kerpiçlerini baharın yazın üçü beraber döküp hazırlayıp,/ onları/ kurutmuşlardı,// [onlar]/ temelini de/ kazmışlardı,// [onlar]/ geçen haftada, iki gün/ çaydan taş toplayıp/ evin yerine/ taşımışlardı.” TA/157

7. [Ö₁]+DurT₁+N₁+YF₋₁-ş+[k]+Ö₂+DurT₂+YF₋₂-ş+[k]

[Alar]/ Anda da velosipedde cön oturuşpay oydoloşup:/ ‘Kokuy apamdın balası, öldün ele öldüm, cıgıldım, kokuy!’ -/deşet,// berkrileri/ kıraan katıp: “Ölsöñ öl, ölsöñ da moynunan kuçaktay cıgıl!” deşip talaanı cañırta/ külüşöt. “[Onlar]/ o zamanda bisiklete rahat oturmayıp hoppalık edişip/ ‘Vah vah anamın çocuğu, öldün ya öldüm, düştüm, vah vah!’/ dediler// öbürleri/ pişkinlikle ‘Öleceksen öl, öleceksen de boynuna sarılarak düş!’ diyip tarlanı çınlatarak/ gülüyorlardı.” TA/116

8. [Ö₁]+DurT₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+YF₋₂-k+[ş]

[Men]/ mintip da, tigintip da/ tarazaga tartıp köröm:// [al]/ cön ele aytıp berçü comok emes eken. “[Ben]/ hem öyle hem böyle/ terazede tartıp deniyorum,// [o]/ öylesine anlatılacak masal değil imiş.” TA/36

9. [Ö₁]+DurT₁+YF₋₁[-k]+ş+B+[Ö₂]+[DurT₂]+YF₋₂[-k]+ş+[E]+Ö₃+DurT₃+N₃+ YF₋₃-k+[ş]

[Men]/ büt denem dürküröp/ süyündüm/ da,// [Men]/ [büt denem dürküröp]/ sürdödüm// kün kürkürögön akırkı çağılganduu dobul/ tabiygattın sürdüü körkün açıp,/ caydın ayagın/ bütürüp kele cattı. “[Ben]/ bütün vücudum titreyip/ sevindim/ de,// [Ben]/ [bütün vücudum titreyip]/ sıkıldım,// gürleyen son şimşekli fırtınalı hava/ tabiatın heybetli görüntüsünü açıp/ yazın sonunu/ getiriyordu.” C/460

10. [Ö₁]+DurT₁+YF₋₁[-k]+ş+E+Ö₂+ZT₂+YF₋₂-k+[ş]

[Siz]/ Kudaydı karap/ iş kılsañarçı:// ayal degen/ kaçan/ araba aydaçu ele? “[Siz]/ Allah’tan korkarak/ iş yapsanız ya,/ kadın dediğin/ ne zaman/ araba sürmüş ki?” C/3

11. [Ö₁]+DurT₁+YF₋₁[-k]+ş+E₂+Csi₂+Csi₃+ [Ö₄]+YF₋₄[-k]+ş

[Men]/ kelinimdin iynine başımdı cölöp/ kıyşaydım./ Birok,/ emnenin uykusu,// kaydagı uyku.// [Men]/ uktabay kaşayıp kalayın! “[Ben]/ gelinimin omuzuna başımı dayayıp/ yaslandım./ Fakat/ ne uykusu,// hangi uyku./ [Ben]/ uyumayıp kör olayım!” TA/306

12. [Ö₁]+DurT₁+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+DurT₂+DurTAç₂+Y₂[-k+ş]+Ö₃+N₃+YF₋₃[-k+ş]

[Al]/ suuga tüşüp kelgen/ körünöt,// [al]/ köynögün da salkındatıp,/ suuga sıgıp/ keliptir,// özü da/ bir türlüü cagımduu salkındıktı/ erçitip keldi. “[O]/ suya girip gelmiş gibi/ görünüyor,// [o]/ gömleğini de serinletip/ suya sıkıp/ gelmiş,// kendi de/ bir çeşit hoş serinliği/ getirdi.” C/446

13. [Ö₁]+DurT₁+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+YF₋₂[-k]+ş+E₂

[Sen]/ oozuña karap/ süylö,// [sen]/ ölgönü cürösünbü! “[Sen]/ ağzına bakıp/

konuş, // [sen]/ ölmek mi istiyorsun.” TA/490

14. [Ö₁]+DurT₁+YF₋₁[-k+ş]+E₂+ [Ö₂]+ZT₂+DurT₂+YF₋₂[-k]+ş

[Al]/ *maga da kurgak kıyım, darı berip/ aldın aldı, // birok/ [men]/ erteñ menen/ etim ısıp, kan cötölüp/ cıgıldım.* “[O]/ bana da kuru giyisi, ilaç verip/ önlem aldı, // fakat/ [ben]/ sabahleyin/ ateşim çıkıp kan öksürüp/ yıkıldım.” TA/961

15. [Ö₁]+DurT₁+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+N₂+YF₋₂[-k]+ş

[Al]/ *askerden kelgen cigit/ köründü, // [men]/ boz şinelçen, tonun böktörüp, muntığın asınıp, narı-beri bastırğanına/ ança nazar da salgan emesmin.* “[O]/ askerden gelen yiğit/ gibiydi, // [ben]/ gri kaputlu, postunu katlayıp tüfeğini asınıp o yana bu yana dolaşmasına/ pek dikkat etmemişim.” TA/731

16. [Ö₁]+DurT₁+YF₋₁-k+ş+H₁+ [Ö₂]+YF₋₂[-k+ş]

[Men]/ *sırtıñdan biylenip/ bir iş kıldım elem, / Tolgonay, // [sen]/ keçirip koy.* “[Ben]/ arkandan kendimce/ bir iş çevirdim, / Tolgonay, // [sen]/ bağışla.” TA/883

17. [Ö₁]+DurT₁+YinT₁+YF₋₁[-k]+ş+B+ [Ö₂]+BğT₂+DurT₂+YF₋₂[-k]+ş

[Men]/ *bakka daldalanıp/ kayra/ keldim // da, / [men]/ çay kaynatıp, / cumurtkaga ezip/ kuymak casadım.* “[Ben]/ ağaca gizlenerek/ tekrar/ döndüm // ve/ [ben]/ çay kaynatıp/ yumurtayı ezerek/ kuymak yaptım.” TA/914

18. [Ö₁]+DurT₁+VrmT₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+N₂+YT₂+YF₋₂[-k]+ş

[Alar]/ *özdörünçö üç araba bir brigad bolup, / stansaga/ kattay berişsin, // [men]/ başkalardı/ bulardın canına/ koşpoyun...* “[Onlar]/ kendi aralarında üç araba bir ekip olup, / istasyona/ gitsin gelsinler, // [ben]/ başkalarını/ bunların yanına/ eklemeyeyim.” C/43

19. [Ö₁]+DurT₁+ [N₁]+YT₁+YF₋₁[-k+ş]+B+ [Ö₂]+DurT₂+YönT₂+ [N₂]+YF₋₂[-k+ş]

[Al]/ *topondu kaptap, / [anı]/ öydörök şamalduu cerge/ alıp barat // da, / [Al]/ 'ortok' -dep ıskırıp, / abaga/ [topondu]/ çaçat.* “[O]/ kepeği toplayıp/ yüksekçe rüzgârlı yere götürür // ve/ [o]/ 'ortak' diye ıslık çalıp/ havaya/ [kepeği]/ saçıyor.” BB/245

20. [Ö₁]+E+KayT₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+DurT₂+YF₋₂[-k]+ş

[Men]/ çını,/ anı kuup oyloodon/ korkçumun,// [men]/ kayra özümdü alaksıtkanday/ oylobosko tırışam. “[Ben]/ doğrusu,/ onu düşünmekten/ korkuyordum,// [ben]/ tekrar kendimi avutarak/ düşünmemeye çalışıyordum.” C/340

21. [Ö₁]+HdfT₁+YF₋₁[-k]+ş+E₁+B+[Ö₂]+YF₋₂[-k]+ş+E

[Siler]/ tamaşa kılğanı/ keldiñerbi,// ce/ [siler]/ cumuş/ işteysiñerbi? “[Siz]/ Şaka yapmaya mı/ geldiniz,// yoksa/ [siz]/ çalışacak mısınız?” TA/119

22. [Ö₁]+HdfT₁+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+VasT₂+VrmT₂+YF₋₂[-k]+ş

[Sen]/ kelinçegiñe/ kat caz,// [men]/ öz kolum menen/ özünö/ tapşırayın. “[Sen]/ hanımına/ mektup yaz,// [ben]/ kendi ellerimle/ kendisine/ teslim edeyim.” C/423

23. [Ö₁]+HdfT₁+YF₋₁[-k+ş]+ZT₂+Ö₂+YT₂+YF₋₂[-k+ş]+E₂+ [Ö₃]+ŞT₃+DurT₃+YF₋₃[-k]+ş

[Sen]/ İsmayıl akem için/ cür,// azır/ al/ soguşun kızıl çogunda/ cürgöndür,// [men]/ frontton colugup kalsam,/ ceñem uzattı ele dep/ barayın. “[Sen]/ İsmail abim için/ yürü,// şimdi/ o/ savaşın kızıl korunda/ yürüyordur,// [ben]/ cephede karşılaşırsam/ yengem uğurladı diye/ varayım.” BB/75

24. [Ö₁]+İİT₁+YinT₁+KayT₁+N₁+YF₋₁[-k]+ş+Ö₂+N₂+YF₋₂-ş+[k]

[Men]/ soguş cönünön/ ekinçi kayrılıp/ Daniyardan/ eçteke/ suragan cokmun,// baldar da/ aga tiyişip teñ atalaşkanın/ koyuştu. “[Ben]/ savaş hakkında/ ikinci defa dönüp/ Daniyar’dan/ hiçbir şey/ sormadım,// çocuklar da/ ona takılıp boy ölçüşmelerini/ bıraktılar.” C/154

25. [Ö₁]+KrşT₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+KrşT₂+YF₋₂[-k]+ş+[Ö₃]+N₃+YF₋₃[-k]+ş+E₄+ [Ö₄]+HdfT₄+YF₋₄[-k]+ş

[Men]/ öz üyümdü örttöp, öz mülkümdü tonop alıp ketse/ ıraazımın,// [men]/ kırmanga kol salıp, togus kap egin alıp ketse/ çıdar elem// [men]/ kırmandın keşigi/ deer elem,// birok/ [men]/ bul ürön üçün timele ölüp berüügö/ dayar elem! “[Ben]/ kendi evimi yaksalar, kendi malımı yağmalasalar/ razıydım,// [ben]/ harmana el uzatıp dokuz çuval ekin götürseler/ dayanırdım// [ben]/ harmanın kalıntısı derdim,// fakat/

[ben]/ bu tohum için/ ölmeye hazırdım!” TA/522

26. [Ö₁]+N₁+DurT₁+YF₋₁[-k+ş]+B+[Ö₂]+YF₋₂-ş+[k]

[Al]/ kattı/ kolu kaltırıp arañ/ açtı// da,/ [al]/ okuy baştadı. “[O]/ mektubu/ elleri titreyerek güçlülkle/ açtı// ve/ [o]/ okumaya başladı.” TA/571

27. [Ö₁]+N₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+N₂+YF₋₂[-k]+ş

[Men]/ maydanda kurman bolgon meenetkeçterimdin, senin Subankuluña, Kasınga, Caynagiña okşogon dıykandarımdın emgegin/ sagınam,// [men]/ alardı/ cotoym. “[Ben]/ savaşıta ölen emekçilerimin, senin Subankul’una, Kasım’a, Caynak’ına benzeyen çiftçilerimin emeğini/ özlüyorum,// [ben]/ onları/ yokluyorum.” TA/416

28. [Ö₁]+N₁+SebT₁+ZT₁+YF₋₁-k+[ş]+E₂+Csi₂+E₂

[Biz]/ Daniyardın butu caradar ekenin/ emne üçün/ murda/ oyloboduk eken?// Ay,/ menin balalığım/ ay! “[Biz]/ Daniyar’ın ayağının sakat olduğunu/ niçin/ önce/ düşünmediydik?// Hay/ benim çocukluğum/ hay!” C/201

29. [Ö₁]+N₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+DurT₂+YF₋₂[-k]+ş

[Men]/ oşol cerden kanday bolgonun/ bilbeym,// [men]/ atka ırgıp minip/ kuugunga tüştüüm. “[Ben]/ orada nasıl olduğunu/ bilmiyorum,// [ben]/ ata fırlayıp binip/ kovalamaya koyuldum.” TA/518

30. [Ö₁]+N₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+YF₋₂__+VrmT₂+__YF₋₂[-k]+ş

[Men]/ Anı/ kantip aytam,// [men]/ kantip/ ar bir kişisine/ cetkirem? “[Ben]/ onu/ nasıl söylerim,// [ben]/ nasıl/ her bir kişisine/ ulaştırırım?” TA/1006

31. [Ö₁]+N₁+YF₋₁[-k]+ş+E₁+Ö₂+YF₋₂-k+[ş]

[Men]/ tolgoosu kelip kalbasın/ deymen da,// men tüşkürdün başka emne cumuşu/ bar ele. “[Ben]/ sancısı geliverse/ diyorum da// ben düşmüşün başka ne işi/ vardı.” TA/894

32. [Ö₁]+N₁+YF₋₁[-k]+ş+Ysi₂

[Sen]/ anı/ aytasıñ,/ keynenesiçi? “[Sen]/ onu/ diyorsun,/ ya kayınvalidesi?” C/516

33. [Ö₁]+N₁+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+DurT₂+N₂+YF₋₂[-k+ş]

[Sen]/ kolhozun cumuşun da/ bütür,// [sen]/ maşak terip/ baldarıñdı da/ bak!
“[Sen]/ kolhozun işini da/ bitir,// [sen] başak toplayıp/ çocuklarını da/ bak!” BB/133

34. [Ö₁]+N₁+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+DurT₂+YF₋₂[-k+ş]

[Al]/ aga/ karagan da cok,// [Daniyar]/ ırdaganın toktotpoy/ ulanta berdi. “[O]/ ona/ baktığı da yok// [Daniyar]/ şarkısını durdurmadan/ devam ettirdi.” C/358

35. [Ö₁]+N₁+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+N₂+YF₋₂[-k+ş]

[Al]/ atam-frontto ölgön/ deyt,// [al]/ apamdın-mürzösü bolso ayıl çetinde/ dep koyot. “[O]/ babam cephede öldü/ diyor,// [o]/ anamın kabri ise köy kenerında/ diyor.” TA/969

36. [Ö₁]+N₁+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+YF₋₂[-k+ş]

[Sen]/ meni üyrötkönüñdüy/ koy, [sen]/ özüñdüy bil. “[Sen]/ beni öğretmeni/ bırak/ [sen]/ kendini bil.” BB/319

37. [Ö₁]+N₁+YF₋₁[-k+ş]+H₁+ [Ö₂]+YF₋₂[-k+ş]

[Sen]/ başıñdı/ öydö kötör,/ Tolgonay,// [sen]/ kayrat kıl. “[Sen]/ başını kaldır/ Tolgonay,// [sen]/ gayret et.” TA/163

38. [Ö₁]+N₁+YF₋₁-k+[ş]+Ö₂+ [N₂]+YF₋₂[-k+ş]+E₂+Ö₃+ [YF₋₃][-k+ş]

[Alar]/ Baydalını küzdö uguzabız/ deşti ele,// biröö/ [Baydalını]/ aytıp ciberdibi,// emne şumduk kıykırıktar/ [ugulup catat]? “[Onlar]/ Baydalı’yı güzün duyururuz/ demişlerdi,// birisi [Baydalı’yı]/ söyleyiverdi mi,// ne korkunç bağırıtlar/ [duyuluyor]?” BB/272

39. [Ö₁]+N₁+ZT₁+VasT₁+YF₋₁[-k+ş]+Ö₂+ZT₂+N₂+YF₋₂-k+[ş]+E₃+Ö₃+N₃+YF₋₃[-k+ş]

[Al]/ kaptı/ alda kaçan ele/ traptın çetinen/ kulatıp ciberse bolmok,// al/ anda/ arttagılardı da/ koyup ketpes ele// birok/ öcörüp kögörgön Daniyar/ anı/ kılbadı. “[O]/ çuvalı/ çoktan/ köprünün kenarından/ atıverse olurdu,// o,/ o zaman/ arkadakileri de/ vurmuyacaktı,// fakat/ inat eden Daniyar/ bunu/ yapmadı.” C/224

40. [Ö₁]+N₂+YF₋₂[-k]+ş+[Ö₂]+KrşT₂+ [N₂]+YF₋₂[-k]+ş

[Biz]/ silerdi/ cerge taştabay kalalı, // [biz]/ bir-birden alıp ketsek da/ [silerdi]/ çoñoytobuz! “[Biz]/ sizleri/ yere bırakmayız, // [biz]/ birer birer götürsek de/ [sizleri]/ büyütürüz!” BB/285

41. [Ö₁]+SebAç₁+SebT₁+ekYF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+SebT₂+YF₋₂[-k]+ş

[Men]/ özüm da cakşı tüşünö berbegen belgisiz alda emnenin kelerin kütüp, / oşogo/ süyünüp da [cürdüm] // [Men]/ andan/ sürdöp da cürdüm. “[Ben]/ kendim de iyi anlamadığım belirsiz bir şeyin geleceğini bekleyip, / ona (onun için)/ sevindim de // [Ben]/ ondan/ sıkıldım da.” C/303

42. [Ö₁]+SebT₁+YAç₁+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+VasTAç₂+VasT₂+YF₋₂[-k+ş]

[Al]/ Komsomoldun sekretarımın dep, / caştar kayda bolso/ oşondo:/ [Al]/ cıynalış, oyun, ır, kerege gazet/ oşolor menen ele/ alek. “[O]/ Komsomolun sekreteriyim diye, / gençler nerede ise/ orada/ [O]/ toplantı, oyun, kulüp, duvar gazete, / bunlarla/ meşgul.” TA/111

43. [Ö₁]+SebT₁+ZT₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+[SebT₂]+ZT₂+YF₋₂[-k]+ş

[Men]/ tak oşol kündörü brigadirlikte cürüp, eldin camandık-cakşılığın teñ bölüşüp, köpçülükkö eptep baş-köz bolup cürgönümö, / azır da/ sıymıktanam, // [men]/ [tak oşol kündörü brigadirlikte cürüp, eldin camandık-cakşılığın teñ bölüşüp, köpçülükkö eptep baş-köz bolup cürgönümö] / azır da/ ıraazımın. “[Ben]/ tam o günlerde ekip başı olup halkın acısını sevincini aynı şekilde paylaşıp çoğuna zor olsa da sahip çıktığım için, / şimdi de/ gururlanıyorum, // [Ben]/ [tam o günlerde ekip başı olarak, halkın acısını sevincini aynı şekilde paylaşıp çoğuna zor olsa da sahip çıktığım için] / şimdi de/ memnunum.” TA/348

44. [Ö₁]+ŞT₁+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+VasT₂+YF₋₂[-k+ş]

[Sen]/ bizdi ceñip kelsin deseñ, / cür // [sen]/ öz koluñ menen/ atkaz... “[Sen]/ bizi yenip gelsin diyorsan/ yürü // [sen]/ kendi ellerinle/ uğurla...” BB/76

45. [Ö₁]+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+DurT₂+YF₋₂[-k]+ş

[Men]/ paraşyut desantındamın, // [biz]/ nemetstin içkeresine üç colu tüşüp barıp/

soguşup keldik. “[Ben]/ paraşüt bölümündeyim,// [biz]/ Almanların içine üç defa girip savaşıp döndük.” TA/371

46. [Ö₁]+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+SebT₂+YF₋₂[-k]+ş

[Men]/ korkom,// [Men]/ balalık kılıp, ötkön-ketkendi tuura tüşünöalbay, içi suup kalabı dep/ ayarlaym. “[Ben]/ korkuyorum,// [Ben]/ çocukluk yapıp, olanı biteni doğru anlayamayıp kalbi soğur mu diye/ korkuyorum.” TA/20

47. [Ö₁]+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+HdfT₂+YF₋₂[-k]+ş

[Men]/ Novosibir degen şaardamın,// [Men]/ komandirlik okuuga/ ciberildim. “[Ben]/ Novosibir denen şehirdeyim,// [Ben]/ komutanlık kursuna/ gönderildim.” TA/254

48. [Ö₁]+[İİT₁]+[N₁]+YF₋₁[-k]+ş+E₁+ [Ö₂]+YF₋₂[-k]+ş

[Sen]/ [meni]/ [al] Ölot/ deysiñbi,// [Ben]/ ölböym! “[Sen]/ [benim hakkımda]/ [o] Ölür mü/ diyorsun,// [Ben]/ ölmem!” TA/902

49. [Ö₁]+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+YF₋₂[-k]+ş+[Ö₃]+DurT₃+HdfT₃+YF₋₃[-k]+ş

[Al]/ bışik bolsun,// [Al]/ tıkan bolsun,// [Al]/ atasınça cıgaç çapkandan başkanı bilbey kalbastan,/ tiriçilik, alasa-beresege/ könsün. “[O]/ pişkin olsun,// [o]/ ciddi olsun,// [o]/ babası gibi ağaç kesmekten başkasını bilmeden kalmaksızın/ hayata, alış verişe/ alışsın.” C/28

50. [Ö₁]+YF₋₁[-k]+ş+H₁+ [Ö₂]+YF₋₂[-k]+ş

[Men]/ bilem,/ Tolgonay,// [men]/ bilem. “[Ben]/ biliyorum,/ Tolgonay,// [ben]/ biliyorum.” TA/724

51. [Ö₁]+YF₋₁[-k]+ş+N₁+ [Ö₂]+YF₋₂[-k]+ş

[Men]/ berbeym/ İsmayıldı,// [Men]/ berbeym! “[Ben]/ vermem İsmail’i,// [Ben]/ vermem!” BB/194

52. [Ö₁]+YF₋₁[-k]+ş+Ö₂+N₂+YF₋₂[-k]+ş

[Men]/ bilbeym,// men/ eçteke/ bilbeym! “[Ben]/ bilmem,// ben/ hiçbir şey/ bilmem!” BB/201; [Men]/ bilbeym// men/ eçteke/ bilbeym! “[Ben]/ bilmem// ben/ hiçbir

şey/ bilmem!” BB/204

53. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+ş+ZT₁+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]

[Biz]/ ketebiz/ azır,// ketpey catıp alaar eç kim/ çok. “[Biz]/ gideceğiz/ şimdi,// gitmeyip yatacak [olan] hiç kimse/ yok.” TS/274

54. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+N₂+YF₋₂[-k+ş]

[Al]/ Korkup ketti,// [al]/ “Emne kılıp suu keçip cürösüz, carıktık? Munun ata- enesi kayda?”/ [dedi]. “[O]/ Korktu,// [o]/ 'Niye suyu geçtiniz, tövbe, tövbe? Bunun anası babası nerede?’/ [dedi].” TA/958

55. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+N₂+YF₋₂[-k+ş]

[Sen]/ kete ber,// [Sen]/ meni/ emne kılasıñ! “[Sen]/ gidiver,// [Sen]/ beni/ ne yapacaksın!” C/435

56. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+N₂+YF₋₂[-k+ş]

[Sen]/ antpe,// [sen]/ özündü/ ayasañ bolo... “[Sen]/ öyle yapma,// [sen]/ kendine/ acı...” TA/392

57. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+N₂+DurT₂+YF₋₂[-k+ş]+Ö₃+YF₋₃[-k+ş]+E₃

[Sen]/ sabır kıl,// [Sen]/ Kasımdı/ akırındap/ unutkan,// sendey kelin/ cerde kalabı. “[Sen]/ sabret,// [Sen]/ Kasım’ı/ yavaş yavaş unut,// senin gibi gelin/ yerde kalır mı?” TA/439

58. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+YF₋₂[-k+ş]

[Sen]/ ıylaba,// [Sen]/ koyo tur! “[Sen]/ ağlama,// [Sen]/ bekle!” TS/44; [Sen]/ unçukpa,// [sen]/ akırın [bol]! “[Sen]/ sessiz ol,// [sen]/ yavaş [ol]!” BB/56; [Sen]/ boşobo,/ [sen]/ moyun berbe! “[Sen]/ bırakma,/ [sen]/ teslim olma.” TA/962; [Sen]/ Koş,/ [Sen]/ aman bol. “[Sen]/ Hoşça kal,/ [sen]/ sağ salim dur.” TA/1014

59. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+N₂+YF₋₂[-k+ş]

[Sen]/ uyalba,// [Sen]/ [anı]/ kötör tezirek! “[Sen]/ utanma,// [Sen]/ [onu]/ kaldır çabuk!” TA/932

60. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+YF₋₂[-k+ş]+[Ö₃]+YF₋₃[-k]+ş

[Sen]/ koy// [sen]/ mintpegin,// [Sen]/ caman bolosuñ. “[Sen]/ bırak// [sen]/ öyle yapma,// [Sen]/ kötü olursun.” TA/439

61. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+YF₋₂[-k+ş]+E

[Tamak]/ bar,// [Sen]// antip aytpaçı! “[İyecek]/ var,// [Sen]/ öyle söyleme!” BB/218

62. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+VrmT₂+YF₋₂[-k]+ş

[Sen]/ çıdagın,// [biz]/ mına köpüröögö/ cetip keldik. “[Sen]/ dayan,// [biz]/ işte köprüye/ geldik.” TA/928

63. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+Csi₂

[Sen]/ tokto,// al emne degenin? “[Sen]/ dur,// o ne demek?” TS/56; [Sen]/ unçukpa// işiñ bolbosun! “[Sen]/ konuşma// işin olmasın!” BB/309; [Al]/ öz şoruna özü tükürgön aram,// meyli! “[O]/ kendi felaketine kendi tüküren aptal// boş ver!” C/516

64. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+E₁+ [Ö₂]+N₂+YF₋₂[-k+ş]+E₂

[Sen]/ beri bolçu,// [sen]/ közüñdii/ körsötçü! “[Sen]/ beri gelsen,// [sen]/ gözlerini/ göstersen!” C/475

65. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+E₁+ [Ö₂]+ZT₂+YF₋₂[-k+ş]

[Al]/ bala da// [Al]/ bara-bara/ salmak tartar. “[O]/ çocuk da,// [o]/ gitgide/ olgunlaşır.” C/57

66. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+E₁+Ö₂+SebT₂+YF₋₂[-k+ş]

[Al]/ Bala da,/ eçakkı neme/ dat basıp/ caramdan çıgıp kalgan bolçu. “[O]/ Çocuk işte,// ne zamanki şey/ paslanıp/ kullanılmaz olmuştı.” TA/973

67. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+E₂+ [Ö₂]+N₂+YF₋₂[-k+ş]

Bul/ kaday bolup ketti,// demek/ [alar]/ Subankuldu da/ alıp ketet turbaybı. “Bu/ nasıl olur,// demek/ [onlar]/ Subankul’u da/ götürecekler.” TA/264

68. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+H₁+ [Ö₂]+DurT₂+YF₋₂[-k+ş]

[Sen]/ oylon,/ Tolgonay,// [sen]/ tereñirek/ oylon. “[Sen]/ düşün Tolgonay,// [sen]/ derin/ düşün.” TA/814

69. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+H₁+ [Ö₂]+YF₋₂[-k+ş]

-[Sen]/ ayda,/ sadagan boloyun, [sen]/ ayda... “[Sen]/ sür,// kurbanın olayım,/ [sen]/ sür...” TS/13

70. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+N₁+ [Ö₂]+SebT₂+YF₋₂[-k]+ş

[Sen]/ keçirgin/ meni,// [men]/ cüzünö karoodon/ uyalam. “[Sen]/ affet/ beni,// [ben]/ yüzüne bakmaktan/ utanıyorum.” TS/290

71. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+N₁+H₁+ [Ö₂]+YF₋₂[-k+ş]

[Sen]/ keçirgin/ bizdi,/ Ceñiş,// [sen]/ keçirgin. “[Sen]/ bağışla/ bizi,/ Zafer,// [sen]/ bağışla.” TA/632; [Sen]/ keçirgin/ meni,/ Ceñiş,// [sen]/ keçirgin! “[Sen]/ bağışla/ beni,/ Zafer,// [sen]/ bağışla!” TA/634

72. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+H₁+Ö₂+ÖlçT₂+YF₋₂[-k+ş]+Ö₃+YF₋₃[-k+ş]

[Sen]/ koş de,/ apası,// taş/ mol/ cetet eken,// saraylık taş/ artıp da kalar. “[Sen]/ aferin de,/ annesi,// taş/ fazlasıyla yeter,// ahır yapmak için de/ artar.” TA/159

73. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+E₁+ [Ö₂]+SebT₂+GörT+YF₋₂[-k]+ş

[Al]/ es-akıl bar kelin emespi,// [Men]/ özü aytar dep da/ bir çeti/ şaşılğan cökmün. “[O]/ akı başında bir gelin değilmi,// [Ben]/ kendisi söyler diye de/ bir taraftan/ acele etmedim.” TA/714

74. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+ [Ö₂]+YönT₂+YF₋₂[-k+ş]

[Sen]/ var,/ [sen]/ Staliñge/ aytkın! “[Sen]/ git,// [sen]/ Stalin’e söyle!” TA/488

75. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+Ö₂+HdfT₂+ZT₂+YF₋₂[-k]+ş

[Sen]/ koyo tur,/ men/ saga/ ali/ körsötöm. “[Sen]/ bekle,// ben/ sana/ şimdi/ gösteririm.” TS/217

76. [Ö₁]+[N₁]+YF₋₁[-k]+ş+NAç₁+E₂+ [Ö₂]+YF₋₂[-k]+ş]

[Men]/ [anı]/ bilip turam,/ sen al döbölörgö suu çıkpayt dep aytkanı turasıñ,,//
cok, [al]/ anday emes. “[Ben]/ [onu]/ biliyorum,/ sen o tepelere su çıkmaz demek
istiyorsun,/ yok,/ [o]/ öyle değil.” TS/111

77. [Ö₁]+YinT₁+N₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+YinT₂+VasT₂+DurT₂+YF₋₂[-k]+ş

[Men]/ ulam/ camınçıların/ oñdoym,,// [men]/ ulam/ fonar menen/ betin carık
kılıp/ karaym. “[Ben]/ tekrar/ örtülerini/ düzeltiyorum,,// [ben]/ tekrar tekrar/ fenerle/
yüzünü aydınlatıp/ bakıyordum.” TA/920

78. [Ö₁]+YönT₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+[VrmT₂]+YF₋₂[-k]+ş

[Biz]/ köpürögö/ cakındap kaldık,,// [biz]/ [orukanaga]/ bat ele cetebiz. “[Biz]/
köprüye/ yaklaştık,,// [biz]/ çabucak varırız.” TA/921

79. [Ö₁]+HdfT₁+N₁+YF₋₁[-k]+ş+Ö₂+YF₋₂[-k]+ş]

[Sen]/ stansaga/ araba/ aydaysıñ,,// başka kep/ cok! “[Sen]/ istasyona/ araba/
sürecekisin,,// başka söz/ yok!” C/386

80. [Ö₁]+ZT₁+ [N₁]+[VrmT₁]+YF₋₁[-k]+ş+Ö₂+YF₋₂[-k]+ş

[Biz]/ emi/ [seni]/ [orukanaga]/ tez ele cetkirebiz,,// sen/ ölböysüñ! “[Biz]/ artık/
[seni]/ [hastahaneye]/ çabucak yetiştiririz,,// sen/ ölmeyecekisin!” TA/928

81. [Ö₁]+ZT₁+ [N₁]+ +DurT₁+YF₋₁[-k]+ş+Ö₂+ZT₂+YF₋₂[-k]+ş]

[Ben]/ keede/ [anı]/ koluma karmalap/ cıttaym,,// uulumdun cıtı/ ali da/ kelip
turgansıyt... “[Ben]/ bazen/ elime alıp/ kokluyorum,,// oğlumun kokusu/ hâlâ geliyor
gibi...” TA/339

**82. [Ö₁]+ZT₁+DurT₁+YönT₁+YF₋₁[-k]+ş+Ö₂+ZT₂+VasT₂+YF₋₂-
k+[ş]+[Ö₃]+N₃+YF₋₃[-k]+ş]**

[Siz]/ azır/ toktoboy/ stansiyaga/ cönöñüz,,// uuluñuz/ eki kündö/ bizdin
stansiyadan/ ötöt eken,,// [al]/ colugup kalayın/ deptir! “[Siz]/ şimdi beklemeden
istasyona gidiniz,,// oğlunuz/ iki gün içinde/ bizim istasyondan geçecekmiş,,// [o]/
görüşelim/ demiş!” TA/286

83. [Ö₁]+ZT₁+KayT₁+ÖlçT₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+ŞT₂+DurT₂+YF₋₂[-k]+ş

[Men]/ kışında sirkoolop tōşōktō catkanımda,/ ölümdön/ ança/ korkkon cokmun,//
[men]/ acal cetse,/ kayaşa kılbay, şır ele/ cürüp ketmekmin. “[Ben]/ kışın hastalanıp
döşekte yattığımda [bile],/ ölümden/ o kadar/ korkmadım,// [ben]/ ecel gelirse/ karşılık
vermeden, şıp diye çabucak/ gideceğim.” TA/27

84. [Ö₁]+ZT₁+N₁+YT₁+DurT₁+YF₋₁[-k+ş]+B+[Ö₂]+N₂+YF₋₂[-k+ş]

[Al]/ karataydın üstünön çanın küüp,/ köynöktün tıtlıgan cerlerin/ kurunun astına/
kımtıp/ çaşırpı berdi// da: -[Al]/ men üygö kete bereyin, sen anan kellersin/ [dedi]. “[O]/
Karatay’ın üstünden tozunu/ çırpıp, gömleğin yırtılan yerlerini/ kemerinin altına/
sıkıştırıp/ gizledi// de,/ [o]/ ben eve gidivereyim, sen sonra gelirsin/ [dedi].” TS/294

85. [Ö₁]+ZT₁+SebT₁+YF₋₁-k+ş+E₂+Ö₂+DurT₂+YF₋₂[-k+ş]

[Al]/ cigitter Camiylaga tuş-tuştan asılıp, betterin tosup öptürgöndö,/ Daniyardın
ireñi kumsarıp narı basıp ketüügö arakettenip ele cattı,// birok/ [al]/ ketip da kala
albay, ordunda katkan boydon/ tura berdi. “[O]/ yiğitler Cemile’ye dört taraftan asılıp
yüzlerini dayayıp öptürdüğünde,/ Daniyar’ın rengi bozarıp (kaçıp) öteye gitmek için/
çalaladı,// fakat/ [o]/ gidemeyip, yerinde donmuş gibi/ kaldı.” C/334

86. [Ö₁]+ZT₁+YF₋₁[-k]+ş+E₂+Ö₂+YF₋₂-k+ş

Buudaydı alda kaçan ele cüktöp, at bışımdan beri/ kıykırabız, kıykırabız,/ ce/
[sen]/ bir ün berseñ bolo... “Buğdayı çoktan yükleyip öteden beri/ bağırıyoruz,
bağırıyoruz,// ya/ [sen]/ bir ses verseydin...” C/411

87. [Ö₁]+ZT₁+YF₋₁-k+ş+[Ö₂]+ZT₂+SebT₂+YF₋₂[-k+ş]

[Al]/ anı ukkanda/ emne deer eken,// [Al]/ [anı ukkanda]/ kaday oylorgo
kabılıp,/ keptin anığına cetalar beken? “[O]/ onu duyduğunda/ ne diyecek acaba,// [o]/
[onu duyduğunda]/ nasıl düşüncelere kapılıp sözün hakikatine/ ulaşır mı ki?” TA/23

88. Csi₁+Ö₂+N₂+YT+YF₋₂[-k]+ş

Koy, aylanayın,/ [siler]/ kelinimdi/ oşol oroguna ele/ tim koygula! “Bırakın,
lütfen/ [siz]/ gelinimi/ şu orağında/ rahat bırakın!” C/31

89. Csi₁+ [Ö₂]+YF₋₂[-k]+ş+H₂

-Emnesi uyat,// [sen]/ cürsöñ/ ceñebay! “Nesi ayıp,/ [sen]/ yürü/ yengeciğim!”

BB/74

90. Csi₁+ [Ö₂]+YF₋₂[-k+ş]

Eç nerse emes.../ [Sen]/ ookatıñdı kıl... “Bir şey değil...// [Sen]/ işini yap...”

TS/47

91. Csi₁+H₂+ [Ö₂]+YF₋₂[-k+ş]

Eçteke emes,/ Karatay,/ [sen]/ kapa bolboçu! “Bir şey değil,/ Karatay,/ [sen]/ üzülme!” TS/283

92. Csi₁+Ö₂+DurT₂+YF₋₂[-k+ş]+YAç₂

Totoy anı menen işi çok,/ al/ öz aldınan/ culunat:/ -Baydalı üydö bolso, bizge uuru batınabı? Erkektin üydö çoktuğu uşu da! Totoy[un] onunla işi yok,/ o/ kendi kendine/ yırtınıyor/ “Baydalı evde olsaydı, bize hırsız gelir miydi? Evde erkeğin yokluğu bu işte!” BB/283

93. Csi₁+Ö₂+YF₂[-k+ş]+E₂

Carayt.// Andan başka çaram/ barbı. “Tamam.// Başka çarem/ var mı?” TA/164

94. Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+ÖAç+[Ö₂]+[YF₋₂][-k+ş]+Ö₃+ [YF₋₃][-k+ş]+YAç

Kulak/ tuncurayt,// öñübü, tüşübü/ [bu]/ [belgilüü emes],// bir bilgeni/ [uşu]/ ketmen menen koşo boyun taştap çim çabat. “Kulağ[ı] uğulduyor,// gerçek mi, rüya mı,/ [bu]/ [belli değil]/ tek bildiği/ [şu]/ çapa ile birlikte kendini vererek çim kesiyor.” TS/229

95. Csi₁+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]+E₂

İşiñer bolbosun,/ ceñe değen/ cerde catıptırbı! “Karışmayın,/ yenge dediğin/ yerde mi kalmış!” C/67

96. Csi₁+Ö₂+YF₂--ş+[k]₂

-Emne,/ men/ mindamın! “Ne,// ben/ buradayım!” TS/163

97. $\ddot{O}A\check{c}_1+\ddot{O}_1+[YF_{-1}-k+\$]+Csi_2+[\ddot{O}_3]+YF_{-3}[-k]+\$+E_3$

Bizdi koyup özünördü kудay saktasa/ bolgonu [oşol]// biz emne...// [Biz]/ üydö emespizbi. “Bizi bırakıp/ kendinizi Allah korusa/ [hepsi]/ budur,// biz ne.../ [Biz]/ evde değil miyiz.” C/87

98. $E_1+[\ddot{O}_1]+YT_1+YF_{-1}[-k+\$]+[\ddot{O}_2]+YT+YF_{-2}[-k+\$]$

Me,/ [kalpagın]/ talaada/ kalıptır,// [Sen]/ başıña/ kiyip al. “İşte,/ [kalpagın]/ tarlada/ kalmış,// [Sen]/ başına giy.” TS/293

99. $E+[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\$]+E_1+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\$]+[\ddot{O}_3]+YF_{-3}[-k]+\$$

Degi/ [bul]/ cakşı bolbodubu,// minakey/ [bul]/ amanatıñ,// [men]/ ıyık parsımdan kutulayın! “Yani/ [bu]/ iyi olmadı mı,// işte/ [bu]/ emanetin,// [ben]/ kutsal vazifemden kurtulayım!” C/424

100. $E_1+H_1+[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\$]+\ddot{O}_2+HdfT_2+YF_{-2}[-k]+\$+\ddot{O}_3+HdfT_3+YF_{-3}[-k]+\$$

Cok, Tolgonay,/ [al]/ anday emes,// düynö/ senden/ keçirim suransın,// zaman/ senden/ keçirim suransın! “Hayır, Tolgonay,/ [O]/ öyle değil,// dünya/ senden/ özür dilesin,// zaman/ senden/ özür dilesin!” TA/636

101. $E_1+H_1+[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\$]+\ddot{O}_2+SHT_2+YF_{-2}[-k+\$]$

Co/ coldoştor,/ [bu]/ tamaşa emes,/ bul balekettüü oorı,/ ar kimibizdin ele başında/ bar. “Hayır/ yoldaşlar,/ [bu]/ şaka değil,/ bu belalı hastalık,/ her birimizin de başında/ var.” TS/94

102. $E_1+\ddot{O}_1+DurT_1+YF_{-1}[-k+\$]+\ddot{O}_2+VrmT_2+DurT_2+YF_{-2}[-k+\$]$

Antkeni/ ceñiş/ olco alıp, mayram bolup/ kelgen cok,// al/ bizge/ soguştan aman kalgan cookerdin sürdüü keypinde, neçen coldor basıp tamanı çeşilgen soldat ötügün kiyip/ keldi. “Çünkü/ zafer/ ganimet alıp, bayram olup/ gelmedi,// o/ bize/ savaştan sağ kalan askerin heybetli duruşunda, nice yollar aştığı için tabanı aşınan asker çizmesini giyip/ geldi.” TA/599

103. $E_1+\ddot{O}_1+\dot{I}IT_1+YF_{-1}[-k+\$]+[\ddot{O}_2]+ZT_2+\dot{I}IT_2+YF_{-2}[-k]+\$$

Birok,/ Daniyardın uşul münözü, kıymılı/ tez iştegenine, çapçañ cürüş-turuşuna/

tük baylanışpayt, // [sen]/ sırtınan karap tursañ, / anı abdan kurç, çeçen neme go dep/ oyloysuñ. “Fakat/ Daniyar’ın bu karakteri, hareketli hızlı çalışmasına, çevik hâl ve tavırlarına/ hiç bağdaşmaz, / [sen]/ dışarıdan baktığında, / onu çok keskin, becerikli kişidir diye/ düşünürsün.” C/116

104. $E_1 + \ddot{O}_1 + N_1 + YF_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + HdfT_2 + YF_{-2}[-k] + \S$

Ooba, / men/ bulardı/ sürötkö tartam, // [men]/ tak uşundagıga/ okşoşturam. “Evet, / ben bunların/ resmini çizeceğim, // [ben]/ tam şimdiki hâllerine/ benzeteceğim.” C/374

105. $E_1 + \ddot{O}_1 + N_1 + YF_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \S$

Al emi/ men/ buga/ түк makul emesmin, // [Men]/ turmuşumda makul emesmin! “Fakat/ ben/ buna/ hiç razı değilim, // [Ben]/ hayatımda kabul edemem!” TA/404

106. $E_1 + \ddot{O}_1 + N_1 + YF_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + SebT_2 + N_2 + YF_{-2}[-k] + \S$

Körsö, / al/ meni/ izdep cürüptür, // [men]/ şaşkanımdan/ sürötümdü/ bekite albay da kaldım. “Meğer/ o/ beni/ arıyormuş, // [ben]/ acele ettiğim için/ resmimi/ saklayamadım da.” C/410

107. $E_1 + \ddot{O}_1 + SebT_1 + HdfT + YF_{-1}[-k + \S] + E_2 + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + N_2 + YF_{-2}[-k + \S]$

Iras, / al/ enelerinen iymenip, / alardı/ sıylaçu, // birok/ [al]/ ayıldagı köpçülük kelinderdey bolup, ün etpey basin cerge salıp, ce bolboso teskeri karap kögörüp süylönböy özü tuura taap, aytam degenin tartınbay aytıp, / oy-pikirin/ caşırçu emes. “Doğru, / o, / annelerinden çekinip/ onlara/ saygı gösterirdi, / fakat/ köydeki çoğu gelinler gibi ses çıkarmadan başını yere eğip veya ters tarafa bakıp somurtup söylenmeden kendisi doğru bulup (kabul edip), söylerim dediğini çekinmeden söyleyerek/ fikrini/ gizlemezdi.” C/47

108. $E_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \S + Csi_2$

Birok/ men/ şaşpayın, / söz ireti menen bolsun. “Fakat/ ben/ acele etmeyeyim, / söz sırasıyla olsun.” C/13

109. $E_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + YTAç_2 + DurT_2 + [YT_2] + YF_{-2}[-k] + \S$

Cok, / bizdin mintişibiz/ carabayt, // [men]/ kantse da bir akılın tabış kerek dep

cürüp,/ tee cogoru too eteginde, kısır catkan eki aңыз bolor ele go,/ oşonu buzdurup,/ [uşul çerge]/ egin septirmek boldum. “Yok,/ bizim böyle yapmamız/ doğru değil,/ [ben]/ ne olursa olsun bir yolunu bulmamız lazım diye düşünüp/ taa yukarı dağ eteğinde, boş duran iki tarla vardı ya,/ onu sürdürüp/ [şu yere]/ ekin ektirmeye karar verdim.” TA/484

110. $E_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + E_1 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}-k + [\$]$

Birok,/ köp degen/ oñoy emes/ da,// 'Köp çoğulsa köl bolot' -değen/ ıras eken. “Fakat/ çokluk dediğin/ kolay değil/ de,// 'Çok toplansa göl olur' denen/ doğruymuş.” TA/216

111. $H_1 + [\ddot{O}_1] + YF_{-1}-k + \$ + E_1 + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + YF_{-2}[-k+\$] + \ddot{O}_3 + [N_3] + YF_{-3}[-k] + \$$

Ene,/ [sen]/ çarçadıñ/ go,// [sen]/ catıp/ es ala turçu,// men ele/[poezdi]/ küzötüp turayın. “Ana,/ yorulduñ/ herhâlde,// [sen]/ yatıp/ dinlen,// ben/ [treni]/ beklerim.” TA/305

112. $H_1 + [\ddot{O}_1] + ZT_1 + YT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k+\$]$

-Seyit inim,/ [sen]/ bugün/ üygö/ tünö,/ [sen]/ attarıñdı/ tınıktır. “Seyit yeğenim,/ [sen]/ bugün/ evde/ geceyi geçir/ [sen]/ atlarını/ dinlendir.” C/39

113. $H_1 + H_1 + H_1 + \ddot{O}_1 + Kr\$T_1 + HdfT_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + B + \ddot{O}_2 + HdfT_2 + YF_{-2}[-k] + \$$

Cer, can caratkan cer, bizdi kötörüp catkan cer,/ sen/ bizge taalay berbeseñ/ emnege/ cer bolup ornoysuñ// da,/ biz/ emnege/ diynögö caralabız! “Yer, can yaratan yer, bizi taşıyan yer,/ sen/ bize talih vermezsene/ niçin/ yer olup pekleştin,// biz/ niçin/ dünyaya yaratıldık!” TA/65

114. $H_1 + \ddot{O}A\$_1 + [\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\$] + E_1 + B + \ddot{O}A\$_2 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\$] + E_2$

Kayran azamattar,/ too urasa/ [bul]/ bolboybu// da,/ köl töğülsö/ [bul]/ bolboybu! “Zavallı yiğitler,/ dağ yıkılsa/ [bu]/ olmaz mı// da,/ göl dökülse/ [bu]/ olmaz mı?” TA/398

115. $\ddot{O}_1 + SebT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$

Baykuşum/ eç kaday aramzası cok,/ cetken bir işençek,// [al]/ dagıle/ nariste boydon. “Garibim/ hiçbir art niyeti yok,/ çabuk inanır,// [o]/ hâlâ/ masum çocuk.”

TA/32

116. $\ddot{O}_1 + [YF_{-1}] [-k + \text{ş}] + YA\text{ç}_1 + [\ddot{O}_2] + \text{Dur}T_2 + YF_{-2} [-k] + \text{ş}$

İştin cay-cuyun dağı da suraştırbay, bir bilgenim/ [uşu]:/ “Maysalbegim tossun deptir! Maseltayım kelsin deptir! Seni tospogondo kimdi tosom, kağılıp keteyin uulum. Timele uçkan kuştay cöö cügürüp oturup bararmın!”// [Men]/ [Maysalbegim tossun deptir! Maseltayım kelsin deptir! Seni tospogondo kimdi tosom, kağılıp keteyin uulum. Timele uçkan kuştay cöö cügürüp oturup bararmın!] -dep ele özüm menen özüm süylöşüp, çıkıroon ayazda alaşala terdep/ kele cattım. “İşin esasını daha da soruşturmada, bir bildiğim/ [şu]/ ‘Maysalbek’im karşılayın demiş! Maseltayım gelsin demiş! Seni karşılamayıp da kimi karşılayacağım, doyamadığım oğlum. Aynen uçan kuş gibi yaya koşup giderim!’// [Ben]/ ‘[Maysalbek’im karşılayın demiş! Maseltayım gelsin demiş! Seni karşılamayıp da kimi karşılayacağım, doyamadığım oğlum. Aynen uçan kuş gibi yaya koşup giderim!]’ diye kendi kendime konuşarak, şiddetli ayazda ter kan içinde kalıp/ geliyordum.” TA/288

117. $\ddot{O}_1 + \text{Bir}T_1 + YF_{-1} -k + \text{ş} + \ddot{O}_2 + \text{Bir}T_2 + YF_{-2} -k + \text{ş}$

Sen/ biz menen/ kişisiñ, // biz/ seni menen/ kişibiz. “Sen/ bizimle/ kişisin, // biz/ seninle/ kişiyiz.” TA/552

118. $\ddot{O}_1 + \text{Dur}T_1 + N_1 + \text{Dur}T_1 + YF_{-1} [-k + \text{ş}] + [\ddot{O}_2] + N_2 + [YF_{-2}] [-k + \text{ş}]$

Ismayıl/ coop berbey,/ Seydeni/ kolunan [karmap]/ tarttı.// [Al]/ Cür, balamdı körsöt! [dedi]. “İsmail/ cevap vermeden/ Seyde’yi/ elinden [tutarak]/ çekti.// [O]/ ‘Yürü, oğlumu göster!’/ [dedi].” BB/58

119. $\ddot{O}_1 + \text{Dur}T_1 + N_1 + YF_{-1} [-k + \text{ş}] + B + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + Y\ddot{o}nT_2 + YF_{-2} [-k + \text{ş}]$

Seyde/ ordunan tura kalıp,/ terezeni/ kadala karap turdu// da,/ [Seyde]/ bir ubakıtta/ eşikti közdöy/ atırılıp culkundu. “Seyde/ yerinden kalkıp,/ pencereye/ yakından bakıp durdu// da,/ [o]/ bir vakitte/ kapıya doğru/ atılıp yeltendi.” BB/31

120. $\ddot{O}_1 + \text{Dur}T_1 + N_1 + YT_1 + YF_{-1} [-k + \text{ş}] + B + [\ddot{O}_2] + N_2 + \text{Dur}T_2 + YF_{-2} [-k + \text{ş}]$

Al/ unçukpay kelip,/ çöptü/ üydün akırına/ taştadı// da,/ [al]/ meni/ caloorup/ karap koydu. “O/ sesizce gelip/ otu/ evin ahırına/ bıraktı// ve/ [o]/ bana/ acıyarak/

baktı.” TA/846

121. $\ddot{O}_1 + \text{DurT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k] + \text{ş} + \text{H}_1 + \text{H}_1 + [\ddot{O}_2] + \text{SebT}_2 + \text{YT}_2 + \ddot{O}lçT + \text{YF}_{-2}[-k] + \text{ş}$

Sen/ oşentip/ cazdım bolduñ,/ Caynagım, kencetayım, // [sen]/ caş ketip,/ eldin esinde da/ ança/ kalgan coksun. “Sen/ böylece/ yok oldun,/ Caynak'ım, küçüğüm, // [sen]/ genç gittiğin için,/ halkın hatırında da/ fazla/ kalmadın.” TA/373

122. $\ddot{O}_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \text{ş}] + [\ddot{O}_2] + \text{YF}_{-2}[-k + \text{ş}]$

Bul/ özünçö bir tubasa ün, // [Bul]/ [özgöçö] tubasa obon. “Bu/ özel bir doğal ses, // [Bu]/ [özel] doğal ezgi.” C/274

123. $\ddot{O}_1 + \text{DurT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \text{ş}] + [\ddot{O}_2] + \text{N}_2 + [\text{YF}_{-2}] [-k + \text{ş}]$

Al/ burula berip,/ karap koydu: // [Al]/ eköo meniki [dedi]. “O dönerek,/ baktı: // [o]/ ikisi benimki/ [dedi].” C/109

124. $\ddot{O}_1 + \text{DurT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \text{ş}] + \text{B} + [\ddot{O}_2] + \text{DurT}_2 + \text{N}_2 + \text{YönT}_2 + \text{YF}_{-2}[-k + \text{ş}]$

Karatay/ selt etip/ bulkunup aldı// da,/ [al]/ Kanımgüldün kuçaktap turgan koldorun acıratıp,/ anı/ çetke/ türttü. “Karatay/ aniden/ silkindi// de,/ Kanımgül’ün kucaklayan kollarını ayırıp/ onu/ kenara/ itti.” TS/284

125. $\ddot{O}_1 + \text{DurT}_1 + [\text{N}_1] + \text{YF}_{-1}[-k + \text{ş}] + \text{B} + [\ddot{O}_2] + \text{DurT}_2 + \text{YF}_{-2}[-k + \text{ş}]$

Daniyar/ beri cakta catkan katuu kuuraydan çoñ tutam alıp, ottu kösöp, tez-tez üylöp/ [anı]/ küygüzdü/ da,/ [al]/ eç kimibizdi karabay, könümüş boyunça koldorun tapka kaktap, celpildep küygön calındı oyluu tiktep,/ unçukpadı. “Daniyar/ ötede yatan (duran) sert kurumuş otlardan büyük bir avuç alıp, ateşi tutuşturup, çabuk çabuk üfleyip/ [onu]/ yaktı// da,/ [o]/ hiçbirimize bakmadan, alışılmış halde ellerini ateşe tutup, dalgalanıp yanan alevi düşünceli bir şekilde gözlerini dikip/ sustu.” C/151

126. $\ddot{O}_1 + \text{DurT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \text{ş}] + \text{B} + [\ddot{O}_2] + \text{YT}_2 + \text{YF}_{-2}[-k + \text{ş}]$

Camiyla/ toktoy kalıp, eki cagın eleñdep/ karadı// da,/ [al]/ Daniyاردın baş cagina/ oturdu. “Cemile/ durup iki tarafına telaşla/ bakındı// da,/ [o]/ Daniyar’ın baş ucuna/ oturdu.” C/447

127. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [\ddot{O}] + DurT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$

Öñü/ cuulgan çüpöröktöy bop-boz, // [al]/ erinderi murdagı külkünün elesin saktagan boydon çala açıla berilip, közün Daniyardan albay, / telmirip kalıptır. “Rengi/ yıkanmış bez gibi bembeyaz, // [O]/ dudakları önceki gülümsemesinin izlerini saklamış olarak az açılmış hâlde, gözünü Daniyar’dan ayırmadan/ intizar hâlinde.” C/218

128. $\ddot{O}_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + DurT_2 + YF_{-2}-k+\$$

Traktor/ uzagandan uzap/ bara cattı, // a men bolsom/ tek gana artınan karap caldırıp/ turupturmun. “Traktör uzaklaştıkça uzaklaşıp/ gitmeye devam etti, // ben ise/ sadece peşinden bakarak dalıp/ duruyordum.” TA/91

129. $\ddot{O}_1 + DurT_1 + YF_{-1}-k+[\$] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\$] + [\ddot{O}_3] + DurT_3 + YF_{-3}[-k+\$]$

Sürötüñdön aylanayınım, / asker forum kiyip/ tüşkön eken, // [Al]/ timele caraşıktuu, // [Al]/ çaçın artına kayırıp, mañdayı kere karış, kabagı saal bürkөөrök tartıp/ tiktep turat. “Resmine kurban olduğum, / [o]/ asker kıyafeti giyip/ çekilmiş, // [O]/ öyle yakışıklı, // [O]/ saçlarını arkaya doğru tarayıp, alnı gerilmiş vaziyette, kaşları az çatık/ bakıyordu.” TA/255

130. $\ddot{O}_1 + DurT_1 + YT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + B + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$

Kanımgül/ erdin kese tiştep, / suuga/ otura kaldı // da, / [al]/ narıtan Karataydın “bolgula” degen buyruktuu ünün ukkanda/ ordunan ırgıp turdu. “Kanımgül/ dudakların kesercesine dişleyip/ suya/ oturakaldı // da/ [o]/ öteden Karatay’ın ‘çabuk’ diye emirvari sesini duyunca/ yerinden sıçrayıp kalktı.” TS/242

131. $\ddot{O}_1 + ZT_1 + [HdfT_1] + YF_{-1}-\$+[k] + E_1 + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}-\$+[k]$

“Şoykok kelinder/ anda da/ [aga]/ söz berişpeyt ko: // [Şoykok kelinder]/ “Tigini! Cumuştu sen işteysiñ, ökümöt kombayındı emnege çıgargan eken!”/ deşet. “Muzip gelinler/ gene de/ [ona]/ söz hakkı vermiyorlar ki, // [onlar]/ ‘Şuna bak! Hele, işi sen yapıyorsun, hükümet döverbiçeri niçin çıkarmış!’/ diyorlardı.” TA/120

132. $\ddot{O}_1 + ekYF_{-1}[-k+\$] + E_1 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$] + E_2$

Tiliñ/ duduk [boldubu], // kulagıñ/ dülöy boldubu. “Dilin/ lal [mı oldu], // kulağın/ sağır mı oldu?” C/409

133. $\ddot{O}_1 + ekYF_{-1}[-k+\$] + [E_1] + \ddot{O}_2 + YF_2[-k+\$] + E_2$

Murdum/ burçuk [beken],// közü/ kıysık beken? “Burnum/ burçuk [mu],// gözüm/ eğri mi?” TA/118

134. $\ddot{O}_1 + ekYF_{-1}-k+[\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}-k+[\$]$

Kim/ uurdapay [koydu ele]// kim/ cogotpoy koydu ele. “Kim/ çaldırmamış [idi ki],// kim/ kaybetmemiş idi ki.” BB/288

135. $\ddot{O}_1 + \text{Gör}T_1 + YF_{-1}[-k+\$] + E_1 + [\ddot{O}_2] + [\text{Gör}T_2] + YF_{-2}[-k] + \$ + [\ddot{O}_3] + [\text{Gör}T_3] + YF_{-3}[-k] + \$$

Suu degeniñ/ biz üçün/ kudaydın ançeyin akkan suusu emes da,// [Suu degeniñ]/ [biz üçün] közdögön işibiz,// [Suu degeniñ]/ [biz üçün] tartkan meenetibiz... “Su dediğin [şey]/ biz için/ Allah'ın bu zamana kadar [boşuna] akan suyu da değil,// [Su dediğin şey]/ [bizim için]/ hedeflediğimiz işimiz,// [Su dediğin şey]/ [biz için]/ çekilen emeğimiz.” TS/95

136. $\ddot{O}_1 + N_1 + YF_{-1}[-k+\$] + B + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\$]$

Al/ atına/ kamçı urdu/ da,// [al]/ çaap ketti. “O/ atına/ kamçı vurdu/ da// [o]/ koşturup gitti.” BB/189

137. $\ddot{O}_1 + NA\check{c}_1 + [N_1] + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$] + E$

Bu apañ/ Camiylaga araba aydatalı dep catsak,/ [ağa]/ könböy catat,// özüñ/ ayıtçı... “Bu annen/ Cemile’ye araba sürdürelim desek,/ [onu]/ kabul etmiyor,// kendin/ söylesene.” C/45

138. $\ddot{O}_1 + \dot{I}lT_1 + \text{Dur}T_1 + YF_{-1}-\$+[k] + \ddot{O}_2 + \text{Hdf}T_2 + \text{Dur}T_2 + YF_{-2}-\$+[k] + \ddot{O}_3 + \text{Dur}T_3 + \text{Dur}TA\check{c}_3 + YF_{-3}-\$+[k]$

Kee biröölör/ anı/ ançeyin: “ee cürgön biröö da!”-degensip/ közünö ilbey, [cürüştü]// kee biröölör/ aga/ açık ele/ külö süylöp, [cürüştü]// köpçülüğü bolso/ booru açıp:/ “Üyü-cayı çok eptep can saktap cürgön beçara-karıp... Kolhozdu talaadan bergen ısıq ookatı bolboso timele tentip kete turgan... Özü da kudaydın boz koyu!”-deşip,/ ayap cürüştü. “Bazıları/ onu/ öylesine 'Boş gezen biri de!' der gibi önemsemediler,// bazıları/ ona / açıktan/ gülerek konuştular,// çoğu ise/ acıyıp:/ 'Evi

barkı yok zar zor hayata tutunan biçare garip... Kolhozun tarlada verdiği sıcak yemeği olmasa öylesine başıboş dolaşırdı... O da Allah'ın zavallı boz koyunu (bir kulu)' deyip/ merhamet ederlerdi.” C/156

139. $\ddot{O}_1 + \dot{I}T_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}-\dot{s} + [k]$

Sugatçılar/ Karatayga/ naarazı, // [sugatçılar]/ anı/ cek körüşöt. “Sugatçılar/ Karatay’dan/ razı değiller, // [sugatçılar]/ ondan/ nefret ediyorlar.” TS/257

140. $\ddot{O}_1 + MukT_1 + DurT_1 + N_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\dot{s}]$

Camiyla/ keede ançeyin tamaşa üçün tigige üstömdük menen külö süylöp, / keede anın barı-cogun takır ele unutup salgan öñdüü, / eçteke/ debeyt, // [Camiyla]/ karap da koyboyt. “Cemile/ bazen öylesine şaka için ötekiyle hakimane bir tarzda gülerek konuştuğu hâlde, / bazen onun varlığını yokluğunu tamamen unutmuş gibi/ hiçbir şey/ demiyor, // [Cemile]/ bakmıyordu da.” C/184

141. $\ddot{O}_1 + Kl\dot{s}T_1 + YF_{-1} + E_2 + [\ddot{O}_2] + N_2 + YT_2 + YF_{-2}-k + [\dot{s}]$

Tamaşanı cakşı körgön ceñem/ alar menen/ tamaşalaşa berçü, / birok/ [al]/ kolu şoktordu/ canına/ köp cuutçu emes. “Şakayı seven yengem/ onlarla/ şakalaşırdı, / fakat/ [O]/ muzipleri/ yanına/ fazla yaklaştırmazdı.” C/64

142. $\ddot{O}_1 + a.s + MukT_1 + YF_{-1}[-k] + \dot{s} + B + \ddot{O}_2 + N_2 + AyrT_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}] + E_2$

Men/ emne/ başkalardan/ kem bekem, // ce/ Kuday/ meni/ ceñeden/ aytpaptırır? ... “Ben/ ne/ başkalardan/ eksik miyim // veya/ Allah/ beni/ yengeden/ mahrum etti mi...” BB/77

143. $\ddot{O}_1 + N_1 + HdfT_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + \ddot{O}_2 + N_2 + VrmT_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}]$

Askerdegi agalar/ kattı/ atamdın namına/ ciberçü, // poçtoçu bolso/ anı/ apamdın koluna/ tapşırat. “Askerdeki ağabeyler/ mektubu/ babamın adına/ gönderirlerdi, // postacı ise/ onu/ annemin eline/ teslim ederdi.” C/78

144. $\ddot{O}_1 + N_1 + KuvT_1 + YF_{-1}[-k] + \dot{s} + \ddot{O}_2 + ZT_2 + DurT_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}]$

Men/ al soldattın türün/ eç ubakıtta/ unutupaymın, // al/ bugün dağı/ col arıştap, kuçak cayıp “Aylanayın, el-curt! Aylanayın, el-curt! Canım kurman! Başım kurman!”- dep kıykırıp, / cügürüp kele catkansıyt. “Ben o askerin hâlini hiçbir zaman/ unutmam, //

o/ bugün de/ yolda iri adımlar atarak, kucak açıp/ 'Sevgili, halkım yurdum! Sevgili, halkım yurdum! Canım kurban! Başım kurban!' diye bağırarak/ koşuyormuş gibi.” TA/617

145. $\ddot{O}_1+N_1+\ddot{O}l\dot{c}T_1+YF_{-1}-k+[ş]+[\ddot{O}_2]+ZT_2+DurT_2+YF_{-2}[-k+ş]$

Aliman/ Maysalbekti/ bir ele colu/ körgön ele, // [al]/ cazında, Kasım üylöngöndö,/ eki küngö suranıp/ kelip ketken bolçu. “Aliman/ Maysalbek'i/ bir defa/ görmüştü, // [o]/ yazın, Kasım evlendiğinde,/ iki günlüğüne izin alıp/ gelip gitmişti.” TA/257

146. $\ddot{O}_1+N_1+\ddot{O}l\dot{c}T_1+YF_{-1}-ş+[k]+[\ddot{O}_2]+SebT_2+YF_{-2}[-k+ş]$

Alar/ eginderin/ üç sıyra, beş sıyra/ sugarıp bütüşkön, // [egin]/ bir tündön/ eşteke bolboyt... “Onlar/ ekinlerini/ üç defa, beş defa/ sulayıp bitirmişlerdi, // [ekin]/ bir geceden/ hiçbir şey olmaz...” TS/217

147. $\ddot{O}_1+HdfT_1+YF_{-1}[-k]+ş+\ddot{O}_2+N_2+DurT_2+YT_2+SebT_2+YF_{-2}[-k]+ş$

Sen/ menin ırısım/ köz artasıñ, // sen/ meni/ sınamış bolup/ cıynalıştarda/ caman işteyt dep/ talkuuga salasıñ... “Sen/ benin talihime/ göz dikiyorsun, // sen/ beni/ sınar gibi yapıp/ toplantılarda/ kötü çalışıyor diye/ müzakereye aldın ...” TS/215

148. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+ş]+[\ddot{O}_2]+MukT_2+[N_2]+[MukT_2]+YF_{-2}[-k+ş]$

Al/ ansız dele eki üydün ortosundagı bala bolup kaldı, // [al]/ seni menden artık körböso [da], // [seni]/ [menden]/ kem [da] körböyt. “O/ zaten iki evin arasındaki bir çocuk oldu, // [O]/ seni benden üstün görmese [de], // [seni de]/ [benden]/ üstün görmez.” TA/552

149. $\ddot{O}_1+\dot{I}lT_1+YF_{-1}[-k+ş]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+ş]$

Küyööñ/ üygö/ kamkor, // [al]/ çarba kişi. “Kocan/ eve/ düşkün, // [o]/ becerikli kişi.” TS/36

150. $\ddot{O}_1+N_1+YF_{-1}[-k+ş]+B+[\ddot{O}_2]+KrşT_2+E_2+YF_{-2}[-k+ş]+YAç_2$

Karatay/ attın başın/ bir az cıya tüştü/ da, // [Karatay]/ kayrılıp turup külümsüröyün dedibi, // birok/ külgön çok./ Bir cak uurtu bolor-bolbos açılıp barıp kayra bekem cumuldu. “Karartay/ atın başını/ biraz çekti/ de, // [Karatay]/ dönüverip gülümseyeyim dedi mi, // fakat gülmedi./ Bir yanağı belli belirsiz açılıp tekrar sıkıca

kapandı.” TS/30-31

151. $\ddot{O}_1+N_1+YF_{-1}[-k+\$]+B+[\ddot{O}_2]+N_2+YinT_2+YT_2+YF_{-2}[-k+\$]$

Aliman/ alardı/ kayırıp keldi// da,/ [biz]/ sokonu/ kayra/ borozdogo/ saldik.
“Aliman/ onları/ geri getirdi,// da/ [biz]/ sabanın bıçağını/ tekrar/ saban çizgisine/ sapladık.” TA/685

152. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+E_2+\ddot{O}_2+SebT+MukT_2+YF_{-2}[-k+\$]$

Karatay/ Sabırbekten artta kalayın degen çok ele,// birok/ anın işteri/ emne üçündür/ tiginindey/ cakşı bolo albadı. “Karatay/ Sabırbek’ten geri kalmak istemiyordu,// fakat/ onun işleri/ nedense/ ötekininki gibi/ iyi olamadı.” TS/142

153. $\ddot{O}_1+N_1+YF_{-1}-k+[\$]+[\ddot{O}_2]+ZT_2+[N_2]+YF_{-2}-k+\$$

-Baydakem/ taldarın/ butap turçu ele,// [siz]/ bıyıl/ [taldardı]/ butagan emes ekensiñer. “Baydakem/ söğüdleri/ budardı,// [siz]/ bu yıl/ [söğüdleri]/ budamamışsınız.” BB/128

154. $\ddot{O}_1+N_1+YT+YF_{-1}[-k+\$]+E_2+\ddot{O}_2+HdfT_2+YT_2+ZT_2+YF_{-2}[-k]+\$$

Başkarmalar/ maldı/ bedege caydırçu emes,// birok/ men,/ attarım mıktı bolsun dep,/ közdön dalda alısıraak oyduñdagı bedege/ tündöp/ tuşap koyçumun. “İdareciler/ hayvanları/ yoncaya saldırmazlardı,// fakat/ ben,/ atlarım güçlü olsun diye/ gözden dalda biraz uzak çukurdaki yoncaya/ geceleri/ kösteklerdim.” C/102

155. $\ddot{O}_1+N_1+YT_1+YF_{-1}[-k]+\$+H_1+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\$]+E$

-Men/ silerdi/ köçödön ele/ uzatayın,/ aylanayın,// menin barganım/ uyat go...
“Ben/ sizleri/ sokaktan/ uğurluyayım,/ canlarım,// benim [oraya] gitmem/ ayıptır.” BB/73

156. $\ddot{O}_1+N_1+KayT_1+YF_{-1}[-k+\$]+[\ddot{O}_2]+[N_2]+KayT_2+YF_{-2}[-k+\$]$

Adam/ cakşılıktı/ cerden/ taap albayt,// [adam]/ [cakşılıktı]/ adamdan/ üyrönöt.
“İnsan/ iyiliği/ yerden/ bulmaz,// [insan]/ [iyiliği]/ insandan/ öğrenir.” TA/385

157. $E_1+\ddot{O}_1+ZT_1+N_1+ZT_1+YF_{-1}[-k]+\$+[\ddot{O}_2]+N_2+ZT+YF_{-2}[-k]+\$$

Al emi/ men/ seni estegende,/ bizdi ayap, aytpay ketkeniñdi/ ar kaçan/ esteym,//

[men]/ bayagıda, stantsiyaga araba aydap cürögünüñdö, beytaanıñ bir kiçinekey balaga üstündögü tonuñdu çeçip bergeniñdi/ ar kaçan/ esteym. “Fakat/ ben/seni hatırladıgımda,/ bize acıyıp söylemeden gittiğini/ her zaman/ hatırlarım,/[ben]/ önceden, istasyona araba sürdüğünde, tanımadığın bir küçük çocuğa üstündeki kürkünü çıkarıp verdiğini/ her zaman/ hatırlarım.” TA/374

158. $\ddot{O}_1+N_1+ZT_1+Y_1[-k]+ş+[Ö_2]+KrşT_2+ZT_2+N_2+Y_2[-k]+ş$

-Men dagı/ seni/ alda kaçandan beri/ süygöm,/[Men]/ ömürümdö körböşöm da,/ okopto catıp/ seni/ oylogom! “Ben de/ seni/ uzun zamandan beri/ seviyorum,/[Ben]/ ömrümde görmediğim hâlde,/ siperde yatarken/ seni düşündüm!” C/470

159. $\ddot{O}_1+N_1+YF_{-1}[-k]+ş+Ö_2+DurT_2+YT_2+YF_{-2}[-k+ş]$

Al esi cok/ anı/ kaydan bilsin,/[Men]/ demeyde tentek çalış neme/ mektepke da barbay kalıp,/ canımdan/ çıkpay cürdü. “O akılsız/ onu/ nerden bilsin,/[Ben]/ her zamanki yaramaz şey/ mektebe da gitmeyip/ yanımdan/ ayrılmadı.” TA/29

160. $\ddot{O}_1+\ddot{O}lçT_1+YF_{-1}[-k+ş]+Ö_2+DurT_2+YF_{-2}[-k+ş]$

Keñ dalıluu, karkaygan boyluu çoñ soldat/ neçen iret/ acal menen betteşken,/[Ben]/ neçen iret ok togotpoy surdangan cooker/ caş balaça burkurap,/ bugün da tetigi coldo cügürüp kele catkansıyt. “Geniş omuzlu, sivrilen boylu büyük asker/ kaç kere/ ecelle yüzleşmiştir,/[Ben]/ defalarca kurşunu önemsemeyip hiddetlenen asker/ genç çocuk gibi hıçkırarak/ bugün de öteki yolda koşup geliyormuş gibi.” TA/620

161. $\ddot{O}_1+\ddot{O}lçT_1+YT_1+DurT_1+YF_{-1}[-k+ş]+E_2+[Ö_2]+DurT_2+YinT_2+YF_{-2}[-k+ş]$

Karatay/ eki üç colu/ cerge/ kömölönö/ cıgıldı,/[Ben]/ birok,/[Karatay]/ ansayın öcörlönüp tura kalıp/ kayra/ muştaşat. “Karatay/ iki üç defa/ yere/ yüzükoyun/ yığıldı,/[Ben]/ fakat/ [Karatay]/ her seferinde inat ederek kalkıp/ tekrar/ savaşıyordu.” TS/262

162. $\ddot{O}_1+SebT_1+YF_{-1}[-k+ş]+[Ö_2]+N_2+[YF_{-2}][-k+ş]$

Subankul/ menin bul sözüñö/ külüp koydu,/[Al]/ “Al urgandın oşondoy şaşması bar, degen menen köçönün atın tura taap aytkan eken. Mina bu baştalğan tamdardın barı ele caştardıkı da, barı teñ kiyinki muun. Eldin kanat-butagının ösköndüğü uşul: aylıbızga batpay cañı kıştak kurup catabız. Al emi köçö salınıp bütsünçü, körörsünör

menin uulumduku ele tura çıgat...'/ [dedi]. “Subankul/ benim bu sözlerime/ güldü,/[O]/ ‘o devamsızın öyle sabırsızlığı var olmasına rağmen, sokağın adını doğru bulup söylemiş. İşte bu yeni yapılan evlerin hepsi gençlerinki de, hepsi sonraki nesil. Halkın kanatları budaklarının büyümesi bu; köye sığmayıp yeni köy kuruyoruz. İşte sokak kurulsun bitsin, göreceksin benim oğlumun dedikleri doğru çıkacak...'/ [dedi].” TA/161

163. $\ddot{O}_1 + VrmT_1 + YF_{-1}[-k] + \text{ş} + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \text{ş}$

Men/ tigi koşçularga/ barıp kele koyoyun,/[men]/ bat ele kelem. “Ben/ o görevlilere/ gidip geliyim,/[ben]/ çabuk gelirim.” TA/505

164. $\ddot{O}_1 + YinT_1 + YF_{-1}[-k] + \text{ş} + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \text{ş}$

Suu bölüştürüü/ kayra/ karalsın,/[Suu bölüştürüü]/ tekşerilsin. “Su paylaşımı/ tekrar gözden geçirilsin,/[Su paylaşımı]/ kontrol edilsin.” TS/86

165. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \text{ş} + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k] + \text{ş}$

Men/ akırı ölgön kişimin,/[men]/ seni da/ ala catam! “Ben/ zaten ölen kişiyim,/ seni de/ götürürüm!” BB/321

166. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \text{ş} + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \text{ş}$

Al eköübüz/ alışıp-küröşüp [ketebiz],/[Al eköübüz]/ kubalaşp da ketebiz. “O ikimiz/ tartışp güreş[iriz],/[O ikimiz]/ kovalaşırız da.” C/59

167. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \text{ş} + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \text{ş} + [\ddot{O}_3] + ZT_3 + YF_{-3}[-k] + \text{ş}$

Men/ unçukkan cokmun,/[Men]/ emne deer elem,/[Men]/ ıylap basılğıça/ kütüp turdum. “Ben/ susuyordum,/[Ben]/ ne diyebilirdim,/[Ben]/ ağlayıp susana kadar bekledim.” TA/432

168. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \text{ş} + [\ddot{O}_2] + HdfT_2 + YF_{-2}[-k] + \text{ş}$

Tüştön kiyinki süyüüsü/ özünö buyursun,/[Tüştön kiyinki süyüüsü]/ maga/ kerek emes! “Gecikmiş sevgisi/ kendine kalsın,/[Gecikmiş sevgisi]/ bana lazım değil!” C/464

169. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \text{ş} + Csi_2 + \ddot{O}_3 + YF_{-3}[-k] + \text{ş}$

Men/ uuru emesmin,/[kim aytat,/[men/ uuru emesmin! “Ben/ hırsız değilim,/[kim diyor,/[ben/ hırsız değilim!” TS/217

170. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \S + E_1 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \S + E_1$

-Sen/ taarındıñbı?// [Sen]/ Katuu taarındıñbı? “Sen/ küstün mü?// [Sen]/ Çok mu küstün?” C/450

171. $[\ddot{O}_1] + YF_1[-k] + \S + E_2 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \S + E_2$

[Al]/ Camıyla menen Daniyardın şıbıraşkanıbı,// ce/ [al]/ bastap kele catkan caandın/ samanga şırtıldap tiygenibi? “Cemile ile Daniyar’ın fısıldaşmaları mı// yoksa/ dinmeye başlayan yağmurun/ samana çırt çırt değışi mi?” C/485

172. $E_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + B + YF_{-2} + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \S]$

Cok,/ bul süröttün eç kanday ıksız cayı dele/ cok,// ce bolboso,/ aga 'köz tiyip' ketet degendey/ al/ aşkan şedevr dele emes. “Hayır,/ bu resmin hiçbir uygunsuz yeri de/ yok// ya da/ ona nazar degecek kadar/ o/ şaheser de değıl.” C/5

173. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \S + H_2 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \S + [\ddot{O}_3] + HdfT_3 + YF_{-3}[-k] + \S$

Biz/ senin baldarıñbız,// cer,/ [sen]/ tilekteş bolgun,// [sen]/ ak tilegibizge/ cetkirgin! “Biz/ senin çocuklarınız,// yer,/ [sen]/ yardım et,// [sen]/ ak dileklerimizde/ kavuştı!” TA/65

174. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \S + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k] + \S$

Bügün/ menin sıyınuu künüm,// bugün/ menin Subankuldu, Kasımdı, Maysalbekti, Caynaktı, Alimandı estegen künüm. “Bugün/ benim anma günüm,// bugün/ benim Subankul’u, Kasım’ı, Maysalbek’i, Caynak’ı, Aliman’ı anma günüm.” TA/1001

175. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \S + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k] + \S + \ddot{O}_3 + YF_{-3}[-k + \S]$

Bu bizdin eki üydün ıntımağın, ırıs-berekesin saktagan/ apam,// [Bu bizdin eki üydün] bilermanı da/ apam,// al/ kişilerdin arbagın sıylap, seniki-meniki debey eki üydü teñ adilettü başkarıp, ayıldagı eski nuskaluu, kadırman baybiçelerdin biri. “Bu bizim iki evin birliğini, rızkını bereketini koruyan/ annem,// [Bu bizim iki evin] bilgilisi de/ annem,// o/ kişilerin [ölen akrabaların] ruhunu aziz tutup, seninki benimki demeden iki evi de adaletli yönetip köydeki eski tarz toprak saygın ihtiyarelerden biri.” C/22

176. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \text{\textasciitilde} + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k] + \text{\textasciitilde} + \ddot{O}_3 + YF_{-3}[-k] + \text{\textasciitilde} + \ddot{O}_4 + HdfT_4 + DurT_4 + YF_{-4}[-k] + \text{\textasciitilde}$

Men/ tügönböym, // men/ tarıbaymın, // men/ kençmin, // men/ baarıñarga/ tegiz/ cetem! “Ben tükenmem, // ben daralmam, // ben servetim, // ben/ hepinize/ aynı şekilde/ yeterim.” TA/412

177. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \text{\textasciitilde} + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \text{\textasciitilde}]$

Canıñ/ aman bolsun // ookat/ tabılar... “Canın/ sağ olsun // yiyecek/ bulunur...” BB/219

178. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \text{\textasciitilde}] + [\ddot{O}_2] + [N_2] + YF_{-2}[-k + \text{\textasciitilde}]$

Razinke ötüğ/ kayda, // [sen]/ [anı]/ alıp kel! “Lastik çizme/ nerede, // [sen]/ getir!” TS/49

179. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \text{\textasciitilde}] + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + GörT_2 + YF_{-2}[-k + \text{\textasciitilde}]$

Camiyla bolso/ öz namısın berbeyt, // [Al]/ oyunda eçteke coktoy, sır aldırbay, külümüş bolup, / sırtınan/ caydarı. “Cemile ise/ aldırış etmiyor, // [O]/ aklında hiçbir şey yokmuş gibi çaktırmadan gülüyor gibi olup/ görünüşte/ rahat.” C/250

180. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \text{\textasciitilde}] + [\ddot{O}_2] + \ddot{O}lçT + DurT_2 + YF_{-2}[-k + \text{\textasciitilde}]$

Alimandın eki közü/ könöktöy, // [al]/ col katarı ele/ ıylap/ kelse kerek. “Aliman’ın iki gözü/ şişmiş, // [o]/ yol boyu/ ağlayıp/ gelse gerek.” TA/238

181. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \text{\textasciitilde}] + [\ddot{O}_2] + \ddot{O}lçT_2 + YF_{-2}[-k] + \text{\textasciitilde}$

Sözü/ katuu tiydi, // [men]/ katuu/ taarındım. “Sözü/ ağır geldi, // [ben]/ çok/ darıldım.” TA/904

182. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \text{\textasciitilde}] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k + \text{\textasciitilde}] + [\ddot{O}_3] + YF_{-3}[-k + \text{\textasciitilde}]$

Senin orduñ/ reykada emes, // [Senin orduñ]/ sugattın üstündö, // [Senin orduñ]/ sugatçılardın arasında... “Senin yerin/ çıtada değil, // [Senin yerin]/ sulama yerinde, // [Senin yerin]/ sugatçıların arasında.” TS/99

183. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\$]+E_3+a.s+\ddot{O}_3+ZT_3+HdfT_3+HdfTA\check{c}_3+YF_{-3}[-k]+\$$

Bulardı aytkanı/ -Aliman meni ayap, urmattaganı için gana emes,/[Bulardı aytkanı]/ meni calgız taştabaym degeni için emes,/[cok,/] bir kişinin kör ookatı kayda ötpöyt deysiñ,/[men/ süyüngöndö, men sıymıktanganda,/] başkaga,/] adamda bolgon uluu nersege/ sıyındım. “Bunları söylemem/ Aliman bana acıyıp hürmet ettiği için değil sadece,/[Bunları söylemem]/ beni yalnız bırakmam dediği için değil,/[hayır,/] bir kişinin günlük hayatı nerede geçmez sanki/ ben/ sevinirken, ben iftihar ederken,/] başka şeye,/] insanda olan yüce şeylere/ hürmetle eğildim.” TA/675

184. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+[\ddot{O}_2]+ZT_2+N_2+DurT_2+YF_{-2}[-k+\$]+[\ddot{O}_3]+DurT_3+YF_3[-k+\$]$

Suu-/ tilsiz coo,/[suu]/ tıyak-bıyaktan şıkaalagan cılçık taap,/] anı/ añıraytıp/ cırat,/[suu]/ toktotkongo moyun berbey/ möñküyt... “Su/ dilsiz düşman,/[su]/ oradan buradan küçücük yarık bulunca/ onu/ büyütüp/ yırtar,/[su]/ durdurmaya boyun eğmeyip/ çağlıyor.” TS/255

185. $\ddot{O}_1+YF_1[-k+\$]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\$]+[\ddot{O}_2]+ZT_3+YT_3+BirT_3+YF_{-3}-\$+[k]$

Ayıldarı/ canaşa,/[alar]/ caştayınan taanış-biliş,/[alar]/ kiyin öspürüm cetip/ 'ŞKM' mektebinde/ birge/ okuştı. “Köyleri/ yan yana,/[onlar]/ küçüklüğünden tanış biliş,/[onlar]/ sonra genç olup [büyüdüklerinde]/ ŞKM³⁵⁷ okulunda/ birlikte/ okudular.” TS/132

186. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\$]$

Senin bul aytkandarıñ/ eskerüü gana emes,/[al]/ ar dayım köküröktö turgan nerse. “Senin bu dediklerin/ sadece anma değil,/[o]/ daima yürekte olan şeydir.” TA/543

187. $\ddot{O}_1+YF_1[-k+\$]+E_1+B+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\$]+E_2$

Kubançımız/ köp bele,/] ce/ küyütübüz/ köp bele... “Sevincimiz mi/ çok muydu?’// yoksa/ üzüntümüz mü çoktu...” TA/597

³⁵⁷ Köy merkez okulları

188. $\ddot{O}_1 + \ddot{O}A\dot{c}_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + E_1 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\dot{s}] + [\ddot{O}_3] + [N_3] + YF_{-3}[-k] + \dot{s} + \ddot{O}_4 + YF_{-4}[-k+\dot{s}]$

Çoñuñ/ ayaptoor/ işke carap kalbadıbı, // [tal]/ otun bolot, // [siler]/ [taldı]/ butap algıla, // taldın boyu/ öspöy kalat. “Büyüğün,/ yaramaz/ işe yarayıp kalmadı mı, // [söğüt]/ odun olur, // [siz]/ [söğüdü]/ budayın, // söğüdün boyu/ uzamaz.” BB/129

189. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + E_2 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\dot{s}] + E_2$

Ança ele caşırganday emnesi/ bar, // ce/ [bul]/ uyattubu. “O kadar gizlenecek neyi/ var, // yoksa/ [bu]/ utanılacak bir şey mi.” C/5

190. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + E_2 + [\ddot{O}_2] + KayT_2 + N_2 + YF_{-2}[-k] + \dot{s}$

Neçen eşelondor/ öttü, // birok/ [biz]/ birinde da/ Maysalbekti/ coluktura albadık. “Nice askerî nakliye treni/ geçti, // fakat/ [biz]/ hiçbirinde de/ Maysalbek'i/ göremedik.” TA/311

191. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + E_2 + \ddot{O}_2 + [YF_{-2}][-k+\dot{s}]$

Atılğan ok, tögülgön kan/-tarihtın esebinde,/ al emi/ adamdardın bülüngön ömürüçü/ [kimde]? “Atılan kurşun, dökülen kan/ tarihin hesabında, // fakat/ insanların parçalanmış hayatları/ [kimde]?” TA/644

192. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + E_2 + \ddot{O}_2 + DurT_2 + YönT_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}]$

Çım/ oor, // birok/ Kanımgül/ anı taştabay, bala kötörgönsüp, kökürögünö kısıp,/ Karatayga/ alıp kelet. “Çım/ ağır, // fakat/ Kanımgül/ onu bırakmayıp, çocuk taşıyormuş gibi göğsüne basıp,/ Karatay'a/ getiriyor.” TS/231

193. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + E_2 + \ddot{O}_2 + HdfT_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}] + E_3 + \ddot{O}_3 + YF_{-3}[-k+\dot{s}]$

Soguşkan/ egin aydabayt, // demek/ al/ bardık adamdardın nasibine/ kol salat, // demek/ al/ bardık adamdardın duşmanı. “Savaşan/ ekin ekmiyor, // demek/ o/ bütün insanların nasibine/ el uzatıyor, // demek/ o/ bütün insanların duşmanı.” TA/536

194. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + E_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k] + \dot{s}$

Düynögö kelgen ar bir nariste/ bardık adamzattın balası, // demek,/ al/ benim da balam. “Dünyaya gelen her bir bebek/ bütün insanlığın çocuğu, // demek ki,/ o/ benim de

çocuğum.” TA/837

195. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+ \ddot{O}_2+ZT_2+N_2+YF_{-2}[-k]+\$$

*Caan/ küçöy berdi, // men bolsom/ samanga kömülüp, / tak koltuktun astında
tikildegan cüröktü/ sezip cattım. “Yağmur/ şiddetlendi, // ben ise/ samana gömülüp/ tam
koltuğun altında çarpan yüreği/ hissettim.” C/481*

196. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+ \ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\$]$

*Kol/ karışıp barat, // ter/ tuzga çılanganday açuu... “El/ gittikçe uyuşur, // ter/ tuza
batırılmış gibi acı...” TS/256*

197. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+ \ddot{O}_2+DurT_2+KayT_2+YF_{-2}[-k+\$]+B+[\ddot{O}_3]+DurT_3+YF_{-3}[-k+\$]$

*Eçteke/ çok, // bolgondo bir tülkü/ bulañ etip, / kamaştın içinen/ çıga kaçtı // da,
[al]/ ay carığında kögültür kubulup, car üstü menen kümüz kuyrugun süyröp/ sızıp
cönödü. “Hiçbir şey/ yok, / sadece bir tilki/ şıp diye, / kamaştın içinden/ çıkıp kaçtı // da/
[o]/ ay ışığında toprak rengini andırıp uçurumun üstünden gümüş kuyruğunu
sürükleyerek/ sızıp gitti.” TA/462*

198. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+ \ddot{O}_2+DurT_2+N_2+ZT_2+YF_{-2}-\$+[k]$

*Kambıl diykandar/ ant[ip] [et]peyt, // alar/ sugatka erte cazdan araket körüşüp,
arık taramdarının kartasın/ kün murun/ iştep çığışat. “Gayretli çiftçiler/ öyle
yapmıyorlar, // onlar/ sulamaya erken yazdan hazırlık görüp/ ark şeritlerinin haritasını/
günler öncesinden/ işleleyip hazırlarlar.” TS/104*

199. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+ \ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\$]$

*Karatay/ albuuttanıp algan, // anın ünü/ kirkireyt. “Karatay/ hiddetlenmiş hâlde, //
onun sesi/ hırıldıyor.” TS/232; Karatay özü/ coop beret, // siler/ kete bergile... “Karatay
kendisi/ cevap verir, // siz/ gidiverin.” TS/268; Anın oylogonu/ emne, // maksatı/ kayısı.
“Onun düşündüğü/ ne, // maksadı/ ne.” BB/276; Atası da/ men, // enesi da/ men. “Babası
da/ ben, // anası da/ ben.” TA/959*

200. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+ \ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\$]+E_2$

Bul/ emnesi, // caan/ bolobu? “Bu/ nedir, // yağmur/ yağacak mı?” C/443; Sen/

ölüp tur, // men/ çaşayın/ degenibi? “Sen/ öledur, // ben/ yaşayayım/ demek mi?” TA/466

201. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$] + \ddot{O}_3 + DurT_3 + YF_{-3}[-k+\$]$

Ürön/ dayar, // cer/ dayar, // bardığı ele/ oydoguday/ çıgıp kele catkan. “Tohum/ hazır, // yer/ hazır // her şey/ düşündüğüm gibi/ oluyordu.” TA/502

202. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$] + \ddot{O}_3 + SebT_3 + YF_{-3}[-k+\$]$

Eldin barı/ üy-üyündö, // eç kim/ cok, // kıştak arası/ eensirep/ kapalu. “Milletin hepsi evlerinde, // hiç kimse yok, // köy arası/ ıssızlaşıp/ üzgün.” TA/910

203. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$] + \ddot{O}_3 + YF_{-3}[-k+\$]$

Eki üydün teñ kozu-ulagın caygan da/ oşol, // tezek terip, otun algan da/ oşol, // baldarınan kabar albagan apamdın kaygı-muñun alaksıtkan da/ oşol. “İki evin de kuzusunu oğlağını otlatan da/ o, // tezek toplayıp odun alan da/ o, // çocuklarından haber almayan annemin kaygısını, üzüntüsünü unutturan da/ o.” C/21

204. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$] + \ddot{O}_3 + YF_{-3}[-k+\$] + \ddot{O}_4 + BirT_4 + YF_{-4}[-k] + \$$

Caan/ caayt, // egin/ ösöt, // el/ kün köröt, // men da/ alar menen koşo/ çaşaym. “Yağmur/ yağar, // ekin/ büyür, // halk/ gün/ görür, // ben da/ onlarla beraber/ yaşarım.” TA/674

205. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$] + \ddot{O}A\check{c}_2$

Al özü/ emne, // al/ emne/ adamdın canın ergitip oy-kıyalın oygotot? “O[nun] özü/ ne, // o/ ne/ adamın canını heyecanlandırıp, hayalini uyandırıyor?” C/268

206. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$] + YT_3 + [\ddot{O}_3] + YF_{-3}[-k+\$] + E_3$

Kış/ tüştü, // ayaz/ kelet, // een talaa, üñkürdö/ [kaluu]/ oñoybu? “Kış/ geldi // ayaz/ gelir, // ıssız tarlada, mağarada/ [kalmak]/ kolay mı?” BB/120

207. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2} + H_3 + \ddot{O}_3 + YF_{-3}[-k+\$]$

-Atañ/ keldi, // [sen]/ karaçı, // Tokon, // atan/ keldi! “Baban/ geldi, // baksana, // Tokon, // atan/ geldi!” TS/22

208. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + ZT_2 + YF_{-2}[-k+\$] + [\ddot{O}_3] + YF_{-3}[-k+\$] + [\ddot{O}_4] + Kl\$_T4 + YF_4[-k+\$]$

Kasım/ öldü// sen/ emi/ ketkin, // [sen]/ keregiñ çok, // [sen]/ başka biröögö/ tiyip ketkin. “Kasım/ öldü// sen/ artık/ git, // [sen]/ lazım değilsin, // [sen]/ başka birisiyle/ evlen git.” TA/712

209. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{U}_2 + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k+\$]$

Suu/ cetpeyt, // kokuy/ [sen]/ suu/ ber! “Su yetmiyor, // aman/ [sen]/ su ver!” TS/90

210. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\$] + \ddot{O}_3 + YF_{-3}[-k+\$]$

Egin/ meniki emes, // [eğin]/ askerdin egini, // özüñdün eriñ da/ oşol cakta! “Ekin/ benim değil, // [ekin]/ askerin ekini, // kendi kocan da/ orada!” C/388

211. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + YT_2 + \ddot{O}_2 + [YF_{-2}][-k+\$]$

Çaçıñ/ kuuday, // koluñda/ tayak.../[bar]. “Saçın ağarmış, // ellerinde değnek.../[var].” TA/5

212. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}-k+[\$] + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$

Kolunda karmaganı/ on çaktı kızgaldak eken, // [al]/ oşonu erkelete sılap, betine tiygizip, / kandaydır bir tereñ oygo çögüp turgan boluş kerek. “Ellinde tuttuğu/ on kadar lalemiş, // [o]/ onları nazlı bir şekilde sıvazlayıp, yüzüne değdirerek, / derin düşüncelere dalmış olsa gerek.” TA/421

213. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}-k+[\$] + [\ddot{O}_2] + SebT_2 + DurT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$

Ayalı da/ dolu neme eken, // [al]/ sezip kalıp, / betten alıp ittey/ şermendebizdi çıgardı. “Karısı da/ hırçın birisiymiş, // [o]/ hissedip/ yüzümüzü yırtıp it gibi/ rezil etti.” TA/887

214. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}-k+[\$] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\$]$

Tameki tizüüñün emne oordugu/ bar ele, // [men]/ barayın. “Tütün dizmenin ne zorluğu/ vardı, // [ben]/ gideyim.” TA/835

215. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}-k+[\$] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\$] + [\ddot{O}_3] + YF_{-3}[-k+\$]$

Bu/ kim boldu eken, // [bu]/ kanday ubaldan korkpogon taş boor, // [bu]/ kanday

kara niet celmoguz? “Bu/ kim acaba,/ [bu]/ nasıl vebalden korkmayan merhametsiz,// [bu]/ nasıl kötü niyetli cadı?” BB/280

216. $\ddot{O}_1+YF_{-1}-k+[ş]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}-k+[ş]$

Canagı körüngön/ uy emes ele, // [Canagı körüngön]/ dubaldın narı cakka oonap tüşkön urandısı eken. “Demin gördüğü/ inek değilmiş, // [demin gördüğü]/ duvarın öte tarafa devrilip düşen yıkıntısı imiş.” BB/291

217. $\ddot{O}_1+YF_{-1}-k+[ş]+[\ddot{O}_2]+ZT_2+DurT_2+YF_{-2}[-k+ş]$

[Al]/ Koñşubuz ele, // [al]/ erikkende/ bizdikine kelip,/ koburaşıp kete turgan. “[O]/ komşumuzdu, // [o]/ canı sıkılınca/ bize gelip/ konuşup giderdi.” TA/568

218. $\ddot{O}_1+YF_{-1}-k+[ş]+E_1+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}-k+[ş]+E_2$

'Katyuşa'/ -kızdın atı eken/ da, // [Katyuşa]/ oşol kezdegi caştardın süygönü eken/ da... “Katyuşa/ kızın adıydı/ da, // [Katyuşa]/ o zamandaki gençlerin sevgilisi idi/ de...” TA/219

219. $\ddot{O}_1+YF_{-1}-k+[ş]+[\ddot{O}_2]+[YF_{-2}][-k+ş]$

Anın ırı sözü/ çok ele// ün menen obon/ [bar]. “Onun şarkısı sözü/ yoktu// sesle ezgi/ [vardı].” C/271

220. $\ddot{O}_1+YF_{-1}-k+[ş]+[\ddot{O}_2]+DurT_2+[YF_{-2}][-k+ş]$

Ayı-künü/ cetip cürdü ele, // beçara/ aman-esen/ [töröptür]. “Ayı günü/ gelmişti,/ biçare/ sağ salim/ [doğurmuş].” TA/825

221. $\ddot{O}_1+YF_{-1}-k+[ş]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k]+ş$

Oşol kündördö bizdin bardık tapkan-tergenibiz/ front üçün ele, // al,/ bizdin ceñiş üçün bergen ter menen kanıbiz. “O günlerde/ bizim bütün bulup topladıklarımız/ cephe içindi, // o, bizim zafer için verdiğimiz terle kanımız.” C/166

222. $\ddot{O}_1+YF_{-1}-k+[ş]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}-k+[ş]+E_2$

Men ele/ calgız bolsom eken// soguşun kesiri tiybegen bir da üy-bülö, bir da adam/ kalgan çok ele/ go. “Sadece ben/ yalnız olsaydım, // savaşın felaketinin dokunmadığı bir de aile, bir de insan/ kalmamıştı/ yazık ki.” TA/345

223. $\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [\ddot{O}_2] + SebT_2 + YF_{-2}[-k] + \$$

Özüñ da/ çala-can neme eleñ, // [sen]/ cön oturbay/ aylıçı bolup çığa kettin.
 “Kendin da/ yarım canlıydın, // [sen]/ rahat oturmayıp/ gezmeye gittin.” TA/876

224. $\ddot{O}_1 + YF_1[-k] + \$ + \ddot{O}_2 + GörT_2 + YF_{-2}[-k] + \$$

Mına men-/cermin, // men/ bardık adam balasına/ teñmin. “İşte ben/ yerim, // ben/ bütün insanlara/ aynıyım.” TA/412

225. $\ddot{O}_1 + VrmT_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + \ddot{O}_2 + ZT_2 + YF_{-2}[-k] + \$$

Men/ üygö/ kete bereyin, // sen/ anan/ kellersin. “Ben/ eve/ gidiyim, // sen/ sonra/ gelirsin.” TS/294

226. $\ddot{O}_1 + YönT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + B + [\ddot{O}_2] + YT_2 + YinT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$

Al/ eşikke/ çıgıp ketti // da, / [al]/ saraydın canınan/ kayra/ keldi. “O dışarıya çıkıp gitti // de, / [o]/ ahırın yanından/ geri/ geldi.” BB/51

227. $\ddot{O}_1 + YT_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + B + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + N_2 + YF_{-2}[-k+\$]$

Aliman/ bozogodon/ arañ attap/ kirdi/ da, / [al]/ cıgılıp kete cazdap, / peçti/ barıp karmap turup kaldı. “Aliman/ girişten/ güçlükle atlıp/ girdi // ve/ [o]/ düşeyazıp sobaya/ gidip tutundu.” TA/775

228. $\ddot{O}_1 + YT_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + DurT_2 + YF_{-2}[-k] + \$$

Orus kelinder/ frontto/ erkekçe/ mltık atıp cüröt, // siler/ üydö oturup kat çok dep/ boşoyıñar! “Rus gelinler/ cephe/ erkekçe/ silah atıyorlar, // sizler/ evde oturup mektup yok deyip/ gevşıyorsunuz.” BB/141

229. $\ddot{O}_1 + YT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + B + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + [N_2] + YF_{-2}[-k+\$]$

Al/ anın canına/ otura kaldı/ da, / [al]/ moyun-başın sılap, ayagansıp/ [anı]/ erkeletti. “O/ onun yanına/ otura kaldı/ da/ [o]/ boyun[unu] başını sıvazlayıp acıyormuşcasına/ [onu]/ şımarttı.” TS/286

230. $\ddot{O}_1 + YT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + E + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + VrmT_2 + YF_{-2}[-k+\$] + [\ddot{O}_3] + ZT_3 + YF_{-3}[-k] + \$$

Kolhozubuz/ çoñ colgo/ cakın emespi // [Siler]/ mında zarıkpay/ üygö/ bara

turgula, // [Men]/ ketip bara catıp/ tiye ketem. “Kolhozumuz/ büyük yola/ yakın değil mi// [Siz]/ burada sıkılmadan/ eve/ gidedurun, // [Ben]/ geçerken/ uğrarım.” TA/230

231. $\ddot{O}_1 + Y\dot{T}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + E_2 + \ddot{O}_2 + KayT_2 + DurT_2 + YF_{-2}[-k] + \$$

Caan da, çağılğandardın carığı da, / samandın astında catkan cerime/ cetip cattı, // birok/ men/ andan/ cüdöp/ cıyrılğan cökmün. “Yağmur da, şimşeklerin ışığı da/ samanın altına yattığım yere/ ulaştı, // fakat/ ben/ ondan/ bunalıp/ rahatsız olmadım.” C/484

232. $\ddot{O}_1 + Y\dot{T}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + HdfT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$

Caynak da/ rayondo/ kalğan bolçu// al/ arabası menen askerlerdi taşıp ketiş üçün/ dayındalğan. “Caynak da/ ilçede/ kalmıştı// o/ arabası ile askerleri taşıması için/ görevlendirilmişti.” TA/232

233. $\ddot{O}_1 + BirT_1 + Y\dot{T}_1 + YF_{-1}-k + [\$] + \ddot{O}_2 + DurT_2 + YF_{-2}-\$ + [k]$

Soguştan sürülüp kelgen bir orus ayal/ çiyedey dört balası menen/ bizdin stantsiyaga/ tüşüp kalğan eken, // baarı teñ/ aç-cıñalaç titireşip, / musapır keyiptenip kalıştı. “Savaştan kaçıp gelen bir Rus kadın/ küçücük dört çocuğuyla/ bizim istasyonda/ inmişler, // hepsi de/ aç çıplak titireşip/ yersiz yurtsuz kalmışlar.” TA/378

234. $\ddot{O}_1 + ZT_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + B + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + N_2 + DurT_2 + Y\dot{T}_2 + YF_{-2}[-k+\$]$

Al/ balası menen ayalının canına barıp toktoboy ele, başka bir çet kişilerdi uçuratkansıp, alardı ötüp bara catıp/ suz/ tiktep aldı// da, / [al]/ darbazaga kaşınıp catkan uyga cete barganda, / anı/ kamçı menen kerilip turup condon arı bir tartıp, unçukpastan/ koroogo/ aydadı. “O/ oğlu ile karısının yanına varıp durmadan, başka bir yabancı kişilere rastgelmiş gibi/ onları geçip/ somurarak/ baktı// da/ sokak kapısına kaşınan ineğe yaklaştığında, / onu/ kırbaçla gerilip sırtından bir vurup konuşmadan/ bahçeye/ sürdü.” TS/27

235. $\ddot{O}_1 + ZT_1 + N_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + B + [\ddot{O}_2] + Y\dot{T}_2 + HdfT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$

Kanımgül/ işten cañı ele kele salıp, / üy tiriçiliginin anday-mındayın/ bat-bat/ bütürö koydu// da, // köçögö/ uylardı toskonu/ çıktı. “Kanımgül/ işten yeni gelip/ ev işlerinin onu bununu/ çabuk çabuk/ bitirdi// de// sokağa/ inekleri karşılamaya/ çıktı.” TS/1

236. $\ddot{O}_1+ZT_1+YF_{-1}-k+[s]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+s]$

Subankul/ oşondo/ cap-caş ele eken, // [oşondo] [Subankuldun] kara murut cigit çagı. “Subankul/ o zaman/ gepgençti, // [o zaman] [Subankul'un] kara bıyıklı yiğit zamanı.” TA/82

237. $\ddot{O}_1+ZT_1+YF_{-1}-k+[s]+E_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+s]+[\ddot{O}_3]+ZT_3+DurT_3+YF_{-3}[-k+s]+E_3$

Egin da/ oşol cılı/ tirelip kalgan eken, // degi/ [anın] bir uç-kıyırı/ çok, // [al]/ dört-beş kündün arsında/ tegiz/ bışıp çıkpadı. “Ekin de/ o senesi/ canlanmıştı, // yani/ [onun] ucu bucağı/ yok // [o]/ dört beş gün içinde/ aynı anda/ olgunlaşmadı mı?” TA/193

238. $\ddot{O}_1+ZT_1+YT_1+DurT_1+YF_{-1}[-k+s]+B+[\ddot{O}_2]+DurT_2+YönT_2+YF_{-2}[-k+s]$

Kaynak suuga malıp alganday, moynu-başı temgil-temgil kızargan Karatay,/ cıynalış bütörü menen/ raykomdun eşiginen/ birinçi bolup müdürölö/ cügürüp çıktı// da, // [al]/ eç kimge bir ooz sözgö kelbesten, atına ırıp minip, tüz ele/ uçağı eginderdi közdöy/ çaap cönödü. “Kaynar suya batırılmış gibi boynu başı benek benek kızaran Karatay,/ toplantı biter bitmez/ raykomun kapısından/ birinçi olarak sürçüp/ koşup çıktı// da/ [o]/ hiç kimseye bir kelime söylemeden, atına fırlayıp binip dümdüz/ kenardaki ekinlere doğru/ koşturdu.” TS/117

239. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+s]+[\ddot{O}_2]+ZT_2+YF_{-2}[-k]+s$

Kiyinki kündördö oylogonum ele/ uşul, // [Men]/ künü-tünü/ oylonom. “Son günlerde tek düşündüğüm/ bu, // [ben]/ gündüz gece/ düşünüyorum.” TA/26

6.2.2. Odaklaştırma yapılmış birleşik cümleler

1. $[\ddot{O}]_1+YF_{-1}-k+[s]+BğT_2+\ddot{O}_2+a.s+\ddot{O}lçT_2+YF_{-2}[-k+s]$

[Al]/ Cap-caş orus cigit eken, // suulangan çaçı mañdayına çakçelekey carmaşıp,/ kögültür közdörü,/ Kuday bilet,/ ömüründö birinçi colu oşonçoluk/ sana çekken çıgaar. “[O]/ gepgenç bir Rus yiğitmiş, // ıslanmış saçları alına intizamsız yapışıp/ gök gözleri,/ Allah bilir,/ hayatında ilk kez bu kadar/ acı çekmiş olsa gerek.” TA/182

2. [Ö₁]+BirT₁+HdfT₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+ZT₂+YF₋₂-k+ş+SebT₃+ [Ö₃]+YF₋₃[-k]+ş+N₄+Ö₄+YF₋₄[-k+ş]+YAç₅+Ö₅+YF₋₅[-k+ş]

[Men]/ okuudagı öz katar kurbularım menen/ askerge/ çakırtıldım,// [biz]/ azırınça/ şaardın özündö elebiz,// siler menen cüz körüşüp koštošo albay kalğanıma/ [siler]/ keyibegile,// munday bolorun/ kim/ biliptir,// ceñiştüü kelsek/ tilek/ oşondo. “[Ben]/ okuldaki kendi arkadaşlarımla/ askere/ çağırıldım,// [biz]/ şimdilik/ şehrin içindeyiz,// sizlerle yüz yüze görüşüp vedalaşmadığıma/ [siz]/ üzölmeyin,// böyle olacağını/ kim bilirdi,// zaferele dönsek/ dileğimiz/ odur.” TA/253

3. [Ö₁]+DurT₁+YF₋₁[-k]+ş+YAç₁+ZT₂+BğT₂+Ö₂+YinT₂+YF₋₂[-k+ş]

[Men]/ öpkö-cürögüm üzölüp/ calındım:/ “Çıday tur, balam, çıdagın. Sen aksıñ, sende eç kaday küñöo çok, sen eñ taza ayalsıñ. Sen ölböysüñ. Çıdagın, mına köpüröögö cetip keldik. Emi tez ele cetkirebiz, sen ölböysüñ!// Oşol uçurda/ Aliman kayra çalkadan ketip çirenip,/ içi/ dagı/ sığıla baştadı. “[Ben]/ ciğerim yüreğim koparcasına/ yalvardım:/ 'Dayanıver, çocuğum, dayan. Sen temizsin, sende hiçbir günah yok, sen en temiz kadınsın. Sen ölmeyeceksin. Dayan, işte köprüye geldik. Şimdi çabucak yetiştiririz, sen ölmeyeceksin!’// O sırada/ Aliman tekrar arkaya doğru gerilip/ içi/ tekrar/ sıkılmaya başladı.” TA/928

4. [Ö₁]+DurT₁+YF₋₁[-k+ş]+B+SebT₂+ [Ö₂]+KrşT₂+N₂+YF₋₂[-k+ş]

[Aliman]/ Arabadan ırgıp tüşüp, Caynaktan murda ozunup, 'Eneke, oozuña may, kagılayın eneke!' -dep,/ cetip keldi// da,/ kattı karmagan koldoru kaltırap,/ [al]/ eçtekesin okuy albay:/ “Aman! Aman-esen!”-/ dey berdi. “[Aliman]/ arabadan fırlayıp Caynak’tan önce öne atılarak, 'Ana, ağzına sağlık, canım ana!' diyerek,/ yetiştii// ve/ mektubu tutan elleri titrediği için/ [o]/ hiçbir şey okuyamadan/ 'Sağ! Sağ salım'/ deyiverdi.” TA/360

5. [Ö₁]+DurT₁+YT₁+YF₋₁[-k+ş]+B+ŞT₂+ [Ö₂]+DurT₂+ [N₂]+YF₋₂[-k+ş]

[Al]/ -tüz ele koşunalardın ogoroduna/ kiret// da,/ artınan ızıçuu salıp on çaktı kişi kubalabasa,/ [al]/ oñoy menen/ [özün]/ karmatpayt. “[Ö]/ dümdüz/ komşuların bahçelerine/ girer// de/ ardından gürültü koparıp on kadar kişi kovalamazsa/ [o]/ kolaylıkla/ [kendisini]/ yakalatmaz.” TS/2

6. [Ö₁]+HdfT₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+VrmT₂+YF₋₂[-k]+ş+[Ö₃]+[N₃]+YF₋₃[-k]+ş+NAç₃

[Men]/ Başkarmaga/ keñeş saldım, // [men]/ raykomgo çeyin/ bardım, // [men]/ [bunu]/ tüşündürdüm:/ munu biz plandan sırtkarı öz küçübüz, öz araketibiz menen eldin emgek akısına dep atayın arnap aydaybız. “[Ben]/ yöneticiye/ tavsiyede bulundum, // [ben]/ il müdürlüğüne kadar/ vardım, // [ben]/ [bunu]/ anlattım:/ bunu biz plan dışı olarak kendi gücümüz, kendi çabamızla halkın emek hakkı diye özellikle sürdüreceğiz.” TA/485

7. [Ö₁]+MukT₁+N₁+DurT₁+YF₋₁[-k]+ş+ZT₂+YF₋₂[-k+ş]+Ö₂

[Siler]/ Andan körö,/ aldagı tamdın başındagı cügörü bakaldı/ oñdop/ caygıla, // cazga cetpey/ çiriyt/ anıñ! “[Siz]/ ondan ziyade/ oradaki damın başındaki mısır ambarını/ düzeltip/ yayın, // yaza varmadan/ çürür/ o!” BB/138

8. [Ö₁]+MukT₁+N₁+YF₋₁[-k]+ş+YT₂+YF₋₂[-k+ş]+Ö₂

[Siz]/ Andan körö/ açığın/ aytıñız, // kayda/ bekinip cüröt/ al? “[Siz]/ en iyisi/ doğrusunu/ söyleyiniz, // nerede/ gizleniyor/ o?” BB/203

9. [Ö₁]+N₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+YF₋₂[-k+ş]+SebT₂

[Men]/ Kaçan turganın/ bilbeym, // [al]/ timele kıyratıp salıptır:/ açılğan anızda boo-boo tüşüp catkan ele buuday. “Ne zaman kalktığını bilmiyorum, // [o]/ gerçekten altını üstüne getirmiş:/ açılan anızda bağ bağ düşüp yatıyordu buğday.” TA/69

10. [Ö₁]+N₁+YF₋₁[-k]+ş+DurT₁+Ö₂+DurT₂+YF₋₂-k+[ş]+E₂

[Men]/ 'İi, beçaram, kişi bolot ekensiñ/ dedim/ içimden: // Bala/ bilinbey ele/ çoñoyot eken da. “[Ben]/ 'Hey, biçarem, adam olmuşsun/ dedim/ içimden: // Çocuk/ bilinmeden/ büyürmüş ya.” TA/852

11. [Ö₁]+N₁+YF₋₁[-k]+ş+E₂+ [Ö₂]+N₂+YF₋₂[-k]+ş+E+H

[Sen]/ Suu/ içesiñbi // ce/ [men]/ dariñdan/ bereyinbi, / ene? “[Sen]/ su/ içer misin/ yoksa/ [ben]/ ilacını/ vereyim mi, / ana?” TA/30

12. [Ö₁]+N₁+YF₋₁[-k]+ş+KrşT₂+YF₋₂[-k+ş]+ZT₃+DurT₃+Ö₃+YF₋₃[-k+ş]

[Men]/ anığın dele/ bilip turam,// bilgen menen/ çaram kaysı:// köptün keregi kıstaganda/ elden sırtkarı/ kim/ turat. “[Ben]/ onu da/ anlıyorum,/ bilsem de/ çare ne:// çoğunluğun ihtiyaçları zorladığında/ halktan ayrı/ kim/ durur.” TA/226

13. [Ö₁]+N₁+YF₋₁[-k]+ş+ŞT₂+Ysi₂

[Biz]/ cakşılığın/ kördük//, emi camandığına tuş kelgende, ar kimibiz öz başıbizdın ubayın tartıp, bökörö bersek,/ bizdin emnebiz adam? “[Biz]/ iyiliğini/ gördük// şimdi kötü zamanına geldiğinde her birimiz kendi başımızın çaresine bakmak için uğraşırsak,/ bizim neyiz adam.” TA/234

14. [Ö₁]+N₁+YF₋₁[-k]+ş+ZT₂+ [Ö₂]+YF₋₂[-k]+ş

Kandaydır bir taza, ısıq sezim cürögümdö cıynalıp kelip, darbazadan kirip kele catkanımda, bassam-tursam da dayım köñüldün mizinde turgan nerseni kantip esimden çıkarıp cibergenimdi/ bilbeym:// “Aliman, süyünçü! Corobektin kelinı töröptür. Uktuñbu? Ayı-künü cetip cürdü ele, beçara aman-esen...” -dep aytıp kele catıp Alimandı körgöndö,/ [men] oozuma taş kapkanday boldum. “Her nasılsa temiz, sıcak bir his yüreğimde toplanıp evin bahçesine girerken/ yürüsem de dursam da daima gönlümün ucunda olanı nasıl aklımdan çıkardığımı bilmiyorum:// Aliman müjde! Corobeğk’in gelini doğum yapmış. Duydun mu? Ayı günü gelmişti, biçare sağ salim... diye söylenip gelirken Aliman’ı görünce/ [ben]/ ağzıma taş kapanmış gibi oldum.” TA/825

15. [Ö₁]+N₁+YF₋₁[-k]+ş+ZT₂+YF₋₂[-k+ş]+HdfT₃+DurT₃+Ö+YF₋₃[-k+ş]

[Men]/ başkasın/ aytpay ele koyoyun,// düynönün öydö-tömönü menen eç kanday işi çok kezde, tili cañıdan çıkkın kiçinekey baldar da, oşol balır süt böböktör da, ırdap koyçu deseñ, kıñırık tütötüp:

Ak köynögüm etegi,

Elbir-celbir etedi.

Askerge ketken atamdın, Bir kabarı kelesi?- dep, kakşap tursa,/ kimdin canı karaybayt da,// bülük salgan duşmanga:/ 'Seni kanabı' -dep,/ kim/ kekenbeyt. “[Ben]/ başkasını/ bırakayım,// dünyanın inişi yokuşu ile hiçbir işi olmayan zamanda, daha yeni

konuşan küçücük çocuklar da, ağzında süt kokan bebekler de, şarkı söyler misin dediğinde, ağıt yakıp:

‘Beyaz elbisemin eteği,

Elbir celbir ediyor,

Askere giden babamdan, Bir haberi gelir mi?’ diye hıçkırıp dursa/ kimin canı acımaz,// kargaşa çıkaran düşmana:/ ‘Seni var ya!’ diye,/ kim/ kin tutmaz.” TA/346

16. [Ö₁]+N₁+Ysi₁+ [HdfT₂]+Ysi₂[-k+ş]

[Sen]/ *Tuş-tuş caktan koşulup, kara coldo çubagan araba eldi/ körsön,*// [alardı sanoogo]/ *san cetpeyt.* “Her taraftan katılıp kara yolda dizilen araba [ve] halkı görsen// [onları saymaya]/ sayı yetmiyor.” TA/211

17. [Ö₁]+N₁+ZT₁+YF₋₁[-k]+ş+VasT₂+Ö₂+ZT₂+YF₋₂[-k+ş]

[Biz]/ *silerdin uuluñar, cerdeşiñerdi/ eç kaçan/ unutpaybiz,*// *anın ismi menen/ mekenibiz/ dayım/ sıymıktanat.* “[Biz]/ sizlerin oğlunuz, hemşehrini/ hiçbir zaman/ unutmayız,// onun ismiyle/ vatanımız/ daim/ gururlanacak.” TA/584

18. [Ö₁]+N₁+ZT₁+YF₋₁[-k+ş]+B+ZT₂+Ö₂+DurT₂ _ _+N₂+ _ _DurT₂+YF₋₂[-k+ş]

[Al]/ *köynöktü/ suuga alıp barıp/ cuudu/ da,*// *çaşañga cayıp, koyup/ özü/ [köynöktün] canına oturup, köynöktün bırıstarın cazgan öñdüü,*// *anı/ köpkö çeyin alakanı menen akırın sılap/ oturdu.* “[O]/ gömleği/ suya götürüp/ yıkadı// da/ çimene yayıp/ kendisi/ [gömleğin] yanına oturup gömleğin kırıksıklıkların açıyormuş gibi/ onu/ bir müddet avuçlarıyla yavaşça sıvazlayıp/ durdu” C/320

19. [Ö₁]+SebT₁+YF₋₁[-k]+ş+E₂+N₂+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]

[Men]/ *antkenime da/ keyibeym,*// *bolboso/ bizdi/ ne degen korkunuçtuu oylor/ basınta bermek.* “[Ben]/ öyle yaptığımı da/ üzölmüyorum,// yoksa/ bizi/ hangi korkunç fikirler/ perişan hâle getirirdi.” TA/278

20. [Ö₁]+SebT₁+YönT₁+YF₋₁[-k]+ş+ZT₂+ [Ö₂]+DurT₂+YF₋₂[-k]+ş

[Men]/ *'Bala balanın işi çala' degendey, tigiler aytkanımdı orundattı beken, cokpu dep, işenalbay/ Alimanga/ ayttım:*// *'Men tigi koşçularga barıp kele koyoyun- bat ele*

kelem' -dep,/ [men]/ atanıp/ çıktım. “[Ben]/ 'Çocuk çocuğun işi yarım' dedikleri gibi bunlar dediklerimi yapmışmıdır yapmamış mıdır acaba diye, güvenemeyip/ Aliman'a/ söyledim:// 'Ben o görevlilere gidip geliyim, çabuk gelirim deyip/ [ben]/ ata binip/ çıktım.” TA/505

21. [Ö₁]+SebT₁+YT₁+YF₋₁[-k]+ş+ZT₂+Ö₂+DurT₂+N₂+YF₋₂[-k+ş]

[Biz]/ şaşkanınızdan kay cagına umtularınızdı bilbey aldastap,/ eki coldun ortusunda/ kamalıp kalgan ekenbiz,// karşı-terşi zuuldap kelgen poyezdder, kulak tundurup, urgan-sokkon boydon toktoboy, candaşa küülönüşüp ötköndö,/ uyulgugan kar, şamal/ vagondordun astına uçurup çıkçuday alka-calkadan bulkup/ [bizdi]/ silkti. “[Biz]/ acele ettiğimizden ne tarafa gideceğimizi bilemeden şaşırıp/ iki yolun ortasında/ kapanıp kalmışız,// karşı beri hızla gelen trenler, kulağı sağırlaştırıp hızlı hızlı durmadan, yan yana gelip hız alıp geçtiklerinde,/ şiddetli esen kar, rüzgâr/ vagonların altına uçuracak gibi gırtlaktan tutup/ [bizi]/ sarstı.” TA/314

22. [Ö₁]+ÜstT₁+N₁+YF₋₁[-k]+ş+Ö₂+N₂+YF₋₂[-k]+ş+NAç₂

[Men]/ andan kalsa,/ canağı cañı tuugan Daniyardı/ koşup bereyin:// özünüz/ [anı]/ bilesiz:/ al degi adamga zıyanı çok beçara... “[Ben]/ hatta gerekirse/ deminki yeni hısıım Daniyar'ı/ katayım:// kendiniz/ [onu]/ bilirsiniz,/ o da kimseye zararı yok (olmayan) biçare.” C/42

23. [Ö₁]+YF₋₁[-+ş]+H₁+ŞT₂+Ö₂+YF₋₂-k+[ş]

[Sen]/ Koyo turçu,/ Tolgonay,// kapa bolbosoñ,/ ayta turgan bir söz/ bar ele. “[Sen]/ bekle/ Tolgonay,// üzülmeyen,/ sana söyleyeceğim bir söz/ vardı.” TA/879

24. [Ö₁]+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+YF₋₂[-k+ş]+N₂

[Sen]/ emne karap turasıñ,// [sen]/ cürgüz/ motordu! “[Sen]/ ne bakıp duruyorsun,// [sen]/ çalıştır/ motoru.” TA/179

25. [Ö₁]+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+YF₋₂[-k+ş]+N₂

[Sen]/ emne oturasıñ,// [Sen]/ küyüz bilikti! “[Sen]/ ne oturuyorsun,// [Sen]/ yak fitili!” BB/315

26. [Ö₁]+YF₋₁[-k]+ş+H₁+SebT₂+Ö₂+ÖlçT₂+YF₋₂[-k+ş]+E₂

[Oşol cılkı küz]/ esiñdedir,/ cer-enem,// oşol cılkı küz köpkö sozulup,/ ayagı/
abdan/ caançıl bolbodubu. “[O yılın güzü]/ hatırlındadır,/ toprak anam,// o yılın güzü
uzun sürüp/ sonu/ çok/ yağmurlu olmuştu.” TA/868

27. [Ö₁]+YF₋₁[-k]+ş+N₁+ [Ö₂]+YF₋₂[-k]+ş+N₂

[Sen]/ keçirgin/ bozdop ıylaganıbizdi,// [sen]/ keçirgin/ Aliman öñdüü kelinimdi.
“[Sen]/ bağışla/ hıçkırarak ağlamamızı,// [sen]/ bağışla/ Aliman gibi gelinimi.” TA/626

28. [Ö₁]+YF₋₁[-k]+ş+SebT₁+ [Ö₂]+ZT₂+YF₋₂[-k+ş]

[Siler]/ bolgula,// uruşta turuş çok,// [biz]/ ertereek salkında/ cönöy bereli! “[Siz]/
çabuk olun,// savaşta durmak yok,// [biz]/ erkenden serinlikte/ gidelim!” C/162

29. [Ö₁]+YF₋₁[-k]+ş+YF₋₂[-k+ş]

[Men]/ kargaym,// kargışım tiyet! “[Ben]/ beddua ederim,// bedduam dokunur!”
TA/742

30. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+ [Ö₂]+YF₋₂[-k+ş]+ZT₂

[Sen]/ cogol,// [sen]/ ketkin/ azır! “[Sen]/ defol, [sen]/ git/ şimdi!” TS/179

31. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+E₁+ŞT₂+DurT₂+BirT₂+Ö₂+YF₋₂[-k]+ş

[Al]/ akmak/ da!// Bolboso/ öz ırısın tebelep,/ tentigen musapır menen/ kim ele/
erçip ketsin! “[O]/ ahmak/ da!// Öyle değilse/ kendi rızıkını çiğneyip/ başıboş
mazlumla/ kim/ gitsin!” C/513

32. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+H₁+ [Ö₂]+YF₋₂[-k+ş]

[Sen]/ süylöy ber,/ Tolgonay,// [sen]/ süylö. “[Sen]/ konuş,/ Tolgonay, [sen]/
konuş.” TA/450; [Biz]/ sabır kılalı,/ ene,// [biz]/ kütölü. “[Biz]/ sabredelim,/ ana,/ [biz]/
bekleyelim.” TA/658; [Sen]/ korunba/ balam,// [sen]/ uyalba. “[Sen]/ çekinme/
çocuğum,// [sen]/ utanma.” TA/837; [Sen]/ çıday tur,/ balam,// [sen]/ çıdagın. “[Sen]/
dayanıver,/ çocuğum,// [sen]/ dayan.” TA/928

33. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+H₁+ [Ö₂]+YF₋₂[-k+ş]+H₂+ [Ö₃]+DurT₃+YF₋₃[-k+ş]+SebT₃

[Siler]/ kelgile,/ balban bilek dıykandarım// [siler]/ kelgile,/ baldarım,// [siler]/
öydö turup/ kelgile,/ kuurap bara catam! “[Siz]/ gelin,/ güçlü bilekli çiftçilerim/ [siz]/

gelin,/ çocuklarım,// [siz]/ kalkıp/ gelin,/ kurumak üzereyim!” TA/417

34. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+H₁+ [Ö₂]+YF₋₂[-k+ş]+ÖlçT₂+ [Ö₃]+N₃+YF₃[k+ş]+ [Ö₄]+DurT₄+ [YT₄]+YF₋₄[-k]+ş

[Men]/ kirmin/ Aliman.// [Sen]/ koyo turçu/ azırak,// [Sen]/ samınındı/ alıp kel,// [Men]/ çoñ suuga barıp/ [al cerde]/ cuunayın. “[Ben]/ kirim/ Aliman.// [Sen]/ bekleyedur,// [Sen]/ sabununu/ alıp gel,// [Ben]/ büyük suya gidip/ [orada]/ yıkanayım.” TA/201

35. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+H₁+Csi₂

[Sen]/ çımurkan,/ kiçine bala,/ az kaldı emi! “[Sen]/ dayan,/ küçük çocuk,/ az kaldı şimdi!” C/177

36. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+H₁+E₂+ZT₂+ [Ö₂]+YF₋₂[-k+ş]

[Sen]/ çıday tur,/ ceñe,// mına/ azır,/ [col]/ az kaldı. “[Sen]/ dayan/ yenge,// işte/ şimdi,/ [yol]/ az kaldı.” TA/921

37. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+H₁+KrşT₂+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]+E₂+ [Ö₃]+ZT₃+YF₋₃[-k+ş]+E₃

[Sen]/ karaçıl,/ ene!// Kün mintip carkırıp tursa, talaa mintip güldöp tursa, ap-açık asman mintip külüp tursa,/ Kasım/ kebeyt ee?// [Al]/ emi eç kaçan/ kelbeyt ee? “[Sen]/ bak, ana!// Güneş böyle pırıl pırıl parlarken, bozkır böyle çiçeklenirken, masmavi gökyüzü böyle gülümserken,/ Kasım/ gelmeyecek he?// [O]/ artık hiçbir zaman/ gelmeyecek öyle mi?” TA/435

38. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+H₁+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]

[Sen]/ tur,/ Karatay,// Sabırbek/ kele catat! “[Sen]/ kalk,/ Karatay,// Sabırbek/ geliyor.” TS/291

39. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+N₁+H₁+ [Ö₂]+YF₋₂[-k+ş]+ [Ö₃]+YF₋₃[-k+ş]+HdfT₃+N₃

[Sen]/ aytçı/ çınıñdı,/ sırdaş talaam,/ [sen]/ aytkın,// [sen]/ ayt/ maga/ coobuñdu! “[Sen]/ söylesene doğrusunu,/ sırdaş tarlam,// [sen]/ söyle,// [sen]/ söyle/ bana/ cevabını!” TA/406

40. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+YF₋₂[-k]+ş+YF₋₃[-k]+ş+ [Ö₄]+YF₋₄[-k+ş]+ [Ö₅]+YF₋₅[-k+ş]

[Sen]/ aman bol,// bağıñ açılıñ,// etegiñ kögörsün,// [Sen]/ aman bol,// [sen]/ kayır koş! “[Sen]/ esen ol,// bahtın açılıñ,// etegiñ yeşersin³⁵⁸// esen ol,// [sen]/ hoşça kal!” TA/742

41. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+YT₂+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]

[Sen]/ şaşpa,// üydö/ kim/ bar? “[Sen]/ acele etme,// evde/ kim/ var?” BB/40

42. [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+ZT₁+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]

[Sen]/ bar/ emi,// balan/ ıylap catkandır... “[Sen]/ git/ şimdi,// çocuğun/ ağılyordur...” BB/164

43. [Ö₁]+YF₋₁-k+[ş]+KayT₂+Ö₂+YönT₂+YF₋₂[-k+ş]

[Aylana]/ cım-cırt tınçtıñ,// asman kaptaldan/ çağılğan/ ıldıy/ soylogdu. “[Çevre]/ pür sessiz,// gökyüzünden/ şimşek/ aşağı/ süründü.” C/449

44. [Ö₁]+ZT₁+DurT₁+N₁+YF₋₁[-k]+ş+B+N₂+Ö₂+ZT₂+YF₋₂[-k]+ş

[Biz]/ cıyın-terimdi bütürgöndön kiñin,/ cabıla dubalın turguzup,/ üstün/ caap koyobuz// da,/ kalğanın/ [biz]/ kelerki cazda/ bütürörbüz. “[Biz]/ hasattan sonra,/ hep birlikte duvarlarını dikip/ üstünü/ kapatırız// ve/ kalanını/ [biz]/ gelecek ilkbaharda/ bitiririz.” TA/159

45. [Ö₁]+ZT₁+DurT₁+YF₋₁[-k+ş]+B+SırT₂+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]

[Al]/ süylösö,/ aşuunun açılarına kança ubakit kaldı dep/ küñ sanayt// da,/ anan/ oylogonu/ tamak. “[O]/ konuşsa/ geçidin açılmasına ne kadar vakit kaldı diye/ gün sayar// da,/ sonra/ düşündüğü/ yemek.” BB/228

46. [Ö₁]+ZT₁+DurT₁+YT₁+N₁+YF₋₁[-k]+ş+ZT₂+Ö₂+DurT₂+YF₋₂[-k+ş]+B+[Ö₃]+N₃+YF₋₃[-k+ş]

[Biz]/ anı ukkanda,/ sanaam say tappay,/ kırmanda/ egindin kalğanın/ tazalap catkanbız,// [men] ayrının sabın karmanıp oylonup turat elem,/ Subankul/ çaap kelip,/ attan tüştü/ da// [al]/ cür üygö, kamdanalı/ dedi. “[Biz]/ onu duyunca/ efkârlanıp/ harmanda/ ekinin kalanlarını/ temizlemiştik,// [ben] dirgenimin sapına tutunup

³⁵⁸ Refaha er

düşünceye dalmıştım,/ Subankul/ gelip,/ attan indi// de/ [o]/ yürü eve, hazırlanalım/ dedi.” TA/265

47. [Ö₁]+ZT₁+HdfT₁+KayT₁+VasT₁+YF₋₁[-k]+ş+B+[Ö₂]+NAç₂+N₂+YF₋₂-k+[ş]+ZT₃+N₃+Ö₃+YF₋₃[-k+ş]

[Sen]/ kırk törtünçü cıldın kaysı bir karañğı tünündö/ partizandarga cardamdaşış üçün/ samolyotton/ paraşyut baylanıp/ sekirip tüştüñ// da,/ [al]/ paraşyut desantındamın, nemetstin içkeresine üç colu tüşüp barıp soğuşup keldik dep/ kat/ cazçu ele,// oşol boydon/ seni/ eç kim/ körböy kaldı. “[Sen]/ kırk dördüncü yılın herhangi bir karanlık gecesinde/ çete savaşçılarına yardım için/ uçaktan/ paraşütle/ atlayıp indin,// [o]/ parşüt bölüğündeyim, Almanların içine üç defa girdim savaşıp döndük diye/ mektup/ yazmıştı,// o zamandan beri/ seni/ hiç kimse/ görmemiş.” TA/371

48. [Ö₁]+ZT₁+HdfT₁+N₁+YF₋₁[-k]+ş+DurT₂+Ö₂+HdfT₂+YF₋₂[-k+ş]

[Biz]/ erteñ/ Camiylaga/ araba/ berebiz,// ceñeñdi koşup alıp,/ özüñ/ [alarga]/ baş bol. “[Biz]/ yarın/ Camiyla’ya/ araba/ verimiz,// yengeni de yanına alıp,/ kendin/ [bu ekibe]/ baş ol.” C/40

49. [Ö₁]+ZT₁+N₁+VrmT₁+YF₋₁[-k]+ş+ÜstT₂+ZT₂+Ö₂+N₂+YF₋₂[-k]+ş

[Men]/ uşul küngö çeyin/ bul süröttü/ eç bir körgözmölörgö da/ bergen cokmun,// al turgay/ ayıldan tuugandarım kelgende/ [men]/ [anı]/ közdön daldalap bekitip koyom. “[Ben]/ şu güne kadar/ bu resmi/ hiçbir sergiye de/ vermedim,// hatta/ köyden akrabalarım geldiğinde/ [ben]/ [onu]/ gözden uzak saklıyorum.” C/4

50. [Ö₁]+ZT₁+N₁+ZTAç₁+YF₋₁[-k+ş]+B+SebT₂+Ö₂+DurT₂+YT₂+YF₋₂[-k+ş]

[Al]/ kiyinçireek,/ balanı/ uyku arasında/ beşikke tañdı// da,/ çeçinüügö alı kelbey,/ Seyde/ бүкүлүү boydon/ cerge/ cıgıldı. “[O]/ biraz sonra,/ çocuğu/ uyku arasında/ beşikke bağladı// da,/ soyunmaya hâli gelmeden,/ Seyde/ бүкүлү hâlde/ yere/ yığıldı.” BB/299

51. [Ö₁]+ZT₁+ÖlçT₁+DurT₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+ZT₂+YF₋₂[-k]+ş+H₃+N₃+Ö₃+YF₋₃[-k+ş]

[Men]/ siler cokto/ üç cıl/ eptep/ iştep turdum,// [men]/ emi/ karıdım-arıdım,//

balдар, / işti/ özüñör/ kolgo algıla. “[Ben]/ sizlerin yokluğunda/ üç yıl/ zar zor çalıştım, // [ben]/ şimdi/ yaşlandım// çocuklar, / işi/ kendiniz/ elinize alın.” TA/692

52. [Ö₁]+ZT₁+SebT₁+YF₋₁[-k]+ş+Cs_{i2}+Ö₃+HdfT₃+YF₋₃[-k]+ş+E₄+HdfT₄+Ö₄+YF₋₄[-k]+ş+HdfT₅+Ö₅+ZT₅+YF₋₅[-k]+ş

[Men]/ cerde tıtılıp catkan süröttü karap, / içimdi örttöp kuykalagan ızaga/ çıdabay cattım, // meyli, / men/ bizdin üy-bülö, bizdin uruu üçün/ “buzuku” boloyun, // birok/ adamdık çoñ çındıkka/ men/ kıyanattık kılğan cökmün, // turmuştun çoñ çındığına/ men/ akır-akırına çeyin/ adilettüü bolgom. “[Ben]/ yerde yırtılmış yatan resme bakıp/ içimi yakıp kavuran öfkeme/ dayanamıyordum, // tamam, / ben/ bizim aile, bizim soyumuz için/ 'hain' olabilirim, // fakat/ insanlığın büyük gerçeğine/ ben/ ihanet etmedim, // hayatın büyük gerçeğine/ ben/ sonuna kadar/ adaletli oldum.” C/525

53. [Ö₁]+ZT₁+YF₋₁-k+[ş]+[Ö₂]+DurT₂+YF₋₂[-k+ş]+ŞT₃+ZT₃+ [Ö]+[N₃]+YF₋₃[-k]+ş+[Ö₄]+YF₋₄[-k+ş]

[Kat]/ bugün/ çok eken, // [siz]/ unçukpay/ oynoy bergile, // Kuda kalasa, / emki bazarda/ [men]/ [katı]/ alıp kelem... // [siz]/ Cügürgülö... “[Mektup]/ bugün/ yokmuş, // [siz]/ sessizce/ oynayıverin, // Allah izin verirse/ önümüzdeki hafta/ [ben]/ [mektup]/ getiririm... // [siz]/ Koşun...” BB/99

54. [Ö₁]+ZT₁+YT₁+YF₋₁[-k]+ş+E₁+E₂+ [Ö₂]+YT₂+YF₋₂[-k]+ş+E₁+E₃+ [Ö₃]+DurT₃+YF₋₃[-k]+ş+E₃+E₄+ŞT₄+ZT₄+Ö₄+YF₋₄-k+[ş]+E₄+H₄

[Sen]/ duşman menen karmaşıp catıp, / een cerde/ okko uçtuñbu, // ce/ [sen]/ tokoydo/ adaşıp kettiñbi, // ce [sen]/ kolgo tüşüp/ karmaldıñbı, // aytör, / tirüü bolsoñ, / emdigiçe/ bir şek-şıbañ/ çıgar ele go, / balam. “[Sen]/ düşmanla savaşırken, / ıssız yerde/ kurşuna mı geldin, // ya da/ [sen]/ ormanda mı kayboldun, // ya da/ [sen]/ esir düşüp/ yakalandın mı, // kısacası/ sağ isen/ şimdiye kadar/ bir haberin/ duyulurdu/ herhâlde, / oğlum.” TA/372

55. [YT₁]+Ö₁+ [YF₋₁]-k+ş+Ö₂+YF₂[-k+ş]

[Üydö]/ özübüz ele/ [barbız]// uuluñ/ beşikte. “[Evde]/ kendimiz sadece [varız]// oğlun/ beşikte.” BB/41

56. BğT₁+Ö₁+DurT₁+YF₋₁[-k+ş]+B+Ö₂+DurT₂+YF₋₂[-k+ş]

Tün camınıp cin oynogondoy, şamal etek-ceñden bulkup,/ paravozdun ısıq demi/ betke urup,/ ötö çıktı// da,/ cük taşıgan poyezd/ cay kelip/ toktodu. “Gece örtünüp cin oynar gibi rüzgâr eteklerimizden çekiştirip,/ vagonun sıcak havası/ yüze vurup,/ geçti// ve/ yük taşıyan tren/ yavaşça/ durdu.” TA/301

57. BğT₁+Ö₁+DurT₁+YF₋₁[-k+ş]+YT₂+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]

Betinen kara ter kuyulup,/ mañdayındagı kan tamırlar/ carılıp ketçüdöy/ kabargan,// közünö/ kaar menen caş/ tolgon. “Yüzünden kara [soğuk] ter dökülüp,/ alnındaki kan damarlar/ çatlayacak gibi/ kabarmış,// gözüne/ hiddetle [birlikte] yaş/ dolmuştu.” C/226

58. BğT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]

Kiyimderi titilip,/ beti-başı/ kan,// oozdoru/ tolo tıgılğan kurmuşu. “Elbiseleri yırtılıp/ yüzleri gözleri/ kan,// ağızları/ tıka basa dolu çaput.” TA/515

59. BğT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+ZT₂+YF₋₂[-k+ş]+Ö₂+ZT₃+Ö₃+YF₋₃[-k+ş]

Anda al kızıl cooluk salınıp,/ kolunda karmaganı/ apapakay bürdüü gülkayır emes bele,// azır bolso/ başına salınganı/ kara cooluk// [azır bolso]/ kolundagısı/ kızıl gül. “O zaman o kırmızı örtü bağlanıp ellinde tuttuğu/ bembeyaz tomurcuklu ebegümece değil miydi,// şimdi ise/ başına bağladığı/ kara örtü,// [şimdi ise]/ ellindekisi/ kırmızı gül.” TA/424

60. Csi₁+CsiAç₁+E₂+ZT₂+Ö₂+YF₋₂[-k]+ş

Kim bilet,/ kolgo tüşüp kettibi, tentip-adaşıp kettibi ce caradar bolup, tokoydo caşınıp cüröbü,/ aytör,/ ertebi-keçpi Caynağıñ cark etip kaytıp kelgende/ [sen]/ bilersin. “Kim bilir, esir mi düştü, başıboş dolaşıp yolunu mu şaşırdı yoksa yaralanıp, ormanda saklanıyor mu,// yani,/ er veya geç Caynak’ın ansızın döndüğünde/ [sen]/ bilirsin.” TA/653

61. Csi₁+H₁+Ö₂+ÖlçT₂+YF₂-k+ş

Koy emi,/ balam,/ [sen]/ kaçanñki ele/ cesir bolup oturat elen. “Yeter artık,/ çocuğum,/ [sen]/ ne zamana kadar/ dul kalacaksın.” TA/708

62. Csi₁+H₁+Ö₂+YF₋₂[-k]+ş+Ö₃+YT₃+YF₋₃[-k]+ş

Koy, apa./ Aliman/ barsın./ men/ üydö/ kalayın. “Olmaz, ana./ Aliman/ gitsin./ ben/ evde/ kalırım.” TA/292

63. Csi₁+H₁+Ü₂+Ö₂+YF₋₂[-k]+ş+[Ö₃]+YF₋₃[-k]+ş+E₃+Csi₄

Koygula,/ seketiñ keteyiñder./ oy,/ bul/ emneñer./ [siler]/ bala bolup ketkensiñerbi./ koygula! “Yapmayın,/ kurban olduklarım./ oy,/ bu/ nedir./ [siz]/ çocuk mu oldunuz./ yapmayın!” TS/265

64. Csi₁+N₂+Ö₂+YF₋₁[-k]+ş+Ö₃+N₃+HdfT₃+YF₃-k+[ş]

Tigini!/ Cumuştu/ sen/ işteysiñ./ ökümöt/ kombayındı/ emnege/ çıgargan eken! “Şuna bak!/ İşi/ sen/ yapıyorsun./ hükûmet/ döverbiçeri/ niçin/ çıkarmış!” TA/120

65. Csi₁+N₂+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]

Meyliñ,/ barsan/ özüñ bil... “Tamam,/ gideceksen/ kendin/ bil...” C/535

66. Csi₁+N₂+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]+[N₃]+Ö₃+YF₋₃[-k+ş]

Boldu,/ andan narkısın/ başkarma/ bilet./ [andan narkısın]/ brigadirler/ bilet. “Tamam./ ondan ötesini/ idare/ bilir./ [ondan ötesini]/ ekipbaşları/ bilir.” TS/66

67. Csi₁+Ö₂ _+YF₋₂[-k+ş]+ _Ö₂+H₂

Seyit azamat özü./ bizdi can saktatıp catkan/ mına uşul baldar da/ azır,/ sadagası keteyinder. “Seyit afferin ona./ bizi koruyup kollayan/ işte bu çocuklar da/ şimdi,/ kurban olduklarım.” C/36

68. Csi₁+YT₂+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]

Koygula,/ silerde/ künö/ cok! “Yapmayın,/ sizlerde/ suç/ yok!” TS/267

69. Csi₁+ZT₂+Ö₂+YF₋₂[-k]+ş

Rahmat./ közüñ cumulgança/ [men]/ ıraazımın. “Teşekkür,/ ölene kadaar/ [ben]/ razıyım.” TA/823

70. Csi₁+ZT₂+HdfT₂+YF₋₂[-k+ş]

Al go meyli./ içim açığanda/ elge/ [içim] açıldı. “O neyse de./ içim acıdığında/ [daha çok] halka/ [içim] acıdı.” TA/196

71. Csi₁+ZT₂+SebT₂+Ö₂+DurT₂+YF₋₂[-

ş+[k]+ZT₃+SebT₃+Ö₃]+DurT₃+HdfT₃+ZT₃+YF₋₃[-k]+ş

Meyli,/ kee birde/ can karayganınan/ ayrımdar/ til albay/ meni sökkön kündörü da boldu, // andayda/ Aliman menen Caynak öz baldarım emespi,/ [men]/ alarga tınım berbey/ cumuşka/ küni-tüni/ ayday berçümün. “Olsun,/ bazen/ can sıkıntısından/ birileri/ dinlemeden/ beni sövdüğü günler de oldu, // öyle durumlarda/ Aliman’la Caynak kendi çocuklarım olduğu için,/ [ben]/ onlara rahat vermeden/ işe/ gece gündüz/ sürüklerdim.” TA/277

72. Csi₁+ZT₂+ŞT₂+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]+KrsT₃+Ö₃]+HdfT₃+YF₋₃[-k+ş]+E₃

Laacı cok,/ -boy kelinderge araba aydatalı dep catsak,/ makul degen kelindi siz tıyıp salsañız,/ plan/ tolboyt:// puronttun eginin toktotosuñar dep, tıyaktan çoñdor üstöldü muştagılap cemelese,/ [siler]/ degi bu şartka/ tüşünsöñör bolboybu! “Çaresi yok,/ genç gelinlere araba sürdürelim desek,/ kabul eden gelini siz tutarsanız,/ plan/ gerçekleşmez// cephenin ekinini durduruyorsunuz deyip oradan idareciler masaya vurup paylasalar (payladıkları hâlde),/ [siz]/ bu şarta/ anlayışlı olsanız olmaz mı?” C/33

73. DurT₁_+_Ö₁+_ _DurT₁+YönT₁+YF₋₁[-k+ş]+Ö₂]+DurT₂+YF₋₂[-k+ş]+B+[Ö₃]+ DurT₃+YF₋₃[-k+ş]

Bayagıda sarı corgonun artına cügürgöndöy,/ Aliman/ çoñ colgo cete barıp, kayra salıp,/ meni közdöy/ bet aldı:// [al]/ 'Ene! Eneke! Aytpagın maga eçtekeñdi! Unçukpa! Aytpa!' -dep, kolun cañsap,/ cügürüp keldi// da,/ [al]/ attın calın çeñgeldep, başın menin tizeme cölöp, şoloktop/ ıyladı. “Geçmişte sarı atın arkasından koştuğu gibi/ Aliman/ büyük yola varıp, tekrar dönerek,/ bana doğru/ yöneldi,/ [Al]/ ‘Ana! Anacığım! Söyleme bana hiçbir şeyini! Sus! Söyleme!’ diye, elini sallayıp, koşarak/ geldi// ve/ [o]/ atın yelesini tutarak, başını benim dizime yaslayıp, hıçkırarak/ ağladı.” TA/431

74. DurT₁+Ö₁+N₁+YF₋₁[-k+ş]+B+[Ö₂]+[YönT₂]+[N₂]+DurT₂+YF₋₂[-k+ş]

'Maga bere turçu, ceñe. Elge okup bereyin,' -dep,/ Caynak/ kattı/ aldı// da,/ [al]/ [elge]/ [kattı]/ uguza/ okudu. “Bana versene, yenge. Millete okuyayım' deyip/ Caynak/ mektubu/ aldı// ve/ [o]/ [millete]/ [mektubu]/ duyurarak/ okudu.” TA/362

75. DurT₁+Ö₁+N₁+YF₋₁[-k+ş]+E₂+Ö₂]+YF₋₂[-k+ş]

Körgönünö işenbegensip,/ al/ közün/ ukalap-ukalap aldı,// birok/ [bul]/ bayagı ele körünüş. “Gördüklerine inanmamışcasına,/ o/ gözünü/ ufalalayıp ufalayıp durdu,/ fakat/ [bu]/ bayağı aynı görünüş.” TS/153

76. DurT₁+Ö₁+N₁+YönT₁+YF₋₁[-k+ş]+B+SebT₂+Ö₂+ZT₂+SırT₂+YF₋₂[-k+ş]

Kolunan culup alganday ele/ Camiyla/ kattı/ özünö/ tartıp aldı//da,/ süyüngönü uşunça boldubu, ce uyalıp kettibi,/ [al]/ adegende kıp-kızıl bolup albırıp,/ anan/ kup-kuu bolup turup kaldı. “Ellerinden koparıp alır gibi/ Cemile/ mektubu/ kendine çekip aldı// ve/ sevinmesi bu kadar mıydı veya utandı mı,/ [o]/ önce kıpkızıl olup yanıp/ sonra/ beti benzi atıp durakaldı.” C/425

77. DurT₁+Ö₁+YF₁[-k+ş]+[DurT₂]+[Ö₂]+YF₋₂[-k+ş]

Ortobuzda eçteke bolbogonsup,/ Daniyar/ murdagıday ele bir sırduu,// [Ortobuzda eçteke bolbogonsup,/ Daniyar/ murdagıday ele] toktoo münöz. “Aramızda bir şey olmamış gibi/ Daniyar/ her zamanki gibi gizemli,// [Aramızda bir şey olmamış gibi]/ [Daniyar]/ [her zamanki gibi] ağırbaşlı.” C/246

78. DurT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+B+ZT₂+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]

'Kapıray, bul emnesi?' -dep,/ Sabırbek/ tañ kaldı// da,/ anan başkı kanaldın bir cerin[su] alıp kettibi degen oy kılt etkende,/ al/ ayabay çoçup ketti. “Aman Allahım, bu nedir?’ deyip/ Sabırbek/ şaşırıp kaldı/ da/ sonra ana kanalın bir yerini [su] alıp götürdü mü denen düşünce aniden akla gelince/ o/ çok korktu.” TS/170

79. DurT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+SebT₂+Ö₂+DurT₂+YF₋₂[-k+ş]

Tartaygan, moskool boyuna caraşa/ Daniyardın bet tüzülüşü/ şılınıp çap caak,// kabagı daima çarçañkı cıyırılıp,/ közdörü/ bir kalıpta/ salmaktuu tikteyt. “Uzun, sağlam boyuna uygun olarak/ Daniyar’ın yüz yapısı/ soyulmuş gibi zayıf,// göz kapakları daima yorgun büzülüp,/ gözleri/ bir kalıpta (değişmeksizin)/ donuk bakıyor.” C/119

80. DurTAç₁+DurT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+[DurTAç₂]+DurT₂+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]+[DurTAç₃]+DurT₃+Ö₃+YF₋₃[-k+ş]

Caynakka okşogondor onu koşular, cüzü koşular, miñi koşular,/ oşentip barıp/ küç/ [payda] bolot,// [Caynakka okşogondor onu koşular, cüzü koşular, miñi koşular]/

oşentip barıp/ köl/ [payda] bolot, // [Caynakka okşogondor onu koşular, cüzü koşular, miñi koşular] oşentip barıp/ too/ [payda] bolot! “Caynak gibilerin onu eklenir, yüzü eklenir, bini eklenir, / böylece/ güç/ [peyda] olur, // [Caynak gibilerin onu eklenir, yüzü eklenir, bini eklenir] / böylece/ göl/ [peyda] olur, // [Caynak gibilerin onu eklenir, yüzü eklenir, bini eklenir] / böylece/ dağ/ [peyda] olur.” TA/364

81. $E_1 + [\ddot{O}]_1 + \text{Dur}T_1 + YF_{-1}[-k+\$] + E_2 + \ddot{O}_2 + Y\ddot{O}nT_2 + YF_{-2}[-k+\$] + E_3 + Y\ddot{O}nT_3 + \ddot{O}_3 + N_3 + YF_{-3}[-k+\$]$

Balkim/ [alar]/ içinen/ oyloşso oyloşkondur, // balkim,/ teñtuştarı/ Alimandın özünö/ aytsa aytkan çıgar, // birok/ maga/ eç kim/ eçteke/ degen cok. “Belki/ [onlar]/ içinden/ düşündülse düşünmüşlerdir, // bekli/ akranları/ Aliman’ın kendisine/ söyledilerse söylemişlerdir, // fakat/ bana/ hiç kimse/ hiçbir şey/ demedi.” TA/821

82. $E_1 + [\ddot{O}]_1 + \text{Dur}T_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + \text{Dur}T_2 + \ddot{O}_2 + Y\ddot{O}nT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$

Mına,/ [biz]/ eki üyübüz okşoşup, ce ölüü, ce tirüü darekteri cok/ oturabız!// erdin tiştegelep,/ al/ teskeri/ karadı. “İşte,/ [biz]/ iki eviz benzeşip ya ölü, ya diri haberleri yok/ oturuyoruz!// dudaklarını ısırarak,/ o/ tersine baktı.” BB/134

83. $E_1 + [\ddot{O}]_1 + \text{Hdf}T_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + E_1 + [\ddot{O}]_2 + YF_{-2}[-k+\$] + E_2 + H_2 + [\ddot{O}] + \text{Dur}T_2 + [YF_{-2}][[-k] + \$ + \text{Hdf}T_2]$

Basa,/ [biz]/ ogoroddu/ aydap bütpöy kalbadıkpı, // cür,/ ene,/ [biz]/ erterek/ [baraylı]/ cer kurgap keptesin. “Ha,/ [biz]/ bahçeyi/ sürüp bitirmemiştik, // yürü,/ ana,/ [biz]/ erkenden/ [gidelim]/ yer kurumasın.” TA/683

84. $E_1 + [\ddot{O}]_1 + \text{Seb}T_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + ZT_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$]$

Birok,/ [men]/ eki at cana brigadir aytkan Daniyardıki ekenin taanıp, erteñden baştap baarımız bir brigad bolup, stantsiyaga koşulup kattap cüröbüz degen oy menen/ tim koydum, // kırmandagı samanga catayın dep kelsem,/ Daniyar/ uşul cerde eken. “Fakat/ [ben]/ iki at[ın] demin ekip başının bahsettiği Daniyar’ınki olduğunu anlayıp, yarından itibaren hepimiz bir ekip olup, istasyona beraber git gel yapacağız denen düşünce ile/ boş verdim, // harmandaki samana yatayım diye geldiğimde,/ Daniyar/ oradaymış.” C/106

85. $E_1 + [\ddot{O}]_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \$T_2 + YF_{-2}[-k] + \$ + \text{Krş}T_2 + E_3 + [\ddot{O}]_3 + \text{Hdf}T_3 + N_3 + YF_{-3}[-$

k]+ş

Bol,/ [Siler]/ attangıla,// cetken ele cerden tentigen it çala kazaktı cıga çappasam,/ atım öçsün,/ meyli on cıl moynuma da,// birok,/ [Biz]/ kim körüngöngö/ Olcoybaydın katındarın/ taloongo berbeybiz! “Haydi,/ [Siz]/ ata binin,// yakaladığım yerden başiboş it yarım Kazakğı yere sermesem,/ adım sönsün,/ isterse on yıl boynuma da,// fakat/ gelene gidene/ Olcobay’ın kadınlarını/ yağmalatmayız!” C/507

86. $E_1 + [\ddot{O}_1] + ZT_1 + YF_{-1} - \text{ş} + [k] + E_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \text{ş}] + YA\text{ç}_2$

Koyçu,/ [alar]/ akırı/ makul boluştu,// birok/ kep/ başkada ele da/ -sebe turgan uruk çok, kolhozduın kapmasında dan degenden timele ırımgı kalbadı go, kaydan alam. “Yani,/ [onlar]/ sonunda/ kabul ettiler,// fakat/ mesele/ başkada da// ekecek tohum yok, kolhozun anbarında tahıl adına zerre kalmamıştı ki, nereden alırım.” TA/492

87. $E_1 + a.s + \ddot{O}_1 + ZT_1 + KayT_1 + YF_{-1}[-k + \text{ş}] + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + [N_2] + YF_{-2}[-k + \text{ş}] + NA\text{ç}_2$

Birok,/ bakıtka caraşa,/ apam/ bul colu/ közünön/ taruuday caş çıgargan çok,// [al]/ bolgondo ötü katuu keyip/ [uşunu]/ ayttı:/ Meyliñ barsañ özüñ bil... Temir kanat bolgon soñ ar kimiñer özüñörçö kanat şiltep kalbadıñarbi... Biz kaydan bileli, balkim, silerdiki çındık çıgar, balkim, alıska çabıttap uçarsıñar... Azırkı zaman emi uşunday bolbodubu. Okuuña barsañ-özüñ bil... Balkiim oşol caka barganda, süröt tartıpçıymelegen kesip emes ekenin bilersıñ... Üyüñdü, ata-eneñdi unutpa-bar suraganım uşul... “Fakat/ Allah’tan,/ annem/ bu sefer/ gözünden/ darı kadar yaş çıkarmadı,// [o]/ sadece çok üzülerək/ [şunu]/ söyledi:/ Tamam, gideceksen kendin bilirsın. Demir kanat olduktan sonra her biriniz kendinizce kanat çırpmadınız mı... Biz nerden bilelim, belki, sizinki doğrudur, belki uzaklara uçacaksınız. Şimdiki zaman öyle olmadı mı? Okula gideceksen kendin bilirsın. Belki, oraya gidince resim çizip çizmelemek meslek olmadığını bilirsın. Evini, anne babanı unutma, bir isteğim bu.” C/535

88. $E_1 + Csi_1 + SebT_2 + YF_{-2}[-k + \text{ş}]$

Aytor,/ kimdi kim bilsin,/ zaman daroo ele kıyındap,/ eldin üröyü uça tüşpödübü. “Yani/ kimi kim bilsin,/ zaman hemen zorlaştığı için,/ halkın ödü patlamadı mı.” TA/247

89. E₁+H₁+ $\ddot{O}_1$ +N₁+YF₋₁[-k]+ş+Ö₂+YF₋₂[-k]+ş+E₂+N₂

Ooba,/ cer-enem,/ [men]/ imanday sıırımdı/ aytam,// özüñ/ bilesiñ/ go/ al okuyanı.
 “Evet, toprak anam,/ [ben]/ iman gibi sıırıımı/ söyledim,// kendin/ bilirsin/ ya/ o olayı.”

TA/723

90. E₁+N₁+Ö₁+YF₋₁[-k]+ş+Ö₂+DurT₂+YF₋₂[-k]+ş

Cok,/ attı/ sen/ mingin,// men/ canında basıp/ süylöşöyün. “Yok,/ ata/ sen/ bin,// ben/ yanında yürüyüp/ konuşayım.” TA/266

91. E₁+Ö₁+ _+KrşT₁+ _ _Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+[KrşTAç₂]+[Ö₂]+KrşT₂+SebT₂+YF₋₂[-k+ş]

Oşentse da,/ kee biribiz[din]/ Çüydün suusun talaasına bütündöy burup berseñ da,/ közü/ toyboyt,// [Çüydün suusun talaasına bütündöy burup berseñ da]/ [kee biribiz]/ anda da/ cetpeyt dep/ ıylayt. “Öyle olsa da,/ bazılarıımız[ın]/ Çüy’ün suyunu tarlasına hepten çevirip versen de,/ gözü/ doymaz,/ [Çüy’ün suyunu tarlasına hepten çevirip versen de]/ [bazılarıımız]/ o zaman da/ yetmiyor diye/ ağlar.” TS/93

92. E₁+Ö₁+ $\ddot{Y}$ F₋₁[-k]+ş+Ö₂+ $\ddot{Y}$ F₋₂[-k]+ş+H₂

Cok,/ men/ [alam],// men/ [alam],/ Kurmake! “Hayır,/ ben/ [alacağım],// ben/ [alacağım]/ Kurmake!” BB/94

93. E₁+Ö₁+N₁+DurT₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+YF₋₂[-k]+ş+İT₂

Birok,/ biz/ bul işti/ uşul boydon/ tim koyboybuz,// [biz]/ süylöşöbüz/ ali tiyiştüü cerden... “Fakat/ biz/ bu işi/ bu şekilde/ öylesine bırakmıyacağız,// [biz]/ konuşacağız/ ilgili yerle.” TS/275

94. E₁+Ö₁+N₁+SebT₁+YF₋₁[-k]+ş+SebT₂+Ö₂+DurT+YF₋₂[-k]+ş

Ooba,/ men/ ceñemdi/ eç kimge ıraa körböy/ kızganam,// anın öñdülüğünö, öziñ erkin alıp cürgön münözünö/ men/ içimden/ sıymıktançumun. “Evet,/ ben/ yengemi/ hiç kimseye denk görmeyip/ kıskanıyorum,// onun endamına, kendini serbest hisseden tabiatına/ ben/ içimden/ gururlanırdım.” C/71

95. E₁+Ö₁+SırT₁+DurT₁+YönT₁+YinT₁+YF₋₁-

k+[ş]+E₁+E₂+ZT₂+Ö₂+YT₂+ [N₂] +YF₋₂[-k+ş]+NAç₂

Mümkün/ Karatay/ uşul colu dağı/ keñeşmede aytilgan sözdördü köñülgö albay, kaadasınça kaşım-kabagım debesten, kelgen boydon/ aylına/ kayra/ kete beret bele, // birok/ keñeşme-nin ayak çeninde/ kimdir biro/ burç taraptan/ [uşunu]/ ayta kaldı:/ 'Narı aytkıla, beri aytkıla, suu normasın köböytüp, ar biribizge dağı üç-tört kulaktan koşup bermeyinçe, baarı bir eçteke çıkpıyt...' Belki/ Karatay/ bu defa da/ istişarede söylenen sözleri dikkate almadan, adedince (her zaman yaptığı gibi) kaşım gözüm demeden, geldiği gibi/ köyüne/ tekrar/ gidecek miydi, // fakat/ istişarenin sonlarında/ birisi/ köşe taraftan/ [şunu] söyleyiverdi/ "Onu deyin, bunu deyin, su ölçüsünü artırıp, her birimize daha üç dört elden koşup vermedikçe, zaten (hepsi aynı) hiçbir şey çıkmaz." TS/73

96. E₁+Ö₁+YF₋₁[-k]+ş+ŞT₂+ [Ö₂]+YT₂+YF₋₂[-k]+ş

Ce/ men/ oşonço it belem, // bir ooz aytsañ, / [men]/ aldağı cerge/ töktürüp salbayt belem? "Yoksa/ ben/ o kadar it miyim, // bir iki söz etsen, [ben]/ oracıkta/ döktürmez miydim?" C/230

97. E₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+KrşT₂+Ö₂+HdfT₂+YF₋₂[-k]+ş

Ooba,/ al/ bilbeyt, // bir emes miñ añdıp kelsin, / men/ eç kimge/ bilgizbeym! "Evet, / o/ bilmiyor, // bir değil bin [defa] gizlice gelsin, / ben/ kimseye/ belli etmem!" BB/146

98. E₁+Ö₁+YF₋₁-k+[ş]+[N₂]+Ö₂+YF₂-[-k+ş]

Al emi/ bizdin kiçine bala-/aman ele, // [munu]/ kökürögüm/ aytıp turat. "Ama/ bizim küçük çocuk/ sağdır, // [bunu]/ gönlüm/ söylüyor." TA/656

99. E₁+Ö₁+YF₋₁-k+[ş]+ZT₂+DurT₂+ [Ö₂]+BenT₂+YF₋₂-k+[ş]

Kıskası,/ sözdün kızuu temirde iyilçek ubağı/ bolot eken, // [sözdün ubağı] andan ötkön soñ, / caağı ulam katuulap, ulam oor tartıp, ulam aytuuga kıyındap, / [söz]/ eski ooru öñdönüp/ sozulup ketet eken. "Kısacası/ sözün kızgın demirde eğilecek zamanı/ olurmuş, // [sözün zamanı] ondan geçtikten sonra, / çene gittikçe sertleşip, gittikçe ağırlaşp, gittikçe söylemesi zorlaşarak, / [söz] eski bir hastalık gibi/ uzayıp gidermiş." TA/443

100. $E_1 + \ddot{O}_1 + Y\dot{T}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + E_2 + \dot{I}T_2 + YF_{-2}[-k+\$] + \ddot{O}_2$

Iras,/ sugat işi/ kolhozdo/ ötö caman abalda, // birok/ aga/ kim/ ayıptuu? “Doğru,/ sulama işi/ kolhozdo/ çok kötü hâlde, // fakat/ buna/ kim/ suçlu?” TS/68

101. $E_1 + Y\dot{s}i_1 + \ddot{O}_2 + YF_2 + Y\dot{A}\dot{c}_2$

Al emi/ Karatayçı? // Karatay/ kaday bolsun?/ Karatay dele murapçılık kesipti Sabırbekten kem bilbeyt. “Ama/ ya Karatay? // Karatay nasıl olsun?/ Karatay da mirabçılık mesleğini Sabırbek’ten az bilmiyor.” TS/122

102. $E_1 + Z\dot{T}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k+\$]$

Koyçu,/ akırı/ Kasımdın da cini keldi:/ [Al]/ “Oy siler kuturup ketkensiñerbi? Aç kenedey cabıçasıñarda! Boldu emi. Tamaşa kılğanı keldiñerbi, ce cumuş işteysiñerbi?”/ [dedi]. “Bırak,/ sonunda/ Kasım’ın da siniri geldi,/ [O]/ “Yahu, sizler kudurdunuz mu? Aç kene gibi yapışıyorsunuz da! Tamam şimdi. Şaka yapmaya mı geldiniz, yoksa çalışacak mısınız?”/ [dedi]” TA/119

103. $E_1 + Z\dot{T}_1 + Y\dot{s}i_1 + [Z\dot{T}_2] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$] + E_2$

Birok/ aga çeyin/ kayda, // [aga çeyin]/ dalay zaman/ bar emespi... “Fakat/ ona kadar/ nerde [imiş], // [fakat]/ [ona kadar]/ çok zaman/ var değil mi...” BB/210

104 $\dot{G}\ddot{o}rT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [\ddot{O}_2] + \dot{D}urT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$

Camiylaga/ uşunun özü/ cagıp cattı beym, // [al]/ kayra ele tura kalıp, kayra ele külkügö booru katıp, böyrögün tayana cırgap/ külöt. “Cemile’ye/ bunun kendisi/ hoş mu geldi, // [o]/ tekrar kalkıp, tekrar gülmekten ciğeri ezilip, ellerini böğrüne koyup mutlu/ gülüyordu.” C/322

105. $H_1 + B\dot{g}T_1 + [\ddot{O}_1] + N_1 + \dot{D}urT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\$] + E_2$

Seyde/ rayondon iñküü kelip,/ [al]/ seni/ mekemege tez kelsin dep/ çakırıp catat! // [Sen]/ tur,/ cönö! “Seyde/ rayondan müfettiş gelip/ [o]/ seni daireye tez gelsin diye/ çağırıyor! // [Sen]/ Kalk/ haydi!” BB/182

106. $H_1 + H\dot{d}fT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [H\dot{d}fT] + \ddot{O}_2 + E_2 + [YF_{-2}][-k+\$]$

Ey, Adamdar, düynönün tört burçunda çaşagan adamdar,/ silerge/ emne/ kerek//

[silerge]/ cerbi/ [kerek]? “Ey, insanlar, dünyanın dört bucağında yaşayan insanlar,/ sizlere/ ne/ lazım// [sizlere]/ yer mi/ [lazım]?” TA/412

107. $H_1 + \ddot{O}_1 + HdfT_1 + YF_{-1} - \text{[k]} + YT_2 + \ddot{O}A\text{[}\ddot{O}_2\text{]} + YF_{-2} - \text{[k]} + E_3 + H_3 + [\ddot{O}_3] + YF_{-3}[-k + \text{[k]}]$

Ene,/ eldin barı/ askerlerdi toskonu/ bara çatışat,// ayılda/ eç kim kalbay/ [bardıg]/ cönöştü.// Cür,/ ene,/ [Sen]/ erterek bol! “Ana,/ milletin hepsi/ askerleri karşılamaya/ gidiyorlar,// köyde/ hiç kimse kalmadan/ [herkes]/ gitti.// Haydi,/ ana,/ [sen]/ çabuk ol!” TA/601

108. $H_1 + \ddot{O}_1 + ZT_1 + N_1 + YF_{-1}[-k] + \text{[k]} + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k] + \text{[k]} + E_2 + H_2$

Ananayın,/ men/ azır/ uydu/ saaym,// [sen]/ süt/ içesiñbi,/ Tokon? “Canım,/ ben/ şimdi/ ineği/ sağacağım,// [sen]/ süt/ içecek misin,/ Tokon?” TS/17

109. $Hdf_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \text{[k]}] + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k + \text{[k]}]$

Apama bolso/ menin andayım/ cagat,// [apam]/ bışık bolsun, tıkan bolsun, atasınça cıgaç çapkandan başkanı bilbey kalbastan, tiriçilik, alasa-beresege könsün/ deyt. “Anneme ise/ benim böyle olmam/ hoş geliyor,// [annem]/ pişkin olsun, ciddi olsun, babası gibi ağaç kesmekten başkasını bilmeden kalmaksızın hayata, alışverişe alışsın/ diyor (istiyor).” C/28

110. $HdfT_1 + [\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k] + \text{[k]} + E_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \text{[k]}] + E_2$

Kapalıkka çögüp ketpese eken dep,/ [men]/ kolumdan kelişinçe erkeletip, tamaşa süylöp tigintken-mintken bolom,// birok/ caş bala bolbogondon kiyin [erkeletüü]/ kıyın eken da. “Üzüntüye kapılıp gitmesin diye,/ [ben]/ elimden geldiği kadar,/ şımartıp, şaka yapıp öyle böyle yapıyorum,// fakat/ küçük çocuk olmadıktan sonra [nazlatmak]/ zormuş da.” TA/873

111. $HdfT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \text{[k]}] + E_2 + Csi_2$

Tookko da/ cem/ kerek,/ birok/ ayla kaçça. “Tavuğa da/ yem/ lazım,/ fakat/ ne çare!” BB/152

112. HdfT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+N₂+HdfT₂+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]

Maga/ talaşñardın keregi/ cok, // maga/ intımak/ kerek! “Bana/ kavganızın gereği/ yok, // bana/ barış/ lazım!” TA/412

113. HdfT₁+Ö₁+YönT₁+YF₋₁[-k]+ş+E₂+DurT₂+YT₂+Ö₂+YF₂[-k+ş]

Alimanga erterek ele cete barsam degen oy menen,/ men dagı/ aga/ umtula berdim, // birok,/ tee kırk künçülük alıstan kele catkansıp, biribizge-biribiz cete albay, koşulguça aradan kılım ubakit ötüp,/ ortogo/ kılım col/ tüşkönsüdü. “Aliman’a erkenden kavuşsam düşüncesiyle,/ ben de/ ona/ yeltendim, // fakat/ taa kırk günlük yoldan geliyormuş gibi birbirimize kavuşamayıp, birleşinceye kadar aradan asırlar geçip/ ortaya/ asırlık yol/ girmiş gibi oldu.” TA/394

114. HdfT₁+YF₋₁_+DurT₁+_+YF₋₁[-k+ş]+HdfT₂+Ö₂+DurT₂+YF₋₂[-k+ş]

Aga/ Karataydın/ ogo beter içi küyüp,/ cini kelet, // murunku dosunan ülgü aluuga, cardam suroogo,/ men uşuga basınat belem degen tekebir oy/ tizgindep,/ col berbedi. “Ona/ Karatay’ın/ daha beter içi yanıp,/ siniri geliyor, // önceki dostundan örnek almaya, yardım istemeye,/ ben şuna küçük düşer miyim denen kibirli düşünce/ [onu] dizginleyip/ izin vermedi.” TS/143

115. HdfT₁+Ysi₁+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]+E₂

Ulantpaska/ arga kaçça:/ turmuş özü ele/ ulantıp taştabadı. “Devam etmemek [için]/ çare ne;/ hayat kendisi/ devam ettirmedi mi.” TA/452

116. KayT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+H₂+Csi₂

Ismayıldan/ kat/ keldi,/ Seyde ceñe!/ Süyünçü! “İsmail’den/ mektup/ geldi,/ Seyde yenge!/ Müjde!” BB/186

117. KrşAç₁+KrşT₁+Ö₁+BğT₁+YF₋₁[-k+ş]+ZT₂+Ö₂+N₂+YF₋₂[-k+ş]

[Al] timele kalç-kalç etip toñup bütüptür./ Antken menen/ özü/ külmüñdöp,/ köñüldüüdöy, // ‘oy, bul emneñ, kiymiñ kayda, coldo biröo çeçintip ketkenbi?’ -desem,/ [al]/ bir balaga berip keldim/ dep koydu. “[O] öylesine tir tir edip donmuş kalmış./ Öyle olsa da/ kendisi/ gülümsüyor,/ neşeli gibi// ‘oy, bu ne hâlin, elbisen nerde, yolda biri soydu mu?’ dediğimde,/ [o]/ bir çocuğa verdim/ dedi.” TA/377

118. KrşT₁+ [Ö₁]+N₁+HdfT₁+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+N₂+YF₋₂[-k+ş]+MukT₂

Baştas da/ [siler]/ bir açuunardı/ maga/ bergile, // [siler]/ meni/ urgula/ andan körö! “Başlasa da/ [siz]/ bir öfkenizi/ bana/ verin, // [siz]/ bana/ vurun/ ondansa!” TS/272

119. KrşT₁+ [Ö₁]+YF₋₁[-k+ş]+KrşT₂+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]

Seydenin tırsıyıp çıñalgan emçeklerine süt tolgonu menen, köpkö çeyin balanın oozuna salsa da/ [emcek]/ iybey [koydu], // saasa da/ süt/ çıkpay koydu. “Seyde’nin sertleşip gerilen memelerine süt dolmasına rağmen, uzun süre çocuğun ağzına salsa da/ [göğsü]/ yumşamadı, // [Seyde’nin sertleşip gerilen memelerine süt dolmasına rağmen], sağsa da/ süt/ çıkmadı.” BB/296

120. KrşT₁+Ö₁+ [YF₋₁][-k+ş]+YAç₁+ [Ö₂]+N₂+YF₋₂[-k]+ş

Bul işke çoñ önör kerek ekenin oyloboy ele, / andağı menin kaygım:/ [uşu]/ ‘Boyoktordu kaydan tabam? // [Men]/ mektepten surasambı, ay bere koybos, özdörünö kerek emespi!’ / dep cüröm. “Bu işe büyük hüner gerek olduğunu düşünmeden, / o zamanki benim kaygım/ [şu idi]:/ boyaları nerden bulurum? // [Ben]/ okuldan mı istesem, offf vermezler, kendilerine lazım değil mi/ diyordum.” C/379

121. KrşT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+ÜstT₂+AyrT₂+DurT₂_ _+Ö₂+_ _DurT₂+YF₋₂[-k+ş]

Keç kirip kele catkanı menen, / kündün aptabı/ ali kayta elek, // al az kelgensip, / batış taraptığı kazaktın çöl talaasından/ kimdir biröo körük celpip catkansıp, / kerimseldin dem kıstırgan oor tolkundarı/ lap-lap³⁵⁹ etip/ kele baştadı. “Akşamüzeri olmakla beraber, / güneşin sıcaklığı/ hâlâ/ gitmemiş, // o az gelmiş gibi/ batı taraftaki Kazak’ın çöl tarlasından/ herhangi birisi körük çekiyormuş gibi/ sıcak rüzgârın [sam yelinin] nefes kıstıran ağır dalgaları/ lap lap edip/ gelmeye başladı.” TS/8

122. KrşT₁+Ö₁+YinT₁+N₁+YF₋₁[-k+ş]+[KrşT₂]+[Ö₂]+[YinT₂]+N₂+YF₋₂[-k+ş]+[KrşT₃]+[Ö₃]+[YinT₃]+N₃+ÖlçT₃+YF₋₃[-k+ş]

Bardık kütön cakşılığınan özü acırasa da, / adam/ kaday bolbosun/ başka biröögö/ cakşılık körsötsöm deyt, // [Bardık kütön cakşılığınan özü acırasa da,] /

³⁵⁹ Ağır ağır geliyor

[adam]/ [kanday bolbosun]/ anı/ süyöp, tayasam deyt, // [Bardık kütkön cakşılığınan özü acırasa da,]/ [adam]/ [kanday bolbosun]/ anı/ az bolso da/ baktıluu kılsam deyt. “Bütün beklediği iyiliklerden kendisi mahrum kalsa da,/ insan/ yine de/ başka birine/ iyilik yapsam der, // [Bütün beklediği iyiliklerden kendisi mahrum kalsa da,]/ [insan]/ [yine de]/ onu/ desteklesem, dayanak olsam der, // [Bütün beklediği iyiliklerden kendisi mahrum kalsa da,]/ [insan]/ [yine de]/ onu/ az da olsa/ mutlu etsem der.” TA/678

123. KrşT₁+SebT₁+Ö₁+N₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+DurT₂+YF₋₂[-k]+ş

İçimden uşunu bilip ele tursam da,/ canağı ukmuştuu oygo aldanıp,/ [men]/ kıyaldın agımın/ tokoto albadım:// [Men]/ 'Ooba, men bulardı sürötkö tartam, tak uşundagığa okşoşturam. Alar menin sürötümdö da tak uşunday baktıluu boluşat!' -dep,/ kele cattım. İçimden onu bildiğim hâlde,/ deminki tuhaf fikre aldanıp/ [ben]/ hayalin akışını/ durduramadım, // [Ben]/ “Evet, ben bunların resmini çizeceğim, tam şimdiki hâllerine benzeteceğim. Onlar benim resmimde tam böyle mutlu olacaklar!” -diye/ geliyordum.” C/374

124. KrşT₁+ZT₁+SebT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+ZTAç₂+GörT₂+ZT₂+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]

Oşentsem da,/ tünküsün ayılga kaytıp bara catıp Daniyar obon salganda,/ alar üçün menin içim uşunçalık cılıp,/ cürökkö tolgon kubanıç/ uşunça taşkındayt, // canağılardan baarı esten çıgıp,/ men üçün/ anda/ düynönün rahatı gana/ bar. “Öyle düşünsem de/ geceleyin köye dönerken Daniyar şarkı söylediğinde,/ onlar için benim içim o kadar ısınıp,/ yüreğe dolan sevinç/ coşup taşar, // deminkilerin hepsi akıldan çıkıp,/ benim için/ o anda/ sadece dünyanın rahatı/ var.” C/343

125. KrşTAç₁+KrşT₁+Ö₁+HdfT₁+YF₋₁[-k+ş]+NAç₂+E₂+Ö₂+YF₋₂[-k]+ş+N₂

Daniyar üçün bul könümüş iş, al ansız da sözgö sarañ,/ oşondoy bolso da/ bügünküsü/ bizge/ katuu tiyip cattı:// ce anın birotolo cüz karaşpay taarınanı uşubu, bolboso ak köñüldük kılıp, canağı bolgondordu alda kaçan unutup da koydubu,/ aytor/ kim/ bilsin/ anı? “Daniyar için bu alışılmış iş, o onsuz da söze cimri,/ öyle olsa da/ bugünkü [yaptıkları]/ bize/ çok dokundu:// Yoksa onun tamamen yüze bakmadan küsmesi böyle mi, yoksa alçak gönüllülük edip, deminki olanları çoktan unuttu mu,/ yani/ kim/ bilir/ onu?” C/236

126. $N_1 + \text{Dur}T_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \text{ş} + N_2 + \text{Dur}T_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \text{ş}]$

Oşol tañ ertelerin/ saga teñ ortok bolup/ biz/ toşçubuz, // oşol tañ ertelerin/ saga teñ ortok bolup/ toşçu. “O şafak vakitlerini/ sana denk ortak olarak/ biz/ karşıladık, // o şafak vakitlerini/ sana denk ortak olarak/ tarla kuşu/ karşıladı.” TA/40

127. $N_1 + \ddot{O}_1 + \text{Dur}T_1 + \text{Vas}T_1 + YF_{-1}[-k + \text{ş}] + E_2 + \text{Seb}T_2 + [\ddot{O}_2] + \text{Dur}T_2 + YF_{-2}[-k + \text{ş}]$

Berki kiçinelerin/ enesi/ eptep/ cooluk-poolukka/ orop koyso kerek, // al emi/ segiz-toguzdagı testiye uluna eçteke cetpey/ [al]/ tutık kemsalçan gana bürüşüp/ oturuptur. “Öteki küçüklerini/ annesi/ öylesine/ pılı pırtıyla/ sarmış olsa gerek, // fakat/ sekiz dokuz yaşındaki büyük oğluna hiçbir şey kalmadığı için/ [o]/ yırtık elbiseyle bürüşüp/ oturuyordu.” TA/379

128. $N_1 + \ddot{O}_1 + \ddot{O}lçT_1 + YF_{-1}[-k + \text{ş}] + \ddot{O}_2 + \text{Seb}T_2 + N_2 + YF_{-2} - \text{ş} + [k]$

Al emi Daniyarga okşop özüñ başkalarından okşun karmap, cooş cürgöndü/ işke aralaşkan “mıktılar”/ ança/ teñine albayt, // karapayımdar/ anın zıyan-paydası bolbogon soñ:/ ‘Eptep can saktap cürgön bir beçara-baykuş’/ -dep koyuşat. “İşte Daniyar’a benzeyip kendisini başkalarından uzak tutup, sakın duranı/ [her] işe karışan ‘kendini beğenmişler’/ çok da/ takmazlar, // sade olan [insanlar]/ onun zararı faydası olmadıktan sonra/ ‘Zar zor ayakta duran bir biçare zavallı’ diyorlar.” C/139

129. $N_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \text{ş} + \text{Krş}T_2 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \text{ş} + [\ddot{O}_3] + [\text{Krş}T_3] + [N_3] + YF_{-3}[-k + \text{ş}]$

Kuday koşkon carın/ kim sagınbasın, // sagınsañda/ [sagınıçıñ]/ içiñde bolsun, // [sen]/ [sagınsañ da]/ [sagınıçıñ]/ içiñde/ kasta. “Allah’ın birleştirdiği yârini/ kim/ özlemez, // özlesen de/ [hasretin]/ içinde olsun, // [sen]/ [özlesen de]/ [hasretini]/ içinde/ gizle.” C/94

130. $N_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \text{ş}] + \ddot{O}_2 + \text{Hdf}T_2 + YF_{-2} - k + [\text{ş}] + \text{Seb}T_2$

Menin mına uşul ak niyettüülügümdü/ eç kim/ bilgen emes, / anı/ elge/ aytuuga da bolbos ele, / antkeni başkalar tügöl, canımday körgön öz enem da munun maanisin tüşüñböş ele. “Benim işte bu temiz kalpliliğimi/ hiç kimse/ bilmiş değil, // onu/ millete/ söylemek de olmazdı, / çünkü başkaları değil, canım gibi gördüğüm öz annem de bunun manasını anlamazdı.” C/526

131. $N_1+\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+ \ddot{O}_2+N_2+Y\ddot{o}nT_2+YF_{-2}-k+[\$]$

Bul kabar kaydan çıkanın/ kim/ bilsin, // frontton boşonup kele catkan bir soldat, / askerdin baarı üy-üylörünö kaytıp kele catat dep, / colukkan biröögö/ aytıp ketken imiş. “Bu haberin nerden çıktığını/ kim/ bilsin, // cepheden dönen bir asker/ askerlerin hepsi evlerine dönüyorlar diye/ karşılaştığı birisine/ söylemiş imiş.” TA/605

132. $N_1+\ddot{O}_1+YF_{-1}-k+[\$]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}-k+[\$]$

Attardı/ kim/ aldı eken, // [alar]/ kaday nemeler? “Atları/ kim çaldı acaba, // [onlar]/ nasıl birileri?” TA/459

133. $N_1+\ddot{O}_1+YF_{-1}-k+\$+[HdfT_2]+\ddot{O}lçT_2+YF_{-2}[-k+\$]$

Bektaştı/ özüm da/ cakşı körçü elem, // [aga]/ ogo beter/ içim cılıy tüştü. “Bektaş’ı/ ben de/ severdim, // [ona]/ daha çok/ içim ısındı.” TA/851

134. $N_1+\ddot{O}_1+Y\ddot{o}nT_1+YF_{-1}-\$+[k]+E_1+YT_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}-k+\$$

Soldattı/ tuugandarı/ bir cakka/ erçitip ketiştı/ okşoyt, // koroonun ortosunda/ ceñem eköübüz ele/ kalıptırbız. “Askeri/ akrabaları/ bir yere/ götürdüler/ galiba, // bahçenin ortasında/ sadece yengemle ikimiz/ kalmışız.” C/432

135. $N_1+\ddot{O}_1+YT_1+YF_{-1}[-k+\$]+[\ddot{O}_2]+N_2+[YF_{-2}][-k+\$]$

Bölök-salagı çıkkın tardı/ al/ tarazaçının adlına/ ırgıttı: // [Al]/ “Me, al aldığı taarındı! Brigadiřiñe da aytıp koy, ekinçi mınday kaptı berçü bolbosun!” / -[dedi]. “Bölük pörçük olmuş torbayı/ o/ karcının önüne/ attı: // [O]/ ‘İşte, al o torbanı! Ekip başına söyle, bir daha böyle torbayı vermesin!’ / [dedi]” C/239

136. $N_1+\ddot{O}_1+ZT_1+DurT_1+YF_{-1}[-k+\$]+B+[\ddot{O}_2]+DurT_2+YF_{-2}[-k+\$]$

Cana alıp ketken alısta kalgan çım menen taşı/ suu/ mına azır dağı/ kökölötö/ ağızdı // da, / [su]/ murunkudan beter öcörlönüp, tabalaganday/ şarkıradı. “Demin alıp götürdüğü arkta kalan çım ile taşı/ su/işte şimdi dahi/ fırlatarak/ akıttı // da, / [su]/ önkisinden beter kinlenip, başkasının felaketine sevinircesine/ gürlledi.” TS/281

137. $N_1+\ddot{O}_1+ZT_1+YF_{-1}[-k]+\$+[\ddot{O}_2]+N_2+[YF_{-2}][-k]+\$$

Brigadirlikti/ men/ baldar frontton kaytıp keler zamat/ ötkörüp bergem:// [men]/
“Siler cokto üç cıl eptep iştep turdum, emi karıdım-arıdım, baldar, işti özüñör kolgo
algıla”/ dedim. “Ekip başı görevimi/ ben/ çocuklar cepheden gelir gelmez/
devretmiştim:// [ben]/ ‘Sizlerin yokluğunda üç yıl zar zor çalıştım, şimdi yaşlandım,
çocuklar, işi kendi elinize alın’/ dedim.” TA/692

138. $N_1+\ddot{O}_1+ZT_1+YF_{-1}-k+[\$]+[N_2]+[\ddot{O}_2]+[ZT_2]+YF_{-2}-k+[\$]$

Bir ele tündö calbıragınan acırap, cetimsirep cılañaç kalgan körksüz terekterdi/
kişiler/ erteñ/ baykar beken, // [Bir ele tündö calbıragınan acırap, cetimsirep cılañaç
kalgan körksüz terekterdi]/ [kişiler]/ [erteñ]/ ayar beken? “Tek bir gecede
yapraklarından ayrılıp, yetimleşip çıplak kalan görksüz kavakları/ kişiler/ yarın/ görürler
mi, // acırlar mı?” BB/5

139. $N_1+Y_1[-k+\$]+ \ddot{O}_1+DurT_1+SırT_2+[\ddot{O}_2]+DurT_2+YönT_2+YF_{-2}[-k+\$]$

İşiñ bolbosun, özüm bilem!/ dedi/ Daniyar,/ cay gana, // anan/ [al]/ çırt tükürüp
koyup,/ arabasın közdöy/ basıp ketti. “İşin olmasın, kendim bilirim!”/ dedi/ Daniyar,/
yavaşça, // sonra/ [o]/ cırt [diye] tükürüp,/ arabasına doğru/ yürüdü. C/231

140. $N_1+YF_{-1}[-k+\$]+ \ddot{O}_1+[\ddot{O}_2]+N_2+YF_{-2}[-k+\$]$

Oy, Tokon ceñay, korkpoñuz, camandıktın türü kurusun, bul telegram
Maysalbekten eken, Novosibirden ciberiştir, beri basınız!// dedi/ Üsönbay.// [Al]/ Azır
toktoboy stansiyaga cönöñüz, uuluñuz eki kündö bizdin stansiyadan ötöt eken, colugup
kalayın deptir. Çöp-cem saldırıp, arabanı dayardap koydum, Tolgonay ceñe, keçikpey
cönöñüz!-/dep ele aytıp kalganı. “Oy, Tokon yenge, korkmayın, kötü haberin yüzü
kurusun, bu telegraf Maysalbek’tenmiş, Novosibir’den göndermiş, beri yürüyün!’/ dedi/
Üsönbay.// [O]/ ‘Şimdi beklemeden istasyona gidiniz, oğlunuz iki gün içinde bizim
istasyondan geçecekmiş, görüşelim demiş! Saman yem koydurup, arabayı hazırladım,
Tolgonay yenge, gecikmeden gidin!’/ diye söyledi.” TA/286

141. $N_1+YF_{-1}[-k+\$]+ \ddot{O}_1+DurT_1+SırT_2+[\ddot{O}_2]+SebT_2+DurT_2+YF_{-2}[-k+\$]$

Enemdin balası! Enemdin balası!/-dedi/ al/ kıstalıp şıbıragan ün menen, // anan/
[al]/ çıday albay ketip “İsmayıl!” -dep, öz atınan aytıp, kubanganınan/ balaktap/ ıylap

ciberdi. “Anamın oğlu! Anamın oğlu!” dedi/ o/ kısılmış fısıldayan sesle, // sonra/ [o]/ dayanamayıp 'İsmail!' deyip, kendi adını söyleyip sevincinden/ çocukça/ ağlayıverdi.” BB/33

142. N₁+YF₋₁[-k+ş]+Ö₁+DurT₁+ŞT₂+SebT₂+N₂+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]

'Kuday ay, eç bolboso uşul baldardın atasınan amandık kabarı kelseçi!' -dep/ oyloyt/ Seyde,/ caaktarına carmaşkan çaçın kıstarıp aluuga küçü kelbey, dubalga şaldaya cölönüp, // Totoydun baldarına kat kelse,/ emne üçündür/ özünün canı ceñildey kalışın/ al/ kütkönsüp cürdü. “Hey Allah, hiç olmasa şu çocukların babasından esenlik haberi gelseydi!" diye/ düşündü/ Seyde,/ yanaklarına yapışan saçlarını toplamaya gücü yetmeden, duvara hâlsizce yaslanıp, // Totoy'un çocuklarına mektup gelse/ nedense/ kendi canının hafıflemesini/ o/ bekliyor gibiydi.” BB/108

143. N₁+YF₋₁[-k+ş]+Ö₁+DurT₁+ZT₂+SebT₂+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]

Anday debe, taldın özü emes, kölökösü da kerek bolot!// dedi/ Mirzakul/ oylono kalıp, // anan/ emnegedir açuulanganday/ korcogoy moynu/ kızara tüştü. “Öyle deme, söğüdün kendisi değil, gölgesi de gerek olur!” dedi/ Mirzakul/ düşünüp, // sonra/ nedense sinirlenmiş gibi/ hantal boynu/ kızarıverdi. BB/136

144. N₁+YF₋₁[-k]+ş+Ö₁+DurT₁+SırT₂+Ö₂+DurT₂+YönT₂+YF₋₂-k+ş

Camiyla-a-a-a!-/ dedim/ men,/ dağı bir açuu kıykırıp, // anan/ [men]/ turgan ordumdan atırılıp,/ tigilerdin artınan/ cügürdüm. “Cemile-e-e-e!” dedim/ ben,/ daha bir acı bağıırıp, // sonra/ [ben]/ durduğum yerden fırlayıp/ onların peşinden/ koşturdum. C/493

145. N₁+ZT₁+Ö₁+YF₋₁[-k]+ş+E₂+VasT₂+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]

Al emne üçün uşintkenin/ anda/ kim/ bilsin, // birok/ anın uşul aytkan sözünön/ soguş degen comok katarı ermektep süylöy turgan kep emes, al adamdın cürögünö tereñ batıp, aytuuga ötö kıyın, oor ekeni/ sezildi. “O[nun] niçin böyle yaptığını/ o anda/ kim/ bilsin, // fakat/ onun bu söylediği sözlerinden/ savaş denen [şey] masal gibi eğlenerek anlatılacak söz değil, o adamın yüreğine derin işleyip anlatması çok zor, ağır olduğu/ hissedildi.” C/152

146. $N_1+ZT_1+\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+E_2+N_2+YF_{-2}[-k]+\$+\ddot{O}_2+DurT_2$

Zaman mintip özgörölüp, cañı turmuş mintip kelerin/ anda/ kim/ bilsin, // aytor,/ ak tilek kandaydır bolbosun köptün tilegine üzöngülöşüp, cerde kalbayt eken go/ dedim/ men/ içimden. “Zamanın böyle değişip yeni hayatın böyle geleceğini/ o zaman/ kim/ bilsin, // kısacası,/ ak dilek nasıl olsa çoğunluğun dilekleriyle gerçekleşip yerde kalmıyormuş demek/ dedim/ ben/ içimden.” TA/151

147. $NA\check{c}_1+[N_1]+\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+\ddot{O}_2+ZT_2+YF_{-2}[-k+\$]$

Anın sözü ce balaga, ce Seydege tiyiştüü boldubu,/ [bunu]/ kim/ bilet, // al/ atına kamçı urdu da,/ çaap ketti. “Onun sözü çocukla mı veya Seyde ile mi ilgili oldu/ [bunu]/ kim/ bilir, // o/ atına kamçı vurdu ve/ koşturup gitti.” BB/189

148. $NA\check{c}_1+[\ddot{O}_1]+[N_1]+YF_{-1}[-k+\$]+HdfT_1+\$T_2+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k]+\$$

Eger biröo tiygen bolso/ [sen]/ [bunu]/ ayt,/ azır baldaktı başına oynotom, // çok anday emes eken,/ [sen]/ cönö işiñe! “Eğer biri dokunduysa/ [sen]/ [bunu]/ söyle/ şimdi değneği başında oynatırım, // yok öyle değilse/ [sen]/ git işiñe!” C/387

149. $\ddot{O}_1_+SebT_1+_ \ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+N_2+YF_{-2}[-k+\$]+\ddot{O}_2+DurT_2$

Kanımğöldün,/ küyöösünö booru oorup,/ cürögü/ elcirep ketti: // Eçteke emes, Karatay, kapa bolboçu!/-dedi/ al/ kulagina şıbirap. “Kanımğül’ün/ kocasına yüreği yanıp/ kalbi/ yumuşadı, // ‘Bir şey değil, Karatay, üzülme!’/ dedi/ o/ kulagina fısıldayıp.” TS/283

150. $\ddot{O}_1_+YF_{-1}[-k]+\$+_ \ddot{O}_1+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k]+\$+E_2+ZT_3+HdfT_3+YF_{-3}[-k+\$]+E_3$

Senin bul/ emne/ kılğanıñ, // [sen]/ caş bala bolup kettiñbi, // mindan arı/ saga/ çaşoonun keregi çok beken! “Senin bu/ ne/ yaptığın, // [sen]/ küçük çocuk mu oldun, // bundan sonra/ sana hayatın/ gereği yok mu?” TA/439

151. $\ddot{O}_1+[YF_{-1}][-k+\$]+HdfT_2+\ddot{O}_2+ZT_2+YF_{-2}[-k+\$]+ZT_3+\ddot{O}_3+YF_{-3}[-k+\$]$

Bizdiki bolso/ [susuz], // bizge/ suu/ bugün tünü/ zarıl, // mına azır dağı/ kerimseldin ilebi/ kelip turat... “Bizimki ise/ [susuz], // bize/ su/ bugün gece/ zaruri, // işte şimdi/ rüzgâr esintisi/ geliyor.” TS/217

152. $\ddot{O}_1 + a.s + N_1 + YF_{-1}[-k + \{s\}] + Kr\dot{s}T_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \{s\}] + [\ddot{O}_3] + DurT + YF_{-3}[-k] + \{s\}$

El/ carıktık/ uşul ele kabardı/ eñsep turgan eken, // anığın eç kim bilbese da, / kümön sanagan can/ cok, // [biz]/ bir da kişi kalbay/ tegiz/ tosüp çıktıkt. “Ahali/ hayret/ sadece bu haberi/ arzu ediyormuş, // aslını kimse bilme de, / şüphe eden hiç kimse/ yok, // [biz]/ tek bir kişi bile kalmadan/ hep birden/ karşılamaya çıktık.” TA/608

153. $\ddot{O}_1 + AyrT_1 + YF_{-1}[-k + \{s\}] + N_2 + DurT_2 + YF_{-2}[-k + \{s\}]$

Çim/ cerden/ ayrılığısı cok, // anı/ tırmaktap/ üzüp alış gerek. “Çim[in]/ yerden/ ayrılasi yok, // onu/ tırnaklayıp/ koparmak gerek.” TS/230

154. $\ddot{O}_1 + AyrT_1 + YF_{-1}[-k + \{s\}] + YT_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \{s\}] + N_3 + [\ddot{O}_3] + YF_{-3}[-k + \{s\}]$

Cekşenkul degen biröö/ askerden/ kaçıp kelgen imiş, // canında/ eki coldoşu/ bar, // Sarı-Cayıktığı kazaktardan imiş degen kañırt sözdörgö/ [men]/ ança işengen emes elem. “Cekşenkul diye birisi/ askerden/ kaçıp gelmiş imiş, // yanında/ iki yoldaşı/ varmış, // Sarı-Cayıktaki Kazaklardanmış diye söylenen sözlerine/ [ben]/ çok da inanmamıştım.” TA/464

155. $\ddot{O}_1 + DurT_1 + DurTA\dot{c}_1 + YF_{-1}[-k + \{s\}] + E_2 + ZT_2 + HdfTA\dot{c}_2 + [HdfT_2] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \{s\}] + B + [\ddot{O}_3] + DurT_3 + YF_{-3}[-k + \{s\}]$

Al/ oşentip/ kozgolboy/ cata ele berdi, // birok/ Kanımgül cakınday basıp kелgende, / anı atayın süylötpöyün dedibi, ce bayatan oylonup catıp emi bir oygo toktolup, oşonu atkaruuga dayar boldubu, [belgiliüü emes], / [bir sebepten ulam]/ Karatay/ ordunan tura kaldı/ da: // [Al]/ Razinke ötüк kayda, alıp kel!-dep, ayalı suroo berbey turganday çort/ buyurdu. “O/ öylece/ hareketsiz/ yatıyordu, // fakat/ Kanımgül yaklaşınca/ onu özellikle konuşturmayayım dedi mi veya deminden düşünüp yatıp şimdi bir fikre gelip onu yapmaya hazır oldu mu [belli değil]/ [bir sebepten dolayı], / Karatay/ yerinden kalktı/ ve// [O]/ ‘Lastik çizme nerede, alıp gel!’ deye hanımı soru soramayacak şekilde/ sert/ buyurdu.” TS/49

156. $\ddot{O}_1 + DurT_1 + N_1 + YF_{-1}[-k + \{s\}] + B + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + YF_{-2}[-k + \{s\}] + N_2$

Seyde/ ordunan tura cügürüp, şaşılıp/ eşikti/ açtı/ da, // [al]/ bat-bat/ şıbıradı: / - Bol ertereek, ayıl caman! Seyde/ yerinden kalkarak koşup, acele edip/ kapıyı/ açtı// da/ [o]/ çabuk çabuk/ fısıldadı/ “Çabuk ol hadi, köy kötü!” BB/302

157. $\ddot{O}_1 + \text{Dur}T_1 + YF_{-1}[-k+s] + B + [\ddot{O}_2] + N_2_ + YF_{-2}[-k+s] + _N_2$

Aliman/ katuu/ üşkürüp aldı// da:// [al]/ 'Keçirgin, ene/ -dedi-/ Kasımın artınan cügürüp barıp koşo ölöyün dedim ele'. “Aliman/ derin bir şekilde/ iç çekti/ ve// [o]/ 'Bağışla, ana'/ dedi,/ Kasım'ın arkasından koşarak gidip beraber öleyim demiştim.”
TA/437

158. $\ddot{O}_1 + \text{Dur}T_1 + YT_1 + Y_1[-k+s] + B + [\ddot{O}_2] + \text{Sır}T_2 + N_2 + YF_{-2}[-k+s] + \text{NA}\ddot{C}_2$

Sabırbek/ bloknotun baraktap,/ bir cerine/ toktoldu// da,// [al]/ anan/ mınday/ dedi: -Sugarılğan cerdin ayantına karaganda, canağı üç cüz litrdin içinen siler aşıp ketse bir cüz cetimişin gana paydalanasıñar. Al emi kalğan cüz otuz litri kayda? Sen dele bilip turasıñ, Karatay. Al suu tekke ketip catat. Eginder al sudan bir tamçı da körböyt. Makul, [siler] al emne üçün oşondoy debeysiñerbi? Murab caman işteyt. Tüşüm alat deyt ekenbiz, eginderdi özüñ üç maal tamaktı cazbay içkendey, bir kün emes, bir saat keçiktirbey kandıra sugarış kerek. Al üçün murab timele tikesinen-tik turup, canın taştap, kızığıp iştebese, uşunubuz-uşul. Karatay, sen tüñküsin sugatta bolosuñbu? Cok. Seni tüñküsin talaadan körö elekmin! Arık-arıkka bölüp bergen suu kayda barat, anı kim başkarıp, kaçası cogolot, sen oşonu tekşeresiñbi? Özüñdün ele sugatçılarıñ aytsıñ, sen antpeysiñ. Kaçan körsöm sen alıştın başındasuu ölçögüç reykanı tiktep oturasıñ, saal ele reykanın körsötmösünön suu kemip kalsa, [sen] gidrotehnikterge: maga suu cetpeyt, suu bergile, suu kerek dep çaap barasıñ. Al emi oşol ele ubakıtta tömön caktan kaçsa suu paydalanbay, ısırap bolup catkanı menen senin işi cok. Eptep ele ökmöttön tiye turgan suu tügöl tiyse eken deysiñ. Tigi cagı emne bolso oşo bolsun! Kudu ele bayağı itterden kaçıp, iyinge başın bekitken tülkü bolup catpaysıñbı... Azoo üyrötüp mingendey, suunun da tizgin-çılbrın bekem karmabasañ, [al] oyu oogon cagına urup ketet. Uşunu esiñe al, Karatay senin orduñ reykada emes, sugattın üstündö, sugatçıların arasında...

“Sabırbek/ not defterini karıştırıp,/ bir yerinde/ durdu// ve/ [o]/ sonra/ şöyle/ dedi:/ Sulanmış yerin alanına baktığımızda, deminki üç yüz litre içinden sizler en fazla yüz yetmişinden sadece faydalanırsınız. Sonra kalan yüz otuz litresi nerede? Sen de biliyorsun, Karatay. O su boşa gidiyor. Ekinler o sudan bir damla da görmüyor. Neyse, [siz] o niçin böyle demiyor musunuz? Mirab kötü çalışıyor! Ürün alalım diyoruz, ekinleri kendin üç öğün yemek kaçırmadan yediğin gibi bir gün değil, bir saat

geciktirmeden kandırarak suvarmak gerek. Onun için mirab öyle dümdüz dik durup, canının dişine takıp, zevkle (kendini verip) çalışmazsa olacağımız bu. Karatay, sen geceleri suda oluyor musun? Hayır. Seni geceleyin tarlada henüz görmedim! Ark ark bölüp verilen su nereye gidiyor, onu kim kontrol eder, ne kadarı yok oluyor, sen onu kontrol ediyor musun? Kendi suçların söylesin, sen öyle yapmıyorsun. Ne zaman görsem sen kanalın başında su ölçen çubuğa bakıp oturuyorsun, biraz ölçü üzerinde su eksilse [sen] hidrotekniklere: bana su yetmiyor, su veriniz, su gerek deyip koşup gidiyorsun. Fakat, o zamanda aşağı tarafta ne kadar su faydalanılmayıp, israf olmasıyla senin işin yok. Aldırış etmeden hükûmetten payımıza düşen su tam gelse diyorsun. Aynen deminki itlerden kaçıp inine başını gizleyen tilki olmuyor musun... Vahşi [hayvan] eğitip biner gibi suyun da dizginini sıkı tutmazsan, [o] kafasının estiği tarafa vurup gider. Bunu aklına al, Karatay, senin yerin çıtada değil, sulama yerinde, suçların arasında.” TS/99

159. $\ddot{O}_1 + \text{DurT}_1 + \text{ZT}_1 + \text{YF}_{-1} - \text{k} + [\text{\text{ş}}] + \text{ZT}_2 + \text{ZTA}\text{\text{ç}}_2 + \text{N}_2 + \ddot{O}_2 + \text{YF}_{-2} [-\text{k} + \text{\text{ş}}]$

Çaňkaygan asmandagı kün/ cerdi körükkö salganday/ erteden beri/ örttöp cattı ele, // azır/ keçke cuuk/ kakşıgan cer betin/ tuzduu şor³⁶⁰/ kaptadı. “Tamamen açık gökyüzündeki güneş/ yeri körüğe vermiş gibi/ sabahtan beri/ yakıyordu, // şimdi/ akşama doğru/ kuru yeryüzünü/ tuzlu şor/ kapladı.” C/439

160. $\ddot{O}_1 + \text{ekYF}_{-1} [-\text{k} + \text{\text{ş}}] + \text{DurT}_2 + \text{SebT}_2 + \ddot{O}_2 + \ddot{O}\text{\text{ç}}\text{\text{T}}_2 + \text{YF}_{-2} [-\text{k}] + \text{\text{ş}} + [\ddot{O}_3] + \text{YF}_{-3} [-\text{k} + \text{\text{ş}}]$

Caştar gana/ [külgön] emes, // narı cakta turup, / bul tamaşaga/ biz da/ ayabay/ kandık, // [biz]/ külüp boorubuz cok. “Sadece gençler/ [güldü] değil, // öte tarafta durup/ bu şakaya/ biz de/ çok/ güldük // [biz]/ gülmekten kasıklarımızı tuttuk.” TA/121

161. $\ddot{O}_1 + \text{HdfT}_1 + \text{N}_1 + \text{YF}_{-1} [-\text{k} + \text{\text{ş}}] + \text{DurT}_2 + \ddot{O}_2 + \text{HdfT}_2 + \text{YF}_{-2} [-\text{k} + \text{\text{ş}}]$

Teñselip şayı kete baştagan Karataydı kalkalagan Kanımgül/ urup catkandarga/ özünün kolun, denesin/ toso berdi:/-Koygula, seketiñ keteyiñder, oy, bul emneñer, bala bolup ketkensiñerbi, koygula!-dep, cıgılıp-tıgılıp catıp/ Kanımgül/ Karataydı kuçaktap aluuga/ arakettendi. “Sendeleyip gücü gitmeye başlayan Karatay’ı koruyan Kanımgül/ vuranlara/ kendi kolunu, vücudunu/ siper etti// ‘Yapmayın, Allah aşkına, oy, bu nedir, çocuk mu oldunuz, yapmayın!’ deyip düşe kalka/ Kanımgül/ Karatay’ı kucaklamaya/

³⁶⁰ Şor “tuzlak yer”

uğraştı.” TS/265

162. $\ddot{O}_1 + \text{HdfT}_1 + \text{VasT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \text{ş}] + [\ddot{O}_2] + \text{SebT}_2 + \text{N}_2 + \text{YF}_{-2}[-k + \text{ş}] + \text{NAç}$

Seyde/ İsmayılga cetkirüü üçün/ cargılçakka/ talkan tartıp oturat ele, // [al]/ balanın köñülün kaltırgısı kelbey, / emne derin/ bilbedi:/ -Men silerdi köçödön ele uzatayın, aylanayın, menin barganım uyat go... Seyde/ İsmail’e götürmek için/ el değirmenine/ kavut çekiyordu, // [o]/ çocuğun gönlünü soğutmamak için, / ne diyeceğini/ bilemedi/ “Ben sizleri sokaktan uğurluyayım, canlarım, benim [oraya] gitmem ayıptır.” BB/73

163. $\ddot{O}_1 + \text{N}_1 + \text{DurT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \text{ş}] + \text{N}_2 + \text{YF}_{-2}[-k + \text{ş}] + \ddot{O}_2$

Sabırbek/ anı/ özünön alıstatıp/ tırtıp ciberdi:/ Orduñdan cılba, Karatay! - Kozgolbo!/ dedi/ Sabırbek. “Sabırbek/ onu/ kendinden uzaklaştırıp/ itiverdi, ‘Yerinden kımıldama [oynama], / Karatay! Hareket etme!’ / dedi/ Sabırbek.” TS/209

164. $\ddot{O}_1 + \text{N}_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \text{ş}] + \text{E}_2 + \text{ZT}_2 + \text{YT}_2 + \ddot{O}_2 + \text{DurT}_2 + \text{YF}_{-2}[-k + \text{ş}]$

Al/ kırgızçaga da, kazakçaga da/ okşoboyt, // birok/ tıñşap otursañ, / bul obondo/ bayırtan bir boordoş kırgız menen kazaktın tandalgan töl obondoru/ şiretilip koşulganday/ tuyulat. “O/ Kırgızcaya da Kazakçaya da/ benzemiyor, // fakat/ dinlediğinde, / bu melodide/ ezelden bir bağırdaş Kırgız’la Kazak’ın seçilmiş has ezgileri/ kaynaşıp birleşmiş gibi/ hissediliyor.” C/276

165. $\ddot{O}_1 + \text{SırT}_1 + \text{DurT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \text{ş}] + \text{N}_2_ + \text{YF}_{-2}[-k + \text{ş}] + \ddot{O}_2 + \text{DurT}_2 + _ \text{N}_2$

Daniyar/ adegende/ unçukpay, caman körgönsüp/ tüktüyö kaldı:/ Soguş deysiñbi?-/ dedi/ al/ cay gana emnegedir ünün basañdata tünörüp, / soguştun türü kurusun, sender anı bilbey ele koygula! “Daniyar/ önce/ seslenmeden, beğenmemiş gibi/ irkildi, // ‘Savaş mı diyorsun?’ dedi/ o/ yavaşça nedense sesini bastırarak üzgünce/ savaşın yüzü kurusun, sizler onu bilmeyin!” C/150

166. $\ddot{O}_1 + \text{YF}_{-1}[-k] + \text{ş} + \text{E}_1 + \text{H}_1 + \ddot{O}_2 + \text{BenT}_2 + \text{YF}_{-2}[-k + \text{ş}] + \text{E}_2 + \ddot{O}_3 + \text{BenT}_3 + \text{YF}_{-3}[-k] + \text{ş} + \text{E}_3 + \text{YF}_{-4}[-k + \text{ş}] + \text{HdfT}_4 + \text{H}_4$

Sen da/ mendey turbaysıñbı, / oton talaam, // sen da/ mendey/ sagınat turbaysıñbı, // sen da/ mendey/ cıktoyt turbaysıñbı. // Rakmat/ saga, / boordoş cer! “Sen de/ benim

gibiyimişsin,/ sevgili tarlam,// sen de/ benim gibi/ özlüyormuşsun,// sen de/ benim gibi/ ağlıyormuşsun.// Teşekkür/ sana,/ kardeş yer!” TA/419

167. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k]+\S+NA\check{c}_2+N_2+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k]+\S$

Askerge alıp ketken/ özünör,// anan anın kaçkan-koygonun/ eçtekesin/ [men]/ bilbeym. “Askere götüren/ kendiniz,// sonra onun kaçtığını kaldığını/ hiçbir şeyini/ [ben]/ bilmem.” BB/205

168. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k]+\S+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\S]+E_3+SebT_3+\ddot{O}_3+YF_{-3}[-k+\S]$

El/ kantsin,// el/ isteyin ele deyt,// birok,/ açarçılıktan/ ketmen şiltöögö carabay kalgandar/ [bar] boldu. “Halk/ ne yapsın,// halk/ çalışayım diyor,// fakat/ açlıktan kürek kaldıramaz hâle gelenler/ [var] oldu.” TA/478

169. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k]+\S+YT_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\S]+\ddot{O}_3+YF_{-3}[-k]+\S$

Sen/ aksıñ,// sende/ eç kanday künöö/ cok,// sen/ eñ taza ayalsıñ. “Sen temizsin,// sende/ hiçbir günah/ yok,// sen/ en temiz kadınsın.” TA/928

170. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\S]+[\ddot{O}_3]+YF_{-3}[-k+\S]+[\ddot{O}_4]+YF_{-4}[-k+\S]+E_5+\ddot{O}_5+YF_{-5}[-k+\S]+YA\check{c}_6+\ddot{O}_6+YF_{-6}[-k+\S]$

Caynaktın berip ketken tonu/ cırtılar,// [Caynaktın berip ketken tonu] cok bolor,// [Caynaktın berip ketken tonu]/ cerge kirsin,// [al]/ sözgö arzıbas ele nerse,// birok/ kep/ anda emes,// oşol kiçinekey balanın cürögündö biröönün kılğan cakşılıgı cülündöy saktalıp kalsa, adam bolgon soñ başkaga cakşılık kılui mildet ekenin caştayınan sezip kalsa,/ Caynagımdın soop kılğandığı/ oşol. “Caynağın verdiği kürkü/ yırtılır,// [Caynağın verdiği kürk]/ yok olur,// [Caynağın verdiği kürk]/ yere batsın,// [o]/söylemeye değmez bir şey,// fakat/ mesele/ onda değil,// o küçük çocuğun yüreğinde birinin yaptığı iyilik saklanırsa yetişkin olduktan sonra başkasına iyilik yapmanın görev olduğunu genç yaşındaiken hissederse/ Caynak'ımın işlediği sevap/ bu.” TA/386

171. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\S]+[YT_3]+\ddot{O}_3+YF_{-3}[-k+\S]+\ddot{O}_4+DurT_4+YönT_4+YF_{-4}[-k+\S]+\ddot{O}_5+VasT_5+DurT_5+YF_{-5}[-k+\S]$

Aylana bolso/ cim-cırt,// [aylana]/ karañgı,// [aylanada]/ can/ cok,// kılayıp çıkkın ay gana/ alışıp catkandar kim degensip, kırdın artınan başın sozup, ulam/ öydö/

kötörülüüdü, // cana şlyuzdun oozunda orgup akkan suu, / arıktın içi menen/ kürküröp/ aguuda. “Çevre ise/ ıpıssız, // [çevre]/ karanlık, // [çevrede]/ can/ yok, // sadece bir parça çıkan ay/ kavga edenler kim dercesine, sırtın arkasından başını uzatıp, devamlı yukarı/ çıkmakta// demin savağın ağzında fışkırıp akan su, / arkın içi ile/ gürleyip/ akmakta.” TS/201

172. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+B+[\ddot{O}_2]+DurT_2+YF_{-2}[-k+\$]$

Al özü/ ayalduu neme eken, // ekinçiden/ [al]/ canın cep, körgön emesmin, bilgen emesmin dep, / tanıp ketti. “O kendi/ evliyimiş, // ikincisi de/ [o]/ ısrarla görmedim, bilmiyorum diye/ inkâr etti.” TA/886

173. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+E_1+[\ddot{O}_2]+YT_2+YF_{-2}[-k]+\$+\$T_3+\ddot{O}_3+ZT_3+VrmT_3+YF_{-3}[-k+\$]$

Sadıktın canınan çıkkanıma/ beş kün ele bolbodubu, // [biz]/ gospitalda/ birge cattık, // kuda kaalasa/ al da/ bir-eki ayda/ üygö/ kaytıp kalar. “Sadık’ın yanından ayrılalı sadece beş gün/ oldu, // [biz]/ askerî hastahanede/ beraber yattık, // Allah izin verirse/ o da/ bir iki ayda/ eve/ döner.” C/422

174. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+E_1+H_1+ZT_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\$]$

Ömür/ ötüp bara catpaybı/ cer-enem, // aradan dağı/ bir cıl/ öttü. “Ömür/ geçip gitmiyor mu, / toprak anam, // aradan daha/ bir yıl/ geçti.” TA/6

175. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+E_2+SebT_2+\ddot{O}_2+ZT_2+DurT_2+YF_{-2}[-k+\$]$

Arık/ bütün, // birok/ suu köz körünö soolgondon-soolup, / arıktın tübündögü taştar/ karañgıda/ cıltıldap/ körünö baştadı. “Ark/ sağlam, // fakat/ su göz göre göre azaldıkça azalıp, / arığın dibindeki taşlar/ karanlıkta/ parlayıp/ görünmeye başladı.” TS/169

176. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+HdfT_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\$]$

Cer/ küyüp baratat, // maga/ suunun baarı/ kerek. “Yer/ yanıyor, // bana/ suyun tamamı/ gerek.” TS/185

177. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+[\ddot{O}_2+YF_{-2}-k+\$+YF_{-3}[-k+\$]]+\ddot{O}_3$

Maysalbek/ senin gana uuluñ emes, // al/ menin da uulum, // cer uulu/ Maysalbek! “Maysalbek/ yalnız senin oğlun değil, // o/ benim de oğlum, // yer oğlu/ Maysalbek!”

TA/545

178. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+ \ddot{U}_2+\$T_2+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}-k+[\$]$

Kesepettüü soguş/ neçenderdin kenderin kıydı, // ataganat/ Caynagım aman turganda/ [al]/ ne degen adam bolor ele! “Belalı savaş/ kaç kişinin kaderine kıydı, // heyhat/ Caynak’ım sağ olduğunda/ [o]/ ne iyi adam olacaktı.” TA/387

179. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+ZT_1+HdfT_2+ZT_2+SırT_2+\ddot{O}+YF_{-2}[-k+\$]$

Köçö dele/ çok bolçu/ anda, // tam saluuçu caştarga dep, // oşol cılı köktömdö/ cañıdan ele/ cer/ berilgen. “Sokak da/ yoktu/ o zaman, // ev yapan gençlere diye/ o senesi erken yazda/ ilk defa/ yer/ verilmişti.” TA/155

180. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+ZT_2+KayT_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\$]$

Alimandin ay-künü/ cetip oturat, // bul emne kılğanıñ, anın ubal-soobun kim kötöröt desek, // anıbizdan/ eç teke/ çıkkın çok. “Aliman’ın ay günü/ gelmiş durumda, // bu yaptığın ne, onun vebalini kim taşıyacak dediğimizde, // ondan/ hiçbir şey/ çıkmadı.” TA/885

181. $\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+ZT_2+\ddot{O}_2+DurT_2+YF_{-2}-\$+[k]$

Al/ özü [ketken] emes, // oşol tünü/ el/ çoğulup kelip: “Ketkin bizdin ayıldan!”- dep, arabaga salıp, // köçürüp ciberiştir. “O/ kendi değil, // o gece/ ahali/ toplanıp gelip/ ‘Git bizim köyden!’ deyip, arabaya bindirip/ göndermişler.” TA/819

182. $\ddot{O}_1+YF_{-1}-k+[\$]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\$]+N_2$

Eköobüz/ keçe ele koşulganday bolduk ele, // [sen]/ karacı kança zaman öttü. “İkimiz/ daha dün evlenmiş gibi olmuştuk, // [sen]/ baksana/ ne kadar zaman geçmiş.” TA/144

183. $\ddot{O}_1+YT_1+DurT_1+YF_{-1}[-k+\$]+B+[\ddot{O}_2]+ZT_2+DurT_2+N_2+YF_{-2}[-k+\$]+NA\check{c}_2$

Kanaldın şagılduu kırınan çurkap tüşkön Karatay/ arıktın ceegine/ çok tüşüp/ otura kaldı // da, // [al]/ canımdı sayıp tapkan suu uşubu degensip, añkanı katkan nemedey suunu koçuş menen udaa-udaa cutup ciberip, // özünçö/ bir nerselerdi/ küñküldödü:/ Koyo tur, men saga ali körsötöm. Emi su menin kolumda... Men uşul tünü barın sugarıp bütöm. Tegiz bütöm. Men uuru emesmin, kim aytat, men uuru emesmin!

Alar eginderin üç sıyra, beş sıyra sugarıp bütüşkön, bir tündön eçteke bolboyt... Bizdiki bolso, bizge su bugün tünü zarıl, muna azır dağı kerimseldin ilebi kelip turat... Cok, dosum kalp aytasıñ, bizge altı emes, on, on beş kulak su kerek... Kalp aytasıñ Sabırbek... Üç-Döbdögü cügörügö suunu men özümdün ele eski arıktarım menen cetkirem... Kanalın çakıllı kenarından atlayıp inen Karatay/ arıgın kenarına/ diz çöküp/ otura kaldı// da/ [o]/ canımı dişime takıp bulduğum su bumu dercesine, dili damağı kurumuş kişi gibi suyu avucuyla peşe peşe yudumlayıverip/ kendince/ bir şeyleri/ mırıldadı/ “Bekle, ben sana şimdi gösteririm. Şimdi su benim elimde... Ben bu gece hepsini sular bitiririm. Tamamen bitiririm. Ben hırsız değilim, kim söyledi, men hırsız değilim! Onlar ekinlerini üç defa, beş defa sulayıp bitirdiler, bir geceden hiçbir şey olmaz... Bizim ki ise, bize su bugün gece lazım, işte şimdi dahi sam yelinin sıcaklığı gelip duruyor... Hayır dostum yalan söylüyorsun, bize altı değil, on onbeş bel su lazım... Yalan söyledin Sabırbek... Üç-Döbö'deki mısıra suyu ben kendim eski arklarım ile götürürüm...” TS/217

184. $\ddot{O}_1 + Y\dot{T}_1 + \ddot{O}\dot{\text{ç}}T_1 + \text{Dur}T_1 + YF_{-1}[-k+\text{ş}] + B + \text{Sır}T_2 + [\ddot{O}_2] + \text{Dur}T_2 + Y\ddot{o}nT_2 + YF_{-2}[-k+\text{ş}]$

Camiyla/ kırmandın ortosunda/ dağı bir az/ calgız/ turdu// da,/ anan/ [al]/ 'emne bolso oşo bolsun' degendey, kolun şiltep taştap,/ arabasın közdöy/ basıp ketti. “Cemile/ harmanın ortasında/ daha biraz/ yalnız/ durdu// ve/ sonra/ [al]/ 'ne olcaksa o olsun' der gibi elini sallayıp/ arabasına doğru/ yürüdü.” C/393

185. $\ddot{O}_1 + ZT_1 + [N_1] + YF_{-1}[-k+\text{ş}] + E_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\text{ş}] + \text{Seb}T_2$

Calgız Caynak/ frontko barganda/ [bir nerseni]/ kıyratıp dele ciberbeyt bolçu,// birok/ mintip aytış da/ tuura emes:/ Caynakka okşogondor onu koşular, cüzü koşular, miñi koşular, oşentip barıp küç bolot, oşentip barıp köl bolot, oşentip barıp too bolot! Yalnız Caynak/ cepheye varınca/ [bir şeyi]/ hâletmeyecekti,// fakat/ böyle demek de/ doğru değil:/ “Caynak gibilerin onu eklenir, yüzü eklenir, bini eklenir, böylece güç olur, böylece göl olur, böylece dağ olur.” TA/364

186. $\ddot{O}_1 + ZT_1 + \text{Dur}T_1 + YF_{-1}[-k+\text{ş}] + B + \text{Sır}T_2 + [\ddot{O}_2] + \text{Seb}T_2 + \text{Dur}T_1 + YF_{-2}[-k+\text{ş}]$

Karatay/ adegende/ sır aldırbaym degensip,/ unçukpay turdu// da/ anan/ [al]/ çıday albay:/ -İi, senin Sabırbegıñ gazetten tüşpös kıym boldu go! Kana, dağı emne dep

maktaşıptır!-dep, iç küydüsün tamaşaga aylandırayın degensip,/ külümüş etti. “Karatay/ önce/ çaktırmayayım der gibi sessizce durdu// da/ sonra/ [o]/ sabredemeyip/ ‘Hey, senin Sabırbek’in gazeteden düşmez büyük adam oldu demek! Hani, daha ne diye övmüşler!’ deyip, içinin yanmasını şakaya çevireyim der gibi/ komiklik etti.” TS/147

187. $\ddot{O}_1+ZT_1+N_1+YF_{-1}[-k+\$]+B+DurT_2_ _+a.s+_ _DurT_2+N_2+YF_{-2}[-k+\$]+B+\ddot{O}_3+DurT_3+YF_{-3}[-k+\$]$

Aliman/ oşondo/ başın/ öydö kıldı// da,/ köpkö çeyin aylana-tegereğine köz cügürtö karap anan asmanga tigilip, bir ubakıtta, munun emi kimge kançalık keregi bar ele degendey,/ keçirgin, cer,/ seni betke urganday, açuu menen/ kolundagı güldü/ çaptı// da,/ özü/ cüz tömönünön kulap başın basıp,/ catıp kaldı. “Aliman/ o sırada/ başını/ yukarı kaldırdı// ve/ uzun zaman etrafına göz gezdirip, sonra gökyüzüne dikilip bir vakitte, bunun şimdi kime ne kadar gereği var der gibi/ affet, yer,/ senin yüzüne vurmuşçasına, kızgınlıkla/ elindeki gülü/ attı// da,/ kendisi/ yüz üstü düşerek başını bastırıp,/ yattı.” TA/425

188. $\ddot{O}_1+ZT_1+YF_{-1}[-k+\$]+H_2+N_2+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k]+\$$

Karındaşım/ anda/ sekelek oynook kız,// sadagası,/ anın oşondo apama cardamdaşkanın, münözünün caydarısın/ [men]/ tük ömür boyu unutupasmın. “Kız kardeşim/ o zamanda/ küçücük oynak kız,// canım benim,/ onun o zaman anneme yardım etmesini, karakterinin samimiliğini/ [ben]/ bütün (bir) ömür boyu/ unutmam.” C/20

189. $\ddot{O}_1+ZT_1+YF_{-1}[-k+\$]+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\$]+N_3+\ddot{O}_3+YF_{-3}[-k+\$]+E_4+ZT_4+YF_{-4}_ _+DurT_4+\ddot{O}_4+_ _YF_{-4}[-k+\$]+\ddot{O}A_5+\ddot{O}_5+DurT_5+YF_{-5}[-k+\$]$

Oşondogu ayaldar/ bul kezde/ kempir,// caş baldar/ beş-altının atası,// bayagı kündördü/ alar/ unutup da kalışkan çıgar,// birok,/ men alardı körgön sayın,/ köz aldıma/ ölbös-öçpöstöy/ alardın oşondogusu/ elestelet,// aç-cıñalaç cürüp kolhozdo iştegenderi, kütkön-samaganı-/ bardığı/ taşka-tamga baskanday/ kökürogümdö. “O zamanki kadınlar/ bu zamanda/ nine,// küçük çocuklar/ beş altı çocuğun babaları// geçmiş günleri/ onlar/ unutup da kalsalar gerek,// fakat/ ben onları her gördükçe,/ gözümün önünde/ ölmez silinmez gibi/ onların o zamanki durumları/ canlanıyor,// aç yalınayak dolaşıp kolhozdo çalıştıkları, arzu istekleri hepsi/ taşta damga vurmuş gibi/

yüreğimde.” TA/274

190. $\ddot{O}_1+ZT_1+YT_1+SebT_1+YF_{-1}[-k]+[ş]+ZT_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}-k+[ş]+\ddot{O}_3+YF_{-3}[-k]+[ş]$

Kalganınız/ erteden-keçke/ kolhozdo,/ soğuş kantti eken dep/ kulak türöbüz,// anda/ kabalar/ çeke cıltarlık emes ele,// col karaganınız/ poçtoçu bolup kaldı. “Kalanlarımız/ sabahtan akşama kadar/ kolhozdo,/ savaş ne durumda acaba diye/ kulak kabartmaktayız,/ o zaman/ haberler/ yüz güldürücü değildi,// yol gözlediğimiz/ postacı oldu.” TA/251

191. $\ddot{O}_1+ZT_1+ZTAç_1+YönT_1+YF_{-1}-ş+[k]+E_2+\ddot{O}_2+HdfT_2+YF_{-2}-ş+[k]+[\ddot{O}_3]+YönT_3+YF_{-3}-ş+[k]+SebT_3$

Alar/ oşol küünü/ erteñ menen ele/ köpürögö/ çurkap ketişken bolçu,// körsö/ al çunaktar/ taktör toskonu/ ketişptir,// [Alar]/ maga da/ aytışpayt,/ ciberbey koyobu deşse kerek. “Onlar/ o günü sabah erkenden/ köprüye doğru/ koşarak gitmişlerdi,// meğer/o yaramazlar/ traktörü karşılamaya/ gitmişler,// [onlar]/ bana da/ söylemediler,/ göndermez diye düşünmüş olmalılar.” TA/78

192. $\ddot{O}Aç_1+[\ddot{O}_1]+[YF_{-1}][-k+ş]+E_2+KrşT_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}-k+[ş]$

Daniyar anı uktubu, ukpadıby/ [bul]/ [belgisiz],// birok/ azır kayrıla kalıp, bizge emne dese da,/ ceñem eköobüz/ anın betin tik karay albas elek. “Daniyar onu duydu mu, duymadı mı/ [bilinmez],// fakat/ şimdi dönüp bize ne dese de,/ yengem[le] ikimiz/ onun yüzüne doğrudan bakamazdık.” C/234

193. $\ddot{O}Aç_1+ZT_1+[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+ş]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+ş]$

Keede anın kaşı biyik serpilip, közdörü caynap, içinde demikken bir zor küç barday, al çññala tüşüp, sıyagı azır öydö tura kalıp, kulaçın caya, aylanadagı köz körgöndün baarın kuçaktap, kökürögünö bekem kışçuday sermelet./ Bir karasa/ [bular]/ cok,// [Al]/ cön ele çarçagan emeday şaldırap, dem alıp oturgan sıyaktuu. “Bazen onun kaşı genişçe açılıp, gözleri parlayıp, içinde birikip sıkışmış bir güç varmış gibi o, gerilip, aynı hâl üzere şimdi ayağa kalkıp kollarını açarak, civarda gözü gören her şeyi kucaklayıp, göğsüne sımsıkı bastıracaktı gibi sallanıyor./ Bir de baksa[m]/ [bunlar]/ yok,// [O]/ öylesine yorulmuş kişi gibi hâlsizleşip dinlenip oturuyor gibi.” C/113

194. SebT₁+Ö₁+VasT₁+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+VasT₂+YF₋₂-k+[ş]+[Ö₃]+YF₋₃-k+[ş]

Eski maldın közü emespi,/ [men]/ artınan/ taanırım,// [Men]/ cürüşünön, artkı ak baypak ayagınan/ taanırım// [bu]/ bizdin sarı corgo eken. “Eski malın gözü değil mi,/ [ben]/ arkasından taanırım// [Ben]/ yürüyüşünden, arka ayağından/ taanırım// [bu]/ bizim sarı yorga idi.” TA/534

195. SebT₁+Ö₁+DurT₁+YT₂+YF₋₂[-k+ş]+B+[Ö₂]+ZT₂+YinT₂+YF₋₂[-k+ş]

Calbıraktardın biri uçup kelip, muzdak alakan sıyaktuu, dirildep betten tiyip öttü ele,/ al/ içirkengendey çoçup ketip,/ küñürt tartkan vagondun içine/ kılçaydı// da,/ [al]/ anan/ kayra/ başpaktı. “Yaprakların biri uçup gelip soğuk avuç gibi titreşip yüzden vurup geçince/ o,/ ürpermiş gibi korkup/ alaca karanlık vagonun içine/ eğildi// de/ [o]/ sonra/ tekrar/ bakındı.” BB/17

196. SebT₁+Ö₁+N₁+DurT₁+YF₋₁[-k+ş]+B+[Ö₂]+ZT₂+N₂+YF₋₂[-k+ş]

Bir colu çöp çabıkta, ulam ele cönü çok ırcalaktap, aytkanım saya ketpeyt degenderdin biri-bizdin tuugan söröy Osmon tiyişe bergendikten,/ Camiyla/ anın senek kolun/ caktırbay/ silkip saldı// da,/ [al]/ kölöködö oturgan cerinen öydö bolo berip:/ -Turçu narı!/-dedi. “Bir defasında ot biçmede, defalarca sebepsiz sırtıp dediklerim boşa gitmez (havada kalmaz) diyenlerden biri bizim akraba bozuntusu Osman sataştığından,/ Cemile/ onun sakat kolunu,/ hoşlanmayıp/ silkti/ de// [o]/ gölgede oturduğu yerinden kalkıp/ ‘Dur o tarafa!’/ dedi.” C/74

197. SebT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+DurT₂+Ö₂+YF₋₂-k+[ş]

Başkarmalar tamanı cerge tiye elekte biri ketip, biri kelip,/ kolhoz/ başalamam:// oşondoy şartlarda/ kaysı cañı sunuş, cañı demilge/ turmuşka aşmak ele. “İdarecilerin ayakları daha yere değmemişken biri gidip, biri gelip,/ kolhoz/ karışık:// Böyle şartlarda/ hangi yeni öneri, yeni hamle/ gerçekleşecektir.” TS/129

198. SebT₁+Ö₁+ZT₁+N₁+YönT₁+YF₋₁[-k+ş]+B+[Ö₂]+DurT₂+HdfT₂+YF₋₂[-k+ş]

Seyde anın közünö biyik cerde turganday körünüp,/ al/ özü anın canında kirbiygensip, başın iynine katıp, bir nerse aytayın dep, oozun çala açkan boydon, Seydenin caş aralaşkan közün bir karap,/ multığın/ tetigindey taşka/ çaap ırgıttı// da,/

[al]/ kolun kötörüp,/ multığın sundurup kele catkan soldattarga/ korgoldu. “Seyde onun gözüne yüksek yerde duruyormuş gibi görünüp,/ o/ kendi onun yanında küçülmüş gibi başını omuzlarına gizleyip bir şey söyleyeyim diye, ağzını yarım açmış hâlde, Seyde’nin yaş karışık gözüne bir bakıp/ silahını/ ötdedki taşa/ fırlatıp attı/ da/ [o]/ ellerin kaldırıp/ silahını doğrultup gelen askerlere/ teslim oldu.” BB/343

199. SebT₁+Y₁+E+ _Y₁[-k+ş] _+[SebT₂]+Y₂ _+E+ _Y₂[-k+ş]

Baldar unçukpay, ce ketpey, ce koyboy dale bir nesre kütkösüp, işenbey turup kalganına/ Kurmandın açuusu/ da/ kelet,// [Baldar unçukpay, ce ketpey, ce koyboy dale bir nesre kütkösüp, işenbey turup kalganına]/ [Kurmandın] canı/ da/ açıyt. “Çocuklar sessizce, ya gitmeden veya bırakmadan hâlâ bir şey bekliyormuş gibi inanmadan durduklarına/ Kurman’ın siniri/ de/ gelir,// [Çocuklar sessizce, ya gitmeden veya bırakmadan hâlâ bir şey bekliyormuş gibi inanmadan durmalarına]/ [Kurman’ın] canı/ da/ acır.” BB/97

200. SebTAç₁+ [Ö₁]+SebT₁+N₁+YF₋₁[-k]+ş+Csi₂

Üç at bir sokonun kücü,/ [biz]/ eptep kunan-punandardı üyröttip,/ brigattın sokolorun/ tügöldödük,/ ayla kaçça. “Üç at/ bir sabanın/ gücü,// [biz]/ zar zor tayları öğretip/ ekibin sabanlarını/ tamamladık,// çaresiz.” TA/475

201. SebTAç₁+ [Ö₁]+SebT₁+YF₋₁ _+HdfT₁+ _YF₋₁[-k]+ş+E₂+ [Ö₂]+DurT₂+MukT₂+N₂+YF₋₂[-k]+ş

Al emi soguşta körsötkön baatırlık-zor erdik ekeninde talaş çok,/ [Men]/ anı için/ başımdı iyip,/ uuluma/ cügünöm,// birok/ [Men]/ oşonçoluk ökünüp,/ tirüü cürgönünö/ eçteke/ ıraa körböym. “Ama savaşta gösterdiği kahramanlıkta büyük erlik gösrediğinde tartışma yok,/ [ben]/ onun için/ başımı eğip/ oğluma (oğlumun önünde)/ eğiliyorum,// fakat/ [ben]/ çok üzölüp/ [onun] hayatta olmasına/ hiçbir şeyi/ denk görmem.” TA/592

202. ŞT₁+ [Ö₁]+KrsT₁+N₁+YF₋₁[-k]+ş+E₁+ [Ö₂]+DurT₂+N₂+YF₋₂[-k]+ş

Al emi men kişi bolsom, körögöç ene bolsom,/ [men]/ oşondo ele közüñö karabay turup:/ “Senin bul emne kılgañıñ, caş bala bolup kettiñbi, mindan arı saga çaşoonun keregi çok beken! Saga okşogon kaçça kelinder cesir kalıp catat. Sabır kıl, Kasımdı akırındap unutkun, sendey kelin cerde kalabı. Öz teñiñdi dağı tabarsıñ. Bağıñ açılar.

Koy mintpegin, caman bolosuñ. Turmuştan bezseñ özüñdün ele şoruñ. Kayrat kıl!”/ debeyminbi, // [Men]/ uşintip/ anı/ akılga salbaymınbı. “Ama ben kişi olsaydım, bilge ana olsaydım, / [ben]/ o zaman onun göz yaşına bakmadan/ ‘Sen ne yapıyorsun, küçük çocuk musun, bundan sonra sana hayatın gereği yok mu! Sana benzeyen kaç gelin dul kalıyor. Sabret, Kasım’ı yavaş yavaş unutmaya çalış, senin gibi gelin yerde kalır mı? Kendi dengini yine bulursun. Kısmetin açılır. Bırak öyle yapma, kötü olursun. Hayattan bezersen kendin betbaht olursun. Gayret et!’/ demez miydım, // [ben]/ öylece/ ona/ akıl vermez miydım.” TA/439

203. $\text{\text{ŞT}}_1 + [\text{\text{Ö}}_1] + \text{\text{SırT}}_1 + \text{\text{VrmT}}_1 + [\text{\text{YF}}_{-1}] - \text{\text{k}} + [\text{\text{ş}}] + [\text{\text{Ö}}_2] + \text{\text{SırT}}_2 + \text{\text{VrmT}}_2 + \text{\text{YF}}_{-2} - \text{\text{k}} + [\text{\text{ş}}]$

Emi uylar tuup, akka cetsek, / [biz]/ anan/ arpa dümbül[gö], / [iliner elek] // [biz]/ anan/ bışikçılıkka da/ iliner elek. “Şimdi inekler doğursa ak [süte] kavuşsak/ sonra/ arpa dümbül[e]/ [kavuşurduk], // [biz]/ sonra/ yaza da/ kavuşurduk.” BB/209

204. $\text{\text{ŞT}}_1 + [\text{\text{Ö}}_1] + \text{\text{YF}}_{-1} [-\text{\text{k}} + \text{\text{ş}}] + \text{\text{H}}_1 + \text{\text{ZT}}_2 + \text{\text{Ö}}_2 + \text{\text{YF}}_{-2} [-\text{\text{k}} + \text{\text{ş}}]$

Köñülü bolso, / [al]/ ketele berbeybi, / baykuş bala, // maga küygöndö/ emne/ çıktı? “Gönlü varsa/ [o]/ gidiverseydi/ zavallı çocuk, // bana üzlünce/ ne/ oldu?” TA/749

205. $\text{\text{ŞT}}_1 + [\text{\text{Ö}}_1] + \text{\text{YF}}_{-1} [-\text{\text{k}} + \text{\text{ş}}] + \text{\text{ŞT}}_2 + [\text{\text{Ö}}_2] + \text{\text{YF}}_{-2} [-\text{\text{k}} + \text{\text{ş}}] + \text{\text{N}}_2$

Esi bolso, / [al]/ tüşünör, // esi bolso, / [al]/ keçirer/ bizdi... “Akı varsa/ [o]/ anlar, // akı varsa/ [o]/ afeder/ bizi...” TA/1004

206. $\text{\text{ŞT}}_1 + \text{\text{a.s}} + [\text{\text{Ö}}] + \text{\text{YF}}_{-1} [-\text{\text{k}} + \text{\text{ş}}] + \text{\text{ZT}}_2 + [\text{\text{Ö}}_2] + \text{\text{YF}}_{-2} [-\text{\text{k}} + \text{\text{ş}}]$

Anday emes deseñ, / makul, / [biz]/ bet aldımızdan basıp keteli, // anda/ [bu]/ emne bolot. “Öyle değil dersin/ tamam, / [biz]/ yolumuza devam edelim, // sonra/ [bu]/ ne olur.” TA/660

207. $\text{\text{ŞT}}_1 + \text{\text{DurT}}_1 + \text{\text{Ö}}_1 + \text{\text{YF}}_{-1} [-\text{\text{k}} + \text{\text{ş}}] + [\text{\text{ŞT}}_2] + \text{\text{Ö}}_2 + \text{\text{YF}}_{-2} [-\text{\text{k}} + \text{\text{ş}}]$

Koyboy ekensiñ, / mintip cürüp/ iş/ oñolboyt, // [Koyboy ekensiñ]/ tüşüm/ öspöyt. “Böyle davranmayı bırakmazsan, / böyle giderse/ iş/ düzelmez, // [Böyle davranmayı bırakmazsan]/ ürün/ çoğalmaz.” TS/96

208. $\text{\text{ŞT}}_1 + \text{\text{Ö}}_1 + \text{\text{BğT}}_1 + \text{\text{N}}_1 + \text{\text{YF}}_{-1} - \text{\text{k}} + [\text{\text{ş}}] + [\text{\text{Ö}}_2] + \text{\text{N}}_2 + \text{\text{YF}}_{-2} - \text{\text{k}} + [\text{\text{ş}}]$

Egerde azır kün carık bolso/ Sabırbek/ Karataydın kan kuyulgan közün körüp,

çıkiyındagı çıñalğan kan tamırlarının cürök menen birge lakıldata sogup turganın/ sezet ele, // [al]/ anın ırcayıp tiştegen oozun, ölük sıyaktuu bop-boz öñün/ köröt ele. “Eğerde şimdi gün ışık olsaydı/ Sabırbek/ Karatay’ın kan toplanan gözlerini görüp/ ensesindeki gerginleşen kan damarlarının yürek ile birlikte lakır lakır çarpıp durduğunu/ hissedirdi, // [o]/ onun sırtıp dişleyen ağzını, ölü gibi bomboz rengini/ görürdü.” TS/202

209. $\text{\$T}_1+\text{\text{Ö}}_1+\text{GörT}_1+\text{YF}_{-1}[-k+\text{\$}]+[\text{\text{Ö}}_2]+\text{DurT}_2+[\text{N}_2]+\text{YF}_{-2}[-k]+\text{\$}$

Sen törösöñ, / al/ maga/ bölök-bötön bolboy, // [men]/ öz balamday alpeçtep/ [anı]/ bagam. “Sen doğurursan, / o/ bana/ yabancı olmaz, // [ben]/ kendi çocuğum gibi uğraşıp/ [ona]/ bakarım.” TA/837

210. $\text{\$T}_1+\text{\text{Ö}}_1+\text{ÖlçT}_1+\text{KşlT}_1+\text{YF}_{-1}[-k+\text{\$}]+E_2+\text{ZT}_2+N_2+\text{\text{Ö}}_2+\text{DurT}_2+\text{YF}_{-2}[-k+\text{\$}]$

Cüyölü bolso/ apam/ köbünçö/ anı menen/ makul bolot, // birok/ oşondo da/ akırkı tok eter sözdü/ al/ oñoy ele/ bere koyboy. “Uygun (kayda değer) olsa/ annem/ çoğunlukla/ onunla/ hem fikir olur, // fakat/ o hâlde bile/ son kararı (sözü)/ o/ kolaylıkla/ vermez.” C/48

211. $\text{\$T}_1+\text{\text{Ö}}_1+\text{YF}_{-1}[-k]+\text{\$}+\text{\text{Ö}}_2+\text{YF}_{-2}[-k+\text{\$}]+\text{\$T}_3+\text{\text{Ö}}_3+\text{YF}_{-3}[-k]+\text{\$}$

Soguş uşuntip küçöy berse, / men da/ ketem, // Maysalbektin caşı da/ kelip turat, // kerek eken/ biribiz/ kalbaybız. “Savaş böyle şiddetlenirse/ ben de/ giderim, // Maysalbek’in yaşı da/ gelmiş durumda, // gerekirse/ hiçbirimiz/ kalmayız.” TA/234

212. $\text{\$T}_1+\text{YF}_{-1}[-k+\text{\$}]+[\text{\text{Ö}}_2]+\text{DurT}_2+\text{YF}_{-2}[-k+\text{\$}]$

Suukka kögörgön türün körsöñ, / esiñ çıgat, // [Al]/ timele kalç-kalç etip/ toñup bütüptür. “Soğuktan morarmış hâlini görsen, / aklın gider, // [O]/ öylesine tir tir edip/ donmuş kalmış.” TA/376

213. $\text{\$T}_1+\text{YT}_1+\text{\text{Ö}}_1+\text{YF}_{-1}[-k+\text{\$}]+[\text{\$T}_2]+[\text{YT}_2]+\text{\text{Ö}}_2+\text{YF}_{-2}[-k+\text{\$}]$

Ança-minça gana kar kıpındaganı bolboso, / stantsiyada/ can/ cok, // [Ança-minça gana kar kıpındaganı bolboso], / [stantsiyada]/ ün/ cok. “Sadece biraz kar serpintisi olmasa/ istasyonda/ can/ yok, // [Sadece biraz kar serpintisi olmasa]/ [istasyonda]/ ses/ yoktu.” TA/330

214. ŞT₁+ZT₁+Ö₁+YönT₁+N₁+YF₋₁[-k+ş]+B+[Ö₂]+DurT₂+YF₋₂[-k+ş]

Köñülü kelse/ coldo kele catıp/ Camiyla/ meni:/ 'Ayda attardı, kiçine bala, kettik!'
-dep/ ündöp koyot// da,/ [Camiyla]/ oturgan cerinen öydö turakalıp, kamçıını üyrö
kıykırıp,/ arabanı aydayt. "Gönlü olursa/ yolda gelirken/ Cemile/ bana: 'Sür atları,
küçük çocuk, gittik!' diye seslenir// ve/ [Cemile]/ oturduğu yerden yukarı kalkıp,
kamçıyı sallayarak bağırıp,/ arabayı sürerdi." C/186

215. Ü₁+ [Ö₁]+HdfT₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+HdfT₂+ZT₂+YF₋₂[-k]+ş+ZT₃+ [Ö₃]+YF₋₃[-k+ş]

Basa,/ [siler]/ Seydege da/ aytıp koygula,// [men]/ aga da/ emki bazarda/ alıp
kelem,// bugün/ [kat]/ cok... "Ha, Seyde'ye de/ söyleyin,/ ona da önümüzdeki hafta
getiririm,// bugün/ [mektup]/ yok..." BB/100

216. Ü₁+ [Ö₁]+YF₋₁-k+[ş]+ [Ö₂]+ZT₂+a.s+DurT₂+YF₋₂-ş+[k]

Botom,/ [alar]/ keçegi ele çimkirik baldar ele// [Alar]/ bat ele boy salıp,/ emi
karabaysıñbı,/ ce çaştıktın ıratın körböy, ce düynönün ıratın körböy/ ketip bara catıшат!
"Yahu,/ [onlar]/ daha dünkü sümüklü çocuklardı// çabucak boy atıp, şimdi/ baksana,/ ya
gençliğin rahatını görmeden ya, dünyanın rahatını görmeden/ gidiyorlar." BB/67

217. Ü₁+Csi₁+ [Ö₂]+YönT₂+YF₋₂[-k+ş]

Öş,/ munu kara,/ [al]/ cügörügö tura/ koygonu turat! "Öş,/ şuna bak,/ [o]/ mısıra
doğru/ gidecek!" TS/15

218. Ü₁+Csi₁+ [Ö₂]+ZT₂+YF₋₂__+N₂+__YF₋₂[-k]+ş

A-a,/ kurgur ene dese,// [men]/ oşondo/ oy toktotup,/ Maysalbegim kay taraptı
karay ötöt eken dep/ koybopturmun. "Aa,/ mahvolası annelik işte,// [ben]/ o anda/ akıl
yürütüp/ Maysalbek'im hangi taraftan ne tarafa doğru geçecek diye/ sormamışım."
 TA/289

219. Ü₁+Csi₁+E₂+ZT₂+Ö₂+DurT₂+YönT₂+YF₋₂[-k+ş]

Ay,/ cürök degen kurusun,// mına/ uşul uçurda da/ Camiyla/ akırın gana közünün
kıyığın salıp/ Daniyar caktı/ karadı. "Vay,/ yürek dediğin batsın,// işte şu anda da/
Cemile/ yavaşça gözünün ucuyla/ Daniyar'ın tarafa/ baktı." C/426

220. $\ddot{U}_1 + Csi_1 + \ddot{U}_1 + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + YF_{-2} - k + [\ddot{s}]$

İi,/ kitepke öçün/ ay,// [al]/ kitep değende/ cantıgınan cata kalar ele. “Vay,/ kitaba düşkünlüğü/ vay,// [o]/ kitap denince/ canını verirdi.” TA/107

221. $\ddot{U}_1 + Csi_1 + \ddot{U}_1 + B\ddot{g}T_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2} [-k + \ddot{s}]$

Oy,/ oşondogu türün/ ay,// betinen ısık caş tögülüp,/ közdörü/ könök. “Ah,/ o zamanki duruşun/ ah,// yüzünden sıcak yaş dökülüp/ gözleri/ şiş.” TA/434

222. $\ddot{U}_1 + DurT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1} [-k + \ddot{s}] + E_1 + \ddot{U}_2 + DurT_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2} [-k + \ddot{s}] + E_2 + \ddot{U}_3 + DurT_3 + \ddot{O}_3 + YF_{-3} [-k + \ddot{s}] + E_3$

Attiñay,/ ketmenin kötörüp,/ Subankul/ kelse/ kana,// attiñay,/ kombaynin aydap/ Kasım/ egin çaap kirse/ kana,// attiñay,/ kırmanga kızıl tartıp,/ Caynak/ arabasın kubalap kelse/ kana! “Ah,/ kazma küreğini alıp/ Subankul/ gelse/ keşke,/ biçerdöverini sürüp/ Kasım/ ekin biçerek gelse/ keşke,/ harmana ekin taşıyıp/ Caynak/ arabasını koşturup gelse/ keşke!” TA/418

223. $\ddot{U}_1 + H_1 + [\ddot{O}_1] + AyrT_1 + YF_{-1} [-k] + \ddot{s} + H_2 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2} [-k + \ddot{s}] + H_3 + [\ddot{O}_3] + AyrT_3 + YF_{-3} [-k] + \ddot{s} + H_4 + [\ddot{O}_4] + YF_{-4} [-k + \ddot{s}]$

Ey-i-i... Altmış vagon bir tirkep, Alıp uçkan parovoz./ [Men]/ Aylımdan/ ketip baratam,// Agayın-tuugan/ [siz]/ kayır koş!// Cetimiş vagon bir tirkep, Celip uçkan parovoz./ [Men]/ Cerimden/ ketip baratam,// Ceñe-celpi/ [siz]/ kıyr koş! “Hey... Altmış vagon birleşip, Alıp uçan lokomotif./ [Ben]/ Köyümden/ gidiyorum,// Eş dost/ [siz]/ hoşça kalın!// Yetmiş vagon birleşip, Rüzgarla uçan lokomotif./ [Ben]/ Yerimden/ gidiyorum,// Yengeler/ [siz]/ hoşça kalın!” BB/89

224. $\ddot{U}_1 + H_1 + [\ddot{O}_1] + MukT_1 + ZT_1 + YF_{-1} [-k] + \ddot{s} + E_1 + B + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + YF_{-2} [-k] + \ddot{s} + E + \ddot{O}_3 + DurT_3 + YF_{-3} - k + [\ddot{s}] + E_3$

-Oy,/ kiçine bala/ [sen]/ tuula elek balaga at koygonsabay, caydak ele cerge köçönün atın izdep ubara bolgonço,/ elden murun/ ayal alsañçı/ da,// [sen]/ tam-cay salıp,/ köçö turguzsañçı,// köçönün atı/ eptep/ tabılar ele/ go. “Hey,/ küçük çocuk/ [sen]/ doğmamış çocuğa ad koyulmadığı gibi boş yere sokak adı bulup zahmet çekeceğine,/ ondan önce/ evlensen de,// [sen]/ ev kurup,/ sokak kursaydın ya,// sokağın adı/ bir şekilde/ bulunur/ herhâlde.” TA/160

225. $\ddot{U}_1+H_1+[\ddot{O}_1]+\ddot{O}lçT_1+YF_{-1}[-k]+ş+[\ddot{O}_2]+\ddot{O}lçT_2+YF_{-2}[-k]+ş$

O,/ turmuşay,/ [sen]/ minça/ nege kataal bolduñ,,// [sen]/ minça/ nege sokur bolduñ? “*O,/ hayat,/ [sen]/ niye bunca gaddar oldun,,// [sen]/ bunca/ niye kör oldun?*”

TA/936

226. $\ddot{U}_1+H_1+[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k]+ş+Csi_2+\ddot{O}_3+YF_{-3}-k+[ş]+[\ddot{O}_4]+YT_4+YF_{-4}[-k+ş]+[\ddot{O}_5]+YönT_5+YF_{-5}[-k]+ş$

Oy,/ Tokon ceñay,/ [siz]/ korkpoñuz,,// camandıktın türü kursun,,// bul telegramm/ Maysalbekten eken,,// [Al]/ Novosibirde/ cibriptir,,// [Siz]/ beri/ basıñız! “*Oy,/ Tokon yenge,/ [siz]/ korkmayın,,// kötü haberin yüzü kurusun,,// bu telegraf/ Maysalbek’tenmiş,,// [O]/ Novosibir’den/ göndermiş,,// [Siz]/ beri/ yürüyün!*” TA/286

227. $\ddot{U}_1+H_1+\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+ş]+[\ddot{O}_2]+[N_2]+YönT_2+YF_{-2}[-k+ş]+\ddot{O}_3+YF_{-3}-k+[ş]$

Ay,/ kiçine bala,/ menin attarım/ kaysı,,// [sen]/ [alardı]/ beri/ cetele!// Kamıttarı/ kaysı ele? “*Hey,/ küçük çocuk,/ benim atlarım/ hangisi,,// [sen]/ [onları]/ beri/ getir!// Koşum takımları/ hangisi idi?*” C/160

228. $\ddot{U}_1+H_1+\ddot{U}_1+\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k]+ş+E_1+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k]+ş$

A-a-a/ Kasım/ ay.../ Men dagı/ tirüü can emesminbi,,// [men]/ ayalımın da, ayalımın... “*Ah/ Kasım/ ah.../ Ben de/ diri can değil miyim,,// [ben]/ kadınıym yahu kadınıym...*” TA/927

229. $\ddot{U}_1+N_1+\ddot{O}_1+KayT_1+YF_{-1}[-k+ş]+[\ddot{U}_2]+[N_2]+[\ddot{O}_2]+KayT_2+YF_{-2}-k+ş$

Kapıray,/ uşunun baarın/ al/ kaydan/ üyröndü,,// [Kapıray],/ [uşunun baarın]/ [al]/ kaydan/ uktu eken? “*Hayret, bunun hepsini o nereden öğrendi,,// [Hayret],/ [bunun hepsini]/ [o]/ nereden duymuş?*” C/297

230. $\ddot{U}_1+\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k]+ş+E_1+Csi_2$

Oy/ sen özüñ,,// soosuñbu,/ bul emneñ? “*Oy/ sen kendin,/ iyi misin/ bu ne hâl?*” C/240

231. $\ddot{U}_1+\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+ş]+\ddot{O}_2+N_2+YF_{-2}[-k]+ş+\ddot{O}_3+YF_{-3}-k+[ş]$

Oy,/ bul/ oñbogondoy köp suu,,// men dele/ uç cüz litr [suu]/ alam,,// bizdin aydoo

ceribiz/ birdey ele. “Oy,/ bu/ oldukça çok su,// ben de/ üç yüz litre [su]/ alıyorum,// bizim ekim yerimiz/ aynıdır.” TS/96

232. $\ddot{U}_1+\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\$]+E_2$

Oy,/ anı urgan/ kim,// özü/ baştabadı? “Oy,/ ona vuran/ kim,// kendisi/ başlamadı mı?” TS/271

233. $\ddot{U}sTA\check{c}_1+\ddot{U}stT_1+\ddot{O}_1+[YF_{-1}][k+\$]+YT_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\$]+[\ddot{O}_3]+[N_3]+YF_{-3}-\$+[k]+E_3+NA\check{c}_3$

Dareksiz emes, öldü dep kara kagaz kelgen kee biröölör kiyin tirüü kabarı çıgıp,/ al tügül/ cogorku ayıldık bir kişi, [keldi]// te tömönkü kazakta da/ oşondoy okuya/ boldu,// özüñ/ [oşonu]/ ugup cürböysüñbü,/ aş-suun berip koygondon kiyin aman-esen kaytıp kelişti. “Haberı gelmeyenler değil, öldü diye kara kâğıt gelen bazılarının sonradan sağ oldukları haberi gelip,/ hatta/ yukarıdaki köyden bir kişi/ [döndü],// ta aşağıdaki Kazaklar’da da/ aynı olay/ oldu,/ kendin/ duymadın mı,/ aşı suyu verildikten sonra sağ salim döndüler.” TA/655

234. $\ddot{U}stTA\check{c}_1+\ddot{U}stT_1+YT_2+\ddot{O}_2+YF_{-1}[-k+\$]+[\ddot{O}_2]+DurTA\check{c}_2+DurT_2+N_2+YF_{-2}[-k]+\$$

Baştağıday kubat çok, işter keçiktirilip cattı./ Anısı al bolso,/ kolhozdo/ ürön/ az,// [biz]/ kampanın için şıpırıp catıp, ar bir dandı terip catıp,/ zor-zor menen/ brigadabızga berilgen aydoo planın/ orundattık. “Bu yetmiyormuş gibi/ kolhozda/ tohum/ az,// [biz]/ anbarın içini süpürüp, her bir deni toplayıp,/ zar zor/ ekibimize verilen toprak sürme planını/ gerçekleştirdik.” TA/480

235. $VasT_1+ZT_1+\ddot{O}_1+YönT_1+YF_{-1}-k+[\$]+\ddot{O}_2+N_2+YT_2+YF_{-2}-\$+[k]$

MTS’den sıylıkka algan velosipedin minip,/ erteñ menen/ Kasım/ kombaynin közdöy/ ketip bara catat ele,// bir top öktöm kelinder/ anı/ coldon/ karmap alıştı. “MTS’den ödül olarak verilen bisiklete binip,/ sabahleyin/ Kasım/ biçerdövere doğru/ gidiyordu,// birkaç cesur gelinler/ onu/ yoldan yakaladılar.” TA/112

236. $YF_{-1}[-k+\$]+N_2+YF_{-2}[-k+\$]+\ddot{O}_2+DurT_2$

Orozmattın öñü sustaya tüştü:// Aytsañ aytpasañ da uşul: stansaga araba

aydaysıñ, başka kep çok!/-dedi/ al/ baldagın kalçıldatıp, cerge küç menen tık koyup.
“Orozmat’tın rengi kaçtı:// ‘Desen de demesen de şu: istasyona araba süreceksin, başka söz yok!’ dedi/ o/ değneğini titretip yere güçle tık vurup.” C/386

237. YF₋₁_+_ZT₁+_+_YF₋₁[-k+ş]+KrşT₂+N+YF₋₂_+_Ö₂+_+_YF₋₂[-k]+ş

Baldarım[in]/ süt dese/ tañdayı takıldayt,// anan töşöktö catsam da/ uydu/ kantip/ özüml/ közdöböyün! “Çocuklarım/ süt deyince/ damakları titriyor,// sonra döşekte yatsam da/ ineği/ nasıl/ kendim/ gözlemeyeyim³⁶¹“ BB/277

238. YF₋₁-k+[ş]+DurT₂_+_Ö₂+_+_DurT₂+Y₂-ş+[k]

Süyüşköndördün meni menen emne işi bolmok ele,// men ele emes, düynönün baarın unutkanday,/ alar/ tek gana özdörünçö can eritken obondun agımına köykölüp termilip/ kele catıstı. “Sevişenlerin benimle ne işi olacaktı,// ben değil, dünyanın hepsini unutmuş gibi/ onlar/ sadece kendince can eriten (mest eden) şarkının akışında süzülüp sallanarak/ geliyorlardı.” C/364

239. YF₋₁-k+ş+E₁+Ö₁+Ö₂+ZT₂+YF₋₂[-k]+ş

Esiñdebi/ bayagı şoykon tün,// [men]/ ertesi saga kelip/ ıylaganmın... “Hatırında mı/ o belalı gece,// [ben]/ ertesi günü sana gelip/ ağlamıştım...” TA/757

240. YT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]+E₂

Anda/ emnesi/ bar,// [Al]/ küzöt küzötöbü? “Orada/ nesi/ var,// [O]/ nöbet tutuyor mu?” C/126

241. YT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+B+ZT₂+Ö₂+ÖAç₂+N₂+YT₂+YF₋₂[-k+ş]

Ayıl da/ kimdir biröö/ toy berip kaldı// da,/ kökpörü çabılıp,/ aligi çaban/ ulakçı cigit eken,/ ulaktı/ bizdin darbazanın astına/ alıp kelip taşıadı. “Köyde/ birileri/ düğün/ yaptı// ve/ teke çekişme yarışı düzenlenip,/ o çoban/ oğlakçı delikanlıymış,/ oğlağı/ bizim evin önüne/ getirip attı.” TA/732

242. YT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+E₁+YT₂+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]+ÜstT₃+Ö₃+N₃+DurT₃+YF₋₃-k+[ş]

³⁶¹Çocuklarım süt istediği için, hasta yatsam dahi ineğe bakmalıyım.

Ayıl/da/ ar kimdin sıru/ belgılıüü emespi, // [ayıl/da]/ mınday işke bara turgan eç kim/ çok bolçu, // andan kalsa/ [al]/ üç cılkını/ birdey kayda batırat ele. “Köyde/ herkesin hâli/ belli değil mi, // [köyde]/ böyle bir işi yapacak hiç kimse/ yoktu, // üstelik/ [o]/ üç atı/ birden nerede barındıracaktı.” TA/467

243. Y_{T1}+Ö₁+Y_{F-1}-k+[ş]+[Ö₂]+YA_{ç2}+Y_{F-2}-k+[ş]

Stantsiyaga/ eki eşelon asker/ kelip toktogon imiş, // [alar]/ bugün tüştö barıp kalabız dep,/ kabar ayttırışkan imiş. “İsatasyona/ iki asker treni/ gelip/ durmuşmuş, // [onlar]/ bugün öğlen varırız diye,/ haber göndermişlermiş.” TA/606

244. YTA_{ç1}+Y_{T1}+Ö₁+Dur_{T1}+Y_{F-1}[-k+ş]+Y_{T2}+Ö₂+Y_{F-2}[-k+ş]

Koştun başına cete berbey,/ aydoodo/ sokogo koşulgan ögüzdör/ een/ turuptur, // canında/ eç kim/ çok. “Çiftin başına varmadan,/ tarlada/ sabana koşulan öküzler/ sahihsiz/ duruyordu, // yanında/ hiç kimse/ yok.” TA/507

245. Z_{T1}_+_Ö₁+_ _Z_{T1}+Dur_{T1}+Y_{F-1}[-k+ş]+[Ö₂]+N₂+Y_{F-2}[-k+ş]

Ekinçi bir colu,/ al/ arıktın kaşatındağı kıldırta tigilgen taldardı karap koyup,/ Totoydu cemelegendey/ süylödü: // [Al]/ Baydakem taldarın butap turçu ele, bıyıl [siz]/ [taldardı] butagan emes ekensiñer/ [dedi]. “İkinci seferinde,/ o/ arkın kıyısını dolanarak dikilen söğütlere bakıp (söğütleri gördükten sonra),/ Totoy’u azarlar gibi/ konuştu: // [o]/ Baydakem söğüdü budardı, bu yıl [siz] [söğüdü] budamamışsınız/ [dedi]” BB/128

246. Z_{T1}+Ö₁+N₁+Dur_{T1}+Y_{F-1}[-k]+ş+B+[Ö₂]+Z_{T2}+Dur_{T2}+Y_{T2}+Y_{F-2}[-k]+ş

Atam cumuştan kelgende,/ [men]/ çaçımdu/ tezireek/ şıpırtıp aldım// da,/ [men]/ üygö catpay ele attardı bedege koyo berip,/ kündögüdöy kırmanga barıp/ [oşol cerde]/ tünödüm. “Babam işten geldiğinde,/ [ben]/ saçımı/ çabucak/ kazıttım/ da/ [ben]/ evde yatmadan atları yoncaya salıverip/ her zamanki gibi harmana gidip/ [orada]/ geceledim.” C/101

247. Z_{T1}+Ö₁+Seb_{T1}+Ölç_{T1}+Y_{F-1}[-k]+ş+[Ö₂]+Seb_{T2}+Y_{F-2}[-k]+ş

Bayagıda/ [men]/ köşögönün artınan/ ança cakşı/ baykabay kalıptırmin, // [Men]/ tiktey bergenden/ uyalgam. “Eskiden/ [ben] perde arkasından/ fazla/ dikkat etmemişim, // [Ben]/ doğrudan bakmaktan/ utanmışım.” TA/258

248. ZT₁+ $\ddot{O}_1$ +VrmT₁+YF₋₁[-k]+ş+B+ $\ddot{O}_2$ +DurT₂+YF₋₂[-k]+ş

Anan/ [men]/ üygö/ keldim// da,/ [men]/ ıylaganımdı eç kimge körsötpöy, atamdın tonuna oronup alıp,/ çümkönüp cattım. “Sonra/ [ben]/ eve/ geldim// ve/ [ben]/ ağladığımı hiç kimseye belli etmeden, babamın kürküne sarılıp, gömülerek/ yattım.” C/511

249. ZT₁+ $\ddot{O}_1$ +YF₋₁[-k+ş]+ $\ddot{O}_2$ + $\ddot{N}_2$ +YF₋₂[-k]+ş

Ölö elegiñde/ [sen]/ ketkin,// [men]/ [sunu]/ berbeym! “Ölmeden önce/ [sen]/ git,// [ben]/ [suyu]/ vermem!” TS/186

250. ZT₁+ $\ddot{O}_1$ +YF₋₁[-k+ş]+HdfT+ $\ddot{O}_3$ +YF₋₃[-k+ş]

Azır,/ [sen]/ koyo tur,// cürögümdü basıp alayın!!! [sen]/ Koyo tur! “Şimdilik,/ [sen]/ dur,// [ben]/ yüreğimi sakinleştiriyim!!! [sen]/ bekle!” BB/42

251. ZT₁+ $\ddot{O}_1$ +YF₋₁-k+ş+ $\ddot{O}_2$ +ekYF₋₂[-k]+ş+YAç₂

Karasam/ [kelgen]/ Camıyla eken:// Sen/ emne [bolduñ]/ tiliñ duduk, kulagiñ dülöy boldubu? “Baktım/ [gelen]/ Cemile imiş:/ Sen/ ne³⁶² [oldun]/ dilin lal, kulağın sağır mı oldu?” C/409

252. ZT₁+DurT₁_ _+ $\ddot{O}_1$ +_ _DurT₁+SırT₁+YT+ YF₋₁[-k+ş]+B+ $\ddot{O}_2$ + $\ddot{N}_2$ +VrmT₂+YF₋₂[-k+ş]

'Balaga suuk ötöt eken, kögörüüp ketti!' -Seyde barayın dep umtuldu ele,/ narı eldin içinen/ poçtoçu Kurman/ basıp kelip, balanı unçukpay karap,/ anan/ koynuna orodu// da, [al]/ [anı]/ üyünö/ kötörüüp ketti. “Çocuğa soğuk geçer, göğeriip gitti! Seyde gideyim diye yeltenmişti ki,/ [o esnada]/ ötedeki kalabalığın içinden/ Postacı Kurman/ yürüyüp gelip, çocuğa sessizce bakıp,/ sonra/ kucağına sardı// da/ [O]/ [onu]/ evine/ götürdü.” BB/284

253. ZT₁+DurT₁+N₁+ $\ddot{O}_1$ +NAç₁+VasT₁+YF₋₁[-k+ş]+ $\ddot{O}_2$ +N₂+ $\ddot{O}_2$ +YF₋₂[-k+ş]

Añğıça baykabay kalıp, atı könümüş boyunça dağı bir üygö kayrıla bererde,/ tizgindi bura tartıp,/ müdürülgön attı/ Kurman/ moyunga/ kamçı menen/ çabat.// [Kurman]/ Tigini. O, tuyagiñ cer baspay kalgır! Irısı çok mal/ uşunday bolot! Kat kelse

³⁶² Sana ne oldu

özüm dele çaap barbayınbı! -[dedi]. “Bir anda farkına varmadan, atı alışmış şekilde başka bir eve dönerken,/ dizgini burarak çekip,/ tökezleyen atın/ Kurman/ boynuna/ kırbaçla/ vurur. [Kurman]/ ‘Şuna/ [bak]! O, ayakların yer basmayasica! Uğursuz mal/ böyle olur! Mektup gelse/ kendim de/ koşturup gitmez miyim!’/ [dedi].” BB/102

254. ZT₁+DurT₁+Ö₁+YF₋₁[-k]+ş+E₂+HdfT₂+SebT₂_ _+KrşT₂+_ _SebT₂+YF₋₂-ş+[k]

Azır oylosom,/ biröögö cakşı ayıp, biröögö caman ayıp, kolhoz dep cürüp/ ar kadaylar/ baştan ötkön eken,// birok,/ el üçün (elge),/ anın/ azıp-tosso da/ ar kaçan el bolup tura bergendigi üçün/ sadaga ketiş gerek. “Şimdi düşündüğümde,/ birine iyi söyleyip, birine kötü söyleyip, kolhoz diye koşturup/ her türlü şeyler/ baştan geçmiş,// fakat/ halk için (halka),/ o/ başkaldırsa da/ her zaman halk olarak kaldığı için/ teşekkür etmek gerek.” TA/273

255. ZT₁+DurT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+B+[Ö₂]+N₂+YF₋₂[-k+ş]

Keede gana/ menin küçtön tayıp bara catkanımdı sezgensip,/ al/ toktolo kalat/ da:/ [Al]/ Çımırkan, kiçine bala, az kaldı emi!// dep koyot. “Ara sıra/ benim güçten düştüğümü hissetmiş gibi/ o/ durakalır// ve/ [o]/ ‘Dayan küçük çocuk, az kaldı şimdi!’/ derdi.” C/177

256. ZT₁+DurT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+B+ZT₂+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]

Añgıça/ ‘çur-r-r’ etip,/ ıskırık/ uğula kaldı// da,/ memirep tınç turgan vagondor, birin-biri oygotkondoy silkinip,/ poezd/ ordunan kozgoldu. “Bir anda/ ‘çur-r-r’ edip,/ ıslık [sesi]/ duyuldu// da/ tam bir sesizlik içinde duran vagonlar, birbirini uyandırır gibi silkinip/ tren/ yerinden/ hareket etti.” BB/20

257. ZT₁+DurT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+İIT₂+Ö₂+N₂+YF₋₂[-k]+ş

Kiyinki kezde/ Aliman kadaydır bir elden çettegensip,/ münözü da/ başkaça,// başka caktan kelgen çoçun nemedey, paantıyı bas, külbös bolup cürgönün/ men/ cön ele kapa tartıp cürsö gerek/ degem. “Son zamanlarda/ Aliman nedense milletten uzaklaşıp/ huyu da/ değişti,// başka yerden gelen bir yabancı gibi neşesiz, gülüsemeyişini/ ben/ öylesine üzüyor olsa gerek/ demiştim.” TA/804

258. $ZT_1 + DurT_1 + \ddot{O}_1 + Y\ddot{o}nT_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k + \text{ş}] + B + [\ddot{O}_2] + N_2 + DurT_2 + YT_2 + YF_{-2}[-k + \text{ş}]$

Bir azdan kiyin/ Camiylanın koldoru akırın cazıla berip,/ al/ Daniyarga/ boy salıp,/ süyönö kaldı// da,/ [al]/ başın/ sekin gana/ anın iynine/ koydu. “Biraz sonra/ Cemile’nin elleri yavaşça açılıp/ o/ Daniyar’a yanaşıp/ dayandı// ve/ [o]/ başını/ sakince/ onun omzuna/ koydu.” C/359

259. $ZT_1 + N_1 + YF_{-1}[-k + \text{ş}] + \ddot{O}_1 + DurT_1 + SırT_2 + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + Y\ddot{o}nT_2 + YF_{-2}[-k + \text{ş}]$

Daniyarga cardamdaşayın dep umtuldum elem:/-Tur narı!-/ dedi/ al/ zaarduu kirkirep,// anan [al]/ kaptı öydö silkip, canın oozuna tiştegendey, akırkı küç menen andan-mundan attap,/ aldığa/ cutkundı. “Daniyar’a yardım edeyim diye yeltenmişim ki/ ‘Çekil öteye!’/ dedi/ o/ hiddetle hırıldayıp,// sonra [o]/ çuvalı yukarıya silkip canını ağzına takmış gibi son gücüyle ordan burdan atlayıp/ öne/ yürüdü.” C/227

260. $ZT_1 + \ddot{O}_1 + AyrT_1 + YF_{-1}[-k + \text{ş}] + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + YT_2 + YF_{-2}[-k + \text{ş}] + [\ddot{O}_3] + ZT + DurT + N_3 + VasT_3 + YF_{-3}[-k + \text{ş}]$

Añğıça/ Camiyla ceñem da/ orokto cürgön cerinen/ kelip kalğan eken,// [Al]/ bizdi körüp,/ tiginden ele/ kıykırdı:// [Al]/ -Ay, kiçine bala, menin attarım kaysı, beri cetele! Kamıttarı kaysı ele? -dep,/ maşıkkın arabakeçten beter/ döñgölöktördün şılkıldagının/ butu menen/ teep körüp cattı. “O sırada/ Cemile yengem de/ orak yerinden/ gelmişti,// [o]/ bizi görüp/ öteden bağırdı,/ [o]/ ‘Hey, küçük çocuk, benim atlarım hangisi, buraya getir! Kamıtları hangisi idi?’ deyip/ tecrübeli arabacıdan da beter/ tekerleklerin gevşeyip gevşemediğini/ ayaklarıyla/ teperek öğrendi.” C/160

261. $ZT_1 + \ddot{O}_1 + DurT_1 + AyrT_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k + \text{ş}] + B + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + Y\ddot{o}nT_2 + YF_{-2}[-k + \text{ş}]$

Camiyla ayıldeşına rakmat dep da aytıp cetişkençe bolboy,/ Daniyardın arabası/ andan-mundan bir tiyip, atırılğan boydon/ koroodon/ culunup/ çıktı// da,/ [al]/ çañ uyutup/ colgo/ tüştü. “Cemile köylüsüne teşekkür etmeye kalmadan/ Daniyar’ın arabası/ oraya buraya bir değip hızlı bir şekilde/ bahçeden/ doludizgin/ çıktı// ve/ [o]/ tozu kaldırıp/ yola/ düştü.” C/430

262. ZT₁+Ö₁+DurT₁+BirT₁+YT₁+YF₋₁[-k]+ş+Ö₂+YF₋₂[-k]+ş+ZT₂

Soguş baştalıp agalarım askerge ketkende,/ men/ okuunu taştap,/ öz teñtuştarım menen/ kolhozgo/ iştep kettim,// -süröt degen/ kimdin oyuna kelsin/ anda. “Savaş başlayıp ağabeylerim askere gidince/ ben/ okulu bırakıp/ kendi yaşitlarımla/ kolhoza/ çalışmaya gittim,// resim çizmek/ kimin aklına gelsin/ o zaman.” C/308

263. ZT₁+Ö₁+DurT₁+N₁+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+N₂+YF₋₂[-k+ş]

Uşunday oylorgo berilip, ergip unçukpay kele catkanımda,/ Subankul/ artın calt karay:/ “Sen emne uktap kladıñbı Tolgonay? Unçukpay ele kele catasıñ,/ -dedi.// [Al]/ Men da bugün ayabay çarçadım. Azır üygö cetebiz. Ce cañı köçögö kayrıla ketelibi?/ [dedi]. “Böyle düşüncelere dalmış, sessizce gelirken,/ Subankul/ başını arkaya çevirip/ ‘Sen ne uyuyor musun Tolgonay?/ Sessizce geliyorsun’ dedi.// [O]/ ‘ben de bugün çok yoruldum. Şimdi eve varırız. Yoksa yeni sokağa mı uğrayalım?’/ [dedi].” TA/152

264. ZT₁+Ö₁+DurT₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+N₂+YF₋₂[-k+ş]

Oşol zamat/ narı künöstö taş korgon kurup oynop catkan Totoydun üç balası/ şamrañdaşıp, kıykırışıp birinen-biri ozo, tızıldap/ cügürüşöt:// [Al]/ Ana, Kumakem! Tigine! Atamdan kat keldi!/-[dedi]. “O anda/ ötede güneşli tarafta taş korgon kurup oynayan Totoy’un üç çocuğu/ yaramazlaşıp, bağrışıp, biri birini geçerek, hızlı/ koşuyorlar:// [o]/ ‘Ana, Kumakem! Ötede! Babamdan kat keldi!’/ [dedi].” BB/90

265. ZT₁+Ö₁+DurT₁+YF₋₁[-k+ş]+[Ö₂]+N₂+YF₋₂[-k+ş]

Cana/ anın cakın kaynisi Cumabay/ kızımatal bolup/ keldi:// [al]/ Cür, ceñe, bozo süzdürüp koyduk ele, oşol cerden koştışup cönömöy bolduk, cür.../[dedi]. “Demin/ onun yakın kayını Cumabay/ kızarmış hâlde/ geldi,/[o]/ ‘Yürü, yenge, boza süzdürmüştük, oradan vedalaşıp gideceğiz, yürü...’/ [dedi].” BB/72

266. ZT₁+Ö₁+DurT₁+YF₋₁[-k+ş]+B+[Ö₂]+N₂+MukT₂+DurT₂+YF₋₂[-k+ş]

Anda/ Kanımgül/ bardık kubanıçın içine katıp, unçukpastan cark/ külüp koyot// da,/ [al]/ kolundagı ketmenin/ murunkudan/ ıldam/ şilteyt. “O zaman/ Kanımgül/ bütün sevincini içine gizleyip, konuşmadan aniden/ gülüyor// da/ [o]/ elindeki çapasını/ öncekiden/ hızlı/ sallıyor.” TS/37

267. ZT₁+Ö₁+DurT₁+YF₋₁[-k+ş]+N₂+YF₋₂[-k+ş]+Ö₂+DurT₂

Narı caktan şapalak kamçını süyröy baskan meni körgöndö,/ brigadir/ alda kaday oy tapkansıp,/ süyünüp ketti:// -Anday ele keliniñizge coldon tentek arabakeçter tiyet deseñiz, mına-kaynisi turbaybı!/-dedi/ al,/ meni körsötüp. “Öte taraftan şapalak kamçıyı yerde sürükleyerek dolaşan beni görünce/ ekip başı/ bir şey bulmuş gibi/ sevindi,// ‘Eğer gelininize yoldan yaramaz arabacılar laf atar diyorsanız, işte kaynı duruyor ya!’ dedi/ o,/ beni gösterip.” C/34

268. ZT₁+Ö₁+DurT₁+YF₋₁[-k+ş]+N₂+YF₋₂[-k+ş]+Ö₂+ZT₂

Cayında kamdap koygon tamekinin calbıraktarın uşalap, çokko küygüzüp Seyde barganda,/ Mırzakul/ attan tüşüp, tütündü buruldata sorup, cay ele oyuna kelgen kepti kozgogon öñdüü/ süylöyt:// -Sen tamekinin mıktısın tandap koygon ekensiñ, Seyde!- dep/ maktap koydu/ al/ bir colu. “Yazın hazırladığı tütünün yapraklarını ufalayıp, ateşe yakıp Seyde vardığında,/ Mırzakul/ attan inip,/ sigarayı tütürerek çekip,/ yavaşça aklına gelen sözü sohbet eder gibi/konuşur// ‘Sen tütünün güzelini seçip koymuşsun Seyde!’ diye/ övdü/ o/ bir keresinde.” BB/126

269. ZT₁+Ö₁+DurT₁+YF₋₁-k+[ş]+SebT₂+Ö₂+N₂+YF₋₂-ş+[k]

Anda/ canağı bügülböğön butunun caraatı/ cakşı/ ayıga elek,// çalgıga carabay,/ al dağı/ maşına/ aydaştı. “O zaman/ deminki bükülmeyen ayağının yarası/ iyileşmemişti,// biçmeye yaramadığı için/ o da/ araba/ sürdü.” C/111

270. ZT₁+Ö₁+DurT₁+YönT₁+DurT₁+YF₋₁[-k+ş]+B+[Ö₂]+VrmT₂+HdfT₂+YF₋₂[-k+ş]

Anan/ al/ cagaldana boy tüzöp,/ Daniyar caktı/ calt/ karap aldı// da,/ [Al]/ badaldın arasına/ köynögün sıkkanı/ cügürüp ketti. “Sonra/ o/ çalım satıp dikelerek/ Daniyar tarafa/ aniden/ baktı/ da// [o]/ ağaçların arasına/ gömleğini sıkmaya/ koşup gitti.” C/338

271. ZT₁+Ö₁+HdfT₁+YF₋₁[-k+ş]+B+[Ö₂]+ZT₂+N₂+YF₋₂[-k+ş]

Köçödö kadaydır bir dabıştar çıgıp, cügürüşkön kişilerdi körgöndö,/ Aliman/ bilip kele koyoyun dep,/ çurkap ketti// da,/ [al]/ kayra şaşılıp cetip keldi:/ “Ene, eldin baarı askerlerdi toskonu bara catışat, ayılda eç kim kalbay cönöştü. Cür, ene, erterek,

bol!'/ -dedi. "Sokakta belirsiz bir sesler çıkıp, koşuşturan kişileri görünce/ Aliman/ öğrenip geleyim diye/ koşup gitti// ve/ [o]/ tekrar aceleyle yetip geldi:/ 'Ana, milletin hepsi askerleri karşılamaya gidiyorlar, köyde hiç kimse kalmadan gittiler. Yürü, ana, çabuk ol!'/ dedi." TA/601

272. ZT₁+Ö₁+KlşT₁+DurT₁+YF₋₁[-k+ş]+E₂+Ö₂+ZT₂+SebT₂+YF₋₂[-k+ş]

Munu ukkanda,/ Karatay/ ayalı menen/ açıktan-açık/ süylöşmök boldu,// birok/ [al]/ narı-beri oylonup:/ 'bizdin ayılda uşul küngö çeyin klubdun cektuguna kim ayıptuu ele?' -dep,/ tim koydu. "Bunu duyduğunda/ Karatay/ hanımı ile/ açık açık/ konuşmak istedi,// fakat [o]/ o tarafını bu tarafını düşünüp/ 'bizim köyde şu güne kadar klübün olmamasına kim suçluydu?' deyip,/ boş verdi." TS/150

273. ZT₁+Ö₁+N₁+YF₋₁[-k+ş]+Ö₂+N₂+YF₋₂[-k+ş]

-İi, saga emne boldu? -dep, kimdir biröo oynoy katkırıp, ansayın küçöp asıla ketkende,/ Camiyla/ anı kökürökkö/ türtüp ciberdi:// [Al]/ Emne bolgondur emne kılasiñ? Tur narı!// [dedi]. "Hey, sana ne oldu? diye birisi oynayıp gülererek, abartarak takılmaya devam edince/ Cemile/ onu göğsünden/ ittirdi/ [o]/ 'Ne olduğunu ne yapacaksın? Defol!'/ [dedi]." C/337

274. ZT₁+Ö₁+N₁+YF₋₁[-k+ş]+ZT₂+Ö₂+N₂+YF₋₂[-k+ş]

Uşul kezde/ ar kim ele/ özüm gana ölbösöm/ deyt,// [Uşul kezde]/ [ar kim]/ özüm gana toysom/ deyt! "Şu zamanda/ her kim/ sadece kendim ölmesem/ diyor,// [şu zamanda]/ [ar kim]/sadece kendim doysam/ der!" BB/319

275. ZT₁+Ö₁+N₁+YF₋₁[-k+ş]+B+Ö₂+DurT₂+N₂+VasT₂+YF₋₂[-k+ş]

Ertesi egindi kapka salıp catkanda,/ Camiyla/ bayagı kırsıktuu karala kaptı/ aldı// da/ [Camiyla]/ butu menen basıp turup,/ tiğişterin/ eki koldop/ söğüp ciberdi. "Ertesi [günü] ekini [zahireyi] çuvala doldururken,/ Cemile/ deminki belalı kara çuvalı/ aldı// ve/ [Cemile]/ ayağıyla basıp/ dikişlerini/ iki eliyle/ söküverdi." C/238

276. ZT₁+Ö₁+N₁+YF₋₁[-k+ş]+B+Ö₂+DurT₂+YT₂+YF₋₂[-k+ş]

Anan bir ubakıtta, Daniyardın ünü akırın basañdap kelip kayra biyik kökölöp, tünkü talaaga cañıdan mukamduu ilebin tökköndö,/ Camiyla/ başın/ kötördü// da,/ [Al]/

basıp bara catıp/ arabaga/ ırgıp tüştü. “Sonra bir anda, Daniyar’ın sesi yavaşça basılıp tekrar çok yükselip, geceki tarlaya yeniden ahenkli sıcaklığını döktüğünde/ Cemile/ başını/ yukarı kaldırdı// da/ [o]/ yürüyüp/ arabaya/ atlayıp bindi.” C/355

277. ZT₁+Ö₁+N₁+YF₋₁[-k+ş]+E₁+SebT₂+Ö₂+DurT₂+YF₋₂[-k]+ş

Anday uçurda/ adam/ söz da/ tappay kalat/ okşoyt, // ayılçu sözdün baarı içte bolup, / [biz]/ unçukpay/ kele cattık. “Böyle zamanlarda/ insan/ söz de/ bulamıyor/ galiba, // söylenecek sözlerin hepsini içte tuttuğumuz için, / [biz]/ sessizce/ geliyorduk.” TA/267

278. ZT₁+Ö₁+SebT₁+YF₋₁[-k+ş]+N₂+YF₋₂[-k+ş]+Ö₂+Ö₃+N₃+YF₋₃[-k+ş]

Üyülüp catkan çoñ döbö taştardı körüp, / Subankul/ baldardın iştegenderine/ ıraazı boldu:// Koş de, apası, taş mol cetet eken, saraylık taş artıp da kalar, / dedi/ al.// [Al]/-Cıyın-terimdi bütürgöndön kişin, cabıla dubalın turguzup, üstün caap koyobuz da, kalğanın kelerki cazda bütürörbüz. Tuura emespi, Tokon?/ [dedi]. “Yığılmış yatan büyük tepe [hâlindeki] taşları görünce/ Subankul/ çocukların yaptığı işten/ memnun oldu// ‘Aferin de, annesi, taş fazlasıyla yeter, ahır yapmak için de artar’/ dedi/ o.// [O]/ ‘Hasattan sonra, hep birlikte duvarlarını dikip üstünü kapatırız da, kalanını gelecek ilkbaharda bitiririz. Doğru değil mi Tokon?’/ [dedi].” TA/159

279. ZT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+Ö₂+N₂+YF₋₂[-k+ş]

Bügün/ söz/ seniki, // [sen]/ aňgemendi/ ulant. “Bugün/ söz/ senin, // [sen]/ hikâyene/ devam et.” TA/451

280. ZT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+ZT+YF₋₂[-k+ş]

Anı körüp/ Seyde/ kaygı ceýt, // [Anı körüp]/ zeni keyiyt. “Onu görünce/ Seyde/ kaygılanıyor, // [Onu grünce]/ zihni bulanıyor.” BB/215

281. ZT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+B+Ö₂+YönT₂+YF₋₂[-k+ş]+Ö₃+N₃+YF₋₃[-k+ş]

Anan/ al/ oñdonup oturdu// da, / [al]/ eñkeyip turgan İsmayılga/ ilgeriledi:// [al]/ Uşul cetimderdin keşigine kol salgandan körö, / özübüzdün kunacındı/ soyup alsañ bolboyt bele! / [dedi]. “Sonra/ o/ düzelerek oturdu// da/ [o]/ eğilip duran İsmail’e/ yaklaştı, // [sen]/ ‘Şu yetimlerin yiyeceğine el uzatmaktansa/ kendimizin düveyi/

kesiverseydin olmaz mıydı?'/ [dedi]." BB/316

282. ZT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+B+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]

Uşunu menen/ koş aydoo/ kirip keldi// da,/ uuru emes kundaydı da unutarlık tüyşük/ başaldı. "Böylece/ yer sürme zamanı/ geldi// ve/ hırsızı değil Allah'ı bile unutturacak uğraş/ başladı." TA/476

283. ZT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+B+Ö₂+ZT₂+YF₋₂[-k+ş]

Bir kezde/ Aliman/ cete keldi// da,/ tungan kulagım/ oşondo gana/ açıldı. "Bir vakit/ Aliman/ yetişti //ve/ sağırlaşan kulağım/ ancak o anda/ açıldı." TA/395

284. ZT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+B+Ö₂+ZT₂+YF₋₂__+YinT₂+__YF₋₂[-k+ş]

Düşman ceñilip, soguş ayaktaganda,/ aldastagan düynö/ tım-tırs bolo tüştü// da,/ murda soguşun kızuusu menen ança baykalbagan nerseler/ oşondo/ eldin cürögün/ dagı bir sıyra/ kansıratıp aldı. "Düşman yenilip, savaş bittiğinde,/ kıvranan dünya/ sessizleşiverdi// ve/ daha önce savaşın heyecanıyla pek belli olmayan şeyler/ o zaman/ milletin yüreğini/ bir kere daha/ sızlattı." TA/598

285. ZT₁+Ö₁+YF₁[k+ş]+E₂+Ö₂+ÖAç₂+YF₂[k+ş]+[Ö₃]+SebT₃+ZT₃+DurT₃+BenTAç₃+BenT+HdfT+YF₋₃[-k]+ş

Arabası menen stantsiyaga kattap,/ Caynak tentimişim/ üydö çok ese,// al emi/ Aliman eköbüzdükü/ emne bolso da/ içte// [biz]/ Kasım cönünön süylöşüüdön korkkondoy,/ közübüz çağıla tüşkondö,/ başka bir bolor-bolbos tiriçilikte kep kılıp,/ çaş balaca/ sooronuuga/ şaşabız. "Arabasıyla istasyona gidip geldiğin[den beri],/ Caynak serserim/ evde yok sayılır,// ama/ Aliman ikimizinki ise/ ne olursa olsun/ içimizde// Kasım hakkında konuşmaktan korkuyor gibi/ göz göze geldiğimizde,/ başka bir olur olmaz işlerden bahsedip/ küçük bir çocuk gibi/ avunmaya/ acele ediyoruz." TA/283

286. ZT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+N₂+YF₋₂[-k+ş]+Ö₂+DurT₂

Camiyla süröttü karap turdu da, bir ubakıtta/ çaş çayıp, tüşkön közün/ öydö kötördü:// -Munu maga berçi kiçine bala!/ -dedi/ al/ akırın gana. "Cemile resime bakıp durdu ve bir vakit/ duygu dolu gözlerini/ yukarı kaldırdı/ 'Bunu bana versene küçük çocuk!'/ dedi/ o/ yavaşça." C/416

287. $ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\text{ş}] + \ddot{O}_2 + \text{Dur}T_2 + YF_{-2}[-k] + \text{ş} + E_3 + [\ddot{O}_3] + ZT_3 + N\text{A}\text{ç}_3 + N_3 + YF_{-3}[-k] + \text{ş} + H_3$

Aradan dalay cıl/ öttü, // sen/ mintip/ kartayıp oturasıñ, // birok/ [men]/ azır da/ seni aktap ce bolboso karalap/ eçteke/ aytalbaymın, / Tolgonay. “Aradan birkaç yıl/ geçti, // sen/ böyle/ yaşlandın, // fakat/ [ben]/ şimdi de/ seni aklamak veya karalamak suretiyle/ hiçbir şey/ söyleyemem, / Tolgonay.” TA/705

288. $ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\text{ş}] + \ddot{O}_2 + \text{Dur}T_2 + YT_2 + \ddot{O}\text{ł}T_2 + YF_{-2}-\text{ş} + [k]$

Künügö/ çetinen askerge çakırılğanı/ ketip cattı, // kalgandarı/ kara candı karç urup, tüşkü ısıq debey, demikken tünkü üp debey, / talaada, kırmanda, / suy cıgılğança/ işteşip catıştı. “Her gün/ tek tük askere çağırılğanı/ gidiyordu, // kalanları ise/ canlarına acımadan, öğle sıcakı demeden, bunalmış gece sıkıntısı demeden, / tarlada, harmanda, / kuvvetten düşene kadar/ çalışıyorlardı.” TA/197

289. $ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\text{ş}] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\text{ş}]$

Kee birde/ soguştan tegiz kırılıp, közü ötüp ketken elder da/ [bar] bolgon, // külü asmanga sapırılıp, tirüü can kalbay, kıyragan şaarlar da/ [bar] bolgon. “Bazen/ savaştan tamamen yok olup, dünyadan göç edip giden milletler de/ olmuştur, // külü gökyüzüne savrulup diri can kalmadan, yıkılan şehirler de/ olmuştur.” TA/409

290. $ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\text{ş}] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\text{ş}] + [\ddot{O}_3] + \text{Dur}T_3 + N_3 + \ddot{O}\text{ł}T_3 + YF_{-3}-k+\text{ş}$

Tapkan-tergenibizdi frontko berip, / arabalardın döñgölögü/ cok, // kamıt-şliyalalar/ caramdan çıkkın, // [biz]/ ustakanaga degen kömürdü saydağı çırganaktardı örttöp, / körüktü/ eptep/ calmalatıp turduk. “Bulup topladıklarımızı cepheye gönderdiğimiz[den beri], / arabaların tekerlekleri/ yok, // hamutlar/ kullanımdan çıkmış, // [biz]/ atölye denen kömürdü tarladaki kurumuş otları yakıp/ körüğü/ biraz/ harlandırдық.” TA/270

291. $ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\text{ş}] + \text{Ş}T_2 + [\ddot{O}_2] + YT_2 + YF_{-2}[-k+\text{ş}]$

Emi erterek/ egin-tegindi/ cıynap alış kerek, // bolboso/ [eğın-tegin]/ kar astında/ kalat. “Şimdi erkenden/ ekinleri/ toplamak gerek, // yoksa/ [ekinler]/ kar altında/ kalır.” TA/178

292. ZT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+YT₂+Ö₂+DurT₂+YF₋₂[-k+ş]

Dagı ele/ aylana/ tıp-tınç, // narı suda/ kemerlengen ceek/ çolp etip cumşak/ kuladı. “Hâlâ da/ etraf/ sessiz, // ötede suda/ yar hâline gelen kıyı kenarı/ cup edip yumuşakça/ yuvarlandı.” C/451

293. ZT₁+Ö₁+YF₋₁-k+[ş]+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]

Keçe ele/ cer beti/ kara ele, // bugün/ kadimkidey kış. “Daha dün/ yeryüzü/ kara idi, // bugün/ resmen kış.” BB/113

294. ZT₁+Ö₁+YönT₁+YF₋₁[-k+ş]+B+[Ö₂]+VasT₂+N₂+YF₋₂[-k+ş]

Anan/ al/ ayalına/ kayrıldı // da, / [al]/ üñüröygön kabagının astınan/ anı/ teşe tiktedi. “Sonra/ o/ hanımına/ döndü // ve/ [o]/ faltaşı gibi açılmış göz kapaklarının altından/ onu/ süzdü.” TS/53

295. ZT₁+Ö₁+YT₁+KışT₁+ÖlçT₁+YinT₁+YF₋₁[-k]+ş+[Ö₂]+N₂+DurT₂+YF₋₂[-k]+ş

Seni menen cüz körüşüp catıp, / biz/ köñülübüzdö/ ar kimibiz maydandan kayrılıp kelbegender menen/ akırkı colu/ dagı bir sıyra/ koştostuk, // [biz]/ alardı/ dagı bir sıyra cokatop, dagı bir sıyra küyüt tartıp, / köksö suuttuk. “Seninle yüz yüze görüşürken, / biz/ gönlümüzde/ her birimiz cepheden geri dönmeyenlerle/ son defa/ tekrardan/ vedalaştık, // [biz]/ onları/ daha bir defa yoklayıp daha bir defa üzölüp/ arzularımızı bastırdık.” TA/633

296. ZT₁+Ö₁+YT₁+N₁+YF₋₁[-k]+ş+KrşT₂+Ö₂+VrmT₂+N₂+YF₋₂[-k]+ş

Kaçan körsöm/ sen/ alıştın başında/ suu ölçöğüç reykanı/ tiktep oturasıñ, // saal ele reykanın körsötmösünön suu kemip kalsa, / [sen]/ gidrotehnikterge:/ maga suu cetpeyt, suu bergile, suu kerek dep/ çaap barasıñ. “Ne zaman görsem/ sen/ kanalın başında/ su ölçen çubuğa/ bakıp oturuyorsun, // biraz ölçü üzerinde su eksilse/ [sen]/ hidrotekniklere/ ‘bana su yetmiyor, su veriniz, su gerek’ diye/ koşup gidiyorsun.” TS/99

297. ZT₁+Ö₁+YT₁+YF₋₁[-k]+ş+B+[Ö₂]+DurT₂+YF₋₂[-k]+ş

Anan/ biz/ arıktagı suuga/ kirinip çıktık // da, / [biz]/ ordubuzga kelip, tek gana kol karmaşıp, unçukpay asmanga tigilip rahattanıp/ cattık. “Sonra/ biz arktaki suda/

yıkanıp çıktık// ve/ [biz]/ yerimize gelip, sadece el ele tutuşup, sessizce gökyüzüne bakarak rahatlanıp/ yattık.” TA/55

298. ZT₁+Ö₁+YT₁+YinT₁+YF₋₁[-k+ş]+B+[Ö₂]+YönT₂+YönTAç₂+YF₋₂[-k+ş]

Añğıça/ Aliman/ ordunan/ kayra/ ırgıp turdu// da,/ [al]/ bet alğan cagına,/ çoñ coldu közdöy,/ atırılıp cönödü. “O sırada/ Aliman/ yerinden/ tekrar/ fırladı// ve/ [o]/ yöneldiği tarafa,/ büyük yola doğru,/ koşup gitti.” TA/427

299. ZT₁+YF₋₁[-k]+ş+Ö₁+Ö₂+N₂+YF₋₂[-k]+ş+E₂

Men aga ererkep: 'Suban, kaday deysiñ biz baktıluu bolobuz, ee' -desem,/ esiñdebi/ bayagı aytkan sözdörü.// [al]/ 'Cer, suu elge teñ bolso, bizdin da aydoo ceribiz bolso, biz dagı el katırı cer cırtıp, eğin seep, kırman bastırsak- baktaalay oşol. Andan artıktın bizge keregi emne, Tokon. Dıykandın ençisi- sepken egininde'/ debedi bele. “Ben ona nazlanarak 'Suban, ne dersin biz mutlu oluruz, değil mi' dediğimde,/ hatırımda mı/ o söylediği sözler.// [o]/ 'Yer, su halka eşit olsa bizim de sürülecek toprağımız olsa biz de herkes gibi yer sürüp, ekin ekip, harman savursak mutluluk odur. Ondan fazlasının bize gereği ne, Tokon. Çiftçinin hissesi serptiği ekininde'/ dememiş miydi.” TA/53

300. ZT₁+YF₋₁[-k+ş]+YF₋₂[-k+ş]

Uşintkende/ oozum barabı,// kuduretim cetpedi. “Öyle yapınca/ ağzım varır mı,³⁶³// cesaretim yetmedi.” TA/31

301. ZT₁+YF₋₁-k+[ş]+ZT₂+DurT₂+Ö₂+YF₋₂-k+[ş]

Tün ortosuna cakın/ közüm ilinip ketken eken,// kapiletten çoçup ketip, başımdı öydö kılsam,/ eşikti açıp,/ Aliman/ kirip kele catkan eken. “Gece yarısına yakın/ gözüm dalıvermiş,// aniden ürküp, başımı yukarı kaldırdığımda/ kapıyı açarak/ Aliman/ giriyormuş.” TA/769

302. ZT₁+YT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]+E₃+YT₃+Ö₃+YF₋₃[-k+ş]

Bul tünü/ düynönün ar kaysı cerinde/ ar kaday cakşı da, caman da işter/ bolgon çıgar,// tarihtın ar kaday uluu da, arzıbas okuyaları/ ötüp catkan çıgar,// al emi/ bizdin

³⁶³ Söyleyebilir miyim

ayılıbızda/ mına uşunday şoykon/ tün boldu. “Bu gece/ dünyanın herhangi bir yerinde/ her türlü/ hem iyi hem kötü de işler olmuştur,// tarihin her türlü hem büyük hem değersiz de olayları/ geçmiştir,// oysa/ bizim köyümüzde/ böyle belalı/ bir gece oldu.”
TA/458

303. ZTAç₁+ZT₁+SebT₁+Ö₁+YF₋₁[-k+ş]+[ZTAç₂]+[ZT₂]+Ö₂+YF₋₂[-k+ş]

Tündö cogorton muzdak cel sogot, tañga cuuk cer üstün şüüdürüm kamayt oşondo taş “çıyrığıp” betine tunuk çık cıbirap ıylaktanat,/ oşondo/ cegeni aş bolup/ mal/ semiret,// [Tündö cogorton muzdak cel sogot, tañga cuuk cer üstün şüüdürüm kamayt oşondo taş “çıyrığıp” betine tunuk çık cıbirap ıylaktanat],/ [oşondo]/ ürgülöp termelgen çöptör/ boyun cazıp ösöt. “Geceleyin yukarıdan soğuk yel eser, sabaha doğru yer üstünü çiğ kaplar, o zaman taş donup (soğuktan büzülüp) yüzüne şeffaf nem yapışıp kabarcıklanır,/ o zaman/ yediği yarayıp/ mal/ semirir,// [Geceleyin yukarıdan soğuk yel eser, sabaha doğru yer üstünü çiğ kaplar, o zaman taş donup (soğuktan büzülüp) yüzüne şeffaf nem yapışıp kabarcıklanır],/ [o zaman]/ uyuklayıp sallanan otlar/ serpilip büyür.”
TS/10

6.2.3. Yarı deyimleşmiş birleşik cümleler

1. Ö₁+Ysi₁+Ö₂+Ysi₂+Ö₃+Ysi₃+Ö₄+Ysi₄

Oşondogu asmandın ıranı/ ay!// Oşondbirleşogu kündün carkıraşı/ ay,// Oşondogu egindin danduusu/ ay,// Oşondogu eldin külküüsü/ ay! “O zamanki gökyüzünün rengi/ ah!// O zamanki güneşin parlaması/ ah!// O zamanki ekinlerin lezzeti/ ah!// O zamanki halkın gülmesi/ ah!” TA/122

2. [Ö₁]+N₁+Ysi₁+ [HdfT₂]+Ysi₂[-k+ş]

[Sen]/ Tuş-tuş caktan koşulup, kara coldo çubagan araba eldi/ körsön,// [alardı sanoogo]/ san cetpeyt. “Her taraftan katılıp, kara yolda dizilen araba [ve] halkı görsen// [onları saymaya]/ sayı yetmiyor.

6.2.4. Birleşik cümlemsiler

1. $\ddot{U}_1 + Csi_1 + Csi_2$

A,/ oñbogon german oñbosun,/ acaliñ cetpedi go senin! “A,/ kahrolası Alman kahrolsun,// ecelin gelmedi ki senin!” BB/68

2. $Csi_1 + Csi_{-2} + Csi_3 + [O_4] + ZT_4 + YF_{-4}[-k+\$]$

Meyli, // öz ubalı özünö, // timkoy, // [Al]/ ali ökünüp/ barmagın tişteer... “Olsun, // kendi vebalı kendine, // boş ver, // [o]/ daha pişman olup/ parmağını ısırır...” C/516



YEDİNCİ BÖLÜM

CÜMLE VE CÜMLE KALIPLARININ KULLANIM ORANLARI

Bütüncede 4185 basit cümle, 563 birleşik cümle olmak üzere toplam 4748 cümle kullanılmıştır. Bu cümlelerin kalıp sayısı ise basit cümlelerde 1943, birleşik cümlelerde 541 toplamda ise 2484'tür Kalıpların ve cümlelerin kullanım oranları aşağıdaki gibidir:

7.1. BASİT CÜMLELERİN / CÜMLE KALIPLARININ KULLANIM ORANLARI

Sıra Nu	Basit Cümleler	Cümle Sayısı	Cümlelerin		Kalıp sayısı	Kalıpların	
			Türüne Oranı	Bütününe Oranı		Türüne Oranı	Bütününe Oranı
1.	Basit düz cümleler	2497	%59,7	%52,5	1004	%51,6	%40,4
2.	Basit odaklaştırılmış cümleler	1688	%40,3	%35,5	939	%48,4	%37,8
Toplam		4185	%100	%88,1	1943	%100	%78,2

7.1.1. Basit düz cümlelerin / cümle kalıplarının kullanım oranları

Sıra Nu	Basit düz cümleler	Cümle sayıları				Toplam	Cümle kullanım oranları				Türüne oranı	Bütününe oranı
		TS	BB	C	TA		TS	BB	C	TA		
1.	Ö+YB yapılı cümle	330	329	387	984	2030	%16,25	%16,22	%19,06	%48,47	%81,26	%42,7
2.	CBÖ başlayan cümleler	56	38	125	193	411	%13,6	%9,2	%30,4	%46,9	%16,45	%8,6
3.	Mantıkça öznel cümleler	6	8	11	31	56	%10,71	%14,28	%19,64	%55,35	%2,29	%1,1
Toplam		392	375	523	1208	2498	%15,69	%15,01	%20,95	%48,35	%100	%50,5

Kalıpların kullanım oranları

Basit düz cümleler	Kalıp sayısı	Türüne oranı	Bütününe oranı
1. Ö+YB yapılı cümleler	692	%68,99	%27,8
2. CBÖ başlayan cümleler	278	%27,72	%11,2
3. Mantıkça öznel cümleler	33	%3,29	%1,3
Toplam	1003	%100	%40,4

Sıra Nu	Cümle Kalıpları	Cümle kalıplarına göre dağılımı / cümle gruplara				Toplam	%
		TS	BB	C	TA		
1.	[Ö]+[DurT]+YF-[-k]+ş+[E]	-	-	C	-	1	
2.	[Ö]+[GörT]+YF-[-k]+ş	2	-	-	-	2	
3.	[Ö]+[HdfT]+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
4.	[Ö]+[İlT]+[N]+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
5.	[Ö]+[KrşT]+[N]+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
6.	[Ö]+[N]+ekYF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
7.	[Ö]+[N]+KayT+YF-[-k]+ş	-	-	-	-	1	
8.	[Ö]+[N]+VrmT+YF-[-k]+ş	-	1	-	-	1	
9.	[Ö]+[N]+YF-[-k]+ş	3	1	1	1	6	
10.	[Ö]+[N]+YF-[-k]+ş+E	-	-	-	1	1	
11.	[Ö]+[N]+YF-[-k]+ş+E+NAç	-	-	-	1	1	
12.	[Ö]+[N]+YF-[-k]+ş+NAç	-	-	-	1	1	
13.	[Ö]+[N]+YF-[-k]+ş+NAç+H	1	-	-	-	1	
14.	[Ö]+[N]+YF-[-k]+ş	1	-	-	3	4	
15.	[Ö]+[N]+YF-[-k]+ş+NAç	1	-	-	-	1	
16.	[Ö]+[N]+YF--k+ş+NAç	1	-	-	-	1	
17.	[Ö]+[N]+YönT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
18.	[Ö]+[SebT]+ZT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
19.	[Ö]+[VrmT]+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
20.	[Ö]+[YF-][-k]+ş	-	-	1	-	1	
21.	[Ö]+[YinT]+N+ÖlçT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
22.	[Ö]+[YönT]+[N]+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
23.	[Ö]+[ZT]+SebT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
24.	[Ö]+a.s+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
25.	[Ö]+AyrT+ZT+YF--k+ş	-	1	-	-	1	
26.	[Ö]+BgT+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
27.	[Ö]+BirT+[N]+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
28.	[Ö]+BirT+HdfT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
29.	[Ö]+DurT__+N+__DurT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
30.	[Ö]+DurT+[HdfT]+N+YF--k+ş	-	-	-	1	1	
31.	[Ö]+DurT+[N]+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
32.	[Ö]+DurT+[N]+YF-[-k]+ş	1	-	-	-	1	
33.	[Ö]+DurT+[N]+YF-[-k]+ş+NAç	-	-	1	-	1	
34.	[Ö]+DurT+[N]+YT+YF-[-k]+ş	-	1	-	-	1	
35.	[Ö]+DurT+BirT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
36.	[Ö]+DurT+DurAç+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
37.	[Ö]+DurT+ekYF-[-ş+k]	1	-	-	-	1	
38.	[Ö]+DurT+GörT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
39.	[Ö]+DurT+HdfT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
40.	[Ö]+DurT+HdfT+YF-[-k]+ş	-	1	-	-	1	
41.	[Ö]+DurT+N+DurT+YF-[-k]+ş	1	-	-	-	1	

42.	[Ö]+DurT+N+HdfT+YF-[-k+ş]	1	-	-	1	2	
43.	[Ö]+DurT+N+ÖlçT+YF--k+ş	-	-	-	1	1	
44.	[Ö]+DurT+N+VasT+YF-[-k+ş]	-	-	1	1	2	
45.	[Ö]+DurT+N+YF-[-k]+ş	1	-	1	4	6	
46.	[Ö]+DurT+N+YF-[-k+ş]	1	1	1	2	5	
47.	[Ö]+DurT+N+YF-[-k+ş]+E	-	1	-	1	1	
48.	[Ö]+DurT+N+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
49.	[Ö]+DurT+N+YF--ş+[k]	-	-	-	2	2	
50.	[Ö]+DurT+N+YinT+YF-[-k+ş]			1		1	
51.	[Ö]+DurT+N+YönT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
52.	[Ö]+DurT+N+YT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
53.	[Ö]+DurT+ÖlçT+YF-[-k]+ş	-	-	1	1	2	
54.	[Ö]+DurT+SırT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
55.	[Ö]+DurT+VrmT+YF-[-k]+ş	-	-	1	1	2	
56.	[Ö]+DurT+VrmT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
57.	[Ö]+DurT+YF-[-k]+ş	1	-	7	23	31	
58.	[Ö]+DurT+YF-[-k]+ş+E	-	1	1	2	4	
59.	[Ö]+DurT+YF-[-k]+ş+E+H	-	-	-	1	1	
60.	[Ö]+DurT+YF-[-k]+ş+YAç	-	-	-	1	1	
61.	[Ö]+DurT+YF-[-k+ş]	3	1	10	24	38	
62.	[Ö]+DurT+YF-[-k+ş]+N	-	1	-	-	1	
63.	[Ö]+DurT+YF-[-k+ş]+SebT	-	1	-	2	3	
64.	[Ö]+DurT+YF-[-k+ş]+YAç	-	-	-	1	1	
65.	[Ö]+DurT+YF--k+[ş]	-	-	1	3	4	
66.	[Ö]+DurT+YF--k+ş	-	-	-	3	3	
67.	[Ö]+DurT+YF--k+ş+H	-	-	-	1	1	
68.	[Ö]+DurT+YF--ş+[k]	1	-	-	2	3	
69.	[Ö]+DurT+YF-ş+[k]+VasT	-	-	1	-	1	
70.	[Ö]+DurT+YinT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
71.	[Ö]+DurT+YönT+[N]+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
72.	[Ö]+DurT+YönT+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	1	1	
73.	[Ö]+DurT+YönT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
74.	[Ö]+DurT+YT+YF-[-k+ş]	1	-	2	1	4	
75.	[Ö]+DurTAç+DurT+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
76.	[Ö]+DurTAç+DurT+N+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
77.	[Ö]+E+DurT+E+N+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
78.	[Ö]+E+KayT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
79.	[Ö]+E+N+YF-[-k+ş]+HdfT	-	-	-	1	1	
80.	[Ö]+E+VasT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
81.	[Ö]+ekYF-[-k]+ş+SebT+SebTAç			-	1	1	
82.	[Ö]+ekYF-[-k+ş]	-	1	1	-	2	
83.	[Ö]+GörT+N+YF-[-k]+ş+ZT	-	1	-	-	1	
84.	[Ö]+GörT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
85.	[Ö]+H+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	1		1	

86.	[Ö]+HdfT+[N]+YF-[-k]+ş+NAç	-	-	-	1	1	
87.	[Ö]+HdfT+DurT+YF--k+ş+E	1	-	-	-	1	
88.	[Ö]+HdfT+DurT+YönT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
89.	[Ö]+HdfT+ekYF-[-k]+ş	-	1	-	-	1	
90.	[Ö]+HdfT+H+ZT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
91.	[Ö]+HdfT+N+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
92.	[Ö]+HdfT+N+YF-[-k]+ş+HdfT	-	1		-	1	
93.	[Ö]+HdfT+N+YF-[-k+ş]	-	-	1	1	2	
94.	[Ö]+HdfT+ŞT+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
95.	[Ö]+HdfT+VasT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
96.	[Ö]+HdfT+YF-[-k]+ş	1	3	-	3	7	
97.	[Ö]+HdfT+YF-[-k]+ş+E	-	-	-	2	2	
98.	[Ö]+HdfT+YF-[-k+ş]	-	1	2	-	3	
99.	[Ö]+HdfT+YF-[-k+ş]+E	-	-	1	-	1	
100.	[Ö]+HdfT+YF-[-k+ş]+H	-	-	-	1	1	
101.	[Ö]+HdfT+ZT+YF-[-k]+ş	-	1	-	-	1	
102.	[Ö]+İlT+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	1	-	1	
103.	[Ö]+İlT+YinT+KayT+N+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
104.	[Ö]+KayT+N+YF-[-k+ş]+E	-	1	-	-	1	
105.	[Ö]+KayT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
106.	[Ö]+KayT+YF-[-k]+ş+E	-	-	-	1	1	
107.	[Ö]+KayT+YF-[-k+ş]	-	-	-	2	2	
108.	[Ö]+KlşT+YF-[-k]+ş	1	-	-	-	1	
109.	[Ö]+KlşT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
110.	[Ö]+KrşT+[N]+YF-[-k]+ş	-	1	-	-	1	
111.	[Ö]+KrşT+E+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
112.	[Ö]+KrşT+N+GörT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
113.	[Ö]+KrşT+N+YF-[-k]+ş	-	1	-	1	2	
114.	[Ö]+KrşT+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
115.	[Ö]+KrşT+NAç+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
116.	[Ö]+KrşT+SebT+ZTAç+[ZT]+HdfT+YönT+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
117.	[Ö]+KrşT+YF-[-k]+ş	-	-	-	2	2	
118.	[Ö]+KrşT+YinT+YF--k+ş+E+H	-	-	1	-	1	
119.	[Ö]+KrşT+YT+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
120.	[Ö]+KrşT+ZT+DurT+N+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
121.	[Ö]+KrşT+ZT+N+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
122.	[Ö]+KrşT+ZT+SebT+HdfT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
123.	[Ö]+KrşT+ZT+YF-ş+[k]	-	-	-	1	1	
124.	[Ö]+MukT+[N]+[MukT]+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
125.	[Ö]+MukT+İlTAç+[İlT]+YF--k+ş	-	-	-	1	1	
126.	[Ö]+MukT+N+DurT+YF-[-k]+ş	-	1	-	-	1	
127.	[Ö]+MukT+N+YF-[-k]+ş	-	2	-	-	2	
128.	[Ö]+MukT+YF-[-k]+ş+E	-	-	-	1	1	
129.	[Ö]+N_+YF-[-k]+ş+_N	1	-	-	1	2	

130.	[Ö]+N+[YF-][-k]+ş	-	-	1	5	6	
131.	[Ö]+N+[YF-][-k+ş]	2	14	10	9	35	
132.	[Ö]+N+[YF-]-k+ş	-	-	-	1	1	
133.	[Ö]+N+[YF-]-ş+[k]	-	-	1	-	1	
134.	[Ö]+N+DurT+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	1	-	1	
135.	[Ö]+N+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	4	5	
136.	[Ö]+N+DurT+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
137.	[Ö]+N+DurT+YF--k+ş	-	-	-	1	1	
138.	[Ö]+N+DurT+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
139.	[Ö]+N+DurT+YT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
140.	[Ö]+N+DurT+YT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
141.	[Ö]+N+GörT+HdfT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
142.	[Ö]+N+HdfT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
143.	[Ö]+N+HdfT+YF-[-k+ş]+E+H	-	-	1	-	1	
144.	[Ö]+N+HdfT+YF--k+ş	-	-	-	1	1	
145.	[Ö]+N+KayT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
146.	[Ö]+N+MukT+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
147.	[Ö]+N+ÖlçT+YF-[-k]+ş	-	-	1	1	2	
148.	[Ö]+N+ÖlçT+YF-[-k+ş]	-	2	-	-	2	
149.	[Ö]+N+SebT+ZT+YF--k+[ş]	-	-	1	-	1	
150.	[Ö]+N+YF-[-k]+ş	2	3	9	42	56	
151.	[Ö]+N+YF-[-k]+ş+DurT	-	-	-	2	2	
152.	[Ö]+N+YF-[-k]+ş+E	-	1	1	6	8	
153.	[Ö]+N+YF-[-k]+ş+E+H	1	-	-	-	1	
154.	[Ö]+N+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	2	2	
155.	[Ö]+N+YF-[-k]+ş+H	-	-	1	-	1	
156.	[Ö]+N+YF-[-k]+ş+NAç	-	-	-	5	5	
157.	[Ö]+N+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	-	2	2	
158.	[Ö]+N+YF-[-k+ş]	3	5	9	32	49	
159.	[Ö]+N+YF-[-k+ş]+E	1	-	1	-	2	
160.	[Ö]+N+YF-[-k+ş]+H	-	-	1	3	4	
161.	[Ö]+N+YF-[-k+ş]+H+NAç	1	-	-	-	1	
162.	[Ö]+N+YF-[-k+ş]+MukT	1	-	-	-	1	
163.	[Ö]+N+YF-[-k+ş]+SebT	-	-	1	-	1	
164.	[Ö]+N+YF-[-k+ş]+YAç	-	-	2	-	2	
165.	[Ö]+N+YF--k+[ş]	1	1	-	-	2	
166.	[Ö]+N+YF--k+[ş]+ZT	-	1	-	-	1	
167.	[Ö]+N+YF--k+ş	1	-	-	3	4	
168.	[Ö]+N+YF--k+ş+E	-	-	-	1	1	
169.	[Ö]+N+YF--ş+[k]	1	-	-	3	4	
170.	[Ö]+N+YF--ş+k	-	-	-	1	1	
171.	[Ö]+N+YinT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
172.	[Ö]+N+YinT+YT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
173.	[Ö]+N+YT+YF-[-k]+ş	-	-	2	-	2	

174.	[Ö]+N+ZT+VasT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-		
175.	[Ö]+N+ZT+YF-[-k]+ş	-	1	2	5	8	
176.	[Ö]+N+ZT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
177.	[Ö]+N+ZT+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
178.	[Ö]+N+ZT+YF--k+ş	-	-	1	-	1	
179.	[Ö]+N+ZT+YT+YF-[-k]+ş	1	-	-	-	1	
180.	[Ö]+NAç+[N]+YF-[-k+ş]+H	-	-	-	1	1	
181.	[Ö]+NAç+N+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
182.	[Ö]+ÖlçT+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
183.	[Ö]+ÖlçT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
184.	[Ö]+ÖlçT+HdfT+VrmT+YF--k+ş+E+H	-	-	-	1	1	
185.	[Ö]+ÖlçT+YF-[-k]+ş	-	-	-	2	2	
186.	[Ö]+ÖlçT+YF--k+ş	-	-	-	1	1	
187.	[Ö]+SebT+DurT+N+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
188.	[Ö]+SebT+DurT+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
189.	[Ö]+SebT+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	3	5	8	
190.	[Ö]+SebT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
191.	[Ö]+SebT+DurT+ZT+YönT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
192.	[Ö]+SebT+GörT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
193.	[Ö]+SebT+HdfT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
194.	[Ö]+SebT+N+YF-[-k]+ş	-	-	2	5	7	
195.	[Ö]+SebT+N+YF-[-k+ş]+NAç	-	1	-	-	1	
196.	[Ö]+SebT+N+YF--k+ş	-	1	-	1	2	
197.	[Ö]+SebT+N+YT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
198.	[Ö]+SebT+ÖlçT+YF--ş+[-k]	-	-	-	1	1	
199.	[Ö]+SebT+YAç+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
200.	[Ö]+SebT+YF-[-k]+ş	2	-	2	13	17	
201.	[Ö]+SebT+YF-[-k]+ş+N	-			1	1	
202.	[Ö]+SebT+YF-[-k+ş]	-	1	1	3	5	
203.	[Ö]+SebT+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
204.	[Ö]+SebT+YönT+[N]+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
205.	[Ö]+SebT+YT+ÖlçT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
206.	[Ö]+SebT+YT+YF-[-k]+ş	-	-	-	3	3	
207.	[Ö]+SebT+ZT+DurT+BenT+YF- ₃ [-k]+ş	-	-	-	1	1	
208.	[Ö]+SebT+ZT+DurT+YT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
209.	[Ö]+SebT+ZT+N+YF-[-k]+ş+E	-	-	-	1	1	
210.	[Ö]+SebT+ZT+YF-[-k]+ş	-	-	1	3	4	
211.	[Ö]+SebTAç+SebT+ekYF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
212.	[Ö]+SırT+N+YF-[-k]+ş	-	-	2	1	3	
213.	[Ö]+SırT+N+YF-[-k+ş]+NAç	1	-	-	-	1	
214.	[Ö]+SırT+VrmT+YF--k+[ş]	-	1	-	-	1	
215.	[Ö]+ŞT+a.s+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
216.	[Ö]+ŞT+DurT+YF-[-k]+ş	-	1	-	1	2	
217.	[Ö]+ŞT+N+DurT+DurTAç+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	

218.	[Ö]+ŞT+YF-[-k]+ş	-	-	-	2	2	
219.	[Ö]+ŞT+YF-[-k+ş]	-	1	1	1	3	
220.	[Ö]+ŞT+ZT+SebT+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
221.	[Ö]+ÜstT+E+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
222.	[Ö]+ÜstT+N+VasT+SebT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
223.	[Ö]+ÜstT+N+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
224.	[Ö]+VasT+N+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
225.	[Ö]+VasT+VrmT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
226.	[Ö]+VasT+YF-[-k+ş]	1	1	-	-	2	
227.	[Ö]+VasT+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
228.	[Ö]+VasTAç+VasT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
229.	[Ö]+VrmT+HdfT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
230.	[Ö]+VrmT+YF-[-k]+ş	-	-	-	5	5	
231.	[Ö]+VrmT+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	1	1	
232.	[Ö]+VrmT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
233.	[Ö]+YAç+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
234.	[Ö]+YF-[-k]+ş	2	5	7	21	35	
235.	[Ö]+YF-[-k]+ş+E	2	1	2	4	9	
236.	[Ö]+YF-[-k]+ş+E+H	-	-	-	2	2	
237.	[Ö]+YF-[-k]+ş+H	1	1	-	9	11	
238.	[Ö]+YF-[-k]+ş+H+SebT	-	-	-	1	1	
239.	[Ö]+YF-[-k]+ş+İlT	1	-	-	-	1	
240.	[Ö]+YF-[-k]+ş+N	1	1	-	3	5	
241.	[Ö]+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	2	2	4	
242.	[Ö]+YF-[-k]+ş+ZT	1	-	-	-	1	
243.	[Ö]+YF-[-k+ş]	12	19	12	40	91	
244.	[Ö]+YF-[-k+ş]+E	-	3	7	5	15	
245.	[Ö]+YF-[-k+ş]+E+H	-	-	-	1	1	
246.	[Ö]+YF-[-k+ş]+H	4	2	1	18	25	
247.	[Ö]+YF-[-k+ş]+H+N	-	-	-	1	1	
248.	[Ö]+YF-[-k+ş]+H+SebT	-	-	1	-	1	
249.	[Ö]+YF-[-k+ş]+H+YAç	-	-	-	1	1	
250.	[Ö]+YF-[-k+ş]+HdfT	-	-	1	-	1	
251.	[Ö]+YF-[-k+ş]+HdfT+N	-	-	-	1	1	
252.	[Ö]+YF-[-k+ş]+N	1	2	-	3	6	
253.	[Ö]+YF-[-k+ş]+N+H	-	1	-	4	5	
254.	[Ö]+YF-[-k+ş]+ÖlçT	-	-	-	1	1	
255.	[Ö]+YF-[-k+ş]+SebT	-	2	-	4	6	
256.	[Ö]+YF-[-k+ş]+ZT	2	1	-	1	4	
257.	[Ö]+YF-[-ş+k]	-	-	-	1	1	
258.	[Ö]+YF-__+VrmT+__YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
259.	[Ö]+YF-__+ZT+__YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
260.	[Ö]+YF__ZT+DurT__+YF-[-k+ş]+DurTAç	-	-	-	1	1	
261.	[Ö]+YF--k+[ş]	-	2	-	8	10	

262.	[Ö]+YF--k+[ş]+E	-	1	-	2	3	
263.	[Ö]+YF--k+ş	-	-	2	5	7	
264.	[Ö]+YF--k+ş+E	-	-	-	1	1	
265.	[Ö]+YF--k+ş+E+H	-	-	1	1	2	
266.	[Ö]+YF--k+ş+E+YAç	-	-	-	1	1	
267.	[Ö]+YF--k+ş+H	-	-	-	3	3	
268.	[Ö]+YF--k+ş+H	-	-	-	1	1	
269.	[Ö]+YF--k+ş+H+E	-	-	-	1	1	
270.	[Ö]+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
271.	[Ö]+YF--ş+[k]+E	-	-	-	1	1	
272.	[Ö]+YinT+N+YF-[-k]+ş	-	-	1	1	2	
273.	[Ö]+YinT+VasT+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
274.	[Ö]+YönT+YF-[-k]+ş	-	-	-	4	4	
275.	[Ö]+YönT+YF-[-k+ş]	1	1	-	1	3	
276.	[Ö]+YönT+YF-[-k+ş]+H	-	-	-	1	1	
277.	[Ö]+YönT+YF--ş+[k]+SebT	-	-	-	1	1	
278.	[Ö]+YönT+YönTAç+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
279.	[Ö]+YT+BirT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
280.	[Ö]+YT+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
281.	[Ö]+YT+HdfT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
282.	[Ö]+YT+YF-[-k]+ş	-	-	-	3	3	
283.	[Ö]+YT+YF-[-k]+ş+E	1	-	-	-	1	
284.	[Ö]+YT+YF-[-k]+ş+N	-	1	-	-	1	
285.	[Ö]+YT+YF-[-k+ş]	-	2	1	1	4	
286.	[Ö]+YT+YF-[-k+ş]+H	1	-	-	-	1	
287.	[Ö]+YT+ZT+N+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
288.	[Ö]+YT+ZTAç+HdfT+ZT+YF--ş+[k]	1	-	-	-	1	
289.	[Ö]+YTAç+YT+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
290.	[Ö]+ZT+[N]+[VrmT]+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
291.	[Ö]+ZT+[N]+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
292.	[Ö]+ZT+[N]+YF--k+ş	-	1	-	-	1	
293.	[Ö]+ZT+[YT]+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
294.	[Ö]+ZT+a.s+DurT+YF--ş+[k]	-	1	-	-	1	
295.	[Ö]+ZT+DurT+[N]+YT+YF--ş+k	-	-	-	1	1	
296.	[Ö]+ZT+DurT+[YT]+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
297.	[Ö]+ZT+DurT+DurTAç+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
298.	[Ö]+ZT+DurT+N+VasT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
299.	[Ö]+ZT+DurT+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
300.	[Ö]+ZT+DurT+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
301.	[Ö]+ZT+DurT+N+YF-[-k+ş]+NAç	1	-	-	-	1	
302.	[Ö]+ZT+DurT+N+YF--k+ş	-	-	1	-	1	
303.	[Ö]+ZT+DurT+N+YT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
304.	[Ö]+ZT+DurT+Y1F-[-k]+ş	-	-	-	7	7	
305.	[Ö]+ZT+DurT+YF-[-k]+ş+DurTAç	-	-	-	-	1	

306.	[Ö]+ZT+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	1	7	9	
307.	[Ö]+ZT+DurT+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
308.	[Ö]+ZT+DurT+YönT+YF-[-k]+ş	-	-	-	2	2	
309.	[Ö]+ZT+DurT+YT+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
310.	[Ö]+ZT+DurT+YT+YF-[-k+ş]+E	-	-	1	1	1	
311.	[Ö]+ZT+DurT+ZT+YT+YF-[-k]+ş	-	1	-	-	1	
312.	[Ö]+ZT+GörT+YF-[-k]+ş+E	-	-	-	1	1	
313.	[Ö]+ZT+HdfT+[N]+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
314.	[Ö]+ZT+HdfT+AyrT+VasT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
315.	[Ö]+ZT+HdfT+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
316.	[Ö]+ZT+HdfT+YF-[-k]+ş	-	1	-	-	1	
317.	[Ö]+ZT+HdfT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
318.	[Ö]+ZT+HdfT+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
319.	[Ö]+ZT+HdfT+YT+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
320.	[Ö]+ZT+İlT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
321.	[Ö]+ZT+İlT+YF-[-k]+ş+E	-	-	-	1	1	
322.	[Ö]+ZT+İlT+YT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
323.	[Ö]+ZT+KayT+HdfT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
324.	[Ö]+ZT+KayT+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
325.	[Ö]+ZT+KayT+ÖlçT+YF-[-k]+ş	1	-	-	-	1	
326.	[Ö]+ZT+N+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
327.	[Ö]+ZT+N+DurT+YT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
328.	[Ö]+ZT+N+HdfT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
329.	[Ö]+ZT+N+NAç+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
330.	[Ö]+ZT+N+ÖlçT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
331.	[Ö]+ZT+N+YF-[-k]+ş	-	-	2	3	5	
332.	[Ö]+ZT+N+YF-[-k+ş]	1	-	2	4	7	
333.	[Ö]+ZT+N+YF-[-k+ş]+SebT	-	-	-	1	1	
334.	[Ö]+ZT+N+YinT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
335.	[Ö]+ZT+N+YT+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
336.	[Ö]+ZT+N+ZTAç+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
337.	[Ö]+ZT+NAç+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
338.	[Ö]+ZT+ÖlçT+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
339.	[Ö]+ZT+SebT+N+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
340.	[Ö]+ZT+SebT+N+YF-[-k]+ş	-	1	1	-	2	
341.	[Ö]+ZT+SebT+YF-[-k]+ş	-	-	1	1	2	
342.	[Ö]+ZT+SebT+YF--k+[ş]	-	-	1	-	1	
343.	[Ö]+ZT+SebT+YT+N+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
344.	[Ö]+ZT+SırT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
345.	[Ö]+ZT+VasT+YF-[-k]+ş+H	1	-	-	-	1	
346.	[Ö]+ZT+VrmT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
347.	[Ö]+ZT+YF-[-k]+ş	-	1	2	10	13	
348.	[Ö]+ZT+YF-[-k+ş]	1	-	3	4	8	
349.	[Ö]+ZT+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	

350.	[Ö]+ZT+YF-_-+N+_-YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
351.	[Ö]+ZT+YF--k+[ş]	-	1	-	2	3	
352.	[Ö]+ZT+YF--k+ş	-	-	-	2	2	
353.	[Ö]+ZT+YinT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
354.	[Ö]+ZT+YinT+YT+İlT+YF-[-k+ş]	-	1	-	1	1	
355.	[Ö]+ZT+YönT+YF-[-k+ş]	-	1	-	1	1	
356.	[Ö]+ZT+YönT+YF-[-k+ş]+N	-	-	-	1	1	
357.	[Ö]+ZT+YönT+YF--k+[ş]	-	1	-	-	1	
358.	[Ö]+ZT+YT+BirT+YF--ş+[k]	-	-	-	-	1	
359.	[Ö]+ZT+YT+YF-[-k]+ş	1	-	-	-	1	
360.	[Ö]+ZT+YT+YF-[-k]+ş+E	-	1	-	-	1	
361.	[Ö]+ZT+YT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
362.	[Ö]+ZT+YT+YF-ş+[-k]	-	-	1	-	1	
363.	[Ö]+ZT+YTAç+DurT+[YT]+YF-[-k]+ş	1	-	-	-	1	
364.	[Ö]+ZT+ZTAç+N+YT+YF-k+[-ş]	-	-	-	1	1	
365.	[Ö]+ZT+ZTAç+YF-[-k]+ş+N	-	-	-	1	1	
366.	[Ö]+ZT+ZTAç+YinT+YönT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
367.	[Ö]+ZT+ZTAç+YT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
368.	[Ö]+ZTAç+ZT+HdfT+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
369.	[Ö]+ZTAç+ZT+SebT+N+YF--k+ş	-	-	-	1	1	
370.	[Ö]+ZTAç+ZT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
371.	[Ö]+ZTAç+ZT+YF-[-k+ş]	-	-	-	2	2	
372.	Ö+[N]+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
373.	Ö+[N]+YF-[-k]+ş+NAç	1	-	1	1	3	
374.	Ö+[N]+YF-[-k+ş]+E		1	-	-	1	
375.	Ö+[N]+YF--ş+[k]+E+NAç	-	-	-	1	1	
376.	Ö+[YF-][-k]+ş	1	-	-	-	1	
377.	Ö+[YF-][-k]+ş+H	-	1	-	-	1	
378.	Ö+[YF-][-k+ş]	3	1	2	-	6	
379.	Ö+[YF-][-k+ş]+YAç	1	-	1	4	6	
380.	Ö+a.s+MukT+YF-[-k]+ş]	1	-	-	-	1	
381.	Ö+a.s+N+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
382.	Ö+a.s+ÖlçT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
383.	Ö+a.s+YF-[-k+ş]+SebT	-	-	1	-	1	
384.	Ö+AyrT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
385.	Ö+AyrT+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
386.	Ö+BenT+BenTAç+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
387.	Ö+BenT+YF-[-k]+ş+E	-	-	-	2	2	
388.	Ö+BirT+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
389.	Ö+BirT+YF-[-k]+ş	-	-	-	3	3	
390.	Ö+BirT+YT+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
391.	Ö+DurT+[N]+YF-[-k+ş]		1	-	-	1	
392.	Ö+DurT+DurTAç+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
393.	Ö+DurT+DurTAç+YF--ş+[k]		1	-	-	1	

394.	Ö+DurT+HdfT+YF-[-k]+ş		1	-	-	1	
395.	Ö+DurT+HdfT+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
396.	Ö+DurT+HdfT+YF-[-k+ş]+YAç	1	-	-	-	1	
397.	Ö+DurT+KayT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
398.	Ö+DurT+N+DurT+YF-[-k+ş]		1	-	-	1	
399.	Ö+DurT+N+DurT+YF--ş+[k]		1	-	-	1	
400.	Ö+DurT+N+VasT+YF-[-k+ş]		1	-	-	1	
401.	Ö+DurT+N+YF-[-k]+ş		1	-	-	1	
402.	Ö+DurT+N+YF-[-k+ş]	1	2	4	2	9	
403.	Ö+DurT+N+YF--k+[ş]		1	-	-	1	
404.	Ö+DurT+N+YF--ş+[k]	1	-	-	-	1	
405.	Ö+DurT+N+YT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
406.	Ö+DurT+N+ZT+YF--ş+[k]	1	-	-	-	1	
407.	Ö+DurT+VasT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
408.	Ö+DurT+VasT+YönT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
409.	Ö+DurT+YF-[-k]+ş	-	1	3	4	8	
410.	Ö+DurT+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	1	1	
411.	Ö+DurT+YF-[-k+ş]	10	7	13	20	50	
412.	Ö+DurT+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	2	2	
413.	Ö+DurT+YF-[-k+ş]+E+N	-	-	-	1	1	
414.	Ö+DurT+YF-[-k+ş]+N	1	-	-	-	1	
415.	Ö+DurT+YF-[-k+ş]+YAç	-	1	1	-	2	
416.	Ö+DurT+YF-k+[-ş]	-	-	-	1	1	
417.	Ö+DurT+YF--k+[ş]+E	-	-	-	2	2	
418.	Ö+DurT+YF--k+ş	-	-	-	2	2	
419.	Ö+DurT+YF--k+ş+SebT	-	-	-	1	1	
420.	Ö+DurT+YF--ş+[k]	2	-	-	2	4	
421.	Ö+DurT+YinT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
422.	Ö+DurT+YönT+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
423.	Ö+DurT+YönT+YF-[-k+ş]	1	1	-	3	5	
424.	Ö+DurT+YönT+YF-[-k+ş]+YAç	-	1	-	-	1	
425.	Ö+DurT+YönT+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
426.	Ö+DurT+YT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
427.	Ö+DurT+YT+ÖlçT+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
428.	Ö+DurT+YT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
429.	Ö+DurT+YT+YF-[-k+ş]	3	3	1	3	10	
430.	Ö+DurT+YT+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
431.	Ö+DurT+YT+YTAç+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
432.	Ö+DurT+ZT+N+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
433.	Ö+DurT+ZT+YF--k+[ş]	-	-	1	-	1	
434.	Ö+DurTAç+[DurT]+[N]+YF--k+[ş]	-	1	-	-	1	
435.	Ö+DurTAç+DurT++YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
436.	Ö+E+[HdfT]+YF--ş+[k]+E	-	-	-	1	1	
437.	Ö+E+YF-[-k+ş]+SebT	-	-	1	-	1	

438.	Ö+E+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
439.	Ö+ekYF-[-k]+ş+YAç	-		1	-	1	
440.	Ö+ekYF-[-k+ş]	1	-	-	1	2	
441.	Ö+ekYF-[-k+ş]+[E]	-	-	-	1	1	
442.	Ö+ekYF-[-k+ş]+E	-	-	1	-	1	
443.	Ö+ekYF--k+[ş]	-	1	-	-	1	
444.	Ö+GörT+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
445.	Ö+GörT+YF-[-k]+ş	1	-	-	1	3	
446.	Ö+GörT+YF-[-k+ş]	-	-	2	-	2	
447.	Ö+GörT+YF-[-k+ş]+E	1	-	-		2	
448.	Ö+GörT+ZT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
449.	Ö+H+YF-[-k]+ş+E	-	-	1	-	1	
450.	Ö+HdfT+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
451.	Ö+HdfT+DurT+YF--ş+[k]	-	-	1	-	1	
452.	Ö+HdfT+N+YF-[-k+ş]	1	-	-	1	2	
453.	Ö+HdfT+YF-[-k]+ş	1	1	2	4	8	
454.	Ö+HdfT+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	-	1	1	
455.	Ö+HdfT+YF-[-k+ş]	1	-	-	2	3	
456.	Ö+HdfT+YF--k+[ş]+SebT	-	-	1	-	1	
457.	Ö+HdfT+YF--k+ş	-	-	-	1	1	
458.	Ö+HdfT+ZT+YF-[-k]+ş	1	-	-	-	1	
459.	Ö+İlT+MukT+YF-[-k]+ş	1	-	-	-	1	
460.	Ö+İlT+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
461.	Ö+İlT+YF-[-k+ş]	2	-	-	-	2	
462.	Ö+İlT+YF-[-k+ş]+E	-	1	-	-	1	
463.	Ö+KayT+KayTAç+[YF-][-k+ş]	-	-	-	1	1	
464.	Ö+KayT+YF-[-k]+ş	-	1	-	-	1	
465.	Ö+KayT+YF-[-k+ş]	1	-	-	1	2	
466.	Ö+KlşT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
467.	Ö+KrşT+DurT+N+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
468.	Ö+KrşT+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	1	2	
469.	Ö+KrşT+DurT+YF--ş+[k]	-	-	1	-	1	
470.	Ö+KrşT+N+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
471.	Ö+KrşT+N+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
472.	Ö+KrşT+N+YF--k+ş	-	-	1	-	1	
473.	Ö+KrşT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
474.	Ö+KrşT+ZT+N+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
475.	Ö+MukT+DurT+N+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
476.	Ö+MukT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
477.	Ö+N+AyrT+YF-[-k+ş]+E	-	1	-	-	1	
478.	Ö+N+DurT+[YF-]-ş+[k]	-	-	1	-	1	
479.	Ö+N+DurT+VrmT+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
480.	Ö+N+DurT+YF-[-k+ş]	1	5	-	1	7	
481.	Ö+N+DurT+YönT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	

482.	Ö+N+DurT+YT+SebT+YF-[-k]+ş	1	-	-	-	1	
483.	Ö+N+DurTAç+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
484.	Ö+N+HdfT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
485.	Ö+N+HdfT+YF--k+[ş]	-	-	1	-	1	
486.	Ö+N+HdfT+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
487.	Ö+N+KayT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
488.	Ö+N+MukT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
489.	Ö+N+ÖlçT+YF--k+[ş]	-	-	1	-	1	
490.	Ö+N+ÖlçT+YF--k+ş+SebT	1	-	-	-	1	
491.	Ö+N+ÖlçT+YF--ş+[k]	-	-	1	-	1	
492.	Ö+N+ÜstT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
493.	Ö+N+VrmT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
494.	Ö+N+YF-[-k]+ş	3	3	1	4	11	
495.	Ö+N+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	2	2	
496.	Ö+N+YF-[-k]+ş+YönT	-	-	1	-	1	
497.	Ö+N+YF-[-k+ş]	8	3	6	6	24	
498.	Ö+N+YF-[-k+ş]+E	-	-	1	-	1	
499.	Ö+N+YF-[-k+ş]+E+SebT	-	-	-	1	1	
500.	Ö+N+YF-[-k+ş]+N	-	-	1	-	1	
501.	Ö+N+YF--k+[ş]	-	1	-	-	1	
502.	Ö+N+YF--k+ş	1	-	-	1	2	
503.	Ö+N+YF--k+ş+H	-	1	-	-	1	
504.	Ö+N+YF--ş+[k]	1	-	2	-	3	
505.	Ö+N+YF--ş+[k]+E	1	-	-	-	1	
506.	Ö+N+YönT+YF-[-k+ş]	-	-	1	1	2	
507.	Ö+N+YönT+YF--k+[ş]	-	1	-	-	1	
508.	Ö+N+YT+YF-[-k]+ş+H	-	-	1	-	1	
509.	Ö+N+YT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
510.	Ö+N+YT+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
511.	Ö+N+ZT+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	-	
512.	Ö+N+ZT+YF-[-k]+ş	-	-	2	2	4	
513.	Ö+N+ZT+YF-[-k+ş]	-	1	2	-	3	
514.	Ö+N+ZT+YF-[-k+ş]+E	-	1	-	-	1	
515.	Ö+NAç+[N]+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
516.	Ö+ÖAç+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
517.	Ö+ÖAç+N+ZT+SırT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
518.	Ö+ÖAç+ÖKuv+SebT+ZT+N+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
519.	Ö+ÖAç+SebT+ZT+AyrT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
520.	Ö+ÖAç+YF-[-k+ş]+E	-	1	-	-	1	
521.	Ö+ÖAç+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
522.	Ö+ÖlçT+YF-[-k+ş]	-	-	-	3	3	
523.	Ö+ÖlçT+YT+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
524.	Ö+SebT+DurT+YF-[-k+ş]+YAç	-	1	-	-	1	
525.	Ö+SebT+DurT+YönT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	

526.	Ö+SebT+DurT+YT+YF--ş+[k]	-	-	1	-	1	
527.	Ö+SebT+HdfT+YF-[-k+ş]+E	2	-	-	-	2	
528.	Ö+SebT+KrşT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
529.	Ö+SebT+N+ÖlçT+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
530.	Ö+SebT+N+YF-[-k+ş]	-	2	-	-	2	
531.	Ö+SebT+N+YF--ş+[k]	-	2	-	-	2	
532.	Ö+SebT+N+ZT+DurT+DurTAç+YF-[-k+ş]			1		1	
533.	Ö+SebT+N+ZT+Ö+YF-[-k+ş]		1			1	
534.	Ö+SebT+N+ZT+YF-[-k+ş]	1				1	
535.	Ö+SebT+YF-[-k]+ş				1	1	
536.	Ö+SebT+YF-[-k+ş]	1	1	-	5	7	
537.	Ö+SebT+YF-[-k+ş]+E	1	-	-	-	1	
538.	Ö+SebT+YF--k+[ş]	-	-	1	-	1	
539.	Ö+SebT+YF--k+[ş]+E	-	-	-	1	1	
540.	Ö+SebT+ZT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
541.	Ö+SebT+ZT+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
542.	Ö+SebT+ZT+SırT+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
543.	Ö+SHT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
544.	Ö+SHT+YF-[-k+ş]+E	1	-	-	-	1	
545.	Ö+SırT+DurT+HdfT+YF-[-k+ş]	1-	-	-	-	1	
546.	Ö+SırT+DurT+N+DurT+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
547.	Ö+SırT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
548.	Ö+ŞT+N+YF-[-k]+ş	1	-	-	1	2	
549.	Ö+ŞT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
550.	Ö+ŞT+YF--k+[ş]	-	-	1	-	1	
551.	Ö+ÜstT+SebT+YF-[-k]+ş+SebTAç	-	-	1	-	1	
552.	Ö+VasT+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
553.	Ö+VasT+DurT+YF--k+[ş]	1	-	-	-	1	
554.	Ö+VasT+N+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
555.	Ö+VasT+YF-[-k+ş]	-	-	1	1	2	
556.	Ö+VrmT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
557.	Ö+VrmT+YF-[-k]+ş	1	-	-	-	1	
558.	Ö+VrmT+YF--ş+[k]	-	1	-	-	1	
559.	Ö+YF-[-k]+ş	5	8	9	21	43	
560.	Ö+YF-[-k]+ş+E	3	-	2	-	5	
561.	Ö+YF-[-k]+ş+E+H	-	-	-	2	2	
562.	Ö+YF-[-k]+ş+E+N	-	-	-	1	1	
563.	Ö+YF-[-k]+ş+E+SebT	1	-	-	-	1	
564.	Ö+YF-[-k]+ş+H	1	-	-	1	2	
565.	Ö+YF-[-k]+ş+H+SebT	1	-	-	-	1	
566.	Ö+YF-[-k]+ş+KayT	-	1	-	-	1	
567.	Ö+YF-[-k]+ş+N	-	-	1		1	
568.	Ö+YF-[-k]+ş+N+H	-	-	-	1	1	

569.	Ö+YF-[-k]+ş+ÖAç	-	-	1	-	1	
570.	Ö+YF-[-k]+ş+YAç	1	-	-	1	2	
571.	Ö+YF-[-k]+ş+ZT	-	-	1	-	1	
572.	Ö+YF-[-k+ş]	43	31	43	111	228	
573.	Ö+YF-[-k+ş]+E	6	6	9	21	42	
574.	Ö+YF-[-k+ş]+E+H	-	-	-	1	1	
575.	Ö+YF-[-k+ş]+E+YAç	-	-	-	1	1	
576.	Ö+YF-[-k+ş]+H	-	-	-	6	6	
577.	Ö+YF-[-k+ş]+H+Ü	-	-	1	-	1	
578.	Ö+YF-[-k+ş]+HdfT+N	1	-	-	-	1	
579.	Ö+YF-[-k+ş]+KuvÖ	-	-	1	-	1	
580.	Ö+YF-[-k+ş]+N	-	-	1	2	3	
581.	Ö+YF-[-k+ş]+ÖAç	1	1	1	2	5	
582.	Ö+YF-[-k+ş]+SebT	3	-	1	3	7	
583.	Ö+YF-[-k+ş]+Ü	-	-	-	1	1	
584.	Ö+YF-[-k+ş]+YAç	-	-	-	1	1	
585.	Ö+YF-[-k+ş]+YT	-	-	-	1	1	
586.	Ö+YF-[-k+ş]+ZT	-	-	-	1	1	
587.	Ö+YF--k+[ş]	4	6	6	11	27	
588.	Ö+YF--k+[ş]+E	-	-	1	4	5	
589.	Ö+YF--k+[ş]+YAç	-	-	1	-	1	
590.	Ö+YF--k+ş	-	1	-	3	4	
591.	Ö+YF--k+ş+E	-	-	1	-	1	
592.	Ö+YF--k+ş+YAç	-	-	1	-	1	
593.	Ö+YF--ş+[k]	1	-	-	-	1	
594.	Ö+YinT+YF-[-k]+ş	1	-	-	-	1	
595.	Ö+YinT+YF-[-k+ş]	-	1	-	1	2	
596.	Ö+YinT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
597.	Ö+YönT+DurT+YF--ş+[k]	1	-	-	-	1	
598.	Ö+YönT+N+YF-[-k]+ş	-	1	-	-	1	
599.	Ö+YönT+YF-[-k+ş]	-	1	1	-	2	
600.	Ö+YönT+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
601.	Ö+YT+BenT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
602.	Ö+YT+BirT+YF--ş+[k]	1	-	-	-	1	
603.	Ö+YT+DurT+KrşT+BenT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
604.	Ö+YT+DurT+YF-[-k+ş]	3	1	-	1	5	
605.	Ö+YT+DurT+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
606.	Ö+YT+DurT+ZT+N+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
607.	Ö+YT+N+YF--ş+[k]	-	1	-	-	1	
608.	Ö+YT+ÖlçT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
609.	Ö+YT+YF-[-k]+ş	-	-	-	2	2	
610.	Ö+YT+YF-[-k+ş]	2	2	5	2	11	
611.	Ö+YT+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
612.	Ö+ZT+[N]+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	

613.	Ö+ZT+AyrT+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	1	-	1	
614.	Ö+ZT+BenT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
615.	Ö+ZT+DurT+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	-	1	
616.	Ö+ZT+DurT+N+YF-[-k]+ş+NAç	-	-	-	-	1	
617.	Ö+ZT+DurT+N+YF-[-k+ş]	-	1	2	1	4	
618.	Ö+ZT+DurT+YF-[-k+ş]	2	1	2	3	8	
619.	Ö+ZT+DurT+YF-[-k+ş]+N	-	-	1	-	1	
620.	Ö+ZT+DurT+YF-[-k+ş]+YAç	-	1	-	-	1	
621.	Ö+ZT+DurT+YF--ş+[k]	-	1	-	1	2	
622.	Ö+ZT+DurT+YönT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
623.	Ö+ZT+DurT+YönT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
624.	Ö+ZT+HdfT+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
625.	Ö+ZT+HdfT+DurT+YF-[-k+ş]+YAç	-	-	-	1	1	
626.	Ö+ZT+HdfT+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	1	1	
627.	Ö+ZT+HdfT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
628.	Ö+ZT+KrşT+N+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
629.	Ö+ZT+N+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
630.	Ö+ZT+N+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
631.	Ö+ZT+N+DurT+YinT+HdfT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
632.	Ö+ZT+N+ÖlçT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
633.	Ö+ZT+N+YF-[-k]+ş	1	-	1	2	4	
634.	Ö+ZT+N+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	1	-	1	
635.	Ö+ZT+N+YF-[-k+ş]	-	1	-	1	2	
636.	Ö+ZT+N+YF--k+[ş]	-	-	1	-	1	
637.	Ö+ZT+N+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
638.	Ö+ZT+N+YT+YF-[-k+ş]+YAç	-	1	-	-	1	
639.	Ö+ZT+SebT+DurT+HdfT+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
640.	Ö+ZT+SebT+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
641.	Ö+ZT+SebT+DurT+YF-ş+[k]	-	-	1	-	1	
642.	Ö+ZT+SebT+HdfT+N+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	1	1	
643.	Ö+ZT+SebT+YT+YF-[-k+ş]	-	2	-	-	2	
644.	Ö+ZT+SırT+DurT+SırT+YAç+N+YF-[-k+ş]	-	-	1		1	
645.	Ö+ZT+SırT+N+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
646.	Ö+ZT+SırT+YinT+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
647.	Ö+ZT+ŞT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
648.	Ö+ZT+VasT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
649.	Ö+ZT+VasT+YF--k+[ş]	1	-	-	-	1	
650.	Ö+ZT+YF-[-k]+ş	1	-	-	2	3	
651.	Ö+ZT+YF-[-k+ş]	3	2	1	11	17	
652.	Ö+ZT+YF-[-k+ş]+E	1	-	1	2	4	
653.	Ö+ZT+YF-[-k+ş]+ZTAç	-	-	-	1	1	
654.	Ö+ZT+YF--E-k+[ş]	-	-	1	-	1	
655.	Ö+ZT+YF--k+[ş]	-	-	-	2	2	
656.	Ö+ZT+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	

657.	Ö+ZT+YinT+N+YF--ş+[k]	-	-	1	-	1	
658.	Ö+ZT+YinT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
659.	Ö+ZT+YönT+YF-[-k+ş]	1	-	-	1	2	
660.	Ö+ZT+YT+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
661.	Ö+ZT+YT+HdfT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
662.	Ö+ZT+YT+YF-[-k+ş]	1	1	3	1	6	
663.	Ö+ZT+ZTAç+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
664.	Ö+ZT+ZTAç+YönT+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
665.	Ö+ZTAç+ZT+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
666.	ÖAç+[Ö]+[YF-][-k+ş]	1	-	1	-	2	
667.	ÖAç+[Ö]+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
668.	ÖAç+[Ö]+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	1	-	1	
669.	ÖAç+[Ö]+YF-[-k+ş]	-	1	3	1	5	
670.	ÖAç+[Ö]+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	2	2	
671.	ÖAç+[Ö]+YF--k+[ş]+H	-	-	-	1	1	
672.	ÖAç+[Ö]+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
673.	ÖAç+[Ö]+ZT+YT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
674.	ÖAç+DurT+ZT+DurT+SebT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
675.	ÖAç+E+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
676.	ÖAç+H+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
677.	ÖAç+Ö+DurT+[N]+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
678.	ÖAç+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
679.	ÖAç+Ö+DurT+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
680.	ÖAç+Ö+DurT+YönT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
681.	ÖAç+Ö+HdfT+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
682.	ÖAç+Ö+SebT+N+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
683.	ÖAç+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
684.	ÖAç+Ö+YF-[-k+ş]+H	-	-	1	-	1	
685.	ÖAç+Ö+YF-[-k+ş]+SebT	1	-	-	-	1	
686.	ÖAç+Ö+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
687.	ÖAç+Ö+ZT+DurT+N+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
688.	ÖAç+Ö+ZT+SebT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
689.	ÖAç+YF-[-k+ş] +GörT+Ö	-	-	1	-	1	-
690.	ÖAç+ZT+[Ö]+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
691.	ÖAç+ZT+YT+Ö+[YF]-k+[ş]	-	-	-	1	1	
692.	KuvÖ+Ö+SebT+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	1	1	
		330	329	387	984	2030	

7.1.1.1. Cümle başı öğeleriyle başlayan cümleler / cümle kalıplarının kullanım oranları

Sıra Nu	Cümle kalıpları	Cümle kalıp dağılımı / Cümle grupları				Toplam	%
		TS	BB	C	TA		
1.	[E]+[Ö]+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
2.	[Ü]+[N]+[Ö]+KayT+YF--k+ş	-		1	-	1	
3.	E+[Ö]+[N]+HdfT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
4.	E+[Ö]+[N]+YF--ş+[k]	1	-	-	-	1	
5.	E+[Ö]+DurT+KayT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
6.	E+[Ö]+DurT+MukT+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
7.	E+[Ö]+DurT+N+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
8.	E+[Ö]+DurT+YF-[-k]+ş	-	1	-	1	2	
9.	E+[Ö]+DurT+YF-[-k]+ş+E	-	-	-	1	1	
10.	E+[Ö]+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	1	2	
11.	E+[Ö]+DurT+YinT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
12.	E+[Ö]+DurT+ZT+SebT+YF-[-k]+ş+E	-	1	-	-	1	
13.	E+[Ö]+HdfT+N+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
14.	E+[Ö]+HdfT+YF-[-k]+ş	-	-	1	1	2	
15.	E+[Ö]+KayT+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
16.	E+[Ö]+KlşT+ZT+SebT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1		
17.	E+[Ö]+N+DurT+YF--k+ş	-	-	-	1	1	
18.	E+[Ö]+N+SebT+ZT+YF--k+ş	-	-	1	1	1	
19.	E+[Ö]+N+YF-[-k]+ş	2	-	1	-	3	
20.	E+[Ö]+N+YF-[-k]+ş+E	1	-	-	-	1	
21.	E+[Ö]+N+YF-[-k]+ş+E+H	-	-	-	1	1	
22.	E+[Ö]+N+YF-[-k]+ş+E+SebT	1	-	-	-	1	
23.	E+[Ö]+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	5	5	
24.	E+[Ö]+N+YF-[-k+ş]+E	-	-	1	1	2	
25.	E+[Ö]+N+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
26.	E+[Ö]+N+YT+YF--k+[ş]	-	-	1	-	1	
27.	E+[Ö]+SebT+N+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
28.	E+[Ö]+SebT+N+ZT+YF-[-k+ş]+E	-	-	1	-	1	
29.	E+[Ö]+SebT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
30.	E+[Ö]+SebT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
31.	E+[Ö]+YF-[-k]+ş	-	-	1	2	3	
32.	E+[Ö]+YF-[-k]+ş+E	-	-	2	-	2	
33.	E+[Ö]+YF-[-k]+ş+E+YAç	-	-	1	-	1	
34.	E+[Ö]+YF-[-k]+ş+H	-	-	1	-	1	
35.	E+[Ö]+YF-[-k+ş]	2	-	3	1	6	
36.	E+[Ö]+YF-[-k+ş]+E	-	-	1	-	1	
37.	E+[Ö]+YF-[-k+ş]+N	-	-	2	-	2	
38.	E+[Ö]+YF-[-k+ş]+SebT	1	-	-	-	1	
39.	E+[Ö]+YF--k+ş	-	-	1	-	1	
40.	E+[Ö]+YönT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
41.	E+[Ö]+YönT+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	

42.	E+[Ö]+YT+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
43.	E+[Ö]+YT+YF-[-k]+ş+E	-	-	-	1	1	
44.	E+[Ö]+YT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
45.	E+[Ö]+ZT+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	2	2	
46.	E+[Ö]+ZT+N+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
47.	E+[Ö]+ZT+N+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
48.	E+[Ö]+ZT+NAç+N+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	1	1	
49.	E+[Ö]+ZT+SebT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
50.	E+[Ö]+ZT+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
51.	E+[Ö]+ZT+YönT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
52.	E+a.s+Ö+[YF-][-k+ş]+YAç	1	-	-	-	1	
53.	E+a.s+Ö+ZT+HdfT+HdfTAç+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
54.	E+DurT+[Ö]+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
55.	E+DurT+Ö+YönT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
56.	E+DurT+YT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
57.	E+E+[Ö]+ZT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
58.	E+E+H+ZT+[Ö]+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
59.	E+E+Ö+DurT+YF--k+ş	-	-	-	1	1	
60.	E+E+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
61.	E+E+SebT+BğT+Ö+DurT+YF--k+[ş]	-	1	-	-	1	
62.	E+GörT+Ö+YF--k+[ş]+YAç	1	-	-	-	1	
63.	E+GörT+Ö+ZT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
64.	E+H+[Ö]+DurT+[YF-][-k]+ş+HdfT	-	-	-	1	-	
65.	E+H+[Ö]+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	2	2	
66.	E+H+[Ö]+SebT+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
67.	E+H+[Ö]+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	-	1	1	
68.	E+H+[Ö]+YF-[-k+ş]	1	-	-	2	3	
69.	E+H+[Ö]+YF--k+ş	-	-	-	1	1	
70.	E+H+[Ö]+YönT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
71.	E+H+[Ö]+YTAç+YT+DurT+YF-[-k]+ş+E	-	1	-	-	1	
72.	E+H+DurT+Ö+DurT+YT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
73.	E+H+E+[Ö]+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
74.	E+H+E+[Ö]+ÜstT+N+YF-[-k]+ş	-	1	-	-	1	
75.	E+H+KrşT+HdfT+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
76.	E+H+Ö+HdfT+ZT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
77.	E+H+Ö+N+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	-	1	1	
78.	E+H+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	4	4	
79.	E+H+Ö+YF-[-k+ş]+SebT	-	-	-	1	1	
80.	E+H+Ö+ZT+DurT+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
81.	E+H+Ö+ZT+DurT+YF--k+ş	-	-	-	1	1	
82.	E+H+SebT+Ö+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
83.	E+H+ZT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
84.	E+HdfT+HdfTAç+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
85.	E+HdfT+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
86.	E+İlT+YF-[-k+ş]+Ö	1	-	-	-	1	
87.	E+KrşT+Ö+N+YF--k+[ş]	-	-	1	-	1	
88.	E+N+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	3	3	
89.	E+N+ÖAç+Ö+BirT+YF--k+ş	-	-	1	-	1	
90.	E+N+YF-[-k]+ş+Ö+DurT	-	-	-	1	1	

91.	E+Ö+[N]+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
92.	E+Ö+[YF-][-k+ş]	-	-	1	1	2	
93.	E+Ö+[YF-][-k+ş]+YAç		1	1	-	2	
94.	E+Ö+BenT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
95.	E+Ö+DurT+N+YF--k+ş	-	-	1	-	1	
96.	E+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	3	-	2	1	6	
97.	E+Ö+DurT+YF--k+[ş]	-	-	1	-	1	
98.	E+Ö+DurT+YF--k+[ş]+SebT	-	-	-	1	1	
99.	E+Ö+DurT+YönT+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
100.	E+Ö+DurT+YönT+YF-[-k+ş]	1	-	1	-	2	
101.	E+Ö+DurT+YT+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
102.	E+Ö+HdfT+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
103.	E+Ö+HdfT+DurT+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	1	-	1	
104.	E+Ö+HdfT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
105.	E+Ö+HdfT+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
106.	E+Ö+HdfT+YT+ZT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
107.	E+Ö+İlt+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
108.	E+Ö+KayT+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
109.	E+Ö+KlşT+YF--k+[ş]	-	-	1	-	1	
110.	E+Ö+N+DurT+YF-[-k]+ş	1	-	-	-	1	
111.	E+Ö+N+GörT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
112.	E+Ö+N+SebT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
113.	E+Ö+N+YF-[-k]+ş	-	1	1	3	5	
114.	E+Ö+N+YF-[-k+ş]	-	1	3	-	4	
115.	E+Ö+N+YF--k+[ş]	-	-	2	-	2	
116.	E+Ö+N+ZT+YF--k+ş	1	-	-	-	1	
117.	E+Ö+ÖAç+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
118.	E+Ö+ÖlçT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
119.	E+Ö+SebT+DurT+N+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
120.	E+Ö+SebT+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	1	1	3	
121.	E+Ö+SebT+HdfT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
122.	E+Ö+SebT+MukT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
123.	E+Ö+SebT+YF-[-k+ş]	1	-	-	1	2	
124.	E+Ö+SırT+DurT+YönT+YinT+YF--k+[ş]+E	1	-	-	-	1	
125.	E+Ö+YF-[-k]+ş	-	1	4	6	12	
126.	E+Ö+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	1	-	1	
127.	E+Ö+YF-[-k+ş]	5	2	5	18	30	
128.	E+Ö+YF-[-k+ş]+E	-	-	1	2	3	
129.	E+Ö+YF-[-k+ş]+ÖAç	1	-	-	-	1	
130.	E+Ö+YF-[-k+ş]+SebT	-	-	1	2	3	
131.	E+Ö+YF-[-k+ş]+Ü	-	-	-	1	1	
132.	E+Ö+YF-[-k+ş]+Yaç	-	-	1	1	2	
133.	E+Ö+YF--k+[ş]	-	-	2	3	5	
134.	E+Ö+YF--k+[ş]+ÖAç	-	-	1	-	1	
135.	E+Ö+YF--k+ş	-	-	1	-	1	
136.	E+Ö+YF--k+ş+H	-	-	1	-	1	
137.	E+Ö+YönT+N+YF--k+ş+E+H	-	-	-	1	1	
138.	E+Ö+YönT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
139.	E+Ö+YT+N+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	

140.	E+Ö+YT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
141.	E+Ö+YT+YF-[-k+ş]+ÖAç	-	-	-	1	1	
142.	E+Ö+ZT+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	-	
143.	E+Ö+ZT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
144.	E+Ö+ZT+DurT+YF-[-k+ş]+N	1	-	-	-	1	
145.	E+Ö+ZT+DurTAç+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
146.	E+Ö+ZT+KayT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
147.	E+Ö+ZT+N+YF--k+ş	-	-	1	-	1	
148.	E+Ö+ZT+N+ZT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
149.	E+Ö+ZT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
150.	E+Ö+ZT+YT+YF-[-k+ş]+ÖAç	-	-	-	1	1	
151.	E+Ö+ZT+ZTAç+SebT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
152.	E+SebT+[Ö]+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
153.	E+SebT+Ö+DurT+HdfT+YF-[-k]+ş+E	-	-	-	1	1	
154.	E+SebT+Ö+NAç+[N]+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
155.	E+SebT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	1	1	2	
156.	E+SebT+Ö+ZT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
157.	E+SebT+SebTAç+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
158.	E+ŞT+Ö+SırT+YF-[-k+ş]+E	-	-	1	-	1	
159.	E+ŞT+Ö+YF-[-k+ş]+ŞT	-	-	-	1	1	
160.	E+ŞT+ZT+Ö+YF--k+[ş]+E+H	-	-	-	1	1	
161.	E+VasT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
162.	E+YF-[-k+ş]+Ö	-	-	-	1	1	
163.	E+YF-[-k+ş]+Ö+Yaç	-	1	-	-	1	
164.	E+YönT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
165.	E+YT+Ö+[YF-]-k+[ş]	-	-	-	1	1	
166.	E+YT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	1	1	2	
167.	E+YT+Ö+YF-[-k+ş]+SebT	1	-	-	-	1	
168.	E+ZT+[Ö]+DurT+HdfT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
169.	E+ZT+[Ö]+YF-[-k]+ş	-	-	-	2	2	
170.	E+ZT+[Ö]+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
171.	E+ZT+[Ö]+YF--k+ş+SebT	-	-	1	-	1	
172.	E+ZT+BğT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	-	
173.	E+ZT+DurT+Ö+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
174.	E+ZT+İlt+[Ö]+YF-[-k+ş]+E	-	-	1	-	1	
175.	E+ZT+KayT+Ö+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	1	-	1	
176.	E+ZT+N+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
177.	E+ZT+Ö+DurT+N+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
178.	E+ZT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
179.	E+ZT+Ö+DurT+YönT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
180.	E+ZT+Ö+N+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
181.	E+ZT+Ö+N+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
182.	E+ZT+Ö+N+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
183.	E+ZT+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
184.	E+ZT+Ö+YF-[-k+ş]	1	-	2	1	4	
185.	E+ZT+Ö+YF-[-k+ş]+SebT	-	-	1	-	1	
186.	E+ZT+Ö+YT+[N]+YF-[-k+ş]+NAç	1	-	-	-	1	
187.	E+ZT+Ö+ZT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
188.	E+ZT+SebT+[Ö]+N+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	

189.	E+ZT+SebT+Ö+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
190.	E+ZT+YF-[-k+ş]	-	-	-	2	2	
191.	E+ZT+YT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
192.	E+ZT+YT+Ö+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
193.	E+ZTAç+DurT+ZT+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
194.	E+ZTAç+ZT+Ö+YF-[-k+ş]+E+H	-	-	-	1	1	
195.	H+[Ö]+AyrT+YF-[-k]+ş	-	1	-	-	1	
196.	H+[Ö]+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
197.	H+[Ö]+DurT+YF-[-k]+ş+E	-	-	1	-	2	
198.	H+[Ö]+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
199.	H+[Ö]+DurT+YF--k+ş]	-	-	-	1	1	
200.	H+[Ö]+HdfT+N+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
201.	H+[Ö]+N+YF-[-k]+ş+E	-	1	-	-	1	
202.	H+[Ö]+N+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
203.	H+[Ö]+N+ZT+YF--k+ş	-	-	-	1	1	
204.	H+[Ö]+YF-[-k]+ş	-	-	-	2	2	
205.	H+[Ö]+YF-[-k]+ş+E	1	-	-	-	1	
206.	H+[Ö]+YF-[-k+ş]	2	2	-	2	6	
207.	H+[Ö]+YF-[-k+ş]+N	-	-	-	1	1	
208.	H+[Ö]+YF--k+ş+E	-	-	-	1	1	
209.	H+[Ö]+YT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
210.	H+[Ö]+ZT+DurT+ÖlçT+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
211.	H+[Ö]+ZT+YF-[-k]+ş	-	1	1	-	2	
212.	H+[Ö]+ZT+YönT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
213.	H+[Ö]+ZT+YT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
214.	H+a.s+ŞT+Ö+YF-[-k]+ş+E	-	1	-	-	1	
215.	H+DurT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
216.	H+DurT+VasT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
217.	H+H+H+Ö+KrşT+HdfT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
218.	H+HdfT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
219.	H+KayT+Ö+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
220.	H+KayT+Ö+YF-[-k+ş]+E	-	1	-	-	1	
221.	H+KrşT+DurT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
222.	H+N+[Ö]+ZT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
223.	H+N+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
224.	H+N+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
225.	H+Ö+[YF-][-k+ş]	-	-	-	1	1	
226.	H+Ö+HdfT+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
227.	H+Ö+İlT+YT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
228.	H+Ö+N+YF-[-k]+ş+E	-	-	-	2	2	

229.	H+Ö+YF-[-k]+ş	-	1	1	1	3	
230.	H+Ö+YF-[-k+ş]	2	-	-	2	4	
231.	H+Ö+YF-[-k+ş]+E	-	2	1	-	3	
232.	H+Ö+YF-[-k+ş]+H	-	-	-	1	1	
233.	H+Ö+ZT+N+YF-[-k]+ş	1	-	-	-	1	
234.	H+Ö+ZT+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
235.	H+Ö+ZT+YT+YF-[-k]+ş+E	1	-	-	-	1	
236.	H+SebT+[Ö]+N+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
237.	H+ŞT+[Ö]+YF-[-k]+ş+ZT+N	-	-	-	1	1	
238.	H+ŞT+Ö+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
239.	Ü+[Ö]+DurT+N+YF-[-k]+ş+E	-	-	-	1	1	
240.	Ü+[Ö]+HdT+YF-[-k]+ş	-	1	-	-	1	
241.	Ü+[Ö]+N+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
242.	Ü+[Ö]+N+ZT+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
243.	Ü+[Ö]+VrmT+YF-[-k+ş]+SebT	-	-	1	-	1	
244.	Ü+[Ö]+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
245.	Ü+[Ö]+YF-[-k+ş]	-	2	-	-	2	
246.	Ü+[Ö]+YF--k+[ş]	-	1	-	-	1	
247.	Ü+[Ö]+ZT+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	-	1	1	
248.	Ü+DurT+Ö+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	3	3	
249.	Ü+H+[Ö]+AyrT+YF-[-k]+ş	-	1	-	-	1	
250.	Ü+H+[Ö]+MukT+ZT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
251.	Ü+H+[Ö]+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
252.	Ü+H+[Ö]+ÖlçT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
253.	Ü+H+[Ö]+YF-[-k]+ş	-	1	-	2	3	
254.	Ü+H+[Ö]+YF-[-k]+ş+E+E	-	-	1	-	1	
255.	Ü+H+[Ö]+YF-[-k+ş]	-	1	-	1	2	
256.	Ü+H+E+[Ö]+YF-[-k]+ş+E	-	-	1	-	1	
257.	Ü+H+KrşT+[Ö]+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
258.	Ü+H+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	1	1	2	
259.	Ü+H+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
260.	Ü+H+Ö+YF-[-k+ş]+Ü	-	1	-	-	1	
261.	Ü+H+SebT+YF-[-k]+ş+E+Ö	-	-	1	-	1	
262.	Ü+H+Ü+KrşT+[Ö]+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
263.	Ü+H+Ü+Ö+YF-[-k]+ş+E	-	-	-	1	1	
264.	Ü+N+Ö+KayT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
265.	Ü+N+Ö+YF--k+[ş]	-	-	1	-	1	
266.	Ü+Ö+DurT+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	1	1	
267.	Ü+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	

268.	Ü+Ö+DurT+YF--k+[ş]	-	1	-	-	1	
269.	Ü+Ö+YF-[-k]+ş	1	-	1	-	2	
270.	Ü+Ö+YF-[-k]+ş+E	-	-	1	1	2	
271.	Ü+Ö+YF-[-k]+ş+SebT	-	1	-	-	1	
272.	Ü+Ö+YF-[-k+ş]	4	-	-	-	4	
273.	Ü+Ö+YF-[-k+ş]+E	1	-	-	-	1	
274.	Ü+Ö+YF--k+[ş]	-	-	1	-	1	
275.	Ü+Ö+YF--k+[ş]+E	-	-	1	-	1	
276.	Ü+ŞT+[Ö]+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
277.	Ü+ŞT+Ö+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
278.	Ü+Ü+N+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
279.	Ü+ZT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
		56	38	125	193	411	

7.1.1.2. Mantıkça öznel cümlelerin / cümle kalıplarının kullanım oranları

Sıra Nu	Cümle kalıpları	Cümlelerin kalıplarına göre dağılımı / cümle grupları				Toplam	%
		TS	BB	C	TA		
1.	DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
2.	E+E+YF-k+[ş]	-	-	-	1	1	
3.	E+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
4.	E+SebT+SebTAç+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
5.	E+SebT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
6.	E+ZT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
7.	E+İlT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
8.	E+HdfT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
9.	HdfT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
10.	HdfT+YF-k+[ş]	-	1	-	-	1	
11.	KrşT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
12.	KrşT+ZT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
13.	N+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
14.	SebT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
15.	SebT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
16.	ŞT+KrşT+[YF-][-k+ş]+SebT	-	-	1	-	1	
17.	ŞT+YF-[-k]+ş+KrşT	-	-	1	-	1	
18.	ŞT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
19.	ŞT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
20.	YF-[-k+ş]	-	1	4	6	11	
21.	YF-[-k]+ş	1	-	-	2	3	
22.	YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
23.	YF-[-k+ş]+E+H	-	-	-	1	1	
24.	YF-[-k+ş]+HdfT+H	-	-	-	1	1	
25.	ZT+a.s+ÜstT+YF-[-k+ş]+E	-	-	1	-	1	

26.	ZT+HdfT+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
27.	ZT+HdfT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
28.	ZT+SebT+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
29.	ZT+SebT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
30.	ZT+YF-[-k+ş]	1	4	2	5	12	
31.	ZT+YF-k+[ş]	-	-	-	1	1	
32.	ZT+YF-[-k+ş]+SebT	-	-	-	1	1	
33.	ZT+DurT+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
		6	8	11	31	56	

7.1.2. Odaklaştırma yapılmış cümlelerin / cümle kalıplarının kullanım oranları

Sıra Nu	Basit odaklaştırılmış cümleler	Cümle sayıları				Toplam	Cümlelerin kullanım oranı				Türüne oranı	Bütününe oranı
		TS	BB	C	TA		TS	BB	C	TA		
1.	Tümleçleri başa alındığı cümleler	152	199	284	506	1141	%13,2	%17,44	%24,89	%44,34	%68,52	%24
2.	Kırık ifadeli cümleler	19	20	34	33	106	%18,44	%19,41	%33,0	%32,03	%6,18	%2,2
3.	Yüklemi sonda olmayan cümleler	31	18	39	120	208	%14,90	%8,65	%18,75	%57,69	%12,56	%4,4
4.	Hem tümleçleri başa alınmış, hem yüklemi sonda olmayan c.	16	25	30	66	137	%11,67	%18,24	%21,89	%48,17	%8,27	%2,8
5.	Yarı deyimleşmiş cümleler	2	1	5	8	16	%12,5	%6,25	%31,25	%50	%0,96	%0,33
6.	Cümlemsiler	15	14	23	32	83	%18,07	%16,86	%27,71	%38,55	%4,98	%1,7
	TOPLAM	235	274	415	765	1691	%13,87	%16,17	%24,68	%45,28	%100	%35,6

Kalıpların kullanım oranları

Basit odaklaştırılmış cümleler	Kalıp sayısı	Türüne oranı	Bütüne oranı
1. Tümleçlerin başa alındığı cümleler	638	%67,90	%25,6
2. Kırık ifadeli cümleler	85	%9,14	%3,4
3. Yüklemi sonda olmayan cümleler	112	%11,91	%4,5
4. Hem tümleçleri başa alınmış, hem yüklemi sonda olmayan c.	85	%9,04	%3,4
5. Yarı deyimleşmiş cümleler	9	%0,95	%0,36
6. Cümlemsiler	10	%1,06	%0,4
TOPLAM	940	%100	%37,8

7.1.2.1. Tümleçlerin başa alındığı cümleler / cümle kalıplarının kullanım oranı

Sıra Nu	Cümle kalıpları	Cümlelerin kalıplarına göre dağılımı / cümle grupları				Toplam	%
		TS	BB	C	TA		
1.	[DurT]+[Ö]+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
2.	[DurTAç]+DurT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	2	2	
3.	[E]+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
4.	[HdfT]+Ö+E+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
5.	[HdfT]+ÖlçT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
6.	[KrşT]+[Ö]+[YinT]+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
7.	[KrşTAç]+[Ö]+KrşT+SebT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
8.	[N]+[Ö]+[ZT]+YF--k+[ş]	1	-	-	-	1	
9.	[N]+Ö+YF-[-k+ş]	1	-	-	1	2	
10.	[ŞT]+[Ö]+[HdfT]+YF--k+[ş]	-	1	-	-	1	
11.	[ŞT]+[YT]+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
12.	[ŞT]+Ö+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
13.	[YT]+Ö+[YF-]-k+ş	-	1	-	-	1	
14.	[YT]+Ö+YF-[-k+ş]	1	1	-	-	2	
15.	[ZT]+[Ö]+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
16.	[ZT]+[Ö]+N+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
17.	[ZT]+Ö+YF-[-k+ş]+E	-	1	-	-	1	
18.	[ZT]+YF-[-k+ş]+Ö	-	-	-	1	1	
19.	[ZTAç]+[ZT]+Ö+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
20.	BenT+Ö+AyrT+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	-	
21.	BenT+Ö+VasT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
22.	BenT+YT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
23.	BenTAç+BenT+Ö+VasT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
24.	BğT+Ö+a.s+ÖlçT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
25.	BğT+Ö+DurT+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
26.	BğT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	1	1	3	
27.	BğT+Ö+YF-[-k+ş]	-	1	-	3	4	
28.	BğT+SHT+Ö+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
29.	BğT+YT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
30.	DurT+[Ö]+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
31.	DurT+[Ö]+YT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
32.	DurT+E+Ö+ZT+N+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
33.	DurT+Ö+[HdfT]+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
34.	DurT+Ö+DurTAç+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
35.	DurT+Ö+HdfT+YF-[-k+ş]	1	-	1	-	2	
36.	DurT+Ö+HdfT+YF-[-k+ş]+YAç	-	-	1	-	1	
37.	DurT+Ö+HdfT+YönT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
38.	DurT+Ö+KayT+N+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
39.	DurT+Ö+KlşT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
40.	DurT+Ö+N+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	

41.	DurT+Ö+N+HdfT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
42.	DurT+Ö+N+KayT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
43.	DurT+Ö+N+YF-[-k]+ş	1	-		-	1	
44.	DurT+Ö+N+YF-[-k+ş]	2	3	-	2	7	
45.	DurT+Ö+N+YönT+YF-[-k+ş]	-		1	-	1	
46.	DurT+Ö+ÖlçT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
47.	DurT+Ö+VrmT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
48.	DurT+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	2		2	
49.	DurT+Ö+YF-[-k+ş]	1	4	8	7	20	
50.	DurT+Ö+YF-[-k+ş]+N	-	1		-	1	
51.	DurT+Ö+YF-[-k+ş]+ÖAç	-	1	-	-	1	
52.	DurT+Ö+YönT+N+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
53.	DurT+Ö+YönT+YF-[-k+ş]	1	1	1	-	3	
54.	DurT+Ö+YönT+YF--k+[ş]	-		1	-	1	
55.	DurT+Ö+YT+DurT+YF-[-k+ş]	-		1	-	1	
56.	DurT+Ö+YT+N+YF-[-k+ş]	-	-		1	1	
57.	DurT+Ö+YT+YF-[-k+ş]	-	-	2	-	2	
58.	DurT+Ö+ZT+YF-[-k+ş]+YAç	-	1	-	-	1	
59.	DurT+SebT+Ö+ÖlçT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
60.	DurT+ŞT+ZT+Ö+YF-[-k+ş]	-	1		-	1	
61.	DurT+ŞTAç+ŞT+N+[Ö]+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
62.	DurT+YT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
63.	DurT+ZT+Ö+YönT+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
64.	DurTAç+[DurT]+YT+Ö+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
65.	DurTAç+DurT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
66.	DurTAç+DurT+YF-[-k+ş]+Ö	-	-	-	1	1	
67.	DurTAç+Ö+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
68.	GörAç+GörT+[Ö]+DurAç+DurT+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
69.	GörT+[Ö]+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
70.	GörT+KrşT+Ö+YF--k+ş	-	-	-	1	1	
71.	GörT+Ö+[YF-][-k+ş]	1	-	-	-	1	
72.	GörT+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
73.	GörT+Ö+YF-[-k+ş]	1	-	5	-	6	
74.	GörT+Ö+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
75.	GörT+SırT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
76.	GörT+ZT+İlT+Ö+YF-[-k+ş]+E	-	-	1	-	1	
77.	GörT+ZTAç+Ö+ZT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
78.	GörTAç+GörT+ÖAç+[Ö]+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
79.	HdfT+HdfT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
80.	HdfT+KayT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
81.	HdfT+N+Ö+VasT+YF-[-k]+ş	1	-	-	-	1	
82.	HdfT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	1	-	2	
83.	HdfT+Ö+VasT+N+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
84.	HdfT+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
85.	HdfT+Ö+YF-[-k+ş]	4	1	2	4	11	
86.	HdfT+Ö+YF-[-k+ş]+ÖAç	-	-	-	1	1	

87.	HdfT+Ö+YF-[-k+ş]+SebT	-	1	-	-	1	
88.	HdfT+Ö+YönT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
89.	HdfT+Ö+YT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
90.	HdfT+Ö+ZT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
91.	HdfT+Ö+ZT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
92.	HdfT+VasT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
93.	HdfT+ZT+[Ö]+N+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
94.	HdfT+ZT+SırT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
95.	HdfTAç+[HdfT]+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
96.	HdfTAç+HdfT+Ö+ZT+N+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
97.	İlT+Ö+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
98.	İlT+Ö+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
99.	İlTAç+Ö+KrşT+İlT+YF--ş+[k]	1	-	-	-	1	
100.	KayT+Ö+YF-[-k+ş]	2	2	-	-	4	
101.	KayT+Ö+YönT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
102.	KayT+ZT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
103.	KrşT+[Ö]+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
104.	KrşT+[Ö]+HdfT+YF-[-k+ş]+E	-	-	1	-	1	
105.	KrşT+[Ö]+N+DurT+YF--k+[ş]	-	-		1	1	
106.	KrşT+[Ö]+N+HdfT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
107.	KrşT+[Ö]+N+YF-[-k]+ş	-	1	-	-	1	
108.	KrşT+[Ö]+SebT+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
109.	KrşT+[Ö]+SebT+YF-[-k]+ş	1	-	-	-	1	
110.	KrşT+[Ö]+VasT+ÖlçT+YF-[-k]+ş+SebT+SebTAç	-	-	-	1	1	
111.	KrşT+[Ö]+VasT+YF-[-k]+ş+HdfT	-	-	-	1	1	
112.	KrşT+[Ö]+VrmT+HdfT+YF-[-k]+ş	1	-	-	-	1	
113.	KrşT+[Ö]+YF-[-k]+ş	-	-	1	1	2	
114.	KrşT+[Ö]+YF-[-k]+ş+H	-	-	1	-	1	
115.	KrşT+[Ö]+YF-[-k]+ş+N+H	-	-	-	1	1	
116.	KrşT+[Ö]+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
117.	KrşT+[Ö]+YF-[-k+ş]+YAç	-	-	1	-	1	
118.	KrşT+[Ö]+YT+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
119.	KrşT+DurT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
120.	KrşT+GörT+ZT+ŞT+[Ö]+YF--k+ş	-	-	-	1	1	
121.	KrşT+MukT+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
122.	KrşT+MukT+Ö+YF-[-k+ş]+Ü	-	-	-	1	1	
123.	KrşT+N+ZT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
124.	KrşT+Ö+[YF-][-k+ş]	-	1	-	-	1	
125.	KrşT+Ö+[YF-][-k+ş]+YAç	-	-	1	-	1	
126.	KrşT+Ö+DurT+[N]+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
127.	KrşT+Ö+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	1	1	2	
128.	KrşT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	2		1	3	
129.	KrşT+Ö+GörT+YF-[-k]+ş	-		1	-	1	
130.	KrşT+Ö+HdfT+YF-[-k]+ş	-	1		-	1	
131.	KrşT+Ö+N+YF-[-k+ş]	-		1	-	1	

132.	KrşT+Ö+SebT+YF-[-k+ş]	-		1	-	1	
133.	KrşT+Ö+YF-[-k]+ş	-	1		-	1	
134.	KrşT+Ö+YF-[-k]+ş+SebT	-		1	-	1	
135.	KrşT+Ö+YF-[-k+ş]	2	1	2	7	12	
136.	KrşT+Ö+YF-[-k+ş]+E	-	1	-	2	3	
137.	KrşT+Ö+YF--k+ş	-	-	1	-	1	
138.	KrşT +Ö+YinT+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
139.	KrşT+Ö+ZT+SebT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
140.	KrşT+SebT+[Ö]+N+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
141.	KrşT+SebT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
142.	KrşT+SebT+Ö+YT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
143.	KrşT+SebT+Ö+ZT+N+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
144.	KrşT+Ü+[Ö]+YF-[-k+ş]+SebT	-	-	1	-	1	
145.	KrşT+YT+Ö+[YF-][-k+ş]	1	-	-	-	1	
146.	KrşT+YT+Ö+YF-[-k+ş]	-	1	1	-	2	
147.	KrşT +ZT+[Ö]+DurT+N+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
148.	KrşT+ZT+Ö+HdfT+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	1	1	
149.	KrşT+ZT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
150.	KrşT+ZT+SebT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
151.	KrşT+ZT+YinT+YT+DurT+HdfT+DurT+YF-[-k+ş]+N	-	-	1	-	1	
152.	KrşT+ZT+YT+Ö+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
153.	KrşTAç+KrşT+Ö+BğT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
154.	KrşTAç+KrşT+Ö+HdfT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
155.	KrşTAç+KrşT+SebT+[Ö]+ZT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
156.	KrşTAç+KrşT+YT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
157.	KrşTAç+ŞT+KrşT+Ö+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
158.	MukT+Ö+[YF-][-k+ş]+E	-	-	1	-	1	
159.	MukT+Ö+ÖlçT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
160.	MukT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
161.	MukT+Ö+YF-[-k+ş]+E	-	1	-	-	1	
162.	MukT+ÖAç+[Ö]+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
163.	N+[Ö]+BirT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
164.	N+[Ö]+SebT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
165.	N+[Ö]+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
166.	N+[Ö]+YF--k+ş	-	-	1	1	2	
167.	N+[Ö]+ZT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
168.	N+[Ö]+ZT+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	1	1	
169.	N+[YF-][-k+ş]+[Ö]	-	1	-	-	1	
170.	N+DurT+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
171.	N+DurT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
172.	N+DurT+YF-[-k+ş]	1	-		-	1	
173.	N+DurTAç+Ö+DurT+YönT+YF--k+ş	-	-	1	-	1	
174.	N+E+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
175.	N+HdfT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
176.	N+KrşT+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	

177.	N+Ö+DurT+HdfT+YF-[-k]+ş	-	-		1	1	
178.	N+Ö+DurT+HdfT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
179.	N+Ö+DurT+VasT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
180.	N+Ö+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
181.	N+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	1	1	
182.	N+Ö+DurT+YF-[-k+ş]+SebT	1	-	-	-	1	
183.	N+Ö+DurT+YT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
184.	N+Ö+DurT+YT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
185.	N+Ö+ekYF-[-k+ş]+ÖAç	-	-	-	1	1	
186.	N+Ö+KayT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
187.	N+Ö+ÖlçT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
188.	N+Ö+SebT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
189.	N+Ö+YF-[-k]+ş	1	1	2	4	8	
190.	N+Ö+YF-[-k]+ş+E	1	1	-	1	3	
191.	N+Ö+YF-[-k]+ş+H+NAç	-	-	-	1	1	
192.	N+Ö+YF-[-k+ş]	6	7	4	6	23	
193.	N+Ö+YF-[-k+ş]+E	1	-	-	-	1	
194.	N+Ö+YF-[-k+ş]+E+SebT	-	-	1	-	1	
195.	N+Ö+YF--k+[ş]	-	-		2	2	
196.	N+Ö+YF--k+ş	-	-		1	1	
197.	N+Ö+YinT+YF--k+[ş]	-	-	1	-	1	
198.	N+Ö+YönT+YF--ş+[k]+E	-	-	1	-	1	
199.	N+Ö+YT+YF-[-k+ş]	-	1	1	-	2	
200.	N+Ö+ZT+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
201.	N+Ö+ZT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
202.	N+Ö+ZT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
203.	N+Ö+ZT+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
204.	N+Ö+ZT+YF--k+[ş]	-	1	-	-	1	
205.	N+Ö+ZT+ZTAç+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
206.	N+SebT+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
207.	N+SebT+Ö+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
208.	N+ÜstT+ZT+Ö+KayT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
209.	N+YF-[-k]+ş+[Ö]	1	-	-	-	1	
210.	N+YF-[-k]+ş+Ö	-	-	2	3	5	
211.	N+YF-[-k]+ş+Ö+DurT	-	-	2	-	2	
212.	N+YF-[-k+ş]+[Ö]	-	-	-	1	1	
213.	N+YF-[-k+ş]+DurT+Ö	-	-	-	-	2	
214.	N+YF-[-k+ş]+Ö	4	7	7	2	20	
215.	N+YF-[-k+ş]+Ö+DurT	5	7	6	2	20	
216.	N+YF-[-k+ş]+Ö+KayT	-	1	-	-	1	
217.	N+YF-[-k+ş]+Ö+NAç	1	-	-	-	1	
218.	N+YF-[-k+ş]+Ö+ZT	1	1	-	-	2	
219.	N+YF--k+[ş]+Ö	-	-	-	1	1	
220.	N+YF--k+[ş]+SebT	-	1	-	-	1	
221.	N+YF--k+ş+Ö	-	-	1	-	1	
222.	N+YönT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	

223.	N+YT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
224.	N+YT+YF-[-k+ş]+Ö	-	-	-	1	1	
225.	N+ZT+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	1	1	2	
226.	NAç+[N]+Ö+YF-[-k+ş]	-	1	-	1	2	
227.	NAç+[Ö]+[N]+YF-[-k+ş]+HdfT	-	-	1	-	1	
228.	NAç+[Ö]+HdfT+N+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
229.	NAç+[Ö]+N+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
230.	NAç+E+Ö+YF-[-k]+ş+N	-	-	1	-	1	
231.	NAç+N+[Ö]+YF-[-k]+ş	-	1	-	-	1	
232.	NAç+N+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
233.	NAç+N+Ö+YF-[-k]+ş	1	-	-	-	1	
234.	NAç+N+Ö+YF--ş+[k]	1	-	-	-	1	
235.	NAç+N+ZT+YT+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
236.	NAç+Ö+N+YF-[-k]+ş+E	1	-	-	-	1	
237.	NAç+ZT+Ö+H+N+YF-[-k]+ş	1	-	-	-	1	
238.	SebT+[Ö]+DurT+N+YF-[-k]+ş	-	-		1	1	
239.	SebT+[Ö]+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	2	2	
240.	SebT+[Ö]+DurT+YF-[-k+ş]+N	-	-	1	-	1	
241.	SebT+[Ö]+DurT+YF--k+ş	-	-	-	1	1	
242.	SebT+[Ö]+DurT+YT+YF-[-k]+ş	-		1	-	1	
243.	SebT+[Ö]+DurT+ZT+YF-[-k+ş]	-		1	-	1	
244.	SebT+[Ö]+KrşT+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
245.	SebT+[Ö]+N+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	1	-	2	
246.	SebT+[Ö]+N+ÖlçT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
247.	SebT+[Ö]+N+YF-[-k]+ş	-	1	1	3	5	
248.	SebT+[Ö]+ÖlçT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
249.	SebT+[Ö]+VasT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
250.	SebT+[Ö]+VrmT+YF-[-k+ş]	-		1	-	1	
251.	SebT+[Ö]+YF-[-k]+ş	-	-	-	4	4	
252.	SebT+[Ö]+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	1	1	
253.	SebT+[Ö]+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
254.	SebT+[Ö]+YönT+YF-[-k]+ş	-	-		2	2	
255.	SebT+[Ö]+ZT+SırT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
256.	SebT+BğT+[Ö]+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
257.	SebT+DurT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
258.	SebT+DurT+Ö+YF-[-k+ş]	-	1	1	2	4	
259.	SebT+DurT+Ö+YF-[-k+ş]+ÖAç	-	-	1	-	1	
260.	SebT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-		1	1	
261.	SebT+GörT+ZT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
262.	SebT+H+Ö+YF--k+[ş]	-	-		1	1	
263.	SebT+KayT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
264.	SebT+Ö+[N]+YF-[-k+ş]	-		1	-	1	
265.	SebT+Ö+DurT+AyrT+N+YönT+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
266.	SebT+Ö+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
267.	SebT+Ö+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	2	

268.	SebT+Ö+DurT+YF-[-k]+ş+E	-		1	-	1	
269.	SebT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	1	1	4	-	6	
270.	SebT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]+E	-		1	-	1	
271.	SebT+Ö+DurT+YF--k+[ş]	-		1	-	1	
272.	SebT+Ö+DurT+YF--ş+[k]	1	-	-	-	1	
273.	SebT+Ö+DurT+YT+YF-[-k+ş]	-	2	-	-	2	
274.	SebT+Ö+GörT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
275.	SebT+Ö+HdfT+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
276.	SebT+Ö+N+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
277.	SebT+Ö+N+DurT+YF--k+ş	1	-	-	-	1	
278.	SebT+Ö+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
279.	SebT+Ö+N+YF-[-k+ş]	-	-	3	-	3	
280.	SebT+Ö+N+YF-[-k+ş]+E	-	-	1	-	1	
281.	SebT+Ö+N+YF--ş+[k]	-	-	1	-	1	
282.	SebT+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	2	-	2	
283.	SebT+Ö+YF-[-k+ş]	3	8	3	6	20	
284.	SebT+Ö+YF-[-k+ş]+E	-			1	1	
285.	SebT+Ö+YF-[-k+ş]+ÖAç	1	-	-	-	1	
286.	SebT+Ö+YF--k+[ş]	1	-	-	1	2	
287.	SebT+Ö+YönT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
288.	SebT +Ö+ZT+DurT+N+YT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
289.	SebT+Ö+ZT+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
290.	SebT+Ö+ZT+N+YönT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
291.	SebT+Ö+ZT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
292.	SebT+Ö+ZT+YT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
293.	SebT+ÖAç+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
294.	SebT+SebTAç+[Ö]+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
295.	SebT+YF-[-k]+ş+Ö	-	-	-	1	1	
296.	SebT+YF-[-k+ş]	2	1	1	2	6	
297.	SebT+ZT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
298.	SebT+ZT+Ö+N+YinT+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	1	1	
299.	SebT+ZT+Ö+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
300.	SebT+ZT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
301.	SebTAç+[Ö]+SebT+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
302.	SebTAç+Ö+YF-[-k+ş]+SebT	-	-	-	1	1	
303.	SebTAç+SebT+[Ö]+N+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
304.	SebTAç+SebT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
305.	SebTAç+SebT+Ö+GörT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
306.	SırT+[Ö]+DurT+HdfT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
307.	SırT+[Ö]+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	1	2	
308.	SırT+[Ö]+DurT+YönT+YF-[-k+ş]	-	-	3	-	3	
309.	SırT+[Ö]+SebT+DurT+YF-[-k+ş]	1	1	-	-	2	
310.	SırT+Ö+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
311.	SırT+Ö+YT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
312.	SırT+Ö+ZT+N+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
313.	SırT+Ö+ZT+YT+[N]+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	

314.	ŞT+[Ö]+[N]+ÖlçT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
315.	ŞT+[Ö]+DurT+[N]+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
316.	ŞT+[Ö]+DurT+N+[YF-]-k+ş	-	-	-	1	1	
317.	ŞT+[Ö]+DurT+ÖlçT+[N]+YF--k+ş+E	-	1	-	-	1	
318.	ŞT+[Ö]+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	2	2	
319.	ŞT+[Ö]+HdfT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
320.	ŞT+[Ö]+HdfT+YF--k+[ş]	-	1	-	-	1	
321.	ŞT+[Ö]+KrşT+N+YF-[-k]+ş+E	-	-	-	1	1	
322.	ŞT+[Ö]+N+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
323.	ŞT+[Ö]+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	2	2	
324.	ŞT+[Ö]+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
325.	ŞT+[Ö]+SırT+VrmT+[YF-]-k+[ş]	-	1	-	-	1	
326.	ŞT+[Ö]+YF-[-k]+ş	-	-	1	2	3	
327.	ŞT+[Ö]+YF-[-k+ş]	-	2	-	1	3	
328.	ŞT+[Ö]+YF-[-k+ş]+E	1	-	-	-	1	
329.	ŞT+[Ö]+YF-[-k+ş]+E+H	-	-	-	1	1	
330.	ŞT+[Ö]+YF-[-k+ş]+N	-	-	-	1	1	
331.	ŞT+[Ö]+YönT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
332.	ŞT+[Ö]+YT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
333.	ŞT+[Ö]+YT+YF-[-k]+ş+DurT	-	-	-	1	1	
334.	ŞT+[Ö]+YT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
335.	ŞT+[Ö]+ZT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
336.	ŞT+a.s+[Ö]+ÜstT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
337.	ŞT+a.s+[Ö]+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
338.	ŞT+DurT+BirT+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
339.	ŞT+DurT+Ö+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
340.	ŞT+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-		1	
341.	ŞT+KrşT+Ö+ZT+DurT+YF--k+[ş]	-	-	1	-	1	
342.	ŞT+N+HdfT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
343.	ŞT+N+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
344.	ŞT+Ö+BğT+N+YF--k+[ş]	1	-	-	-	1	
345.	ŞT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
346.	ŞT+Ö+DurT+YönT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
347.	ŞT+Ö+GörT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
348.	ŞT+Ö+N+ÖlçT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
349.	ŞT+Ö+N+ZT+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
350.	ŞT+Ö+ÖlçT+N+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
351.	ŞT+Ö+ÖlçTAç+ÖlçT+YF--k+[ş]	-	-	1	-	1	
352.	ŞT+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	-	3	3	
353.	ŞT+Ö+YF-[-k]+ş+E	-	1	-	-	1	
354.	ŞT+Ö+YF-[-k+ş]	4	-	1	7	12	
355.	ŞT+Ö+YF--k+[ş]	1	-	-	2	3	
356.	ŞT+Ö+ZT+VrmT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
357.	ŞT+SebT+KayT+Ö+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
358.	ŞT+SebT+N+Ö+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
359.	ŞT+SebT+Ö+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	

360.	ŞT+VrmT+Ö+YF-[-k+ş]+E	-	1	-	-	1	
361.	ŞT+YT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
362.	ŞT+ZT+[Ö]+[N]+YF-[-k]+ş	-	1	-	-	1	
363.	ŞT+ZT+[Ö]+MukT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
364.	ŞT+ZT+Ö+YönT+N+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
365.	ŞTAç+ŞT+N+[Ö]+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
366.	ÜstT+[Ö]+N+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
367.	ÜstT+ZT+[Ö]+[N]+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
368.	ÜstTAç+ÜstT+YT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
369.	VasT+[Ö]+DurT+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
370.	VasT+Ö+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
371.	VasT+Ö+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
372.	VasT+Ö+ZT+N+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
373.	VasT+Ö+ZT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
374.	VrmT+N+VasT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
375.	VrmT+Ö+HdfT+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	-	1	1	
376.	VrmT+Ö+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
377.	YAç+[Ö]+YF-[-k]+ş+E	1	-	-	-	1	
378.	YAç+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	1	3	4	
379.	YAç+Ö+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
380.	YF-[-k]+ş+E+H+Ö	-	-	-	4	4	
381.	YF-[-k]+ş+E+Ö	-	-	-	1	1	
382.	YF-[-k+ş]+E+Ö	-	-	-	1	1	
383.	YF-[-k+ş]+Ö	-	2	-	4	6	
384.	YF-[-k+ş]+Ö+SebT	-	2	-	-	2	
385.	YF--k+ş+E+Ö	-	-	-	1	1	
386.	YönT+DurT+Ö+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
387.	YönT+Ö+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
388.	YT+BğT+Ö+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
389.	YT+DurT+Ö+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
390.	YT+DurT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
391.	YT+DurT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	2	-	2	
392.	YT+Ö+[YF-][-k+ş]		1	4	2	7	
393.	YT+Ö+DurT+VasT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
394.	YT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]		2	1	1	2	
395.	YT+Ö+DurT+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
396.	YT+Ö+DurT+YF--k+ş	-	-	1	-	1	
397.	YT+Ö+VasT+N+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
398.	YT+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	2	-	2	
399.	YT+Ö+YF-[-k]+ş+E	-	-	-	1	1	
400.	YT+Ö+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	-	1	1	
401.	YT+Ö+YF-[-k+ş]	3	6	7	12	28	
402.	YT+Ö+YF-[-k+ş]+E	-	1	-	1	2	
403.	YT+Ö+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
404.	YT+Ö+YF--k+[ş]+E	-	-	-	1	1	
405.	YT+Ö+YF--k+ş	-	-	1	-	1	

406.	YT+YF-[-k+ş]+Ö	-	1	-	-	1	
407.	YT+YTAç+DurT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
408.	YT+YTAç+Ö+DurT+N+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
409.	YT+ZT+Ö+DurT+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
410.	YTAç+YT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
411.	YTAç+YT+Ö+N+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
412.	ZT+[N]+Ö+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
413.	ZT+[Ö]+[N]+YF-[-k]+ş+NAç	-	-	-	1	1	
414.	ZT+[Ö]+DurT+[N]+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
415.	ZT+[Ö]+DurT+GörT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
416.	ZT+[Ö]+DurT+KışT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
417.	ZT+[Ö]+DurT+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	2	2	
418.	ZT+[Ö]+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
419.	ZT+[Ö]+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	5	5	
420.	ZT+[Ö]+KayT+[N]+YF-[-k]+ş+NAç	-	-	1	-	1	
421.	ZT+[Ö]+KrşT+SebT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
422.	ZT+[Ö]+KrşT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
423.	ZT+[Ö]+N+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
424.	ZT+[Ö]+N+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
425.	ZT+[Ö]+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	4	4	
426.	ZT+[Ö]+ÖlçT+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
427.	ZT+[Ö]+SebT+ÖlçT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
428.	ZT+[Ö]+SebT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
429.	ZT+[Ö]+SebT+YT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
430.	ZT+[Ö]+VrmT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
431.	ZT+[Ö]+YF-[-k]+ş	-	-	-	2	2	
432.	ZT+[Ö]+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
433.	ZT+[Ö]+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	1	1	
434.	ZT+[Ö]+YF-[-k]+ş+ÖAç	-	-	1	-	1	
435.	ZT+[Ö]+YF-[-k+ş]	1	2	-	3	6	
436.	ZT+[Ö]+YF-[-k+ş]+HdfT	-	1	-	-	1	
437.	ZT+[Ö]+YF-[-k+ş]+ÖAç	-	-	-	1	1	
438.	ZT+[Ö]+YF-[-k+ş]+YAç	1	-	-	-	1	
439.	ZT+[Ö]+YF--k+[ş]	-	-	2	-	2	
440.	ZT+[Ö]+YT+N+YF--k+ş	-	-	-	1	1	
441.	ZT+a.s+ÜstT+YF-[-k+ş]+E	-	-	1	-	1	
442.	ZT+AyrT+Ö+YF-[-k+ş]	1	-	-	1	2	
443.	ZT+BğT+Ö+YinT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
444.	ZT+DurT+[Ö]+[N]+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
445.	ZT+DurT+[Ö]+BenT+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
446.	ZT+DurT+[Ö]+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	2	2	
447.	ZT+DurT+[Ö]+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
448.	ZT+DurT+[Ö]+VrmT+HdfT+YF-ş+[k]	-	-	-	1	1	
449.	ZT+DurT+[Ö]+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
450.	ZT+DurT+BğT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
451.	ZT+DurT+N+Ö+NAç+VasT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	

452.	ZT+DurT+Ö+DurT+VrmT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
453.	ZT+DurT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
454.	ZT+DurT+Ö+N+YF-[-k+ş]	-	1	-	2	3	
455.	ZT+DurT+Ö+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	2	2	
456.	ZT+DurT+Ö+ÖlçT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
457.	ZT+DurT+Ö+YF-[-k+ş]	-	1	-	1	2	
458.	ZT+DurT+Ö+YF-[-k+ş]	2	2	1	6	11	
459.	ZT+DurT+Ö+YönT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
460.	ZT+DurT+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
461.	ZT+DurT+YF-[-k+ş]+Ö	-	-	-	1	1	
462.	ZT+DurT+YF-[-k+ş]+YAç	-	1	-	-	1	
463.	ZT+DurTAç+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
464.	ZT+E+[Ö]+DurT+N+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
465.	ZT+H+Ö+SebT+DurT+YF--k+ş	-	-	-	1	1	
466.	ZT+HdfT+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
467.	ZT+HdfT+Ö+YF-[-k+ş]+SebT	-	-	1	-	1	
468.	ZT+HdfT+YF-[-k+ş]	-	-	-	3	3	
469.	ZT+HdfT+YT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
470.	ZT+KayT+Ö+N+YF--k+[ş]	1	-	-	-	1	
471.	ZT+KayT+Ö+YF-[-k+ş]	1	1	1	2	5	
472.	ZT+KayT+Ö+YönT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
473.	ZT+KrşT+[Ö]+YF--k+ş	-	-	-	1	1	
474.	ZT+KrşT+HdfT+Ö+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
475.	ZT+KrşT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
476.	ZT+N+DurT+Ö+AyrT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
477.	ZT+N+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	1	-	2	
478.	ZT+N+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	2	-	2	
479.	ZT+N+Ö+YF-[-k+ş]	2	2	2	1	7	
480.	ZT+N+Ö+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
481.	ZT+N+Ö+ZT+YF-[-k+ş]+SebT	-	-	1	-	1	
482.	ZT+N+YF-[-k+ş]+Ö	-	-	-	1	1	
483.	ZT+N+YF-[-k+ş]+Ö+DurT	-	-	1	-	1	
484.	ZT+N+YF-[-k+ş]+Ö+NAç	-	-	-	1	1	
485.	ZT+N+YT+Ö+YF--k+ş	-	-	-	1	1	
486.	ZT+N+ZT+Ö+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
487.	ZT+Ö+[N]+YF--ş+[k]+NAç	-	-	-	1	1	
488.	ZT+Ö+AyrT+BirT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
489.	ZT+Ö+AyrT+DurT+YT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
490.	ZT+Ö+AyrT+YF--k+[ş]	-	-	1	-	1	
491.	ZT+Ö+BenT+N+YönT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
492.	ZT+Ö+BirT+N+DurT+YönT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
493.	ZT+Ö+BirT+VrmT+HdfT+YF--k+[ş]	1	-	-	-	1	
494.	ZT+Ö+DurT+[N]+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
495.	ZT+Ö+DurT+[N]+YF-[-k+ş]	-	-	-	2	2	
496.	ZT+Ö+DurT+AyrT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
497.	ZT+Ö+DurT+BirT+YT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	

498.	ZT+Ö+DurT+DurTAç+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
499.	ZT+Ö+DurT+N+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
500.	ZT+Ö+DurT+N+YF-[-k+ş]	1	-	3	2	6	
501.	ZT+Ö+DurT+N+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
502.	ZT+Ö+DurT+ÖlçT+N+YF--k+ş	-	-	1	-	1	
503.	ZT+Ö+DurT+VasT+N+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
504.	ZT+Ö+DurT+YF-[-k]+ş		1	3	2	6	
505.	ZT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	1	8	9	8	26	
506.	ZT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	2	2	
507.	ZT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]+YAç	-	2	-	1	3	
508.	ZT+Ö+DurT+YF--k+[ş]	1	-	1	1	3	
509.	ZT+Ö+DurT+YF--ş+[k]	1	2	1	4	8	
510.	ZT+Ö+DurT+YF--ş+[k]+DurTAç	1	-	-	-	1	
511.	ZT+Ö+DurT+YönT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
512.	ZT+Ö+DurT+YönT+YF-[-k+ş]	-	-	1	1	2	
513.	ZT+Ö+DurT+YT+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
514.	ZT+Ö+DurT+YT+KlşT+SebT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
515.	ZT+Ö+DurT+YT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
516.	ZT+Ö+DurT+YT+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
517.	ZT+Ö+DurT+YT+YönT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
518.	ZT+Ö+DurT+ZT+YF—ş+[k]	-	1	-	-	1	
519.	ZT+Ö+DurT+ZT+YT+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
520.	ZT+Ö+HdfT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
521.	ZT+Ö+KlşT+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
522.	ZT+Ö+KrşT+DurT+SırT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
523.	ZT+Ö+N+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
524.	ZT+Ö+N+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	2	-	3	
525.	ZT+Ö+N+DurT+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
526.	ZT+Ö+N+DurT+YinT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
527.	ZT+Ö+N+HdfT+YF-[-k+ş]+YAç	-	-	1	-	1	
528.	ZT+Ö+N+KuvZT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
529.	ZT+Ö+N+YF-[-k]+ş	-	-	1	1	2	
530.	ZT+Ö+N+YF-[-k+ş]	-	4	3	6	13	
531.	ZT+Ö+N+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
532.	ZT+Ö+N+YF-[-k+ş]+SebT	-	-	1	-	1	
533.	ZT+Ö+N+YF-[-k+ş]+YAç	-	-	1	-	1	
534.	ZT+Ö+N+YF--k+[ş]	2	-	-	-	2	
535.	ZT+Ö+N+YF--ş+k	-	-	-	1	1	
536.	ZT+Ö+N+YT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
537.	ZT+Ö+N+ZT+YF-[-k]+ş+NAç	-	-	1	-	1	
538.	ZT+Ö+ÖAç+N+YT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
539.	ZT+Ö+SebT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
540.	ZT+Ö+SebT+DurT+YönT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
541.	ZT+Ö+SebT+N+YF-[-k+ş]	-	2	-	1	3	
542.	ZT+Ö+SebT+N+YF--ş+[k]	-	-	1	-	1	
543.	ZT+Ö+SebT+ÖlçT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	

544.	ZT+Ö+SebT+VasT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
545.	ZT+Ö+SebT+YF-[-k+ş]	1	-	-	1	2	
546.	ZT+Ö+ÜstT+HdfT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
547.	ZT+Ö+VasT+YF-[-k+ş]	-	-	-	3	3	
548.	ZT+Ö+VrmT+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
549.	ZT+Ö+VrmT+MukT+ZT+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	1	-	1	
550.	ZT+Ö+VrmT+YF--k+[ş]+SebT	-	-	-	1	1	
551.	ZT+Ö+YF-[-k]+ş	1	-	2	3	6	
552.	ZT+Ö+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	-	2	2	
553.	ZT+Ö+YF-[-k+ş]	5	10	5	33	53	
554.	ZT+Ö+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	2	2	
555.	ZT+Ö+YF-[-k+ş]+N	-	-	-	1	1	
556.	ZT+Ö+YF-[-k+ş]+SebT	-	-	-	1	1	
557.	ZT+Ö+YF-[-k+ş]+YAç			1	2	3	
558.	ZT+Ö+YF--k+[ş]	-	2	4	5	11	
559.	ZT+Ö+YF--k+ş	-	-	1	1	2	
560.	ZT+Ö+YF--ş+[k]	1	-	-	2	3	
561.	ZT+Ö+YinT+VrmT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
562.	ZT+Ö+YinT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
563.	ZT+Ö+YönT+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
564.	ZT+Ö+YönT+N+DurT+8YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
565.	ZT+Ö+YönT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
566.	ZT+Ö+YönT+YF-[-k+ş]	1	1	-	-	2	
567.	ZT+Ö+YT+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
568.	ZT+Ö+YT+N+YF-[-k]+ş	1	-	-	-	1	
569.	ZT+Ö+YT+N+YF-[-k+ş]	1	-	-	1	2	
570.	ZT+Ö+YT+ÖAç+KlşT+SırT+YinT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
571.	ZT+Ö+YT+YF-[-k]+ş	-	-	1	2	3	
572.	ZT+Ö+YT+YF-[-k+ş]	-	1	1	1	3	
573.	ZT+Ö+YT+YF-[-k+ş]+E	-	1	-	-	1	
574.	ZT+Ö+YT+YinT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
575.	ZT+Ö+ZT+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
576.	ZT+Ö+ZT+SebT+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
577.	ZT+Ö+ZTAç+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
578.	ZT+Ö+ZTAç+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
579.	ZT+ÖAç+KayT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
580.	ZT+ÖAç+Ö+DurT+YT+YF--ş+[k]	-	-	-	1	1	
581.	ZT+ÖAç+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
582.	ZT+ÖlçT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
583.	ZT+SebT+[Ö]+DurT+HdfT+ZT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
584.	ZT+SebT+[Ö]+HdfT+VrmT+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
585.	ZT+SebT+[Ö]+ZT+VrmT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
586.	ZT+SebT+[VrmT]+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
587.	ZT+SebT+DurT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
588.	ZT+SebT+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
589.	ZT+SebT+N+Ö+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	

590.	ZT+SebT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	1	2	
591.	ZT+SebT+Ö+DurT+YF-[-ş+k]	-	-	-	1	1	
592.	ZT+SebT+Ö+YF-[-k+ş]	-	2	-	1	3	
593.	ZT+SebT+Ö+YT+YTAç+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
594.	ZT+SebT+ZT+[Ö]+DurT+BirT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
595.	ZT+SebT+ZT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
596.	ZT+SebTAç+[SebT]+Ö+DurT+[HdfT]+YF-[-k+ş]+YAç	-	1	-	-	1	
597.	ZT+ŞT+[Ö]+DurT+HdfT+N+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
598.	ZT+ŞT+N+[Ö]+ZT+YF--k+ş	-	-	-	1	1	
599.	ZT+ŞT+Ö+YF-[-k+ş]	-	1	1	-	2	
600.	ZT+ÜstT+Ö+[YF-][k+ş]	-	-	-	1	1	
601.	ZT+VasT+DurT+Ö+YF-[-k+ş]	-	1	-	1	2	
602.	ZT+VasT+Ö+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
603.	ZT+VrmT+Ö+YF-[-k+ş]	-	1	-	1	2	
604.	ZT+YF-[-k]+ş+E+Ö	-	-	-	1	1	
605.	ZT+YF-[-k+ş]+H+Ö				1	1	
606.	ZT+YF-[-k+ş]+Ö	-	-	-	1	1	
607.	ZT+YönT+ZTAç+Ö+N+YF-[-k+ş]	-	1	-		1	
608.	ZT+YT+Ö+[YF-]-k+[ş]	-	-	-	1	1	
609.	ZT+YT+Ö+DurT+HdfT+YF--k+[ş]	-	-	1	-	1	
610.	ZT+YT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	1	-	2	
611.	ZT+YT+Ö+HdfT+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
612.	ZT+YT+Ö+YF-[-k+ş]		2	3	4	9	
613.	ZT+YT+Ö+YF-[-k+ş]+ÖAç	1	1	-	-	2	
614.	ZT+YT+VasT+Ö+DurT+YF--k+[ş]+E+SebT	-	-	-	1	1	
615.	ZT+ZT+DurT+Ö+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
616.	ZT+ZT+Ö+N+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
617.	ZT+ZTAç+KayT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
618.	ZT+ZTAç+N+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
619.	ZT+ZTAç+Ö+VrmT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
620.	ZT+ZTAç+Ö+YinT+HdfT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
621.	ZT+ZTAç+Ö+YinT+HdfT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
622.	ZT+ZTAç+VasTAç+[Ö]+VasT+YF-[-k+ş]+H	-	-	-	1	1	
623.	ZTAç+[ZT]+[Ö]+DurT+YF-[-k]+ş	-	-	-	2	2	
624.	ZTAç+[ZT]+KayT+Ö+DurT+ŞirT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
625.	ZTAç+H+Ö+ZT+BirT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
626.	ZTAç+Ö+ZT+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
627.	ZTAç+Ö+ZT+N+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
628.	ZTAç+ZT+[Ö]+N+YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
629.	ZTAç+ZT+[Ö]+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
630.	ZTAç+ZT+a.s+HdfT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
631.	ZTAç+ZT+KayT+Ö+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
632.	ZTAç+ZT+Ö+DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
633.	ZTAç+ZT+Ö+ÖlçT+N+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
634.	ZTAç+ZT+Ö+SebT+DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
635.	ZTAç+ZT+Ö+VasT+YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	

636.	ZTAç+ZT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
637.	ZTAç+ZT+Ö+YF--k+[ş]	1	-	-	-	1	
638.	ZTAç+ZT+SebT+Ö+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
		152	199	284	506	1141	

7.1.2.2. Kırık ifadeli cümlelerin / cümle kalıplarının kullanım oranı

Sıra Nu	Cümle kalıpları	Cümle kalıplarına gör dağılımı / cümle grupları				Toplam	%
		TS	BB	C	TA		
1.	[Ö]+DurT_+N+_DurT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
2.	[Ö]+ZT+YF-_+N+_YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
3.	[Ö]+N_+YF-[-k]+ş+_N	1	-	-	-	1	
4.	[Ö]+N_+YF-[-k+ş]+_N	-	-	-	1	1	
5.	[Ö]+YF-_+_VrmT+_YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
6.	[Ö]+YF-_+_ZT+_YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
7.	[Ö]+YF_ ZT+DurT_+YF-[-k+ş]+DurTAç	-	-	-	1	1	
8.	DurT_+Ö+_DurT+N+YF-[-k+ş]+E	1	-	-	-	1	
9.	DurT_+Ö+_DurT+YF-[-k+ş]	-	3	4	1	8	
10.	DurT_+Ö+ZT+_DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
11.	DurT_+Ö+_DurT+YönT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
12.	DurT_+ZT+_DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
13.	DurT_+ZT+Ö+_DurT+YF-[-k+ş]+YAç	1	-	-	-	1	
14.	DurT_+Ö+_DurT+N+Y[-k+ş]	-	-	1	-	1	
15.	DurT_+Ö+SebT+_DurT+YT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
16.	DurT+YT+Ö_+YT+_Ö+DurT+YF-ş+[k]	-	1	-	-	1	
17.	DurTAç+Ö+YF-_DurT+_YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
18.	DurT_+Ö+_DurT+[AyrT]+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
19.	DurT_+Ö+_DurT+YT+YF-ş+[k]	-	1	-	-	1	
20.	DurT_+Ö+_DurT+ÖlçT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
21.	DurT_+Ö+_DurT+YinT+YönT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
22.	DurT_+Ö+_DurT+YF--ş+[k]	-	-	1	-	1	
23.	E+HdfT+SebT_+KrşT+_SebT+YF-ş+[k]	-	-	-	1	1	
24.	E+DurT_+Ö+_DurT+N+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
25.	E+YF-_+KrşT_+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
26.	E+Ö_+N+YT+YF-[-k+ş]+_Ö	-	1	-	-	1	
27.	E+SebT_+Ö+_SebT+N+YF-[-k+ş]+SebT	1	-	-	-	1	
28.	E+YF-_+Ö+_YF-k+[ş]	-	-	1	-	1	
29.	E+ZT+DurT_+Ö+N+_DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	-	
30.	E+ZT+YF-_+DurT+Ö+_YF-[-k+ş]	-	-	-	1	-	
31.	E+ZT_+Ö+_ZT+DurT+YinT+N+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
32.	E+ZT+YF-_+E+_YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
33.	H+YF-_+ZT+_YF-[-k+ş]+E	-	-	-	1	1	
34.	GörT+N_+Ö+_N+YF-k+ş	1	-	-	-	1	
35.	KrşT_+Ö+_KrşT+SebT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
36.	KrşT+N+YF-_+Ö+_YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
37.	N_+H+_N+ZT+Ö+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
38.	N_+YF-[-k]+ş+Ö+_N	-	-	1	-	1	

39.	N_+YF-[-k+ş]+Ö+DurT+_N	3	1	1	1	6	
40.	N_+YF-[-k+ş]+Ö+SebT+_N	1	-	-	-	1	
41.	Ö_+YT+_Ö+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
42.	Ö_+YF-[-k]+ş+_Ö	-	-	-	1	1	
43.	Ö_+HdfT+_Ö+_YF-[-k+ş]+H	-	-	-	1	1	
44.	Ö+DurT_+N+_DurT+YF-[-k+ş]	1	1	1	-	3	
45.	Ö+DurT_+YT+_DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
46.	ÖAç+Ö+DurT_+N+_DurT+Y-k+[ş]	1	-	-	-	1	
47.	Ö+ZT+YF-_+YinT+_YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
48.	ÖAç+YF-_+HdfT+_YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
49.	SebT+ZT+Ö+DurT_+N+_DurT+YF-ş+[k]	-	-	-	1	1	
50.	SebT_+Ö+_SebT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
51.	SebT_+Ö+_SebT+YT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
52.	SebT+DurT_+Ö+_DurT+N+YF-k+ş	-	-	1	-	1	
53.	SebT+YF-_+E+_YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
54.	SebTAç+[Ö]+SebT+YF-_+HdfT+_YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
55.	ŞT+DurT_+Ö+_DurT+YF-k+[ş]	-	-	1	-	1	
56.	ŞT+HdfT+YF-_+N+_YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
57.	Ü+Ö_+MukT+_Ö+YF-k+[ş]+ÖAç	-	-	-	1	1	
58.	ÜstT_+Ö+_ÜstT+YinT+N+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
59.	ÜstT+AyrT+DurT_+Ö+_DurT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
60.	ÜstT+DurT_+Ö+_DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
61.	YF-_+ZT+_YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
62.	YF-_+DurT+_YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
63.	YF-_+KayT+_YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
64.	YF-_KrsT+Ö+YT+DurT+_YF-[-k]+ş	-	-	-	1	1	
65.	ZT_+Ö+_ZT+DurT+YF-[-k+ş]	-	1	1	-	2	
66.	ZT+Ö+DurT_+N+_DurT+YF-[-k]+ş	-	-	1	-	1	
67.	ZT+DurT_+Ö+_DurT+YF-[-k+ş]	-	-	3	2	5	
68.	ZT_+Ö+_ZT+N+ZT+YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
69.	ZT+DurT_+Ö+_DurT+YF--k+[ş]	-	-	-	1	1	
70.	ZT+Ö+DurT_+N+_DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
71.	ZT+Ö+DurT_+SebT+_DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
72.	ZT+SebT+YF-_+ÖlçT+_YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
73.	ZT+VasT+DurT_+Ö+_DurT_+YönT+_DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
74.	ZT+YT+DurT_+Ö+_DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
75.	ZT+YF-_+ZT+DurT+_YF-[-k+ş]	1	-	-	-	1	
76.	ZTAç+DurT_+N+Ö+ZT+_DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
77.	ZT_+Ö+_ZT+DurT+YF-[-k+ş]+YAç	-	1	-	-	1	
78.	ZT+DurT_+Ö+N+_DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
79.	ZT+DurT_+Ö+_DurT+N+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
80.	ZT+YT+Ö+DurT_+N+_DurT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	1	
81.	ZT+SebT+DurT_+N+_DurT+YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
82.	ZT+YF-_+DurT+_YF-[-k+ş]	-	-	1	-	1	
83.	ZTAç+ZT+YT+Ö+DurT_+YönT+_DurT+YF-[-k+ş]	-	1	-	-	1	
84.	ZT_+Ö+_ZT+YF-k+[ş]	-	-	-	1	1	
85.	ZT_+Ö+_ZT+YF-[-k+ş]	-	-	-	1	-	
		19	20	34	33	106	

7.1.2.3. Yüklemleri sonda olmayan cümleler / cümle kalıplarının kullanım oranı

Sıra Nu	Cümle kalıpları	Cümlelerin kalıplarına göre dağılımı / cümle grupları				Toplam	%
		TS	BB	C	TA		
1.	[Ö]+[N]+YF-[-k]+ş+E+NAç	-	-	-	1		
2.	[Ö]+[N]+YF-[-k+ş]+NAç	1	-	-	-		
3.	[Ö]+[N]+YF-k+ş+NAç	1	-	-	-		
4.	[Ö]+DurT+[N]+YF-[-k+ş]+NAç	-	-	1	-		
5.	[Ö]+DurT+YF-[-k]+ş+E+H	-	-	-	1		
6.	[Ö]+DurT+YF-[-k+ş]+SebT	-	-	-	1		
7.	[Ö]+DurT+YF-k+ş+H	-	-	-	-		
8.	[Ö]+DurT+YF-ş+[k]+VasT	-	-	1	-		
9.	[Ö]+DurT+YönT+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	1		
10.	[Ö]+DurT+ZT+DurT+N+YF-[-k+ş]+NAç	1	-	-	-		
11.	[Ö]+E+N+YF-[-k+ş]+HdfT	-	-	-	1		
12.	[Ö]+ekYF-[k]+ş+SebT+SebTAç	-	-	-	1		
13.	[Ö]+GörT+N+YF-[-k]+ş+ZT	-	-	-	1		
14.	[Ö]+HdfT+[N]+YF-[-k]+ş+Naç	-	-	1	-		
15.	[Ö]+HdfT+N+YF-[-k]+ş+HdfT	-	1	-	-		
16.	[Ö]+HdfT+YF-[-k+ş]+H	-	-	-	1		
17.	[Ö]+İlt+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	1	-		
18.	[Ö]+KrşT+YinT+YF-k+ş+E+H	-	-	1	-		
19.	[Ö]+N+DurT+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	1	-		
20.	[Ö]+N+HdfT+YF-[-k+ş]+E+H	-	-	1	-		
21.	[Ö]+N+YF-[-k]+ş+DurT	-	-	-	2	2	
22.	[Ö]+N+YF-[-k]+ş+E+H	1	-	-	-		
23.	[Ö]+N+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	1		
24.	[Ö]+N+YF-[-k]+ş+NAç	-	-	1	4	5	
25.	[Ö]+N+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	2	-	2	
26.	[Ö]+N+YF-[-k+ş]+H	-	-	1	3	4	
27.	[Ö]+N+YF-[-k+ş]+H+NAç	1	-	-	-		
28.	[Ö]+N+YF-[-k+ş]+MukT	1	-	-	-		
29.	[Ö]+N+YF-[-k+ş]+SebT	-	-	1	-		
30.	[Ö]+N+YF--k+[ş]+ZT	-	1	-	-		
31.	[Ö]+NAç+[N]+YF-[-k+ş]+H	-	-	-	1		
32.	[Ö]+ÖlçT+HdfT+VrmT+YF-k+ş+E+H	-	-	-	1		
33.	[Ö]+SebT+N+YF-[-k+ş]+NAç	-	1	-	-		
34.	[Ö]+SebT+YF-[-k]+ş+N	-	-	-	1		
35.	[Ö]+SırT+N+YF-[-k+ş]+Naç	1	-	-	-		
36.	Ö+ÜstT+SebT+YF-[-k]+ş+SebTAç	-	-	1	-		
37.	[Ö]+VrmT+YF-[-k+ş]+H	-	-	-	1		
38.	[Ö]+YF-[-k]+ş+E+H	-	-	-	1		
39.	[Ö]+YF-[-k]+ş+H	1	1	-	9	11	
40.	[Ö]+YF-[-k]+ş+H+SebT	-	-	-	1		

41.	[Ö]+YF-[-k]+ş+İlT	1	-	-	-		
42.	[Ö]+YF-[-k]+ş+N	1	1	-	3	5	
43.	[Ö]+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	-	1		
44.	[Ö]+YF-[-k]+ş+ZT	1	-	-	-		
45.	[Ö]+YF-[-k+ş]+E+H	-	-	-	1		
46.	[Ö]+YF-[-k+ş]+H	4	2	1	18	25	
47.	[Ö]+YF-[-k+ş]+H+N	-	-	-	1		
48.	[Ö]+YF-[-k+ş]+H+YAç	-	-	-	1		
49.	[Ö]+YF-[-k+ş]+HdfT	-	-	1	-		
50.	[Ö]+YF-[-k+ş]+HdfT+N	-	-	-	1		
51.	[Ö]+YF-[-k+ş]+N	1	2	-	3	6	
52.	[Ö]+YF-[-k+ş]+N+H	1	-	-	4	5	
53.	[Ö]+YF-[-k+ş]+SebT	-	2	-	4	6	
54.	[Ö]+YF-[-k+ş]+E	-	3	8	4	15	
55.	[Ö]+YF-[-k+ş]+ZT	2	1	-	1	4	
56.	[Ö]+YF--k+ş+E+H	-	-	-	2	2	
57.	[Ö]+YF--k+ş+H	-	-	-	3	3	
58.	[Ö]+YF--k+ş+H+E	-	-	-	1	1	
59.	[Ö]+YönT+YF-[-k+ş]+H	-	-	-	1	1	
60.	[Ö]+YönT+YF-ş+[k]+SebT	-	-	-	1	1	
61.	[Ö]+YT+YF-[-k]+ş+N	-	1	-	-		
62.	[Ö]+YT+YF-[-k+ş]+H	1	-	-	-		
63.	[Ö]+ZT+DurT+YF-[-k]+ş+DurTAç	-	-	1	-		
64.	[Ö]+ZT+N+YF-[-k+ş]+SebT	-	-	-	1		
65.	[Ö]+ZT+VasT+YF-[-k]+ş+H	1	-	-	-		
66.	[Ö]+ZT+YönT+YF-[-k+ş]+N	-	-	-	1		
67.	[Ö]+ZT+ZTAç+YF-[-k]+ş+N	-	-	-	1		
68.	KuvÖ+Ö+SebT+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	1		
69.	Ö+[N]+YF-[-k]+ş+NAç	1	-	1	1	3	
70.	Ö+[YF-][-k]+ş+H	-	1	-	-		
71.	Ö+DurT+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	1	1	
72.	Ö+DurT+YF-[-k+ş]+E+N	-	-	-	1	1	
73.	Ö+DurT+YF-[-k+ş]+N	1	-	-	-	1	
74.	Ö+DurT+YF-k+ş+SebT	-	-	-	1	1	
75.	Ö+E+YF-[-k+ş]+SebT	-	-	1	-		
76.	Ö+HdfT+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	-	1		
77.	Ö+HdfT+YF--k+[ş]+SebT	-	-	1	-		
78.	Ö+N+ÖlçT+YF-k+ş+SebT	-	-	1	-		
79.	Ö+N+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	2	2	
80.	Ö+N+YF-[-k]+ş+YönT	-	-	1	-	1	
81.	Ö+N+YF-[-k+ş]+E+SebT	-	-	-	1		
82.	Ö+N+YF-[-k+ş]+NAç	-		1	-		

83.	Ö+N+YF--k+ş+H	-	1	-	-	1	
84.	Ö+N+YT+YF-[-k]+ş+H	-	1	-	-		
85.	Ö+SebT+YF-[-k+ş]+SebTAç	1	-	-	-	1	
86.	Ö+YF-[-k]+ş+E+H	-	-	-	2	2	
87.	Ö+YF-[-k]+ş+E+N	-	-	-	1		
88.	Ö+YF-[-k]+ş+H	1	-	-	1	2	
89.	Ö+YF-[-k]+ş+H+SebT	1	-	-	-	1	
90.	Ö+YF-[-k]+ş+KayT	-	1	-	-	1	
91.	Ö+YF-[-k]+ş+N+H	-	-	-	1	1	
92.	Ö+YF-[-k]+ş+ZT	-	-	1	-	1	
93.	Ö+YF-[-k+ş]+E+H	-	-	-	1	1	
94.	Ö+YF-[-k+ş]+H	-	-	-	6	6	
95.	Ö+YF-[-k+ş]+H+Ü	-		1	-	1	
96.	Ö+YF-[-k+ş]+HdfT+N	1	-	-	-	1	
97.	Ö+YF-[-k+ş]+N	-	-	1	2	3	
98.	Ö+YF-[-k+ş]+SebT	3	-	1	3	7	
99.	Ö+YF-[-k+ş]+YT	-	-	-	1	1	
100.	Ö+YF-[-k+ş]+ZT	-	-	-	1	1	
101.	Ö+YF--k+ş+H	-	-	-	1	1	
102.	Ö+[N]+YF--ş+[k]+E+NAç	-	-	-	1	1	
103.	Ö+ZT+AyrT+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	1	-	1	
104.	Ö+ZT+DurT+N+YF-[-k]+ş+NAç	-	-	-	1	1	
105.	Ö+ZT+DurT+YF-[-k+ş]+N	-	-	1	-	1	
106.	Ö+ZT+HdfT+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	1	1	
107.	Ö+ZT+N+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	1	-	1	
108.	Ö+ZT+SebT+HdfT+N+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	1	1	
109.	ÖAç+[Ö]+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	1	-	1	
110.	ÖAç+[Ö]+YF-k+[ş]+H	-	-	-	1	1	
111.	ÖAç+Ö+YF-[-k+ş]+H	-	-	1	-	1	
112.	ÖAç+Ö+YF-[-k+ş]+SebT	1	-	-	-	1	
		31	18	39	120	208	

7.1.2.4. Hem tümleçleri başa alınmış hem yüklemi sonda olmayan cümleler / cümle kalıplarının kullanım oranları

Sıra Nu	Cümle kalıpları	Cümle kalıplarına göre dağılımı / cümle grupları				Toplam	%
		TS	BB	C	TA		
1.	DurTAç+DurT+YF-[-k+ş]+Ö	-	-	-	1	1	
2.	E+[Ö]+N+YF-[-k]+ş+E+H	-	-	-	1	1	
3.	E+[Ö]+YF-[-k]+ş+H	-	-	1	-		
4.	E+H+[Ö]+YF-[-k]+ş+SebT	1	-	-	-	1	
5.	E+H+Ö+N+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	-	1	1	
6.	E+N+YF-[-k]+ş+Ö+DurT	-	-	1	1		
7.	E+ŞT+Ö+YF-[-k+ş]+ŞT	-	-	-	1	1	
8.	E+ŞT+ZT+Ö+YF-k+[ş]+E+H	-	-	-	1	1	
9.	E+YF-[-k+ş]+Ö	-	-	-	1	1	
10.	E+YT+Ö+YF-[-k+ş]+SebT	1	-	-	-	1	
11.	E+ZT+[Ö]+YF-k+ş+SebT	-	-	1	-	1	
12.	E+ZT+KayT+Ö+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	1	-	1	
13.	E+ZT+Ö+YF-[-k+ş]+SebT	-	-	1	-	1	
14.	E+ZT+Ö+YT+[N]+YF-[-k+ş]+NAç	1	-	-	-	1	
15.	E+ZTAç+ZT+Ö+YF-[-k+ş]+E+H	-	-	-	1	1	
16.	YT+Ö+YF-[-k]+ş+SebT	-	-	-	1	1	
17.	H+ŞT+[Ö]+YF-[-k]+ş+ZT+N	-	-	-	1	1	
18.	HdfT+Ö+YF-[-k+ş]+ÖAç	-	-	-	1	1	
19.	HdfT+Ö+YF-[-k+ş]+SebT	-	1	-	-	1	
20.	KrşT+[Ö]+VasT+ÖlçT+YF-[-k]+ş+SebT+SebTAç	-	-	-	1	1	
21.	KrşT+[Ö]+VasT+YF-[-k]+ş+HdfT	-	-	-	1	1	
22.	KrşT+[Ö]+YF-[-k]+ş+H	-	-	1	-	1	
23.	KrşT+[Ö]+YF-[-k]+ş+N+H	-	-	-	1	1	
24.	KrşT+MukT+Ö+YF-[-k+ş]+Ü	-	-	-	1	1	
25.	KrşT+Ü+[Ö]+YF-[-k+ş]+SebT	-	-	1	-	1	
26.	KrşT+ZT+Ö+HdfT+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	1	1	
27.	KrşT+ZT+YinT+YT+DurT+HdfT+DurT+YF-[-k+ş]+N	-	-	1	-	1	
28.	N+[Ö]+ZT+YF-[-k]+ş+H	-	-	-	1	1	
29.	N+[YF-][-k+ş]+[Ö]	-	1	-	-	1	
30.	N+Ö+DurT+YF-[-k+ş]+SebT	1	-	-	-	1	
31.	N+Ö+YF-[-k]+ş+H+NAç	-	-	-	1	1	
32.	N+Ö+YF-[-k+ş]+E+SebT	-	-	1	-	1	
33.	N+YF-[-k]+ş+[Ö]	-	-	-	1	1	
34.	N+YF-[-k]+ş+Ö	-	-	-	1	1	
35.	N+YF-[-k+ş]+DurT+Ö	-	2	-	-	2	
36.	N+YF-[-k+ş]+Ö	4	7	2	7	20	
37.	N+YF-[-k+ş]+Ö+DurT	5	6	6	3	20	
38.	N+YF-[-k+ş]+Ö+KayT	-	1	-	-	1	
39.	N+YF-[-k+ş]+Ö+NAç	1	-	-	-	1	
40.	N+YF-[-k+ş]+Ö+ZT	1	-	-	-	1	
41.	N+YF-[-k+ş]+Ö+ZT	-	1	-	-	1	
42.	N+YF--k+[ş]+Ö	-	-	-	1	1	

43.	N+YF--k+s+Ö	-	-	1	-	1	
44.	ÖlçT+YF-[-k+s]+Ö	-	-	-	1	1	
45.	ÖAç+YF-[-k+s]+GörT+Ö	-	-	1	-	1	
46.	SebT+[Ö]+DurT+YF-[-k+s]+N	-	-	1	-	1	
47.	SebT+[Ö]+YF-[-k]+s+H	-	-	-	1	1	
48.	SebT+YF-[-k]+s+Ö	-	-	-	1	1	
49.	SebT+ZT+Ö+N+YinT+YF-[-k]+s+H	-	-		1	1	
50.	SebTAç+Ö+YF-[-k+s]+SebT	-	-	-	1	1	
51.	ŞT+[Ö]+YF-[-k+s]+E+H	-	-	-	1	1	
52.	ŞT+[Ö]+YF-[-k+s]+N	-	-	-	1	1	
53.	ŞT+[Ö]+YT+YF-[-k]+s+DurT	-	-	-	1	1	
54.	Ü+[Ö]+VrmT+YF-[-k+s]+SebT	-	-	1	-	1	
55.	Ü+[Ö]+ZT+YF-[-k]+s+SebT	-	-	-	1	1	
56.	Ü+H+Ö+YF-[-k+s]+Ü	-	1	-	-	1	
57.	Ü+H+SebT+YF-[-k]+s+E+Ö	-	-	1	-	1	
58.	VrmT+Ö+HdfT+YF-[-k]+s+SebT	-	-	-	1	1	
59.	YF-[-k]+s+E+H+Ö	-	-	-	4	4	
60.	YF-[-k]+s+E+Ö	-	-	-	1	1	
61.	YF-[-k+s]+E+Ö	-	-	-	1	1	
62.	YF-[-k+s]+Ö	-	2	-	4	6	
63.	YF-[-k+s]+Ö+SebT	-	2	-	-	2	
64.	ZT+[Ö]+[N]+YF-[-k]+s+NAç	-	-	-	1	1	
65.	ZT+[Ö]+KayT+[N]+YF-[-k]+s+NAç	-	-	1	-	1	
66.	ZT+[Ö]+YF-[-k]+s+H	-	-	-	1	1	
67.	ZT+DurT+YF-[-k+s]+Ö	-	-	-	1	1	
68.	ZT+HdfT+Ö+YF-[-k]+s+SebT	-	-	1	-	1	
69.	ZT+N+YF-[-k+s]+Ö	-	-	-	1	1	
70.	ZT+N+YF-[-k+s]+Ö+DurT	-	-	1	-	1	
71.	ZT+N+YF-[-k+s]+Ö+NAç	-	-	-	1	1	
72.	ZT+Ö+[N]+YF-s+[k]+NAç	-	-	-	1	1	
73.	ZT+Ö+DurT+YF-s+[k]+DurTAç	1	-	-	-	1	
74.	ZT+Ö+N+KuvT+YF-[-k]+s+NAç	-	-	1	-	1	
75.	ZT+Ö+N+YF-[-k+s]+SebT	-	-	1	-	1	
76.	ZT+Ö+VrmT+MukT+YF-[-k]+s+SebT	-	-	1	-	1	
77.	ZT+Ö+VrmT+YF--k+[s]+SebT	-	-	-	1	1	
78.	ZT+Ö+YF-[-k]+s+SebT	-	-	-	2	2	
79.	ZT+Ö+YF-[-k+s]+N	-	-	-	1	1	
80.	ZT+Ö+YF-[-k+s]+SebT	-	-	-	1	1	
81.	ZT+YF-[-k]+s+E+Ö	-	-	-	1	1	
82.	ZT+YF-[-k+s]+H+Ö	-	-	-	1	1	
83.	ZT+YF-[-k+s]+Ö	-	1	-	-	1	
84.	ZT+YT+VasT+Ö+DurT+YF--k+[s]+E+SebT	-	-	-	1	1	
85.	ZT+ZTAç+VasTAç+[Ö]+VasT+YF-[-k+s]+H	-	-	-	1	1	
		16	25	30	66	137	

7.1.2.5. Yarı deyimleşmiş cümleler / cümle kalıplarının kullanım oranları

Sıra Nu	Cümle kalıpları	Cümle kalıplarına göredağılımı / cümle grupları				Toplam	%
		TS	BB	C	TA		
1.	[Ö]+N+Ysi	-	-	-	1	1	
2.	[Ö]+VasT+Ysi	1	-	-	-	1	
3.	[HdfT]+Ysi	-	-	-	1	1	
4.	E+Ysi	1	-	-	-	1	
5.	HdfT+Ysi	-	-	-	1	1	
6.	E+ZT+Ysi	-	1	-	-	1	
7.	Ö+Ysi	-	-	3	4	7	
8.	ŞT+Ysi	-	-	-	1	1	
9.	Ysi+Ö	-	-	2	-	2	
		2	1	5	8	16	

7.1.2.6. Cümlemsiler / cümle kalıplarının kullanım oranları

Sıra Nu	Cümle kalıpları	Cümle kalıplarına göredağılımı / cümle grupları				Toplam	%
		TS	BB	C	TA		
1.	Csi+CsiAç	-	-		4	4	
2.	Csi+E		1			1	
3.	Csi+H	1			5	6	
4.	H+Csi		1	-	-	1	
5.	Csi	13	10	19	17	59	
6.	Csi+Ü				1	1	
7.	E+Csi	-	1	1	2	3	
8.	E+Csi+E			2	-	2	
9.	Ü+Csi	1	1	1	1	4	
10.	Ü+Csi+Ü				2	2	
		15	14	23	32	83	

7.2. BİRLEŞİK CÜMLELERİN / CÜMLE KALIPLARININ KULLANIM ORANLARI

Sıra Nu	Birleşik cümleler	Cümle sayıları				Toplam	Cümlelerin kullanım oranları				Türüne oranı	Bütüne oranı
		TS	BB	C	TA		TS	BB	C	TA		
1.	Birleşik düz c.	43	29	61	119	252	%17	%11,5	%24,2	%47,2	%44,7	%5,30
2.	Birleşik odaklaş.c.	45	46	72	144	307	%14,6	%14,9	%23,4	%46,9	%54,5	%6,4
3.	Yarı deyimleşmiş birleşik c.	-	-	-	2	2	0	0	0	%100	%0,3	%0,04
4.	Birleşik cümlemsiler	-	1	1	-	2	0	%50	%50	0	%0,3	%0,04
	Toplam	88	76	134	265	563	%15,6	%13,4	%23,8	%47	%100	%11,8

Kalıpların kullanım oranları

Birleşik cümleler	Kalıp sayısı	Türüne oranı	Bütüne oranı
1. Birleşik düz cümleler	237	%43,8	%9,5
2. Birleşik odaklaştırılmış cümleler	300	%55,4	%12
3. Yarı deyimleşmiş birleşik c.	2	%0,3	%0,08
4. Birleşik cümlemsiler	2	%0,3	%0,08
Toplam	541	%100	%21,7

7.2.1. Birleşik düz cümlelerin / cümle kalıplarının oranları

Sıra Nu	Cümle kalıpları	Cümle kalıplarına göredağılımı / cümle grupları				Toplam	%
		TS	BB	C	TA		
1.	[Ö ₁]+YF ₋₁ [-k+ş]+E ₁ +B+Ö ₂ +YF ₋₂ [-k+ş]+E ₂	-		1	-	1	
2.	[Ö ₁]+[N ₁]+YF ₋₁ [-k]+ş+[Ö ₂]+YF ₋₂ [-k+ş]	1	-	-	-	1	
3.	[Ö ₁]+DurT ₁ +N ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+[Ö ₂]+H ₂ +DurT ₂ +YF ₋₂ [-k]+ş	-			1	1	
4.	[Ö ₁]+N ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+[Ö ₂]+YF ₋₂ [-k]+ş	-			1	1	
5.	[Ö ₁]+DurT ₁ +N ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+B+[Ö ₂]+N ₂ +HdfT ₂ +YF ₋₂ [-k]+ş	-		1	-	1	
6.	[Ö ₁]+DurT ₁ +N ₁ +YF ₋₁ [-k+ş]+[Ö ₂]+N ₂ +YF ₋₂ -ş+[k]+[Ö ₃]+ZT ₃ +DurT ₃ +YT ₃ +YF ₋₃ -ş+k	-			1	1	
7.	[Ö ₁]+DurT ₁ +N ₁ +YF ₋₁ -ş+[k]+Ö ₂ +DurT ₂ +YF ₋₂ -ş+[k]	-			1	1	
8.	[Ö ₁]+DurT ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+[Ö ₂]+YF ₋₂ -k+[ş]	-			1	1	
9.	[Ö ₁]+DurT ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+B+[Ö ₂]+[DurT ₂]+YF ₋₂ [-k]+ş+[E]+Ö ₃ +DurT ₃ +N ₃ +YF ₋₃ -k+[ş]	-		1	-	1	
10.	[Ö ₁]+DurT ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+E+Ö ₂ +ZT ₂ +YF ₋₂ -k+[ş]	-		1	-	1	

11.	$[\ddot{O}_1] + \text{DurT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k] + \S + E_2 + \text{Csi}_2 + \text{Csi}_3 + [\ddot{O}_4] + \text{YF}_{-4}[-k] + \S$	-			1	1	
12.	$[\ddot{O}_1] + \text{DurT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + \text{DurT}_2 + \text{DurTA}\zeta_2 + Y_2[-k + \S] + \ddot{O}_3 + N_3 + \text{YF}_{-3}[-k + \S]$	-		1	-	1	
13.	$[\ddot{O}_1] + \text{DurT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + \text{YF}_{-2}[-k] + \S + E_2$	-			1	1	
14.	$[\ddot{O}_1] + \text{DurT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \S] + E_2 + [\ddot{O}_2] + \text{ZT}_2 + \text{DurT}_2 + \text{YF}_{-2}[-k] + \S$	-			1	1	
15.	$[\ddot{O}_1] + \text{DurT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + N_2 + \text{YF}_{-2}[-k] + \S$	-			1	1	
16.	$[\ddot{O}_1] + \text{DurT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \S] + H_1 + [\ddot{O}_2] + \text{YF}_{-2}[-k + \S]$	-			1	1	
17.	$[\ddot{O}_1] + \text{DurT}_1 + \text{YinT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k] + \S + B + [\ddot{O}_2] + BgT_2 + \text{DurT}_2 + \text{YF}_{-2}[-k] + \S$	-			1	1	
18.	$[\ddot{O}_1] + \text{DurT}_1 + \text{VrmT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + N_2 + \text{YT}_2 + \text{YF}_{-2}[-k] + \S$	-		1	-	1	
19.	$[\ddot{O}_1] + \text{DurT}_1 + [N_1] + \text{YT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \S] + B + [\ddot{O}_2] + \text{DurT}_2 + \text{YönT}_2 + [N_2] + \text{YF}_{-2}[-k + \S]$	-	1	-	-	1	
20.	$[\ddot{O}_1] + E + \text{KayT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + \text{DurT}_2 + \text{YF}_{-2}[-k] + \S$	-		1	-	1	
21.	$[\ddot{O}_1] + \text{HdfT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k] + \S + E_1 + B + [\ddot{O}_2] + \text{YF}_{-2}[-k] + \S + E$	-			1	1	
22.	$[\ddot{O}_1] + \text{HdfT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + \text{VasT}_2 + \text{VrmT}_2 + \text{YF}_{-2}[-k] + \S$	-		1	-	1	
23.	$[\ddot{O}_1] + \text{HdfT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \S] + \text{ZT}_2 + \ddot{O}_2 + \text{YT}_2 + \text{YF}_{-2}[-k + \S] + E_2 + [\ddot{O}_3] + \S T_3 + \text{DurT}_3 + \text{YF}_{-3}[-k] + \S$	-	1	-	-	1	
24.	$[\ddot{O}_1] + \text{IlT}_1 + \text{YinT}_1 + \text{KayT}_1 + N_1 + \text{YF}_{-1}[-k] + \S + \ddot{O}_2 + N_2 + \text{YF}_{-2}[-k] + \S$	-	-	1	-	1	
25.	$[\ddot{O}_1] + \text{KrşT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + \text{KrşT}_2 + \text{YF}_{-2}[-k] + \S + [\ddot{O}_3] + N_3 + \text{YF}_{-3}[-k] + \S + E_4 + [\ddot{O}_4] + \text{HdfT}_4 + \text{YF}_{-4}[-k] + \S$	-	-	-	1	1	
26.	$[\ddot{O}_1] + N_1 + \text{DurT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \S] + B + [\ddot{O}_2] + \text{YF}_{-2}[-k] + \S$	-	-	-	1	1	
27.	$[\ddot{O}_1] + N_1 + \text{YF}_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + N_2 + \text{YF}_{-2}[-k] + \S$	-	-	-	1	1	
28.	$[\ddot{O}_1] + N_1 + \text{SebT}_1 + \text{ZT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \S] + E_2 + \text{Csi}_2 + E_2$	-	-	1	-	1	
29.	$[\ddot{O}_1] + N_1 + \text{YF}_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + \text{DurT}_2 + \text{YF}_{-2}[-k] + \S$	-	-	-	1	1	
30.	$[\ddot{O}_1] + N_1 + \text{YF}_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + \text{YF}_{-2}[-k] + \S + \text{VrmT}_2 + \text{YF}_{-2}[-k] + \S$	-	-	-	1	1	
31.	$[\ddot{O}_1] + N_1 + \text{YF}_{-1}[-k] + \S + E_1 + \ddot{O}_2 + \text{YF}_{-2}[-k] + \S$	-	-	-			
32.	$[\ddot{O}_1] + N_1 + \text{YF}_{-1}[-k] + \S + \text{Ysi}_2$	-	-	1	-	1	
33.	$[\ddot{O}_1] + N_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + \text{DurT}_2 + N_2 + \text{YF}_{-2}[-k + \S]$	-	1	-	-	1	
34.	$[\ddot{O}_1] + N_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + \text{DurT}_2 + \text{YF}_{-2}[-k + \S]$	-	-	1	-	1	
35.	$[\ddot{O}_1] + N_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + N_2 + \text{YF}_{-2}[-k + \S]$	-	-				
36.	$[\ddot{O}_1] + N_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + \text{YF}_{-2}[-k + \S]$	-	1	-	-	1	
37.	$[\ddot{O}_1] + N_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \S] + H_1 + [\ddot{O}_2] + \text{YF}_{-2}[-k + \S]$	-			1	1	
38.	$[\ddot{O}_1] + N_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \S] + \ddot{O}_2 + [N_2] + \text{YF}_{-2}[-k + \S] + E_2 + \ddot{O}_3 + [\text{YF}_{-3}[-k + \S]]$	-	1	-	-	1	
39.	$[\ddot{O}_1] + N_1 + \text{ZT}_1 + \text{VasT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \S] + \ddot{O}_2 + \text{ZT}_2 + N_2 + \text{YF}_{-2}[-k + \S] + E_3 + \ddot{O}_3 + N_3 + \text{YF}_{-3}[-k + \S]$	-	-	1	-	1	
40.	$[\ddot{O}_1] + N_2 + \text{YF}_{-2}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + \text{KrşT}_2 + [N_2] + \text{YF}_{-2}[-k] + \S$	-	1	-	-	1	
41.	$[\ddot{O}_1] + \text{SebA}\zeta_1 + \text{SebT}_1 + \text{ekYF}_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + \text{SebT}_2 + \text{YF}_{-2}[-k] + \S$	-		1	-	1	
42.	$[\ddot{O}_1] + \text{SebT}_1 + \text{YA}\zeta_1 + \text{YF}_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + \text{VasTA}\zeta_2 + \text{VasT}_2 + \text{YF}_{-2}[-k + \S]$	-			1	1	
43.	$[\ddot{O}_1] + \text{SebT}_1 + \text{ZT}_1 + \text{YF}_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + [\text{SebT}_2] + \text{ZT}_2 + \text{YF}_{-2}[-k] + \S$	-			1	1	

44.	$[\ddot{O}_1] + \S T_1 + YF_{-1}[-k+\S] + [\ddot{O}_2] + VasT_2 + YF_{-2}[-k+\S]$	-	1	-	-	1	
45.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	-			1	1	
46.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + SebT_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	-			1	1	
47.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + HdfT_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	-			1	1	
48.	$[\ddot{O}_1] + [\ddot{I}T_1] + [N_1] + YF_{-1}[-k] + \S + E_1 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \S$	-			1	1	
49.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \S + [\ddot{O}_3] + DurT_3 + HdfT_3 + YF_{-3}[-k] + \S$	-		1	-	1	
50.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k] + \S + H_1 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \S$	-			1	1	
51.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k] + \S + N_1 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \S$	-	1	-	1	2	
52.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k] + \S + \ddot{O}_2 + N_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	-	2	-	-	2	
53.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k] + \S + ZT_1 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	1	-	-	-	1	
54.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + [\ddot{O}_2] + N_2 + [YF_{-2}] [-k+\S]$	-			1	1	
55.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	-		1	-	1	
56.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k+\S]$	-			1	1	
57.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + [\ddot{O}_2] + N_2 + DurT_2 + YF_{-2}[-k+\S] + \ddot{O}_3 + YF_{-3}[-k+\S] + E_3$				1	1	
58.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\S]$	1	1	-	2	4	
59.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + [\ddot{O}_2] + [N_2] + YF_{-2}[-k+\S]$				1	1	
60.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\S] + [\ddot{O}_3] + YF_{-3}[-k] + \S$				1	1	
61.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\S] + E$		1	-	-	1	
62.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + [\ddot{O}_2] + VrmT_2 + YF_{-2}[-k] + \S$				1	1	
63.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + Csi_2$	1	1	1	-	3	
64.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + E_1 + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k+\S] + E_2$			1	-	1	
65.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + E_1 + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + YF_{-2}[-k+\S]$			1	-	1	
66.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + E_1 + \ddot{O}_2 + SebT_2 + YF_{-2}[-k+\S]$				1	1	
67.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + E_2 + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k+\S]$				1	1	
68.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + H_1 + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + YF_{-2}[-k+\S]$				1	1	
69.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + H_1 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\S]$	1	-	-	-	1	
70.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + N_1 + [\ddot{O}_2] + SebT_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	1	-	-	-	1	
71.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + N_1 + H_1 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\S]$	-	-	-	3	3	
72.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + H_1 + \ddot{O}_2 + \ddot{O}l\check{T}_2 + YF_{-2}[-k+\S] + \ddot{O}_3 + YF_{-3}[-k+\S]$	-			1	1	
73.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + E_1 + [\ddot{O}_2] + SebT_2 + G\ddot{o}rT + YF_{-2}[-k] + \S$	-			1	1	
74.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + [\ddot{O}_2] + Y\ddot{o}nT_2 + YF_{-2}[-k+\S]$	-			1	1	
75.	$[\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k+\S] + \ddot{O}_2 + HdfT_2 + ZT_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	1	-	-	-	1	
76.	$[\ddot{O}_1] + [N_1] + YF_{-1}[-k] + \S + NA\check{C}_1 + E_2 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\S]$	1	-	-	-	1	
77.	$[\ddot{O}_1] + YinT_1 + N_1 + YF_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + YinT_2 + VasT_2 + DurT_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	-			1	1	
78.	$[\ddot{O}_1] + Y\ddot{o}nT_1 + YF_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + [VrmT_2] + YF_{-2}[-k] + \S$	-			1	1	
79.	$[\ddot{O}_1] + HdfT_1 + N_1 + YF_{-1}[-k] + \S + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\S]$	-		1	-	1	
80.	$[\ddot{O}_1] + ZT_1 + [N_1] + [VrmT_1] + YF_{-1}[-k] + \S + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	-			1	1	
81.	$[\ddot{O}_1] + ZT_1 + [N_1] + DurT_1 + YF_{-1}[-k] + \S + \ddot{O}_2 + ZT_2 + YF_{-2}[-k+\S]$	-			1	1	
82.	$[\ddot{O}_1] + ZT_1 + DurT_1 + Y\ddot{o}nT_1 + YF_{-1}[-k] + \S + \ddot{O}_2 + ZT_2 + VasT_2 + YF_{-2}[-k] + \S + [\ddot{O}_3] + N_3 + YF_{-3}[-k+\S]$	-			1	1	
83.	$[\ddot{O}_1] + ZT_1 + KayT_1 + \ddot{O}l\check{T}_1 + YF_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + \S T_2 + DurT_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	-			1	1	
84.	$[\ddot{O}_1] + ZT_1 + N_1 + YT_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k+\S] + B + [\ddot{O}_2] + N_2 + [YF_{-2}] [-k+\S]$	1	-	-	-	1	
85.	$[\ddot{O}_1] + ZT_1 + SebT_1 + YF_{-1}[-k] + \S + E_2 + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + YF_{-2}[-k+\S]$	-		1	-	1	

86.	$[\ddot{O}_1]+ZT_1+YF_{-1}[-k]+\S+E_2+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}-k+\S$	-		1	-	1	
87.	$[\ddot{O}_1]+ZT_1+YF_{-1}-k+\S+[\ddot{O}_2]+[ZT_2]+SebT_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-			1	1	
88.	$Csi_1+[\ddot{O}_2]+N_2+YT+YF_{-2}[-k]+\S$	-		1	-	1	
89.	$Csi_1+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k]+\S+H_2$	-	1	-	-	1	
90.	$Csi_1+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\S]$	1	-	-	-	1	
91.	$Csi_1+H_2+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\S]$	1	-	-	-1		
92.	$Csi_1+\ddot{O}_2+DurT_2+YF_{-2}[-k+\S]+YA\check{C}_2$	-	1	-	-	1	
93.	$Csi_1+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\S]+E_2$	-			1	1	
94.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+\ddot{O}A\check{C}+[\ddot{O}_2]+[YF_{-2}][-k+\S]+\ddot{O}_3+[YF_{-3}][-k+\S]+YA\check{C}$	1	-	-	-	1	
95.	$Csi_1+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\S]+E_2$	-		1	-	1	
96.	$Csi_1+\ddot{O}_2+YF_{-2}-\S+[k]$	1	-	-	-	1	
97.	$\ddot{O}A\check{C}_1+\ddot{O}_1+[YF_{-1}-k+\S]+Csi_2+[\ddot{O}_3]+YF_{-3}[-k]+\S+E_3$	-	-	1	-	1	
98.	$E_1+[\ddot{O}_1]+YT_1+YF_{-1}[-k+\S]+[\ddot{O}_2]+YT+YF_{-2}[-k+\S]$	1	-	-	-	1	
99.	$E+[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\S]+E_1+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\S]+[\ddot{O}_3]+YF_{-3}[-k]+\S$	-		1	-	1	
100.	$E_1+H_1+[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\S]+\ddot{O}_2+HdfT_2+YF_{-2}[-k]+\S+\ddot{O}_3+HdfT_3+YF_{-3}[-k]+\S$	-	-	-	1	1	
101.	$E_1+H_1+[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\S]+\ddot{O}_2+SHT_2+YF_{-2}[-k+\S]$	1	-	-	-	1	
102.	$E_1+\ddot{O}_1+DurT_1+YF_{-1}[-k+\S]+\ddot{O}_2+VrmT_2+DurT_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
103.	$E_1+\ddot{O}_1+\ddot{I}lT_1+YF_{-1}[-k+\S]+[\ddot{O}_2]+ZT_2+\ddot{I}lT_2+YF_{-2}[-k]+\S$	-	-	1	-	1	
104.	$E_1+\ddot{O}_1+N_1+YF_{-1}[-k]+\S+[\ddot{O}_2]+HdfT_2+YF_{-2}[-k]+\S$	-	-	1	-	1	
105.	$E_1+\ddot{O}_1+N_1+YF_{-1}[-k]+\S+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k]+\S$	-	-	-	1	1	
106.	$E_1+\ddot{O}_1+N_1+YF_{-1}[-k+\S]+[\ddot{O}_2]+SebT_2+N_2+YF_{-2}[-k]+\S$	-	-	1	-	1	
107.	$E_1+\ddot{O}_1+SebT_1+HdfT+YF_{-1}[-k+\S]+E_2+[\ddot{O}_2]+DurT_2+N_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-	-	1	-	1	
108.	$E_1+\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+[\ddot{O}_2]+ZT_2+YTA\check{C}_2+DurT_2+[YT_2]+YF_{-2}[-k]+\S$	-	-	-	1	1	
109.	$E_1+\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+E_1+\ddot{O}_2+YF_{-2}-k+[\S]$	-	-	-	1	1	
110.	$H_1+[\ddot{O}_1]+YF_{-1}-k+\S+E_1+[\ddot{O}_2]+DurT_2+YF_{-2}[-k+\S]+\ddot{O}_3+[N_3]+YF_{-3}[-k]+\S$	-	-	-	1	1	
111.	$H_1+[\ddot{O}_1]+ZT_1+YT_1+YF_{-1}[-k+\S]+[\ddot{O}_2]+N_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-	-	1	-	1	
112.	$H_1+H_1+H_1+\ddot{O}_1+KrsT_1+HdfT_1+YF_{-1}[-k]+\S+B+\ddot{O}_2+HdfT_2+YF_{-2}[-k]+\S$	-	-	-	1	1	
113.	$H_1+\ddot{O}A\check{C}_1+[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\S]+E_1+B+\ddot{O}A\check{C}_2+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\S]+E_2$	-	-	-	1	1	
114.	$\ddot{O}_1+SebT_1+YF_{-1}[-k+\S]+[\ddot{O}_2]+ZT_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
115.	$\ddot{O}_1+[YF_{-1}][-k+\S]+YA\check{C}_1+[\ddot{O}_2]+DurT_2+YF_{-2}[-k]+\S$						
116.	$\ddot{O}_1+BirT_1+YF_{-1}-k+\S+\ddot{O}_2+BirT_2+YF_{-2}-k+\S$	-	-	-	1	1	
117.	$\ddot{O}_1+DurT_1+N_1+DurT_1+YF_{-1}[-k+\S]+[\ddot{O}_2]+N_2+[YF_{-2}][-k+\S]$	-	1	-	-	1	
118.	$\ddot{O}_1+DurT_1+N_1+YF_{-1}[-k+\S]+B+[\ddot{O}_2]+ZT_2+Y\ddot{o}nT_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-	1	-	-	1	
119.	$\ddot{O}_1+DurT_1+N_1+YT_1+YF_{-1}[-k+\S]+B+[\ddot{O}_2]+N_2+DurT_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
120.	$\ddot{O}_1+DurT_1+YF_{-1}[-k]+\S+H_1+H_1+[\ddot{O}_2]+SebT_2+YT_2+\ddot{O}l\check{C}T+YF_{-2}[-k]+\S$	-	-	-	1	1	
121.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\S]$	-		1	1	2	
122.	$\ddot{O}_1+DurT_1+YF_{-1}[-k+\S]+[\ddot{O}_2]+N_2+[YF_{-2}][-k+\S]$	-	-	1	-	1	
123.	$\ddot{O}_1+DurT_1+YF_{-1}[-$	1	-	-	-	1	

	$k+\$]+B+[\ddot{O}_2]+DurT_2+N_2+Y\ddot{o}nT_2+YF_{-2}[-k+\$]$						
124.	$\ddot{O}_1+DurT_1+[N_1]+YF_{-1}[-k+\$]+B+[\ddot{O}_2]+DurT_2+YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	1	-	1	
125.	$\ddot{O}_1+DurT_1+YF_{-1}[-k+\$]+B+[\ddot{O}_2]+YT_2+YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	1	-	1	
126.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+[\ddot{O}]+DurT_2+YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	1	-	1	
127.	$\ddot{O}_1+DurT_1+YF_{-1}[-k+\$]+\ddot{O}_2+DurT_2+YF_{-2}-k+\$$	-	-	-	1	1	
128.	$\ddot{O}_1+DurT_1+YF_{-1}-k+[\$]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\$]+[\ddot{O}_3]+DurT_3+YF_{-3}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
129.	$\ddot{O}_1+DurT_1+YT_1+YF_{-1}[-k+\$]+B+[\ddot{O}_2]+ZT_2+YF_{-2}[-k+\$]$	1	-	-	-	1	
130.	$\ddot{O}_1+ZT_1+[HdfT_1]+YF_{-1}-\$+[k]+E_1+[\ddot{O}_2]+N_2+YF_{-2}-\$+[k]$	-	-	-	1	1	
131.	$\ddot{O}_1+ekYF_{-1}[-k+\$]+E_1+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\$]+E_2$	-	-	1	-	1	
132.	$\ddot{O}_1+ekYF_{-1}[-k+\$]+[E_1]+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\$]+E_2$	-	-	-	1	1	
133.	$\ddot{O}_1+ekYF_{-1}-k+[\$]+\ddot{O}_2+YF_{-2}-k+[\$]$	-					
134.	$\ddot{O}_1+G\ddot{o}rT_1+YF_{-1}[-k+\$]+E_1+[\ddot{O}_2]+[G\ddot{o}rT_2]+YF_{-2}[-k+\$]+[\ddot{O}_3]+[G\ddot{o}rT_3]+YF_{-3}[-k+\$]$	1	-	-	-	1	
135.	$\ddot{O}_1+N_1+YF_{-1}[-k+\$]+B+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\$]$	-	1	-	-	1	
136.	$\ddot{O}_1+NA\check{c}_1+[N_1]+YF_{-1}[-k+\$]+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\$]+E$	-	-	1	-	1	
137.	$\ddot{O}_1+İlT_1+DurT_1+YF_{-1}-\$+[k]+\ddot{O}_2+HdfT_2+DurT_2+YF_{-2}-\$+[k]+\ddot{O}_3+DurT_3+DurTA\check{c}_3+YF_{-3}-\$+[k]$	-	-	1	-	1	
138.	$\ddot{O}_1+İlT_1+YF_{-1}[-k+\$]+[\ddot{O}_2]+N_2+YF_{-2}-\$+[k]$	1	-	-	-	1	
139.	$\ddot{O}_1+MukT_1+DurT_1+N_1+YF_{-1}[-k+\$]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	1	-	1	
140.	$\ddot{O}_1+Kİ\check{s}T_1+YF_{-1}+E_2+[\ddot{O}_2]+N_2+YT_2+YF_{-2}-k+[\$]$	-	-	1	-	1	
141.	$\ddot{O}_1+a.s+MukT_1+YF_{-1}[-k+\$]+\$+B+\ddot{O}_2+N_2+AyrT_2+YF_{-2}[-k+\$]+E_2$	-	1	-	-	1	
142.	$\ddot{O}_1+N_1+HdfT_1+YF_{-1}[-k+\$]+\ddot{O}_2+N_2+VrmT_2+YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	1	-	1	
143.	$\ddot{O}_1+N_1+KuvT_1+YF_{-1}[-k+\$]+\$+\ddot{O}_2+ZT_2+DurT_2+YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
144.	$\ddot{O}_1+N_1+\ddot{O}İ\check{c}T_1+YF_{-1}-k+[\$]+[\ddot{O}_2]+ZT_2+DurT_2+YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
145.	$\ddot{O}_1+N_1+\ddot{O}İ\check{c}T_1+YF_{-1}-\$+[k]+[\ddot{O}_2]+SebT_2+YF_{-2}[-k+\$]$	1	-	-	-	1	
146.	$\ddot{O}_1+HdfT_1+YF_{-1}[-k+\$]+\$+\ddot{O}_2+N_2+DurT_2+YT_2+SebT_2+YF_{-2}[-k+\$]$	1	-	-	-	1	
147.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+[\ddot{O}_2]+MukT_2+[N_2]+[MukT_2]+YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
148.	$\ddot{O}_1+İlT_1+YF_{-1}[-k+\$]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\$]$	1	-	-	-	1	
149.	$\ddot{O}_1+N_1+YF_{-1}[-k+\$]+B+[\ddot{O}_2]+KrsT_2+E_2+YF_{-2}[-k+\$]+YA\check{c}_2$	1	-	-	-	1	
150.	$\ddot{O}_1+N_1+YF_{-1}[-k+\$]+B+[\ddot{O}_2]+N_2+YinT_2+YT_2+YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
151.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+E_2+\ddot{O}_2+SebT_2+MukT_2+YF_{-2}[-k+\$]$	1	-	-	1	1	
152.	$\ddot{O}_1+N_1+YF_{-1}-k+[\$]+[\ddot{O}_2]+ZT_2+[N_2]+YF_{-2}-k+\$$	-	1	-	-	1	
153.	$\ddot{O}_1+N_1+YT_1+YF_{-1}[-k+\$]+E_2+\ddot{O}_2+HdfT_2+YT_2+ZT_2+YF_{-2}[-k+\$]+\$$	-	-	1	-	1	
154.	$\ddot{O}_1+N_1+YT_1+YF_{-1}[-k+\$]+\$+H_1+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\$]+E$	-	1	-	-	1	
155.	$\ddot{O}_1+N_1+KayT_1+YF_{-1}[-k+\$]+[\ddot{O}_2]+[N_2]+KayT_2+YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
156.	$E_1+\ddot{O}_1+ZT_1+N_1+ZT_1+YF_{-1}[-k+\$]+\$+[\ddot{O}_2]+N_2+ZT+YF_{-2}[-k+\$]+\$$	-	-	-	1	1	
157.	$\ddot{O}_1+N_1+ZT_1+Y_1[-k+\$]+\$+[\ddot{O}_2]+KrsT_2+ZT_2+N_2+Y_2[-k+\$]+\$$	-	-	1	-	1	
158.	$\ddot{O}_1+N_1+YF_{-1}[-k+\$]+\$+\ddot{O}_2+DurT_2+YT_2+YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
159.	$\ddot{O}_1+\ddot{O}İ\check{c}T_1+YF_{-1}[-k+\$]+\ddot{O}_2+DurT_2+YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	

160.	$\ddot{O}_1 + \ddot{O}\dot{\zeta}T_1 + YT_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + E_2 + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + YinT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	1	-	-	-	1	
161.	$\ddot{O}_1 + SebT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [\ddot{O}_2] + N_2 + [YF_{-2}][-k+\$]$	-	-	-	1	1	
162.	$\ddot{O}_1 + VrmT_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
163.	$\ddot{O}_1 + YinT_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \$$	1	-	-	-	1	
164.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k] + \$$	-	1	-	-	1	
165.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \$$	-	-	1	-	1	
166.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \$ + [\ddot{O}_3] + ZT_3 + YF_{-3}[-k] + \$$	-	-	-	1	1	
167.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + [\ddot{O}_2] + HdfT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	-					
168.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + Csi_2 + \ddot{O}_3 + YF_{-3}[-k] + \$$	1	-	-	-	1	
169.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + E_1 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \$ + E_1$	-	-	1	-	1	
170.	$[\ddot{O}_1] + YF_1[-k] + \$ + E_2 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \$ + E_2$	-	-	1	-	1	
171.	$E_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + B + YF_{-2} + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	1	-	1	
172.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + H_2 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \$ + [\ddot{O}_3] + HdfT_3 + YF_{-3}[-k] + \$$	-	-	-	1	1	
173.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k] + \$$	-	-	-	1	1	
174.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k] + \$ + \ddot{O}_3 + YF_{-3}[-k+\$]$	-	-	1	-	1	
175.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k] + \$ + \ddot{O}_3 + YF_{-3}[-k] + \$ + \ddot{O}_4 + HdfT_4 + DurT_4 + YF_{-4}[-k] + \$$	-	-	-	1	1	
176.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	-	1	-	-	1	
177.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [\ddot{O}_2] + [N_2] + YF_{-2}[-k+\$]$	1	-	-	-	1	
178.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + G\ddot{o}rT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	1	-	1	
179.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [\ddot{O}_2] + \ddot{O}\dot{\zeta}T + DurT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
180.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [\ddot{O}_2] + \ddot{O}\dot{\zeta}T_2 + YF_{-2}[-k] + \$$	-	-	-	1	1	
181.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\$] + [\ddot{O}_3] + YF_{-3}[-k+\$]$	1	-	-	-	1	
182.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\$] + E_3 + a.s + \ddot{O}_3 + ZT_3 + HdfT_3 + HdfTA\ddot{c}_3 + YF_{-3}[-k] + \$$	-	-	-	1	1	
183.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + N_2 + DurT_2 + YF_{-2}[-k+\$] + [\ddot{O}_3] + DurT_3 + YF_{-3}[-k+\$]$	1	-	-	-	1	
184.	$\ddot{O}_1 + YF_1[-k+\$] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\$] + [\ddot{O}_2] + ZT_3 + YT_3 + BirT_3 + YF_{-3}[-k] + \$ + [k]$	1	-	-	-	1	
185.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\$]$	-		1	1	2	
186.	$\ddot{O}_1 + YF_1[-k+\$] + E_1 + B + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$] + E_2$	-	-	-	1	1	
187.	$\ddot{O}_1 + \ddot{O}A\ddot{c}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + E_1 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\$] + [\ddot{O}_3] + [N_3] + YF_{-3}[-k] + \$ + \ddot{O}_4 + YF_{-4}[-k+\$]$	-	1	-	-	1	
188.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + E_2 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\$] + E_2$	-	-	1	-	1	
189.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + E_2 + [\ddot{O}_2] + KayT_2 + N_2 + YF_{-2}[-k] + \$$	-	-	-	1	1	
190.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + E_2 + \ddot{O}_2 + [YF_{-2}][-k+\$]$	-			1	1	
191.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + E_2 + \ddot{O}_2 + DurT_2 + Y\ddot{o}nT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	1	-	-	-	1	
192.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + E_2 + \ddot{O}_2 + HdfT_2 + YF_{-2}[-k+\$] + E_3 + \ddot{O}_3 + YF_{-3}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
193.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + E_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k] + \$$	-	-	-	1	1	
194.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + ZT_2 + N_2 + YF_{-2}[-k] + \$$	-	-	1	-	1	
195.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	3	-	1	3	7	
196.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + DurT_2 + KayT_2 + YF_{-2}[-k+\$] + B + [\ddot{O}_3] + DurT_3 + YF_{-3}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
197.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + DurT_2 + N_2 + ZT_2 + YF_{-2}[-k] + \$ + [k]$	1	-	-	-	1	
198.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$] + E_2$	-		1	1	2	
199.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$] + \ddot{O}_3 + DurT_3 + YF_{-3}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	

200.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$] + \ddot{O}_3 + SebT_3 + YF_{-3}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
201.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$] + \ddot{O}_3 + YF_{-3}[-k+\$]$	-	-	1	-	1	
202.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$] + \ddot{O}_3 + YF_{-3}[-k+\$] + \ddot{O}_4 + BirT_4 + YF_{-4}[-k] + \$$	-	-	-	1	1	
203.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$] + \ddot{O}A\zeta_2$	-	-	1	-	1	
204.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$] + YT_3 + [\ddot{O}_3] + YF_{-3}[-k+\$] + E_3$	-	1	-	-	1	
205.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2} + H_3 + \ddot{O}_3 + YF_{-3}[-k+\$]$	1	-	-	-	1	
206.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + ZT_2 + YF_{-2}[-k+\$] + [\ddot{O}_3] + YF_{-3}[-k+\$] + [\ddot{O}_4] + Kl\$T_4 + YF_4[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
207.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{U}_2 + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	1	-	-	-	1	
208.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\$] + \ddot{O}_3 + YF_{-3}[-k+\$]$	-	-	1	-	1	
209.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + YT_2 + \ddot{O}_2 + [YF_{-2}] [-k+\$]$	-	-	-	1	1	
210.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1} - k + [\$] + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	-		-	1	1	
211.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1} - k + [\$] + [\ddot{O}_2] + SebT_2 + DurT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
212.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1} - k + [\$] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \$$	-	-	-	1	1	
213.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1} - k + [\$] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\$] + [\ddot{O}_3] + YF_{-3}[-k+\$]$	-	1	-	-	1	
214.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1} - k + [\$] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2} - k + [\$]$	-	1	-	-	1	
215.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1} - k + [\$] + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + DurT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
216.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1} - k + [\$] + E_1 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2} - k + [\$] + E_2$	-	-	-	1	1	
217.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1} - k + [\$] + \ddot{O}_2 + [YF_{-2}] [-k+\$]$	-	-	1	-	1	
218.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1} - k + [\$] + \ddot{O}_2 + DurT_2 + [YF_{-2}] [-k+\$]$	-	-	-	1	1	
219.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1} - k + [\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k] + \$$	-	-	1	-	1	
220.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1} - k + [\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2} - k + [\$] + E_2$	-	-	-	1	1	
221.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1} - k + \$ + [\ddot{O}_2] + SebT_2 + YF_{-2}[-k] + \$$	-	-	-	1	1	
222.	$\ddot{O}_1 + YF_1[-k] + \$ + \ddot{O}_2 + G\ddot{o}rT_2 + YF_{-2}[-k] + \$$	-	-	-	1	1	
223.	$\ddot{O}_1 + VrmT_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + \ddot{O}_2 + ZT_2 + YF_{-2}[-k] + \$$	1	-	-	-	1	
224.	$\ddot{O}_1 + Y\ddot{o}nT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + B + [\ddot{O}_2] + YT_2 + Y\ddot{i}nT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	-	1	-	-	1	
225.	$\ddot{O}_1 + YT_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + B + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + N_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
226.	$\ddot{O}_1 + YT_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + DurT_2 + YF_{-2}[-k] + \$$	-	1	-	-	1	
227.	$\ddot{O}_1 + YT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + B + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + [N_2] + YF_{-2}[-k+\$]$	1	-	-	-	1	
228.	$\ddot{O}_1 + YT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + E + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + VrmT_2 + YF_{-2}[-k+\$] + [\ddot{O}_3] + ZT_3 + YF_{-3}[-k] + \$$	-	-	-	1	1	
229.	$\ddot{O}_1 + YT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + E_2 + \ddot{O}_2 + KayT_2 + DurT_2 + YF_{-2}[-k] + \$$	-	-	1	-	1	
230.	$\ddot{O}_1 + YT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + Hd\ddot{f}T_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
231.	$\ddot{O}_1 + BirT_1 + YT_1 + YF_{-1} - k + [\$] + \ddot{O}_2 + DurT_2 + YF_{-2} - \$ + [k]$	-	-	-	1	1	
232.	$\ddot{O}_1 + ZT_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + B + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + N_2 + DurT_2 + YT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	1	-	-	-	1	
233.	$\ddot{O}_1 + ZT_1 + N_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + B + [\ddot{O}_2] + YT_2 + Hd\ddot{f}T_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	1	-	-	-	1	
234.	$\ddot{O}_1 + ZT_1 + YF_{-1} - k + [\$] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
235.	$\ddot{O}_1 + ZT_1 + YF_{-1} - k + [\$] + E_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$] + [\ddot{O}_3] + ZT_3 + DurT_3 + YF_{-3}[-k+\$] + E_3$	-	-	-	1	1	
236.	$\ddot{O}_1 + ZT_1 + YT_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + B + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + Y\ddot{o}nT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	1	-	-	-	1	
237.	$\ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + YF_{-2}[-k] + \$$	-	-	-	1	1	
		43	29	61	119	252	

7.2.2. Odaklaştırma yapılmış birleşik cümleler / cümle kalıplarının kullanım oranları

Sıra Nu	Cümle kalıpları	Cümle kalıplarına göre dağılımı / cümle grupları				Toplam	%
		TS	BB	C	TA		
1.	[Ö ₁]+YF ₋₁ -k+[ş]+BğT ₂ +Ö ₂ +a.s+ÖlçT ₂ +YF ₋₂ [-k+ş]	-	-	-	1	1	
2.	[Ö ₁]+BirT ₁ +HdfT ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+[Ö ₂]+ZT ₂ +YF ₋₂ -k+ş+SebT ₃ +Ö ₃ +YF ₋₃ [-k]+ş+N ₄ +Ö ₄ +YF ₋₄ [-k+ş]+YAç ₅ +Ö ₅ +YF ₋₅ [-k+ş]	-	-	-	1	1	
3.	[Ö ₁]+DurT ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+YAç ₁ +ZT ₂ +BğT ₂ +Ö ₂ +YinT ₂ +YF ₋₂ [-k+ş]	-	-	-	1	1	
4.	[Ö ₁]+DurT ₁ +YF ₋₁ [-k+ş]+B+SebT ₂ +Ö ₂ +KrşT ₂ +N ₂ +YF ₋₂ [-k+ş]	-	-	-	1	1	
5.	[Ö ₁]+DurT ₁ +YT ₁ +YF ₋₁ [-k+ş]+B+ŞT ₂ +Ö ₂ +DurT ₂ +N ₂ +YF ₋₂ [-k+ş]	1	-	-	-	1	
6.	[Ö ₁]+HdfT ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+[Ö ₂]+VrmT ₂ +YF ₋₂ [-k]+ş+[Ö ₃]+N ₃ +YF ₋₃ [-k]+ş+NAç ₃	-	-	-	1	1	
7.	[Ö ₁]+MukT ₁ +N ₁ +DurT ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+ZT ₂ +YF ₋₂ [-k+ş]+Ö ₂	-	1	-	-	1	
8.	[Ö ₁]+MukT ₁ +N ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+YT ₂ +YF ₋₂ [-k+ş]+Ö ₂	-	1	-	-	1	
9.	[Ö ₁]+N ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+[Ö ₂]+YF ₋₂ [-k+ş]+SebT ₂	-	-	-	1	1	
10.	[Ö ₁]+N ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+DurT ₁ +Ö ₂ +DurT ₂ +YF ₋₂ -k+[ş]+E ₂	-	-	-	1	1	
11.	[Ö ₁]+N ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+E ₂ +Ö ₂ +N ₂ +YF ₋₂ [-k]+ş+E+H	-	-	-	1	1	
12.	[Ö ₁]+N ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+KrşT ₂ +YF ₋₂ [-k+ş]+ZT ₃ +DurT ₃ +Ö ₃ +YF ₋₃ [-k+ş]	-	-	-	1	1	
13.	[Ö ₁]+N ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+ŞT ₂ +Ysi ₂	-	-	-	1	1	
14.	[Ö ₁]+N ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+ZT ₂ +Ö ₂ +YF ₋₂ [-k+ş]	-	-	-	1	1	
15.	[Ö ₁]+N ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+ZT ₂ +YF ₋₂ [-k+ş]+HdfT ₃ +DurT ₃ +Ö ₃ +YF ₋₃ [-k+ş]	-	-	-	1	1	
16.	[Ö ₁]+N ₁ +Ysi ₁ +HdfT ₂ +Ysi ₂ [-k+ş]	-	-	-	1	1	
17.	[Ö ₁]+N ₁ +ZT ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+VasT ₂ +Ö ₂ +ZT ₂ +YF ₋₂ [-k+ş]	-	-	-	1	1	
18.	[Ö ₁]+N ₁ +ZT ₁ +YF ₋₁ [-k+ş]+B+ZT ₂ +Ö ₂ +DurT ₂ +N ₂ +DurT ₂ +YF ₋₂ [-k+ş]	-	-	1	-	1	
19.	[Ö ₁]+SebT ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+E ₂ +N ₂ +Ö ₂ +YF ₋₂ [-k+ş]	-	-	-	1	1	
20.	[Ö ₁]+SebT ₁ +YönT ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+ZT ₂ +Ö ₂ +DurT ₂ +YF ₋₂ [-k+ş]	-	-	-	1	1	
21.	[Ö ₁]+SebT ₁ +YT ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+ZT ₂ +Ö ₂ +DurT ₂ +N ₂ +YF ₋₂ [-k+ş]	-	-	-	1	1	
22.	[Ö ₁]+ÜstT ₁ +N ₁ +YF ₋₁ [-k]+ş+Ö ₂ +N ₂ +YF ₋₂ [-k]+ş+NAç ₂	-	-	1	-	1	
23.	[Ö ₁]+YF ₋₁ [-+ş]+H ₁ +ŞT ₂ +Ö ₂ +YF ₋₂ -k+[ş]						
24.	[Ö ₁]+YF ₋₁ [-k]+ş+[Ö ₂]+YF ₋₂ [-k+ş]+N ₂	-	1	-	1	2	
25.	[Ö ₁]+YF ₋₁ [-k]+ş+H ₁ +SebT ₂ +Ö ₂ +ÖlçT ₂ +YF ₋₂ [-k+ş]+E ₂	-	-	-	1	1	
26.	[Ö ₁]+YF ₋₁ [-k]+ş+N ₁ +Ö ₂ +YF ₋₂ [-k]+ş+N ₂	-	-	-	1	1	
27.	[Ö ₁]+YF ₋₁ [-k]+ş+SebT ₁ +Ö ₂ +ZT ₂ +YF ₋₂ [-k+ş]	-	-	1	-	1	
28.	[Ö ₁]+YF ₋₁ [-k]+ş+YF ₋₂ [-k+ş]	-	-	-	1	1	

29.	$[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\S]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\S]+ZT_2$	1	-	-	-	1	
30.	$[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\S]+E_1+\S T_2+DurT_2+BirT_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k]+\S$	-	-	1	-	1	
31.	$[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\S]+H_1+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\S]$	1	-	-	4	5	
32.	$[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\S]+H_1+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\S]+H_2+[\ddot{O}_3]+DurT_3+YF_{-3}[-k+\S]+SebT_3$	-	-	-	1	1	
33.	$[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\S]+H_1+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\S]+\ddot{O}l\grave{c}T_{2+}[\ddot{O}_3]+N_3+YF_3[k+\S]+[\ddot{O}_4]+DurT_4+[YT_4]+YF_{-4}[-k]+\S$	-	-	-	1	1	
34.	$[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\S]+H_1+E_2+ZT_2+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
35.	$[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\S]+H_1+Kr\grave{s}T_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\S]+E_2+[\ddot{O}_3]+ZT_3+YF_{-3}[-k+\S]+E_3$	-	-	-	1	1	
36.	$[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\S]+H_1+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\S]$	1	-	-	-	1	
37.	$[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\S]+N_1+H_1+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\S]+[\ddot{O}_3]+YF_{-3}[-k+\S]+HdfT_3+N_3$	-	-	-	1	1	
38.	$[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\S]+YF_{-2}[-k]+\S+YF_{-3}[-k]+\S+[\ddot{O}_4]+YF_{-4}[-k+\S]+[\ddot{O}_5]+YF_{-5}[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
39.	$[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\S]+YT_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-	1	-	-	1	
40.	$[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\S]+ZT_1+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-	1	-	-	1	
41.	$[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\S]+KayT_2+\ddot{O}_2+Y\ddot{o}nT_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-	-	1	-	1	
42.	$[\ddot{O}_1]+ZT_1+DurT_1+N_1+YF_{-1}[-k]+\S+B+N_2+[\ddot{O}_2]+ZT_2+YF_{-2}[-k]+\S$	-	-	-	1	1	
43.	$[\ddot{O}_1]+ZT_1+DurT_1+YF_{-1}[-k+\S]+B+SurT_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-	1	-	-	1	
44.	$[\ddot{O}_1]+ZT_1+DurT_1+YT_1+N_1+YF_{-1}[-k]+\S+ZT_2+\ddot{O}_2+DurT_2+YF_{-2}[-k+\S]+B+[\ddot{O}_3]+N_3+YF_{-3}[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
45.	$[\ddot{O}_1]+ZT_1+HdfT_1+KayT_1+VasT_1+YF_{-1}[-k]+\S+B+[\ddot{O}_2]+NA\grave{c}T_2+N_2+YF_{-2}[-k+\S]+ZT_3+N_3+\ddot{O}_3+YF_{-3}[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
46.	$[\ddot{O}_1]+ZT_1+HdfT_1+N_1+YF_{-1}[-k]+\S+DurT_2+\ddot{O}_2+[HdfT_2]+YF_{-2}[-k+\S]$	-	-	1	-	1	
47.	$[\ddot{O}_1]+ZT_1+N_1+VrmT_1+YF_{-1}[-k]+\S+\ddot{U}stT_2+ZT_2+[\ddot{O}_2]+[N_2]+YF_{-2}[-k]+\S$	-	-	1	-	1	
48.	$[\ddot{O}_1]+ZT_1+N_1+ZTA\grave{c}T_1+YF_{-1}[-k+\S]+B+SebT_2+\ddot{O}_2+DurT_2+YT_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-	1	-	-	1	
49.	$[\ddot{O}_1]+ZT_1+\ddot{O}l\grave{c}T_1+DurT_1+YF_{-1}[-k]+\S+[\ddot{O}_2]+ZT_2+YF_{-2}[-k]+\S+H_3+N_3+\ddot{O}_3+YF_{-3}[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
50.	$[\ddot{O}_1]+ZT_1+SebT_1+YF_{-1}[-k]+\S+Csi_2+\ddot{O}_3+HdfT_3+YF_{-3}[-k]+\S+E_4+HdfT_4+\ddot{O}_4+YF_{-4}[-k]+\S+HdfT_5+\ddot{O}_5+ZT_5+YF_{-5}[-k]+\S$	-	-	1	-	1	
51.	$[\ddot{O}_1]+ZT_1+YF_{-1}[-k+\S]+[\ddot{O}_2]+DurT_2+YF_{-2}[-k+\S]+\S T_3+ZT_3+[\ddot{O}] +[N_3]+YF_{-3}[-k]+\S+[\ddot{O}_4]+YF_{-4}[-k+\S]$	-	1	-	-	1	
52.	$[\ddot{O}_1]+ZT_1+YT_1+YF_{-1}[-k]+\S+E_1+E_2+[\ddot{O}_2]+YT_2+YF_{-2}[-k]+\S+E_1+E_3+[\ddot{O}_3]+DurT_3+YF_{-3}[-k]+\S+E_3+E_4+\S T_4+ZT_4+\ddot{O}_4+YF_{-4}[-k+\S]+E_4+H_4$	-	-	-	1	1	
53.	$[YT_1]+\ddot{O}_1+[YF_{-1}]-k+\S+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-	1	-	-	1	
54.	$B\grave{g}T_1+\ddot{O}_1+DurT_1+YF_{-1}[-k+\S]+B+\ddot{O}_2+DurT_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
55.	$B\grave{g}T_1+\ddot{O}_1+DurT_1+YF_{-1}[-k+\S]+YT_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-	-	1	-	1	
56.	$B\grave{g}T_1+\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
57.	$B\grave{g}T_1+\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+ZT_2+YF_{-2}[-$	-	-	-	1	1	

	$k+\S]+\ddot{O}_2+[ZT_3]+\ddot{O}_3+YF_3[-k+\S]$						
58.	$Csi_1+CsiA\check{c}_1+E_2+ZT_2+[\ddot{O}_2]+YF_2[-k]+\S$	-	-	-	1	1	
59.	$Csi_1+H_1+[\ddot{O}_2]+\ddot{O}l\check{c}T_2+YF_2-k+\S$	-	-	-	1	1	
60.	$Csi_1+H_1+\ddot{O}_2+YF_2[-k]+\S+\ddot{O}_3+YT_3+YF_3[-k]+\S$	-	-	-	1	1	
61.	$Csi_1+H_1+\ddot{U}_2+\ddot{O}_2+YF_2[-k]+\S+[\ddot{O}_3]+YF_3[-k]+\S+E_3+Csi_4$	1	-	-	-	1	
62.	$Csi_1+N_2+\ddot{O}_2+YF_1[-k]+\S+\ddot{O}_3+N_3+HdfT_3+YF_3-k+[\S]$	-	-	-	1	1	
63.	$Csi_1+N_2+\ddot{O}_2+YF_2[-k+\S]$	-	-	1	-	1	
64.	$Csi_1+N_2+\ddot{O}_2+YF_2[-k+\S]+[N_3]+\ddot{O}_3+YF_3[-k+\S]$	1	-	-	-	1	
65.	$Csi_1+\ddot{O}_2+YF_2[-k+\S]+_-\ddot{O}_2+H_2$	-	-	1	-	1	
66.	$Csi_1+YT_2+\ddot{O}_2+YF_2[-k+\S]$	1	-	-	-	1	
67.	$Csi_1+ZT_2+[\ddot{O}_2]+YF_2[-k]+\S$	-	-	-	1	1	
68.	$Csi_1+ZT_2+HdfT_2+YF_2[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
69.	$Csi_1+ZT_2+SebT_2+\ddot{O}_2+DurT_2+YF_2[-\S+[k]+ZT_3+SebT_3+[\ddot{O}_3]+DurT_3+HdfT_3+ZT_3+YF_3[-k]+\S]$	-	-	-	1	1	
70.	$Csi_1+ZT_2+\S T_2+\ddot{O}_2+YF_2[-k+\S]+Kr\check{s}T_3+[\ddot{O}_3]+HdfT_3+YF_3[-k+\S]+E_3$	-	-	1	-	1	
71.	$DurT_1+_{-}\ddot{O}_1+_{-}DurT_1+Y\ddot{o}nT_1+YF_1[-k+\S]+[\ddot{O}_2]+DurT_2+YF_2[-k+\S]+B+[\ddot{O}_3]+DurT_3+YF_3[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
72.	$DurT_1+\ddot{O}_1+N_1+YF_1[-k+\S]+B+[\ddot{O}_2]+[Y\ddot{o}nT_2]+[N_2]+DurT_2+YF_2[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
73.	$DurT_1+\ddot{O}_1+N_1+YF_1[-k+\S]+E_2+[\ddot{O}_2]+YF_2[-k+\S]$	1	-	-	-	1	
74.	$DurT_1+\ddot{O}_1+N_1+Y\ddot{o}nT_1+YF_1[-k+\S]+B+SebT_2+[\ddot{O}_2]+ZT_2+SirT_2+YF_2[-k+\S]$	-	-	1	-	1	
75.	$DurT_1+\ddot{O}_1+YF_1[-k+\S]+[DurT_2]+[\ddot{O}_2]+YF_2[-k+\S]$	-	-	1	-	1	
76.	$DurT_1+\ddot{O}_1+YF_1[-k+\S]+B+ZT_2+\ddot{O}_2+YF_2[-k+\S]$	1	-	-	-	1	
77.	$DurT_1+\ddot{O}_1+YF_1[-k+\S]+SebT_2+\ddot{O}_2+DurT_2+YF_2[-k+\S]$	-	-	1	-	1	
78.	$DurTA\check{c}_1+DurT_1+\ddot{O}_1+YF_1[-k+\S]+[DurTA\check{c}_2]+DurT_2+\ddot{O}_2+YF_2[-k+\S]+[DurTA\check{c}_3]+DurT_3+\ddot{O}_3+YF_3[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
79.	$E_1+[\ddot{O}_1]+DurT_1+YF_1[-k+\S]+E_2+\ddot{O}_2+Y\ddot{o}nT_2+YF_2[-k+\S]+E_3+Y\ddot{o}nT_3+\ddot{O}_3+N_3+YF_3[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
80.	$E_1+[\ddot{O}_1]+DurT_1+YF_1[-k]+\S+DurT_2+\ddot{O}_2+Y\ddot{o}nT_2+YF_2[-k+\S]$	-	1	-	-	1	
81.	$E_1+[\ddot{O}_1]+HdfT_1+YF_1[-k]+\S+E_1+[\ddot{O}_2]+YF_2[-k+\S]+E_2+H_2+[\ddot{O}_2]+DurT_2+[YF_2][-k]+\S+HdfT_2$	-	-	-	1	1	
82.	$E_1+[\ddot{O}_1]+SebT_1+YF_1[-k]+\S+ZT_2+\ddot{O}_2+YF_2-k+[\S]$	-	-	1	-	1	
83.	$E_1+[\ddot{O}_1]+YF_1[-k+\S]+\S T_2+YF_2[-k]+\S+Kr\check{s}T_2+E_3+[\ddot{O}_3]+HdfT_3+N_3+YF_3[-k]+\S$	-	-	1	-	1	
84.	$E_1+[\ddot{O}_1]+ZT_1+YF_1-\S+[k]+E_2+\ddot{O}_2+YF_2[-k+\S]+YA\check{c}_2$	-	-	-	1	1	
85.	$E_1+a.s+\ddot{O}_1+ZT_1+KayT_1+YF_1[-k+\S]+[\ddot{O}_2]+DurT_2+[N_2]+YF_2[-k+\S]+NA\check{c}_2$	-	-	1	-	1	
86.	$E_1+Csi_1+SebT_2+YF_2[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
87.	$E_1+H_1+[\ddot{O}_1]+N_1+YF_1[-k]+\S+\ddot{O}_2+YF_2[-k]+\S+E_2+N_2$	-	-	-	1	1	
88.	$E_1+N_1+\ddot{O}_1+YF_1[-k]+\S+\ddot{O}_2+DurT_2+YF_2[-k]+\S$	-	-	-	1	1	
89.	$E_1+\ddot{O}_1+_{-}Kr\check{s}T_1+_{-}\ddot{O}_1+YF_1[-k+\S]+[Kr\check{s}TA\check{c}_2]+[\ddot{O}_2]+Kr\check{s}T_2+SebT_2+YF_2[-k+\S]$	1	-	-	-	1	
90.	$E_1+\ddot{O}_1+[YF_1][-k]+\S+\ddot{O}_2+[YF_2][-k]+\S+H_2$	-	1	-	-	1	

91.	$E_1 + \ddot{O}_1 + N_1 + \text{Dur}T_1 + YF_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \S + \ddot{I}T_2$	1	-	-	-	1	
92.	$E_1 + \ddot{O}_1 + N_1 + \text{Seb}T_1 + YF_{-1}[-k] + \S + \text{Seb}T_2 + \ddot{O}_2 + \text{Dur}T + YF_{-2}[-k] + \S$	-	-	1	-	1	
93.	$E_1 + \ddot{O}_1 + \text{Sir}T_1 + \text{Dur}T_1 + Y\ddot{o}nT_1 + Y\text{in}T_1 + YF_{-1}[-k] + [\S] + E_1 + E_2 + ZT_2 + \ddot{O}_2 + YT_2 + [N_2] + YF_{-2}[-k + \S] + NA\zeta_2$	1	-	-	-	1	
94.	$E_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \S + \S T_2 + [\ddot{O}_2] + YT_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	-	-	1	-	1	
95.	$E_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + Kr\S T_2 + \ddot{O}_2 + HdfT_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	-	1	-	-	1	
96.	$E_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + [N_2] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	-	-	1	1	
97.	$E_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + ZT_2 + \text{Dur}T_2 + [\ddot{O}_2] + \text{Ben}T_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	-	-	1	1	
98.	$E_1 + \ddot{O}_1 + YT_1 + YF_{-1}[-k + \S] + E_2 + \ddot{I}T_2 + YF_{-2}[-k + \S] + \ddot{O}_2$	1	-	-	-	1	
99.	$E_1 + Ysi_1 + \ddot{O}_2 + YF_2 + YA\zeta_2$	1	-	-	-	1	
100.	$E_1 + ZT_1 + YF_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	1	-	-	-	1	
101.	$E_1 + ZT_1 + Ysi_1 + [ZT_2] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \S] + E_2$	-	1	-	-	1	
102.	$G\ddot{o}rT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + \text{Dur}T_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	-	1	-	1	
103.	$H_1 + B\ddot{g}T_1 + [\ddot{O}_1] + N_1 + \text{Dur}T_1 + YF_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k + \S] + E_2$	-	1	-	-	1	
104.	$H_1 + HdfT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + [HdfT] + \ddot{O}_2 + E_2 + [YF_{-2}][-k + \S]$	-	-	-	1	1	
105.	$H_1 + \ddot{O}_1 + HdfT_1 + YF_{-1}[-\S + [k] + YT_2 + \ddot{O}A\zeta_2 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-\S + [k] + E_3 + H_3 + [\ddot{O}_3] + YF_{-3}[-k + \S]]$	-	-	-	1	1	
106.	$H_1 + \ddot{O}_1 + ZT_1 + N_1 + YF_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k] + \S + E_2 + H_2$	1	-	-	-	1	
107.	$Hdf_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	-	1	-	1	
108.	$HdfT_1 + [\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k] + \S + E_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \S] + E_2$	-	-	-	1	1	
109.	$HdfT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + E_2 + Csi_2$	-	1	-	-	1	
110.	$HdfT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + N_2 + HdfT_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	-	-	1	1	
111.	$HdfT_1 + \ddot{O}_1 + Y\ddot{o}nT_1 + YF_{-1}[-k] + \S + E_2 + \text{Dur}T_2 + YT_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	-	-	1	1	
112.	$HdfT_1 + YF_{-1}[-\S + \text{Dur}T_1 + \S - YF_{-1}[-k + \S] + HdfT_2 + \ddot{O}_2 + \text{Dur}T_2 + YF_{-2}[-k + \S]]$	1	-	-	-	1	
113.	$HdfT_1 + Ysi_1 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \S] + E_2$	-	-	-	1	1	
114.	$KayT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + H_2 + Csi_2$	-	1	-	-	1	
115.	$Kr\S A\zeta_1 + Kr\S T_1 + \ddot{O}_1 + B\ddot{g}T_1 + YF_{-1}[-k + \S] + ZT_2 + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	-	-	1	1	
116.	$Kr\S T_1 + [\ddot{O}_1] + N_1 + HdfT_1 + YF_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k + \S] + MukT_2$	1	-	-	-	1	
117.	$Kr\S T_1 + [\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k + \S] + Kr\S T_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	1	-	-	1	
118.	$Kr\S T_1 + \ddot{O}_1 + [YF_{-1}][-k + \S] + YA\zeta_1 + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	-	-	1	-	1	
119.	$Kr\S T_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + \ddot{U}stT_2 + AyrT_2 + \text{Dur}T_2[-\S + \ddot{O}_2 + \S - \text{Dur}T_2 + YF_{-2}[-k + \S]]$	1	-	-	-	1	
120.	$Kr\S T_1 + \ddot{O}_1 + Y\text{in}T_1 + N_1 + YF_{-1}[-k + \S] + [Kr\S T_2] + [\ddot{O}_2] + [Y\text{in}T_2] + N_2 + YF_{-2}[-k + \S] + [Kr\S T_3] + [\ddot{O}_3] + [Y\text{in}T_3] + N_3 + \ddot{O}l\zeta T_3 + YF_{-3}[-k + \S]$	-	-	-	1	1	
121.	$Kr\S T_1 + \text{Seb}T_1 + [\ddot{O}_1] + N_1 + YF_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + \text{Dur}T_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	-	-	1	-	1	
122.	$Kr\S T_1 + ZT_1 + \text{Seb}T_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + ZTA\zeta_2 + G\ddot{o}rT_2 + ZT_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	-	1	-	1	

123.	$Kr\dot{s}TA\dot{\varsigma}_1 + Kr\dot{s}T_1 + \ddot{O}_1 + HdfT_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + NA\dot{\varsigma}_2 + E_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k] + \dot{s} + N_2$	-	-	1	-	1	
124.	$N_1 + DurT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \dot{s} + N_2 + DurT_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}]$	-	-	-	1	1	
125.	$N_1 + \ddot{O}_1 + DurT_1 + VasT_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + E_2 + SebT_2 + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}]$	-	-	-	1	1	
126.	$N_1 + \ddot{O}_1 + \ddot{O}l\dot{\varsigma}T_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + \ddot{O}_2 + SebT_2 + N_2 + YF_{-2}-\dot{s} + [k]$	-	-	1	-	1	
127.	$N_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \dot{s} + Kr\dot{s}T_2 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \dot{s} + [\ddot{O}_3] + [Kr\dot{s}T_3] + [N_3] + YT_3 + YF_{-3}[-k+\dot{s}]$	-	-	1	-	1	
128.	$N_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + \ddot{O}_2 + HdfT_2 + YF_{-2}-k + [\dot{s}] + SebT_2$	-	-	1	-	1	
129.	$N_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + \ddot{O}_2 + N_2 + Y\ddot{o}nT_2 + YF_{-2}-k + [\dot{s}]$	-	-	-	1	1	
130.	$N_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}-k + [\dot{s}] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}-k + [\dot{s}]$	-	-	-	1	1	
131.	$N_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}-k + \dot{s} + [HdfT_2] + \ddot{O}l\dot{\varsigma}T_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}]$	-	-	-	1	1	
132.	$N_1 + \ddot{O}_1 + Y\ddot{o}nT_1 + YF_{-1}-\dot{s} + [k] + E_1 + YT_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}-k + \dot{s}$	-	-	1	-	1	
133.	$N_1 + \ddot{O}_1 + YT_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + [\ddot{O}_2] + N_2 + [YF_{-2}][-k+\dot{s}]$	-	-	1	-	1	
134.	$N_1 + \ddot{O}_1 + ZT_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + B + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}]$	1	-	-	-	1	
135.	$N_1 + \ddot{O}_1 + ZT_1 + YF_{-1}[-k] + \dot{s} + [\ddot{O}_2] + N_2 + [YF_{-2}][-k] + \dot{s}$	-	-	-	1	1	
136.	$N_1 + \ddot{O}_1 + ZT_1 + YF_{-1}-k + [\dot{s}] + [N_2] + [\ddot{O}_2] + [ZT_2] + YF_{-2}-k + [\dot{s}]$	-	1	-	-	1	
137.	$N_1 + Y_1[-k+\dot{s}] + \ddot{O}_1 + DurT_1 + S\ddot{ı}rT_2 + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + Y\ddot{o}nT_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}]$	-	-	1	-	1	
138.	$N_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}]$	-	-	-	1	1	
139.	$N_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + \ddot{O}_1 + DurT_1 + S\ddot{ı}rT_2 + [\ddot{O}_2] + SebT_2 + DurT_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}]$	-	1	-	-	1	
140.	$N_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + \ddot{O}_1 + DurT_1 + \dot{s}T_2 + SebT_2 + N_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}]$	-	1	-	-	1	
141.	$N_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + \ddot{O}_1 + DurT_1 + ZT_2 + SebT_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}]$	-	1	-	-	1	
142.	$N_1 + YF_{-1}[-k] + \dot{s} + \ddot{O}_1 + DurT_1 + S\ddot{ı}rT_2 + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + Y\ddot{o}nT_2 + YF_{-2}-k + \dot{s}$	-	-	1	-	1	
143.	$N_1 + ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \dot{s} + E_2 + VasT_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}]$	-	-	1	-	1	
144.	$N_1 + ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + E_2 + N_2 + YF_{-2}[-k] + \dot{s} + \ddot{O}_2 + DurT_2$	-	-	-	1	1	
145.	$NA\dot{\varsigma}_1 + [N_1] + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + \ddot{O}_2 + ZT_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}]$	-	1	-	-	1	
146.	$NA\dot{\varsigma}_1 + [\ddot{O}_1] + [N_1] + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + HdfT_1 + \dot{s}T_2 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \dot{s}$	-	-	1	-	1	
147.	$\ddot{O}_{1_} + SebT_1 + \ddot{O}_{1_} + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + N_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}] + \ddot{O}_2 + DurT_2$	1	-	-	-	1	
148.	$\ddot{O}_{1_} + YF_{-1}[-k] + \dot{s} + \ddot{O}_{1_} + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \dot{s} + E_2 + ZT_3 + HdfT_3 + YF_{-3}[-k+\dot{s}] + E_3$	-	-	-	1	1	
149.	$\ddot{O}_1 + [YF_{-1}][-k+\dot{s}] + HdfT_2 + \ddot{O}_2 + ZT_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}] + ZT_3 + \ddot{O}_3 + YF_{-3}[-k+\dot{s}]$	1	-	-	-	1	
150.	$\ddot{O}_1 + a.s + N_1 + YF_{-1}-k + [\dot{s}] + Kr\dot{s}T_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}] + [\ddot{O}_3] + DurT + YF_{-3}[-k] + \dot{s}$	-	-	-	1	1	
151.	$\ddot{O}_1 + AyrT_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + N_2 + DurT_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}]$	1	-	-	-	1	
152.	$\ddot{O}_1 + AyrT_1 + YF_{-1}-k + [\dot{s}] + YT_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}] + N_3 + [\ddot{O}_3] + YF_{-3}-k + \dot{s}$	-	-	-	1	1	
153.	$\ddot{O}_1 + DurT_1 + DurTA\dot{\varsigma}_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + E_2 + ZT_2 + HdfTA\dot{\varsigma}_2 + [HdfT_2] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\dot{s}] + B + [\ddot{O}_3] + DurT_3 + YF_{-3}[-k+\dot{s}]$	1	-	-	-	1	
154.	$\ddot{O}_1 + DurT_1 + N_1 + YF_{-1}[-k+\dot{s}] + B + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + YF_{-2}[-$	-	1	-	-	1	

	$k+\S]+N_2$						
155.	$\ddot{O}_1+DurT_1+YF_{-1}[-k+\S]+B+[\ddot{O}_2]+N_2_+YF_{-2}[-k+\S]+_N_2$	-	-	-	1	1	
156.	$\ddot{O}_1+DurT_1+YT_1+Y_1[-k+\S]+B+[\ddot{O}_2]+SirT_2+N_2+YF_{-2}[-k+\S]+NA\check{C}_2$	1	-	-	-	1	
157.	$\ddot{O}_1+DurT_1+ZT_1+YF_{-1}-k+[\S]+ZT_2+ZTA\check{C}_2+N_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-	-	1	-	1	
158.	$\ddot{O}_1+ekYF_{-1}[-k+\S]+DurT_2+SebT_2+\ddot{O}_2+\ddot{O}l\check{C}T_2+YF_{-2}[-k+\S]+[\ddot{O}_3]+YF_{-3}[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
159.	$\ddot{O}_1+HdfT_1+N_1+YF_{-1}[-k+\S]+DurT_2+\ddot{O}_2+HdfT_2+YF_{-2}[-k+\S]$	1	-	-	-	1	
160.	$\ddot{O}_1+HdfT_1+VasT_1+YF_{-1}-k+[\S]+[\ddot{O}_2]+SebT_2+N_2+YF_{-2}[-k+\S]+NA\check{C}$	-	1	-	-	1	
161.	$\ddot{O}_1+N_1+DurT_1+YF_{-1}[-k+\S]+N_2+YF_{-2}[-k+\S]+\ddot{O}_2$	1	-	-	-	1	
162.	$\ddot{O}_1+N_1+YF_{-1}[-k+\S]+E_2+ZT_2+YT_2+\ddot{O}_2+DurT_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-	-	1	-	1	
163.	$\ddot{O}_1+SirT_1+DurT_1+YF_{-1}[-k+\S]+N_2_+YF_{-2}[-k+\S]+\ddot{O}_2+DurT_2+_N_2$	-	-	1	-	1	
164.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+E_1+H_1+\ddot{O}_2+BenT_2+YF_{-2}-k+\S+E_2+\ddot{O}_3+BenT_3+YF_{-3}[-k+\S]+E_3+YF_{-4}[-k+\S]+HdfT_4+H_4$	-	-	-	1	1	
165.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+NA\check{C}_2+N_2+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\S]$	-	1	-	-	1	
166.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\S]+E_3+SebT_3+\ddot{O}_3+YF_{-3}[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
167.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+YT_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\S]+\ddot{O}_3+YF_{-3}[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
168.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\S]+[\ddot{O}_3]+YF_{-3}[-k+\S]+[\ddot{O}_4]+YF_{-4}[-k+\S]+E_5+\ddot{O}_5+YF_{-5}[-k+\S]+YA\check{C}_6+\ddot{O}_6+YF_{-6}[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
169.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\S]+[YT_3]+\ddot{O}_3+YF_{-3}[-k+\S]+\ddot{O}_4+DurT_4+Y\ddot{o}nT_4+YF_{-4}[-k+\S]+\ddot{O}_5+VasT_5+DurT_5+YF_{-5}[-k+\S]$	1	-	-	-	1	
170.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+B+[\ddot{O}_2]+DurT_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
171.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+E_1+[\ddot{O}_2]+YT_2+YF_{-2}[-k+\S]+ST_3+\ddot{O}_3+ZT_3+VrmT_3+YF_{-3}[-k+\S]$	-	-	1	-	1	
172.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+E_1+H_1+ZT_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
173.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+E_2+SebT_2+\ddot{O}_2+ZT_2+DurT_2+YF_{-2}[-k+\S]$	1	-	-	-	1	
174.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+HdfT_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\S]$	1	-	-	-	1	
175.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+\ddot{O}_2+YF_{-2}-k+\S+YF_{-3}[-k+\S]+\ddot{O}_3$	-	-	-	1	1	
176.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+\ddot{U}_2+ST_2+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}-k+[\S]$	-	-	-	1	1	
177.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+ZT_1+HdfT_2+ZT_2+SirT_2+\ddot{O}+YF_{-2}[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
178.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+ZT_2+KayT_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-	-	-	1	1	
179.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\S]+ZT_2+\ddot{O}_2+DurT_2+YF_{-2}-\S+[k]$	-	-	-	1	1	
180.	$\ddot{O}_1+YF_{-1}-k+[\S]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\S]+N_2$	-	-	-	1	1	
181.	$\ddot{O}_1+YT_1+DurT_1+YF_{-1}[-k+\S]+B+[\ddot{O}_2]+ZT_2+DurT_2+N_2+YF_{-2}[-k+\S]+NA\check{C}_2$	1	-	-	-	1	
182.	$\ddot{O}_1+YT_1+\ddot{O}l\check{C}T_1+DurT_1+YF_{-1}[-k+\S]+B+SirT_2+[\ddot{O}_2]+DurT_2+Y\ddot{o}nT_2+YF_{-2}[-k+\S]$	-	-	1	-	1	
183.	$\ddot{O}_1+ZT_1+[N_1]+YF_{-1}[-k+\S]+E_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\S]+SebT_2$	-	-	-	1	1	
184.	$\ddot{O}_1+ZT_1+DurT_1+YF_{-1}[-$	1	-	-	-	1	

	$k+\$]+B+SirT_2+[\ddot{O}_2]+SebT_2+DurT_1+YF_{-2}[-k+\$]$						
185.	$\ddot{O}_1+ZT_1+N_1+YF_{-1}[-k+\$]+B+DurT_2+_{-}a.s+_{-}DurT_2+N_2+YF_{-2}[-k+\$]+B+\ddot{O}_3+DurT_3+YF_{-3}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
186.	$\ddot{O}_1+ZT_1+YF_{-1}[-k+\$]+H_2+N_2+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\$]+\$$	-	-	1	-	1	
187.	$\ddot{O}_1+ZT_1+YF_{-1}[-k+\$]+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\$]+N_3+\ddot{O}_3+YF_{-3}[-k+\$]+E_4+ZT_4+YF_{-4}+_{-}DurT_4+\ddot{O}_4+_{-}YF_{-4}[-k+\$]+\ddot{O}A\check{c}_5+\ddot{O}_5+DurT_5+YF_{-5}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
188.	$\ddot{O}_1+ZT_1+YF_{-1}+SebT_1+YF_{-1}[-k]+\$+ZT_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}-k+[\$]+\ddot{O}_3+YF_{-3}[-k]+\$$	-	-	-	1	1	
189.	$\ddot{O}_1+ZT_1+ZTA\check{c}_1+Y\ddot{o}nT_1+YF_{-1}-\$+[k]+E_2+\ddot{O}_2+HdfT_2+YF_{-2}-\$+[k]+[\ddot{O}_3]+Y\ddot{o}nT_3+YF_{-3}-\$+[k]+SebT_3$	-	-	-	1	1	
190.	$\ddot{O}A\check{c}_1+[\ddot{O}_1]+[YF_{-1}][-k+\$]+E_2+Kr\check{s}T_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}-k+[\$]$	-	-	1	-	1	
191.	$\ddot{O}A\check{c}_1+ZT_1+[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\$]+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	1	-	1	
192.	$SebT_1+[\ddot{O}_1]+VasT_1+YF_{-1}[-k]+\$+[\ddot{O}_2]+VasT_2+YF_{-2}-k+[\$]+[\ddot{O}_3]+YF_{-3}-k+[\$]$	-	-	-	1	1	
193.	$SebT_1+\ddot{O}_1+DurT_1+YF_{-1}+YF_{-2}[-k+\$]+B+[\ddot{O}_2]+ZT_2+YinT_2+YF_{-2}[-k+\$]$	-	1	-	-	1	
194.	$SebT_1+\ddot{O}_1+N_1+DurT_1+YF_{-1}[-k+\$]+B+[\ddot{O}_2]+ZT_2+N_2+YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	1	-	1	
195.	$SebT_1+\ddot{O}_1+ZT_1+N_1+Y\ddot{o}nT_1+YF_{-1}[-k+\$]+B+[\ddot{O}_2]+DurT_2+HdfT_2+YF_{-2}[-k+\$]$	-	1	-	-	1	
196.	$SebT_1+Y_{1-}+E+_{-}Y_1[-k+\$]+_{-}+[SebT_2]+Y_{2-}+E+_{-}Y_2[-k+\$]$	-	1	-	-	1	
197.	$SebTA\check{c}_1+[\ddot{O}_1]+SebT_1+N_1+YF_{-1}[-k]+\$+Csi_2$	-	-	-	1	1	
198.	$SebTA\check{c}_1+[\ddot{O}_1]+SebT_1+YF_{-1}+_{-}HdfT_1+_{-}YF_{-1}[-k]+\$+E_2+[\ddot{O}_2]+DurT_2+MukT_2+N_2+YF_{-2}[-k]+\$$	-	-	-	1	1	
199.	$\check{S}T_1+[\ddot{O}_1]+Kr\check{s}T_1+N_1+YF_{-1}[-k]+\$+E_1+[\ddot{O}_2]+DurT_2+N_2+YF_{-2}[-k]+\$$	-	-	-	1	1	
200.	$\check{S}T_1+[\ddot{O}_1]+SirT_1+VrmT_1+YF_{-1}[-k]+\$+[\ddot{O}_2]+SirT_2+VrmT_2+YF_{-2}-k+[\$]$	-	1	-	-	1	
201.	$\check{S}T_1+[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\$]+H_1+ZT_2+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
202.	$\check{S}T_1+[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\$]+\check{S}T_2+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\$]+N_2$	-	-	-	1	1	
203.	$\check{S}T_1+a.s+[\ddot{O}]+YF_{-1}[-k+\$]+ZT_2+[\ddot{O}_2]+YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
204.	$\check{S}T_1+DurT_1+\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k+\$]+[\check{S}T_2]+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\$]$	1	-	-	-	1	
205.	$\check{S}T_1+\ddot{O}_1+B\check{g}T_1+N_1+YF_{-1}-k+[\$]+[\ddot{O}_2]+N_2+YF_{-2}-k+[\$]$	1	-	-	-	1	
206.	$\check{S}T_1+\ddot{O}_1+G\ddot{o}rT_1+YF_{-1}[-k+\$]+[\ddot{O}_2]+DurT_2+[N_2]+YF_{-2}[-k]+\$$	-	-	-	1	1	
207.	$\check{S}T_1+\ddot{O}_1+\ddot{O}l\check{c}T_1+K\check{s}lT_1+YF_{-1}[-k+\$]+E_2+ZT_2+N_2+\ddot{O}_2+DurT_2+YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	1	-	1	
208.	$\check{S}T_1+\ddot{O}_1+YF_{-1}[-k]+\$+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\$]+\check{S}T_3+\ddot{O}_3+YF_{-3}[-k]+\$$	-	-	-	1	1	
209.	$\check{S}T_1+YF_{-1}[-k+\$]+[\ddot{O}_2]+DurT_2+YF_{-2}[-k+\$]$						
210.	$\check{S}T_1+YF_{-1}+[\ddot{O}_1]+YF_{-1}[-k+\$]+[\check{S}T_2]+[YT_2]+\ddot{O}_2+YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
211.	$\check{S}T_1+ZT_1+\ddot{O}_1+Y\ddot{o}nT_1+N_1+YF_{-1}[-k+\$]+B+[\ddot{O}_2]+DurT_2+YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	1	-	1	
212.	$\ddot{U}_1+[\ddot{O}_1]+HdfT_1+YF_{-1}[-k]+\$+[\ddot{O}_2]+HdfT_2+ZT_2+YF_{-2}[-k]+\$+ZT_3+[\ddot{O}_3]+YF_{-3}[-k+\$]$	-	1	-	-	-	

213.	$\ddot{U}_1 + [\ddot{O}_1] + YF_{-1} - k + [\S] + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + a.s + DurT_2 + YF_{-2} - \S + [k]$	-	1	-	-	1	
214.	$\ddot{U}_1 + Csi_1 + [\ddot{O}_2] + Y\ddot{O}nT_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	1	-	-	-	1	
215.	$\ddot{U}_1 + Csi_1 + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + YF_{-2} _ + N_2 + _ _ YF_{-2}[-k] + \S$	-	-	-	1	1	
216.	$\ddot{U}_1 + Csi_1 + E_2 + ZT_2 + \ddot{O}_2 + DurT_2 + Y\ddot{O}nT_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	-	1	-	1	
217.	$\ddot{U}_1 + Csi_1 + \ddot{U}_1 + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + YF_{-2} - k + [\S]$	-	-	-	1	1	
218.	$\ddot{U}_1 + Csi_1 + \ddot{U}_1 + B\ddot{g}T_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	-	-	1	1	
219.	$\ddot{U}_1 + DurT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + E_1 + \ddot{U}_2 + DurT_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \S] + E_2 + \ddot{U}_3 + DurT_3 + \ddot{O}_3 + YF_{-3}[-k + \S] + E_3$	-	-	-	1	1	
220.	$\ddot{U}_1 + H_1 + [\ddot{O}_1] + AyrT_1 + YF_{-1}[-k] + \S + H_2 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k + \S] + H_3 + [\ddot{O}_3] + AyrT_3 + YF_{-3}[-k] + \S + H_4 + [\ddot{O}_4] + YF_{-4}[-k + \S]$	-	1	-	-	1	
221.	$\ddot{U}_1 + H_1 + [\ddot{O}_1] + MukT_1 + ZT_1 + YF_{-1}[-k] + \S + E_1 + B + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + YF_{-2}[-k] + \S + E + \ddot{O}_3 + DurT_3 + YF_{-3} - k + [\S] + E_3$	-	-	-	1	1	
222.	$\ddot{U}_1 + H_1 + [\ddot{O}_1] + \ddot{O}l\check{c}T_1 + YF_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + \ddot{O}l\check{c}T_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	-	-	-	1	1	
223.	$\ddot{U}_1 + H_1 + [\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k] + \S + Csi_2 + \ddot{O}_3 + YF_{-3} - k + [\S] + [\ddot{O}_4] + YT_4 + YF_{-4}[-k + \S] + [\ddot{O}_5] + Y\ddot{O}nT_5 + YF_{-5}[-k] + \S$	-	-	-	1	1	
224.	$\ddot{U}_1 + H_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + [N_2] + Y\ddot{O}nT_2 + YF_{-2}[-k + \S] + \ddot{O}_3 + YF_{-3} - k + [\S]$	-	-	1	-	1	
225.	$\ddot{U}_1 + H_1 + \ddot{U}_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \S + E_1 + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k] + \S$	-	-	-	1	1	
226.	$\ddot{U}_1 + N_1 + \ddot{O}_1 + KayT_1 + YF_{-1}[-k + \S] + [\ddot{U}_2] + [N_2] + [\ddot{O}_2] + KayT_2 + YF_{-2} - k + \S$	-	-	1	-	1	
227.	$\ddot{U}_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \S + E_1 + Csi_2$	-	-	1	-	1	
228.	$\ddot{U}_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + \ddot{O}_2 + N_2 + YF_{-2}[-k] + \S + \ddot{O}_3 + YF_{-3} - k + [\S]$	1	-	-	-	1	
229.	$\ddot{U}_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \S] + E_2$	1	-	-	-	1	
230.	$\ddot{U}sTA\check{c}_1 + \ddot{U}stT_1 + \ddot{O}_1 + [YF_{-1}][k + \S] + YT_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \S] + [\ddot{O}_3] + [N_3] + YF_{-3} - \S + [k] + E_3 + NA\check{c}_3$	-	-	-	1	1	
231.	$\ddot{U}stTA\check{c}_1 + \ddot{U}stT_1 + YT_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + DurTA\check{c}_2 + DurT_2 + N_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	-	-	-	1	1	
232.	$VasT_1 + ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y\ddot{O}nT_1 + YF_{-1} - k + [\S] + \ddot{O}_2 + N_2 + YT_2 + YF_{-2} - \S + [k]$	1	-	-	-	1	
233.	$YF_{-1}[-k + \S] + N_2 + YF_{-2}[-k + \S] + \ddot{O}_2 + DurT_2$	-	-	1	-	1	
234.	$YF_{-1} _ + ZT_1 + _ _ YF_{-1}[-k + \S] + Kr\check{s}T_2 + N + YF_{-2} _ _ + \ddot{O}_2 + _ _ YF_{-2}[-k] + \S$	-	1	-	-	1	
235.	$YF_{-1} - k + [\S] + DurT_2 _ _ + \ddot{O}_2 + _ _ DurT_2 + Y_2 - \S + [k]$	-	-	1	-	1	
236.	$YF_{-1} - k + \S + E_1 + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	-	-	-	1	1	
237.	$YT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + YF_{-2}[-k + \S] + E_2$	-	-	1	-	1	
238.	$YT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + B + ZT_2 + \ddot{O}_2 + \ddot{O}A\check{c}_2 + N_2 + YT_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	-	-	1	-	
239.	$YT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + E_1 + [YT_2] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \S] + \ddot{U}stT_3 + [\ddot{O}_3] + N_3 + DurT_3 + YF_{-3} - k + [\S]$	-	-	-	1	1	
240.	$YT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1} - k + [\S] + [\ddot{O}_2] + YA\check{c}_2 + YF_{-2} - k + [\S]$	-	-	-	1	1	
241.	$YTA\check{c}_1 + YT_1 + \ddot{O}_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k + \S] + YT_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	-	-	1	1	
242.	$ZT_1 _ _ + \ddot{O}_1 + _ _ ZT_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + N_2 + [YF_{-2}][_ _ - k + \S]$						
243.	$ZT_1 + [\ddot{O}_1] + N_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k] + \S + B + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + DurT_2 + [YT_2] + YF_{-2}[-k] + \S$	-	-	1	-	1	

244.	$ZT_1 + [\ddot{O}_1] + SebT_1 + \ddot{O}lçT_1 + YF_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + SebT_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	-	-	-	1	1	
245.	$ZT_1 + [\ddot{O}_1] + VrmT_1 + YF_{-1}[-k] + \S + B + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	-	-	1	-	1	
246.	$ZT_1 + [\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + [N_2] + YF_{-2}[-k] + \S$	1	-	-	-	1	
247.	$ZT_1 + [\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k + \S] + HdfT + [\ddot{O}_3] + YF_{-3}[-k + \S]$	-	1	-	-	1	
248.	$ZT_1 + [\ddot{O}_1] + YF_{-1}[-k + \S] + \ddot{O}_2 + ekYF_{-2}[-k] + \S + YAç_2$	-	-	1	-	1	
249.	$ZT_1 + DurT_1 + \ddot{O}_1 + _DurT_1 + SirT_1 + YT + YF_{-1}[-k + \S] + B + [\ddot{O}_2] + [N_2] + VrmT_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	1	-	-	1	
250.	$ZT_1 + DurT_1 + N_1 + \ddot{O}_1 + NAç_1 + VasT_1 + YF_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + N_2 + [YF_{-2}][-k + \S]$	-	1	-	-	1	
251.	$ZT_1 + DurT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k] + \S + E_2 + HdfT_2 + SebT_2 + _KrşT_2 + _SebT_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	-	-	-	1	1	
252.	$ZT_1 + DurT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + B + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	-	1	-	1	
253.	$ZT_1 + DurT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + B + ZT_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	1	-	-	1	
254.	$ZT_1 + DurT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k + \S] + İlT_2 + \ddot{O}_2 + N_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	-	-	-	1	1	
255.	$ZT_1 + DurT_1 + \ddot{O}_1 + YönT_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k + \S] + B + [\ddot{O}_2] + N_2 + DurT_2 + YT_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	-	1	-	1	
256.	$ZT_1 + N_1 + YF_{-1}[-k + \S] + \ddot{O}_1 + DurT_1 + SirT_2 + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + YönT_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	-	1	-	1	
257.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + AyrT_1 + YF_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + YT_2 + YF_{-2}[-k + \S] + [\ddot{O}_3] + ZT + DurT + N_3 + VasT_3 + YF_{-3}[-k + \S]$	-	-	1	-	1	
258.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + DurT_1 + AyrT_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k + \S] + B + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + YönT_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	-	1	-	1	
259.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + DurT_1 + BirT_1 + YT_1 + YF_{-1}[-k] + \S + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k] + \S + ZT_2$	-	-	1	-	1	
260.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + DurT_1 + N_1 + YF_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + N_2 + [YF_{-2}][-k + \S]$	-	-	-	1	1	
261.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k] + \S + [\ddot{O}_2] + N_2 + [YF_{-2}][-k + \S]$	-	1	-	-	1	
262.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + N_2 + [YF_{-2}][-k + \S]$	-	1	-	-	1	
263.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k + \S] + B + [\ddot{O}_2] + N_2 + MukT_2 + DurT_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	1	-	-	-	1	
264.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k + \S] + N_2 + YF_{-2}[-k + \S] + \ddot{O}_2 + DurT_2$	-	-	1	-	1	
265.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k + \S] + N_2 + YF_{-2}[-k + \S] + \ddot{O}_2 + ZT_2$	-	1	-	-	1	
266.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k + \S] + SebT_2 + \ddot{O}_2 + N_2 + YF_{-2}[-k] + \S$	-	-	1	-	1	
267.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + DurT_1 + YönT_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k + \S] + B + [\ddot{O}_2] + VrmT_2 + HdfT_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	-	1	-	1	
268.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + HdfT_1 + YF_{-1}[-k + \S] + B + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + N_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	-	-	1	1	
269.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + KlşT_1 + DurT_1 + YF_{-1}[-k + \S] + E_2 + [\ddot{O}_2] + ZT_2 + SebT_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	1	-	-	-	1	
270.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + N_1 + YF_{-1}[-k + \S] + [\ddot{O}_2] + N_2 + [YF_{-2}][-k + \S]$	-	-	1	-	1	
271.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + N_1 + YF_{-1}[-k + \S] + [ZT_2] + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	1	-	-	1	
272.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + N_1 + YF_{-1}[-k + \S] + B + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + N_2 + VasT_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	-	1	-	1	
273.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + N_1 + YF_{-1}[-k + \S] + B + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + YT_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	-	1	-	1	
274.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + N_1 + YF_{-1}[-k + \S] + E_1 + SebT_2 + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + YF_{-2}[-k + \S]$	-	-	-	1	1	

275.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + SebT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + N_2 + YF_{-2}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + [\ddot{O}_3] + N_3 + [YF_{-3}][-k+\$]$	-	-	-	1	1	
276.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
277.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [ZT] + YF_{-2}[-k+\$]$	-	1	-	-	1	
278.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + B + [\ddot{O}_2] + Y\ddot{o}nT_2 + YF_{-2}[-k+\$] + [\ddot{O}_3] + N_3 + [YF_{-3}][-k+\$]$	-	1	-	-	1	
279.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + B + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
280.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + B + \ddot{O}_2 + ZT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
281.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + B + \ddot{O}_2 + ZT_2 + YF_{-2} + _ + Y\ddot{i}nT_2 + _ + YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
282.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_1[k+\$] + E_2 + \ddot{O}_2 + \ddot{O}A\check{c}_2 + YF_2[k+\$] + [\ddot{O}_3] + SebT_3 + ZT_3 + DurT_3 + BenTA\check{c}_3 + BenT + Hd\check{f}T + YF_{-3}[-k] + \$$	-	-	-	1	1	
283.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + N_2 + YF_{-2}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + DurT_2$	-	-	1	-	1	
284.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + DurT_2 + YF_{-2}[-k] + \$ + E_3 + [\ddot{O}_3] + ZT_3 + NA\check{c}_3 + N_3 + YF_{-3}[-k] + \$ + H_3$	-	-	-	1	1	
285.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + DurT_2 + YT_2 + \ddot{O}l\check{c}T_2 + YF_{-2} - \$ + [k]$	-	-	-	1	1	
286.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$]$				1	1	
287.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$] + [\ddot{O}_3] + DurT_3 + N_3 + \ddot{O}l\check{c}T_3 + YF_{-3} - k + \$$	-	-	-	1	1	
288.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \$T_2 + [\ddot{O}_2] + YT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
289.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + YT_2 + \ddot{O}_2 + DurT_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	1	-	1	
290.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1} - k + [\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	-	1	-	-	1	
291.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y\ddot{o}nT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + B + [\ddot{O}_2] + Va\check{s}T_2 + N_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	1	-	-	-	1	
292.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + YT_1 + Kl\check{s}T_1 + \ddot{O}l\check{c}T_1 + Y\ddot{i}nT_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + [\ddot{O}_2] + N_2 + DurT_2 + YF_{-2}[-k] + \$$	-	-	-	1	1	
293.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + YT_1 + N_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + Kr\check{s}T_2 + [\ddot{O}_2] + VrmT_2 + N_2 + YF_{-2}[-k] + \$$	1	-	-	-	1	
294.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + YT_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + B + [\ddot{O}_2] + DurT_2 + YF_{-2}[-k] + \$$	-	-	-	1	1	
295.	$ZT_1 + \ddot{O}_1 + YT_1 + Y\ddot{i}nT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + B + [\ddot{O}_2] + Y\ddot{o}nT_2 + Y\ddot{o}nTA\check{c}_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
296.	$ZT_1 + YF_{-1}[-k] + \$ + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + N_2 + YF_{-2}[-k] + \$ + E_2$	-	-	-	1	1	
297.	$ZT_1 + YF_{-1}[-k+\$] + YF_{-2}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
298.	$ZT_1 + YF_{-1} - k + [\$] + ZT_2 + DurT_2 + \ddot{O}_2 + YF_{-2} - k + [\$]$	-	-	-	1	1	
299.	$ZT_1 + YT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$] + E_3 + YT_3 + \ddot{O}_3 + YF_{-3}[-k+\$]$	-	-	-	1	1	
300.	$ZTA\check{c}_1 + ZT_1 + SebT_1 + \ddot{O}_1 + YF_{-1}[-k+\$] + [ZTA\check{c}_2] + [ZT_2] + \ddot{O}_2 + YF_{-2}[-k+\$]$	1	-	-	-	1	
		45	46	72	144	307	

7.2.3. Yarı deyimleşmiş birleşik cümleler / cümle kalıplarının kullanım oranları

Sıra Nu	Cümle kalıpları	Cümle kalıplarına göre dağılım / cümle grepları				Toplam	%
		TS	BB	C	TA		
1.	$\ddot{O}_1 + Ysi_1 + \ddot{O}_2 + Ysi_2 + \ddot{O}_3 + Ysi_3 + \ddot{O}_4 + Ysi_4$	-	-	-	1	1	
2.	$[\ddot{O}_1] + N_1 + Ysi_1 + [HdfT_2] + Ysi_2 [-k + \S]$	-	-	-	1	1	
		-	-	-	2	2	

7.2.4. Birleşik cümlemsiler / cümle kalıplarının kullanım oranları

Sıra Nu	Cümle kalıpları	Cümle kalıplarına göre dağılım / cümle grepları				Toplam	%
		TS	BB	C	TA		
1.	$\ddot{U}_1 + Csi_1 + Csi_2$		1	-	-	1	
2.	$Csi_1 + Csi_{-2} + Csi_3 + [O_4] + ZT_4 + YF_{-4} [-k + \S]$	-	-	1	-	1	
			1	1		2	

EKLERİN DÜZ DİZİNİ

/+ø/	Üçüncü teklik şahıs eki 312
/+ø/	İlgi hâl eki 143
/+ø/	Hedef hâl eki 142
/+ø/	Zamanda bulunma hâl eki 137
/+ø/	Karşıtlık hâl eki 147
/+ø/	Kaynak hâl eki 148
/+ø/	Ölçü hâl eki 148
/+ø/	Özne hâl eki 153
/+ø/	Yükleme hâl eki 162
/+ø/	Sebep hâl eki 151
/+ø/ < / [+dagı] /	Aitlik hâl eki 131
/+ø/ < / [+day] /	Benzerlik hâl eki 133
/+ø/ < / [+ (s)ı] /	Tamlanan hâl eki 156
/+ø/ / [+lık] /	Sınırlandırma hâl eki 153
/+ø/ < / [+luu] /	Varlık hâl eki 157
/+ø/	İkinci teklik şahıs eki 314
/+ø/ birge	Birliktelik hâl eki 136
/+ø/ ele	Sınırlandırma hâl eki 153
/+ø/ cagınan	Görelilik hâl eki 140
/+ø+kI/	Aitlik hâl eki 131
/+ø+kU/	Aitlik hâl eki 131
/+ø/ koşo	Birliktelik hâl eki 135
/+ø/ murun	Zamanda bulunma hâl eki 138
/+ø/, /+n/	Üçüncü teklik şahıs iyelik eki 130
/+ø/ öñdöö	Benzerlik hâl eki 135
/+ø/ sımalı	Benzerlik hâl eki 134
/+ø/ sñnarınday	Benzerlik hâl eki 135
/+ø/ üçün	Görelilik hâl eki 140
/+ø/ üçün	Hedef hâl eki 142
/-ø/	Etken çatı eki 51
/-ø/	Geniş zaman (bildirme) kipi 308
/-ø/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 165
/+A/	Yönelme hâl eki 161
/-A-/	Fiilden fiil yapım ek 49
/-(A)lA-/	Fiilden fiil yapım ek 50
/-ak/	Fiilden isim yapım eki 45
/+alak/	İsimden isim yapım eki 43
/+AlI/	Birinci çokluk şahıs eki 315
/+AlIk/	Birinci çokluk şahıs eki 315

/+an/	Karşılaştırma hâl eki 145
/+añ/	İsimden isim yapım eki 39
/+an da/	Karşılaştırma hâl eki 145
/-A al-/	Tasvir fiili 103
/-A bar-/	Tasvir fiili 93
/-A başta-/	Tasvir fiili 108
/-A cat-/	Tasvir fiili 104
/-A kal-/	Tasvir fiili 101
/-A cür-/	Tasvir fiili 104
/-A kel-/	Tasvir fiili 90
/-A ket-/	Tasvir fiili 92
/-A sal-/	Tasvir fiili 95
/-A koy-/	Tasvir fiili 99
/-A tur-/	Tasvir fiili 105
/-A düş-/	Tasvir fiili 109
/+A tiyeşelüü/	İlgi hâl eki 144
/-ar/	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 171
/-Ar/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eki 175
/-Ar+dA/	Zamanda sonralık zarf-fiil eki 189
/-Ar+I+menen/	Zamanda öncelik zarf-fiil eki 188
/-AsA/	Fiilden isim yapım eki 46
/+ay/	İsimden isim yapım eki 39
/+ay-/	İsimden fiil yapım eki 59
/+AyIn/	Birinci tekil şahıs eki 319
/-BA-/	Olumsuzluk eki 124
/-Bas+tan/	Niteleme zarf-fiil eki 178
/-Bas+tAn/	Karşıtlık zarf-fiil eki 182
/+beken/	Soru hâli 155
/+bele/	Soru hâli 155
/+bI/	Soru hâli 155
/+bIz/	Birinci çokluk şahıs iyelik eki 130
/+BIz/	Birinci çokluk şahıs eki 312
/-böş bol-/	Alışkanlığı terk etme fiili 86
/-bos+ton/	Niteleme zarf-fiil eki 178
/+bUz/	Birinci çokluk şahıs iyelik eki 130
/-°ç/	Fiilden isim yapım eki 46
/+ça/	İsimden isim yapım eki 39
/+çA/	Benzerlik hâl eki 134
/+çA/	Görelilik hâl eki 140
/+çA/	Ölçü hâl eki 149
/+çA/	Sınırlandırma hâl eki 154

/+çaktı/	Ölçü hâl eki 149
<u>/+ça+lık/</u>	Ölçü hâl eki 149
/+çAn/	İsimden isim yapım eki 39
/+çan/	Varlık hâl eki 158
/+çasınan/	Benzerlik hâl eki 134
/-çek/	Fiilden isim yapım eki 46
/+çI/	İsimden isim yapım eki 40
/-çI-/	Fiilden fiil yapım ek 50
/+çIK/	İsimden isim yapım eki 40
/+çII/	İsimden isim yapım eki 41
<u>/+çI+IIK/</u>	İsimden isim yapım eki 40
/+cIn/	İsimden isim yapım alıntı ek 45
/+colu/	Yineleme hâl eki 159
/+çOn/	İsimden isim yapım eki 39
/-çU/	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 173
/-çU/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eki 174
/-çü bol-/	Alışkanlık hâline getirme fiili 87
/-çü emes/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eki 175
/-çu+day/	Benzerlik zarf-fiil eki 177
/-çü+döy/	Benzerlik zarf-fiil eki 177
<u>/-çü+döy/</u>	Ölçü zarf-fiil eki 182
/+çUl/	İsimden isim yapım ek 41
/+çu+luk/	İsimden isim yapım ek 40
/+DA/	Yerde bulunma hâl eki 137
/+Da/	Zamanda bulunma hâl eki 138
/+da/	Vasıta hâl eki 159
/+DA-/	İsimden fiil yapım eki 57
<u>/+DA+gI/</u>	Aitlik hâl eki 132
/+dak/	İsimden isim yapım eki 41
/+Dan/	Ayrılma hâl eki 133
/+dan/	Yerde bulunma hâl eki 136
/+dan/	Karşılaştırma hâl eki 145
/+Dan/	Kaynak hâl eki 148
/+dAn/	Niteleme hâl eki 150
/+Dan/	Sebep hâl eki 152
/+Dan/	Vasıta hâl eki 159
/+dan/	Yineleme hâl eki 159
/+dan başka/	Sınırlandırma hâl eki 153
/+dAn baştap/	Sınırlandırma hâl eki 153
/+Dan beri/	Sınırlandırma hâl eki 154
/+dan da/	Karşılaştırma hâl eki 145

/+dan da/	Üsteleme hâl eki 156
/+dan dağı/	Karşılaştırma hâl eki 146
/+DAn kiyn/	Zamanda sonralık bildiren hâl eki 140
/+dan körö/	Karşılaştırma hâl eki 145
/+Dan tartıp/	Sınırlandırma hâl eki 154
/+Dar/	Çokluk eki 119
/-Dar-/	Fiilden fiil yapım eki 51
/+dAş-/	İsimden fiil yapım eki 57
/+DAş/	İsimden isim yapım eki 41
/+Day/	İsimden isim yapım eki 41
/+DAy/	Benzerlik hâl eki 133
/+dAy/	Karşılaştırma hâl eki 146
/+Day/	Ölçü hâl eki 149
/+day eken/	Görelilik hâl eki 141
/+day ele/	Karşılaştırma hâl eki 146
/+den/	Zamanda sınırlandırma bildiren hâl eki 141
/+den/	İlgi hâl eki 144
/+DAn başka/	Üsteleme hâl eki 156
/+den murun/	Zamanda öncelik bildiren hâl eki 140
/+de-p/	Hedef hâl eki 142
/+de-p/	Sebep hâl eki 152
/+de-p/	Yüklem hâl eki 162
/+DI/	Yüklem hâl eki 162
/-DI/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 168
/+Dı karay/	Yönelme hâl eki 161
/+Dı közdöy/	Yönelme hâl eki 161
/+DIk/	İsimden isim yapım eki 40
/+dIk/	Niteleme hâl eki 150
/+DI+kI/	Aitlik hâl eki 131
/+DIIn/	İlgi hâl eki 143
/-DIr/	Ettirgen çatı eki 52
/+DO/	Yerde bulunma hâl eki 136
/+dö/	Zamanda bulunma hâl eki 138
/+dö/	Görelilik hâl eki 140
/+dö/	İlgi hâl eki 144
/+dö-/	İsimden fiil yapım eki 57
/+DO+gU/	Aitlik hâl eki 132
/+Don/	Kaynak hâl eki 148
/+don/	Sebep hâl eki 152
/+DOn kiyn/	Zamanda sonralık bildiren hâl eki 140
/+don kiyn/	Sebep hâl eki 152

/+dön tartıp/	Sınırlandırma hâl eki 154
/+Don ulam/	Sebep hâl eki 150
/+DOr/	Çokluk eki 119
/+Doş/	İsimden isim yapım eki 41
/+Doş-/	İsimden fiil yapım eki 57
/+DOy/	Benzerlik hâl eki 133
/+doy/	Sebep hâl eki 152
/+Döy/	İsimden isim yapım eki 41
/+döy/	Sınırlandırma hâl eki 154
/+Dü/	Yükleme hâl eki 162
/+dU+kU/	Aitlik hâl eki 131
/-DÜr-/	Ettirgen çatı eki 52
/+DUU/ (<lıg)	İsimden isim yapım eki 44
/-e cazda-/	Tasvir fiili 110
/-e elekte/	Zamanda sonralık zarf-fiil eki 189
/eken/	Öğrenilen / duyulan zaman (rivayet) kipi 309
/eken/	Görülen / bilinen zaman (hikâye) kipi 308
/ele/	Görülen / bilinen zaman (hikâye) kipi 308
/+ga/	Görelilik hâl eki 140
/+ga/	İlgi hâl eki 144
/+ga/	Ölçü hâl eki 149
/+ga/	Sebep hâl eki 153
/+Ga/	Vasıta hâl eki 159
/+Ga/	Yönelme hâl eki 161
/+GA cuuk/	Zamanda yönelme bildiren hâl eki 141
/+ga gana/	Ölçü hâl eki 149
/+ga gana/	Yineleme hâl eki 159
/+GA karaganda/	Görelilik hâl eki 140
/+ga karaganda/	Karşılaştırma hâl eki 146
/+ga maal/	Zamanda sınırlandırma bildiren hâl eki 141
/+GAn/	İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil eki 164
/-gan/	Fiilden isim yapım eki 46
/-GAn/	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 170
/-GAn/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eki 177
/+GAn+tnn+dA/	Zamanda eşitlik zarf-fiil eki 187
/-gan bol-/	Alışkanlık hâline getirme fiili 87
/-gAn çok/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eklerin olumsuzluğu 124
/-gan emes/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eklerin olumsuzluğu 124
/-Gan sayın/	Zamanda süreklilik zarf-fiil eki 191
/-gan+ça/	Niteleme zarf-fiil eki 178
/-GAn+çA/	Zamanda bitiş sınırı bildiren zarf-fiil eki 190

<u>/-GAn+dA/</u>	Zamanda eşitlik zarf-fiil eki 187
<u>/-gan+da/</u>	Şart zarf-fiil eki 185
<u>/-gan+dan baştap/</u>	Zamanda başlangıç sınırı bildiren zarf-fiil eki 190
<u>/-gan+dan körö/</u>	Mukayese zarf-fiil eki 180
<u>/-gan+day/</u>	Benzerlik zarf-fiil eki 177
<u>/-gan+day/</u>	Ölçü zarf-fiil eki 183
<u>/-gAn+-dlk/</u>	İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil eki 164
<u>/-Gan+ı/</u>	Hedef zarf-fiil eki 179
<u>/-GAn+I menen/</u>	Karşıtlık zarf-fiil eki 182
<u>/-gan+ı+n+a/</u>	Sebep zarf-fiil eki 183
<u>/-gan+ı+n+an</u>	Sebep zarf-fiil eki 183
<u>/-gar-/</u>	Ettirgen çatı eki 53
<u>/-Gır-/</u>	Ettirgen çatı eki 53
<u>/+gay/</u>	İsimden isim yapım eki 42
<u>/+ge/</u>	Varma hâl eki 157
<u>/-gen+de/</u>	Mukayese zarf-fiil eki 180
<u>/-gen+de/</u>	Karşıtlık zarf-fiil eki 181
<u>/-gen+dik+ten/</u>	Sebep zarf-fiil eki 184
<u>/-gen+s-p/</u>	Üsteleme zarf-fiil eki 186
<u>/-GI+iyelik eki bar-/</u>	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 170
<u>/-GI+iyelik eki kel-/</u>	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 169
<u>/-GIç/</u>	Fiilden isim yapım eki 47
<u>/-GI+çA/</u>	Zamanda sonralık zarf-fiil eki 189
<u>/-GI+çA/</u>	Zamanda bitiş sınırı bildiren zarf-fiil eki 190
<u>/+GİA/</u>	İkinci çokluk şahıs eki 315
<u>/-GİA-/</u>	Fiilden fiil yapım eki 50
<u>/+gil+t/</u>	İsimden isim yapım eki 43
<u>/-Gİn/</u>	Fiilden isim yapım eki 47
<u>/+Gİn/</u>	İkinci teklik şahıs eki 314
<u>/-Gİr/</u>	Fiilden isim yapım eki 47
<u>/-Gİr-/</u>	Ettirgen çatı eki 53
<u>/-Gİz-/</u>	Ettirgen çatı eki 53
<u>/+go/</u>	Yönelme hâl eki 161
<u>/+gö/</u>	İlgi hâl eki 144
<u>/+gö/</u>	Varma hâl eki 157
<u>/-gOn/</u>	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 170
<u>/-gön/</u>	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eki 174
<u>/-gOn cok/</u>	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil ekin olumsuzluğu 192
<u>/-gon soñ/</u>	Sebep zarf-fiil eki 184
<u>/-gon+ço/</u>	Mukayese zarf-fiil eki 180
<u>/-gön+çö/</u>	Zamanda bitiş sınırı bildiren zarf-fiil eki 190

/-gön+dö/	Zamanda eşitlik zarf- fiil eki 190
/-gon+don beri/	Zamanda başlangıç sınırı bildiren zarf-fiil eki 190
-gon+don kiya/	Şart zarf-fiil eki 185
<u>/-gön+dön körö/</u>	Mukayese zarf-fiil eki 180
/-gon+doy/	Benzerlik zarf-fiil eki 177
/-gön+döy/	Benzerlik zarf-fiil eki 177
/-gOn+-dUk/	İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil eki 164
<u>/-gon+duk+tan/</u>	Sebeup zarf-fiil eki 184
<u>/-gön+dük+tön/</u>	Sebeup zarf-fiil eki 184
/-gon+u menen/	Karşıtlık zarf-fiil eki 182
/-gon+u tur-/	Tasvir fiili 106
/-GU/	Fiilden isim yapım eki 46
/-GU+iyelik eki kel-/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 169
/+GUA/	İkinci çokluk şahıs eki 315
/-GULA-/	Fiilden fiil yapım ek 50
/-gü+s/	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 172
/-gUz-/	Ettirgen çatı eki 53
/+ı/	Hedef hâl eki 142
/-ı-/	Fiilden fiil yapım eki 55
/+ı çok/	Yokluk hâl eki 160
/+i menen/	Karşılıklılık hâl eki 147
/+İ menen/	Karşıtlık hâl eki 148
/+İ menen/	Zamanda süreklilik veya eşitlik ifade eden hâl eki 142
/-(I)k-/	Dönüşlü çatı eki 55
/+(I)k-/	İsimden fiil yapım eki 56
/-(I)l-/	Edilgen çatı eki 51
/-(I)l-/	Dönüşlü çatı eki 54
/+(I)ldA-/	İsimden fiil yapım eki 56
<u>/-(I)l-gA/</u>	Fiilden isim yapım eki 46
/-(I)m/	Fiilden isim yapım eki 47
/imiş/	Öğrenilen / duyulan zaman (rivayet) kipi 309
/-(I)n/	Fiilden isim yapım eki 48
/-(I)n-/	Edilgen çatı eki 52
/-(I)n-/	Dönüşlü çatı eki 54
/+(I)nçI/	İsimden isim yapım eki 43
<u>/+(I)n+dA/</u>	Zamanda bulunma hâl eki 139
<u>/-(I)n-dI/</u>	Fiilden isim yapım eki 46
/+(I)nİz/	İkinci teklik şahıs ekinin nezaket şekli 315
/+(I)nİzdAr/	İkinci çokluk şahıs eki nezaket şekli 315
/-(I)p/	Bağlama zarf-fiil eki 176
/-(I)p/	Niteleme zarf-fiil eki 178

/-(I)p/	Zamanda öncelik zarf-fiil eki 188
/-(ı)p/	Sebeup zarf-fiil eki 183
/-(I)p al-/	Tasvir fiili 101
/-(I)p bar-/	Tasvir fiili 93
/-(I)p cat-/	Tasvir fiili 103
/-(I)p ciber-/	Tasvir fiili 96
/-(I)p çık-/	Tasvir fiili 95
/-(I)p cür-/	Tasvir fiili 103
/-(I)p cür-/	Tasvir fiili 104
/-(I)p kal-/	Tasvir fiili 100
/-(I)p kel-/	Tasvir fiili 89
/-(I)p ket-/	Tasvir fiili 90
/-(I)p koy-/	Tasvir fiili 97
/-(I)p otur-/	Tasvir fiili 107
/-(I)p sal-/	Tasvir fiili 94
/-(I)p tahta-/	Tasvir fiili 95
/-(I)p tur-/	Tasvir fiili 105
/-(I)p tüş-/	Tasvir fiili 108
/-(I)r-/	Fiilden fiil yapım eki 50
/+(I)rAAK/	İsimden isim yapım eki 43
/iret/	Yineleme hâl eki 159
/+(I)rkA-/	İsimden fiil yapım eki 56
/-(I)ş/	Fiilden isim yapım eki 49
/-(I)ş-/	Karşılıklık eki 53
/-(I)ş-/	İşteşlik eki 54
/-(I)ş-/	Dönüşlü çatı eki 54
/-İş/	İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil eki 164
/-İş+iyelik eki kerek/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 168
/-İş+iyelik eki zarıl/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 168
/-İş kerek/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 168
/-ış üçün/	Hedef zarf-fiil eki 179
/-(I)t-/	Ettirgen çatı eki 52
/-(I)z-/	Ettirgen çatı eki 52
/-°k/	Fiilden isim yapım eki 47
/+k/	Birinci çokluk şahıs eki 315
/+Ka/	Hedef hâl eki 142
/+kan-/	İsimden fiil yapım eki 56
/-kan+dan beri/	Zamanda başlangıç sınırı bildiren zarf-fiil eki 190
/-kan+day/	Niteleme zarf-fiil eki 178
/-kanı tur-/	Tasvir fiili 105
/+kAr-/	İsimden fiil yapım eki 57

/+katarı/	Karşılaştırma hâl eki 146
/+katarı/	Ölçü hâl eki 149
/+kAy/	İsimden isim yapım eki 42
/+ke/	İsimden isim yapım eki 44
/+keç/	İsimden isim yapan alıntı eki 45
/-ken+den kiyin/	Zamanda öncelik zarf-fiil eki 188
/+ker/	İsimden isim yapan alıntı eki 45
/+KI/	İsimden isim yapım eki 42
/+kIr-/	İsimden fiil yapım eki 58
/-kır-/	Fiilden fiil yapım eki 55
/+ko/	Hedef hâl eki 142
/+KO çeyin/	Sınırlandırma hâl eki 154
/-kön sayın/	Zamanda süreklilik zarf-fiil eki 191
/-kon+u/	Hedef zarf-fiil eki 179
/+kor/	İsimden isim yapım eki 45
/-kör-/	Ettirgen çatı eki 52
/+kU/	İsimden isim yapım ek 42
/-kura-/	Fiilden fiil yapım eki 55
/-külö-/	Fiilden fiil yapım eki 50
/-kürö-/	Fiilden fiil yapım eki 55
/-l/	Fiilden isim yapım eki 47
/+lA-/	İsimden fiil yapım eki 57
/+lan-/	İsimden fiil yapım eki 57
/+lAr/	Çokluk eki 119
/+lAş/	İsimden isim yapım eki 41
/+lIK/	İsimden isim yapım eki 41
/+lo-/	İsimden fiil yapım eki 57
/-lo-/	Fiilden fiil yapım eki 50
/-lOn-/	Fiilden fiil yapım eki 55
/+lOr/	Çokluk eki 119
/+lUU/	İsimden isim yapım eki 44
/+luu/	Varlık hâl eki 158
/+m/	Birinci teklik şahıs iyelik eki 130
/-mA/	Fiilden isim yapım eki 48
/-mAk/	Fiilden isim yapım eki 48
/-mAk/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eki 175
/-mAk bol-/	İsim fiil ve yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiller 87
/-mAkçI bol-/	Görünüş fiilleri 86
/-mak tursun-/	Üsteleme zarf-fiil eki 186
/-mAksAn bol-/	Görünüş birleşik fiili 86
/+man/	İsimden isim yapan alıntı eki 45

/-mek/	İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil eki 164
/+menen/	Birliktelik hâl eki 136
/+menen/	Karşılaştırma hâl eki 146
/+menen/	Karşılıklılık hâl eki 147
/+menen/	Karşıtlık hâl eki 147
/+menen/	Vasıta hâl eki 158
/+menen birge/	Birliktelik hâl eki 136
/+menen koşo/	Birliktelik hâl eki 135
<u>/+mey+-n+çe</u>	Sebep zarf-fiil eki 183
/+mIn/	Birinci tip şahıs eki 311
/-mİş/	Fiilden isim yapım eki 48
/-mİş bol-/	Görünüş fiilleri 86
/-mOk/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eki 176
/-mOk/	Fiilden isim yapım eki 48
/-mök/	İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil eki 164
<u>/-mök+kö/</u>	Hedef zarf-fiil eki 180
/-möy bol-/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 169
/-möy bol-/	İsim fiil ve yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiller 87
/+mUn/	Birinci tip şahıs eki 311
/-muş/	Fiilden isim yapım ek 48
/-msürö-/	Fiilden fiil yapım eki 55
/+n/	İkinci teklik şahıs iyelik ekleri 130
/+ñ/	İkinci teklik şahıs eki 313
/+nAn/	Ayrılma hâl eki 133
/+nan/	Yönelme hâl eki 161
<u>/+ñAr/</u>	İkinci çokluk şahıs iyelik eki 132
/+ñAr/	İkinci çokluk şahıs eki 315
<u>/+nI+kI/</u>	Aitlik hâl eki 131
/+(n)In/	İlgi hâl eki 143
<u>/+ñIz/</u>	İkinci teklik şahıs iyelik nezaket eki 131
<u>/+ñIz/</u>	İkinci teklik şahıs nezaket eki 313
<u>/+ñ+Iz+dAr/</u>	İkinci çokluk şahıs iyelik nezaket eki 130
<u>/+ñIzdAr/</u>	İkinci çokluk şahıs eki nezaket şekli 315
/+nön/	İlgi hâl eki 144
/+nön başka/	Sınırlandırma hâl eki 154
<u>/+ñör/</u>	İkinci çokluk şahıs iyelik eki 131
/+nü/	Yükleme hâl eki 162
<u>/+nu+ku/</u>	Aitlik hâl eki 131
<u>/+ñUz/</u>	İkinci teklik şahıs iyelik nezaket eki 130
<u>/+ñUz/</u>	İkinci teklik şahıs nezaket eki 313
<u>/+ñ+Uz+dAr/</u>	İkinci çokluk şahıs iyelik nezaket eki 130

/+O-/	İsimden fiil yapım eki 55
/+ö/	Yerde bulunma hâl eki 135
/+ö/	Sebep hâl eki 151
/+ö/	Varma hâl eki 157
/-O al-/	Tasvir fiili 102
/-O başta-/	Tasvir fiili 107
/-ö elek/	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 172
/-ö elek/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eki 173
/-O kal-/	Tasvir fiili 100
/-O koy-/	Tasvir fiili 98
/-O sal-/	Tasvir fiili 94
/-o tur-/	Tasvir fiili 106
/-o düş-/	Tasvir fiili 108
/-ögöç/	Fiilden isim yapım eki 49
/-ök/	Fiilden isim yapım eki 45
/-OlU/	Birinci çokluk şahıs eki 315
/-OlUk/	Birinci çokluk şahıs eki 315
/-önök/	Fiilden isim yapım eki 45
/-(O)m/	Fiilden isim yapım eki 47
/+omuk/	İsimden isim yapım eki 44
/+oñ/	İsimden isim yapım eki 39
/-OO/	Fiilden isim yapım eki 48
/-OO/	İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil eki 164
/+öö/	İsimden isim yapım eki 44
/-OO+çU/	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 173
/-OOçU/	Fiilden isim yapım eki 49
/-oo+do/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 169
/-ör/	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 171
/-ör/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eki 175
/+oy/	İsimden isim yapım eki 39
/+öy-/	İsimden fiil yapım eki 59
/-Oyun/	Üçüncü tip şahıs eki 318
/-p/	Hedef zarf-fiil eki 179
/-p/	Vasıta zarf-fiil eki 185
/-pa/	Fiilden isim yapım eki 49
/-pO-/	Olumsuzluk eki 124
/-°r/	İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil eki 165
/-°r/	İsimden fiil yapım eki 58
/+raak/	Karşılaştırma hâl eki 146
/-s/(<-z)	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eki 175
/-s/(<-z)	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 171

/+ş/	Üçüncü çokluk şahıs eki 314
/-sA/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 166
/+sA-/	İsimden fiil yapım eki 58
<u>/-sA/</u>	Mukayese zarf-fiil eki 180
/-sA/	Karşıtlık zarf-fiil eki 181
/-sA/	Şart zarf-fiil eki 185
/-sA/	Zamanda sonralık zarf-fiil eki 189
/-sA/	Şart Kipi 310
/-sA-/	Fiilden fiil yapım eki 55
/-sa da/	Karşıtlık zarf-fiil eki 181
/-sA kerek/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 167
/+(s)I/	Tamlanan hâl eki 156
/+şI-/	İsimden fiil yapım eki 59
/-şI/	Fiilden fiil yapım eki 50
/+sIn/	İkinci teklik şahıs eki 311
/+sIn/	Üçüncü teklik şahıs eki 311
/-sInAr/ (<-sIn+ñAr<-sIn+lAr)	İkinci çokluk şahıs eki 317
/+sIra-/	İsimden fiil yapım eki 59
/+sıyaktuu/	Benzerlik hâl eki 133
/sıyra/	Yineleme hâl eki 160
/+sIz/	İsimden isim yapım eki 44
/+sIz/	Yokluk hâl eki 160
/+sIz/	İkinci teklik şahıs ekinin nezaket şekli 311
/+sIz+dAr/	İkinci çokluk şahıs ekinin nezaket şekli 312
/-so/	Şart zarf-fiil eki 185
/-sö da/	Karşıtlık zarf-fiil eki 182
/-sO kerek/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 167
/+ş+sIn/	Üçüncü çokluk şahıs eki 315
/+ş+sUn/	Üçüncü çokluk şahıs eki 315
/+(s)U/	Tamlanan hâl eki 156
/+şu-/	İsimden fiil yapım ek 59
/-şu-/	Fiilden fiil yapım ek 50
<u>/+su-n-/</u>	İsimden fiil yapım eki 58
/+sürö-/	İsimden fiil yapım eki 59
/+sUz/	İkinci teklik şahıs ekinin nezaket şekli 311
/-t-/	Fiilden isim yapım eki 49
/+tAn/	Zamanda öncelik bildiren hâl eki 141
/+tAn/	Karşılaştırma hâl eki 145
/+tan-/	İsimden fiil yapım eki 57
/+tay/	İsimden isim yapım eki 42
/-tü/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 168

/+tuk/	Niteleme hâl eki 150
/-tüktön kiyyin/	Zamanda öncelik zarf-fiil eki 188
/+tun/	İlgi hâl eki 143
/+tüü/	Varlık hâl eki 158
/+u/	Hedef hâl eki 142
/+u menen/	Karşıtlık hâl eki 148
/+u menen/	Sebep hâl eki 151
/+ü menen/	Zamanda süreklilik veya eşitlik ifade eden hâl eki 142
/+uk-/	İsimden fiil yapım ek 56
/-ü-/	Fiilden fiil yapım eki 55
/-ük-/	Dönüşlü çatı eki 54
/-(U)l-/	Edilgen çatı eki 51
/+üldö-/	İsimden fiil yapım ek 56
/+ünçü/	İsimden isim yapan ek 45
/+ün+dö/	Zamanda bulunma hâl eki 139
/+(U)ñUzdAr/	İkinci çokluk şahıs ekinin nezaket şekli 315
/-(U)p	Niteleme zarf-fiil eki 178
/-(u)p	Sebep zarf-fiil eki 183
/-(ü)p	Karşıtlık zarf-fiil eki 181
/-üp/	Zamanda öncelik zarf-fiil eki 188
/-üp/	Şart zarf-fiil eki 185
/-ür-/	Fiilden fiil yapım ek 50
/+uraak/	İsimden isim yapım ek 43
/+üröök/	İsimden isim yapım ek 43
/-uş/	Fiilden isim yapım ek 49
/-üş-/	Karşılıklık eki 53
/-uş kerek/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 168
/-uş üçün/	Hedef zarf-fiil eki 179
/-UU/	Fiilden isim yapım eki 48
/-UU/	İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil eki 164
/-üü üçün/	Hedef zarf-fiil eki 179
/-uu+çu/	İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil eki 165
/-UU+çU/	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 173
/-UUçU/	Fiilden isim yapım ek 49
/-uu+da/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 169
/-üü+dö/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 169
/-uu+ga/	Hedef zarf-fiil eki 179
/-üü+gö tiyiş/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 169
/-uz-/	Ettirgen çatı eki 53
/-y/	Niteleme zarf-fiil eki 177
/-y/	Karşıtlık zarf-fiil eki 181

/-y/	Sebeup zarf-fiil eki 183
/-y/	Vasıta zarf-fiil eki 186
/-y/	Üsteleme zarf-fiil eki 186
/-y/	Zamanda öncelik zarf-fiil eki 188
/-y/	Zamanda sonralık zarf-fiil eki 189
/-y bar-/	Tasvir fiili 93
/-y başta-/	Tasvir fiili 107
/-y cazda-/	Tasvir fiili 109
/-y elek/	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 172
/-y elekte/	Zamanda sonralık zarf-fiil eki 189
/-y kal-/	Tasvir fiili 101
/-y kel-/	Tasvir fiili 90
/-y ket-/	Tasvir fiili 92
/-y koy-/	Tasvir fiili 98
/-y otur-/	Tasvir fiili 108
/-y sal-/	Tasvir fiili 94
/-y tur-/	Tasvir fiili 105
/-y düş-/	Tasvir fiili 108
/+yIn/	Birinci tekil şahıs eki 314
/-yince	Şart zarf-fiil eki 185
/+yUn/	Birinci tekil şahıs eki 314

EKLERİN TERS DİZİNİ

/+ø/	Üçüncü tekil şahıs eki 312
/+ø/	Zamanda bulunma hâl eki 137
/+ø/	Hedef hâl eki 142
/+ø/	İlgi hâl eki 143
/+ø/	Karşıtlık hâl eki 147
/+ø/	Kaynak hâl eki 148
/+ø/	Ölçü hâl eki 148
/+ø/	Özne hâl eki 153
/+ø/	Yükleme hâl eki 162
/+ø/	Sebeup hâl eki 150
/+ø/ < / [+dağı] /	Aitlik hâl eki 131
/+ø/ < / [+day] /	Benzerlik hâl eki 133
/+ø/ < / [(s)ı] /	Tamlanan hâl eki 156
/+ø/ < / [+lık] /	Sınırlandırma hâl eki 153
/+ø/ < / [+luu] /	Varlık hâl eki 158
/-ø/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 165

/-ø/	Geniş zaman (bildirme) kipi 308
/+ø/	İkinci teklik şahıs eki 314
/-ø-/	Etken çatı eki 51
/-BA-/	Olumsuzluk eki 124
/+ça/	İsimden isim yapım eki 39
/+çA/	Benzerlik hâl eki 134
/+çA/	Görelilik hâl eki 140
/+çA/	Ölçü hâl eki 149
/+çA/	Sınırlandırma hâl eki 154
/-GI+çA/	Zamanda sonralık zarf-fiil eki 189
<u>/-GI+çA/</u>	Zamanda bitiş sınırı bildiren zarf-fiil eki 190
<u>/-Gan+ça/</u>	Niteleme zarf-fiil eki 178
<u>/-GAn+çA/</u>	Zamanda bitiş sınırı bildiren zarf-fiil eki 190
/+DA/	Yerde bulunma hâl eki 137
/+Da/	Zamanda bulunma hâl eki 138
/+da/	Vasıta hâl eki 159
/+DA-/	İsimden fiil yapım eki 57
/-sa da/	Karşıtlık zarf-fiil eki 181
/+an da/	Karşılaştırma hâl eki 145
/+dan da/	Karşılaştırma hâl eki 145
/+dan da/	Üsteleme hâl eki 156
<u>/-GAn+tnn+dA/</u>	Zamanda eşitlik zarf-fiil eki 187
/-sö da/	Karşıtlık zarf-fiil eki 182
/+(I)ldA-/	İsimden fiil yapım eki 56
<u>/-GAn+dA/</u>	Zamanda eşitlik zarf-fiil eki 187
<u>/-gan+da/</u>	Şart zarf-fiil eki 185
/+GA karaganda/	Görelilik hâl eki 140
/+ga karaganda/	Karşılaştırma hâl eki 146
<u>/+(I)n+dA</u>	Zamanda bulunma hâl eki 139
/-Ar+dA/	Zamanda sonralık zarf-fiil eki 189
<u>/-uu+da/</u>	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 169
/-e cazda-/	Tasvir fiili 109
/-y cazda-/	Tasvir fiili 109
/+ga/	Görelilik hâl eki 140
/+ga/	İlgi hâl eki 144
/+ga/	Ölçü hâl eki 149
/+ga/	Sebep hâl eki 153
/+Ga/	Vasıta hâl eki 159
/+Ga/	Yönelme hâl eki 161
<u>/-(I)l-gA/</u>	Fiilden isim yapım eki 46
/-uu+ga/	Hedef zarf-fiil eki 179

/+Ka/	Hedef hâl eki 142
/+(I)rkA-/	İsimden fiil yapım eki 56
/+dan başka/	Sınırlandırma hâl eki 153
/+DAn başka/	Üsteleme hâl eki 156
/+nön başka/	Sınırlandırma hâl eki 154
/+A/	Yönelme hâl eki 161
/-A-/	Fiilden fiil yapım ek 49
/-A başta-/	Tasvir fiili 107
/+lA-/	İsimden fiil yapım eki 57
/-(A)lA-/	Fiilden fiil yapım ek 50
/+GİlA/	İkinci çokluk şahıs eki 315
/-GİlA-/	Fiilden fiil yapım eki 50
/+GULlA/	İkinci çokluk şahıs eki 315
/-GULlA-/	Fiilden fiil yapım ek 50
/-mA/	Fiilden isim yapım eki 48
/+ga gana/	Ölçü hâl eki 149
/+ga gana/	Yineleme hâl eki 159
/-gan+ı+n+a/	Sebep zarf-fiil eki 183
/-pa/	Fiilden isim yapım eki 49
/-kırA-/	Fiilden fiil yapım eki 55
/+sİrA-/	İsimden fiil yapım eki 59
/sıyırA/	Yineleme hâl eki 160
/-kırA-/	Fiilden fiil yapım eki 55
/-sA/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 167
/+sA-/	İsimden fiil yapım eki 59
/-sA/	Mukayese zarf-fiil eki 180
/-sA/	Karşıtlık zarf-fiil eki 181
/-sA/	Şart zarf-fiil eki 185
/-sA/	Zamanda sonralık zarf-fiil eki 189
/-sA/	Şart Kipi 310
/-sA-/	Fiilden fiil yapım eki 55
/-AsA/	Fiilden isim yapım eki 46
/-O başta-/	Tasvir fiili 107
/-y başta-/	Tasvir fiili 107
/-(I)p başta-/	Tasvir fiili 95
/-°ç/	Fiilden isim yapım eki 47
/+keç/	İsimden isim yapan alıntı eki 45
/-Gİç/	Fiilden isim yapım eki 47
/-ögöç/	Fiilden isim yapım eki 49
/-yinçe/	Şart zarf-fiil eki 185
/-mey+n+çe/	Sebep zarf-fiil eki 183

<u>/-gen+de/</u>	Mukayese zarf-fiil eki 180
<u>/-gen+de/</u>	Karşıtlık zarf-fiil eki 181
<u>/+ge/</u>	Varma hâl eki 157
<u>/+menen birge/</u>	Birliktelik hâl eki 136
<u>/+ø birge/</u>	Birliktelik hâl eki 135
<u>/+ke/</u>	İsimden isim yapım eki 44
<u>/ele/</u>	Görülen / bilinen zaman (hikâye) kipi 308
<u>/+ø ele/</u>	Sınırlandırma hâl eki 153
<u>/+day ele/</u>	Karşılaştırma hâl eki 146
<u>/+bele/</u>	Soru hâli 155
<u>/-e elekte/</u>	Zamanda sonralık zarf-fiil eki 189
<u>/-y elekte/</u>	Zamanda sonralık zarf-fiil eki 189
<u>/+ı/</u>	Hedef hâl eki 142
<u>/-ı-/</u>	Fiilden fiil yapım eki 55
<u>/+bI/</u>	Soru hâli 155
<u>/+çI/</u>	İsimden isim yapım eki 40
<u>/-çI/</u>	Fiilden fiil yapım ek 50
<u>/+(I)nçI/</u>	İsimden isim yapım eki 43
<u>/+DI/</u>	Yükleme hâl eki 162
<u>/-DI/</u>	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 168
<u>/-(I)n-dI/</u>	Fiilden isim yapım eki 46
<u>/+DA+gI/</u>	Aitlik hâl eki 132
<u>/+dan dağı/</u>	Karşılaştırma hâl eki 146
<u>/+KI/</u>	İsimden isim yapım eki 42
<u>/+ø kI/</u>	Aitlik hâl eki 131
<u>/+DI+kI/</u>	Aitlik hâl eki 131
<u>/+nI+kI/</u>	Aitlik hâl eki 131
<u>/+AII/</u>	Birinci çokluk şahıs eki 315
<u>/+ø sımalı/</u>	Benzerlik hâl eki 134
<u>/-Gan+ı/</u>	Hedef zarf-fiil eki 179
<u>/+katarı/</u>	Karşılaştırma hâl eki 146
<u>/+katarı/</u>	Ölçü hâl eki 149
<u>/+sI/</u>	Tamlanan hâl eki 156
<u>/+şI-/</u>	İsimden fiil yapım eki 59
<u>/-şI/</u>	Fiilden fiil yapım eki 51
<u>/+çaktı/</u>	Ölçü hâl eki 149
<u>/+Dan beri/</u>	Sınırlandırma hâl eki 154
<u>/-kan+dan beri/</u>	Zamanda başlangıç sınırı bildiren zarf-fiil eki 190
<u>/-gon+don beri/</u>	Zamanda başlangıç sınırı bildiren zarf-fiil eki 190
<u>/-ak/</u>	Fiilden isim yapım eki 45
<u>/-°k/</u>	Fiilden isim yapım eki 47

/+k/	Birinci çokluk şahıs eki 315
/+raak/	Karşılaştırma hâl eki 146
/+(I)rAAK	İsimden isim yapım eki 43
/+uraak	İsimden isim yapım ek 43
/+dak/	İsimden isim yapım eki 41
/+alak/	İsimden isim yapım eki 43
/-mAk/	Fiilden isim yapım eki 48
/-mAk/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eki 175
/-çek/	Fiilden isim yapım eki 46
/-ö elek/	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 172
/-ö elek/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eki 173
/-y elek/	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 172
/-mek/	İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil eki 164
/-sA kerek/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 167
/-İş+iyelik eki kerek/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 168
/-sO kerek/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 167
/-İş kerek/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 168
/-uş kerek/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 168
/-(I)k-/	Dönüşlü çatı eki 54
/+(I)k-/	İsimden fiil yapım eki 56
/+çIK/	İsimden isim yapım eki 40
/-(I)p çık-/	Tasvir fiili 95
/+DIK/	İsimden isim yapım eki 40
/+dIk/	Niteleme hâl eki 150
/-gAn+dIk/	İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil eki 165
/+IIK/	İsimden isim yapım eki 40
/+AlIk/	Birinci çokluk şahıs eki 315
/+ça+lık/	Ölçü hâl eki 149
/+çI+IIK/	İsimden isim yapım eki 40
/+ı cok/	Yokluk hâl eki 160
/-gAn cok/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eklerin olumsuzluğu 124
/-gOn cok/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil ekin olumsuzluğu 124
/-mOk/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eki 176
/-mOk/	Fiilden isim yapım eki 48
/-ök/	Fiilden isim yapım eki 45
/-mök/	İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil eki 163
/-önök/	Fiilden isim yapım eki 45
/+(ü)röök/	İsimden isim yapım ek 43
/+uk-/	İsimden fiil yapım ek 56
/-gOn+dUk/	İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil eki 164
/+OlUk/	Birinci çokluk şahıs eki 315

/+çu+luk/	İsimden isim yapım eki 40
/+omuk/	İsimden isim yapım eki 44
/+tuk/	Niteleme hâl eki 150
/+GA cuuk/	Zamanda yönelme bildiren hâl eki 141
/-ük-/	Dönüşlü çatı eki 54
/-l/	Fiilden isim yapım eki 47
/-A al-/	Tasvir fiili 102
/-A kal-/	Tasvir fiili 100
/-A kel-/	Tasvir fiili 90
/-A sal-/	Tasvir fiili 94
/-O al-/	Tasvir fiili 102
/-(I)p al-/	Tasvir fiili 101
/+ga maal/	Zamanda sınırlandırma bildiren hâl eki 141
/-O kal-/	Tasvir fiili 100
/-(I)p kal-/	Tasvir fiili 100
/-y kal-/	Tasvir fiili 100
/-O sal-/	Tasvir fiili 94
/-(I)p sal-/	Tasvir fiili 94
/-y sal-/	Tasvir fiili 94
/-GI+iyelik eki kel-/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 169
/-GU+iyelik eki kel-/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 170
/-(I)p kel-/	Tasvir fiili 89
/-y kel-/	Tasvir fiili 90
/-(I)l-/	Edilgen çatı eki 51
/-(I)l-/	Dönüşlü çatı eki 54
/+çIl/	İsimden isim yapım eki 41
/-Iş+iyelik eki zarıl-/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 168
/-mAk bol-/	İsim fiil ve yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiller 87
/-mAkçI bol-/	Görünüş fiilleri 86
/-gan bol-/	Alışkanlık hâline getirme fiili 87
/-mAksAn bol-/	Görünüş birleşik fiili 86
/-bös bol-/	Alışkanlığı terk etme fiili 86
/-mİş bol-/	Görünüş fiilleri 86
/-çü bol-/	Alışkanlık hâline getirme fiili 87
/-möy bol-/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 169
/-möy bol-/	İsim fiil ve yardımcı fiilden oluşan birleşik fiil 87
/-(U)l-/	Edilgen çatı eki 51
/+çUl/	İsimden isim yapım ek 41
/+m/	Birinci teklik şahıs iyelik eki 130
/+don ulam/	Sebep hâl eki 152
/-(I)m/	Fiilden isim yapım eki 47

/-(O)m/	Fiilden isim yapım eki 47
/+n/	İkinci teklik şahıs iyelik ekleri 130
/+ñ/	İkinci teklik şahıs eki 313
/+ø/, /+n/	Üçüncü teklik şahıs iyelik eki 130
/+an/	Karşılaştırma hâl eki 145
/+añ/	İsimden isim yapım eki 39
/+çAn/	İsimden isim yapım eki 39
/+çan/	Varlık hâl eki 158
/+Dan/	Ayrılma hâl eki 133
/+dan/	Yerde bulunma hâl eki 137
/+dan/	Karşılaştırma hâl eki 145
/+Dan/	Kaynak hâl eki 148
/+dan/	Niteleme hâl eki 150
/+Dan/	Sebep hâl eki 152
/+Dan/	Vasıta hâl eki 158
/+dan/	Yineleme hâl eki 160
/-GAn/	İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil eki 165
/-gan/	Fiilden isim yapım eki 46
/-GAn/	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 170
/-GAn/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eki 174
/+kan-/	İsimden fiil yapım eki 56
/+lan-/	İsimden fiil yapım eki 57
/+man/	İsimden isim yapan alıntı eki 45
/+nAn/	Ayrılma hâl eki 133
/+nan/	Yönelme hâl eki 161
/+ø cagınan/	Görelilik hâl eki 141
/-gan+ı+n+an	Sebep zarf-fiil eki 184
/+çasınan/	Benzerlik hâl eki 134
/+tAn/	Zamanda öncelik bildiren hâl eki 140
/+tAn/	Karşılaştırma hâl eki 145
/+tan-/	İsimden fiil yapım eki 57
/-gon+duk+tan/	Sebep zarf-fiil eki 184
/-Bas+tan/	Niteleme zarf-fiil eki 178
/-Bas+tAn/	Karşıtlık zarf-fiil eki 182
/+den/	Zamanda sınırlandırma bildiren hâl eki 141
/+den/	İlgi hâl eki 144
/eken/	Öğrenilen / duyulan zaman (rivayet) kipi 309
/eken/	Görülen / bilinen zaman (hikâye) kipi 308
/+day eken/	Görelilik hâl eki 141
/+beken/	Soru hâli 155
/+menen/	Birliktelik hâl eki 136

/+menen/	Karşılaştırma hâl eki 146
/+menen/	Karşılıklılık hâl eki 147
/+menen/	Karşıtlık hâl eki 147
/+menen/	Vasıta hâl eki 158
/+I menen/	Karşıtlık hâl eki 148
/-GAn+I menen/	Karşıtlık zarf-fiil eki 182
/-Ar+I menen/	Zamanda öncelik zarf-fiil eki 188
/+i menen/	Karşılıklılık hâl eki 147
/+i menen/	Zamanda süreklilik veya eşitlik ifade eden hâl eki 142
/+u menen/	Karşıtlık hâl eki 148
/+u menen/	Sebep hâl eki 151
/-gon+u menen/	Karşıtlık zarf-fiil eki 182
/+ü menen/	Zamanda süreklilik veya eşitlik ifade eden hâl eki 142
<u>/-Gen+dik+ten/</u>	Sebep zarf-fiil eki 184
/-(I)n/	Fiilden isim yapım eki 48
/-(I)n/	Edilgen çatı eki 52
/-(I)n	Dönüşlü çatı eki 54
/+cIn/	İsimden isim yapım alıntı ek 46
/+DIn/	İlgi hâl eki 143
/-GIn/	Fiilden isim yapım eki 47
/+GIn/	İkinci teklik şahıs eki 315
/+mIn/	Birinci tip şahıs ekleri 311
/+(n)In/	İlgi hâl eki 143
/+sIn/	İkinci teklik şahıs eki 315
/+sIn/	Üçüncü teklik şahıs eki 315
/+ş+sIn/	Üçüncü çokluk şahıs eki 315
/+yIn/	Birinci tekil şahıs eki 314
/+AyIn/	Birinci tekil şahıs eki 314
/-Gan sayın/	Zamanda süreklilik zarf-fiil eki 191
/-kön sayın/	Zamanda süreklilik zarf-fiil eki 191
/+KO çeyin/	Sınırlandırma hâl eki 154
/+DAn kiyyin/	Zamanda sonralık bildiren hâl eki 140
/-ken+den kiyyin/	Zamanda öncelik zarf-fiil eki 188
/-DOn kiyyin/	Zamanda sonralık bildiren hâl eki
/-don kiyyin/	Sebep hâl eki 152
/-gon+don kiyyin/	Şart zarf-fiil eki 185
/-tük+tön kiyyin/	Zamanda öncelik zarf-fiil eki 199
/+oñ/	İsimden isim yapım eki 39
/+çOn/	İsimden isim yapım eki 39
/+Don/	Kaynak hâl eki 148
/+Don/	Sebep hâl eki 152

/-gOn/	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 170
/-gon soñ/	Sebep zarf-fiil eki 184
/-bos+ton/	Niteleme zarf-fiil eki 178
/-gön/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eki 174
/+nön/	İlgi hâl eki 144
<u>/-Gön+dük+tön/</u>	Sebep zarf-fiil eki 184
/+mUn/	Birinci tip şahıs eki 311
/+den murun/	Zamanda öncelik bildiren hâl eki 140
/+ø murun/	Zamanda bulunma hâl eki 139
/+su-n-/	İsimden fiil yapım eki 58
/-mak tursun-/	Üsteleme zarf-fiil eki 186
/-lOn-/	Fiilden fiil yapım eki 55
/+ş+sUn/	Üçüncü çokluk şahıs eki 315
/+tun/	İlgi hâl eki 143
/+yUn/	Birinci tekil şahıs eki 314
/+Oyun/	Birinci tekil şahıs eki 314
/+ø üçün/	Görelilik hâl eki 140
/+ø üçün/	Hedef hâl eki 142
/-ış üçün/	Hedef zarf-fiil eki 179
/-uş üçün/	Hedef zarf-fiil eki 179
/-üü üçün/	Hedef zarf-fiil eki 179
/+O-/	İsimden fiil yapım eki 55
<u>/-gon+ço/</u>	Mukayese zarf-fiil eki 180
/+DO/	Yerde bulunma hâl eki 136
/-oo+do/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 169
/+go/	Yönelme hâl eki 161
/+ko/	Hedef hâl eki 142
/+lo-/	İsimden fiil yapım eki 57
/-lo-/	Fiilden fiil yapım eki 50
/-OO/	Fiilden isim yapım eki 48
/-OO/	İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil eki 164
/-pO-/	Olumsuzluk eki 124
/-so/	Şart zarf-fiil eki 185
/+menen koşo/	Birliktelik hâl eki 135
/+ø koşo/	Birliktelik hâl eki 135
/+ö/	Yerde bulunma hâl eki 135
/+ö/	Sebep hâl eki 151
/+ö/	Varma hâl eki 157
/+dö/	Zamanda bulunma hâl eki 138
/+dö/	Görelilik hâl eki 140
/+dö/	İlgi hâl eki 144

/+dö-/	İsimden fiil yapım eki 57
/+üldö-/	İsimden fiil yapım ek 56
<u>/-gön+çö/</u>	Zamanda bitiş sınırı bildiren zarf-fiil eki 190
<u>/-gön+dö/</u>	Zamanda eşitlik zarf- fiil eki 190
<u>/+ün+dö/</u>	Zamanda bulunma hâl eki 139
<u>/-üü+dö/</u>	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 169
/+gö/	İlgi hâl eki 144
/+gö/	Varma hâl eki 157
<u>/-mök+kö/</u>	Hedef zarf-fiil eki 179
<u>/-külö-/</u>	Fiilden fiil yapım eki 50
/+öö/	İsimden isim eki
/+dan körö/	Karşılaştırma hâl eki 145
<u>/-gan+dan körö/</u>	Mukayese zarf-fiil eki 180
<u>/-gön+dön körö/</u>	Mukayese zarf-fiil eki 180
/+sürö-/	İsimden fiil yapım eki 59
/-kürö-/	Fiilden fiil yapım eki 55
/-msürö-/	Fiilden fiil yapım eki 55
/-p/	Hedef zarf-fiil eki 179
/-p/	Vasıta zarf-fiil eki 185
/+dAn baştap/	Sınırlandırma hâl eki 153
<u>/-gan+dan baştap/</u>	Zamanda başlangıç sınırı bildiren zarf-fiil eki 190
<u>/+de+p/</u>	Hedef hâl eki 142
<u>/+de+p/</u>	Sebep hâl eki 152
<u>/+de+p/</u>	Yükleme hâl eki 162
/-(I)p/	Bağlama zarf-fiil eki 176
/-(I)p/	Niteleme zarf-fiil eki 178
/-(I)p	Zamanda öncelik zarf-fiil eki 188
/-(ı)p	Sebep zarf-fiil eki 183
/+Dan tartıp/	Sınırlandırma hâl eki 154
/+dön tartıp/	Sınırlandırma hâl eki 154
<u>/-gen+s-p/</u>	Üsteleme zarf-fiil eki 186
/-(U)p/	Niteleme zarf-fiil eki 178
/-(u)p/	Sebep zarf-fiil eki 183
/-(ü)p/	Karşıtlık zarf-fiil eki 181
/-üp/	Zamanda öncelik zarf-fiil eki 188
/-üp/	Şart zarf-fiil eki 185
/-°r/	İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil eki 165
/-°r/	İsimden fiil yapım eki 58
/-A bar-/	Tasvir fiili 93
/-A tur-/	Tasvir fiili 105
/-ar/	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 171

/-Ar/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eki 175
/-A cür-/	Tasvir fiili 103
/-gar-/	Ettirgen çatı eki 53
/-GI+iyelik eki bar-/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 170
/-(I)p bar-/	Tasvir fiili 93
/-y bar-/	Tasvir fiili 93
/+Dar/	Çokluk eki 119
/-Dar-/	Fiilden fiil yapım eki 50
/+ñAr/	İkinci çokluk şahıs eki 315
/+ñIz+dAr/	İkinci çokluk şahıs iyelik nezaket eki 131
/+ñIzdAr/	İkinci çokluk şahıs eki nezaket şekli 315
/+(I)ñIz+dAr/	İkinci çokluk şahıs eki nezaket şekli 131
/+sIz+dAr/	İkinci çokluk şahıs ekinin nezaket şekli 312
/+ñUz+dAr/	İkinci çokluk şahıs iyelik nezaket eki 131
/+(U)ñUzdAr/	İkinci çokluk şahıs ekinin nezaket şekli 315
/+kAr-/	İsimden fiil yapım eki 57
/+lAr/	Çokluk eki 119
/+ñAr/	İkinci çokluk şahıs iyelik eki 132
/+sIñAr/	İkinci çokluk şahıs eki 312
/-(I)p ciber-/	Tasvir fiili 96
/+ker/	İsimden isim yapan alıntı eki 45
/-(I)r-/	Fiilden fiil yapım eki 50
/-DIr-/	Ettirgen çatı eki 52
/-GIr/	Fiilden isim yapım eki 47
/-GIr-/	Ettirgen çatı eki 53
/+kIr-/	İsimden fiil yapım eki 57
/+DOr/	Çokluk eki 119
/+kor/	İsimden isim yapım eki 45
/+lOr/	Çokluk eki 118
/-ör/	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 171
/-ör/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eki 175
/-kör-/	Ettirgen çatı eki 53
/+ñör/	İkinci çokluk şahıs iyelik eki 131
/-DUr-/	Ettirgen çatı eki 52
/-kanı tur-/	Tasvir fiili 105
/-o tur-/	Tasvir fiili 105
/-(I)p tur-/	Tasvir fiili 105
/-gonu tur-/	Tasvir fiili 105
/-y tur-/	Tasvir fiili 105
/-(I)p otur-/	Tasvir fiili 107
/-y otur-/	Tasvir fiili 108

/-ür/	Fiilden fiil yapım ek 50
/-(I)p cür-/	Tasvir fiili 104
/-s/(<-z)	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eki 175
/-s/(<-z)	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 171
/-gan emes/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eklerin olumsuzluğu 125
/-çü emes/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eki 175
/-gü+s/	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 172
/+ş/	Üçüncü çokluk şahıs eki 312
/-A tüş-/	Tasvir fiili 108
/+dAş-/	İsimden fiil yapım eki 57
/+DAş/	İsimden isim yapım eki 41
/+lAş/	İsimden isim yapım eki 41
/-(I)ş/	Fiilden isim yapım eki 49
/-(I)ş/	Karşılıklık eki 53
/-(I)ş-/	İşteşlik eki 54
/-(I)ş-/	Dönüşlü çatı eki 54
/-(I)ş/	İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil eki 163
/-mİş/	Fiilden isim yapım eki 48
/imiş/	Öğrenilen / duyulan zaman (rivayet) kipi 309
/-üü+gö tiyiş/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 169
/+DOş/	İsimden isim yapım eki 41
/-Doş-/	İsimden fiil yapım eki 57
/-uş/	Fiilden isim yapım ek 49
/-muş/	Fiilden isim yapım ek 48
/-üş-/	Karşılıklık eki 53
/-o tüş-/	Tasvir fiili 108
/-(I)p tüş-/	Tasvir fiili 108
/-y tüş-/	Tasvir fiili 108
/-A ket-/	Tasvir fiili 92
/-t/	Fiilden isim yapım eki 49
/-A cat-/	Tasvir fiili 103
/-(I)p cat-/	Tasvir fiili 103
/-(I)p ket-/	Tasvir fiili 90
/-y ket-/	Tasvir fiili 92
/iret/	Yineleme hâl eki 160
/-(I)t-/	Ettirgen çatı eki 53
/+gil+t/	İsimden isim yapım eki 43
/+u/	Hedef hâl eki 142
/-çU/	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 173
/-çU/	Yüklem ismi yapan sıfat-fiil eki 174
/-OO+çU/	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 173

/-OOÇU/	Fiilden isim yapım eki 49
/-uu+çu/	İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil eki 165
/-UU+çU/	Sıfat yan cümlesi oluşturan sıfat-fiil eki 173
/-UUÇU/	Fiilden isim yapım ek 49
/-GU/	Fiilden isim yapım eki 46
/-DO+gU/	Aitlik hâl eki 132
/+kU/	İsimden isim yapım ek 42
/+ø kU/	Aitlik hâl eki 131
/+dU+kU/	Aitlik hâl eki 131
/+nu+ku/	Aitlik hâl eki 131
/+OIU/	Birinci çokluk şahıs eki 315
/colu/	Yineleme hâl eki 159
/-kon+u/	Hedef zarf-fiil eki 179
/+sU/	Tamlanan hâl eki 156
/+şu-/	İsimden fiil yapım ek 59
/-şu-/	Fiilden fiil yapım ek 50
/-UU/	Fiilden isim yapım eki 48
/-UU/	İsim yan cümlesi oluşturan isim-fiil eki 164
/+DUU/ (<lg)	İsimden isim yapım eki 44
/+IUU/	İsimden isim yapım eki 44
/+luu/	Varlık hâl eki 158
/sıyaktuu/	Benzerlik hâl eki 133
/-ü-/	Fiilden fiil yapım eki 55
/+A tiyeşelüü/	İlgi hâl eki 144
/+ünçü/	İsimden isim yapan ek 43
/+Dü/	Yükleme hâl eki 162
/+nü/	Yükleme hâl eki 162
/+tü/	Yüklem isim yapan isim-fiil eki 168
/+ø öñdүү/	Benzerlik hâl eki 134
/+tüü/	Varlık hâl eki 158
/-y/	Niteleme zarf-fiil eki 177
/-y/	Karşıtlık zarf-fiil eki 181
/-y/	Sebep zarf-fiil eki 183
/-y/	Vasıta zarf-fiil eki 186
/-y/	Üsteleme zarf-fiil eki 186
/-y/	Zamanda öncelik zarf-fiil eki 188
/-y/	Zamanda sonralık zarf-fiil eki 189
/+ay/	İsimden isim yapım eki 39
/+ay-/	İsimden fiil yapım eki 59
/-A koy-/	Tasvir fiili 98
/+Day/	İsimden isim yapım eki 41

/+DAy/	Benzerlik hâl eki 133
/+day/	Karşılaştırma hâl eki 146
/+day/	Ölçü hâl eki 149
/-Gan+day/	Benzerlik zarf-fiil eki 177
/-gan+day/	Ölçü zarf-fiil eki 183
<u>/-kan+day/</u>	Niteleme zarf-fiil eki 178
/+ø sınırlıday/	Benzerlik hâl eki 135
/+çu+day/	Benzerlik zarf-fiil eki 177
/+gay/	İsimden isim yapım eki 42
/+kAy/	İsimden isim yapım eki 42
/+Dı karay/	Yönelme hâl eki 161
/+tay/	İsimden isim yapım eki 42
/+oy/	İsimden isim yapım eki 39
/+oy-/	İsimden fiil yapım eki 59
/+DOy/	Benzerlik hâl eki 133
/+doy/	Sebep hâl eki 152
/+gon+doy/	Benzerlik zarf-fiil eki 177
/-O koy-/	Tasvir fiili 98
/-(I)p koy-/	Tasvir fiili 97
/-y koy-/	Tasvir fiili 98
/+Döy/	İsimden isim yapım eki 41
/+döy/	Sınırlandırma hâl eki 154
/-gön+döy/	Benzerlik zarf-fiil eki 177
/-çü+döy/	Benzerlik zarf-fiil eki 177
<u>/-çü+döy/</u>	Ölçü zarf-fiil eki 182
/+Dı közdöy/	Yönelme hâl eki 161
/-(I)z-/	Ettirgen çatı eki 53
/+bIz/	Birinci çokluk şahıs iyelik eki 130
/+BIz/	Birinci çokluk şahıs eki 312
/-GIz-/	Ettirgen çatı eki 53
<u>/+ñIz/</u>	İkinci teklik şahıs iyelik nezaket eki 130
/+(I)ñIz/	İkinci teklik şahıs ekinin nezaket şekli 315
/+sIz/	İsimden isim yapım eki 44
/+sIz/	Yokluk hâl eki 160
/+sIz/	İkinci teklik şahıs ekinin nezaket şekli 311
/-uz-/	Ettirgen çatı eki 53
/+bUz/	Birinci çokluk şahıs iyelik eki 130
/-gUz-/	Ettirgen çatı eki 53
<u>/+ñUz/</u>	İkinci teklik şahıs iyelik nezaket eki 130
<u>/+ñUz/</u>	İkinci teklik şahıs nezaket eki 313
/+sUz/	İkinci teklik şahıs ekinin nezaket şekli 311

SONUÇ

Türk dünyasının dünyaca tanınmış Kırgız yazarı Cengiz Aytmatov'un Kırgız Türkçesiyle yazılan Tünkü Sugat "Gece Sulaması," Betme-Bet "Yüz Yüze," Camiyla "Cemile," Samançının Colu "Toprak Ana" adlı uzun hikâyelerinin ilk baskıları üzerinde yapılan bu çalışmada Kırgız Türkçesinin söz dizimi incelenmiştir. Hikâyelerin çözümü ve incelenmesinden çıkarılan genel sonuçlar aşağıdaki gibidir:

1. Cengiz Aytmatov'un sanatı, edebi kişiliği, yetiştirme tarzı, yaşadıkları, düşünceleri, kültürü gibi etkenler, hem yazarın üslubu, hem de hikâyelerdeki dilin kullanımını etkilemiştir. Bu yüzden hikâyelerdeki olaylar gerçek; özel isimler de genellikle belirlidir: Ayşe, Cemile, Osman, İsamail, Stalin gibi.
2. Yazarın eserlerinde en çok vurguladığı mesele, insanın bu dünyada kendine yakışır bir hayat sürmesidir. Eserlerini, Kırgızca ve Rusça olarak kaleme alan Aytmatov, eserlerinin çoğunda tema olarak aşk, savaş döneminin acıları, kahramanlıkları ile Kırgızların kendi gelenek göreneklerini işlemiştir. Ayrıca hikâyelerinde doğa ve toprak ile ilgili ifadelere de rastlamak mümkündür.
3. Hikâyelerde en fazla cümle Toprak Ana'da, en az cümle de Gece Sulaması'nda bulunmaktadır. Toprak Ana 1015, Gece Sulaması hikâyesi ise 300 cümleden oluşmaktadır. Toprak Ana'nın tamamı karşılıklı konuşmaya, dertleşmeye dayalı olduğu için cümle sayısı itibariyle diğer hikâyelerden fazladır.
4. Seçilen kavram işaretlerinde, o dönemde yaşanan baskıcı rejimin izlerini görmek mümkündür: *Stol kuçaktağan kimdir biröö kolhozduñ stalindik ustavın buzasın deyt. TA/486 "Ustavıñ kara cerge kirsin!"-dedim. TA/487 Bar, Staliñge aytkın! TA/488 Biz açka cürgöndö, silerge kim ookat taap beret? TA/489 "Oozuñ karap süylö, ölgönü cürösüñbü!"-deyt. TA/490 "Karabaym etpeym! Biz işke carabay kalsak, fronttogu soldattarga kim nan taap beret? Uşunu oyloboysuñarbı? TA/491 "Masaya sarılan birisi klohozun Stalin nizamnamesini bozuyorsun dedi. TA/486 Nizamnamen yerin dibine batsın! dedim TA/487 Var, Staline söyle! TA/488 Biz aç gezerken, sizlere kim yiyecek temin edecek? TA/489 "Ağzından çıkanı kulağın duysun, ölmek mi istiyorsun." dedi. TA/490 "Bakmıyorum, etmiyorum! Biz iş yapamaz hâle*

gelirsek, savaştaki askerlere kim ekmek bulup verecek? Bunu düşündünüz mü?” TA/491.

5. Hikâyelerin dili Kırgız lehçesinin genel yapısına uygundur. Metinlerde birçok Arapça, Farsça ve Moğolca kelime kullanılmıştır. Ayrıca o dönemde eğitim Rusça olması münasebetiyle çok sayıda Rusça kelimeyle karşılaşmıştır. Ancak bunlar tarihî süreç içinde Türkçenin yapısına uygun hâle getirilmiştir. Mesela: Arapça alıntılardaki /a/, /e/ Kırgız Türkçesinde /a/ olarak geçmiştir: *acal* “ecel” BB/68; *kaada* “kaide” TS/73; *alam* “âlem” TA/289; *kabar* “haber” BB/108. Arapça, Farsça alıntı kelimelerdeki /h/ düşer: *öküm* “hüküm” TS/136; *şaar* (<şehir) “şehir” TA/108. Kelime başında /r/, /l/ ünsüzleri bulunmaz, bu ünsüzlerle başlayan kelimelerde ön sesinde ünlü türemesi görülür: *Orus kelinder* “Rus gelinler” BB/141; *ılayıktuu söz* “uygun söz” TS/46; *uruksat* “izin, ruhsat” TA/235, fakat genel Kırgızcadaki “ırahmat” kelimesini yazar kendi hikâyelerinde “rahmat” şeklinde kullanmış: *Rahmat, közüm cumulgança ıraazımın*. “Teşekkür ederim, ölene kadar razıyım.” TA/823.
6. Kavramların işaretlenmesinde aynı anlamda hem Rusça hem de Türkçe kelimelerin karşılığı kullanılmıştır: *[Al] tüz ele koşunalardın ogoroduna kiret*. “[O] dümdüz komşuların bahçelerine girer.” TS/2; *Koroodo ot cagıp, Aliman kir cuup catkan*. “Bahçede ateş yakıp Aliman çamaşır yıkıyordu.” TA/559; *...unçukpastan koroogo aydadı*. “...konuşmadan bahçeye sürdü.” TS/27; *Askerlerdi bir kün ötüp cönötöt eken deşti*. “Askerleri bir gün geçtikten sonra gönderiyorlarmış dediler.” TA/229; *Fronttogu soldattarga kim nan taap beret* “Cephedeki askerlere kim ekmek bulup verecek?” TA/491
7. İncelenen metinlerde hikâyelerin olay örgülerini anlatabilmek için oldukça fazla fiil kullanılmıştır. En çok kullanılan fiiller *de-*, *kel-*, *ket-*, *bar-*, *tur-*, *cat-* gibi günlük hayatta da geçiş sıklığı yüksek olan fiillerdir.
8. Metinlerde belirsiz isim tamlamalarında tamlanan ekinin ve belirtili isim tamlamasında da birinci çokluk iyelik ekinin bazen düştüğü görülmektedir: *ögüz soko[su]* “öküz saban[ı]” TA/600; *soldat tumak[ı]* “asker kalpağ[ı]” TA/338; *dubal gazeta[sı]* “duvar gazete[si]” C/306; *bizdin sarı corgo+ø eken*

“bizim sarı yorga idi” TA/534; *bizdin askerler+ø* TA/586; *bizdin ayıl+ø+da* TS/150; *bu bizdin eki üy+ø+dün intımagın* “bu bizim iki evin birliğini” C/22

9. Hikâyelerde gözlemlere yer verildiği için sıfat tamlamaları çok kullanılmıştır. 93 belirsiz sıfat tamlamaları, 67 belirtili sıfat tamlaması tespit edilmiştir. Belirsiz isim tamlamalarının hem sayısı hem de çeşit bakımından az olduğu görülmektedir. Metinlerde 183 belirli isim tamlaması, 3 belirsiz isim tamlaması tespit edilmiştir.
10. Betimleme ön planda olduğu için hikâyelerde ikilemelere sıklıkla yer verilmiştir.
11. Kırgız Türkçesinde çokluk ekinin ses birimsel değişkesi 12’dir. Bunun sebebi, ünlü ile biten kelimelere /+lAr/, /+lOr/; yumuşak ünsüzle biten kelimelere /+dAr/, /+dOr/; sert ünsüzle biten kelimelere de /+tAr/, /+tOr/ biçimlerinin ulanmasıdır. Bu durum hikâyeler için de geçerlidir: *bal+dar* (<bala+lar) “çocuklar ” BB/66; *Bir top öktöm kelin+der* “Bir grup cesur gelinler” TA/112; *coldoş+tor* “yoldaşlar” TS/94; *süröt+tör* “resimler” C/304.
12. Kırgızcada /-(I)p/ zarf-fiil ekine yüklenen görevler Türkiye Türkçesine göre daha çeşitlidir, dolayısıyla bu durum /-(I)p/ ekinin Kırgızcada kullanım sıklığını artırmaktadır. /-(I)p/ eki Türkiye Türkçesinden farklı olarak Kırgız Türkçesinde ünlü ile biten fiillerden sonra ‘y’ yardımcı ünsüzünü almadan kullanılır: *Biz birge koşulup işteğenden baştap...* “Biz birlikte çalıştığımızdan başlayıp...” C/184; *Elge okup bereyin.* “Millele okuyayım.” TA/362; *...at tokup, şaşılışıp çatışkan eken.* “...atı eğerleyip, acele ediyorlardı.” C/505.

/-(I)p+tIr/ biçim birimi olumlu ve olumsuz fiil tabanlarına gelerek başkasından duyulan, sonradan fark edilen geçmiş zaman ifadeli yüklem isimleri yapar: *Too etektep kelip kal-ıptır+mın.* “Dağ eteğine kadar gelmişim.” TA/455. Ayrıca bu biçim birimi, hikâyelerde bağlama, niteleme, sebep işlevleriyle de kullanılmıştır.

13. /-GAn/; /-gOn/ sıfat-fiil eki geçmiş zaman (görülen veya duyulan), şimdiki zaman, geniş zaman ifadeli sıfat-fiiller yapmıştır. (bk. 3.2.2.1.)
14. Çekimli fiillerde olumsuzluk *emes*, *cok*, *elek* kelimeleriyle yapılmıştır: *Seyde bil-gen cok.* “Seyde bilemedi.” BB/190; *...anda bil-gen emes ekenmin.* “...o zaman bilememiştim.” C/304; *“...tüşün-gön emes okşoyt.* “...anlamamış

galiba.” C/522; *Ömürü antip at çaap kör-gön emes çıgarmin*. “Hayatımda böyle at koşturduğumu görmemişim belki de.” TA/519.

15. Metinlerde, soru eki getirilerek de anlamca güçlendirilmiş olumsuz cümleler kullanılmıştır: *Karatay, sen tünküsün sugatta bolosuñbu?* “Karatay, sen geceleri sulama yerinde oluyor musun?” TS/99.

16. Kırgız Türkçesi tasvir fiilleri açısından oldukça zengin bir lehçedir. Bu durum, Aytmatov’un hikâyelerine de yansımıştır. İncelenen metinlerde farklı anlam ve işlevlerde 18 tasvir fiili kullanılmıştır. En çok kullanılan tasvir fiilleri: *bar-*, *cat-*, *ket-*, *kel-*, *koy-bol-*, *çık-*, *ciber-*’dir.

17. Kavram ilişkilerinde 26 işlev (bk. 3.1.3. Hâl (Durumu)) tespit edilmiştir.

18. Hikâyelerde cevher fiili “e” sesi olarak genelde korunmuştur: *Cumuştı da caştardan kalıspay, kıyın işteçü eleñ*. “İşi de gençlerden geri kalmadan, iyi yapardın.” TA/96; *Özüñ da çala can neme eleñ*. “Kendin de yarım canlı şeydin.” TA/876.

Kırgızcada “bol-” fiilinin de yüklemleştirici olarak kullanıldığı görülmektedir: *Niyetim cakşı bolçu*. “Niyetim iyi idi.” TA/496

Ek fiilin “i-” biçimi bu metinlerde birkaç yerde kullanılmıştır: *[Alar] bugün tüştö barıp kalabız dep, kabar ayttırışkan imiş*. “[Onlar] bugün öğlen varırız diye, haber göndermişlermiş.” TA/606.

19. Görülen / bilinen zaman (hikâye) kipi */ele/*, */eken/* diğer kiplere nazaran daha çok kullanılmıştır: *Anın atka minişi başkaça ele*. “Onun ata binişi başkaca idi.” TS/19; *Sabırbek arıktı boyloy [attı] bastırıp kele catkan eken*. “Sabırbek ark boyunca [atını] yürütüp geliyordu.” TS/296

Öğrenilen / duyulan zaman (rivayet) kipi */eken/* */imiş/*: *Soguşka ketet ekenbiz da!* “Savaşa gidecekmışiz de!” TA/175.

Hikâyelerde şart kipi için Kırgız Türkçesinin genel bir özelliği olarak */sA/*, */sO/* biçim birimleri kullanılmıştır: *Den-sooluk bolso, iştegege emne cetsin*. “Sağlık olursa çalışmak gibisi var mı!” TA/97

20. Hikâyelerde Zaman Tümleci 16, Durum Tümleci 14, Hedef Tümleci 12, Nesne 10 farklı yapıdan oluşmuştur.

21. Bütüncede 4185 basit cümle, 563 birleşik cümle olmak üzere toplam 4.748 cümle çözümlenmiştir. Bu cümlelerin kalıp sayısı basit cümlelerde 1944, birleşik cümlelerde 541 toplamda ise 2485'tir. Anlatım türü hikâye olduğu için basit cümle yapılarına daha çok yer verilmiştir, Ö+YF-[-k+ş] (228 tane) ve [Ö]+YF-[-k+ş] (91 tane) en çok kullanılan basit cümle yapılarıdır.

22. Hikâyelerde konuşma dilinin özellikleri yansıtıldığı için metinlerde cümlemsiler, ünlemler, yarı deyimleşmiş yapılar ve eksilteli ifadelerle de sık sık karşılaşılmıştır.



KAYNAKÇA

- Abdikul, C., *Sintaksişeskiy Stroy Kırgızskogo Yazıkıa*, Mektep, Bişkek 1992.
- Abdikulova, Roza, “Türkiye Türkçesi ile Kırgız Türkçesi Ortak Kelimeler Üzerine Genel Bir Değerlendirme”, *Ulakbilge*, 1 (2), 2013, 41-48.
- Abdul, Capar, *Azırkı Kırgız Tilil, Cönököy Süylömdün Sintaksisi II. Bölüm*, Mektep, Frunze 1966.
- Abdul, Capar, *Kırgız Tililinin Sintaksisi*, Mektep, Frunze 1979.
- Abduldaev E., Davletov S., *Kırgız Tili*, Mektep Basması, Frunze 1986.
- Abduldaev, E., *Azırkı Kırgız Tili*: Kırgızstan, Bişkek 1998.
- Abduldaev, E., İsayev D., (Redaktorlor), *Kırgız Tililnin Tüşündürmö Sözdüğü*, Mektep Basması, Frunze 1969.
- Abduvaliev İ., Sıdıkov T., *Azırkı Kırgız Tili Morfologiya*, Aybek Firması, Bişkek 1997
- Ahmet B. Ercilasun, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2005.
- Akın, Cüneyt, “Kırgız Türkçesi ile Moğolca Arsındaki Ortak Bir Edat “Ele” ”, *Uluslar Arası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3/4, 2014, 71-74.
- Akmataliyev, A., *Cengiz Aytmatov’un Dünyası*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1998.
- Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim III. c. AKDTYK*, TDK Yay., 439/3, 2. bs., Ankara 1990.
- Alyılmaz, Cengiz, "Zamir n'si Eski Bir İyelik Ekinin Kalıntısı Olabilir mi?", *Türk Gramerinin Sorunları II, AKDTYK*, TDK Yay., Ankara 1999, 403-415. .
- Alyılmaz, Cengiz, *Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi*. (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1994.
- Aragon, Luiz, “Cengiz Aytmatov Doğumunun 75. Yılı için Armağan”, “Dünyanın Aşkı Anlatan En Güzel Hikâyesi” (Rusçadan çeviren Kemal Göz), 23 Ekim 1958 Litiraturmaya Gazeta, 2004

- Argunşah, M., Sağol Yüksekaya, G., Tabaklar, Ö., *Karahanlıca, Harezme, Kıpçakça Dersleri*, Kesit, 2012.
- Ayezov, Muhtar, “Cengiz Aytmatov Doğumunun 75. Yılı için Armağan”, *Yolun Açık Olsun*, 2004, 245.
- Aytmatov, Cengiz, *Balahım*, Uçkun, Bişkek 2009.
- Aytmatov, Çingiz, *8 tomdon turgan çığarmalarının cıynagı*, Tüzgön: Akmataliev Abdıldacan, Uçkun Yay., Bişkek 2009.
- Banguoğlu, T., “Türkçede Tekerrür Fiilleri”, *TDAY Belleten-1956*, TDK Yay., 2. bs., Ankara 1988, 111-123.
- Baskakov, A. N. Çağdaş Türkçede Kelime Grupları, (Çev. Oktay Selim Karaca), Moskova, 1974, Kesit Yayınları, İstanbul, 2011
- Bilgegil, M. Kaya, *Türkçe Dilbilgisi*, Dergâh Yay., 3. bs., İstanbul Şubat 1984.
- Biray, Negis, “Türkiye Türkçesi ile Kırgız Türkçesindeki Cümlelerin Unsurları Bakımından Karşılaştırılması”, *Dil Araştırmalar Dergisi*, 1(1), Güz 2007, 155-173
- Börekçi, Muhsine, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, Eser Ofset Matbaacılık, Erzurum 2009.
- Cakırov, I., Mayrikov D., Murataliev M., *Kırgız Tilinin Grammatikası II bölüm Sintaksis*, Kırgız Mamlekettik Okuu Pedagogika Basması, Frunze 1964.
- Cakırov, I., Tursunbekov, S., Mayrikov, D., *Kırgız Tilinin Grammatikası*, Kırgızstan Mamlekettik Okuu-Pedagogikalık Basması, Frunze 1954.
- Ceritoğlu, Murat, *Kırgız Türkçesinin Söz Dizimi*, Kesit Yay., İstanbul 2012.
- Cigitov, Salican, “Cengiz Aytmatov Doğumunun 75. Yılı için Armağan”, *Cengiz Aytmatov Edebiyat Meydanında Yeni Yeni Boy Gösterdiğinde...*, 2004.
- Çingiz, Aytmatov, Atındaki El Aralık Fondu, *Çingiz Aytmatov: Çığarmalarının segiz Tomduk Cıynagı*, Uçkun Bişkek 2009.
- Daşdemir, Muharrem, *Dedem Korkut Kitabının Söz Dizimi*. (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2000.

- Daşdemir, Muharrem, *Okuma Yöntemiyle Yapısal – işlevsel Söz Dizimi*. Eser Basım yayın Dağıtım Matbaacılık, Erzurum 2014.
- Daşdemir, Muharrem, *Tarık Buğranın Romanlarında Söz Dizimi*. (Yüksek Lisans). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1995.
- Dıykanov, K., Kudaybergenov S., *Kırgız Tilinin Morfologiyası*, Kırgızistan Mamlekettik Sırttan okuu Pedagogika İnstitutu, Erunze 1957.
- Dıykanov, K., Kudaybergenov, S., *Kırgız Tilinin Morfologiyası*, Pedagogika İnstitutu, Frunze 1957.
- Dilâçar, A. “Gramer: Tanımı, Adı, Kapsamı, Türleri, Yöntemi, Eğitimdeki Yeri ve Tarihçesi”, *TDAY Belleten-1971*, TDK Yay., 2. bs., Ankara 1989, 83-145.
- Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*. Bayrak, İstanbul 1999.
- Ferdinand D. Lessing, *Moğolca-Türkçe Sözlük Cilt: 1. 2. çev. Günay karaağaç*, Ankara, 2003, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 829/1
- Gabain, A. Von, *Eski Türkçenin Grameri* (Çev.: Mehmet Akalın), TDK, Ankara 1995
- Gemalmaz, E., “Belen Yayıncılık” (Haz: Cengiz Alyılmaz, Osman Mert). *Türkçenin Derin Yapısı*. (s.251), Belen Yayıncılık, Ankara 2010.
- İmanov, A, *Eki Sostavduu Cönököy Süylömdördögü Sözdördün Orun Tartibi*, Mektep Basması Frunze 1976.
- İmanov, A., *Kırgız Tili*, Mektep, Frunze 1990.
- İmanov, A., Saparbaev, A., *Kırgız Tili Sintaksis*, Mektep, Frunze 1988.
- Kaldımoloeva, A., *Bagınıçtuu Tataal Süylömdüü Okutuu*, Mektep Basması, Frunze 1971.
- Kara, Funda, “Cümle Çözümlemelerinde Üç Yöntem,” *Kazım Karabekir Eğitim Fakultesi Dergisi*, sayı: 5, 2001, 243-250.
- Kara, Funda, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2001.
- Kara, Funda, *Sait Faik’in Kısa Hikâyelerinde Söz Dizimi*, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk

- Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1996.
- Karaağaç, Günay, *Türkçenin Söz Dizimi.*: Kesit, İstanbul 2009.
- Karahan, Leyla, *Türkçede Söz Dizimi.*: Akçağ, Ankara 2010.
- Karamanoğlu, Ali Fehmi, *Kıpçak Türkçesi Grameri*, Türk Dili Kurumu Yayınları, Ankara 1994.
- Karasaev, Husain, *Kamus Nama: Arab, İran, Mongol, Orus Tilderinen Ooşup Kelgen cana Köönörgön Sözdör*: Şam Basması, Bişkekek 1996.
- Karasaev, X. K., *Özdöştürülgön Sözdör*, Kırgız Sovet Ensiklopediyası, Frunze 1986.
- Kasapoğlu, Çengel Hülya, *Kırgız Türkçesinin Grameri Ses ve Şekil Bilgisi*, Akçağ, Ankara 2005.
- Kolcu, Ali İhsan, *Bozkırdaki Bilge Cengiz Aytmatov*, 3. Baskı, Salkımsöğüt Yayınevi, Erzurum 2008.
- Kolcu, Ali İhsan, *Cengiz Aytmatov Üzerine Yazılar*, Salkımsöğüt Yayınevi, Erzurum 2008.
- Korkmaz, Zeynep, “Türkçe ile Moğolca Arasında Ortaklaşan Unsurlar ve Moğolca'nın Türk Dili Araştırmalarındaki Yeri”, *TDAY-Belleten-1986*, TDK Yay., Ankara 1988, 43-52.
- Korkmaz, Zeynep, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1992
- Korkmaz, Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. TDK, Ankara 2014.
- Korkmaz, Zeynep. “Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”, *TDAY-Belleten-1958*, 2. bs., TDK Yay. Ankara 1988, 41-68.
- Korkmaz, Zeynep. “-ası/-esi Gelecek Zaman İsim-fiil (participium) Ekinin Yapısı Üzerine”, *TDAY-Belleten-1968*, TDK Yay., 2. bs., Ankara 1989, 31-38.
- Kudaybergenov, S., *Kırgız Tilindegi Etişti Casooçu Kee Bir Müçölör*, Mektep Basması, Frunze 1966.
- Kudaybergenov, S., Tursunov A., Sıdıkov C., *Kırgız Tilinin Grammatikası I. Bölüm Fonetika cana Morfologiya*, İlim, Frunze 1980
- Malaev, K., *Kırgız Tiline Kirgren Arab Cana Fars Sözdörünün Sözdüğü*, İbış Ata,

Bişkek 2011.

Murataliev, M., Tursunov A., *Kırgız Tilindegi Süylöm Müçölörü*, Kırgız SSSR İlimder Akademiyası, Frunze 1961

Nuriahmetova, Ayşe, “Günümüz Kırgız Türkçesinde Rusça Unsurlar”, *International Journal of Social Science* Doi number: Number: 27, 2014, p. 333-347, [http: dx.doi.org/10.9761/JASSS2444](http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2444)

Oruzbaeva B., “Nekotoriye Zametki O Parnih Slov” [İkilemelerle İlgili Bazı Notlar]. *Trudi İnstituta Yazıka İ Literatırı*, İzdatelstvo AN Kırgızskoy SSR, Frunze 1957.

Oruzbaeva, B. Ö., Kудaybergenov S., *Kırgız Tilinin Grammatikası*, Kırgızstan Mamlekettik Okuu-Pedagogikalık Basması, Frunze 1964.

Oruzbaeva, B. Ö., *Söz Kuramı*. Mektep, Bişkek 2000.

Oruzbaeva, B. Ö., Tursunov, A., Sıdıkov, C., Akmatalliev, A., Musaev, S. ve Sıdıkov, T. *Azırkı Kırgız Adabiy Tili*. Ç. Aytmatov atındaki Til cana Adabiyat İnstitutu. Bişkek 2009.

Osmonova, C., Konkobaev, K., Caparov, Ş., *Kırgız Tilinin Frazelogiyalık Sözdüğü*, KTMÜ, Bişkek 2001

Rasyanen, M., *Materialı po İstoriçeskoj Fonetike Tyurkskih Yazıkov*, s. İzdatelstvo İnosrannoy Literatırı, Moskva 1955.

Seydakmatov, K., *Kırgız Tilinin Kısaça Etimologiyalık Sözdüğü*, İlim, Frunze 1988.

Sıdıkov, S., *Mongolsko-Tyurkskie Yazıkovie Paraleli*, İlim, Frunz 1983.

Söylemez, Orhan, *Cengiz Aytmatov, Hayatı ve Eserleri Üzerine İncelemeler*, KaraM Araştırma ve Yayıncılık, Ankara 2002.

Şerbak A. M., *Ranniye Tyurksko-Mongolskie Yazıkoviye Svyazi (VIII-XIV)*. Rossiyskaya Akademiya Nauk İnstitut Lingvistiçeskix İsledovaniı, Sankt-Peterburg 1997.

Şimşek, Rasim, *Örneklerle Türkçe Söz Dizimi*, Kuzey Gazetecilik Matbaacılık, Trabzon 1987.

Topaloğlu, Ahmet, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ötüken Yay., İstanbul 1989.

Turgunbaev, Caştegin, “-A turur Şimdiki Zaman ve -p turur geçmiş zaman eklerinin yapısı,” *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 8, 497-505.

Turgunbaev, Caştegin, “-A turur şimdiki zaman ve –p turur geçmiş zaman eklerinin yapısı”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 8, 1999, 497-505

Useev, Nurdin, *Yenisey Yazıtlarının Söz Dizimi* (Doktora), Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek 2009

Üstünova, Kerime, *Türkçede Yapı Kavramı ve Söz Dizimi İncelemeleri*, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa 2002.

Yudahin, K. K., *Kırgız Sözlüğü*. (Çev. Abdullah Taymas), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1998.

Yunusaliev, Bolot Muratalievic, *Tandalgan Emgekter*, İlim Basması, Frunze 1985.

KIRGIZCA HİKÂYESLER ve TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARIMLARI

TÜNKÜ SUGAT

1. Kanımgül işten cañı ele kele salıp, üy tiriçiliginin anday-mındayın bat-bat bütürö koydu da, köçögö uylardı toskonu çıktı. TS/1

Karala uydu ertereek közdöp albasañ al caman, tüz ele koşunalardın ogoroduna kiret da, artınan ızı-çuu salıp on çaktı kişi kubalabasa, oñoy menen karmatpayt. TS/2

Kanımgöldün kolunda kötörgön eki çaşar uulu Tokon bar. TS/3 Al eköo teñ köçönün batış tarabın tikteşet. TS/4 Uylar küñügö oşol caktan kaytat. TS/5 Köçönün ayagında kırka tigilgen terekterdin kılday uçuna ilingensip, küñ kayrakı aydalğan boz döñsöönün buluñuna akırın gana kılkıldap çögüp bara cattı. TS/6 Tak oşol öçüp bara catkan küñdün astınan, keçki küügüm con ıldıy cılcıp, etektegi kölökölördü kuup cetip, alardı öz koynuna katıp alıp catkanday, aylana bargan sayın közgö ileşpey iñirlenet. TS/7

Keç kirip kele catkanı menen, küñdün aptabı alı kayta elek, al az kelgensip, batış taraptagı kazaktın çöl talaasından kimdir birö köruk celpip catkansıp, kerimseldin dem kıstırgan oor tolkundarı lap-lap etip kele baştadı. TS/8 Azır aylanadagının baarı: alı ketken samsaalagan butaktar, içi tünt tokoy sıyaktuu cıluu nım basıp, çarbaktarda demigip turgan çatırman cügörülör, çıminga talanıp, arık boyunda ılaalap turgan boz boz bee, mına uşunun baardıgı caykı ısıkkı çaalıgıp, azır tündün kelişin gana tilep, kütüp turgansıyt. TS/9 Tündö cogorton muzdak cel sogot, tañga cuuk cer üstün şüüdürüm kamayt, oşondo taş “çıyrıgıp” betine tunuk çık cıdırıp ıylaktanat, oşondo cegeni aş bolup mal semiret, ürgölöp termelgen çöptör boyun cazıp ösöt. TS/10

Uylar toygonuna oorsunup, için kötörö albay köçönün ortosu menen şaşpastan, caybarakat basıp, coldun koyu çañın buruksutup kele catıştı. TS/11 Balanın salmagınan artka iyile berip, sogonçoguna tüşkön uzun köynögünün etegin bulaktata çaypalıp baskan Kanımgül, ererkegendey bocurap kele cattı. TS/12

GECE SULAMASI

1. Kanımgül işten yeni gelip ev işlerinin onu bununu çabuk çabuk bitirdi de sokağa inekleri karşılamaya çıktı. TS/1

Karala (kara benekli) ineği erkenden gözetlemesen o kötü, dümdüz komşuların bahçelerine girer de ardından gürültü koparıp on kadar kişi kovalamazsa kolaylıkla [kendisini] yakalatmaz. TS/2

Kanımgül'ün kolunda taşıdığı iki yaşındaki oğlu Tokon var. TS/3 O ikisi de sokağın batı tarafını gözlüyorlar. TS/4 İnekler her gün o taraftan dönüyor. TS/5 Sokağın sonunda sıra ile dikilen kavakların kıl gibi ucuna ilişmiş gibi [duran] güneş, sulanmayan toprağı sürülen boz tepenin köşesine yavaşça süzülüp batıyordu. TS/6 Tam o sönmek üzere olan güneşin önünden, akşam alaca karanlığı yokuş aşağı hareket edip, etekteki gölgeleri kovalayıp, onları kendi kucağına saklıyormuş gibi çevre gittikçe göze ilişmeden kararıyor. TS/7

Akşamüzeri olmakla beraber, güneşin sıcaklığı hâlâ gitmemiş, o az gelmiş gibi batı taraftaki Kazak'ın çöl tarlasından birisi köruk çekiyormuş gibi sıcak rüzgârın [sam yelinin] nefes kıstıran ağır dalgaları lap lap edip gelmeye başladı. TS/8 Şimdi çevredekilerin hepsi: hâlden düşmüş sallanan dallar, içi sıkı (karanlık) orman gibi ılık nem basıp koruluklarda ağır soluyup duran saçaklı mısırlar; sineklere yağmalanıp arık kenarında [sinekleri kovmak için] başını sallayıp duran boz boz at, işte bunların hepsi yaz sıcağından yorulup (yoruldukları için), şimdi sadece gecenin gelmesini dileyip bekleyip duruyor gibiler. TS/9 Geceleyin yukarıdan soğuk yel eser, sabaha doğru yer üstünü çiğ kaplar, o zaman taş donup (soğuktan büzülüp) yüzüne şeffaf nem yapışıp kabarcıklanır, o zaman yediği yarayıp mal semirir, uyuklayıp sallanan otlar serpilip büyür. TS/10

İnekler doyduğuna (doyduğu için) ağırlaşır karnını kaldırmadan sokağın ortası ile acele etmeden, yavaşça basıp yolun kesif tozunu kaldırarak geldiler. TS/11 Çocuğun ağırlığından arkaya eğiliverip topuklarına inen uzun elbisesinin eteğini bir yandan diğer yana sallayarak yürüyen Kanımgül, nazlanmış gibi mırıldanarak geldi. TS/12

3. -Ayda, sadagan boloyun ayda... TS/13

- Çıbık menen ur. TS/14 Öş, munu kara, cügörügö tura koygonu turat! TS/15 Oş dese! TS/16 Ananayın, men azır uydu saaym, süt içesiñbi, Tokon? TS/17

Tak oşol ubakıtta, köçödögü uyulgup catkan çañdın içinen bir atçan çıga keldi. TS/18 Anın atka minişi başkaça ele. TS/19 Dubaldın yıkıntısında koñkoyup oturgan caman sarıday üñküyüp, ter şiregen kiyiz kalpagın çuñkul közünö basa kiygen. TS/20 Aba üp bolup turganına karabastan, üstündö caan-çaçından öñü öçüp bozorgon plaş TS/21

-Atań keldi, karaçı, Tokon, atań keldi!-dedi Kanımğül küyöösünö cılmayıp. TS/22

Karatay özü caratılışınan ele öñü kapkara kişi. TS/23 Birok, bugün anın terdep-tepçip, çañ menen aralaşa maylanışkan odurakay beti özgöçö tünörüp, küröñ tüstögü topurak sıyaktuu eles beret. TS/24 Anın köptön beri ustara körböğön arbaygan murutunun uçtarı dağı, canağı ısıq kerimsel çalganday, buurul tartıp sargargan. TS/25

Karatay tizgin tartkan cok. TS/26 Al balası menen ayalının canına barıp toktoboy ele, başka bir çet kişilerdi uçuratkansıp, alardı ötüp bara catıp suz tiktep aldı da, darbazaga kaşınıp catkan uyga cete barganda, anı kamçı menen kerilip turup condon arı bir tartıp, unçukpastan koroogo aydadı. TS/27

-Ata, açu! Ata, açu! Ata! -dep, keçinekey Tokon atka öñörsöñ eken degendey atasına çulduradı. TS/28

-Karatay, balanı alçı! -dedi Kanımğül. TS/29 Karatay attın başın bir az cıya tüştü da, [al] kayrılıp turup külümsüröyün dedibi, birok külğön cok. TS/30 Bir cak uurtu bolor-bolbos açılıp barıp kayra bekem cumuldu. TS/31 “E, koyo turçu narı!” -degen sıyaktuu atası balasına kolun şiltedi. TS/32

3. -Sür, kurbanın olayım, sür... TS/13

-Çubukla vur... TS/14 Öş, şuna bak, mısıra doğru gidecek! TS/15 Öş diyorum! TS/16 Canım, ben şimdi ineği sağacağım, süt içecek misin, Tokon? TS/17 Tam o sırada, sokaktaki buram buram yükselen tozun içinden bir atlı çıkageldi. TS/18 Onun ata binişi başkaca idi. TS/19 Duvarın harabesinde büzülüp oturan ala doğan gibi eğilip ter sinmiş keçe kalpagını çukur gözüne bastırarak giymiş. TS/20 Hava[nın] boğucu olmasına rağmen, üzerinde yağmurdan rengi sönüp bozaran mont. TS/21

-Baban geldi, baksana, Tokon, baban geldi! -dedi Kanımğül kocasına tebessüm edip. TS/22

Karatay kendisi yaratılışından rengi kapkara kişi. TS/23 Fakat bugün onun terleyip toz ile karışarak yağlanmış kaba yüzü özellikle kararıp koyu kırmızı rengindeki toprak gibi görüntü veriyor. TS/24 Onun çoktan beri ustura görmeyen uzamış bıyıklarının uçları bile, deminki sam yeli vurmuş gibi karışıp sararmış. TS/25

Karatay dizgini çekmedi. TS/26 O, oğlu ile karısının yanına varıp durmadan, başka bir yabancı kişilere rastgelmiş gibi onları geçip somurtarak baktı da sokak kapısına kaşınan ineğe yaklaştığında, onu kırbaçla gerilip sırtından bir vurup konuşmadan bahçeye sürdü. TS/27

-Baba açu! baba açu! baba açu! -diye, küçük Tokon ata bindirir mi dercesine babasına çat pat konuştu. TS/28

-Karatay, çocuğu alır mısın dedi, Kanımğül. TS/29 Karatay atın başını biraz çekti de dönüverip gülümseyeyim dedi mi, fakat gülmedi. Bir yanağı belli belirsiz açılıp tekrar sıkıca kapandı. TS/30-31 “E, çekil o tarafa!” dermiş gibi babası oğluna kolunu salladı. TS/32

5. Alarga Kanımgül öz kolu menen daamduu tamak casap beret. TS/33 Karatay çertken koñur ündüü küü Kanımgülgö kanat berip, al azır asmanda aylanıp uçup cürgöndöy. TS/34 Bul uçurlarda Kanımgül: “uşunday ıntımahtuu, ırıstuu üy-bülö taalayıma cazılğanına ıraazımın!” -dep oylonçu ele. TS/35

Kanımgül’ün uşintip oylono turganday cönü bar. Kee bir kurdaş kelinder çaşırbay ele: “sen degele baktılıusun, Kanımgül! Küyöñ üygö kamkor, çarba kişi. Kolhozun murabı. Sen dele talaada bolsun, üy ookatıñda bolsun eç kimden kem kalbaysıñ. Turmuşuñar tıñ, erkek balañ bar, kayneneñ menen ıntımahtuusuñ: armansız elesiñ go!” -dep aytışçu. TS/36 Anda Kanımgül bardık kubanıçın içine katıp, unçukpastan çark külüp koyot da, [al] kolundagı ketmenin murunkudan ıldam şilteyt. TS/37 “Birok siler eñ negizgisin bilgen cokuñar!” -degensip azdan kiyin Kanımgül özünçö külümsüröyt. TS/38 “Men üçün süyüü barınan kımbat. Men Karataydı süyöm. Karatay meni süyöt. Eköübüz balabızdı süyöbüz. Süyüüsüz adamdardın otu küyüşöbü?” TS/39

Kokus kargaşa bolup, ortodo kandaydır sebepter menen ırk buzulaarın emne üçündür al esine de alçu emes. TS/40

Karataydın bugünküsü Kanımgüldü bir zamattın ortosunda ar kanday oylontup ciberdi. TS/41 “Bul emnesi, al emne üçün uşintti?” -degendey Kanımgül Tokondun közün ayanıçtuu tiktedi. TS/42 Bala enesin tüşüngönsüp ıylay baştağı, al atka mingizbeysiñ dep atasına tarındı okşoyt. TS/43

-Koyo tur Tokon! Iylaba, koyo tur! -dedi Kanımgül. TS/44 Balanı soorotkonu menen, özü oşondo bir nerseni estep, oy cügürttü. Birok oyu bir cerge toktobodu. TS/45 Soorotuuga mından başka ılayıktuu söz tabalbay, Kanımgül balasın murunkudan da bekem kuçaktap, booruna kıstı. TS/46

5. Onlara Kanımgül kendi elleriyle lezzetli yemekler yapıyor. TS/33 Karatay[ın] çaldıg[ı] hoş sesli melodi Kanımgül’e kanat verip, o şimdi asumanda dönüp uçuyor gibi. TS/34 Bu anlarda Kanımgül: “Böyle birbirine bağılı, talihli aile kismetime yazıldığına razıyım!” diye düşünürdü. TS/35

Kanımgül’ün böyle düşünecek kadar haklı tarafı var. Bazı yaşıt gelinler gizlemeden: “sen de talihlisin, Kanımgül! Kocan eve düşkün hamarat kişi. Kolhozun mirabı. Sen da tarlada olsun, ev işlerinde olsun, hiç kimseden geride kalmazsın. Yaşantınız düzgün, erkek çocuğun var, kaynananla anlaşıyorsun: derdin yok yani!” diye söylerlerdi. TS/36 O zaman Kanımgül bütün sevincini içine gizleyip, konuşmadan aniden gülüyor ve elindeki çapasını öncekiden hızlı sallıyor. TS/37 Fakat sizler en önemlisini bilmiyorsunuz! -der gibi olup biraz sonra Kanımgül kendi kendine gülümsüyor. Benim için sevgi her şeyden üstün. Ben Karatay’ı seviyorum. Karatay beni seviyor. İkimiz çocuğumuzu seviyoruz. Sevgisiz insanların ateşi yanar mı?” TS/38-39

Ansızın kargaşa olup ortada herhangi bir sebeplerle beraberliğin bozulacağını niçindir o aklına da getirmezdi. TS/40

Karatay’ın bugünküsü Kanımgül’ü bir anın içinde (bir lahzada) her türlü düşündürdü. TS/41 Bu [da] nesi, o niçin böyle yaptı? -der gibi Kanımgül Tokon’un gözüne acıklı baktı. TS/42 Çocuk annesini anlamış gibi ağlamaya başladı, o ata bindirmiyorsun diye babasına küstü gibi. TS/43

-Bekle Tokon! Ağlama, bekle! -dedi, Kanımgül. TS/44 Çocuğu avutmakla beraber, kendisi o sırada bir şeyi hatırlayıp düşündü. TS/45 Avutmaya bundan başka uygun söz bulamadan, Kanımgül çocuğunu öncekiden de sıkı kucaklayıp bağına bastı. TS/46

7. -Eç nerse emes... Ookatıñdı kıl...
TS/47

Kanımgül bir çaka suu alıp kayra kelgende, küyöösü bayagı ele keyipte mostoyup, salıñkı oor başın alakanı menen süyöp, kiyizdin üstündö cambaştap catıptır. TS/48 Al oşentip kozgolboy cata ele berdi, birok Kanımgül cakınday basıp kelgende, anı atayın süylötpöyün dedibi, ce bayatan oylonup catıp emi bir oygo toktolup, oşonu atkaruuga dayar boldubu, Karatay ordunan tura kaldı da:

-Razinke ötük kayda, alıp kel!-dep, ayalı suroo berbey turganday çort buyurdu. TS/49 Çulgoosun ıldam-ıldam orop, razinke ötügün kiyip, Karatay eşikke şaşılıp cügürüp çıktı. TS/50 Kañtarılğan attın basmayılın, al öçü bar nemedey bulkup tarttı ele, at teñselip ordunan kozgolup ketti. TS/51

-Tak! -dedi Karatay ününün barınça zaarduu bakırıp, ittin gana malı! TS/52

Anan al ayalına kayrıldı da, üñüröygön kabagının astınan anı teşe tiktedi. TS/53

-Senin Sabırbegıñ! -dedi al surdanganınan kalçıldap, -ce al, ce men! TS/54

Munu ukkanda, bayatan beri içten bir nersenin çetin sezgensip, kadik sanagansıp turgan Kanımgöldün cürögü “dağı, dağı bayagı Sabırbek!” -degendey tık toktoy tüşüp, anan tez-tez kağıp ciberdi. TS/55 Kanımgül Karataydın üzöngüsünö carmaşıp calbırdı:

-Koyo tur, Karatay! Tokto, al emne degenin? Emne üçün? Kaysı Sabırbek? TS/56

Birok tigil ayalının sözün ukpay ele, anın kolun kağıp salıp, atına udaa-udaa kamçı şıbap, çaap ketti. TS/57 Anın artınan kuyruk ulaş köçönün çañı cönödü. TS/58

Kanımgül bolso, darbazanın oozunda kulaçın cayıp, kuru kolun sungan boydon telmirip kala berdi. TS/59

“Karatay! Karatay!” -degen çakırıkka coop cok. TS/60

7. -Bir şey değil... İşini yap... TS/47

Kanımgül bir kova su alıp geri geldiğinde, kocası deminki ahvalde somurtup, salınmış ağır başını avucuyla destekleyip keçenin üstünde yan yatıyordu. TS/48 O, öylece hareketsiz yatıyordu, fakat Kanımgül yaklaşınca onu özellikle konuşturmayayım dedi mi veya deminden düşünüp yatıp şimdi bir fikre gelip onu yapmaya hazır oldu mu, Karatay yerinden kalktı da:

-Lastik çizme nerede, al gel! -deyip hanımı soru soramayacak şekilde sert buyurdu. TS/49 Ayak bezini çabuk çabuk sarıp lastik çizmesini giyip Karatay dışarıya acele koşup çıktı. TS/50 Bağlanan atın kolanını, o kini var kişi gibi sert çekmişti ki, at sarsılıp yerinden oynadı. TS/51

-Tak! -dedi, Karatay sesinin olduğu kadar (avazı çıktığı kadar) acı bağırp itin malı! TS/52

Sonra o hanımına döndü de faltaşı gibi açılmış göz kapaklarının altından onu süzdü. TS/53 Senin Sabırbek’in! -dedi o hiddetinden titreyip ya o, ya ben! TS/54 Bunu duyduğunda, deminden beri içten bir şeyin ucunu hissetmiş gibi işkillenip duran Kanımgül’ün yüreği, “daha, daha önceki Sabırbek!” der gibi tık duruverip sonar hızlı hızlı çarptı. TS/55 Kanımgül Karatay’ın üzengisine sarılıp yalvardı:

-Bekle, Karatay! Dur, o ne demek? Neden? Hangi Sabırbek? TS/56

“Fakat diğeri hanımının sözlerini dinlemeden, onun kolunu itip, atını üst üste kamçılıyıp koşturup gitti. TS/57 Onun peşinden kuyruk gibi sokağın tozu devam etti. TS/58

Kanımgül ise, sokak kapısının ağzında kollarını açıp boş ellerini uzatmış hâlde şaşıp kalakaldı. TS/59

“Karatay! Karatay!” -denen seslenişe cevap yok. TS/60

9. Al emi cügörü bolso bir ele colu suu içken, kee bir cerleri tap-takır suu körö elek, eldin kara kuurayı tört-beş colu sugarılsa, “Beş-Taşta” eki colu gana sugarılan. TS/61

“Beş-Taştın” adresine aytilgan uşuga okşogon sözdördü Karatay kamırabastan, dayıma uga cürgön söz da degensip ugup turdu. Antkeni, canağı cetişpegendiktin baarı kaydan çıgat degende, Karataydın aytar coobu dayar. TS/62 Al coop bugün ele payda bolo kalıptırır? TS/63 Co-ok, bul coopko Karatay köptön beri üyrönüşüp, anın çındığına katuu işenet. Emne degende, Karatay özünün murapçılık mildetin oyunda tak atkarat. TS/64 Ooba, muraptın özünö tiyeşelüü mildetteri bar: kolhozgo berilgen sunu körsötülgön norm boyunca arık-arıkka bölüp beret. TS/65 Boldu, andan narkısın başkarma bilet, brigadirler bilet. TS/66 İştı oşolor uyuşturat emespi. TS/67 Iras, sugat işi kolhozdo öto caman abalda, birok aga kim ayıptuu? TS/68 Karataybı [künölü]? TS/69 Co-cok, kolhozgo bölüngön suu cetişpese Karatay emne kılmak ele? Özü suu bolsunbu? TS/70 Kee bir ubakıtta suu cetiştüü bolgonu menen sugaruuga kişi çıkpay kalat. TS/71 Baarına başkarma ayıptuu, oşol özü coop bersin... TS/72

Mümkün Karatay uşul colu dağı keñeşmede aytilgan sözdördü köñülgö albay, kaadasınça kaşım-kabagım debesten, kelgen boydon aylına kayra kete beret bele, birok keñeşmenin ayak çeninde kimdir biro burç taraptan ayta kaldı: “Narı aytkıla, beri aytkıla, suu normasın köböytüp, ar biribizge dağı üç-tört kulaktan koşup bermeyinçe, baarı bir eçteke çıkpayt...” TS/73 Karatay silkine tüştü, -anın tak köñüldögüsün ayıp catpaybı! TS/74 Al özü de suu az dep kakşap cürböybü. TS/75 İş oydoguday boluş üçün kolhozgo bölüngön suu dağı eñ kemi carım ese köböysö, aytar kep başka boloor ele... TS/76

9. Ama mısır ise tek bir defa su içmiş, bazı yerleri daha hiç su görmemiş, milletin kara kurayı dört beş defa suvarılsa Beş-Taş’ta sadece iki defa sulanmıştır. TS/61

“Beş-Taştın” adına söylenen buna benzer sözleri Karatay önemsemeden, daima duyduğumuz söz de dermiş gibi dinledi. Çünkü deminki eksiklerin hepsi nerden çıkıyor dendiğinde, Karatay’ın söyleyecek (verecek) cevabı hazır. TS/62 O cevap tek bugün peyda oluverdi mi? TS/63 Hayır, bu cevaba Karatay çoktan beri ikna olup onun gerçekliğine katı inanıyor. Niçin denildiğinde Karatay kendi mirapçılık görevini aklında (kendince) tam yapmaktadır. TS/64 Evet, mirabın kendine has görevleri var: kolhoza verilen suyu gösterilmiş (tayin edilmiş) norm (ölçü) boyunca arık arıka bölüp verir. TS/65 Tamam, ondan ötesini idare bilir, [ondan ötesini] ekip başları bilir. TS/66 İş onlar organize ediyor değil mi. TS/67 Doğru, sulama işi kolhozdo çok kötü hâlde, fakat buna kim suçlu? TS/68 Karatay mı [suçlu]? TS/69 Yo, yok, kolhoza bölünen su yetmese Karatay ne yapacaktı yani? Kendisi mi su olacak? TS/70 Hepsine idare suçlu, o kendisi cevap versin. TS/72

Belki Karatay bu defa da istişarede söylenen sözleri dikkate almadan, adedince (her zaman yaptığı gibi) kaşım gözüm demeden, geldiği gibi köyüne tekrar gidecekti, fakat istişarenin sonlarında birisi köşe taraftan söyleyiverdi: Şunu deyin, bunu deyin, su ölçüsünü artırıp, her birimize daha üç dört elden koşup vermedikçe, zaten (hepsi aynı) hiçbir şey çıkmaz. TS/73 Karatay silkiniverdi, onun tam gönülündekini söylemiyor mu! TS/74 O kendisi de su az deyip söylenip durmuyor mu. TS/75 İş[in] düşündüğümüz gibi olması için kolhoza ayrılan su daha en az yarım kat artsa söylenecek söz farklı olurdu... TS/76

11. Sen maga tiybe, men saga tiybeyin, sen menin işime kiyligişpe, men saga kiyligişpeyin degen ubadaları bar sıyaktuu bul eköo, kırtışı süyüşpösö de, birine-biri söz tiygizüüdön atayın tartınışat. TS/77 Murda ayabay dostuşup cürgöndördün arası acırap, colu eki cakka ayrılğanda, mına uşunday bolot - caman-cakşını çaşırıp çetey berişet. TS/78 Alardın dosçulugu, adam kattabay kalğan calgız ayak coldu çöp baskan sımalı, bargan sayın özünön-özü unutulup, taarınıç-ökünüçün aytışpagan dostor ulam alıstaşa berip, kek saktay baştaşat. TS/79 Açıktan-açık kastaşpasa da, ar biri içten bugup, aldırtan añduuda. TS/80 Egerde ele biri kol kötörsö, ekinçisi at koyup karmaşuuga dayar. TS/81 Anda alar düşman ekenderin çaşırışpay, tik betteşip, tik aytışat. TS/82

Kıcıra kelip tursa da, azırınça oyunda eçteke çok. TS/83 Karatay Sabırbekke sırtın salıp, ukmaksıgan bolup, köñül salkın oturdu. TS/84

Sabırbek tigi-bu debesten tüz ele boloor cerin aytıp kirdi. TS/85

-Bir katarıbiz suu bölüştürüü kayra karalsın, tekşerilsin dep catabız, -dedi al şaşılbaş süylöp. TS/86

-Bir çeti- eñ tuura, ar bir işti kayra-kayra taktap, tekşerip tursa-paydasınan başka zıyanı çok. TS/87 Bizdin suu başçı-gidrotehnikteribiz bul cagın da köñülgö alıp cürüşkön çıkar, anı özdörü aytışsın. TS/88 Al emi murap bolgon ceribiz özübüzçö oylonuşar da iş bolup catat. TS/89 Bolboso, kızdın sırrı törkününö maalım go, bizdin bir bilgenibiz ele: “Suu cetpeyt, kokuy suu ber!” TS/90 Koşup berse, dale cetpeyt dep çapkılایبız. TS/91 Suunun keneni cakşı deseñçi, suu mol bolso-nan da mol, anı kim bilbesin. TS/92 Oşentse da, kee biribiz Çüyün suusun talaasına bütündöy burup berseñ da, közü toyboyt, [al] anda da cetpeyt dep ıylayt. TS/93 Co coldoştor, [bu] tamaşa emes, bul balekettüü ooru, ar kimibizdin ele başında bar. TS/94 Suu degeniñ biz üçün kudaydın ançeyin akkan suusu emes da,-[suu degeniñ] közdögön işibiz, [su degeniñ] tartkan meenetibiz... TS/95

11. Sen bana dokunma (değme), ben sana dokunmayayım, sen benim işime karışma, ben sana karışmayım denen sözleşmeleri varmış gibi bu ikisi, yıldızları barışmasa da, bir birine laf atmaktan özellikle çekiniyorlar. TS/77 Önceden samimi arkadaş olanların arası açılıp yolları iki tarafa ayrıldığında işte böyle olur, iyi kötüyü gizleyip uzaklaşıyorlar. TS/78 Onların dostluğu, adam yürümeyen yalnız patika yolu ot sarmış gibi gittikçe kendi kendine unutulup dargınlık hüznlerini paylaşmayan dostlar gittikçe uzaklaşıp, kin tutmaya başlıyorlar. TS/79 Açıktan açık[a] düşmanlık etmeseler de, her biri içten kin gütüp gizlice [birbirini] takipteler. TS/80 Eğer biri el kaldırırsa ikincisi ad[ını] koyup kapışmaya hazır. TS/81 O zaman onlar düşman olduklarını gizlemeden, dik yüzleşip dik atışırlar. TS/82

Hiddetlenip dursa da, şimdilik aklında hiçbir şey yok. TS/83 Karatay Sabırbek’e sırtını dönüp, duymazlıktan gelip serinkanlı oturdu. TS/84

Sabırbek, o bu demeden, düpedüz olacağımı söylemeye girişti. TS/85

Bir kısmımız su paylaşımı tekrar gözden geçirilsin, kontrol edilsin diyoruz, dedi o acele etmeden konuşup. TS/86

-Bir taraftan [söylediklerinizin] en doğru, her bir işi tekrar tekrar netleştirip kontrol etse(k) faydasından başka zararı yok. TS/87 Bizim su başçı hidroteknikerlerimiz bu yönünü de dikkate alıyorlardır galiba, onu kendileri söylesinler. TS/88 Fakat mirab olmamız, kendimizce düşünmemiz gereken iş oluyor. TS/89 Yoksa kızdın sırrı akrabalarına malum ya, bizim bir bildiğimiz [şu]: “Su yetmiyor, aman su ver!” TS/90 Ekleyip verse dahi [biz] yetmiyor deyip dövünürüz. TS/91 Suyun bolu iyi desene, su bol olsa ekmek de bol [olur], bunu kim bilmesin. TS/92 Öyle olsa da, bazılarımız Çüyün suyunu tarlasına hepten çevirip versen de, gözü doymaz, o zaman da yetmiyor diye ağlar. TS/93 Hayır yoldaşlar, [bu] şaka değil, bu belalı hastalık, her birimizin de başında var. TS/94 Su dediğin [şey] biz için Allah’ın bu zamana kadar [boşuna] akan suyu da değil, hedeflediğimiz, işimiz, çekilen emeğimiz. TS/95

13. Çın ele Sabırbek bugün çeçinip alıp salgılaşuuga kirgendey, dosunun da, başkalarının da közünö karabay süylödü:

-Kaçan bolso suu az, suu cetpeyt dep ele kutulup kete beresiñ, Karatay. Bul cooptu koygun. Koyboyt ekensiñ, mintip cürüp iş oñolboyt, tüşüm öspöyt. Senin koluñda üç cüz litr suu bar. Özübüzdün diykandarça aytkanda altı kulak! Oy, bul oñbogondoy köp suu, men dele üç cüz litr alam, bizdin aydoo ceribiz birdey ele. Oşol suunun özün cakşılap paydalansa, tim ele başımdı kesip bereyin, [oşol suu] cetmek tursun aşıp ketet. Birok uşul saga berilgen suunun baarın toluk paydalanasıñbı? Keptin baarı mına oşondo! TS/96 “Men saga tup-turasın aytıp bereyin” -dep Sabırbek çöntögünön bloknotun suurup çıktı. TS/97 Olturgandar kozgolup kübür-şıbir bolo tüştü: “Sabırbektin bul aytkanı tuura! Balakettin baarı özübüzdö! Suu ısırap bolup catat.” TS/98 Sabırbek bloknotun baraktap, bir cerine toktoldu da, anan mınday dedi:

-Sugarılğan cerdin ayantına karaganda, canağı üç cüz litrdin içinen siler aşıp ketse bir cüz cetimişin gana paydalanasıñar. Al emi kalğan cüz otuz litri kayda? Sen dele bilip turasıñ, Karatay. Al suu tekke ketip catat. Eginder al suudan bir tamçı da körböyt. Makul, al emne üçün oşondoy debeysiñerbi? Murab caman işteyt! Tüşüm alat deyt ekenbiz, eginderdi özüñ üç maal tamaktı cazbay içkendey, bir kün emes, bir saat keçiktirbey kandıra sugarış kerek. Al üçün murab timele tikesinen-tik turup, canın taştap, kızığıp iştebese, uşunubuz-uşul. Karatay, sen tünküsün sugatta bolosuñbu? Cok. Seni tünküsün talaadan körö elekmin! Arık-arıkka bölüp bergen suu kayda barat, anı kim başkarıp, kañçası cogolot, sen oşonu tekşeresiñbi? Özüñdün ele sugatçılarıñ aytsıñ, sen antpeysiñ.

13. Gerçekten de Sabırbek bugün azimli olarak savaşmaya gelmiş gibi arkadaşının da, başkalarının da gözüne bakmadan (hatır gönül dinlemeden) konuştu: Ne zaman olsa su az, su yetmiyor diye kurtuluyorsun, Karatay. Bu cevabı bırak. Bırakmıyorsun, böyle gidip iş düzelmez, ürün çoğalmaz. Senin elinde üç yüz litre suu var. Kendi çiftçilerimizce (kendi çiftçilerimizin ağzıyla) söylersek altı bel! Yav, bu oldukça çok su, ben de üç yüz litre alıyorum, bizim ekim yerimiz aynıdır. O suyun kendisini iyi değerlendirsin, gerçekten başımı kesip vereyim, yetmek dursun artar bile. Fakat [sen] bu sana verilen suyun hepsini tam değerlendirebiliyor musun? Sözün hepsi bundan ibaret. TS/96

Ben sana dosdoğrusunu söyleyeyim deyip Sabırbek cebinden not defterini çekip çıkardı. TS/97 Oturanlar hareketlenip gürültü fısıltı oluverdi: “Sabırbek’in bu dedikleri doğru! Felaketin hepsi (bütün suç) kendimizde! Su israf oluyor.” TS/98

Sabırbek not defterini karıştırıp, bir yerinde durdu ve sonra şöyle dedi: Sulanmış yerin alanına baktığımızda, deminki üç yüz litre içinden sizler en fazla sadece yüz yetmişinden faydalanırsınız. Sonra kalan yüz otuz litresi nerede? Sen de biliyorsun, Karatay. O su boşa gidiyor. Ekinler o sudan bir damla da görmüyor. Neyse, o niçin böyle demiyor musunuz? Mirab kötü çalışıyor! Ürün alalım diyoruz, ekinleri kendin üç öğün yemek kaçırmadan yediğin gibi bir gün değil, bir saat geciktirmeden, kandırarak suarmak gerek. Onun için mirab öyle dümdüz dik durup, canını dişine takıp, zevkle (kendini verip) çalışmazsa olacağımız bu. Karatay, sen geceleri suda oluyor musun? Hayır. Seni geceleyin tarlada henüz görmedim! Arık arık bölüp verilen su nereye gidiyor, onu kim kontrol eder, ne kadarı yok oluyor, sen onu kontrol ediyor musun? Kendi suçuların söylesin, sen öyle yapmıyorsun.

15. Kaçan körsöm sen alıştın başında suu ölçögüç reykanı tiktep oturasıñ, saal ele reykanın körsötmösünön suu kemip kalsa, [sen] gidrotehnikterge: maga suu cetpeyt, suu bergile, suu kerek dep çaap barasıñ. Al emi oşol ele ubakıtta tömön caktan kança suu paydalanbay, ısırap bolup catkanı menen senin işiñ cok. Eptep ele ökmöttön tiye turgan suu tügöl tiye eken deysiñ. Tigi cagı emne bolso oşo bolsun! Kudu ele bayagı itterden kaçıp, iyinge başın bekitken tülkü bolup catpaysıñbı... Azoo üyrötüp mingendey, suunun da tizgin-çılbrın bekem karmabasañ, oyu oogon cagina [al] urup ketet. Uşunu esiñe al, Karatay senin orduñ reykada emes, [senin orduñ] sugattın üstündö, [senin orduñ] sugatçılardıñ arasında... TS/99

Bargan sayın Sabırbektin sözü küçögöndön-küçöp, calgız ele Karatay emes ugup turgandardıñ barına tiyip cattı okşoyt. TS/100 Muraptar baştarın iykep, unçuğuşpay sumsayıp oturuştı. TS/101

Sabırbek “Beş-Taş” kolhozunda iştebegeni menen, oşol kolhozdu izildep çıkkın sıyaktuu, özünön beş kolunday bilgenin körsöttü. TS/102 “Beş-Taş” kolhozunda sugat çapçandatıp kelgende gana, aga oşondo barıp kamınıшат. TS/103 Kambıl dıykandar ant[ip][et]peyt, alar sugatka erte cazdan araket körüp, arık taramdarının kartasın kün murun iştep ığıшат. TS/104 Cañı arıktar koş aydoo cürüp catkanda ele salınıp, alıştardı, kulaktardı kün murun baylap, eski arıktardı oñdop, için tazalap, mıktı sugatçılardı tandap, alarga öz-özünö cer bölüp beriş kerek. TS/105 Birok “Beş-Taşta” bular iştelbeyt, Karatay bul üçün kam körüp araket kılbayt. TS/106

15. Ne zaman görsem sen kanalın başında su ölçen çubuğa bakıp oturuyorsun, biraz ölçü üzerinde su eksilse hidrotehniklere: bana su yetmiyor, su veriniz, su gerek deyip koşup gidiyorsun. Fakat o zamanda aşağı tarafta ne kadar su faydalanılmayıp israf olmasıyla senin işin yok. Aldırış etmeden, hükümetten payımıza düşen su tam gelse diyorsun. Aynen deminki itlerden kaçıp inine başını gizleyen tilki olmuyor musun... Vahşi [hayvan] eğitip biner gibi suyun da dizginini sıkı tutmazsan kafasının estiği tarafa vurup gider. Bunu dikkate al, Karatay, senin yerin reykada değil, sulama yerinde, sucuların arasında. TS/99

Giderek Sabırbek’in sözü şiddetlendikçe şiddetlenip yalnız Karatay değil dinleyenlerin hepsine dokundu galiba. TS/100 Mirablar başlarını eğip ses çıkarmadan ciddi oturdular. TS/101

Sabırbek “Beş-Taş” kolhozunda çalışmamakla beraber, Bu kolhozu araştırmışcasına kendi avucunun içi gibi bildiğini gösterdi. TS/102 Beş-Taş kolhozunda sulama [iş] sadece kapıya dayandığında ona o zaman gidip hazırlanıyorlar. TS/103 Gayretli çiftçiler öyle yapmıyorlar, onlar sulamaya erken yazdan hazırlık görüp arık şeritlerinin haritasını günler öncesinden işleyip hazırlarlar. TS/104 Yeni arıklar tarla sürme işi esnasında yapıp arıkları, kulakları öncesinden bağlayıp eski arıkları tamir edip içini temizleyip iyi sucuları seçip onlara ayrı ayrı yer bölüp vermek gerek. TS/105 Fakat Beş-Taş’ta bunlar yapılmıyor, Karatay bunun için dertlenip hareket etmiyor. TS/106

17. -MTS cer aydap berdi, kolhozçular cügörü septi, [kolhozçular] anın çöbün otop, topuragin cumşarttı, anan iş sugatka kelgende, sen, Karatay, meenettin baarın cokko cıgardıñ. TS/107 Bilip koygun, eldin taman akı, mañday terinin ubalı sende, Karatay. TS/108 Bolboso emne üçün “Üç-Döbödüğü” cügörü uşul küngö çeyin bir tamçı suu içe elek? TS/109 Aytçı gana, emne üçün siler cakşınakay cıkkın cügörünü karabay, sugarbay kuuratıp saldıñar? TS/110 Bilip turam, sen al döbölörgö suu cıkpıyıt dep aytkanı turasıñ, cok, anday emes. TS/111 “Üç-Döbödüğü” sunu tündük caktan cıgaruuga bolot. TS/112 Birok, sen anı muruntan oylogon coksıñ. TS/113 Calañ ele sen emes, arabızdagı muraptardın köbü ele oşentip işteyt. TS/114

Eldin baarı ele Karataydı tiktep, alardın közdörü ötüp bara catkanın, Karatay sezip turdu. TS/115 Al oşondo kolunan kelse cer menen cer bolup, közgö körünböy citip cogolgusu keldi. TS/116

Kaynak suuga malıp alganday, moynu-başı temgil-temgil kızargan Karatay, cıynalış bütörü menen raykomdun eşiginen birinçi bolup müdürölö cügürüp cıktı da, [al] eç kimge bir ooz sözgö kelbesten, atına ırıp minip, tüz ele uçtağı eginderdi közdöy çaap cönödü. TS/117

Birok at üstündö da Sabırbektin sözünön kutula algan cok. TS/118 Sabırbektin sözdörü anın meesine kadalğansıp, artınan kalbay kuup kele cattı. TS/119 Karatay azır dağı “Üç-Döbödüğü” çaap bara catıp, bugünkü keñeşmede bolgondordu miñ-miñ mertebe oylonup elestetti. TS/120 Birok, aylanıp kelip ele, Sabırbektin aytkandarına makul bolgusu kelbedi. TS/121

17. MTS yeri sürdü, kolhozçular mısır ekti, [kolhozçular] onun zararlı otlarını ayıklayıp toprağını yumuşattı, sonra iş sulamaya gelince sen, Karatay emeklerin hepsini boşa cıkardın. TS/107 Bil, halkın ayaklarının hakkı, alın terinin vebalı sende, Karatay. TS/108 Öyle olmazsa niçin Üç-Döbödeki mısır şu güne kadar bir damla su içmemiştir? TS/109 Söyle bakalım, niçin sizler güzel cıkmış mısırı bakmayıp sulamayıp kuruttunuz? TS/1TS/10 Biliyorum, sen o tepelere su cıkmaz demek istiyorsun, yok, öyle değıl. 111 Üç-Döbö’ye suyu kuzey taraftan cıkarmak mümkün. TS/112 Fakat sen onu önceden düşünmedin. TS/113 Sadece sen değılsin, [tembel] aramızdaki mirabların çoğı da aynı şekilde calışıyorlar. TS/114

Milletin hepsi Karatay’a gözünü dikip (diktiğı için) onların gözlerinin [kendisini] delip geçtiğini Karatay hissedip durdu. TS/115 O, o anda elinden gelse yerle yer olup göze görünmeden, kaybolup yok olmak istedi. TS/116

Kaynar suya batırılmış gibi boynu başı benek benek kızaran Karatay, toplantı biter bitmez raykomun kapısından birinci olarak sürçüp koşup cıktı da hiç kimseye bir kelime söylemeden, atına fırlayıp binip dümdüz kenardaki ekinlere doğru koşturdu. TS/117

Fakat at üstünde de Sabırbek’in sözünden kurtulamadı. TS/118 Sabırbek’in sözleri onun beynine saplanmış gibi peşini bırakmadan takip etti. TS/119 Karatay şimdi dahi Üç-Döbö’ye koşturup giderken bugünkü toplantıda olanları bin bin (binlerce) defa düşünüp hayal etti. TS/120 Fakat dönüp gelip Sabırbek’in söylediklerini kabul etmek istemedi. TS/121

19. Al emi Karatayçı [kanday]? Karatay kanday bolsun? Karatay dele murapçılık kesipti Sabırbekten kem bilbeyt. TS/122 Al eköo muraptardın kursunda birge okuşkan. TS/123 Birok, Sabırbektin bağı bar eken, bağı bardın taşı da öydö kulayt degendey, al aldınkı kolhozdo iştep atagı çıktı. TS/124 Anday eken “Beş-Taş” kolhozuna iştep körsünçü, miktılığı oşondo bilinet! TS/125 Adegende Karatay dağı işke demilgelüü kirişken. TS/126 Emgegim menen eldin közünö körünöm degen anın da neçen ilgeri ümüt-tilekteri bolgon. TS/127 Birok iş başınan ele tetiri ketip oñolbodı. TS/128 Başkarmalar tamanı cerge tiye elekte biri ketip, biri kelip, kolhoz başalaman: oşondoy şartlarda kaysı cañı sunuş, cañı demilge turmuşka aşmak ele. TS/129 Ay ötüp, kün ötüp iştin ilki-salkı cürüşünö bara-bara Karatay da könüktü... TS/130

Tagdır ataylaganday köp uçurda Karatay menen Sabırbektin turmuş colun bir koşturup cürdü. TS/131 Ayıldarı canaşa, çaştayınan taanış-biliş, kiyin öspürüm cetip “ŞKM” mektebinde birge okuştu. TS/132 Soguş çıkanda anda da bir batolyondo boluştu. TS/133

Belorussiyada pohoddo col cürüp bara catıp, cılcıp akkan kiçinekey suunun boyunda bolgon bir colku dem aluu ali da este bar. TS/134 Cay gana meltildip akkan kiçinekey suunun ceegindegi köləkölüü mayda badal, belinen suuda kögörgön kalıñ kemiş, bulutsuz asman, memiregen tatınakay tüşkü çak, koyçu, aylanadagınıñ barı demin içine katıp, oşol suunun köşülgön tıñ agımın buzbay saktap turgan sıyaktuu ele. TS/135 Oşondo atışuulardın dağı ünü ugulbay, bir paska soguş dağı unutulup, tıñtık öküm sürdü. TS/136 Bul beypilçiliktin körünüşünö berilgensip, soldattar dağı ar kimisi özünö kımbat, alıskı oylordu oyloştı. TS/137

19. Ama Karatay [nasıl olsun], Karatay nasıl olsun? Karatay da mirapçılık mesleğini Sabırbek’ten az bilmiyor. TS/122 O ikisi mirapların kursunda birlikte okumuşlardı. TS/123 Fakat Sabırbek’in talihi varmış, talihi olanın taşı da yukarı düşer denildiği gibi o, öndeki kolhozda çalıştığı için [Sabırbek’in] namı çıktı. TS/124 Öyle hâlde, “Beş-Taş” kolhozunda çalışıp görsün, kabiliyeti, o zaman bilinir! TS/125 İlk başta Karatay da işe gayretle (usulünce) girişmişti. TS/126 Emeğimle milletin gözüne girerim diye onun da çok fazla gelecekte umutları dilekleri (gelecek ile ilgili umutlar, dilekler) oldu. TS/127 Fakat iş taa başından ters gidip düzelmedi. TS/128 İdarecilerin ayakları daha yere değmemişken biri gidip biri gelip kolhoz karışık: Böyle şartlarda hangi yeni öneri, yeni hamle gerçekleşecektir. TS/129 Ay geçip gün geçip işin ağır aksak yürüyüşüne git gide Karatay da alıştı. TS/130

Kader özellikle çoğu zamanlarda Karatay ile Sabırbek’in hayat yolunu birleştirdi. TS/131 Köyleri yan yana, küçüklüğünden tanış biliş, sonra genç olup (büyüdüklerinde) “ŞKM” okulunda birlikte okudular. TS/132 Savaş çıktığında o zaman da bir taburda oldular. TS/133

Belarusya’da seferde yol gidip, cıl cıl (azıcık) akan küçük suyun boyunda (kıyısında) olan bir defaki dinlenmeleri hâlâ da hatırdadır. TS/134 Sadece yavaşça süzülüp akan küçücük suyun kenarındaki gölgeli ufak fundalık, belinden suda yeşermiş yoğun kemiş, bulutsuz gökyüzü, mayışmış güzel öğle vakti değil etraftakilerin hepsi nefesini içinde tutup bu suyun gamsız dinç akmasını bozmayıp koruyormuş gibiydi. TS/135 O anda çatışmaların dahi sesi duyulmayıp bir müddet savaş dahi unutulup sukunet hüküm sürdü. TS/136 Bu rahatlığın (hareketsizliğin) görünüşüne dalmış gibi askerler de, her biri kendisi için değerli, uzaktaki hayalleri düşündüler. TS/137

21. Başınan şekşinçek, kara mürtoz Karatay Sabırbektin kıymıl etip baskan-turganın baarın aram sanap, anı kündön-küngö cek kördü. TS/138 Munu sezgen Sabırbektin köptön beri süylöşpöy cürgönün-Kanımgüldü unukusu kelbeyt, menin taalayıma köz artat dep taptı. TS/139 Bara-bara Karataydın içi tardığı Kanımgül menen gana çektelbesten Sabırbektin iştegi iyiliklerine dağı kol saldı. TS/140 Sırtında al Sabırbektin iyiliklerin közgö ilbey, salkın karaganı menen, çınında aylası kurup tištenet. S/141 Karatay Sabırbektin artta kalayın degen çok ele, birok anın işteri emne üçündür tiginindey cakşı bolo albadı. TS/142 Aga Karataydın ogo beter içi küyüp, cini kelet, murunku dosunan ülgü aluuga, cardam suroogo, men uşuga basınat belem degen tekebir oy tizgindep, col berbedi. TS/143 Sabırbek bolso, öçöşkondöy el oozunan tüspöy maktalıp, ulam bargan sayın [Sabırbektin] kadırı ösöt. TS/144 Anın abroyu kötörülgönün elden gana emes, kiyinki ubakta, Karatay öz ayalınan da baykap kaldı. TS/145 Kündördün birinde Sabırbektin sürötü basılğan gazeten Kanımgül makala okup oturgan ele. TS/146 Karatay adegende sır aldırbaym degensip, unçukpay turdu da anan çiday albay:

-İi, senin Sabırbegñ gazetten tüspös kıyın boldu go! Kana, dağı emne dep maktaşıpır!-dep, iç küydüsün tamaşaga aylandırayın degensip, külümüş etti. TS/147 Baya künu bolso Kanımgül kelinder menen koşulup, Sabırbektin ayılına kinogo bardı ele. TS/148 Anda Sabırbek Kanımgüldün canına oturup, kino körböy ele süylöy bergen imiş. TS/149 Munu ukkanda, Karatay ayalı menen açıktan-açık süylöşmök boldu, birok narı-beri oylonup: “bizdin ayılda uşul küngö çeyin klubdun cektuguna kim ayıptuu ele?” -dep, tim koydu. TS/150

Baştan ötköndördü uşintip oylonup cürüp oturgan Karatay “Üç-Döbödgü” eginderge kantip cetkenin sezbey da kaldı. TS/151 Cügörölördün kaday abalda ekenin Karatay emi körüp, anı emi tüşündü. TS/152 Körgönünö işenbegensip, al közün ukalap-ukalap aldı, birok bayagı ele körünüş. TS/153

21. Başından şüpheci, merhametsiz Karatay, Sabırbek’in hareket edip yürümesini (faaliyetlerini) hepsini kötüye yorup on[dan] günden güne nefret ediyordu. TS/138 Bunu sezen Sabırbek’in uzun zamandan beri konuşmamasını, [Karatay] Kanımgül’ü unutmak istemiyor, benim mutluluğuma göz dikti diye yorumladı. TS/139 Gide gide Karatay’ın kıskançlığı Kanımgül ile sadece sınırlı kalmadan Sabırbek’in işindeki başarılarına bile el uzattı. TS/140 Dış görünüşte o Sabırbek’in başarılarını önemsemeyip aldrış etmemekle birlikte, gerçekte çaresi tükenip gıcık oluyor. TS/141 Karatay Sabırbek’ten geri kalayım demiyordu, fakat onun işleri niçindir ötekininki gibi iyi olamadı. TS/142 Ona Karatay’ın daha beter içi yanıp sinirleniyor, önceki dostundan örnek almaya, yardım istemeye, ben şuna küçük düşer miyim denen kibirli düşünce dizginleyip izin vermedi. TS/143 Sabırbek ise, öc alır gibi milletin ağzından düşmeden, övölüp devamlı gittikçe [Sabırbek’in] itibarı artıyor. TS/144 Onun itibarının yükseldiğini sadece halktan değil, son zamanlarda, Karatay kendi hanımından da hissetti. TS/145 Günlerin birinde Sabırbek’in resmi basılmış gazeteden Kanımgül makale okuyordu. TS/146 Karatay önce çaktırmayayım der gibi sessizce durdu da sonra sabredemeyip:

-Hey, senin Sabırbek’in gazeteden düşmez zor adam oldu demek! Hani, daha ne diye övmüşler! -deyip içinin yanmasını şakaya çevireyim der gibi komiklik etti. TS/147 Geçen günü ise Kanımgül gelinlerle birlikte olup Sabırbek’in köyüne sinamaya gitti. TS/148 O sırada Sabırbek Kanımgül’ün yanına oturup filmi izlemeyip konuşmuş imiş. TS/149 Bunu duyduğunda Karatay hanımı ile açıktan açığa konuşacak oldu, fakat o tarafını bu tarafını düşünüp: “bizim köyde şu güne kadar klübün olmamasına kim suçlu?” -deyip boş verdi. TS/150

Başından geçenleri böylece düşünüp yürüyen Karatay “Üç-Döbö’deki” ekinlere nasıl vardığını sezemedi bile. TS/151 Mısırların nasıl hâlde olduğunu Karatay şimdi görüp onu şimdi anladı. TS/152 Gördüklerine inanmamışçasına, o gözünü ufalayıp ufalayıp durdu, fakat aynı görünüş. TS/153

23. Azdan kiyin Karatay başın çulgup alıp, arık-çönökkö karabastan, aydoo menen çapkanda, anın ayılga karay baratkanın körsötkönsüp, attın tört ayagınan çıkkın çañ sozulup kala berdi. TS/154

Uşul boydon attın başın tartpay çaap kelgen Karatay köçödö Kanımgül menen Tokon tosüp turgan badaga cetkende gana tizgin cıydı. TS/155

Tündün birinçi carımı kündögüdöy kap-karañğı. TS/156 Ay keçireek barıp tetigi karargan kır arkanın çokusunan çıgat. TS/157

Sugat üçün tün eñ cakşı ubak. TS/158 Sabırbek sugattın kanday cürüp catkanın tekşerip cürdü. TS/159 Baarı öz ordunda, sugatçılarga kündüz ele tapşıрма berilip, alardın ar kimisine cer bölüştürülgön. TS/160 Emi bolso Sabırbek ala kalbadı beken dep, sugarılğan egindin çetteri menen bastırıp cüröt. TS/161 Bir ubakta:

-Sabırbek bayke, o-o, Sabırbek bayke!-degen ün çıktı. TS/162

-Emne, men mindamın! TS/163

-Suu çok! TS/164 Suu solup baratat!-dep, canağı sugatçı kıykırdı. TS/165 Sabırbek aga çaap barganda, narı caktan dağı kıykırık çıktı:

-Oy murap, suu çok! Suu kana! TS/166

Çın ele arıktağı sular özünön-özü soolup, akpay kaldı. TS/167 “Çoñ arıktı cep kettibi, emne boldu?” -dep Sabırbek çoñ arıktı boylop çaptı... TS/168 Arık bütün, birok suu köz körünö soolgondon-soolup, arıktın tübündögü taştar karañgıda cıltıldap körünö baştı. TS/169 “Kapıray, bul emnesi?” -dep, Sabırbek tañ kaldı da, anan başkı kanaldın bir cerin [su] alıp kettibi degen oy kıl etkende, al ayabay çoçup ketti. TS/170

23. Birazdan sonra Karatay başını sallayıp arığa hendeğe bakmaksızın, tarla ile koşturduğunda, onun köye doğru gittiğini gösterircesine atın dört ayağından çıkan toz uzayıp kalıverdi. TS/154 Öylece atın başın çekmeden, koştura gelen Karatay sokakta Kanımgül ile Tokon durdukları badaya varınca dizgini çekti. TS/155

Gecenin ilk yarısı her günkü gibi kapkaranlık. TS/156 Ay biraz sonra öteki kararan dağın tepesinden çıkacak. TS/157 Sulama için gece en iyi vakit. TS/158 Sabırbek sulamanın nasıl yürüdüğünü kontrol ediyordu. TS/159 Her şey yerli yerinde, sugatçılara gündüzden görevleri veril[di], onların her birine yer bölüştürüldü. TS/160 Şimdi ise Sabırbek alaca (kuru) [yer] kalmadı mı deyip sulanan ekinin kenarlarıyla yürüyor. TS/161 Bir vakit: Sabırbek abi, o-o, Sabırbek abi! diye ses çıktı. TS/162

-Ne, ben buradayım! TS/163

-Su yok! TS/164

-Su azalıyor! -deyip deminki sugatçı bağırdı. TS/165

Sabırbek ona koşarken, öte taraftan da ses çıktı: Oy mirab, su yok! Su nerede! TS/TS/166

Gerçekten de arıktaki sular kendi kendine solup (azalıp) akmaz oldu. TS/167 “Büyük arığı yedi mi (yıktı mı), ne oldu?” deyip Sabırbek büyük arığı boylayarak koştı... TS/168 Arık sağlam, fakat su göz göre göre azaldıkça azalıp arığın dibindeki taşlar karanlıkta parlayıp görünmeye başladı. TS/169 “Aman Allahım, bu nedir?” -deyip Sabırbek şaşırıp kaldı ve sonra ana kanalın bir yerini [su] alıp götürdü mü denen düşünce aniden akla gelince, o çok korktu. TS/170

25. -Sen kimsin? TS/171

-Tart deym koluñdu! TS/172

-Karatay sensiñbi? TS/173

Coop bolbodu. TS/174

-Bizdin suunu sen cıktıñbı? TS/175

-Maga suunun barı kerek! TS/176

-Kim beriptir saga mınday ukuktu?
TS/177

Karatay arbañ-arbañ etip, bir-eki attaganda
ele Sabırbekke cakınday keldi. TS/178

-Cogol, kektin azır! TS/179

-Sen soosuñbu? TS/180 Esiñe kel,
Karatay! 181

-Özüm üçün emes! TS/182
Berbeym, [sen] ketkin! TS/183 Kolhoz
üçün, kolhoz üçün alıp catam! TS/184 Cer
küyüp baratat, maga suunun baarı kerek.
TS/185 Ölö elegiñde ketkin, berbeym.
TS/186

-Başkaldın egini sugarılbasa
meylibi? TS/187 Munuñ zakonsuzduk!
TS/188 Sen uurusuñ! TS/189

-Men uurumunbu? TS/190 Bas
cagıñı! TS/191 Karatay sekirip barıp,
Sabırbektin kolundagı salmaktuu temir
açkıçtı culup aldı da, kayra bir kadam
ketençiktep, kerilip turup Sabırbekti baştan
arı bir salarda, Sabırbek çapçandık menen
Karataydın kolun karmay kaldı. TS/192
Anan al denesindegi bardık bolgon küçün
cınap, Karataydın bilegin kapkandın
caaktarı sınduu kısa berdi. TS/193 Akırında
açkıç Karataydın kolunan çulp etip suuga
tüştü. TS/194 Birok, Karataydın ceñilgisi
cok. TS/195 Al dağı ele bolso akırına çeyin
küröşmök. TS/196 Sabırbekti köpürönün
çetine ıktatıp, anı suuga türtmök. TS/197
Munu tüşüngön Sabırbek bir kolu menen
şlyuzdun temirin karmap, ordunan cılbay
koydu. TS/198 Köpürödön türütölüp
ketpeyin degen instinkt menen birine-biri
carmaşıp, ar biri öz canın saktayt. TS/199

25. -Sen kimsin? TS/171

-Çek diyorum kolunu! TS/172

-Karatay [bu] sen misin? TS/173

Cevap almadı. TS/174

-Bizim suyu sen mi yıktın? TS/175

-Bana suyun tamamı gerek! TS/176

-Kim vermiş sana böyle hakkı?
TS/177 Karatay böbürlenip bir iki adım
atınca Sabırbek'e yaklaştı. TS/178

-Defol, git şimdi! TS/179

-Sen sağ mısın? TS/180

-Kendine gel, Karatay! TS/181

-Kendim için değil! TS/182
Vermiyorum, git! TS/183 Kolhoz için,
kolhoz için alıyorum. TS/184 Yer yanıyor,
bana suyun tamamı gerek. TS/185 Ölmeden
önce git, vermem! TS/186

-Başkaların ekini sulanmazsa [bu]
olur mu? TS/187 Bu [hâl]in kanunsuzluk!
TS/188 Sen hırsızısın! TS/189

-Ben hırsız mıyım? TS/190 Kapat
çeneni! TS/191 Karatay atlayıp Sabırbek'in
elindeki ağır demir anahtarı çekip aldı da
tekrar bir adım geriye çekilip gerilip
Sabırbek'i başından aşağı vuracağı anda,
Sabırbek hızla Karatay'ın elini tutuverdi.
TS/192 Sonra o vücudundaki bütün [var]
olan gücünü toplayıp Karatay'ın bileğini
kapanın ağzı gibi sıktı. TS/193 Sonunda
anahtar Karatay'ın elinden şıp diye suya
düştü. TS/194 Fakat Karatay'ın yenilesi
yok. TS/195 O hâlâ da sonuna kadar
savaşacak. TS/196 Sabırbeği köprü'nün
kenarına sıkıştırıp onu suya dürtecekti.
TS/197 Bunu anlayan Sabırbek bir eliyle
savakın demirini tutup yerinden
kımıldamadı. TS/198 Köprüden itilip
gitmeyeyim denen içgüdü ile biri birine
yapışıp her biri kendi canını koruyor.
TS/199

27. Kıyışpas dos boluşkanda da alar mintip cakındaşkan emes:[alar] koyun alışıp betme-bet, közmö-köz [boluşkan emes]. TS/200 Aylana bolso cim-cırt, [aylana] karañğı, can cok, kılayıp çıkkın ay gana alışıp catkandar kim degensip, kırdın artınan başın sozup, ulam öydö kötörülüüdö cana şlyuzdun oozunda orgup akkan suu, arıktın içi menen kürküröp aguuda. TS/201 Egerde azır kün carık bolso Sabırbek Karataydın kan kuyulğan közün körüp, çıkıyındagı çıñalğan kan tamırlarının cürök menen birge lakıldata sogup turganın sezet ele, anın ırcayıp tiştegen oozun, ölük sıyaktuu bop-boz öñün köröt ele. TS/202 Birok, karañgıda Karataydın tuylagan ısıq denesin gana sezip, kölşal terdin cıtın, oozunan kirkirep çıkkın sözdörün gana bildi. TS/203

-Bербeym! TS/204 Бербейм suunu! TS/205 Бүгүнкү түн меники. TS/206 Eginder küyüp baratat! TS/207

Bir okumda Karataydın küçü kete baştadı. TS/208 Sabırbek anı özünön alıstatıp turtıp ciberdi:

-Orduñdan cılba, Karatay! - Kozgolbo! -dedi Sabırbek. TS/209 - Mina uşunday bolmok ekenbiz da! Tüşüm üçün, birinçilik üçün uşintip küröşöt ekenbiz da. TS/210-211

-Men saga kimmin! TS/212

-Sen maga duşmansın! -dedi Karatay balıkça aptıgıp. TS/213 Sen maga duşmansın... TS/214 Sen menin ırısıma köz artasıñ, sen meni sınamış bolup cıynalıştarda caman işteyt dep talkuuga salasıñ... TS/215 Birok meni alday albassıñ... TS/216

27. İyi dost olduklarında da onlar böyle yakınlaşmış değillerdi: kucaklaşıp yüz yüze, göz göze [gelmemişlerdi]. TS/200 Çevre ise sessiz, karanlık, can yok, bir parça çıkan ay sadece kavgı edenler kim dercesine, tepeciğın arkasından başını uzatıp devamlı yukarı çıkmakta, demin savakın ağzında fışkırp akan su, arığın içi ile gürleyip akmakta. TS/201

Eğerde şimdi gün ışık olsaydı Sabırbek Karatay'ın kan toplanan gözlerini görü[rdü], [Sabırbek] [Karatay'ın] ensesindeki gerginleşen kan damarlarının yürek ile birlikte lakır lakır çarpıp durduğunu hissedirdi, onun sırtıp dişleyen ağzını, ölü gibi bomboz rengini görürdü. TS/202 Fakat karanlık Karatay'ın sadece hareket eden sıcak vücudunu hissedip sadece kan terin kokusunu, ağzından hırıltıyla çıkan sözlerini bildi. TS/203

-Vermiyorum! TS/204 - Vermiyorum suyu! TS/205 Bugünkü gece benimki. TS/206 Ekinler yanıyor! TS/207

Bir müddet sonra Karatay'ın gücü gitmeye başladı. TS/208 Sabırbek onu kendinden uzaklaştırıp itiverdi. Yerinden yılma, Karatay! Hareket etme! -dedi Sabırbek TS/209 İşte böyle olacaktı da! Mahsul için, birincilik için böyle gürüşüyoruz ha. TS/210-211

-Ben sana kimim! TS/212

-Sen bana duşmansın! -dedi Karatay balık gibi nefesi kesilip. TS/213 Sen bana duşmansın. TS/214 Sen benim talihime göz dikiyorsun, sen beni sınar gibi yapıp toplantılarda kötü çalışıyor diye nazara veriyorsun... TS/215 Fakat beni kandıramazsın... TS/216

29. Kanaldın şagılduu kırınan
çurkap tüşkön Karatay arıktın ceegine
çok tüşüp otura kaldı da, canımdı sayıp
tapkan suu uşubu degensip, aňkanı
katkan nemedey suunu koçuş menen
udaa-udaa cutup ciberip, özünçö bir
nerselerdi küñküldödü:

“Koyo tur, men saga ali
körsötöm. Emi su menin kolumda...
Men uşul tünü barın sugarıp bütöm.
Tegiz bütöm. Men uuru emesmin, kim
aytat, men uuru emesmin! Alar
eginderin üç sıyra, beş sıyra sugarıp
bütüşkön, bir tündön eçteke bolboyt...
Bizdiki bolso, bizge su bugün tünü zarıl,
mına azır dağı kerimseldin ilebi kelip
turat... Cok, dosum kalp aytasñ, bizge
altı emes, on, on beş kulak su kerek...
Kalpaytasñ Sabırbek... “Üç-
Döbödüğü” cügörüğü suunu men
özümün ele eski arıktarım menen
cetkirem...” TS/217

Arıktagi suu çin ele ayabay köp
ağıp cattı. TS/218 Anın katuu ağımanın
Karataydın közü ımır-çımır. TS/219
Cazgı sel sıyaktuu, ceegi menen melt-
kalt bolgon arıkka alakanıñdı toso
kalsañ, suu azoo tayça sırtka teep, ıgı
kelgen caka urup kete bermek. TS/220
Suu erkindikti süyöt. TS/221 Azır
kulagıñdı tosoñ, arıktın ceegin suu
kemirip-kemirip, közgö ilinbegen
kumdardı şırıldatıp agızıp, arık ceegin
tınbastan uratıp catkanın ugasıñ. TS/222
Birok Karataydın oyu başka cakta.
TS/223 Al bugün tünü kaday bolbosun
sugattın baarın bütürüğü tiyiş. TS/224
Suu emgiçe “Üç-Döböğü” cetkenin, al
cerde sugatçılar keçten beri şımalanıp
dayar bolup turganın oylogondo,
Karatay ordunan ırgıp turup,
kubanganınan ünsüz gana küldü.
TS/225 Ooba, sugat başaldı! TS/226
Emi tezinen araket kılış kerek... TS/227

29. Kanalın çakıllı kenarından
atlayıp inen Karatay arığın kenarına diz
çöküp otura kaldı da canımı dişime
takip bulduğum su bumu dercesine dili
damağı kurumuş kişi gibi suyu avucuyla
peşe peşe yudumlayıverip kendince bir
şeyleri mırıldadı:

Bekle, ben sana şimdi
gösteririm. Şimdi su benim elimde...
Ben bu gece hepsini sular bitiririm.
Tamamını bitiririm. Ben hırsız değilim,
kim söyledi, men hırsız değilim! Onlar
ekinlerini üç defa, beş defa sulayıp
bitirdiler, bir geceden hiçbir şey
olmaz... Bizim ki ise, bize su bugün
gece lazım, işte şimdi dahi sam yelinin
sıcaklığı gelip duruyor... Hayır dostum
yalan söylüyorsun, bize altı değil, on,
onbeş bel su lazım... Yalan söyledin
Sabırbek... Üç-Döbö'deki mısıra suyu
ben kendim eski arıklarım
götürürüm... TS/217

Arıktaki su gerçekten de çok
fazla akıyordu. TS/218 Onun sert
akmasından [dolayı] Karatay'ın gözü
kamaşıyor. TS/219 Yaz seli gibi ağzına
kadar dolu olan arığa avuçlarını tutsan,
su vahşi tay gibi geri tepip yöneldiği
tarafa vurup gidecek. TS/220 Su
hüriyeti sever. TS/221 Şimdi kulağını
tutsan, arığın kenarını su kemirip
kemirip göze görünmeyen kumları
şırıldatarak akıtıp arık kenarını
durmadan yıktığını duyarsın. TS/222
Fakat Karatay'ın akli başka tarafta.
TS/223 O bugün gece ne olursa olsun
sulamanın hepsini bitirmeye mecbur.
TS/224 Su şimdiye kadar Üç-Döbö'ye
vardığını, orada sugatçılar dünden beri
kollarını sıvayıp hazır olup durduklarını
düşününce Karatay yerinden fırlayıp
sevincinden sadece sesizce güldü.
TS/225 Evet, sulama başladı! TS/226
Şimdi tezinden hareket etmek lazım.
TS/227

31. Andan kiyin emne bolgonun Kanımgül cakşı bilbeyt. TS/228 Kulak tuncurayt, öñübü, tüşübü, bir bilgeni ketmen menen koşo boyun taştap çım çabat. TS/229 Çım cerden ayrılıgısı çok, anı tırmaktap üzüp alış kerek. TS/230 Çım oor, birok Kanımgül anı taştabay, bala kötörgönsüp, kökürögünö kısıp, Karatayga alıp kelet. TS/231 Karatay albuuttanıp algan, anın ünü kirkireyt. TS/232 Narı caktan biröönün dağı çañırgan ünü çıktı. TS/233

-Emne? TS/234 Emne boldu? TS/235

-Kokuy, bolgula! TS/236 Bıyagın da alıp ketti! TS/237 -Oozuñ taş! TS/238

Bulçuñdarı temirdey çıñalıp, kirkirep oor dem ala, birin-biri türtüşüp, suu menen alışıp catkan adamdardın arasınan ayaldın ontogondoy ünü uguldu. TS/239 Kanımgüldün butuna taş tiydi. TS/240 Oy, can ay, cançılgan but kanday sızdayt! TS/241 Kanımgül erdin kese tiştep, suuga otura kaldı da, narıtan Karataydın “bolgula” degen buyruktuu ünün ukkanda ordunan ırgıp turdu. TS/242 Oşol zamat bir nerse kars etti. TS/243 But sındı mı? TS/244 Karataydın kağıp catkan kazığı sındı... TS/245

-Köz çımırayt. TS/246

-Bolboy! TS/247 Bolboy eken... TS/248

-Emne bolboy? TS/249

-Eski arık-eski köynök, bir cerin bütösöñ, bir ceri cırtılat... TS/250

-Süylöbö! TS/251 -Ölölübü? TS/252

-Öl! TS/253

Dagı, dagı can sabagan küröş! TS/254 Suu-tilsiz coo, tıyak-bıyaktan şıkaalagan cılçık taap, anı añıraytıp cırat, toktotkongo moyun berbey möñküyt... TS/255 Kol karışıp barat, ter tuzga çılanganday açuu... TS/256 Sugatçılar Karatayga naarazı, [sugatçılar] anı cek körüşöt. TS/257 -Uşu da arık pı! TS/258 İçindegi çöbünö çalınıp cıgılasıñ... TS/259 Suu kantıp kötörülün? TS/260

-Arıktardı tüzüktöp çaptırbay, başkarma menen murap emnege basıp cüröt... TS/261

31. Ondan sonra ne olduğunu Kanımgül iyi bilmiyor. TS/228 Kulak çınlıyor, gerçek mi, rüya mı, bir bildiği çapa ile birlikte vücudunu bırakıp çım kesiyor. TS/229 Çım yerden ayrılmak istemiyor, onu tırmaklayıp koparmak gerek. TS/230 Çım ağır, fakat Kanımgül onu bırakmayıp çocuk taşıyormuş gibi göğsüne kısıp Karatay'a getiriyor. TS/231 Karatay hiddetlenmiş hâlde, onun sesi hırıldıyor. TS/232 Öte taraftan birinin de bağırın sesi çıktı. TS/233

-Ne TS/234 -Ne oldu? TS/235

-Aman, [acale] edin! TS/236 Burasını da götürdü! TS/237 -Ağzına taş! TS/238

Adaleleri demir gibi sertleşip hırlayıp ağır nefes alarak biri birini dürtüşüp su ile uğraşan adamların arasından kadının inleyen sesi duyuldu. TS/239 Kanımgül'ün ayağına taş değdi. TS/240 Oy, can ay, ezilmiş ayak nasıl sızlar! TS/241 Kanımgül dudakların kesercesine dişleyip suya otura kaldı da öteden Karatay'ın “çabuk” diye emirvari sesini duyunca yerinden sıçrayıp kalktı. TS/242 O anda bir şey kars etti. TS/243 Ayak mı kırıldı? TS/244 Karatay'ın çakmış olduğu kazığı kırıldı. TS/245

-Göz kamaşıyor. TS/246

-Olmuyor! TS/247 -Olmuyormuş! TS/248

-Ne olmuyor? TS/249

-Eski arık eski elbise, bir yerini yamalasan, diğer yeri yırtılıyor. TS/250

-Konuşma! TS/251 -Ölelim mi? TS/252

-Öl! TS/253

Bir daha bir daha can acıtan (candan bezdiren) savaş! TS/254 Su dilsiz düşman, [su] oradan buradan küçücük yarık bulup onu büyütüp yırtar, [su] durdurmaya boyun eğmeyip çağlıyor. TS/255 El gittikçe uyuşur, ter tuza batırılmış gibi acı... TS/256 Sugatçılar Karatay'dan memnun değiller, [sugatçılar] ondan nefret ediyorlar. TS/257 Şu da arık mı! TS/258 İçindeki otlara dolaşıp düşersin... TS/259

Su nasıl yükselsin? TS/260 Arıkları düzleyip biçmeyip idareci ile mirab ne geziniyorlar. TS/261

33. Karatay eki üç colu cerge kömölönö cıgıldı, birok, ansayın öcörlönüp tura kalıp kayra muştışat. TS/262

Esi çıkkın Kanımgül adegende seleyip katkan boydon ce turgan ordunan kozgolo albay, [Kanımgül] ce bir söz aytıp, ün çıgaruuga çaması kelbedi. TS/263 Bir az ötköndön kiyyin gana:

-Kokuy, bul emne degen şumduğuñar!-dep, muştışkandardı araçalamak bolup, alardın ortasında culundu. TS/264 Teñselip şayı kete baştağan Karataydı kalkalagan Kanımgül urup catkandarga özünün kolun, denesin toso berdi:

-Koygula, seketiñ keteyiñder, oy, bul emneñer, bala bolup ketkensiñerbi, koygula!-dep, cıgılıp-tıgılıp catıp Kanımgül Karataydı kuçaktap aluuga arakettendi. TS/265 Canı karayıp cindengen Karatay ayalına moyun berbey bulkunup, anı kayta-kayta ırgıta tırtıp cattı. TS/266 Kanımgül aga da karabay, karañgıda tiyip catkan muştımdardı da közgö ilbey, ortogo tüşö kalıp, sugatçılarga caldırap-calbırdı:

Koygula, silerde künö cok... -Koygula. Kolu menen kılğan, moynu menen tartsın. TS/267 Karatay özü coop beret, siler kete bergile... TS/268 Ketkile azır... TS/269 Urbagıla, tiybegile deym! TS/270

-Oy, anı urgan kim, özü baştabadı? TS/271

-Baştasa da bir açuñardı maga bergile, meni urgula andan körö! TS/272

-Seni urup emne [kılabiliriz]. TS/273 Ketebiz azır, ketpey catıp alaar eç kim cok. TS/274 Birok, biz bul işti uşul boydon tim koyboybuz, [biz] süylöşöbüz ali tiyiştü cerden... TS/275 “Körüşöbüz! Partorg, başkarmalardın aldına da barışımız ali!” -degen boydon, ketmenderin kötörgön sugatçılar ayılga ketçü colgo tüşüştü. TS/276

33. Karatay iki üç defa yere yüzükoyun yığıldı, fakat her seferinde inat ederek kalkıp tekrar savaşıyordu. TS/262

Aklı başından giden Kanımgül önce bayılıp donmuş hâlde ne durduğu yerinden kalkabilip ne bir söz söyleyip ses çıkarmaya gücü yetti. TS/263 Biraz geçtikten sonra:

-Aman, bu nasıl hayasızlığınız! -deyip yumruklaşanları ayırmak isteyip onların ortasında dövündü. TS/264 Sendeleyip gücü gitmeye başlayan Karatay'ı koruyan Kanımgül vuranlara kendi kolunu, vücudunu siper etti:

-Yapmayın, Allah aşkına, oy, bu nedir, çocuk mu oldunuz, yapmayın! -deyip düşe kalka Kanımgül Karatay'ı kucaklamaya uğraştı. TS/265 Canı acıyıp cinlenen Karatay hanımına karşı gelerek direnir onu tekrar tekrar uzaklaştırarak itiyordu. TS/266 Kanımgül ona da aldırmadan, karanlıkta değen yumrukları da göze almadan, orya girip sugatçılara yalınıp yalvardı:

-Yapmayın, sizlerde suç yok! Eli ile yapan boynu ile çeksin TS/267 Karatay kendisi cevap verir, siz gidiverin. TS/268 Gidin şimdi. TS/269 Vurmayın, değmeyin diyorum. TS/270

-Oy, ona vuran kim, kendisi başlamadı mı? TS/271

-Başlasa da bir öfkenizi bana verin, bana vurun ondansa! TS/272

-Seni vurup ne [yapacağız] TS/273 Gideceğiz şimdi, gitmeyip yatacak [olan] hiç kimse yok. TS/274 Fakat biz bu işi bu şekilde öylesine bırakmıyacağız, konuşacağız ilgili yerden. TS/275 Görüşürüz! Partorg, idarecilerin yanına da varınız belki!” diyerek çapalarını sırtlardan sugatçılar köye giden yola düştüler. TS/276

35. Bul çöyrönün turmuşun buzgan bir gana nerse bolup cattı. TS/277 Kemerlengen carıktan suu küç menen sıgılıp say ıldıy şarkırap sogot. TS/278 Karatay iynin kuuşura başın ıldıy salıp, dağı ele entigip, küyökkön cürögün toktoto albay kemerdegi suu sıyaktuu korkurap oor dem alıp cattı. TS/279 Anın cüröğü “dik-dik” etip, içten solkuldata urganı, küyöösün kuçaktap turgan Kanımgülgö özünün cüröğü sıyaktanıp aykın sezilip turdu. TS/280 Cana alıp ketken alışta kalgan çım menen taştı suu mına azır dağı kökölötö agızdı da, [su] murunkudan beter öcörlönüp, tabalaganday şarkıradı. TS/281

-Men emne özüm üçün beken? -dedi Karatay, belgisiz alda kimgе kayrılğansıp kanırığı tütöp. -Kolhoz üçün [kıldım] -Suu çok... Cer küyüp baratat... TS/282

Kanımgüldün, küyöösünö booru oorup, cüröğü elcirep ketti:

-Eçteke emes Karatay, kapa bolboçu!-dedi al kulagina şıbırap. TS/283

Karatay selt etip bulkunup aldı da, Kanımgüldün kuçaktap turgan koldorun acıratıp, anı çetke türttü. TS/284

-Ketkin -dedi al zaardangan, kaarduu ün menen. TS/285

35. Bu çevrenin düzenini bozan sadece bir şey oluyordu, o arığı [gizlice] takip edip köpüren su. TS/277 Suyun [eştiği] yarıktan su güç ile çıkıp çay aşağı çağlayıp akıyor. TS/278 Karatay omuzlarını bükerek başını aşağı salıp hâlâ da ağır ağır soluyup sıkılan yüreğini sakinleştiremeyip dar geçitteki su gibi hırlayıp ağır nefes alıyordu. TS/279 Onun yüreği lak lak edip içten çarparak vuruşu, kocasını kucaklayıp duran Kanımgül’e kendi yüreği imiş gibi net hissediliyordu. TS/280 Demin alıp götürdüğü arıkta kalan çım ile taşı su işte şimdi dahi fırlatarak akıttı ve [su] öncekisinden beter kinlenip başkasının felaketine sevinircesine gürledi. TS/281

-Ben ne kendim için mi? -dedi Karatay, belirsiz herhangi birine söylercesine sinirlenip. Kolhoz için... Su yok... Yer yanıyor... TS/TS/282

Kanımgül’ün, kocasına yüreği yanıp kalbi yumuşadı:

-Bir şey değil, Karatay, üzülme! -dedi o kulagina fısıldayıp. TS/283

Karatay aniden silkindi de Kanımgül’ün kucaklayan kollarını ayırıp onu kenara itti. TS/284

-Git, dedi o, acılı, kızgın ses ile. TS/285

37. Al anın canına otura kaldı da, moyun-başın sılap, ayagansıp erkeletti. TS/286 Bu sıypalangan cıluu koldor eñ bir cakın, eñ bir cagımduu sezildi. TS/287 Uşul can cırgatkan baktıluu uçur kozgolso ele uçup ketip ekinçi kaytıp kelbestey. TS/288 Karatay kıymıldap koyudan korktu. TS/289 “Maga ubal cok, Kanımgül, -dep oylop cattı al. -Uşul senin barkıñdı bilbey, saga oroñdop cürgönüm ittik emespi. Keçirgin meni, cüzüñö karoodon uyalam. Irıs-taalay degen üydö, oçoktun gana boyunda emes-al sırtta el menen, iş menen da baylanıştuu ekenin sen dagı tüşüngön çıgarsıñ...” TS/290

-Tur, Karatay, Sabırbek kele catat!-dedi şıbragan Kanımgül. TS/291 Karatay başın salañdatıp öydö turdu. TS/292

-Me, talaada kalıptır, başıña kiyip al-dep Kanımgül aga kalpağın sundu. TS/293 Karataydın üstünön çañın kübüp, köynöktün tıtlıgan cerlerin kurunun astına kımtıp çaşırıp bedri da:

-Men üygö kete bereyin, sen anan kellersin. TS/294 Atıñ korgondun narı cagında tuşalıp cüröt, - dedi Kanımgül ketip bara catıp. TS/295

Sabırbek arıktı boyloy [attı] bastırıp kele catkan eken. TS/296 Keede al üzöngünü temine kalıp, attın başın cıya, aylanaga tigilip karayt. TS/297 Mümkün al cañı arıktın kay cerge salınaarın dolboorlop kele catkandır. TS/298

Karatay unçukpastan karap turdu. TS/299 Dos aldında coop berüüdön düşman kolunan ölgön ceñil emespi. TS/300

37. O onun yanına otura kaldı da boyun[unu] başını sıvazlayıp acıyormuşcasına şımarttı. TS/286 Bu okşayan sıcak eller en yakın, en hoş hissedildi. TS/287 Şu can[ı] rahatlan mutlu an hareket etse uçup gidip ikinci dönüp gelmeyecek gibi. TS/288 Karatay hareket etmekten korktu. TS/289 Bana vebal yok, Kanımgül, diye düşündü o. - Şu senin kıymetini bilemeyip sana kaba davranmam itlik değil mi. Affet beni, yüzüne bakmaktan utanıyorum. Talih kısmet dediğin evde, sadece ocağın etrafında değil, o dışarıda milletle, iş ile de bağlı olduğunu sen de anlamışsındır...” TS/290

-Kalk, Karatay, Sabırbek geliyor dedi fısıldayan Kanımgül. TS/291 Sabırbek geliyor! TS/291 Karatay başını eğip ayağa kalktı. TS/292

Al, tarlada kalmış, başına giyiver deyip Kanımgül ona kalpağını uzattı. TS/293 Karatay’ın üstünden tozunu çırpıp gömleğin yırtılan yerlerini kemerinin altına sıkıştırıp gizledi de:

-Ben eve gidivereyim, sen sonra gelirsin. TS/294 Atın duvarın öte tarafında kösteklenmiş geziyor, dedi Kanımgül giderken. TS/295

Sabırbek arığı düzleyip [atını] yürütüp geliyordu. TS/296 Ara sıra o üzengiye tepip (mahmuzlayıp) atın başın çekerek etrafına dikilip bakıyor. TS/297 Mümkün o yeni arığın nereye yapılacağını planlayarak geliyordur. TS/298

Karatay ses çıkarmadan bakıp durdu. TS/299 Dost karşısında hesap vermekten düşman elinden ölmek kolay değil midir. TS/300

BETME BET

1. Kara-Toonun kırınan kapçıgay içine
üzüktöy cayma kölökö tüşüp, etekte, top
terekterdin arasında çaşınan kiçinekey, een
stantsiyanın aylanası ogo beter karañğı...
BB/1

Bul tünü terekter calbırak küüp cattı. BB/2
Şamalga [şamaldın ayınan] narıdan beri
iyilip, şamday tirelişken terekterdin kılda
uçunan tüp tamırına çeyin bütkön boyu
dürüldögönsüp, alardın coğoruda deñiz
sıyaktuu çaypalıp şuuldaganı, başka tüşkön
alda kanday oor muñdu, birine-biri cölönö
kalıp, zarlap catkanday öñdönöt. BB/3
Sabagı mort çiykil calbıraktardı kapçıgay
boylop ürögön şamal karañğıda kelgen
uuruday cula kaçıp, üzö kaçıp, önöp-butap
cerge çaçıp sebeleyt. BB/4 Bir ele tündö
calbıragınan acırıp, cetimsirep cılañaç
kalgan körksüz terekterdi kişiler erteñ
baykar beken, ayar beken? BB/5 Kim bilet?
BB/6 Eldin da başına oor kün tüşkön. BB/7
Kan tögülüp, kişiler atasınan, bir
tuuganınan, küyösünön acırıp, alardı
soguşka attandırıp catkan kez. BB/8 Bul
küñdörü uşul too arasındaki kiçinekey
stansiyadan küñü-tünü tınbay eşalondor
birinin artınan biri batıştı közdöy çubap
ötüp cattı. BB/9 Mına azır da stansiyaga
alıstan çarçap kелgendey çubalcıgan eşelon
cay kelip, vagondor cürüp bara catıp
ürgülöy tüşkönsüp, birine-biri kaldır-kuldur
kağışa kalıp toktodu. BB/10 Cerge eç kim
tüşkön cok. BB/11 Col tartkan eşelon, suy
cıgilgan uykuda. BB/12 Ötügün tapıldatıp,
fonarın ala cügürgön dejurnıy narı
porovozdu közdöy ötüp ketkende gana,
arttağı vagondordun birinen mltıkçan
dnevalnıy sırtka başpaga karadı. BB/13
Sırtta, tanış kapçıgayda adattagıday tünkü
col udurgup, stansiyanın cepireygen, calgız
köçösünün narı cagında, tereñ añ menen
akkan suu cerdin astınan küñgürönö
kürküröp, öz aldınça ubara. BB/14 Cüröktü
kaygırtkanday şuuldap, terekter calbırak
küüp catıptır. BB/15

YÜZ YÜZE

1. Kara Dağ'ın kenarından dere
yatağı içine bir parça yayma gölge düşüp
etekte, [bir] yığın kavakların arasında
gizlenen küçücük, boş istasyonun etrafı
daha beter (oldukça) karanlık... BB/1

Bu gece kavaklar yaprak döktü.
BB/2 Rüzgâra [rüzgârdan dolayı] öteden
beri eğilip mum gibi düzelen kavakların
kılda [en ince] ucundan dip damarına
[köküne] kadar bütün boyu [tamamı]
ürpermiş gibi onların yukarıda deniz gibi
dalgalanıp hışıltı çıkarması; başa düşen
herhangi bir ağır üzüntüyü, birbirine
yaslanıp dert yanmaları gibi görünüyor.
BB/3 Sapı zayıf kırmızımtrak yaprakları;
yatağı boylayarak dolaşan rüzgâr karanlıkta
gelen hırsız gibi yolup kaçıp koparıp kaçıp
ayıklayıp budayıp yere saçıp serpiştiriyor.
BB/4 Tek bir gecede yapraklarından ayrılıp
yetimleşip çıplak kalan görksüz kavakları
kişiler yarın görürler mi, acırlar mı? BB/5
Kim bilir? BB/6 Milletın de başına ağır gün
düşmüş (Millet zor günler geçiriyor). BB/7
Kan dökülüp kişiler babasından,
kardeşinden, kocasından ayrılıp onları
savaşa gönderen zaman. BB/8 Bu günlerde
şu dağ arasındaki küçücük istasyondan
gündüz gece durmadan asker trenleri bir
birinin peşinden batıya doğru sıra hâlinde
geçiyorlardı. BB/9 İşte şimdi de istasyona,
uzaktan yorgun gelmiş gibi sürünen asker
treni yavaşça gelip vagonlar yürürken
uyukluyormuş gibi birbirine kaldır kuldur
çarşıp durdu. BB/10 Yere hiçkimse
inmedi. BB/11 Yol kat eden asker treni,
deliksiz uykuda. BB/12 Çizmesini
takıldatıp fenerini alarak koşan nöbetçi,
sadece öteki lokomotifte doğru geçtiğinde,
gerideki vagonların birinden silahlı tren
nöbetçisi dışarıya başını çıkarıp baktı.
BB/13 Dışarıda, tanış dereyatağında her
zamanki gibi geceki yol çırpınıyor
istasyonun küçük, yalnız sokağının öte
tarafında derin çukurla akan su yerin
altından boğuk sesle gürleyip kendince
meşgul. BB/14 Yüreği üzercesine hışıldayıp
kavaklar yaprak dökmüş. BB/15

Canagı başpakkan neme karañgıda biröönü aındıgansıp üñülüp, terekterdin şuuldaganın bir topko kozgolboy şektüü tıñşap turdu. BB/16 Calbıraktardın biri uçup kelip, muzdak alakan sıyaktuu, dirildep betten tiyip öttü ele, al içirkengendey çoçup ketip, küñürt tartkan vagondun içine kılçaydı da, anan kayra başpaktı. BB/17 Eşelon boyunda eç kim körünböyt. BB/18 Tün, tün... Bir azdan kiyn vagondon bölüngön miltıkçan karan, şırp aldırabay arıktın kaşatındagı badalga öñüp barıp, boortoktop körünböy kaldı. BB/19 Añgıça “çur-r-r” etip, ıskırık uğula kaldı da, memirep tıñ turgan vagondor, birin-biri oygotkondoy silkinip, poezd ordunan kozgoldu. BB/20

Tee tunelge cakındap, eşelondun artındagı bül-bül termelip kızargan otu körünböy kalganda, parovoz az da bolso dem alıp ketken kiçinekey stansiya menen koştoskonsup, alpçasınan bardık bulkungan küçü menen kıykırdı. BB/21 Uzakka sozulgan cañırık askadan askaga urunup, abanı solkuldatıp, tereklerde tünögön taandardı uykusunan çoçuttu. BB/22

3. Cönöçülör tigindey uzay tüşkondö gana Seyde uyatın koyup, küyösün akırkı colu kuçaktabay, öpkülöböy kalganına, içimde bala kaldı okşoyt degen büdömük kubanıçın aytıp cetişe albaganına katuu keyidi. BB/23 Oşol ökünüçtüü arman, orundalbagan tilek, tarkabagan çer oşondon beri cüröktün başına kan uyup, taştay salmaktanat. BB/24

Bilik arañ ele bülbüldöyt. BB/25 Beşikke eñkeygen boydon[kalğan], Seyde oy-sanaasına ketip, ötkön künden alısında[ele]. BB/26 Bala emçektı oozunan çıgargısı kelbey, uyku arada bir-eki colu çopuldatıp koyup, enenin boyun balkıtat. BB/27

Demin başını çıkarıp bakan kişi karanlıkta birini takip ediyormuş gibi eğilip kavakların hışılıtısını bir süre hareketsizce, şüpheli [bir şekilde] dinledi. BB/16 Yaprakların biri uçup gelip, soğuk avuç gibi titreşip yüze vurup geçince o, ürpermiş gibi korkup alaca karanlık vagonun içine eğildi de sonra tekrar bakındı. BB/17 Asker treninin etrafında hiç kimse görünmüyor. BB/18 Tün, tün... Biraz sonra vagondan ayrılan silahlı karartı, arığın yüksek kıyısındaki fundalığa gizlice gidip yüzüstü yatıp görünmez oldu. BB/19 Bir anda “çur-r-r” edip ıslık [sesi] duyuldu ve tam bir sesizlik içinde duran vagonlar, birbirini uyandırır gibi silkinip tren yerinden hareket etti. BB/20

Taa tünele yaklaşp trenin ardındaki zayıfca deprenip kızaran ateşi görünmez olduğunda, lokomotif az da olsa dinlenip gittiği küçücük istasyonla vedalaşıyormuş gibi kahramancasına bütün depreşen gücüyle bağırırdı. BB/21 Uzağa yayılan yankı kayalıktan kayalığa vurunup (yankılanıp) havayı titreştirip kavaklarda geceleyen alaca kargaları uykusundan uyandırdı. BB/22 3. Gidecek olanlar (yolcular) öteye uzaklaştıkları anda Seyde utanmasını bırakıp kocasına son defa sarılmadan, öpmeden kaldığına, “karnımda çocuk kaldı galiba” diye şüpheli sevincini söyleyip yetişemediğine çok üzüldü. BB/23 O üzücü dert, gerçekleşemeyen dilek, dağılmayan keder o zamandan beri yüreğin başına kan biriktirip taş gibi ağırlaştı. BB/24

Fitil zar zor yanıyor. BB/25 Beşiğe eğilmiş hâlde [duran], Seyde düşünceye dalıp geçmiş günün derdinde. BB/26 Çocuk memeyi ağzından çıkarmak istemeyip uyku arasında da bir iki defa şapırdatıp bırakıp annenin vücudunu yumuşatıyor. BB/27

Terezeni biröo çertkendey boldu. BB/28

Sen kimsin? -dedi Seyde. 29

-Men! - narı caktan biro başbaktı. BB/BB/30

Seyde ordunan tura kalıp, terezeni kadala karap turdu da, bir ubakıtta eşikti közdöy atırılıp culkundu. 31 Oozgu karañğı tamda kalçıldagan kolu menen ilgiçti taba albay sıypalap, anan eşikti şart açıp ciberip, astında turgan nemeni, ün katpay kuçaktap cıgıldı. BB/32

Enemdin balası! Enemdin balası!-dedi al kıstalıp şıbiragan ün menen, anan çıday albay ketip “İsmayıl!” - dep, öz atınan ayıp, kubanganınan balaktap ıylap ciberdi. BB/33 Bul kanday Kudaydın bergeni-anın askerge ketken can coldoşu aman-esen kelip turat! BB/34 Ooba, mınakey al, oozunan mahorka cıttanıp, boz şinelinin cakası ögödöy katuu eken. BB/35 Bir nerseden korkkondoy İsmayıldın denesi solkuldap, kolu Seydenin moynu-başın sıypalayt. BB/36

-Tigindey içkeri kirip turalı!-dedi al, Seydeni bosogodon narı tamdın içine kötörö bardı. BB/37

-Ya!-Seyde emi esine kalgensidi.

-İi, men kuruyun, eneme süyünçü! BB/38

-Çş!-İsmayıl anı kolunan karmay kaldı. BB/39 - Şaşpa, üydö kim bar? BB/40

-Özübüz ele, uuluñ beşikte. BB/41

-Azır, koyo tur, cürögümdü basıp alayın! Koyo tur! BB/42

-Koy, enem taarınat... BB/43

-Koyo tur, Seyde! BB/44

Dagı ele özünö işenbegendey, İsmayıldı moynunan kuçaktap, Seyde balbıragan erdin tostu. BB/45

Pencereyi biri tıkırdatır gibi oldu. BB/28

Sen kimsin? -dedi Seyde. 29

Pencereyi biri tıkırdatır gibi oldu. BB/28

-Sen kimsin? dedi Seyde. BB/29

-Ben[im]! BB/29 Öte taraftan biri baktı. BB/30

Seyde yerinden kalkıp pencereye yakından bakıp durdu da, bir vakitte kapıya doğru atılıp yeltendi. BB/31 Öndeki karanlık odada titreyen elleriyle ilgici bulamadığı için [kapıyı] yoklayıp sonra kapıyı şap açıp önünde duran şeye, ses etmeden, sarılarak yığıldı. BB/32

-Anamın oğlu! Anamın oğlu! -dedi o kısılmış fısıldayan sesle, sonra dayanamayıp “İsmail!” deyip kendi adını söyleyip sevincinden çocukça ağlayıverdi. BB/33 Bu nasıl Allah’ın verdiği, onun askere giden can yoldaşı sağsalım gelmiş duruyor! BB/34 Evet, burda o, ağzından sigara kokup gri kaputunun yakası ege gibi sertmiş. BB/35 Bir şeyden korkmuş gibi İsmail’in vücudu titreyip [İsmail’in] elleri Seyde’nin boynunu başını çabuk çabuk sıvazlıyordu. BB/36

-Öteye içeriye girip duralım! dedi o, Seyde’yi eşikten öteye, evin içine kucağında götürdü. BB/37

-Ya! Seyde şimdi akli başına gelmiş gibi.

-Vay, ben kuruyayım, anama müjde! BB/38

-Hişt! İsmail onu elinden tuttu. BB/39 Acele etme, evde kim var? BB/40

-Kendimiz sadece oğlun beşikte. BB/41

-Şimdilik, [sen] dur, [ben] yüreğimi sakinleştiriyim! -Bekle! BB/42

-Olmaz, anam küser... BB/43

-Bekle, Seyde. BB/44

Hâlâ da kendine inanmıyormuş gibi İsmail’in boynuna sarılıp Seyde yumuşak dudaklarını tutu. BB/45

-Kaçan keldiñ? BB/46

Takır boşunduñbu? BB/47

Öz aldınan entigip turgan İsmayıldın
öñü tünörö tüşüp al şaşkansıp ayttı: 48

-Cana stansadan tüştüm... BB/49 Tura
tur, men azır... BB/50

Al eşikke çıgıp ketti da, saraydın
canınan kayra keldi. BB/51 Koluna
karmap kelgen bir nersesin İsmayıl
sırtkı üydögü kuraydın astına kattı.
BB/52

-Al emne? BB/53

-Mıltık. BB/55

-Mıltık? BB/56

-Unçukpa, akırın! BB/56

-Munuñ kaday? BB/57

İsmayıl coop berbey, Seydeni kolunan
tarttı.

-Cür, balamdı körsöt! BB/58

Künügö, tee een catkan cılgın aralaş
çıylüü koktular taraptan, iñir çalışta
Seyde otun kötörüp kelet. BB/59
Saydan - sayga, ördön-örgö, bir öydö,
bir tömön cürüp oturup, ayıldın üstünö
cetip, döböğö çıgıp akırkı colu dem alat.
BB/60 Köküröktü sığa çıñagan
kolturmaçtı boşotup, terin şıpırıp,
denesin caya, tañgakka çalkalap, Seyde
bir topko kozgolboyt. BB/61 Tömön,
köçödö arabalar kaldırap, arı-beri
bastırğan kişilerdin ündörü ugulat.
BB/62

-Ne zaman geldin? BB/46

-Tamamen döndün mü? BB/47

Kendince tedirgin olan İsmail'in rengi
kaçıp o acele eder gibi söyledi: BB/48

-Demin istasyondan indim... BB/49
Bekle, ben şimdi. BB/50

O dışarıya çıkıp gitti de, ahırın yanından
geri geldi. BB/51 Elinde tutarak
getirdiği bir şeyini İsmail dışarıdaki
evdeki çalı çırpının altına gizledi.
BB/52

-O ne? BB/53

-Silah BB/54

-Silah [mı]? BB/55

-Sessiz ol, yavaş. BB/56

-Bu ne demek? BB/57

-İsmail cevap vermeden, Seyde'yi
elinden çekti. -Yürü, oğlumu göster!
BB/58

Her gün, taa boş yatan ılgın karışık otlu
dağderesi tarafından, akşamüstü Seyde
odun taşıyıp geliyor. BB/59 Çaydan
çaya, tepeden tepeye, bir yukarı, bir
aşağı yürüyerek, köyün üstüne varıp,
tepeye çıkıp, son defa dinleniyor.
BB/60. Göğüsünü sıkarak gerilen urganı
gevşetip, terini silip, bedenini yayarak,
bağ üzerine sırtını verip Seyde bir
müddet harekeiz kaldı. BB/61 Aşağıda,
sokakta arabalar gürleyip, oraya buraya
yürüyen kişilerin sesleri duyuluyor.
BB/62

5. Erteli-keç kasoolordo şıbak başı bozorup, kıroo çalğan bürlörün cerge emi tögüp, kar birde caap, birde erip, too arasına tumanduu kış kirip keldi. BB/63 Soguş bolso küçögöndön küçöp, cakında basılar çaması cok. BB/64 Dale askerge cönöp catkan ele. BB/65

Bul colu öñçöy on sekiz, on dokuzdagı betinen tügü tüşö elek baldar cönöp cattı. BB/66

-Botom, keçegi ele çimkirik baldar ele bat ele boy salıp, emi karabaysıñbı, ce caşıktın ıratın körböy, ce düynönün ıratın körböy ketip bara catışat! BB/67 A, oñbogon german oñbosun, acalıñ cetpedi go senin!-dep kempir-çaldar tayaktarın süyröy бүкчүñdöşüp bozo içilip catak tamdın canında çekilüü arabalar turgan cerge cıynalıp catıştı. BB/68 Bozokordun üyünön baldardın kız-kelinder menen akırkı colu çoğulup, muñ menen, mastık menen cüröktü elcirete tolkundatkan kandaydır öcörlüü kayrat menen ırdagandarı ugulat. BB/69

-A-a, seketiñ keteyinder, ünüñördü kayra ugar kün bolsoçu!-deşip, kempirler çaşın sıgat. BB/70

Seyde da corodo oturgan. BB/71 Cana anın cakın kaynisi Cumabay kızımтал болуп келди: -Cür, ceñe, bozo süzdürüp koyduk ele, oşol cerden koştoshup cönömöy bolduk, cür... BB/72

Seyde İsmayılga cetkirüü üçün cargılçakka talkan tartıp oturat ele, balanın köñülün kaltırgısı kelbey, emne derin bilbedi: -Men silerdi köçödön ele uzatayın, aylanayın, menin barganım uyat go... BB/73

-Emnesi uyat, cürsöñ ceñebay! BB/74 İsmayıl akem için cür, azır al soguşun kızıl çoğunda cürgöndür, frontton colugup kalsam, ceñem uzattı ele dep barayın. BB/75 Bizdi ceñip kelsin deseñ, cür öz koluñ menen atkaz... BB/76

5. Nihayetinde tarlalarda pelin başı bozarıp, kırağı çalan tomurcuklarını yere şimdi döküp, kar bir yağıp, bir eriyip, dağ arasına dumanlı kış geldi. BB/63 Savaş ise güçlendikçe güçlenip, yakında duracak hâli yok. BB/64 Hâlâ askere gidiyorlardı. BB/65

Bu sefer hep on sekiz, on dokuzdaki yüzünden daha tüyü dökülmemiş çocuklar gidiyorlardı. BB/66

-Yahu, dünkü sümüklü çocuklardı çabucak boy salıp (büyüyüp), şimdi baksana, gençliğin rahatını görmeden de, dünyanın rahatını görmeden de gidiyorlar. BB/67 A, kahrolası German kahrolsun, ecelin gelmedi ki senin! -diyerek ihtiyarlar dayaklarını sürterek kamburlaşıp boza içilen alçak evin yanında koşulu arabalar duran yere toplandılar. BB/68 Bozacının evinden çocukların kız gelinlerle son defa toplanıp, üzüntüyle, sarhoşlukla yüreği eritip heyecanlandıran belli belirsiz inatçı gayretle şarkı söylemeleri duyuluyordu. BB/69

-Ah-ah, canlarım, sesinizi tekrar duyacak gün olsaydı! diye, yaşlı kadınlar ağlıyorlardı. BB/70

Seyde de yukarıda oturuyordu. BB/71 Demin onun yakın kayını Cumabay kızarmış hâlde geldi Yürü, yenge, boza süzdürmüştük, oradan vedalaşıp gideceğiz, yürü... BB/72

Seyde İsmail'e götürmek için el değirmenine kavut çektirip oturuyordu, [o] çocuğun gönlünü soğutmamak için, ne diyeceğini bilemedi: -Ben sizleri sokaktan uğurluyayım, canlarım, benim [oraya] gitmem ayıptır. BB/73 Nesi ayıp, yürü yengeciğim! BB/74. İsmail agabeyim için yürü, şimdi o savaşın kızıl korunda yürüyordur, savaşta karşılaşırsam, yengem uğurladı diye varayım. BB/75 Bizi yenip gelsin diyorsan, yürü kendi ellerinle uğurla... BB/76

Men emne başkalardan kem bekem, ce
Kuday meni ceñeden aytpaptırbı? ...
BB/77 Anın bul sözünö Seyde apkaarıy
tüşüp, coop bere albadı. BB/78

Azır da al öydö karay albay, özün uşul
eldin astında ayıptuu sezgensip, çoçun
nemedey, colugu menen oozun katıp,
unçukpay oturdu. BB/79 Mına bul
bugün-erteñden acal menen tikeleşer
baldar, sır aldırbay, küü-küü bacıldeşip,
ırdap oturgandarı alardı ayırıkça közgö
cılıu uçurayıp, cakın boordoştordoy
sezdiret. BB/80 Kişi kişinin barkın
köbünçö ayrılarda bilet turbaybı! BB/81
Alar calañ ele öz tagdırı emes, mında
kalıp catkan curtun esendigin
tilegenderine, öpkö-cürögüñdü suurop,
kurmanga çapkıñ kelet. BB/82 Tigine,
bozogo kızara tamılıp, dale bala ele
boydon epsiz kaldañdagan Cumabay,
kesesin kolgo alıp, öydö turdu. BB/83
Anın bir tuugan agası, ırçı Mırzakul bir
kolunan acırıp, cakında frontton kelgen.
BB/84 Ismayıldın dosu ele. BB/85 Al
azır ayıl da selsovettin predsdateli.
BB/86 Mırzakuldun ırın mayda
baldarga çeyin köçödö kakıldap ırdap
cürgöñdörün uksañ, say-sögüñ sızdap,
közüñdön çaş agat. BB/87 Cumabay da
agasının ırın, agasının obonuna salıp,
sozolonto ırdadı. BB/88

Ey-i-i...

Altmış vagon bir tirkep,
Alıp uçkan parovoz.
Aylımdan ketip baratam,
Agayın-tuugan kayır koş!
Cetimiş vagon bir tirkep,
Celip uçkan parovoz.
Cerimden ketip baratam,
Ceñe-celipi kyır koş! BB/89

Ben ne başkalardan eksik miyim veya
Hüda beni yeñgeden mahrum etti mi...
BB/77 Onun bu sözünö Seyde apışıp
(apıştığı için) cevap veremedi. BB/78

Şimdi da o yukarı bakamadan, kendsini
şu halkın önünde suçlu hissedip,
yabancı gibi, örtüsüyle ağzını kapatıp,
sessizce oturdu. BB/79 İşte bu bugün
yarın ecelle karşılaşacak olan
çocuklar[ın], aldırış etmeden, bağıra
çağıra gevezelik edip, şarkı söyleyip
oturuşları, onları özellikle göze sıcak
gösterip, yakın kardeşler gibi
hissettiriyor. BB/80 Kişi kişinin
kıymetini daha çok ayrılırken
bilmiyormuş? BB/81 Onlar sadece
kendi kaderi değil, burada kalan yurdun
esenliğini diledikleri [için], ciğerini
yüreğini söküp, kurban etmek istersin.
BB/82 Ötede, bozaya kızarıp
pembeleşen, hâlâ çocuk hâliyle olan
beceriksiz kabasaba Cumabay, kâsesini
ele alıp, ayağa kalktı. BB/83 Onun öz
ağabeyi, şarkıcı Mırzakul bir kolundan
ayrılıp yakında savaştan gelmişti.
BB/84 [Mırzakul] İsmail'in arkadaşı idi.
BB/85 O şimdi köyde köy sovetinin
idarecisi. BB/86 Mırzakul'un şarkısını
küçük çocuklara kadar sokakta
bağırarak söyleyip gezdiklerini duysan,
kemiklerin sızlayıp gözünden yaş akar.
BB/87 Cumabay da ağabeyinin
şarkısını, ağabeyinin melodisine
uydurup uzatıp söyledi. BB/88

Hey...

Altmış vagon birleşip,
Alıp uçan lokomotif. Köyümden
gidiyorum,
Eş dostlar hayır koş!
Yetmiş vagon birleşip,
Rüzgârla uçan lokomotif.
Yerimden gidiyorum,
Yenge yelpi hayır koş! BB/89

7. Oşol zamat narı künöstö taş korgon kurup oynop catkan Totoydun üç balası şamrañdaşıp, kıykırışıp birinen-biri ozo, tızıldap cügürüşöt:

-Ana, Kumakem! Tigine!

-Atamdan kat keldi! BB/90

Poçtoçu çal buydala kalıp, antip-mintip coop kaytargıça, tigiler cetip kelgen bolot. BB/91

-Kana atamdın katı? BB/92

-Men alam! BB/93

-Cok, men, men, Kurmake! BB/94

-Oy, coo algırlar oy, kat cok emes bele! O, kokuy ooy!-deyt şaşıp ketip Kurman. BB/95 -Bilbey ele kıykıra beresiñer da! BB/96

Baldar unçukpay, ce ketpey, ce koyboy dale bir nesre kütkönsüp, işenbey turup kalğanına Kurmandın açuusu da kelet, canı da açıyt. BB/97

-Alda, aylanayındar ay, kattı çaşıp koydu deysiñerbi? Menin kolumda bolso, silerdi caldıratpay, künügö üç ubak cazdırıp turar elem go... Kelse kana! BB/98 Bugün cok eken, unçukpay oynoy bergile, kuda kalasa, emki bazarda alıp kelem... Cügürgülö... BB/99 Basa, Seydege da ayıp koygula, aga da emki bazarda alıp kelem, bugün cok... BB/100

Tigindey bastıra berip, çal özünçö kübürönöt.

-Kartayganda bala-çakaga şümşük körünmöy boldum go! Mından körö ketmen çaptırıp salğanı cakşı emespi! BB/101 - Añğıça baykabay kalıp, atı könümüş boyunça dağı bir üygö kayrıla bererde, tizgindi bura tartıp, müdürülgön attı Kurman moyunga kamçı menen çabat. Tigini! O, tuyagıñ cer baspay kalgır! Irısı cok mal uşunday bolot! Kat kelse özüm dele çapap barbayımbı! BB/102

7. O anda ötede güneşli tarafta taş korgon kurup oynayan Totoy'un üç çocuğu yaramazlaşıp, bağrışıp, biri birini geçerek, hızlı koşuyorlar: -Ana, Kumakem! Ötede! Babamdan kat keldi! BB/90

Postacı ihtiyar apışıp şöyle böyle cevap verene kadar, ötekiler kavuşmuş olur. BB/91

-Hani babamın mektubu? BB/92

-Ben alırım! BB/93

-Hayır, ben [alacağım], ben [alacağım] Kurmake! BB/94

-Oy, düşman götüresiceler oy, mektup yok değil miydi! O, sizi gidi oy! der aceleyle Kurman. BB/95 -Bilmeden bağırıveriyorsunuz da! BB/96

Çocuklar sessizce, ya gitmeden veya bırakmadan hâlâ bir şey bekliyormuş gibi, inanmadan durduklarına Kurman'ın siniri de gelir, canı da acır. BB/97 Aman, canlarım hey, mektubu gizledi mi sanıyorsunuz? Benim elimde olsa, sizleri yalvartmadan her gün üç öğün [mektup] yazdırır dururdum herhâlde...[Elden] gelse hani! BB/98 Bugün yokmuş, [siz]sessizce oynayıverin, Allah izin verirse, önümüzdeki hafta [ben] [mektup] getiririm... [siz] Koşun... BB/99

-Ha, Seyde'ye de söyleyin, ona da önümüzdeki hafta getiririm, bugün yok... BB/100

Öteye bastırıp gidince, ihtiyar kendince söylenir: -Yaşlandığımda çoluk çocuğa kepaze görünür oldum galiba! Bundansa çapa çapalamak iyi değil midir! BB/101 Bir anda farkına varmadan, atı alışmış şekilde daha bir eve dönerken, dizgini burarak çekip, tökezleyen atı Kurman boynuna kırbaçla vurur. [Kurman] Şuna [bak]! O, ayakların yer basmayasica! Uğuru yok mal böyle olur! Mektup gelse kendim de koşturup gitmez miyim! BB/102

Seyde otun kötörüp kелgende dayıma atasının eski fufaykesin süyröltö kiygen, mañday tişi ketik, Totoydun ortonçu balası anın astınan çıgat. BB/103 Düynönün eç kanday kuuluk-şumduğu menen işi çok, al bala kişini baladay işenimdüü karayt. BB/104

-Seyde ceñe, Ismakemden kat çok, bizge da çok. Kurmakem emki bazarda alıp kelem dedi!-deyt al, borboyup. BB/105 Seyde üçün anın bul cönököy sözdörü kançalık kıyın ekenin bala bilse! BB/106 Bayatan koktu-kolotton col basıp, moyun berbey tiñ ele kötörüp kelgen tañgagı bul uçurda zılday salmaktana kalıp, eşik aldına beş-altı kadam kalgan cerde kubattan tayıp, al dubaldı karmana teñselip, zıñgırap uyup tüşkön conunan otundu cerge tikesinen atıp urat. BB/107 “Kuday ay, eç bolboso uşul baldardın atasınan amandık kabarı kelseçi!” dep oyloyt Seyde, caaktarına carmaşkan çaçın kıstarıp aluuga kücü kelbey, dubalga şaldaya cölönüp, Totoydun baldarına kat kelse, emne üçündür özünün canı ceñildey kalışın al kütkönsüp cürdü. BB/108

Totoydun üyü canaşa cerde. BB/109 Baya küñü, ayılda el ayagı basılıp kalganda, Seyde tündöp Ismayıldın kirin cuudu. BB/110 Tañ atkança uktabay otko kaktap kurgatıp, erteñ menen erte suuga çıktı. BB/111 Eşikten attaganda ele, kar kalıñ tüşkönün körüp, anın bir öñdöü supsak tüşünön Seydenin közü tunarıp, köñülü ayıdı. BB/112 Keçe ele cer beti kara ele, bugün kadimkidey kış. BB/113 Küñgöy-teskey debey tegiz kar camınıp, too boorlop ak boz kirgilt tuman ileñ-salañ cılcıyt. BB/114 Itkıygan koçkul buluttar bir kalıpta uyup, asman ıldıy çögüp, düynö kiçirip tarıgan sıyaktuu. BB/115 Tünü menen caagandan kalgan kar azır anda-sanda sebelep, keede çoçugnaday şamal dürbüp koyot. BB/116 Ayıl tıñ. BB/117 Suukka eç kim başpakkısı çok. BB/118

Seyde odun taşıyıp gelirken her zaman babasının eski fufaykesin süründürüp giyen, ön dişleri gitmiş, Totoy’un ortanca oğlu onun önünden çıkar. BB/103 Dünyanın hiçbir alavere dalaveresiyle işi olmayan, o çocuk kişiye çocuk gibi inançla bakar. BB/104

-Seyde yenge, Ismakem’den mektup yok, bize de yok. Kurmakem önümüzdeki pazarda getiririm dedi! der o kabarıp. BB/105 Seyde için onun bu öylesine sözleri[nin] ne kadar zor olduğunu çocuk bilse! BB/106 Öteden beri dağ deresinden yol basıp, boyun vermeden çeviklikle taşıyıp gelen bağı bu anda taş gibi ağırlaşp, kapı önüne beş altı adım kaldığı yerde güçten düşüp, o duvara tutunarak dengesizleşip, iyice uyuşan sırtından odunu yere dikinden atıp vuruyor. BB/107 “Hüda hey, hiç olmasa şu çocukların babasından esenlik haberi gelseydi!” diye düşündü Seyde, yanaklarına yapışan saçlarını toplamaya gücü yetmeden, duvara hâlsizce yaslanıp. Totoy’un çocuklarına mektup gelse, niçindir kendi canının hafiflemesini o bekliyor gibiydi. BB/108

Totoy’un evi yanyana. BB/109 Geçen günü, köyde halkın ayağı kesilince, Seyde bütün gece İsmail’in çamaşırını yıkadı. BB/110 Seher vaktine kadar uyumadan ateşe tutup kurutup, sabahleyin erkenden suya çıktı. BB/111 Dışarıya adım atmıştı ki, kar[ın] kalın yağdığını görüp, onun aynı tatsız renginden Seyde’nin gözü kararıp, gönlü geçti. BB/112 Daha dün yeryüzü kara idi, bugün resmen kış. BB/113 Güney kuzey demeden eşit kar kaplayıp, dağ[ı] boylayıp ak boz kirlı sis ağır ağır hareket ediyor. BB/114 Ağır kara bulutlar bir kalıpta (aynı şekilde) uyuyup, gökyüzü aşağıya çöküp, dünya küçülüp daralmış gibi. BB/115 Bütün gece yağmaktan kalan kar şimdi ara sıra çiseleyip, bazen ürkmüş gibi rüzgâr estiriyor. BB/116 Köy sessiz. BB/117 Soğuğa hiç kimsenin bakası yok. BB/118

Seyde birinçi ele “İsmayıl kantip cattı eken?” dep oylogondo cüröğü sızday ketti. BB/119 “Kış tüştü,-dep cattı al içinen,-ayaz kelet, een talaa, üñkürdö oñoybu?” BB/120 Üydöğü çoñ alakiyizdi İsmailga cetkirip berüünün amalın oylop, çakaların cambaşına kötörö, Seyde kar geçip kete berdi. BB/121 Astında saydı közdöy biröönün ötkön izin körüp, bul kim boldu eken degençe bolboy, narı caktan suu kötörgön Totoy çıktı. BB/122

9. Al Totoydun koroosuna bastırıp kelgende, narı eşik aldında sır aldırbay bir nerse menen ubaralangan Seydeni da, tiginden dabıştap koyot:

-Seyde caman uul çonoyup catabı? Uüydöğü tamekiden bir papiros orop kele salçı! BB/123

“Kat aldınarbı?” dep Mırzakul alardan surabayt. BB/124 Ayıl da kimge kat kelgenin, kimge çok ekenin, al kat aluuçulardan murda bile turgan. BB/125 Cayında kamdap koygon tamekinin calbıraktarın uşalap, çokko küygüzüp Seyde barganda, Mırzakul attan tüşüp, tütündü buruldata sorup, cay ele oyuna kelgen kepti kozgogon öñdöü süylöyt:

-Sen tamekinin mıktısın tandap koygon ekensiñ, Seyde! -dep maktap koydu al bir colu. BB/126 İsmayılga uşunday posılka salgın, tünörgön kurgur bir sorup, Talastı estesin... BB/127 Ekinçi bir colu, al arıktın kaşatındagı kıldırta tigilgen taldardı karap koyup, Totoydu cemelegendey süylödü: Baydakem taldarın butap turçu ele, bıyıl butagan emes ekensiñer. BB/128 Çoñuñ ayaptoor işke carap kalbadı, otun bolot, butap algıla, taldın boyu öspöy kalat... BB/129

Al bir kep bolbos sözdü aytkansıp, Totoy aga açuulana, tañdana karap, üşkürüp koydu. BB/130

Seyde öncelikle “İsmail ne yaptı acaba?” diye düşününce yüreği sızladı. BB/119 “Kış geldi” diyordu o içinden ayaz gelir, ıssız tarlada, mağarada [kalmak] kolay mı?” BB/120 Evdeki büyük alakiyizi İsmail’e götürmenin çaresini düşünerek, kovalarını sırtına kaldırıp, Seyde kar geçip, gidiverdi. BB/121 Önünde tarlaya doğru birinin geçen izini körtüp, bu kim acaba diyinceye kadar, öteden su taşıyan Totoy çıktı. BB/122

9. O Totoy’un bahçesine yürüyüp geldiğinde, ötede kapı önünde aldırış etmeden bir şeyle meşgul olan Seyde’ye de, olduğu yerden seslenirdi: -Seyde yaramaz oğlan büyüyor mu? Evdeki tütünden bir sigara sarıp getiriver! BB/123

“Mektup aldınız mı?” diye Mırzakul onlardan sormuyor. BB/124 Köyde kime mektup geldiğini, kime gelmediğini, o mektup alıcılarından önce bilirdi. BB/125 Yazın hazırladığı tütünün yapraklarını ufalayıp, ateşe yakıp Seyde vardığında, Mırzakul attan inip, sigarayı tütürerek çekip, yavaşça aklına gelen sözü sohbet eder gibi konuşur: -Sen tütünün güzelini seçip koymuşsun Seyde! diye övdü o bir kere. BB/126

İsmail’e böyle hediye gönder, kaşları çatık şey bir çekip, Talas’ı hatırlasın. BB/127

İkinci seferinde, o arıktın kıyısını dolanarak dikilen söğütlere bakıp (söğütleri gördükten sonra), Totoy’u azarlar gibi konuştu: Baydakem söğüdü budardı, bu yıl [siz] [söğüdü] budanmamışsınız. BB/128 Büyük yaramaz işe yarayıp kalmadı mı, [söğüt] odun olur, [siz] [söğüdü] budayın, söğüdün boyu uzamaz. BB/129

O yeri olmayan bir laf söylemiş gibi, (söylediği için) Totoy ona sinirlenip, şaşırarak bakıp, iç çekti. BB/130

-Boyu ösköndö kimge tirek boloor ele? BB/131 Özü çok bolso tal emes, başkası közgö körünböy canıñ karayat. BB/132 Kolhozun cumuşun da bütür, maşak terip baldarıñdı da bak! BB/133 Mına, eki üyübüz okşoşup, ce ölüü, ce tirüü darekteri çok oturabız! -erdin tiştegelep, al teskeri karadı. BB/134 A sen taldı aytasıñ... BB/135

-Anday debe, taldın özü emes, kölökösü da kerek bolot! -dedi Mirzakul oylono kalıp, anan emnegedir açuulanganday korcogoy moynu kızara tüştü. BB/136 - Kat keçigip kalsa ele, ayaldık kılıp anı-munu oyloy beresiñer. BB/137 Andan körö, aldagı tamdın başındagı cügörü bakaldı oñdop caygıla, cazga cetpey çiriyt anıñ! BB/138 Calgız uydan süt çıkpıy baldardı kezertet ekensiñer! BB/139 Uşundaydı Seyde eköñör ele iştep koyboysuñar? BB/140 Orus kelinder frontto erkekçe miltık atıp cüröt, siler üydö oturup kat çok dep boşoyuñar! BB/141

Mirzakul uşintip kelgen sayın Seyde'de can çok. BB/142 "İsmayıl kayda? Kayda bekitip cürösüñ anı?" dep kaçan surar eken degende cürögü dikildeyt. BB/143 Al anı tike karay albay, közün katıp, dağı emne deer eken, emne aytaar eken dep ele kütöt. BB/144

Mirzakul ketkende Seyde ceñildene dem alat. BB/145 "Cok al bilbeyt! Eç kim bilbeyt! İsmayıl cönün sınap, çekmelep cürgön bolso, uşintet bele? Cayça ele anı-munu suraştırıp ketpedibi. Ooba, al bilbeyt, bir emes miñ añdıp kelsin, men eç kimge bilgizbeym! Başka el karanday başı aman kelse eken dep, zar kakşap kудaydan tilegende, menin mañdayıma sıybay oturgan erim bar! BB/146

Çilde ızgaarduu keldi. BB/147 Bir aptadan beri şamal uygu-tuygu tüşüp boşoñ kardin barın kürtkürö cıynap, ayaz kamagan çıyırlar, temirdey "ziñ-ziñ" etip, nık kıcırayt. BB/148

-Boyu uzayınca kime direk olacaktır? BB/131 Özü yokken söğüt değıl, başkası göze görünmez canın acıyor. BB/132 Kolhozun işini da bitir, başak toplayıp çocuklarını da bak! BB/133 İşte, iki eviz benzeşip, ya ölü, ya diri haberleri yok oturuyoruz! dudaklarını ısırarak, o tersine baktı. BB/134 A sen söğüdü söylüyorsun. BB/135

-Öyle deme, söğüdün kendisi değıl, gölgesi de gerek olur! dedi Mirzakul düşünüp, sonra niçindir sinirlenmiş gibi hantal boynu kızarıverdi BB/136 Mektup biraz gecikince, kadınlık yapıp onu bunu düşünürsünüz. BB/137 Ondan ziyade, oradaki damın başındaki mısır ambarını düzeltip yayın, yaza varmadan çürür o! BB/138 Yalnız inekten süt çıkmayıp (çıkmadığı için) çocukları geberteceksiniz! BB/139 Şunları Seyde ikiniz yapıverseydiniz? BB/140 Rus gelinler savaşta erkekçe silah atıyorlar, sizler evde oturup mektup yok deyip gevşiyorsunuz. BB/141

Mirzakul öyle her gelişinde Seyde'de can yok. BB/142 İsmail nerede? Nerede gizliyorsun onu?" diye ne zaman sorar dediğinde yüreğı hopluyor. BB/143 O ona dik bakamadan, gözünü kaçırıp, daha ne diyecektir, ne söyleyecektir diye bekler. BB/144

Mirzakul gittiğinde Seyde hafifleyerek nefes alıyor. BB/145 Hayır o bilmiyor! Hiç kimse bilmiyor! İsmail yönünü araştırıyor olsaydı, öyle mi yapardı? Öylesine onu bunu soruşturup gitti. Evet, o bilmiyor, bir değıl bin gizlice gelsin, ben kimseye belli etmem! Başka el karabaşı sağ gelsin diye, acı yalvarıp Hüda'dan dilenirken, benim alnıma sığmayan erim mi var! BB/146

Çilde sert geldi. BB/147 Bir haftadan beri rüzgâr kargaşalı olup gevşek karın hepsini bir araya yığıyor, buz tutan yollar, demir gibi "zın zın"edip, şiddetli gıcırıyor. BB/148

Suuk menen košo turmuş dağı kün ötkön sayın kıyındap cattı. BB/149

Seydenin beş-altı toogu sırtkı üyünö kamalıp, burçta ürpöyüşüp, birine-biri ıktap, eşikke çıkpıyıt. BB/150 Alar capa tartkanday közdörünün teñin akçeldentip, calgız ayaktap, kişini muundu karaşat. BB/151 Tookko da cem kerek, biroq ayla kança! BB/152 Taar kaptığı cügörü ar bir nukum sayın azaygan ayaluu sarı mayday bolup, kündön küngö kemip bara catkandıktan, anı ünömdöym dep Seyde küzdön beri ele tegirmenge baruunu koygon. BB/153

11.-Mırzakul unçukpay kalıp, kalgan sözün anın karakteri balbıldagan köz karaşı ayttı. BB/154 “Aytpasam da sen tüşünösüñ, men saga işenem! Men seni cakşı köröm! Sen cakşısıñ!” degendey kütpögön cerden sırnı açıp, öz aldınan korkup, ireñi kubakay tartkan Seydeni, al erkelete karadı. BB/155 Mırzakul tigindey bastıra berip, kayra kayrıldı. BB/156 Anda da karakteri balbıldap, canağı erkelete karagan köz karaşı öçö elek eken. BB/157

-Koyo tur Seyde... BB/158 Eger balañdın bulamıgınan kıstalıp kalsañ, esiñde bolsun, uyalbay açığın ayt... BB/159 Mına bul şinelimdi satsam da, bulamıktık taap berermin! -dedi. BB/160

Unçukpay ele başın iykep turgan Seyde, bir cagı Mırzakulga ıraazı bolup, bir cagı aga çoçuganday calt karap: “Men korkom senden! Tiybe maga! Antip karaba, men senden korkom!” -dep közü menen aytıp cattı. BB/161 Mırzakul anı tüşündü okşoyt. BB/162 Balbıldagan karegi muzdap öçköndöy, kabagı akırın közünö tüşti. BB/163 Anan al mostoyo kalıp, eköönün ortosunda eçteke bolbogonsup, kadimki kalıbına kelip, cön gana ayttı: -Bar emi, balañ ıylap catkandır... BB/164 Seyde ketkençe şaştı. BB/165

Soğukla beraber hayat da gün geçtikçe zorlaştı. BB/149

Seyde'nin beş altı tavuğu dışarıdaki evine kapanıp, köşede ürperişip, birbirine sokulup, dışarıya çıkmıyorlar. BB/150 Onlar cefa çekmiş gibi gözlerinin hepsini ağartıp, tek ayakta kişiye dertli bakıyorlar. BB/151 Tavuğa da yem lazım, fakat çare yok! BB/152 Dağarcıktaki mısır her bir avuçta azalan değerli sarı yağ olup, günden güne azaldığında, onu tasaruf edeyim diye Seyde taa güzden beri değirmene gitmeyi bırakmıştı. BB/153

11. Mırzakul sessiz kalıp, kalan sözlerini onun gözbebekleri alevlenen bakışları söyledi. BB/154 Söylemesemde sen anlarsın, ben sana inanıyorum! Ben seni seviyorum! Sen iyisin! der gibi beklenmedik yerden sırnı açıp, kendi önünden korkup, rengi solan Seyde'ye, o nazlataarak baktı. BB/155 Mırzakul öteye bir az gidip tekrar döndü. BB/156 O sırada da gözleri alevlenip, demin nazlataarak bakan bakışı sönmemişti. BB/157

Bekleye dur Seyde BB/158 Eger çocuğunun bulamacından sıkıntı çeksen, aklında olsun, utanmadan açık söyle... BB/159 İşte bu kaputumu saam da, bulamaçlık bulup veririm! dedi. BB/160

Konuşmadan başını eğip duran Seyde, bir taraftan Mırzakul'dan razı olup, bir taraftan ona[ondan] korkar gibi aniden bakıp: Ben korkuyorum senden! Dokunma bana! Öyle bakma, ben senden korkuyorum! diye gözleriyle söylüyordu. BB/161 Mırzakul onu anladı gibi. BB/162 Alevli göz bebeklari soğuyup sönmüş gibi, kaşları yavaşça gözüne düştü. BB/163 Sonra o somurtup, ikisinin ortasında hiçbir şey olmamış gibi, her zamanki kalıbına gelip (gelince), sakince söyledi: -Git şimdi, çocuğun ağlıyordur... BB/164 Seyde gidene kadar acele etti. BB/165

Keçe ayıldı kara kabar araladı. BB/166 Tameki sarayda iştegen katındar, öz-ara bir nerseni kep kılıp, alda kaday camandıktan üröylörü uçup, çoñ tañgak tamekini koldoşup kele catkan Totoydu körgöndö, bürkölüp tömön karaştı. BB/167 Al ötüp ketkende, katındar artından ayaluu karap:

-A-a şordu, şordu! -dep üşküşüşüp, ceñderi menen közdörün körsötpöy sürtüp ünsüz ıyлаştı. BB/168 Betinde tırmangan tagı tüşö elek kara coolukçan katın, kıstalgan demine çıdabay, şoloktop üñküldödü:

-Irsı çok cetimder, ubalıñar nemistin başına cetsin! BB/169

Totoydun küyösü Baydalı Stalingradda kurman boldu dep kagaz kelgen. BB/170

Kiyinki ubakıtta, atka öböktögön erkekterdin:”Boorumay, boorumay, boorumay!” degen ökürüktörü ayıldın tigi çetinen da, bul çetinen da ugulup, betin çoşodoy ayra tıtkan katındar, bosogonu teskeri karap:

Kümüştön ele cü-ü-gönüñ-aa,

Anan arıstan ele cü-ü-rgönüñ a-a-a,

Cügönüñ kaldı katılbay-a-a,

Anan duşmandı çaptıñ taymanbay a-a, O-o-o-ha-a! E-e-ey- deşip dabışı tügöngönçö kirkirep, tün ortosuna çeyin koşok aytışat. BB/171 Bulardı ar bir ukkan sayın ayıldın küyüt muñun cüröğü menen koşo bölüşkön Seyde, öz aldınan korkup, ıylagan eldin közünö körüngüsü kelbegendey бүсүрөп, katındardın artına daldalanat. BB/172 Mınday kündörü Seyde temir coldun een cagina kaçıp ketip, dayıma komuz sıyaktuu “botoydu” bozdogon zım karagaydı kuçaktap, eç kimge körünböy, özü calgız koşok aytkıısı kelet. BB/173

Dün köyü kara haber sardı. BB/166 Tütün sarayda çalışan kadınlar, kendi aralarında bir şeylerden söz edip, herhangi bir kötülüğten ödleri kopup, büyük bağ tütünü taşıyan Totoyu görünce, kaşlarını çatıp aşağı baktılar. BB/167 O geçip gittiğinde, kadınlar ona arkasından acıyarak bakıp Ah ah, talihsiz, talihsiz! diye içlerini çekip, yenleriyle gözlerini göstermeden silerek sessizce ağladılar. BB/168 Yüzünde kaşdığı tırnak izleri henüz geçmemiş kara başörtülü kadın, kısılmış nefesine dayanamayıp hüngürdeyip ağladı:

Rızkı yok yetimler, ahınız Alman’ın başına yetsin! BB/169

Totoy’un kocası Baydalı Stalingrad’da vefat etti diye kağıt keldi. BB/170

Son zamanlarda, atına başını dayayan erkeklerin:”Ciğerim, ciğerim, ciğerim!” diye bağırırları köyün öbür kenarından da, bu kenarından da duyulurdu yüzünü yuşa gibi ayıra tırnaklayan kadınlar, girişe ters dönerek:

Gümüştendi oyanın-aa,

Sonra arslan gibiydi yürüşün a-a-a,

Oyanın kaldı ortada a-a,

Sonra düşmana vurdun çekinmeden a-a-a.

O-o-ha-a! e-e-ey diye sesi bitene kadar hırıldayıp, gece yarısına kadar ağıt söylerlerdi. BB/171 Bunları her bir duyuşunda köyün kederini yüreği ile birlikte paylaşan Seyde, kendince korkup, ağlayan halkın gözüne görünmek istemiyormuş gibi ezilip, kadınların arkasına gizlenir. BB/172 Böyle günlerde Seyde demir yolunun ıssız tarafına kaçıp gidip, daima kopuz gibi “botoydu” söyleyen köknara sarılıp, hiç kimseye görünmeden, kendisi yalnız ağıt söylemek ister. BB/173

Mına emi Totoydun da üyün ökürük basıp, al dagı betin kancalata tırmap, anın çiybuttay baldarı erkek sıyaktanıp tayak süyönüp: “Atam ooy, ezil kayran atam -oy! deşip çırkıraşat eken. BB/174 Baykuş Totoy başına karan tün tüşkônün ali bilbeyt. BB/175 Baydalını öldü degen kagaz Mırzakuldun canında. BB/176 Al kagaz menen koşo kolhozdu namına polktun komandirinen kat da kelgen. BB/177

Bizdin askerler çabuul koyup, düşmandın mina ornotup, tosup koygon tikenektüü zım torunan ötü albay, Volganın ceegine kamalıp kalat. BB/178

13. Erteñ menen Seydenikine poçtoçu Kurman çaap keldi. BB/179 Selsovettin çabarmanı da uşul kişi bolçu. BB/180 Tondun etekleri eki caka ketip, türündö kandaydır korkunuç bar. BB/181

-Seyde rayondon iñküü kelip, seni mekemege tez kelsin dep çakırıp catat! Tur, cönö! BB/182

Emnege çakırıp catat dep Seyde suragan cok. BB/183 Kurmandın çaap kelgenin körgöndö ele, anın cürögü şuu dey tüşüp, al bardığın tüşündü. BB/184 Seyde oozun açıp kıykırbaganı menen, “Aylanayın İsmayıl, emi kantebiz!” dep içten çıñırıp kıykırdı. BB/185 Narı caktan kuduñdap cügürüp kelgen Totoydun ortonçu balası, Kurman kat alıp keldi dep oylogonbu:-İsmayıldan kat keldi, Seyde ceñe! Süyünçü! -dep, ireñi bopboz Seydeni körö salıp, kubanıçtuu kıykırığı tamagına tıgıldı. BB/186 Al caman fufaykesin kımtıp, kımtıp koyup, çetke barıp turup kaldı. BB/187

-Alda şordu balamay!-dedi Kurman. BB/188 Anın sözü ce balaga, ce Seydege tiyiştüü boldubu, kim bile, al atına kamçı urdu da, çaap ketti. BB/189

İşte şimdi Totoy’un da evin ağlama basıp, o, da yüzünü kan yalata tırmalayıp, onun zayıf çocukları erkek gibi dayağa dayanıp: “Babam oy, ezilen zavallı babam oy!” diye bağıracaklarmış. BB/174 Zavallı Totoy başına kara tün düştüğünü hâlâ bilmiyor. BB/175 Baydalı[nı] öldü diyen kağıt Mırzakul’un yanında. BB/176 O kağıtla beraber kolhozun adına alay komutanından mektup da gelmiş. BB/177

Bizim askerler taaruza geçip (taaruza geçince), düşmanın mayın döşeyip, kapattıkları dikenli tel tuzağından geçemediği için, Volga’nın kenarına kapalı kalmışlar. BB/178

13. Sabahleyin Seydegile postacı Kurman koşturup geldi. BB/179 Köy sovetinin habercisi de şu kişi idi. BB/180 Kaftanın etekleri iki tarafa gidip, hâlinde sebebi belli olmayan korku var. BB/181

-Seyde rayondan müfettiş gelip, seni daireye tez gelsin diye çağırıyor! Kalk git! BB/182

Niçin çağırıyor diye Seyde sormadı. BB/183 Kurman’ın koşturarak geldiğini görünce, onun yüreği şuu diye ürperip, o her şeyi anladı. BB/184 Seyde ağzını açıp bağırmasına rağmen, “Kurban olduğum İsmail, şimdi ne yaparsınız!” diye içinden çığlık atıp bağırdı. BB/185 Öte taraftan sevinçle koşarak gelen Totoy’un ortanca oğlu, Kurman mektup getirdi diye düşündüğünden: -İsmail’den mektup geldi, Seyde yenge! Müjde!-diye [bağırdı] rengi bembeyaz Seyde’yi görünce, sevinçli bağırması boğazına takıldı. BB/186 O kötü fufaykesini katlayıp katlayıp koyup, kenara varıp durakaldı. BB/187

-Ah talihsiz çocuğum ah! -dedi Kurman. BB/188 Onun sözü çocukla mı veya Seyde ile mi ilgili oldu kim bilir, o atına kamçı vurdu da, koşturup gitti. BB/189

Selsovettin mekemesine kaday cetkenin Seyde bilgen çok. BB/190 Denesi ölüp, kalçıldagan kolu menen eşikti açıp kirgende, aytkanday ele tapança asingan şinelçen kişi oturuftur. BB/191 Anın betin- başın körüügö Seydenin çaması bolbodu, közün boz çalıp, butunun astında cer köçüp bara catat. BB/192 Köñülündö “İsmayıldan emi ayrılrat ekem!” degen bir gana oy. BB/193 Arada al oyun bölüp, ekinçi bir andan küçtüü oy sürüp kelet: “Berbeym İsmayıldı, berbeym!” BB/194 Selsovetke kirip kelgende, anın uşul ekinçi oyu ceñip, al: “Berbeym! Berbeym!” dep özünö özü ant bergendey, içten kakşap aytıp cattı. BB/195

-Oturuñuz!-dedi NKVDnın upolnomoçeni. BB/196 Seyde ukkan çok. BB/197

-Oturuñuz! -dep ekinçi colu ayılğanda, al oturguçtun çetine oturdu. BB/198

NKVDnın kişisi narkı-berkini suraştırıp, baykap oturup, anan İsmayıldın frontko ketip bara catkanda, beş atarı menen eşelondon tüşüp, kaçıp ketkenin ayttı. BB/199

-Kayda küyöñüz? BB/200

-Bilbeym, men eçteke bilbeym! -dedi Seyde. BB/201

-Al barı bir kaçıp eç caka kutula albayt. BB/202 Andan körö açığın aytıñız, kayda bekinip cüröt al? BB/203

-Bilbeym men eçteke bilbeym! BB/204 Askerge alıp ketken özüñör, anan anın kaçkan-koygonun eçtekesin bilbeym. BB/205

Emne gana surabasın, Seyde bilbeym dep, içinen: “Kuday koşkon carımdı ölümgö turtüp, men özümö özüm duşman bekem! Başımdı culup algıla, eçteke aytpaym!” dep bilmemişke salıp kögörüpt otura berdi. BB/206

Köy sovetinin dairesine nasıl geldiğini Seyde bilemedi. BB/190 Vücudu ölüp, titreyen eli ile kapıyı açıp girdiğinde, söylendiği gibi [sırtında] silah[ı] asılan kaputlu kişi oturuyordu. BB/191 Onun yüzünü başını görmeye Seyde’nin gücü olmadı, gözü kararıp, ayağının altında yer göçüp gidiyor. BB/192 Gönlünde “İsmail”den şimdi ayrılırim herhâlde!” denen sadece bir düşünce [var]. BB/193 Arada o düşüncesini değiştirdiği için ikinci bir ondan güçlü düşünce çıkıp gelir “Vermem İsmail’i, vermem!” BB/194 Köy sovetine girip geldiğinde, onun şu ikinci fikiri yendiği için, o “Vermem! Vermem!” diye kendi kendine söz vermiş gibi, içinden ısrarla söylüyordu. BB/195

-Oturun! Dedi NKVD’nin temsilcisi. BB/196 Seyde duymadı. BB/197

-Oturunuz! -diye ikinci defa söylenince, o sandalyenin kenarına oturdu. BB/198

NKVD’nin kişisi öteyi beriyi soruşturup, araştırıp, sonra İsmail’in savaşa giderken, gizlice trenden inip, kaçıp gittiğini söyledi. BB/199

-Nerede kocanız? BB/200

-Bilmem ben hiçbir şey bilmem! -dedi Seyde. BB/201

-O ne olursa olsun kaçarak hiçbir tarafa kurtulamaz. BB/202 Ondan göre doğrusunu söyleyiniz, nerede gizleniyor o? BB/203

-Bilmem ben hiçbir şey bilmem! BB/204 Ben hiçbir şey bilmem! Askere götürün kendiniz, sonra onun kaçtığını kaldığını hiçbir şeyini bilmem. BB/205

Ne sorarlarsa sorsunlar, Seyde bilmem diyerek, içinden: “Allah birleştirttiği yarımı ölüme itip, ben kendi kendime düşman mıyım! Başımı yolun (koparın) alın, hiçbir şey söylemem!” diye bilmezlikten gelip inatla oturuverdi. BB/206

Surak bütüp, korkup alsıraganının üröyü uçkan Seyde cıgıla cazday, çımrıkanıp eşikten çıgıp kele catkanda, narı caktan atın baylap koyup, beri kirip kele catkan Mızakul uçuradı. BB/207 Bugün anın alda kanday türü başkaça. BB/208

15. Caz aldı ayıldın köbüdü egin-azık tügönüp, eldin kep kılğanı: “emi uylar tuup, akka cetsek, anan arpa dümbül, anan bışikçılıkka da iliner elek” degen sözdör. BB/209 Birok aga çeyin kayda, dalay zaman bar emespi... BB/210

Seyde üçün turmuştun eñ oor kündörü keldi. BB/211 Bayagıdan kiyin İsmayıl andan beter sak bolup, üñkürdön çıkpıy, üygö kelgenin da koydu. BB/212 Tapkan-taşığanın koynuna katıp, ıgı kelse kündüz otunga barganda, bolboso tündöp da Seyde özü barat. BB/213 Al dağı eçteke emes, İsmayıldın aranı açıldı. BB/214 Anı körüp Seyde kaygı ceýt, zenı keyiyt. BB/215 Kança içse da toyboy, İsmayıldın közündö zaar tarkabayt. BB/216

-Üydö dağı egin-tegin kaldı, ce üñkürdö catıp, akırı açtan ölömbü, çaşırba, çınıñdı ayt!-deyt al. BB/217

-Bar, antip aytpaçı!-deyt sır aldırbay Seyde. BB/218

-Canıñ aman bolsun ookat tabılar... BB/219

Ertesi tañ azandan turup, Seyde bılırtkı kırmandardın orduna cönöyt. BB/220 Al anda ala kelgen tarın cayıp salıp, kereli kekçe topon sapırat. BB/221 Oşondo topondun arasınan birin-serin, çürüşköñ mayda dan tüşöt. BB/222 Keçke çakanıraak tabak buuday tüşsö, anı cırgalçakka tartıp, İsmayılga nan bışırat. BB/223 Uşintip kaysı ubakıtka çeyin tiriçilik ötüörün kim bilet? BB/224 Seydenin işengeni ele kolundagı calgız kunacını, al tuusa, İsmayılga süt boloor ele, may boloor ele. BB/225 İsmayıl! İsmayıl! Kaçan bolso ıñgıranıp, düynönün barın cek körgöndöy, eçtekege cıluu sözü, cakşı tilegi cok. BB/226 Anın oylogonu emne, maksatı kaysı sırtına çıkpıy. BB/227

Sorgu bitip, korkup hâlsizleştiginden ödü kopan Seyde düşeyazıp, güçlenip,(kendine gelip) kapıdan çıkıp gelirken, öte taraftan atını bağlayıp, beri girip gelen Mırzakul rastladı. BB/207 Bugün onun belirsiz şekli başkaca. BB/208

15. Yaza yakın köyün çoğunda ekin azık tükendi, milletin söz ettiği: “şimdi uylar doğsa, akka yetişsek, sonra arpa dümbül, sonra yaza da kavuşurduk” diyen sözler. BB/209 Fakat ona kadar nerde, çok zaman var değil mi... BB/210

Seyde için hayatın en zor günleri geldi. BB/211 O zamandan sonra İsmail ondan beter korunup, mağaradan çıkmayıp, eve gelmesini de bıraktı. BB/212 Bulduğunu taşıdığını kucağına gizleyip, imkân olsa gündüz oduna vardığında, olmazsa geceleyin de Seyde kendisi gider. BB/213 O daha bir şey değil, İsmail’in ağzı açıldı. BB/214 Onu görünce Seyde kaygılanıp, zihni bulanıyor BB/215 Ne kadar içse de doymayıp, İsmail’in gözünde kin gitmiyor. BB/216

-Evde daha ekin tegin kaldı mı, yoksa mağarada yatıp, sonunda açlıktan ölür müyüm, gizleme, doğrusunu söyle der o.BB/217

-Var, öyle söyleme! -der çaktırmadan Seyde. BB/218

-Canın sağ olsun yiyecek bulunur. BB/219

Ertesi [günü] seher vakti kalkıp, Seyde bılırtkı harman yerine gidiyor. BB/220 O orada getirdiği torbayı yayıp bütün gün kepek savurur. BB/221 O zaman kepeğin arasından tek tük, bırışan ufak hububat düşer. BB/222 Akşama yakın tabak buğday düşse, onu el değirmeninde öğütüp, İsmail’e ekmek pişirir. BB/223 Böyle hangi zamana kadar geçim sağlanacağını kim bilir? BB/224 Seyde’nin tek inandığı elindeki yalnız ineği, o doğarsa, [onun sütü] İsmail’e süt olurdu, [o doğarsa, [onun sütü] İsmail’e] yağ olurdu. BB/225 İsmail! İsmail! Ne zaman olsa sızlanıp, dünyanın hepsinden nefret eder gibi [olduğu için], hiçbir şeye olumlu sözü, iyi dileği yok. BB/226 Onun düşündüğü ne, maksadı ne dışına çıkmıyor. BB/227

Süylösö, un açılmasına kaç ubakıt kaldı dep
kün sanayt da, anan oylogonu tamak.
BB/228 Et degende oozuna kara suu kelet.
BB/229

-Suugum aşınıp ketti! Suugum aşınıp ketti!
-deyt al turup turup. BB/230 Uşul sözdördü
aytkanda, anın oyun alda kaday camandık
ketkensip, üñüröygön közünün terehinde ot
çağıla tüşüp, al köpkö mostoyup unçukpayt.
BB/231 Emne oyloyt boldu eken oşondo?
BB/232 Uşintip üñkürdö cata berip, cindi
bolup ketebi dep Seyde korkot. BB/233
“Emi kaday kılam?” deyt al ubayım cep.
BB/234 “Balasın sağınıp catkandır” degen
oy menen Seyde bir künü balanı taza
kirintip, anın köynök oroolorun cuup,
ayıldagılarga törkünümö baram demiş
bolup, balanı üñkürgö kötörüp bardı.
BB/235 Seyde ata menen baladan közün
albay, çette unçukpay özünçö eñ baktıluu
bolup oturdu. BB/236 Bir kün ötkörüp, al
kayra aylıga keldi. BB/237

Bügün erteden kün açık boldu. BB/238
Eskiligi cetken kurmuşuday kar beti tuş-
tuştan ala-bula cırtılıp, aңызdar açıla baştadı.
BB/239 Öörön üstünön melün şamal cürüp,
aba tunuktalıp, kürtkülördün astın oyup,
şıldır-şuldur etip suu agat. BB/240
Aylanada eç bir can çok. BB/241 Tee eski
kırmadın canında gana topon sapırıp
catkan biröo körünöt. BB/242 Al Seyde.
BB/243 Topondu kaptap, öydörök
şamalduu cerge alıp barat da, ‘ortok’ - dep
ışkırıp, abaga çaçat. BB/244 Kum içinen
altın izdegendey ele kep da. BB/245 Birok
Seyde mindan cadabayt. BB/246 Kaday
bolbosun İsmayıldı cayga çeyin bağıp çığış
kerek. BB/247 Anan Kuday tilekke
cetkirse, aşuu açılar... BB/248

Cazdın ilebi muun cibitip, adamdı bir türlü
cırgatkanday magdıratat. 249 Oşondon
ulam Seyde toktoy kalıp, özünçö bir sonun
kıyalga batat. BB/250 Uşintkende tamak
tilep karargan ööktün sızdagını da
unutulup kalçuday sezilet. BB/251

Konuşsa, geçidin açılmasına ne kadar vakit
kaldı diye gün sayıyor da, sonra düşündüğü
yemek. BB/228 Et diyince ağzına kara su
geliyor. BB/229

-Perişan oldum! Perişan oldum! der
o durup durup. BB/230 Şu sözleri
söylediğinde, onun aklına herhangi bir
kötülük gelmiş gibi olup, faltaşı gibi açılan
gözünün derininde ateş yanıp, o uzun süre
somurtup konuşmuyor. BB/231 Ne
düşünüyor acaba o sırada? BB/232 Böyle
mağarada yatarak, deli olup gider mi diye
Seyde korkuyor. BB/233 Şimdi nasıl
yaparım? -diyor o, kederlenip. BB/234
“Çocuğunu- özlüyordur” düşüncesiyle
Seyde bir günü çocuğu temiz çimdip,
onun elbise sargılarını yıkayıp, köydekilere
akrabalarına gidiyorum demiş olup, çocuğu
mağaraya götürdü. BB/235 Seyde baba ile
çocuktan gözünü ayırmadan, kenarda ses
çıkarmadan kendince en mutlu olup oturdu.
BB/236 Bir gün geçirip, o tekrar köye geldi.
BB/237

Bugün sabahtan [beri] güneş açık
oldu. BB/238 Eskiligi gelmiş (eskimiş)
kurmuşu gibi kar yüzü her taraftan ala çala
yırılıp, anızlar açılmaya başladı. BB/239
Köy üzerinden serin rüzgâr olup, hava
temizlenir, kar yığınının altını oyup, şarıl
şırıl edip su akıyor. BB/240 Etrafta hiçbir
can yok. BB/241 Sadece taa eski harmanın
yanında kepek savuran biri görünüyor.
BB/242 O Seyde. BB/243 Kepeği toplayıp,
yüksekçe rüzgârlı yere götürür ve “ortak”
diye ıslık çalıp, havaya [kepeği] saçıyor.
BB/244 Kum içinden altın arar gibi bir şey
da. BB/245 Fakat Seyde bundan bıkmıyor.
BB/246 Ne olursa olsun İsmail’i yaza kadar
bakıp çıkmak gerek. BB/247 Sonra Hüda
dileğe kavuşturursa, geçit açılır... BB/248

Yazın sıcaklığı eklemeleri yumşatıp, adamı bir
tүrlü mutlu eder gibi mayıştırıyor. BB/249
Bu yüzden Seyde durup, başkaca bir güzel
hayallere dalıyor. BB/250 Öyle yapınca
yemek isteyip kararan midenin sızlayışı da
unutulur gibi hissediliyor. BB/251

Anın kıyaldanganı-keleşek. BB/252 Teetigi alıksı kar baskan möngülüü kırarkanın narı cagında Çatkal catat. BB/253 Emne üçündür Çatkal anın oyunda comoktoguday cer bolup körünöt. BB/254 Cayı-kışı caykalgan kök şiber, suu boyunda tizilgen apappak boz üylördöntütün asmanga bulap, kazandar tolo. BB/255 Alar mına uşul Çatkalga ketişet. BB/256 Anda Ismayıdın tayakeleri bar. BB/257

17. Balanın canağı üşküğü, anın möltürögön ayanıçtuu köz karaşı, kayra-kayra ele Seydenin esinen ketpey koydu. BB/258 Ar kaday muundu oylor köñülün çöktürüp, kadaydır camandık kelerin kütkönsüp, al öz aldınan ele kümön sanap tıncı ketti. BB/259 Emne kılarnı bilbey Seyde eşikke çıktı. BB/260 Kün buzulup turgan eken. BB/261 Şamal küçöp, batıştan kapkara tunt buluttar kalkıdap, asmandı caap kele catat. BB/262 Toolor körünböyt. BB/263 Ay andan-mından bir tiyip, bozoro kalıp kayra çaşına kalat. BB/264 “Kün caybı? Ismayıl kantip cattı eken?” -degen oy menen Seyde üygö kirdi. BB/265

Erteñ menen erte Seyde adatınça suuga cönödü. BB/266 Kün dağı ele açılбай, aba ımşıp, capalak-capalak sarı kar caap catıptır. BB/267

-İçikiy! -dep koydu al moynuna sarıkkın kardan. BB/268

Çakaların kötörüp minday bastı ele, aňıça narı Totoylorduku caktan kıykırıp ıyılan ündör çıktı. BB/269 Tiginden, mindan caap kele catkan atçandar körünö kaldı. BB/270 “Emne baleket bolup ketti?” -dep çakasını taştap Seyde da cügürdü. BB/271 “Baydalını küzdö uguzabız deşti ele, biröo aytıp ciberdibi, emne şumduk kıykırıktar?” -degen oygo ketti. BB/272 Dubaldan cañı ele burula berip, ilgerilegende, uu-çuu salıp topuragan eldi körüp, Seyde dal bolup turup kaldı. BB/273 Oşol ubakıtta top eldin içinen suurulup, çaçı al-dula, çapanı artına ketip, közü alańdagan Totoy sarayının canına ıylap cügürüp bardı. BB/274

Onun hayal ettiğı gelecek. BB/252 Taa uzakta kar kaplayan kayalı kırarakanın öte tarafında Çatkal var. BB/253 Niçindir Çatkal onun hayalinde masaldaki gibi yer olarak görünür. BB/254 Yazı kışı sallanan yeşil pelin, su boyunda dizilen bembeyaz çadırlardan tütün gökyüzüne yükselip, kazanlar dolu. BB/255 Onlar işte şu Çatkal’a gidecekler. BB/256 Orada İsmail’in dayıları var. BB/257

17. Çocuğun deminki hıçkırığı, onun parlayan acımağlı bakışları, tekrar tekrar Seyde’nin aklından gitmedi. BB/258 Her türlü kederli düşünceler gönlünü üzüntüye boğup, bilinmeyen kötülüğün geleceğini beklercesine, o öncesinden şüphelenip rahatsız oldu. BB/259 Ne yapacağını bilemeden Seyde dışarıya çıktı. BB/260 Hava bozulmuş idi. BB/261 Rüzgâr güçlenip, batıdan kapkara kapalı bulutlar süzülüp, gökyüzünü kapatıp geliyordu. BB/262 Dağlar görünmüyordu BB/263 Ay ordan burdan bir çıkıp, bozarıp tekrar gizleniyordu. BB/264 “Yağmur yağacak mı? İsmail ne yaptı acaba?” diyen düşünce ile Seyde eve girdi. BB/265

Sabahleyin erkenden Seyde adedince suya yürüdü. BB/266 Hava hâlâ açmamış, hava nemlenmiş, lapa lapa sarı kar yağıyordu. BB/267

-İçikiy! -dedi o boynuna sarkan kardan. BB/268

Kovalarını kaldırıp şöyle yürümüşü ki, aniden ötede Totoylorun taraftan bağırıp ağlayan sesler çıktı. BB/269 Oradan, buradan koşturup gelen atlılar görünürdi. BB/270 “Ne felaket (bela) oldu?” diye kovalarını bırakıp Seyde de koştu. BB/271 “Baydalı’yı güzün duyururuz dedilerdi, birisi söyleyiverdi mi, ne korkunç bağırtılar?” diye düşündü. BB/272 Duvardan daha yeni dönüverip, ilerlediğinde, gürültü koparıp toplanan halkı görüp, Seyde şok oldu. BB/273 O sırada kalabalığın içinden sıyrılıp, saçları karışık, montu geriye gidip, gözü şaşkın Totoy ahırının yanına ağlayarak koştu. BB/274

-Minakey aylanayın el curt! Minakey!
Caman kulpunu suurup salıp alıp ketiptir!
Kokuy, kokuy, Kuday şorubuzdu kaynatıp
kaşaytkan eken! BB/275

-Keçinde özün baylap, özün kulpu saldıñ
bele-dedi biröo kıyırıktardın içinen.
BB/276

-Ooba, seketiñ keteyinder, ooba! Al emes
celinin karmap körgöm! Baldarım süt dese
tañdayı takıldayt, anan töşöktö catsam da
uydu kantip özüm közdöböyün! BB/277

Seyde bul sözdördün manisine
tüşüngöndö, esi oop, turgan cerine kadaldı.
BB/278 Keçe künü ortonçu balasının
borboyup kelip, uuz eñsep, anı alda
emnedey kudaydan tilegensip, kütüp
cürgönü köz adlına tura kaldı. BB/279
Başka eçteke oygo kelbey: “Bu kim boldu
eken, kanday ubaldan korkpogon taş boor,
kanday kara niet celmoguz? Uşundayga
kolu kantip bardı eken?” degen gana meeni
lakıldatkan oy. BB/280 Betke balç-balç
urup, koynuna şorgolop catkan kardı sezbey
Seyde tura ele berdi. BB/281 Ana etegine
çırkırıp carmaşkan baldarının türlörü,
kiçinesi cılañaylak çılaa keçip: “Apa! Apa!”
dep bakırat. BB/282 Totoy anı menen işi
cok, al öz aldınan culunat:

-Baydalı üydö bolso, bizge uuru batınabı?
Erkektin üydö cuktugu uşu da! BB/283

“Balaga suuk ötöt eken, kögörüp ketti!” -
Seyde barayın dep umtuldu ele, narı eldin
içinen poçtoçu Kurman basıp kelip, balanı
unçukpay karap, anan koynuna orodu da,
üyünö kötörüp ketti. BB/284 Al canaşa
ötköndö, koynundagı balanı demi menen
cılıtp, sakalınan sıdırılğan caşın
monçoktotup, küngüröndü: Silerdi cerge
taştabay kalalı, bir-birden alıp ketsek da
çoñoytobuz! BB/285 Ayıldan baarı deerlik
uşul cerde dodolonuuda. BB/286 Başta mal
urdalganda, mınday bolçu emes. BB/287
Kim uurdatpay, kim cogotpoy koydu ele.
BB/288 Cok, uurdalgan mal gana emes,
kişilerdi mında aydap kelip catkan başka
sezimder, başka adamdık kasiyetter.
BB/289

-İşte kurban olduğum el yurt! İşte! Kötü
kilidi çekip çıkarıp götürmüş! Vah, vah,
Hüda felaketimizi kaynatıp perişan etmiş!
BB/275

-Akşam kendin bağlayıp, kendin kilit
koymuş muydun dedi biri bağırtıların
içinden. BB/276

-Evet, kurban olduklarım, evet! O değil
memesini tutup bakmıştım! Çocuklarım süt
deyince damakları titriyor, sonra döşekte
yatsam da ineği nasıl kendim
gözlemeyeyim. BB/277

Seyde bu sözlerin manasını anlayınca, başı
dönüp, durduğu yere saplandı. BB/278
Geçtiğimiz gün ortanca oğlunun kabarıp
gelip, ağız isteyip, onu bir şeymiş gibi
Hüda’dan dilemişcesine, bekleyip durduğu
göz önüne geliverdi. BB/279 Başka hiçbir
şey düşünmeden: “Bu kim acaba, nasıl
vebalden korkmayan merhameiz, nasıl kötü
niyetli cadı? Böylesine elleri nasıl vardı?”
diye beyni zonglatan düşünce. BB/280
Yüze şap şap vurup, koynuna ince akan karı
hissetmeden Seyde duruyordu. BB/281 Ana
etegine bağırıp yapışan çocukların halleri
[kötü], küçüğü yalınayak göleti geçerken:
Ana! Ana! -diye bağırıyor. BB/282 Totoy
onunla işi yok, o kendince yırtmıyor: -
Baydalı evde olsaydı, bize hırsız gelir
miydi? Erkeğin evde yokluğu şu da!
BB/283 Çocuğa soğuk geçer, göğeri
gitti!”(göğertiği için) Seyde gideyin diye
yeltenince, öteden milletin içinden Postacı
Kurman yürüyüp gelip, çocuğa sessizce
bakıp, sonra kucağına sardı da, [o] [çocuğu]
evine götürdü. BB/284 O yandan geçerken,
kucağındaki çocuğu nefesi ile ısıtıp, [o]
sakalından süzülen yaşını boncuk boncuk
döküp, boğuk sesle mırıldandı: Sizleri yere
bırakmayız, bir birden (biri birer) götürsek
de büyütürüz! BB/285 Köyden hemen
hemen hepsi şu yerde toplanmadalar.
BB/286 Önceleri mal çalındığında, böyle
olmaz idi. BB/287 Kim çaldırmamış [idi
ki], kim kaybetmemiş idi ki. BB/288 Hayır,
sadece çalınan mal değil, kişileri buraya
getiren başka hisler, başka insani [iyi]
sıfatlar. BB/289

19. Korgongo bir dem menen cete bargan
Sedye şaldayıp turup kaldı. BB/290 Canağı
körüngön uy emes ele, dubaldın narı cakka
oonap tüşkön urandısı eken. BB/291

Tuman, ırgılcnñ tuman - cılcıy tütöyt...
BB/292 Sarı kar bılırtkırı kokono
tikenekterdin baş-başına çokmorloşup, cañı
kılıtıyıp kele catkan çaşañdın moysoloruna
borcuk-borcuk cıynalıp, salmagı menen
basıp, kömüp cattı... BB/293

Keçinde, butun arañ süyröp, Seyde ayılga
kaytkanda, Totoydun sarayının eşigi bayağı
erteñ menenkidey ele, añırayıp, kere açılğan
boydon turuptur. BB/294

Üydö bolso öpkö öpkösünö batpay küni
boyu ıylagan balası, közü ağına aylanıp,
ıkaktap catıptır. BB/295 Seydenin tırsıyıp
çıñalğan emçekterine süt tolgonu menen,
köpkö çeyin balanın oozuna salsa da iybey,
saasa da süt çıkpıy koydu. BB/296 Al özü
da uşul sıyaktuu, teri kurgatılbaş
caydaktalıp, tünü menen eşikke kañtarılğan
attay, caağı karışıp, çırıgıp cattı. BB/297
Köñülü eçtekege kelbey, ot cagılbağan,
kandaydır berekesi ketken üydün bir
buruçunda özü balası menen, ekinçi
buruçunda kempir bürüşüp oturuştı.
BB/298 Kiyinçireek, balanı uyku arasında
beşikke tañdı da, çeçinüügö alı kelbey,
Seyde bükülüü boydon cerge cıgıldı.
BB/299

Tün içinde tereze çertildi. BB/300 Başın
öydö çulgup, çoçup ketken Seyde, “Sen
kimsiñ?” dep kıykırıp cibere cazdap, anan
İsmayıldın kelip kalğanın bilip, andan beter
esi çıgıp ketti.”Kokuy, ayıl dürbüp
catkanda, anı kaysı Kuday kaşaytıp aydap
keldi, karmalat eken!” BB/301 Seyde
ordunan tura cügürüp, şaşılıp eşikti açtı da,
bat-bat şıbradı:

-Bol ertereek, ayıl caman! BB/302 Eşikti
kayra ile koyup, karañgıda İsmayıldı içki
üygö ceteledi. BB/303

19. Korunağa bir nefeste yetişip varan
Seyde hâlsizleşip dura kaldı. BB/290
Demin gördüğü inek değilmiş, duvarın öte
tarafa devrilip düşen yıkıntısı imiş. BB/291

Sis, şüpheli sis azıcık tütüyor... BB/292
Sarı kar geçen seneki kurumuş
çakırdikenlerinin baş başına (başlarına)
üşüşüp, [sarı kar] yeni azıcık çıkan yeşilin
üzerlerine kabarık kabarık toplanıp,
ağırlığıyla basıp, gömüyordu. BB/293

Akşam ayakların zar zor sürükleyip, Seyde
köye gelince, Totoy’un ahırının kapısı
bayağı sabahleyinki gibi, ardına kadar
gerilip açılmış hâlde duruyordu. BB/294
Evde ise içi içine sığmayıp gün boyu
ağlayan balası, gözü beyaza dönüşüp,
hıçkırıp yatıyormuş. BB/295 Seyde’nin
sertleşip gerilen memelerine süt dolmasına
rağmen, uzun süre çocuğun ağzına salsa da
[o] içmedi, sağsa dasüt çıkmadı. BB/296 O
kendisi de onun gibi, teri kurutulmadan
eğeri çıkarılıp, bütün gece kapıya bağlanan
at gibi, yanağı çekilip, üşüyordu. BB/297
Hiç bir şeye gönlü olmadan, ateş
yakılmamış, nasılsa bereketi giden evin bir
köşesinde kendi çocuğuyla, ikinci
köşesinde yaşlı kadın iki büküm
oturuyorlardı. BB/298 Bir az sonra, çocuğu
uyku arasında beşikke bağladı da,
soyunmaya hâli gelmeden, Seyde bükülü
hâlde yere yığıldı. BB/299

Gece yarısı pencere tıklatıldı.
BB/300 Başın yukarı kaldırıp, şaşırın
Seyde, “Sen kimsin?” diye
bağıriverecekyazdı, sonra İsmail’in
geldiğini bilip (anlayıp), daha beter korktu:
“Aman, köy ayağa kalkmışken, onu hangi
Hüda belaya sürükleyip geldi, yakalanır!”
BB/301 Seyde yerinden kalkarak koşup,
acele ile kapıyı açtı da, çabuk çabuk
fisıldadı:

-[Çabuk] ol hadi, köy kötü! BB/302
Kapıyı tekrar kilitleyip, karanlıkta İsmail’i
iç eve götürdü. BB/303

Terezelerdi tuyuktap, bilik küygüzgöngö bolboy, İsmayıl koluna karmap turgan bir nerseni bık ettire cerge taştığında, çoçup ketken Seydenin cürögü da bolk etip, koşo üzölüp tüşköndöy boldu. BB/304 Al eñkeye kalıp, cerde catkan baştıktı sıypaladı. BB/305 Kolgo cumşak bir nesre urundu. BB/306 Baştıktığı et eken. BB/307

-Sen beleñ? -dedi zamatta tamagı kurgap, buula kalgan Seyde. BB/308

-Çş! Unçıkpa! - İsmayıldın közü karañgıda caşıl ot çalıp, al cakınday kelip, betke entigip oor dem aldı. -Unçukpa işiñ bolbosun! BB/309

Seyde unçukkan çok. BB/310 Kimdir biro anı köküröktön alıp, tetigindey türtüp cibergen öñdüü, al cıgıla cazdap oturgan orduna da cer tayandı. BB/311 Azır, uşul kezde, turmuşundagı bardık işengen, süygönünön acırap, azap, korduk tartıp saktagan kişisi, anın bardık cakşı tilek, ümüttörün cerge tebelep, ceksen kılğanda, al ordunan tura cügürüp, bet algan cagına, talaa, tüz, kır debey, çıñırıp kıykırğan boydon düynödön bezip, alda kayda kaçıp ketkisi keldi. BB/312 Birok öydö turuuga çaması cetpeyt. BB/313 Tam astın-üstün bolup, biyik ün menen biröönün çeksiz küyüttö solkuldap bozdogonu kulaktı tuncuratkansıyt. BB/314

-Emne oturasıñ, küygüz bilikti! -degende Seyde kozgolgon çok. BB/315

Anan al oñdonup oturdu da, eñkeyip turgan İsmayılga ilgeriledi:

-Uşul cetimderdin keşigine kol salgandan körö, özübüzdün kunacındı soyup alsañ bolboyt bele! BB/316

-Bılcıraba! BB/317

-İsmayıl anı iyninen kısa karmap silkti. BB/318

-Meni üyrötkönüñdö koyup, özüñdö bil. Zamanıñ börü bolso, börü bol! Uşul kezde ar kim ele özüm gana ölbösöm deyt, özüm gana toysom deyt! Başkalar menen işiñ emne eken. Sen açtan ölüp bara catsañ da, biro kelip kazanıña aş salıp berbeyt... Algan alıp, culgan culat! Akmak bolbo! BB/319

Pencereleri kapatıp, fitili yakamadan, İsmail elinde tutan bir şeyi bık ettirerek yere bıraktığında, aniden korkan Seyde'nin yüreği de hop edip, [onunla] birlikte kopacak gibi oldu. BB/304 O eğilerek, yerde yatan torbayı yokladı. BB/305 Ele yumuşak bir şey değdi. BB/306 Torbadaki et imiş. BB/307

-Sen miydin? -dedi anında boğazı kuruyup, boğula kalan Seyde. BB/308

-Hişt! Konuşma! İsmail'in gözü karanlıkta (karanlık olduğu için) yeşil ateş olup, o yaklaşarak, yüze eğilip ağır soludu. -Ses çıkarma işin olmasın! BB/309

Seyde konuşmadı. BB/310 Birisi onu göğsünden alıp, öteye itmiş gibi, o düşeyazıp oturduğu yerinde de yere dayandı. BB/311 Şimdi, şu anda, hayatındaki bütün inandığından, sevdiğinden ayrılıp, azap, horluk çekerek koruduğu kişisi, onun bütün iyi dilek, ümitlerini yerde çiğneyip, yeksan kılınca (yok edince), o yerinden kalkarak koşup, yöneldiği tarafa, tarla, düz, kır demeden, bağırıp, çağırır hâlde, dünyadan bezip, belli belirsiz bir yere kaçıp gitmek istedi. BB/312 Fakat ayağa kalkmaya gücü yetmedi. BB/313 Ev alt üst olduğu için, yüksek sesle birinin sınırsız üzüntü içinde inlemesi kulağı sağırlaştırıyor gibi. BB/314

-Ne oturuyorsun, yak fitili! dediğinde Seyde hareket etmedi. BB/315

Sonra o düzelerek oturdu da, eğilip duran İsmail'e yaklaştı: -Şu yetimlerin yiyeceğine el uzatmaktansa, kendimizin düveyi kesiverseydin olmaz mıydı! BB/316

-Gevezelik etme! BB/317

İsmail onu omuzlarından sıkıca tutarak silkti. BB/318

-Bana öğretmeni bırak, kendini bil. Zamanın kurt ise kurt ol! Şu zamanda her kim sadece kendim ölmesem der, sadece kendim doysam der! Başkalarıyla işin ne. Sen açlıktan ölsem de, biri gelip kazanına yiyecek salıp vermez... Alan alır, koparan koparır! Ahmak olma! BB/319

21. Mirzakuldu eerçigen soldattar oşol taraptı közdöy akırın basıştı. BB/320 Azdan kiyin, Mirzakul attan tüşmökçü boldu ele, narı caktan İsmayıldın kıykırgan dabıştı çıktı:

-Oy, Mirzakul! Kayt artıña! Men akırı ölgön kişimin, seni da ala catam! BB/321

Mirzakul üzöngünü temine kalıp, oşol ün çıkan caka kıykırdı:

-Kötör koluñdu cüzü kara! BB/322

“Tars” etip, kamıştın arasınan beş atar atılğanda, ordunan sekirip tura kalgan Seyde, Mirzakuldun at moynuna cıgılıp, cañgız kolu menen caldı tutamday karmalap, mayıp kolu berkinisine cardamdaşayın degendey, multuñ-multuñ etip catıp, anan akırı attan oop tüşkөнün kördü. BB/323 Añgıça, taştarga bekine kalgan eki soldat, kamıştı aralata ok atıp kalıştı. BB/324 Narı caktan İsmayıldın atkan oktoru, taşka tiyip, “çu-ii, çu-ii” etip, çetke kayıp, kulak túbünön uçkansıp cattı. BB/325 Tınç catkan too arası beş atarlardıñ ündörünö tolup tuncurap ketti. BB/326

Bir ubakıtta soldattardıñ biri eesi çıkkanday kıykırdı:

-Ey, marja, kuda? Nazad, nazad! Ubyot! BB/327

Balasın koluna kötörgön boydon, Seyde tura İsmayıldı közdöy ketip bara catıptır. BB/328 Al eçtekeden caltanbaganday, bet aldı tüz tikteyt. BB/329 Bul uçurda taştan çıkkanda anın bir kalıpta mostoygon kara toru cüzündö, kandaydır içtegi zor küç, ökümdüü adilettik sezilip cattı. BB/330 Anın kaar menen muñ- zarga tolgon közü, İsmayıldı: “Çık beri! Kel aldım!” degensip tikteyt. BB/331 Seyde ar bir kadam ilgeri baskan sayın, şaşıp kalgan soldattar emne kılarnıñ bilbey: -Ey, nazad! Vernis seyças! Vernis! -deyt. BB/332

21. Mirzakul’u takip eden askerler o tarafa doğru yavaş yürüdüler. BB/320 Bir az sonra, Mirzakul attan inecek olduğunda öte taraftan İsmail’in bağırın sesi çıktı:

-Hey, Mirzakul! Geri dön! Ben zaten ölen kişiyim, seni de götürürüm! BB/321

Mirzakul üzengiye tepinip, o ses çıkan tarafa bağırdı:

-Kaldır ellerini yüzü kara! BB/322

“Tars” edip, kamışın arasından beş atar atılınca, yerinden fırlayarak kalkan Seyde, Mirzakul’un atın boynuna yığılıp, tek eliyle yeleye parmak uçlarıyla tutunup, sakat kolu ötekisine yardımlaşayım dercesine, kesik kesik hareket edip, sonunda attan devrilip düştüğünü gördü. BB/323 Aniden, taşlara saklanan iki asker, kamışların arasından kurşun attılar. BB/324 Öte taraftan İsmail’in attığı kurşunları, taşla değip, “çu-ii, çu-ii” edip, kenara kayıp, kulak dibinden uçuyor gibi oldu. BB/325 Dinç olan dağ arası kurşun seslerine dolup (dolduğu için), kederlendi. BB/326

Bir vakit askerlerin biri korkmuş gibi bağırdı: “-Hey, marja, nereye? Geri, geri! Öldürecekler! BB/327

Çocuğunu eline almış hâlde, Seyde kalkarak İsmail’e doğru gidiyormuş. BB/328 O hiç bir şeyden çekinmiyormuş gibi, önüne dik bakıyor. BB/329 Bu anda taştan çıkınca onun bir şekilde somurtan kara kuru yüzünde, belli belirsiz içtegi büyük güç, hükmedici adalet hissediliyordu. BB/330 Onun hiddetle keder acıya dolan gözü, İsmail’e: “Çık beri! Gel önüme!” der gibi bakıyor. BB/331 Seyde her bir adım ileri yürüdükçe, telaşa düşen askerler ne yapacağını bilmeden: -Hey, geri! Dön şimdi! Dön! -diyorlardı. BB/332

Birok Seyde kıyçalıp koyboston, kamışta catkan İsmayılga salmaktuu basık menen cakınday berdi. BB/333

Too içi demin tartıp, tıp-tınç. BB/334 Oozun basıp, taştarga seleñ carmaşkan soldattar da, beri cakta turuuga umtulganday, calgız kolu menen cer çapçıp cüz tömönünön cıgilgan Mırzakul da, sur möñgülördü kabagına tüşürö, asmandap bürkölgön zokalar da, aylana düynönün barı bul uçurda ün çıgarbay, ok kaçan atılar eken, bala kötörgön ayal kaçan calp etet eken degendey, korkunuçtu kütüüdö. BB/335 Cok mınday boluuga mümkün emes! BB/336 Ana, kamıştardı şuudurata kelip, Seydeni: “Kayt, artıña kayt!” degendey bet aldınan şamal urup, coolugun uçurdu. BB/337 Ayal anı bilgen cok. BB/338 Al azır ölümdü közdöy emes, adamdın biyik kasiyeti, adilettiği üçün balasın kerilgen kökürögünö, kısıp, başın öydö kötörüp, ketip bara cattı. BB/339

-Stoy! -dep soldattın biri çıday albay kıyırıp, ordunan tura kaldı. BB/340 Al umtulup ayaldın artınan cügüröyün dedibi, birok aňgıça bolboy narı kamıştın arasınan boz şineli alama-culama, beti-başı sakal baskan kişi sekirip çıgıp, mıltığın koş koldop öydö kötörüp ayalga kalçıldap cütkündü. BB/341 Betinen kirgil ter kuyulgan, kapkara tünörgön İsmayıl Seydege cakındap, betme-bet kelgende, közü alaçakmaktanıp, murunku Seyde emes, kandaydır başka, kandaydır özünün ukmuştuu, küçün öz artıkcılıgın, adaldığın bilip, caltanıp koyboston, balasın kötörüp, çaçı boz-ala, cılañ baş ayaldın mañkayıp turganın kördü. BB/342 Seyde anın közünö biyik cerde turganday körünüp, al özü anın canında kirbiyengsip, başın iynine katıp, bir nerse aytayın dep, oozun çala açkan boydon, Seydenin çaş aralaşkan közün bir karap, mıltığın tetigindey taşka çaap ırgıttı da, kolun kötörüp, mıltığın sundurup kele catkan soldattarga korgoldu. BB/343

Fakat Seyde yan çizmeden, kamışta yatan İsmail’e ciddi adımlarla yaklaşıyordu. BB/333

Dağ içi nefesini tutup, sessiz. BB/334 Ağızlarını kapatıp, taşlara korkarak yapışan askerler de, beri tarafta kalkmaya çalışıyor gibi, yalnız eli ile yer vurup yüz üstü düşen Mırzakul da, mavi buzulları göz kapağına düşürerek gökyüzüne kadar uzanıp surat asan kayalar da, etraftaki dünyanın hepsi şimdi ses çıkarmadan, kurşun ne zaman atılacak, çocuk taşıyan kadın ne zaman calp edecek der gibi, tehlikeyi beklemekte. BB/335 Hayır öyle olması mümkün değil! BB/336

Ana, kamışları hışırdatarak gelip, Seyde’ye: “Geri dön, arkana geri dön!” der gibi önünden rüzgâr vurup, başörtüsünü uçurdu. BB/337 Kadın onu fark etmedi. BB/338 O şimdi ölüme doğru değil, adamın yüksek hasiyeti, adaleti için çocuğunu gerilmiş göğsüne, sıkıp, başın yukarıya kaldırıp, gidiyordu. BB/339

-Dur! -diye askerin biri dayanamayıp bağırıp (bağırdıktan sonra), yerinden kalktı. BB/340 O atılarak kadının peşinden koşayım mı dedi, fakat ona kalmadan ötede kamışın arasından gri kaputu intizamsız, yüzü başı sakal basmış kişi fırlayıp çıkıp, silahını iki eliyle yukarı kaldırıp kadına titreyerek yeltendi. BB/341 Yüzünden kirli ter dökülen, kapkara somurtan İsmail Seyde’ye yaklaşıp yüz yüze geldiğinde, gözü ateşlenip önceki Seyde değil, sanki başka, sanki kendisinin olağanüstü gücünü kendi farklılığını, doğruluğunu anlayıp çekinmeden, çocuğunu kaldırıp saçı kül rengi, başı açık kadının endamlı durduğunu gördü. BB/342 Seyde onun gözüne yüksek yerde duruyormuş gibi görünüp o kendi, onun yanında küçülmüş gibi başını omuzlarına gizleyip bir şey söyleyeyim diye, ağzını yarım açmış hâlde, Seyde’nin yaş karışık gözüne bir bakıp, silahını öteye taş vurup attı ve ellerin kaldırıp, silahını doğrultup gelen askerlere teslim oldu. BB/343

CAMİYLE

1. Ar dayım colgo çıgarda men uşul alkagı kara cıgaçtan casalgan süröttün aldına kelip turam. C/1 Mına erteñ da ayılga cönöymün. C/2 Süröttü karap, men andan columbia ak tilek bata alıp catkan öñdüü, anı köpkö köz ayırbay tikteym. C/3

Uşul küngö çeyin bul süröttü eç bir körgözmölörgö da bergen cokmun, al turgay ayıldan tuugandarım kelgende közdön daldalap bekitip koyom. C/4 Ança ele çaşırganday emnesi bar, ce uyattubu, dep kokus oyunağa ketip cürböşün,-cok, bul süröttün eç kaday ıksız cayı dele cok, ce bolboso, aga “köz tiyip” ketet degendey al aşkan şedevr dele emes. C/5 Birinçi körüşkö cönököy ele kadirese süröt. C/6 Betine tartılğan cer kaday cönököy bolso, süröttün özü da oşondoy cönököy. C/7

Süröttün tee içki tereñinde-küzgü asmandın ala-bürkök çet cakası. C/8 Şamal birin-serin buluttardı bir cakka bet aldırıp, alısta kıltyğan çokularga candatıp, kıyaldata aydap bara catat. C/9 Andan berki körünüştö-bozorgon sarı talaa, keñ özön. C/10 Çet-çetten çiyler ıktasıp, caan-çaçından kiyyin topuragı borpoñ toborsup karaygan coldo katarlaş baskan eki colooçunun izi tiginden beri çubayt. C/C/11 Colooçular ulam cakındagan sayın alardın izderi cerge daana tüşüp, özdörü azır dağı bir-eki kadam şilteşe, ramkanın sırtına attap, uşundan arı ketip kalçuday sezilet. C/12 Aytmaqçı, colooçunun biri... Birok men şaşpayın, söz ireti menen bolsun. C/13

Bul özü keçeegi balalık çaktağı ele okuya. C/14 Ata-mekendik soğuş üçünçü cılga ayak basıp, Kursk menen Orel'dun maydanında küçöp turgan kezi. C/15 Anda biz, bir kur öspürüm baldar, kolhozdo araba aydap, suu sugarıp, çöp çaap, aytor,-soğuştı salgılaşıp catkan er bülölördün oor tüyşügü bizdin moynubuzda kalgan. C/16

Özgöçö egin-cıyın kelgende aptası menen üy betin körböy, kün-tün kırmanda, ce bolboso egin tögüp stantsiyada, coldo bozup cürçübüz. C/17

Mına uşintip saratan talaa oroktun kızıusunan örttönüp turgan kündördün birinde, stantsiyaga kattap cürüp, köptön beri üydögülördü körböy, bara keteyin dep, coldon salt arabamdı kayırdım. C/18

CEMİLE

1. Her daim yola çıkarken (çıkmadan önce) ben şu çerçevesi karaağaçtan yapılan resmin önüne gelip duruyorum. C/1 İşte yarın da köye gideceğim. C/2 Resme bakıp, ben ondan yoluma ak dilek dua alıyormuşum gibi, onu uzun müddet göz ayırmadan seyrediyorum. C/3

Şu güne kadar bu resmi hiçbir sergiye de vermedim, hatta köyden akrabalarım geldiğinde [onu] gözden uzaklaştırıp saklıyorum. C/4 O kadar gizlenecek neyi var; yoksa utanılacak bir şey mi, diye hemen aklınıza gelmesin, hayır, bu resmin hiçbir uygunsuz yeri de yok ya da ona nazar degecek kadar o harika şaheser de değil. C/5 İlk bakışta öylesine sade resim. C/6 Yüzüne çizilen yer ne kadar sade ise, resmin kendisi de öyle sade. C/7

Resmin taa iç derinliğinde güz [mevsimindeki] gökyüzünün yarım kapalı kenar yakası [görünüyor]. C/8 Rüzgâr tek tük bulutları bir tarafa yönlendirip, uzak ucu azıcık gözükten (baş gösteren) tepelere [doğru] canlandırıp (hareket ettirip) hayali şekiller vererek, sürüp götürüyor. C/9 Ondan beriki görünüşte bozarmış sarı tarla, geniş nehir yatağı [var]. C/10 Kenarlarda çiğler sarmaş dolaş olup, yağmurdan sonra toprağı hafif kuruyup kararan yolda yan yana yürüyen iki yolcunun izi öteden beri uzuyor. C/11 Yolcular devamlı yaklaştıkça onların izleri yere belirgin düşüp, kendileri şimdi daha bir iki adım atsa, çerçevenin dışına atlayıp, bundan öteye gidivercekmiş gibi hissediliyor. Ha, yolcunun biri...[yengem]. C/12 Fakat ben acele etmeyeyim, söz sırasıyla olsun. C/13

Bu kendisi daha dünkü çocukluk çağdaki vaka. C/14 İkinci Dünya savaşı üçüncü yıla ayak basıp (girip), Kursk ile Oryol'un [muharebe] meydanında şiddetlenen zamanı. C/15 O zaman biz, bir yaşıt genç çocuklar, kolhozdo araba sürüp, su suvarıp, ot biçip, kısacası savaşta vuruşan yetişkin erkeklerin ağır yükü bizim boynumuza kalmıştı. C/16

Özellikle ekin yığın [hasat zamanı] geldiğinde hafta boyunca ev yüzünü görmeyip, gündüz gece (gece güdüz) harmanda veya buğday döküp istasyonda, yollarda koşturup dururduk. C/17

İşte böyle sıcak tarla[nın] orağın [orak günlerinin] sıcaklığından yanıp durduğu günlerin birinde, istasyona gidip gelip, çoktan beri evdekileri görmeyip, uğrayayım deyip, yoldan boş arabamı çevirdim. C/18

3. Uşuntip eki üydün teñ tiriçiligi özümdün apam menen karındaşımda. C/19 Karındaşım anda sekelek oynook kız, sadagası, anın oşondo apama cardamdaşkanın, münözünün caydarısın tük ömür boyu unutupasın. C/20 Eki üydün teñ kozu-ulagın caygan da oşol, tezek terip, otun algan da oşol, baldarınan kabar albagan apamdın kaygı-muñun alaksıtkan da oşol. C/21 Bu bizdin eki üydün intımagın, ırıs-berekesin saktagan apam, bilermanı sa apam, al kişilerdin arbagın sıylap, seniki-meniki debey eki üydü teñ adilettü başkarıp, ayıldagı eski nuskaluu, kadırmın baybiçelerdin biri. C/22 Bizge tiyiştüü kanday gana iş bolbosun apamdan çeçilet. C/23 Atamdı üy eesi eken dep eç kimisi kayrılçuu da emes. C/24 “Oy, usta akeñe barbay ele koy,-al döñgölök, aspaptarınan başka eçteke menen işi cok. Alardın eki üyün teñ bilgen baybiçesi, oşogo bar”-deşçü. C/25 Dagı da anday-mınday işterge, caştıgıma karabay, men kiyligişip ketçümün. C/26 Antkeni, agalar askerge ketip, eki üydün bel baylar cigiti dep koyuşkanına korsoyup, men özümdü kandaydır coopkerçiliktüü sezem. C/27 Apama bolso menin añdayım cagat,-bışık bolsun, tıkan bolsun, atasınça cıgaç çapkandan başkanı bilbey kalbastan, tiriçilik, alasa-beresege könsün deyt. C/28 Men arabamdı çarbaktın çetine, kölökögö aydap kelsem, bizdin brigadier Orozmat, baldagın kancıgasına baylanıp alıp, koroonun oozunda apam menen emnegedir keceñdeşip aytışıp catıptır. C/29

Cakınday kelgenimde apamdın ünü uguldu: C/30

-Barbayt andayıñarga! Kudaydı karap iş kılsañarçı: ayal degen kaçan araba aydaçu ele? Koy, aylanayın, kelinimdi oşol oroguna ele tim koygula! Ansız da calgız boyluktun azabın tartıp, eki üydün teñ tüyşügü öydö karatpayt! Bir bazardan beri belime cel turup, tigi cügörülördün tüptörü üyülböy catat!-dep, zañkayta orogon eleçektin eek algıçın apam adatınça kayra kayra cakasına kıstay bulkuldap catkan eken. C/31

3. Böylece, iki evin de işleri öz annem ile kızkardeşimde. C/19 Kızkardeşim o zamanda küçücük oyun çağındaki kız, canım benim, onun o zaman anneme yardım etmesini, karakterinin samimiliğini bütün (bir) ömür boyu unutmam. C/20 İki evin de kuzusunu oğlağını otlatan da o; tezek toplayıp, odun alan da o; çocuklarından haber almayan annemin kaygısını, üzüntüsünü unutturan da o. C/21 Bu bizim iki evin birliğini, rızk[ını] bereketini³⁶⁴ koruyan annem; bilgisi de annem; o kişilerin [ölen akrabaların] ruhunu aziz tutup, seninki benimki demeden iki evi de adaletli yönetip, köydeki eski örnek, saygın ihtiyarelerden biri. C/22 Bizimle ilgili hangi iş olursa olsun annem [tarafın]dan hâll edilir. C/23 Babamı evin reisidir deyip (diye) hiç kimse (hiçbiri) muhatap da almazdı. C/24 “Oy, usta amcana gitmeyiver, onun tekerlek, aletlerinden başka hiçbir şeyle işi yok. Onların iki evini de bilen hanımı, ona git.” derlerdi. C/25 Daha da şöyle böyle işlere, gençliğime bakmadan ben karışırırdım. C/26 Çünkü ağabeyler askere gidip, iki evin bel bağladığı yiğidi dediklerine (demelerine) böbürlenip ben kendimi bir şekilde mesuliyetli hissediyorum. C/27 Anneme ise benim böyle olmam hoş geliyor; [annem] pişkin (olgun) olsun, ciddi olsun, babası gibi ağaç kesmekten başkasını bilmeden kalmaksızın hayata, alış verişe alışsın, diyor (istiyor). C/28 Ben arabamı bahçenin kenarına, gölgeye sürüp geldiğimde bizim ekip başı Orozmat, bastonunu tergisine bağlayıp ağılın ağzında annemle niçindir ağız dalaşı yapıp tartışıyordu. C/29

Yaklaştığımda annemin sesi duyuldu. C/30

-Gitmeyecek böyle işlerinize! Allah’a bakarak (Allahtan korkup) iş yapsanız ya: Kadın dediğin ne zaman araba sürmüştü? Bırakın, Allah’ınızı severseniz, gelinimi şu orağında (orak işinde) rahat bırakın! Onsuz (bunsuz) da yalnızlığın azabını çekip, iki evin de zahmeti yukarı baktırmıyor! Bir hafdan beri belime yel girip, bayağı mısırların dipleri doldurulmuyor, deyip (diyerek) kaba (yüksekçe) bir şekilde bağladığı eleçeğinin³⁶⁵ yaşmak tarafını annem adedince tekrar tekrar yakasına kısıtıp, sitem ediyordu. C/31

³⁶⁴ ırıs berke ikilemedir.

³⁶⁵ Eleçek birkaç metreden oluşan başa sarılarak örtülen başörtüsü, hacminden dolayı başa sarıldığında kaba veya yüksek görünmektedir.

Orozmat eerde çalkalay berip, argası tügöngön kişiçe ontodu:

-O, kokuy-oy, carıktık, menin tort müçölüm soo bolup, kolumdan kelse, özüm ele bayagıday kaptardı arabaga ırgıtıp-ırgıtıp ciberip, şakıldata aydap ketpeyt belem! C/32 Laacı cok,-boy kelinderge araba aydatalı dep catsak, makul degen kelindi siz tıyıp salsañız, plan tolboyt: puronttun eginin toktotosuñar dep, tıyaktan çoñdor üstöldü muştagılap cemelese, bu degi şartka tüşünsöñör bolboybu! C/33

Narı caktan şapalak kamçıını süyröy baskan, meni körgöndö, brigadir alda kaday oy tapkansıp, süyünüp ketti:

-Anday ele kelininiñge coldon tentek arabakeçter tiyet deseñiz, mına-kaynisi turbaybı!-dedi al, meni körsötüp. C/34 -A bu inim ceñesine biröönü cakın cuutmak tursun, karatıp da koyboyt. C/35 Andan kam sanabañız: Seyit azamat özü, bizdi cansaktatıp catkan mına uşul baldar da azır, sadagası keteyinder... C/36

Apam meni körö salıp, brigadirdin sözün bölüp calındı:

-İy, tentigen aram... Çaçıñ ösüp, cüdöp da kalıptırsıñ go özüñ. Canağı atası tüşkürü balanın çaçın alıp berüügö da çolosu tiybeyt... Ata imişi... C/37

-Anday bolso, bugün çaçın aldırıp, kempir-çalga erkelep ketsin,-dep, Orozmat caydarılanıp koştodu. C/38

-Seyit inim, bugün üygö tünöp, attarıñdı tınıktır. C/39 Erteñ Camiylaga araba berebiz, ceñeñdi koşup alıp, özüñ baş bol. C/40 Baybiçe, Seyit turganda, çoçubay ele koyuñuz! C/41 Andan kalsa, canağı cañı tuugan Daniyardı koşup bereyin: özüñüz bilesiz: al degi adamga zıyanı cok beçara... C/42 Özdörünçö üç araba bir brigad bolup, stansaga kattay berişsin, başkalardı bulardın canına koşpoyun... C/43 E, Seyit, sen kaday deysiñ? C/44 Bu apañ Camiylaga araba aydatalı dep catsak, könböy catat, özüñ aytcı... C/45

Orozmat eyerde başını geriye atıp (sendeleyip), çaresi bitmiş (tükenmiş) kişi gibi inledi:

-Of, anam of, heyhat, benim dört uzvum sağ olup elimden gelse, kendim de önceki gibi çuvalları arabaya atıp atıp bırakıp hızlıca sürüp gitmez miydim! C/32 Çaresi yok (mecburiyetten), boy gelinlere araba sürdürelim desek, kabul eden gelini siz tutarsanız, plân dolmaz: cephenin ekinini durduruyorsunuz deyip (diye), oradan idareciler masaya vurup paylasalar (payladıkları hâlde), bu şarta (duruma) anlayışlı olsanız olmaz mı? C/33

Öte taraftan şapalak kamçıyı yerde sürükleyerek dolaşan beni görünce, ekip başı bir şey bulmuş gibi, sevindi:

-Eğer gelininize yoldan yaramaz arabacılar laf atar diyorsanız, işte kaynı duruyor ya! dedi o, beni gösterip. C/34 A bu yeğenim yengesine birini yaklaştırmak kalsın, baktırmaz bile. C/35 Onu dert etmeyin: Seyit yiğit kendisi, bizi koruyup kollayan işte bu çocuklar da şimdi, kurban olduklarım. C/36

Annem beni görür görmez, ekip başının sözünü kesip söylendi:

-Hey, başıboş serseri. Saçın uzayıp perişan da olmuşsun kendin. Deminki babası (babası olacak) tüşkürü çocuğun saçını kesmeye de fırsatı yok... Baba imiş... C/37

-Öyle ise, bugün saçını aldırıp ihtiyarlara nazlansın deyip (diyerek) Orozmat sakinleşip destekledi. C/38

-Seyit yeğenim, bugün evde geceyi geçir atlarını dinlendir. C/39 Yarın Camiyla'ya araba verimiz, yengeni de yanına alıp kendin baş ol. C/40 Baybiçe,³⁶⁶ Seyit dururken (varken), korkmayın! C/41 Hatta gerekirse, deminki yeni hısım Daniyar'ı katayım: kendiniz bilirsiniz, o da kimseye zararı yok (olmayan) biçare... C/42 Kendi aralarında üç araba bir ekip olup istasyona gidip gelsinler, başkalarını bunların yanına eklemeyeyim... C/43 E, Seyit, sen ne diyorsun? C/44 Bu annen, Cemile'ye araba sürdürelim desek, kabul etmiyor, kendin söylesene... C/45

³⁶⁶ Yaşlı bayanlara kullanılan hitap

Bir çeti,- brigadir menin maktoomdu cetkizip, bir çeti,- al menden kadir ese akıl surap catkanda, anın üstünö ceñem canımda araba aydap cürsö, kaday sonun bolor ele degen balalık oy menen, men murçuyumuş bolup, apama:

-Ayday bersin, anı emne karışkır ceyt bele! -dep, tigi coñ arabakeçterdi tuurap, çırt tükürüp, kamçıını süyröy, caybarakat teñselip bastım. C/46

5. Iras, al enelerinen iymenip, alardı sıylaçu, birok ayıldagı köpçülük kelinderdey bolup, ün etpey başın cerge salıp, ce bolboso teskeri karap kögörüp süylönböy, özü tuura taap, aytam degenin tartınbay ayıp, oy-pikirin caşırcu emes. C/47 Cüylölü bolso apam köbünçö anı menen makul bolot, birok oşondo da akırkı tok eter sözdü al oñoy ele bere koyboyt. C/48 Menimçe, apam anı münözünün küçtüülüğü, adilettüülüğü cagınan özünö cakın, özünö teñ bolorluk körüp, keleçekte anı eki üydün basın koşturup, oçoktun ırıs-berekesin saktagan özündöy mıktı orunbasar katarında kaltırıp keteyin degen oydo bolso kerek. C/49

-Allaga şükür, tektüü-kuttuu cerdesiñ balam! C/50 Bul da bolso senin bağıñ, uşunu bilip cür. C/51 Ayal degen kuday eteginen ayıp, üyündö bereke tursa, başka emneni tilemek ele. C/52 Mına, ibizdi çal-kempir biz koşo alıp ketmek belek... C/53 Kadir-barkıñdı saktasañ, ençiñe bak-döölöt saktaganıñ oşol, balam!-dep, eskerte turgan. C/54

Basa, enelerdi saal çoçutkan bir nerse bar ele: Camiyla öto ele şayır bala kıyalduu. C/55 Keede al eç bir sebepsiz enelerine erkeley ketip, ce bolboso şańkıldap katırıp ciberip, ce köçödön koroogo kirip kele catkanda, kudu ele caş kızdarça arıktan tak sekirip, üygö cügürüp kirip, anan özünçö ele ırdap cüröt. C/56 Eneler Camiylanın bul kıyaldarın kep kılıp, anan kayra: “Bala da bara-bara salmak tartar”,-dep koyuşçu. C/57

Bir taraftan, ekip başı beni övüp diğər taraftan, o bana değər verip akıl danışırken, üstüne (üstelik) yengem yanımda araba sürse, nasıl (ne) güzel olurdu diye çocukluk aklı ile ben somurtmuş gibi olup anneme:

-Sürsün, onu ne kurt mu yer! -deyip öteki büyük arabacıları taklit edip çırt tükürüp, kamçıyı sürükleyip, yavaşça sallanıp yürüdüm. C/46

5. Doğru, o annelerinden çekinip onlara saygı gösterirdi, fakat köydeki çoğu gelinler gibi, ses çıkarmadan başını yere eğip veya ters tarafa bakıp somurtup söylenmeden kendisi doğru bulup (kabül edip), söylerim dediğini çekinmeden söyleyip fikrini gizlemezdi. C/47 Uygun (kayda değər) ise annem çoğunlukla onunla hemfikir olur, fakat o hâlde bile son kararı (sözü) o kolaylıkla söylemiyor. C/48 Bence, annem onu; tabiatının güçlülüğü, adaletli (hakperest) olması yönünden kendisine yakın, kendisine denk olabilecek kişi görüp (gördüğü için), gelecekte, onu iki evin başını birleştirip ocağın kısmetini bereketini koruyan kendisi gibi güçlü vekil olarak bırakıp gideyim denen düşünceye olsa gerek. C/49

-Allah’a şükür, soylu kutlu yerdesin yavrum! C/50 Bu da olsa senin bahtın, bunu bil. C/51 Kadın dediğın Allah yüzüne gülüp evinde bereket olsa başka ne dileyecek. C/52 İşte, yığıp yığıştırdığımızı biz yaşlılar birlikte götüreceğ miyiz? C/53 Kadir kıymetini korursan, kendi hissene baht devlet sakladığın odur, çoçuğum! -deyip hatırlatırdı. C/54

Ha, anneleri biraz korkutan bir şey var idi: Cemile oldukça şen şakrak çocuk fitratlı. C/55 Bazen o hiçbir sebepsiz (hiçbir sebep olmadan) annelerine nazlanıp yoksa haykırıp (haykırarak) kahkaha atıp veya sokaktan bahçeye girdiğinde, aynı genç kızlar gibi arıktan hop zıplayıp, eve koşarak girip sonra kendince mırıldanır (şarkı söyler.) C/56 Anneler Cemile’nin bu davranışlarını söz edip sonra tekrar: “Çocuk da git gide ağırlaşır” derlerdi. C/57

Maga bolso ceñemdin uşundayı
cakçu. C/58 Al eköbüz alışıp-küröşüp,
kubalaşıp da ketebiz. C/59

Camiyla özü boyluuraak, beldüü kelin.
C/60 Eki örümgö batpay, dürküröp öskön
kalın çaçın kısıp turup, bir baylam ak
cooluktu mañdayına kıygaçtatıp, şart
buunup alsa, kızıl torusunan kelgen,
balkıldagan tögörök cüzünö ak cooluk ep
kelişe kalat. C/61 Camiyla külgöndö, anın
süyrüröök çımkıy kara közdöründö den
sooluktun, çaştıktın aşıp-taşkan kücü oyt
berip, al emnegedir özünçö boy karanıp,
seketpaylardın tuzduusunan ırdap ciberet.
C/62 Aylı arasındaki cigitter, özgöçö
frontton kaytıp keligender, Camiylaga
kızıgıp, tiyişip cürgöndörün alda neçe
baykagam. C/63 Tamaşanı cakşı körgön
ceñem alar menen tamaşalaşa berçü, birok
kolu şoktordu canına köp cuutçu emes.
C/64 Oşondoy bolso da, men içi tar elem,
ceñemdi kızganıp, berki tiyişip catkan
“buzuktarga” sır körsötöyün degendey:
Baykagıla, mında men, kaynisi turam!
Korup alar eç kimisi cokatoy köp ele
sugalaktık kıla berbegile!”-degençelik kılıpı
alardın sözün bölüp, epsiz kakşıktap, eñ
akırı, süzönök ulakçasınan kabaktın astınan
ülüröyö tikteym. C/65 “Oy, aldagı caman
kantet, ceñe uşunuku bele!” -dep cigitter
külgöndö, kuday bilet, kızarıp-tatarganım
az keligensip, közümö çaş imerile tüşöt
okşoyt. C/66 A meni tüşüngön ceñem,
kubanştuu külküsün tıyalbay suz cılmaıyp:
“İşiñer bolbosun, ceñe degen cerde
catıptırba! Cür, kettik kaynım!”-dep,
tigilerdi ogo beter kızıkırıp, burañ etip,
başın öydö çulgup, meni menen koşo basıp
bara catıp, özünçö ıraazı bolgondoy da,
ızalanganday da, unçukpay külümsüröyt.
C/67 Mümkün oşondo: “Ceñe koruyt dese
uşunte beresinbi, kiçine bala? Anan kızıkırıñ
da könülüm buzulsa, miñ korugula, men
çabırdagı çımkık emesmında!”-degen oy
ketebi aga? C/68 Men dagı oşondo ayıptuu
nemedey unçukpaym. C/69 Birok, azdan
kiyin ele ceñem kayra cazılıp: “İi, kiçine
bala, kızıkırıñ da anan!” -dep, adatınça
menin mañdayımdan öböt. C/70

Bana ise yengemin böyle
[olma]sı hoş gelirdi. C/58 O (biz) ikimiz
tartışıp güreşip kovalaşırız da. C/59

Cemile kendisi ince boyluca, kuvvetli gelin.
C/60 İki örgüye sığmayıp, fişkırp uzayan
kalın saçını sıkıştırıp, bir bağlama[lık]
beyaz yazmayı alına yanlamasına, sıkıca
bağlarsa (bağladığında), kırmızıya çalan
dolgun yuvarlak yüzüne beyaz örtü tam
geliyor (yakışıyor.) C/61 Cemile gülünce,
onun uzun çekik kara gözlerinde sağlığın,
gençliğin aşıp taşan gücü şaşırtıp, o
nedendir kendi boyuna bakınıp sevgi
şarkılarının tuzlusundan söyleyip duruyor.
C/62 Köydeki yiğitler[in], özellikle
savaştan dönüp gelenler[in], Cemile’ye
merak salıp sataştıklarını defalarca
görmüştüm. C/63 Şakayı seven yengem
onlarla şakalaşırdı, fakat muzipleri yanına
fazla yaklaştırmazdı. C/64 Öyle olsa da
(öyle de olsa), ben kıskanç idim, yengemi
kıskanıp, deminki sataşan “serserilere”
gözdağı vereyim der gibi: “Dikkat edin,
burada ben kaynı oluyorum! Koruyacak
kimsesi yokmuş gibi fazla oburluk
yapmayın!” demeye getirip onların sözünü
kesip, yok yere tevbih edip, sonunda
vuragan oğlak gibi kaşların altından donuk
gözlerle süzüyorum. C/65 “Oy, şu zavallı
ne yapıyor, yenge onun muydu!” -deyip
yiğitler güldüklerinde, Allah bilir, kızarıp
bozarmam az gelmiş gibi, gözüme yaş
doluyor sanki. C/66 Ama beni anlayan
yengem, mutlu gülüşünü durduramayıp
biraz tebessüm edip: “İşiniz olmasın (işiniz
değil), yenge dediğin yerde yatmıyor!
(kalmış değil) Yürü, gidelim kaynım!”
deyip, ötekileri daha da meraklandırıp,
kıvırtıp, başını yukarı kaldırıp, benimle
beraber yürüyüp, kendince memnun olmuş
gibi de, gücenmiş gibi de, sessizce
gülümsüyor. C/67 İhtimal o anda : “Yenge
koru dese öyle yapacak mısın, küçük
çocuk? Sonra ilginçsin de darılırsam, bin
koru ben kafesteki serçe değilim de!” denen
düşünce gelir mi aklına? C/68 Ben dahi o
anda suçlu kişi gibi konuşmuyorum. C/69
Fakat az sonra yengem tekrar açılıp (neşesi
yerine gelip): “İi, küçük çocuk, ilginçsin de
sonra!” deyip adedince benim alnımdan
öpüyor. C/70

Ooba, men ceñemdi eç kimge ıraa körböy kızganam, anın öñdülügünö, özün erkin alıp cürgön münözünö men içimden sıymıktançumun. C/71 Emne üçün ekenin bilbeym, biz ötö cakin elek, birinen-biri eçteke caşırbas sırdaş kurbular sıyaktuu elek. C/72 Al kezde ayılda erkekter az, oşondon ulam kee bir kökürök kötörüp, döğürsögön cigitter, özün “men” degendey sezip, ayal, alar üçün kep emestey körüşçü. C/73 Bir colu çöp çabıkta, ulam ele cönü cok ırcalaktap, aytkanım saya ketpeyt degenderdin biri-bizdin tuğan söröy Osmon tiyişe bergendikten, Camiyla anın senek kolun caktırbay silkip saldı da, kölöködö oturgan cerinen öydö bolo berip: -Turçu narı!-dedi. C/74 Anan teskeri karap, özünçö kapalana üşkürdü.C/75

7. Brigadir Orozmat aytkanday al künü men çaçımdı aldirtıp keteyin dep, atam ustakanadan kaytkaça, Sadık akemdin katına coop cazdım. C/76

Kat cazuunun bizde özünçö saltı bolo turgan. C/77 Askerdegi agalar kattı atamdın naamına ciberçü, poçtoçu bolso anı apamdın koluna tapşırat. C/78 Kelgen kattardı okup beriş cana coop caziş-menin mildetim. C/79 Kattı okuy elekte ele anda emneler cazılğanın men kün murun bile turganmın, antkeni, alardı baarı egiz kozuday birine biri okşoş boluçu. C/80 Sadık akem kat cazganda adegende:”Amandık kat”-dep turup, anan: “Andağı Talastın atır cıttuu salkın avasında çaşagan, candan artık körüüçü atam Colçubay”-dep, atamdan baştap, anan apamdı, anan İşterman enemdi ayıp, uşintip baarıbızdı bir-birden öz kezegi menen atap, cakin tuugandarıbizdın amançılığın surap, eñ akırında: Cana ayalım Camiyla aman esen turabı?-dep, Camiylanı bir ooz surap ötöt. C/81

Evet, ben yengemi hiç kimseye denk görmeyip kıskanıyorm, onun endamina, kendini serbest hissedenden tabiatına ben içimden gururlanırdım. C/71 Niçin olduğunu bilmiyorum, biz çok yakındık, birbirinden/ biri diğerinden hiçbir şey gizlemeyen sırdaş arkadaşlar gibiydik. C/72 O zaman köyde erkekler az; bundan dolayı bazı göğüs kabartıp (havalı havalı yürüyüp) caka satan yiğitler, kendi[leri]ni “ben” der gibi hissedip, kadın onlar için lafı bile olmayacak [bir mesele] gibi görünürdü. C/73 Bir defasında ot biçmede, defalarca sebepsiz yere sırtıp, dediklerim boşa gitmez (havada kalmaz) diyenlerden biri bizim akraba bozuntusu Osman sataştığından, Cemile onun sakat kolunu, hoşlanmayıp silkti de gölgede oturduğu yerinden kalkıp: -Dur o tarafa! -dedi. C/74 Sonra arkaya bakıp kendince üzülerək iç çekti. C/75

7. Ekip başı Orozmat dediği gibi o gün ben saçımı aldırıvereyim deyip, babam marangozhaneden dönüncüye kadar, Sadık ağabeyimin mektubuna cevap yazdım. C/76

Mektup yazmanın bizde özel geleneği vardı. C/77 Askerdeki ağabeyler mektubu babamın adına gönderirlerdi, postacı ise onu annemin eline teslim ediyor. C/78 Gelen mektupları okumak ve cevap yazmak benim görevim. C/79 Mektubu okumadan önce onda neler yazıldığını ben önceden bilirdim, çünkü, onların hepsi ikiz kuzu gibi birbirine benziyordu. C/80 Sadık ağabeyim mektup yazdığında ilk önce: “Selamlama mektubu” diye başlayıp, sonra: “Oradaki Talas’ın güzel kokulu serin havasında yaşayan, candan artık gördüğüm babam Colçubay” deyip babamdan başlayıp, sonra annemi, sonra çalışkan (hamarat) anamı zikredip, öylece hepimizi bir birden (bir bir) öz sırasıyla zikredip, yakın akrabalarımızın sağlığını sorup, en sonunda: Ve hanımım Cemile aff u afiyet içinde mi? diye, Cemile’yi bir ağız sorup geçiyor. C/81

Ata-ene, tuugandar turganda ayalın birinçi eskerip, kattı anın naamına caziş-calañ ele Sadık üçün emes, erkekmin degenderdin baarına eröön bolobu? C/82 Degi biz uşunday katka köptön-köp ıraazıbiz, ayl elinin tüşünügündö bul özü salttagı iş. C/83 Kattı bir emes eki-üç colu okutup algandan kiyin, apam anı kazan-ayaktın ısık-suuguna tuurulgan koluna alıp, uçup ketpesin degendey abaylab karmap, üç burç kılıp kayra büktöyt. C/84

-A-a, tumarday bolgon katıñardan aylanayın! -dep al közünö çaş ala üşüröt. C/85 Ata-ene tuugandar deyt tura? C/86 Bizdi koyup özüñördü kудay saktasa bolgonu, biz emne... Üydö emespizbi... C/87 Men amanmın dep bir ooz ele çiyip koysoñor, oşo da bizge çoñ kanimet... C/88

Anan al dağı bir azga kattı telmire tiktep, sandıktağı kat saktooçu tulubuna salıp koyot. C/89

Egerde oşol uçurda Camiyla da üydö bolup kalsa, al dağı kattı bir sıyra içten okuyt. C/90 Ar ubakıtta kat koluna tiyeri mene Camiylanın beti albıra tüşüp, al anı demin toktoto albay, şaşılıp okuy baştayt. C/91 Birok, ulam kattın ayagına cakındagan sayın, öñündögü out soolup, iyilgen kaşı sustaya cıynalat. C/92 Camiyla kee birde kattı ayagına çeyin da okup cetpey, unçukpastan, ubakılloo karızga alganday, sustaygan boydon kayra enesine beret. C/93

Kat saktooçu tuluptu sandıkka bekitip catıp, kelininin bozoro tüşkөнүн baykagan apam, anı kayrattandırmakçı bolup cemelep koyot:

-Kabar kelgenine süyünböy, kayra şılıkya kalat ekensiñ da, balam. Ce askerge ketken calgız ele senin küyöñ beken? El tartkan azaptı el menen koşo tart... Kудay koşkon carın kim sagınbasın, sagınsañ da içiñde bolsun, içiñe kasta. C/94

Camiyla unçukpayt. C/95 Unçukpaganı menen oşol uçurda kecirlüü kapalana kargap: "Siz tüşünböy ele ayta beresiz da!" -degensiyt. C/96

Anne baba, akrabalar dururken hanımını birinci hatırlayıp mektubu onun adına yazmak sadece Sadık için değil, erkeğim diyenlerin hepsine uygun olur mu? C/82 Yine de biz böyle mektuba fazlasıyla razıyız, köy halkının anlayışında bu kendisi yapılagelen iş. C/83 Mektubu bir defa değil iki üç defa okuttuktan sonra, annem onu ev işlerinin sıcak soğuşuna çatlamış ellerine alıp, uçup gitmesin der gibi dikkatlice tutup, üç köşe yapıp tekrar katlardı. C/84

-A-a, muska kadar olan mektubunuza kurban olduklarım!- deyip o gözüne yaş dolup içini çekerti. C/85 Anne baba akraba dermiş? C/86 Bizi bırakıp kendinizi Allah korusa oldu, biz ne... Evde değil miyiz? C/87 Ben sağ salımım deyip bir ağız karalayıverseniz, o da bize büyük ganimettir. C/88

Sonra o, daha bir müddet mektuba intizarla bakıp sandıktaki mektup saklama kutusuna koyardı. C/89

Eğer o sırada Cemile de evde ise, o da mektubu bir defa içinden okurdu. C/90 Her zaman mektub eline geçer geçmez Cemile'nin yüzü kızarıverip o, onu heyecanla acele edip okumaya başlar. C/91 Fakat devamlı mektubun sonuna doğru yaklaştıkça, yüzündeki alevi solar, eğik kaşı somurtarak çatardı. C/92 Cemile bazen mektubu sonuna kadar da okumadan, sessizce geçici (kısa zaman için) borç almış gibi düşünceli bir şekilde tekrar anasına verirdi. C/93

Mektup saklama kutusunu sandığa koyup gelininin [renginin] solduğunu gören annem, onu cesaretlendirmek isteyip azarlardı: -Haber geldiğine sevinmeyip, tekrar surat yapıyorsun da, çocuğum. Yoksa askere giden yalnız senin kocan mıdır? Milletin çektiği azabı milletle birlikte çek... Allah'ın birleştirdiği yârini kim özlemesin (özlemez), özlesen de içinde olsun, içinde gizle. C/94

Cemile ses etmiyor. C/95 Susmasına rağmen o anda acılı bir şekilde üzülen dertleniyor: "Siz anlamadan konuşuyorsunuz da!" -der gibi. C/96

Sadık akemdin bul colku katı da Saratov şaarınan keliptir. C/97 Al anda gospitalda catkan. C/98 Kuda kaalasa, kış ortosuna karay boşop kelermin deptir. C/99 Murun da uşunday kabar kelip: biz süyünüp cürgönbüz. C/100

Atam cumuştan kелgende, çaçımdı tezireek şıptırtıp aldım da, üygö catpay ele attardı bedege koyo berip, kündögüdüy kırmanga barıp tünödüm. C/101 Başkarmalar maldı bedege caydırçu emes, birok men, attarım mıktı bolsun dep, közdön dalda alısıraak oyduñdağı bedege tündöp tuşap koyçumun. C/102 Eç kim anı bilçü emes. C/103 Bul colu arabanı kırmanga çıkarıp koyup barsam men eelep cürgön oyduñda tort at tuşalıp cüröt. C/104 Açuum kelip, bul attardı tee alıska aydap salayın dedim. C/105 Birok, eki at cana brigadır aytkan Daniyardıki ekenin taanıp, erteñden baştap baarıbız bir brigad bolup, stantsiyaga koşulup kattap cüröbüz degen oy menen tim koydum: kırmındağı samanga catayın dep kelsem, Daniyar uşul cerde eken. C/106 Arabanın döñgölöktörün keçki carıkta cañı ele maylap bütüp, burandılardı bekemdep catıptır. C/107

-Danike, saydağı attar senikibi? -dedim. C/108 Al burula berip, karap koydu:

-Ekö meniki. C/109

9. Biz, çöp çapkıç maşına aydağan baldar, Daniyardı oşondo birinçi colu kördük. C/110 Anda canağı bögülbögön butunun caraatı cakşı ayıga elek, çalgıga carabay, al dağı maşına aydaştı. C/111 Çının aydayın, biz anı ança dele caktıra berbedik. Sebebi, Daniyar kişi menen köp süylöşçü emes. C/112 Süylöşsö da oşol ubakıtta başka bir özünö gana belgilüü oylordu oylogonsup, kişini tike karap tursa da, köñülü başka cakta ekeni sezilip turçu. C/113 Al özünön özü kıyalga batkanday, mañıroo sıyaktuu. C/114 Anı baykagan kişiler: “Baykuş neme soğuştan esi oop kalsa kerek”-dep da cürüştü. C/115

Sadık ağabeyimin bu seferki mektubu Saratov şehrinden gelmiş. C/97 O, o zaman hashanede yatıyormuş. C/98 Allah izin verirse, kış ortasına doğru terhis olup gelirim, demiş. C/99 Önce de böyle haber gelip, biz sevinmiştik. C/100

Babam işten geldiğinde, saçımı çabucak kazıttım da, evde yatmadan atları yoncaya salıverip her zamanki gibi harmana gidip geceledim. C/101 İdareciler hayvanları yoncaya yaydırmazlardı, fakat ben, atlarım güçlü olsun diye, gözden dalda biraz uzak çukurdaki yoncaya geceleyin kösteklerdim. C/102 Hiç kimse onu bilmezdi. C/103 Bu sefer arabayı harmana çıkarıp bırakıp gittiğimde benim sahiplendiğim çukurda dört at kösteklenmiş duruyordu. C/104 Sinirlenip bu atları taa uzağa kovalayayım, dedim. C/105 Fakat iki at[ın] demin ekip başının bahsettiği Daniyar’ınki olduğunu tanıyıp (anlayıp); yarından başlayıp hepimiz bir ekip olup istasyona beraber git gel yapacağız denen düşünce ile boş verdim, harmandaki samana yatayım diye geldiğimde, Daniyar oradaymış. C/106 Arabanın tekerleklerini akşam ışığında daha yeni yağlayıp bitirip vidalarını sıkılaştırmış. C/107

-Danike tarladaki atlar seninki mi? dedim. C/108 O dönerek, baktı:

-İkisi benimki. C/109

9. Biz, biçerdöver süren çocuklar, Daniyar’ı o zaman ilk defa gördük. C/110 O zaman deminki bükülmeyen ayağının yarası iyileşmemişti, tırpana yaramadığı için o, da araba sürdü. C/111 Doğrusunu söyleyeyim, biz onu o kadar da beğenmedik. Sebebi, Daniyar kişi ile fazla konuşmazdı. C/112 Konuşsa da o anda başka bir kendisi ile ilgili belli düşünceleri aklına getiriyormuş gibi, kişiye dik bakıp dursa da gönlü başka tarafta olduğu hissediliyordu. C/113 O kendi kendine hayale dalmışçasına sersem gibiydi. C/114 Ona dikkat eden kişiler: “Zavallı adam savaştan aklını kaybetmiş olsa gerek” diye konuşurlar. C/115

Birok, Daniyadın uşul münözü, kıymılı tez iştegenine, çapçañ cürüş-turuşuna tük baylanışpayt,-sırtınan karap tursañ, anı abdan kurç, çeçen neme go dep oyloysuñ. C/116 Mümkün, cetimdiktin zapkısın köp tartıp, turmuş anı tez iştöögö, birook köp süylötpöy, sırnın içke tüyüp, saktaganga üyröttübü? C/117 Balkim, oşondoy boluş kerek. C/118

Tartaygan, moskool boyuna kelişa Daniyadın bet tüzülüşü şılınıp çap caak, kabagı daima çarçañkı cıyırılıp, közdörü bir kalıpta salmaktuu tikteyt. C/119 Anın cüzün özgörtüp kıymılga keltirgen-iykemdüü kaşı. C/120 Keede al bir ün çalgansıp, sesteye kalganda, kanat serpkendey kaşı öydö bolo berip, közü balbıldap, bir nersege süyüngön öñdüü bolot. C/121 Al emnesi ekeni biz üçün tüşünüksüz. C/122 Bul gana emes, anın başka da kızıktarı bar. C/123 Keçke cuuk, iñir çalısta attardı koştoodon ıçarıp, kazanda kaynagan tamak kaçan dayar bolot dep, ottu tegerektep, baarımız dem alıp kütüp oturabız. C/124 Daniyar bolso, canıbizdagı karaul döböğö ıçıp barıp, karañğı kirgençe oşol cerde olturat. C/125 “Anda emnesi bar, küzöt küzötöbü?” -dep biz külöbüz. C/126 Bir künü kızıgıp, men dagı Daniyadın canına döböğö ıçıp oturdum. C/127 Bul cerde ança dele ukmuştuu eçteke cокtoy. C/128 Iras, döbönün üstünön aylana keñiri açılıp, too etektep koyulup kele catkan köğüş iñirde, caykı talaalar deñiz түбүнө чөккөнсүп, bargan sayın kuykum kölökө camınat. C/129 Daniyar menin mında kelgenime köñül burgan cок. C/130 Sıngan tizesin kuçaktap, tek özünçö kıyaldanıp, cüzü ergigen kalıpta oturuptur. C/131 Uşul uçurda al men ukpagan, menin kulagıma cetpegen kandaydır keremettüü bir nerselerdi tıñşap, oşogo can dili menen berilip, kulak salıp oturgan öñdüü tuyulat. C/132 Keede anın kaşı biyik serpilip, közdörü caynap, içinde demikken bir zor küç barday, al çañala tüşüp, sıyagı azır öydö tura kalıp, kulaçın caya, aylanadagı köz körgöndün baarın kuçaktap, kökürөгүнө bekem kışçuday sermelet. C/133

Fakat Daniyar’ın bu duruşu, hareketi hızlı çalışmasına, çevik hâl ve tavırlarına hiç bağlanamaz, dışarıdan baktığında, onu çok keskin, becerikli şey herhâlde diye düşünürsün. C/116 İhtimal, yetimliğin zorluğunu çok çekip hayat onu hızlı çalışmaya, fakat çok konuşturmayıp sırrını içine atıp saklamaya alıştırdı mı? C/117 Belki, öyle olsa gerek. C/118

Uzun, sağlam boyuna uygun olarak Daniyar’ın yüz yapısı soyulmuş gibi zayıf, köz kapakları daima yorgun büzülüp gözleri bir kalıp ağır (donuk) bakıyor. C/119 Onun yüzünü değiştirip herekete getiren esnek kaşı. C/120 Bazen o bir ses duymuş gibi afalladığında, kanat açmış gibi açılan kaşı yükselip gözleri alevlenip bir şeye sevinmiş gibi oluyor. C/121 Bu ne olduğu bizim için anlamsız. C/122 Sadece bu değil, onun başka da ilginçlikleri var. C/123 Akşama doğru, alaca karanlıkta atları arabadan çıkarıp kazanda kaynayan yemek ne zaman hazır olacak diye ateşin etrafında hepimiz dinlenerek bekliyoruz. C/124 Daniyar ise, yanımızdaki nöbet (tutulan) tepeye çıkıp karanlık girine kadar orada oturuyor. C/125 Orada nesi var, nöbet tutuyor mu? -diye biz gülerdik. C/126 Bir günü meraklanıp ben de Daniyar’ın yanına tepeye çıkıp oturdum. C/127 Burada o kadar da ilginç hiçbir şey yok gibi. C/128 Belki, tepenin üstünden etraf genişçe açılıp dağ eteklerinden dökülüp gelen alaca karanlık, yaz tarlaları deniz dibine batmışçasına, gittikçe koyu gölge [ile] örtünüyor. C/129 Daniyar benim oraya geldiğimi önemsemedi. C/130 Kırılan dizini kucaklayıp kendi kendine hayal kurarak yüzü tatmin olmuş hâlde oturuyordu. C/131 Şu anda o, ben duymadığım, benim kulağıma ulaşmayan belli olmayan kerametli bir şeyleri dinleyip ona can ü gönülden verilip, kulak verip oturmuş gibi algılanıyor. C/132 Bazen onun kaşı kalkıp gözleri açılıp içinde sıkışmış bir büyük güç varmış gibi o, gerilip sanki şimdi yukarı kalkıp kollarını açarak civardaki göz gören herşeyi kucaklayıp göğsüne sıkacakmış gibi sallanıyor. C/133

Bir karasa çok, cön ele çarçagan emedey şaldırıp, dem alıp oturgan sıyaktuu. C/134

Bizdin kolhozun çöp çabındısı Kürküröö suusunun oyduñ-buyduñduu çoñ sayında. C/135 Kürküröö degendey ele kapçıgaydan kürküröp kelip, oşol aşingan boydon can sabalap agat. C/136 Çöp çabındı maal-too suularının kirgen kezi. C/137 Taştan-taşka kübülüp, kum oynotup, sarı köbük tartkan suu keçten koşula baştap, tünküsün anın cer düñgürötüp şarkıraganının alaçıkta catıp oygonup ketem. C/138

11. Al emi Daniyarga okşop özün başkalarından okçun karmap, cooş cürgöndü işke aralaşkan “mıktılar” ança teñine albayt, karapayımdar anın zıyan-paydası bolbogonsoñ: “Eptep can saktap cürgön bir beçara-baykuş,” -dep koyuşat. C/139 Özgöçö bizge okşogon çeçek balder çoñuraak cigitterge teñatalaşıp cürgöndü mıktılık köröt emespi. C/140 Biz körünö bolboso da, közü cokto Daniyardın münözünö külö turganbız. C/141 Al emes, köynögün suuga alıp barıp, özü cuuganına da külçübüz: askerden kiyip kelgen köynöğü calgız bolgonduktan, anı çala kurgatıp ele kiyip alçu. C/142 Birok bir kızık ceri: Daniyar momun bolso da biz aga teñatalaşa albadık. C/143 Anı uluusuntup sıylagan dele ceribiz çok, antkeni al menin agalarım menen kurbaldaş, andaylardı biz tüz ele sen dep, özübüzdün narkıbizdı tömön tüşürçü emesbiz. C/144 Sürdöy turganday da Daniyardın eç dele ceri çok, antse da anın oşol unçukpas basmırt münözündö kandaydır tereñ maanisi barday demeyde şok, kakşıkçıl baldar aga köp ele batına berbedi. C/145

Anın sebebi mından da bolup kettibi dep oyloym: men özüm eldin körgön-bilgenin, bötönçö frontto bolgondordu mayda-çuydasına çeyin surap, bilüügö kızıkçumun. C/146 Suroo degen mende tügönböyt, uşul dartımdan “Seyit mañız” dep da atayıp kettim. C/147

Bir de baksam yok, öylesine yorulmuş kişi gibi hâlsizleşip dinlenip oturuyor gibi. C/134

Bizim kolhozun ot biçimi (biçim yeri veya biçilmiş ot) Kürküröö suyunun çakır çukurlu büyük vadisinde. C/135 [Kürküröö suyu] Kürküröö dedikleri gibi boğazdan gürleyip gelerek bu artmış hâlde hızlıca akar. C/136 Ot biçme zamanı dağ sularının girdiği vakitler. C/137 Taştan taş vurulup, kum oynatıp, sarı köpüklü olan su akşamdan birleşmeye başlayıp, geceleyin onun yer gümbürdetip çağladığından kulübede yatıp uyanıveriyorum. C/138

11. İşte Daniyar’a benzeyip kendini başkalarından uzak tutup sakin duranı, her işe karışan “kendine güvenenler” çok da takmazlar, insanlar onun zararı faydası olmadıktan sonra: “Zar zor ayakta duran bir biçare zavallı” derlerdi. C/139 Özellikle bize benzeyen haylaz çocuklar büyük delikanlılarla boy atışmayı onur kabul etmezler mi (kabul ederler ya). C/140 Biz gözü önünde olmasa da arkasından Daniyar’ın karakterine gülerdik. C/141 Hatta gömleğini suya götürüp kendisinin yıkadığına da gülerdik: askerden giyip gelen gömleği tek olduğundan, onu yarım yamalak kurutup giyerdi. C/142 Fakat bir ilginç yeri: Daniyar mütevazı olsa da biz ona yetişemedik. C/143 Onu büyük tutup saygı da gösterecek hâlimiz yok, çünkü o benim ağabeylerimle yaşıtı, öylelerine biz doğrudan sen deyip kendi kıymetimizi aşağı düşürmezdik. C/144 Mahcup olacak da Daniyar’ın hiç de sebebi yok, öyle olsa da onun o sessiz ezik tabiatında bilinmeyen derin manası var gibi, her zaman yaramaz, alay eden çocuklar ona çok ısınamadılar. C/145

Onun sebebi bundan da oldu diye düşünüyorum: ben kendim milletin gördüğünü bildiğini, özellikle cephede olanları ince ayrıntısına kadar sorup öğrenmeye meraklıydım. C/146 Soru denen bende tükenmez. Şu derdimden dolayı “Seyit çaçaron” diye de adım çıktı. C/147

Daniyar kelgen algaçkı kündörü andan sogušta bolgon okuyalardı ugamın go dep kütüp cürdüm. C/148 Bir künü cumuştan kiyin, tamak içip, ottu tegerektep, carpıbiz, cazılıp tınçtanıp oturganda, Daniyardan surap kaldım:

-Danike, soguştan kozgop, ermektep berbeysizbi? C/149

Daniyar adegende unçukpay, caman körgönsüp tüktüyö kaldı:

-Soguş deysiñbi?-dedi al cay gana emnegedir ünün basañdata tünörüp - soguştun türü kurusun, sender anı bilbey ele koygula! C/150

Daniyar beri cakta catkan katuu kuuraydan çoñ tutam alıp, ottu kösöp, tez-tez üylöp küygüzdü da, eç kimibizdi karabay, könümüş boyunça koldoron tapka kaktap, celpildep küygön calındı oyluu tiktep, unçukpadı. C/151

Al emne üçün uşintkenin anda kim bilsin, birok anın uşul aytkan sözünön soguş degen comok katarı ermektep süylöy turgan kep emes, al adamdın cürögünö tereñ batıp, aytuuga öto kıyın, oor ekeni sezildi. C/152 Uyalğanımdan men cer karap kaldım. C/153 Soguş cönünön ekinçi kayırılıp Daniyardan eçteke suragan cökmün, baldar da aga tiyişip teñatalaşkanın koyuştı. C/154

Birok, münözü tünt, adamga ıgı cok Daniyar murunkuday ele calgız-cabık cürüp, anın askerden kaytıp kelgeninin kızığı bat ele tarkadı. C/155 Kee biröölör anı ançeyin: “ee cürgön biröö da!”-degensip közünö ilbey, kee biröölör aga açık ele külö süylöp, köpçülüğü bolso booru açıp: “Üyü-cayı cok eptep can saktap cürgön beçara-karıp... Kolhozdu talaada bergen ısık ookatı bolboso timele tentip kete turgan... Özü da kудaydan boz koyu!”-deşip, ayap cürüştü. C/156 Bara-bara ayıldagılar Daniyardın münözünö könüğüşüp üyrönüp kalgandıktanbı, anı kep kılğandı da koyuştı. C/157 Çın ele adamdın eç kimge tiyeşesi bolbogonsoñ, al köz körünö ele unutulma beret emespi. C/158

Daniyar geldiği ilk günlerde ondan savaşıta olan olayları dinlerim galiba diye beklüyordum. C/148 Bir gün işten sonra, yemek yiyip, ateşin çevreleyip neşelenip rehavete kapılıp oturdüğümüzda, Daniyar’dan sordum: -Danike, savaştan bahsedip eğlendirişen olmaz mı? C/149

Daniyar önce seslenmeyip beğenmemiş gibi irkildi: -Savaş mı diyorsun? -dedi o yavaşıca niçindir sesini bastırarak üzgünce, savaşın yüzü kurusun, sizler onu bilmeyin! C/150

Daniyar ötede yatan sert kurumuş otlardan büyük bir avuç alıp, ateşi tutuşturup, çabuk çabuk üfleyip yaktı da hiçbirimize bakmadan, alışılmış hâlde ellerini ateşe tutup, dalgalanıp yanan aleve düşünceli bir şekilde gözlerini dikip konuşmadı. C/151

O niçin öyle yaptığını o anda kim bilsin, fakat onun bu söylediği sözlerinden savaşın masal gibi eğlenerek anlatılacak söz olmadığını, o adamın yüreğine derin batıp anlatmaya çok zor, ağır olduğu hissedildi. C/152 Utandığımdan ben yere baktım. C/153 Savaş hakkında ikinci defa Daniyar’dan hiçbir şey sormadım, çocuklar da ona takılıp boy ölçüşmelerini bıraktılar. C/154

Fakat tabiatı sessiz, adamlara ilgisi olmayan Daniyar önceki gibi yalnız kapanık dolaşıp onun askerden dönüşünün ilginçliği çabucak dağıldı. C/155 Bazıları onu öylesine: “boş gezen biri de!” der gibi önemsemeyip, bazıları ona açıktan gülerken konuşup, çoğu ise acıyıp: “Evi barkı yok zar zor hayata tutunan biçare garip... Kolhozun tarlada verdiği sıcak yemeği olmasa öylesine başıboş dolaşırdı... O da Allah’ın zavallı boz koyunu (bir kulu)” deyip merhamet ederlerdi. C/156 Gitgide köydekiler Daniyar’ın tabiatına alıştıklarından mı, ondan söz etmeyi de bıraktılar. C/157 Gerçekten de adam hiç kimseyi ilgilendirmedikten sonra o, göz göre göre unutulmuş. C/158

Ertesi kün çıkpay Daniyar eköobüz attardı kırmanga alıp keldik. C/159 Añgıça Camiyla ceñem da orokto cürgön cerinen kelip kalgan eken, bizdi körüp, tiginden ele kıykırdı:

-Ay, kiçine bala, menin attarım kaysı, beri cetele! Kamıttarı kaysı ele?-dep, maşıkkın arabakeçten beter döñgölöktördün şilkıldagın butu menen teep körüp cattı. C/160 Attardı koştıoy cetelep biz cakındap kелgende, Daniyar eköobüzdün türübüz kızıq körünsö kerek-caydak bastırğan Daniyardın konçu kenen soldat ötüğü salañdagan uzun buttarınan şıpırılıp ketçüdüy butunun başına ilinip, men bolsom müyüzdöy çor bolgon sogonçoktorum menen cılañaylak teminip kelatkam-Camiyla bizdi şıldıñkor karap, külüp koydu:

-Oo, uzundu-kıskaluu bolgon kayrandar dese! İzdeşpey tabışkansıñar go! C/161

Uşundan baştap ele al bizdi başkarıp algansıp: “Bolgula, uruşta turuş çok, erterek salkında cönöy bereli!”-dep, attardı bulkuldata ketençiktetip, arabaga koşo baştadı. C/162

13. Biz bul egindin meenetin calañ ele uşul cerde emes, talaanın özünön, aydoogo dan taştaganan baştap tartkanıbız tartkan. C/163 Anı çaşelmet katın-baldat cızı-cayı tınbay tırmaktap östürüp, azır da oşol ört alğan saratan talaada alda kaçan eskiligi cetip, künügö cüz colu buzulğan şaldırğan kombayndı birde cürgüzüp, birde kayra oñdop, kombayner canın urup dalbastayt. C/164 Azır da oşol egin maydanında orokçular kulenek tañdap karañğı tüngö çeyin, uyup sızdagan belin cazbay, orok tartıp, cerge tüşkön ar baş maşıktı kımınday baldardın koldoru terüüdö. C/165 Oşol kündördö bizdin bardık tapkan-tergeni biz-front üçün ele, al bizdin ceñiş üçün bergen ter menen kanıbız. C/166

Ertesi güneş doğmadan Daniyar ikimiz atları harmana getirdik. C/159 O sırada (o zamana kadar) Cemile yengem de orak (biçim) yerinden gelmişti, bizi görüp taa oradan bağırdı:

-Hey, küçük çocuk, benim atlarım hangisi, buraya getir! Kamıtları hangisi idi?-dep tecrübeli arabacıdan da beter tekerleklerin gevşekliğini (gevşeyip gevşemediğini) ayakları ile teperek öğrendi. C/160 Atları birlikte yürütüp biz yaklaşıncı, Daniyar ikimizin hâlimiz ilginç görünse gerek yaya yürüyen Daniyar'ın ayağı geniş asker çizmesi sallanan uzun baldırlarından sıyrılıp düşecek gibi ayağının ucuna asılmış, ben ise boynuz gibi olmuş nasırlı topuklarımla yalınayak basıp gelmişim.

Cemile bize alaylı bakıp gülüverdi: -Oy, uzunlu kısıl olan zavallılar! Aramadan birbirinizi bulmuş gibisiniz! C/161

O andan itibaren o bizi idaresine almış gibi: “Çabuk olun, savaşta durmak yok, erkenden serinlikte gidelim!” dep atları çekiştirip gererek, arabaya koşmaya başladı. C/162

13. Biz bu ekinin mihnetini sadece burada değil, tarlada, tarlaya den [tohum] attığımızdan başlayıp çekmekte ha çekmekteyiz. C/163 Onu genç kadın çocuk bahar yaz durmadan tırnaklayıp büyütüp şimdi de o yanan sıcak tarlada çoktan eskiyip her gün yüz defa bozulup dökülen biçerdöveri bir hareket ettirip bir de tekrardan tamir edip biçerdöverci canını dişine takıp çaballıyor. C/164 Şimdi de o ekin alanında orakçılar sabahtan akşam geç vakite kadar uyuşup sızlayan belini doğrultmadan, orak çekiyor, yere düşen her bir başağı küçücük çocukların elleri toplamakta. C/165 O günlerde bizim bütün bulup topladıklarımız savaş içindi, o bizim zafer için verdiğimiz terle kanımız. C/166

Ali da esimde: caş öspürüm men oşondo karıluu cigitter kötörçü kaptardı iynime salıp, kaptın bir burçun tişim menen koşo tiştep, öydö çıgıp bara catkanda kabırgam mayışıp, közüm tunarıktayt. C/167 Kadam sayın taraptın taktayları iyilip, kampanın çañduu demi öpkönü kısıt. C/168 Neçen-neçen colu aldan tayıp, conumdan ıldıy cılbışıp bara catkin buuma kaptı ırgıtıp ciberip, özüm da traptan koşo kulap tüşşöm degen oylor ketçü. C/169 Birok, artımda kap kötörgön kişi bar. C/170 Al dele maga okşogon caş bala ce bolboso töröp-tüşüp cürgön ayal cıgar. C/171 Egerde soguş bolboso, mınday oor cüktü bularga kim kötörmök ele? C/172 Erkek men emes, ayaldar uşintip bel baylap iştegende, alsızdık kıluga akım bar bele? C/173

Tigine aldıda Camiyla ceñem ketip bara catat. C/174 Etegin kıstarıp, bagalekerin öydö turgön Camiylanın karatoru baltırları bulçuñ tüyüp, tolorsuk taramıştarı üzölüp ketüüçüdöy çıñalgan. C/175 Cügün ceñildeteyin degendey Camiyla kaptın astında bögölö iyilip, batbat basat. C/176 Keede gana menin küçtön tayıp bara catkanımdı sezgensip, al toktolo kalat da:

-Çımırkan, kiçine bala, az kaldı emi!-dep koyot. C/177 Birok, özünün da ünü oşondo muunup kirkireyt. C/178

Kaptagı buudaydı kızıldın töböşünö togo salıp, biz kayra tartkanda, aldıbızdan Daniyar kezige turgan. C/179 Adatınça eç kimge koşulbay, aş unçukpastan, salmak menen butun siltıy basat. C/180 Biz candaşa tüşköndö oor tartkan boyun kerip, köynögünün bırıstarın cazıp kele catkin Camiylanı al eñkeygen kalıbında kabaktın astınan kıyık tiktep ötöt. C/181 Daniyar anı birinçi colu körgönsüp, dayım uşintip karayt. C/182 Birok, Camiyla munu oyuna da alçu emes. C/183 Biz birge koşulup iştegenden baştap, el eköönün ortosundagı mamilesi uşul: Camiyla keede ançeyin tamaşa üçün tigige üstömdük menen külö süylösö, keede anın barı-cogun takır ele unutup salgan öñdüü, eçteke debeyt, karap da koyboyt. C/184

Hâlâ da hatırımda: genç çocuk ben o zaman güçlü yiğitlerin kaldırabildiği çuvalları omzuma koyup, çuvalın bir ucunu dişimle kavrayıp, yukarı çıkarken kaburgalarım ezilip, gözüm buğulanırdı. C/167 Her adımda köprünün tahtaları eğilip, ambarın tozlu havası akciğeri sıkıyor. C/168 Defalarca hâlden düşüp, sırtımdan aşağı kaymak olan, dolu çuvalı fırlatıverip kendim de köprüden birlikte düşsem diye düşünceler gelirdi. C/169 Fakat arkamda çuval taşıyan birisi var. C/170 O da benim gibi genç çocuk veya düşüp kalkıp duran kadın galiba. C/171 Eğer savaş olmasa, böyle ağır yükü bunlara kim taşıtırdı? C/172 Erkek ben değil, kadınlar böyle bel bağlayıp çalışırken, zayıflık etmeye hakkım var mıydı? C/173

Ötede önde Cemile yengem gidiyor. C/174 Eteğini sıkıştırıp, paçalarını yukarı kemirleyen Cemile'nin kara kuru baldırları adale bağlayıp, [Cemile'nin] şişik damarları kopacakmış gibi gerilmiş. C/175 Yükünü hafifleteyim der gibi Cemile çuvalın altında bükülerek eğilip, çabuk çabuk yürüyor. C/176 Ara sıra benim güçten düştüğümü hissetmiş gibi, o durakalır ve: -Dayan, küçük çocuk, az kaldı şimdi! -derdi. C/177 Fakat kendisinin de sesi o anda kısılıp hırıldıyor. C/178

Kaptaki buğdayı hububatın (hububat yığınının) döküp biz geri dönerken, karşımıza Daniyar çıktı. C/179 Adedince hiç kimseye takılmadan, o sessizce ağır adımlarla yürüyor. C/180 Biz yan yana gelince ağırlaşan boynunu gerip, gömleğinin kırıışığını düzelterek gelen Cemile'yi o eğilmiş şekilde gözünün ucuyla yan yan süzüyor. C/181 Daniyar onu ilk defa görmüş gibi, devamlı böyle bakıyor. C/182 Fakat Cemile bunu aklına da getirmezd. C/183 Biz birlikte çalıştığımızdan başlayıp o, ikisinin orsındaki muamele şu: Cemile bazen öylesine şaka için ötekiyle hakimane bir tarzda gülerek konuştuğu hâlde, bazen onun varlığını yokluğunu tamamen unutmuş gibi hiçbir şey demiyor, bakmıyordu da. C/184

Bul özü Camiylanın köñül işi. C/185 Köñülü kelse coldo kele catıp Camiyla meni: “Ayda attardı, kiçine bala, kettik!-dep ündöp koyot da, oturgan cerinen öydö tura kalıp, kamçıını üyrö kıykırıp, arabanı aydayt. C/186 Men dağı kalışpaym. C/187 Köz açıp cumgandın ortosunda, col baştap aldıda ketip bara catkan Daniyardı biz kuup ötöbüz. C/188 Çañdın baarı Daniyarga kaptalıp, al artta kalat. C/189 Bul özü tamaşa bolso da, adamdın açuusu kele turganday coruk. C/190 Oşentse da Daniyar taarınçu emes. C/191 Çañdı burkuratıp, biz canınan ötüp bara catsak, al ayıptuu nemedey cay ele külümsüröp, arabada tikesinen turup, attardı oñdon-solgo kamçılöp, katkırıp aydagan Camiylanı unçukpastan tañırkap karayt. C/192 Kantip catat boldu eken dep men artıma kayrıla kalam: tumanday koyu çañdın arasında da Daniyar ıraazı bolgondoy Camiyladan közün tüşürçü emes. C/193 Anın oşol tañırkagan köz karaşında caş balanın şoktugun meyliçi dep keçirgen öñdüü meerim da, içten tımızın küyüt çegip, eç kimge sır aytpay tartkan sanaa da bar sıyaktuu sezilet. C/194 Camiylanın uşunday coruktarın, kakşıktap külğönün, cadagalsa anı teñine albagansıp, canında cürsö aga karabay, süylöböy koyuşun Daniyar eç bir köñülünö albagan sıyaktuu, baarına çıdap, bir da colu söz kayırğan çok. C/195 Adegende Daniyarga menin boorum oorup: -Cooş nemeni uşinte bergeniñ kaday ceñe? -dep aytsam, Camiyla: -Ay, koyçu uşunu,- dep kolun şiltep külçü. C/196

-Beker cürgöndön körö tamaşa da! C/197 Anı emne kuday almak bele oşondon! C/198

Cürö bar ceñemdin bul tamaşasına men da koşuldum. Antkeni, Daniyar Camiylaga öto ele kadala karay turgan boldu. C/199 Özgöçö Camiyla kap kötörgöndö, al iş arada toktoy kalgansıp, közünün kıyığı menen anı karayt da turat. C/200

Bu Cemile'nin gönül işi. C/185 Gönlü olursa yolda gelirken Cemile bana: “Sür atları, küçük çocuk, gittik!” diye seslenir, ve [Cemile] oturduğu yerden yukarı kalkıp, kamçıyı sallayarak bağırıp arabayı sürerdi. C/186 Ben de geri kalmıyorum. C/187 Göz açıp kapayınca kadar önde giden Daniyar'ı biz kovalayıp geçiyoruz. C/188 Tozun hepsi Daniyar'ı kaplayıp o, geride kalıyor. C/189 Bu şaka olsa da, adamın asabının bozacak davranış. C/190 Öyle olsa da Daniyar darılmazdı. C/191 Tozu kaldırıp biz yanından geçerken o, suçlu birisi gibi yavaşça gülümseyip, arabada dik durup, atları sağdan sola kamçılıyıp, kakhahayla [arabayı] süren Cemile'yi ses etmeden hayretle seyrederdi. C/192 Ne oldu acaba diye ben arkama dönüyorum: duman gibi koyu tozun arasında da Daniyar razı olmuş gibi Cemile'den gözünü alamıyordu. C/193 Onun o hayret eden bakışlarında genç çocuğun yaramazlığını olsun deyip affetmiş gibi merhamet de içten gizlice tasalanıp hiç kimseye sır vermeden çektiği sıkıntı da var gibi hissediliyor. C/194 Cemile'nin böyle davranışlarını, alay ederek (veya başa kalkarak) gülüşünü, hatta onu [kendine] denk tutmuyormuş gibi, yanında yürüdüğü [hâlde] ona bakmayıp, konuşmamasını Daniyar hiç gönül koymuyormuş gibi, hepsine sabredip, bir defa da karşılık vermedi. C/195 Başında Daniyar'a ben acıyıp: -Sakin birine böyle davranman nasıl yenge? -diye söylediğimde, Cemile 'Ay, bırak şunu, deyip kolunu silkip gülerdi.' C/196

-Boş gezmekten ise şaka [olsun] da! C/197 -Onu ne Allah mı alacak mı bundan³⁶⁷! C/198

Gitgide yengemin bu şakalarına ben de katıldım. Çünkü, Daniyar Cemile'ye çok dikkatlice bakar oldu. C/199 Özellikle Cemile çuval taşıdığında, o iş arasında durmuş gibi yapıp gözünün ucuyla ona bakıp duruyor. C/200

³⁶⁷ Onu, ne , Allah alacak mı bu şaka yüzünden.

15. Daniyadın butu caradar ekenin emne için murda oyloboduk eken? C/201 Ay, menin balalığımay! -Munu oylop çılgargan soykom men emes belem! C/202

-Kayt artıña! -dep ciberdi Camiyla, külkü aralaş kıykırıp. C/203 Birok, artka kaytuuga da keç bolup kalgan, Daniyarga udaa kap kötörgön kişiler çubay keldi. C/204

Mından arı emne bolgonun esim çıgıp, özüm da cakşı bilbey kaldım. C/205 Menin büt körgönüm ele -Daniyar. C/206 Köz aldım da oşol sabaday lıkyıgan çoñ karala kap. C/207 Daniyar anın astında bögölö iyilip, trap menen öydö çıgıp bara catat. C/208 Caradar butun al süyröy sıltıp aga ança küç keltirböögö arakettengeni menen, ulam cañıdan kadam şiltegende ooruganına çıday albay tiştene kalıp, başın çulguýt. C/209 Daniyar cogorulagan sayın, üstündöğü çoñ karala kap, conuna minip algan canduu nemedey, anı oñdon solgo teñseltip cattı. C/210 Ceñem eköobüzdün bul oyloboy kılğan kılınısıbzga uşunçalık uyalıp, esim çıkkanınan denem ölüp, kalçıldap kettim. C/211 Daniyar emes kap kötörgön men, oşol sızdap oorugan ok tiygen but meniki sıyaktuu, al teñselgende koşo teñselgensip, közüm karañgılap cattı. C/212

Tigine Daniyar toktoy kalıp, erdin kese tiştep, közün cumdu. C/213 Menin da başım aylanıp, cer köçüp bara catkansıyt. C/214 Bir ookumga esim oogondoy, eçteke bilbey kaldım. C/215 Kimdir biro bileğimden karıştırı karmap, sındırıp ciberçüdöy boldu. C/216 Karay kalsam-Camiyla eken. C/217 Öñü cuugan çüpöröktöy bop-boz, erinderi murdagı külkünün elesin saktagan boydon çala açıla berip, közün Daniyardan albay, telmirip kalıptır. C/218 Bizdin canıbzga kampaçı da, başkalar da cügürüp kelişken eken. C/219 Alar da emne bolgonun cakşı tüşünö berbey, Daniyadı karaşat. C/220

15. Daniyar'ın ayağının sakat olduğunu niçin önce düşünmediydik? Hay, benim çocukluğum hay! C/201 Bu düşünüp bulan muzip ben değil miydin? C/202

-Dön geri! -deyiverdi Cemile, gülme karışık bağırp. C/203 Fakat geri dönmeye geç olmuştı, [çünkü] Daniyar'ın peşi sıra çuval taşıyan kişiler birbirinin arkasından geldi. C/204

Bundan sonrası ne olduğunu korkup kendim de iyi bilemedim. C/205 Benim sadece gördüğüm Daniyar. C/206 Gözümün önünde o büyük deri tulum gibi dolu olan kara çuval [duruyordu]. C/207 Daniyar onun altında büzülerek eğilip köprüyle yukarı çıkıyordu. C/208 Sakat ayağını sürükleyip [hafif] aksayıp ona fazla ağırlık vermemeye hareket göstermekle beraber, tekrar yeniden adım attıkça ağrısına dayanamayıp dişlerini sıkıştırıp başını sallıyordu. C/209 Daniyar yukarıya çıktıkça, üstündeki büyük kara çuval, sırtına binmiş canavar gibi, onu sağdan sola sallıyordu. C/210 Yengem ikimizin düşünmeden yaptığımız işe çok utanıp çok korktuğumdan vücudum ölüp titredim. C/211 Daniyar'ı bırak çuval taşıyan ben, o sızlayıp ağrıyan kurşun değen ayak benimki gibi, o sarsıldığında beraber sallanmış gibi olup gözüm kararıyordu. C/212

İşte Daniyar durakalıp dudaklarını ısırp gözünü yumdu. C/213 Benim de başım dönüp, yer göçüyor gibi. C/214 Bir anlık aklım gitmiş gibi, hiçbir şey bilemedim. C/215 Birisi bileğimden sıkı tutup kıracakmış gibi oldu. C/216 Baktığımda Cemile imiş. C/217 Rengi yıkanmış bez gibi bem beyaz, dudakları önceki gülümsemenin izlerini saklamış olarak az açılmış hâlde gözünü Daniyar'dan ayırmadan intizar hâlinde. C/218 Bizim yanımıza ambar müdürü de, başkaları da koşarak gelmişlerdi. C/219 Onlar da ne olduğunu iyi anlamadan, Daniyar'a bakıyorlardı. C/220

Mına, Daniyar cürüp bara catıp, ıldıy cılbişkan kaptı oñdoym dep, anı öydö silkti ele, turuştuk bere albay tizelep cıgıla başladı. C/221

-Taşta! Taşta kaptı!-dep kıykırıp ciberdi Camiyla. C/222 Daniyar til alğan cok. C/223 Kaptı alda kaçan ele traptın çetinen kulatıp ciberse bolmok, al anda arttagılardı da koyup ketpes ele, birok öcörüp kögörgön Daniyar anı kılbadı. C/224 Camiylanın ünün ukkanda, al kayra çımırkana kalıp, ilgeri umtuldu. C/225

17. Betinen kara ter kyulup, mañdayındagı kan tamırlar carılıp ketçüdöy kabargan, közünö-kaar menen çaş tolgon. C/226 Daniyarga cardamdaşayın dep umtuldum elem:

-Tur narı!-dedi al zaarduu kirkirep, anan kaptı öydö silkip, canın oozuna tiştegendey, akırkı küç menen andan-mından attap, aldığa cutkundı. C/227

Şişigen, salmaktangan koldoru şaldırıp, butun süyröp Daniyar trptan tüşkondö, tömöndö kütüp turgan el unçukpay teñ carıla berdi. C/228 Calgız gana kampaçı toktono alğan cok. C/229 Açuusu kelgen boydon al Daniyarga culkundu:

-Sen emne bala, cindöp kettiñbi ya? Ce men oşonço it belem: bir ooz aytsañ, aldagı cerge töktürüp salbayt belem? Uşunday kaptardı kötörsün dep saga kim ayttı? C/230

-İşiñ bolbosun, özüm bilem!-dedi Daniyar, cay gana, anan çırt tükürüp koyup, arabasın közdöy basıp ketti. C/231 Camiyla artınan şıbradı:

-Tamaşanı tüşünböğön akmak! C/232

Uşunu aytkanı menen özü başın öydö kötörgön cok. C/233 Daniyar anı uktubu, ukpadıbı, birok azır kayrıla kalıp, bizge emne dese da, ceñem eköobüz anın betin tik karay albas elek. C/234

Ayılga kaytıp bara catıp, col katarı biribiz da ooz açıp süylögön cokbuz. C/235

İşte, Daniyar yürürken, aşağı kayan çuvalı düzelteyim diye, onu yukarı silktiğinde, direnç gösteremeyip dizüstü düşmeye başladı. C/221

-Bırak! Bırak çuvalı! Diye bağırıverdi Cemile. C/222 Daniyar dinlemedi. C/223 Çuvalı çoktan köprünün kenarına atıverse olurdu, o, o zaman arkadakileri de vurmayacaktı, fakat inat eden Daniyar onu yapmadı. C/224 Cemile'nin sesini duyduğunda, o tekrar güç toplayıp, ileri hamle yaptı. C/225

17. Yüzünden kara (soğuk?) ter dökülüp, alındaki kan damarları patlayacak gibi kabarmış, gözüne hiddetle [birlikte] yaş dolmuş. C/226 Daniyar'a yardım edeyim diye yeltenmişim ki 'Çekil öteye!' dedi o hiddetle hırıldayıp, sonra çuvalı yukarıya silkeleyip, canını ağzına takmış gibi, son gücüyle ordan burdan atlayıp, öne yürüdü. C/227

Şişmiş, ağırlaşmış kolları hâlsizleşip, ayağını sürükleyip Daniyar köprüden inince, aşağıda bekleyen halk sessizce hep birlikte yol verdi. C/228 Yalnız ambarcı tumadı [kendini]. C/229 Sinirlenmiş hâlde o Daniyar'a atıldı 'Sen ne çocuk, cinlendin (delirdin) mi, ya? Yoksa ben o kadar it miyim: bir ağız söyleyen, oraya döktürmez miydim? Böyle çuvaları kaldır diye sana kim söyledi?' C/230

-İşin olmasın (işine bak), kendim bilirim! -dedi Daniyar, yavaşça, sonra çırt [diye] tükürüp, arabasına doğru yürüdü. C/231 Cemile arkasından mırıldandı:

-Şakayı (şakadan) anlamayan ahmak! C/232

Bunu söylemekle birlikte kendisi başını yukarı kaldırmadı. C/233 Daniyar onu duydu mu, duymadı mı [bilinmez], fakat şimdi dönüp, bize ne dese de, yengem ikimiz onun yüzüne dik bakamazdık. C/234

Köye dönerken, yol boyunca birimiz de ağız açıp konuşmadık. C/235

Daniyar için bul könumüş iş, -al ansız da sözgö sarañ, oşondoy bolso da bugünküsü bizge katuu tiyip cattı: ce anın birotolo cüz karaşpay taaringanı uşubu, bolboso ak köñöldük kılıp, canağı bolgondordu alda kaçan unutup da koydubu, aytor kim bilsin anı? C/236 Bizdin unçukpaganıbiz go tüşünüktüü: bir çeti uyalgandan cer karap, bir çeti-oroyuraak bolso da, aram sanatayı cok tamaşanı Daniyar çın körüp, köñülünö cakin alğanın caktırbay kele cattık. C/237

Ertesi egindi kapka salıp catkanda, Camiyla bayağı kırsıktuu karala kaptı aldı da, butu menen basıp turup, tigişterin eki koldop sögüp ciberdi. C/238 Bölök-salagı çıkkın taardı al tarazaçının aldına ırgıttı:

-Me, al aldığı taarıñdı! Brigadiřiñe da aytıp koy, ekinçi mınday kaptı berçü bolbosun! C/239

-Oy sen özüñ, soosuñbu, bul emneñ? C/240

-Eçteke emes! C/241

Oşol künü da, kündögüdöy stantsiyaga kelip, kaşkarayganda kayra ayılga col tarttık. C/242 Daniyar aldıbizda ketip bara catkan. C/243 Anın tarıncısı, ızası cazıldıbı ce cokpu? -Bile alğan cokpuz? C/244 Anı bilüü da kıyın ele. C/245 Ortobuzda eçteke bolbogonsup, Daniyar murgadıday ele bir sırduu, toktoo münöz. C/246 Bolgondo, keçee al caraatın ayabay kokustatıp alsa kerek, demeydegidey katuuraak aksap, özgöçö kap kötörgöndö kıynalıp cürdü. C/247 Al eçteke debese da, uşunun öü biz künölüü ekenibizdi bassak-tursak da eske salıp, köñül ooruttu. C/248 Degi emnesi bolso da, Daniyar bir ooz tamaşalap, külüp koyso, uşunu menen bardığı öz cayına kelip, unutulup da kalat ele. C/249

Camiyla bolso öz namısın berbeyt, oyunda eçteke coktoy, sır aldırday, külümüş bolup, sırtınan caydarı. C/250 Uşuntkeni menen narı cagında kapalanıp, keyit çekkeni sezilip ele turdu. C/251

Daniyar için bu alışılmış (mutad) iş, o onsuz da söze cimri, öyle olsa da bugünküsü bize çok dokundu: veya onun tamamen yüze bakmadan küsmesi böyle mi, yoksa alçak gönüllülük edip deminki olanları çoktan unuttu mu, yani kim bilir onu? C/236 Bizim susmamız neyse anlaşılır: bir taraftan utandığımızdan yere bakıp bir taraftan kaba da olsa, kötü art niyeti olmayan şakayı Daniyar gerçek sanıp ciddiye aldığından [biz] hoşnut olmadan geldik. C/237

Ertesi [günü] ekini [zahireyi] çuvala doldururken, Cemile deminki belalı kara çuvalı aldı da, ayağıyla basıp, dikişlerini iki eliyle söküverdi. C/238 Bölük pörçük olmuş torbayı o kantarcının önüne attı:

-İşte, al bu torbanı! Ekip başına da söyle, bir daha böyle torbayı verecek olmasın! C/239

-Oy sen kendin, iyi misin bu ne hâl? C/240

-Bir şey değil [dedi]! C/241

O günü de, her günkü gibi istasyona gelip, karanlık olunca tekrar köye yol aldık. C/242 Daniyar önümüzde gidiyordu. C/243 Onun küsmesi, gücenmesi geçti mi yoksa geçmedi mi? bilemedik. C/244 Onu bilmek de zordu. C/245 Aramızda bir şey olmamış gibi, Daniyar her zamanki gibi gizemli, ağırbaşlı. C/246 Herhâlde, dün o yarasını çok incitmiş olsa gerek, her zamankinden fazla aksap, özellikle çuval kaldırırken zorlandı. C/247 O hiçbir şey demese de, bunun kendisi biz suçlu olduğumuzu yürüsek dursak da hatırlatıp, gönül sızlattı. C/248 Yine de neyi olsa da, Daniyar bir ağız şakalaşp gülüverse, öylece her şey öz yoluna girip unutulup da kalırdı. C/249

Cemile ise aldırış etmiyor, aklında hiçbir şey yokmuş gibi, çaktırmadan, gülüyor gibi olup, görünüşte rahat. C/250 Öyle olmakla birlikte öte yandan azap çektiği hissediliyordu. C/251

Mına uşintip, biz aylga ketip bara cattık. C/252 Çirkin, oşol künkü tün bötönçö caralgansıp, eñ ele körktüü boldu. C/253

Caydın tolgon kezindegi avgust tündörün kim bilbeyt! C/254 Asmandagi cıldızdar alısta turganı menen, ar biri öñünö çıgıp, alakanga salganday ar biri özünçö nur tögüp, çet-çetinen bülbüldögön kümüş kıroo çalıp, asmandın tigi kaptal, bu kaptalına caynap, kiri çok cadırap karaşat. C/255

Cıldızdadr uşintip tolgondu, biz kapçıgay aralap kele catkanbız. C/256 Attar salkındanıp, üydü közdöy köñüldüü cortuuda. C/257 Araba kaçır-kuçur düñgüröp, taşka tiygen takalardan uçkun çağılat. C/258 Kapçıgayga sırttan kele bergen sıdırım talaanın alda kaysı cerinen bürdögön ermendin kermek-açuu çañın uçurup, aңызda şamaldap catkan samandın biliner-bilinbes koñur cıtın lepildetip, col katarı şıralcın buruksup, uşunun baarı terge cibegen kamıt-şliyanın kara may cıtına aralaşıp, adamdı eñgi-deñgi mas kılğansıyt. C/259 Col üstünö üñülgön askalar kıygaç kölökö taştap, narı saydagı badaldın arasında Kürküröo canı tınbay aldastayt. C/260

19. Cana baştagan obondu Daniyar dağı ulantsa eken dep, çıdamsızdık menen küttüm. C/261 Bir az ötü tüşüp, al kayra ırdaganda, men çındap ele süyünüp kettim. C/262 Adegende Daniyar murunkuday ele ünü kıstalıp batına berbey, akırın baştadı. C/263 Birok, bara-bara ünü ulam içten küç alıp, arışın keñ taştap, çabıtı tolgondu, kapçıgay içi baştan ayak cañırıp, alıskı askalar Daniyadın obonun eki-üç kaytara ulantıp cattı. C/264 Anın ünü dağı da çıyralıp, küçöy berdi. C/265 Oşondo şaışıp sozolongon ünü gana emes, Daniyadın obonunda bolgon calın menen çeksiz meerim adamdı tang kaltırıp, cakasın karmattı. C/266

İşte böylece, biz köye gittik. C/252 Hayret, o gün gece farklı yaratılmış gibi çok da görkemliydi. C/253

Yazın tam zamanındaki ağustos gecelerini kim bilmez! C/254 Gökyüzündeki yıldızlar uzak durmakla birlikte, her birinin rengi belirginleşip, avuçlara konulmuş gibi her biri kendince nur döküp, uzaktan uzağa yanıp sönen gümüş kırağı çalıp, gökyüzünün öteki burcunda bu burcunda yayılıp kiri yok (kirsiz bir şekilde) neşeli bakıyorlar. C/255

Yıldızlar böyle dolgunlaşınca, biz vadiyi geçerek geliyorduk. C/256 Atlar serilenip eve doğru gönüllü koşturuyorlardı. C/257 Araba gıcır gıcır ses çıkarıp taşta değen nallardan kıvılcım çıkıyor. C/258 Dağ arasına dışarıdan gelen [hafif] rüzgâr tarlanın belirsiz yerinden tomurcuk bağlayan pelinin ekşi acı tozunu uçurup, tarlada uçuşup duran samanın belli belirsiz pis kokusunu yayıp, yol boyunca şıralcın (bir tür pelin) güzel koku verip, bunların hepsi tere yumşamış kamıt şliyanın kara yağ kokusuna karışıp, adamı hemen sarhoş yapıyor gibi. C/259 Yol üzerinde eğilen yüksek kayalar yanlamasına gölge yapıyor, öteki nehir yağındaki çalılıkların arasında Kürkürö (nehir adı) durmadan çırpınıyor. C/260

19. Demin başladığı melodiyi Daniyar daha devam ettirse diye sabırsızlıkla bekledim. C/261 Biraz geçtikten sonra, o tekrar söyleyince, ben gerçekten de sevindim. C/262

İlk başta Daniyar önceden olduğu gibi sesi kısılıp cesaret edemeyip yavaşça başladı. C/263 Fakat gitgide sesi devamlı içten güç alıp, adımını genişletip, cesareti gelince dağ yolunun içi baştan ayağa yankılanıp uzaktaki kayalar Daniyar'ın melodisini iki üç tekrarlayarak devam ettirdi. C/264 Onun sesi daha da sağlamlaşıp güçleniverdi. C/265 O zaman ihtişamlı uzayan sesi değil sadece, Daniyar'ın ezgisinde olan yalvarış ile sonsuz merhamet adamı şaşırtıp yakasını tutturdu (hayret ettirdi.) C/266

Uşunun özü emne ekenin, anın emne dep, aytarımdı bilbedim: ırçının kömökösünün çıkkın ün elebi, ce bolboso andan başka, cüröktün özünön orgup tögülgön dağı bir nerse barbı? C/267 Al özü emne, al emne adamdın canın ergitip oy-kıyalın oygotot? C/268 Munu azır da ayta albaym. C/269

Ataganat, koldon kelse kagazga cazıp oturbay, bul ukmuştuu obondun özün salıp bersem kana! C/270

Anın ırı sözü çok ele ün menen obon. C/271 Anda-sandagana bir ooz söz ayıp koyup, anan bir topko çeyin cön ele ün salıp, demin tartpay bezelenet. C/272 Deñizdin tolkunı udurgup kaptaganday, töktürmö obon taşınıp, anın söz aytuuga çamasın keltirbey cattı. C/273 Bala bolup men mındaydı eç kaçan ugalek elem. C/273 Bul özünçö bir tubasa ün, tubasa obon. C/274 Cüröğü zor adamdın oy-sanaasın, kubanıçın, tilegin bayandagan zor obon! C/275 Al kırgızçaga da, kazakçaga da okşoboyt, birok tıñşap otursañ, bul obondo bayırtan bir boordoş kırgız menen kazaktın tandalgan töl obondoru şiretilip koşulganday tuyulat. C/276 Obon, birde, kazaktın uçu-kıyırı çok aytalaasınday kenen agımda caykalıp köykölsö, birde-kırgızdın zookaluu toolorunday biyik zañırıp kökölöyt. C/277 “Kapıray! -dep cattım men. Daniyar uşunday eken da? Kapıray, anın mınday ekeni kimdin oyunda bar ele?” C/278

Kapçıgaydı basıp ötüp, colu dañgır, caykalgan özöngö çıkkanda, Daniyardın ırı kökürök çerin cazıp, cañı küç menen talpındı. C/279 Ömürü ugup körböğön keremettüü obondor birine-biri kuyuluşup, birinen biri ötüp almaşuuda. C/280 Daniyarga bugün emne bolgonun tüşünböy cattım. C/281 Tak uşul bugün, tak uşul saatte ay-künü cetkendey, içtegi buk bolup kamalgan bardık sır, baylığın Daniyar mına azır açıkka çıkarıp, altın çaçıladay tögüp berdi. C/282

Bunun özü ne olduğunu, buna ne söyleyeceğimi bilemedim: şarkıcının ağzından çıkan ses mi sadece yoksa ondan başka yüreğin özünden fişkırp dökülen daha bir şey mi var? C/267 O özü ne, o niçin adamın canın heyecanlandırıp hayalini uyandırıyor? C/268 Bunu şimdi de söyleyemem. C/269

Heyhat, elden gelse kağıda yazıp oturmadan, bu acayip melodinin özünü söyleyebilsem nerde! C/270

Onun şarkısı, sözü yoktu; sesle melodi. C/271 Sadece ara sıra bir söz söyleyip, sonra bir süreye kadar öylesine ses çıkarıp nefes almadan özenerek sesleniyor. C/272 Deniz dalgası akın edip kaplamış gibi dökülen melodi coşup (coştugu için), onun söz söylemeye gücünü yok etti. C/273 Çocuk olup ben böylesini hiç duymamıştım. Bu özel bir fitri ses, fitri melodi C/274 Yüreği büyük adamın akıl hayalini, sevincini, dileklerini söyleyen muhteşem melodi. C/275 O Kırgızcaya da Kazakçaya da benzemiyor, fakat dinlediğinde bu melodide ezelden bir bağırdaş Kırgızla Kazak’ın seçilmiş has melodileri kaynaşıp meczolup birleşmiş gibi hissediliyor. C/276 Melodi, bir Kazak’ın uçsuz bucaksız bozkırı gibi geniş akımla yayılıp yükselir, bir de Kırgız’ın yüksek dağları gibi tiz ses çıkarıp yükseliyor. C/277 ‘Hayret!’ dedim ben. Daniyar öyle imiş de? Hayret, onun böyle olduğu kimin aklına gelirdi? C/278

Dağ geçidini geçip, yolu kırtılı, yayılmış nehrin yatağına çıkınca, Daniyar’ın şarkısı göğüs sıkıntısını giderip, yeni güçle çırpındı. C/279 Ömrümde duymadığım kerametli melodiler birbirine eklenerek, birinden biri geçip değişmekte. C/280 Daniyar’a bugün ne olduğunu anlamadım. C/281 Tam şu günü, tam şu saatte ayı günü gelmiş gibi, içindeki sıkışıp hapsolan bütün sır, zenginliğini Daniyar işte şimdi açığa çıkarıp, altın saçar gibi döküverdi. C/282

Mina emi gana men Daniyadın emne üçün mañıroo sıyaktanıp, elge külkü bolup cürgönün, emne üçün keçkurunda karool döbögö çıgıp barıp, özü calgız kıyalga batıp oturganın, emne üçün şarkırıp taşınan suunun boyuna tünöp cürgönün, emne üçün kandaydır ugular-ugulbas dabıştardı tıñşagansıp, oşondo kaşı öydö serpilip, közü kubanıçka tolgonun-mına emi gana bir az tüşüngönsüdüm. C/283 Bul adam, cürögünö coñ süyüü alıp cürgön adam! C/284 Anın bul süyüüsü, menin oyumça, öto ısık körüp, şığı tüşkön calgız biröögö gana arnalgan süyüü emes, kandaydır andan da zor, andan da alp, turmuş-çaşoonun özünö can berip can caratkan aalamday cerge, carık düynögö bolgon ölçö mü çok coñ süyüü! C/285 Körsö, al uşul süyüünü kökürögünö saktap öcürböy, oşonu menen çaşagan adam eken. C/286 Egerde anday emes, başkaça bolso, egerde anın diti supsak, cürögü muz bolso, caratılış anı kanday gana tañdayı çok obonçu kılbasın, al azır mintip ırday albayt ele. C/287

Daniyadın obonu uşul kezde tünkü özöndün üstünön cayıla kaalgıp, közü ilinip, memirip bara catkin keñ talaanın beşigin aldeylep termetkendey, alıska cumşak sozolonup, akırındap öcöründö cañıdan bezelene ün alıp, talıkşıp uyugan cerdi kayra oygotup, uykusun açat. C/288 Özü dem berip, özü caratkan ırçının ününö oygonon alban talaa kulak salıp, tıñşap cattı. C/289 Tagine, arık boyloy cardanıp, orok kütökön eginder ay carığında küügüm kölökö oynotup, üstü-üstünön kılkıldap ırgalat. C/290 Coldon okçun cerde eski tegirmendin kırkalekey terekteri calbırak dirildetip, alda emneni uguzbay şıraşkansıyt. C/291 Suunun arık mañdayında, beles-beleste kırmançılar ot cagışıp, erteñki köcösün kaynatuuda. C/292 Tigine, kimdir biro alda kanday iş menen şaşılp, koktu boyloy dalbañdap, kıştaktı ködöy çaap bara catat. C/293 Aldıda kıştaktın bak-daragı dümpüyüp, andan kelgen cel ezilip bışkan almanın şiresin, soto kuçaktap güldögön cügörünün balırtattuu dümbül cıtına, koroolordo cayılğan tezektardin cıluu demine aralaşıp, añkıtat. C/294

İşte şimdi ben Daniyar'ın niçin saf gibi, millete alay konusu olduğunu, niçin akşamları nöbetçi tepesine yalnız hülyalara dalıp oturduğunu, niçin çağlayıp taşan suyun boyunda gecelediğini, niçin bir duyulan bir duyulmayan sesleri dinliyormuş gibi, o anda kaşları yukarı kalkıp gözü mutluluğa dolduğunu, işte şimdi biraz anlamış gibi oldum. C/283 Bu adam yüreğinde büyük sevgi taşıyan adam! C/284 Onun bu sevgisi, benim fikrimce oldukça sıcak vurup, maneviyatı kırılan yalnız birine tahsis edilen sevgi değil, sanki ondan da büyük, ondan da güçlü, hayatın kendisine can verip can yaratan âlem çapında yere, bu dünyaya olan sınırı yok büyük sevgi. C/285 Meğer o, bu sevgiyi göğsüne saklayıp söndürmeden, onunla yaşayan adammış. C/286 Eğer öyle değil farklı olsaydı, eğer onun arzuları tatsız, yüreği buz olsa, yaradan onu güzel sesli şarkıcı yapsa da, o şimdi böyle söyleyemezdi. C/287

Daniyar'ın melodisi şu anda geceki derenin üzerinden yayılarak uyuklayıp, gözü kapanıp, sükûnete dalan geniş tarlanın beşigini ninni söyleyip sallıyormuş gibi, [Daniyar'ın melodisi] uzaklara yumuşakça yayılıp yavaşça söneceği anda yeniden özenle ses yükseltip, yorulup uyuyan yeri tekrar uyandırıp, uykusunu kaçırıyordu. C/288 Kendi güç verip, kendi yarattığı şarkıcının [sesine] uyanan türlü tarla kulak verip dinledi. C/289 Ötede, arık boyunda merakla orak bekleyen ekinler ay ışığına alaca gölge oynatıp birbirinin üstünden süzülüp dalgalanıyor. C/290 Yolda ırak yerde eski değirmenin sıra hâlinde uzanan kavakları yapraklarını titretip bir şeyleri duyurmadan fısıldaşırlar. C/291 Suyun öbür yanında, yer yer dağ sırtında harmançılar ateş yakıp yarınki yemeğini kaynatmaklar. C/292 Ötede, biri bir işle acele edip dağderesini (çukuru) boylayarak hantal bir şekilde köye doğru koşturuyor. C/293 Önde köyün ağaçları tümsek şeklinde çıkıp ondan gelen rüzgâr ezilip pişen elmanın usaresini, başak kucaklayıp gül açan mısırın tatlı dümbül kokusuna, bahçelerde yayılan tezleklerin ılık kokusuna karışıp yayılıyordu. C/294

21. O, aylanayın keñ talaam, biyik toolorum, elime uşul küç kayrattı bergen kasiyetiñden silerdin! C/295

Mına uşunun bardığın Daniyar obongo salıp, köz aldıma süröt tartkanday, ukmuştuu çoñ düynönün körkün açıp körsötöt. C/296 “Kapıray, uşunun baarın al kaydan üyröndü, kaydan uktu eken?” -dep tang kalıp kızıgam. C/297 Oşentsem da, öz el-curtun tuugan cerin mınday süygöndük, mınday ölçöümü çok sagınuu, köp cıdar boyu alısta, çette cürüp, körüügö zar bolup, eñsegen adamdın cürögündö gana caralıp, payda bolorun öz akılımda tüşünüp da cürdüm. C/298 Maga Daniyardın bul obondorunan anın cer kızıdır, col-coldo cetimçe cürgönü da, Rossiyanın köp azaptuu kan maydan talaaların basıp ötköndörü da elesteliüçü. C/299 Mümkün, Ata meken cönündöğü uşul calınduu obondor oşondo tuulgan cıgar. C/300 Mınday uçurlarda, Daniyardı ugup oturup, boz topurak keñ talaa cerdi adam balası uşunçalık süygönü için, cata kalıp anı öz enemdey bek kuçaktap öpkölögün kelet. C/301 Mına oşondo birinçi colu menin cürögümdö kandaydır cañı bir nerse oygonup, köküröktü degdetken eñsö kıstap, men dağı uşul cer kelbetin, cer körkün Daniyarça seze bilip, süyö bilip, men dağı uşıntıp elge aytıp bersem eken dep tiledim. C/302 Özüm da cakşı tüşünö berbegen belgisiz alda emnenin kelerin kütüp, oşogo süyünüp da, andan sürdöp da cürdüm. C/303 Oşol belgisiz kütüü, tüşünüksüz eñsö çıgarmaçılıktın algaçkı çakırığı ekenin, keleşekte men turmuştı boyoktor, süröttör arkıluu körsötüügö arakettene turganımdı-anda bilgen emes ekenmin. C/304

Süröt tartuuga kiçinemden ele kolum eptüü ele, okuu kitepterindegi süröttördü karap oturup okşoştura tartkanımda, baldar: “Oy, it ooy kudu ele özündöy, karaçı!” -deşip maktay turgan. C/305 Mugalimder da mekteptegi dubal gazetanı maga koozdotuşçu. C/306 Birok kiyin süröt tartuunu esten çıgaruuga tuura keldi. C/307

21. O, kurban olduğum geniş tarlam, yüksek dağlarım, halkıma bu güç kuvveti veren hasiyetinden sizlerin! C/295

İşte bunun hepsini Daniyar melodileştirip gözümün önünde resim çiziyor gibi olağanüstü büyük dünyanın güzeliğini açıp gösteriyor. C/296 “Hayret, bunun hepsini o nerden öğrendi, nerden duymuş?” diye şaşırarak merak ediyordum. C/297 Öyle desem de, halkını yurdunu doğduğu yerini bu kadar sevmek, böyle ölçüsüzce özlemek, uzun yıllar uzak, gurbette gezip, görmeye intizar içinde olup, hayal eden adamın sadece yüreğinde oluşup, peyda olduğunu kendi aklımda (kendi kendime?) anlıyordum da. C/298 Bana Daniyar’ın bu melodilerinden onun yer gezip, yollarda yetim yürüdüğü de, Rusya’nın çok azaplı kan meydan tarlalarını basıp geçtiği de hayal ettirildi. C/299 Mümkün, vatanla ilgili bu alevli melodiler o zaman doğmuş olsa gerek. C/300 Böyle zamanlarda, Daniyar’ı dinlerken, boz toprak geniş tarla yerini insan evladı bu kadar sevdiği için, [önüne] yatıverip onu kendi annem gibi sıkıca kucaklayıp öpmek istersin. C/301 İşte o anda ilk defa benim yüreğimde belirsiz yeni bir şey uyanıp, göğüsümü coşturan istek zorlayıp, ben de şu yeryüzünü, yer güzelliğini Daniyar gibi hissede bilip, seve bilip, ben de öyle millete anlatsam diye diledim. C/302 Kendim de iyi anlamadığım belirsiz bir şeyin geleceğini bekleyip ona (onun için) sevindim de ondan sıkıldım da. C/303 O belirsiz bekleyiş, anlamsız arzu sanatın ilk çağrısı olduğunu, gelecekte ben hayatı renkler, resimler aracıyla göstermeye çalışacağımı o zaman bilmemişim. C/304

Resim çizmeye küçüklükten ellerim yatkın idi, ders kitaplarındaki resimlere bakıp benzeterek çizdiğimde çocuklar: “Oy, it oy aynen kendisi gibi, baksana!” deyip överlerdi. C/305 Öğretmenler de duvar gazetesini bana süsletirlerdi. C/306 Fakat sonra resim çizmeyi akıldan çıkarmak mecbur oldu. C/307

Soguş başalıp agalarım askerge ketkende, men okuunu taştap, öz teñtuřtarım menen kolhozgo iştep kettim, -süröt degen kimdin oyuna kelsin anda. C/308 Al kezde sürötçü boluu oydo cok iş ele. C/309 Oşol kezde Daniyardın obondoru menin kıyalımdı tolkutup, turmuştun körkün sezüügö talpınttı... C/310

Öñümdö emes tüşümdögüdöy bul tattuu kıyalga eñgi-deñgi berilip, düynögö cañı tuulup, közüm cañı açılğansıp, uşul aylana-aymakka suktana tañırkap karadım. C/311 Men üçün munun özü turmuşumdağı eñ çoñ okuya sıyaktandı. C/312

Al emi Camiylanın özgürülgönü emne? C/313 Bayağı tamaşaköy, şayı münöz kelin emne üçündür cooşuuy tüşüp, anın murda oynoktogan ötkür közdörü emi içten muñdana, cazgı tumanduu kün sıyaktuu cıluu meerimge tolup, nazik tikteyt. C/314 Coldo ketip bara catkanıbızda, Camiylanın cüzünön dayım bir oy ketpey, erdinde ülbüdügön külkünün kölökösü adaşıp, al özü gana bilgen kandaydır cakşı bir nersege içi cılğansıp, oşogo süyüngön öñdüü tuyulat. C/315 Keede bolso, teskerisinçe, alda emneden esi çıkkanday, kaptı arabadan iynine silkip alıp, oşol boydon ordunan kozgolboy turup kalat. C/316 Orguřtana akkan suu aldınan kokus kezdeşkende, ilgeri attaganday korkup, uşul şok suunu keçsembi ce keçpesembi degen sıyaktuu Camiyla dal bolup añaarıyt. C/317 Daniyarga bolso, al emne üçündür cakın coloboy, közünö tik karoodon kaçıp, sırttap cürdü. C/318 Camiyla aga murunkuday ele nazar salbagansıp, tootpoy koyuga kañçalık arakettense da, akırı bir colu kırmanda, aylası kuruganday, Daniyarga kıcırlana süylöndü: -Aldağı üstüñdögü köynögüñdü çeçseñ bolo! Berçi beri, cuup bereyin! C/319

Köynöktü suuga alıp barıp cuudu da, cařaña cayıp, koyup, özü canına oturup, köynöktün bırıştarın cazgan öñdüü, anı köpkö çeyin alakanı menen akırın sılap oturdu. C/320

Savaş başlayıp ağabeylerim askere gidince, ben okulu bırakıp kendi yaşıtlarımla kolhoza çalışmaya gittim, resim çizmek kimin aklına gelsin o zaman. C/308 O zaman ressam olmak akılda olmayan işti. C/309 O zamanlar Daniyar'ın melodileri benim hayalimi coşturup hayatın güzelliğini hissetmeye yeltendirdi. C/310

Gerçekte değıl rüyamdaki gibi bu tatlı hayale çabucak kapılıp, dünyaya yeni doğıp, gözüm yeni açılmış gibi, şu etrafa imrenerek hayretle baktım. C/311 Benim için bunun özü hayatımdaki en büyük olayı gibiydi. C/312

Peki, Cemile'nin değışmesi neden? C/313 Önceki şakacı, şen tabiatlı gelin niçindir sakinleşip, onun önce oynayan keskin gözleri şimdi içten kederlenerek, yazdaki dumanlı gün gibi ılık merhametle dolup nazikçe bakıyor. C/314 Yolda giderken, Cemile'nin yüzünden daima bir düşünce gitmez, dudaklarında hafif gülümsemenin gölgesi şaşırıp o, sadece kendisi bildiğı iyi bir şeye içi ısınmış gibi olup ona sevinmiş gibi duruyordu. C/315 Bazen ise, tersine, bir şeyden korkmuş gibi, çuvalı arabadan omuzuna kaldırıp öylece yerinde hareketsizce duruyor. C/316 Coşarak akan su karşısına aniden çıkmış gibi, ileri gitmekten korkup şu azgın suyu geçsem mi veya geçmesem mi der gibi Cemile şaşırıp afalladı. C/317 Daniyar'a ise, o niçindir yaklaşmıyor, gözüne dik bakmaktan kaçınıp uzaklaştı. C/318 Cemile ona önceki gibi bakmıyormuş gibi, ilgisiz kalmaya ne kadar uğraşsa da, sonunda bir defa harmanda, çaresi tükenmiş gibi, Daniyar'a sinirlenerek söylendi: -şu üzerindeki gömleğini çıkarsan ne olur! Versene bana, yıkayıvereyim! C/319

Gömleğı suya götürüp yıkadı da, çimene yayıp onun yanına oturdu, gömleğın kırışıklıkların açıyormuş gibi, onu bir müddet avuçlarıyla yavaşça sıvazlayıp durdu. C/320

Keede al köynöktün tozulgan iyinderin küngö salıp, muñdana tiktep, emnegedir keyigensip başın çaykap catti. C/321

23. Camiylaga uşunun özü çağıp catti beym, kayra ele tura kalıp, kayra ele külkügö booru katıp, böyrögün tayana cırgap külöt. C/322 Caştardın bul oyununa kırmanda külbögön adam cok. C/323 Egin sapırgan çaldar küröktörün taltap, uşul kezde bayagı kayran cıyırma beştegidey, betterinen küröñ bırıştarı cazıla berip, közdöründö murunku şayırılıktın ot candanıp, alar da alakanın şak çaap: “O, kokuy, karma cet! Etekten bura tart!” -deşip, kökbör tartkansıp kızıulana kıykırışıp catti. C/324 Men da kızıkkı batıp, ayabay küldüm. C/325 Bul colu ceñemdi kızganıp, koruunu da unutkan ekenmin. C/326 Uşunça eldin içinen külbögön, unçukpagan ceke ele Daniyar boldu. C/327 Anı körö koygondo men da tıp basıldım. C/328 Kırmandın çetinde Daniyar özü calgız turgan eken. C/329 Aldıga cütkünö bergendey umtulup, tura al azır cügürüp barıp, Camiylanı cigitterdin kolunan culup alçuday. C/330 Özü kol tiygizüüdön tartnıp, perizatınday körgön Camiylanı, tigiler azır mintip opoñoy ele kuçaktap, culmalap oynogondoru Daniyardın canına batıp batıp catti okşoyt. C/331 Anın küyütü da, baktısı da Camiylanın suluulugunda bolup catti. C/332 Elden kañçalık kızganganı menen, carıldap külgön Camiyladan közün albay, Daniyar anın bul coruguna keyip da, süyünüp da, kabaktın astınan erkelete köz salıp tištenip karap turdu. C/333 Cigitter Camiylaga tuş-tuştan asılıp, betterin tossup öptürgöndö, Daniyardın ireñi kumsarıp narı basıp ketüügö arakettenip ele catti, birok ketip da kala albay, ordunda katkan boydon tura berdi. C/334 Bir ubakıtta Camiyla da anın karap turganın baykadı okşoyt, şağı singanday sustaya tüştü. C/335 Bul özgörüştü baykabay dağı ele asıla bergen cigitterdi kagıp saldı:

-Cetişet, oyun bir, tamaşa eki! C/336

Bazen o gömleğin eskimiş omuzlarını güneşe tutup, kederli bakıp, nedendir üzölmüş gibi başını salladı. C/321

23. Cemileye bunun kendisi hoş geldi miydi, tekrar kalkıp, tekrar gülmekten ciğeri ezilip, ellerini böğrüne koyup mutlu gülüyordu. C/322 Gençlerin bu oyununa harmanda gülmeyen adam yok. C/323 Ekin savuran ihtiyarlar küreklerini bırakıp şu anda evvelki zavallı yirmi beştekililer gibi, yüzlerinden koyu kırışıklıkları yazılıverip gözlerinde önceki şenliğin ateşi canlandı, onlar da alkışlayıp: “O, yahu tut, yakala! Etekten çek!” -deyip, kökbör³⁶⁸ çekişiyormuş gibi kıızışarak bağırıldılar. C/324 Ben de hoşlanarak çok güldüm. C/325 Bu sefer yengemi kıskanmayı, korumayı da unutmuşum. C/326 Bunca milletin içinden gülmeyen, ses çıkarmayan tek Daniyar oldu. C/327 Onu görünce ben de tıp sustum. C/328 Harmanın kenarında Daniyar kendi yalnız duruyormuş. C/329 İleriye atılır gibi yeltendi, sanki o şimdi koşup varıp, Cemile’yi yiğitlerin elinden koparıp alacakmış gibi. C/330 Kendisi el sürmekten çekinip peri gibi gördüğü Cemile’yi, ötekiler şimdi böyle kolayca sarılıp, elleyip oynamaları Daniyar’ın canına batıyor batıyor gibiydi. C/331 Onun kederi de, bahtı da Cemile’nin güzelliğinde idi. C/332 Milletten çok kıskanmasıyla birlikte, neşe içinde gülen Cemile’den gözünü alamaz, Daniyar onun bu davranışına hem üzölüp, hem sevinip, göz ucuyla nazlatarak göz atıp dişlerini sıkıp baktı. C/333 Yiğitler Cemile’ye dört taraftan asılıp, yüzlerini dayayıp öptürdüğünde, Daniyar’ın rengi bozarıp öteye gitmeye gayret etti. Fakat gidemeyip yerinde donmuş gibi kaldı. C/334 Bir vakitte Cemile de onun baktığını farketti galiba, [çünkü] gücü kırılmış gibi yüzü ekşidi. C/335 Bu değişimi farketmeyip hâlâ takılmaya devam eden yiğitleri azarlardı:

-Yeter, oyun bir, şaka iki! C/336

³⁶⁸ Çekiştirmeli bir oyun adı

-İi, saga emne boldu? -dep, kimdir biro oynoy katkırıp, ansayın küçöp asıla ketkende, Camiyla anı kökürökkö türtüp ciberdi:

-Emne bolgondu emne kılasıñ? Tur narı! C/337 Anan al cagaldana boy tüzöp, Daniyar caktı calt karap aldı da, badaldın arasına köynögün sıkkanı cügürüp ketti. C/338

-Daniyar menen Camiylanın uşul tuyuk mamilesi akırı emne menen bütörü men üçün anda tüşünüksüz. C/339 Çını, anı kuup oyloodon korkçumun, kayra özümdü alaksıtkanday oylobosko tırışam. C/340 Birok Camiylanın Daniyardan çettep coloboy cürgönü cana oşogo özü kayra kaygılanıp kıynalganı, emne üçündür köñülümdü oorutup, meni kapaga salçu. C/341 Andan körö murunkusunday ele keede külüp, keede kakşıktap koyup, açık-ayırım cürsö bolboyt bele?! C/342 Oşentsem da, tünküsün ayılga kaytıp bara catıp Daniyar obon salganda, alar üçün menin içim uşunçalık cılıp, cürökkö tolgon kubanıç uşunça taşkındayt, canagılardın baarı esten çıgıp, men üçün anda düynönün rahatı gana bar. C/343 Kapçıgaydı ötüp, özöngö çıkkanda Camiyla ar kaçan arabadan tüşüp, cöö basat. C/344 Men dağı anda arabadan tüşöm,-antkeni, obongo erip şalpay cöö baskan eñ bir soonun cırgal! C/345 Coldun çañı da oşondo butka mamıktay bolup, cılañaylak cerde emes, asmanda bulut menen ketip bara catkanday eñ bir sonun cırgal! C/346 Adegende ceñem eköübüz öz-öz arababızdın canında basabız. C/347 Anan bara-bara ulam Daniyarga cakınday berip, tak canına barıp kalganıbızda özübüz da baykabay kalçubuz. C/348 Kandaydır közgö körünbögön küç adamdı Daniyarga cetelegendey, erksizden cakınıraak bargıñ kelip, uşul ırdap catkan tünt münöz, unçukpas Daniyardın çın ele anık özübü, egerde al bolso, anın uşul kezde cüzü, öñü kanday ekenin körgüñ kelet. C/349 Köñülü toluk, obongo canı balkıgan Camiyla ar dayım uşintip cakınday barganda, özü da bilbey Daniyarga akırın kolun sozçu. C/350

-Hey, sana ne oldu? diye birisi oynayıp gülererek, abartarak takılmaya devam edince, Cemile onu göğsünden ittirdi:

-Ne olduğunu ne yapacaksın? Defol! C/337 Sonra o caka satıp düzelip Daniyar tarafa baktı da, ağaçların arasına gömleğini sıkırmaya koşup gitti. C/338

Daniyarla Cemile'nin bu kapalı ilişkisi sonunda nasıl biteceği benim için o zaman anlamsızdı. C/339 Doğrusu, onu takip edip düşünmekten korkuyordum, tekrar kendimi avutarak düşünmemeye çalışıyorum. C/340 Fakat Cemile'nin Daniyar'dan uzaklaşıp uğramayışı ve buna tekrar kendisi üzülüp zorlanması, niçindir gönlümü ağrıttı, beni üzüyordu. C/341 Ondaki ziyade öncekisi gibi bazen gülüp, bazen azarlayıp ayrı uzak dolaşsak olmaz mıydı? C/342 Öyle düşünsem de geceleyin köye dönerken Daniyar şarkı söylediğinde, onlar için benim içim o kadar ısınır, yüreğe dolan sevinç coşup taşar, deminkilerin hepsi akıldan çıkıp, benim için o anda sadece dünyanın rahatı var. C/343 Dere yatağını geçip, vadiye çıkınca Cemile her zaman arabadan inip, yaya yürür. C/344 Ben de o anda arabadan iniyorum, çünkü şarkıya mest olup sallanıp yaya yürümek çok güzel mutluluk. C/345 Yolun tozu da o sırada ayaklara kuş tüyü gibi (yumuşacık) olup yalınayak yerde değil, gökyüzünde bulutla gidiyormuş gibi çok güzel bir mutluluk. C/346 Önce yengemle ikimiz kendi arabalarımızın yanında yürüyoruz. C/347 Sonra gitgide Daniyar'a yaklaşıp tam yanına vardığımızı kendimiz de fark edemezdik. C/348 Nassılsa göze görünmeyen güç adamı Daniyar'a bağlamış gibi, gayri iradi yakınlaşmak istiyorsun, şu şarkı söyleyen sukuti tabiatlı, sessiz Daniyar'ın gerçekten de bizzat kendisi mi, eğer o ise, onun şu andaki yüzü, rengi nasıl olduğunu görmek istersin. C/349 Gönlü mütmayın, şarkıya mest olan Cemile her zaman böyle yaklaşıncı, kendi de farkında olmadan Daniya'ra yavaşça ellerini uzatırdı. C/350

Birok şaşıp Daniyar anı baykaçu emes. C/351 Anın oyu, kıyalı asmanda kökölöp cürgöndöy, al kayda bir uzakka köz salıp, celkesin alakanı menen süyöy, obondun agımına kaalgıp termelet. C/352 Camiylanın kolu oşol sunulgan boydon ıldıy tüşüp, arabanın kırına barıp tiygende, al esine kele tüşköndöy selt etip, kolun tarta koyup, ordunan cılbay turup kalçu. C/353 Col ortosunda seleyip katkan Camiyla, oşondo cüröktü elciretkendey, muñga çayılğan, calınıçtuu köz karaş menen bir topko çeyin Daniyardı uzata karap, anan kayra artınan señgirektey kelet. C/354

25. Anan bir ubakıtta, Daniyardın ünü akırın basañdap kelip kayra biyik kökölöp, tünkü talaaga cañıdan mukamduu ilebin tökköndö, Camiyla başın kötördü da, basıp bara catıp arabaga ırgıp tüşti. C/355 Daniyardın canına otura kalıp, kozgolgondon korkonsup, kolun kökürögünö kısa, oturgan orduna katıp kaldı. C/356 Emi emne bolot degendey tuyuk oy menen coldun çetinen ıldamdap, men alardan közümdü ayırgan cokmun. C/357 Camiyla anın canına oturganın Daniyar bilgen çok okşoyt, aga karagan da çok, ırdaganın toktotpoy ulanta berdi. C/358 Bir azdan kiyn Camiylanın koldoru akırın cazıla berip, al Daniyarga boy salıp, süyönö kaldı da, basın sekin gana anın iynine koydu. C/359 Oşondo, kızuu kele catkan tökmö corgo cürüşünön, cañılıp, kayra oşol zamat oñolo ketken sıñarınday, obon salgan Daniyardın ünü müdürölö tüşkönsüp üzölüp, kayra cañıdan şaşıp, küç aldı. C/360

Bul obon başkalarga okşobogon aşıktıktın, mahabbattın cañı obonu boldu! C/361

Tün eki cakka sürölüp, özöngö carık tögülüp, talaanın güldögön beti açılğanday, uşul keñ talaanın ortosunan men süyüşkön eki caştı kördüm. C/362

Fakat şarkı mırıldandığı için Daniyar onu görmedi. C/351 Onun akı, hayali gökyüzünde uçuyormuş gibi, o belirsiz bir tarafa bakar, ensesini elleriyle tutup şarkının akışına kapılarak sallanıyordu. C/352 Cemile'nin elleri öyle uzatılmış şekilde aşağı düşüp arabanın kenarına değince, o kendine gelmiş gibi irkilip aniden elini çekiverip yerinden hareket etmeden dururdu. C/353 Yol ortasında dalmış hâlde kalan Cemile, o anda yüreği yumuşatır gibi, üzüntülü, yalvaran göz bakışlarıyla bir süre Daniyar'a bakıp sonra tekrar peşinden adımlarını zor atarak gelir. C/354

25. Sonra bir anda, Daniyar'ın sesi yavaşça basılıp gelip tekrar çok yükselip geceki tarlaya yeniden ahenkli sıcaklığını döktüğünde, Cemile başını yukarı kaldırdı ve yürüyüp arabaya atlayıp bindi. C/355 Daniyar'ın yanına oturup, hareket etmekten korkuyormuş gibi, ellerini göğsüne sıkarak, oturduğu yerinde donup kaldı. C/356 Şimdi ne olacak der gibi kısır bir düşünceyle yolun kenarından hızlanıp, ben onlardan gözümü ayırmadım. C/357 Cemile onun yanına oturduğunu Daniyar farketmedi galiba, [çünkü] ona baktığı da yok, şarkısını durdurmadan devam ettirdi. C/358 Biraz sonra Cemile'nin elleri yavaşça açılıp o Daniyar'a uzanıp dayandı ve, başını sakince onun omzuna koydu. C/359 O sırada hızlı gelen asil at yürüşünden tökezleyip tekrar o anda düzelmiş gibi şarkı söyleyen Daniyar'ın sesi sürçülmüş gibi kopup tekrar yeniden coşup, güç aldı. C/360

Bu melodi başkalara benzemeyen âşıklığın, muhabbetin yeni melodisi oldu! C/361

Gece iki tarafa sürölüp, vadiye ılık dökülüp tarlanın çiçekli yüzü açılmış gibi, şu geniş tarlanın ortasında ben sevişen iki genci gördüm. C/362

Alar maga nazar salbasa da, men alardan közümdü tüşürböy, sıykırlangan öñdöü kelattım. C/363 Süyüşköndördün meni menen emne işi bolmok ele, men ele emes, düynönün baarın unutkanday, alar tek gana özdörünçö can eritken obondun agımına köykölüp termilip kele catıştı. C/364 Men alardı karap Camıyla menen Daniyardı taanıbay cattım. C/365

Bular, men başta körbögön kandaydır cañı ukmuştay baktıluu kişiler ele! C/366

Ooba alardın biri - közdörü karañgıda ottoy balbıldap, eski soldat köynögünün cakası cakcayıp, talaanı cañırta şaňşıp obon salgan Daniyar ele! C/367

Ooba, alardın biri - Daniyarga erkelep, unçukpay boy salıp oturgan menin ceñem Camıyla ele! C/368 Çeksiz baktıka cetkendey, Camıylanın kirpikterinen caş möltüröp, karakteri cıltıldayt. C/369

Çın ele baktı degen uşul emespi? - uşul gimn öñdöü aalamday obondu caratkan, cer otonuna, carık düynögö bolgon zor süyüünü Daniyar büt boydon tökpöy-çaçpay Camıylaga berip, Camıylaga arnap cattı. C/370 Anan bul baktı emey emne? C/371 Bir ubakıtta kadimki Daniyardın obondoru menen kelçü tüşünüksüz tolkundanu cürögümdü bolk ettirip kozgop ketti da, közüm açıla tüşköndöy, eç kaçan kütpögön ukmuştuu oy başıma tüşti: “men bulardın sürötün tartam!” -dedim da, alda kanday tabılga tapkansıp, süyünüp kettim. C/372 Birok, oşol zamat özümdün oyumdan özüm çoçudum: “Menin kolumdan bul iş kelmek bele, emnege elirem?” C/373 İçimden uşunu bilip ele tursam da, canağı ukmuştuu oygo aldanıp, kıyaldın agımın toktoto albadım: “Ooba, men bulardı sürötkö tartam, tak uşundagıga okşoşturam. Alar menin sürötümdö da tak uşunday baktıluu boluşat!” -dep, kele cattım. C/374

Onlar bana dikkat etmeseler de ben onlardan gözümü almadan, sihirlenmiş gibi geldim. C/363 Sevişenlerin benimle ne işi olacaktı, ben değil, dünyanın hepsini unutmış gibi, onlar sadece kendince can eriten (mest eden) şarkının akışında süzülüp sallanıp geliyorlardı. C/364 Ben onlara bakıp Cemile ile Daniyar’ı tanıyamıyordum. C/365

Bunlar, benim başta görmediğim yeni oğlanüstü mutlu insanlardı! C/366

Evet, onların biri, gözleri karanlıkta alev gibi yanıp, eski asker gömleğinin yakası açılıp, tarlayı ayaklandırırçasına coşup şarkı söyleyen Daniyardı. C/367

Evet, onların biri, Daniyar’a nazlanıp sessizce eğilip oturan benim yengem Cemileydi. C/368 Sonsuz mutluluğa kavuşmuş gibi, Cemile’nin kirpiklerine yaş dolup gözbebekleri parlıyordu. C/369

Gerçekten de mutluluk bu değil midir? Şu Ulusal marş gibi âlem çapında melodi yaratan, yer otonuna, bu dünyaya olan büyük sevgiyi Daniyar bütün hâlde saçıp dağıtmadan Cemile’ye verip Cemile’ye sundu. C/370 İşte bu mutluluk değil de nedir? C/371 Bir vakitte deminki Daniyar’ın melodileriyle gelen anlamsız heyecanlanma yüreğimi hop ettirip oynattı ve, gözüm açılmış gibi hiç beklemediğim tuhaf fikir aklıma geldi: “Ben bunların resmini çizeceğim!” dedim de bir şey icat etmişim gibi sevindim. C/372 Fakat o anda kendi fikrimden kendim ürktüm: “Benim elimden bu iş gelir mi, neden taşkınlık ediyorum?” C/373 İçimden onu bildiğim hâlde, deminki tuhaf fikre aldanıp hayalın akışını durduramadım: Evet, ben bunların resmini çizeceğim, tam şimdiki hâllerine benzeteceğim. Onlar benim resmimde tam böyle mutlu olacaklar! -diye geldim. C/374

Uşul kıyaldarga berilip, aylanamdı karasam, közümö avgust tünü türkün carkırap, talaa cazdın künküdöy güldögön öndüü caynadı. C/375 Men da özümdü baktıluu sezıp, oylogon tilegime azır ele cetçüdöy kayrattanıp kelattım. C/376 Körsö anda bala ekenmin, keleşekte bul maksattı orundatış üçün kança kıyınçılık tartıp, kançalık emgektene turganımdı bilgen emes ekenmin. C/377 Andagı menin müdööm:

Daniyar obon salıp ırdagandı men boyoktor menen süröttöp, oşondoy too, oşondoy asman, bulut, cer-suunu Daniyar sıyaktuu körktöp berüüdö. C/378 Bul işke çoñ önör kerek ekenin oyloboy ele, andagı menin kaygım: “Boyoktordu kaydan tabam? Mektepten surasambı, ay bere koybos, özdörünö kerek emespi!” -dep cüröm. C/379 Keptin baarı ele uşunda sıyaktangan kayran balalığım ay! C/380

Men uşintip kıyaldanıp kelatkan kezde Daniyardın ırı ayagina cetpey, emne üçündür keskin üzöldü. C/381 Karay salsam, Camıyla Daniyardı bek kuçaktap, bir ookumga anı cürögünö kısıp algan eken. C/382 Birok, oşol ele cerden çoçuganday kiyin bolo berdi da, arabadan sekirip tüştü. C/383 Daniyar şaşkanınan tizginderdi tartıp, attardı toktoto kaldı. C/384

27. -Sayaktın mende akısı cok! Barbaymın dedim boldu, aytkanım aytkan! C/385

Orozmatın öñü sustaya tüştü:

-Aytsañ aytpasañ da uşul: stansaga araba aydaysıñ, başka kep cok! -dedi al baldagın kalçıldatıp, cerge küç menen tık koyup. C/386

-Eger biro tiygen bolso -ayt, azır baldaktı başına oynotom, cok anday emes eken-cönö işiñe! C/387 Egin meniki emes, askerdin egini, özüñdün eriñ da oşol cakta! -brigadir turgan cerinen şart kayrılıp, baldaktı arıştata sekirip, çetke basıp ketti. C/388

Şu hayallere dalıp etrafıma baktığımda, gözüme ağustos gecesi türlü güzeliğiyle parlayıp tarla yaz günü gibi güller açmışcasına yayıldı. C/375 Ben de kendimi mutlu hissettim, düşündüğüm dileğime hemen şimdi kavuşacakmışım gibi gayretlenerek geliyordum. C/376 Meğer o zaman çocukmuşum, [çünkü] gelecekte bu maksadı gerçekleştirmek için ne kadar zorluk çekip ne kadar emek sarf edeceğimi bilmemişim. C/377 O zamandaki benim arzum:

Daniyar'ın nağme tutturup şarkı söylemesini ben boyalarla tasvir edip aynı dağ, aynı gökyüzü, bulut, yer suyu Daniyar gibi süsleyip anlatmak. C/378 Bu işe büyük hüner gerek olduğunu düşünmeden, o zamanki benim kaygım: boyaları nerden bulurum? Okuldan mı istesem, aman vermez, kendilerine lazım değil mi! diyordum. C/379 Meselenin hepsi bundaymış gibi masum çocukluğum hey! C/380

Ben böyle hayal edip gelirken Daniyar'ın şarkısı sonuna varmadan, niçindir hemen kesildi. C/381 Baktığımda, Cemile Daniyar'ı sıkı kucaklayıp bir müddet onu yüreğine basmış imiş. C/382 Fakat, oracıkta korkmuş gibi arabadan atlayıp indi. C/383 Daniyar acele ettiğinden dizginleri çekip, atları durdurdu. C/384

27. -Sayak'ın bende hakkı yok! Gitmem dedim oldu, dediğim dedik! C/385

Orozmatın rengi kaçtı:

-Desen de demesen de şu: istasyona araba süreceksin, başka söz yok! -dedi o değneğini titretip yere güçle tık vurup. C/386

-Eğer biri dokunduysa söyle, şimdi değneği başında oynatırım, yok öyle değilse git işine! C/387 Ekin benim değil, askerin ekini, kendi kocan da orada! ekipbaşı durduğu yerden aniden dönüp, değneği büyük büyük sektirip, kenara yürüdü. C/388

Camiyla coop kaytara albay, kolundagi kamçını karmalap, kılını barday kızarıp turup kaldı. C/389 Beri cakta turgan Daniyardı körgöndö, al içinen bildirbey oor üşküründü. C/390 Daniyar attarın arabaga koşup catkan. C/391 Al canağı sözdördü ukkanı menen, sır aldırday, teskeri karap, kamıt boloordu culkuy tartıp, baylap cattı. C/392 Camiyla kırmandın ortosunda dağı bir az calgız turdu da, anan “emne bolso oşo bolsun” degendey, kolun şiltep taştap, arabasın közdöy basıp ketti. C/393

Al künü biz aylga kündögüdön erte kayttık. Antkeni bara catkanda da, kaytıp kele catkanda da, Daniyar attardı tındırday aydap cürüp olturdu. C/394 Camiyla da kabagı tırçığıp köñülsüz. C/395 Men bolsom kakırgan boz talaanı körüp, özümö işenbey cattım: keçee künkü türkün kubulup güldögön talaanı comokton ukkanday ele bolup kalıptırmin. C/396 Keçee künkü körünüş, keçee künkü Daniyar menin Camiylanın arabada oturgandarı köz aldım ele turup aldı. C/397 Turmuştun eñ bir carkırgan, körkütü uçurun kuş karmaganday koluma karmap algansıp, oşol korunas esten ketpey, tıncımdı aldı. C/398 Akırı, oylogon maksatıma cetmeyince canım tınbadı. C/399 Kırmandagı esepçinin bir barak aktay kalın kagazın uurdap alıp saman mayanın artına çaşınıp, kagazdı egin sapırgan küröktün üstünö koygonumda cürögüm atırılıp ketçüdöy düküldöp, oozuma kaptaldı. C/400 Atam meni birinçi colu atka mingizgendegini tuurap:

-Bissımıl! -dedim da, kalamdı kagazga tiygizdim. C/401 Adegende Daniyardıñ şrihterin belgiley baştım. C/402 Anda bul, köp mıktı da emes cañı üyröngüç şrihter ele. C/403 Birok oşondo men tartkan Daniyardıñ kelbeti özünö okşoy baştaganda, köñülüm alıp uçup ele, kayda ekenimdi emne kılıp catkanımdı unutup koydum. C/404 Oşol men körgön avgust tünü, kubulup caynagan keñ talaa, kagaz betine köçüp kelgensip, Daniyardıñ oşondo şaşıp obon salgana kulagıma ugulup cattı. C/405

Cemile cevap veremeyip, elindeki kırbaçı tutup, suçu varmış gibi kızarıp durakaldı. C/389 Beri tarafta duran Daniyar’ı görünce, o belli etmeden ağır içini çekti. C/390 Daniyar atlarını arabaya koşuyordu. C/391 O deminki sözleri duymasına rağmen, çaktırmadan, tersine bakıp, hamut bağları çekiştirip bağlıyordu. C/392 Cemile harmanın orsında biraz daha yalnız durdu ve sonra “ne olcaksa o olsun” dercesine, elini sallayıp arabasına doğru yürüdü. C/393

O günü biz köye her zamankinden erken döndük. Çünkü giderken de, dönerken de, Daniyar atları dinlendirmeden sürdü. C/394 Cemile de suratı asık gönülsüz. C/395 Ben ise kurumuş boz tarlayı görüp kendime inanmıyordum: dünkü çeşit çeşit gül açan tarlayı masaldan dinlemiş gibi oldum. C/396 Dünkü görünüş, dünkü Daniyar’la Cemile’nin arabada oturdukları gözümün önümde duruyordu. C/397 Hayatın en parlayan, güzel anını kuş yakalamış gibi elime tutmuşçasına, o görünüş akıldan gitmeyip rahatımı bozdu. C/398 Sonunda, düşündüğüm maksadıma ulaşmayınca canım rahat etmedi. C/399 Harmandaki muhasebecinin bir sayfa beyaz kâğıdını çalıp, saman yığınının arkasına gizlenip, kâğıdı ekin savuran yabanın üstüne koyduğumda yüreğim fırlamış gibi çarpıp ağzıma geldi. C/400 Babamın beni ilk defa ata bindirdiğini taklit ederek:

-Bismillah! -dedim ve kalemi kâğıda değıdirdim. C/401 Önce Daniyar’ın kaba hatlarını belirlemeye başladım. C/402 O zaman bu, çok da iyi olmayan acemice çizimlerdi. C/403 Fakat o zaman benim çizdiğim Daniyar’ın sureti kendine benzemeye başlayınca, gönlüm alıp uçup, nerde olduğumu ne yaptığımı unuttu. C/404 O benim gördüğüm avgustos gecesi, renkten renge girip kaynayan geniş tarla, kâğıt yüzüne göçürölmüş gibiydi, Daniyar’ın o anda koşup nağme atması kulağıma duyuluyordu. C/405

Köz aldım da soldat köynögünün cakasın kere cakcaygan Daniyar menen aga boy salıp, ıktap oturgan Camiyla. C/406 Bul süröt menin algaçkı colu öz aldımça tartkan sürötüm: mina arabanın kırı, mina canaşa oturgan Daniyar menen Camiyla, tizginder aldıda boş taştalıp, attardın condor karañgıda termelet, andan narı-tüñkü talaa, alıskı cıldızdar. C/407 Munun baarın uşunçalık berilip tartkan ekenmin, bir ubakıtta tak töbömdön biröönün açuulu ünü çıkkanda esime kele tüştüm. C/408 Karasam-Camiyla eken:

-Sen emne, tiliñ duduk, kulagiñ dölöy boldubı? C/409

Körsö, al meni izdep cürüptür, şaşkanım dan sürötümdü bekite albay da kaldım. C/410

-Buudaydı alda kaçan ele cüktöp, at bışım dan beri kıykırabız, kıykırabız, ce bir ün berseñ bolo...C/411 Aldağı koluñdağı emne? -dep Camiyla süröttü menden culup aldı. C/412

-Oy, şumduğıñ kur! Degele...,-dep barıp, ireñi buzulup, kagazdı telmirip ele tiktep kaldı. C/413 Ay, menin oşondogu uyalgım ay! C/414 Tört şıragım ölbögön ele cerde kaldı! C/415 Camiyla süröttü karap turdu da, bir ubakıtta caş çayıp, tüşkön közün öydö kötördü:

-Munu maga berçi kiçine bala! -dedi al akırın gana. C/416

-Men estelikke saktap koyoyun... C/417

Camiyla baraktı eki büktöp, koynuna katıp aldı. C/418 Biz colgo çıgıp, ayıldan bir top uzap ketkençe men öz kalıbıma toluk kele albay cattım. C/419 Cürögümdü tereñ kozgogon körünüştü çın ele özünö az da bolso okşoşturup sürötkö tartkanım anıkbı, ce bul bir tüspü dep kümön sanadım. C/420

Göz önümde asker gömleğinin yakası genişçe açılan Daniyarla onunla yanyana sokulup oturan Cemile [vardı]. C/406 Bu resim benim ilk defa kendi kendime çizdiğim resimim: işte arabanın kenarı, işte yanyana oturan Daniyar'la Cemile, dizginler önde boş bırakılıp atların vücutları karanlıkta hareket ediyor, ondan ötede geceki tarla, uzaktaki yıldızlar. C/407 Bunun hepsini o kadar dalıp çizmişim, bir vakit tam tepemden birinin sinirli sesi duyulduğunda kendime geliverdim. C/408 Baktığımda Cemile imiş:

-Sen ne, dilin lal, kulağın sağır mı oldu? C/409

Meğer o beni arıyormuş, acele ettiğim için resmimi saklayamadım da. C/410

Buğdayı çoktan (ne zaman) yükleyip, uzun süreden beri bağıryoruz, bağıryoruz, yoksa bir ses versen ya... C/411 O elindeki ne? -diye Cemile resmi benden çekip aldı. C/412

-Oy, hayret bir şey! Hele... deyip sonra, rengi kaçıp kâğıda gözü takılarak bakakaldı. C/413 Vay, benim o zaman utandığım vay! C/414 Dört ayağım ölmeyen yerde kaldı!³⁶⁹ C/415 Cemile resme baktı da bir vakit duygu dolu gözlerini yukarı kaldırdı:

-Bunu bana versene küçük çocuk! -dedi o, yavaşça. C/416

-Ben hatıra olarak saklayacağım... C/417 Cemile kâğıdı ikiye katlayıp koynuna sakladı. C/418

Biz yola çıkıp köyden bir hayli uzaklaşınca [kadar] ben kendime tam gelemedim. C/419 Yüreğimi derinden uyandıran görünüşü gerçekten de aslına az da olsa benzetip resmetmem gerçek mi, yoksa bu bir rüya mı diye şüphelendim. C/420

³⁶⁹ Utancımdan yerin dibine battım

29. -Mina bul cerge timele bilgendey kayrılıp kelgen turbayımınbı! -dep, canı kalbay cattı. C/421 Sadıktın canınan çıkkanıma beş kün ele bolbodubu, gospitalda birge cattık, kuda kaalasa al da bir-eki ayda üygö kaytıp kalar. C/422 Bıyakka cönörümdö kelinçeğiñe kat caz, öz kolum menen özünö tapşırayın dep, kat cazdırıp algam. C/423 Degi cakşı bolbodubu, mınakey amanatıñ, ıyık parsımdan kutulayın! -dep koburagan boydon, soldat şinelinin içinene üç burçtuk kattı suurup çıktı. C/424 Kolunan culup alganday ele Camiyla kattı özünö tartıp aldı da, süyüngönü uşunça boldubu, ce uyalıp kettibi, adegende kıp-kızıl bolup alırıp, anan kup-kuu bolup turup kaldı. C/425 Ay, cürök degen kurusun, mına uşul uçurda da Camiyla akırın gana közünün kıyığın salıp Daniyar caktı karadı. C/426 Camiylaga armanduu karap Daniyar arabanın canında özü calgız turuptur. C/427 Bayağı kırmandagıday ce elge basıp baralbay, ce çetke basıp ketpey, caldırıp ele Camiylanı tiktep kalıptır. C/428 Añğıça tuş-tuştan cügürüp kelişken kişiler soldattı tegerektep alıp, keesi tuugan, keesi ayıldeş çıgıp, uçuraşıp, suraşıp kalıştı. C/429 Camiyla ayıldeşına rakmat dep da aytıp cetişkençe bolboy, Daniyardın arabası andan-mından bir tiyip, atırılğan boydon koroodon culunup çıktı da, çañ uyutup colgo tüştü. C/430

-Oy, buga cin tiygenbi!

Soobu? -dep, kıykırıp kalıştı anın artınan. C/431 Soldattı tuugandarı bir cakka erçitip ketiştı okşoyt, koroonun ortosunda ceñem eköübüz ele kalıptırbız. C/432 Daniyardın arabası közdön kayım bolgonço, alısta kaynagan çañdı karap turduk. C/433

-Cür, ceñe, üygö keteli, -dedim men. C/434

-Kete ber, meni emne kılasıñ! -dedi Camiyla. C/435

Uşıntıp, biz birinçi colu bir-biribizden bölünüp, ar kimibiz özübüzçö colgo çıktık. C/436

29. İşte buraya sanki bilmiş gibi dönüp gelmişim! -diye seviniyordu. C/421 Sadık'ın yanından ayrılalı sadece beş gün oldu, askerî hastanede beraber yattık, Allah izin verirse o da bir iki ayda eve döner. C/422 Bu tarafa döneceğim zaman hanımına mektup yaz, kendi ellerimle kendisine teslim edeyim diye, mektup yazdırmıştım. C/423 Yani iyi olmadı mı, işte emanetin, kutsal vazifemden kurtulayım! -diye söylenerek asker kaputunun içinden üç köşeli mektubu çıkardı. C/424 Ellerinden koparıp alır gibi Cemile mektubu kendine çekip aldı da sevinmesi bu kadar mıydı veya utandı mı, önce kıpkızıl olup yanıp, sonra beti benzi atıp durakaldı. C/425 Vay, yürek dediğin kurusun, işte şu anda da Cemile yavaşça gözünün ucuyla Daniyar'ın tarafa baktı. C/426 Cemile'ye üzüntülü bakıp Daniyar arabanın yanında kendi yalnız duruyormuş. C/427 Önceki harmanda olduğu gibi ne gidip halka karışıp ne de bir kenara çekilip dalarak Cemile'ye bakıyordu. C/428 O sırada etraftan koşarak gelen kişiler askeri kuşatıp, bazıları akraba, bazıları köylü hemşehri çıkıp, selamlaşıp, soruşturmaya başladılar. C/429 Cemile köylüsüne teşekkür etmeye kalmadan, Daniyar'ın arabası oraya buraya bir değip, hızlı bir şekilde bahçeden doludizgin çıktı da tozu kaldırıp yola düştü. C/430

-Oy buna cin çarptı mı? Sağ mı? -deyip bağırıdılar onun peşinden. C/431

Askeri akrabaları bir yere götürdüler galiba, bahçenin ortasında sadece yengemle ikimiz kalmışız. C/432 Daniyar'ın arabası gözden kaybolana kadar, uzakta kaynayan toza bakıp durduk. C/433

-Yürü, yenge, eve gidelim, dedim ben. C/434

-Gidiver, beni ne yapacaksın! -dedi Cemile. C/435

Böylece, biz ilk defa birbirimizden ayrılıp her birimiz kendimizce yola çıktık. C/436

Talaa üp bolup, demigip turgan eken. C/437
Cerden kötörülgön ısıktap erinderimdi
kebersitip, tañdayımdı kurgatıp cattı. C/438
Çañkaygan asmandagı kün cerdi körükkö
salganday erteden beri örttöp cattı ele, azır
keçke cuuk kakşıgan cer betin tuzduu şor
kaptadı. C/439 Oşondoy ele tuzduu
bozomuk alıskı beleske tüşüp, kölküldögön
kün tumanda çaypalagansıp, munarıktap
batıp bara cattı. C/440

Belestin üstündögü kızıl sur bulutçalardın
asmanda uyugan kara calın sıyaktuu türü
sürdü. C/441 Keede kerimseldin oor
tolkundarı kelip, attardın tanooloruna ak şor
şiretip, çañıgan cal-kuyrugun caybarakat
oodarıştırıp, col boyundagı şıbaktardın baş-
başın ırgap cılıp ketet. C/442

“Bul emnesi, can bolobu?” -dep cattım
men. C/443 Oşondo cüröktü sıdırgan
calgızdık içimdi añkıldatıp, alda emneden
korkkonsup, attardı tındırbay aydap
oturdum. C/444 Men gana emes, uzun
şıyrak boz toodaktar da bir nerseden
çoçugan öñdüü elteñdeşip, çiy aralap
kokuğa çaşınıştı. C/445

31. Suuga tüşüp kelgen körünöt, köynögün
da salkındatıp, suuga sıgıp keliptir, özü da
bir türlüü cagımduu salkındıktı erçitip
keldi. C/446 Camıyla toktoy kalıp, eki
cagın eleñdep karadı da, Daniyardın baş
cagina oturdu. C/447

-Daniyar, mına men özüm keldim! -dedi al
akırın şıbrap. C/448

Cım-cırt tınçtık, asman kaptaldan çağılğan
ıldıy soylodu. C/449

-Sen taarındıñbı? Katuu taarındıñbı?
C/450

Dağı ele aylana tıp-tınç, narı suuda
kemerlengen ceek çolp etip cumşak kuladı.
C/451

-Birok men ayıptuu belem? C/452

-Sende da ayıp çok... C/453

Too kirkalap kün kürkürödü. C/454

Tarla sıcak olup bunalmış hâldeydi. C/437
Yerden yükselen sıcaklık dudaklarımı
çatlatıp boğazımı kuruttu. C/438

Tamamen açık gökyüzündeki güneş yeri
körüğe vermiş gibi sabahtan beri yakıyordu,
şimdi akşama doğru kuru yeryüzünü tuzlu
şor³⁷⁰ kapladı. C/439 Aynen onun gibi tuzlu
solukluk uzaktaki tepeye düşüp titreyen
güneş siste çalkalanıyormuşçasına rengi
solup batıyordu. C/440 Tepenin üzerindeki
kırmızıya çalan bulutçaların (bulut
kümelerinin) gökyüzünde toplanan kara
şimşek gibi şekli heybetli. C/441 Bazen
sam yelinin ağır dalgaları gelip, atların
ayaklarına ak tuz bulaşıp tozlanan yelesini
kuyruğunu ters düz edip yol boyundaki
pelinlerin başlarını oynatıp hareket
ettiriyordu. C/442 “Bu nedir, yağmur mu
yağacak?” -diyordum ben. C/443 O anda
yüreği sızlan yalnızlık içimi inletip bir
şeyden korkmuş gibi atları dinlendirmeden
sürüyordum. C/444 Ben değil sadece, uzun
baldır boz toy kuşları da bir şeyden ürkmüş
gibi bakınarak, otları aralayıp çukura
saklandılar. C/445

31. Suyu girip gelmiş gibi görünüyor,
gömleğini de serinletip, suya sıkıp gelmiş,
kendi de bir çeşit hoş serinliği getirdi.
C/446 Cemile durup, iki tarafına telaşla
bakındı da, Daniyar’ın baş ucuna oturdu.
C/447

-Daniyar, işte ben kendim geldim! -dedi o
yavaşça fısıldayarak. C/448

Tam sessizlik, gökyüzünden şimşek aşağı
süründü. C/449

-Sen küstün mü? Çok mu küstün? C/450

Hâlâ da etraf sepsessiz, ötede suda yar
hâline gelen kıyı kenarı cup edip yumuşak
yuvarlandı. C/451

-Fakat ben suçlu muyum? C/452

-Sende suç yok. C/453

Dağ eteklerinde güneş gürlledi. C/454

³⁷⁰ Bayaz toz

Çoçup ketken Camiyla calt burulup karaganda, çağılğan anın cüzün cap-carık kılıp körsöttü. C/455 Oşol zamat Camiyla Daniyardı kuçaktap cakınday bergende, al anı özünö tartıp, kuçağına kıstı. C/456 Saman menen sunalıp Camiyla anın canına cattı. C/457

Akaktap küyökkön şamal talaadan culunup kelip, samandı uygu-tuygu sapırıştırıp, kırmandın çetinde kınırıla tüşkön boz üygö bir tiyip, col menen sabalap kuyundadı. C/458 Çağılgandar buluttun arasına kögültür calıp oynotup, karagay singanday kurgak çatırap kün kürkürödü. C/459 Büt denem dürküröp süyündüm da, sürdödüm - kün kürkürögön akırkı çağılganduu dobul tabiygattın sürdüü körkün açıp, caydın ayagın bütürüp kele cattı. C/460 Mina uşul eçtekege toktolbos küçtöy demitip, Camiyla Daniyarga şıbrap cattı. C/461

-Çın ele kümön sanadıñbı? C/462 Seni kantip ele biröögö almaştırayın! C/463 Tüşön kiyinki süyüüsü özünö buyursun, maga kerek emes! C/464 Meyli, kim emne dese da-men senikimin! C/465 Calgızım, seketim, eç kimge seni iraa körböym! Men seni bugün emes, keçee emes sırtıñdan bilgendey, es tartkandan beri süyöm... Mina emi sen da meni izdep keldiñ! C/466

Caşıl-ala kögültür çağılgandar iyme-çiyme sınıp, cardın artına suuga tüşüp cattı. C/467 Andan-mından tiyip, samandı çaba çertkilep, caandın algaçkı tamçıları dıbray baştadı. C/468

-Camiylam, canım, kalkatayım, kızıl gülüm, Camaltay!-dep Daniyar kırgız menen kazakta bolgon eñ nazik sözdördü süygönünö arnoodo. C/469 -Men dağı seni alda kaçandan beri süygöm, ömrümdö körbösöm da, okopto catıp seni oylogom! C/470 Körsö, menin süygönüm tuugan cerimde tura! C/471 Körsö, al sen ekensiñ, Camiylam, kızıl gülüm! C/472 -Bürkütüm! C/473 Şaňşığan бүркүтүм! C/474 Beri bolçu, közüñdö körsötçü! C/475 O, şaňşığan бүркүтүм! C/476

Aniden korkan Cemile hızlıca dönüp baktığında, şimşek onun yüzünü apaydın kılıp gösterdi. C/455 O anda Cemile Daniyar'a kucaklayıp yaklaştığında, o onu kendine çekip kucağına sıktı. C/456 Samana uzanıp Cemile onun yanına yattı. C/457

Takatten düşüp soluyan rüzgâr tarladan hızlıca gelip, samanı karıştırıp savurdu, harmanın kenarında yamulup kalan boz eve çarpıp, yolla vurularak (yol boyunca) yükseldi. C/458 Şimşekler bulutun arasına mavimsi renk verip oynatıyor, küknar kırılmış gibi kuru çatırlayıp hava gürledi. C/459 Bütün vücudum titreyip sevindim de, sıkıldım [da] hava gürleyen son şimşekli fırtına tabiatın heybetli görüntüsünü açıp yazın sonunu getiriyordu. C/460 İşte bu hiçbir şey durduramayan güç gibi atılıp Cemile Daniyar'a fısıldadı. C/461

-Gerçekten şüphe ettin mi? C/462 Seni nasıl birine değiştiririm! C/463 Gecikmiş sevgisi kendine kalsın, bana lazım değil! C/464 Tamam, kim ne dese de ben seninim! C/465 Bir tanem, sevgilim, hiç kimseye seni layık görmem! Ben seni bugün değil, dün değil uzaktan tanıyormuş gibi kendimi bildim bileli seviyorum. İşte şimdi sen de beni arayıp geldin. C/466

Yeşil alâ mavimsi şimşekler eğri büyrü çizik kırılıp yarın arkasına suya düştü. C/467 Ordan burdan serpişip, samana fiske vurup, yağmurun ilk damlaları çiselemeye başladı. C/468

-Cemile'm, canım, sevgilim, kızıl gülüm, Cemileciğim! -diye Daniyar Kırgız'la Kazak'ta olan en kibar kelimeleri sevdiğine sunmakta. C/469 Ben de seni uzun zamandan beri seviyorum, ömrümde görmesem de (görmediğim hâlde), siperde yatıp seni düşündüm! C/470 Meğer benim sevdiğim doğduğum yerimdeymiş! C/471 Meğer, o sen mişsin, Cemile'm, kızıl gülüm! C/472-Kartalım! C/473 -Öten kartalım! C/474 Beri gelsen, gözlerini göstersen! C/475-O, öten kartalım! C/476

Caan küçöp keldi. C/477 Şamal uçurgan üydün üzügü, kulaalı kanat kakkanday dalbañdap culundu. C/478 Birde kıygaçınan, birde tik kuyulgan nışör cerdi saginganday üstü-üstünö öpkölöp, asmandın kaptal-kaptalınan köçkü cürgönsüp, kün kürkürödü. C/479 Kızgaldaktın cazgı örtündöy, calın algan çağılğandar too boorlop, tış-tışkö caynadı. C/480

Caan küçöy berdi, men bolsom samanga kömülüp, tak koltuktun astında tikildeggen cüröktü sezip cattım. C/481 Uşul uçurda menden baktıluu, menden taalayluu eç kim bolgon emes cıgar. C/482 Köptön beri sırkoorlop bugün gana eşikke çıkkanda, asmanda carkırgan kündü körgönsüp, cer üstündö çaşoonun özü kañçalık cırgal ekenin bilgensidim. C/483

Can da, çağılğandardın carıgı da, samandın astında catkin cerime cetip cattı, birok men andan cüdöp cıyırılğan cıkmun. C/484 Közüm ilinip bara catıp, özümçö ele külündöp cattım: kulagım çalgan emne boldu eken, - Camiyla menen Daniyadın şıraşkanı, ce bastap kele catkin caandın samanga şırtıldap tiygenibi? C/485

“Mına, emi kün caay beret, küz kelet!” -dep cattım men özümçö. C/486 Çın ele küzdün kabarcısında bolup, nımdalğan saman menen kıyargan ermendin keç küzdögüdöy cıluu demi murunga kelip cattı. C/487

Al emi küzündö bizdin tagdırıbiz kaday bolorun emne üçündür oşondo oylobopturmun. C/488

Uşul küz eki cıl üzgültüktön kiyin, men kayra mektepke cürö baştadım. C/489 Sabaktan kiyinki boş ubakıtta köp uçurda bayagı suu boyundagı car üstünö barıp cürdüm. C/490 Kırman al kezde añkıldap, een kalgan. C/491 Bul cerdi men mektepten algan boyoktor menen özümdün birinçi etyuddarımdı, sürötçölörümdü tarttım. C/492

Yağmur şiddetlenerek geldi. C/477 Rüzgâr uçuran evin parçası, ala doğan kanat çırpmış gibi telaşla yolundu. C/478 Bir de yanlamasına, bir de dik dökülen sağanak yeri özlemiş gibi üstüste öpüyor, gökyüzünün burçlarından heyelan kopmuş gibi hava gürledi. C/479 Haşhaşın yaz örtüsü gibi alev alan şimşekler dağı boylayıp yukarı yamaçlara döküldü. C/480

Yağmur güçleniverdi, ben ise samana gömülüp tam koltuğun altında çarpan yüreği hissettim. C/481 O anda benden mutlu, benden talihli hiç kimse olmamıştır. C/482

Çoktan beri hastalanıp sadece bugün dışarıya çıktığında, gökyüzünde parlayan güneşi görmüş gibi yeryüzünde hayatın kendisi[nin] ne kadar güzel olduğunu bilmiş gibi oldum. C/483

Yağmur da, şimşeklerin ışığı da, samanın altına yattığım yere ulaştı, fakat ben ondan bıkip rahatsız olmadım. C/484 Gözüm uyukuya dalarken, kendimce gülümseyip durdum: kulağım duyan neydi acaba, Cemile ile Daniyar'ın fısıldaşmaları mı yoksa dinmeye başlayan yağmurun samana çırt çırt değişimi mi? C/485

“İşte, şimdi yağmur yağacak, güz geldi!” dedim ben kendimce. C/486 Gerçekten de güzün habercisi gibi olup nemlenmiş samanla kızaran pelinin geç güzdeki gibi ılık kokusu buruna geldi. C/487

Ama sonbaharda bizim kaderimizin nasıl olacağını nedendir o anda düşünmemişim. C/488

Şu güz iki yıl kesintiden sonra, ben tekrar okula başladım. C/489 Dersten sonraki boş vakitte çoğu zaman önceki su boyundaki yar üstüne giderdim. C/490 Harman o zaman ıssızlaşıp, bomboş kalmıştı. C/491 Burada ben okuldan aldığım boyalarla kendi ilk alıştırma larımı, resimciklerimi çizdim. C/492

33. -Camiyla-a-a-a!-dedim men, dağı bir açuu kıykırıp, anan turgan ordumdan atırılıp, tigilerdin artınan cügürdüm. C/493 Suunu suu debey, ötükçön, kiyimçen boydon tüz ele suuga salganımda, tızıldatkan muzdak çaçırandılar betime, bütön boyuma cabıla berdi. C/494 Aga da karabay, dağı küçöp çurkadım. C/495 Bir ubakıtta butum bir nersege çalınıp ketti ele, küü menen barıp bet aldımndan cerge cıgıldım. C/496 Oşol boydon, başımdı öydö kötörböy, betimdi mıkçıp, oksüp-öksüp ıylap ciberdim. C/497 Astımdağı nımduu topurak cıttangan cer, kolumdu, betimdi muzdatıp, keç karañgısı conuma salmagın salganday, öpköm kısılıp, çiyler menin kaygımdı bölüşüp, can-canımdan muñkanıp ıskırıp çatıştı. C/498 Cana Camiylanı kıykırğan ünüm dağı ele tomsorgon talaanın üstünön çañırgansıp, kulagımdan ketpeyt. C/499

-Camiyla, Camiyla! -dep, caş balaça şoloktop, men özümdün eñ cakın körgön kimbattu kişilerim menen koştosup cattım. C/500 Mına uşunda gana, cerde ıylap catkan uçurumda gana men özüm dağı Camiylanı süygönümdü tüşündüm. C/501

Ooba, balkim, bul balalık kezdegi menin eñ taza, nariste süyüüm bolgon çıgar! C/502

Betimdi köz çaşıma suulangan ceñime katıp, dağı köpkö çeyin ıyladım. C/503 Körsö, men uşul uçurda, ceke ele Camiylalar menen koştosşpoy, özümdün balalık çağım menen dağı koştosşp catkan ekem. C/504

Karañgıda temselep üygö kelgenimde, bizdin koroodo dürbölöñ tüşüp, kimdir biröölör at tokup, şaşılışıp çatışkan eken. C/505 Osmon zöökür bolso adatınça mas, koluna soyul karmap, tepsetip ketçüdöy atın culkuntup bakırat:

-Oy, men aytpay cürdüm belem! Mına emi, büt Olcobay atasının ukum-tukumu üçün şermendeçilik iş bolbodubu?! C/506

33. Cemile-e-e-e! -dedim ben, daha bir acı bağıırıp, sonra durduğum yerden fırlayıp onların peşinden koşturdum. C/493 Suya su demeden (su mu demeden), çizmeyle, elbiseyle düpedüz suya daldığında, titreten soğuk sıçrantılar yüzüme, bütün bedenime yayıldı. C/494 Ona da bakmadan, daha da güçlenip koşturdum. C/495 Bir vakit ayağım bir şeye takılıp gittiydi, o hızla gidip yüz üstü yere yığıldım. C/496 Öylece, başımı yukarı kaldırmadan, yüzümü sıkıp, hıçkırıp hıçkırıp ağlayıverdim. C/497 Altımdaki nemli toprak kokan yer, elimi, yüzümü soğutup, akşam karanlığı sırtıma ağırlığını vermiş gibi göğüsüm sıkılıp, otlar benim kaygımı paylaşıp, dört bir taraftan kederle ıslık çaldılar. C/498 Demin Cemile'ye bağııran sesim hâlâ da kederli tarlanın üzerinde yankılanıyormuş gibi kulağımdan gitmiyor. C/499

Cemile, Cemile! -diye küçük çocuk gibi hıçkırıp, ben kendime en yakın gördüğüm değerli kişilerimle vedalaştım. C/500 İşte sadece o vakit, yerde ağlayarak yattığım anda ben kendimin de Cemile'yi sevdiğimi anladım. C/501

Evet, belki, bu çocukluk çağımdaki benim en temiz, masum sevgim olmuştur! C/502

Yüzümü gözyaşıma ıslanan koluma saklayıp daha uzun süre ağladım. C/503 Meğer ben, o anda tek Cemile'lerle vedalaşmayıp kendi çocukluğumla da vedalaşıyormuşum. C/504

Karanlık bitmiş hâlde eve geldiğimde, bizim bahçede gürültü olup, birileri atı eğerleyip acele ediyorlardı. C/505 Osman avare ise adedince sarhoş, eline sopa tutup, çiğneyecekmiş gibi atını çekiştirip bağıırıyor:

-Oy, ben söylemiş miydim! İşte, şimdi, bütün Olcobay babasının soy sopu için ayıp iş olmadı mı? C/506

Bol, attangıla, cetken ele cerden tentigen it çala kazaktı cıga çappasam, atım öçsün, meyli on cıl moynuma da, birok, kim körüngöngö Olcoybaydın katındarın taloongo berbeybiz! C/507

Attan cigitter, kettik! Kayda uzayt deysiñ! C/508

Kuugun kaysı cakka at koyor eken degenimde, cürögüm şuu dep, muzday tüşti. C/509 Emne kılarımdı bilbey, ayıldın sırtına çeyin atçandardın artınan cügürüp oturup, alardın raz'ezddi közdöy emes, stantsiyaga ketçü çoñ colgo tüşkönün körgöndö gana canım tınçdı. C/510 Anan üygö keldim da, ıylaganımdı eç kimge körsötpöy, atamdın tonuna oronup alıp, çümkönüp cattım. C/511

Uşundan kişin ayıl da kaç keş-söz, kaç uşak-ayın boldı. C/512 Ayaldar Camıyları camandaşp cattı:

-Akmak da! Bolboso öz ırısın tebelep, tentigen musapır menen kim ele erçip ketsin! C/513

-Oşonu ayt, ceñe! Emnesine kızıktdı deym da! Caman şinelı menen tamtıgı çıkkan ötügünön başka eçtekesi cok ele go! C/514

-Anan emne, koroo-koroo malı bar bele! - dep, dağı biro koştıy çıgat. C/515 -Üyü cok, cayı cok tentigen neme da! Meyli, öz ubalı özünö, tim koy, alı ökünüp barmağın tişteer... Al suluusungan nemeni oşondo köröbüz.

-Toobo, Sadıktan artık erdi al kaydan tapmak ele?

-Anı aytasıñ, keynenesiçi? Oşondoy, paygambarday bolgon keyneneni kaydan tabat eken al! Öz şoruna özü tükürgön aram, meyli! C/516

Mümkün, calgız men gana özümdün murunku ceñemdi camandabay, anın kılğanın tuura dep tapkandırırın... C/517 Daniyadın eski şinelı menen tamtıgı çıkkan ötügün mınday koyo turup, al özü kim ekenin, anın içki baylığı kaçalık zor ekenin, men bilbegende kim bilet. C/518

Çabuk ata binin, yakaladıgım yerden başıboş it yarım Kazağı yere sermesem, adım sönün, isterse on yıl boynuma da (isterse on yıl ceza versinler), fakat önüne gelene Olcobay'ın kadınlarını yağmalatmayız! C/507

-Atlanın yiğitler, gidiyoruz! Nereye uzaklaşacaklar ki! C/508

Kovalama [peşine düşenler] ne tarafa gidecekler diye düşündüğümde, yüreğim cız diye, soğudu. C/509 Ne yapacağımı bilemeden, köyün dışına kadar atlıların peşinden koşturup onların [yol] ayırımına doğru değil, istasyona giden büyük yola düşüklerini görünce canım sakinleşti. C/510 Sonra eve geldim ve ağladığımı hiç kimseye belli etmeden, babamın kürküne sarılıp gömülerek yattım. C/511

Bundan sonra köyde ne kadar laf söz ne kadar dedikodu oldu. C/512 Kadınlar Cemile'yi kötülediler:

-Ahmak da! Öyle olmasa kendi rızıkını çiğneyip başıboş mazlumun peşinden kim gitsin! C/513

-Şunu desene, yenge! Neyine merak saldı diyorum da! Kötü kaputuyla perişan çizmesinden başka hiçbir şeyi yoktu yani! C/514

- Sanki ne, sürü sürü hayvanı mı vardı! - diye, daha biri destekliyordu. C/515 Evi yok, yeri yok başıboş dolaşan şey de! Bırak, kendi vebalı kendine, boş ver, daha pişman olur parmağını ısırır... O kendini güzel sanan şeyi o zaman görürüz.

-Tövbe, Sadık'tan iyi kocayı o nerden bulacakmış?

-Onu diyorsun da ya kayınvalidesi? Böyle, peygamber gibi olan kayınvalideyi nereden bulacak o! Kendi felaketine kendi tüküren aptal, boş ver! C/516

Mümkün, yalnız ben kendi önceki yengemi kötülemeden, onun yaptığını doğru buluyordum. C/517 Daniyar'ın eski kaputuyla yırtılmış çizmesini bir tarafa bırakalım, o kendisinin kim olduğunu, onun iç dünyasının ne kadar yüksek olduğunu, ben bilmezsem kim bilir. C/518

Camiyla Daniyar menen erçip ketip, taalaysız bolot degen kepterge men işenmek tursun, kayta, al anın taalayın emi gana taptı dep işengem. C/519 Birok, uşul apam üçün gana kapa boldum. C/520 Camiyla menen koşo anın küç-kayratı, bilgiçtiği ketkendey, apam özünön-özü ele kaygılanıp, eñşerile tüştü. C/521 Carıktık, turmuştun agımı keede uşintip özünün eski nugun talkalap, çukul cerden cañı bağıtkı bet ala turgandığın tüşüngön emes okşoyt. C/522 Misalı, çoñ karılıu terekti boron tamırı menen omkorup ketse, al ekinçi tura kelbeyt da... C/523 Apam da uşul sıyaktuu: murdağı küçünön tayganı ar bir kıymılınan baykalıp kaldı. C/524

35. Cerde tıtılıp catkan süröttü karap, içimdi örttöp kuykalagan ızaga çıdabay cattım, -meyli, men bizdin üy-bülö, bizdin uruu üçün “buzuku” boloyun, birok adamdık çoñ çındıkka men kıyanattık kılğan cokmun, turmutun çoñ çındığına men akır-akırına çeyin adilettüü bolgom. C/525 Menin mına uşul ak niyettüülügümdü eç kim bilgen emes, anı elge aytuuga da bolbos ele, antkeni başkalar tügül, canımday körgön öz enem da munun maanisin tüşünbö ele. C/526

Apam unçukpay otura berdi. C/527 Canağı ıza bolgondo közüme çaş imerile tüşkön okşoyt, cerde çaçılğan süröttün üzündölörü aylanpa suuga akkansıp, kaalgıp cattı. C/528 Cana Daniyar menen Camiyla süröttön tirüü sıyaktuu körgön uçur meeme uşunçalık kadalğan eken, köz aldım bayağı avgust tünündögü güldögön talaa kelip, Daniyardın ot menen calın alıp şaşığan obonu kulagıma ugulgansıp cattı. C/529 Oşondogu Camiyla menen Daniyardı estep, muñayınkı cılmayıp oturdum. C/530 Alardın ayıldan ketkendegisin estegende cürögümö kayrat tolup, men da oşolor sıyaktuu öz taakayım üçün kıyın colgo çiguuga taymanbay bel bayladım. C/531

-Men okuuga ketem! -dedim apama. C/532

Cemile Daniyar'ın peşinden gidip, mutsuz olacak denen sözlere ben inanmayı bırak, tersine, o gerçek mutluluğu şimdi buldu diye inanıyorum. C/519 Fakat, sadece şu annem için üzüldüm. C/520 Cemile ile birlikte onun gücü, cesareti, bilgeliği gitmiş gibi annem kendi kendine üzülp somurtur oldu. C/521 Hey gidi dünya, hayatın akışı bazen böyle kendi gidişatını bozup ansızın yeni yöne döndüreceğini anlamamış galiba. C/522 Mesela, büyük yaşlı kavağı kasırğa köküyle devirirse o, bir daha kalkamaz da. C/523 Annem de onun gibi: önceki gücünden düştüğü her bir hareketinden biliniyordu. C/524

35. Yerde yırtılmış yatan resme bakıp içimi yakıp kavuran üzüntüme dayanamıyordum, tamam, ben bizim aile, bizim soyumuz için “hain” olabilirim, fakat insanlığın büyük gerçeğine ben ihanet etmedim, hayatın büyük gerçeğine ben sonuna kadar adaletli oldum. C/525 Benim işte bu temiz kalpliliğimi hiç kimse bilmiş değil, onu millete söylemek de olmazdı, çünkü başkaları değil, canım gibi gördüğüm öz annem de bunun manasını anlamazdı. C/526

Annem sessizce oturdu. C/527 Demin üzüldüğümde gözüme yaş dolmuş galiba, yerde saçılan resmin parçaları dönen (girdap hâlindeki) suya akıyormuş gibi dalgalanıyordu. C/528 Demin Daniyar ile Cemile resminden canlı gibi gördüğüm an beynime o kadar işlenmiş ki, göz önüme önceki ağustos gecesindeki gül açmış tarla gelip, Daniyar'ın ateşle alev alıp yükselen melodisi kulağıma duyuldu sanki. C/529 O zamanki Cemile ile Daniyar'ı hatırlayıp üzgünce tebessüm edip oturdum. C/530 Onların köyden gittiklerini hatırladığımda yüreğime cesaret dolup ben de onlar gibi kendi talihim için zor yola çıkmaya çekinmeden bel bağladım (hazırlandım). C/531

Ben okumaya gideceğim! -dedim anneme. C/532

-Sürötçü bolgom kelet, sürötçünün okuusuna baram, atama da uşunu aytıp koy... C/533

Bul sözdü ukkanda apam soguşta çok bolgon agalarımıd estep, azır burkurap ıylaytko degen oy menen, özümüd oşogo çıdaganday kayrattandırdım. C/534 Birok, bakıtka caraşa, apam bul colu közünön taruuday çaş çılgargan çok, bolgondo öto katuu keyip ayttı:

-Meyliñ, barsañ özüñ bil... Temir kanat bolgonsoñ ar kimiñer özüñörçö kanat şiltep kalbadıñar... Biz kaydan bileli, balkim, silerdiki çındık cıgar, balkim, alıska çabıttap uçarsıñar... Azırkı zaman emi uşunday bolbodubu... Okuuña barsañ-özüñ bil... Balkim, oşol cakka barganda, süröt tartıp çiyemelegen kesip emes ekenin bilersıñ. Üyüñdö, ata-eneñdi unutpa-bir suraganım uşul... C/535

Uşul küñdön tartıp kiçi üy özünçö bölünüp ketti. C/536 Men bolso köp keçikpey okuuga cönödüm. C/537 Sürötçülördün mektebin bütürüp, kiyin Leningraddağı akademiyağa önörümdü ulantış üçün dağı okuganı barganda, men diplomduk işimdi tapşırdım. C/538 Bul diplomduk iş - köptön beri niyet kılıp, cürögümö saktap cürgön süröt ele. C/539

Albette, siler bul süröttö Daniyar menen Camiyla tartılğanın daroo ele sezgen çıgarsıñar. C/540 Ooba, menin al sürötümdö küzgü keñ talaa menen ketekn coldo; topçulanbagan şineli cakcayıp, aldığa uturlap baskan Daniyar menen anın asma baştığın karmanıp, canında kubanıçtuu kele catkin Camiyla... C/541

Alardın bet aldı - Daniyar ırdagan uçkıyırı çok, köykölögön carık meykindik...C/542

Bul carık meykindikte Camiyla menen Daniyarça kimder taalayluu bolbos! C/543

-Ressam olmak istiyorum, ressamlık okuluna gideceğim, babama da bunu söyle... C/533

Bu sözü duyunca annem savaşa yok olan ağabeylerimi hatırlayıp şimdi acı acı ağlayacak düşüncesiyle, kendimi ona dayanacak kadar cesaretlendirdim. C/534 Fakat Allahtan, annem bu sefer gözünden darı kadar yaş çıkarmadı, sadece çok üzülerek söyledi:

-Tamam, gideceksen kendin bilirsin. Demir kanat olduktan sonra her biriniz kendinizce kanat çırpmadınız mı... Biz nerden bilelim, belki, sizinki doğrudur, belki uzaklara uçacaksınız. Şimdiki zaman öyle olmadı mı? Okula gideceksen kendin bilirsin. Belki, oraya gidince resim çizip çizmelemek meslek olmadığını bilirsin. Evini, anne babanı unutma, bir isteğim bu. C/535

Bu günden başlayıp küçük ev ayrı bölünüp gitti. C/536 Ben ise fazla gecikmeden okumaya gittim. C/537 Ressamlık okulunu bitirip sonra Leningrad'daki Akademiye hünerimi (sanatımı) devam ettirmek için daha okumaya gittiğimde, ben diploma işimi teslim ettim. C/538 Bu diplomalık iş uzun süreden beri niyet edip yüreğime sakladığım resim idi. C/539

Elbette, siz bu resimde Daniyar'la Cemile'nin çizildiğini hemencecik hissetmiş olabilirsiniz. C/540 Evet, benim o resmimde güz [mevsimindeki] geniş tarlayla giden yolda; düğmelenmemiş kaputu açılıp öne doğru eğilerek yürüyen Daniyar'la onun asma torbasını (heybe) tutarak yanında mutlulukla yürüyen Cemile... C/541

Onların önü Daniyar'ın söylediği ucu bucağı olmayan, süzülen (sonsuz) aydın düzlük... C/542

Bu aydın düzlükte Cemile ile Daniyar gibi kimler mutlu olmaz! C/543

SAMANÇININ COLU

1. -Amansingbi, kuttuu talaam? TA/1

-Amançılık. TA/2 Keldiñbi Tolgonay? TA/3 Bıltırkıdan dağı karıy tüşüpsüñ go. TA/4 Çaçıñ kuuday, koluñda tayak. TA/5

-Ömür ötüp bara catpaybı cer-enem, aradan dağı bir cıl öttü. TA/6 Bütün menin sıynuu künüm. TA/7

-Bilem. TA/8 Keleriñdi kütüp catkam, Tolgonay. TA/9 Bul colu sen balanı da erçite kelmek emes beleñ? TA/10

-Ooba. Birok bul sapar da calgız keldim. TA/11

-Demek, sen aga eçteke aytkan emes ekensing da, Tolgonay. TA/12

-Cok, aytalbadım. TA/13

-Aytör, ertebe-keçpi, akırı bir künü al ugulat da, Tolgonay. TA/14 Eldin arasında oozu boş biröo-carım cok deysiñbi? TA/15

-Anıñ çın. TA/16 Ertebe- keçpi, akırı bir künü [al] bilet. TA/17 Arkı-terkini tüşünö turganday çoñoyup da kaldı özü. TA/18 Birok men üçün al dağı ele çalagayım bala sıyaktanat. TA/19 Korkom, balalık kılıp, ötkön-ketkendi tuura tüşünöalbay, içi suup kalabı dep ayarlaym. TA/20 Antkeni anı et menen adam çındıktı bir künü biliş kerek da. TA/21 Men bilgen çındıktı, sırdaşım, kasiyettüü cer, sen bilgen çındıktı, eldin baarı bilgen çındıktı azırınça calgız al gana bilbeyt. TA/22 Anı ukkanda emne deer eken, kaday oylorgo kabılıp, keptin anıgına cetalar beken? TA/23 Kantkende balanın cürögün üşütpöy, [anı] çaştayınan turmuştan köñülün kaltırbay, [aga] sıyrımdı aytıp beralar ekenmin? TA/24 Eki ooz söz menen tüşündürüp berçü iş bolso kana. TA/25 Kiyinki kündördö [menin] oylogonum ele uşul, künü-tünü [men] oylonom. TA/26 Kışnda sırkooolop töşöktö catkanımda, ölümdön ança korkkon cokmun, acal cetse, kayaşa kılбай, şır ele cürüp ketmekmin. TA/27

SAMAN YOLU (TOPRAK ANA)

1. -Esen misin, kutlu tarlam? TA/1

-Esenlik. TA/2 Geldin mi, Tolgonay? TA/3 Geçen senekiden daha yaşlanmışsın sanki. TA/4

-Saçın ağarmış, ellerinde değnek... TA/5

-Ömür geçip gitmiyor mu, yer anam, aradan daha bir yıl geçti. TA/6 Bugün benim anma günüm. TA/7

-Biliyorum. TA/8

-Geleceğini bekliyordum, Tolgonay. TA/9 Bu sefer sen çocuğu da beraberinde getirmeyecek miydin? TA/10

-Evet. Fakat bu sefer de yalnız geldim. TA/11

-Demek, sen ona hiçbir şey söylememişsin de, Tolgonay. TA/12

-Hayır, söyleyemedim. TA/13

-Peki, er ya da geç sonunda bir gün o duyulur da, Tolgonay. TA/14 Halkın arasında ağzı boş birisi yok mu diyorsun? TA/15

-Orası doğru. TA/16 Er ya da geç, sonunda bir gün öğrenecek. TA/17 Sağını solunu anlayacak kadar büyüdü kendisi. TA/18 Fakat benim için o hâlâ tam yetişmemiş çocuk gibi. TA/19 Korkuyorum, çocukluk yapıp, olanı biteni doğru anlayamayıp kalbi soğur mu diye korkuyorum. TA/20 Öyle olsa da insanın gerçekleri bir gün bilmesi gerek da. TA/21 Benim bildiğim gerçeği, sırdaşım, mukaddes yer, senin bildiğin gerçeği, halkın hepsinin bildiği gerçeği şimdilik yalnız o bilmiyor. TA/22 Onu duyduğunda ne diyecek acaba, nasıl düşüncelere kapılıp, sözün aşıkârına (hakikatine) ulaşır mı acaba? TA/23 Nasıl yapıp da çocuğun kalbini soğutmadan, genç yaş hayata küstürmeden, [ona] sıyrımdı söyleyebilir miyim? TA/24 İki ağız söz ile anlatılacak iş olsa keşke. TA/25 Son günlerde tek düşündüğüm bu, gündüz gece düşünüyorum. TA/26 Kışın hastalanıp döşekte yattığımda [bile], ölümden o kadar korkmadım, ecel gelirse karşılık vermeden, şıp diye çabucak gidivereceğim. TA/27

Birok, közüüm cumulup ketse, aytar kereezimdi aytip cetişalbay, özüm menen koşo kör astına ala ketembi dep, ayabay cürögüm tüştü. TA/28 Al esi çok anı kaydan bilsin, demeyde tentek çalış neme mektepke da barbay kalıp, canımdan çıkpay cürdü. TA/29 Apasın tartkan küyörman: “Ene kay ceriñ ooruyt? Suu içesiñbi ce dariñdan bereyinbi, ene? Üstündü culuulap koyoyunbu?” -dep ele turat. TA/30 Uşintkende [menin] oozum barabı, kudretim cetpedi. TA/31 Baykuşum eç kaday aramzası çok, cetken bir işençek, dagile nariste boydon. TA/32 Eçtekeden [al] kümön sanap koyboyt. TA/33 Anan men kantip aytmak elem. TA/34 Uşunu menen ele sözdün uçğun tabalbay [men] alekmin. TA/35 Mintip da, tigintip da tarazaga tartıp köröm: cön ele aytip berçü comok emes eken. TA/36

3. Oşol kündör, oşol tamılcıgan tañ attular bizdin süyüü kündörübüz eken. TA/37 Bir erçişip kele catkanda, düynö başkaça körünüp, başkaca sezile turgan. TA/38 El curtka nan bergen aylanayın dıykan talaam, bozrup sargarıp catsang da, albırgan tang ertelerin deñizdey tögölüp, kucagın caya sençelik ergip, sençelik coomarttanıp kim tosüp alat! TA/39 Oşol tañ ertelerin saga teñ ortok bolup biz toşçubuz, oşol tañ ertelerin saga teñ ortok bolup torgoy toşçu. TA/40 Körkü cupunu boz çımçık kökölögön biyiktikte tınım albay kanat kagıp, dırpırap, tomuktay bolso da, adamdın asmanga uçup çıkkın cürögü sımalı, nebır nazık, nebır tolukşugan küülördü töktürüp, bezelenip sayray turgan. TA/41 “Ana, bizdin torgoy sayradı!” -dep koyor ele Subankul. TA/42 Kızık torgoydu da bizdiki dep alğan ekenbiz. TA/43 Kömököyüñdön aylanayın togoyum... TA/44

-Iras, Tolgonay, oşol torgoy silerdin torgoyuñar bolçu. TA/45

Fakat ölürsem söyleyecek vasiyetimi yetiştiremeden, kendim ile beraber kabrin altına götüreceğim miyim diye, yüreğim hop etti. TA/28 O akılsız onu nerden bilsin, her zamanki yaramaz şey mektebe da gitmeyip yanımdan ayrılmadı. TA/29 Anasına çekmiş diğergam: “Ana neren ağrıyor? Su içer misin yoksa ilacını vereyim, ana? Üstünü örteyim mi?” -deyip durdu. TA/30 Öyle yapınca ağzım varır mı,³⁷¹ cesaretim yetmedi. TA/31 Baykuşum hiçbir art niyeti yok, çabuk inanır, hâlâ masum hâlde. TA/32 Hiçbir şeyden şüphelenmez. TA/33 Sonra ben nasıl söyledim. TA/34 Tek onunla sözün ucunu bulamadan uğraşıyorum. TA/35 Hem öyle hem böyle terazide tartıp deniyorum ölçüp biçiyorum: öylesine anlatılacak masal değil imiş. TA/36

3. O günler, o kızaran şafak sökümleri bizim sevgi günlerimiz imiş. TA/37 Beraber gelirken, dünya bambaşka görünüp, bambaşka hissedilirdi. TA/38 Halka yurda ekmek veren sevgili çiftçi tarlam bozarıp sararıp dursan da, nur saçan şafak vakitlerin deniz gibi dökülüp, kucağını açarak senin kadar sevinçle, senin kadar cömertlikle kim karşılar! TA/39 O şafak vakitlerini sana denk ortak olup biz karşılardık, o şafak vakitlerini sana denk ortak olup tarla kuşu karşılardı. TA/40 Görünümü sade ufak kır kuşu çok yükseklerde nefes almadan kanat çırpıp heyecanla küçük olsa da, insanın göklere uçarak çıkan kalbi gibi öyle nazık, öyle coşturan nağmeleri döktürüp, feryat ederek ötüyordu. TA/41 Ana, bizim tarla kuşu şakıdı! -derdi Subankul. TA/42 Hayret kır kuşunu da bizimki diye sahiplenmişiz. TA/43 Diline kurban olayım sevgili ufak kır kuşum... TA/44

Doğru, Tolgonay, o tarla kuşu sizin tarla kuşunuz idi. TA/45

³⁷¹ Söyleyebilir miyim

-Esiñdebi, cer, bayağı ayluu tün? TA/46 Balkim caratılıştı ikinci anday tün bolbos. TA/47 Ay carığında orok tartabız dep, Subankul eköübüz kalıp kalbadık belek. TA/48 Tee karagay borçuktan manattay bolup ay çıkkanda, cıldızdar dağı asman berbey cabıla köz carıştı. TA/49 Oşondo biz uvattın çetinde, Subankuldun taar kürmösün töşönüp, arıktın kaşatın cazdanıp catkanbız. TA/50 Oşol tünü biz ömürlükkö şerikteş car bolup koşulduk. TA/51 Subankuldun çoyunday kolu kökülümdü sılap, mañdayımdı, betimdi erkelete sılaganda, kan cügürtkön, tuylagan cürögü alakanınan sezilip cattı. TA/52 Men aga ererkep: “Suban, kanday deysiñ biz baktıluu bolobuz, ee” -desem, esiñdebi bayağı aytkan sözdörü. “Cer, suu elge teñ bolso, bizdin da aydoo ceribiz bolso, biz dağı el katarı cer cırtıp, eğin seep, kırman bastırsak- baktaalay oşol. Andan artıktın bizge keregi emne, Tokon. Dıykandın ençisi-sepken egininde” -debedi bele. TA/53 Anın aytkan sözdörünö emne üçündür uşunçalık kubanıp ketip, möynunan bekem kuçaktap, tuurulgan erinderin can intam menen öpkülödüm. TA/54 Anan biz arıktağı suuga kirinip çıktık da, ordubuzga kelip, tek gana kol karmaşıp, unçukpay asmanga tigilip rahattanıp cattık. TA/55

Ülpöldögön tünkü şokumda salkın tartıp, cer sen dağı oşondo biz menen koşulup cırgap cattıñ. TA/56 Celp-celp etip, meelün kerimsel cürgöndö şimüürdün asel cıtı, şıraalcın menen ermendin keremet çıtına aralaşıp, aңызga cayılıp, buuday arası şuudurap, kılkanına ilingen ay carığı altın köldöy kubulup, çaykalıp cattı. TA/57 Oşol tündü bizge caratılış ataylap arnadı beken? TA/58 Tün ortosunda tee cıldızduu töbönü karasam, samançının colu aalamdın bir çetinen bir çetine kerilip catkan kezi eken. TA/59 Subankuldun aytkandarı esime tüşüp, kıyalımda asmandın oşol kümüş colu menen kandaydır bir zor dıykan kere kucak saman kötörüp ötkön eken go, anın mol kuçağınan sebelenip tüşkön dan, topon bereke tögülgön iz çubatıp ketken turbaybı. TA/60

-Hatırında mı, yer, o aylı gece? TA/46 Belki yaratılıştı ikinci bir öyle gece olmaz. TA/47 Ay ışığında ekin biçecegiz diye, Subankul’la ikimiz kalmamış mıydık. TA/48 Taa Karagay kayasından kırmızı çuha gibi ay çıkınca yıldızlar dahi gökyüzünü vermeden, yayılarak göz yardılar. TA/49 O zaman biz uvattın (sürülmüş tarla) kenarında, Subankul’un kaba kumaştan mantosunu serip, arığın kenarına yaslanıp yattık. TA/50 O gece biz ömürlük yar olup birleştik. TA/51 Subankul’un uzun eli kahülümü okşayıp alınıcı, yüzümü şımartarak sıvazlayınca kan pompalayan, atan kalbi avuçlarından hissediliyordu. TA/52 Ben ona nazlanarak: “Suban, ne dersin biz mutlu oluruz, değil mi” dediğimde, hatırında mı o söylediği sözler: “Yer, su halka eşit olsa bizim de sürülecek toprağımız olsa biz de herkes gibi yer sürüp, ekin ekip, harman savursak mutluluk odur. Ondan fazlasının bize gereği ne, Tokon. Çiftçinin hissesi serptiği ekininde” demedi miydi. TA/53 Onun söylediği sözlerine neden bu kadar sevinip, boynundan sıkıca kucaklayıp, kurumuş dudakların hevesle öptüm. TA/54 Sonra biz arıktaki suda yıkanıp çıktık ve yerimize gelip, sadece el ele tutuşup, sessizce gökyüzüne bakarak, rahatlanıp yattık. TA/55

Yumuşak gece gürültüsünde serinlik basıp yer sen bile o zaman bizimle beraber mutlu oldun. TA/56 Püfür püfür ederek, ılık sam yeli esince şimürün tatlı kokusu, pelin ile kırmızı pelinin güzel kokusuna karışıp, tarlaya yayılıp, buğday arası hışırdap, başak ucuna ilişen ay ışığı altın göl gibi renkten renge girip sallanıyordu. TA/57 O geceyi bize tabiat hususi olarak mı tahsis mi etti acaba? TA/58 Gece ortasında ta yıldızlı tepeye baksam [baktığımda], saman yolu[nun] âlemin bir ucundan diğer ucuna gerilip durduğu anydı. TA/59 Subankul’un söyledikleri aklıma gelip, hayalimde gökyüzünün şu gümüş yolu ile bir büyük çiftçi kucak dolusu saman taşıyıp geçmiş herhâlde, onun bol kucağından serpilip düşen ekin, kepek bereket dökülen iz bırakmış ya. TA/60

Tileegibizge cetsek, menin da Subankulum uşunday saman kötörgön dıykan bolso, kırmandın betinen birinci irgep algan samandı kuçaktap baskanda, tak uşunday bereke tögülgön col çubap kalsa dep, oylonup çattım. TA/61 Cer-enem, birinci colu saga oşondoy kayırdım. TA/62 Esiñdebi menin aytkandarım? TA/63

-Esimde, Tolgonay. TA/64 Sen oşondo maga kayırılıp, mınday degensiñ: “Cer, can caratkan cer, bizdi kötörüp catkan cer, sen bizge taalay berbesen emnege cer bolup ornoysuñda, biz emnege düynögö caralabız! Biz senin baldarıñbız, cer, tilekteş bolgun, ak tilegibizge cetkirgin!” -dep aytkansıñ Tolgonay. TA/65

-Ooba, oşentip aytkam. TA/66 Kün ıgarda közümdü açsam, Subankulum canımda cok. TA/67 Al eçak ele orok orup cürüptür. TA/68 Kaçan turganın bilbeym, timele kıyratıp salıptır: açılğan añızda boo-boo tüşüp catkan ele buuday. TA/69

“Ay, Subankul bul emneñ?” desem, alakanı menen terin arçıy berip: “Seni uktasın dedim elem” dep külüp koydu. TA/70

5. Bul emne bolup ketti dep, eşikke çurkap çıksam, çarbaktardı etektep traktör kele catkan eken. TA/71 Kap-kara çoyun maşına tütünün buruldatıp, arbaygan döñgölöktörü menen cer çapçıp, ulam köçögö cakındap, dürüldöp kele berdi. TA/72 Anın canında cürgön eldi körsön, karı-caşı debey, büt aylı çuulap, çapkılaşıp cürüşöt. TA/73 El menen koşo men dağı cügürüp cettim. TA/74 Karasam üç ulum üçö teñ birin-biri karmanışıp, traktör aydagan atasının canında kele catışat. TA/75 Türlörün körsön coo sayıp kelgendey, közdörü çiraktay caynap, cüzdörünön nur togülöt. TA/76 Degi bir ıraazı bolup, degdeñdep maktanıp kele catışkan eken. TA/77 Alar oşol künü erteñ menen ele köpürögö çurkap ketişken bolcu, körsö al çunaktar taktor toskonu ketişip, maga da aytışpayt, ciberbey koyobu deşse kerek. TA/78

Dileğimize kavuşsak benim de Subankulum böyle saman taşıyan çiftçi olsa harmandın yüzünden ilk olarak seçip aldığı samanı kucaklayıp yürüdüğünde tam böyle bereket dökülen yol uzayıp gitse diye düşündüm. TA/61 Yer anam, ilk defa sana öyle konuştum. TA/62 Hatırında mı benim söylediklerim? TA/63

-Hatırımda, Tolgonay. TA/64 Sen o zaman bana dönüp şöyle demiştin: “Yer, can yaratan yer, bizi taşıyan yer, sen bize talih vermezsen niçin yer olup yerinde kaldın da, biz niçin dünyaya yaratıldık! Biz senin çocuklarınız, yer dilektaş ol, ak dileklerimize kavuşturun! TA/65

-Evet, öyle demiştin. TA/66 Güneş doğarken gözümü açsam [açtığımda], Subankulum yanımda yok. TA/67 O çoktan orakta imiş. TA/68 Ne zaman kalktığını bilmiyorum, gerçekten altını üstüne getirmiş: açılan anızda bağ bağ düşüp yatıyordu buğday. TA/69

“Hey, Subankul bu ne hâl?” dediğimde, avuçlarıyla terini siliverip: “Seni uyusun dediydim” -deyip güldü. TA/70

5. Bu ne oldu diye, dışarıya koşarak çıksam [çıktığımda], bahçelerin kenarıyla traktör geliyormuş. TA/71 Kapkara dökme [demirden] araba dumanını tüttürüp, ürperten tekerlekleri ile yere vurup, gittikçe sokağa yaklaşıp, gürültü yaparak geliyordu. TA/72 Onun yanında yürüyen halkı görsen, genç yaşlı demeden, bütün köy uğuldaşıp, koşuşup yürüyorlar. TA/73 Halk ile beraber ben de koşup yetiştim. TA/74 Baktığımda üç oğlum üçü de birbirine tutunup traktör süren babasının yanında geliyor. TA/75 Hallerini görsen düşmanı yenip gelmiş gibi gözleri çıra gibi ışıldıyor, yüzlerinden nur dökülüyor. TA/76 Öyle razı olup, hızlı hızlı hareket edip övünüp geliyorlardı. TA/77 Onlar o günü sabah erkenden köprüye doğru koşarak gitmişlerdi, meğer o yaramazlar traktörü karşılamaya gitmişler, bana da söylemediler, göndermez diye düşünmüş olmalı. TA/78

Baldar üçün esim çıgıp, alda emne bolup ketebi dep: Kasım, Maysalbek, Caynak, silerdibi! Tüşkülö! -dep kıykırsam, traktördün dürüldögönönön öz ünümdü özüm ukpay kaldım! TA/79 Subankul menin emne degenimdi tüşündü okşoyt, korkpo degençelik külmüñdöp, kol bulgap koydu. TA/80 Al dağı kubanıçı mañdayına batpay, sıymıktanıp kele catıptır. TA/81 Subankul oşondo cap-caş ele eken, kara murut cigit çağı. TA/82 Botom, baldardın atasına uşunçalık okşoş ekendigin oşondo körsöm bolobu. TA/83 Timele törtöö teñ bir tuugan deerlik. TA/84 Özgöçö Kasım menen Maysalbek kudu ele Subankuldun özü, kuyup koygondoy, aynıbayt. TA/85 Kiçüüm, Caynagım bolso, maga okşoşuraak sarı tultuk emes bele. TA/86

Traktor oşo boydon ayılga toktoboy tüz ele sırtka çıgıp ketti. TA/87 Baarımız teñ attuu, cöö bolup, kalbay erçip kele catabız, kızıkkarıbız- cerdi kantip aydar eken? TA/88 Sokonun üç katar tışteri kırtışka süñgüp kirip, cerdin tereñinen tolкуп aydaganday, aygırcal çımdardı capıra oodarıp cürüp ketkende, eldin baarı çuuldap, “bali-bali!”- deşip, ketençiktep koşkurgan attardı kamçıga ala dağı da traktördün artınan dürbüp cönöp kalıştı. TA/89 Emne bolup köpçülükön bölünüp kalğanımdı bilbeym, bir ubakıtta karasam, calgız özüm ele kalıpımın. TA/90 Traktor uzagandan uzap bara cattı, a men bolsom tek gana artınan karap caldırap turupturmun. TA/91 Birok, oşondo cer üstündö menden baktıлуу eç kim bolgon emes cigar! TA/92 Süyünçüm ekige bölünüp: ce Subankuldun ayılga birinci colu traktör aydap kelgenine süyünörümdü bilbey, ce ulandarımdın uşintip közgö körünüp, cetilip kalgandarına süyünörümdü bilbey, calına berdim: “Canaşa turgan karaanıñardan aylanayındarım! İlayım atañarday ele kişi bolsoñor, ırızımın oşondo tagdırıma!” -dep turdum. TA/93

-Ooba, Tolgonay, ene bolup, enelik üzürdün eñ sonun mezgili sen üçün oşondo baştalğan. TA/94 Sen anda baralıña cetip, tolup turgan küçtüü ayalsıñ. TA/95

Çocuklar için korkup, bir şey olur mu deyip Kasım, Maysalbek, Caynak sizleri var ya! İnin! -diye bağırdığımda, traktörün gürültüsünden kendi sesimi kendim duyamadım. TA/79 Subankul benim ne dediğimi anladı galiba, korkma der gibi gülümseyerek el salladı. TA/80 O da sevinci yüzünü kaplayıp, gururlanıp geliyormuş. TA/81 Subankul o zaman gepgenç idi, kara bıyıklı yiğit zamanı. TA/82 Yahu, çocukların babasına bu kadar benzediğini o zaman fark etmeyeyim mi? TA/83 Hayret dördü de kardeş hemen hemen. TA/84 Özellikle Kasım ile Maysalbek tam Subankul’un kendisi, bir kalıba dökülmüş gibi (bir kalıptan çıkmış gibi) şaşmıyor (ayrılmıyor.) TA/85 Küçüğüm, Caynagım ise bana benziyor sarı dolgun yüzlü değil mi? TA/86

Traktör öylece köyde durmadan düm düz dışarıya çıkıp gitti. TA/87 Hepimiz aynı anda atlı, yaya olarak, geriye kalmadan geliyoruz, [çünkü] merak ettiğimiz yeri nasıl sürecektir? TA/88 Sabanın üç sıra dişi yerin kabuğuna saplanıp yerin derinliğinden tolкуп aydaganday aygırcal çimleri devirip, ilerleyince halkın hepsi bağırp “aferin aferin” deyip, gerisin geri gidip hırlayan atları kırbaçlayıp daha da traktörün arkasından coşturup devam ettiler. TA/89 Nasıl olup çoğunluktan ayrıldığımı bilmiyorum, bir vakitte baktığımda, yalnız kendim kalmışım. TA/90 Fakat o zaman yeryüzünde benden mutlu hiç kimse olmamıştır galiba. TA/92 Sevincim ikiye ayrılıp: Subankul’un köye ilk defa traktör sürüp kelişine sevineceğimi bilemeden veya oğullarımın böyle göze görünüp büyüdüklarine sevineceğimi bilemeden, yalvardım: “Yan yana duran gölgenize kurban olduklarım. Daima babanız gibi biri olursanız, razı olurum o zaman kaderime!” -deyip durdum. TA/93

-Evet, Tolgonay, ana olup, annelik hazzının en güzel zamanı sen için o zaman başlamıştır. TA/94 Sen o zaman olan gücüne kavuşup olgunlaşan güçlü kadınsın. TA/95

Cumuştı da caştardan kalıspay, kıyın işteçi eleñ. TA/96

-Den-sooluk bolso, iştegenge emne cetsin. TA/97 Andan kalsa, çın ele teleğeyim tegiz bolgon eken. TA/98 Birge öskön terekterdey boluşup uuldarın er cetip, ar kimisi öz coldorun coldop kalışkan. TA/99 Kasım atasınan ülgü aldıbı, traktör aydaym dep cürüp, traktör aydap, anan kombayınçılıktı üyrönüp çıktı. TA/100 Bir cay kombaynda şturvalnıy bolup, tee arkı öyüzdöğü Kayındı kolhozunda işep cürdü. TA/101 Kiyinki cılı kayra özübüzdün ayılga kombaynçı bolup dayındalıp kelgen. TA/102 Ene kurgurga baldarının baarı birdey ısık emespi. TA/103 Oşentse da ortonçum Maysalbegim menen köbürök sıymıktanaar elem. TA/104 Mümkün sagınıp cürgöndüktön boluş kerek: uyasınan erte uçkan balapanday Maysalbegim üydön erte ketpedibi. TA/105 Al başınan ele mektepte cakşı okuçu emes bele. TA/106 İi, kitepke öçünay, kitep değende cantıgınan cata kalar ele. TA/107 Uşintip cürüp, mektepti bütüröör zamat, mugalimdik okuuga, şaarga ketpedibi. TA/108 Berki küçügüm, Caynak bolso, öto bir şayır, açık ayırım cigit bolup östü. TA/109 Üygö toktoo degen çok ele go anda. TA/110 Komsomoldun sekretarımın dep, caştar kayda bolso oşondo: cıynalış, oyun, ır, kerege gazet oşolor menen ele alek. TA/111

7. MTStan sıylıkka alğan velosipedin minip, erteñ menen Kasım kombaynın közdöy ketip bara catat ele, bir top öktöm kelinder anı coldon karmap alıştı. TA/112 “Sen emne üçün velosipediñen tüşö kalıp bizge salam berbeysiñ? Sen köpkön ekensiñ! Orakçulardı közgö ilbey kalgan ekensiñ!” -deşip, Kasımdı tuştuşunan caalaşıp, anı Alımanga cügüntüşsö bolobu. TA/113 Kasım anı menen gana kutulgan çok. TA/114 “Kuldugum bar! Kuldugum bar!” -değenine bolboy, sen emi bizdi velosipediñe öñgörü, tigil orustun kızdarınday alıp cürgündeşip, birin-biri velosipedge kötörö mingizişip, artınan kıykırık, süröön menen koşo cügürüşüp, Kasımdı ayabay ubara kılıştı. TA/115

İşi de gençlerden geri kalmadan iyi yapardın. TA/96

-Sağlık olsa çalışmaya ne yetsin (çalışmaya ne dayanır). TA/97 Üstelik gerçekten de başım bütünmüş. TA/98 Birlikte büyüyen kavak fidanları gibi olup oğulların yetişip her biri kendi yolunu buldular. TA/99 Kasım babasını örnek aldı mı [her nedense], traktör süreceğim diyip, traktör sürüp, sonra biçerdöver kullanmasını öğrendi. TA/100 [Kasım] Bir yaz boyu, kombaynda dümenci olarak karşı kıyıdaki Kayındı kolhozunda çalıştı. TA/101 Sonraki yıl tekrar kendi köyümüze biçerdöverci olarak tayin oldu. TA/102 Ana kuruyasıcaya çocuklarının hepsi aynı sıcaklık değil mi. TA/103 Öyle olsa da ortancam Maysalbek'im ile daha çok gururlanırdım. Belki onu özlediğimden olsa gerek; yuvasınan erken uçan kuş yavrusu gibi Maysalbek'im aile ocağından erken gitmedi mi? TA/104-105 O baştan beri mektepte iyi okuyor değil miydi. TA/106 Aman, kitaba düşkündür, kitap denince canını verirdi. TA/107 Öylece, köy okulunu bitirir bitirmez, öğretmenlik okuluna, şehre gitmedi mi?. TA/108 Beriki küçüğüm, Caynak ise, oldukça şen şakrak, açıkça (görünür şekilde) yiğit olup büyüdü. TA/109 Evde durma denen yoktu ya onda. TA/110 Komsomolun sekreteriyim diye, gençler nerede olsa orada: toplantı, oyun, kulüp, duvar gazetesi onlarla meşgul. TA/111

7. MTS'den ödül olarak verilen bisiklete binip, sabahleyin Kasım biçerdövere doğru gidiyordu, birkaç kuvvetli gelinler onu yoldan yakaladılar. TA/112 “Sen niçin bisikletinden inerek bize selam vermiyorsun? Sen havalara girmişsin! Orakçıları görmezden geliyorsun! -deyip Kasım'a dört taraftan laf atıp (üzerine atılıp), onu Alıman'a baş eğdirmesinler mi. TA/113 Kasım sadece bununla kurtulamadı. TA/114 “Özür dilerim! Özür dilerim!” demesine bakmadan, sen şimdi bizi bisikletine bindirip, öteki Rus kızları gibi gezdir deyip, birbirlerini bisiklete bindirip, peşinden gürültüyle birlikte koşuşturarak, Kasım'ı çok yordular. TA/115

Anda da velosipedde cön oturuşpay oydoloşup: “Kokuy apamdın balası, öldün ele öldüm, cıgıldım, kokuy!” -deşse, berkileri kıran katıp: “Ölsöñ öl, ölsöñ da moynunan kuçaktay cıgıl!” -deşip talanı cañırta külüşöt. TA/116 Oşentip oturup Kasımdın şayın ketirişti. TA/117 Al özü da külügö mas bolup, emi boldu go- dep, ulam birin öñörüp kelse, anda dağı biröo cagaldana asılıp: “İ, menin elden emnem kem eken? Murdum burçuk, közüm kıyşık beken?” -deşip kıynaşat. TA/118 Koyçu, akırı Kasımdın da cini keldi: “Oy, siler kuturup ketkensiñerbi? Aç kenedey cabışaşıñar da! Boldu emi. Tamaşa kılğanı keldiñerbi, ce cumuş işteysiñerbi?” TA/119 Şoykok kelinder anda da söz berişpeyt ko: “Tigini! Cumuştu sen işteysiñ, ökümöt kombayındı emnege çıgargan eken!” -deşet. TA/120

Caştar gana emes, narı cakta turup, bul tamaşaga biz da ayabay kandık, külüp boorubuz çok. TA/121 Oşondogu asmandın ırañı ay! Oşondogu kündün carkıraşı ay, oşondogu egindin danduuş ay, oşondogu eldin külküşü ay! TA/122

-Ooba, ooba Tolgonay. Al künü tak uşunday bolgon. TA/123 Sen al künü taalay degendi dağı da tereñireek tüşünüp, maga sırfındı aytkansıñ, Tolgonay. TA/124

-Men azır da oşonu aytmakmın. TA/125 Men azır da al tüşünügümdön kaytpaymın. TA/126 Men azır da al künkünü tügöngüş comoktoy aytam. TA/127

Azdan kiyin orokçular cumuşuna kirişip, aңызda iş kızıp, saratan çırlıdap, kün kaynadı. TA/128 Birok erteñ menenkiden kalgan kubanıç ulam cüröktö talpınıp, köñülümdü östürüp, salkın celdey sergitip turdu. TA/129 Oşol künü bolgondun barısı men için bolgondoy, ataylap taalayıma casılğanday sezilip cattı. TA/130 Közüm körgön, kulagım ukkandın bardığı düynönün, çaşoonun körkün açıp rahattandırdı. TA/131

O zaman da bisiklete rahat oturmayıp hoppalık edip: Vah vah! anamın çocuğu, öldün ya öldüm, düştüm, vah vah! -dediler, öbürleri pişkinlikle: Öleceksen öl, öleceksen de boynuna sarılarak düş! -diyip tarlanı çınlatarak gülüyorlardı. TA/116 Öyle yaparak Kasım'ın çaresini tükettiler. TA/117 O kendisi da gülmekten sarhoş olup, şimdi tamam olmuştur diye, tekrar birini gezdirip geldiğinde, tekrar biri daha caka satarak asılıp: Ee, benim başkalarından neyim eksik? Burnum burçuk, gözüm eğri mi? diyerek zora sokuyorlardı. TA/118 Bırak, sonunda Kasım da sinirlendi: “Yahu, sizler kudurdunuz mu? Aç kene gibi yapışıyorsunuz da! Tamam şimdi. Şaka yapmaya mı geldiniz, yoksa çalışacak mısınız?” TA/119 Muzip gelinler gene de söz söyletmiyorlardı: -Şuna bak! Hele, işi, sen yapıyorsun, hükümet biçerdöveri niçin çıkarmış! -diyorlardı. TA/120

Sadece gençler değil, öte tarafta durup, bu şakaya biz de çok güldük, gülmekten kasıklarımızı tuttuk. TA/121 O zamanki gökyüzünün rengi vah! O zamanki güneşin parlaması vah, o zamanki ekinlerin den tutması vah, o zamanki halkın gülmesi vah! TA/122

-Evet, evet Tolgonay. O günü tam böyle olmuştı. TA/123 Sen o günü talih deneni daha da derin anlayıp (anladığın için) bana sırfını söylemiştin, Tolgonay. TA/124

-Ben şimdi de onu söyleyecektim. TA/125 Ben şimdi de o düşündüğümünden dönmem. TA/126 Ben şimdi de o günleri bitmeyecek masal gibi anlatırım. TA/127

Biraz sonra orakçılar işlerine girişip, tarlada iş kızışıp, sıcak bastırıp, güneş kaynadı. TA/128 Fakat sabahtan kalan sevinç tekrar kalbime mutluluk verip, gönlümü coşturup, serin yel gibi ferahlatıyordu. TA/129 O günü olanların hepsi benim için olmuş gibi özellikle kaderime yazılmış gibi seziliyordu. TA/130 Gözümün gördüğü, kulağımın duyduğu her şey dünyanın, hayatın güzelliğini açıp rahatlatıyordu. TA/131

Şiğiragan oroktor, şuuldap cıgilgan buudaylar, cagımduu ün alışıp catsa, narı cakta Kasımın kombayını, kirgen suuday kürküröp, “op maydanın” cañıçasın ırdaganday, egindi capırıp çaap catti. TA/132 Kasım, şarkıratmaday kuyulgan buudayga alakandarın tosıp, tolo koçuş dandı betrine alıp kelip cıttaganda, özüm da semire tüştüm: carıktık dandın cıtınday asıl cıt emnede bolsun! TA/133 -E-ey, arabakeç bol erte! -dep, Kasım tonun başınan ün salganday kıykırdı ele, taktay araba cetip kelip, kombayın toktoy kalganda, Aliman: “Suusun cetkire koyounçu!” -dep karapanı alıp, Kasınga cügürdü. TA/134 Añızdı aralap, kızıl cooluk, ak köynök Aliman çurkap bara catkanda, kolunda karmaganı karapa emes, cürögün tartuu kılıp kötörüp bara catkanday, süygön carına berilgendik, anın büt kıymılınan körünüp turdu. TA/135 “Basa Subankul da suusagan çıgar” -degen oy menen, can-cakamı karasam, körünböyt. TA/136 Kaydan körünsün, orok başaları menen brigadirde tınım bolçu bele. TA/137 Erteden kekçe attan tüşpöy, talaada çapkılap cürgönü cürgön da. TA/138

Keçke cuuk orokçularga degen cañı budaydın nanı da dayar boldu. TA/139 Cañı nandan eñ birinçi irette orakçular ooz tiyiş ilgerten salt emespi. TA/140 Al nandı ögünü biz aңызdardın çetinen orgon boolordu tokmoktop dayardaşkan bolçu. TA/141 Cañı budaydın nanınan ooz tiygende, ar kaçan kasiyettüü daam tatıganday bolom. TA/142 Öñü kara bolgonu menen, kamırı suyuq cuurulganday, cañı nan ança-mınça çaşığıraak bolgonu menen, anın dümbül damına, kün, cer, tütün cıttangan cıtına emne teñ kelsin. TA/143

Sallanan oraklar, hışırdayarak devrilen buğdaylar, kulağa hoş gelen sesler çıkarırken, ötede Kasım’ın biçerdöveri taşmış su gibi gürleyerek “op maydanın”³⁷² yenisini söylüyormuş gibi ekinleri devirip biçiyordu. TA/132 Kasım şelale gibi dökülen buğdaya avucunu uzatıp, avuç dolusu buğdayı yüzüne yaklaştırıp kokladığında, ben de huzura kavuştum: Heyhat, buğday kokusu gibi asil koku nerede olsun! TA/133

-Hey, araba sürücü, çabuk ol! -diye Kasım dağın başından bağırır gibi haykırdığında, tahta araba koşa koşa gelip, biçerdöver durakladığında Aliman: “Suyunu yetiştireyim deyip çömleği alıp, Kasım’a doğru koştu. TA/134 Tarla arasında, ak yazmalı, beyaz entarili Aliman koşarken, elinde tuttuğu çömlek değil, yüreğini sunmak için götürüyor gibi sevdiği yarına tutulması, onun bütün hareketinden görünüp durdu. TA/135 Ha, Subankul da susamıştır düşüncesiyle, sağa sola baktığımda, görünmüyordu. TA/136 Nereden görünsün, hasatın başlamasıyla birlikte ekip başına durmak mı var. TA/137 Sabahtan akşama attan inmeyip tarlada koşturdukça koşturur. TA/138

Akşama doğru orakçılara deneni yeni buğdayın ekmeği de hazır oldu. TA/139 Yeni ekmekten ilk olarak orakçıların tatması eskiden kalan bir adettir. TA/140 O ekmeği o günü biz tarlanın kenarlarından topladığımız bağları dövüp hazırlamışlardı. TA/141 Yeni buğdayın ekmeğinden tattığımda, her zaman kutsal bir tat tatmış gibi olurum. TA/142 Rengi kara olmakla birlikte, hamuru sulu yoğurulmuş gibi yeni ekmek biraz nemli olmasına rağmen, onun turfanda tadına, gün, yer, tütün kokan kokusuna ne denk gelirdi. TA/143

³⁷² Ekin toplanırken söylenen halk şarkısı

9. “A-a, baykuşum, akırındap karıp kele catabız go. Meyli emi ömürdü tekke ötkörgön cokpuz okşoyt. Mezgil degen - eköbüz keçe ele koşulganday bolduk ele, karaçı kança zaman öttü. Oşentse da, turmuş dale kızık, dale tolup catkan ümüt tügönböyt” -dep oylonup kele catıp, başımdı öydö kötörüp, asmanga karaganımda, cürögüm selt ete tüşü: Samançın colu kuu bayagıday bolup, alamdın bir çetinen ekinçi çetine kerilip catkan eken. TA/144 Çın ele bugünkü cıldızduu töbödö kandaydır bir alp diykan kırmandan tolo kuçak saman kötörüp ötkönsüp, sebelenip çuurup kalgan dan, topon közgö dana köründü. TA/145 Al tügül çaçıp kalgan samanga cel tiygensip, cıdzdangan mayda uçkudar cılt-cult etip kopşolup, oodarılp cattı. TA/146 “Oy tooba!” -dep cakamdı karmadım. TA/147 Bayağı tün, bayağı çaştık kez kıl etip, eske tüştü. TA/148 Körsö, oşondo tilegen, samagandın barı kelgen turbaybı! TA/149 Ooba, cer-suu eldin ençisine tiyip, el katırı biz dağı koş aydap, egin seep, kırman bastırıp tilegibizge cetip turbaybızbı. TA/150 Zaman mintip özgörölüp, cañı turmuş mintip kelerin anda kim bilsin, aytör, ak tilek kandaydır bolbosun köptün tileğine üzöngölöşüp, cerde kalbayt eken go dedim men içimden. TA/151 Uşunday oylorgo berilip, ergip unçukpay kele catkanımda, Subankul artın calt karay: “Sen emne uktap kladıñbı Tolgonay? Unçukpay ele kele catasıñ, -dedi. -Men da bugün ayabay çarçadım. Azır üygö cetebiz. Ce cañı köçögö kayrıla ketelibi?” TA/152 “Kayrıla keteli” -dedim men. TA/153

Cañı köçö degenibiz ayılga kire beriş col boyunda ele go. TA/154 Köçö dele cok bolçu anda, tam saluuçu çaştarga dep, oşol cılı köktömdö cañıdan ele cer berilgen. TA/155 Kasım menen Aliman da cañı köçönün baş cagınan çarbak alışpadı bele. TA/156 Kırpiçterin cazdap- caylap üçöölöp kuyup kamdap, alardı kurgatıp catkan bolçu, cer payı ornotor cayın da kazıp koyuşkan, ötkön aptada, eki kün saydan taş terip, tamdın orduna taşıp kelişken ele. TA/157

9. “Aa zavalım, yavaş yavaş yaşlanıyoruz herhâlde. Olsun ömrü boşa geçirmedi sanırım. Zaman dediğin ikimiz daha dün evlenmiş gibi olduk, baksana ne kadar zaman geçmiş. Öyle olsa da, hayat hâlâ güzel, hâlâ bir sürü ümitler tükenmiyor” diye düşünerek gelirken, başımı yukarı kaldırıp gökyüzüne baktığımda, yüreğim hop etti: Samanyolu geçen seferki gibi âlemin bir ucundan öbür ucuna gerilip yatıyordu. TA/144 Gerçekten de bugün yıldızlı gökyüzünde sanki bir kahraman çiftçi harmandan kucak dolusu saman alıp geçmiş gibi dizi hâlinde serpiştirilen den, başak taneleri göze net görünüyordu. TA/145 Hatta dağılmış samanlara ruzgar deymiş gibi yıldızlı ufacak kıvılcımlar cılt cult edip yerinden oynuyordu. TA/146 “O töbe!” diye yakamı tuttum (şaşırdım). TA/147 Bayağı gece, bayağı gençlik zamanı birden bire akla geldi. TA/148 Meğer o zaman dilediğim, istediğimin hepsi gerçekleşmemiş mi! TA/149 Evet, yer, su halkın eline verilip el gibi biz de çift sürüp ekin sepip harman dövüp dileklerimize kavuşmadık mı. TA/150 Zamanın böyle değişip, yeni hayatın böyle geleceğini o zaman kim bilsin, kısacası, ak dilek ne olursa olsun çoğunluğun dilekleriyle gerçekleşip, yerde kalmıyormuş ya dedim ben içimden. TA/151 Böyle düşüncelere dalmış, sessizce gelirken, Subankul başını arkaya çevirip Sen ne uyuyor musun Tolgonay? Sessizce geliyorsun dedi. Ben de bugün çok yoruldum. Şimdi eve varırız. Yoksa yeni sokağa mı uğrayalım? TA/152 Uğrayalım dedim ben. TA/153

Yeni sokak dediğimiz köyün girişindeki yol kenarındaydı ya. TA/154 Sokak da yoktu o zaman, ev yapan gençlere diye, o senesi erken yazda yeni yer verilmişti. TA/155 Kasım ile Aliman da yeni sokağın baş tarafından yer almışlardı ya. TA/156 Kerpiçlerini baharın yazın üçü bereber döküp hazırlayıp, onları kurutmuşlardı, temellerini de kazmışlardı, geçen hafta, iki gün çaydan taş toplayıp evin yerine taşımışlardı. TA/157

Biz oşonu körmökkö kayrılıp kaldık, antkeni- mından narı orok maalında oñoy menen kündüzü kol boşoboyt emespi. TA/158 Üyülüp catkan çoñ döbö taştardı körüp, Subankul baldardın iştegenderine ıraazı boldu: “Koş de, apası, taş mol cetet eken, saraylık taş artıp da kalar,-dedi al. - Cıyın-terimdi bütürgöndön kiyin, cabıla dubalın turguzup, üstün caap koyobuz da, kalganın kelerki cazda bütürörbüz. Tuura emespi, Tokon?” TA/159 “Tuura, üstün capsak, kalganı bütör, amançılık bolso. Bizdin Caynak ele şasıp, öpkösü kööp alıptır. Bul köçö Komsomol köçösü dep atalsın degen toktom çıgardık dep cüröt. Anda Aliman ceñesi anı şıldıñdap külöt: Oy, kiçine bala tuulaelek balaga at koygonsubay, caydak ele cerge köçönün atın izdep ubara bolgonço, elden murun ayal alsañçı da, tam-cay salıp, köçö turguzsañçı, köçönün atı eptep tabılar ele go. Antse berki da bolboyt, cok, sen tura tüşünböy catasıñ dep talaşa ketet.” TA/160

Subankul menin bul sözümö külüp koydu: “Al urgandın oşondoy şaşması bar, degen menen köçönün atın tura taap aytkan eken. Mınabu baştalgan tamdardın baarı ele caştardıkı da, baarı teñ kiyinki muun. Eldin kanat-butagının ösköndüğü uşul: aylıbizga batpay cañı kıştak kurup catabız. Al emi köçö salınıp bütsünçü, körörsünör menin uulumduku ele tura çıgat...” TA/161 Biz uşintip süylöşüp turgan tün, körsö, düynönün eñ kargaşaluu tünü eken... TA/162

-Başındı öydö kötör, Tolgonay, kayrat kıl. TA/163

-Carayt. Andan başka çaram barıbı. TA/164 Esiñebi aylanayın tuugan cer, oşol künkü? TA/165

-Men eçtekeni unutpaymın, Tolgonay. TA/166 Carık düynö ornogondon beri, kılımdar tağı baarı mende. TA/167 Kitepke sıybagan, adamdın esinen çıgıp cogolgon tarihtın baarı mende. TA/168

Biz onu görmek için uğradık, çünkü bundan sonra hasat zamanında kolay kolay gündüzleri müsait olamayız. TA/158 Yığılmış yatan büyük tepe [hâlindeki] taşları görünce Subankul çocukların çalıştığına memnun oldu: “Hoş de, annesi, taş fazlasıyla yeter, ahır yapmak için artar da” dedi o. Hasattan sonra, hep birlikte duvarlarını dikip, üstünü kapatırız ve kalanını gelecek ilkbaharda bitiririz. Doğru değil mi Tokon? TA/159 “Doğru, üstünü kapatırsak, gerisi biter, sağlık olursa. Bizim Caynak acele edip sabırsızlanıyor. Bu sokak Komsomol Sokağı olsun diye karar aldık diyor. O anda Aliman yeñgesi ona takılıyor, ‘Oy küçük çocuk doğmamış çocuğa ad konulmadığı gibi boş yere sokak adı bulup zahmet çekeceğine, elden önce evlensen de, sonra ev kurup, yolunu belirlersen ya, sokağın adı bir şekilde bulunur herhâlde.’ Öyle deyince Caynak da kabul etmiyor, hayır sen doğru anlayamıyorsun diye tartışıyorlar.” TA/160

Subankul benim bu sözlerime güldü: “O devamsızın öyle sabırsızlığı var olmasına rağmen, sokağın adını doğru bulup söylemiş. İşte bu yeni yapılan evlerin hepsi gençlerinki de, hepsi sonraki nesil. Halkın kanatları budaklarının büyümesi (çoğalması) bu: köye sığmayıp, yeni köy kuruyoruz. İşte sokak kurulup bitsin, göreceksin benim oğlumun dedikleri doğru çıkacak...” TA/161 Bizim böyle konuştuğumuz gece, meğer dünyanın en kargaşalı gecesi imiş... TA/162

-Başını kaldır, Tolgonay, gayret et. TA/163

-Tamam. Başka çarem var mı? TA/164

-Hatırında mı sevgili doğduğum yer, o günkü [gece]? TA/165

-Ben hiçbir şeyi unutmuyorum, Tolgonay. TA/166 Aydın dünya kurulduğundan beri, asırların izi hepsi bende. TA/167 Kitaba sığmayan, insanın hatırandan çıkıp yok olan tarihin hepsi bende. TA/168

11. “Ooba, apa, soguş baştıldı” -dedi Kasım. TA/169 “Emne üçün soguş? Kantip soguş?” - bul suuk kabardın artında emneler catkandı dale añ-sezimime cete berbegendey, soguş, soguş deysiñbi” -dep şıbrap catıp, canatan berki cürögümö kamalgan korkunuçka demim kıstığıp, ıylap ciberdim. TA/170 Meni körüp başka ayaldar da çuuldap koyo beriştı. TA/171

“Ey, katındar, toktotkula azır! Basklıa ünüñördü!” -dedi kimdir biröö kıykırıp kaldı. TA/172 Oşentkende, andan akıl kütkönsüp, baarımız unçukpay kaldık. TA/173 Talaa içi tım-tırs bolo tüştü. TA/174 Oşol ün etpegen, tınçtıktı alda kim üşürüp koydu: “Soguşka ketet ekenbiz da!” TA/175 Anın sözünö eç kim coop kaytarbadı. TA/176 Cımcırttık ogo beter demin katıp, sayda kürkürögön dayranın şarı kulakka dayın uguldu. TA/177 Çogulup turgan eldi aylandıra karap, Kasım özünçö oy bölüşköndöy koburap koydu: “Emi erterek egin-tegindi cıynap alış kerek, bolboso kar astında kalat.” TA/178 Anan bir az unçukpay turup, bir ubakıtta cardamçısına katuu buyurdu: “Emne karap turasıñ, cürgüz motordu! Silerçi, siler emne karap turasıñar, orokçular! Cetişpey kalsak, azabın özünör ele tartasıñar. Turgula, uruşta turuş cok!” TA/179

El kozgolo tüştü. TA/180 Bayatan beri başın salañdatıp turgan çabarman oşondo gana öydö karadı. TA/181 Cap-caş orus cigit eken, suulangan çaçı mañdayına çakçekeley carmaşıp, kögültür közdörü, Kuday bilet, ömüründö birinçi colu oşonçoluk sana çekken çıgaar. TA/182 Adamdın iz tüşö elek tun cüzündö çukul kelgen eseygendik daroo ele bilinet eken. TA/183 Al katuu kürsünüp aldı da, canında caydak atın minip turgan cigitke kırgızça süylöp kayrıldı: “Coldoş, sen azır ayılga çaap barıp, başkarma, selsovet, brigaddardı taap, toktolboston raykomgo cönöşsün degin, caraybı? Men dağı eki kolhozgo barışım kerek.” TA/184 Çabarman ceerde aygırğa minip, mınday bastırarda, canağı bizdin ayıldık cigit: “Oy, dos, toktoy tur! -dep beri çakırdı. TA/185

11. “Evet, anne, savaş başladı” dedi Kasım. TA/169 Niçin savaş? Nasıl savaş? -bu soğuk haberin ardında neler vardı, anlayamadığım hâlde, savaş, savaş mı diyorsun -diye, mırıldandım, deminden beri yüreğimde hapsolan korkuya nefesim kısıp ağlayıverdim. TA/170 Beni görüp öteki kadınlar da bağırışıp [kendilerini] bırakıverdiler. TA/171

-Ey, kadınlar susun hemen! Kesin seslerinizi! - dedi birisi bağırıp. TA/172 Öyle deyince ondan akıl bekler gibi hepimiz sustuk. TA/173 Tarla içi sepsessiz oluverdi. TA/174 O ses çıkmayan sukunette birisi iç çekti: savaşa gidiyoruz da! TA/175 Onun sözüne hiç kimse cevap vermedi. TA/176 Sessizlik daha da derinleşip, nehir yatağında gürleyen derenin şırıltısı kulağa net duyuluyordu. TA/177 Toplanmış halka göz gezdirip, Kasım kendince fikir paylaşıyormuş gibi mırıldandı: “Şimdi erkenden ekinleri toplamak gerek, yoksa kar altında kalır.” TA/178 Sonra biraz sessiz kalıp bir vakit yardımcısına sert buyurdu: “Ne bakıp duruyorsun, çalıştır motoru. Sizler, sizler niçin bakıp duruyorsunuz, orakçılar! Yetişemezsek, zorluğunu kendiniz çekersiniz. Kalkın, savaşta durmak olmaz!” TA/179

Halk hareketlendi. TA/180 Deminden beri başını eğip duran haberci ancak o anda yukarıya baktı. TA/181 Gepgenç bir Rus yiğitmiş, ıslanmış saçları alnına intizamsız yapışmış, mavi gözleri, Allah bilir, hayatında ilk kez bu kadar acı çekmiş olsa gerek. TA/182 İnsanın kırışık düşmemiş genç yüzünde aniden gelen üzüntü hemen belli oluyormuş. TA/183 O sertçe iç çekti de yanında eğersiz atına binen yiğide Kırgızca konuşup seslendi, Yoldaş, sen şimdi köye hızlıca gidip başkanı, köysovetini, ekip başlarını bulup, beklemeden raykoma gitsinler de, olur mu? Benim daha iki kolhoza gitmem gerek. TA/184 Haberci kızıl ata binerek böyle bastıracakken, deminki bizim köylü delikanlı: -Hey, arkadaş, bekle! -deyip geri çağırdı. TA/185

Şapkeñ agıp ketiptir. Me, menin kalpagımdı kiyip al: kün ötüp ketpesin,” -dedi. TA/186

Cana dayranı caldap ötkön canıbar ceerde aygır, eliktey sunalıp, colgo tüşkondö, artınan koyu çañ buruldap, çabarmandın karanı bat ele körünböy kaldı. TA/187 Anı uzata karap turgan el, tegiz ar kanday oygo ketkenbi, kombayın menen tpaktordun motorloru birdey ot alıp, birdey dürüldöy tüşkondö, kişiler çoçup ketip, birin-biri calt karaştı. TA/188

Uşul minuttan tartıp, çañı turmuş, soguş turmuşu baştalbadı...TA/189

-Ooba, Tolgonay, oşol çabarmandın dübürtü alı da suuy elektey kulagıma ugulup, attın tuyaktarı tiygen izder merç bolup denemde saktalıp kaldı. TA/190

-E-e, carıktık cer, ayta berse eköobüzdükü tügönöbü. TA/191 Bilesiñ go, kün kanday üp tartıp, ısıp keldi oşondo: canduu-cansızdardın barın kuykalap ciberbedibi. TA/192 Egin da oşol cılı tirelip kalgan eken, degi bir uç-kıyırı çok, tört-beş kündün arısında tegiz bışıp çıkpadı. TA/193 Emne degen baylık ele. TA/194 Şaşkan iş kurusun, orulgan budaydı boolap aluuga çamabız kelbey, oşol boydon arabalarga samsalata cüktöp, kançası israp boldu. TA/195 Al go meyli, içim açığanda elge açıldı. TA/196 Künügö çetinen askerge çakırılğanı ketip cattı, kalgandarı kara candı karç urup, tüşkü ısıq debey, demikken tünkü üp debey, talaada, kırmanda, suy cıgilgança işteşip catıştı. TA/197 Oşondo Kasım, alda baykuş balamay, bütöpögöndün baarisin bütürö turgansıp, künü-tünü kombayındın üstünön tüşpöy, egin çapkanı çapkan. TA/198 Al özü gana emes, anın kombayını da canduu nemedey kaardana kürküröp, kaynagan çañdın içinde bir ağızdan ekinçi ağızga capıra kirip, budaydı şalap orup cattı. TA/199 Kasımın bolso, kombayındın üstündö uçuga çamingan бүркүттөй, bet aldına көз айрыбай тигилип дагы канçası kaldı, канçasın orup cetişem degendey, turganı-turgan. TA/200

Şapkan akıp gitmiş. Al benim kalpağımı giy: güneş çarpmasın -dedi. TA/186

Deminden nehiri zor geçen canavar kızıl at, karaca gibi süzülüp yola düşünce ardından koyu toz yükselip habercinin karaltısı çabucak görünmez oldu. TA/187 Onu yolcu ederek bakan halk, hepsi birden farklı düşüncelere mi dalmışlar [her nedense] biçerdöver ile traktörün motorları aynı anda ateş alıp, aynı anda gürlemeye (çalışmaya) başlayınca kişiler birden irkilip birden birbirlerine baktılar. TA/188

Şu dakikadan itibaren yeni hayat savaş hayatı başlamadı mı... TA/189

-Evet, Tolgonay, o habercinin gürültüsü hâlâ da soğumamış gibi kulağıma duyulup, atın tırnaklarının değdiği izler merç (sert) olup vücudumda saklanıp kaldı. TA/190

E-e, sevgili yer, söylenecek olsa ikimizinki biter mi. TA/191 Bilirsin ya, hava nasıl bunaltıp (basıncılı olup) ısınıverdi o zaman: [Güneş] canlı cansız her şeyi yakıp kavurmamı. TA/192 Ekin de o senesi canlanmıştı, yani uçsuz bucaksız [ekin], dört beş gün içinde hepsi birden olgunlaşmadı mı. TA/193 Nasıl bir zenginlik idi. TA/194 Acele iş kurusun, biçilmiş buğdayları bağlamaya gücümüz yetmeyip, o hâli ile arabalara sarkıtarak yükleyip, [buğdayın] ne kadarı israf oldu. TA/195 O neyse de, içim acıdığına halka acıdı. TA/196 Her gün bir taraftan askere çağırılanı gidiyordu, kalanları ise canlarına acımadan, öğle sıcağı demeden, bunaltıcı gece sıkıntısı demeden tarlada, harmanda, kuvvetten düşene kadar çalışıyorlardı. TA/197 O zaman Kasım, vah zavallı çocuğum vah, bitmeyen işin hepsini bitirecekmiş gibi gece gündüz biçerdöverin üstünden inmeden, ekini biçtikçe biçti. TA/198 O sadece kendisi değil, onun biçerdöveri de canlıymış gibi kahrılanarak gürleyip, kaynayan tozun içinde bir tarladan diğer tarlaya atlayıp geçerek, buğdayı özenle biçiyordu. TA/199 Kasım'ım ise, biçerdöverin üstünde uçmaya hazırlanan kartal gibi önünden gözünü ayırmadan dikilip daha ne kadarı kaldı, ne kadarını biçip yetiştiririm dercesine didiniyordu. TA/200

13. “Kirmin Aliman. Koyo turçu azırak, samınıñdı alıp kel, çoñ suuga barıp cuunayın” -dedi ele Aliman meni calt-calt karaganınan iymengenin seze koyup, suu alıp kel dep, koluna çaka karmata koydum. TA/201 Alar oşondo ay çıkkandan kiyn, keç kaytıştı. TA/202 Üydöğü cumuştırdı Caynak eköobüz bütürdük. TA/203 Tün ortosuna cakın Subankul da kelip cetti. TA/204 Kayda cüröt desem, körsö, kündüz ele toogo çaap ketip, özübüzdün sarı corgonu cılıktan karmap keliptir. TA/205 Okşogon corgo eken. TA/206 Ayıldagı kız-kelinderdin “Astındagı sar corgo, saldırısıñ col-colgo” -degenderi oşol emespi. TA/207 Uulu askerge cönöp catkanda, bir kün bolso da, corgosun minip kalsın dese kerek atası. TA/208

Ertesi bağımdata ayıldan attanıp, voenkomatka cönöp kaldık. TA/209 Oşondo iri aldı menen kalıñ asker alınbadı. TA/210 Tuş-tuş caktan koşulup, kara coldo çubagan araba, eldi körsöñ, san cetpeyt. TA/211 Aldı Çoñ-Kapçıgayga kire berip, ayağı alda kayda. TA/212 Al emi rayondo cıynalgan el köçögö batpayt. TA/213 Atçan, arabaçan, katın, bala-bakıra. TA/214 Ar kimisi öz cakının tegerektep, canınan karış ketişpeyt. TA/215 Birok, köp degen oñoy emes da, “Köp çoğulsa köl bolot” -degen ıras eken. TA/216 Oşol topoñduu cıyında da, maydanga cönöp catıp, kayratı mıktı er azamattar bek süylöp, bek basıp, al tögül, ırdap, biylep, kıyak tartıp, köpçülüktün köñülün ulap çatıştı. TA/217 Orusça, kırgızça ır aralaşıp, bir oozdon çıkkın “Katyuşa” -degenderi baarızızga taanımал boldu. TA/218 “Katyuşa” -kızdın atı eken da, oşol kezdegi çaştardın süygönü eken da... TA/219

Voenkomattın koroosuna batpay, askerge çakırılğandardı çoñ köçönün ortosuna katar-katar tizip, ar birin attarınan çakıra baştaganda, çoğulgan kalk tegiz tınçtanıp, sesteye tüştü. TA/220

13. Kirim (kirliyim) Aliman. Biraz bekle, sabununu alıp gel, büyük suya gidip yıkanayım dediğinde Aliman’ın bana melün melün bakmasından utandığını hissettiğim için, su getir diye, eline kovayı tutturdum. TA/201 Onlar o zaman ay çıktıktan sonra, geç döndüler. TA/202 Evdeki işleri Caynak ikimiz bitirdik. TA/203 Gece yarısına yakın Subankul da geldi. TA/204 Nerede dolanıyor desem, meğer gündüzün dağa gitmiş, bizim sarı atı sürüden alıp gelmiş. TA/205 Çok güzel at idi. TA/206 Köydeki kız gelinlere: “Altındaki rahvan at, saldırırsın yollara” dedikleri o [cinsten] değil midir. TA/207 Oğlu askere giderken, bir gün olsa da, atına binip kalsın dese gerek babası. TA/208

Ertesi [günü] şafak sökerken köyden atlara binerek sevk yerine yola çıktık. TA/209 O zaman ilk önce çok asker alınmadı mı? TA/210 Her taraftan katılıp, kara yolda dizilen arabaları halkı görsen sayısız. TA/211 Önü Çoñ-Kapçıgayga giriyordu, sonu ta nerelerde [idi]. TA/212 Sonra, İlçede toplanan halk sokağa sığmıyordu. Atlı, abralı, kadın, çoluk çocuk. TA/213-214 Her biri kendi yakınına kuşatıp yanından karış uzaklaşmıyordu. TA/215 Fakat çokluk dediğin kolay değil de, “Çok toplansa göl olur” denen doğruymuş. TA/216 O kargaşalı kalabalık da, cepheye giderken, cesur açık yürekli er yiğitler, sağlam konuşup, sağlam yürüyüp, hatta şarkı söyleyip, oynayıp, akardiyon çalıp, kalabalığın gönlünü coşturuyordu. TA/217 Rusça, Kırgızca şarkılar karışıp, bir ağızdan çıkan “Katyuşa” demeleri hepimize tanıdık oldu. TA/218 “Katyuşa” kızın adıydı ve o zamanın gençlerinin sevgilisi idi... TA/219

Askeri şubenin avlusuna sığmayıp, askere çağırılanları büyük sokağın ortasında sıra sıra dizip, her birinin adlarıyla çağırmaya başladıklarında toplanan halk birlikte sessizleşip meraklandılar. TA/220

Mınday karasam, soguşka ketip bara catkandar tandalganday nebir solkuldagan, çıraktay cigitter eken. TA/221 Ulam atı çıkkanı menmin dep, biz caktı calt-calt karaşat. TA/222 “Subankulov Kasım”-degende içim ısıy tüşüp, tamagım buuldu. TA/223 “Menmin” -dedi Kasım. TA/224 Aliman-oşol uçurda kolumdu sığa karmap: “Eneke” -dep şıbırap ciberdi. TA/225 Anıknın dele bilip turam, bilgen menen çaram kaysı: köptün keregi kıstaganda elden sırtkarı kim turat. TA/226 Alda, Alimanımay, oşogo közü cetip ele tursa da, süygönünö mınday cakın, mınday ısık ınaktı körö albadım. TA/227 Alimandın koştoskonun azır estesem, azır canımdı sadaga çapkım kelet. TA/228 Al künü biz aylga kaytıp keldik, antkeni, askerlerdi bir kün ötüp cönötöt eken deşti. TA/229 Kolhozubuz çoñ colgo cakın emespi- mında zarıkpay üygö bara turgula, ketip bara catıp tiye ketem dep, Kasım bolboy koydu. TA/230 Alimandın mine cürgönünö Subankuldun atın taştap, biz arabaga tüşüp kettik. TA/231 Caynak da rayondo kalgan bolçu-al arabası menen askerlerdi taşıp ketiş üçün dayındalğan. TA/232

Tündöp ańıragan üygö kelip, catpay ıylap otursam, Subankul çay kuyup catıp, meni teske saldı. TA/233 Oşondogu aytkanın tük unutupaymın: “Eköübüz kim elek, Tolgonay. Mına uşul el, uşul curt menen kişi bolduk. Cakşılığın kördük, emi camandığına tuş kelgende, ar kimibiz öz başıbizdın ubayın tartıp, böksörö bersek, bizdin emnebiz adam? Erteñ bek bolgun. Aliman eköübüz körgöndün birin da körgön cok, al ıylasa-cönü başka. Seni-Ene deyt. Bilip koygun, soguş uşuntıp küçöy berse, men da ketem, Maysalbektin caşı da kelip turat, kerek eken-biribiz kalbaybız. Uşuga, Tolgonay, emiten könö bergin...” TA/234 Kiyinki künü tüştö askerleri stantsiyaga cönötüp kalğan eken. TA/235 Kasım menen Aliman col arbırtıp, ozunup kelişti. TA/236 Üyüñö tiye ketip koştosup çıkkın dep, Kasınga uruksat beriliptir. TA/237 Alimandın eki közü könöktöy, col katırı ele ıylap kelse kerek. TA/238

Şöyle bir baksam, savaşa gidenler seçilmiş gibi nasıl da gencecik, mum gibi yiğitler idi. TA/221 Devamlı adı çıkan benim diye, bizim tarafa melün melün bakıyordu. TA/22TA/2 “Subankulov Kasım” dediklerinde içim yanıp boğazım tıkanı. TA/223 Benim dedi Kasım. TA/224 Aliman o sırada kolumu sıkca tutup: “Eneke” diye fısıldadı. TA/225 Onu da anlıyorum, bilsem de çare ne: çoğunluğun ihtiyaçları zorladığında halktan ayrı kim durur. TA/226 Ah, Alimanım ah, her şeyi anlasa da, sevdiğine böyle yakın, böyle sıcak samimiyeti göremedim. TA/227 Aliman’ın vedalaşmasını şimdi hatırladığımda, şimdi canımdan vazgeçmek isterim. TA/228 O günü biz köye döndük, çünkü askerleri bir gün geçtikten sonra gönderiyorlarmış dediler. TA/229 Kolhozumuz büyük yola yakın değil mi, burada sıkılmadan eve gidedurun, giderken uğrarım deyip Kasım bırakmadı. TA/230 Aliman’ın binmesi için Subankul’un atını bırakıp (bıraktıktan sonra), biz arabaya binip gittik. TA/231 Caynak da ilçede kalmıştı, o arabası ile askerleri taşıması için görevlendirilmişti. TA/232

Geceleyn bomboş (ıpıssız) eve gelip, yatmayıp ağlayıp oturduğumda, Subankul çay doldurup beni teselli etti. TA/233 O zaman söylediklerini hiç unutmuyorum: İkimiz kimdik Tolgonay. İşte şu halk, şu yurt ile adam olduk. İyiliğini gördük, şimdi kötü zamanına denk gelindiğinde, her birimiz kendi başımızın çaresine bakmak için uğraşırsak, bizim neyimiz adam. Yarın dik dur. Aliman ikimizin gördüklerimizin hiçbirini görmedi, o ağlarsa o başka. Sana anne derler. Bilmelisin, savaş böyle şiddetlenirse ben de giderim, Maysalbek’in yaşı da gelmek üzere, gerekirse hiçbirimiz kalmayız. Buna Tolgonay, şimdiden alışmalısın...” TA/234 Sonraki günü öğlen askerleri istasyona gönderiyorlarmış. TA/235 Kasım ile Aliman yürüyerek, önden geldiler. TA/236 Evine uğrayıp vedalaşıp çık diye, Kasım’a izin verilmiş. TA/237 Aliman’ın iki gözü şişmiş, yol boyu ağlayıp gelse gerek. TA/238

Kasım sır aldırbağı menen, al dele keyiştüü üşüröt. TA/239

15. Subankul atına minip, kırmandı közdöy çaap ketti. TA/240 Meni menen koştoskondo, Kasım: “Maysalbekten kat kelse, adresin salıp cibergile” -dep ayttı. TA/241 Atın ceteley, Kasım menen Aliman kol karmaşıp, çoñ colgo cete bargança karap turdum. TA/242 Adegende Aliman üzöngünü karmana cügürüp, anan at üstünön ayalının mañdayın akırkı colu ööp, Kasım sarı corgonun başın koyo bergende, tögülön caanday bolgon canıbardın çañı ıraktap ketkiçe, Aliman kol bulgalap ele cügürö berdi. TA/243

Ertesi, keçke caydaktalğan sarı corgonu arabasının artına koştop, Caynak stantsiyadan alıp keldi. TA/244

-Emne unçukpay kaldıñ, Tolgonay? TA/245

-Oşol cılı dağı emne bolgondordu estep catam. TA/246 Aytör, kimdi kim bilsin, zaman daroo ele kıyndap, eldin üröyü uça tüşpödübü. TA/247 Alda kayda kırgın cürüp, kan tögölüp catkanda, bizdin karmaşkanıbiz-iş boldu. TA/248 Kasımın aytkanı tuura keldi: kançalık capa-tırmak kırışpesek da, soğuştun kesepetinen egin-tegindin ayagı, kartöşkö kardın astında kaldı. TA/249 Ayılda küç berip iştegen erkekter op tartkanday, ulam suyulup, askerge ketip catpadı. TA/250 Kalganımız erteden-keçke kolhozdo, soğuştı kantti eken dep kulak türöbüz, anda kabarlar çeke cıltarlık emes ele, col karaganıbiz-poçtoçu bolup kaldı. TA/251

Kasım cönöp ketkenden kiyin, köp keçikpey, Maysalbekten kat kelgen. TA/252 Birinçi katında al-okuudagı öz katar kurbularım menen askerge çakırtıldım, azırınça şaardın özündö elebiz, siler menen cüz körüşüp koştoso albay kalganıma keyibegile, mınday bolorun kim biliptir, ceñiştüü kelsek tilek oşondo deptir. TA/253 Ekinçi katında- Novosibir degen şaardamın, komandirlik okuuga ciberildim dep, sürötün da salıp ciberiptir. TA/254

Kasım sır vermemesine rağmen o da üzgünce iç çekiyor. TA/239

15. Subankul atına binip, harmana doğru koşturup gitti. TA/240 Benimle vedalaşırken, Kasım: Maysalbek'ten mektup gelirse adresini gönderin diye söyledi. TA/241 Atını çekip Kasım ile Aliman el ele tutuşup büyük yola varana kadar baktım durdum. TA/242 İlk önce Aliman üzengiye tutunarak koşup, sonra atın üstünden karısının alnını son defa öpüp, Kasım sarı atın başını bırakıverince dökülen yağmur gibi olan hayvanın tozu uzaklaşıp gidinceye kadar, Aliman el sallayarak koştu. TA/243

Ertesi gün, akşama kadar eğeri ile duran sarı atı arabasının arkasına bağlayıp, Caynak istasyondan getirdi. TA/244

-Niçin sustun Tolgonay? TA/245

O senesi daha neler olduğunu hatırlamaya çalışıyorum. TA/246 Neyse kim kimi bilsin, zaman hemen zorlaştığı için, halkın ödü patlamadı mı? TA/247 Bir yerlerde katliam yapıp, kan dökülürken, bizim yardımlaşmamız doğru oldu. TA/248 Kasım'ın dedikleri doğru çıktı: ne kadar hep birlikte çabalasak da savaşın yüzünden ekinlerin sonu, patates karın altında kaldı. TA/249 Köyde gücünü vererek çalışan erkekler nefes almış gibi devamlı azalarak, askere gitmediler mi? TA/250 Kalanlarımız sabahtan akşama kadar kolhozda, savaş ne durumda acaba diye kulak kabartmaktayız, o zaman haberler yüz güldürücü değildi, yolunu gözlediğimiz postacı oldu. TA/251

Kasım gittikten sonra, fazla geçmeden, Maysalbek'ten mektup gelmişti. TA/252 Birinci mektubunda o “okuldaki kendi sıra arkadaşlarımla birlikte askere çağırıldım, şimdilik şehrin içindeyiz, sizlerle yüz yüze görüşüp vedalaşmadığıma üzülme, böyle olacağını kim bilirdi, zaferle dönsek dileğimiz odur” demiş. TA/253 İkinci mektubunda “Novosibir denen şehirdeyim, komutanlık kursuna gönderildim” deyip fotoğrafını da göndermişti. TA/254

Sürötüñdön aylanayınım, asker forum kiyip tüşkön eken, timele caraşıktuu, çaçın artına kayırıp, mañdayı kere karış, kabagı saal bürkөөрөк tartıp tiktep turat. TA/255 Tüşümö da emi uşunday kiret, sürötüñdögüdöy. TA/256 Aliman Maysalbekti bir ele colu körgön ele da, cazında, Kasım üylöngöndö, eki küngö suranıp kelip ketken bolçu. TA/257 Kaynısının sürötün karap, Aliman: “Bizdin mugalim bala okşogon suluu cigit turbaybı, ene. Karaçı. Bayagıda köşögönün artınan ança cakşı baykabay kalıptırın, tiktey bergenden uyalgam. Emi aman-esen kaytıp kelip, özündöy bilimdüü, özündöy suluu kız alsa, caraşıp kalar ele ee, ene!” deer ele. TA/258

Kış kirgençe uşuntip baldardan kat üzölböy, sanaam ança-mınça tıncıp turgan. TA/259 Antkiçe bolboy, front taraptı bet alıp, cönöp kaldık dep, Kasımdan kabar keldi. TA/260 Emi kanday bolor eken, bassam-tursam da köñöldö uşul. TA/261 Bul arada Subankuldu da kayta-kayta voenkomatka çakırıp, komissiyalap kaldı. TA/262 Brigadirlik mildeti bir cagında, tınım körböyt. TA/263 Bul kanday bolup ketti, demek Subankuldu da alıp ketet turbaybı, anda kanttik dep cürsöm, bir күнү çın ele askerge alınuga povestka keliptir. TA/264 Anı ukkanda, sanaam say tappay, kırmanda egindin kalğanın tazalap catkanbız, ayrının sabın karmanıp oylonup turat elem, Subankul çaap kelip, attan tüştü da cür üygö, kamdanalı dedi. TA/265

Uçkaşa cüröyün desem, çok, attı sen mingin, men canıñda basıp süylöşöyün dedi. TA/266 Anday uçurda adam söz da tappay kalat okşoyt, ayılçu sözdün baarı içte bolup, unçukpay kele cattık. TA/267 Bulañgır buluttar asmandı tünörtüp, Sarı-Cayıktın tüzünön sokkon muzdak şamal kar uçurup, boroondotçuday, tına kalıp, demigip turdu. TA/268 Aylanamdı karasam, can boordoş diykan talaam, sen dağı caydak kalıp, karaan da çok, ün da çok, tomsorup catkan ekensiñ. TA/269

Resmine kurban olduğum, asker kıyafeti giyip çekilmiş, öyle yakışıklı, saçlarını arkaya tarayıp, alını gerilmiş vaziyette, kaşları az çatık bakıyordu. TA/255 Rüyalarım da şimdi öyle giriyor, resimdeki gibi. TA/256 Aliman Maysalbek'i bir defa görmüştü, yazın, Kasım evlendiğinde, iki günlüğüne izin alıp gelip gitmişti. TA/257 Kaynının fotoğrafına bakarak, Aliman: “Bizim muallim çocuk yakışıklı, güzel yiğitmiş ana. Baksana. O günü perde arkasından o kadar bakamamıştım, doğrudan bakmaktan utanmıştım. Şimdi sağ salım dönse kendisi gibi eğitilmiş, kendisi gibi güzel bir kız alsa yakışırda ha, ana!” derdi. TA/258

Kış girinceye kadar öylece çocuklardan mektup kesilmeyip kaygılarım, biraz azalmıştı. TA/259 Öyle derken, cephe tarafına yürüdük, diye Kasım'dan haber geldi. TA/260 Şimdi nasıl olacak, yatsam kalksam da gönümde hep o. TA/261 Bu arada Subankul'u da tekrar tekrar askerlik şubesine çağırıp, kontrolden geçirdiler. TA/262 Ekip başı görevi bir yandan, [var olduğu için] dinlenemiyor. TA/263 Bu nasıl olur, demek Subankul'u da alıp götürecekler, o zaman ne yaparız derken, bir günü gerçekten de askere alınması için povestka (çağır) gelmiş. TA/264 Onu duyunca efkârlanıp, harmanda ekinin kalanlarını temizliyorduk, dirgenimin sapına tutunup düşünceye dalmıştım, Subankul gelip, attan indi de yürü eve, hazırlanalım dedi. TA/265

Atının terkine bineyim deyince yok, ata sen bin, ben yanında basıp konuşalım dedi. TA/266 Böyle zamanlarda insan söz de bulamıyor galiba, söylenecek sözlerin hepsini içte tuttuğumuz için, sessizce geliyorduk. TA/267 Ansızın çıkan bulutlar gökyüzünü karartıp, Sarı-Cayıktın düzlüğünden vuran soğuk ruzgar kar uçurup, fırtına getirir gibi sakinleşip bunaltıyordu. TA/268 Çevreme baktığımda, can kardeş çiftçi tarlam, sen de bomboş kalıp, görünen de yok, ses de yok, somurtup yatıyordun. TA/269

17. Tapkan-tergenibizdi frontko berip, arabalardın döngölöğü çok, kamıt-şliyal aramdan çıkan, ustakanaga degen kömürdü saydağı çırganaktardı örttöp, körüktü eptep calmalatıp turduk. TA/270 Eldin turmuşu da naçarlangandan naçarlap bara catti. TA/271 Oşontse da kolhozdu işin toktotpoy, kıymıldatıp turuunun araketi bolup catti. TA/272 Azır oylosom, biröögö cakşı aytıp, biröögö caman aytıp, kolhoz dep cürüp ar kadaylar baştan ötkön eken, birok, el üçün, anın azıp-tosso da arkaçan el bolup tura bergendigi üçün sadaga ketiş kerek. TA/273 Oşondogu ayaldar-bul kezde kempir, çaş baldar-beş-altının atası, bayagı kündördü alar unutup da kalışkan çıkar, birok, men alardı körgön sayın, köz aldıma ölbös-öçpöstöy alardın oşondogusu elestelet, aç-cıñalaç cürüp kolhozdo iştegenderi, kütökön-samaganı-bardığı taşka-tamga baskanday kökürögümdö. TA/274 Men özüm dele kaday abalda elem, antse da, cıgılıp-tıgılıp brigadir bolup cürgönümö eç ubakıtta ökünböymün. TA/275 Tañ-azandan kolhozdu sarayına cetip barıp, ar kaysınısın cumuşka çekip, uşunu menen keçke çeyin attan tüspöy, el catkıça kontordo kündölük cıynalısta oturup, köpçülüktün işi menen alakıp cürgön ekenmin. TA/276 Meyli, kee birde can karayganınan ayrımdar til albay meni sökkön kündörü da boluştu, andayda Aliman menen Caynak öz baldarım emespi, alarga tınım berbey cumuşka küñü-tünü ayday berçümün. TA/277 Antkenime da keyibeym, bolboso bizdi ne degen korkunuçtuu oylor basınta bermek. TA/278 Bir üydön üç kişi katarı menen soğuşka ketip otursa, adam oylonboy koyobu. TA/279

-Iras, Tolgonay. Sen oşondo meni menen süylöşkondön kaçkansın, dayım öto çaap, alda kayda şaşılıp, aldastan cüröt eleñ. TA/280

-Antpeske aylam bar bele, sırdaşım cer-ene. TA/281 Frontko bet aldım degen boydon, bir carım ay çaması, Kasımdan eç kaday kabar bolboy turbadı bele. TA/282

17. Bulup topladıklarımızı cepheye gönderdiğimiz[den beri] arabaların tekerlekleri yok, hamutlar kullanımdan çıkmış, atölye denen kömürdü tarladaki kurumuş otları yakıp, körüğü zar zor harlandırıdık. TA/270 Halkın yaşamı da zorlaştıkça zorlaşıyordu. TA/271 Öyle olsa da kolhozun işini durdurmadan, çalışır hâlde tutmanın çabası vardı. TA/272 Şimdi düşündüğümde, birine iyi söyleyip, birine kötü söyleyip kolhoz diye koşturup her türlü şeyler baştan geçmiş, fakat halk için, o başkaldırsa da her zaman halk olarak kaldığı için teşekkür etmek gerek. TA/273 O zamanki kadınlar bu zamanda nine, genç çocuklar beş altı çocuğun babaları; geçmiş günleri onlar unutup da kalsalar gerek, fakat ben onları her gördükçe, gözümün önünde ölmez silinmez gibi onların o zamanki durumları canlanıyor, aç yalınayak dolaşıp kolhozdo çalıştıkları, beklentileri istekleri hepsi taş damga vurmuş gibi göğsümde. TA/274 Ben kendim de nasıl bir hâldeydim, öyle olsa da, düşe kalka ekip başı oluşuma hiçbir zaman pişman olmadım. TA/275 Şafakla birlikte kolhozun ahırına varıp, herhangi birini işe çekip, onunla akşama kadar attan inmeden, halk yatana kadar idare odasında günlük toplantılara katılıp, halkın işi ile avunmuştum. TA/276 Olsun, bazen can sıkıntısından birilerinin dinlemeden bana sövdüğü günler de olmuştu, öyle durumlarda Alimanla Caynak kendi çocuklarını olduğu için, onlara rahat vermeden, gece gündüz işe sürüklerdim. TA/277 Öyle yaptığımı da üzülüyorum, öyle olmasaydı bize hangi korkunç fikirler hakir hâle getirirdi. TA/278 Bir evden üç kişi birden savaşa giderse insan düşünmez mi. TA/279

-Doğru, Tolgonay. Sen o zaman benimle konuşmaktan kaçır gibi daima uzaklaşıp, bazen acele edip kıvranıp gezinirdin. TA/280

-Öyle yapmamaya [başka] çarem var mıydı, sırdaşım yer ana. TA/281 Cepheye gidiyoruz dedikten sonra, bir buçuk aydır, Kasım'dan hiçbir haber yoktu. TA/282

Arabası menen stantsiyaga kattap, Caynak tentimişim üydö çok ese, al emi Aliman eköbüzdükü emne bolso da içte, Kasım cönünön süylöşüüdön korkkondoy, közübüz çağıla tüşköndö, başka bir bolor-bolbos tiriçilikti kep kılıp, çaş balaça sooronuuga şaşabız. TA/283

Kış ortolop, ayazduu kündördün birinde, ustakanada attardı takalatıp cüröt elem, sizge şaşılış telegramm keliptir dep, başkarma alakanday kagazdı ala çaap keldi. TA/284 “Koy, kokuy al emneñi?” -dep ciberiptirmin. TA/285 “Oy, Tokon ceñay, korkpoñuz, camandıktın türü kursun, bul telegramm Maysalbekten eken, Novosibirden ciberiptir, beri basınız!” -dedi Üsönbay. Azır toktoboy stasiyaga cönöñüz, uuluñuz eki kündö bizdin stansiyadan ötöt eken, colugup kalayın deptir! Çöp-cem saldırtıp, arabanı dayındatıp koydum, Tolgonay ceñe, keçikpey cönöñüz! -dep ele aytıp kalğanı. TA/286 Süyüngönümdön emne kılarımdı bilbey aldastap, ustakanada narı cügürüp, beri cügürüp, anan tüz ele üydü közdöy colgo tüştüm. TA/287 İştin cay-cuyun dağı da suraştırıbay, bir bilgenim: “Maysalbegim tossun deptir! Maseltayım kelsin deptir! Seni tospogondo kimdi tosom, kagılıp keteyin uulum. Timele uçkan kuştay cöo cügürüp oturup bararmın!” -dep ele özüm menen özüm süylöşüp, çıkıroon ayazda alaşala terdep kele cattım. TA/288 A-a, kurgur ene dese, oşondo oy toktotup, Maysalbegim kay taraptı karay ötöt eken dep koybopturmun. TA/289 Narı-beri kamına berip, Maysalbegim coldoştoru menen üydün ookatınan daam tatıp ketsin dep, boorsok, cupka, et bışırıp, oşol ele küñü Aliman eköbüz arabaga tüşüp cönöp kaldık. TA/290 Adegende Caynak menen barsambı dep oylonup turdum. TA/291 Oşentsem, Caynak özü ele: Koy, apa. Aliman barsın, men üydö kalayın. Maga karaganda Alimandın barışı zarıl-dep koydu. TA/292 Abdan tuura kılğan eken kiçüü balam. TA/293 Çaş bolso da, Caynaktın oşondoy bilgiç cayı bar ele. TA/294 Ceñesinin kaday dumugup, kapa çekkenin sezip cürgön turbaybı. TA/295 Alimandı çöpkanada iştep cürgön cerinen özü çurkap barıp çakırıp kelbedibi! TA/296

Arabasıyla istasyona gidip geldiği [için], Caynak serserim evde yok sayılır, ama Aliman ikimizin ise ne olursa olsun içimizde, Kasım hakkında konuşmaktan korkuyor gibi göz göze geldiğimizde, başka bir olur olmaz işlerden bahsedip küçük bir çocuk gibi avunmaya acele ediyoruz. TA/283

Kışın otarlarında, soğuk günlerden birinde, ustahanede atları nal çaktırıırken, size acil telegraf gelmiş deyip idareci avuç kadar kâğıdı alıp koşup geldi. TA/284 Yapma, yahu o ne demek? -deyivermişim. TA/285 Oy, Tokon yenge, korkmayın, kötü haberin yüzü kurusun, bu telegraf Maysalbek’tenmiş, Novosibir’den göndermiş, beri geliniz! -dedi Üsönbay. Şimdi beklemeden istasyona gidiniz, oğlunuz iki gün içinde bizim istasyondan geçecekmiş, görüşelim demiş! Saman, yem koydurup, arabayı hazırladım, Tolgonay yenge, gecikmeden gidiniz! -diye söyledi. TA/286 Sevincimden ne yapacağımı bilemeden kıvranıp, ustahanede oraya koşturup buraya koşturup, sonra doğrudan eve doğru yola düştüm. TA/287 İşin aslını esasını daha soruşturmadan, [benin] bir bildiğim: Maysalbek’im karşılasın demiş! Maseltayım gelsin demiş! Seni karşılamayıp da kimi karşılayacağım, doymadığım oğlum. Aynen uçan kuş gibi yaya koşup oturup giderim! -diye kendi kendime konuşup, şiddetli ayazda ter kan içinde kalıp geliyordum. TA/288 Aa, mahvolası analık işte, o anda akıl yürütüp Maysalbek’im hangi taraftan ne tarafa doğru geçecek diye sormamışım. TA/289 Öyle böyle hazırlanıp Maysalbek’im arkadaşlarıyla evin yemeklerinden tatsın diye, boorsok, cupka, et pişirip, aynı gün Alimanla ikimiz arabaya binip yola düştük. TA/290 Önce Caynakla gitsem mi diye düşündüm. TA/291 Öyle dediğimde, Caynak kendisi: Olmaz, ana Aliman gitsin, ben evde kalayım. Benden daha çok Aliman’ın gitmesi gerek, ben evde kalırım. TA/292 Çok doğru yapmış küçük oğlum. TA/293 Genç olsa da, Caynak’ın böyle bilge yanı vardı. TA/294 Yengesinin nasıl bunalıp, üzüntü çektiğini hissediyormuş. TA/295 Aliman’ı samanlıkta çalıştığı yerinden kendisi koşarak gidip çağırmadı mı. TA/296

19. Soguştun ayınan ar kaysı caktan cerinen oop, col azabın tartkan cürgünçülör bul cerde öz üyündögüdöy caylanışıp, uktaganı uktap, süylöşkondörü süylöşüp, kay birleri temir krujkalardan şoruldata çay içip, gitar kınğıratıp, içinen kınıldap ırdagandarı da bar. TA/297 Aliman eköübüz da narının çetinen orun alıp oturduk. TA/298 Şişesi sınık calgız çırak arañ ele bülbüldöp, stantsiya içi küügüm-çalış tartıp turdu. TA/299 Bir kezde poyezddin cakındap kele catkanı dağı ugula kaldı ele, biz eşikke atırılıp çıktık. TA/300 Tün camınıp cin oynogondoy, şamal etek-ceñden bulkup, paravozdun ısıq demi betke urup, ötü çıktı da, cük taşıgan poyezd cay kelip toktodu. TA/301 Mında kele catkan soldattar, körünböşö da, Aliman eköübüz: “Maysalbek! Maysalbek, barbı?” -dep vagondordu kıdırı cügürdük. TA/302 Eç kim cok. TA/303 Stantsiyaga kayra kelip oturganıbizda, eldin baarı uktap kalıptır. TA/304 “Ene, çarçadıñ go, catıp es ala turçu, men ele küzötüp turayın” -dedi Aliman. TA/305 Kelinimdin iynine başımdı cölöp kıyşaydım. Birok, emnenin uykusu, kaydağı uykusu. Uktabay kaşayıp kalayın! TA/306-307-308 Kulagım, cürögüm, aklım menen tögül, poyezddin ıraktan kele catkanın tamanım menen tamdın astı biliner-bilinbes solkuldaganınan sezip cattım. TA/309 Poyezd kay taraptan kelbesin, küüsün kulagıbiz çalar zamata, kokus kelip cetpesin dep, ulam kurcundu kötörö cügürüp, tosıp cürdük. TA/310 Neçen eşelondor öttü, birok birinde da Maysalbekti coluktura albadık. TA/311 Tün ortosuna cakın cer küöldöp solkuldaganınan eşikke çurkap çıktık ele, kapçıgaydın narı cagınan da, beri cagınan da paravozdordun bakırığı ugulup, eki poyezd eki caktan şakıldap kele catkan eken. TA/312 Uşuntıp col karap, kütkönübüzdöy bolsoçu, kokuy! TA/313 Şaşkanıbizdan kay cagına umtularıbizdı bilbey aldastap, eki coldun ortosunda kamalıp kalgan ekenbiz, karşıterşi zuuldap kelgen poyezdder, kulak tundurup, urgan-sokkon boydon toktoboy, candaşa küülönüşüp ötköndö, uylugugan kar, şamal vagondordun astına uçurup çıkçuday alka-calkadan bulkup silkite. TA/314

19. Savaşın yüzünden her taraftan yerinden ayrılıp, yol azabını çeken yolcular burada kendi evinde gibi yerleşip, uyuyanı uyuyup, konuşanı konuşup, bazıları demir bardaklardan şapırdatarak çay içip, gitar çalıp, içinden (sessizce) inlemeli bir sesle şarkı söyleyenleri de var. TA/297 Alimanla ikimiz de oturmağın kenarına yerleşip oturduk. TA/298 Şişesi kırılmış tek lamba zar zor yandığı için, istasyonun içi loş bir aydınlık aldı. TA/299 Bir vakit trenin yaklaştığı duyulmaya başladığında, biz dışarıya fırlayıp çıktık. TA/300 Gece örtünüp cin oynar gibi ruzgar eteklerimizden çekıştırıp, vagonun sıcak havası yüze vurup, geçti ve yük taşıyan tren yavaşça durdu. TA/301 Burada gelen askerler görünmece da, Alimanla ikimiz: “Maysalbek! Maysalbek, var mı?” -diye vagonları dolanarak koşturduk. TA/302 Hiç kimse yok. TA/303 İstasyona tekrar gelip oturduğumuzda, milletin hepsi uyumuş. TA/304 “Ana, yorulduñ ya, yatıp dinlen, ben beklerim” dedi Aliman. TA/305 Gelinimin omuzuna başımı dayayıp yaslandım. Fakat ne uykusu, hangi uykusu. Uyumayıp kör olayım! TA/306 Kulağım, yüreğim, aklımla hatta trenin uzaktan geldiğini tabanlarımla binanın zemininin belli bilirsiz titremesinden hissettim. TA/309 Tren ne taraftan gelirse gelsin, gürültüsünü kulağımız duyar duymaz, birden gelip geçmesin diye, tekrar heybeyi tutup koşturarak karşılıyorduk. TA/310 Nice askeri nakliye treni geçti, fakat [biz] birinde de Maysalbek'i göremedik. TA/311 Gece yarısına yakın yer uğuldayıp titreştiğinden dışarıya koşup çıktığımızda, dağ yolunun hem o tarafından, hem bu tarafından da lokomotiflerin sesi duyulup, iki tren iki taraftan şakıldayıp geliyordu. TA/312 Böyle yol gözetip beklediğimiz gibi olsaydı bari. TA/313 Acele ettiğimizden ne tarafa gideceğimizi bilemeden şaşırp, iki yolun ortasında kapanıp kalmışız, karşı beri hızla gelen trenler, kulağı sağırlaştırıp, hızlı hızlı durmadan, yan yana gelip hız alıp geçtiklerinde, şiddetli esen kar, ruzgar vagonların altına uçuracak gibi gırtlaktan tutup sarstı. TA/314

“Enel!” -dep bakırgan Aliman meni kuçaktay, fonardın mamısına kapşıra kasıp karmadı. TA/315 Oşol kuyun-çımın şakaşaktın içinde da, çağılğanday Maysalbegim uşunda ötüp ketip kalbagay ele degen oy, bütön boyumdu titiretip, esimdi oodardı. TA/316 Döñgölöktör çurkagan koş temir col oşondo menin cürögüm zıñıldaganday, zıñ-zıñ etip ontop cattu. TA/317 Aytçı degi, düynö tiregi cer, kay zamanda, kaysı ene uşintip öz balasın bir körüügö zar bolup, közünön kan çaçırap, kıykırığı taş carıp, col tostu ele? TA/318

-Aytalbaymın, Tolgonay. TA/319 Senin zamanıñdagıday aalamda soğuş bolgon emes. TA/320

-Emese, oşentip col karagan enenin eñ akırkısı men boloyun! TA/321 İlayım, ılayım, men sıyaktuu temir coldu kuçaktap kakşagan pende bolbosun! TA/322

-Tolgonay, uuluñ menen colugalbay kelgeniñdi, sen beri çoñ coldon kayrıla bergeninde ele bilgen elem. TA/323 Türuñ uşunday bir kersarı, közüñ içiñe tartıp, oorudan turganday bolup kalıpsıñ. TA/324

-Uşundan körö bir ay es-uçu cok töşöktö catsam, ıraazı elem. TA/325 Tañatkıça kelinim eköobüz bir tınıım albay, temir coldun boyunda arı-berki cügürüp cürdük. TA/326 Boroon tañga maal çukul tıyıldı. TA/327 Oşondo batış caktan vagondoru kıyrap örttöngön bir eşelon keldi. TA/328 Kapıray, talkalangan eşelon cay süyrölüp kelgende, kapçıgay içi tıp-tıñ bolup turdu. TA/329 Ança-mınça gana kar kıpındaganı bolboso, stantsiyada can cok, ün cok. TA/330 Oşol ele sıyaktuu eşelondun özündö da bir da adam cok eken. TA/331 Tegiz ele kıyragan vagondor çirkeleşip, eski kümbözdör arasındagıday, ün etpegen körüstön tıñtıgı tuncurap, tütün, küygön temir, örttöngön karagay cıttanıp turdu. TA/332 Keçe küñü taanışkan çolok kara tonçon orus kişi fonarın kötörüp, canıbizga keldi ele, Aliman andan: “Bul emne bolgon eşelon?” -dep şıbrap suradı. TA/333 “Bombalar talkalap ketken” -dedi al da şıbrap. TA/334

Ana! -diye bağırان Aliman bana sarılarak, fenerin direğine sıkıca tutundu. TA/315 O hızlı hay huy sırasında da, şimşek gibi Maysalbek'im o anda geçip gidecek denen düşünce bütün vücudumu titretip aklımı başımdan aldı. TA/316 Tekerleklerin koşturduğu çift demir yol, o zaman benim yüreğim sızlar gibi zın zın edip inledi. TA/317

Söyle ne olur, dünya direği yer, ne zaman, hangi ana böyle öz çocuğunu bir kez görmeye müştak olup, gözünden kan fışkırıp, bağırması taş yarıp, yol gözlemişti? TA/318

-Söyleyemem, Tolgonay. TA/319 Senin zamanındaki gibi dünyada savaş olmamıştı. TA/320

-Öyleyse, böyle yol gözleyen annelerin en sonuncusu ben olayım! TA/321 Sonsuza kadar benim gibi demir yoluna sarılarak acı acı ağlayan kul olmasın. TA/322

-Tolgonay, oğlunla görüşmeyip geldiğini, sen öteki büyük yoldan döndüğünde anlamıştım. TA/323 Görünüşün o kadar bitkin, gözlerin içine çekilip, hastalıktan yeni kalkmış gibi olmuşsun. TA/324

Böyle olmaktansa bir ay baygın hâlde döşekte yatsaydım, razıydım. TA/325 Şefak sökene kadar gelinim ikimiz nefes almadan, demir yolunun boyunda aşağı yukarı koşturup durduk. TA/326 Tipi sabaha doğru aniden durdu. TA/327 O sırada batı tarafından vagonları yıkılıp yanmış bir askeri nakliye treni geldi. TA/328 Aman Allahım, kırılıp dökülen tren yavaşça sürünüp geldiğinde, dağ içi sepsessiz oldu. TA/329 Sadece biraz kar serpintisi olmasa istasyonda can yok, ses yok. TA/330 Onun gibi trenin kendisinde de bir adam yokmuş. TA/331 Aynı şekilde yıkılan vagonlar birbirine bağlanıp, eski mezarlar arasındaki gibi ses etmeyen kabir sessizliği hakim olup tütün, yanan demir, kül olan odun kokuyordu. TA/332 Dün tanıştığımız çolak kara kürklü Rus kişi feneriyle yanımıza geldiğinde, Aliman ondan: ‘Bu nasıl bir tren?’ diye fısıldayıp sordu. TA/333 ‘Bombalar tahrip etmiş’ dedi o da fısıldayarak. TA/334

21. Tuura aytasıñ, Tolgonay. TA/335 Arabada tüşüp kele catıp, tumaktı kökürögüñö kısıp kelbediñ beleñ. TA/336

-Ooba, oşol tumak azır da üydö ilinüü. Çekesinde kızıl cıldızı bar, boz tovardan tigilgen soldat tumak. TA/337-338 Keede koluma karmalap cıttaym, uulumdun cıtı ali da kelip turgansıyt... TA/339

-Tolgonay, baykuş Tolgonayım, aldagı kaltañdagan başıñdı oşondo boz kıroo çalbadı. TA/340 Kayran oloñ çaç! TA/341 Sen bul cerge kelgen sayın, ar kaçan başkaça bolup kelçüsüñ. TA/342 Ulam cügüñ oordogondoy, eerdinñi kese tiştep, içinñen öktöp, unçukpay kelip, unçukpay ketip catsañ da, başıña kanday kıyın kün tüşkönün, baarın bilip ele catkam. TA/343

-Ooba, cer-enem, unçukkanda kanter elem. TA/344 Men ele calgız bolsom eken-soguştun kesiri tiybegen bir da üy-bülö, bir da adam kalgan cok ele go. TA/345 Başkasın aytpay ele koyoyun, düynönün öydö-tömönü menen eç kanday işi cok kezde, tili cañıdan cıkkan kiçinekey baldar da, oşol balır süt böböktör da, ırdap koyçu deseñ, kınırık tütötüp:

Ak köynögüm etegi

Elbir-celbir etedi.

Askerge ketken atamdın

Bir kabarı kelebi? dep kakşap tursa, kimdin canı karaybayt da, bülük salgan duşmanga: Seni kanabı!-dep, kim kekenbeyt. TA/346 Al emi şum kara kagaz kelgende, askerge ketkenderinen acırap, bir kündö ayıldın eki-üç cerinen ökürük, ıy cıgıp catsa, adamdın kanı oşondo kaynap, soguşta calbırttagan örttün tabı cürögüñdü tirüülöy kuykalaganın oşondo билет ekensiñ! TA/347 Tak oşol kündörü brigadirlikte cürüp, eldin camandık-cakşılıgın teñ bölüşüp, köpçülökkö eptep baş-köz bolup cürgönümö, azır da sıymıktanam, azır da ıraazımın. TA/348 Al bolboso, balkim, men alda kaçan mayışıp, alda kaçan mögdüröp, alda kaçan soguşun tepsendisinde kalmak elem. TA/349

21. -Doğru diyorsun Tolgonay. TA/335 Arabadan inip gelirken şapkayı göğsüne sıkıp gelmemiş miydin. TA/336

-Evet, o şapka şimdi de evde asılı. Alında kırmısı yıldızı olan, gri kumaştan dikilen asker şapkası. TA/337 Bazen elime alıp kokluyorum, oğlumun kokusu hâlâ geliyor gibi... TA/339

-Tolgonay, zavallı Tolgonayım, o telaşlı başını o zaman boz kırağı çalmadı mı? Zavallı güzel saç! TA/340 Sen buraya her geldiğinde, her seferinde farklı olup gelirdin. TA/342 Gittikçe yükün ağırlaşmış gibi dudaklarını ısırp, içinden üzüлüp, sessizce gelip, sessizce gitsen de, başından ne kadar zor günler geçtiğini, hepsini biliyordum. TA/343

Evet, yer anam, konuşunca ne yapacaktım. Sadece ben yalnız olsaydım savaşın felaketinin dokunmadığı bir de aile, bir de insan kalmamıştı ya. TA/344 Başkasını bırakalım, dünyanın inişi yokuşu ile hiçbir işi olmayan, zamanda, dili yeni çıkan küçücük çocuklar da, ağzında süt kokan bebekler de, şarkı söyle desen, ağıt yakıp:

Beyaz elbisemin eteği,

Sağa sola uçuyor,

Askere giden babamın

Bir haberi gelir mi? diye hıçkırıp dursa kimin canı acımaz, kargaşa çıkaran düşmana: “Sen var ya!” diye, kim kin tutmaz. TA/346 Şimdi acı kara kâğıt geldiğinde, askere gidenlerinden ayrılıp, bir günde köyün iki üç yerinden haykırış, ağlaşmalar çıktığında, insanın kanı o zaman kaynayıp, savaşta alev alev yanan ateşin sıcağı yüreğini diri diri kavurduğunu o zaman anlıyorsun. TA/347 Tam o günlerde ekip başı olup, halkın acısını sevincini aynı şekilde paylaşıp, çoğuna zor olsa da sahip çıktığıma, şimdi de gururlanıyordum, şimdi de memnunum. TA/348 O olmasa bekli, ben çoktan solup, çoktan cansızlaşıp, çoktan savaşın ayakları altında kalacaktım. TA/349

Kılıcın suurup kelgen coogo bir gana daba bar turbaybı: daba-küröştö, emgekte turbaybı. TA/350 Mına oşonduktan, oton talaam, iş arada çaap kelip, unçukpastan tištenip, attın başın kayra bura tartıp, unçukpastan çaap ketip cürgönümdün sebebi oşol ele. TA/351 Esiñdebi, cer, Kasımdan kat kelgende kün? TA/352

-Esimde emey, Tolgonay. TA/353 Sen tee köçödön çıga bergende ele, kürt-künü, arıktı karabay, attın başın koyo berip, çaap kele catkanıñda ele bilgem. TA/354 Sen oşondo añañda kık tögüp cürgön keliniñ menen kiçüü balañdı süyünçülöp kelgensiñ, Tolgonay! TA/355

-Süyünçülöböy anan! TA/356 Eki ay katırı menen ölü-tirüü daregi çok Kasımından amanmın degen bir ooz kabarı kelip tursa, men süyünçülöböy, kim süyünçülöyt ele! TA/357 Moskvanın aldındağı çoñ salgılaşka eki colu kirip çıgıp, ekööndö da aman-soo soğuşup çıktım, nemisterdin mizi kaytıp, turup kaldı, bizdin polk azır dem aluuda deptir. TA/358 Alimandın oşondogu kubanganı ay! TA/359 Arabadan ırıp tüşüp, Caynaktan murda ozunup, “Eneke, oozuña may, kağılayın eneke!” -dep, cetip keldi da, kattı karmagan koldoru kaltırıp, eçtekesin okuy albay: “Aman! Aman-esen!” -dey berdi. TA/360 Canaşa cerde kık çaçıp cürgön kelinder cügürüp kelişip, “kana, okuçu Aliman, küyöñ emne deptir!” -deşe, “Azır, aylanayındar, azır!” -degeni menen okuy albay koydu. TA/361 “Maga bere turçu, ceñe. Elge okup bereyin,” -dep, Caynak kattı aldı da, uguza okudu. TA/362 Aliman oşondo emne üçündür otura kalıp, ısıp çıkkın çekesine çeñgeldep kar bastı. TA/363

Kılıcını çekip gelen düşmana tek bir deva (çözüm) vardır, deva savaşmak, emekte değil mi? TA/350 İşte bu yüzden, oton tarlam, iş arasında koşturup gelip, konuşmadan dişlerimi sıkıp, atın başını geri çevirip, konuşmadan geri koşturup gitmemin sebebi oydu. TA/351 Hatırında mı, yer, Kasım’dan mektup geldiği gün? TA/352

Hatırımda tabi, Tolgonay. TA/353 Ben taa sokaktan çıktığında, iş günü arıka bakmadan, atın başını bırakıp, koşturarak geldiğinde anlamıştım. TA/354 Sen o zaman tarlada gübre döken gelinin ile küçük oğluna müjde getirmiştin, Tolgonay.

Müjdelemeyip sonra! TA/355 İki ay boyunca ölü diri haberi yok Kasım’ımdan sadece iyiyim denen bir ağız haberi gelse ben müjdelemeyim de kim müjdelesin! TA/357 Moskova’nın önündeki büyük vuruşmaya iki defa katılıp, ikisinde de sağ salım savaşmış çıktım, Almanların kücü azaldı, bizim bölük şimdi dinlenmede demiş. TA/358 Alimanın o zamanki mutluluğu hey! TA/359 Arabadan fırlayıp, Caynak’tan önce öne atılıp, “Ana, ağzına yağ (sağlık), canım ana!” diyerek, yetişti de mektubu tutan elleri titrediği için, hiçbir şey okuyamadan: “Sağ! Sağ salım” deyip durdu. TA/360 Yandaki yerde gübre saçan gelinler koşarak gelip, “haydi, oku Aliman, kocan ne demiş!” -dediklerinde, “Hemen, canlarım, hemen!” demesine rağmen okuyamadı. TA/361 “Bana versene, yenge. Millete okuyayım” deyip Caynak mektubu aldı ve [millete] [mektubu] duyurarak okudu. TA/362 Aliman o sırada nedendir oturarak, ısınan alnına avuçlayarak kar bastı. TA/363

23. Calgız Caynak frontko barganda kıyratıp dele ciberbeyt bolçu, birok mintip aytış da tuura emes: Caynakka okşogondor onu koşular, cüzü koşular, miñi koşular, oşentip barıp küç bolot, oşentip barıp köl bolot, oşentip barıp too bolot! TA/364 Caynağım, kencem, tamaşaköyüm, şayırım, ırçım, solkuldagan boz balam! TA/365 Sen emne üçün aytpay ketkeniñdi bilbey koydu deysiñbi? TA/366 Şayırşınan türüñdö körüp, sen adamga kaday booruker ekeniñdi ar kim tüşünö berbes ele. TA/367 Oşol boorukerligiñden çaşayalmet katın-kalaçtın körgön azabına tim karap turalbadıñ. TA/368 Adamdın bul düynödö arttırarı ele cakşılık turbaybı. TA/369 Mınakey emi, soğuştı cürüp, alda kaçan kabarsız-dayınsız ketip, kurman bolduñ. TA/370 Kırk törtünçü cıldın kaysı bir karañğı tünündö partizandarga cardamdaşış üçün samolyotton paraşyut baylanıp sekirip tüştüñ da, paraşyut desantındamın, nemetstin içkeresine üç colu tüşüp barıp soğuşup keldik dep kat cazçu ele, oşol boydon seni eç kim körböy kaldı. TA/371 Düşman menen karmaşıp catıp, een cerde okko uçtuñbu, ce tokoydo adaşıp kettiñbi, ce kolgo tüşüp karmaldıñbı, aytör, tirüü bolsoñ, emdigiče bir şek-şıbañ çıgar ele go, balam. TA/372 Sen oşentip cazdım bolduñ, Caynağım, kencetayım, çaş ketip, eldin esinde da ança kalgan coksun. TA/373 Al emi men seni estegende, bizdi ayap, aytpay ketkeniñdi ar kaçan esteym, bayagıda, stantsiyaga araba aydap cürgönüñdö, beytaanış bir kiçinekey balaga üstündöğü tonuñdu çeçip bergeniñdi ar kaçan esteym. TA/374 Kış tüşüp kalgan, ayazduu tündördün birinde, arabasın coldoştoruna berip, Caynak calañ kürmöçön üygö kirip keldi. TA/375 Suukka kögörgön türün körsöñ, esiñ çıgat, timele kalç-kalç etip toñup bütür. TA/376 Antken menen özü külmüñdöp, köñüldüüdöy, “oy, bul emneñ, kiymiñ kayda, coldo biröo çeçintip ketkenbi?” -desem, bir balaga berip keldim dep koydu. TA/377

23. Yalnız Caynak cepheye varınca hâlolmayacaktı, fakat böyle demek de doğru değil: Caynak gibilerin onu eklenir, yüzü eklenir, bini eklenir, böylece güç olur, böylece göl olur, böylece dağ olur. TA/364 Caynağım, küçüğüm, şakacım, neşelim, şarkıcım, taze genç oğlum! TA/365 Sen niçin söylemeden gittiğini bilmiyor mu sanıyorsun? TA/366 Neşeli hâlini görüp, senin insana nasıl merhametli olduğunu herkes anlayamazdı. TA/367 O merhametinden çocuklu genç kadının gördüğü azaba boş bakıp durmadın. TA/368 İnsanın bu dünyada çoğaltacağı tek şey iyilikmiş. TA/369 İşte şimdi, savaşa gidip, ne zamandan beri, habersiz belirsiz gidip, vefat ettin. TA/370 Kırk dördüncü yılın herhangi bir karanlık gecesinde çete savaşçılarına yardım için uçaktan paraşütle atlayıp indin, paraşüt bölüğündeyim, Almanların içine üç defa girip savaşp döndük diye mektup yazmıştı, o zamandan beri seni hiç kimse görmemiş. TA/371 Düşmanla savaşırken, ıssız yerde kurşuna geldin mi, ya da ormanda kayboldun mu, ya da esir düşüp yakalandın mı, kısacası sağ isen şimdiye kadar bir haberin duyulurdu herhâlde, oğlum. TA/372 Sen böylece yok oldun, Caynağım, küçüğüm, genç gittiğin için, halkın hatırında da fazla kalmadın. TA/373 Ben ise seni hatırladığımda, bize acıyıp söylemeden gittiğini her zaman hatırlarım, önceden, istasyona araba sürdüğünde, tanımadığın bir küçük çocuğa üstündeki kürkünü çıkarıp verdiğini her zaman hatırlarım. TA/374 Kış gelmişti, soğuk gecelerin birinde, arabasını arkadaşlarına verip Caynak sadece hırka ile eve geldi. TA/375 Soğuktan morarmış hâlini görsen, korkarsın, öylesine tir tir edip donmuş kalmış. TA/376 Buna rağmen kendisi gülümseyip neşeli gibi 'oy, bu ne hâlin, elbisen nerde, yolda biri soydu mu?' dediğimde, bir çocuğa verdim dedi. TA/377

Kiyin coldoştoru aytıp cürüştü: soguştan sürölüp kelgen bir orus ayal çiyedey tört balası menen bizdin stantsiyaga tüşüp kalgan eken, baarı teñ aç-cıñalaç titreşip, musapır keyiptenip kalıştır. TA/378 Berki kiçinelerin enesi eptep cooluk-poolukka orop koyso kerek, al emi segiz-toguzdagı testiye uuluna eçteke cetpey, tıtık kemsalçan gana bürüşüp oturuptur. TA/379 Caynak oşol balaga üstündöğü çolok tonun çeçip bergen turbaybı. TA/380 Coldoştoru aytat: tondu kiygizip koyso, etegi sogonçoguna cete süyrölüp, ceñderi tizeden ıldıy cürsö da, cılıy tüşkön bala, kayra candanganday, kayra tirilgendey kuduñdap, külüñdöp cırgap kalıptır. TA/381 Caynak oşogo ele kursant bolup, col katarı suuka çıdabay arabalardıñ artınan cöö cügürüp, coldoştorunun kiyimin almak-salmak kiye koyup bara catsa da, aligi balanı ulam estep: “İras bolbodubu, baykuş bala cılıp, oñup kaldı, -e-e!” -dep, kele beriptir. TA/382 Çın sırmıñdı aytsam, bir kişiğe ton çeçip berüü menen eldin kemptiği tolup, bütölüp dele ketpeyt. TA/383 Birok canagıday ele -birge on koşulup, ongo-cüz, miñ koşulup, elçilik, adamkerçilik, boordoştuk degen oşondon kelip çıgat go dep işenem. TA/384 Adam cakşılıktı cerden taap albayt, adamdan üyrönöt. TA/385 Caynaktın berip ketken tonu cırtılar, cok bolor, cerge kirsın, sözgö arzıbas ele nerse, birook kep anda emes, oşol kiçinekey balanın cürögündö biröönün kılğan cakşılığı cülündöy saktalıp kalsa, adam bolgon soñ başkaga cakşılık kılau mildet ekenin caştayınan sezip kalsa, Caynagımdın soop kılğandığı oşol. TA/386 Eh, emi emnesin aytayın, kesepettüü soguş neçenderdin kenderin kıydı, ataganat Caynagım aman turganda ne degen adam bolor ele! TA/387 Münözüñdön, kılık-coruğuñdan aylanayın, balam, kaydasıñ, kaydasıñ? TA/388

Sonra arkadaşları anlatırdı: savaştan kaçıp gelen bir Rus kadın küçücük dört çocuğıyla bizim istasyonda inmişler, hepsi birden aç çıplak titreşip yersiz yurtsuz kalmışlar. TA/378 Öteki küçüklerini annesi öylesine pılı pırtıya sarmış olsa gerek, fakat sekiz dokuz yaşındaki büyük oğıluna hiçbir şey kalmadığı için yırtık elbiseyle büzüşüp oturuyordu. TA/379 Caynak o çocuğa üstündeki kürkü çıkarıp vermiş. TA/380 Arkadaşları anlatırlardı: kürkü giydirince eteğı topuklarına kadar sürünüp, kolları dizinden aşağı inse de, ısınan çocuk, tekrar canlanmış gibi tekrar dirilmış gibi sevinip, gülümseyerek mutlu olmuş. TA/381 Caynak bundan mutlu olup, yol boyunca soğığa dayanamayıp, arabaların peşinden yaya koşup, arkadaşlarının montunu sırayla giyip gitse de, o çocuğı hatırlayarak: ‘İyi olmadı mı, zavallı çocuk ısınıp, düzeliverdi, ha’ diye gelmiş. TA/382 Gerçek sırmı söylemem gerekirse, bir kişiye kürkünü çıkarıp vermekle halkın eksiğı tamamlanıp da bitmez. TA/383 Fakat deminki gibi bire on eklenip, ona yüz, bin eklenip elçilik, insanlık, kardeşlik denen ondan olur herhâlde diye inanıyorum. TA/384 İnsan iyiliğı yerden bulmaz, [insan] [iyiliğı] insandan öğrenir. TA/385 Caynağın verdiğı kürkü yırtılır, [Caynağın verdiğı kürk] yok olur, [Caynağın verdiğı kürk] yere batsın, söylemeye değımez bir şey, fakat söz onda değıl, o küçük çocuğun yüreğinde birinin yaptığı iyilik saklansa insan olduktan sonra başkasına iyilik yapmanın görev olduğunu genç yaşından hissetse Caynağımın işlediğı sevap budur. TA/386 Eh, şimdi nesini söyleyim, belalı savaşta nicelerinin kaderine kıydı, heyhat Caynağım sağı olsaydı ne iyi adam olacaktı. TA/387 Ahlakına, hâl hareketine kurban olayım oğılum, nerdesin, nerdesin? TA/388

On ekiden bir gülün açılбай, kay cerge barıp calp ete tüştüñ eken? TA/389 O,düynö, o can caratkan cer,bir ookumga gana, köz açıp cumgança gana balamdı tiriltip,bir gana colu kölökösün körsötüp koysoñor!.. TA/390

-Tolgonay, sabır kıl, cürögüñdü toktotup alçı. TA/391 Antpe, özüñdü ayasañ bolo... TA/392

25. Betin, köynögün tıtıp, çaçtarı duuldagan kelinim, alda emnelerdi zar kakşay çıñırıp, eki caktann asılgandarga moyun berbey, ulam meni közdöy culkunup cattı. TA/393 Alimanga erterek ele cete barsam degen oy menen, men dağı aga umtula berdim, birok, tee kırk künçülük alıstan kele catkansıp, biribizge-biribiz cete albay, koşulguça aradan kılım ubakit ötüp, ortogo kılım col tüşkönsüdü. TA/394 Bir kezde Aliman cete keldi da, tungan kulagım oşondo gana açıldı. TA/395 Eki kolun caya: “Karan kün, ene, ayrıldık, cesirbiz, cesirbiz! Künübüz öçtü, ayıbiz öçtü, okşoşkon cesirbiz!” -dep Aliman meni kuçaktap boyun taştadı. TA/396 Ooba, oşol uçurda eki cesir koşulup, bir-biribizdi küyüttü kökürök basıp, burkarap, kakşap ıyladık... TA/397

Kayran azamattar, too urasa bolboybu da, köl töğülsö bolboybu! TA/398 Subankul menen Kasımım, ata bala eköo da ne degen dıykan ele! TA/399 Düynönün tutkası oşolor sıyaktuu meenetkeçter emespi: eldi toyguzganda oşolor, coo kelgende koluna kural karmap, meken korgop, kan tökkön da oşolor. TA/400 Al emi misalı, soguş çıkpaganda, Subankul menen Kasımım kança bir kişilerdin ençisine emgegin arnap, kança egin östürüp, kança kırman bastırıp, kança cumuş casap berer ele! TA/401 Özdörü da eldin emgeginen üzür körüp, düynönün kança rahatına ee boluşar ele! TA/402 Oylop otursañ, kızık, aylanayın tuugan cer, soguş başlatat eken da, al soguşta adam balasının eñ asıl, kolunan önör töğülgön azamattarı iştep catkan işin taştap, birinin kanın biri tögüp, birin-biri öltürüügö argasız boluşat eken. TA/403

On iki gülünden bir gülü açılmadan, nereye gidip ansızın düştün? TA/389 Ey, dünya, ey can yaratan yer, sadece bir anlığına, sadece göz açıp kapayınca kadar oğlumu diriltip sadece bir kez gölgesini gösterseniz. TA/390

Tolgonay, sabret Tolgonay, yüreğini sakınleştir. TA/391 Öyle yapma, kendine acısan olmaz mı? TA/392

25. Yüzünü, elbisesini yırtıp saçları dağılan gelinim, bir şeyleri acı acı söyleyip bağırıp, iki tarafından asılanlara teslim olmayıp devamlı bana doğru yelteniyordu. TA/393 Aliman’a erkenden kavuşsam düşüncesiyle, ben de ona yeltendim, fakat taa kırk günlük yoldan geliyormuş gibi birbirimize kavuşamayıp, birleşinceye kadar aradan asırlar geçip, araya asırlık yol girmiş gibi oldu. TA/394 Bir vakit Aliman yetişti de, sağırlaşan kulağım sadece o anda açıldı. TA/395 İki kolunu açarak: “Kara gün, ana, ayrıldık, duluz, duluz! Güneşimiz söndü, ayımız söndü, ikimiz de duluz!” deyip Aliman beni kucaklayıp (bana sarılıp) kendini bıraktı. TA/396 Evet, o sırada iki dul birleşip, birbirimize acılı göğsümüzü bastırıp yüksek sesle acı acı ağladık... TA/397 Zavallı yiğitler, dağ yıkılsa olmaz mı da göl dökülse olmaz mı! TA/398 Subankul ile Kasım, baba oğul ikisi de ne güzel çiftçi idiler! TA/399 Dünyanın tutkası onlarmış gibi çalışkan değiller miydi: halkı doyuran da onlar, düşman geldiğinde ellerine silah alarak, vatani koruyup kan dökenler de onlar. TA/400 İşte örneğin, savaş olmasaydı, Subankul ile Kasım’ım kaç kişinin hissesine emek sunup, ne kadar ekin yetiştirip, ne kadar harman kaldırıp, ne kadar iş yaparlardı. TA/401 Kendileri da milletin emeğinden hayır görüp, dünyanın ne kadar rahatına sahip olurlardı. TA/402 Düşünsen, ilginç, canım doğduğum yer, savaş başlar da o savaşta insanoğlunun en asıl elinden hüner dökülen yiğitleri çalıştığı işini bırakıp, birinin kanını biri döküp, birbirini öldürmeye mecbur olurlar. TA/403

Al emi men buga tük makul emesmin, turmuşumda makul emesmin! TA/404 Tabigattın canduudan eñ biyik caratkanı-adam balasıbı, düynönü çark imergen kim - adam balasıbı, anday eken, birine-biri minçalık zalal keltirbey, tıncıtıkta çaşay albaybı? TA/405 Aytçı çıınıdı, sırdaş talaam, aytkın, ayt maga coobuıdu! TA/406

-Kıyın suroo berdin go, Tolgonay. TA/407 Men bilgenden, adam adam bolup caralğanınan tartıp, soguşkanı soguşkan. TA/408 Kee birde soguştan tegiz kırılıp, közü ötüp ketken elder da bolgon, külü asmanga sapırılıp, tirüü can kalbay, kıyragan şaarlar da bolgon. TA/409 Neçen kılımdar adamdın baskan izine zar bolup, een catkan zamanım da bolgon. TA/410 Soguş çıkkan sayın, ar kaçan kulagı ukkandarına karmaşpagıla, kan tökküçö akıl toktotkula dep aytam. TA/411 Azır da aytar sözüm uşul: “Ey, Adamdar, düynönün dört burçunda çaşagan adamdar, silerge emne kerek-cerbi? Mına men - cermin, men bardık adam balasına teñmin, maga talaşıñardın keregi cok, maga ıntımak kerek! Emgek kerek! Aydoogo bir dan taştasañar, cüz dan kılıp berem, çırpık saysañar, çınar kılıp berem, bak tikseñer, mömö tögüp berem, mal caysañar çöp bolup berem, tam turguzsañar, dubal bolup berem, uruk-tukumuñar köböysö, baarıñarga cay bolup berem! Men tügönböym, men tarıbaymın, men kençmin, men baarıñarga tegiz cetem!” TA/412 Al emi, Tolgonay, adam balası tıncıtıkta çaşay alabı, cokpu deysiñ.TA/413 Özüñ oylop körçü, al menden emes, al silerden, adam balasının özünön, silerdin ıntımağıñardan, ıktıyarıñardan, akılıñardan... TA/414 Soguştuñ zalalın men tartpayt deysiñbi. TA/415 Maydanda kurman bolgon meenetkeçterimdın, senin Subankuluña, Kasınga, Caynagıña okşogon dıykandarımdın emgegin sagınam, alardı coktoym. TA/416 Aydoo ubağında aydalbay, egin ubağında sugarılбай, kırman ubağında bastırılбай catkanda, men alardı: “Kelgile, balban bilek dıykandarım kelgile, baldarım, öydö turup kelgile, kuurap bara catam! -dep çakıram. TA/417

Fakat ben buna hiç razı değılim, hayatımda kabul edemem! TA/404 Tabiatın canlıların içinden en büyük olarak yarattığı insanoğlu mu, dünyanı döndüren kim insanoğlu mu, o hâlde, birbirine bu kadar zarar vermeden, barış içinde yaşayamaz mı? TA/405 Söylesene doğrusunu, sırdaş tarlam, söyle, söyle bana cevabını! TA/406

-Zor soru sordun, Tolgonay. TA/407 Ben bildim bileli, insan insan olarak yaratıldığından bu yana, savaşmaktadırlar. TA/408 Bazen savaştan tamamen yok olup, dünyadan göç edip giden milletler de olmuştur, külü gökyüzüne savrulup diri can kalmadan yıkılan şehirler de olmuştur. TA/409 Nice asırlardır insan ayagının izine müştak olup, sahipsiz yattığım zamanlar da olmuştur. TA/410 Her savaşta çıktığında, her zaman kulağı duyanlara savaşmayın, kan dökmektense akıl yürütün diye söylerim. TA/411 Şimdi de söyleyecek sözüm şu: “Ey, insanlar, dünyanın dört bucağında yaşayan insanlar, sizlere ne lazım, yer mi? İşte ben yerim, ben bütün insanlara aynıyım, bana kavganızın gereği yok, bana barış gerek! Emek gerek! Saban izine bir tane atsanız, yüz tane yapıp veririm, küçük dir dal dikseniz, çınar yapıp veririm, ağaç dikseniz meyvesini bol veririm, hayvan otlatsanız ot veririm, ev yapsanız, temel olurum, sayınız çoğalırsa hepinize barınak olurum. Ben tükenmem, ben daralmam, ben servetim, ben hepinize aynı şekilde yeterim.” TA/412 Şimdi, Tolgonay, insanoğlu barış içinde yaşayabilir mi, yaşayamaz mı diyorsun. TA/413 Kendin düşünsene, o benden değil, o sizden, insanoğlunun kendisiden, sizlerin ittifakınızdan, iradenizden, aklınızdan... TA/414 Savaşın zararını ben çekmiyor muyum sanıyorsun. TA/415 Savaşta ölen mihnetkeşlerimin, senin Subankul’una, Kasım’a, Caynak’ına benzeyen çiftçilerimin emeğini özlüyorum, onları yokluyorum. TA/416 Sürme zamanında sürülmeyip, ekin zamanında sulanmayıp, harman zamanında dövülmeyip kalındığında, ben onları: “Gelin, güçlü bilekli çiftçilerim gelin, çocuklarım, kalkın gelin, kurumak üzereyim!” diye çağırırım. TA/417

Attiñay, ketmenin kötörüp, Subankul kelse kana, attıñay, kombaynin aydap Kasım egin çaap kirse kana, attıñay, kırmanga kızıl tartıp, Caynak arabasın kubalap kelse kana! TA/418

-Sen da mendey turbaysıñbı, oton talaam, sen da mendey sagınat turbaysıñbı, sen da mendey cıktoyt turbaysıñbı. Rakmat saga, boordoş cer! TA/419

27. A-a, kayran Aliman, gül süygön, güldöy bolgon kelinim! TA/420 Kolunda karmaganı on çaktı kızgaldak eken, oşonu erkelete sılap, betine tiygizip, kandaydır bir tereñ oygo çögüp turgan boluş kerek. TA/421 Anın oşentip turganın körgönümdö, çekeme ısıq ter cıbray tüştü. TA/422 Bayagıda orok tartıp cürüp, gülkayır cıynap algandagısı esime kele kaldı. TA/423 Anda al kızıl cooluk salınıp, kolunda karmaganı apapakay bürdüü gülkayır emes bele, azır bolso başına salınganı kara cooluk, kolundagısı kızıl gül, ayırması oşol. TA/424 Aliman oşondo başın öydö kıldı da, köpkö çeyin aylana-tegereğine köz cügürtö karap, anan asmanga tigilip, bir ubakıtta, munun emi kimge kançalık keregi bar ele degendey, keçirgin, cer, seni betke urganday, açuu menen kolundagı güldü çaptı da, özü cüz tömönünön kulap başın basıp, catıp kaldı. TA/425 Meyli emi ıylap alsın dep, men alaçıktın daldasında çaşınıp turdum. TA/426 Añıça Aliman ordunan kayra ırgıp turdu da, bet algan cagina, çoñ coldu közdöy, atırılıp cönödü. TA/427 Esim çıgıp, atka mine çaap, artınan tüştüm. TA/428 Degi bir cetkirseçi. TA/429 Aldımda kara cooluk salınıp, kızıl töşölgön gül menen kelinim kaçıp bara catsa, emne kılarımdı bilbey: “Aliman! Aliman! Bul emneñ, kokuy! Tokto! Toktogun!” dey ele beriptirmin. TA/430 Bayagıda sarı corgonun artına cügürgöndöy, Aliman çoñ colgo cete barıp, kayra salıp, meni közdöy bet aldı: “Ene! Eneke! Aytpağın maga eçtekeñdi! Unçukpa! Aytpa!” -dep, kolun cañsap, cügürüp keldi da, attın calın çeñgeldep, başın menin tizeme cölöp, şoloktop ıyladı. TA/431

Ah, kazma küreğini alıp Subankul gelse keşke, ah, biçerdöverini sürüp Kasım ekin biçerek gelse keşke, ah harmana ekin taşıyıp Caynak arabasını koşturup gelse keşke! TA/418 Ah, kazma küreğini alıp, Subankul gelse keşke.

Sen de benim gibiyimişsin, sevgili tarlam, sen de benim gibi özlüyormuşsun, sen de benim gibi yokluymuşsun. Teşekkür sana, kardeş yer! TA/419

27. Ah, zavallı Aliman, gül seven, gül gibi olan gelinim! TA/420 Ellinde tuttuğu on kadar kırmızı gülmüş, onları nazlı bir şekilde sıvazlayıp, yüzüne değdirip, derin düşüncelere dalmış olsa gerek. TA/421 Onun öyle durduğunu görünce alnımı sıcak ter bastı. TA/422 Eskiden orak biçtiği zaman, ebegümeçi toplaması aklıma geldi. TA/423 O zaman o kırmızı örtü bağlanıp, ellinde tuttuğu bembeyaz tomurcuklu ebegümeçi değil miydi, şimdi ise başına bağladığı kara örtü, ellindekisi kırmızı gül, farkı bu. TA/424 Aliman o sırada başını yukarı kaldırdı ve uzun zaman etrafına göz gezdirip, sonra gökyüzüne dikilip, bir vakitte, bunun şimdi kime ne kadar gereği var der gibi affet, yer, senin yüzüne vurmuş gibi kızgınlıkla elindeki gülü attı ve kendisi yüz üstü düşerek başını bastırıp, yatıp kaldı. TA/425 Olsun şimdi ağlasın diye, ben küçük evin arkasına saklandım. TA/426 O sırada Aliman yerinden tekrar fırladı ve yöneldiği tarafa, büyük yola doğru, koşup gitti. TA/427 Korkup (korktuğum için) ata binerek, koşturup peşinden gittim. TA/428 Yani bir kavuştursa. TA/429 Önümde kara örtü örtünüp, kırmızıya boyanmış gül[lü yol] ile gelinim kaçarken, ne yapacağımı bilemeden: “Aliman! Aliman! Bu da nesi, yahu! Dur! Dur!” diyormuşum. TA/430 Geçmişte sarı atın arkasından koştuğu gibi Aliman büyük yola varıp, tekrar dönerek, bana doğru yöneldi: Ana! Anacığım! Söyleme bana hiçbir şeyini! Sus! Söyleme! -deyip, elini sallayıp, koşarak geldi ve atın yelisini tutup, başını benim dizime yaslayıp, hıçkırarak ağladı. TA/431

Men unçukkan cokmun, emne deer elem, ıylap basılıtışgıça kütüp turdum. TA/432 Bir ubakıtta başın çulgup alıp, Aliman meni karadı. TA/433 Oy, oşondogu türün ay, betinen ısık caş tögülüp, közdörü könök. TA/434 “Karaçı, ene! -dedi al şoloktop. -Kün mintip carkırap tursa, talaa mintip güldöp tursa, ap-açık asman mintip külüp tursa, Kasım kebeyt ee? Emi eç kaçan kelbeyt ee?” TA/435 “Cok. Kelbeyt” -dedim men. TA/436 Aliman katuu üşkürüp aldı da: “Keçirgin, ene-dedi. -Kasımdın artınan cügürüp barıp koşo ölöyün dedim ele.” TA/437 Uşintkende men da ıyladım. TA/438 Al emi men kişi bolsom, körögöç ene bolsom, oşondo ele közünö karabay turup: “Senin bul emne kılğanıñ, caş bala bolup kettiñbi, mından arı saga çaşoonun keregi cok beken! Sabır kıl, Kasımdı akırındap unuttun, sendey kelin cerde kalabı. Öz teniñdi dağı tabarsıñ. Bağıñ açılar. Koy mintpegin, caman bolosuñ. Turmuştan bezseñ özüñdün ele şoruñ. Kayrat kıl!” debeyminbi, uşintip anı akılga salbaymınbi. TA/439 Al emi men antıp aytalğan cokmun, çındık bolso da - suuk kep eken. 440 Kiyin dağı neçen colu uşul sözdün kezegi keligende, tilimdin uçunda tursa da, ketençiktep aytalbadım. TA/441 Buga ar kanday sebepter boldu, menden gana emes, Alimandın özünön da ketip kaldı. TA/442 Kısacası, sözdün kızuu temirde iyilçek ubağı bolot eken, andan ötkön soñ, caağı ulam katuuulap, ulam oor tartıp, ulam aytuuga kıyındap, eski oorü öñdönüp sozulup ketet eken. TA/443 Bul kepti, men mına azır, zaman tınçtanıp, aradan kança mezigil ötüp, aytıp oturam. TA/444 Al emi anda, oşol topołoñduu cıldarda, kolhozdu bütöpögön cumuşu menen alpuruşup, bul işti cay oturup teriştire tereñ oyloogo ubakit da, çoloo da bolgon cok. TA/445 Bizdin bardık kılğan araketibiz, ümütübüz, tilegibiz, kütkönübüz - erterek ceñiş kelse eken da, erterek soğuş basılsa eken. TA/446 Andan kiyinkinin bardığı özü menen özü çeçilip kalçuday oñoy körünüp cattı. TA/447 Al emi soğuştuñ tuzu açuu sarkındısı büttü dep, azır da aytalbaybız... TA/448

Ben susuyordum, ne diyebilirdim, ağlayıp susana kadar bekledim. TA/432 Bir aralık başını sallayıp, Aliman bana baktı. TA/433 Ah, o zamanki duruşun ah, yüzünden sıcak yaş dökülüp gözleri şiş. TA/434 Bak, ana! -dedi o ağlayarak. Güneş böyle pırıl pırıl parlarken, bozkır böyle çiçeklenirken, masmavi gökyüzü böyle gülümserken, Kasım gelmiyecek öyle mi? Artık asla gelmiyecek öyle mi? TA/435 Hayır. Gelmiyecek dedim ben. TA/436 Aliman derin bir şekilde iç çekti ve: 'Bağışla, ana, dedi, Kasım'ın arkasınan koşarak gidip beraber ölmek istedim.' TA/437 Öyle deyince ben de ağladım. TA/438 Ama ben kişi olsaydım, ileri görüşlü ana olsaydım, o zaman onun göz yaşına bakmadan: Senin bu nedir yaptığın, küçük çocuk musun, bundan sonra sana hayatın gereği yok mu! Sana benzeyen kaç gelin dul kalıyor. Sabret, Kasım'ı yavaş yavaş unut, senin gibi gelin yerde kalır mı. Kendi dengini yine bulursun. Kismetin açılır. Bırak öyle yapma, kötü olursun. Hayattan bezersen kendin betbaht olursun. Gayret et! Demez miydin, öylece ona akıl vermez miydin. TA/439 Fakat ben böyle söyleyemedim, gerçek olsa da soğuk söz imiş. TA/440 Sonra daha kaç defa şu sözün sırası geldiğinde, dilimin ucua gelse de, gerileyip söyleyemedim. Buna her türlü sebepler [engel] oldu, sadece benden değil, Aliman'ın kendisinden de oldu. TA/441 Kısacası, sözün kızgın demirde eğilecek zamanı olurmuş, [sözün zamanı] zaman geçtikten sonra, çene gittikçe sertleşip, gittikçe ağırlaşip, gittikçe söylemeye zorlanıp eski (müzmin) bir hastalık gibi uzayıp gider. TA/443 Bu sözü, ben işte şimdi, zaman sakinleşip aradan kaç mevsim (zaman) geçince söylüyorum. TA/444 Ama o zaman, o kargaşalı yıllarda, kolhozun bitmeyen işleriyle uğraşıp bu işi sakince oturup soruşturacak derin düşünmeye zaman da, imkân da olmadı. TA/445 Bizim bütün çabamız, ümidimiz, dileğimiz, beklediğimiz erkenden zafer gelse de, erkenden savaş bitse. TA/446 Ondan sonraki her şey kendi kendine çözülecekmiş gibi kolay görünüyordu. TA/447 Ama savaşın tuzu acı kalıntıları bitti diye, şimdi de söyleyemiyoruz... TA/448

Ooba, cer, bütöpögön üçün uşuntip baarın kayradan estep, baarın kayradan kansıragan cüröktön ötkörüp, süylöşüp oturbaybızbı. TA/449

-Süylöy ber, Tolgonay, süylö. TA/450 Bugün söz seniki, aňgemendi ulant. TA/451 Ulantpaska arga kança: turmuş özü ele ulantıp taştabadı. TA/452 Soguştun üçünçü-törtünçü cıldarı süyüntüp da, küyüntüp da, duşman sürülgöndön sürülüp bara catsa da, eç bir tügöngüstöy, kubatınan, aldan taygan eldin ogo beter kabırgasın kayıştırıp, esin oodardı. TA/453

29. Karakçılardan karaandarı kaydan körünör eken dep, tizgin tartpay, een talaalar menen çaap kele catıp, bir kezde at toktoy kalganda gana, başın cıyıp karasam, aldım da - tereň aň. TA/454 Too etektep kelip kalıptırmin. TA/455 Karaygan kır üstündö arkan boyu ay çalkalap, cıldızdar kotoloşup, asman açık eken. TA/456 Muzdak şamal toňgolok kar üstü menen sıygalap, cansız kuuraylardı birine birin süyköntüp, tımızın ıskırıp, uragan eski korgon arasında ükü-capalaktar ün salıp turdu. TA/457 Bul tünü düynönün ar kaysı cerinde ar kanday cakşı da, caman da işter bolgon çıgar, tarihtın ar kanday uluu da, arzıbas okuyaları ötüp catkan çıgar, al emi bizdin ayılıbızda mına uşunday şoykon tün boldu. TA/458 Attardı kim aldı eken, kanday nemeler? TA/459 Mınday uçurda eldin ubal-soobunan korkpogon kimder boldu eken? TA/460 Andagı kamışta bekinip cürüşpösün dep, sayga tüşüp karadım. TA/461 Eçteke cok, bolgondo, bir tülkü bulañ etip, kamıştın içinen çıga kaçtı da, ay carığında kögültür kubulup, car üstü menen kümüş kuyrugun süyröp sızıp cönödü. TA/462 Ayılga kayra tarttım. TA/463 Añ boylop kele catıp, essime tüşti: Cekşenkul degen biröo askerden kaçıp kelgen imiş, canında eki coldoşu bar, Sarı-Cayıktagı kazaktardan imiş degen kañırt sözdörgö ança işengen emes elem. TA/464 Kantip ele köpçülük frontto ört keçip, karmaşıp catsa, bular mında kara canın ala kaçıp bekinip cürsün? TA/465

Evet yer, bitmediği için böyle hepsini yeniden hatırlayıp hepsini yeniden kansızlaşan yüreğimizden geçirip, konuşmuyor muyuz. TA/449

Konuş, Tolgonay, konuş. TA/450 Bugün söz senin, hikâyenin devam ettir. TA/451 Devam etmemek [için] çare var mı; hayat kendisi devam ettirmedi mi. TA/452 Savaşın üçüncü dördüncü yılları hem sevindirip hem üzüp düşman sürüldükçe sürülüse de, hiç bitmez gibi güçten, hâlden düşen halkın daha beter belini büküp aklını başından aldı. TA/453

29. Soyguncuların karaltıları nereden görünür acaba diye, dizgini çekmeden, boş bozkırda hızla gelirken bir vakit at duruverince dizgini çekip baktığımda, önümde derin bir çukur [vardı]. TA/454 Dağ eteğine kadar gelmişim. TA/455 Kararan tepe üstünde biraz ay gerilip, yıldızlar kümeleşip gökyüzü açık. TA/456 Soğuk ruzgar donmuş kar üstünden kayıp, cansız otları birbirine sürüp, sessizce ılık çalıp, yıkılmış eski duvarların arasında baykuşlar ses çıkarıyordu. TA/457 Bu gece dünyanın herhangi bir yerinde her türlü iyi de kötü de işler olmuştur, tarihin her türlü hem büyük hem de değersiz olayları geçmiştir, işte bizim köyümüzde böyle belalı bir gece oldu. TA/458 Atları kim çaldı acaba, nasıl birileri? TA/459 Böyle bir zamanda halkın vebal sevabından korkmayan kimler acaba? TA/460 Ötedeki kamışlar arasında saklanmış olmasınlar deyip, nehir yatağına kadar inip baktım. TA/461 Hiçbir şey yok, sadece, bir tilki şıp diye, kamışın içinden çıkıp kaçtı ve ay ışığında toprak rengini andırıp, uçurumun üstü ile gümüş kuyruğunu sürükleyip sızıp gitti. TA/462

Köye tekrar döndüm. TA/463 Arık boyunca gelirken aklıma geldi: Cekşenkul diye birisi askerden kaçıp gelmiş imiş, yanında iki yoldaşı varmış, Sarı-Cayıktaki Kazaklardanmış diye söylenen sözlere çok da inanmamıştım. TA/464 Nasıl olur herkes savaşta ateşten geçip, savaşırken bunlar burada kara (kendi) canını koruyup saklansın. TA/465

Al emne degen cüzükaralık: “Sen ölüp tur, men çaşayın degenibi? Oşol da kişilikpi?” - dep oylop cürgöm. TA/466 Ayılda ar kimdin sıırı belgilüü emespi, mınday işke bara turgan eç kim cok bolçu, andan kalsa üç cılkını birdey kayda batırat ele. TA/467 Uuru tıştan tiydi. TA/468 Canagıday sırttap, too-taştı aralap cürgöndör gana çaşırip siñirip kete alat degen pikirge takaldım. TA/469 Cekşenkuldardın askerden kaçıp cürgönü çın bolso, oşolordun kolunan keldi go degen şek tuuldu. TA/470 Anday deyin deseñ, uurunı közüñ menen körüp, koluñ menen karmap algan ceriñ cok. TA/471 Birok Cekşenkuldar menen kiyniñ ötü tüşüp, betteşip kaluuga da tuura keldi. TA/472 Al iş cazında boldu. TA/473

Çının aytsam, kolhozun kündölük ubarakerçiliginde cürüp, bul okuya esten da çıgıp ketken ele. TA/474 Üç at bir sokonun küçü, eptep kunan-punandardı üyrötüp, brigattın sokolorun tügöldödük, ayla kança. TA/475 Uşunu menen koş aydoo kirip keldi da, uuru emes kudaydı da unutarlık tüşük başaldı. TA/476 Menin turmuşumda eñ oor caz oşondo boldu go. TA/477 El kantsin, el işteyin ele deyt, birok, açarçılıktan ketmen şiltöögö carabay kalgandar boldu. TA/478 Baştagıday kubat cok, işter keçiktirilip cattı. TA/479 Anısı al bolso, kolhozdo ürön az, kampanın için şıpırıp catıp, ar bir dandı terip catıp, zor-zor menen brigadabızga berilgen aydoo planın orundattık. TA/480 Oşol kündörü eldin türün körüp katuu oylondum. TA/481 Emgek küngö eçteke albasa, içesine ookat bolboso, eldi kırıp alabızbı? TA/482 Emdigi cazda mından beş beter açarçılıkka duuşar bolobuz go. TA/483 Cok, bizdin mintişibiz carabayt, kantse da bir akılın tabış kerek dep cürüp, tee cogoru too eteginde, kısır catkan eki añız bolor ele go, oşonu buzdurup, egin septirmek boldum. TA/484 Başkarmaga keñeş saldı, raykomgo çeyin bardım, tüşündürdüm: munu biz plandan sırtkarı öz küçübüz, öz araketibiz menen eldin emgek akısına dep atayın arnap aydaybız. TA/485 Stol kuçaktağan kimdir biröö kolhozun stalindik ustavın buzasın deyt. TA/486

Bu nasıl bir hainlik: “Sen öledur, ben yaşayayım demek mi? Bu da insanlık mı?” diye düşünüyordum. TA/466 Köyde herkesin sıırı belli değil mi, böyle bir işi yapacak hiç kimse yoktu, öyle olsa üç atı birden nerede barındıracaktı. TA/467 Hırsız dışarıdan geldi. TA/468 Deminkiler gibi dışarıdan, sadece dağ taş dolaşanlar gizleye bilirler fikrine takıldım. TA/469 Cekşenkulların askerden kaçtığı gerçek ise, onların elinden gelmiştir diye şüphe doğdu. TA/470 Öyle diyeyim dersin, hırsız gözünle görüp ellerinle yakalamadın ki. TA/471 Fakat Cekşenkullarla sonra zıtlaşıp yüzleşmek zorunda da kaldık. TA/472 O iş yazın oldu. TA/473

Doğrusunu söylersem, kolhozun gündelik zahmet verici işlerinden dolayı bu olay akıldan da çıkmıştı. TA/474 Üç at bir sabanın gücü, [biz] zar zor tayıları öğretip ekibin sabanlarını tamamladık, başka çare yoktu. TA/475 Böylece yer sürme zamanı geldi de, hırsız değil Tanrı’yı bile unutturacak uğraş başladı. TA/476 Benim hayatımda en zor yaz o zaman oldu. TA/477 Halk ne yapsın, halk çalışayım diyor, fakat açlıktan kürek kaldıramaz hâle gelenler oldu. TA/478 Önceki gibi güç yok, işler geciktiriliyordu. TA/479 Orası öyle olsa kolhozda tohum az, anbarın içini süpürüp, her bir deni toplayıp, zar zor ekibimize verilen ekim plânını yerine getirdik. TA/480 O günlerde milletin hâlini görüp çok düşündüm. TA/481 Emek (karşılığında) gününe (günlük olarak) hiçbir şey almasa, içmesine iâşe olmazsa halkı yok mu edeceğiz? TA/482 Önümüzdeki yazda bundan daha beter bir açlığa düşer olacağız herhâlde. TA/483 Yok, bizim böyle yapmamız doğru değil, ne olursa olsun bir yolunu bulmamız lazım diye düşünüp taa yukarı dağ eteginde, boş duran iki tarla vardı ya, onu sürdürüp, ekin ektirmeye karar verdim. TA/484 Yöneticiye danıştım, il müdürlüğüne kadar vardım, anlattım: bunu biz plân dışı olarak kendi gücümüz, kendi çabamızla halkın emek hakkına diye özellikle sürdüreceğiz. TA/485 Masaya sarılan birisi klohozun Stalin nizamnamesini bozuyorsun dedi. TA/486

“Ustavıñ kara cerge kirsın!” -dedim. TA/487 Bar, Staliñge aytkın! TA/488 Biz açka cürgöndö, silerge kim ookat taap beret? TA/489 “Oozuñ karap süylö, ölgönü cürösüñbü!” -deyt. TA/490 “Karabaym etpeym! Biz işke carabay kalsak, fronttogu soldattarga kim nan taap beret? Uşunu oyloboysuñarby? TA/491 “Koyçu, akırı makul boluştu, birok kep başkada ele da-sebe turgan uruk cok, kolhozduñ kampasında dan degenden timele ırınga kalbadı go, kaydan alam. TA/492 Aylam ketkende, eldi cıynalışka çakırıp, özümçö keñeş kurdum. TA/493

31. Cok, Tolgonay, senin anda eç kanday künöñ cok. TA/494 Sen elge cakşılık kılayın dediñ ele, ordunan çıkpay kalbadıby. TA/495

-Ooba, aylanayım dıykan talaam, sen baarına küböñ: nietim cakşı bolçu. TA/496 Al emi oşondo ayıldagılar cabıla sabaşıp öltürüşö da, makul elem. TA/497 Bilesiñ go, eki çoñ kap uruktuk egin çoğuldu, anı biz kalbırğa salıp, tazalap, aydoonun, başına özüm cetkirip taştagam. TA/498 Al künü koyo tursam bolot bele. TA/499 Sokoloy turgan bir az ayant kalgan bolçu. TA/500 Ertesi azandan turup üröndü aydoogo özüm çaçmak elem. TA/501 Ürön dayar, cer dayar, bardığı ele oydoguday çıgıp kele catkan. TA/502 Keç kirerde üygö kelip, alda emnege küypölöñdöp, tıncık taba albadım. TA/503 Kündüzü Bektaş menen dagı bir balaga tirmooçtordu arabaga salıp, anızga cetkirip taştagıla dep dayındagan elem. TA/504 “Bala balanın işi çala” degendey, tigiler aytkanımdı orundattı beken, cokpu dep, işenalbay Alimanga ayttım: “Men tigi koşçularga barıp kele koyoyun- bat ele kelem” -dep, attanıp çıktım. TA/505

Ayıldan öto berip, celdire bastırdım elem: kaç karayıp, keç karañgısı ulam koyurup kele catkan. TA/506 Koştun başına cete berbey, aydoodo sokogo koşulgan ögüzdör een turuptur, canında eç kim cok. TA/507 Uşul ubakıtka çeyin unanı sokodon çıgarbaganı emnesi dep, sokoçu balaga açuım keldi. TA/508

“Nizamnamen yerin dibine batsın!” -dedim TA/487 Var, Staline söyle! TA/488 Biz aç gezerken sizlere kim yiyecek temin edecek? TA/489 “Ağzından çıkana kulağın duysun, ölmek mi istiyorsun.” dedi. TA/490 “Bakmıyorum, etmiyorum! Biz iş yapamaz hâle gelirsek savaşta askerlere kim ekmek bulup verecek? Bunu düşündünüz mü?” TA/491 Yani, sonunda kabul ettiler, fakat mesele başkaydı da ekecek tohum yok, kolhozun anbarında tahıl adına numunelik bile kalmamıştı, nereden alayım. TA/492 Çarem kalmayınca halkı toplantıya çağırıp, kendimce istişare ettim. TA/493

31. Yok, Tolgonay, senin onda hiçbir suçun yok. TA/494 Sen halka iyilik yapmak istemiştin, [buğday] yerden çıkmadı. TA/495

-Evet, sevgili çiftçi tarlam, sen hepsine şahitsin: niyetim iyi idi. TA/496 Ama o zaman köydekiler toplanıp dövüp öldürseler de, razıydım. TA/497 Biliyorsun ya, iki büyük çuval tohumluk ekin toplanmıştı, onu biz kalburdan geçirip temizleyip, sürülmüş tarlanın başına kendim götürüp bırakmıştım. TA/498 O gün bekleseydim olurdu. TA/499 Sürülecek biraz yer kalmıştı. TA/500 Ertesi gün ezan vaktinde kalkıp tohumu sürülmüş tarlaya kendim ekecektim. TA/501 Tohum hazır, yer hazır her şey düşünüldüğü gibi oluyordu. TA/502 Akşamüstü eve gelince bir şeye telaşlanıp, sakın olamadım. TA/503 Gündüz Bektaş ile daha bir çocuğa tırmıkları arabaya koyup, tarlaya götürün diye [onları] vazifelendirmiştim. TA/504 “Çocuk çocuğun işi yarım” denildiği gibi bunlar dediklerimi yapmış mıdır yapmamış mıdır deyip, güvenemeyip Aliman’a söyledim: “Ben o görevlilere gidip geleyim, çabuk gelirim deyip” ata binip çıktım. TA/505

Köyden geçip, koşturarak gidiyordum: karanlık çöküp, akşam karanlığı gittikçe koyulaşıyordu. TA/506 Çiftin başına varmadan, tarlada sabana koşulan öküzler sahipsiz duruyordu, yanında hiç kimse yok. TA/507 Bu zamana kadar hayvanı sabandan çıkarmamak da ne demek diye, sabancı çocuğa sinirlendim. TA/508

Kayda cüröt boldu eken al cumarimbek degenimçe bolboy, col boyunda malaları menen oodarılp catkan arabanı körüp, esim çıgıp ketti. TA/509 Arabanın canında eç kim çok. TA/510 “Ay, baldar! Kayda cürösünör, kaydasınar! Kim bar mında?” -dep kıykırdım. TA/511 Can adam çoktoy, eç kaday coop bolbodu. TA/512 Bul emnesi, bular soo emes ko dep, alaçıkka çaap bardım. TA/513 Attan sekirip tüşüp, şireñke çağıp kirip kelsem, Bektaş coldoşu menen, sokoçu bala-üçöö teñ koldoru artına baylanıp cerde catışat. TA/514 Kiyimderi tıtılıp, beti-başı kan oozdoru tolo tıgilgan kurmuşu. TA/515 Bektaşın oozunan kurmuşunu culup alıp: “Ürön? Ürön kayda?” -dedim. TA/516 “Alıp ketiştı! Sabap alıp ketiştı!” -dep, uurulardın ketken cagın başı menen körsötö berdi. TA/517 Oşol cerden kaday bolgonun bilbeym, atka ırgıp minip, kuugunga tüştüm. TA/518 Ömürü antip at çaap körgön emes çıgarmin. TA/519 Canıña bıçak tiygende, eçtekege karabayt turbaybı adam. TA/520 Karañğı tün emes, meyli kör karañgısı bolsun! TA/521 Öz üyümdü örttöp, öz mülkümdü tonop alıp ketse ıraazımın, kırmanga kol salıp, togus kap egin alıp ketse çıdar elem-kırmandın keşigi deer elem, birok bul ürön üçün timele ölüp berüügö dayar elem! TA/522

-Ooba, Tolgonay, eldin oozunan culup algan ar bir dan üçün, adamdın kanınan kimbət oşol ürön üçün canıñdı kurman çalsañ da az bolor ele. TA/523 Tün karañgısın silkintip, oşondogu aykırganıñ: “Tokto! Tokto! Cüzü-karalar!” -dep, uşunday bir zaarduu kıykırdıñ eleñ, uykuga ketip bara catkan cerimden selt etip, oygondum. TA/524 Attın dört ayagı dübürttöp, tigilerge cakındap kele catkan ekensiñ. TA/525

-Ooba, ay-aalamdı buzup aykırganım çın. TA/526 Uşüntüp kıykırıp kele catkanımda, işim ak eken, karakçılardın artınan bilgendey tüz salıptırmin. TA/527 Köp ötpöy aldıda uurulardın karandarı körünö berip, attarının takaları taşka çağıla tüştü. TA/528

Nerede geziyormuş o kerata dememe kalmadan, yol kenarında tapanları ile birlikte devrilmiş yatan arabayı görüp, korktum. TA/509 Arabanın yanında hiç kimse yok. TA/510 “Hey, çocuklar! Nerede dolaşıyorsunuz, neredesiniz! Kim var burada?” diye bağırdım. TA/511 Tek bir can yok gibi hiçbir cevap gelmedi. TA/512 Bu da nesi, bunlar sağ değil galiba diye, çadıra koşturup vardım. TA/513 Attan fırlayıp inip, kibrit yakıp içeri girdiğimde, Bektaş arkadaşı ile, sabancı çocuk üçü birlikte elleri arkadan bağlanmış yerde yatıyordu. TA/514 Elbiseleri yırtılmış, yüzleri gözleri kan, ağızları doluncaya kadar tıklılmış çaput. TA/515 Bektaş’ın ağzından çaputu çıkarıp alıp: “Tohum? Tohum nerede?” dedim. TA/516 “Götürdüler! Döverek götürdüler!” diye hırsızların gittiği tarafı başıyla işaret etti. TA/517 Orada nasıl olduğunu bilmiyorum, ata atlayıp binip, kovalamaya koyuldum. TA/518 Haytımda böyle at koşturduğumu görmemişim belki de. TA/519 Canına bıçak değdiğinde (canı acıdığında), hiçbir şeye bakmıyormuş insan. TA/520 Karanlık gece değil, isterse kör karanlık olsun! TA/521 Öz evimi yakıp, öz malımı yağmalasalar razıydım, harmana el uzatıp, dokuz çuval ekini götürseler dayanırdım harmanın kalıntısı derdim, fakat bu tohum için gerçekten ölmeye hazırdım! TA/522

Evet, Tolgonay, milletin ağzından çekip alınan her bir tane için, insanın kanından değerli o tohum için canını feda etsen da az olurdu. TA/523 Gece karanlığını titretip, o zamanki bağırsın: 'Dur! Dur! Yüzü karalar!' diye, öyle bir acı bağırmıştın ki, uyuklamaya başladığım yerimden irkilip, uyanmıştım. TA/524 Atı dörtlale koşturup ötekilere yaklaşıyordun. TA/525

Evet, bütün cihanı inleterek haykırdığım doğru. TA/526 Öylece haykırıp gelirken, işim düz idi, hırsızların peşinden bilmiş gibi doğru gitmişim. TA/527 Fazla geçmeden önümdeki hırsızların karaltıları görünürüp, atlarının nalları taş vuruverdi. TA/528

Üçö eken, atçan nemeler kaptardı böktörünüp too tarapka urup ketip bara catıptır. TA/529 “Tokto! Taştagıla üröndü! Taşta üröndü! Taşta deym!” -dep, kamçı şıbap kalbay keke cattım. TA/530 Arabız ulam kısıkara berdi, antkeni tigiler kap salınıp, katuu çabıp kete albadı. TA/531 Birok egindi da taştaşpadı. TA/532 Kimdir birö ortodo corgo minip bara catıptır. TA/533 Eski maldın közü emespi, artınan taanırım, cürüşünön, artkı ak baypak ayagınan taanırım-bizdin sarı corgo eken. TA/534 Kışında attardı urdap ketken da uşul turbaybı. TA/535

33. Soguşkan egin aydabayt, demek al bardık adamdardın nasibine kol salat, demek al bardık adamdardın düşmanı. TA/536 Maysalbek, aylanıp keteyin kemenger uulum, al da uşul cönündö katında cazbadı bele. TA/537 Esiñdebi, cer, Maysalbetkin cazgan katı? TA/538

-Men anı cat bilem, Tolgonay. TA/539

-Ooba, sen eköobüz anı cat bilebiz. TA/540 Bugün menin sıynuu künüm, bugün biz baarın kayradan eskerebiz, cer-enem. TA/541

-Süylöy ber, Tolgonay. TA/542 Senin bul aytkandarıñ eskerüü gana emes, ar dayım köküröktö turgan nerse. TA/543 Maysalbegiñdin cazgan katın dağı bir kaytalap aytıp berçi. TA/544 Maysalbek senin gana uuluñ emes, al menin da uulum, cer uulu - Maysalbek! TA/545 Men oşondo üydö oorup catkanımda, ayıldeşarım al-cay surap, ar kimisi cıluu sözdörün aytıp, köñül ulap cürgöndörünün dağı bir sebebi bar turbaybı. TA/546 Men anı sezip da kalganday boldum elem bir çeti. TA/547

Ayşa koşunam, beçara, özü arañ ontolop cürüp, kiçinekey çöyçökkö kaymak sızgırıp keliptir. TA/548 Al üygö kirip kelgende, ögünkü kılğanıma katuu uyaldım. TA/549 Söz tabalbay, unçukpadım. TA/550 “Tolgonay, sen oyuña eçteke albağın,-dedi Ayşa. TA/551

Üç [kişi] idi, atlı kişiler çuvalları eğer kayışına bağlayıp, dağa doğru bastırıp gidiyorlardı TA/529 'Dur! Bırakın tohumu! Bırak tohumu! Bırak diyorum!' diye, kamçı sallayıp geri kalmadan geliyordum. TA/530 Aramız gittikçe kısalıyordu, çünkü onlar çuvalları taşıdığı için hızlı gidemiyorlardı. TA/531 Fakat ekini de brakmadılar. TA/532 Birisi ortada yorgaya binmiş gidiyordu. TA/533 Eski malın gözü değil mi, arkasından tanıdım, yürüyüşünden, artkı ak çorap ayağından tanıdım, bizim sarı yorga idi. TA/534 Kışın atları çalan da onlarmış meğer. TA/535

33. Savaşan ekin ekmiyor, demek o bütün insanların nasibine el uzatıyor, demek o bütün insanların düşmanı. TA/536 Maysalbek, sevgili akıllı oğlum, o da bunun hakkında mektubunda yazmamış mıydı. TA/537 Hatırında mı, yer, Maysalbek'in yazdığı mektup? TA/538

-Ben onu ezber biliyorum, Tolgonay. TA/539

-Evet, sen ikimiz onu ezber biliyoruz. TA/540 Bugün benim [geçmiş] anma günüm, bugün biz her şeyi tekrardan hatırlayacağız, yer anam. TA/541

-Söyle, Tolgonay. TA/542 Senin bu dediklerin sadece anma değil, daima kalpte duran şeydir. TA/543 Maysalbek'in yazdığı mektubu daha bir tekrar söyler misin. TA/544 Maysalbek yalnız senin oğlun değil, o benim de oğlum, yer oğlu Maysalbek! TA/545 Ben o zaman evde hasta yatarken, köylülerin hâl hatır sorup, her biri iyi sözlerini (iyi dileklerini) söyleyip, gönlümü hoş etmelerinin daha bir başka sebebi varmış meğer. TA/546 Ben bunu hissederek gibi olmuşum bir taraftan. TA/547

Ayşa komşum, biçare kendisi zorlukla inleyip gezmesine rağmen, küçücük tase kaymak sızdırıp gelmiş. TA/548 O eve girdiğinde, o günkü yaptığımı çok utandım. TA/549 Söz bulamayıp, ses çıkarmadım. TA/550 “Tolgonay, sen kafana hiçbir şey takma,” dedi Ayşa. TA/551

Menin boştuğumdu keçirip koy. Sendey ayal üçün, kerek bolso, canımdı ayabaymın. Kerek bolso, calgız uulum Bektaştı da berem. Al ansız dele eki üydün ortosundagı bala bolup kaldı, seni menden artık körböşö, kem körböyt. Sen biz menen kişisiñ, biz seni menen kişibiz. Uşunu tüşünüp koygun” -dedi. TA/552 “Rahmat, bul aytkanıña” -dedim men da. TA/553 Ançeyin oyundagısın aytkan eken desem, anın da sözünün astarı bar turbaybı. TA/554

Oşonun ertesinde belimdin ooruganı ceñildep, üydö narı-beri kıymıldap, eşikke çıktım. TA/555 Terezenin astına kiyiz salıp, küngö cılınıp oturdum. TA/556 Alimandı cumuşka çıga ber desem, başkarma bugün dağı bir kün eneñe karalaşkın, üydö bol dep uruksat berdi dedi. TA/558 Koroodo ot cagıp, Aliman kir cuup catkan. TA/559

Eşik aldındagı coon tüp karı alma oşol cılı kalıñ güldöp, kayra küç alıp çaşarganday señselip, şamal tiygende, butaktarınan appak küküm sebelep cattı. TA/560 Alma güldögön kezde aba da, kök kaşka bulaktay tunuktalıp, eñ bir taza bolot emespi. TA/561 Alista caltıldagan too möngölörü daana körünüp turdu. TA/562 Üşüntüp oturganımda, köçödön poçtoçu Temirçal kirip keldi. TA/563 “Arba, Tolgonay”, dep, ança sözgö da kele berbey, şaşılıp, özünçö ele alda emnege sumsaya, kürsüldöp cötölüp, suuk tiyip kalıptır, kurgurduku dep, süylönüp catıp, saga kat bar bele degendey, sumkasın ahtarıp, kat bedri. TA/564 Anın bul kımırabastığına taarınıp: Cana ele aytpaysıñbı zarıktırbay! Kimden eken?-desem, Maysalbekten körünöt dedi. TA/565 Süyünüp cürögüm aptıkkanın, demeyde Maysalbektin kattarı üç burçtuk bolçu ele, bul colu basma menen basılğan tört burç, sırtkı kalıñ atlas kagaz ekenin da kaparıma ala berbeptirmin. TA/566 Uşul uçurda caradar bütün süyröp baldakçan Bektursun kelip kaldı. TA/567 Koñşubuz ele, erikkende bizdikine kelip, koburaşıp kete turgan. TA/568 Kat kelgen turbaybı, Maysalbekten go dep, öto sabır kütüp, kol karmaştı. TA/569

O benim zaafımı bağışla. Senin gibi kadın için, gerekirse canımı veririm. Gerekirse tek oğlum Bektaş’ı da veririm. O zaten iki evin arasındaki çocuk oldu, seni benden üstün görmese fena olmaz. Sen bizimle kişisin, biz seninle kişiyiz. Bunu anla.” TA/552 “Sağol, bu dediklerine” dedim ben de. TA/553 Öylesine aklındakini söylemiştir diyordum, onun da söylediklerinin astarı (aslı) varmış. TA/554

O günün ertesinde belimin ağrısı hafifleyip, evde oraya buraya hareket edip, dışarıya çıktım. TA/555 Pencerenin önüne kilim serip, güneşe ısınıp oturdum. TA/556 Aliman’a işine gidiver dediğimde, müdür bugün bir gün daha annene yardım et, evde kal diye izin verdi dedi. TA/558 Bağçede ateş yakıp, Aliman çamaşır yıkıyordu. TA/559

Kapı önündeki kalın köklü yaşlı elma [ağacı] o yıl çok çiçek açıp, tekrar güç alarak gençleşmiş gibi dalgalanıp ruzgar değince budaklarından bembeyaz kırıntı döküyordu. TA/560 Elma çiçeklenen zamanda, hava da, masmavi bir pınar gibi berraklaşıp tertemiz oluyor ya. TA/561 Uzakta parlayan dağ buzulları net görünüyordu. TA/562 Böylece otururken, sokaktan postacı Temirçal gire geldi. TA/563 İyi gelsin Tolgonay, diye, fazla lafa da gelmeden, telaşlanıp, kendince nedense vakur bir tavır takınıp, sesli bir şekilde öksürüp, soğuk almışım, kahrolası diye söylenip, sana mektup var mıydı der gibi çantasını karıştırıp mektup verdi. TA/564 Onun bu tavrına darılıp: ‘Önceden söyleseydin ya azap çektiirmeden! Kimdenmiş?’ dediğimde, Maysalbek’ten galiba dedi. TA/565 Sevinip kalbim durduğundan, önceki Maysalbek’in mektupları üç köşeli idi, bu sefer matbaa da basılmış dört köşeli, dışı kalın atlas kağıttan oluşuna dadikkat etmemişim. TA/566 O sırada yaralı ayağını sürükleyerek koltuk değnekli Bektursun geldi. TA/567 Komşumuzdu canı sıkılınca bize gelir, konuşup giderdi. TA/568 Mektup gelmiş, Maysalbek’ten galiba diye, sabırla bekleyip el tutuştu. TA/569

Kat kelgen turbaybı, Maysalbekten go dep, ötö sabır kütüp, kol karmaştı. TA/569 “Koluñ emne kaltırayt? Beri oturup, okup bere saçlı” -dedim. Oşentsem kiyizdin çetine oturup catıp, kokuy butum dep ontóp ireñi kubarıp, terdep ketti özü. TA/570 Kattı kolu kaltırap arañ açtı da, okuy baştağı. TA/571 A, kayran balam, kayran kat... TA/572

Apake, ak sütüñdön aylanayın apakem, -dep başaptır. TA/573 Men seni kanday kışi ekeniñdi bilbesem, bul kattı cazbayt bolçum. TA/574 Senin akılmandıgıña, kayratıña, senin küçüñö işenip cazıp oturam. TA/575 Oşentse da emne dep tüşündürüp, emne dep aytuuga söz tabalbay, alakanday ak baraktı tiktep oturgan kezim. TA/576

35. Mına uşüntüp, ortonçu uulum Maysalbegimden da acıradım. TA/577 Taştap ketken tumagı kaldı... TA/578

-Mende bolso Maysalbektin cergesi degen atagı kaldı, Tolgonay. TA/579 Elge-kılğan işi, dañkı kaldı. TA/580

-Ooba, Maysalbektin atı öçkön cok. TA/581 Baatır degen naamı menen ardaktalıp kıştagıbız “Maysalbek” atındağı kolhoz boldu. TA/582 Fronttogular Maysalbektin cazıp ketken katın özdörünün katına koşup sel’sovetke ciberişken eken. TA/583 Al katta Maysalbektin körsötkön erdigin cazgan cooker coldoştoru, baarıbızga köñül aytıp, silerdin uuluñar, cerdeşiñerdi eç kaçan unutupaybız, anın ismı menen mekenibiz dayım sıymıktanat deşıptir. TA/584 Körsö Maysalbegim çalgıncı turbaybı. TA/585 Bizdin askerler çabuul cürördö, nemetsterdin çasıruun cerde toptogon kural-carak, ok-darıları bir tündö ot alıp, aylana tegektegi tokoylor capıra kırap, fronttogu çabuulduñ çoñ colu açılıptır. TA/586 Oşonu kılğan menen uulum Maysalbek boluptur. TA/587 Men da anın bul erdigine sıymıktanam. TA/588 Antse da, menin oyuma koyso, soğuş çıkpaganda, men anın başka işteri menen sıymıktansam, baktıluu bolor elem. TA/589

Mektup gelmiş, Maysalbek’ten galiba diye, sabırla bekleyip, el tutuştu. TA/569 ‘Ellerin neden titriyor? Yakın oturup okuyuver’ dedim. Öyle dediğimde kilimin kenerına oturup kahrolası ayağım diye inleyip rengi kaçıp terledi kendisi. TA/570 Mektubu elleri titreyerek güçlücke açtı ve okumaya başladı. TA/571 Ah, zavallı oğlum, zavallı mektup... TA/572

Anacığım, ak sütüne kurban olayım anacığım, diye başlamış. TA/573 Ben senin nasıl biri olduğunu bilmesem, bu mektubu yazmazdım. TA/574 Senin aklına, gayretine, senin gücüne inandığım için yazıyorum. TA/575 Öyle olsa da anlatmaya, söylemeye kelime bulamayıp, avuç gibi beyaz kâğıda bakıp oturduğum an. TA/576

35. İşte böylece, ortanca oğlum Maysalbek’imden de ayrıldım. TA/577 Bırakıp gittiği şapkası kaldı... TA/578

-Bende ise Maysalbek’in vatani deneni adı kaldı, Tolgonay. TA/579 Halk için yaptığı işi, ünü kaldı. TA/580

-Evet, Maysalbek’in adı sönmedi. TA/581 Kahramanlık ödülü ile onurlandırılıp köyümüz ‘Maysalbek’ adındaki kolhoz oldu. TA/582 Savaştağılar Maysalbek’in yazdığı mektuba kendi mektuplarını ekleyip köy idaresine göndermişler. TA/583 O mektup Maysalbek’in gösterdiği kahramanlığı yazan asker arkadaşları, hepimize baş sağlığı dileyip sizlerin oğlunuz, hemşehrini hiç bir zaman unutmayız, onun ismiyle vatanımız daima gururlanacak demişler. TA/584 Meğer Maysalbek’im keşifçi imiş. TA/585 Bizim askerler taarruza geçerken, Almanların gizli yerde topladıkları silahları, muharebe malzemeleri bir gecede ateş alıp, etrafdağı ağaclar devirilip, cephe dağı taarruzun büyük yolu açılmış. TA/586 O işi yapan benim oğlum Maysalbek imiş. TA/587 Ben de onun bu erliğıyle gurur duyuyorum. TA/588 Öyle olsa da, benim fikrimce, savaş çıkmadağında, ben onun başka işleri ile gurur duysaydım, mutlu olurum. TA/589

Özü aytkanday, baldardı okutup, okutkan
caştar özünön mıktı, özünön bilimdüü çıgıp,
ar türkün iş, ar türkün ilimde dañktalışa,
Maysalbegimdin dañkı da oşol bolor ele.
TA/590 Adam balasına eñ obolu tak
oşondoy dañk kerek. TA/591 Al emi
sogušta körsötkön baatırlık-zor erdik
ekeninde talaş çok, anı üçün başımdı iyip,
uuluma cügünöm, birok oşonçoluk ökünüp,
tirüü cürgönünö eçteke iraa körböym.
TA/592 Soguştan ezelde eç kim cakşılık
körgön emes... TA/593

-Iras, Tolgonay, soguştu ceñgen kündö da,
anın küyütü kubançınan az bolboyt
turbaybı. TA/594 Oşol cılı, ceñiş kelgen
cazda, silerdin asker toskonuñardı ali da
unutpaymın, Tolgonay. TA/595
Oşondogunun kaysınısı süyünüş, kaysınısı
arman ekenin ali da aytalbaymın... TA/596

-Men da aytalbaymın – kubançıbız köp
bele, ce küyütübüz köp bele... TA/597
Duşman ceñilip, soguş ayaktaganda,
aldastagan düynö tım-tırs bolo tüştü da,
murda soguşun kızıusu menen ança
baykalbagan nerseler oşondo eldin cürögün
dağı bir sıyra kansıratıp aldı. TA/598
Antkeni ceñiş olco alıp, mayram bolup
kelgen çok, al bizge soguştan aman kalgan
cookerdin sürdüü keypinde, neçen coldor
basıp tamanı çeşilgen soldat ötügün kiyip
keldi. TA/599

Oşol küni bizge koştun kezegi tiyip, ögüz
soko menen ogoroddu aydap, cügörü
sepkeni catkanbız. TA/600 Köçödö
kandaydır bir dabıstar çıgıp, cügürüşkön
kişilerdi körgöndö, Aliman bilip keke
koyoyun dep, çurkap ketti da, kayra şaşılıp
cetip keldi: “Ene, eldin baarı askerlerdi
toskonu bara catıшат, ayılda eç kim kalbay
cönöştü. Cür, ene, erterek, bol!” -dedi.
TA/601 Sokonu, ögüzdördü borozdogo
taştagan boydon cönödük. TA/602 Çın ele -
köçö kım-kuut. TA/603 Kız-kelinder, bala-
bakıra, al tügül kedeñdegen kempir-çal
kalbay, attuu, cöö kişiler baarı teñ col
toskonu ketip bara catışıptır. TA/604

Kendisinin söylediği gibi çocukları okutup,
okuttuğu gençler kendinden kuvvetli,
kendinden bilgili olup, her türlü iş, her türlü
ilimde ün salsalar, Maysalbek'imın ünü de o
olurdu. TA/590 İnsanoğluna öncelikle tam
böyle şöhret lazım. TA/591 Ama [onun]
savaşıta gösterdiği kahramanlık büyük erliğinde
tartışma yok, onun için başımı eğip, oğlumun
önünde eğiliyorum, fakat o kadar üzölüp,
[onun] hayatta olmasına hiçbir şeyi denk
görmem. TA/592 Savaştan ezelden beri hiç
kimse iyilik görmemiştir... TA/593

-Doğru, Tolgonay, zafer olduğu günde de,
onun üzüntüsü sevincinden az olmuyormuş.
TA/594 O sene zafere ulaşılan yazda, sizlerin
asker karşılamasını hâlâ da unutmuyorum,
Tolgonay. TA/595 O zamankinin hangisinin
sevinç, hangisinin üzüntü olduğunu hâlâ da
söyleyemiyorum... TA/596

-Ben da söyleyemiyorum sevincimiz mi çoktu
yoksa üzüntümüz mü çoktu... TA/597 Duşman
yenilip savaş bittiğinde, kıvranan dünya
sessizleşiverdi ve daha önce savaşın
heyecanıyla pek belli olmayan şeyler o zaman
milletin yüreğini bir kere daha sızlattı. TA/598
Çünkü zafer ganimet alıp, bayram olup
gelmedi, o bize savaştan sağ kalan askerin
heybetli duruşunda, nice yollar aşım tabanı
aşımın asker çizmesini giyip geldi. TA/599

O günü bize çift sürme sırası gelip, öküz
sabarıyla bahçeyi sürüp mısır dıkecektik.
TA/600 Sokakta belirsiz bir sesler çıkıp
koşuşturan kişileri görünce Aliman öğrenip
geleyim diye koşarak gitti ve tekrar
aceleyle yetişip geldi: “Ana, milletin hepsi
askerleri karşılamaya gidiyorlar, köyde hiç
kimse kalmayıp gittiler. Yürü, ana, çabuk
ol!” dedi. TA/601 Sabarı, öküzleri sürülen
bahçeye bırakmış hâlde gidiverdik. TA/602
Doğruydu, sokak canlıydı. TA/603 Kız
gelinler, çocuk çocuk, hatta yavaş yürüyen
nineler dedeler hiçbirini kalmadan, atlı, yaya
kişiler hepsi birlikte yol karşılamaya
gidiyorlardı. TA/604

Bul kabar kaydan çıkkanın kim bilsin, frontton boşonup kele catkan bir soldat, askerdin baarı üy-üylörünö kaytıp kele catat dep, colukkan biröögö aytıp ketken imiş. TA/605 Stantsiyaga eki eşelon asker kelip toktogon imiş, bugün tüştö barıp kalabız dep, kabar ayttırışkan imiş. TA/606 Aytör, mına uşunday süyünüçtüü imiş sözdör! TA/607 El carıktık uşul ele kabardı eñsep turgan eken, anıgın eç kim bilbese da, kümön sanagan can çok, bir da kişi kalbay tegiz tosüp çıktık. TA/608 Soguş çıgar cılı çaştar sala baştağan cañı köçönün orduna, ayıldı etektep çoğulup kütüp turbadıkpı. TA/609 Al kezde oşol taştalğan çala köçö, çala tamdarga üyrönüp bütsök kerek, maydandan ceñiştüü kele catkan er-azamat cookerleribizdi kanday kasiyettüü, kanday armanduu cerde kütüp turganıbizdi oylobopturbuz. TA/610

37. Kuçak cayıp soldatka cügürüp bara catkanıbizda, biz özübüz menen koşo büt turmuşubuzdu, baştan ötkön-ketken kündörübüzdü, azap-tozogubuzdu, uktabagan tündörübüzdü, agargan çaçtarıbizdı, karıgan kızdarıbizdı, cetim-cesir kalganıbizdı, dayraday akkan köz çaşıbizdı, kayratıbizdı, muñubuzdu tuu karmaganday, ceñiştüü kelgen cookeribizge alıp bara cattık. TA/611 Eldin küüsü menen çurkap bara catkanımda, bir ubakıtta bayagı kür-şar kelip, stantsiyaga toktoboy ötüp ketken eşelon canımda carışıp bara catkansıp, kulagım tunup, kuyun-çımın döñgölöktör astında zıñıldagan rel'siler cürögümdö zıñıldap, “Apa-a! Alıman!” degen, şamal cula kaçkan Maysalbektin ünün kuup bara catkansıdım. TA/612

Attuular degende cete barıp, at üstünön capırılıp, soldattın kötörüp kele catkan baştıgın, şinelin ala koyuşup, özün, baygeden çıkarıp kele catkan külüktöy süröp kelişti. TA/613 Cer, cer-ene, sen oşol soldattı unutupaysıñ go? TA/614 Baatırdın türü esiñdebi? TA/615

-Esimde, Tolgonay. TA/616 Men al soldattın türün eç ubakıtta unutupaymın, al bugün dağı col arıştap, kuçak cayıp “Aylanayın, el-curt! Aylanayın, el-curt! Canım kurman! Başım kurman!” -dep kıyırıp, cügürüp kele catkansıyt. TA/617

Bu haberin nerden çıktığını kim bilsin, savaştan dönen bir asker askerlerin hepsi evlerine dönüyorlar diye, karşılaştığı birisine söylemiş imiş. TA/605 İstasyona iki asker treni gelip durmuşmuş, bugün öğlen orda oluruz diye, haber göndermişlermiş. TA/606 Yani, işte bunun gibi sevindirciymiş sözler. TA/607 Halk hayret sadace bu haberi arzu ediyormuş, aslını kimse bilmese de, şüphe eden hiç kimse yok, tek bir kişi bile kalmadan hep birden karşılamaya çıktık. TA/608 Savaşın çıkacağı yıl gençlerin kurmaya başladığı yeni sokağın yrinde, köyün etrafında toplanıp bekliyorduk. TA/609 O zaman o bırakılan yarım sokak, yarım evlere kanıksamış olmalıyız ki, cepheden zaferle dönen yiğit askerlerimizi nasıl kutsal, nasıl hüznünlü bir yerde beklediğimizi düşünmemişiz. TA/610

37. Kucak açıp askere doğru koşarken, biz kendimiz ile birlikte bütün hayatımızı, başımızdan geçirdiğimiz günlerimizi, azabımızı, uyumadığımız gecelerimizi, ağarmış saçlarımızı, yaşlanmış kızlarımızı, yetim dul kalanlarımızı, derya gibi akan gözyaşlarımızı, gayretimizi, dertlerimizi bayrak tutmuş gibi zaferle gelen askerimize götürüyorduk. TA/611 Önünden karşılayıp koşarak gelen halkı görünce asker atılıp beri koştu. TA/611

Milletin coşkusıyla koşup giderken, bir anda önceki telaşla gelip, istasyonda durmadan giden tren yanımda yarışıp, gidiyormuş gibi kulağım sağırlaşıp, çabucak dönen tekerlekler altında titreşen raylar yüreğimde çınlayıp 'Ana-a! Alıman!' diye, ruzgarın koparıp kaçırdığı Maysalbek'in sesini kovalıyor gibi oldum. TA/612

Atlılar önce yetişip, at üstünden eğilip, askerin taşıdığı torbayı, kaputunu alıp, kendisin, yarıştan gelen yürük atı gibi çekip getirdiler. TA/613 Yer, yer ana, sen o askeri unutmazsın herhâlde? TA/614 Kahramanın hâli hatırında mı? TA/615

-Hatırımda, Tolgonay. TA/616 Ben o askerin hâlini hiçbir zaman unutmam o bugün dahi yol kat edip, kucak açıp “Sevgili, hlkım yurdum! Sevgili, hlkım yurdum! Canım kurban! Başım kurban!” diye bağırıp koşup geliyormuş gibi. TA/617

Anın kökürögündöğü medaldarı dale kümüş dildedey şıngırıp, betinen tögülgön çaş daale, andan-mından tiygen möndürdöy, tamçılup kele catkansıyt. TA/618 Oşonun baarı esimde, Tolgonay. TA/619 Keñ dalıluu, karkaygan boyluu çoñ soldat neçen iret acal menen betteşken, neçen iret ok togotpoy surdangan cooker çaş balaça burkurap, bugün da tetigi coldo cügürüp kele catkansıyt. TA/620

-Ooba, ooba, tak oşondoy. TA/621 Biz da cabıla ıylap, el menen soldat koşulganda, sagınışkan eki tolkun koşulganday, ezilişip, kuçaktaşıp körüşтік. TA/622 Oşol dodolongon ızı-çuuda ar kimibiz tuş-tuştan Aşırılının moynuna, iyinderine asılıp öpkülödük. TA/623

O, Ceñışay, tilegen-samagan, küröşüp tapkan Ceñişbiz ay! TA/TA/624 Assaloymaleykim, Ceñiş! TA/625 Keçirgin bozdop ıylaganıbzıdı, keçirgin Aliman öñdüü kelinimdi. TA/626 Aman kaytkan Aşırılının kökürögünö başın koygulap: "Kayda menin Kasımım? Kayda?" -dep çıñırğanın keçirgin. TA/627 Baarıbzıdı keçirgin, Ceñiş! TA/628 Sen dep kança çolpondorubuzdan acıradık! TA/629

"Başkalar kayda? Balança kayda? Tükünçö kayda? Kaçan kelet kalgandar?" -dep cabıla suraganıbzıdı keçirgin. TA/630 Suroolordun kamagında kalıp, köz çaşın toktoto albay: "Ketskenderdin baarı kelet! Erteñ kelişet. Cakında kelişet. Kalbay kelişet!" -dep, Aşırılının aytkandarın keçirgin. TA/631 Keçirgin bizdi, Ceñiş, keçirgin. TA/632 Seni menen cüz körüşüp catıp, biz köñülübüzdö ar kimibiz maydandan kayrılıp kelbegender menen akırkı colu dağı bir sıyra koştostuk, alardı dağı bir sıyra cektöp, dağı bir sıyra küyüt tartıp, köksöo suuttuk. TA/633 Keçirgin meni, Ceñiş, keçirgin! TA/634 Aşırılını bek kuçaktap, bek cıttap, Caynagımdı, Maysalbegimdi, Kasımımdı, Subankulumdu estep, içte tutkan armanımdı keçirgin! TA/635

-Cok, Tolgonay, anday emes, düynö senden keçirim suransın, zaman senden keçirim suransın! TA/636

Onun göğsündeki madalyaları da aynı gümüş sikke gibi şıngırdayıp, gözünden dökülen yaş hâlâ ordan burdan değmiş dolu gibi damlayıp geliyor gibiydi. TA/618 Bunların hepsini hatırımda Tolgonay. TA/619 Geniş omuzlu, sivrilgen boylu büyük asker kaç kere ecelle yüzleşmiştir, kaç kere kurşunu önemsemeyip hiddetlenen asker genç çocukça hıçkırıp, bugün de öteki yolda koşup geliyormuş gibi. TA/620

Evet, evet, tam öyleydi. TA/621 Biz de hepimiz ağlayıp, milletle asker kavuşunca özleyen iki dalga birleşmiş gibi öpüşüp, kucaklaşıp görüşтік. TA/622 O büyük gürültüde her birimiz etraftan Aşırılı'nın boynuna, omuzlarına asılıp öptük. TA/623

Ah, Zafer, dileyip arzuladığımız, savaşın bulduğumuz Zaferimiz hey! TA/624 Essalamualeykum, Zafer! TA/625 Bağışla hıçkırıp ağlamamızı, bağışla Aliman gibi gelinimi. TA/626 Sağ dönen Aşırılı'nın göğsüne başını vurup: "Nerede benim Kasım'ım? Nerede?" diye bağırmasını bağışla. TA/627 Hepimizi bağışla, Zafer! TA/628 Sen deyip kaç yıldızımızdan ayrıldık! TA/629

Başkaları nerede? Falanca nerede? Filanca nerede? Ne zaman gelecek kalanlar? -diye hücum edip sormamızı bağışla. TA/630 Soruların baskısında kalıp, gözyaşını tumayarak: "Gidenlerin hepsi gelecek! Yarın gelecekler. Yakında gelecekler! Hiç kalmadan gelecekler!" diye Aşırılının dediklerini bağışla. TA/631 Bağışla bizi, Zafer, bağışla. TA/632 Seninle yüz yüze görüşürken, biz gönlümüzde her birimiz cepheden geri dönmeyenlerle son defa tekrardan vedalaştık, onları daha bir defa yoklayıp, daha bir defa üzüлüp arzularımızı bastırdık. TA/633 Bağışla beni, Zafer, bağışla! TA/634 Aşırılı'ya sıkıca sarılıp, derin derin koklayıp, Caynak'ımı, Maysalbek'imi, Kasım'ımdı, Subankul'umu hatırlayıp içimde tuttuğum üzüntümü bağışla! TA/635

-Hayır, Tolgonay, öyle değil, dünya senden özür dilesin, zaman senden özür dilesin! TA/636

Sen keçiret beleñ, Tolgonay? TA/637

-Emne unçukpaysın, Tolgonay? TA/638

-Keçirbes elem. TA/639 Duşmanıma ezelde keçirbeyim. TA/640 Birok zamanıma kek saktagan cerim çok. TA/641 Artı kayrılıu bolsun. TA/642 Antse da soğuşt doom köp. TA/643 Atılğan ok, tögülğön kan-tarıhtın esebinde, al emi adamdardın bülüngön ömürüçü? TA/644 Anı kaysı esepke sıygarıp, tarıhtın kaysı betine cazabız? TA/645 Anı üçün kim coop beret? TA/646 Calp etip okko uçpasa da, Alimandın tagdırın estegende, içim küyüp çok bolot. TA/647 Anın ubal-soobu kimde? TA/648 Anın dartın kimge aytam? TA/649 Kayran kelinim, gül süygön kelinim! TA/650

39. “İşengin maga: cakşılık koldoso, kiçine bala aman kaytıp kelet. TA/651 Kabarsız ketti degeni-aman degeni, ene. TA/652 Kim bilet, kolgo tüşüp kettibi, tentip-adaşıp kettibi ce caradar bolup, tokoydo çaşınıp cüröbü, aytar, ertebe-keçpi Caynagıñ cark etip kaytıp kelgende bilersiñ. TA/653 Dareksiz degeninen tünülböylü, ene. TA/654 Dareksiz emes, öldü dep kara kagaz kelgen kee biröölör kiyin tirüü kabarı çıgıp, al tügül cogorku ayıldık bir kişi, te tömönkü kazakta da oşondoy okuya boldu, özüñ ugup cürböysünbü, aş-suun berip koygondon kiyin aman-esen kaytıp kelişti. TA/655 Al emi bizdin kiçine bala-aman ele, kökürögüm aytıp turat. TA/656 Kantip ele tört kişiden biri kaytıp kelbesin. TA/657 Sabır kılalı, ene, kütölü. TA/658 Beri karaçı, ene, men dele senin balañmın da, başta keliniñ bolsom, emi uuluñdun orduna uulday körgün. TA/659 Anday emes deseñ, makul, bet aldıbızdan basıp keteli, anda emne bolot. TA/660 Kasımdın arbağın sıylasam da calgız taştap ketpeym seni, ene. TA/661 Andan başkasın özüñ bil...” TA/662 Aliman süylöp büt köndö, köpkö unçukpay oturduk. TA/663 Maydın orto çeni bele oşondo. TA/664 Tee alda kayda, meltildeggen ıraakkı kıyırda ak-ala bulut türmöktölüp, anda-sanda kün küldürüp, şamal celdep turdu. TA/665

Sen bağışlar mıydın, Tolgonay? TA/637

-Niçin susuyorsun, Tolgonay? TA/638

-Bağışlamazdım. TA/639 Düşmanımı hayatta bağışlamam. TA/640 Fakat zamanıma kin tutmuyorum. TA/641 Ardı hayırlı olsun. TA/642 Yine de savaşıla devam çok. TA/643 Atılan kurşun, dökülen kan tarihin hesabında, fakat insanların parçalanmış hayatları [kimde]? TA/644 Onu hangi hesaba sığdırıp tarihin hangi sayfasına yazacağız? TA/645 Onun için kim cevap verecek? TA/646 Ansızın kurşuna gelme de, Aliman’ın kaderini hatırladığımda, içim yanıp kor oluyor. TA/647 Onun vebali kimde? TA/648 Onun derdini kime söylerim? TA/649 Zavallı gelinim, gül seven gelinim! TA/650

39. İnan bana: iyilik kollarsa küçük oğlan sağ salim döner. TA/651 Habersiz gitti demesi sağ demektir, ana. TA/652 Kim bilir, esir mi düştü, başıboş dolaşıp yolunu mu şaşırdı yoksa yaralanıp, ormanda saklanıyor mu, yani, er ya da geç Caynak’ın ansızın döndüğünde bilirsin. TA/653 Habersiz dendiği için vazgeçmeyelim, ana. TA/654 Haberi gelmeyenler değil, öldü diye kara kâğıt gelen bazılarının sonradan sağ oldukları haberi gelip, hatta yukarıdaki köyden bir kişi [döndü], ta aşağıdaki Kazaklar’da da aynı olay oldu, kendin duymadın mı, aşı suyu verildikten sonra sağ salim döndüler. TA/655 Ama bizim küçük çocuk sağdır, gönlüm [öyle] diyor. TA/656 Nasıl olur dört kişiden biri dönmesin. TA/657 Sabır edelim, ana, bekleyelim. TA/658 Beri bak, ana, ben de senin çocuğum ya, başta gelinin olsam da, şimdi oğlunun yerine oğul gör. TA/659 Öyle değil dersen, tamam, yolumuza yürüyüp gidelim, sonra ne olur. TA/660 Kasım’ın ruhuna saygımdan yalnız bırakıp gitmem seni, ana. TA/661 Ondan başkasının kendin bil... TA/662 Aliman konuşmasını bitirince uzun süre sessizce oturduk. TA/663 Mayısın otarları mıydı o zaman. TA/664 Ta neredede, parlayan uzaktaki kenarda alaca bulut kümelenip, ara sıra güneş gülümseyip, rüzgâr esiyordu. TA/665

Oşol carkıragan bagıtta cazgı nōşör tögüp tursa kerek. TA/666 Kün şoolasına çağılışkan caandın salaaları sımaptay kubulup, birde toogo, birde oygo köçüp, düynö cüzün cuup kele catti. TA/667 Oşol alıstıktan caandın salkın şapatasın şamal aydap, lep-lep etip canımdı sergitti. TA/668 Alimanga men eçteke dep aytkan cokmun. TA/669 Birok menin aytarım tetiği carkıragan caanday taza sözdör ele. TA/670 Karañılagan, kansıragan canıma carık nur tiygendey, büt can dilim menen saga ayttım, uluu cer. TA/671 Uşunday adamdardı caratkanıña, rahmat, saga, cer,- dedim. TA/672 Düynönün tazalığına, adamdın tazalığına rahmat dedim. TA/673 Caan caayt, egin ösöt, el kün köröt, men da alar menen koşo çaşaym dedim. TA/674 Bulardı aytkanım- Aliman meni ayap, urmattaganı üçün gana emes, meni calgız taştabaym degeni üçün emes, cok, bir kişinin kör ookatı kayda ötpöyt deysiñ, men süyüngöndö, men sıymıktaganda, başkaga, adamda bolgon uluu nersege sıyındım. TA/675 Soguş adamdı tunt kılát, taş boor, özümçül kılát, ayban kılát dep kim aytat? TA/676 Cok, soguş, kırk cıl kırıgın tüşürsöñ da, neçenderdin acalına cetip, örtöp, kıyratıp, ceksen kılsañ da, adamdı sen bagıtıp basınta albaysıñ. TA/677 Bardık kütökön cakşılıgınan özü acırasa da, adam kanday bolbosun başka biröögö cakşılık körsötsöm deyt, anı süyöp, tayasam deyt, anı az bolso da baktıluu kılsam deyt. TA/678

Menin Alimanım adam da! TA/679 Karañgı tündö paraşyut baylanıp, duşmandardın ordosuna samoletton sekirip tüşökön Caynak kabarsız, dareksiz cok boldu degenine karabay, anı ölböyt, anı aman dep, anı sözsüz kaytıp kelet dep işengeni, tilegeni kim üçün? TA/680 Düynö ança adiletsiz emes dep, bel baylaganı kim üçün? TA/681 Alimandın çın cürögünön aytkandarına men da işenip, ıras ele Caynak tirüü bolup cürböşün, anday eken kaytıp kelse da acap emes dep, çaş balaça ümüttöngönsüp kaldım. TA/682

O parlayan tarafta yaz yağmuru yağıyor olsa gerek. TA/666 Gün ışığıyla parlayan yağmur parçaları civa gibi renk değiştirip, bir dağa bir çukura göçüp dünya yüzünü yıkaya geldi. TA/667 O uzaklıktan yağmurun serin şamatasını rüzgâr kovalayıp [yağmurun serin şaması] şıp şıp ederek canımı serinletti. TA/668 Alimana ben hiçbir şey söylemedim. TA/669 Fakat benim söyleyeceklerim ötede parlayan yağmur gibi temiz sözlerdi. TA/670 Karanlıklaşan, kansızlaşan canıma parlak nur değmiş gibi canı gönülden sana söyledim, yüce yer. 671 Böyle insanları yarattığın için, teşekkürler sana, yer, dedim. TA/672 Dünyanın temizliğine, insanın temizliğine teşekkürler dedim. TA/673 Yağmur yağar, ekin büyür, halk gün görür, ben de onlarla beraber yaşarım dedim. TA/674 Bunları söylemem Aliman bana acıyıp, hürmet ettiği için değil sadece, beni yalnız bırakmam dediği için değil, hayır, bir kişinin günlük hayatı nerede geçmez sanki ben sevinirken, ben iftihar ederken, başka şeye, insanda olan yüce şeylere hürmetle eğildim. TA/675 Savaş insanı kaba yapar, acımasız, bencil yapar, hayvan yapar diye kim söyledi? TA/676 Hayır, savaş, kırk yıl katliyam yapsan da, nicelerinin canına kıyıp, yakıp, dağıtıp mahfetsen de, insanı sen boyun eğdirip küçümseyemezsin. TA/677 Bütün beklediği iyiliklerden kendisi mahrum kalsa da, insan ne olursa olsun başka birine iyilik yapsam der, onu desteklesem, dayanak olsam der, onu az da olsa mutlu etsem der. TA/678

Benim Aliman'ım insan işte! TA/679 Karanlık gecede parşüt bağlayıp, düşman karargâhına uçaktan atlayıp inen Caynak[ın] habersiz, kayboldu demelerine bakmadan, o ölmedi, o sağ deyip, o kesinlikle dönüp gelecek diye inanması, dilemesi kim için. TA/680 Dünya o kadar adaletsiz değil diye, bel bağlaması kim için? TA/681 Aliman'ın yürekte söylediklerine ben de inanıp, gerçekten de Caynak sağ olmasın, o halde döner gelirse de fena olmaz deyip, küçük bir çocuk gibi umutlanmış oldum. TA/682

Men üşıntüp oylonup oturganımda, Aliman ogorodgo taştap ketken soko-unaalarımızdı estep: “Basa, ogoroddu aydap bütpöy kalbadıkpı, cür, ene, erterek, cer kurgap ketpesin,” -dep, şaşıtıp kaldı. TA/683 Çarbakka kelsek, ögüzdör sokonu süyrögön boydon, alda kaçan arıktı ceektep ottop cürüşüptür. TA/684 Aliman alardı kayırıp keldi da, sokonu kayra borozdого saldı. TA/685 Kişinin köñülü degen kızık nerse go. TA/686 Birpastın ortosunda kanat baylap, alıp uçat emespi. TA/687 Aytkan sözdörü, kılğan araketi öz köñlününö tuura kelse kerek, Aliman bayagı soguştan muruñku kalıbına kayırılıp kelgendey, carkıldap külgönü, süylögönü cıldızın açıp, caraşıp turdu. TA/688

41. Al ortodo caz aylanıp, kış ötüp, turmuş da agımı menen kete berdi. TA/689 El ookattanıp, kolhoz irdelip, ötkön ketkendin keeri az-azdan unutulup, soguşun izi cukardı. TA/690 Aliman eköobüz baştagıday ele kolhozdo iştep cürdük. TA/691 Brigadirlikti men baldar frontton kaytıp keler zamat ötkörüp bergem: “Siler cokto üç cıl eptep iştep turdum, emi karıdım-arıdım, baldar, işti özüñör kolgo algıla” -dedim. TA/692 Oşondogu caştar kee birde azır da meni “brigadir-apa” -deşet. TA/693 Sıyłaşat okşoyt... TA/694

Zaman tınçtangani menen, Aliman eköobüdün sannabız tıngan cok. TA/695 Sırtıbizdan çaşıtıp, sır bildirbegen bolobuz, birok cınında ar kaçan köñüldön ketpegen iş menin da, anın da cürögün oyup cürdü. TA/696 Mınday karasañ, mañday-teskey oturup alıp ele, kana emi ar kimibiz öz colubuzdu coldoylu, öz turmuşubuzdu körölü dey turganday ele açık söz. TA/697 Ooba, cönü oşol. TA/698 Birok biz oşentalbay koyduk. TA/699 A balkim, bizdin eç kanday künöbüz da cok çıkar. TA/700 Neçen-neçen colu arman-muñumdu aytıp, saga kelçü elem go, meken-talaam...TA/701

-Kelçüsüñ, Tolgonay, ooba. TA/702

Ben öylece düşünürken, Aliman bahçeye bırakıp gittiğimiz saban araçlarımızı hatırlayıp: “Evet, bahçeyi sürüp bitirmemiştik, haydi, ana, erkenden, yer kurumasın” diye, acele ettirdi. TA/683 Bahçeye geldiğimizde, öküzler sabanı sürüklemiş şekilde, çoktan arık boyunca otluyorlardı. TA/684 Aliman onları geri getirdi, da sabanı tekrar saban çizgisine sapladık. TA/685 İnsanın gönül denen şeyi şaşırtıcı bir şey değil mi. TA/686 Aniden kanat bağlayıp [insanın gönlü] uçar ya. TA/687 Söylediği sözleri, yaptığı hareketi kendi gönlüne doğru (hoş) gelse gerek, Aliman o savaştan önceki şekline dönmüş gibi neşeli gülmesi, konuşması yıldızın parlayıp yakıştıyordu. TA/688

41. Bu arada yaz dönüp, kış geçip, hayat da kendi akışında sürüyordu. TA/689 Millet rızıklanıp, kolhaozun işleri düzene girip, geçip gidenlerin acısı yavaş yavaş unutulup, savaşın izleri hafifledi. TA/690 Aliman’la ikimiz önceki gibi kolhozdo çalışıyorduk. TA/691 Ekip başı görevimi ben çocuklar cepheden gelir gelmez devretmişim: “Sizlerin yokluğunda üç yıl zar zor çalıştım, şimdi yaşlandım, çocuklar, işi kendiniz elinize alın” dedim. TA/692 O zamanki gençler bazen şimdi de bana “Ekip başı ana” diyorlar. TA/693 Saygı gösteriyorlar galiba... TA/694

Zaman sakinleşmesine rağmen Aliman’la ikimizin düşüncemiz sakinleşmedi. TA/695 Görünüşte gizleyip sır vermemiş oluyoruz fakat gerçekte her an gönülden gitmeyen iş benim de onun da yüreğini sızlattı. TA/696 Böyle baktığında, karşı karşıya oturup haydi şimdi her birimiz kendi yolumuza düşelim, kendi hayatımıza bakalım diyecek kadar açık söz. TA/697 Evet, doğrusu buydu. TA/698 Fakat biz öyle yapamadık. TA/699 Belki, bizim hiçbir suçumuz da yoktur. TA/700 Defalarca derdimi kederimi söyleyip sana geldiydim ya, yerim yurdum... TA/701

Geldiydin, Tolgonay, evet. TA/702

Sanaa basıp, kantem kelinimdi, kantem? Ubal-soobun kantem dep, ıyлаçusuñ. TA/703 Neçen colu kelseñ da, oşondo men saga akıl beralgan cокmun, Tolgonay. TA/704 Aradan dalay cıl öттү, sen mintip kartayıp oturasıñ, birok azır da seni aktap ce bolboso karalap eçteke aytalbaymın, Tolgonay. TA/705

-Kim bilet. TA/706 Uşuga kelgende men özümdü keçiralbasmın. TA/707 Kelinim Aliman emes, başka ayal bolso, münözü başka, mamilesi başka, adamgerçiligi başka, cürgön-turganı başka neme bolso, köp keçiktirbey ele, koy emi, balam, kaçañkı ele cesir bolup oturat eleñ. TA/708 Caş başıñdı kor kılбай, biröögö tiyip ketkin deer elem. TA/709 Birok Alimanga aytalğan cокmun. TA/710 Egerde aytsam, adam zatının kandaydır bir asıl düynösün büldürüp, kandaydır bir ak nerseni bulgap koyo turgansıp batıñalбай cürdüm. TA/711 Çın ele: Kasım öldü- sen emi ketkin, keregiñ cок, başka biröögö tiyip ketkin dep oozum barat bele? TA/712 Sözdü kanday gana cumşaktabağın, tüpkü maanisi uşul da. TA/713 Es-akıl bar kelin emespi, özü aytar dep da bir çeti şaşılğan cокmun. TA/714 Al emi Aliman bolso, alda, baykuşumay, mınça, booruker bolup caralğanın karaçı. TA/715 Meni ayap, kıyalбай cürdü okşoyt. TA/716 Oşonusuna karabay, menden ketpesin dep, bir күnü Kayındıдаğı agaları col cürüp kelip kalğan eken, ırazılığımı berem dep, alarga oyumdu түşündүрдүм. TA/717 Oşentsem, tigilerdi kağıp: meni menen işiñer bolbosun, ketembi, ketpeyimbi özüm bilem, kiyligişpegile dep koyuptur. TA/718 Cön ele turбай dep ökünüp da kaldım özüm. TA/719 Menin uyalğanımdı bilip, Aliman oşondo ortobuzda kandaydır bir söz aralap ötkönün sezdirgen da cок. TA/720 İçimden abdan ıraazı boldum. TA/721 Mına üşüntүp bir biribizdi ayap, bir biribizdi kıyalбай cürүp, Caynak kelip kalabı ümүtkö aldanıp cürүp, eñ akırı andan da tüñүлүp, kiyin anın ubaktısı ötkön soñ, keç bolup kaldı. TA/722 Ooba, cer-enem, imanday sırımdı aytam, özüñ bilesiñ go al okuyanı. TA/723

Tasalanıp ne yaparım gelinimi, ne yaparım? Vebalini nasıl ederim diye, ağlardın. TA/703 Nice kez gelsen de, o zaman ben sana akıl veremedim, Tolgonay. TA/704 Aradan nice yıl geçti, sen böyle yaşlandın, fakat şimdi de seni aklayıp veya karalayıp hiçbir şey söyleyemem, Tolgonay. TA/705

Kim bilir. TA/706 Buna gelince ben kendimi affedemem. TA/707 Gelinim Aliman değil, başka bir kadın olsa karakteri başka, muamelesi başka, insanlığı başka, yürüyüşü duruşu başka biri olsa çok geciktirmeden, tamam şimdi, çocuğum, ne zamana kadar dul kalacaksın. TA/708 Genç başını hor kılmadan, birisiyle evlen git derdim. TA/709 Fakat Aliman'a söyleyemedim. TA/710 Eğer söylersem, insanolunun herhangi bir asil dünyasını parçalayıp herhangi bir ak şeyi kirletecekmişim gibi cesaret edemedim. TA/711 Gerçekten de: Kasım öldü sen artık git, lazım değilsin, başka birisiyle evlen git demeye ağzım varır mıydı? TA/712 Sözü ne kadar yumşatsan da, esas manası budur. TA/713 Akıllı başında gelin değil mi, kendisi söyler diye de bir taraftan acele etmedim. TA/714 Ama Aliman ise vah, zavalım vah, bu kadar merhametli olarak yaratılmasına baksana. TA/715 Bana acıyıp kıyamadı galiba. TA/716 Buna bakmadan, benden olmasın diye, bir günü Kayındı'daki ağabeyleri yol geçerken uğradıklarında rızamı veririm diye, onlara düşüncemi anlattım. TA/717 Öyle dediğimde, ötekileri azarlayıp: benimle işiniz olmasın, gider miyim, gitmez miyim kendim bilirim, karışmayın demiş. TA/718 Rahat durmadım diye üzüldüm de kendim. TA/719 Benim utandığımı bilip Aliman o zaman aramızda herhangi bir söz geçtiğini de hissettirmedi. TA/720 İçimden çok memnun oldum. TA/721 İşte böylece bir birimize acıyıp, birbirimize kıyamayıp, Caynak gelir mi ümidine aldanıp, sonunda ondan da vazgeçip, sonra onun vakti geçince geç olmuştı. TA/722 Evet, yer anam, iman gibi sıırımı söyledim, kendin bilirsin ya o olayı. TA/723

-Bilem, Tolgonay, bilem. TA/724 Keliniñe murdatan aytpay cürüp, kiyin aytkanıñda betiñdi karabayt bolçum, Tolgonay. TA/725

-Iras aññ. TA/726 Kanday bolup ketkenin azır da bilbey kaldım. TA/727 Aylıbiz col boyunda emespi, cayloogo mal aydagandar, kıştoogo tüşkondör dayım bizdin añızdardı aralap ötüp cürböybü. TA/728 Cer ortosu dep malın cayıp, eki-üç kündöy turup da kalışat. TA/729

Kırk altıncı cıldın küzündö tömönkü ayıldık bir çaban çoñ sayda koyun aydap cürdü. TA/730 Askerden kelgen cigit köründü, boz şinelçen, tonun böktörüp, mıntığın asınıp, narı-beri bastırğanına ança nazar da salgan emesmin. TA/731 Ayılda kimdir biröö toy berip kaldı da, kökpörü çabılıp, aliği çaban ulakçı cigit eken, ulaktı bizdin darbazanın astına alıp kelip taşadı. TA/732

43. Al tünü eköobüz teñ uktagan cökpüz. TA/733 Aliman özünçö oy cügürttübü, keede-keede katuu üşürüp koyup catti. TA/734 Men bolsom közümdü cumsam da, Alimandın bugünkü kılğan caksılığına köñülüm köldöp, ötkön-kündörküz aldım tartılıp turdu. TA/735 Bir turup Alimandın bayagıda gülkayırlardı kombayndın tepkiçterine alıp barıp koyo salğanın estep cattım. TA/736 Bir turup, Kasım askerge cönördö, anı atka mingizbey ulam moynuna asılıp, caş balaça kolunan tartkılğanın estedim. TA/737 Bir turup stantsiyaga aşıga col cürüp bara catkanda, cabalaktagan appak kar Alimandın cooluguna, mañday çaçına, cakasına kürpöñdölö cıynalıp, anın tamılcıgan cüzünö körk berip, suluulaganı eske tüşöt. TA/738 Bir turup, meni közdöy kuçağın caya cütkünüp: “Enekebay! Cesirbiz, okşoşkon cesirbiz!” dep, bakırganı ugulgansıyt. TA/739 Bir turup, kızgaldak caynagan kısır añız menen kara coolukçan Alimandın çoñ coldu közdöy kaçkanı eske tüşüp catti. TA/740 Koyçu, üşüntüp oturup, eñ akırında canağı kökbörçü çaban menen koy aydaşıp, erçip ketip bara catkanı zamatta köz aldım kele kaldı. TA/741

-Biliyorum, Tolgonay, biliyorum. TA/724 Gelinine önce söylemeyip sonra söylediğinde yüzüne bakmazdım, Tolgonay. TA/725

-Doğru o. TA/726 Nasıl olduğunu şimdi de bilmiyorum. TA/727 Köyümüz yol kenarında değil mi, yaylaya hayvan sürenler, kışlamaya inenler her zaman bizim tarlalardan geçiyorlardı. TA/728 Yer ortası diye hayvanlarını yayıp iki üç gün kadar bekliyorlar. TA/729

Kırk altı yılının güzünde aşağı köylü bir çoban büyük dere yatağında koyun otlatırdı. TA/730 Askerden gelen yiğit gibiydi, gri kaputlu, paltosunu katlayıp, tüfeğini asınıp, o yana bu yana dolaşmasına pek dikkat etmemişim. TA/731 Köyde birileri düğün yaptı ve teke çekişme yarışı düzenlenip, o çoban oğlakçı yğitmiş, oğlağı bizim evin önüne getirip attı. TA/732

43. O gece ikimiz de uyumadık. TA/733 Aliman kendince düşündüğü için mi nedense ara sıra derin derin iç çekip durdu. TA/734 Ben ise gözümü kapattığımda da, Aliman'ın bugünkü yaptığı iyiliğine gönlüm coşup, geçmiş günler göz önümde görünüp durdu. TA/735 Bir durup Aliman'ın önceden gülleri biçerdöverin basamaklarına getirip bıraktığını hatırladım. TA/736 Bir durup, Kasım askere giderken, onu ata bindirmeyip tekrar boynuna sarılıp, küçük çocuk gibi ellerinden çektiğini hatırladım. TA/737 Bir durup istasyona aceleyle giderken, lapa lapa yağan bembeyaz kar Aliman'ın örtüsüne, ön saçlarına, yakasına toplanıp, onun kızarmış yüzüne güzellik verip, güzelleştirdiği aklıma gelir. TA/738 Bir durup, bana doğru kucağını açıp yeltenip, “Anacığım! Duluz, birbirine benzeşen duluz!” diye bağırması duyuluyor gibi. TA/739 Bir durup, haşhaş çiçeği kaynayan boş anızla kara yazmalı Aliman'ın büyük yola doğru kaçması gelir aklıma. TA/740 Aman, öylece oturup, en sonunda o usta yarışçı çobanla koyun güdüp, peşinden gitmesi bir anda gözümün önüne geliverdi. TA/741

“Koş, eneke! Caman körbö, ketkenim uşul. Kayır koş, enekebay!” -dese, artınan kol bulgalap, car boylop cügürüp: “Koş, çiragım! Koş, gül süygön kelinim, koş mañdayıma sıybagan çolponum! Aman bol, bağıñ açılıñ, etegiñ kögörsün, aman bol, kayır koş! Ay, cigit, balamdı kor kılba! Kargaym, kargışım tiyet!” dep cattım. TA/742 Közüme tolup aşkan çaş, ısıq sala bolup, caaktarımdan sızırılıp, cazdıkka tamçılup cattı. TA/743 Iylaganımdı Aliman ugup koyboso eken dep, oozumdu basıp çümköñö berdim. TA/744

Ertesi da Aliman eç cakka çıkkın çok. TA/745 Oşondon kiyin aligı çaban körünböy kaldı. TA/746 Koyun aydap ketse kerek. TA/747 Alimandın suzurak türün körüp, oşondo katuu keyidim. TA/748 Köñülü bolso, ketele berbeybi, baykuş bala, maga küygöndö emne çıktı? TA/749 Bir topko çeyin arsar cürüp, kiyin bul iş esinen çıgıp ketkensidi. TA/750

Uşunu menen erte cazda canağı çaban kayra payda boldu. TA/751 Koyun aydap, çoñ sayda cürgönün sırttan baykap kaldım. TA/752 Oşol kündörü Aliman keç kileri menen ele ketip, el tegiz catkança sırtta cürçü. TA/753 Men emne deyt elem. TA/754 Özü bilek da. TA/755 Çın ele men emne demekmin, kantmekmin, aytcı, can boordoş talaam? TA/756 Esiñdebi bayagı şoykon tün, ertesi saga kelip ıylaganmın... TA/757

-Koyotur, Tolgonay. TA/758 Sen al tündü şoykon dep aytpa. TA/759 Al tündün ters cagı da, oñ cagı da bolgon çigar. TA/760 Can caralğan tüngö til tiygizbeçi, Tolgonay. TA/761

-Sözümdü kayra alayın, cer-enem. TA/762 Küygöndögü kekim da. TA/763 Küybögöndö emne boldu elem. TA/764 Al tünü Alimandı köpkö çeyin kütüp oturdum. TA/765 Ayıl tegiz catsa da, men emne üçündür çırak öçürböy, kupuya sanaa tartıp, alda emneden korkup, terezege tigilip, şırp etken dabiştarga kulak türüp, çıyrığıp oturdum. TA/766 Tıştı ay tiyip, anda-sanda bulut köçüp, cazgı ava tınıp turdu. TA/767

“Hoşça kal, ana! Kötü düşünme, işte gidiyorum. Hoşça kal, anacığım!” -dediğinde, arkasından el sallayıp, yol boyunca koşup: “Hoşça kal, nurum! Hoşça kal, gül seven gelinim, hoşça kal alnıma sığmayan yıldızım! Esenlikte ol, bahtın açılıñ, refaha er, esen kal, hoşça kal! Hey, yiğit, çocuğumu hor görme! Beddua ederim, bedduamı alırsın!” diyordum. TA/742 Gözüme dolup taşan yaş, sıcak dere gibi olup, yanaklarımdan süzülüp, yastığa damlıyordu. TA/743 Ağladığımı Aliman duymasın deyip, ağzımı kapatıp, örtünüyordum. TA/744

Ertesi de Aliman hiçbir yere çıkmadı. TA/745 O zamandan sonra öteki çoban görünmez oldu. TA/746 Koyunu sürüp gitmiş olmalı. TA/747 Aliman’ın sukuti yüzünü görüp, o zaman çok üzuldüm. TA/748 Gönlü olsa gidiverseydi, zavallı çocuk, bana üzlünce ne oldu? TA/749 Bir süreye kadar şaşkın gezip, sonra bu iş aklından çıkıp gitmiş gibi oldu. TA/750

Öylece erken yazda o çoban tekrar ortaya çıktı. TA/751 Koyun güdüp, büyük yaylada dolaştığını uzaktan gördüm. TA/752 O günlerde Aliman akşam olur olmaz gidip, millet yatana kadar dışarıda gezerdi. TA/753 Ben ne diyebilirim. TA/754 Kendisi bilir. TA/755 Geçekten de ben ne diyecektim, ne yapacaktım, söyle, can ciğer tarlam? TA/756 Hatırında mı o belalı gece, ertesi gün sana gelip ağlamıştım... TA/757

-Bekle, Tolgonay. TA/758 Sen o geceye belalı deme. TA/759 O gecenin kötü tarafı da, iyi tarafı da olmuştur. TA/760 Canın yaratıldığı geceye dil uzatma, Tolgonay. TA/761

Sözümü geri alıyorum, yer anam. TA/762 Çaresizliğin sözleri. TA/763 Ben yanmadımda ne oldum. TA/764 O gece Aliman’ı uzun süre bekledim. TA/765 Köy tamamen yatsa da, ben nedense hiç ışık söndürmeden, gizlice kederlenip, bir şeylerden korkup, pencereye dikilip, şırp eden seslere kulak kabartıp, üşüyüp durdum. TA/766 Dışarda ay çıkıp, ara sıra bulut göçüp, yaz havası sükun buldu. TA/767

Bir tamda calgız özüm oturganımdan üşügönsüp, içikke orondum. TA/768 Tün ortosuna cakin közüm ilinip ketken eken, kepiletten çoçup ketip, başımdı öydö kılсам, eşikti açıp, Aliman kirip keke catkan eken. TA/769 Mas eken. TA/770 Kızılday mas. TA/771 Ayrılgan köynögünün cakası calcayıp, eti körünüp, çaçı bet aldınça çaçılıp, közünün karakteri balbildayt. TA/772 Alimandın mas bolgonun ömürü birinçi körüşüm. TA/773 Emne deerimdi bilbey, ordumdan turuuga alım da kelbedi. TA/774 Aliman bozogodon arañ attap kirdi da, cıgılıp kete cazdap, peçti barıp karmap turup kaldı. TA/775 Anan peçti karmangan boydon teñsele berip: “Ha!” -dep, caman külümsürödü. TA/776 “Emne karaysıñ?” -dedi al, başın çaykap. TA/777 -Emne karaysıñ meni? TA/778 Ooba, men masmın. TA/779 Ooba, men arak içtim. TA/780 İçpegende emne kılam? 781 Men içpegende kim içet, ya? TA/782 Emne unçukpaysıñ? 783 Menin türümdön korkup turasıñbı? TA/784 Unçugalbadım. TA/785 Kelinimdin uşunday avalga cetkenine cürögüm sızdap, ölüp kete cazdadım. TA/TA/786

45. “Biz anda maşak terip baldardı bakkanbız. TA/787 A sen anda koşko baylangan attardı ayday kaçıp, eldin koçuştap cıynagan ürönün cula kaçıp, bala-bakıranın nasibin tüp tamırınan kurutup, kol salgansıñ. TA/788 Demek, sen oşonu menen fronttogu soldattardın kolunan nanın tartıp algansıñ. TA/789 Artıñdan cete barıp: “Tokto! Men bilem seni, Cekşenkul. Tokto!” -degenimde, kayrıla kalıp meni atkansıñ!” -dep, cüröktö kaynagan sözdördün baarın ayta berdim. TA/790 Oşondo ayt, tartınbay aytkın degendey, Ayşa koşunamdın tomsorgon türü, anın betinen akkan bop-boz caş, oşol bop-boz sala caştay bolup tögülgön asmandagı samançının colu, köz aldıma kelip turdu. TA/791 “Faktı degen zañga tayanıp, kutulsañ kutulup ketetrsiñ. Birok bilip koygun, el-curttun azap-tozogunan bezip, anın ölüm-citimin iyin tireşip kötörbögönüñ üçün, adam sanınan çıgıp, ömürü cek körümçü bolup ötösüñ. Saga faktı da, caza da uşul” -dedim. TA/792

Bir evde yalnız kendim oturduğumdan üşüyüp kürke sarıldım. TA/768 Gece yarısına yakın gözüm kapanmış, aniden ürküp, başımı yukarı kaldırdığımda, kapıyı açıp, Aliman giriyormuş. TA/769 Sarhoşmuş. TA/770 Zil zurna sarhoş. TA/771 Yırtılan gömleğinin yakası açılıp, eti görünüp, saçı yüzüne doğru dağılıp, göz bebekleri parlıyor. TA/772 Aliman'ın sarhoş olduğunu hayatımda ilk görüşüm. TA/773 Ne diyeceğimi bilemeyip, yerimden kalkmaya da hâlim olmadı. TA/774 Aliman giriştin güclükle atlyıp girdi ve düşeyazıp, sobaya gidip tutundu. TA/775 Sonra sobaya tutunmuş hâlde sallanarak: 'Ha!' diye, kötü gülümsedi. TA/776 “Ne bakıyorsun?” dedi o, başını sallayarak. TA/777 Ne bakıyorsun bana? TA/778 Evet, ben sarhoşum. TA/779 Evet, ben rakı içtim. TA/780 İçmeyip de ne yapayım? TA/781 Ben içmeyeyim de kim içsin ha? TA/782 Niye konuşmuyorsun? TA/783 Benim görünüşümden korkuyor musun? TA/784 Konuşamadım. TA/785 Gelinimin bu hâle gelmesine yüreğim sızlayıp öleyazdım. TA/786

45. Biz o zaman başak toplayarak çocuklarımıza bakardık. TA/787 Sen ise o sırada çift sürmek için bağlanan atları sürüp kaçıp, milletin avuçla topladığı tohumu alıp kaçtın, çoluk çocuğun nasibini kökünden kurutup, el uzattın. TA/788 Demek, sen böylece (bunu yapmakla) savaştaki askerlerin ellerinden ekmeklerini çekip almıştın. TA/789 Arkandan yetişip: 'Dur! Ben biliyorum seni, Cekşenkul. Dur!' dediğimde, geri dönüp bana ateş ettin! -deyip yüreğimde kaynayan sözlerin hepsini söyledim. TA/790 O zaman söyle, çekinmeden söyle der gibi Ayşa komşumun üzgün hâli, onun yüzünden akan bomboz dere suyu gibi dökülen gökyüzündeki samanyolu, gözümün önüne geldi. TA/791 'Hakikat denen kanuna dayanıp, kurtulursan kurtulup gidersin. Fakat bilki, halkın yurdun azabından bezip, onun ölüm yitimine omuz vermediğin için, insanlıktan çıkıp, ömrünü nefret edilen kişi olarak geçirirsin. Sana hakikat de, ceza da şu' dedim. TA/792

Men süylöp бүtkөндө, тергөөчү: “Rahmat, sizge, apa. Emi boşsuz. Üyüñüzgö bara beriniz” -dedi. TA/793

Mekemeden çıgıp kele catsam, Cekşenkuldun ayalı eşikti tosüp kaldı. TA/794 Cinikken nemedey ele kelip bir tiyip, kıykırdı: “Ölügüñdö köröyün, kak baş. Ak cürök bolom dep, kaysı cakşılık kördüñ. Anday ak cürök ekensiñ, kelindin için kantesiñ! İi, al kaydan eken? Üyüñdö boosugan şermendeñdi körböy, emne karap cürösün? Okşoşkon şermendeler!” TA/795

Cürögüm şuu etip, toktolo tüştü. TA/796 Ooba, ooba, bul katındın aytkanı ıras ele. TA/797 Murda büdömük şekşip, canıma cakın cuutpay alıs aydagan kümön nerseler zamatta aykın-açık bolo kaldı. TA/798 Añgıça, eşikte turgan kişiler: “Bas caagıñdı, ölösüñ!” -deşip, Cekşenkuldun ayalın cakalap kalıştı. TA/799 “Tiybegile!” -dedim. TA/800 “Kol tiygizbegile!” -dep, unçukpay basıp kettim. TA/801

Köçödö kele catkanımda oyum miñ sanga bölündü. TA/802 Mınday bolorun oylogon emesmin. TA/803 Kiyinki kezde Aliman kandaydır bir elden çettegensip, münözü da başkaça, başka caktan kelgen çoçun nemedey, paanıy bas, külbös bolup cürgönün men cön ele kapa tartıp cürsö kerek degem. TA/804 Aligi çaban cigit köñülünö tuura kelbey, kelişalbay koyuşsa kerek dep coromoldogom. TA/805 Al oşondo ele izi suup, toogo ketken. TA/806 Ekinçi anı körgön kişi çok. TA/807 Körsö, iş başkaça turbaybı. 808 Attiñ ay, attiñ ay... Anday bolorun kim biliptir. TA/809 Emi kantem dep dal boldum. TA/810

-Ooba, Tolgonay, sen oşondo maga kelip kantem dep sırıñdı aytkansiñ. TA/811

-Saga aytpaganada kimge aytat elem, can-boordoş diykan talaam. TA/812 Tırmaktay kezimden tartıp mına uşul karıgan künümö çeyin senin demiñ menen, senin küçüñ menen turmuştun neçen neçen belin aşıp, ömür sürüp kele catam. TA/813 Kantem desem, sen oşondo: “Oylon, Tolgonay, tereñirek oylon. İçiñdi keñ sal, düynönü keñ körgün, kuru namıs, tayız akıl bolbo” degensiñ. TA/814

Ben konuşmamı bitirince sorgu hakimi: “Teşekkür ederim, size, ana. Şimdi serbesiniz. Evinize gide bilirsiniz” -dedi. TA/793

Binadan çıkıp giderken, Cekşenkul’un karısı kapıyı tuttu. TA/794 Cinlenmiş kişi gibi gelip saldırıp bağırdı: “Ölünü göreyim, moruk. Temiz kalpli olacağım diye, hangi iyiliği gördün. O kadar iyisin, gelinin karnını ne yapacaksın? Ee, onu düşünmek nereden? Evinde hamile kalan utanmazını görmeyip, ne bakıyorsun? Benzeşen reziller!” TA/795

Kalbim cız edip, durdu. TA/796 Evet, evet, bu kadındın dedikleri doğruydu. TA/797 Önceden şüphe duyup, yanıma yaklaştırmayıp uzak tuttuğum şüpheli şeyler bir anda aydınlandı. TA/798 O sırada, dışarıda duran kişiler: “Kapa çeneni, ölürsün!” deyip Cekşenkul’un karısını yakaladılar. TA/799 “Dokunmayın” dedim. TA/800 “El sürmeyin” diye konuşmadan yürüyüp gittim. TA/801

Sokakta gelirken düşüncem bin parçaya bölündü. TA/802 Böyle olacağını düşünmemiştim. TA/803 Son zamanlarda Aliman nedense milletten uzaklaşıp huyu da başkaca, başka yerden gelen bir yabancı gibi neşesiz, gülmeyişini ben öylesine üzülyüyor olsa gerek demiştim. TA/804 Öteki çoban yiğit, gönlüne hoş gelmemiştir, anlaşılamamışlardır diye yorumlamışım. TA/805 O daha o zaman izi kaybolup dağa gitmişti. TA/806 Bir daha onu gören kişi yok. TA/807 Meğer iş başka imiş. TA/808 Yazık, yazık... Öyle olacağını kim bilecekti. TA/809 Şimdi ne yaparım diye afalladım. TA/810

-Evet, Tolgonay, sen o zaman bana gelip ne yapacağım diye sırrını söylemiştin. TA/811

-Sana söylemeyip de kime söyleyeceğim, can ciğerim çiftçi tarlam. TA/812 Küçüklüğümden bu yaşlanmış günümö kadar senin kudretinle, senin [verdiğin] güçle hayatın nice nice belini aşıp, ömür sürdüm. TA/813 Nasıl yaparım dediğimde, sen o zaman: 'Düşün, Tolgonay, derin düşün. İcini geniş tut, dünyayı geniş gör, boş namuslu, sığ akıllı olma' demiştin. TA/814

Men gana emes, başkalarda oylogonuna ıraazımın. TA/815 İçken suubuz bir, körgön künübüz bir dagdırlaş, zamandaş ayıldeştarımdın keñ peyline kuldugum bar. TA/816 Oşol okuyanin ertesinde Ayşa koşunam çay içkin dep üyünö çakırıp, anımununu koburap, söz arasınan: “Canagı Cekşenkuldun ayalı tündöp köçüp ketiptir” -dedi. TA/817 Unçukpadım, köçsö ar kimdin öz erki. TA/818 Kiyin, köptön kiyin gana bilip kaldım, al özü emes, oşol tünü el çoğulup kelip: “Ketkin bizdin ayıldan!” -dep, arabaga salıp, köçürüp ciberişiptir. TA/819 Oşondon kiyin uluu-kiçüünün birinin da oozunan tigindey-mınday ele dep söz ukkan cokmun. TA/820 Balkim içinen oyloşso oyloşkondur, balkim, teñtuştarı Alimandın özünö aytsa aytkan çigar, birok maga eç kim eçteke degen cok. TA/821 Andan beri mına kança cıldar öttü, ali da sıylaşıp kele catışat. TA/822 Rahmat, közüm cumulgança ıraazımın. TA/823 Men özümçö oyonomun da: ilgerki zaman bolso ne degen ayıñ-uşaktar, ne degen küydürgü sözdör betime cabılбайt bele. TA/824

47. Kandaydır bir taza, ısıq sezim cürögümdö cıynalıp kelip, darbazadan kirip kele catkanımda, bassam-tursam da dayım köñüldün mizinde turgan nerseni kantip esimden çigarıp cibergenimdi bilbeym: “Aliman, süyünçü! Corobektin kelini töröptür. Uktuñbu? Ayı-künü cetip cürdü ele, beçara aman-esen” -dep aytıp kele catıp Alimandı körgöndö, oozuma taş kapkanday boldum. TA/825 Tamdın dubalına süyönüp, şaldayıp turgan eken. TA/826 Akırın gana başın çaykap, eerdin kese tiştep, bozorup turuptur. TA/827 “Men törögöndö eç kim mintip süyünçölöp kabar salbaytko” -degen oy ketkenbi, ce dagı başka caman nerselerdi oylobubu, kim bilsin. TA/828 Özümdün oldoksonuma uşunçalık kicalat bolup, betim kızara örttönüp, emne kılarımdı bilbey, unçugalbay ele kemegenin canına otura kalıp, tezek kalay baştadım. TA/829 Betimdın kızarganı saal suuy tüşkөndө, kayrılıp karasam, daale oşol boydon bozorup turuptur. TA/830 Kañırığım tütөp ketti. TA/831 “Bir ceriñ oorup turabı?”-dedim, canına basıp barıp. TA/832

Sadece ben değil, başkaların da düşünmesini isterim. TA/815 İçtiğimiz su bir, gördüğümüz gün aynı kaderdaş, zamandaş köylülerimin alçak gönüllülüğüne kulluğum var. TA/816 O olayın ertesinde Ayşa komşum çay iç diye evine çağırıp, oradan buradan konuşup söz arasında: “Şu Cekşenkul’un karısı geceleyin taşınıp gitmiş” dedi. TA/817 Sustum, taşındıysa herkesin kendi iradesi. TA/818 Sonra, uzun süre sonra öğrendim ki, o kendi değil, o gece halk toplanıp gelip: “Git bizim köyden!” deyip, arabaya bindirip, göndermişler. TA/819 Ondan sonra büyük küçüğün birinin de ağzından şöyle böyleydi diye bir söz duymadım. TA/820 Belki içinden düşündülerse düşünmüşlerdir, bekli akranları Aliman’ın kendisine söyledilerse söylemişlerdir, fakat bana hiç kimse hiçbir şey demedi. TA/821 Ondan beri işte kaç yıl geçti, hâlâ da saygı gösteriyorlar. TA/822 Teşekkür, ölene kadar razıyım. TA/823 Ben kendimce düşünüyorum da: eski zaman olsa ne dedikodular, ne yakıcı sözler yüzüme vurulurdu. TA/824

47. Her nasılsa temiz, sıcak bir his yüreğimde toplanıp gelip, bahçeden girerken, yürüsem de dursam da daima gönlümün derininde duran şeyi nasıl aklımdan çıkardığımı bilmiyorum: Aliman müjde! Corobek’in gelini doğum yapmış. Duydun mu? Ayı günü gelmişti, biçare sağ salım... -diye söyleyerek gelirken Aliman’ı görünce ağzıma taş kapanmış gibi oldum. TA/825 Evin duvarına dayanıp, bitkin bir hâlde duruyordu. TA/826 Yavaşça başını sallayıp, dudaklarını ısırp, yüz rengi kaçmış duruyordu. TA/827 Ben doğum yaptığımda hiç kimse böyle müjdeli haber yaymaz herhâlde, diye düşündü mü, yoksa daha başka kötü şeyleri mi düşündü, kim bilir. TA/828 Kendi beceriksizliğime bu kadar sinir olup, yüzüm kızarak yanıp, ne yapacağımı bilemeyip, hiçbir şey diyemeden, ocağın yanına oturarak, tezek dizmeye başladım. TA/829 Yüzümün kızarığı biraz soğuyunca dönüp baktığımda, hâlâ aynı şekilde yüz asıp duruyordu. TA/830 Dayanamadım. TA/831 Bir yerin ağrıyor mu? -dedim, yanına varıp. TA/832

“Co, ene, tek ançeyin” -dep koydu. TA/833 “Oorusa üygö cata tursañçı, kıynalbay” TA/834 “Kıynalğan dele cerim cok, ene. Tameki tizüünün emne oordugu bar ele, barayın” -dep, iynelerin koltuguna kısıp, çıgıp ketti. TA/835 Mınça bolgondon kiyin açığın ele aytayın emi. TA/836 “Korunba balam, uyalba. Munun eç kaday uyatı cok. Bul da turmuştun bir sonun nersesi. Kimdin kaday törögönü kep beken. Törögön enenin baarı birdey, ayırması cok. Tuulgan balanın baarı birdey, ayırması cok. Düynögö kelgen ar bir nariste bardık adamzattın balası, demek, al menin da balam. Sen törösöñ al maga bölök-bötön bolboyt, öz balamday alpeçtep bagam. Tüşüngün uşunu. Kapañdı cazıp, köñüldü cürgün” -dep, muruntan kamdagan sözdörümdü çımırkanıp aytayın degen oy menen, artınan cügürüp, köçögö çıktım. TA/837 “Ay, Aliman, koyotur. Beri tokto” -desem, ukmaksanga salıp basıp ketti. TA/838

“Tarınıp kaldı şöküldü” -degen oy küñü boyu köñülümdü irencitti. TA/838 Ayaldar menen tameki culukta cürüp, ar kaysının başın bir oylop: “Meyli emi, bugün keçinde aytayın. Mintip cürgönübüz carabas” -dep, özümdü bışıktap aldım. TA/839 Birok al oy-pikirimdi ayтууга tuura kelbedi. TA/840 Keçinde cumuştan kiyin üygö kelsem, Aliman cok. TA/841 Ana kelet, mına kelet dep kütüp oturup çoçudum. TA/842 Emne balaket boldu. TA/843 Köçögö çıgıp izdeyinçi degen kıyal menen üydön çıgıp bara catsam, ogorod taraptan çöp kötörüp Bektaş keldi. TA/844 Bektaş anda kolhozdu arabasın şatırata aydap, er-cigit bolup kalgan. TA/845 Al unçukpay kelip, çöptü üydün akırına taştadı da, meni caloorup karap koydu. TA/846 “Tokon-apa, enem meni izdebesin dep Aliman aytıp ketti. TA/847 Kayındıdagı törkünümö ketem dedi.” TA/847 Muun-cuunum şıldırıp, bozogogo oturdum. TA/848 “Kaçan ketti?” TA/849 “Cana. Tüştön kiyin. Köçödön bir maşına ötüp bara catkan eken oşogo түшүп ketti, apa. Korkpoy ele koyuñuz. Şopuru durus neme eken” -dep koydu. TA/850

“Hayır, ana, öylesine” -dedi. TA/833 Ağrıyorsa evde yatsana, zorlanma. TA/834 “Zorlandığım falan yok, ana. Tütün dizmenin ne zorluğu vardı, gideyim” deyip, iynelerini koltuguna sıkıştırıp, çıktı gitti. TA/835 Bu kadar olduktan sonra açığını söyleyeyim şimdi. TA/836 “Çekinme çocuğum, utanma. Bunun utanılacak hiçbir yanı yok. Bu da hayatın güzel bir şeyi. Kimin nasıl doğurduğu söz mü olur. Doğum yapan anaların hepsi aynı, farkı yok. Doğan çocukların hepsi aynı, farkı yok. Dünyaya gelen her bir bebek bütün insanlığın çocuğu, demek, o benim de çocuğum. Sen doğursan, o bana yabancı olmaz, öz çocuğum gibi uğraşıp bakarım. Anla bunu. Moralini düzelt, neşeli gez” diye, önceden hazırladığım sözlerimi güçlenip söyliyeyim düşüncesiyle, arkasından koşarak, sokağa çıktım. TA/837 “Hey, Aliman, dur. Beri dur dediğimde,” duymazdan gelip yürüyüp gitti. TA/838

“Darıldı herhâlde” düşüncesi bütün gün gönlümü incitti. TA/838 Kadınlarla tütün kenarında uğraşırken, her şeyin başını bir düşünüp: “tamam artık, bugün akşam söyleyeyim. Böyle devam etmemiz doğru olmaz” diye, kendimi gayretlendirdim. TA/839 Fakat o fikrimi söylemeye fırsat olmadı. TA/840 Akşamleyin işten sonra eve geldiğimde, Aliman yok. TA/841 Şimdi gelir, biraz sonra gelir diye beklerken korktum. TA/842 Ne felaket oldu. TA/843 Sokağa çıkıp arayayım umuduyla evden çıkıp giderken, bahçe taraftan ot taşıyarak Bektaş geldi. TA/844 Bektaş o zaman kolhozun arabasın sürüp, yiğit delikanlı olmuştu. TA/845 O sesizce gelip, otu evin sonuna taşıdı ve, bana acıyarak baktı. TA/846 Tokon ana, anam beni aramasın diye Aliman söylemişti. Kayındı’daki akrabalarımı gidiyorum dedi TA/847 Bütün mafsalarım boşalıp evin önüne oturdum. TA/848 “Ne zaman gitti?” TA/849 “Demin. Öğleden sonra. Sokaktan bir araba geçiyordu ona binip gitti, ana. Korkmayın. Şöförü dürüstmüş” dedi. TA/850

Bektaştı özüm da cakşı körçü elem, ogo beter içim cılıy tüştü. TA/851 “İi, beçaram, kişi bolot ekensin” -dedim içimden: Bala bilinbey ele çoñoyot eken da. TA/852 Kadırese er cetip, soldoyup münözü toktoo, mañdayı carık cigit boluptur. TA/853 Közümö oşondo köründü. TA/854 Arıktan suu kötörüp kelip, Bektaş eşik aldına suu septi. TA/855 “Dalisti salkındatıp şıpırıp koyoyun. Apam sizdin çayıñızdı sagınıp kaldım deyt. Azır kelet” -dep, özünçö ubaralanıp samoor koyup cattı. TA/856

Ayşalar köpkö oturup çay içip ketiştı. TA/857 Üygö catalbadım. TA/858 Kaptalda tögülgön cıldızdar tañ-atkıça balbıdıp, anan birin-sirin tartıp, eñ akırında carkıragan calgız çolpon kalıp, al da ulam alıstap, alda-kayda ketip cogoldu. TA/859

Aliman ketkenden kiyinki kündörüm kurusun. TA/860 Calgızın dep ooz uçı menen aytıp cürgön ekenmin da. TA/861 Üç-tört kün eptep karmanıp çıdap cürdüm. TA/862 Anan çıdagısız boldu. TA/863 Keede turup bir cakka tentip basıp ketkim da keldi. TA/864 Alimandın körör künün oylosom, andan beter caman bolom. TA/865

49. Degi emne üçündür ar kaçan ele, aytar kebidim sezip turganday, süylöşüdüñ kaçıp, uşintip ketençiktep ele turup albadı, baykuş balam. TA/866 Betin açsa özünö da, maga da ceñilireek bolbos bele. TA/867

Esiñdedir, cer-enem, oşol cılkı küz köpkö sozulup, ayagı abdan caançıl bolbodubu. TA/868 Bir açılıp, kayra bürkölüp, nımtıragan suuk kündördö köpçülüğü üygö oturup kaldık. TA/869 Küzdün tünörgön türü sıyaktuu, kün ötkön sayın Alimandın kabagı açılıbay, süylöbö, külbös bolup kaldı. TA/870 Özünçö ubayım tartıp, oturganı-oturgan. TA/871 Baykoomdo, ay-künü da cakındap kele catkan ele. TA/872 Kapalıka çögüp ketpese eken dep, kolumdan kelişince erkeletip, tamaşa süylöp tigintken-mintken bolom, birok çaş bala bolbogondon kiyin kıyın eken da. TA/873

Bektaş'ı ben de severdim, daha çok içim ısındı. TA/851 'Aman, biçarem, adam olmuşsun' dedim içimden: Çocuk bilinmeden, büyümüş ya. TA/852 Normal olarak ergenlik çağına erip, sölpüyüp ahlakı düzgün, alını açık bir yiğit olmuş. TA/853 Gözüme o sırada göründü. TA/854 Arıktan su taşıyıp getirip, Bektaş kapı önüne su serpti. TA/855 “Sediri serinletip süpüreyim. Anam sizin çayınızı özledim diyor. Şimdi gelir” deyip kendince uğraşıp semaver koydu. TA/856

Ayşalar uzun süre oturup çay içip gittiler. TA/857 Evde yatamadım. TA/858 Ufuklarda dökülen yıldızlar seher vaktine kadar yanıp sönüp, sonra bir bir çekilip, en sonunda parlayan tek Çobanyıldızı kalıp, o da gittikçe uzaklaşıp, bir yerlere gidip yok oldu. TA/859

Aliman gittikten sonraki günlerim kurusun. TA/860 Yalnızım diye dil ucuyla söylemişim de. TA/861 Üç dört gün zor tutunarak dayandım. TA/862 Sonra dayanılmaz oldu. TA/863 Bazen bir tarafa başımı alıp gitmek de istedim. TA/864 Aliman'ın göreceği günü düşündüğümde, daha da beter fenalaşıyorum. TA/865

49. Yani her nedense her seferinde, söyleyecek sözümü hissedercesine, konuşmaktan kaçıp, öylece çekindi durdu, zavallı çocuğum. TA/866 Konuşsa kendine de, bana da kolaylık olmaz mıydı. TA/867

Hatırındadır, yer anam, o yılın güzü uzun sürüp, sonu çok yağmurlu olmuştu. TA/868 Bir açılıp, bir kapanan, nemli soğuk günlerde çoğu evde oturdu. TA/869 Güzün kararan yüzü gibi gün geçtikçe Aliman'ın yüzü neşesiz suskun, gülmez oldu. TA/870 Kendince üzüntü çekip oturdukça oturdu. TA/871 Anladığım kadarıyla, ayı günü de yaklaşmıştı. TA/872 Üzüntüye kapılıp gitmesin diye, elimden geldiği kadar, şımartıp, şaka yapıp şunu bunu yapıyorum, fakat küçük çocuk olmadıktan sonra zor da. TA/873

Men gana emes başkalar da arakettenip körüşüptür. TA/874 Bektaş apam tumoolop catıp kaldı degeni, Ayşanı köröyünçü dep barsam, eti ısıp, cötölüp catıptır. TA/875 “Özüñ da çala-can neme eleñ, cön oturbay ayılçı bolup çıga kettiñ” -desem, muñayınkı cılmayıp külüp koydu. TA/876 Oşondon eki-üç kün murun Bektaşın arabasına üç-tört ayal bolup tüşüp alıp, tömönkü ayılga toygo barıp kelişken. TA/877 Körsö, bargan işteri başka turbaybı. TA/878 “Cıluu catıp, cakşı bolup ketkin emi” -dep, ketkeni catsam, Ayşa: “Koyo turçu, Tolgonay, kapa bolboson, ayta turgan bir söz bar ele” -dedi. TA/879 “Aytkın” -dedim. TA/880

“Tömönkü ayılga biz toygo bargan cokpuz, anda menin cek-caat urugum dele cok. TA/881 Anı özüñ dele bilesiñ. TA/882 Sırtıñdan biylenip bir iş kıldım elem, Tolgonay, keçirip koy, - dedi. TA/883 Aligi çaban-cigitti taap alıp, ortogo aldık. TA/884 Alimandın ay-künü cetip oturat, bul emne kılğanıñ, anın ubal-soobun kim kötöröt desek, anıbizdan eç teke çıkkın cok. TA/885 Al özü ayalduu neme eken, ekinçiden canın cep, körgön emesmin, bilgen emesmin dep, tanıp ketti. TA/886 Ayalı da dolu neme eken, sezip kalıp, betten alıp ittey şermendebizdi çıgardı. TA/887 Kayra kele catkanda, col katırı caan tögüp, suuk tiyip kalıptır. TA/888 Anısı da meyli ele, Aliman emi kantet” -dep, bışaktap ıylap ciberdi. TA/889 “Iylaba, -dedim, -men turganda Aliman kor bolboyt” -dep, çıgıp kettim. TA/890 Başka emneni aytmak elem... TA/891

Alimandın etı-başı oorup kaldıbı dep kadiktenip, kiyinki kündörü közümdün kırın tüşürböy, canınan karış çıkpay cürdüm. TA/892 Kokus eşikke çıgıp ketse da artınan erçip: “E-e, Aliman, kayda cürösüñ?” -dep ele şaşıp kalam. TA/893 Tolgoosu kelip kalbasın deymin da, men tüşkürdün başka emne cumuşu bar ele. TA/894

Bir künü cıluu kiyinip alıp, eşikke bara catat. TA/895 “Kayda barasıñ, balam?” -dedim. TA/896

Sadece ben değil başkaları da uğraşıp denemişler. TA/874 Bektaş anam hasta yatıyor deyince Ayşa’yı göreyim diye vardığımda, ateşlenmiş, öksürüp yatıyordu. TA/875 Kendin da yarım canlıydın, rahat oturmayıp gezmeye gittin dediğimde, kederli bir şekilde gülümsedi. TA/876 Ondan iki üç gün önce Bektaş’ın arabasına üç dört kadın binip, aşağı köye düğüne varıp gelmişlerdi. TA/877 Meğer gitme sebepleri başkaymış. TA/878 “Sıcak yat, iyileş şimdi” diye, giderken, Ayşa: “Bekle, Tolgonay, üzülmezsen, sana söyleyeceğim bir söz vardı” dedi. TA/879 “Söyle” dedim. TA/880

Aşağı köye biz düğüne gitmedik, orada benim akrabam soyumdan da [kimse] yok. TA/881 Bunu kendin de bilirsin. TA/882 Arkandan kendimce bir iş çevirdim, Tolgonay, bağışla dedi. TA/883 Şu bahsettiğim çoban yiğidi bulup konuştuk. TA/884 Aliman’ın ay günü gelmiş durumda, bu ne yaptığın ne, onun vebalini kim taşıyacak desek de, ondan (dediğimizden) hiçbir şey çıkmadı. TA/885 O kendisi evliyimş, diğer taraftan ısrarla görmedim, bilmiyorum diye inkâr etti. TA/886 Karısı da hırçın birisiymiş, hissedip, yüzümüzü yırtıp, it gibi rezil etti. TA/887 Dönerken, yol boyu yağmur yağıp soğuk almışım. TA/888 Orası da tamam da, Aliman şimdi ne yapacak diye hıçkırarak ağladı. TA/889 “Ağlama, dedim, ben varken Aliman perişan olmaz” diye, çıkıp gittim. TA/890 Başka ne diye bilirdim ki... TA/891

Aliman’ın bir yeri ağrıdı mı diye şüphelenip, son günleri gözümü ayırmadan, yanından bir karış bile uzaklaşmıyordum. TA/892 Aniden dışarı çıksa da arkasından gidip: “Ee, Aliman, nereye gidiyorsun?” diye telaşlanırdım. TA/893 Sancısı gelip kalmasın diyorum da, ben düşmüşün başka ne işi vardı. TA/894

Bir günü kalın giyinip dışarı gidiyordu. TA/895 “Nereye gidiyorsun, yavrum?” dedim. TA/896

“Çoñ suuga baram” -dedi. TA/897 “E, botom, kün tigintip tursa, entigip kantip barasıñ. Üydö ele otursañçı. Suuda emne bar deysiñ. Ce caydın künü bolboso.” TA/898 “Cok, baram” -dedi. TA/899 “Anda men da koşo barayın, calgız ciberbeym” -desem, kıcırı kaynap ketti. TA/900 Köp kündön berki bugün, açuusun menden çıgardı. TA/901 “Emne ele meni erçip, ańdıp kalgansıñ. Emneñ bar mende. Meni cayıma koysoñçu. Ölot deysiñbi, ölböym!” -dep, eşikti tars koyup, çıgıp ketti. TA/902 Tomsorup oturum kaldım. TA/903 Sözü katuu tiydi, katuu tarındım. TA/904 Oşentse da içim çıdabadı. TA/905 Eki-üç colu eşikke çıgıp karadım. TA/906 Suuga ketken boydon körünbödü. TA/907

Közgö ilinbegen mayda caan sebelep, şamal ak-çaç buluttardı oodarıstırıp aydap turgan eken. TA/908 Tal-daraktın başı cılañaç kalıp, suuktan cüdögöndöy, butaktarı kararıp ketiptir. TA/909 Eldin baarı üy-üyündö, eç kim cok, kıştak arası eensirep kapalu. TA/910 Çümböt çümkölgöndöy toolordun karandarı bozomukta arañ ele bilinip turdu. TA/911

Caman körsö körsün, artınan barayın, tolgoosu karmap sız cerge catıp kalbasın dep, ogoroddun etegine cete bergenimde, Aliman köründü. TA/912 Başın ıldıy salıp, akırın basıp kele catkan eken. TA/913 Bakka daldalanıp kayra keldim da, çay kaynatıp cumurtkaga ezip kuymak casadım. TA/914 Saktalğan almadan tandap, kızılduuların dastorkongo koydum. TA/915

51. Kanter aylabızdı bilbey [çattık] Bektaş arabanı tezirek aydasa, Aliman kıykırıp çıdabayt, cay aydatsam can çıdabayt: kan toktoboy kete berdi, mayıp bolup ketet eken go dep esim cok. TA/916 Uşunu menen kıldırıp cürö berdik. TA/917 Ce bir col arbısaçı, kokuy ay. TA/918 Alimandın başın tizeme koyup, moynunan kuçaktap oturdum. TA/919 Ulam camınçılardan oñdoym, ulam fonar menen betin carık kılıp karaym. TA/920 Bektaş aylanayın kayta-kayta kayrılıp: “Çıday tur, ceñe, mına azır, az kaldı. Köpürögö cakındap kaldık, bat ele cetebiz” -dep alaksıtımış bolot. TA/921

“Büyük suya gideceğim” -dedi. TA/897 “E, yavrum, hava böyleyken, nefes nefese nasıl gideceksin. Evde otursaydın ya. Suda ne var sanki. Yaz günü bile değil.” TA/898 “Hayır, gideceğim” dedi. TA/899 “O zaman ben de beraber varayım, yalnız göndermem” dediğimde, sinirlendi. TA/900 Günlerdir biriktirdiği tasasını, acısını benden çıkardı. TA/901 “Ne diye benim peşimden gelip takip ediyorsun. Neyin var bende. Beni rahat bıraksana. Ölür mü diyorsun, ölmem!” -deyip, kapıyı pat diye çarpıp çıkıp gitti. TA/902 Somurtup oturakaldım. TA/903 Sözü ağır geldi, çok darıldım. TA/904 Öyle yapsa da içim rahat etmedi. TA/905 İki üç defa dışarıya çıkıp baktım. TA/906 Suyu gittiği gibi görünmedi. TA/907

Göze görünmeyen ufacık (ince) yağmur çiseleyip, rüzgâr ak saçlı bulutları çevirerek kovalıyordu. TA/908 Dalın budağın başı çıplak kalıp, soğuktan bıkılmış gibi budakları kararıp gitmiş. TA/909 Milletın hepsi evlerinde, hiç kimse yok, köy arası ıssızlaşıp üzgün. TA/910 Çarşaf örtölmüş gibi dağların silüeti sisli havada zar zor görünüyordu. TA/911

Kızarsa kızsın, arkasından gideyim, sancısı tutup soğuk yere düşüp kalmasın diye, bahçenin kenarına vardığımda, Aliman göründü. TA/912 Başını aşağı eğip, yavaş yürüyüp geliyordu. TA/913 Ağaçlara gizlenerek tekrar döndüm ve çay kaynatıyımurı ezerek kuymak yaptım. TA/914 Sakladığım elmadan seçerek, kırmızılarını sofraya koydum. TA/915

51. Çaresizdik, Bektaş arabayı daha hızlı sürse Aliman bağırıp dayanamıyor, yavaş sürdürsem can dayanamıyor: kan durmadan gidiyordu, sakatlanır mı acaba diye aklım gidiyordu. TA/916 Bu yüzden yavaş yürüdük. TA/917 Ya bir yol kılsalsa aman hey. TA/918 Aliman’ın başını dizime koyup, boynuna sarılıp oturdum. TA/919 Tekrar örtülerini düzeltiyorum, tekrar fenerle yüzünü aydınlatıp bakıyordum. TA/920 Bektaş canım tekrar tekrar dönerek: “Dayan yenge, işte şimdi, az kaldı. Köprüye yaklaştık, çabucak varırız” diye avutuyordu. TA/921

Şıbırgaktap muzdak caan da sebelep keldi. TA/922 Bir kezde ontolop, kıykırıp catıp, çirenip kayra büktölüp, Aliman solgun tartıp, kırkırıp baştı. TA/923 “Aliman! Aliman!” -dep ottoy ısıgan beti-başın sıypalap, carık kılsam, can talaşkan, kıynalğan közdörü menen meni ayanıçtuu karap: “Toktogula. Ölüp bara catam. Toktogula” -dedi. TA/924 Arabanı tokto to saldık. TA/925 “Başımdı öydörök karma, ene” -dep, aňkanı katıp, entigip, ıylap süylödü. TA/926 “Ene enekabay! İçim örttönüp, ölüm bara catam. Tirüü kalbaym. Kasietiñden aylanayın, enekabay. Al düynö, bul düynödö iraaızımın. Uuluñdun aldında men akın, künöm cok. Kasımdın közü tirüü turganda, men üşütmök belem... A-a-a Kasımay... Men dağı tirüü can emesminbi, ayalımın da, ayalımın... Bul düynönün kızığın körböy kettim, kanteyin kanteyin. Keçir, keçir, künömdü eneke. Kuday üşüntüp koydu, caman körbö” TA/927 Öpkö-cürögüm üzülüp üzülüp calındım: “Çıday tur, balam, çıdağın. Sen aksıñ, sende eç kaday künö cok, sen eñ taza ayalsıñ. Sen ölböysüñ. Çıdağın, mına köpüröögö cetip keldik. Emi tez ele cetkirebiz, sen ölböysüñ!” -oşol uçurda Aliman kayra çalkadan ketip çirenip, içi dağı sığıla baştı. TA/928 Balanın kolu çıgıp kele catkan eken. TA/929 Kan dağı ele kuyup turuptur. TA/930 Bir az ötsö, ölüp keterine közüm cetip: “Bektaş, koltugunan öydö kötörüp, için sık, -dedim. TA/931- Uyalba, kötör tezirek!” TA/932 Bayatan ıylap oturgan Bektaş, öydö tura kalıp, Alimandı kötörüp, için baskanda, balanın kolunan karmap tarttım. TA/933 Bala çıkpay cattı. TA/934 Aliman bir caktan kırkırıp, can talaşıp catsa, o, şumdugay, kulagımdı tundurup dağı da bayagı eşelon-kuyruk ulaş eki parovoz alıp uçkan vagondor meemdi kak carıp ötüp bara catkansıp, “Apa-a! Alima-an!” -dep arkırgan şamal cula kaçkan üngö, balanın “b-a-a!” -dep bakırgan ünü koşuldu. TA/935 O, turmuşay, mınça nege kataal bolduñ, mınça nege sokur bolduñ? TA/936 Bala da tüştü, Alimandın canı da kete baştı. TA/937

Hışıldayarak soğuk yağmur da çiselemeye başladı. TA/922 Bir vakit sancıyla bağırıp, gerinip tekrar büzüşüp, Aliman sükut edip, hırıldamaya başladı. TA/923 “Aliman! Aliman!” deyip ateş gibi ısınan yüzünü başını sıvzlayıp, ışık tuttuğumda, can çekişen, zorlanan gözleriyle bana acıklı bir şekilde bakıp: “Durun. Ölüyorum. Durun” dedi. TA/924 Arabayı durdurduk. TA/925 “Başımı yukarı tut, ana” deyip, boğazı kuruyup, nefes nefese ağlayarak söyledi. TA/926 Ana anacığım. İçim yanıyor, ölüyorum. Diri kalmayacağım. Hasiyetine kurban olurum anacığım. O dünyada da, bu dünyada da razıyım. Oğlunun karşısında ben temizim, günahım yok. Kasım yaşasaydı, ben öyle yapar mıydım... Aah Kasım ah... Ben de diri can değil miyim, kadını da, kadını... Bu dünyanın zevkini görmeden, gidiyorum, ne yapayım, ne yapayım. Affet, affet, günahımı anacığım. Allah öyle yazmış, kötü görme. TA/927 Ciğerim yüreğim koparcasına yalvardım: “Dayaniver, çocuğum, dayan. Sen temizsin, sende hiçbir günah yok, sen en temiz kadınsın. Sen ölmeyeceksin. Dayan, işte köprüye geldik. Şimdi çabucak yetiştiririz, sen ölmeyeceksin! O sırada Aliman tekrar arkaya doğru gerilip, içi daha da sıkılmaya başladı. TA/928 Bebeğin kolu çıkıp geliyormuş. TA/929 Kan hâlâ akıyordu. TA/930 Biraz geçse ölüp gideceğine inandığım için Bektaş, koltuğundan yukarı kaldırıp, karnına bastır, dedim. TA/931 Utanma, kaldır çabuk! TA/932 Deminden beri ağlayan Bektaş, yukarı kalkıp, Aliman’ı kaldırıp, karnını basınca bebeğin kolundan tutup çektim. TA/933 Bebek çıkmıyordu. TA/934 Aliman bir taraftan hırıldayıp, can çekişirken, hay Allah hay, kulağımı sağırlaştırıp daha hâlâ önceki tren peşpeşe iki lokomotifini alıp uçan vagonlar beynimi tam yarararak geçiyor gibi olup “Ana-a! Alima-an!” diyerek şiddetli rüzgârın alıp kaçtığı sese bebeğin v-a-a! diye bağırın sesi karıştı. TA/935 Ah, hayat, niye bunca gaddar oldun, niye bunca kör oldun? TA/936 Bebek de doğdu, Aliman’ın canı da çıkmaya başladı. TA/937

Kızıl et nemeni etegime antip-mintip oroy salıp karasam, Bektaş koltugunan alıp kötörgön kalbında, Alimandın moynu bir cagina kıyşayıp, koldoru salañdap kalıptır. TA/938 “Kokuy, Aliman?” -dep tamırın karmay salsam, can çok, ketip bara catıptır. TA/938 Arkıragan şamaldı cirep, eşelondun şakıldaganı eç bir kulagımdan ketpey, düynögö keler zamat, “Ba-a!” -dep kıykırgan birinçi tuñguç ünü menen ölüp bara catkan enesine koş aytkansıp, bala ıylap, Alimandın közü muz tartıp ağına aylanıp cattı. TA/940 Kenterimdi bilbedim. TA/941 Bir zamattın ortosunda birin uzatıp, birin tosup aldım. TA/942 Bir zamattın ortosunda biri ölüp, biri tuulup, köz aldım da acal menen turmuştun kağılıskanı esimdi oodardı. TA/943 Anan emne bolgonumdu özüm da cakşı bilbeym. TA/944

-Silerdin ünüñördü men uktum, Tolgonay, “Aliman! Aylanayın karaldım! Közüñdä aç, közüñdä aç!” -dep sen zar kakşap cattıñ. TA/945 Cañı törölgön bala, köldün kılaasında calgız kalgan añırdıy, iñaalap bozdo, emçek surap cattı okşoyt. TA/946 Bul iş tañga cuuk boldu, camgır karga aylanıp, sebeley baştaganda. TA/947

-Ooba, köpürögö cete berbey kayra tartıp kele catkanıbizda, tañ sögüldü. TA/948 Bozorgon asmandın beti surdana açılıp, kulanek carıkta cup-cumşak appak kar kaalgıy uçup, sebelep cattı. TA/949 Aylanada bir da ün, bir da can çok. TA/950 Düynö tegiz tım-tırs, tegiz tıñtıktı catkan eken. TA/951 Tabıgattın oşol çarçañkı beykutunda cay kıldırıp bizdin araba kele cattı. TA/952

53. Canbolot maalına ceterinde katuu tumoolop, bir künü karasam, erinderi kögörü, közü ağına aylanıp, şayı ketip bara catat. TA/953 Esim çıkıp, oşol cerden ele ala cügürdüm. TA/954 Anda da tündö. TA/955 Dokturga tezirek ceteyin dep, kıştın künü çoñ suunu keçip ötpödümbü. TA/956 Kiyim keçem tutaş suu, kalçıldap cetip barsam, doktor cañıdan kelgen çaş bala eken. TA/957 Korkup ketti: “Emne kılıp suu keçip cürösüz, carıktık? Munun ata-enesi kayda?” TA/958

Kırmızı etli şeyi eteğime öylesine sarıp baktığımda, Bektaş koltugundan tutup kaldırdığı şekilde, Aliman’ın boynu bir yanına eğilip, kolları sallanıyordu. TA/938 “Eyvah, Aliman?” diye damarını tuttuğumda can yoktu, gitmiş. TA/939 Uğuldayan rüzgârı yarıp, trenin gürültüsü hiçbir kulağımdan gitmeyip, dünyaya gelir gelmez, “Va-a!” diye bağırarak ilk sesiyle ölmek üzere olan annesiyle vedalaşıyormuş gibi bebek ağlayıp, Aliman’ın gözü buz kesip beyaza dönüyordu. TA/940 Ne yapacağımı bilemedim. TA/941 Aynı an içinde birini yolcu edip, birini karşıladım. TA/942 Aynı an içinde biri ölüp, biri doğup, gözümün önümde ölüm ile yaşamın çarpışması (beni) şaşkın hâle düşürdü. TA/943 Sonra ne olduğumu kendim de iyi bilmiyorum. TA/944

Sizlerin sesinizi ben duydum, Tolgonay, “Aliman! Canım umudum! Gözünü aç, gözünü aç!” diye sen acıklı bağıırıyordun. TA/945 Yeni doğmuş bebek, gölün sahilinde yalnız kalan şaşkın gibi ıngalayıp acı acı ağlayarak, meme istiyor gibiydi. TA/946 Bu iş seher vaktine yakın oldu, yağmur kara dönüp çiselemeye başladığında. TA/947

Evet, köpüreğe varmadan geri dönerken, şafak söktü. TA/948 Bozaran asumanın yüzü kahverengileşerek açılıp, alaca ışık yupyumuşak bembeyaz kar tembelce uçup, sepeliyordu. TA/949 Etrafta tek bir da ses, tek bir can yok. TA/950 Dünya tamamen sessiz, tamamen sukunet içinde yatıyordu. TA/951 Tabiatın o yorgunvari sukunetinde yavaşça takırdayarak bizim araba geliyordu. TA/952

53. Canbolot vaktine varacak yaşlarında, ağır hastalanıp, bir günü baksam, dudakları göğeri, gözü akına dönüp, kuvveti gidiyordu. TA/953 Aklım çıkıp, oradan alıp koşturdum. TA/954 O zaman da gece. TA/955 Doktora çabucak yetişeyim diye, kış günü büyük suyu geçip gitmedim mi. TA/956 Üstüm başım tamamen su, titreyerek gidip vardığımda, doktor yeni gelen genç bir çocukmuş. TA/957 Korkup: “Niye suyu geçtiniz, tövbe tövbe? Bunun anası babası nerede?” TA/958

“Atası da men, enesi da men. Balam, uşunumdu aman saktap kal. Bul ölsö, meni tirüülöy kömö bergile. Caşabaym” -dedim. TA/959

Tünü menen canınan çıkpay darılap cattı. TA/960 Maga da kurgak kiyim, darı berip aldın aldı, birok erteñ menen etim ısıp, kan cötölüp cıgıldım. TA/961 Aloolongon tuman içinde küyüp bara catkansıp, es-uçumdu bilbey catkanda, doktor ulam kelip, salkın alakanı menen çekemdi sıypalap: “Apa, uuluñ cakşı bolup kaldı. Boşobo, moyun berbe!” -dep, kayrattandırıp cattı. TA/962 “Anday bolso ölböym, ölböym” -dep şıbrap koyom. TA/963 Ölböy tirüü kalğanım da uşul boldu deym... TA/964

-Uuluñ öspürüm cetip kalıptır, Tolgonay. TA/965 Bıyl orok maalında uşul arada çurkap cürgön eken, Alimanga okşoşturup taanımdım. TA/966

-Ooba, kutmanduu talaam, apasına okşoş ekeni çın. TA/967 Birok eçtekeni bilbeyt da. TA/968 Atam-frontto ölgön deyt, apamdın-mürzösü bolso ayıl çetinde dep koyot. TA/969 Bıyl cayında bir kızık okuya boldu. TA/970 Okuudan boşop tarkagan kündörü, Kasımdın bayagı-bayagı velosipedi bar emes bele, cıyırma cıldan beri sarayda kazıkka ilinüü turgan. TA/971 Canbolot oşonu eşikke alıp cıgıp oñdop catıptır. TA/972 Bala da: eçakkı neme dat basıp caramdap cıgıp kalgan bolçu. TA/973 Antsem, Bektaş da oşogo kiyliğışip alıptır. TA/974 Koşo oñdoşup cüröt. TA/975 Abdan ubara boluştu. TA/976 Canbolottu Bektaş başınan ele öz balasında köröt emespi. TA/977 Kokus bolso, mektepke da barıp mugalimder menen süylöşöt. TA/978 Azır üçtün atası, oor-salmaktuu, mıktı kişi bolbodubu. TA/979 Köptön beri kömbayn aydap cürböybü. TA/980 Ayşa bolso ölgön. TA/981 Moyundaşımdan acırap, oşonodo bir öksüdüm. TA/982

Aytor, bir künü karasam, karala-torala bolup Canbolotum velosiped cetelep kalıptır. TA/983 “Ene, karaçı, atamdın velosipedi kaday sonun bolup kaldı” -deyt. TA/984 Kañırığım tütöp, selee tüştüm. TA/985

“Babası da ben, anası da ben. Oğlum, şunu kurtar. Bu ölürse beni diri diri gömün. Yaşamam” -dedim. TA/959

Bütün gece yanından ayrılmadan tedavi etti. TA/960 Bana da kuru giysi, ilaç verip önlem aldı, fakat sabahleyin ateşim çıkıp, kan öksürüp yıkıldım. TA/961 Alevlenen (alevli) duman içinde yanıyormuş gibi kendimden habersiz (baygın) yatarken, doktor tekrar tekrar gelip, serin elleri ile benim alnımı sıvazlayıp: “Ana oğlun iyileşiverdi. Kendini bırakma, teslim olma” diye gayretlendiriyordu. TA/962 “Öyle ise ölmem, ölmem” diye fısıldadım. TA/963 Ölmeyip diri kalışım da böyle oldu diyorum... TA/964

-Oğlun yetişmiş genç olmuş, Tolgonay. TA/965 Bu yıl orak zamanında bu arada koştururken, Alimana benzetip tanıdım. TA/966

-Evet kutlu tarlam, anasına benzediği doğru. TA/967 Fakat hiçbir şey bilmiyor da. TA/968 Babam savaşta öldü diyor, anamın kabri ise köy kenerında diyor. TA/969 Bu yaz bir ilginç bir olay oldu. TA/970 Okulların bittiği günlerde, Kasım’ın önceki önceki bisikleti yok muydu, yirmi yıldır ahırda kazığa asılı duruyordu. TA/971 Canbolot onu dışarı çıkarıp tamir ediyormuş. TA/972 Çocuk işte: ne zamanki şey paslanıp kullanımdan çıkmıştı. TA/973 Öyle derken, Bektaş da ona karışmış. TA/974 Beraber tamir ediyorlardı. TA/975 Çok uğraştılar. TA/976 Canbolot’u Bektaş başından beri kendi çocuğu gibi görüyordu. TA/977 Bir şey olduğunda, okula da gidip öğretmenlerle konuşuyor. TA/978 Şimdi üç [çocuğun] babası, ağırbaşlı, kuvvetli kişi olmadı mı? TA/979 Çoktan beri biçerdöver sürüyor. TA/980 Ayşa ise ölmüştü. TA/981 Arkadaşımdan ayrılıp, o zaman bir üzüldüm. TA/982

Yani, bir günü baktığımda, toz toprak olup Canbolot’um bisiklet sürüyordu. TA/983 “Ana, bak, babamın bisikleti nasıl güzel oldu” dedi. TA/984 Şaşırp sarsıldım. TA/985

Antsem, maktana karap: “O-o, men kıyın teep kaldım ene. Karap tur azır!” -dep, velosipeddin eerine boyu cetpey, bir cak kaptalina kıyşaya carmaşıp, iyreleñ- iyreleñ etip, bayagina oop, tayagina oop tepkende cıgılat eken dep korkup ketip: “Tüş, kokuy, cıgılasıñ!” -desem, kayra küçöp ketip, ıldamdatam dep velosipedi menen koşo togolundu. TA/986 Katuu cıgıldı. TA/987 “Kokuy kayaktagi coruktu baştađıñ. Ölot ekensiñ!” -dep aldastap cetip bardım. TA/988 Cerden öydö kötörüp, beti-başın arçıdım. TA/989 Oşentsem, narı cakta Bektaş karap turuptur. TA/990 Tek ançeyin gana karap turganday. TA/991 Unçukpadı. TA/992 Men da unçukpadım. TA/993 İçbizden tüşündük. TA/994

Oşondon köp ötpöy eginder bısa baştağı da, bir künü keçinde Bektaş kelip: “Canbolotuñdu kombaynge cardamçı kılıp alayın dedim elem” -deyt. TA/995 “Carasa ala goy” dedim. TA/996

Aytarın aytıp alıp, eki kündön kiyn içim tütpöy, balamdı köröyün dep bardım. TA/997

Kaptap kele catkan malday demigip, kerimsal cürüp tursa da, bışikçılık maalina emne cetsin, çirkin! TA/998 Dıykandın cıl boyu mañday terin şırıp, kılğan meenetinin cıyıntığı tak oşol uçurda tögölüp tögölüp kelet emespi. TA/999 Baylığı koluna sıybay, marttıgı içine batpay, cerden tapkan kül-azığı kança bir adamzatka artılıp, dıykan düynönü can saktatat. TA/1000

55. Bugün menin sıynuu künüm, bugün menin Subankuldu, Kasımdı, Maysalbekti, Caynaktı, Alimandı estegen künüm. TA/1001 Men alardı ölor-ölgönçö unutpaymın. TA/1002 Kezegi keligende, Canbolotko tüşündürüp aytıp berem. TA/1003 Esi bolso, tüşünör, esi bolso, keçirer bizdi... TA/1004 Al emi başkalarçı, küñ astında çaşagan bardık adam zatka aytar sözüm, aytar kekim bar. TA/1005 Anı kantip aytam, kantip ar bir kişisine cetkirem? TA/1006

Öyle yaptığımda, övünerek bakıp: “Oo, ben güzel sürüyorum, ana. Bak şimdi!” -deyip, bisikletin eğerine boyu kavuşmayıp, yan tarafına yamularak yapışıp, zikzak çizip, bir o yana bir bu yana sarkıp sürerken düşecek diye korkup: “İn, aman, düşeceksin!” dediğimde, iyiyice abartıp, hızlanacağım diye bisikleti ile birlikte yuvarlandı. TA/986 Sert düştü. TA/987 “Aman nerden bu işe başladın. Öleceksin!” diye telaşla yetişip vardım. TA/988 Yerden kaldırıp yüzünü gözünü sildim. TA/989 Böyle yaptığımda, ötede Bektaş bakıyormuş. TA/990 Öylesine bakıyor gibi. TA/991 Ses çıkartmadı. TA/992 Ben da sustum. TA/993 İçimizden anlamıştık. TA/994

O zamandan çok geçmeden, ekinler olgunlaşmaya başladı ve bir günü akşam Bektaş gelip: “Canbolot’unu biçerdövere yardımcı olarak almak istiyorum” dedi. TA/995 “İşine yararsa al” dedim. TA/996

Demesine diyip, iki günden sonra içim rahat etmeyip, oğlumu göreyim diye vardım. TA/997

Her yandan kuşatıp gelen hayvan [sürüsü] gibi ağır soluyup, sıcak rüzgâr esse de, ekinin olgunlaşma zamanına ne yetsin (eş değer ne olabilir), heyhat! TA/998 Çiftçinin yıl boyunca alın terini silerek çektiği eziyetin neticesi tam bu zamanda dökölüp gelmiyor mu. TA/999 Zenginliği ellerine sığmayıp, mertliği içine sığmayıp yerden bulduğu erzağı kaç adama yetip çiftçi dünyaya hayat veriyor. TA/1000

55. Bugün benim anma günüm, bugün benim Subankul’u, Kasım’ı, Maysalbek’i, Caynak’ı, Aliman’ı anma günüm. TA/1001 Ben onları ölünceye kadar unutmayacağım. TA/1002 Zamanı gelince Canbolot’a anlatacağım. TA/1003 Aklı varsa anlar, aklı varsa afeder bizi... TA/1004

Oysa başkaları, güneş altında yaşayan bütün insanlığa söylenecek sözüm, söylenecek lafım var. TA/1005 Onu nasıl söylerim, nasıl her bir kişisine ulaştırırım? TA/1006

E-e, asmanda carkıragan kün, cer kırıp
sen aytkın! TA/1007

Ee, sapar baskan bulut, nöşörlönö tögülüp,
ar bir tamçıñ menen sen aytkın! TA/1008

Cer, düynönün bardık buluñ-burçunda
adam balasın bakkan cer, sen, sen, aytkın,
can-boordoş cer! TA/1009

-Cok, Tolgonay, sen aytkın. Sen - Adamsıñ.
TA/1010 Sen baarıbızdan biyik,
baarıbızdan uluu caralgan cansıñ, sen
aytkın, sen - Adamsıñ! TA/1011

-Kettiñbi, Tolgonay. TA/1012

-Kettim. 1013 Koş, aman bol. TA/1014
Ölbösöm, dağı kelermin. TA/1015.

Hey, gökyüzünde parlayan güneş, yerküreyi
dolaşıp sen söyle! TA/1007

Hey, sefere çıkan bulut, sağanak sağanak
boşalıp her damlanla sen söyle! TA/1008 Yer,
dünyanın her köşesinde insanı doyuran yer,
sen, sen, söyle, can ciğerim yer! TA/1009

-Hayır, Tolgonay, sen söyle. Sen İnsansın.
TA/1010 Sen hepimizden üstün, hepimizden
yüce yaratılan cansın, sen söyle, sen Adamsın!
TA/1011

-Gidiyor musun Tolgonay. TA/1012

- Gidiyorum. TA/1013 Hoşça kal, selamette
kal. TA/1014 Ölmezsem yine gelirim. TA/1015

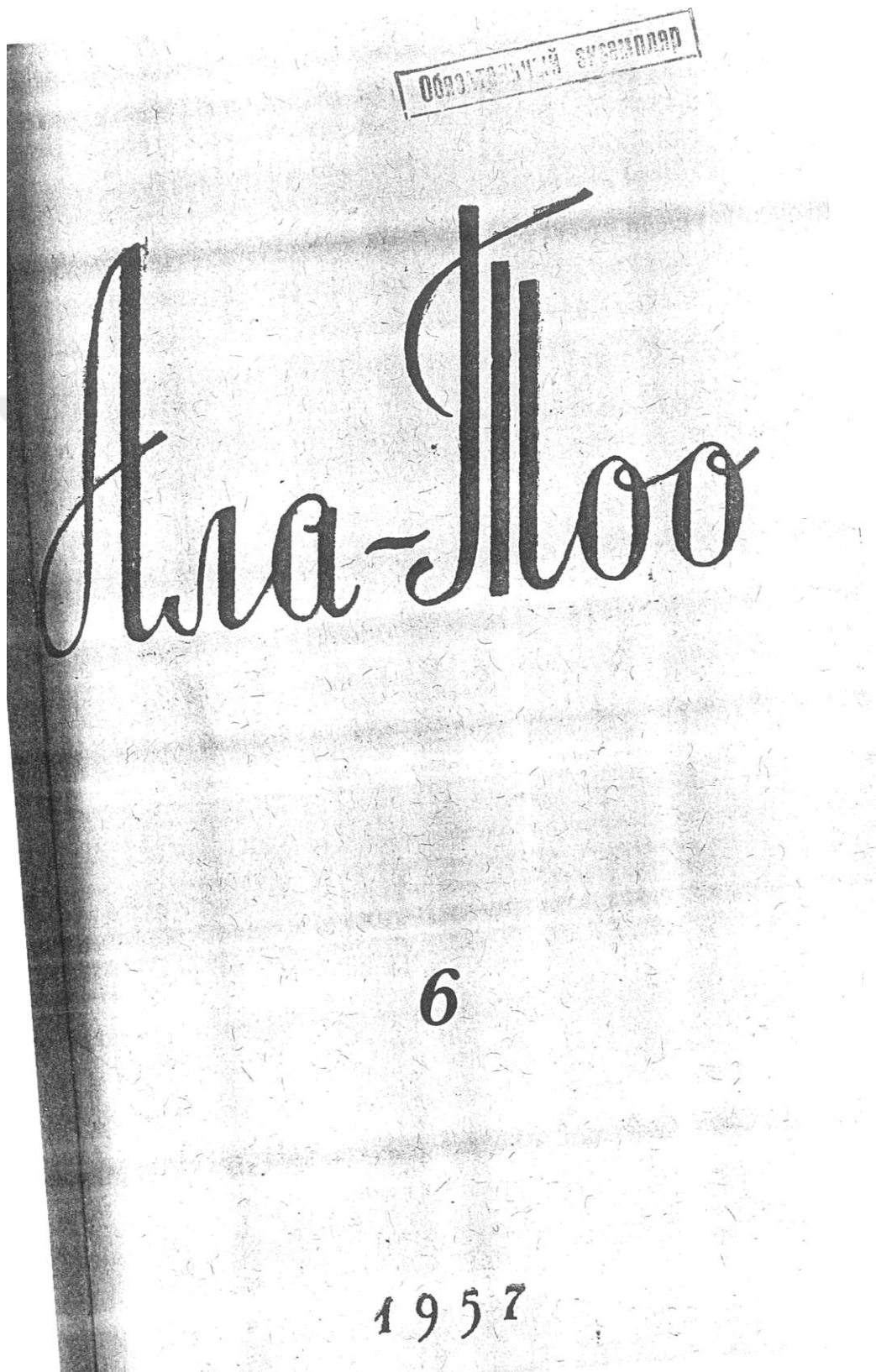
Түпкү сугат

1

COMM. III 14 / 125085

Чақырынка жооп

EK 2. "Betme-Bet Kelgende" (Ala-Too dergisi / 1957)



БЕТМЕ-БЕТ КЕЛГЕНДЕ

А Н Г Е М Е

Кара-Тоонун кырынан капчыгай ичине үзүктөй жайма көлөкө түшүп, этекте, топ теректердин арасында жашынган кичинекей, ээн станциянын айланасы ого бетер караңгы...

Бул түнү теректер жалбырак күбүп жатты. Шамалга нарыдан-бири ийилип, шамдай тирелишкен теректердин кылда учунан түп тамына чейин бүткөн бою дүрүлдөгөнсүп, алардын жогоруда деңиз сыяктуу чайпалып шуулдаганы, башка түшкөн алда кандай оор мунду, бирине-бири жөлөнө калып, зарлап жаткандай өңдөнөт. Сабагы морт, чийил жалбырактарды капчыгай бойлоп үрөгөн шамал, караңгыда келген турудай, жула качып, үзө качып, өнөп-бутап, жерге чачып себелейт. Бир эле түндө жалбырагынан ажырап, жетимсиреп жылаңач калган көрксүз теректерди кишилер эртең байкар бекен, аяр бекен? Ким билет? Элдин да башына оор күн түшкөн. Кан төгүлүп, кишилер атасынан, бир тууганынан, күйөөсүнөн ажырап, аларды согушка аттандырып жаткан кез. Бул күндөрү ушул тоо арасындагы кичинекей станциядан күнү-түнү тынбай эшелондор биринин артынан бири батышты көздөй кубап өтүп жатты. Мына азыр да станцияга алыстан чарчап келгендей чубалжыган эшелон жай келип, вагондор жүрүп бара жатып үргүлөй түшкөнсүп, бирине-бири калдыр-кулдур кагыша калып токтоду. Жерге эч ким түшкөн жок. Жол тарткан эшелон, сүй жыгылган уйкуда. Өтүгүн тартылдатып, фонарын ала жүтүргөн дежурный нары паровозду көздөй өтүп кеткенде гана, арттагы вагондордун биринен мылтыкчан дневальный сыртка башпага калды. Сыртта, тааныш капчыгайда адаттагыдай түнкү жол удургул, станциянын жепирейген, жалгыз көчөсүнүн нары жагында, терең аң менен аккан суу жердин астынан күңгүрөнө күркүрөп, өз алдынча убара. Жүрөктү кайгырткандай шуулдап, теректер жалбырак күбүп жатыптыр.

Жанагы башпаккан неме караңгыда бирөөнү аңдыгансып үңүлүп, теректердин шуулдаганын бир топко козголбой шектүү тыңшап турду. Жалбырактын бири учуп келип, муздак алакан сыяктуу, дилдиреп беттен тийип өттү эле, ал ичиркенгендей чочуп кетип, күнүрт тарткан вагондун ичине кылчайды да, анан кайра башпакты. Эшелон боюнда эч ким көрүнбөйт. Түн, түн... Бир аздан кийин вагондон бөлүнгөн мылтыкчан караан, шырп алдырбай арыктын кашатындагы бадалга өңүп барып, боортоктоп көрүнбөй калды. Ангыча «чур-р-р» этип, ышкырык угула калды да, мемиреп тынч турган вагондор, бирин-бири ойготкондой силкинип, поезд ордуна козголду.

Тээ туннельге жакындап, эшелондун артындагы бүл-бүл термелип кызарган оту көрүнбөй калганда, паровоз аз да болсо дем алып кеткен кичинекей станция менен коштошконсуп, алпчасынан бардык булкунган күчү менен кыйкырды. Узакка созулган жаңырык аскадан аскага урунуп, абаны солкулдатып, теректерде түнөгөн таандарды уйкусунан чо-

чутту. Жаңырып басылып, чукулдай түшкөн таандар тынчыганда жана поездден түшүп калып, бадалда бекинип жаткан киши, күйүккөндөй бат-бат кызуу дем алды.

Бул түнү теректер жалбырак күбүп жатты.

* * *

Бала төрөгөндөн бери Сейденин уйкусу куштун уйкусундай. Азыр да ал баланын астын кайра кургактап, жүлүндөй пиликтин жарыгында бешикке жөлөнүп, эмчегин салып отурат.

Төрдө, жууркандын сыртынан чапан-чупанды калың жамынып, кай-ненеси жатат. Кемпир картайып бүткөн, жөтөлгөндө өпкө койдой онтоп, колунан бир келгени эле кудайга сыйынат. «Яа, жараткан, кудуретине тооба!» деп азыр түшүндө да сүйлөгөнү ошол. Анткен менен, Сейде колхоздун жумушуна кеткенде, эптеп бала бакканга жарап, кол кабыш кылат. Кантсин анан байкуш, баланы катындар иштеген жерге эмизгени көтөрүп барганда, эриндери кеберсип, энтиккенине карабай, деле өзүнчө ыраазы: жалгыз келининин тунгучу оңойбу!

Түн ортосу ооп кеткен, бирок уйку келбейт. Кайдан келсин, замананын мындай болорун ким билиптир. Согуш! Журт көрбөгөн согуш жүрүп жатат. «Герман, фашист, повестка» — деген угуп көрө элек сөздөр чыкты. Айылда күнүгө ызы-чуу, күнүгө баштыктарын жонуна асып: «Кош! Кайыр кош! Ыйлабагыла!» деп, эркектер топ-тобу менен кетип жатышат. Арабалар узап кеткенче, дөбөдө турган катын-калач тымызын ыйлап, анан сумсая тартып, унчугушпай үйлөрүнө таркашат. Замана эмне болот, кандай болот? Кеткендердин кайра келери болор бекен?

Сейде өткөн жайда келин болуп келгенде, бул там салынып бүтө элек эле. Төрт кез дубалы тургузулуп, үстү жабылып, шыбагы калган болчу. Ал күйөөсү экөө тамдын артында ылай жаткырып жүргөндөй жыргал кез экинчи келер болсочу. Арыктан билектей жылымчы сууну бери буруп коюп, өздөрү топурак менен саманды аралаштыра кеткендеп, түрүнүп алып, ылайды буту менен тебелеп жүргөндө, күйөөсү аны кайра-кайра толмоч колунан кыса кармап, билгизмексен болуп ылайдын астынан анын бутун басып тийишип, экөө алышып ойной кеткенде, Сейде кара-күчкө ачууланымыш болчу:

— Койчу деги, эмне болгонсуң, энем көрөт, уят!—деп, эреркегендей өзү кайра күйөөсүнө жашынып, кыткылыктап күлчү: — Койчу эми, ии, бетинди карачы, туташ ылай!

— Сен өзүңчү, өзүңдү карачы!

Жерде жаткан кемселинин чөнтөгүнөн кичинекей таш күзгүнү ала салып, Сейде өзүнүн ылай чачыраган албырган бетин көрүп, сүйүнүп күлө турган.

— Мейли, бетке ылай чачырай берсин, мейли! Андан кишинин сулуулугу кемийт беле!

Кечинде агын сууга жуунуп, төшөккө жатканда, ал анын кучагына кирип, жылаңач денесинин чыңала созулуп, кандайдыр көрктүү болуп жатканын сезе турган...

Турмуштун ырахаты эмнеде экенин Сейде ошондо жаңы биле баштады. Экөө да жаш, булчуңдары күчкө толгон, бирине-бири ичи жымып, ылым тартып, имерилишет. Өз колдору менен там салып, эл катары түтүн булатып, очоктуу бүлөө санына кошулушкан. Анда күндүн кечкиргени билинчү эмес.

Дубалдын саман шыбагы аяктарда, согуш чыкты. Ошол ошо болду, көп узабай жигиттер аскерге жөнөй башташты. Мурункунун баары түш катары эле өтүп кетти.

Коштошкондогу жүрөктү ачыштырган күйүт, али да күнү бүгүнкүдөй. Айылдын четине узатып чыкканда, көпчүлүктөн тартынып Сейде оюндагыдай кучакташып коштошо албады. Алар бирине-бири кол су-

ЕК 3. Cemile hikâyesi, “Kırgızistan Ayaldarı” adlı dergi (1959 / Temmuz)



1
Ар дайым жолго чыгарба мен ушул алкагы кара жыгачтан жасалган сүрөттүн алдына келип туралм. Мына эртең да айылга жөнөймүн. Сүрөтү карап, мен андан жолума ак тилек бата алып жаткан өңдүү, аны көпкө көз айырбай тиктейм.

Ушул күнгө чейин бул сүрөттү эч бир көргөзмөлөргө да берген жокмун, ал тургай айылдан туугандарым келгенде көздөн далдалап бекитип коём. Анча эле жашыргандай эмнеси бар, же уяттуубу, деп кокус оюңарга кетип жүрбөсүн.— жок, бул сүрөттүн эч кандай ыксыз жайы деле жок, же болбосо, ага «көз тийип» кетет дегендей ал ашкан шедер деле эмес. Биринчи көрүшкө жөнөкөй эле кадиресе сүрөт. Бетине тартылган жер кандай жөнөкөй болсо, сүрөттүн өзү да ошондой жөнөкөй.

Сүрөттүн тээ ички тереңинде—жүзү асмандын ала-бүркөк чет жакасы. Шамал бирин-серин булттарды бир жакка бет алдырып, алыста кылтыйган чокуларга жандатып, кыялаата айдап бара жатат. Андан берки көрүнүштө—бозоргон сары талаа, кең өзөн. Чет-четтен чийлер ыкташып, жаан-чачындан кийин топурагы борпоң тоборсун карайган жолдо катарлаш баскан эки жолоочунун изи тигинден бери чубайт. Жолоочулар улам жакындаган сайын алардын издери жерге даана түшүп, өздөрү азыр дагы бир-эки жадал шилтеше, рапканын сыртына аттап, ичиндан ары кетип калчудай сезилет. Айтмакчы, жолоочунун бири... Бирок мен шашпайын, сөз иретин менен болсун.

Бул өзү кечээги балалык чактагы эле окуя. Ата мекендик согуш үчүнчү жылга аяк басып, Курск менен Орелдун майданында күчөп турган кези. Анда биз, бир күр өспүрүм балдар, колхоздо араба айдап, суу сугарып, чөп чаап, айтор,—согушта салгылашып жаткан эр бүлөлөрдүн оор түйшүгү биздин мойнуңузда калган.

Өзгөчө эгин-жыйын келгенде аптасы менен үй бетин көрбөй, күн-түн кырманда, же болбосо эгин төгүп станцияда, жолдо бозуп жүрчүбүз.

Мына ушинтип саратан талаа орохтун кызуусунан орттонуп турган күндөрдүн биринде, станцияга каттап жүрүп, көптөн бери үйдөгүлөрдү көрбөй, бара кетейин деп, жолдон салт арабады кайрыдым.

Биз башынан эки үй жанаша турабыз. Үч кез дуба-



Чынгыз АЙТМАТОВ

ЖАМЫЙЛА

ПОВЕСТЬ

Сүрөтү А. УСУБАЛИЕВДИКИ.

Чынгыз Айтматов—кыргыздын жаш да болсо келечеги кең жана көп үмүттөндүргөн жазуучуларынын бири. Ал адабият майданына келгендигине бир аз жыл болгондугуна карабастан, чыккан аңгемелери жана повесттери менен китеп окуучуларынын көңүлүн өзүнө бура алды.

Жазуучунун орус тилинде чыккан аңгемелер жыйнагы кыргыз искусствосу менен адабиятынын өткөн күздө Москвада болгон декадасынын тушундагы көп саядаган жолугушууларга, талкууларга жана москвалык басма сөздө жакшы баа алууга татыктуу болгон.

Москвалык жана республикалык газеталар жакында Чынгыз Айтматов жөнүндө кыргыз китеп окуучуларын абдан кубанта турган кабар басшыты: Эл аралык Лениндик сыйлыктын лауреаты, совет элинин чыныгы досу жана көп улуттуу совет адабиятынын пропагандисти, Франциянын атактуу жазуучусу Луи Арагон Чынгыз Айтматовдун «Жамыйла» аттуу повесттин эң жогору баалаганы. Ал түгүл, бул повестти француз тилине өзү которуп, ага толкунданган кириш сөз жазган. Кыргыз жазуучусунун чыгармасын француз окуучулары зор кызыгуу менен окуй жатышат.

Китепке жазган кириш сөзүндө Луи Арагон Айтматовдун бул повестин «дүйнөдөгү эң сонун сүйүүнүн баяны» дейт.

Редакция өз окуучуларын «дүйнөдөгү эң сонун сүйүүнүн баяны» болгон «Жамыйла» повестин менен тааныштыруу максатында ушул сандан тартип аны баса баштайт.

Журналдын редакциясы өз окуучуларынан «Жамыйла» жөнүндөгү пикирлерин редакцияга билдирүүнү сурайт.

2
лы мыктап салынган, кечит жактагы дөбөчөдө турган бак-дарактуу коргоолор ошол биздики. Мен чоң үйдүн баласымын. Агаларым согушка кетип кабар жок,— экөө тең үйлөнө элегинде кеткен. Карыган атам жыгач устас, колхоздун жүрүп турган ушул тактай араба, шады арабаларынын баарысы дээрлик ошол кишинин колунан чыгып турат,—таңдан намазсын окуп, устаканасына кетет да күн бата келет. Үйдө атам менен карындашым бар.

Берки кичи үйдө болсо издин жакын туугандарыбыз турат. Жакын дегеним, ортобуздан эки-үч та өтсө да, алар менен башынан мал-жаныбыз бир. Тээ чоң аталарыбыз бирге көчүп, бирге конуп өтө ынтымактуу турушкан экен, ошолордун салты менен биз дагы арабызды алысатпай, кол үзгөн жокпуз. Колхоз уюшулганда аталарыбыз короо-жайларды бир жерден жанаша тургузушуптур. Ал гана эмес, эки суунун ортосундагы биздин Арал көчө ылдый эле бир атанын балдары. Кийинчерээк берки үйдүн ээси дүйнөдөн кайтып, артында аялы менен тегтер эки уулу калат. Илгертен калган адат боюнча агайын-туугандар жесирдин башын байлап койлу деп, арбак-кудайга тууралап: менин атама никелештирип коюшат. Ал үй жонунан өзүнчө түтүн болуп саналып, мал оокаты, чарбаны бөлөк болгону менен, чынында биз баарыбыз бир ый булө болчубуз. Алардын да эки уулу аскерде. Улусу—Садык жаңы эле келинчек алганда кетти. Фронттобуз деп анда-санда алардан кат келип турат. Кичи үйдө кичи апам менен анын келини эле калышты. Ал экөө да эртеден кара кечке колхоздун жумушунда. Кичи апам,—аны айылдагылар «Иштерман» деп коюшат, ээ бир дүйнөдө табылбаган карапайым, сонун киши да. Түк бир брисаттар менен жаакташпай, жүр деген жагына жүрүп, берки жаш келиндер менен тең катары

эле арык да чаап, суу да суугарып, кеткен колунан түшпөйт. Анын келини Жамыйла, кудай билип берген бейм, ал дагы жумушка кайраттуу, мыкты келинчек, бирок мүнөзү башкачарак.

Жамыйла жеңемди мен чын ичтим менен жакшы көрчүмүн: бир жагы жеңел, бир жагы,—ал менден азыраак эле улуу, тең курбу сыяктуу эле. Ал дагы мени «кичине бала» деп, ичиндей эркелетет.

3

Ушинтип эки үйдүн тең тиричилиги өзүмдүн апам менен карындашымда. Карындашым анда секелек ойноок кыз, садагасы, анын ошондо апана жардамдашканын, мүнөзүнүн жайдарысын түк өмүр бою үлүптасамын. Эки үйдүн тең козу-улагын жайган да ошол, тезек терип, отун алган да ошол, балдарынан кабар албаган апамдын кайгы-мүңүн алаксыткан да ошол. Бу биздин эки үйдүн ынтымагын, ырыс-берекесин сактаган апам, билерманы да апам, ал кишилердин арбагын сыйлап, сенчи-мени-ки дебей эки үйдү тең адилеттүү башкарып, айылдагы эски пускалуу, кадырман байбичелердин бири. Бизге тийиштүү кандай гана иш болбосун апамдан чечилет. Атамдын үй ээси экен деп эч кимиси кайрылчу да эмес. «Ой, уста акеңе барбай эле кой,—ал дөңгөлөк, аспаптарынан башка эчтеке менен иши жок. Алардын эки үйүн тең билген байбичеси, ошого бар»—депчү. Дагы да андай-мындай иштерге, жаштыгыма карабай, мен кийлигишип кетчүмүн. Анткени, агалар аскерге кетип, эки үйдүн бел байлар жигити деп коюшканына корсоюп, мен өзүмдү кандайдыр жоопкерчиликти сездим. Апам болсо менин андайым жагат,—бышык болсун, тыкан болсун, атасынча жыгач чапкандан башканы билбей калбастан, тиричилик, аласа-бересеге көнсүн дейт. Мен арабанды чарбактын четине, көлөкөгө айдап келсем, биздин бригадир Орозмат, балдагын канжыгасына байланып алып, короонун оозунда апам менен элнегедир кезеңдешип айтышып жатыптыр.

Жакындай келгенде апамдын үнү угулду:

—Барбайт андайыңарга! Кудайды карап иш кылаңарчы: аял деген качан араба айдачу эле? Кой, айланайын, келиндинди ошол орогуна эле тил койгула! Ансыз да жалгыз бойлуктун азабын тартып, эки үйдүн тең түйшүгү өйдө каратпайт! Бир базарда бери белиме жел туруп, тиги жүгөрүлөрдүн түптөрү үйүлбөй жатат!—деп, запкайта орогон электин эск алгычын апам адатынча кайра кайра жакасына кыстай, букулдап жаткан экен.

Орозмат ээрде чалкалай жүрүп, аркасы түзөнгөн кишичине оттоду:

—О, кокуй-ой, жарыктык, менин төрт мүчөлүм соо болуп, колумдан келсе, өзүм эле баягыдай каптарды араба ыргытып-ыргытып жиберип, шакылдата айдап кетпейт белем! Лаажым жок,—бой келиндерге араба айдалалы деп жатсак, макул деген келиндин сиз тыйып салсаңыз, план толбойт: пуронттун эгинин токтотосунар деп, тыяктан чоңдор үстөлдү муштагылап жемелесе, бу деги шартка түшүрсөңөр болбойбу!

Нары жаткан шапалак калычыны сүйрөй баскан мени көргөндү, бригадир алда кандай ой тапкансып, сүйүнүп кетти:

—Андай эле келинчиңизге жолдон тентек арабакечтер тиеп десеңиз, мына—кайыңи турбайбы!—деди ал. Мени көрсөтүп.—А бу ичим жеңесине бирөөнү жакын жуутмак турусун, каратып да койбойт. Андан кал санабачы: Сейит азамат өзү, бизди жансактатып жаткан мына ушул балдар да азыр, садагасы кетейиндер...

Апам мени көрө салып, бригадирдин сөзүн бөлүп жалынды:

—Ий, тентиген арам... Чачың өсүп, жүдөп да калыптырсың го өзүң. Жанагы атасы түшкүрү баланын чачын алып берүүгө да чолоосу тийбейт... Ата ийиши...

—Андай болсо, бүгүн чачын алдырып, келпир-чалга эркелеп кетсин,—деп, Орозмат жайдарылашып коштоду.—Сейит ичим, бүгүн үйгө түнөп, аттарыңды тыныктыр. Эртең Жамийлага араба беребиз, жеңеңди кошуп алып, өзүң баш бол. Байбиче, Сейит турганда, чочубай эле коюңуз! Андан калса, жанагы жаңы тууган Даниярды кошуп берейин: өзүңүз билесиз: ал деги адамга зыяны жок бечара... Өзбөрүңчө үч араба бир бригад болуп, стансага каттай беришсин, башкаларды булардын жанына кошпоюн... Э, Сейит, сен кандай дейсиң? Бу апам Жамийлага араба айдалалы деп жатсак, көнбөй жатат, өзүң айтчы...

Бир чети,—бригадир менин мактоомду жеткизип, бир чети,—ал менден кадыр эсе акыл сурап жатканга, анын үстүнө жеңем жанында араба айдап жүрсө, кандай соңун болор эле деген балалык ой менен, мен мүрчүлөмү болуп, апам:

—Айдай берсин, аны эмне карышкыр жейт беле!—деп, тиги чоң арабакечтерди туурап, чырт түктүрүп, калычыны сүйрөй, жайбарсат теңселип бастым.

—Ии, күрсүлдөөң урган, карышкыр дейби? Кой,

4

айланайын, сен эмени билип коюнтурсуң!—деди апам ачуулана эркек.

—Э, билбей анан—эки үйдүн бел байлар жигити да!—деп жиберди Орозмат, апам жаңы макул болуп келе жатканда, айнып кетип кайра жаакташабы деген коркунуч менен бапылдап, эки дээрке билбей, кайсалдашты.

Аңгыча апам солгун үшкүрүп койду:

—А-а, кудай, ушу тырмактай немебизге өмүр бергөр... Бел байлар союлдай жигиттерибиз алда кайда: журтта калгандай эле аңкылдап калбадыкпы...

Андан аркысын мен уккан жокмун. Талдын бурчун камчы менен бир тартып, саалайлары сербөңдөп, кичинекей колдору менен эпидете тезек жайып, мага кубанычтуу жылмайган карындашым анча деле назар салбай далисте турган чоң кулганды эңкейте шапай колумду жүлүп, колтуума аарчыдым да, дароо үйгө кирерим менен адегенде чоң кесе айранды жутуп жиберип, экинчисин терезенин түбүнө алып барып, нан туурап жедим. Эшикте апам менен Орозмат дагы эле сүйлөшүп туруптур. Бирок, бул жолу алар жай эле муң айтышып жаткандай өңдөндү. Апам улам-улам эск алгычы менен кабра түшкөн көздөрүн аарчып, тиги бир нерселерди жоотуп айтып жаткан Орозматка, өзүнчө муңдана баш ийкеп, кылгырган тумандуу көз караш менен тээ алыска, алыска, кабарсыз балдары көрүнө калчудай тиктейт. Айтор, капаланып бошой түшкөн апам Жамийланын араба айдашына көндү окшойт. Бир аздан кийин бригадир ыраазы болгондой жоро байталын шарт камчыланан, чойтоңдото бастырып кетти.

Анда бул иштин азгы эмене менен бүтөрү апамдын да, менин да капарымда жок.

Жамийланын эки атты башкарып, араба айдап кетишине мен эч кандай күнөн санаган жокмун. Ал өзү кичинесинен жылкыда жүрүп өскөн, тээ боордо, Бакайыр айлындагы жылкычынын кызы эле. Биздин Сабык дагы жылкычы болуп жүрүп, жайлоодогу малчылардын тоюнда кыз куумайга түшүп, Жамийлага жетпей калган ийиш, ошондон кийин намыстанып аны ала качып келгенин уксам. Андай эмес, экөө коңулау менен кошулушкан деп да айтып жүрүштү абасын-ажыбар. Энеси болсо да, алар үч-төрт ай эле бирге туруп, анан Сабык кемди аскерге алып кеткен. Билбей, балким, жаштайынан атасы менен бирге ой-кырда жылкы айдашып, ат чапкылап жүрүп, өктөл өскөндү, анын үстүнө жалгыз кыз бала экен, айтор, Жамийланын жүрүш-турушунда кандайдыр кайраттуулук, эркекке таандык мүнөз бар. Ал ар бир ишке шамбагай киришип, башка келиндердей башым-белим дечү эмес. Анан өзү да бирөөгө жемин жегибеген өжөр, айтышкан менен айтышып, тилдешкен менен тилдешип, ал тургай бир-эки жолу келиндер менен тытышканы да бар. Жан-жакадагы жеңе-желпирлер: «э ботол, бул кандай тыкчындаган келин эле! Эшиктөр-дү көргөнүңө бир күн болбой жатып, тили менен тил эле буудай кууруйт!»—дегендерине апам: «Ошондой мейли!»—деп, кайра жактай кетчү.—Келинбиз ошондой ачык-айрым, тайманбас... Адамдын ичи-койну ачыгы эле жакшы болот,—сасыткылар кайра ошо тынтыгылардан чыгат»

Атам менен берки Иштерман энем го, алар деги кайната-кайыне катарында Жамийланы кагып-силкеп, жай эле, чын ыкласы менен эркелетишип: «Кудай өзүнө ынсап берсин, түз жүрүп нээгин бузбаса эле болду!»—деп коюшчу. Өстүрүп чоңойткон төрт уулду аскерге жөнөтүп жиберип, эки үйдүн ортосунда козго кармап калган жалгыз келиндин көзүн карашабы, бирок мен апам таң калган жерим бар. Башканы мындай койгон, апам бирөөнүн көзүн карай турган киши эмес. Эски салтты коё бербей, атам өзү чапкан алты канат боз үйдү ар жылы жаз чыгары менен короого тигип, арча түтөгүрү кут сактап бизди баарыбызды тектүү, катуу тарбияла өстүрүп, башынан эки үйдү бийлеп көнгөн апам, үй-бүлө анын айткан-дегени менен болушу керек эле. Ал эми Жамийла келери менен биздин арабызда айырмаланды. Ырас, ал энелеринен ийменип, аларды сыйлачу, бирок айылдагы көпчүлүк келиндердей

(Улангым 18—19-беттерде).

EK 4. "Toprak Ana" (Ala-TOO DERGİSİ / 1963)



Чыңгыз АЙТМАТОВ

САМАНЧЫНЫН ЖОЛУ

Повесть

Ата, мен сага эстелик тургузал-баймын? Сенин кай жерде көмүлгөнүңдү да билбейм. Мына ушул эмгегимди атам Төрөкул Айтматов сага арнаймын.

Апа, сен бизди өстүрүп адам кылдың. Сенин узак өмүр сүрүүңдү тилеп, апам Нагыйма Айтматова сага арнаймын.

I

— Амансыңбы, куттуу талаам?

— Аманчылык. Келдиңби, Толгонай? Былтыркыдан дагы карый түшүпсүңгө. Чачың куудай, колунда таяк.

— Өмүр өтүп бара жатпайбы, жер-энем, арадан дагы бир жыл өттү. Бүгүн менин сыйынуу күнүм.

— Билем. Келеринди күтүп жаткам, Толгонай. Бул жолу сен баланы да эрчите келмек эмес белең?

— Ооба. Бирок бул сапар да жалгыз келдим.

— Демек, сен ага эчтеке айткан эмес экенсиң да, Толгонай.

— Жоқ, айталбадым.

— Айтор, эртеби-кечпи, акыры бир күнү ал угат да, Толгонай.

Элдин арасында оозу бош бирөө-жарым жок дейсиңби?

— Аның чын. Эртеби-кечпи, акыры бир күнү билет. Аркы-теркини түшүнө тургандай чоңоюп да калды өзү. Бирок мен үчүн ал дагы эле чалагайым бала сыяктанат. Корком, балалык кылып, өткөн-кеткенди туура түшүнө албай, ичи сууп калабы деп аярлайм. Анткен менен адам чындыкты бир күнү билиш керек да. Мен билген чындыкты, сырдашым, касиеттүү жер, сен билген чындыкты, элдин баары билген чындыкты азырынча жалгыз ал гана билбейт. Аны укканда эмне дээр экен, кандай ойлорго кабылып, кептин аныгына жеталар бекен? Канткенде баланын жүрөгүн үшүтпөй, жаштайынан турмуштан көңүлүн калтырбай, сырымды айтып бералар экенмин? Эки ооз сөз менен түшүндүрүп берчү иш болсо кана. Кийинки күндөрдө ойлогонум эле ушул, күнү-түнү ойлоном. Кышында сырчоолоп, төшөктө жатканымда, өлүмдөн анча корккон жокмун, ажал жетсе, каяша кылбай, шыр эле жүрүп кетмекмин. Бирок, көзүм жумулуп кетсе, айтар керээзимди айтып жетишалбай, өзүм менен кошо көр астына ала кетемби деп, аябай жүрөгүм түштү. Ал эси жок, аны кайдан билсин, демейде тентек чалыш неме мектепке да барбай калып, жанымдан чыкпай жүрдү. Апасын тарткан күйөрман: «Эне, кай жериң ооруйт? Суу ичесиңби, же дарыңдан берейинби, эне? Үстүңдү жылуулап коёюнбу?»—деп эле турат. Ушинткенде—оозум барбады, кудуретим жетпеди. Байкушум эч кандай арамзасы жок, жаткан бир ишенчек, дагыле наристе бойдон. Эчтекеден күмөн санал койбойт. Анан мен кантип айтмак элем. Ушуну менен эле сөздүн учугун табалбай алекмин. Минтип да, тигинтип да таразага тартып көрөм: жөн эле айтып

берчү жомок эмес экен да. Айланып келип бир пикирге такалам: болгош чындыкты бала-туура түшүнүш үчүн мен ага жалгыз гана анын тагдырын эмес, бүт заманымдын тарыхын, өткөн кеткендер жөнүндө, өз жөнүндө, баарына күбө болгон, касиеттүү талаам, сен жөнүндө, түгүл ушул кезде эчтекеден бейкапар минип ойноп жүргөн велосипед жөнүндө айтып беришим керек. Балким мына ошондо гана туура боло турмуш баарыбызды бир түйүнгө байланыштырып, камырдай жуурулган салган турбайбы: эчтекесин жашырып, эчтекесин кошумчалай албаймын. Ал эми бала эмес, кексе киши дагы бул ишти ар кандай түшүнөт. Көзүм тирүү турганда, ушул ыйык парзымдан күтүлсөм, өлсөм да армаларым болбос эле...

— Бул айткандарың туура, Толгонай. Сен отурчу бери, ташкараа кенбиз. Көмөкөйүңдөн айланай бутун оорулуу эмеспи. Отур, бир акылың табарбыз. Алгачкы жолу ушунда келгенге эсиндеби, Толгонай?

— Андан бери нечен замандар өтпөдүбү, эстей албасмын.

— Жок, сен ошону эстеп көрчү, Толгонай. Башынан түшүп эстеп

— Эсинде жакшы калбаптыр. Кичинемде, орок маалында, ата

— Энем мени жетелеп келишип, чөмөлөнүн түбүнө отургузуп коюшчу эле

— Ооба, ыйлабасын деп колуна бир сындырым нан берип коюшчу

— Кийин, чоңоё түшкөнүмдө, эл жайлоого көчкөндө, ушул арада

— Эгин коруп чуркап жүрчү элем. Анда мен тызылдап жүргөн, саксай

— Ган сары кыз эмес белем. О, балалыгай, ал дагы өзүнчө кызык дооран

— экен! Малдуулар тээ төмөнтөн, Сары-Жайыктын түзүнөн түп көтөрө

— көчүп жөнөшчү эле. Биринин артынан бири утурлап, жайлоого салкын

— төрлөргө ашыга жол жүрүшчү. Ошондогу менин эселек чагымай!

— Үйүр-үйүрү менен сабалап, кишенешкен жылкы тебелеп кетчүдөй келе

— жатса, буудайдын ичинен секирип чыгып, аларды үркүтчү элем.

— «Эй, жерден чыккан албарсты, сениби!»—деп, жылкычылар уку-

— ругун үйүрө кууп беришчү.

— Нечен миң кой туяктары мөндүр ургандай дыбырап, ушул жол

— менен өтө турган. Алардын сонунан бай айылдардын көчтөрү жүрүп,

— жорго минип, кызыл-тазыл кийинген кыз-келиндерди көргөндө, таң

— калып, суктана карай турганмын. Көпкө чейин алардын артынан эрчин

— жүгүрчүмүн. Чиркин, ушундай жоолук салынып, ушундай көйнөк кийсем

— ээ—деп ойлочу элем.

— Бирас, Толгонай. Сен анда жылаңайлак, жылаңбаш жатакчынын

— кызы элең. Бирок андай шайыларды кийбесең да, бой жеткенде, кандай

— сонун кыз болдуң. Ак саргылынан келген, маңкайган, толукшуган кезин.

— Сен анда көлөкөңдү каранып басчысун. Өзгөчө эртең мененки көлөкөн

— так өзүңдөй сымбаттуу, жеңил боло турган.

— Анда мен он жетидеги курагым. Ошол жылы орок тарты

— жүрүп. Субанкулга жолукпадымбы. Субанкул Таластын жогору жагы

— нан жалданып келбеди беле. Азыр көзүмдү жумсам, Субанкулдун ошон-

— догусу элестелет. Жап-жаш, онтогуз жыйырмалардагы жигит, өзү ичке

— көрүнгөнү менен, колдору тарамыштуу, сом темирдей салмактуу эле.

— Жылаңач этине кийген таар күрмөнү дайыма желбегей жамынып жүрчү.

— Жана ша жерден шарт-шарт орок тартып жүрсө, адамдын жүрөгү

— кубанат—ар кандай ишти сулуу иштеген азаматтар болот эмеспи.

— Субанкул ошондой болчу. Ал бат эле узал кетчү, мен деле орокко бел-

— дүү элем, ошентсем да артта калып калам. Субанкул кайрылып келип,

— менин тешеме түшкөндө, ызалана турганмын: «Сени бирөө жардам

— берсин деп чакырдыбы? Кетчи деги ийрендебей, өзүм эле бүтүрөм!»—

— десем күлүп коюп, унчукпай иштей берчү. Эмнеге арданат болдум экен

— ошондо? Көрсө эркелеп жүргөн экемин...

— Силер ошондо дайым элдин алды болуп келчү элеңер жумушка,

— Толгонай.

— Чын. Эл тура электе, таң прең-баранда Субанкул экөөбүз эрчи-

— пип кетчүбүз. Ал мени бери жактан тосуп күтүп турчу. Ошол күндөр,

— ошол тамылжыган таң атуулар
— ишип келе жатканда, дүйнө ба-
— журтка нан берген айланай!
— катсан да, албырган таң эртеде
— элек эргип, сенчелик жоомартт;
— эрин сага тең орток болуп биз
— орток болуп торгой тосчу. Көркү
— жикте тыным албай канат кагып,
— нөрсманга учуп чыккан жүрөгү сь
— күүлөрдү төктүрүп, безеленип сь
— рады!»—деп коёр эле Субанкул.

— Ырас, Толгонай, ошол те

— Эсиндеби, жер, баягы ай:

— андай түн болбос. Ай жарыгында:

— калып калбадык белек. Тээ ка

— ыкканда, жылдыздар дагы ас

— Ошондо биз уваттын четинде, С

— арыктын кашатын жазданып ж

— шериктеш жар болуп кошулдук.

— сылап, маңдайымды, бетимди эр

— арыктын кашатын жазданып ж

— кандай дейсиң, биз бактылуу бо

— кан сөздөрү. «Жер, суу элге тең

— биз дагы эл катары жер жырт

— таалай ошол. Андан артыктын

— энчиси—сепкен эгининде»—дебе

— үчүндүр ушунчалык кубанып кет

— ган эриндерин жан ынтам менен

— киришип чыктык да, ордубузга к

— асманга тигилип, рахаттанып жа

— Үлпүлдөгөн түнкү шоокумда

— биз менен кошулуп жыргап жат

— жүргөндө, шимүүрдүн асел жыт

— жытына аралашып, аңызга жай

— нына илинген ай жарыгы алтын

— түндү бизге жаратылыш атайла

— жылдыздуу төбөнү карасам, сам

— ичинчи четине керилип жаткан к

— үшүп, кыялымда асмандын ош

— ор дыйкан кере кучак саман кө

— нан себеленип түшкөн дан, топо

— гурбайбы. Тилегибизге жетсек, м

— көтөргөн дыйкан болсо, кырма

— саманды кучактап басканда, так

— калса деп, ойлонуп жаттым. Же

— кайрылдым. Эсиндеби менни айт

— Эсимде, Толгонай. Сен о

— син: «Жер, жан жараткан жер,

— таалай бербесең эмнеге жер бо

— жаралабыз! Биз сенин балдарың

— бизге жеткиргин!»—деп айткансы

— Ооба, ошентип айткам. К

— лум жанымда жок. Ал эчак эле

— билбейм, тимеле кыйратып салы

— жаткан эле буудай.

— «Ай, Субанкул, бул эмнөн?»

— берип: «Сени уктасын дедим элем

EK 5. Birinci Mugalim "Mugalimder" gazetesinde özeti yayımlanmıştır.

жанында», «Ленин Путилов заводунда сүйлөп жаткан кез», «Кызыл Армия Ленинге ишпес, ишем бергенде» деген

галым болуп иштеген Акмата-лыныкына келет. Акматалы

галын сүрөттү кара кара-даш менен нагазга түшүрүп,

да да ошол убактысын бекерге өткөрбөйт. Келме жайлоосун-да эс алып жүрүп шар аккан

дырылып көрсөтүлөт.
К. МАМБЕТАЛИЕВ,
Жумгал району.

РЕЛИ

мисалы чөп чабууда сына-гай жана ал өзүн жакшы көрсөтө алган. Бирок, иш үлгүлөрдөн ары жыла элек.

Ал эми жайыттарга суу чыгаруу кандай? Суу булактары жок болгондуктан канчалык шабала жерлер рационалдуу пайдаланылбайт. Ошондой болсо да оторлорду суу менен камсыз кылуу абалы жакшырайт келе жатат. Иш, республиканын мелiorация жана суу чарба министрствосу үч жылдан бери суу чарба объектилерин жаңы ээсине — жайыт-мелiorациялык башкаrmасына өткөрүп бере албай келе жаткандыгында. Соодалашуу бүтүнчө сиважиналардын үчтөн бири иштебей турат. Айрымдары аларды ишке ийришти, башкалары аларды пайдаланууну үйрөнүшө элек.

Жайыт территорияларын бир кыйла так уюштуруу, райондук тилкелүүлүктү жоюу маселеси да жетилди. Ошентип акырында Кыргызстан-дын эмгекчилери өзүлөрүнүн чоп уруктарынын бекем ба-засын түзүүгө муктаж. Шал-бааларды жакшыртуу боюн-ча долбоорлордун көп жакшы багытталмалары чоп урукта-рынын жетишсиздигинен аягына чыкпай калды. Мал-чылар жапайы өсүүчү, Тянь-Шандын каардуу шартына жакшы ылайыкташтырылган өсүмдүктөрдүн уругуна өс-гөчө муктаж.

Шалбаалар жаңа жайыт-тар-арзан тоюттун булагы. Ошентип, алардын жапырла-нып кетпеси үчүн анын тү-шүмдүүлүгүн жогорулатуу жөнүндө өз убагында кам-кордук көрүү керек.

В. ЛУКЪЯЩЕНКО,
(«Правданын» 6-марттагы санынан).

Мына ушундай ызгаардуу күндөрдүн биринде, кийин ой-лосом январдын алк чени экен, Дүйшөн бизди алатынча мектепке арчип чыкты. Бул жолу ал өзү бир учура-лай, сүйлөбөй, сусайган жаш-тарынын астынан буркала ка-рап, кубанай жүзү караган темир өңдөнүп келе жатты. Мугалимбиздин мындай бол-гонун ач бир көргөн эмес элек. Алда кандай жамандык болуп кетпос дегендей ыйба менен биз дагы, демейде чу-рулдап ойной жетүү балдар сестейип калдык. Калың кар келгенде Дүйшөн дайым өзү жол баштап, анын артынан мен, анан башка кичирээк балдар чыйырга түшчү. Бул жолу да «дөбөгө» жеткенде Дүйшөн алгач чыгып чыйыр салды. Кээде адамдын арка-сынан карап да ичтерин си-лүүгө болот. Башына карап күн түшкөндөй эңкейип, бу-тун сүйрөп, кыйналып келе жатты. Ошондогу бир көрү-нүш али да эсимде: кара шя-нелинин астынан даласы ур-кууп, башып салаалаткан Дүйшөндүн жону, андан ой-де — Дүйшөндүн эңкейген жону сыяктуу дөбөнүн өркөч-төнгөн шамалдуу күрткүлөрү, андан да өйдө — боп-боз ас-ман, салаңдаган жалгыз кара булут.

Мектепке кирип келгенден кийин, Дүйшөн күндөгүдөй

от жаккан да жок.

— Ойде тургула, балдар, — деди. — Тумак, тебетей-нерди башыңардан алгыла. — Өзү да шапкесин башы-нан жулуп алды. «Биз эм-не болуп кетти деп түшүн-гүчө болбой, Дүйшөн карык-кан, мүдүрүлгөн үн менен:

— Биздин Ленин атабыз дүйнөдөн кайтыптыр, балдар, — деп угүздү. — Азыр бүт-күл жерде адам баласы аза күтүп турганда, силер да ор-дунардан көтөрүлбөй, үн ча-гарбай, тикенерден тик туруп, мына бул сүрөттү карап тур-гула. Өсиңерде калсын бул күн.

Там-ичин көчкү баскандай жым-жырт бодо түштү. Сырт-та буюлуган шамал түшүп-түшүп теңиңтен кар учуруп, ар бир карын «шыр-шыр» этип тогололуп түшүп жатканы угулуп турду. Шаар-шаары менен, айман-аймагы менен кара чүмкөнүп, жер солкул-дата иштеген заводдор токто-топ, талаа жапырта жүтүрүп бара жаткан поезддер токтоп, басып бара жаткан эл токтоп, дүйнө аза күткөн күнү, эч кимге бейкапар, мектеп деп аталган жалгыз жаман кепе-де мугалимбиз баш болуп, дембизди ичибизге катып, биз дагы, калың элдин кичи-неней учкунун учкуну, кө-

нүлүбүздө Ленин менен эң жакын күйөрманы болуп кошо-тошуп жаттык. Ал эми биз-дин Ленин болсо баягысын-дай эле сакал-мурту өскү-лөн азыркы кебетесинде, жа-радар колун мойнуна асып, артына жапыра кийген кел-калы астынан бизди муна-йып тиктеп: «Эчтеке эмес, балдар, силер да чоңоюп келе-чегинер кандай соңун келе-чек!» — дегендей, алыска ой жүгүртүп, бизди тирүү киши-дей карап турду.

Дүйшөндүн эки көзүнөн аккан жаш жүзүнөн мөлтүз-дөп сарыгып жатты. Бир оо-кумдан кийин, ал жашын аар-чыды да: бизди карап:

— Мен бүтүн болушка кет-тем, балдар. Мен анда барып, партияга өтүүгө арыз берем. Мен үч күн өтүп, тартууну күнү кайра келем, — деди.

Сүйлөөдөр бир аз токтоп түштү да, Картаңбай колом-того чок шилеп жатып ойтуу айтты: — Эстүү, анылдуу эле жигит-син. Балдарың окутам деп жаңыңды сайып жүрөсүң. Мен ушуга түшүнбөйм. Мын-ча эмне кордук тарттың? Ан-дан көрө бирөөгө жалданып кой жайтарсаң, оокатың тың өтөр эле го...

— Каке, туугандык жайы-

быз да бар, мага күйүп айтып жаткандырысыз. Мына ушул жаш балдар кийин сизге ок-шоп окуунун, билимдин кере-ги эмне деп түшүнбөй калса, анда сиз кагылайын деген не-нестин иши алга баспай ка-лат. Мен үчүн бул кордук эмес. Каке, колумдан келсе балдарга дагы да көбүрөөк билим берсең, арманым бол-бос эле. Ленин да айтып кет-педибиз бул тууралуу...

— Ленин демекчи, — деп Картаңбай бир паска унчу-пай калды. — Ушинтип жүрүп Ленинди тирилип алсан, тага! Не сенден башка эл күйбөйт дейсиңби? Кабыргабыз согу-луп, биздин да жүрөгүбүз тү-төп жатат. Дини буру болсо да, салатына туура келсеби жокпу, күнүгө беш убан келме келтирип жүрөм. Анан туруп ойлойм да, Дүйшөн. Биз кан-чалык күйүп бышпайлы, ушул кишини жоктоп деле алалбайбыз. Мисалы, жер үс-түндө от кандай өчпөс болсо, суу кандай соолубас болсо, аба кандай түгөнбөс болсо, эл кандай арылбас болсо, так ошондой кенч киши го дейм, сөзүмдү жаман анылымда. — Акылыңыздан айла-найын, Каке, — деди Дүйшөн. — Сөзүңүздүн калети жок: мына көзү өтү эле, баскан, турганыбыз баары эле Ленин менен болуп жатпайбы. Ка-ке...

Чынгыз АЙМАТОВ

БИРИНЧИ МУГАЛИМ

(ПОВЕСТЕН ҮЗҮНДҮ)

Мына ушундай ызгаардуу күндөрдүн биринде, кийин ой-лосом январдын алк чени экен, Дүйшөн бизди алатынча мектепке арчип чыкты. Бул жолу ал өзү бир учура-лай, сүйлөбөй, сусайган жаш-тарынын астынан буркала ка-рап, кубанай жүзү караган темир өңдөнүп келе жатты. Мугалимбиздин мындай бол-гонун ач бир көргөн эмес элек. Алда кандай жамандык болуп кетпос дегендей ыйба менен биз дагы, демейде чу-рулдап ойной жетүү балдар сестейип калдык. Калың кар келгенде Дүйшөн дайым өзү жол баштап, анын артынан мен, анан башка кичирээк балдар чыйырга түшчү. Бул жолу да «дөбөгө» жеткенде Дүйшөн алгач чыгып чыйыр салды. Кээде адамдын арка-сынан карап да ичтерин си-лүүгө болот. Башына карап күн түшкөндөй эңкейип, бу-тун сүйрөп, кыйналып келе жатты. Ошондогу бир көрү-нүш али да эсимде: кара шя-нелинин астынан даласы ур-кууп, башып салаалаткан Дүйшөндүн жону, андан ой-де — Дүйшөндүн эңкейген жону сыяктуу дөбөнүн өркөч-төнгөн шамалдуу күрткүлөрү, андан да өйдө — боп-боз ас-ман, салаңдаган жалгыз кара булут.

Мектепке кирип келгенден кийин, Дүйшөн күндөгүдөй

от жаккан да жок.

— Ойде тургула, балдар, — деди. — Тумак, тебетей-нерди башыңардан алгыла. — Өзү да шапкесин башы-нан жулуп алды. «Биз эм-не болуп кетти деп түшүн-гүчө болбой, Дүйшөн карык-кан, мүдүрүлгөн үн менен:

— Биздин Ленин атабыз дүйнөдөн кайтыптыр, балдар, — деп угүздү. — Азыр бүт-күл жерде адам баласы аза күтүп турганда, силер да ор-дунардан көтөрүлбөй, үн ча-гарбай, тикенерден тик туруп, мына бул сүрөттү карап тур-гула. Өсиңерде калсын бул күн.

Там-ичин көчкү баскандай жым-жырт бодо түштү. Сырт-та буюлуган шамал түшүп-түшүп теңиңтен кар учуруп, ар бир карын «шыр-шыр» этип тогололуп түшүп жатканы угулуп турду. Шаар-шаары менен, айман-аймагы менен кара чүмкөнүп, жер солкул-дата иштеген заводдор токто-топ, талаа жапырта жүтүрүп бара жаткан поезддер токтоп, басып бара жаткан эл токтоп, дүйнө аза күткөн күнү, эч кимге бейкапар, мектеп деп аталган жалгыз жаман кепе-де мугалимбиз баш болуп, дембизди ичибизге катып, биз дагы, калың элдин кичи-неней учкунун учкуну, кө-

нүлүбүздө Ленин менен эң жакын күйөрманы болуп кошо-тошуп жаттык. Ал эми биз-дин Ленин болсо баягысын-дай эле сакал-мурту өскү-лөн азыркы кебетесинде, жа-радар колун мойнуна асып, артына жапыра кийген кел-калы астынан бизди муна-йып тиктеп: «Эчтеке эмес, балдар, силер да чоңоюп келе-чегинер кандай соңун келе-чек!» — дегендей, алыска ой жүгүртүп, бизди тирүү киши-дей карап турду.

Дүйшөндүн эки көзүнөн аккан жаш жүзүнөн мөлтүз-дөп сарыгып жатты. Бир оо-кумдан кийин, ал жашын аар-чыды да: бизди карап:

— Мен бүтүн болушка кет-тем, балдар. Мен анда барып, партияга өтүүгө арыз берем. Мен үч күн өтүп, тартууну күнү кайра келем, — деди.

Сүйлөөдөр бир аз токтоп түштү да, Картаңбай колом-того чок шилеп жатып ойтуу айтты: — Эстүү, анылдуу эле жигит-син. Балдарың окутам деп жаңыңды сайып жүрөсүң. Мен ушуга түшүнбөйм. Мын-ча эмне кордук тарттың? Ан-дан көрө бирөөгө жалданып кой жайтарсаң, оокатың тың өтөр эле го...

— Каке, туугандык жайы-

быз да бар, мага күйүп айтып жаткандырысыз. Мына ушул жаш балдар кийин сизге ок-шоп окуунун, билимдин кере-ги эмне деп түшүнбөй калса, анда сиз кагылайын деген не-нестин иши алга баспай ка-лат. Мен үчүн бул кордук эмес. Каке, колумдан келсе балдарга дагы да көбүрөөк билим берсең, арманым бол-бос эле. Ленин да айтып кет-педибиз бул тууралуу...

— Ленин демекчи, — деп Картаңбай бир паска унчу-пай калды. — Ушинтип жүрүп Ленинди тирилип алсан, тага! Не сенден башка эл күйбөйт дейсиңби? Кабыргабыз согу-луп, биздин да жүрөгүбүз тү-төп жатат. Дини буру болсо да, салатына туура келсеби жокпу, күнүгө беш убан келме келтирип жүрөм. Анан туруп ойлойм да, Дүйшөн. Биз кан-чалык күйүп бышпайлы, ушул кишини жоктоп деле алалбайбыз. Мисалы, жер үс-түндө от кандай өчпөс болсо, суу кандай соолубас болсо, аба кандай түгөнбөс болсо, эл кандай арылбас болсо, так ошондой кенч киши го дейм, сөзүмдү жаман анылымда. — Акылыңыздан айла-найын, Каке, — деди Дүйшөн. — Сөзүңүздүн калети жок: мына көзү өтү эле, баскан, турганыбыз баары эле Ленин менен болуп жатпайбы. Ка-ке...

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Aygül Akmatova Özdoğan
Doğum Yeri ve Tarihi	Bişkek / Kırgızistan
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	İ. Arabaev adındaki Kırgız Devlet Üniversitesi
Y. Lisans Öğrenimi	Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller	Rusça, İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	<i>Altay ve Kırgız Türkçesinin Ses Yapısında Benzerlikler ve Farklılıklar</i> (yüksek lisans tezi) <i>Modern Kırgız Urukları Ve Kırgız Diyalekt Coğrafyası</i> (Türkish Studies dergisinde Aygül Akmatova olarak yayımlandı.)
İş Deneyimi	
Stajlar	No 5. Mektep: Kırgız Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Hitit Üniversitesi: <i>Verdiği dersler: Kırgızca</i> <i>Türkmen Türkçesi</i> <i>Türk Dil Tarihi</i> <i>Anadolu ağızları</i> <i>Karahanlı Türkçesi</i> <i>Çağatay Türkçesi</i> Verdiği dersler: Türkçe okutmanlığı
İletişim	
E-Posta Adresi	kalinin-yolu@hotmail.com
Tarih	2017